Oniyan

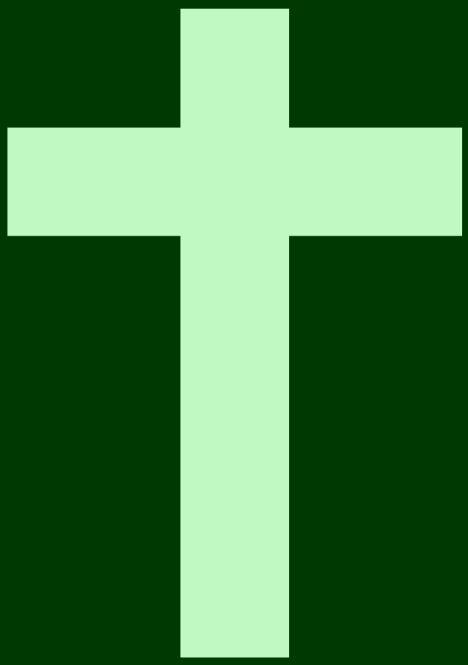

Oniyan: Oniyan (New Testament+)

Oniyan

Oniyan: Oniyan (New Testament+)

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Oniyan

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-04-29

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 29 Apr 2025 from source files dated 29 Apr 2025
8b7902f3-5e35-5b89-86b2-c6da1be458b9

Contents

Añanar aŋ 1
Maco 75
Marëk 126
Luk 158
Ŝaŋ 212
Ɓandixa 250
Ɓërom 301
1 Ɓëkoreŋët 325
2 Ɓëkoreŋët 347
Ɓëgalat 362
Ɓëhefes 370
Ɓëfilip 378
Ɓëkolos 384
1 Ɓëtesalonik 390
2 Ɓëtesalonik 395
1 Timote 398
2 Timote 405
Tit 410
Filemoŋ 413
Ɓëŝëwif 415
Ŝak 433
1 Piyer 439
2 Piyer 446
1 Ŝaŋ 450
2 Ŝaŋ 456
3 Ŝaŋ 457
Yud 459
Andoɗakel 461

Añanar aŋ
Lilaya in

Akayëta Añanar and Bibël aŋo ro kë sëy'alind mëne Kaxanu rik ngwën iŋ do gë ƈek ɓeɓër ex polo ɓën. Mëŋ ri këɓi ɓela ɓën gër eñaw̃ endexëm do gër amëndëra andexëm. Gër ỹanar, aniyan aŋ monënga nënga bax gayik enjekax fo bax. Ɓarikan asoŝan an do gë asoxari aỹanar an w̃endëra këni. Ata Kaxanu ỹana ko këɓi xitind ɓela ɓën xali yowëk apumbuluỹët aŋ. Nowe do gë ɓër ekun edexëm ɓën fo fex bax gayik ɓën fo bax ɓër bax liyand ang rek eyeyan ed Kaxanu ɓën. Ga xucak apumbuluỹët aŋ, ɓërandëw̃ëra and Nowe ɓën ỹana këni këni ŝënarënd. Ỹana këni gaŝëxe emëŝen ed Kaxanu el. Ɓarikan Kaxanu yata këŋo Abëraxam do fel këŋo exo dëfa gër ebar ed Kanahaŋ. Isak, asëñiw̃ ar Abëraxam, do gë Yakob ɓëteli këni eter ed Kaxanu do gë Abëraxam el. Oɓaŝ or Yakob ol rëw̃ër këni ɓenëng epëxw gë ɓeki, do hi këni ɓulunda ir Isërayel in. Ata paɓ gë ɓulunda ijo ɓakawëk gër ebar enang ed enim Kaxanu el. Er ex gër akayëta in:

Mondake ỹanak ngwën iŋ do gë aniyan and ɓela aŋ: 1.1–2.25.
Mondake ỹanak eñëŋënax eŋ do mondake xëñëk gër ngwën: 3–6.
Endey end Nowe do gë end apumbuluỹët eŋ: 7–9.
End ɓërandëw̃ëra and Nowe eŋ: 10–11.
Endey end Abëraxam do gë ekun edexëm eŋ: 12–25.
Endey end Isak do gë ekun edexëm eŋ: 26.1–28.9.
Endey end Yakob do gë ekun edexëm eŋ: 28.10–50.26.

End eñana eŋ

1 Gër ỹanar, Kaxanu nëcëtëguk* orën ol do gë ebar el.
2 Ebar el er hi bax ŝoƈe-ŝoƈe, do wafërëluŋ. Ecamëƈan fo xëñ bax gër ambëxw atiw̃ax aŋo, do onjën ond Kaxanu oŋ bax xerëkerarand yaŋ gër amen.
3 Kaxanu re ko: «Gil ex angoɓen aŋ!» Ata hik angoɓen aŋ.
4 Kaxanu wat ko mëne angoɓen aŋ eyekax ex. Ŝapëreli ko angoɓen aŋ do gë ecamëƈan el.
5 Kaxanu w̃ac ko angoɓen aŋ «Goyat», do ecamëƈan el «Gëmëƈ». Ata ga w̃ëƈëk do xeyëk, hik akey añanar aŋ.
6 Kaxanu re ko: «Gil ex anguxar mërëxand ir amen do ex capëreli amen aŋ ja mërëxand!»
7 Ata Kaxanu ri ko yaŋ anguxar aŋ. Ŝapëreli ko amen and hik ƈila gër anguxar aŋ gë amen and hik yaŋ gër anguxar aŋ. Ata hik mondako.
8 Kaxanu w̃ac ko anguxar aŋ «Orën». Ata ga w̃ëƈëk do xeyëk, hik akey akinëm aŋ.
9 Kaxanu re ko: «Amen and hik ƈila gër anguxar aŋ ɓarërëlex beɓët iɓat, do canayal ex eperëk el.» Ata hik mondako.
10 Kaxanu w̃ac ko eperëk el «Ebar», do amara and amen aŋ w̃ac ko «Angwëngw». Ata Kaxanu wat ko mëne aye yek.
11 Kaxanu re ko: «Ebar el dëw̃ëlex ɓeɓëlëg, ondës ond gë eneƈa, gë ɓatëx ɓañamb yamb, ɓand gë enëng gë enëng, do gë ɓeneƈa ɓendeɓën ak.» Ata hik mondako.
12 Ebar el rëw̃ëk ɓeɓëlëg, ondës ond gë ɓeneƈa, ɓatëx ɓañamb yamb ɓand gë enëng gë enëng, do gë ɓeneƈa ɓendeɓën ak. Kaxanu wat ko mëne aye yek.
13 Ata ga w̃ëƈëk do xeyëk, hik akey atasën aŋ.

---

* **1:1 1.1** Kaxanu nëcëtëguk ɓeỹ ɓën në ỹoweỹ gayik mbaŋ fanga ko.

14 Kaxanu re ko: «Gil ex ɓangoɓen gër anguxar and orën, ex pitëndëraxënënd goyat in, do gë gëmëɗ in. Ɓangoɓen ɓaŋo kë hi ɓananganëme ɓand opëna, gë ɓakey, do gë ɓëniy.
15 Elod yaŋ gër anguxar and orën ŋoɓayindëlex ebar el!» Ata hik mondako.
16 Kaxanu ri ko ɓangoɓen ɓatëm ɓaki: atëmënak aŋ ex ŋoɓaxënënd goyat, do atil aŋ do gë owa̰l oŋ ex ŋoɓaxënënd gëmëɗ.
17 Kaxanu xaw̰ ko ɓangoɓen ɓaŋo gër anguxar and orën ex ŋoɓaxënënd ebar el,
18 ex ŋoɓaxënënd, aŋo goyat do ɓaŋo gëmëɗ, do ex pitëndëraxënënd angoɓen aŋ do gë ecamëɗan el. Kaxanu wat ko mëne aye yek.
19 Ata ga w̃ëɗëk do xeyëk, hik akey anaxën aŋ.
20 Kaxanu re ko: «Bëmacar ɓëŋ ñëmbërëlexëni gër amen, do oŝël ol cëgërayindëlexëni yaŋ gër ebar, gër anguxar and orën!»
21 Kaxanu nëcëtëgu këɓi ɓoñeỹ ɓond gër angwëngw ɓoŋ, gë ɗek ɓeɓëɓëngw do këni ŝangënarand ɓën. Nëcëtëgu këɓi ɓëte ɓeɓër ỹëmbër bax gër amen ɓën, gë ɓenëng ɓendeɓën ak, do gë oŝël ol, gë ɓenëng ɓendeɓën ak. Ata Kaxanu wat ko mëne aye yek.
22 Kaxanu yël këɓi oɓetak ol and re ko: «Cënarin, ñëmbërin do pëxwin gër amen, polo gër angwëngw. Do oŝël ol ñëmbërëlexëni gër ebar!»
23 Ata ga w̃ëɗëk do xeyëk, hik akey anjoxën aŋ.
24 Kaxanu re ko: «Ebar el dëw̃ëleɓi ɓeɓëɓëngw, gë ɓenëng ɓendeɓën ak: oyel ol, gë ɓanjën ɓaŋ, gë owa̰car oɓapuỹ ol, er ex yo gë enëng endexëm ak!» Ata hik mondako.
25 Kaxanu ri këɓi owa̰car oɓapuỹ ol, gë ɓenëng ɓendeɓën ak; oyel ol gë ɓenëng ɓendeɓën ak; do gë ɗek ɓanjën ɓand gër ebar ɓaŋ, gë ɓenëng ɓendeɓën ak. Ata Kaxanu wat ko mëne aye yek.
26 Kaxanu re ko: «Dinëɓëne tan ɓela ɓën gër eñaw̃ endeɓi, eni mëndër gë ɓiyi, enëɓi bëñaxënënd oxan or gër angwëngw ol, oŝël or kë ŝëgërand gër orën ol, gë oyel ol; eni bëñaxënënd ebar el ɗek, do gë ɗek ɓanjën ɓand kë ŝangënarand gër ebar ɓaŋ.»
27 Kaxanu nëcëtëgu këɓi ɓela ɓër ex eñaw̃ endexëm ɓën. Nëcëtëgu këɓi gër eñaw̃ end Kaxanu: asoŝan do gë asoxari.
28 Kaxanu yël këɓi oɓetak ol and re ko: «Dëw̃ërin mbaŋ, ñëmbërin, ɗëgërayin në er ex yo, do bëñayin ebar el. Bëñayinëɓi oxan or gër angwëngw ol, oŝël or kë ŝëgërand gër orën ol, do gë ɗek owa̰car or kë ŝangënarand gër ebar ol.»
29 Ata re ko Kaxanu: «Anëka yël këmun ɗek ondës ond gër ebar oŋ, gë ɓeneɗa ɓendeɓën ak, ɗek ɓatëx ɓañamb yamb ɓaŋ, gë ɓeneɗa ɓendeɓën ak, ex gi eyamb edewën el.
30 Emacar end ex yo gër ebar, acël and kë ŝëgërand yo yaŋ gër orën, er kë ŝangënarand gër ebar do hik gë onjën yo, ɗek ondës ocëkët oŋ ex eyamb yamb edewën el.» Ata hik mondako.
31 Kaxanu wat ko ɗek er ri ko in mëne mbaŋ ye bax. Ata ga w̃ëɗëk do xeyëk, hik akey anjongamatën aŋ.

2

1 Mondako faỹ ko Kaxanu edi ed orën, gë ebar el, do gë ɗek ɓeɓër ex polo gër ndeɓën ɓën.
2 Yatir akey anjongakinëm, Kaxanu anëka faỹ baxo ɗek andiyen and ri baxo aŋ. Gë akey anjongakinëm aŋ faỹ baxo Kaxanu andiyen and ri ko aŋ. Ata gë akey anjongakinëm aŋ seyëta ko ɗek andiyen and ri ko aŋ.
3 Kaxanu ri ko akey anjongakinëm aŋ akey acëɓax, akey and xwën ko. Gayikwa yatijo seyëta ko ɗek andiyen and enëcëtëgu ed ɓeỹ aŋ.

End andëɗa and Eden eŋ

4 Mondako bax endey end orën do gë ebar eŋ and nëcëtëgu ko Kaxanu aŋ. Yatir ri
ko Axwën Kaxanu orën ol do gë ebar el,
5 ado acëc aŋ dëŋ ax gi bana pere gër ebar. Ɓëte endës gematak ax ɗëg bana pere.
Gayikwa Axwën Kaxanu axo mëlaw bana pere tëɓ iŋ gër ebar, do ala ax gi bana ar
kë ỹandëra.
6 Ɓarikan añësa and men bax lejënd gër ebar, do bax xoŝand ɗek añangëỹang and
ebar aŋ.
7 Axwën Kaxanu ɓay këŋo asoŝan gë obar ok. Fif këŋo gër ocën onjën ond kë
yëlënd aniyan oŋ. Ata hi ko ala aɓëngw.
8 Axwën Kaxanu ri ko andëɗa gër ebar ed Eden, gand apën-eñan, do xwët këŋo
asoŝan ar ɓay baŋo an.
9 Axwën Kaxanu nëcëtëgu ko gër ebar ɗek ɓatëx ɓaŋ, gë ɓenëng ɓendeɓën ak,
ɓatëx ɓand ye bax owat, do nënga bax eyamb. Ata ŝit gër ɓatëx ɓaŋo, lëg bax
mërëxand ir andëɗa atëx and kë yëlënd aniyan aŋ, gë atëx and kë yëlënd enang ed
enjekax do gë eñëŋënax aŋ.
10 Yeɓ ebax na gër ebar ed Eden ir bax ỹëmënd yaɓët oɓëŋa ok, do bax xoŝand
andëɗa aŋ. Ata na gër andëɗa ŝapër bax yeɓ ijo ɓambana ɓanax.
11 Ambana añanar aŋ bani wacënd Piŝoŋ. Mëŋ ɓëtak ɗek ebar ed Afila el, gër ed
ex kaŋe,
12 kaŋe iwënëk in. Na gër ebar elo fo ex ɓëte angiri ir këni wacënd bëdeliyom in
do gë ekaỹ ekëɓënaxik ed këni wacënd onikës.
13 Ambana akinëm aŋ bani wacënd Gixoŋ. Aŋo ɓëtak ebar ed Kuŝ el.
14 Ambana atasën aŋ bani wacënd Tigër, aŋo bax fesënd apën-eñan and gër ebar
ed Asiri. Ambana anaxën aŋ bani wacënd Ëfërat.
15 Axwën Kaxanu wed këŋo asoŝan an, do xwët këŋo gër andëɗa and Eden exo
ñanënd do exo nëkonand.
16 Ata Axwën Kaxanu fel këŋo asoŝan an: «Axor këy xor ey yambënd ɗek ɓatëx
ɓand gër andëɗa ɓaŋ.
17 Ɓari atëx and kë nangënënd enjekax do gë eñëŋënax aŋ, ax gi ex na moñamb.
Gayikwa aŝës këy ŝës yatir këy yamb.»
18 Ga xucak eŋo, Axwën Kaxanu re ko: «Ax ye ex na wa asoŝan an exo gi gaɓat.
Dinëlemo arëcara ar këni ỹana eni paɓërënd.»
19 Axwën Kaxanu ɓay këɓi gë obar ɗek owacar or gër apuỹ ol, do gë ɗek ɓacël
ɓand kë ŝëgërand gër orën ɓaŋ. Ŝëñëta këɓi end asoŝan eŋ exo wat ba mondake
këɓi wacëra. Do er gë onjën yo, exo gi gë owac or këŋo yël asoŝan an.
20 Asoŝan an yëlëra këɓi omac ɗek oyel ol, ɗek ɓacël ɓaŋ, do gë ɗek owacar ol.
Ɓari emacar gematak aŋo wat bana end kë hi arëcara ar këni ỹana eni paɓërënd.
21 Axwën Kaxanu lapan këŋo asoŝan an akwëɗ atëm, asoŝan an raŝ këŋo lëɓ.
Ŝosëta ko anjaw amat gër ambëɓ and asoŝan, do waŝ ko oyas ok.
22 Gë anjaw and ŝosët ko gër asoŝan aŋ, Axwën Kaxanu ri këŋo asoxari, do wëla
këŋo gër asoŝan.
23 Ata asoŝan an ga wat këŋo, re ko:
«Dodo nëkoɗo ngwa ar ex ŝapar ir ŝapar iram an,
ar ex eman end eman endam an.
Asoxari këno ỹana eno macënd
gayikwa gër asoŝan ŝosëtagu këno.»
24 Mëŋ ex, asoŝan an ŋawëtaleɓi nëm gë sëm eni ɓaraxën gë asoxari arexëm an, do
eni gi eman emat.

25 Ata asoŝan an do gë asoxari arexëm an hi këni ɓën tak ɓëxi tëɓ gë ɓeman ɓeŋ,
ɓari abaɓi ŝëfënandër na.

3

End eñëŋënax gër ŋgwën eŋ

1 Andën aŋ ebax emacar end siti bax nëmëc gër ɗek owãacar oɓapuỹ or ɓay këɓi
Axwën Kaxanu ol. Akey amat, ga sëka këŋo asoxari an, wëka këŋo: «Kaxanu dëŋ
nde rek: “Wën këren yambënd na ɗek ɓatëx ɓand gër andëɗa ɓaŋ?”»
2 Asoxari an yaka këŋo andën aŋ: «Ɓiyi axor xor këmi mi yambënd ɓatëx ɓand
gër andëɗa ɓaŋ.
3 Ɓarikan atëx and hik mërëxand gër andëɗa aŋ, Kaxanu ga re ko: “Wën këren
yambëɗ na, këren kwixwëtaɗ na. Ga yamb yamb kën, and kën ŝës ex ɗe!”»
4 Ata andën aŋ fel këŋo asoxari an: «Adokiŋ an cës na!
5 Ɓarikan Kaxanu ga nang ko mëne yatir kën yamb, ɓangës ɓandewën ɓaŋ kë
watëra. Ata en gi ang Kaxanu fo, en nang enjekax eŋ do gë eñëŋënax eŋ.»
6 Asoxari an wat ko mëne atëx aŋ anënga kë nënga eyamb el ga yek ako owati
ol. Ga ỹandi këŋo onangëran or kë yëlënd ol, xwëca ko do yamb ko. Yël këŋo icën
indexëm ind xetëna baŋo iŋ; mëŋ ɓëte yamb ko.
7 Ata ɓangës ɓandeɓën ɓaŋ watërak ga foɗët këɓi, ata nang këni mëne tëɓ gë
ɓeman ɓeŋ hi këni. Ɓan këni opat od andan do xura këni.
8 Ata wëlëgu këno Axwën Kaxanu ga ko ɓëtara andëɗa aŋ gë ingoc ind genëka
iŋ. Asoŝan an do gë asoxari arexëm an ye këni, ỹafëx këni ŝit gër ɓatëx ɓand gër
andëɗa, këdi këɓi wat Axwën Kaxanu.
9 Axwën Kaxanu ga këŋo wãac asoŝan an, wëka këŋo: «Feye wa hi këy?»
10 Mëŋ yakaw ko: «Ga wëlëgu këmi gër andëɗa, ata yëdara këme gayik tëɓ gë
eman eŋ hi këme, awa mëŋ ỹafaxën këme.»
11 Axwën Kaxanu re ko: «Noỹo wa nangën ki mëne tëɓ gë eman eŋ hi këy? Ba
yamb këy nde atëx and ŝëɓan bami eyamb aŋ?»
12 Yakaw ko asoŝan an: «Asoxari ar wëlanëgu këye an, yël ke atëx aŋ, do yamb
këme.»
13 Axwën Kaxanu wëka këŋo asoxari an: «Ineŵa rixën këy eŋo?» Yakaw ko asoxari
an: «Andën aŋ yifa ke, do yamb këme.»
14 Axwën Kaxanu re këŋo andën aŋ:
«Awa wëj gayikako eŋo ri këy,
anëka wẽ ki gër oyel ɗek,
do gër owãacar or gër apuỹ ɗek.
Gë acël andey aŋ këy ỹana ey ŋexërand,
do ey ɓelënd eɓëkwërëɓëkw el
ang kë nëka ɓakey ɓandey ak.
15 Wëno kë ri angoỹëra and wëj do gë asoxari aŋ,
angoỹëra and andëẽwëra andey aŋ,
do gë andëẽwëra andexëm aŋ.
Ar andëẽwëra andexëm an ki sëkan ɓëlëɓël gaf in,
do wëj eyo ŋat gër etak.»
16 Axwën Kaxanu re këŋo ɓëte asoxari an:
«Aɓaŝ këme ɓaŝ toro ind ɓacël ɓandey iŋ,
gë ayambën këyëɓi ỹana eyëɓi dëẽwënd oɓaŝ ol.
Oñandi odey ok gër icën indey kë hi,
do mëŋ ki wëña.»
17 Axwën Kaxanu re këŋo ɓëte asoŝan an:

«Gayikako asoxari arey an ɓaxët këy·o,
do yamb këy· atëx and ŝëɓan bami eyamb aŋ,
ebar el awẽ kë wẽ në endey;
gë ayambën këy· ỹana ey nëcëtënd eyamb yamb irey in
ɗek ɓakey ɓand aniyan andey ɓaŋ.
18 Odëmbën do gë ondës kë ỹana exi ɗëgënd, do ɓeɓëlëg ɓër gër apuỹ këy· ỹana ey
yambënd.
19 Gë asëẽ̈tëẽ̈wa ir dëxas irey in këy· ỹana ey cotënd eyamb yamb in,
xali ey· ɓaka gër ebar ed gër ed nëcëtëgu këmi;
gayikwa obar hi këy·, do gër ebar këy· ɓaka.»
20 Ga xucak eŋo, asoŝan an yël këŋo asoxari arexëm an owac or «Xawa», mëne
ngëŋ «Aɓëngw», gayikwa mëŋ ex nëm ir ɗek ɓër kë liyand ɓën.
21 Axwën Kaxanu rin këɓi ɓacuɗ ɓand ɓanar, do asoŝan an gë asoxari an ŝuɗara
këni.
22 Axwën Kaxanu re ko: «Ala an anëka hi ko ang ɓiyi ak gër enang ed enjekax do
gë eñëŋënax. Gërëgako, kërexo kwëca na ɓëte atëx and kë yëlënd aniyan aŋ, exo
yamb, do exo ɗiya din ir din!»
23 Axwën Kaxanu wãỹ këɓi asoŝan an do gë asoxari an eni can andëɗa and Eden
aŋ, do asoŝan an exo ñanënd ebar ed gër ed nëcëtëgu këŋo el.
24 And wãỹ këɓi ɓela aŋ, Axwën Kaxanu xwët këɓi gand apën-eñan and andëɗa
and Eden Oceruben do gë duxuma ir gë okoɗux ir kë ŝenarand. Mondako ŝëng ko
fëña ir gër atëx and kë yëlënd aniyan in.

4

Endey end Kaỹe do gë Abel eŋ

1 Ga xucak eŋo, Adam, asoŝan an, nangër këni gë alindawẽ Xawa. Alindawẽ hi ko gë
acël, rëẽ̈ këŋo itoŝan, do wac këno Kaỹe. Gayikwa are re baxo: «Ala rëẽ̈ këmo, gë
edëca ed Axwën Kaxanu el.»
2 Rëẽ̈ këŋo ɓëte itoŝan, aɓinëm ar Kaỹe, do wac këŋo Abel. Abel hi ko axwël ar
oɓeci do gë opeỹ, do Kaỹe hi ko aỹan.
3 Ga niyitarak, Kaỹe wëlan këŋo Axwën Kaxanu ŝaɗaxa ir er xana baxo gër ebar
in.
4 Abel mëŋ ɓëte, wëlan këŋo ŝaɗaxa ir ɓëñanar ɓënd oyel orexëm, gë onil ondeɓën
ak. Axwën Kaxanu nëngan këŋo end Abel eŋ, do xana ko ŝaɗaxa irexëm in.
5 Ɓari aŋo nëngan bana end Kaỹe eŋ, do axo kana bana ŝaɗaxa irexëm in. Ata
Kaỹe xoỹ ko mbaŋ, ỹëŋënin ko dëxas irexëm in.
6 Axwën Kaxanu wëka këŋo Kaỹe: «Inewa xoỹaxën këy? Inewa ỹëŋëninaxën këy·
dëxas irey in?
7 Kido ŝenene ri bay, arënëta rënëta doy. Ɓari gayikako ay· di ex na ŝenene,
eñëŋënax eŋ mokaŝ xaŝ ki gër ebët edey ga ỹandi këŋo exi bëña. Ɓarikan wëj wa
ỹapëk eyo bëña!»
8 Kaỹe yeyaneli këŋo Abel aɓinëm, ga hi bani gër apuỹ, Kaỹe wëlën këŋo Abel
aɓinëm, do lawẽ këŋo. 9 Ata Axwën Kaxanu wëka këŋo Kaỹe: «Feye exo aɓinëx
Abel?» Kaỹe yaka ko: «Ame nang ex na. Ba wëno nde ex anëkona ar aɓaỹe an?»
10 Re ko ɓëte Axwën Kaxanu: «Ine ri këy? Në ewëleme oŝat or aɓinëx oŋ ga kë
xeỹëgund elod gër ebar xali gër ndam ro.
11 Gërëgako wëj anëka wẽ ki, caw këy· ñawëta ebar ed hëlëk oŝat or aɓinëx el.
12 And këy· ỹan ebar aŋ, ỹoweỹ ay· ñana na ey kanand. Ar eɗëg këm këy· hi, asëk
ayexërand fo këy· ỹana ey yexërand gër ebar.»

13 Ata Kaỹe yaka këŋo Axwën Kaxanu: «Amena andam aŋ mbaŋ siɓëk, ame kor
na me ɓuŋa.
14 Anëka këye wãaỹënd doro, me ŋaw̃ëta ebar ed bame ỹanënd el. Aỹafëra këmi
ỹana mi ñafërand, do din ame wat na dëxas irey in. Ar eɗëg këm këme hi, asëk
ayexëra fo këme ỹana me yexërand gër ebar. Do angëmëne mi ped gë ala, exe
ɗaw̃.»
15 Axwën Kaxanu yaka këŋo: «Angëmëne ala eŋo ɗaw̃ Kaỹe, ɓakëlëbëd
ɓanjongëɓaki këno wãsân.»
Axwën Kaxanu laram ko nanganëme gër Kaỹe eni watënd ɓër këni fedënd ɓën,
këdi këno law̃.
16 Ata Kaỹe ga xani ko eŋo ŋaw̃ëta Axwën Kaxanu, ye ko lëgëx ko gër ebar ed Nod,
gand apën-eñan ed andëɗa and Eden.

End ɓërandëw̃ëra ɓër Kaỹe eŋ

17 Kaỹe nangër këni gë alindaw̃. Ata alindaw̃ hi ko gë acël, rëw̃ këŋo Enok. Kaỹe
ɓay ko angol, do wãcan këŋo asëñiw̃ Enok.
18 Enok hi ko sëm ir Irad, do Irad, sëm ir Mexuyahel. Mexuyahel hi ko sëm ir
Metuŝahel, do Metuŝahel, sëm ir Lemek.
19 Lemek ỹër këɓi ɓësoxari ɓëxi: aỹanar an Ada, do axinëm an, Tësila.
20 Ada, asoxari aỹanar an, rëw̃ këɓi ɓëtoŝan ɓëki: Yabal do gë Yubal. Yabal hi ko
axarëk ar ɓëxwël ɓër oyel do këni rëfarand laŋ.
21 Do Yubal mëŋ, hi ko axarëk ar ɓësëmb ɓër ɓemangi do gë ɓëfarix ɓër ɓacëroti
an.
22 Tësila, asoxari axinëm aŋ, rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtox ɓëki: itoŝan iŋ Tubal-Kaỹe, do
itoxari iŋ, Nahama. Tubal-Kaỹe hi ko asap ar ɗek ɓeɓër ex yawale do gë dun.
23 Akey amat, Lemek fel këɓi ɓësoxari ɓërexëm ɓën:
«Ada do gë Tësila, ɓaxëtin oniw̃ oram ol!
Wën ɓësoxari ɓër Lemek ɓën,
ɓanëf ɓandewën ɓaŋ wëlëlex eyeyan edam el!
Asoŝan këmo law̃ angëmëne ala exe këm,
Itox këmo law̃ angëmëne ala exe tembaỹën.
24 Bakëlëbëd ɓanjongëɓaki këno wãsân Kaỹe,
ɓarikan wëno Lemek, ɓakëlëbëd ofëxw ocongoxi gë ɓanjongëɓaki këne wãsân!»
25 Adam, asoŝan an, nangër këni gë alindaw̃ Xawa. Ata Xawa rëw̃ këŋo itoŝan, do
wãc këŋo Set. Gayikwa are re baxo: «Kaxanu yël ke itoŝan, exo ɓët gër ed ebaxo
Abel, ir law̃ këŋo Kaỹe.»
26 Set rëw̃ këŋo itoŝan do wãc këŋo Enoŝ. Ata ɓela ɓën amëd aŋo ỹana këni ecale
do gë emac ed Kaxanu Axwën el.

5

End ɓëxarëk eŋ: elod Adam xali gër Nowe

1 Mondako ex akayëta and andëw̃ëra and Adam aŋ. Kaxanu, yatir nëcëtëgu këɓi
ɓela, ari ri këɓi do wëndër këni gë mëŋ.
2 Kaxanu nëcëtëgu këɓi asoŝan an do gë asoxari an. Yël këɓi oɓetak ol, yatir
nëcëtëgu këɓi dëŋ re ko enëɓi macënd ɓela.
3 Adam ga sëk këŋo ɓëniy këme gë ofëxw osas, rëw̃ këŋo itoŝan ind wëndër këni
gë mëŋ, gër eñaw̃ endexëm, do wãc këŋo Set.
4 Adam liya ko ɓëniy okeme ocongotas and rëw̃ këŋo Set aŋ. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan
do gë ɓëtoxari.
5 Ata ga sëk këŋo ɓëniy okeme ocongonax gë ofëxw osas, Adam ŝës ko.
6 Set ga sëk këno ɓëniy keme gë ɓënjo, rëw̃ këŋo Enoŝ.

7 Set liya ko ɓëniy okeme ocongotas gë ɓënjongëɓëki and rëw̃ këno Enoŝ aŋ. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
8 Ata ga sëk këŋo ɓëniy okeme ocongonax gë epëxw gë ɓëki, Set ŝës ko.
9 Enoŝ ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw ocongonax, rëw̃ këŋo Kenaŋ.
10 Enoŝ liya ko ɓëniy okeme ocongotas gë epëxw gë ɓënjo and rëw̃ këŋo Kenaŋ aŋ. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
11 Ata ga sëk këŋo ɓëniy okeme ocongonax gë ɓënjo, Enoŝ ŝës ko.
12 Kenaŋ ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw ocongoxi, rëw̃ këŋo Maxalalel.
13 Kenaŋ liya ko ɓëniy okeme ocongotas gë ofëxw onax, and rëw̃ këŋo Maxalalel aŋ. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
14 Ata ga sëk këŋo ɓëniy okeme ocongonax gë epëxw, Kenaŋ ŝës ko.
15 Maxalalel ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw ocongeɓat gë ɓënjo, rëw̃ këŋo Yered.
16 Maxalalel liya ko ɓëniy okeme ocongotas gë ofëxw osas and rëw̃ këŋo Yered aŋ. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
17 Ata ga sëk këŋo ɓëniy okeme ocongotas gë ofëxw ocongonax gë ɓënjo, Maxalalel ŝës ko.
18 Yered ga sëk këŋo ɓëniy këme gë ofëxw ocongeɓat gë ɓëki, rëw̃ këŋo Enok.
19 Yered liya ko ɓëniy okeme ocongotas and rëw̃ këŋo Enok aŋ. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
20 Ata ga sëk këŋo ɓëniy okeme ocongonax gë ofëxw ocongeɓat gë ɓëki, Yered ŝës ko.
21 Enok ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw ocongeɓat gë ɓënjo, rëw̃ këŋo Matusalem.
22 Enok liya ko ang këŋo nënganënd Kaxanu ak, ɓëniy okeme otas, and rëw̃ këŋo Matusalem aŋ. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
23 Ata Enok sëk këŋo ɓëniy okeme otas gë ofëxw ocongeɓat gë ɓënjo.
24 Enok liya ko ang këŋo nënganënd Kaxanu ak, ata ɓela ɓën nema këno anema fo ga xana këŋo Kaxanu.
25 Matusalem ga sëk këŋo ɓëniy këme gë ofëxw ocongosas gë ɓënjongëɓëki, rëw̃ këŋo Lemek.
26 Matusalem liya ko ɓëniy okeme ocongoki gë ofëxw ocongosas gë ɓëki, and rëw̃ këŋo Lemek aŋ. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
27 Ata ga sëk këŋo ɓëniy okeme ocongonax gë ofëxw ocongeɓat gë ɓënjongëɓënax, Matusalem ŝës ko.
28 Lemek ga sëk këŋo ɓëniy keme gë ofëxw ocongosas gë ɓëki, rëw̃ këŋo itoŝan.
29 Wac këŋo Nowe, ga baxo rend cëŋ: «Ajo këɓo racët gër andiyen añëkaxik and këne rinde ene ɗiyaxëne gër ebar ed xare ko Axwën Kaxanu aŋ.»
30 Lemek liya ko ɓëniy okeme oco gë ofëxw ocongonax gë ɓënjo, and rëw̃ këno Nowe aŋ. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
31 Ga sëk këŋo ɓëniy okeme ocongoki gë ofëxw ocongoxi gë ɓënjongëɓëki, Lemek ŝës ko.
32 Nowe liya ko ɓëniy okeme oco, and rëw̃ këɓi Ŝem, gë Xam, do gë Yafet aŋ.

6

End ɓela ɓësëmbak eŋ

1 And ỹana këni ɓela eñëmbër ed gër ebar aŋ, rëw̃ëra kënëɓi odënaw̃.
2 Bela ɓër ekun ed Kaxanu ɓën wat këni mëne odënaw̃ od ɓela ɓër gër ebar ok mbaŋ ye këni. Sana kënëɓi do ỹërëra kënëɓi ɗek.
3 Ata Axwën Kaxanu re ko: «Ala an oñas fo hi ko. Wëno ame teɓ na din ir din onjën ondam oŋ gër ndexëm. Bëniy këme gë alapem fo ko ỹana exo ɗiyand.»

4 Amëd aŋo hi bani ɓela ɓëŝakax ɓën gër ebar. Ɓëte amëd aŋo fo ɓar bani ɓela ɓër ekun ed Kaxanu ɓën gë odënaw̃ od ɓela ɓër gër ebar ok. Ɓësoxari ɓëjo rëẅëra kënëɓi oɓaŝ or hi bax ɓela ɓësëm, ɓangwëlik ɓand akarëk ɓaŋ.
5 Axwën Kaxanu wat ko mëne eñëŋënax end bani rind ɓela gër ebar eŋ axuri xurik. Er xëñ bax gër ow̃ëkw oreɓën wayët ɓanjëlan ɓañëŋënax fo.
6 Axwën Kaxanu ŝena këŋo er ɓayaxën baɓi ɓela in gër ebar. Gër emëkw edexëm ŝena baŋo endeɓën eŋ.
7 Ata re ko Axwën Kaxanu: «Ebar el këme fat eni dëxëtaxën ɓela ɓër ɓay këmëni ɓën. Afat këme fat gë ɓela ak, gë oyel ak, gë ɓanjën ak, do gë oŝël ak. Gayikwa ɗek ŝena ke er ɓayaxën bamëni in.»
8 Ɓarikan Nowe ŝot ko oyekax or Axwën Kaxanu ol.

End apexa and Nowe eŋ

9 Mondako ex andëẅëra and Nowe aŋ. Nowe mëŋ cëŋ, ala ar ŝenene do ar ɗal ebaxo. Ang këŋo nënganënd Kaxanu ak baxo liyand, mërëxand ir ɓandëẅëra ɓand ɓela ɓër angwën aŋo ɓën.
10 Nowe mëŋ, ocambenjar otas rëw̃ baɓi: Ŝem, gë Xam do gë Yafet.
11 Ebar el anëka sëmba bax gër owat or Kaxanu. Ɓela ɓën mbaŋ wër bani.
12 Ebar etëmbak fo baxo watënd Kaxanu, gayikwa ɓela ɓën edi ed ɓetëmbak fo wata bani gër ebar.
13 Ata Kaxanu fel këŋo Nowe: «Ekwët ed ɓeỹ ɗek el ñatëguk, ang faỹ këme gër emëkw edam ak. Gayikwa owër fo ex gër ebar në end ɓela ɓësëmbak eŋ. Anemin këmëni nemin ɗek gë ebar ak.
14 Ɓarikan wëj Nowe, pikanayal akuluŋ and otëx od ax bërënd na. Cetëndëriɗ akuluŋ aŋo ɓaciw̃ ɓaciw̃ do notayiɗ gë otesesan amëlëf do gë amëfac.
15 Mondako këy fika akuluŋ aŋo: acakëŝak in, ometër keme gë ofëxw oco, añangëỹang in, ometër alapem gë oco, do yaŋ-yaŋ in, ometër epëxw gë oco.
16 Pikayiɗ yaŋ ang aciw̃ ŝëxw këy fo. Do teɓayiɗ amëd and gwër në enëxar fo, në beɓët iɓat. Teɓayiɗ ɓëte ebët në beɓët iɓat. Tëndëndëriɗ gër kuluŋ isëm ijo ɓaciw̃ ɓatas. 17 Wëno cëŋ, ata këme w̃ëlaw ampumbuluỹët or këɓi nemin ɗek ɓeɓër ex gë onjën ɓën. Ɗek er ex gë onjën yo gër ebar kë nemi.
18 Ɓarikan eter këmi yata. Do ɗiliɗën gër akuluŋ aŋo wëj, gë ɓosëñix, gë alindax, do gë ɓolindaw̃ ɓor ɓosëñix.
19 Ɗëniɗëɓi gër akuluŋ aŋo ɗek ow̃acar oɓëngw ol, enëm gë ecan, eni ɓayixën ɓëɓëngw ang wëj ak.
20 Enëng end oŝël end ex yo, gë enëng end ow̃acar or gë osapar onax end ex yo, gë enëng end ow̃acar or xaɗa-xaɗa end ex yo, do gë ɓanjën ɓaŋ, ayow këni yow gër akuluŋ andey, enëm gë ecan, eni ɓayixën ɓëɓëngw.
21 Bariɗ ɗek ɓeɓër kën ỹana en yambënd ɓën, gë ɓeɓër këni ỹana eni yambënd ɓën. Do mëxwëtayiɗ, en yambëraxënënd wëj gë ekun edey el, do gë ow̃acar ol.»
22 Ata Nowe ri ko ɗek er fel baŋo Kaxanu in, ang fel baŋo ak dëŋ.

7

End Nowe polo gër akuluŋ eŋ

1 Axwën Kaxanu fel këŋo Nowe: «Ɗilin gër akuluŋ wëj do gë ekun edey el ɗek. Gayikwa mërëxand ir ɓandëẅëra ɓand ɓela ɓër gë okey oko ɓaŋo, wëj gaɓat wat këmi ar ŝenene an.
2 Meɗëlëɓi ow̃acar ocongoxi, enëm gë ecan, gër enëng kala end ow̃acar ow̃ënëk, ɓëte gër ɗek ow̃acar oɓuyaraxik, enëm gë ecan.

3 Meɗëlëɓi ɓëte ɓacël ɓanjongëɓaki, anëm gë acan, ex ɓayixën ɓenëng ɓendeɓën ɓeŋ ɗek ebar el.
4 Gayikwa ro gë ɓakey ɓanjongëɓaki, tëɓ iŋ këme w̃ëlaw do ex tëɓ gëmëɗ gë goyat, ɓakey ofëxw onax. Mondako këmëni fat gër añangëỹang ir ebar, ɗek ɓeɓër gë onjën do ɓay këmëni ɓën.»
5 Ata Nowe ri ko ɗek er fel baŋo Axwën Kaxanu in.

End ampumbuluỹët eŋ

6 Amëd aŋo, Nowe anëka sëk baŋo ɓëniy okeme ocongiɓat ga yowëk ampumbuluỹët aŋ gër ebar.
7 Ata Nowe, gë ɓosëñiw̃, gë alindaw̃, do gë ɓolindaw̃ ɓor ɓosëñiw̃ lil këni gër akuluŋ këdi këɓi law̃ ampumbuluỹët aŋ.
8 Ɗek ow̃acar ol, hik ow̃ënëk ol, hik oɓuyaraxik ol, gë oŝël ol, do gë ɗek ɓeɓër kë yexërand xaɗa-xaɗa gër ebar ɓën,
9 yow këni gër akuluŋ and Nowe, ɓeki ɓeki, gë enëm gë ecan, eni ɗilaxën gër akuluŋ, ang fel baŋo Kaxanu Nowe ak.
10 Ga xucak ɓakey ɓanjongëɓaki, amen aŋ yëpëtak xali xwëcarak ebar el.
11 Ata yatir sëk këŋo Nowe ɓëniy okeme ocongiɓat, gë opacaw̃ oki, gë ɓakey epëxw gë ɓanjongëɓaki, fëti bax ɗek ɓañësa ɓand men ɓand ex gër ebar ɓaŋ. Men ond yaŋ oŋ ỹanak kë yëpëtand ga fërëtayak ɓamëd ɓand gër orën ɓaŋ.
12 Tëɓ iŋ kë yëpëtand gër ebar, gëmëɗ gë goyat, xali ɓakey ofëxw onax.
13 Kwël yatijo fo lil bani gër akuluŋ Nowe, gë ɓosëñiw̃, Ŝem, gë Xam, gë Yafet, gë alindaw̃ arexëm, do gë ɓësoxari ɓësas ɓër ɓosëñiw̃ ɓën.
14 Alil lil bani ɓëte ɗek ɓenëng ɓend ow̃acar or gër apuỹ ɓeŋ, gë ɓend oyel ɓeŋ, gë ɓend ɓanjën ɓand kë ŝangënarand gër ebar ɓeŋ; gë ɓenëng ɓend oŝël ɓeŋ, do gë ɗek ɓend ɓanjën ɓand kë ŝëgërand ɓeŋ.
15 Ɗek ɓeɓër gë onjën ɓën, yow këni gër Nowe, enëm gë ecan, eni ɗilaxën gër akuluŋ.
16 Ɗek ɓeɓijo yow këni, enëm gë ecan, enëng end ex yo, ang re baxo Kaxanu ak. Ata Axwën Kaxanu fëra ko ebët ed akuluŋ el, gër epoy ed Nowe.
17 Ebar el ɗek ỹëmëk xali nëkak ɓakey ofëxw onax. Key yo key bax ỹëmbërënd amen aŋ xali lëɓinak akuluŋ aŋ. Ata kuluŋ aŋ xangëk yaŋ gër amen and hi bax gër ebar.
18 Amen aŋ ga ɓaŝërëk yaŋ gër ebar do ampumbuluỹët aŋ kë w̃ëlarand akuluŋ aŋ.
19 Ɓëte kwël dëŋ bax ɓaŝërënd amen aŋ, ata ŝiliparak kwëc ɗek osënd oŝakax or ex gër ebar oŋ.
20 Osënd oŋ ŝiliparak polo gër amen në ometër ocongoki ba ocongotas.
21 Ɗek ɓeɓër ɓay baɓi Kaxanu do bani ŝangënarand gër ebar ɓën, nemira këni: oŝël ol, gë oyel ol, gë ow̃acar oɓapuỹ ol, gë ɗek ɓanjën ɓand bax yexërand gër ebar ɓaŋ, do gë ɗek ɓela ɓën.
22 Ɗek ɓeɓër ebax gë onjën gër ebar ɓën ŝësëra këni.
23 Mondako fat këɓi Kaxanu ɗek ɓeɓër gë onjën ɓër bax liyand gër ebar ɓën. Ga ỹana këɓi ɓela ɓën, felata këɓi ow̃acar osëm ol, gë osil ol, gë oŝël ol, do gë ɓanjën ɓaŋ. Fat këɓi ɗek ebar el. Ata ɓayi këni Nowe, do gë ɓër hi bax gë mëŋ gër akuluŋ ɓën.
24 Amen and oỹëm aŋ xwëndak gër ebar xali sëkëk opacaw̃ oco.

8

End ocane ond gër akuluŋ eŋ

1 Ɓarikan Kaxanu xwita këŋo Nowe gë ɗek owɑ̃acar oɓapuỹ ol, do gë oyel or hi
bani gë mëŋ polo gër akuluŋ ol. Kaxanu ŵëlaw ko ekoc gër ebar, ata amen aŋ ỹanak
ebëxw el.
2 Ɓañësa ɓand men ɓand gër ebar ɓaŋ lëmayak, do men ond yaŋ oŋ seɓëk
eyëpëtan el ga fërëtayak ɓamëd ɓand gër orën ɓaŋ. Tëɓ iŋ xanik.
3 Ata amen aŋ kë wëxënd tëkër tëkër gër ebar. Ga xucak opacaɰ̃ oco, amen aŋ
ỹanak kë ɓaŝëtand.
4 Yatir sëkëk ɓakey epëxw gë ɓanjongëɓaki, gë facaɰ̃ icongixinëm in, akuluŋ aŋ
rëɗayak gër atënd and Ararat.
5 Amen aŋ kwël dëŋ bax wëxënd. Ata gë akey añanar and facaɰ̃ ir epëxwën aŋ,
oyur or osënd oŋ ŝanayak.
6 Ga xucak ɓakey ofëxw onax, Nowe fërët ko fonetër ir seɓa baxo gër akuluŋ in.
7 Seɓët këŋo aŋërak aŋ. And ko ŝëgëraraw aŋ aɓakaw baxo ɓakawënd ɓakëlëbëd
ɓandanjëm, xali nand wëxëk amen gër ebar na.
8 Seɓët këŋo eɗëxwëte epeŝax el exo nëkonëragu angëmëne amen aŋ aɓaŝëta
ɓaŝëtak gër ebar.
9 Ɓari eɗëxwëte epeŝax el axo cot bana në er ko lapax. Ata kwël ɓakaw ko gër
Nowe, polo gër akuluŋ, gayikwa amen aŋ kwël ɓayi bax gër ebar. Ga yën ko ataxan
aŋ, Nowe sëraw këŋo eɗëxwëte epeŝax el, do lën këŋo gër ed hi baxo, lëf gër akuluŋ.
10 Ŝëni ko ɓëte ɓakey ɓanjongëɓaki ɓacëxe, do seɓët këŋo gaŝëxe eɗëxwëte epeŝax
el exo can akuluŋ.
11 Eɗëxwëte epeŝax el ŵaỹigu ko genëka ga yapëgu ko apat acëkët and añarëka!
Mondako nang baxo Nowe mëne amen aŋ aɓaŝëta ɓaŝëta bax gër ebar.
12 Ŝëni ko ɓëte ɓakey ɓanjongëɓaki ɓacëxe, do seɓët këŋo eɗëxwëte epeŝax el.
Ɓarikan aŋo, axo ɓakaw ex na gër ndexëm.
13 Yatir sëk këŋo Nowe ɓëniy okeme ocongiɓat gë imat, gë akey añanar and facaɰ̃
iỹanar aŋ, men oŋ wëxëk do ebar el ferëk. Nowe laɓët ko ejur ed akuluŋ el, wat ko
mëne ebar el anëka ferëk bax.
14 Ebar el ɗek fer bax yatir sëkëk facaɰ̃ ixinëm in, ɓakey alapem gë ɓanjongëɓaki.
15 Ata Kaxanu fel këŋo Nowe:
16 «Canin gër akuluŋ, wëj, gë asoxari arey an, gë ɓosëñix, do gë ɓësoxari ɓëreɓën
ɓën.
17 Nëcëtëlëɓi ɓëte ɗek owɑ̃acar ol, gë oŝël ol, gë oyel ol, gë ɓanjën ɓand kë
ŝangënarand gër ebar ɓaŋ. Canëlexëni eni ɓeñëta ebar el ɗek, do eni cënarëx!»
18 Nowe, gë ɓosëñiɰ̃, gë asoxari arexëm an, do gë ɓësoxari ɓër ɓosëñiɰ̃ ɓën, ŝan
këni gër akuluŋ.
19 Ɗek owɑ̃acar ol, gë ɓanjën ɓand kë ŝangënarand gër ebar ɓaŋ, do gë oŝël ol ŝan
këni ɓëte, gë enëng gë enëng.
20 Ata Nowe ri ko angëɓ and eŋo calexënënd Axwën Kaxanu. Ŵeɗ këŋo emacar
emat gër ɓenëng ɓend owɑ̃acar owɑ̃ënëk, do acël amat gër ɓenëng ɓend oŝël owɑ̃ënëk,
do rin këŋo Axwën Kaxanu ŝaɗaxa ir momëlën, yaŋ gër angëɓ.
21 Axwën Kaxanu ga wëran këŋo otëñer onëngax oŋ, re ko: «Ang nemin këme
ebar në end ɓela ak, din ame nemin na. Gayikwa owɑ̃ëkw or ɓela oŋ eñëŋënax fo
nangëk elod amëd and oŝambenjar aŋ. Ang nemin këme er ex gë onjën yo, ɓëte din
ame nemin na.
22 Ang kë nëka yo ebar el,
oneɗëran ok do gë ekanaran el,
ayem in do gë ayëka in
ecaŝa el do gë ekol el,
goyat in do gëmëɗ in

din ir din kë ɓayi.»

9

End eter ed Kaxanu gë Nowe eŋ

1 Kaxanu ga këɓi yël oɓetak ol Nowe do gë ɓosëñiw̃, re ko: «Dëw̃ërin mbaŋ,
ñëmbërin, ɗëgërayin në er ex yo gër ebar.
2 Emacar end ex yo gër ebar, gë acël and kë ŝëgërand yo gër orën, gë er kë
ŝangënarand yo gër ebar, do gë ekan ed ex yo gër angwëngw, ayëda kënun ỹana
enun yëdand, do ahër kënun ỹana enun gërënd: wën xwën këɓi.
3 Er kë ŝangënarand do hik gë onjën yo, do gë ɗek ɓeɓëlëg ɓën ex eyamb ed yël
këmun el.
4 Barikan, këren yambënd na ỹas er emacar eŋ gë enjëw̃ endexëm ak, mëne ngëŋ
gë oŝat orexëm ak.
5 Oŝat orewën oŋ, aniyan andewën aŋ ex. Mëŋ ex emacar end këŋo law̃ yo ala,
aw̃ëka këmo w̃ëkaɗ. Ɓëte ala ar këŋo law̃ yo ala aŝandaw̃, aw̃ëka këmo w̃ëkaɗ. Ala
kala aw̃ëka këmo w̃ëkaɗ end aniyan and aŝandaw̃ eŋ.
6 Ar këŋo law̃ ala an,
ala fo këŋo law̃ mëŋ ɓëte.
Gayikwa Kaxanu ri këŋo ala an gër eñaw̃ endexëm.
7 Do wën, dëw̃ërin mbaŋ do ñëmbërin,
ɗëgërayin në er ex yo, do ñëmbërin gër ebar.»
8 Kaxanu fel këɓi ɓëte Nowe do gë ɓosëñiw̃:
9 «Wëno cëŋ, eter sana këmun wën, do gë ɓërandëw̃ëra andewën ɓën, ang këni
ɓëtëraw gër ebar ak.
10 Eter edam elo ahi hik ɓëte ed gë ɗek ɓeɓër gë onjën, gë ɗek oŝël, gë ɗek oyel,
do gë ɗek ow̃acar oɓapuỹ el. Wën ɗek ɓër ŝanëguk gër kuluŋ isëm ɓën sana këmun
gë eter elo, gë ow̃acar oɓapuỹ ak.
11 Paɓ gë eter elo këme rend: “Ɓëte din amëni nemin na gë ampumbuluỹët ɗek
ɓeɓër gë onjën ɓën, do din ampumbuluỹët ax pat na ebar el”.»
12 Re ko ɓëte Kaxanu: «Watin nanganëme ir eter ed sana këmun wën do gë ɗek
ɓeɓër gë onjën ɓër hik gë wën el, ang këni ɓëtëraw ɓandëw̃ëra ɓandëw̃ëra, din ir
din ak.
13 Aw̃asin këmun ỹana mun masinënd ŝandiw̃ in, ang atumb fo gër ɓaŋar. Ata
ŝandiw̃ in ex nanganëme ir eter ed wëno do gë ebar el.
14 And këme ɓar ɓaŋar do ex ɓeɗi orën aŋ, ŝandiw̃ in aŝanaya kë ỹana ex canayand
yaŋ.
15 Ata mondako këme ỹana me pëɓënd eter ed wëno gë wën do gë ɗek ɓeɓër gë
onjën el. Men oŋ ax ñana na ex ñëmbërënd xali ex gi ampumbuluỹët and këɓi fat
ɗek ɓeɓër gë onjën ɓën.
16 Ŝandiw̃ in aŝanaya kë ỹana ex canayand and kë ɓeɗi orën aŋ. Do awat këme
ỹana me watënd me pëɓaxënënd eter ed din ir din ed wëno Kaxanu do gë ɗek ɓeɓër
gë onjën gër ebar el.»
17 Ata Kaxanu fel këŋo Nowe: «Ŝandiw̃ in ex nanganëme ir eter ed ri këme wëno
gë ɗek ɓër ex gër ebar in.»

End ɓosëñiw̃ ɓor Nowe eŋ

18 Ɓosëñiw̃ ɓor Nowe, Ŝem, gë Xam do gë Yafet, ŝanëgu bax gër kuluŋ isëm. Xam
hi ko sëm ir Kanahaŋ.
19 Ata ocambenjar otas od Nowe oko rëw̃ërëk ɗek ebar el.
20 Nowe hi ko aỹan. Ata ri ko andëɗa and reseŋ.

21 Akey amat, ga ŝeƀ ko ngoy iŋ, ỹaw këŋo. Laki ko tëƀ gë eman eŋ lëf gër aner
andexëm.
22 Xam, sëm ir Kanahaŋ, sëk këŋo Nowe tëƀ gë eman eŋ. And ŝan ko an, ko
reyaxënd fac gër ƀoƀinëm Ŝem do gë Yafet.
23 Ŝem do gë Yafet ga wël këni ang ri baxo sëm ireƀën ak, lapara këni acuɗ atëm,
sëka këno gë epoy el, do laƀ këno. Ga wãŝan bano epoy el, ano wat ex na tëƀ gë
eman eŋ.
24 And xoc këŋo Nowe ngoy ind ỹaw baŋo aŋ, nang ko er ri këŋo ŝambenjar iƀeja
irexëm in.
25 Ata re ko:
«Aw̃e këŋo w̃e Kanahaŋ!
Xaɗëp ir okaɗëp od ƀoƀinëm ko hi!»
26 Re ko ƀëte:
«Cëkwayino Axwën Kaxanu, mëŋ ar xwën këŋo Ŝem an,
ƀarikan Kanahaŋ hik xaɗëp irexëm in!
27 Wëno Kaxanu kë ỹangën ebar ed xwën ko Yafet el!
Alëg ko lëg ŋëŝ gër ƀaner ƀand Ŝem,
do Kanahaŋ kë hi xaɗëp irexëm in!»
28 Ga xucak ampumbuluỹët aŋ, Nowe ƀaŝa ko ƀëte ƀëniy okeme otas gë ofëxw oco.
29 Ata and sëk këŋo ƀëniy okeme ocongonax gë ofëxw oco aŋ, Nowe ŝës ko.

10

End ƀandëw̃ëra ƀand ƀosëñiw̃ ƀor Nowe eŋ

1 Mondako bax ƀandëw̃ëra ƀand ocambenjar od Nowe Ŝem, gë Xam do gë Yafet
ƀaŋ. Ɓëtoŝan rëw̃ëra banëƀi and xucak ampumbuluỹët aŋ.
2 Ɓosëñiw̃ ƀor Yafet ebani: Gomer, gë Magog, gë Medi, gë Yafan, gë Tubal, gë Meŝek
do gë Tiras.
3 Ɓosëñiw̃ ƀor Gomer ebani: Aŝëkenas, gë Rifat do gë Togarëma.
4 Ɓosëñiw̃ ƀor Yafan ebani: Eliŝa do gë Tarësis, gë Ŝipër do gë Rod.
5 Oƀaŝ oreƀën ol rëw̃ërëk gër oŝir or ƀenëng ƀend owar oreƀën, do ed ƀamëŋa
ƀand ƀangwëngw el. Ala kala gë eyeyan edexëm el, do gë ebaca edexëm el, lëgëra
këni gër ebar.
6 Ɓosëñiw̃ ƀor Xam ebani: Kuŝ, gë Mitësërayim, gë Put, do gë Kanahaŋ.
7 Ɓosëñiw̃ ƀor Kuŝ ebani: Seba, gë Afila, gë Sabëta, gë Rama do gë Sabëteka.
Ɓosëñiw̃ ƀor Rama ebani: Saba do gë Dedan.
8 Ata Kuŝ hi ko sëm ir Nimërod. Nimërod ijo ebax angwëlik añanar aŋ gër ebar.
9 Kamara isëm hi baxo ogës od Kaxanu. Mëŋ bani rexënënd ƀela ƀën: «Kamara
isëm, ogës od Axwën Kaxanu, ang Nimërod fo.»
10 Ata Nimërod wun ko gër ƀangol ƀand ebar ed Ŝinehar ƀaŋo: Babilon, gë Erek,
gë Akad, do gë Kalëne.
11 Akey amat, Nimërod ga xani ko gër ebar elo, ye ko gër ed Asiri. Ɓayëx ko ƀangol
ƀand Ninif, gë Rexobot, do gë Kalax ƀaŋ,
12 do gë angol and Resen aŋ, and ebax fëco Ninif, fëco Kalax, angol atëm aŋ.
13 Ɓosëñiw̃ ƀor Mitësërayim ebani: ƀandëw̃ëra ƀand Lud, gë ƀandëw̃ëra ƀand
Anem, gë ƀandëw̃ëra ƀand Lehab, gë ƀandëw̃ëra ƀand Nafëtu;
14 gë ƀandëw̃ëra ƀand Patëros, gë ƀandëw̃ëra ƀand Kasëlu, do gë ƀandëw̃ëra ƀand
Kafëtor ƀaŋ. Ofilisëteŋ ok ƀërandëw̃ëra and Kasëlu exëni ƀën ƀëte.
15 Kanahaŋ hi ko sëm ir Sidoŋ, itoŝan iñanar indexëm iŋ, do sëm ir Het.
16 Mëŋ fo bax axarëk ar ƀandëw̃ëra ƀand Yebus, gë ƀand Amor, do gë ƀand Girëgaŝ
an.

17 Mëŋ fo bax ɓëte, axarëk ar ɓërandëw̃ëra and Het, gë ɓand Arëki, gë ɓand Sini,
18 gë ɓërandëw̃ëra and Arëfad, gë ɓand Tësëmar, do gë ɓand Amat an. Ata oɓaŝ
or Kanahaŋ ol, mondako ŝapërëra këni ɓandëw̃ëra ɓaŋ.
19 Ebar ed oɓaŝ or Kanahaŋ el ỹanak elod gër ebar ed Sidoŋ, gand beɓët ir Gerar,
yek xali gër Gasa. Do gand beɓët ir Sodom, yek ɓëte xali gër Gomor, gër Adëma, gër
Tësoboyim, do xali gër Leŝa.
20 Mondako hi bani ɓosëñiw̃ ɓor Xam gër owar oreɓën, ebaca gë ebaca, eyeyan gë
eyeyan, nëng gë nëng.
21 Ŝem ɓëte gë oɓaŝ ebaxo. Mëŋ ebax itoŝan ikarënak ind Nowe iŋ, do aɓinëm ar
Yafet, sëm ir Eber do gë ɓosëñiw̃.
22 Bosëñiw̃ ɓor Ŝem ebani: Elam, gë Asiri, gë Arëpakëŝad, gë Lud do gë Aram.
23 Bosëñiw̃ ɓor Aram ebani: Utës, gë Hul, gë Geter, do gë Maŝ.
24 Arëpakëŝad rëw̃ këŋo Ŝela, do Ŝela rëw̃ këŋo Eber
25 Eber rëw̃ këɓi ɓëtoŝan ɓëki: owac̃ or iñanar ol ebax Peleg, gayik gë ɓakey ɓand
rëw̃ këno ɓaŋ ŝetërëk ebar el. Do owac̃ or aɓinëm ol ebax Yokëtaŋ.
26 Yokëtaŋ rëw̃ këɓi Alëmodad, gë Ŝelef, gë Atësarëmafet, gë Yerax,
27 gë Adoram, gë Usal, gë Dikëla,
28 gë Obal, gë Abimayel, gë Saba,
29 gë Ofir, gë Afila, do gë Yobab. Bëjo ɗek ebax ɓosëñiw̃ ɓor Yokëtaŋ.
30 Bën lëg bax elod gër ebar ed Meŝa, beɓët ir Sefar, xali gër osënd or apën-eñan.
31 Bën ebax ɓosëñiw̃ ɓor Ŝem, ebaca gë ebaca, eyeyan gë eyeyan, nëng gë nëng,
gër owar oreɓën.
32 Ata mondako rëw̃ër bani ɓosëñiw̃ ɓor Nowe, ang sëfërëra këni gër ɓandëw̃ëra
ɓandeɓën ak, gë ɓenëng ɓendeɓën ɓeŋ. Bandëw̃ëra ɓandeɓën ɓaŋ ŝapërëk enëng
gë enëng, do ɓeñëta këni ebar el and xucak ampumbuluỹët aŋ.

11

End acapëra and ɓela ɓenëng ɓenëng eŋ

1 Amëd aŋo, eyeyan eɓat fo ebax ngwën iŋ ɗek, do elo fo bani yeyanënd ɓela ɓën.
2 Ga xaniw këni apën-eñan, sëk këni angëni añangax gër ebar ed Ŝinehar. Ata
lëgëra këni na.
3 Ata ỹana këni këni rend: «Bayëne tan osingiri do ene bëkaye mo mbëka ex
kemaxën!» Gër ed ebax eni ɓay gë oxaỹ, nëmb këni osingiri. Ata këni ɓayënd gë
eɗaka ed petërol el, gër ed ebax eni ɓay gë simaŋ.
4 Akey amat, re këni: «Angol and këne xwëne këne ɓaye, do gë aciw̃ atëndëndër
and gë ejur ed kë ñat ŋëŝ gër orën. Mondako këne hiye ɓangwëlik, do ane capërëraye
ex na ɗek ebar el!»
5 Axwën Kaxanu feda ko exo nëkon angol aŋ, do gë aciw̃ atëndëndër and bani
ɓayënd ɓela ɓëjo aŋ.
6 Re ko Axwën Kaxanu: «Watinëɓi ɓela ɓëjo ga hi këni ɓulunda iɓat, do këni
yeyanënd eyeyan eɓat. Angëmëne mondako ỹana këni, er këni wëlër eni di yo,
axor këni xor!
7 Awa pedane tan ene bële eyeyan edeɓën elo, eni tëkwanaxën ewëlër ed andeɓën
reɓën el!»
8 Ata Axwën Kaxanu, mondako ŝapëreli baɓi ɓela ɓëjo, ebar el ɗek, do kwël seɓ
këni eɓay ed angol el.
9 Mëŋ w̃acaxën këni angol aŋo «Babel», mëne ngëŋ «Ambële». Gayikwa Axwën
Kaxanu na wël ko eyeyan eɓat ed ebax ɗek ebar el. Yatijo ŝapëreli këɓi ɓela ɓën do
yëcar këni ebar el ɗek.

End ɓërandëw̃ëra and Ŝem eŋ

10 Mondako bax ɓandëw̃ëra ɓand Ŝem ɓaŋ. Ŝem ga sëk këŋo ɓëniy këme, rëw̃ këŋo Arëpakëŝad ga xucak ɓëniy ɓëki elod ga hi bax ampumbuluỹët aŋ.
11 And rëw̃ këŋo Arëpakëŝad aŋ, Ŝem liya ko ɓëniy okeme oco. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
12 Arëpakëŝad ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw osas gë ɓënjo, rëw̃ këŋo Ŝela.
13 And rëw̃ këŋo Ŝela aŋ, Arëpakëŝad liya ko ɓëniy okeme onax gë ɓëtas. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
14 Ŝela ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw osas, rëw̃ këŋo Eber.
15 And rëw̃ këŋo Eber aŋ, Ŝela liya ko ɓëniy okeme onax gë ɓëtas. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
16 Eber ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw osas gë ɓënax, rëw̃ këŋo Peleg.
17 And rëw̃ këŋo Peleg aŋ, Eber liya ko ɓëniy okeme onax gë ofëxw osas. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
18 Peleg ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw osas, rëw̃ këŋo Rehu.
19 And rëw̃ këŋo Rehu aŋ, Peleg liya ko ɓëte ɓëniy okeme oki gë ɓënjongëɓënax. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
20 Rehu ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw osas gë ɓëki, rëw̃ këŋo Serug.
21 And rëw̃ këŋo Serug aŋ, Rehu liya ko ɓëniy okeme oki gë ɓënjongëɓëki. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
22 Serug ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw osas, rëw̃ këŋo Naxor.
23 And rëw̃ këŋo Naxor aŋ, Serug liya ko ɓëniy okeme oki. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
24 Naxor ga sëk këŋo ɓëniy alapem gë ɓënjongëɓënax, rëw̃ këŋo Terax.
25 And rëw̃ këŋo Terax aŋ, Naxor liya ko ɓëniy këme gë epëxw gë ɓënjongëɓënax. Rëw̃ këɓi ɓëte ɓëtoŝan do gë ɓëtoxari.
26 Terax ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw ocongoxi, rëw̃ këɓi ɓëtoŝan ɓëtas: Abëram, gë Naxor, do gë Xaraŋ.
27 Mondako bax ɓandëw̃ëra ɓand Terax ɓaŋ. Terax, rëw̃ këɓi ɓëtoŝan ɓëtas: Abëram, gë Naxor do gë Xaraŋ, ar rëw̃ këŋo Lot an.
28 Ata Xaraŋ ŝësët ko gë sëm Terax, fën gër Ur, gër ebar ed Ɓëkalëde, gër ed rëw̃ këŋo.
29 Abëram do gë Naxor ỹër këni. Asoxari ar Abëram an këno w̃acënd Sarayi, do ar Naxor an, Milëka, aɓiw̃ ar Xaraŋ, sëm ir Milëka do gë Yisëka.
30 Sarayi axo gi bana gë oɓaŝ. Asoxari aɓoroxok ebaxo.
31 Akey amat, Terax faỹ ko gër emëkw edexëm exo dëfa. Ẅëlali këɓi: asëñiw̃ Abëram, gë Lot, asëñiw̃ ar Xaraŋ an, do gë aɓiw̃ ar eñër Sarayi, alindaẅ ar Abëram an. Ɓën ɗek xani bax na gër ebar ed Ur ir Ɓëkalëde, do ye këni ond gër ebar ed Kanahaŋ oŋ. Ata ga ñat këni gër Xaraŋ, lëg këni na.
32 Terax ga sëk këŋo ɓëniy okeme oki gë ɓënjo gër angol and Xaraŋ, ŝës ko.

12

End Abëram eŋ

1 Akey amat, Axwën Kaxanu fel këŋo Abëram: «Canël ebar edey el, ebar ed gër ed rëw̃ këni el. Teɓëlëɓi ɓër ekun ed sorix ɓën, do yel gër ebar ed këmi w̃asin.
2 Wëno ki ri ar gë oɓaŝ or kë rëw̃ër ɓulunda isëm. Wëno ki yël oɓetak ol, wëno ki ri ey gi angwëlik. Do paɓ gë wëj këni ɓeta ɓëranjëm.
3 Ayël këmëni ỹana mëni yëlënd oɓetak ol, ɓër ki yël oɓetak ɓën. Do axare këmëni ỹana mëni karend ɓër ki xare ɓën. Oxun or gër ebar oŋ ɗek kë ɓeta paɓ gë wëj.»

4 Mondako rëfa baxo Abëram, ang fel baŋo Axwën Kaxanu ak, do Lot sëfa këŋo.
Amëd aŋo, Abëram anëka sëk baŋo ɓëniy ofëxw ocongoxi gë ɓënjo, and ŝan ko angol
and Xaraŋ aŋ.
5 Abëram wël̃ali këɓi alindaw̃ Sarayi, gë Lot, asëñiw̃ ar aɓinëm, gë ɓela ɓër ekun
edexëm ɓër yëc baɓi na gër Xaraŋ ɓën, do gë ɗek ɓeɓër ŝotëra baxo na ɓën. Ata ñat
këni gër ebar ed Kanahaŋ.
6 And ñat këni gër ebar ed Kanahaŋ, Abëram ye ko cangët ebar elo, xali gër Siŝem,
gër ɓananga ɓand More. Amëd aŋo, ɓërandëw̃ëra and Kanahaŋ ɓën lëgëra bax gër
ebar elo.
7 Axwën Kaxanu ga ŝanayaxën këŋo Abëram, re ko: «Awël nde, ebar elo ro këmëni
yël ɓërandëw̃ëra andey ɓën.» Ata Abëram ri ko angëɓ and eŋo calexënënd Axwën
Kaxanu, na gër ed ŝanayaxën baŋo.
8 Ga xucak eŋo, Abëram ga xani ko na, rëfa ko gër etënd ed apën-eñan ed angol and
Bet-El*. Ata rix ko ɓaner ɓandexëm ɓaŋ mërëxand: angol and Bet-el aŋ, acëla-eñan,
do gë and Ayi aŋ, apën-eñan. Ga ri ko ɓëte na angëɓ and eŋo calexënënd Axwën
Kaxanu aŋ, ŝalera këŋo.
9 Ga nëkanak, Abëram fakët ko oñe oŋ, akwëndaya gë akwëndaya, gand ladawe
ir Negeb.

End Abëram gër ebar ed Misëra eŋ

10 Ata ñatëguk enjo na gër ebar ed Kanahaŋ. Abëram rëfa ko gëɗ gër ebar ed
Misëra, exo ñëpax ang aliyer fo, gayik enjo eŋ mokuma xuma bax gër ebar ed
Kanahaŋ.
11 Ɓam eni ŋat gër ebar ed Misëra, Abëram fel këŋo alindaw̃ Sarayi: «Wëj asoxari
ayekax hi këy.
12 And këni wat Ɓëmisëra aŋ, ata këni nang mëne asoxari aram hi këy. Ata ene
ɗaw̃, do wëj eni teɓ.
13 Këla deyiɗ mëne aɓaỹe fo hi këy, ene mëlayaxën ŝenene, do me pexaxën në
endey.»
14 And ñat këni gër Misëra aŋ, Ɓëmisëra ɓën wat këni mëne asoxari an mbaŋ dëŋ
ye ko.
15 Ɓëlëngw ɓër ex ler gër Farawoŋ† ɓën ga wat këno ɓën ɓëte asoxari an, këno
ŝëkwëxënd gër Farawoŋ. Ata w̃ëla këno asoxari an gër Farawoŋ.
16 Emun end Misëra eŋ likinaxën këŋo mbaŋ Abëram në end asoxari eŋ. Yëlëra
këŋo: opeỹ, gë oɓeci, gë oxey, gë opali onëm do gë ocan, gë ogelemba, gë okaɗëp
otoŝan do gë okaɗëp otoxari.
17 Ɓarikan Axwën Kaxanu lapan këɓi oŝëxwëra osëm Farawoŋ do gë ɓër ekun
edexëm ɓën në end Sarayi, asoxari ar Abëram an.
18 Ata Farawoŋ ga w̃ac këŋo Abëram, re ko: «Inew̃a rixën këye endey eŋo? Inew̃a
ɓayik aye pel ex na mëne asoxari arey exo?
19 Inew̃a felaxën këye: “Aɓaỹe ex!” Nëkoɗ gako ga ỹandi baxe mo ñër! Awa
gërëgako, nëkoɗo asoxari arey an, kanalo en ye!»
20 Farawoŋ ga felëra këɓi ɓela ɓërexëm ɓën, laŋëta kënëɓi Abëram, gë asoxari
arexëm an, do gë ɗek ɓeɓër yëlëra baŋo ɓën.

13

1 Ga xucak eŋo, Abëram gë alindaw̃ xani këni gëɗ gër ebar ed Misëra, ɓën do gë
ɗek ɓeɓër xwën bani ɓën, ɓaka këni gër ladawe ir Negeb. Lot baɓi sëfërand.

---

* **12:8 12.8** Ow̃ac olo w̃acayak «Aciw̃ and Kaxanu» gë eyeyan ed Ɓëŝëwif el † **12:15 12.15** Ow̃ac olo, or emun end gër ebar ed Misëra ol ebax.

End acapëra and Abëraxam gë Lot eŋ

2 Abëram, ar gë napul hi baxo. Mbaŋ ŝotëra baxo: oyel oranjëm, gë kodi, do gë kaŋe.
3 Ata Abëram ko ɓakand ed hi bax ɓakwëndaya ɓandexëm el, elod gër ladawe ir Negeb, xali gër Bet-El, gër ed ri baxo ɓaner, fëco Bet-El, fëco Ayi.
4 Ga sëkëx ko angëɓ and ri baxo aŋ, Abëram ŝale këŋo Axwën Kaxanu.
5 Lot, mëŋ ar baŋo sëfarand Abëram an, aŝotëra ŝotëra baxo ɓëte: opeỹ, gë oɓeci, do gë oxey. Gë ɓaner ɓandexëm pit ebaxo.
6 Na gër ed lëg bani Abëram gë Lot, mërey ebax gayik mbaŋ ỹëmb bani oyel oreɓën ol. Ax mënd bana eni ɓayi në ereɓat.
7 Ɓëte ɓërandëw̃ëra and Kanahaŋ do gë and Perisi ɓën ebax ɓëraketa andeɓën ɓën. Ata akey amat, ɓëxaɗac ɓër oyel or Abëram ɓën sakër këɓi gë ɓër oyel or Lot ɓën.
8 Ata Abëram fel këŋo Lot: «Axara xara këmi, wëno gë wëj, këreɓo takër na. Ɓëte ɓëxaɗac ɓër oyel oram ɓën, gë ɓër oyel orey ɓën, këreɓi takër na! Gayik ɓiyi ɓër ekun eɓat hi ke!
9 Nëkoɗ ebar el, calal gand ed këy ye, këla capëre. Angëmëne gand ŝame ye këy, wëno me ye gand liw̃. Angëmëne gand liw̃ ye këy, wëno me ye gand ŝame.»
10 Lot ga nëkonara ko, wat ko ɗek ebar ed ler gër yeɓ ir Yurëdeŋ el, ang ed këni xoŝand fo. Mondako bax ebar elo, xali yatir ɓëlën ko Axwën Kaxanu ɓangol ɓand Sodom do gë Gomor ɓaŋ. Ang andëɗa and Axwën Kaxanu fo, ang ebar ed Misëra fo bax, xali gër ingol ind Tësowar.
11 Ata Lot sana ko ɗek ebar ed ler gër yeɓ ir Yurëdeŋ el, rëfa ko kwël apën-eñan. Mondako ŝapër bani Abëram gë Lot.
12 Abëram ɓayi ko gër ed hi bani, na gër ebar ed Kanahaŋ. Lot lëgëx ko gër ɓangol ɓand ler gër yeɓ ir Yurëdeŋ. Rix ko ɓaner ɓandexëm ɓaŋ ŋëŝ gër Sodom.
13 Xarak, Ɓësodom ɓën, mbaŋ sëmba bani, do mbaŋ bano w̃enanënd Axwën Kaxanu.
14 Akey amat, Axwën Kaxanu fel këŋo Abëram, and ŝapër këni gë Lot aŋ: «Këla, nëkonaral elod na gër ed hi këy, gand ambëng, gand ambëtëɓ, gand apën-eñan do gand acëla-eñan.
15 Ɗek ebar ed këy watënd elo, wëno yël këŋun en kwën din ir din, wëj do gë oɓaŝ orey ol.
16 Aŝënan këmëni ŝënanëɗ oɓaŝ orey ol xali eni ñëmb ang oŝeñi fo. Angëmëne afën këni fënënd oŝeñi oŋ, afën kënëɓi ỹana enëɓi pënënd ɓëte oɓaŝ orey ol.
17 Ɓëtarayind ebar elo ang ŝakëk ak, do ang ỹangëk ak, ayël këmi yël.»
18 Abëram ga rëfali ko ɓaner ɓandexëm ɓaŋ, ye ko lëgëx ko gër ɓananga ɓand Mamëre, ler gër Ebëroŋ. Ata rix ko angëɓ eŋo calexënënd Axwën Kaxanu.

14

End Abëram do gë Melëkisedek eŋ

1 Ɓaniy ɓaŋo, wun bani: Amërafel gër Ŝinehar, Arëyok gër Elasar, Këdorëlawomer gër Elam, do Tidal gër Goyim.
2 Ɓemun ɓeŋo ɓar bax enëɓi mereli Bera, emun end gër Sodom eŋ, gë Birëŝa, emun end gër Gomor eŋ, gë Ŝinehab, emun end gër Adëma eŋ, gë Ŝemeber, emun end gër Tësoboyim eŋ, do gë emun end gër Bela, ir bani w̃acënd ɓëte, Tësowar eŋ.
3 Ɓemun ɓeŋo ɗek ɓar baɓi ocoroɗa odeɓën ok gër eɗen ed Sidim, gër ed ɓëtëk doro anjer and gë ongal aŋ.
4 Këdorëlawomer wëña baɓi ɓemun ɓeŋo elod ɓëniy epëxw gë ɓëki. Ɓarikan gë iniy epëxw gë itasën iŋ, ñëp këni mbëña iŋo.

5 Ata gë iniy epëxw gë inaxën iŋ, Këdorëlawomer do gë ɓemun ɓend ɓar baɓi
eno ɗaŋëta gër emer ɓeŋ, xor kënëɓi ɓërandëw̃ëra and Rafa ɓën gër Aŝëtarot-
Karënayim, gë ɓërandëw̃ëra and Susi ɓër gër Xam ɓën, gë ɓërandëw̃ëra and Emi
ɓën, do gë ɓër gër angëni and gër Kiriyatayim ɓën.
6 Xor kënëɓi ɓëte ɓërandëw̃ëra and Hor ɓën, gër etënd edeɓën, gër Seyir. Sëf
kënëɓi xali gër etënd ed gër Paraŋ, ler gër ladawe.
7 Ata këni ɓakand ond gër Eyin-Miŝëpat oŋ, gër ed këni w̃acënd ɓëte Kadeŝ. Fën
xorëx banëɓi ɓërandëw̃ëra and Amalek ɓën, ɗek ebar edeɓën el, do gë ɓërandëw̃ëra
and Amor ɓër lëg bax gër Xatësatësoŋ-Tamar ɓën.
8 Ata ɓemun ɓend gër Sodom, gër Gomor, gër Adëma, gër Tësoboyim ɓeŋ, do gë
emun end gër Bela eŋ, mëne ngëŋ Tësowar, ɓarër këni eni meraxën gë ɓën gër eɗen
ed Sidim.
9 Gë Këdorëlawomer, emun end Elam eŋ, gë Tidal, emun end Goyim eŋ, gë
Amërafel, emun end Ŝinehar eŋ, do gë Ariyok, emun end Elasar eŋ bani w̃erënd.
Ɓemun ɓenjo bax w̃erënd gë ɓemun ɓenax.
10 Na gër eɗen ed Sidim elo, mbaŋ ỹëmb bax ɓambëxw ɓand gë eɗaka ed petërol
ɓaŋ. And bani hërënd aŋ, emun end Sodom, do gë end Gomor eŋ wëc këni polo. Ata
ɓemun ɓecëxe ɓeŋ hër këni end etënd eŋ.
11 Ɓër xor baɓi ɓën w̃eɗ këni ɗek napul ir hi bax gër Sodom do gër Gomor in. Ga
lëɓinara këni gë ɗek ŝëlafana ireɓën ak, kwël ye këni.
12 Asërali sërali bano ɓëte Lot, asëñiw̃ ar aɓinëm ar Abëram an, ga lëg baxo cëŋ
gër Sodom. Ga ɓoki këno gë ɓacota ɓandexëm ak, kwël ye këni.
13 Ata ala aɓat ga ŝana këɓi, hër ko felëx këŋo Abëram, ar enëng end Eber an.
Amëd aŋo lëg baxo Abëram ler gër ɓananga ɓand Mamëre, arandëw̃ëra and Amor
an. Ɓoɓinëm ɓorexëm ebani Eŝëkol do gë Aner, oɗawo od Abëram ok.
14 Abëram sam ga wël ko mëne Lot, asëñiw̃ ar aɓinëm arexëm an, asëra sëra këno,
sana këɓi gër okaɗëp odexëm ocambenjar okeme otas gë epëxw gë ocongotas, od rëw̃
kënëɓi gër ekun edexëm. Ga yëlëra këɓi oỹënga or emer oŋ, sëf kënëɓi ɓemun ɓend
w̃ëlali baŋo Lot ɓeŋ, xali gër ebar ed Dan.
15 Ata Abëram ŝetëndër këɓi ɓër laŋëta baŋo gër emer ɓën, ɓenga ɓenga, enëɓi
ŋw̃ëlënaxën gëmëɗ ɓemun ɓend banëɓi sëfënd ɓeŋ. Ata ga xor kënëɓi ɓemun ɓeŋo,
w̃ayëra kënëɓi xali gër Xoba, angol and ex ambëng and Damas aŋ.
16 Ata Abëram ɓakaliw ko ɗek napul ir xanaw baxo in. Ɓakaliw këŋo ɓëte Lot,
asëñiw̃ ar aɓinëm arexëm an, gë ɓacota ɓandexëm ak, gë ɓësoxari ɓën do gë ɓela
ɓëŝëxe ɓër sërara banëɓi ɓën.
17 Ata emun end Sodom eŋ xaca këŋo Abëram, and baxo ɓakawënd ga xorëgu këɓi
Këdorëlawomer do gë ɓemun ɓend ɓar baɓi gër emer, gër eɗen ed Ŝafe ɓeŋ. Eɗen
elo bani w̃acënd ɓëte, eɗen ed emun.
18 Melëkisedek, emun end Salem eŋ, xacali këŋo Abëram, ɓamburu do gë ngoy.
Melëkisedek ijo, aŝaɗaxan ar Kaxanu, mëŋ Ar ex Yaŋ an, hi baxo.
19 Ata Melëkisedek ga këŋo ŝalen Abëram ko rend:
«Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ an,
mëŋ ar rik orën do gë ebar an,
yëlëleŋo Abëram oɓetak ol.
20 Aye ri ko Kaxanu, mëŋ ar ex Yaŋ an,
mëŋ ar xorën ki ɓërangoỹëra andey an!»
Ata Abëram yëlëra këŋo Melëkisedek, epëxw kala ed ɗek er xanagu baxo el.
21 Emun end Sodom eŋ fel këŋo Abëram: «Maŝëguye ɓela ɓën, do ɓayilexi ɓeɓër
xanaragu këy ɓën.»

22 Abëram yaka këŋo emun end Sodom eŋ: «Ataxan andam aŋ yën këme exo wat
Axwën Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ an, mëŋ ar rik orën do gë ebar an.
23 Wëno ỹoweỹ axe ɓayi na ɗe. Ado ingux ind apeɗ dëŋ axe ɓayi na këdi këy ỹana
ey dend: “Wëno yëlëra këŋo Abëram hixën ko ar gë napul!”
24 Wëno ỹoweỹ axe ɓayi na. Er ke ɓayi wayët er këni yamb ocambenjar odam in,
do gë er këɓi ɓayi oɗawo odam in: Aner, gë Êŝëkol do gë Mamëre. Ɓën cëŋ ɓayileɓi
ma indeɓën iŋ.»

15

End eter ed Kaxanu do gë Abëram eŋ

1 Ga xucak eŋo, Axwën Kaxanu ga këŋo felëra Abëram në lakeli re ko: «Kërey
yëdara na Abëram! Wëno ex angwak andey aŋ, epupa ed këmi fupa el mbaŋ rafëk.»
2 Yaka këŋo Abëram: «Axwën Kaxanu, ine ngwa këye yël? Itox amo dëw̃ ex na gër
aniyan andam. Do Eliyeser iɓ Damas kë ɓëteli ekun edam el.»
3 Re ko ɓëte Abëram: «Andëw̃ëra aye yël ex na. Ar rëw̃ këno ɓëŝëxe gër iciw̃
indam fo kë ɓëteli ekun edam el.»
4 Ata re ko gaŝëxe Axwën Kaxanu: «Ax gi ex na mëŋ kë ɓëteli ekun edey el. Ɓarikan
ar ex oŝat orey dëŋ kë ɓëteli.»
5 Ata Axwën Kaxanu ga w̃ëla këŋo Abëram fac, re ko: «Këla, keŋal orën ol ey
pënaxën ow̃al oŋ, angëmëne axor xor këy.» Re ko ɓëte: «Mondako këni ỹëmb
ɓërandëw̃ëra andey ɓën.»
6 Abëram xwëta ko eyeyan ed Axwën Kaxanu el. Ata Axwën Kaxanu xwët këŋo
Abëram ar ŝenene.
7 Re ko ɓëte: «Wëno ex Axwën Kaxanu, ar nëcëtëgu ki gër Ur, ebar ed Ɓëkalëde
an, mi yëlaxënati oxwën or ebar elo ro ol.»
8 Ata w̃ëka ko Abëram: «Axwën Kaxanu, gë ine këme nangaxën mëne axwën këme
xwën ebar elo?»
9 Yaka këŋo: «Ŋaŝënële ŝaɗaxa ŝambana ir ixey ir ɓëniy ɓëtas, gë emeci end ɓëniy
ɓëtas, gë xondo ir ɓëniy ɓëtas, do gë olëxwëte oxi: eɓat eɓapuỹ, elo ekwëlëxwël.»
10 Ata Abëram ñaŝ këɓi ɗek ow̃acar olo. Ŝaxëra këɓi end ex kala mërëxand, do
xwët ko obeɓët oki ok ler ler. Ɓarikan aɓi cax bana olëxwëte ol.
11 Ata oyafe ol kënëɓi lapaxënënd ow̃acar or ñas baɓi ol. Ɓarikan Abëram këɓi
w̃aỹërand.
12 Ga kë ŝëla eñan eŋ, Abëram raŝ këŋo lëɓ. Anjiỹ atëm do gë acamëɗan xul këŋo.
13 Axwën Kaxanu, fel këŋo Abëram: «Nangël mëne ɓërandëw̃ëra andey ɓën aye
këni ye eni ñëpax ang ɓëliyer fo në ebar ed kënëɓi wëñax. Ɓër lëgëk gër ebar elo
ɓën enëɓi di okaɗëp odeɓën do enëɓi torolira xali ex nëka ɓëniy okeme onax.
14 Ɓarikan anëp këmëni nëpëɗ enëng end ɓër këɓi wëñaɗ eŋ, and këmëni nëcët
aŋ, do ɓën eni mëlali napul isëm.
15 Do wëj anëka këy ŝës ecës ejekax do eni mëxwëta, xarak gë onënga fo xar këy.
16 Awa ejiw̃ ekënukënu ɓën kë ɓakawëɗ ro gër ebar elo. Gayikwa amëd aŋo,
ɓërandëw̃ëra and Amor ɓën anëka këɓi ɓëro edi ed ɓetëmbak el.»
17 And ŝëlak eñan aŋ, wur in ŝamëɗanëk xali xurik. Ĥatëguk angoɗux and gë
okwëcën, do ang enjeb fo, xucak mërëxand ir ow̃acar or ŝaxëra baɓi Abëram ol.
18 Ata Axwën Kaxanu, yatijo yata baŋo eter el Abëram. Fel këŋo: «Ebar elo ro,
wëno yël këɓi ɓërandëw̃ëra andey ɓën. Añangëỹang irexëm in ỹanak elod gër yeɓ
ir gër ebar ed Misëra, do yek xali gër yeɓ isëm ir këni w̃acënd Ëfërat in.
19 Aye yek ɓëte xali gër ebar ed ɓërandëw̃ëra and Kayëni, xali gër ed ɓërandëw̃ëra
ɓand Keni, do gë Kadëmoni.

20 Aye yek ɓëte xali gër ebar ed ɓërandëw̃ëra and Het, xali gër ed ɓërandëw̃ëra
and Perisi, xali gër ed ɓërandëw̃ëra and Rafa.
21 Aye yek ɓëte xali gër ebar ed ɓërandëw̃ëra and Amor, xali gër ed ɓërandëw̃ëra
and Kanahaŋ, xali gër ed ɓërandëw̃ëra ɓand Girëgaŝ do gë Yebus.»

16

End andëw̃a and Isëmayël eŋ

1 Sarayi, alindaw̃ ar Abëram an, itox aŋo dëw̃ën bana. Ɓarikan xaɗëp isoxari iɓ
Misëra ŝot baŋo na, do bano w̃acënd Agar.
2 Ata Sarayi fel këŋo icën indexëm iŋ Abëram: «Gayikako Axwën Kaxanu ri ke ar
gë ɓëtox këm, nëkoɗo xaɗëp isoxari iram in. Axara xara këmi ɓarindën angaw̃ amat
gë xaɗëp isoxari iram in. Ɓamat paɓ gë mëŋ këmo ŝot itoŝan.» Ata Abëram w̃a ko
end fel baŋo Sarayi eŋ.
3 Abëram anëka lëg baxo ɓëniy epëxw na gër ebar ed Kanahaŋ and w̃eɗ këŋo
Sarayi Agar, xaɗëp isoxari iɓ Misëra irexëm in, do ỹërëndër këɓi gë Abëram, icën
indexëm iŋ.
4 Ata Abëram ɓar këni angaw̃ amat gë Agar. Agar hi ko gë acël. And wat ko mëne
gë acël hi ko aŋ, këŋo yafënd Sarayi, axwën arexëm an.
5 Ata Sarayi fel këŋo Abëram: «Eŋo amena andey ex! Wëno dëŋ ỹërëndër këŋun
wëj gë xaɗëp isoxari iram in. Ɓarikan anëka ke yafënd elod ga nang ko mëne gë acël
hi ko. Awa Axwën Kaxanu këɓo xiti wëno gë wëj!»
6 Abëram yaka këŋo Sarayi: «Xaɗëp isoxari irey ga hi ko wa, gër otaxan odey
exo. Dilo ang ki ỹandi ak.» Ata Sarayi ỹana ko këŋo rixërand xali Agar hër ko eŋo
canaxën.
7 Meleka ir Axwën Kaxanu in sëk këŋo Agar gër ladawe, ler gër andu and hik gër
fëña ir Ŝur.
8 Ẅëka këŋo: «Agar, xaɗëp isoxari ir Sarayi in, feye wa xaniw këy, do feye wa këy
yend?» Yaka ko Agar: «Ahërëgu hërëgu këmo mo canaxën Sarayi, axwën aram an.»
9 Meleka ir Axwën Kaxanu in re ko: «Ɓakal gër axwën isoxari arey, do ɓuŋal ang
ki rixëra yo.»
10 Meleka ir Axwën Kaxanu in re ko ɓëte: «Ɓërandëw̃ëra andey ɓën mbaŋ këmëni
ŝënan. Ala ax ñana na exo korënd eɓi pën, gayik mocëna këni ŝëna.»
11 Ɓaŝ ko ɓëte meleka ir Axwën Kaxanu in:
«Nëkoɗ ga ŝot këy acël aŋ,
itoŝan këyo rëw̃ do yëliɗo ow̃ac or Isëmayel, (Kaxanu awël ko wëlënd).
Gayikwa Axwën Kaxanu awël wël ko
oniw̃ orey ol gër ocëmu odey.
12 Ar këyo rëw̃ ajo er ko hi ang fali iɓapuỹ fo,
ɓela ɗek këɓi ỹana eɓi merelind,
ɓëte ɓela ɗek këŋo ỹana eŋo merelind;
gaɓat ko ỹana exo ɗiyand, ed timërin el.»
13 Ata Agar w̃ac këŋo Axwën Kaxanu, mëŋ ar yeyaneli baŋo an: «Wëj ex El Royi»,
mëne ngëŋ, «Kaxanu, mëŋ ar ke watënd an.» Gayikwa are baxo rend: «Awat nde
ngwa wat këmo ar wat ke an?»
14 Ata mëŋ këni w̃acaxënënd andu aŋo: «Andu and Laxahi Royi», mëne ngëŋ
«Aɓëngw ar ke watënd an». Andu aŋo hik fëco Kadeŝ, fëco Bered.
15 Agar ga ɓaka ko gër iciw̃ ind Abëram, rëw̃ën këŋo itoŝan. Abëram w̃ac këŋo
Isëmayel, itoŝan ind rëw̃ën këŋo Agar iŋ.
16 Abëram anëka sëk baŋo ɓëniy ofëxw ocongosas gë ɓënjongimat, and rëw̃ këŋo
Agar Isëmayel aŋ.

17

End enëngwët ed omac eŋ

1 Amëd aŋo, Abëram anëka sëk baŋo ɓëniy ofëxw ocongonax gë ɓënjongëɓënax.
Axwën Kaxanu ŝanaxën këŋo, do re ko: «Wëno ex Kaxanu, ar fangak an.
Ɗiyayind
ogës odam ang ke nënganënd ak, do gil ar ɗal.
2 Wëno yata ki eter el. Wëno ki yël oɓaŝ oranjëm.»
3 Ata Abëram lapaya ko mopoxi, eyiỹ el ŋëŝ gër ebar. Re ko ɓëte Kaxanu:
4 «Endam eŋ cëŋ, eter ed yata këmi el ex: wëj ey gi sëm ir ɓenëng ɓend ɓela
ɓëranjëm.
5 Owac orey ol ax bo na Abëram. Abëraxam këni ỹana eni macënd, gayikwa wëno
yata ki ey gi sëm ir ɓenëng ɓendanjëm.
6 Oɓaŝ or këyëɓi rëw̃ ol mbaŋ këni ỹëmb. Wëno ki ŝënan ɓenëng ɓenëng, do
ɓemun kë ŝanaya na gër andëw̃ëra andey.
7 Wëno yata këŋun eter el, wëj do gë ɗek ɓanjex ɓand ɓërandëw̃ëra andey ɓaŋ.
Eter elo ed din ir din kë hi. Mondako këme hi wëno Kaxanu, ar xwën këŋun wëj do
gë ɓërandëw̃ëra andey an.
8 Ayël këmun yël wëj do gë ɓërandëw̃ëra andey ɓën oxwën or ebar ed gër ed ỹëpa
kën ang ɓëliyer fo ol. Oxwën or din ir din yël këmun ɗek ebar ed Kanahaŋ el, ene
nangaxën mëne wëno ex Kaxanu, wëno ar xwën këŋun an.»
9 Kaxanu fel këŋo ɓëte Abëraxam: «Wëj ɗëkayal aye eter ed yata këmun wëj do
gë ɗek ɓërandëw̃ëra andey el, ang këni ɓëtëraw ɓanjex ɓanjex ak.
10 Mondako kë hi eter ed yata këmun wëj do gë ɓërandëw̃ëra andey el: itoŝan ind
ex yo eno kacënd axac.
11 Oxac ol kë hi nanganëme ir eter ed yata këmun in.
12 Lëmëta ir këno rëw̃ yo, kacino and këŋo sëk ɓakey ɓanjogëɓatas aŋ. Mondako
kën ỹana en dind gë ɓërandëw̃ëra andewën ɓën. Kacindënëɓi ɓëte okaɗëp ok: hi
këni od rëw̃ kënëɓi gër iciw̃ nde, hi këni od yëc këyëɓi gë koɗi në ɓëliyer, gër ɓër ax
gi ex na ɓër ekun edey nde.
13 Kacindëleno ar rëw̃ këno yo gër iciw̃ indey, do gë ar yëc këyo yo gë koɗi irey an.
Oxac ol kë hi gër ɓeman ɓendewën, nanganëme ir eter ed din ir din ed yata këmun
el.
14 Asoŝan axacërëx an, ar ano kac na an, kërexo ɓayi na gër ɓulunda irewën gayik
axo pëɓ ex na eter ed yata këmun el.»
15 Kaxanu fel këŋo ɓëte Abëraxam: «End Sarayi, alindax eŋ cëŋ, teɓël emac ed
Sarayi el, macindo Sara.
16 Wëno ayël këmo yël oɓetak ol: mëŋ ki rëw̃ën itoŝan. Ayël këmo yël oɓetak ol,
ɓenëng ɓenëng këɓi rëw̃. Ɓemun ɓend ɓenëng ɓendanjëm kë ŝanaya na gër oɓaŝ
orexëm.»
17 Ata Abëraxam lapaya ko mopoxi, eyiỹ el ŋëŝ gër ebar. Ga këŋo lëŝëgën, ko rend:
«Wëno ar sëk ke ɓëniy keme an nde mo dëw̃ itox? Ɓëte Sara arëw̃ nde ko rëw̃, ga
sëk këŋo ako ɓëniy ofëxw ocongonax?»
18 Ata Abëraxam fel këŋo Kaxanu: «Wëno ɗek er xara këmi in ex, exo daf Isëmayel,
do eyo mëlaya!»
19 Ɓarikan Kaxanu yaka këŋo: «Ax gi na mondako, Sara, alindax, ki rëw̃ën itoŝan,
do maciɗo Isak. Wëno këŋo yata eter el, eter ed din ir din ed mëŋ do gë ɓërandëw̃ëra
andexëm el.
20 End Isëmayel eŋ cëŋ, awël wël këmi. Ayël këmo yël oɓetak ol, aŝënan këmo
ŝënan. Oɓaŝ or këɓi rëw̃ ol mbaŋ këni ỹëmb. Arëw̃ këɓi rëw̃ ɓemun epëxw gë ɓeki,
end ex kala, gë ɓulunda irexëm in. Axarëk ar enëng etëm këmo ri.

21 Ɓarikan eter ed yata këmi el, aɓayi kë ɓayi gë Isak, ar këŋo rëw̃ Sara aniy and
kë yowënd an, gë amëd and hi këne aŋo dëŋ.»
22 And ñata ko er baŋo felënd Abëraxam aŋ, Kaxanu ŝëg ko kwël yaŋ yaŋ.
23 Ga xucak eŋo, Abëraxam ɓar këɓi asëñiw̃ Isëmayel, gë ɗek ɓësoŝan ɓër ekun
edexëm ɓën, gë ɗek okaɗëp od rëw̃ kënëɓi gër iciw̃ indexëm ok, do gë ɗek od yëc
këɓi gë koɗi irexëm ok. Yatijo fo xac banëɓi ang fel baŋo Kaxanu ak.
24 Abëraxam anëka sëk baŋo ɓëniy ofëxw ocongonax gë ɓënjongëɓënax and xac
këno aŋ.
25 Asëñiw̃ Isëmayel, anëka sëk baŋo ɓëniy epëxw gë ɓëtas and xac këno aŋ.
26 Ata kwël yatijo fo xac banëɓi Abëraxam do gë asëñiw̃ Isëmayel.
27 Ɓëte kwël yatijo fo xac banëɓi andamat gë mëŋ, ɗek ɓësoŝan ɓër ekun edexëm
ɓën: hi këni ɓër rëw̃ kënëɓi na, hi këni ɓër yëc këɓi gë koɗi në ɓëliyer.

18

End itox ind Sara eŋ

1 Akey amat, Axwën Kaxanu ŝanaxën këŋo Abëraxam gër ɓananga ɓand Mamëre.
Abëraxam aỹëpa ỹëpa baxo gër ebët ed aner andexëm, ga kë yëka goyat.
2 Ga rënëta ko, wat këɓi ɓësoŝan ɓësas ga xwëŝa këni nacët ako gër lëngw irexëm.
And wat këɓi aŋ, xaca këɓi gë ongër fo elod gër ebët ed aner andexëm. Ga fed këni,
Abëraxam foxi ko eyiỹ el ŋëŝ gër ebar,
3 do re ko: «Axara xara këmi Axwën, angëmëne ar ŝenene xwët këye, këla kërey
kuca na wa caparëxe gër iciw̃ ind xaɗëp irey!
4 Cëniyine tan mun dëmbënëgu tëkër men oŋ, en neɓaraxën osapar oŋ, do en
teyëtaxën ɗila gër amol and atëx!
5 Cëniyine mun mëlanëgu eyamb yamb en kemaxën. Do gwëre ngwa en kuca fëña
irewën in. Gayikwa aŝapagu ŝapagu kën, gër iciw̃ ind wëno ar ex xaɗëp irewën iŋ.»
Ata yaka këni: «Aw̃a w̃a këmi, dil ang re këy ak.»
6 Ata Abëraxam w̃ara ko gër aner, fel këŋo Sara: «Awa maral tan ey nega pix ind
bële iŋ, ɓacariya ɓatas, ey gëji ɓambeñe.»
7 Abëraxam mëŋ w̃ara ko ɓëte gër oyel. Yeɓëgu këŋo engaŝ, end ɓëtëk aye, do
fëxwën këŋo xaɗëp iɓat eno ŋaŝaxën. Xaɗëp ijo w̃ëla këŋo engaŝ eŋo ŋaŝëx do eɓi
bëkanëgu ỹas eŋ ɓëliyer ɓën.
8 Abëraxam w̃eɗ ko ɓëte omër oñënëk, do gë ond xaw̃ëgu këni eceɗ, w̃ëlara ko
ɗek gë ỹas er engaŝ end ñaŝ bano eŋ, do rëɗën këɓi. Ata ɓayi ko mokwëŝa ler gër
ed hi bani, ɗila gër amol and atëx and gër ed bani yambërand ɓëliyer.
9 Ata w̃ëka këni: «Feye wa exo alindax Sara?» Yaka ko Abëraxam: «Lëf fën gër
aner hi ko.»
10 Ata re ko ɓëte aɓat: «Aɓaka këme ɓakaw ŝana gër ndewën ro ŝana, ata gë dorogo
dëŋ. Ata alindax Sara eŋo dëw̃ itoŝan.» Xarak, Sara aɓaxët baɓi ɓaxëtënd gër ebët
ed aner and hi bax gër epoy ed Abëraxam.
11 Amëd aŋo, Abëraxam do gë Sara mokar xar bani. Sara axo bo bana ga ko wat
apacaw̃ andexëm aŋ.
12 Ata Sara këŋo lëŝëgënënd do ko rend gër emëkw edexëm fo: «Gërëgako anëka
xar këme, oñandi nde ngwa ɓayi ke na? Ado axwën ar iciw̃ indam an dëŋ, anëka
xar ko.»
13 Ata Axwën Kaxanu w̃ëka këŋo Abëraxam: «Inew̃a ko lëŝaxënënd Sara, do ko
rend: “Axor nde ngwa këme xor mo cot itox, wëno axarëk ajo?”
14 Ỹeỹ nde ex na er sëkwan ko Axwën Kaxanu? Gë aniy and kë yowënd aŋ, gë
amëd and fënëta këme aŋ, aɓaka këme ɓakaw gër ndewën ro, do Sara aŝot këŋo ŝot
itoŝan.»

15 Ata Sara ga ko yax, ko rend: «Ame ɗëŝ ex na», gayikwa ayëdara yëdara baxo.
Ɓarikan Axwën Kaxanu re ko: «Ɗal ex, alëŝ lëŝ këy!»

End ecalen ed angol and Sodom eŋ

16 Ɓësoŝan ɓësas ɓën ga xani këni oñe oŋ, faɓ këni end angol and Sodom eŋ. Sëfër
këni gë Abëraxam, ga këɓi laŋëta.
17 Xarak, Axwën Kaxanu are re baxo: «Er këme ri in, amo con na Abëraxam.
18 Abëraxam axarëk ar enëng etëm, end gë ojaw̃ otëm, ko hi. Paɓ gë mëŋ këni ɓeta
ɗek ɓenëng ɓend gër ebar ɓeŋ.
19 Gayikwa wëno yata këŋo eɓi pelaxënënd oɓaŝ orexëm ol, do gë ɗek ɓër ekun
edexëm ɓën, eni ɗiyand ed ang rek ɓapela ɓandam ak, and kë xuca ɓakey ɓandexëm
ɓaŋ. Asëyali këɓi ỹana eɓi tëyalind edi ed end ŝenene el, do gë er ke ỹandind in.
Mondako këmo yëlaxën Abëraxam er ɓeya këmo in.»
20 Ata re ko Axwën Kaxanu: «Abëraxam, awël wël këme mëne Ɓësodom ɓën do
gë Ɓëgomor ɓën ɓeñëŋënax ɓetëm këni rind.
21 Wëno mëŋ këme ŝëlaxënënd me wat ba ang wël këme ak dëŋ nde ex. Hik ɗal
nde, ax gi ex na ɗal nde, anang këme nang.»

22 Ata xuca këni ɓësoŝan ɓëxi ɓën ond gër Sodom oŋ, ɓarikan Axwën Kaxanu ɓayi
ko na. Abëraxam xwëŝa ko gër lëngw irexëm.
23 Abëraxam sëka këŋo, do re ko: «Enimin, aɓar nde këyëɓi ɓar eyëɓi nemin ar
ŝenene an do gë awẽndëran an?
24 Ɓamat na fo exëni gër angol aŋo ɓela ofëxw oco ɓër ŝenene. Enimin, anemin
nde këy nemin angol aŋo? Ayëɓi teɓan na nde në end ɓela ɓër ŝenene ofëxw oco
ɓëjo?
25 Ax mënd ex na ey di mondako: eyëɓi ɓar enemi el, ar ŝenene an do gë
awẽndëran an. Ax mënd ex na ey di mondako! Wëj wa ga këɓi xitind ŝenene ɗek
ebar el, ay di na nde kiti ind ŝenene?»
26 Yaka ko Axwën Kaxanu: «Angëmëne, asëk sëk këmëni gër Sodom ɓër ŝenene
ofëxw oco, në end endeɓën këmëni seɓanaxën ɗek angol aŋ.»

27 Abëraxam re ko ɓëte: «Axwën, ayëxw yëxw këme mi yeyaneli wëno ar ex omak
do gë eyëwën fo an.
28 Ɓamat gër ɓër ŝenene ofëxw oco, ɓëco ɓayik ani gi ex na, anemin nde këy nemin
ɗek angol aŋ?» Yaka ko Axwën Kaxanu: «Ame nemin na angol aŋ, angëmëne asëk
sëk këmëni ɓër ŝenene ofëxw onax gë ɓëco.»

29 Ɓarikan Abëraxam, kwël dëŋ ɓayi baxo ga këŋo yeyaneli Axwën Kaxanu. Ata re
ko ɓëte: «Ɓamat ɓër ŝenene ofëxw onax fo exëni.» Yaka këŋo: «Në end ɓër ŝenene
ofëxw onax ɓëjo, ỹoweỹ ame di na.»
30 Re ko ɓëte Abëraxam: «Këla Axwën, kërey koỹ na, angëmëne ayeyan yeyan
këme. Ɓamat ɓër ŝenene ofëxw osas fo exëni.» Yaka ko Axwën Kaxanu: «Ỹoweỹ
ame di na angëmëne asëk sëk këmëni ɓër ŝenene ofëxw osas.»
31 Abëraxam re ko ɓëte: «Axwën, kwël dëŋ ɓayik ga këme yëxw mi yeyaneli…
ɓamat ɓër ŝenene alapem këyëɓi sëk.» Yaka ko: «Në end ɓër ŝenene alapem ɓëjo,
ame nemin na angol aŋ.»
32 Abëraxam re ko ɓëte: «Këla Axwën, kërey koỹ na, angëmëne akëlëbëd aŋo fo
yeyan këme ɓëte: ɓamat ɓër ŝenene epëxw fo exëni.» Yaka ko: «Në end ɓër ŝenene
epëxw ɓëjo, ame nemin na angol aŋ.»
33 Ga ñata ko eyakar ed gë Abëraxam el, Axwën Kaxanu ye ko kwël. Ata Abëraxam
ɓaka ko gër ndeɓën.

19

End enemin ed angol and Sodom eŋ

1 Omeleka oki ok ñat këni genëka gër Sodom. Xarak Lot, gër ebët ed angol and
Sodom ỹëpa baxo. And wat këɓi aŋ, xani ko, xaca këɓi, do foxi ko eyiỹ el ŋëŝ gër
ebar.
2 Ata re ko: «Faba ɓën axara xara këmun, capayin wa gër iciw̃ ind wëno xaɗëp
irewën iŋ, eŋun keyëx. Neɓarayin osapar oŋ, gwëre en kuca ecan mopëɗ gëɓër.»
Yaka këni ɓën: «Ali, ɓiyi fac këɓo xey gër yangana ir angol.»
3 Ɓarikan Lot ga nëỹalira këɓi xali, xor këɓi, ata ŝapa këni gër iciw̃ indexëm. Rin
këɓi ñambëran, wëkan këɓi ɓamburu ɓand gë lewir këm, do yambëra këni.
4 Ani ɗakira bana pere ga yëlëtaw këni ɓër gër angol and Sodom ɓën. Ɓësoŝan ɓën
xeta këni jey iciw̃ ind Lot iŋ, ga ỹanaw këni ocambenjar ok, ɓëtëgu këni ɓëxarëk ɓën.
Fëxwëŝërëgu këni ɗek ɓulunda in, gë ar kë ɓayi këm ak.
5 Ga w̃ac këno Lot, w̃ëka këno: «Feye wa exëni ɓela ɓër ñatëguk genëka go gër
iciw̃ indey ro ɓën? Nëcëtëguyëɓi mi ɗaki gë ɓën!»
6 Ata Lot ŝan ko, fëraw ko ebët el gand epoy edexëm.
7 Re ko: «Ɓëmaỹe axara xara këmun, këren di na eñëŋënax etëm eŋo!
8 Nëkoɗëɓi odënaw̃ oki odam ok, ɓësoŝan anëɓi nang ex na. Ɓën këmun
nëcëtënëli, do enëɓi di ang këŋun nëngan ak. Ɓela ɓëjo cëŋ, ỹoweỹ kërenëɓi di
na, gayikako gër amol and iciw̃ indam ro yow këni.»
9 Ɓarikan ɓën yaka këni: «Wëj pacanal!» Re këni ɓëte: «Watino aliyer ar yowëk
ocalaran gër ndeɓi ro, ga ỹandi këŋo eɓo nëp! Gërëgako, ɓiyi wëj këmi nëmba mi
di eñëŋënax eŋ nëmëc ɓën!» Ga fim këno Lot, w̃ël këni eni gëbëra epëra el.
10 Ata omeleka ok sëraw këno Lot, lasëx këno lëf gër iciw̃, do kwël fëra këni ebët
el.
11 Ɓësoŝan ɓër ebax gër ebët ed iciw̃ ɓën cëŋ, lapan kënëɓi oŝiw̃. Ga ỹana kënëɓi
ocambenjar ok, ŝiw̃ën kënëɓi xali gë ɓëxarëk ak. Añëmbarëra fo bani ñëmbarërand,
ɓari abani wat na ebët el.
12 Omeleka ok fel këno Lot: «Ɓela ɓër ekun edey nde exëna gër angol? Hi këni ɓër
ỹër këɓi odënaw̃ odey nde, hi këni ɓosëñix nde, hi këni ɓoɓix nde, hi këni ɓërey nde,
nëcëtëlëɓi, eyëɓi ŋaw̃ëtali angol aŋ.
13 Ɓiyi mi nemin angol aŋo ro yowaxënëgu këmi. Gayikwa Axwën Kaxanu awël
wël ko mëne ɓela ɓër lëgëk ro ɓën ɓeñëŋënax ɓetëm këni rind. Mëŋ law̃ënaxënëgu
këɓo mi nemin angol aŋo ro.»
14 Ata Lot ŝan ko eɓi pelëra ɓër ỹër baɓi odënaw̃ odexëm ɓën, gë ɓër nëm baɓi
odënaw̃ odexëm od ɓayi bax ok: «Marayin en can angol aŋo ro, gayikwa Axwën
Kaxanu anemin ko nemin.» Ɓarikan ɓoỹaraw yëla këni anëxi këɓi nëxind.
15 And ñatëguk oxeya aŋ, omeleka ok ga këno nëỹali Lot, këni rend: «Wëj kanil
ey ye, meɗëlo alindax do gë odënaw̃ oki od ex ro ok, këdi këŋun w̃ëlali amena and
angol aŋ.»
16 Ɓarikan Lot ko fërërand. Ata sëra kënëɓi dëp gër ɓataxan, mëŋ, gë alindaw̃, do
gë odënaw̃ oki odexëm ok, las kënëɓi xali ŝan këni angol aŋ. Gayikwa Axwën Kaxanu
aỹandi ỹandi baŋo eɓi pexën.
17 And nëcët kënëɓi angol aŋ, omeleka ok re këni: «Awa ala kala gërëlexo exo
pexënaxën gaf irexëm in. Ax gi ex na monëkona, do ax gi ex na mokwëŝa ɗek anen
aŋ. Gërin xali gër etënd, en pexaxën këdi këŋun ɓuŝa.»
18 Ata re ko Lot: «E Axwën, axara xara këmi!
19 Axara xara këmi Axwën, wëno xaɗëp irey in, ga xaỹënan ki ako ɓiyi xali yël
këyëɓo oyekax or mi pexaxën ol, ami kor na mi ŋat xali gër etënd elo, tëɓ këɓo
fënga etëm eŋ do mi cës.

20 Këla nëkoɗa angol aŋo ɗam ro fo ex, ɓëte atil fo ex. Axor këmi xor mi ŋat, mi pexaxën. Ax ɓax na nde angol aŋo?»
21 Ata yaka ko meleka in: «Awa awa̰ wa̰ këme mun yël ɓëte oyekax olo. Angol and xara këye aŋo, ame nemin na.
22 Awa marayin, gërin xali fën. Gayikwa ỹoweỹ ame kor na me di xali en ŋat.» Mëŋ wa̰caxën këni angol aŋo «Tësowar», mëne ngëŋ «Atil».
23 Ga kë fën eñan eŋ, bani ɲatënd Lot ɓën gër Tësowar.
24 Ata Axwën Kaxanu wa̰law ko mungu ind fëtëk xoɗux do sëɓandëra këɓi elod gër orën ɓangol ɓand Sodom do gë Gomor ɓaŋ.
25 Ɓëlën ko ɓangol ɓaŋo gë ɗek ebar elo ak, gë ɗek ɓela ɓër lëg bax gër ɓangol ɓaŋo ak, do gë ɓeɓër lëgëra bax gër ebar elo ak.
26 Asoxari ar Lot an, ga nëkona ko, nëngwëta ko atox and ongal.
27 Abëraxam ga xani ko mopëɗ gëɓër, ye ko gër ed xwëŝa bani gë Axwën Kaxanu.
28 Nëkona ko gand Sodom do gë Gomor, gand ed ex ɗek ebar elo. Wat ko gand angëni ɓokwëcën ɓoŋ ang ɓond apuỹ and kë ỹegënd fo.
29 And baxo neminënd ɓangol ɓand ebar elo ɓaŋ, Axwën Kaxanu xwita ko er xara baŋo Abëraxam in: racët këŋo Lot gër etëm end lapan baɓi ɓër gër ɓangol ɓand gër ed lëg baxo Lot ɓën.

End Lot do gë odënaw̃ odexëm eŋ

30 Lot ga yëda ko exo ɗëg gër angol and Tësowar, ye ko ỹafëx këni gë odënaw̃ odexëm ok gër etënd, lëf në akel.
31 Ata endënaw̃ ekarëk eŋ fel këŋo emeja eŋ: «Faba ireɓi anëka xar ko, do asoŝan ar këɓo ỹër ang rëpëk ak, axo gi ex na ro gër ebar ed hi këne.
32 Yow eŋo yële ngoy iŋ faba ireɓi, xali eŋo ŋaw̃. Do ɗakinde gë mëŋ eɓo cotënaxën ɓëtox, ex ɓayixën andëw̃ëra andexëm aŋ.»
33 Ata genëka, yël këno ngoy iŋ sëm ireɓën xali ỹaw këŋo. Endënaw̃ ekarëk eŋ laki këni gë sëm irexëm. Ɓari mëŋ ỹoweỹ axo wata bana: axo nang bana nand laki këni gë endënaw̃ ekarëk na, ɓëte axo nang bana nand xani ko endënaw̃ na.
34 Në ecan ijo, endënaw̃ ekarëk eŋ fel këŋo emeja eŋ: «Ganëka gëmëɗ gë wëno laki këmi gë faba. Yëlëŋoye ɓëte ngoy iŋ exo ceɓ xali eŋo ñaw̃ doro ɓëte. Do gë wëj kën laki eŋo cotënaxëne andëw̃ëra».
35 Ata genëka ijo ɓëte, yël këno ngoy iŋ sëm ireɓën, xali ỹaw këŋo. Endënaw̃ emeja eŋ ye ko laki këni gë mëŋ. Ɓari mëŋ ỹoweỹ axo wata bana: axo nang bana nand laki këni na, ɓëte axo nang bana nand xani ko endënaw̃ na.
36 Odënaw̃ oki od Lot ok, mondako ŝot bani ɓacël gë sëm ireɓën.
37 Endënaw̃ ekarëk eŋ rëw̃ këŋo itoŝan wa̰c këŋo Mohab: mëŋ ex axarëk ar ɓërandëw̃ëra and Mohab an xali doro.
38 Endënaw̃ emeja eŋ rëw̃ këŋo ɓëte itoŝan. Wa̰c këŋo Ben-Ami, mëne ngëŋ «Asëñiw̃ ar ɓulunda iram»: mëŋ ex, axarëk ar ɓërandëw̃ëra and Amoŋ an xali doro.

20

End Abëraxam do gë Abimelek eŋ

1 Ata Abëraxam ga xani ko na, rëfa ko gand ladawe ir Negeb. Lëgëx këni fëco Kadeŝ, fëco Ŝur. Ga nëkanak, ye ko ɓëte oliyer gër ebar ed Gerar.
2 End Sara, asoxari arexëm eŋ, Abëraxam mondako felëx baɓi: «Aɓaỹe ex.» Ata Abimelek, emun end gër Gerar eŋ, re ko eno mëlan Sara.
3 Ɓarikan Kaxanu ga yow ko gëmëɗ në lakeli gër Abimelek, re ko: «Awa wëj aŝës këy ŝës në end asoxari ar wa̰law këyo ajo, gayikwa gë icën exo.»

4 Ani tëkar bana pere Abimelek do gë asoxari ajo. Abimelek re ko: «Axwën, wëno
gë ɓulunda iram in, ami mendëra ex na. Alaw̃ nde këyo law̃ mondako dëŋ ar ŝenene
an?
5 Mëŋ Abëraxam dëŋ ga fel ke wa: “Aɓaỹe ex.” Asoxari an re ko mëŋ ɓëte: “Aɓaỹe
ex.” Gë emëkw epeŝax w̃ëlaw këmo, do eñëŋënax ame di ex na.»
6 Ata Kaxanu yaka këŋo gër lakeli: «Wëno ɓëte anang nang këme mëne gë emëkw
epeŝax w̃ëlaw këyo. Wëno wa sëra ki mëŋ ɓayik aye menan ex na. Ami teɓ ex na
eyo tëka asoxari ajo.
7 Mëŋ ex gërëgako, meɗëlo asoxari ajo eyo maŝ icën indexëm iŋ. Mëŋ alaw̃ënel
aram hi ko. Aŝalen ki ŝalen ey ɓayixën ga këy liyand. And kën ŝës ex ɗe wëj do gë
ɗek ekun edey el, angëmëne ayo maŝ ex na asoxari an, icën indexëm iŋ.»
8 Abimelek xani na mopëɗ gëɓër. W̃ac këɓi ɗek ɓëlëngw ɓër gër owun orexëm
ɓën, do sëfëtan këɓi ɗek endey eŋo. Ata yëdara këni mbaŋ.
9 Abimelek w̃ac këŋo Abëraxam do w̃ëka këŋo: «Inew̃a rixën këyëɓo eŋo? Ba
wëno ỹeỹ nde w̃enan këmi na mëŋ lënanaxën këyëɓo eñëŋënax etëm eŋo, wëno gë
ɓulunda iram in? Ɓeɓër rinan këye ɓëjo, ax ñap ex na.»
10 Abimelek fel këŋo ɓëte Abëraxam: «Ga ri këy ako eŋo, ine bay ŝaland?»
11 Ata yaka këŋo Abëraxam: «Wëno ako yëla bame mëne wën ɓela ɓër gër ebar
elo ro ɓën ano yëdand na Kaxanu, do mëne alaw̃ këne law̃ në end asoxari aram.
12 Ɓëte ɗal dëŋ ex mëne aɓaỹe ex gayikako, faba iɓat hi këmi. Ɓarikan asoxari
aram hi ko gayik ami gi ex na nëma iɓat.
13 And fel ke Kaxanu me canëgu gër ekun ed faba iram aŋ, fel këmo Sara: “Awël
nde oyekax olo këye ỹana eye dinënd gër ed ke yeye yo. Deyind mëne aɓinëx hi
këme”.»
14 Ga xucak eŋo, Abimelek w̃eɗ këɓi oɓeci, gë opeỹ, do gë oxey do yël këŋo
Abëraxam. Yël këŋo ɓëte okaɗëp otoŝan do gë okaɗëp otoxari. W̃aŝ këŋo ɓëte
Sara, alindaw̃.
15 Re ko Abimelek: «Awël nde, nëkoɗ ebar edam el, ɗëgël gër ed këy ñan.»
16 Fel këŋo ɓëte Sara: «Anëka yël këmo aɓinëx ɓatama wëli ɓand koɗi. Mondako
laɓ këme dëxas irey in eni nangaxën ɓër ekun edey ɓën mëne ay mendëra ex na.»
17 Ata Abëraxam xara këŋo Kaxanu. Kaxanu fakën këɓi Abimelek, gë alindaw̃, do
gë ɗek okaɗëp otoxari odexëm ok, eni koraxën edëw̃ ed oɓaŝ el.
18 Gayikwa Axwën Kaxanu ri bax hi këni ɓësoxari ɓëɓoroxok ɗek ekun ed Abimelek
el, në end Sara, asoxari ar Abëraxam eŋ.

21

End Isak eŋ

1 Ga xucak eŋo, Axwën Kaxanu yël këŋo oyekax orexëm ol Sara, ang re baxo ak.
Axwën Kaxanu ri ko ang ɓeya baxo ak.
2 Ata Sara hi ko gë acël do rëw̃ën këŋo Abëraxam itoŝan gër oxar orexëm dëŋ, nand
fënëta baxo Kaxanu na.
3 Abëraxam w̃ac këŋo asëñiw̃ ar rëw̃ bano mëŋ gë Sara an, Isak, mëne ngëŋ «Olëŝ».
4 Abëraxam xac këŋo asëñiw̃ Isak yatir sëk këŋo ɓakey ɓanjongëɓatas, ang fel baŋo
Kaxanu ak.
5 Abëraxam anëka sëk baŋo ɓëniy këme and rëw̃ këno asëñiw̃ Isak aŋ.
6 Ata re ko Sara: «Kaxanu ri ke alëŝëraɗëŝëra. Ar kë wël yo endey eŋo, alëŝ ke
lëŝ.»
7 Re ko ɓëte: «Noỹo wa fel doŋo Abëraxam mëne akey amat, wëno Sara ayerin
këmëni yerin oɓaŝ? Ɓarikan itoŝan rëw̃ën këmo gër oxar orexëm dëŋ!»

8 Mondako raf ko lëmëta in xali yapët këŋo. Abëraxam ri ko ofëna osëm yatir yapët këno Isak.

End Agar do gë Isëmayel eŋ

9 Akey amat, Sara wat këŋo asëñiw̃ ar Abëraxam an, ar rëw̃ këŋo Agar, xaɗëp
isoxari iɓ Misëra an, ga këŋo lës̈ Isak.
10 Sara fel këŋo Abëraxam: «Ŋw̃ayëlëɓi xaɗëp isoxari in, do gë itox indexëm iŋ.
Gayikwa itox ind xaɗëp isoxari ijo iŋ do gë Isak, itox indam iŋ, ani ɓëteli na andamat
napul irey in!»
11 Ata Abëraxam s̈us ko mbaŋ eyeyan elo gayikwa itox iŋo asëñiw̃ ebaxo!
12 Barikan Kaxanu fel këŋo Abëraxam: «Kërey koỹ na end lëmëta eŋ do gë end
xaɗëp isoxari irey eŋ. Dil ɗek er ko re Sara in. Gayikwa paɓ gë Isak ko yow ar këno
w̃ac andëw̃ëra andey an.
13 End asëñix ar s̈ot këno gë xaɗëp isoxari irey eŋ cëŋ, ari këmo ri exo gi mëŋ ɓëte
ɓulunda, gayikwa arandëw̃ëra andey hi ko.»
14 Ata Abëraxam xani ko mopëɗ gëɓër, w̃eɗ ko s̈ëlafana in, gë amote and men
aŋ fëxwën këŋo Agar do fela këŋo. Agar ga rënda këŋo itox iŋ ye ko kwël ko
nambëraraxënd gër ladawe ir Berës̈eba.
15 And xwëtëk men ond gër amote aŋ, Agar ỹaŋëta këŋo itox indexëm iŋ ɗila në
acëc,
16 ye ko ỹëpax ko nacët, gwër në eɗapan ed ekaỹ. Gayikwa er baxo rend: «Axe
ñandi ex na mo wat itox indam iŋ ga ko s̈ës.» Ata ỹëpax ko, nacët ako do ko sesënd.
17 Kaxanu wël ko otes od lëmëta ok. Ata elod gër orën, meleka ir Kaxanu in, w̃ac
këŋo Agar, re ko: «Agar in ex wa? Kërey yëdara na gayikwa Kaxanu awël wël këŋo
lëmëta in fën gër ed exo.
18 Kanil eyo meɗëgu lëmëta in, do ɗasëguyo aye, gayikwa wëno këŋo ri exo gi
ɓulunda isëm.»
19 Ata Kaxanu ga foɗët ko ɓangës ɓand Agar ɓaŋ, Agar wat ko andu. Ye ko rëmbëgu
ko cëm amote aŋ, do yël këŋo itox iŋ s̈eɓ ko.
20 Mondako hi bani Kaxanu gë lëmëta in, do mëŋ kwël ko rafënd. Lëg ko na gër
ladawe, do hi ko kamara ir bax nëxand gë atumb.
21 Na gër ladawe ir Paraŋ lëg baxo, do nëm s̈alanëgu këŋo asoxari Amisëra.

End eter ed Abëraxam do gë Abimelek eŋ

22 Amëd aŋo, Abimelek do gë Pikol, alëngw ar ocoroɗa odexëm an, yow këni gër
Abëraxam. Re ko Abimelek: «Kaxanu ki nëkonand gër ɗek ɓeɓër këy rind.
23 Gërëgako yas̈arël ro dëŋ, gër ow̃ac or Kaxanu mëne din ayëɓo mereli na wëno,
gë oɓas̈ oram ol, gë ɓërandëw̃ëra andam ɓën. Yas̈arël mëne alëkaya këy lëkaya eter
edeɓi el ang lëkayaw këme wëno gër ebar ed liyerali bay.»
24 Ata re ko Abëraxam: «Awa anëka yas̈ar këme.»
25 Barikan Abëraxam rexëra këŋo Abimelek në end andu and xan bano ɓela
ɓërexëm eŋ.
26 Yaka ko Abimelek: «Amo nang ex na ar rik eŋo an. Doro fo këme wëlënd endey
eŋo, wëj elod aye pel ex na.»
27 Abëraxam yeɓëgu këɓi oɓeci, gë opeỹ do gë oxey, yël këŋo Abimelek. Mondako
yatar bani eter el ɓën ɓëxi.
28 Abëraxam fit këɓi opeỹ ocongoki.
29 Ata Abimelek w̃ëka këŋo: «Oko inew̃a fitaxën këyëɓi opeỹ ocongoki oko?»
30 Yaka ko Abëraxam: «Kanalëɓi opeỹ ocongoki oko, ex gixën sede ir mëne wëno
nacëk andu aŋo.»

31 Mëŋ këni w̃acaxënënd na gër ed hi bani Berëŝeba, mëne ngëŋ «Andu and gë eyaŝar», gayik na yaŝar bani ɓën tak ɓëxi.
32 Mondako ri bani eter el gër Berëŝeba. Ga xucak eŋo, Abimelek do gë Pikol emun end ocoroɗa odexëm eŋ xani këni eni ɓakaxën ond gër ebar ed Ofilisëteŋ.
33 Ata Abëraxam rëɗ ko angwalam na gër Berëŝeba, do ga këŋo ŝale Kaxanu, këŋo w̃acënd Axwën.
34 Ata Abëraxam ỹëpa ko na gër ebar ed Ofilisëteŋ xali nëkak.

22

End atëy̰ and Abëraxam eŋ

1 Ga xucak eŋo, Kaxanu ri këŋo atëy̰ Abëraxam. Re ko: «Abëraxam!» Yaka ko Abëraxam: «Woy!»
2 Re ko ɓëte Kaxanu: «Axara xara këmi, meɗëlo asëñix ar tañ arey an, ar ñan këy̰o an, Isak. Mëlalo gër ebar ed Moriya, eyo dix ŝaɗaxa ir momëlën yaŋ gër etënd ed këmi fënëtan.»
3 Ata Abëraxam xani ko mopëɗ gëɓër, xap këŋo fali in, fel këɓi okaɗëp oki, do gë asëñiw̃ Isak eno ɗaŋëta. Otëx od ŝaɗaxa ir momëlën od ŝapën bano ok, liɓën këno fali in, do kwël ye këni ond gër ed fënëtan baŋo Kaxanu oŋ.
4 Yatir akey atasën, Abëraxam ga rënëta ko, wat ko caw ako gër ed fënëtan këŋo Kaxanu.
5 Abëraxam fel këɓi okaɗëp odexëm ok: «Wën cëniyinëɓo ro gë fali in. Wëno do gë lëmëta in, mi ye xali yaŋ mi caleraw, gwëre mun tëkati.»
6 Abëraxam w̃eɗ ko otëx od ŝaɗaxa ir momëlën ok, do lëɓin këŋo asëñiw̃ Isak. Lëkaya ko mëŋ dëŋ xoɗux ol do gë icas iŋ. Ata kwël këni yend ɓën tak ɓëxi yaŋ gër etënd.
7 Ata Isak w̃ac këŋo sëm: «Faba» Yaka ko Abëraxam: «Woy, asëñiw̃ën!» Re ko ɓëte Isak: «Nëkoɗ xoɗux ol do gë otëx ok, do feye wa exo ifeỹ ir ŝaɗaxa ir momëlën in?»
8 Yaka ko Abëraxam: «Asëñiw̃ën, Kaxanu aŝotën këɓo ŝotën ifeỹ ir këŋo riye ŝaɗaxa ir momëlën in!» Do kwël këni yend ɓën tak ɓëxi.
9 And ñat këni gër ed w̃asin baŋo Kaxanu aŋ, Abëraxam ri ko angëɓ, do xëɓena ko otëx ok yaŋ. Xap këŋo, asëñiw̃ Isak, do ren këŋo gër otëx od yaŋ gër angëɓ.
10 Abëraxam w̃eɗ ko icas iŋ eŋo ŋaŝaxën asëñiw̃.
11 Ata meleka ir Axwën in ga w̃acëgu këŋo elod gër orën ko rend: «Abëraxam! Abëraxam!» Yaka ko mëŋ: «Woy!»
12 Re ko ɓëte meleka ir Axwën in: «Këreyëŋo kwixwëta na lëmëta in, do ỹoweỹ këreyëŋo dinan na. Anëka nang këme gërëgako mëne ayëda këy̰o yëdand Kaxanu, do ado ayo ɗëc ex na asëñix ar tañ an.»
13 Ga rënëta ko Abëraxam, wat këŋo xondo gand epoy̰ edexëm ga hënjar ko gë ofarix orexëm oŋ gër acëc. Ata yen këŋo do ñaŝ këŋo ŝaɗaxa ir momëlën in, gër ed ebax eŋo caɗaxa asëñiw̃.
14 Abëraxam w̃ac ko na gër ed ebani: «Adonayi-Yire», mëne ngëŋ «Axwën Kaxanu aŝotën ko ŝotënënd». Mëŋ ɓayixënëk eyeyan elo xali doro: «Gër etënd ed Axwën Kaxanu, mocot ex.»
15 Meleka ir Axwën Kaxanu in w̃ac këŋo akinëm Abëraxam elod gër orën.
16 Re ko: «Në eyaŝar eme gër ow̃ac oram dëŋ (eyeyan ed wëno Axwën Kaxanu el), gayik ari ri këy̰ eŋo, ɓëte gayik aye ɗëc ex na asëñix, asëñix ar tañ an,
17 ayël këmi yël oɓetak ol. Ɓërandëẅëra andey ɓën aỹëmb këni ỹëmb ang ow̃al or gër orën fo, do ang ed̈ini ed gër ɓëŋa ir angwëngw fo. Ɓërandëẅëra andey ɓën kë ỹana ex kwënënd ɓangol ɓand ɓërangoỹëra andeɓën ɓaŋ.

18 Ɗek ɓenëng ɓend gër ebar ɓeŋ kë ỹana ex ɗëwarëndërënd oɓetak ol paɓ gë
arandëw̃ëra andey aŋ gayik aɓaxët ɓaxët këye.»
19 Ga xucak eŋo, Abëraxam do gë lëmëta in ŝëla këni gër ed seɓëgu banëɓi okaɗëp
odexëm. Ata ɓën ɗek sëfër këni do kwël w̃aỹi këni gër Berëŝeba, gayikwa fën lëg
baxo Abëraxam.

End ɓërandëw̃ëra ɓand Naxor ɓeŋ

20 Ga xucak eŋo, fel këno Abëraxam: «Milëka mëŋ ɓëte, arëw̃ën rëw̃ën këŋo
ɓëtoŝan aɓinëx Naxor:
21 Utës, itoŝan iñanar iŋ, gë Bus aɓinëm, gë Kemuhel, sëm ir Aram,
22 gë Kesed, gë Aso, gë Pilëdaŝ, gë Yidëlaf, do gë Betuwel».
23 Betuwel rëw̃ këŋo itoxari, Rebeka. Ɓën ex ɓosëñiw̃ ɓor Naxor, aɓinëm ar
Abëraxam, ɓëtoŝan ɓënjongëɓëtas ɓënd rëw̃ këɓi Milëka ɓëŋ.
24 Rewuma, asoxari ar ỹëpa bani aỹëpa fo gë Naxor an, arëw̃ rëw̃ këɓi ɓëte oɓaŝ:
Teba, gë Gaxam, gë Taxaŝ, do gë Mahaka.

23

End ecës ed Sara eŋ

1 Ga xucak eŋo, Sara sëk këŋo ɓëniy këme gë alapem gë ɓënjongëɓëki. Ɓëniy go
liya ko Sara.
2 Sara ŝës ko and lëg bani gër Kiriyat-Arëba, angol and w̃ër bax ow̃ac or Ebëroŋ,
gër ebar ed Kanahaŋ aŋ. Ata Abëraxam këŋo ỹaw̃ënd, do ko fëỹëpëỹënd eman end
Sara eŋ, ang rëp bax ak.
3 Abëraxam ga xani ko na gër ed ebax eman end alindaw̃, ye ko gër ɓërandëw̃ëra
and Het.
4 Re ko: «Wëno aliyer fo hi këme, do aỹëpa fo ỹëpa këme gër ndewën ro. Panine
ebar ed këme xwën, me dixën ɓanapëra gër ndewën ro, mo mëxwëtaxën asoxari
aram ar seɓëta ke an.»
5 Ata ɓërandëw̃ëra and Het ɓën yaka këno Abëraxam:
6 «Awël nde faba, wëj emun end sana këŋo Kaxanu ga hi këy wa mërëxand ireɓi ro.
Mëxwëtalo alindax gër ỹeg ir yexënan ki nëmëc, gër ɓanapëra ɓandeɓi ro. Gaɓatak
axi ɗëc na añeg and xwën ko aŋ eyo mëxwëtaxën alindax.»
7 Ata xwiriŝ Abëraxam, foxi ko gër lëngw ir ɓër ỹëpaxën bax endey eŋo, gër lëngw
ir ɓërandëw̃ëra and Het ɓër lëg bax na gër ebar elo ɓën.
8 Re ko: «Angëmëne aw̃a w̃a kën mo mëxwëta asoxari aram ar seɓëta ke an, awël
nde ŋatelin okar odam ok gër Efëroŋ, asëñiw̃ ar Tësohar an.
9 Panëlexe oxel or Makëpela or xwën ko ol, or hik gër wura ir oŝënga orexëm ol.
Panëlexe ang ko fënëta akanji ak, me cotaxën ebar ed këme ri ɓanapëra ɓandam,
gër ndewën ro.»
10 Xarak, Efëroŋ mëŋ dëŋ na ỹëpa bani gë ɓërandëw̃ëra and Het ɓën. Efëroŋ yaka
këŋo Abëraxam, wël këno ɓërandëw̃ëra and Het ɓën, do gë ɗek ɓër bax lilënd gër
ebët ed angol andexëm ɓën.
11 Re ko: «Ali faba! Awël nde, wëno ayël fo yël këmi oŝënga ol. Ɓëte ayël fo
yël këmi oxel or ex gër wura ol. Anëka yël këmi ogës od ɓër ex ɓulunda iram ok:
mëxwëtalëŋo alindax.»
12 Ata Abëraxam foxi ko na gër lëngw ir ɓela ɓër gër ebar elo.
13 Fel këŋo Efëroŋ, na gër ed ɓarër bani ɓulunda ir ebar elo: «Angëmëne aw̃a w̃a
këy, eye ɓaxët, wëno ayël këmi yël akanji and oŝënga aŋ. Kanal axana koɗi in mo
mëxwëtaxën asoxari aram an.»
14 Ɓarikan Efëroŋ yaka këŋo Abëraxam:

15 «Faba awël nde, ine ngwa ex ebar ed ɓatama okeme onax ɓand koɗi elo?
Mëxwëtalëŋo alindax!»
16 Ata Abëraxam ga wël ko er re baxo Efëroŋ in, fënën këŋo koɗi in ang fënëta
baxo ak, ogës od ɓërandëw̃ëra and Het: ɓatama okeme onax ɓand koɗi, ang bani
nëmbënd gër ɓëfandëran ak.
17 Ata Abëraxam yëc ko oŝënga or Efëroŋ ol, or gër Makëpela ol, or mopaɓër gë
Mamëre ol, gë oxel ak, do gë ɗek ɓatëx ɓand ex gër ed sëlëk oŝënga ak.
18 Ata xwën ko ɗek ogës od ɓërandëw̃ëra and Het, do ogës od ɗek ɓër bax lilënd
gër ebët ed angol andeɓën.
19 Ga xucak eŋo, Abëraxam w̃ëxëta këŋo alindaw̃ Sara, lëf gër oxel or gër oŝënga
or gër Makëpela, or mopaɓër gë Mamëre ol, mëne ngëŋ gër Ebëroŋ, gër ebar ed
Kanahaŋ.
20 Awa Abëraxam mondako ri baxo ɓanapëra ɓandexëm ɓaŋ gër oxel or hik gër
oŝënga or yëc ko gër otaxan od ɓërandëw̃ëra and Het ol.

24

End asoxari ar Isak eŋ

1 Ga niyitarak, Abëraxam kwël dëŋ ko xarënd. Axwën Kaxanu yël baŋo oɓetak ol
gër ɓeỹ ɗek.
2 Akey amat, Abëraxam w̃ac këŋo axarëk ar okaɗëp od gër ekun edexëm an, ar
bax nëkonand ɗek napul irexëm an, do fel këŋo: «Këla, ɗilaliw tan ataxan andey aŋ
gër emef endam*.
3 Awa gërëgako yaŝarël gër ow̃ac or Axwën Kaxanu, mëŋ ar rik orën do gë ebar an,
mëne din ayëŋo cala na asoxari ar asëñiw̃ën an gër odënaw̃ od gër ebar ed Kanahaŋ,
ro gër ed lëg këme.
4 Yeyiɗ xali gër ebar edeɓi, gër ed rëw̃ këne fën, eyo calaw asoxari ar asëñiw̃ën
Isak an.»
5 Yaka këŋo xaɗëp in: «Ɓamat asoxari an, aŋo ñandiɗ na exe tëfëgu xali gër ebar
elo ro. Mo ɓakaliɗ nde fën asëñix?»
6 Yaka ko Abëraxam: «Adokiŋ, din këreyëŋo ɓakaliɗ na ɗe!
7 Axwën Kaxanu, mëŋ ar ex gër orën an, nëcëtëgu ke gër ekun ed faba, gër ed
rëw̃ këne. Mëŋ w̃acëgu ke do yaŝar ko mëne ayël këɓi yël oxwën or ebar elo ro ol,
ɓërandëw̃ëra andam ɓën. Mëŋ dëŋ këŋo lawënëgu meleka irexëm in exi ɗëngweli.
Awa fën këyo ŝotëguɗ asoxari ar asëñiw̃ën an.
8 Eyaŝar ed nëỹali këmi elo, ax bo na ga sëra ki, angëmëne asoxari an aŋo ñandi
ex na exi tëfëgu. Ɓari din këreyëŋo ɓakaliɗ na fën asëñiw̃ën.»
9 Ata xaɗëp in lilali ko ataxan aŋ gër emef end Abëraxam, axwën arexëm eŋ.
Mondako yaŝar baxo mëne ari ko ri er fel këŋo in.

End ebar ed Abëraxam eŋ

10 Ga xucak eŋo, xaɗëp in w̃eɗ këɓi ogelemba epëxw gër kece ir ogelemba od axwën
arexëm, do kwël ye ko, gë ɗek ɓeɓëxëɓënaxik ɓër fëxwëndëra baŋo axwën arexëm
ɓën. Ye ko kwël ond gër ebar ed Mesopotami oŋ, xali gër angol and Naxor.
11 Mondako ye bani ɓakey ɓakey, ñataxën këni ɗam gër angol, ler në andu. Ata
xaɗëp in foxin këɓi ogelemba ok eni pedaraxën ɓër enga endexëm ɓën. Amëd aŋo
bani yowërawënd genëka, ɓësoxari ɓën gër edëmb ed men.

End cale ind xaɗëp ir Abëraxam eŋ

---

* **24:2 24.2** Mondako bani yaŝarënd ɓër enëng end Abëraxam ɓën, monilali ataxan aŋ gër emef ed axarëk ŋëŝ
gër oỹënga, xarak mbaŋ ŝëɓak.

12 Ata xaɗëp in ŝale ko mondako: «Axwën, wëj ex Kaxanu, ar yata këŋo Abëraxam,
axwën aram an. Axara xara këmi, yelex doro fëña iram in, do masinële mondako
mëne alëkaya lëkaya këy eter ed yata këyo axwën aram el!
13 Wëno ro këme xwëŝa, gër ed këni yowënd odënaw̃ od ɓela ɓër gër angol aŋo
ok, eni dëmb men oŋ.
14 Endënaw̃ end këmo fel: “Axara xara këmi, ñëw̃ël eput edey el me ceɓaxën
men ond lapara këy oŋ”, do mëŋ exe yaka: “Awa ceɓël, arëmbën rëmbënëgu ɓëte
ogelemba odey ok eni ceɓ!” Gilexo asoxari ar sanan këyo Isak, xaɗëp irey an!
Angëmëne mondako ri këy, anang këme nang mëne alëkaya dëŋ lëkaya këy eter
ed yata këyo Abëraxam, axwën aram el.»

End Rebeka eŋ

15 Xaɗëp in axo ŋata bana pere cale iŋo ga ñatëgu ko gë eput el monapara, Rebeka
aɓiw̃ ar Betuwel asëñiw̃ ar Milëka, asoxari ar Naxor, aɓaỹe ar Abëraxam an.
16 Endënaw̃ end yek mbaŋ ebaxo, emeja fo ɓayi baxo, do gë asoŝan ani nangër
bana. Mëŋ ŝëla bax gër andu rëmbëgu ko men oŋ.
17 Xaɗëp in hër ko, fed këni, do re ko: «Axara xara këmi, ñëw̃ël eput edey el, me
ceɓaxën men ond lapara këy oŋ.»
18 Yaka ko endënaw̃ eŋ: «Ceɓël faba, ceɓël!» Ỹëw̃ ko aỹand eput el, exo ceɓaxën
xaɗëp in.
19 And fed këŋo aŋ, endënaw̃ eŋ re ko: «Arëmbën këmëni rëmbënëgu ɓëte
ogelemba odey ok eni ceɓ xali eɓi ped.»
20 Ata xat ko aỹand gër aceɓa men ond ɓayita bax gër eput oŋ. Ɓaka ko aỹand exo
dëmbëgu ɓëte polo gër andu. Rëmbëndëra këɓi mondako ɗek ogelemba ok.
21 Ata asoŝan an ko yëlarand ba Axwën Kaxanu dëŋ nde rik eŋo ex yexën fëña
irexëm in.
22 And ŝeɓ këni ogelemba xali fed këɓi aŋ, asoŝan an yëpëtën këŋo anëna atiɓax
and kaŋe, gë ɓëŋwën ɓëtiɓax ɓënd kaŋe, do ɓakëra këŋo endënaw̃ eŋ gër onëxar.
23 Xaɗëp in w̃ëka ko: «Wëj endënaw̃ end noỹo wa hi këy? Axara xara këmi, pelële.
Aŝot nde këmi ŝot gër ndewën në er këɓo xey?»
24 Yaka ko endënaw̃ eŋ: «Wëno itox ind Betuwel hi këme. Faba iram, asëñiw̃ ar
Milëka, alindaw̃ ar Naxor, hi ko.»
25 Re ko ɓëte: «Er këni yamb ogelemba in ax gi ex na mopaỹ gër ndeɓi. Ɓëte aŝot
kën ŝot gër ed këŋun xey.»
26 Ata asoŝan an ga rëngw ko, foxi ko gër lëngw ir Axwën Kaxanu.
27 Re ko: «Aye ri ko Axwën Kaxanu, mëŋ ar yata këŋo Abëraxam, axwën aram an.
Gayikwa alëkaya lëkaya ko eter ed yata këŋo axwën aram el. Axwën Kaxanu w̃ëlaw
ke ŝëw̃ gër ɓëmaỹe ɓënd axwën aram.»
28 Ata endënaw̃ eŋ hër ko eŋo tëfëtanëx nëm ɗek endey eŋo.
29 Rebeka, imaỹe itoŝan ebaŋo na ind bano w̃acënd Labaŋ. Labaŋ hërëgu ko gër
ed ebaxo asoŝan ajo, ler gër andu.
30 Ga wateli baŋo aɓinëm Rebeka anëna aŋ, gë ɓëŋwën ɓëŋ, do wël baŋo ga ko reya
ɓend felëgu baŋo asoŝan ajo ɓeŋ, yowaxënëgu baxo Labaŋ gër asoŝan ar ñatëgu bax
gë ogelemba ok, ler gër andu.
31 Ata re ko Labaŋ: «Yow wëj ar gë oɓetak or Axwën Kaxanu an! Inew̃a ɓayixën
këy gër ed ñatëgu këy ro? Yene gër ndeɓi, aŝotën këmëni ŝotën ogelemba ok gër ed
këni hi.»
32 Asoŝan an ñat ko gër iciw̃. Labaŋ fel këɓi odexëm enëɓi pëtëra ogelemba ok,
do enëɓi kwëtindëra olëɓ oŋ. Xoɓëndëran këɓi ondës do gë enenar. Yël këɓi ɓëte
asoŝan ajo do gë ɓela ɓër laŋëtagu baŋo ɓën men ond eni neɓaraxën osapar oreɓën
oŋ.

33 Ata rëɗën kënëɓi ecemar el. Ɓarikan asoŝan ajo re ko: «Wëno pere fo këme reya
olaw̃ën ol ɗamana mi yambëraxën.» Yaka këŋo Labaŋ: «Awa deyal!»
34 Ata re ko: «Wëno xaɗëp ir Abëraxam hi këme.
35 Axwën Kaxanu mbaŋ yël këŋo oɓetak ol axwën aram an, do ala ar gapak hi ko.
Ayël yël këŋo oɓeci, gë opeỹ, gë oxey, gë koɗi, gë kaŋe, gë ogelemba, gë opali, gë
okaɗëp otoŝan, do gë okaɗëp otoxari.
36 Sara, alindaw̃ ar axwën aram an, gand oxar go dëŋ rëw̃ën këŋo itoŝan. Do axwën
aram an, asëñiw̃ ijo yël këŋo ɗek er xwën ko in.
37 Wëno ayaŝar yaŝar këme gër axwën aram mëne ari këme ri ang fel ke ak:
“Këreyo calaɗ na asoxari ar asëñiw̃ën an gër odënaw̃ od gër ebar ed Kanahaŋ, gër
ed lëg këme ro.
38 Ɓarikan yeyiɗ gër ɓër hi këmi ekun eɓat, gër ɓër ɓar këmi andëw̃ëra. Fën këyo
ŝalagu asoxari ar asëñiw̃ën an.”
39 Wëno yaka këmo axwën aram an: “Ɓamat asoxari an axo maɗ na exe tëfëgu.”
40 Yaka ke: “Wëno din këme rind er re ko Axwën Kaxanu in, mëŋ dëŋ këŋo
law̃ëneliwëgu meleka irexëm in exi dëca ex ye fëña irey in. Calaguɗo asoxari ar
asëñiw̃ën an gër ɓër ɓar këmi andëw̃ëra, gër ɓër hi këmi ekun eɓat.
41 Angëmëne añat ñat këy gër ɓër ekun edam, ax bo na ga sëra ki eyaŝar ed yaŝar
këy elo. Ɓëte angëmëne ɓën eni ŋëp eni yëlëgu endënaw̃ eŋ, oŝëɓa ax bo na ga sëra
ki gë eyaŝar ed yaŝar këy elo.”
42 Doro ga ñatëgu këme gër andu, ŝale këme: Kaxanu, wëj ar yata këŋo Abëraxam,
axwën aram an, dëcale ex ye fëña iram in. Axara xara këmi, masinële asoxari ar
asëñiw̃ ar axwën aram an.
43 Nëkoɗ ga xwëŝa këme ler gër andu ro, endënaw̃ end kë ŝanëgu edëmb ed men
do wëno mo mëka: Këla ñëw̃ël eput edey el me ceɓaxën men ond lapara këy oŋ,
44 do mëŋ exe yaka: “Awa ceɓël, arëmbën këmëni rëmbënëgu ogelemba odey ok
eni ceɓaxën ɓën ɓëte!” Gilexo asoxari ar sanan këyo asëñiw̃ ar axwën aram an!
45 Ɗamana me ŋata cale indam iŋ, ñatëgu ko Rebeka, eput el monapara. Ŝëla ko
gër andu do rëmbëgu ko men oŋ. Ata wëno re këme: “Axara xara këmi, ñëw̃ël eput
edey el me ceɓaxën men ond lapara këy oŋ.”
46 Ỹëw̃ ko aỹand eput ed lapara baxo el, do re ko: “Ceɓël, arëmbën këmëni
rëmbënëgu ɓëte ogelemba odey ok eni ceɓ!” Wëno ŝeɓ këme, do ɓëte rëmbënëgu
këɓi ogelemba ok ŝeɓ këni.
47 Wëka këmo: “Endënaw̃ end noỹo wa hi këy?” Yaka ko: “Aɓiw̃ ar Betuwel hi
këme! Faba iram, asëñiw̃ ar Naxor hi ko, itoŝan ind rëw̃ këŋo Milëka iŋ.” Wëno ataŋ
ɓakëra gë amocën aŋ, do gë ɓëŋwën ɓëŋ gër onëxar.
48 Axwën Kaxanu, mëŋ ar yata këŋo Abëraxam, axwën aram an, w̃ëlaw ke sëw̃
wëno ar ocal od asoxari ar asëñiw̃ ar axwën aram an. Mëŋ ŝëxwëndër këɓo gë
endënaw̃ end aɓinëm ar axwën aram eŋ. Ata ga rëngw këme, foxi këme gër lëngw
ir Axwën Kaxanu, ŝëkwa këmo.
49 Awa gërëgako angëmëne kwël lëkaya kën do aɓayeli ɓayeli këŋun aminëmëra
and gë axwën aram aŋ, peline. Angëmëne ax gi ex na mondako, ɓëte peline me gi
gë enang nang.»
50 Ata Labaŋ do gë Betuwel yaka këni: «Endey eŋo gër Axwën Kaxanu xaniwëk,
ɓiyi ami kor na mi de aw̃a w̃a këmi ba ami ma ex na.
51 Nëkoɗo Rebeka, meɗëlo en ye. Gilexo alindaw̃ ar asëñiw̃ ar axwën arey an, ang
re ko Axwën Kaxanu ak.»
52 Xaɗëp ir Abëraxam in ga wël ko eŋo, foxi ko, gër lëngw ir Axwën Kaxanu, eyiỹ
el ŋëŝ gër ebar.

53 Yëpëtëgu ko oỹënga or eñaŋënan or kodî, gë or kaŋe, do gë ɓanjëm, yëlëra këŋo
Rebeka. Yëlëra këɓi ɓëte ɓeɓëxëɓënaxik aɓinëm ar Rebeka do gë nëm irexëm.

End eñër ed Rebeka eŋ

54 Ga xucak eŋo, xaɗëp ir Abëraxam in do gë ɓër laŋëtagu baŋo ɓën yambëra
këni, ŝeɓëra këni, ata lakira këni. Ga xeyëk, and nëngëtara këni aŋ, xaɗëp in re ko:
«Teɓine ngwa me ɓaka gër axwën aram.»
55 Yaka këno aɓaỹe ar endënaw̃ do gë nëm: «Ɓayileɓo wa pere endënaw̃ eŋ ɓakey
epëxw, do gwëre ngwa en yeɗ.»
56 Yaka këɓi: «Kërene cac na ɗe gayikako Axwën Kaxanu rik ye ke fëña iram in.
Teɓine me maỹi gër axwën aram.»
57 Yaka këno: «Macënëŋone endënaw̃ eŋ enëŋo mëkaye er yëla ko in.»
58 Awa ga w̃ac këno Rebeka, w̃ëka këno: «Ỹandi ki nde en ye gë ala ajo?» Yaka ko:
«Iyo aỹandi ỹandi ke.»
59 Ata w̃a këni enëɓi teɓ eni ye gë Rebeka, ar ekun edeɓën an, mëŋ do gë xaɗëp
isoxari irexëm in. Kwël sëfër këni gë xaɗëp ir Abëraxam in do gë ɓër laŋëtaw baŋo
ɓën.
60 Ɓamana eni yexën, ŝalen këno Rebeka mondako:
«Wëj aɓaỹe areɓi an,
oɓaŝ orey ol gilexëni owëli owëli!
Ɓërandëw̃ëra andey ɓën
kwënindëlexëni ɓangol ɓand ɓërangoỹëra andeɓën ɓaŋ!»
61 Rebeka do gë okaɗëp otoxari odexëm ok ga ỹëpara këni yaŋ gër ogelemba, kwël
sëfa këno asoŝan an. Xaɗëp ijo, mondako w̃ëla baŋo Rebeka.
62 Amëd aŋo, rëfa baxo Isak ga hiw ko gër andu and bani w̃acënd Laxahi Rohi
gayik gand ladawe ir Negeb lëg baxo.
63 Genëka, Isak ŝan ko exo nëkonaraw gër apuỹ. Ga rënëta ko, wat këɓi ogelemba
ga këni yow endexëm eŋ.
64 Ata Rebeka ga rënëta ko, wat këŋo Isak. Ga raɗ ko, feda ko gër gelemba,
65 do w̃ëka këŋo xaɗëp ir Abëraxam in: «Noỹo ex wa asoŝan ar gër apuỹ ar këɓo
xacagund ajo?» Yaka ko xaɗëp in: «Axwën aram Isak ex.» Ata Rebeka laɓaya ko
anjëm and baxo laɓayarand aŋ.
66 And fed këni aŋ, xaɗëp in sëfëtandëra këŋo Isak ɗek er riw baxo in.
67 Na ex Isak ñateli këŋo Rebeka gër aner and Sara, nëm irexëm. Mondako xana
baŋo Rebeka, do mëŋ hi ko alindaw̃ ar ñan këŋo. Mondako fuŋara baŋo end nëm ir
seɓëta baŋo eŋ.

25

End ecës ed Abëraxam eŋ

1 Ga xucak eŋo, Abëraxam ỹër këŋo ɓëte asoxari ar bano w̃acënd Ketura.
2 Rëw̃ën këŋo ɓëtoŝan ɓëŋo: Simëraŋ, gë Yokëŝaŋ, gë Medan, gë Majaŋ, gë Yiŝëbak
do gë Ŝuwa.
3 Yokëŝaŋ rëw̃ këɓi Saba do gë Dedan. Ɓosëñiw̃ ɓor Dedaŋ exëni: andëw̃ëra and
Aŝur aŋ, gë and Letuŝ aŋ, do gë and Lewum aŋ.
4 Ɓosëñiw̃ ɓor Majaŋ exëni: Efa, gë Efer, gë Anok, gë Abida, do gë Elëdaha. Ɓën
ɗek ex andëw̃ëra and Ketura aŋ.
5 Abëraxam yëlëra këŋo asëñiw̃ Isak ɗek ɓeɓër xwën baxo ɓën.
6 End ɓosëñiw̃ ɓor rëw̃ën bano ɓësoxari ɓër ỹëpa bani aỹëpa fo ɓën cëŋ, Abëraxam
yëlëra këɓi ɓeɓërëmar do fel këɓi eni eno ŋaw̃ëta asëñiw̃ Isak. Ata ɓën ye këni apën-
eñan.

7 Abëraxam er sëk baŋo, ßëniy këme gë ofëxw ocongoxi gë ßënjo.
8 And ŝës ko aŋ, moped fed baŋo oxar or gë onënga ol, ɗamana ßaraxën këni gë ßëxarëk ßërexëm ßër ŝësëk elod anëka fo ßën.
9 Bosëñiw̃, Isak do gë Isëmayel, w̃ëxëta këno gër oxel or Makëpela, mopaßër gë Mamëre, gër oŝënga or Efëroŋ, asëñiw̃ ar Tësohar, arandëw̃ëra and Het an.
10 Oŝënga olo yëc baxo Abëraxam gër ßërandëw̃ëra and Het. Fën w̃ëxëta kënëßi mëŋ do gë alindaw̃ Sara.
11 Kaxanu yël këŋo mbaŋ oßetak ol Isak, asëñiw̃ ar Abëraxam, and ŝës ko sëm aŋ. Amëd aŋo lëg baxo Isak ler gër andu and Laxahi Rohi.

End andëw̃ëra and Isëmayel eŋ

12 Mondako ex andëw̃ëra and Isëmayel aŋ, asëñiw̃ ar Abëraxam an, itoŝan ind rëw̃ këno gë Agar, xaɗëp isoxari iß Misëra ir Sara iŋ.
13 Mondako ex omac od ßosëñiw̃ ßor Isëmayel ok, ang sëfër këni gër acël andeßën ak: Nebayot itoŝan iñanar ind Isëmayel iŋ, gë Kedar, gë Adëbehel, gë Mibësam,
14 gë Miŝëma, gë Duma, gë Masa,
15 gë Xadad, gë Tema, gë Yetur, gë Nafiŝ, do gë Kedëma.
16 Bën ex ßosëñiw̃ ßor Isëmayel, gë omac odeßën ok, gë ßëngol ßëndeßën ßëŋ, do gë ßakwëndaya ßandeßën ßaŋ: ßemun epëxw gë ßeki, enëng gë enëng.
17 Isëmayel ga liya ko ßëniy keme gë ofëxw osas gë ßënjongëßëki, ŝës ko. Ata ßar këni gë ßëxarëk ßërexëm ßër ŝësëk elo anëka fo ßën.
18 Bërandëw̃ëra and Isëmayel ßën lëgëra këni, elod gër ebar ed Afila, xali gër ed Ŝur. Ebar elo faßërëk gë ed Misëra el, gand ed Asiri. Mondako lëgëra bani ßërandëw̃ëra and Isëmayel ßën mopaßër gë ɗek ßër aminëmëra andeßën ßën.

End Esawu gë Yakob eŋ

19 Mondako ex andëw̃ëra and Isak, asëñiw̃ ar Abëraxam aŋ. Abëraxam rëw̃ këŋo Isak.
20 And sëk këŋo Isak ßëniy ofëxw onax aŋ, ỹër këŋo Rebeka, aßiw̃ ar Betuwel, aßaỹe ar Labaŋ. Sëm ireßën ebax Betuwel, arandëw̃ëra and Aram an, do lëg baxo gër ebar ed Padaŋ-Aram.
21 Isak aŝalendëra baŋo ŝalendërand alindaw̃ gër Axwën Kaxanu gayik abaxo rëw̃ na. Ata Axwën Kaxanu yakali këŋo cale indexëm iŋ. Rebeka, alindaw̃, hi ko gë acël.
22 Bëtox ßëŋ këni ñëyërënd gër acël and nëm ireßën. Ata nëm ireßën ko yëlarand ba në end ine këŋo hixënënd mondako. Ye ko eŋo mëka Axwën Kaxanu.
23 Axwën Kaxanu yaka këŋo:
«Benëng ßeki hi këni gër acël andey,
ßandëw̃ëra ßaki kë ŝapër
and këni ŝanëgu gër acël andey aŋ.
Andëw̃ëra akinëm këŋo xuca ojaw̃ ok añanar aŋ,
do andëw̃ëra and aßejanak aŋ kë wëña and axarënak aŋ.»
24 And ñatëk orëw̃ aŋ, watik mëne ßëŝa dëŋ ex gër acël and Rebeka.
25 Yatir orëw̃, iñanar iŋ ŝanëgu ko eman eŋ yer omban fo, ang acuɗ and anar fo. W̃ac këno Esawu, mëne ngëŋ «Yer Omban».
26 Ŝanëgu ko aßinëm, ga sëraw ko etak ed Esawu el. W̃ac këno Yakob, mëne ngëŋ «Afërëcët». Isak anëka sëk baŋo ßëniy ofëxw ocongeßat and rëw̃ kënëßi aŋ.
27 Oɗëmëta ok raf këni. Esawu hi ko kamara isëm, ar gër apuỹ. Yakob mëŋ cëŋ hi ko, anambik, ar kë ßayirand gër ßaner.
28 Isak xwël këŋo Esawu gayik anëngan baŋo nënganënd end ow̃acar or baßi law̃ëgund eŋ. Rebeka mëŋ, xwël këŋo Yakob.

29 Akey amat, Yakob ko ŝemërand. Ata ñatëgu ko Esawu ga hiw ko gër apuỹ, aloxo ɗek.
30 Esawu re ko: «Yakob, këla dëtënële wa me yamb ecemar ed warëgeyan ed këy ŝemand elo, (Iyo ecemar ed warëgeyan elo) gayikwa ɗek loxo këme.» Mëŋ nëngwëtaxën këno Esawu «Edom», mëne ngëŋ «Warëgeyan».
31 Yaka këŋo Yakob: «Nëmbëre pere gë oxarënak orey ol*.»
32 Yaka ko Esawu: «Wëno ar kërex cës ajo nde, inewa ke feca oxarënak olo?»
33 Ata re ko Yakob: «Yaŝarël pere.» Esawu yaŝar ko. Esawu, mondako nëmb baŋo Yakob, oxarënak orexëm ol.
34 Ata Yakob rëtën këŋo Esawu ecemar ed gë oŝoɗ el, do gë mburu iŋ. Esawu yambëra ko, ŝeɓëra ko, do kwël xani ko ye ko. Ata Esawu mondako yepën baxo oxarënak orexëm ol.

26

End Isak do gë Abimelek eŋ

1 Ga niyitarak, ñatëguk enjo gër ebar ed Kanahaŋ, nëmëc enjo end hi bax amëd and hi baxo Abëraxam eŋ. Ata Isak ye ko exo ñëpax gër Gerar, ebar ed Abimelek, emun end Ofilisëteŋ el.
2 Axwën Kaxanu ga ŝanaxën këŋo, re ko: «Ñëpal gër ebar ed këmi fënëtan, kërey cëlaɗ na gër Misëra.
3 Ɗëgiɗ gër ebar elo ang aliyer fo. Wëno gë wëj këme hi, do ayël këmi yël oɓetak oram ol. Gayikwa wëj do gë ɓërandëwëra andey ɓën yël këmun ɗek owar oŋo. Mondako këme ñata er yaŝar këme arin këmo rin sorix Abëraxam in.
4 Aŝënan këmëni ŝanën ɓërandëwëra andey ɓën ang owal or gër orën fo. Do ɗek owar oŋo këmëni yël. Do ɗek ɓenëng ɓend gër ebar ɓeŋ kë ɓeta paɓ gë andëwëra andey aŋ.
5 Gayikwa Abëraxam aɓaxët baxe ɓaxëtënd, do asëf baxo sëfënd ɓapela ɓaŋ do gë ɓacariya ɓandam ɓaŋ.»
6 Ata Isak rëfa ko gër ebar ed Gerar.
7 Ɓësoŝan ɓër lëg bax gër ebar elo ɓën këno wëkarand end alindaw eŋ. Er baɓi yakand: «Aɓaỹe iram ex». Ayëda baxo yëdand exo de: «Asoxari aram ex», këdi këno law ɓësoŝan ɓër ebar elo ɓën në end Rebeka, gayik mbaŋ ye baxo.
8 Ata Isak nëka ko mbaŋ na gër ebar elo. Akey amat Abimelek, emun end Ofilisëteŋ eŋ, ko yëkwand gër fonetër, wat këɓi Isak gë Rebeka, alindaw, ga këni nëxira.
9 Abimelek wac këŋo Isak do re ko: «Awa ajo asoxari arey nde ex! Mondake cëŋ rexën këy: "Aɓaỹe iram exo!"» Yaka ko Isak: «Wëno mondako yeyan bame, ga bame yëland mëne alaw këne law në endexëm.»
10 Ata re ko ɓëte Abimelek: «Ine ex end ri këyëɓo eŋo? Tëkër fo ɓayi bax asoŝan ar gër ɓulunda iram eni ɗaki gë asoxari arey an. Wëj lënanëdoɓo eñëŋënax eŋo!»
11 Ata Abimelek yël këɓi acariya aŋo ɗek ɓulunda in: «Ar këŋo sëka asoŝan ajo, ba alindaw, ar eɗaw ex.»
12 Ga xucak eŋo, Isak ỹandëra ko na gër ebar elo, ŝotëra ko ɗëm aniy aŋo. Axwën Kaxanu yël baŋo oɓetak ol.
13 Ata Isak ŝotëra ko. Napul irexëm in kwël dëŋ bax ỹëmbërënd xali hi ko ar gë napul isëm.
14 Aŝot ŝot baxo okece od oɓeci do gë opeỹ, gë okece od oxey, do gë okaɗëp odanjëm. Ata Ofilisëteŋ ok ỹana këni këɓi yakëraxind endexëm eŋ.

---

* **25:31 25.31** Gër ɓërandëwëra and Abëraxam, itoŝan ind xarënak iŋ bax ŝotënd oŝet oxi gër napul ir këɓi seɓëtan sëm ireɓi in.

End eter ed Isak do gë Abimelek eŋ

15 Ɗek ɓandu ɓand nac bani angwën and hi baxo Abëraxam, sëm ir Isak ɓaŋ,
lëmëra gë obar bani Ofilisëteŋ ok.
16 Ata Abimelek fel këŋo Isak: «Canël ebar edeɓi el, gayikwa mbaŋ xuca këyëɓo
ojawɷ̃ ok.»
17 Isak ye ko ŝëxwayax ko gër epesa ed Gerar, do lëgëx ko fën.
18 Ata Isak lëmëtëra ko ɓandu ɓand nac baxo Sëm Abëraxam ɓaŋ, and ɓayi baxo
mopër aŋ. Ofilisëteŋ ok lëmëra bax, and ŝës ko Abëraxam aŋ. Ang wɷ̃acëra baxo sëm
ɓandu ɓaŋo ak wɷ̃acëra baxo mëŋ ɓëte.
19 Akey amat, okaɗëp od Isak ok bax nacënd ɓëte andu gër epesa. Sëkën këni añësa
and gë men ond mbaŋ.
20 Ɓarikan ɓëxaɗac ɓër gër ebar ed Gerar ɓën sakëreli kënëɓi ɓëxaɗac ɓër Isak
ɓën. Er bani rend: «Ɓiyi xwënëk men oŋo!» Ata Isak wɷ̃ac ko andu aŋo «Esek», mëne
ngëŋ «Atakëra» gayik asakëreli sakëreli bano në end andu aŋo.
21 Okaɗëp od Isak ok nac këni ɓëte andu acëxe, sakëreli kënëɓi gaŝëxe. Isak wɷ̃ac
ko andu aŋo «Sitëna», mëne ngëŋ «Ekandër».
22 Ata Isak ga xani ko na, rëfa ko, do nacëx ko andu acëxe, and ala aŋo takëreli
bana. Ẅac ko andu aŋo «Rexobot», mëne ngëŋ «Wur iỹangax». Gayikwa are re
baxo: «Gërëgako Axwën Kaxanu anëka xwët këɓo gër ed këne xëñe. Axor këne
xore ene cotëraye gër ebar elo.»
23 Isak ga xani ko na, rëfa ko kwël yaŋ yaŋ, end Berëŝeba eŋ.
24 Ata Axwën Kaxanu ŝanayaxën këŋo gëmëɗ ijo, do re ko: «Wëno ex Kaxanu, ar
yata këŋo sorix Abëraxam an. Gë wëj hik këme, kërey yëdarand na. Wëno ki yël
oɓetak ol, do me cënan andëwɷ̃ëra andey aŋ në end Abëraxam, ariyenin aram eŋ».
25 Ata Isak ri ko na angëɓ, do ŝale këŋo Axwën Kaxanu. Na ri baxo ɓaner ɓandexëm
ɓaŋ, do okaɗëp odexëm ok nac këni ɓëte andu.
26 Abimelek do gë Ahusat, alaŋëtaran arexëm an, do gë Pikol, alëngw ar ocoroɗa
odexëm an, nëngaw këno Isak, ga xaniw këni gër ebar ed Gerar.
27 Ata wɷ̃ëka këɓi Isak: «Inewɷ̃a nëngaxënëgu këne xarak aŝus ŝus këne, do awɷ̃ayëgu
wɷ̃ayëgu këne gër ndewën?»
28 Yaka këni: «Ɓiyi aye wat këmi mëne Axwën Kaxanu gë wëj hi ko. Mëŋ
yowaxënëgu këmi mi pel: Axara xara këmi, yatarëne eter wëj gë ɓiyi, eter ed këne
yaŝare mëne afëɓ këne fëɓe.
29 Yaŝarël mëne wëj ayëɓo mereli na, gayikwa ɓiyi eñëŋënax gematak ami
dinanëgu ex na. Wayët enjekax fo rinëgu këmi, do seɓëgu këmi rëfaw këy gë
aketëxeta fo. Gërëgako Axwën Kaxanu yël ki oɓetak ol.»
30 Ata Isak rin këɓi ñambëran, yambëra këni do ŝeɓëra këni.
31 Ga xeyëk, mopëɗ, yatar këni eter el, do yaŝar këni ala kala. Isak seɓ këɓi, kwël
ye këni gë aketëxeta fo.
32 Kwël yatijo fo yow bani okaɗëp od Isak ok, fel këno end andu and bani nacënd
eŋ: «Anëka sëkën këmi men oŋ!»
33 Isak wɷ̃ac ko andu aŋo «Ŝiba», mëne ngëŋ «Eyaŝar». Mëŋ wɷ̃acaxën këni doro
doro angol aŋ «Berëŝeba», mëne ngëŋ «Andu and gë Eyaŝar».

End eñër ed Esawu eŋ

34 Esawu ga sëk këŋo ɓëniy ofëxw onax, ỹër këɓi odënawɷ̃ oki od ɓërandëwɷ̃ëra and
Het: Yudit, aɓiwɷ̃ ar Beri, do gë Basëmat, aɓiwɷ̃ Eloŋ.
35 Ɓarikan Isak do gë Rebeka mokoỹ bani xoỹënd end ɓësoxari ɓëjo eŋ.

27

End Yakob do gë Esawu eŋ

1 Amëd aŋo, Isak mbaŋ xar baxo, ɓangës ɓandexëm ɓaŋ aɓaŝëta ɓaŝëta bax: ax
bo bana ga ko watëra. Akey amat, ga w̃ac këŋo Esawu, itox ikarëk indexëm iŋ, re
ko: «Asëñiw̃ën!» Mëŋ yaka ko: «Woy!»
2 Re ko ɓëte Isak: «Wëno anëka xar këme, do ame nang ex na yatir këme ŝës.
3 Gërëgako, axara xara këmi meɗël oỹënga or onëxa oŋ, amote andey aŋ, gë atumb
andey aŋ, do el gër apuỹ eye ɗaw̃ënëgu emacar.
4 Cëɗënëguye ỹas eŋ ex nënga, ang ñan këme ak. Do mëlanëguye me yak, mi
karanaxën oɓetak ol ɗamana me cës.»
5 Xarak, and baŋo felërand Isak mondako asëñiw̃ Esawu aŋ, Rebeka awël wël baŋo.
Esawu ye ko ngwa gër apuỹ exo nëxaraw, do eŋo ɗaw̃ëgu emacar end këŋo w̃ëlagu
eŋ.
6 Ata Rebeka fel këŋo asëñiw̃ Yakob: «Awël wël këmo sorix ga këŋo fel aɓinëx
Esawu:
7 “Mëlanëguye emacar, cëɗënëguye ỹas eŋ ex nënga ang ñan këme ak, me yak,
do mi karanaxën oɓetak ol gër Axwën Kaxanu ɗamana me cës.”
8 Gërëgako asëñiw̃ën, ɓaxëtële mi pel er këỹ ri in.
9 Këla yel gër eciỹi eye yeɓënëgu ɓëpërac ɓënd ŝenene ɓëki. Wëno këŋo ŝëɗën
sorix ỹas eŋ ex nënga ang ñan ko ak.
10 Wëj këŋo w̃ëlan sorix exo yak, exi karanaxën oɓetak ol ɗamana exo cës.»
11 Ata Yakob yaka këŋo nëm Rebeka: «Aɓaỹe Esawu yer omban fo ga hi ko wa,
xarak eman endam eŋ garëgar ex.
12 Ɓamat faba alëkëra ke lëkëra, do exo wata mëne në eyifa emo. Eñëŋënax wa
ke xaran, ax gi ex na oɓetak.»
13 Re ko nëm Rebeka: «Eñëŋënax eŋo wëcaniɗëlexe wëno, asëñiw̃ën! Awël nde,
yel eye yeɓënëgu ɓëpërac ɓëŋ.»
14 Ata Yakob ye ko yeɓëgu këɓi ɓëpërac ɓëŋ, do w̃ëlaw këɓi gër nëm. Nëm ŝëɗ ko
ỹas ereɓën eŋ, nëngak ang ñan ko Isak ak.
15 Ata Rebeka w̃eɗ ko ɓacuɗ ɓand Esawu, ŝambenjar ixarëk irexëm ɓaŋ, ɓand
xurik ex ye gër iciw̃ ɓaŋ, do ŝuɗëra këŋo Yakob, ŝambenjar iɓeja irexëm in.
16 Ŵeɗ ko ɓanar ɓand ɓëpërac ɓaŋ, ŝerira këŋo ed onëxar el, do gër egëla ed
garëgar ed asëñiw̃ Yakob.
17 Fëxwën këŋo asëñiw̃ Yakob ỹas er ŝëɗ baxo xali nëngak eŋ, do gë amburu aŋ,
eŋo mëlan Isak.
18 Ata Yakob ga ñat ko gër sëm, w̃ac këŋo: «Faba!» Yaka ko mëŋ: «Woy! Wëj noỹo
ex wa asëñiw̃ën?»
19 Yaka ko Yakob: «Wëno Esawu, itox iñanar indey iŋ ex. Er fel baye in ri këme.
Axara xara këmi, kanil ey ñëpa. Yakëral ỹas er emacar end law̃ënëgu këmi eŋ, eye
karanaxën oɓetak ol.»
20 Isak fel këŋo asëñiw̃: «Ata aỹand aỹand ŝotëgu këỹo ɗe asëñiw̃ën!» Yaka ko
Yakob: «Axwën Kaxanu, ar yata ki an, fangacëgu këŋo gër lëngw iram.»
21 Isak fel këŋo ɓëte Yakob: «Axara xara këmi, tëkawëye tan mi ɗëkëra asëñiw̃ën,
me nangaxën aye mëne wëj asëñiw̃ën Esawu dëŋ ex!»
22 Yakob sëka këŋo sëm Isak, do mëŋ ga lëkëra këŋo, re ko: «Oniw̃ ol or Yakob ol
ex, ɓarikan onëxar oŋ, or Esawu ex.»
23 Ata aŋo kwita ex na gayik onëxar oŋ yer omban fo bax ang or aɓinëm Esawu fo.
Ata xarandëra këŋo na oɓetak ol.
24 Isak re ko: «Wëj dëŋ nde ex asëñiw̃ën Esawu?» Yaka ko Yakob: «Iyo wëno dëŋ
ex.»

25 Re ko ɓëte Isak: «Dinëguye tan, me yamb ỹas er emacar end lawẽnëgu këye
wëj asëñiwën eŋ, mi karanaxën oɓetak ol.» Ata Yakob rin këŋo, do yambëra ko.
Wẽlanëgu këŋo ngoy iŋ, ŝeɓëra ko.
26 Ata sëm Isak re ko: «Tëkawëye, axara xara këmi, megale, asëñiwën!»
27 Yakob sëka këŋo sëm do wẽga këŋo. Isak wëran këŋo otëñer ond ɓanjëm
ɓandexëm oŋ. Ata xaran këŋo oɓetak ol mondako:
«Oko otëñer ond asëñiwën oŋ,
er ex ang otëñer ond oŝënga
or gë oɓetak or Axwën Kaxanu fo.
28 Kaxanu yëlëlexi,
aŝëɓer ir kë fedawënd gër orën in,
do gë napul ir gër ebar in,
bële ir mbaŋ, do gë ngoy ind mbaŋ!
29 Ɓenëng ɓend ɓela këyëɓi ỹana eyëɓi bëñand, do ɓën eni diyeninënd,
ɓenëng kë ỹana ex poxind gër lëngw irey!
Gil alëngw ar ɓoɓinëx an,
oɓaŝ or norix ol poxindëlexëni gër lëngw irey!
Kataleŋo ar ki xarend an,
ɓetalexo ar ki xaranënd oɓetak an!»
30 Isak anëka ñata baxo ekaran ed oɓetak Yakob el, do Yakob eceɗ-eceɗ ŝapër bani
gë sëm. Ɦatëgu ko ngwa aɓinëm Esawu, ga hiw ko gër onëxa.
31 Mëŋ ɓëte ŝëɗëra ko ỹas eŋ xali nëngak, do wẽlanëgu këŋo sëm. Fel këŋo sëm:
«Faba kanil ey yak ỹas er emacar end lawẽnëgu këmi eŋ, eye karanaxën oɓetak ol,
wëno asëñix!»
32 Yaka ko sëm Isak: «Wëj noỹo ex wa?» Yaka ko Esawu: «Wëno Esawu ex, itoŝan
ikarënak indey iŋ!»
33 Ata Isak këŋo rëgënënd mbaŋ. Re ko: «Noỹo cëŋ nëxaw këŋo emacar eŋ do
wẽlanëgu ke ỹas eŋ? Wëno anëka yambëra këme, ɗamana ey ŋataxënëgu. Anëka
xaran këmo oɓetak ol, do mëŋ ɓetak!»
34 And wël ko Esawu eyeyan ed sëm aŋ, songët ko ga yambën këŋo mbaŋ gër
emëkw. Fel këŋo sëm: «Wëno ɓëte karanële wa axaran oɓetak ol, faba!»
35 Yaka ko sëm: «Aɓinëx wa yowëk gë njifa, do wẽɗ ko oɓetak orey ol.»
36 Esawu re ko: «Ba gayik Yakob këno wẽacënd nde naŋëtaxën ke ɓakëlëbëd ɓaki?
Mëŋ xan ke oxarënak oram ol, do doro xan ke ɓëte oɓetak oram ol!» Ɓaŝ ko Esawu:
«Oɓetak aye penan ex na nde?»
37 Isak yaka këŋo Esawu: «Wëno anëka ri këmo alëngw arey, do anëka yël këmo
ɗek ɓoɓinëm eni gi okaɗëp odexëm. Ɓëte anëka ri këmo ar kë ỹana ex cotërand
mbaŋ bële do gë ngoy: awa ine këme xor mi din asëñiwën?»
38 Esawu wëka këŋo sëm: «Oɓetak olo fo nde ŝot bay, faba? Wëno ɓëte karanële
wa axaran oɓetak ol, faba!» Ata Esawu ko sesënd.
39 Sëm Isak yaka këŋo:
«Wëj caw kën ñawëtar gë napul ir gër ebar in,
do gë aŝëɓer ir kë fedawënd gër orën in,
aŝëɓer ir yaŋ in, caw kën ñawëtar.
40 Wëj gë ojawẽ od duxuma irey ok
këy ỹana ey cotënd er këy liyaxën in,
do aɓinëx këy ỹana eyo diyeninënd.
Ɓarikan ga këy ỹana ey yexërand yaya fo gër ed yo,
aŝana këy ŝana mbëña indexëm iŋ.»

End Yakob do gë Labaŋ eŋ

41 Ga xucak eŋo, Esawu xoỹën këŋo mbaŋ Yakob në end oɓetak or xaran baŋo sëm ireɓën eŋ. Esawu are baxo rend: «Ɗakey ɓand oỹaw̃ or faba ɓaŋ ɗam ex. And kë xuca aŋ këmo law̃ aɓaỹe Yakob.»
42 Fel këno Rebeka eyeyan ed Esawu, ŝambenjar ixarënak irexëm el. Ata Rebeka w̃ac këŋo Yakob, ŝambenjar iɓeja irexëm in, do fel këŋo: «Aɓinëx Esawu cëŋ aỹandi ỹandi këŋo exi ɗaw̃, exi maŝaxën.
43 Gërëgako asëñiw̃ën, ɓaxëtële: Yel ey ñafëx gër aɓaỹe Labaŋ, gër ebar ed Xaraŋ.
44 Ñëpax gër iciw̃ indexëm ɓëniy, xali aɓinëx eŋo koc oxoỹ orexëm ol.
45 And këŋo xoc oxoỹ or xoỹën ki aŋ, do exo kwëya end ri këyëŋo eŋ, ata këmi w̃aỹiliwëɗ. Inew̃a ke nemëranaxën wën tak ɓëxi akey amat?»
46 Ga xucak eŋo, Rebeka fel këŋo Isak: «Wëno ax bo ex na ga ke ỹandind me ɗiya në end odënaw̃ od andëw̃ëra and Het oko! Angëmëne Yakob eŋo ñërëgu ɓëte endënaw̃ end gër ebar elo ro, inew̃a këme ɓayixën gër aniyan?»

28

1 Ata Isak w̃ac këŋo Yakob, ŝalen këŋo do fel këŋo mondako: «Këreyëŋo ñërëɗ na ɗe asoxari Aɓëkanahaŋ.
2 Yel gër ebar ed Padaŋ-Aram, gër ekun ed Betuwel, sëm ir norix. Fën këyo ỹërëgu asoxari gër odënaw̃ od Labaŋ, aɓinëx ar norix.
3 Kaxanu, mëŋ ar xorëk ɓeỹ ɗek an,
yëlëlexi oɓetak ol,
cënanëlexi, ñëmbënëleɓi oɓaŝ orey ol,
do gil amara and ɓenëng ɓendanjëm!
4 Kaxanu yëlëleŋun oɓetak or Abëraxam ol,
wëj do gë ɓërandëw̃ëra andey ɓën,
ey kanaxën oxwën or ebar elo ro ol,
gër ed lëg këy ang aliyer fo elo,
ebar ed w̃eɗ ko Kaxanu
do yël këŋo Abëraxam elo.»
5 Ata Isak mondako felëra baŋo Yakob exo ye gër ebar ed Padaŋ-Aram, gër Labaŋ, asëñiw̃ ar Betuwel, arandëw̃ëra and Aram, aɓinëm ar Rebeka, nëm ir Yakob do gë Esawu an.

End asoxari asasën ar Esawu eŋ

6 Esawu wat ko mëne Isak, and baŋo xaranënd oɓetak Yakob aŋ, afel fel baŋo exo ye gër ebar ed Padaŋ-Aram, eŋo calaw asoxari. Ga këŋo xaran oɓetak ol mondako yeyan baxo: «Këreyëŋo ñërëɗ na asoxari Aɓëkanahaŋ.»
7 Esawu wat ko mëne Yakob awa w̃a baxo end nëm do gë sëm eŋ, mëŋ yexën baxo kwël gër ebar ed Padaŋ-Aram.
8 Mondako wata baxo Esawu mëne sëm Isak axoỹën xoỹën baŋo në end ɓësoxari ɓërexëm, ɓër ebar ed Kanahaŋ eŋ.
9 Ata ye ko gër Isëmayel, asëñiw̃ ar Abëraxam. Ỹërëgu këŋo Mahalat, aɓiw̃ ar Isëmayel, imaỹe itoxari ind Nebayot iŋ. Esawu w̃ëlaw këŋo, do ɓar këɓi gë ɓësoxari ɓërexëm ɓën.

End lakeli ir Yakob eŋ

10 Yakob xani ko na gër Berëŝeba, ond gër ebar ed Xaraŋ oŋ.
11 Ħat ko gër ed këŋo xey gayikwa eñan eŋ anëka ŝëla bax. Ŵeɗ ko ekaỹ, xwëtaxën ko gaf irexëm in, do kwël raŝ këŋo.
12 Ata ga ko lakeli, wat ko: angwaŋ-gwaŋ ga xay këni elod gër ebar xali gër orën. Wat këɓi omeleka od Kaxanu ok ga këni nëmëcër oko yaŋ-yaŋ, oko gëɗ-gëɗ.

13 Wat këŋo ɓëte Axwën Kaxanu ga xwëŝa ko yaŋ do këŋo felënd: «Wëno ex Axwën
Kaxanu, ar yata këɓi ejix Abëraxam, do gë Isak an. Ebar ed gër ed laki këy elo ayël
këmun yël oxwën ol wëj do gë ɓërandëw̃ëra andey ɓën.
14 Ɓërandëw̃ëra andey ɓën aỹëmb këni ỹëmb ang oŝeñi fo. Eɗëg edewën el aỹang
kë ỹang gand apën-eñan, gand acëla-eñan, gand ambëng, do gand ambëtëɓ. Ɗek
ɓenëng ɓend gër ngwëŋ ɓeŋ kë ŝot oɓetak ol paɓ gë wëj do gë andëw̃ëra andey aŋ.
15 Wëno gë wëj këme hi, gër ed këy ye yo, wëno anëkona këmi ỹana mi nëkonand.
Do aɓakaliw këmi ɓakaliw gër ebar elo ro. Gayikwa aña̱ta këme ña̱ta end këme rend
eŋo, din ami teɓ na.»
16 Yakob ga nëngëta ko, re ko: «Enimin Axwën Kaxanu, ro wa hi ko, do wëno ame
nang ɓana!»
17 Ga yëdara ko, re ko: «Awa gër ed hi këme ro mbaŋ ỹigënëk! Ro ex iciw̃ ind
Kaxanu iŋ, ro ex ebët ed orën el!»
18 Yakob ga xani ko mopëɗ gëɓër, w̃eɗ ko ekaỹ ed xwëtaxën baxo gaf el, rëɗ ko, do
xoŝ ko ogu.
19 Ẅac ko na gër ed xey baŋo: «Bet-El», xarak angol and ex ler na aŋ, Lus bani
w̃acënd.
20 Ata Yakob ɓeya ko mondako: «Angëmëne Kaxanu gë wëno hi ko, angëmëne
axaxa xaxa ke gër fëña iram, angëmëne ayël ke yëlënd eyamb yamb in, do gë ɓanjëm
ɓand këme ŝuɗa ɓaŋ,
21 do angëmëne aye fo ɓakaw këme gër faba, ata Axwën an kë hi Kaxanu, ar yata
ke an.»
22 «Ekaỹ ed rëɗ këme elo kë hiɗ aciw̃ and Kaxanu aŋ. Do gër ɓeɓër ke yël yo,
aw̃eɗën këmo ỹana me meɗënënd dim in.»

29

End Yakob gër Haraŋ eŋ

1 Yakob ga fakët ko oñe oŋ, faɓ ko gand ebar ed apën-eñan.
2 Sëk ko andu gër apuỹ. Wat këɓi ɓëmëxwër ɓëtas ɓënd oɓeci, do gë opeỹ ga
seyëtara këni jey gër andu gayik na banëɓi ŝeɓënënd. Gë angaỹ atëm bani sëndënd
andu aŋo.
3 Ɓëxaɗac ɓën, and kënëɓi ɓar ɗek ɓenga ɓend oyel aŋ fo bani sëndëtënd andu aŋ
enëɓi dëmbënaxën men oŋ. Ɓëte and këni ŝeɓ ɗek oyel aŋ fo bani sëndënd gaŝëxe.
4 Ata Yakob w̃ëka këɓi ɓëxaɗac ɓën: «Ɗëmaỹe wën ɓër feye wa hi kën?» Yaka
këni: «Ɗiyi ɓër gër Xaraŋ hi këmi.»
5 Ẅëka këɓi ɓëte: «Anang nde nang këno Labaŋ, ejiw̃ ed Naxor?» Yaka këni: «Iyo
anang nang këmo.»
6 Re ko: «Mocan nde ɓayi ko wa?» Yaka këni: «Mocan ɓayi ko! Nëkoɗo wa ado
aɓiw̃ Raŝel ga ko ña̱tëgund gë oɓeci orexëm ol.»
7 Re ko ɓëte Yakob: «Yaŋ ɓayik eñan eŋ, ax ŋat ex na eɓar ed oyel el. Ceɓëninëɓi
oɓeci ol do gë opeỹ ok, do enëɓi ɓakalixën gër ondës eni ɓaŝaraw.»
8 Yaka këni: «Ami kor na mi di eŋo. And këmëni ɓar ɗek ɓenga ɓend oɓeci do gë
opeỹ aŋ fo këmi sëndëtënd andu aŋ, amëd aŋo fo këmëni ŝeɓënënd.»
9 Ata ga këni yeyan mondako fo ɓayi bani, ga ña̱tëgu ko Raŝel gë oɓeci or sëm ol,
mëŋ axaɗac isoxari ebaxo.
10 Yakob watër këni gë Raŝel, endënaw̃ end aỹiw̃ Labaŋ, and ña̱tëgu ko na gë oyel
or Labaŋ aŋ. Yakob sëka ko andu aŋ do sëndët ko angaỹ aŋ. Rëmbën këɓi oyel or
aỹiw̃ Labaŋ ol.
11 Yakob, ga w̃ega këŋo Raŝel, fulët këŋo otes.

12 Fel këŋo mëne ar nëng ir sëm exo, do asëñiw̃ ar Rebeka. Ata Raŝel hër ko felëgu
këŋo sëm.
13 Sam ga wël ko Labaŋ mëne Yakob, asëñiw̃ ar imaỹe itoxari indexëm iŋ ñatëguk,
hërëgu ko eŋo kaca, ata w̃ega këŋo bëxiß. Ħateli këŋo gër iciw̃, do Yakob sëfëtandëra
këŋo ƈek.
14 Ata Labaŋ fel këŋo: «Wëj ata enimin ŝapar iram dëŋ ey.» Yakob ỹëpa ko facaw̃
na gër iciw̃ ind Labaŋ.

End eñër ed Yakob eŋ

15 Akey amat, Labaŋ fel këŋo Yakob: «Ax ñap ex na eye diyeninënd ariyenin fo
gayik aỹu ey. Pelële ba ine kë hi acosa andey aŋ.»
16 Xarak, Labaŋ odënaw̃ oki ŝot baßi: ekarënak eŋ Leya, do emeja eŋ Raŝel.
17 Ɓangës ßand Leya ßaŋ anambi nambi bax, ßarikan Raŝel, monje ye baxo.
18 Awa Yakob ga ñan baŋo anëka Raŝel, yaka këŋo Labaŋ: «Ɓëniy ßënjongëßëki
këmi riyenin në end napul ir Raŝel, endënaw̃ emejanak endey eŋ.»
19 Ata re ko Labaŋ: «Ɗek yek, wëj fecan ke mi yël gë mo yël aŝëxen, ßayil gër ndam
ro!»
20 Mondako riyeni baxo Yakob ßëniy ßënjongëßëki eŋo ñëraxën Raŝel. Ɓëniy
ßënjongëßëki ßëŋo er hi bax ang ßakey ßapënëfëne fo gayik axuri xuri bax ang
ñan këŋo Raŝel ak.
21 Ga xucak ßëniy ßëŋo, Yakob fel këŋo Labaŋ: «Maŝële ngwa asoxari aram an, ga
ñata këme ako ßëniy ßënd wëlër baxe mi diyenin ßëŋ, anëka ỹandi ke mi ßar angaw̃
amat!»
22 Ata Labaŋ felëra këßi ƈek ßëraketa ßën, do ri ko ofëna or ekana ol.
23 Apenëka aŋ w̃eƈ këŋo Leya, endënaw̃ ekarënak endexëm eŋ, do w̃ëlan këŋo
Yakob. Ga xana këŋo, ßar këni angaw̃ amat.
24 Labaŋ w̃ëlali këŋo gër eñër, Silëpa, xaƈëp isoxari irexëm in hi ko xaƈëp ir aßiw̃
Leya.
25 Ga xeyëk, Yakob wat ko mëne Leya ỹër këŋo. Ata w̃ëka këŋo Labaŋ: «Inew̃a
rixën këye eŋo? Ax gi ex na nde në end Raŝel riyenin këmi? Inecëŋ yifaxën këye?»
26 Yaka ko Labaŋ: «Ax ỹap ex na gër ndeßi ro eno ñërët endënaw̃ emejanak eŋ.
27 Ŋatayin gë Leya loxo ir ekana in, eyo kanaxën ßëte Raŝel. Ɓarikan afo ey di
ßëte gër ndam ro ßëniy ßënjongëßëki ßëcëxe.»
28 Ata Yakob ri ko mondako, ñata këni loxo ir ekana in gë Leya. Labaŋ w̃aŝ këŋo
aßiw̃ Raŝel.
29 Labaŋ w̃ëlali këŋo gër eñër, Bila, xaƈëp isoxari irexëm in, hi ko xaƈëp ir Raŝel.
30 Yakob ßar këni ßëte angaw̃ amat gë Raŝel gayik mëŋ ex asoxari ar ñan baŋo
nëmëc Leya an. Riyeni ko ßëte na gër Labaŋ ßëniy ßënjongëßëki ßëcëxe.

End oßaŝ or Yakob eŋ

31 Axwën Kaxanu wat ko mëne Yakob aŋo ŋan ex na Leya ang ñan këŋo Raŝel ak.
Ri këŋo Leya asoxari ar kë rëw̃ënd, do Raŝel, asoxari aßoroxok.
32 Leya hi ko gë acël. Rëw̃ këŋo itoŝan, w̃ac këŋo Ruben, mëne ngëŋ «Nëkoyino
asëñiw̃ën». Gayikwa mondako baxo rend: «Axwën Kaxanu awat wat ko oŝëfën oram
ol. Gërëgako añan ke ñan icën indam iŋ.»
33 Leya hi ko ßëte gë acël, rëw̃ këŋo itoŝan. Re ko: «Axwën Kaxanu awël awël ko
mëne icën indam iŋ axe ŋan ex na, ßarikan yël ke ßëte itoŝan iŋo ro.» Ata w̃ac këŋo
Simewoŋ, mëne ngëŋ «Awël».
34 Hi ko ßëte gë acël, rëw̃ këŋo ßëte itoŝan. Re ko: «Dodo gërëgako, icën indam
iŋ monëka ke lëka, gayikako ßëtoŝan ßëtas rëw̃ën këmo.» Mëŋ w̃acaxën këŋo Lewi,
mëne ngëŋ «Alëka».

35 Hi ko ɓëte gë acël, rëw̃ këŋo itoŝan. Ata ŝëkwa këŋo Kaxanu mondako: «Aŋo cëŋ Axwën Kaxanu këmo ŝëkwa.» Mëŋ w̃acaxën këŋo Yuda, mëne ngëŋ «Aŝëkwa». Ata Leya seɓ ko orëw̃ ol.

30

1 Raŝel wat ko mëne itox aŋo dëw̃ën ex na Yakob, yakëraxi këŋo end aɓinëm Leya eŋ. Ata Raŝel fel këŋo Yakob: «Cotënële fa oɓaŝ, angëmëne ax gi ex na mondako aŝës këme ŝës!»
2 Ata Yakob ga xoỹën këŋo Raŝel, re ko: «Ba wëno nde ex Kaxanu, mëŋ ar lëc ki oɓaŝ an?»
3 Yaka ko Raŝel: «Awa nëkoɗo Bila, xaɗëp isoxari iram in, ɓarin angaw̃ amat exo dëw̃axën gër olëkëna oram. Paɓ gë mëŋ këme hi wëno ɓëte ar gë oɓaŝ!»
4 Ata Raŝel mondako ỹërëndër baɓi Yakob do gë Bila, xaɗëp isoxari irexëm in. Yakob do gë Bila, ata ɓar këni angaw̃ amat.
5 Bila hi ko gë acël, do rëw̃ën këŋo itoŝan Yakob.
6 Ata re ko Raŝel: «Kaxanu w̃aŝan ke. Aɓaxët ɓaxët ke do yël ke itoŝan.» Mëŋ w̃acaxën baŋo asëñiw̃ Dan, mëne ngëŋ «Kiti».
7 Bila, xaɗëp isoxari ir Raŝel in, hi ko ɓëte gë acël, do rëw̃ën këŋo Yakob itoŝan ikinëm.
8 Re ko ɓëte Raŝel: «Mbaŋ xaxër këmi gë aɓaỹe Leya, do anëka xor këmo.» Raŝel w̃ac këŋo itoŝan iŋo Nefëtali, mëne ngëŋ «Okaxër».
9 Leya ga wata ko mëne anëka seɓ ko orëw̃ ol, w̃eɗ këŋo Silëpa, xaɗëp isoxari irexëm in, do ỹërëndër këɓi gë Yakob.
10 Silëpa, xaɗëp isoxari ir Leya in, rëw̃ën këŋo mëŋ ɓëte itoŝan Yakob.
11 Ata re ko Leya: «Oko oyekax olo!» Ata w̃ac këŋo Gad, mëne ngëŋ «Oyekax».
12 Silëpa, xaɗëp isoxari ir Leya in, rëw̃ën këŋo ɓëte Yakob itoŝan ikinëm.
13 Re ko ɓëte Leya: «Oko onënga oram olo! Odënaw̃ ok kë ỹana exe macënd asoxari ar gë onënga!» W̃ac këŋo itoŝan iŋo Aser, mëne ngëŋ «Onënga».
14 Amëd and bani xanarand bële aŋ, Ruben ye ko gër oŝënga. Ga ŝanan ko andës and bani rind ɓëŝan ɓër ɓësoxari do këni w̃acënd mandëragor* aŋ, w̃ëlanëgu këŋo nëm Leya. Ata Raŝel fel këŋo Leya: «Cetële wa mandëragor ir w̃ëlanëgu ki asëñix in.»
15 Yaka këŋo: «Axi gi ex na nde gwac ga xan këye icën indam iŋ, do ỹandi ki ɓëte mandëragor ir w̃ëlanëgu ke itox indam in.» Ata yaka ko Raŝel: «Awa doro gë wëj këŋun xey, end mandëragor ir asëñix eŋ.»
16 Apenëka aŋ, Yakob ga xaniw ko gër apuỹ ko w̃aỹiwënd. Leya ga xaca këŋo, re ko: «Awa doro gë wëno këɓo xey ɗe. Ayëc yëc këmi gë mandëragor ir asëñiw̃ën in.» Ata gëmëɗ ijo, Yakob do gë Leya ɓar këni angaw̃ amat.
17 Kaxanu ga yakali këŋo Leya, hi ko gë acël, do rëw̃ën këŋo Yakob itoŝan injoxën iŋ.
18 Ata re ko Leya: «Kaxanu ŝos ke, wëno ar ỹërëndër këɓi icën indam iŋ gë xaɗëp isoxari iram an.» W̃ac këŋo itoŝan iŋo Isakar, mëne ngëŋ «Acosa».
19 Leya hi ko ɓëte gë acël, rëw̃ën këŋo Yakob itoŝan injongimatën iŋ.
20 Ata re ko Leya: «Kaxanu fupa ke. Dodo aŋo cëŋ, icën indam iŋ afëɓ ke fëɓ, gayik ɓëtoŝan ɓënjongimat rëw̃ën këmo.» W̃ac këŋo itoŝan iŋo Sabuloŋ, mëne ngëŋ «Afëɓ».
21 Ga xucak eŋo, Leya rëw̃ këŋo ɓëte itoxari do w̃ac këŋo Dina.
22 Kaxanu xwita këŋo Raŝel, do yakali këŋo cale iŋ. Ata Raŝel hi ko ar kë xor exo dëw̃.

* **30:14 30.14** Odëw̃ërëw̃en od andës aŋo ok bani yambënd ɓësoxari ɓën eni cotaxën acël angëmëne ani dëw̃ënd na.

23 Hi ko gë acël, do rëw̃ këŋo itoŝan. Ata re ko: «Kaxanu anëka rëxët ko oŝëfën
oram ol.»
24 Wac këŋo itoŝan iŋo Yosef mëne ngëŋ «Aɓaŝa», ga baxo rend: «Axwën Kaxanu
ɓaŝëlexe wa itox icëxe!»

End napul ir Yakob eŋ

25 And rëw̃ këŋo Raŝel Yosef aŋ, Yakob fel këŋo Labaŋ: «Teɓële ngwa me ye, me
maỹi gër ndeɓi, gër ebar edam.
26 Maŝële ɓësoxari ɓëram ɓën, do gë oɓaŝ oram ol me yexën gayik në endeɓën
riyenin këmi: wëj dëŋ anang nang këy ang riyenin këmi ak.»
27 Ata re ko Labaŋ: «Axara xara këmi ɓayil ro, wëj ex oyekax oram ol. Bangoc
ɓandam ɓaŋ fel ke mëne Axwën Kaxanu në endey yëlaxën ke oɓetak ol.»
28 Baŝ ko ɓëte: «Deyal ba ine kë hi acosa andey aŋ, mi yëlaxënënd.»
29 Yaka ko Yakob: «Wëj dëŋ anang nang këy ang riyenin këmi ak, do ang ŝëna këni
oyel orey gër otaxan odam ak.
30 Gayikwa oyel ofënëpëne or ŝot bayëɓi and ñatëgu këme ol, mbaŋ ŝëna këni.
Axwën Kaxanu yël ki oɓetak ol elod yatir wëñ këme gër yangana irey ro. Gërëgako
nand fe këme ri andiyen andam dëŋ?»
31 Wëka ko Labaŋ: «Ine ỹapëk mi yël?» Yaka ko Yakob: «Ỹoweỹ aye yël na.
Angëmëne awa w̃a këy er këmi fel in, aɓakan këme ɓakan oxaɗac or oɓeci orey
do gë opeỹ odey ol, axaɗac këmëni xaɗac.
32 Doro këme ye gër ed exëni ɗek oɓeci orey ol do gë opeỹ odey ok. Pitëlëɓi oɓeci
or ỹër-ỹër ol do gë opeỹ od gë ɓambaren ok. Bën kë hi acosa andam aŋ.
33 Or ŝenene oram ol ecan kë ŝanaya, and këy yeli ey wat acosa andam aŋ. Emeci
end këyo sëk axo gi ex na ỹër-ỹër yo, areka reka këmo. Bëte ifeỹ ir këyo sëk axo gi
ex na gë ɓambaren yo, areka reka këmo.»
34 Labaŋ re ko: «Awa awa w̃a këme er re këy in!»
35 Ata kwël yatijo fo, fit baɓi Yakob ɗek ɓapëlang ɓand ỹër-ỹër ɓaŋ, gë oɓeci onëm
or ỹër-ỹër ol, gë ɗek oɓeci or gë ɓapeŝen ol, do gë ɗek opeỹ od gë ɓambaren ok. Seɓ
këɓi gër otaxan od ɓosëñiw̃ enëɓi kaɗacërand pit.
36 Hawëtali kënëɓi gë mëŋ Yakob në oñe ond ɓamëɗëna ɓatas. Yakob mëŋ këɓi
xaɗacërand oɓeci ol do gë opeỹ od ɓayi baŋo Labaŋ ok.
37 Ata Yakob sawëgu ko ɓënini ɓëcëkët ɓënd aces, gë ɓënd angërëŝa, do gë ɓënd
anjang. Xopëtëra ko daɗët daɗët xali kë watind ɓëpeŝen ɓëpeŝen.
38 Ata ga xoy ko oyand ok gër ed këni ŝeɓënd oɓeci, mar ɓayik wat-wat gër ogës
od oɓeci or bax xerarënd gër eceɓ ed men.
39 Mondako bani xerarënd ler gër ɓënini ɓëŋo. Ata rëw̃ kënëɓi ɓëmeci ɓënd ỹër-
ỹër, ɓënd gë ɓambaren, do gë ɓënd gë ɓapeŝen.
40 Opeỹ ok cëŋ, Yakob aŝapëreli ŝapëreli baɓi gë oɓeci ol. Do and këɓi ỹandi
opeỹ onëm enëɓi kera aŋ fo baɓi sëkalind Yakob okondo od ỹër-ỹër ok, do gë od
gë ɓambaren ok. Ata onëm ok rëw̃ kënëɓi ɓënoɓo ɓënd ỹër-ỹër do gë ɓënd gë
ɓambaren. Mondako ɓaŝa baɓi Yakob ɓenga ɓend oyel or xwën këɓi ol, do abaɓi
ɓar na gë oyel or Labaŋ ol.
41 Ata Yakob, and këni xerarënd oyel oɓëtëk aŋ fo baxo xoyënd ɓënini ɓënd
xopëtëra baxo daɗët daɗët ɓëŋ, eni wataxënënd.
42 Barikan and këni xerarënd oyel ofiŝëk aŋ, abaxo xoy na. Oyel ofiŝëk ol ɓayi këno
Labaŋ, do oɓëtëk ol xwën këɓi Yakob.

End enaw̃a ed Yakob eŋ

43 Mondako ŝotëra baxo Yakob napul isëm xali hi ko ar gë opeỹ odanjëm, gë oɓeci oranjëm, gë ogelemba do gë opali odanjëm. Hi ko ɓëte axwën ar okaɗëp otoxari do gë otoŝan odanjëm.

31

1 Akey amat, Yakob wël këɓi oɓaŝ or Labaŋ ol ga këni re: «Yakob wẽɗek ɗek ɓeɓër xwën baxo faba ireɓi ɓën. Gë ɓeɓër xwën baxo faba ireɓi ɓën ŝotëraxën ko ɗek napul ijo.»
2 Yakob wata ko mëne Labaŋ ax bo ex na ga këŋo nëkon gë dëxas iyekax, ang gër ỹanar ak.
3 Ata Axwën Kaxanu fel këŋo Yakob: «Maỹil ngëŋ gër ebar ed ɓëxarëk ɓërey, gër ed rëw̃ këni. Wëno gë wëj këme hi.»
4 Yakob wẽac këɓi Raŝel do gë Leya sëkëx këno gër apuỹ, gër ed baɓi xaɗacërand oɓeci do gë opeỹ odexëm.
5 Fel këɓi: «Wëno anëka wata këme mëne sorix irewën ax bo ex na ga ke nëkon gë dëxas iyekax, ang gër ỹanar ak. Ɓarikan Kaxanu, mëŋ ar yata këŋo faba iram an, gë wëno hi ko.
6 Anang nang kën wën dëŋ mëne mbaŋ riyenin këmo sorix irewën, gë oxor oram ol ɗek.
7 Ɓarikan sorix axacërara xacërara këŋo exe yamba. Ɓakëlëbëd epëxw nëngwët ko acosa andam aŋ, ɓari Kaxanu aŋo teɓ ex na exe yambara.
8 And re ko: “Oyel or gë ɓapeŝen do gë ɓambaren ol kë hi acosa andey aŋ”, onëm ol ɗek kënëɓi rëw̃ënd ɓënoɓo ɓënd gë ɓapeŝen do gë ɓambaren. Ɓëte and re ko: “Oyel or ỹër-ỹër ol kë hi acosa andey aŋ”, onëm ol ɗek kënëɓi rëw̃ënd ɓënoɓo ɓënd ỹër-ỹër.
9 Kaxanu xan këŋo sorix irewën oyel orexëm ol, do yël ke wëno.
10 «Awat wat bamëni gëmëɗ në lakeli oyel onëm ol, amëd and baɓi ỹandind enëɓi kera aŋ. Okondo ok kënëɓi xerand opeỹ onëm ok: oko od gë ɓapeŝen do gë ɓambaren, oko od ỹër-ỹër. Opëlang ok kënëɓi xerand oɓeci onëm ol: oko od gë ɓapeŝen do gë ɓambaren, oko od ỹër-ỹër.
11 Ata kwël gër lakeli fo wẽac ke meleka ir Kaxanu in: “Yakob!” Yaka këmo: “Woy!”
12 Re ko: “Këla, dënëtal eyëɓi nëkon ɗek okondo od këɓi xerand opeỹ onëm ok, do gë opëlang od këɓi xerand oɓeci onëm ok. Er exëni oko od gë ɓapeŝen do gë ɓambaren, oko od ỹër-ỹër. Gayikwa awat wat këme ang yambara ki Labaŋ ak.
13 Wëno ex Kaxanu, ar ŝalew këyo gë eɓeya gër Bet-El, gër ed rëɗ këy ekaỹ do xoŝ këy ogu an. Gërëgako, canël ebar elo ro, ey maỹixën gër ebar ed gër ed rëw̃ këni.”»
14 Raŝel do gë Leya yaka këno: «Ɓiyi cëŋ gër iciw̃ ind faba ireɓi, er këmi ɓëteli aɓo bo ex na.
15 Ang ɓëliyer fo hi këmi gayikako anëka fan këɓo xali yamb ko napul ir ŝotaxën këɓo in.
16 Ɗek napul ir xana ko Kaxanu gër faba ireɓi in, ɓiyi do gë oɓaŝ oreɓi ol xwënëk. Gërëgako, dil ɗek er fel ki Kaxanu in.»
17 Ata Yakob fërëyëtali këɓi ɓolindaw̃ do gë oɓaŝ orexëm ol yaŋ gër ogelemba.
18 Ɓar këɓi ɗek oyel orexëm or ŝot baɓi na gër ebar ed Padaŋ-Aram ol, do gë ɗek ɓacota ɓandexëm ɓaŋ, do kwël ko ɓakand ond gër sëm Isak oŋ, gër ebar ed Kanahaŋ.
19 Yatijo ye baxo Labaŋ gër ekaca ed omban ond opeỹ odexëm. Raŝel reka këŋo atox and ebax eɗaŝ ed sëm aŋ.
20 Ata Yakob mondako sitinaxën baŋo Labaŋ, arandëw̃ëra and Aram an, ga ko wãỹi pelarëxe.
21 Monawã nawã baŋo, do kwël ye ko gë ɗek ɓeɓër xwën baxo ɓën. Ga xegëta ko yeɓ in, faɓ ko gand osënd or ebar ed Galahad.

End etëf ed Yakob eŋ

22 Ga xucak ɓakey ɓatas, fel këno Labaŋ mëne Yakob anëka nawa këŋo.
23 Labaŋ ga ɓar këɓi ɓër ekun edexëm ɓën, sëf këno Yakob. Ye këni ɓakey ɓanjongëɓaki ɗamana sëkaxën këno gër osënd or ebar ed Galahad.
24 Ɓarikan Kaxanu ŝanayaxën këŋo gëmëɗ në lakeli Labaŋ arandëẅëra and Aram an, ɗamana eni paɓëraxën gë Yakob. Fel këŋo: «Këreyëŋo dexëraɗ na ɗe Yakob.»
25 And ñat ko Labaŋ gër ebar ed Galahad aŋ, sëkëx këŋo Yakob kap gër etënd, gër ed ri baxo akwëndaya andexëm. Labaŋ do gë ɓër laŋëtaw baŋo ɓën ri këni ɓën ɓëte ler na fo akwëndaya andeɓën aŋ, gër osënd or gër ebar ed Galahad.
26 Ata Labaŋ ẅëka këŋo Yakob: «Inewa ri këy? Asitinaxën sitinaxën këye do ẅëlaw këyëɓi odënaẅ odam ok ang ɓësoxari ɓër sëraw këyëɓi në emer fo!
27 Inewa nawaxënëgu këye do hërëgu këy, pelarëxe? Kido afela felaw baye, wëno ata ri dome ofëna or mi pelaraxën gë odënaẅ odam ok, do ɓela ɓën eni ñëẅëra ojëkan od onënga, gë ɓatëmb ɓaŋ, do gë ofarix ol.
28 Ɓarikan, wëj aye teɓ ex na mi pelar momegar gë ŝaca ɓën do gë odënaẅ odam ok! Ata ang aŝenëk fo ri këy ɗe.
29 Axor xor këme mun denan eñëŋënax, ɓarikan Kaxanu, mëŋ ar yata këŋo sorix an, fel ke ganëka gëmëɗ: “Këreyëŋo dexëraɗ na ɗe Yakob!”
30 Gërëgako, ga yow këy or laŋ gayik mbaŋ xofi baxi ekun ed sorix el, ine cëŋ rekaxënëgu këy eɗaŝ edam el?»
31 Yakob yaka këŋo Labaŋ: «Ayëdara yëdara bame ga bame yëland mëne axan këye xan odënaẅ odey ok.
32 Ɓarikan end eɗaŝ edey eŋ cëŋ, gër ar këy sëk yo, ar ecës ex! Ɓela ɓëreɓi ɓëjo ex ngëŋ otede ok, calal er xwën këy in gër akwëndaya andam. Ga wat wat këy, kanal!» Yakob axo nang bana mëne Raŝel rekawëk eɗaŝ elo.
33 Labaŋ lil ko gër aner and Yakob, ɓëte gër and Leya, do gër and okaɗëp otoxari oki, ỹoweỹ axo wat ex na. Ga ŝanëgu ko gër aner and Leya, lil ko gër and Raŝel.
34 Raŝel ẅeɗ ko eɗaŝ el, lilali ko gër añëmëna and gelemba, do ỹëpaxën ko. Labaŋ xëɓëtëra ko ɗek aner aŋ, ɓari ỹoweỹ axo wat ex na.
35 Ata Raŝel fel këŋo sëm: «Faba ga wat këy ame kani ex na mi pëɓaxën, kërey koỹ na, gë apacaẅ aŋ hi këme.» Aŝalara yo aŝalara, Labaŋ axo wat ex na eɗaŝ edexëm el.
36 Ata Yakob logën këŋo. Ga këŋo xeỹan Labaŋ, re ko: «Ine ex amena andam aŋ? Eñëŋënax end fe wa ri këme, sëfaxënëgu këye gë oxoỹ or go olo?
37 And yëlëxëyëtëra këy ɗek oỹënga oram aŋ, er xwën këy nde wat këy na? Masinëlëɓi ɓëram ɓën do gë ɓërey ɓën enëɓo dëcaxën ɓiyi ɓëxi!
38 Ɓëniy alapem ri këme gër iciẅ indey. Elod ami pel ex na mëne emeci enëm endey, ba ifeỹ inëm irey nacëk. Ɓëte elod amo yamb ex na xondo irey.
39 Ejel ed laẅ këno oẅacar oɓapuỹ el, elod amo maỹelil ex na. Wëno baŋo nëmbënd gë ejel eɓëngw edam. Wëj anëỹali baye nëỹalind mi maŝën ejel ed reka këne hik gëmëɗ, hik goyat el.
40 Aŝor baxe ŝorënd oyat ok, mbaŋ bame sorond gë ayem in gëmëɗ, do akwëɗ abame ŝot na.
41 Ɓëniy alapem ri këme gër iciẅ indey. Riyenin këmi ɓëniy epëxw gë ɓënax në end napul ir odënaẅ oki odey eŋ. Ɓëniy ɓënjongimat mëni cotaxën oɓeci oram ol do gë opeỹ odam ok. Ɓarikan wëj nëmbët këy ɓakëlëbëd epëxw acosa andam aŋ.
42 Kido Kaxanu, mëŋ ar yata këŋo ŝaca iram Abëraxam an, mëŋ ar baŋo rëgënd faba iram Isak an, axe dëca bana, taxan ŝanëgu dome iciẅ indey iŋ. Kaxanu awat wat ko toro indam iŋ, do gë asëkwëra iram in, do ganëka gëmëɗ mëŋ rëc këɓo.»

End eter Yakob do gë Labaŋ eŋ

43 Labaŋ yaka këŋo Yakob: «Ƈolindax, odënaw̃ odam ex, oɓaŝ olo, oɓaŝ oram ex, oyel olo, oyel oram ex, do ƈek er këy watënd in, wëno xwënëk. Wëno ine këme xor mëni din doro odënaw̃ odam ok, ba oɓaŝ or rëw̃ kënëɓi ol?
44 Gërëgako awël nde, yatare eter wëno gë wëj, do eter elo gilex sede ireɓi in!»
45 Ata Yakob w̃eƈ ko ekaỹ do rëƈ ko.
46 Ga xucak eŋo, Yakob fel këɓi ɓër ekun edexëm ɓën: «Meƈanëgune oxaỹ.» Ata w̃eƈaraw këni oxaỹ do ɓun këni. Mëŋ gë Labaŋ yambëra këni na gër angëɓ and oxaỹ.
47 Labaŋ w̃ac ko angëɓ aŋo «Yegar Saxaduta», do Yakob mëŋ w̃ac ko «Galehed».
48 Ata re ko Labaŋ: «Angëɓ and oxaỹ aŋo ex doro sede ir wëj gë wëno in!» Mëŋ ɓayixënëk omac od «Galehed», mëne ngëŋ «Angëɓ and ex sede aŋ»,
49 do «Mitësëpa», mëne ngëŋ «Angëɓ and enëkona», gayik Labaŋ are re baxo: «Axwën Kaxanu nëkonaleɓo and ke ŝapëre ro aŋ!
50 Angëmëne arixëra këyëɓi rixërand odënaw̃ odam ok, angëmëne ɓësoxari ɓëŝëxe ɓaŝa këyëɓi na, ax gi ex na gë ala kën faɓër. Titinal, Kaxanu ex sede ir ɓiyi ɓëxi in.»
51 Ata Labaŋ fel këŋo Yakob: «Eɓun ed oxaỹ elo, ekaỹ ed xwëŝak elo, wëno rëƈëk mërëxand ir ɓiyi ɓëxi.
52 Eɓun ed oxaỹ elo do gë ekaỹ ed xwëŝan këme elo, ex otede odeɓi ok: ame kucali na oxaỹ oŋo, me yeli gand ed hi këy mi dinanaxën eñëŋënax. Do wëj ɓëte ay kucagu na oxaỹ oŋo, ey yeli gand ed hi këme eye dinanaxën eñëŋënax.
53 Kaxanu, mëŋ ar yata këɓi Abëraxam do gë Naxor an, gilexo arëc areɓi an (mëŋ ex Kaxanu, ar yata këŋo axarëk areɓën an).»
Ata Yakob yaŝar ko gër ow̃ac or Ar ko rëgaxënënd sëm Isak ol.
54 Ga xucak eŋo, Yakob ri ko ŝaƈaxa na gër etënd elo. W̃ac këɓi ɓërexëm ɓën gër eyambëran. Yambëra këni do xey këɓi na gër etënd elo.

32

1 Ga xeyëk, Labaŋ xani ko mopëƈ, felarëra këni momegar gë ejiw̃ ɓën do gë ɓoɓiw̃. Ga ŝalendëra këɓi, xani ko do kwël w̃aỹi ko gër ndeɓën.
2 Yakob fakët ko fëña irexëm in. Ata ŝanayaxën këno omeleka od Kaxanu.
3 Ga wat këɓi, Yakob re ko: «Ƈëjo ɓër enga end Kaxanu exëni!» W̃ac ko na gër ed ebani «Mahanayim», mëne ngëŋ «Ƈenga ɓeki ɓeŋ».

End ekofëtar ed gë Esawu eŋ

4 Yakob lëngwali këɓi ɓërolaw̃ën gër aɓinëm Esawu, gër Seyir, gër ebar ed Edom.
5 Er re baxo: «Mondako këno felëx, Esawu, axwën aram an: "Yakob, xaƈëp irey in, ga re ko: aniyitara niyitaraw ke gër Labaŋ ɓën, ang aliyer fo, do alembeliw lembeliw ke oliyer oram ol xali gërëgako.
6 Aŝotëgu ŝotëgu këmëni ƈe oxey, gë opali, gë opeỹ, gë oɓeci, gë okaƈëp otoŝan do gë otoxari. Awa axwën, ɓër yelik ɓëjo, ɓërolaw̃ën ɓëram exëni. Wëno law̃ënëli këɓi ga këme yarënd oyekax orey ol, exe kofëtaraxëne."»
7 Ɓërolaw̃ën ɓën ga ɓakaw këni fel këno Yakob: «Aye ye këmi xali gër aɓinëx Esawu. Në ekacaw exi mëŋ ɓëte gë ocambenjar okeme onax.»
8 Ata Yakob yëdara ko mbaŋ, anjiỹ aŋ xap këŋo mokap dëŋ. Ŝapëreli këɓi ɓela ɓërexëm ɓën ɓenga ɓeki. Mondako fo ŝapëreli baɓi ɓëte oyel ol: opeỹ ok do gë oɓeci ol beɓët iɓat, oxey ol do ogelemba ok beɓët ijo.
9 Er baxo rend: «Angëmëne Esawu eɓi ŋw̃ëlën enga emat do eɓi kor, enga ekinëm eŋ aŝana këno ŝana.»

10 Ata Yakob ko ŝalend mondako: «Axwën Kaxanu, wëj ex ar yata këŋo ŝaca
Abëraxam an, ɓëte wëj fo yata këŋo Isak, faba iram. Wëj ex ar fel ke: “Ɓakal gër
ebar edey, gër ed rëw̃ këni, do wëno arin këmi rin enjekax eŋ!”
11 Emëlaya ed w̃ëlaya këye wëno xaɗëp irey el axuri xurik. Ɓëte ɓenjekax ɓend
rin këye ɓeŋ, axe ñap ex na. And xegëta bame Yurëdeŋ ijo aŋ, oŝët fo lëkaya bame.
Ɓarikan doro ɓëram ɓën ɓenga ɓeki exëni.
12 Axara xara këmi dacëtële gër otaxan od aɓaỹe Esawu! Gayikwa ayëda këme
yëdand ba ayow ko yow exe mereli, eɓi ɗaw̃ëra ɓësoxari ɓën, do gë oɓaŝ ol.
13 Wëj ga fel ke wa: “Arin këmi rin enjekax eŋ, do aŝënan këme ŝënan andëw̃ëra
andey aŋ ang edɗini ed gër angwëngw fo, ed ala ax kor na exo pën el!”»
14 Ata yatijo, na xey baŋo Yakob. Sana këɓi gër napul ir ŝot baxo, oyel or këŋo
fupaxën aɓinëm Esawu ol.
15 Sana këɓi oɓeci onëm okeme oki, do gë ɓapëlang alapem; opeỹ onëm okeme oki,
do gë okondo alapem.
16 Sana këɓi ɓëte ogelemba onëm ofëxw osas, gë ɓatox ɓand banëɓi yerinënd ak;
oxey onëm ofëxw onax, do gë okwëlëkwël epëxw; opali onëm alapem, do ocan ok
epëxw.
17 Mondako fitëra baɓi oyel olo ɓenga ɓenga, do enga kala gë axaɗac arexëm. Fel
këɓi ɓëxaɗac ɓën: «Ɗëngwayin tan, do en teɓëtar moteɓëtar.»
18 Fel këŋo axaɗac aỹanar an: «And kën fed gë aɓaỹe Esawu aŋ do exi mëka: “Noỹo
xwën ki? Feye këy yend? Noỹo wa xwën këɓi ɗek oyel or lëngwëna këyëɓi olo?”
19 Yakayiɗo: “Yakob, xaɗëp irey in, xwën këɓi. Axwën Esawu, er fupaxën ki
lëngwaliw ko. Mëŋ dëŋ në etëfëgu eɓo.”»
20 Ata fel këɓi eŋo fo axaɗac axinëm an, gë asasën an, do gë ɗek ɓër baɓi sëfënd
ɓenga ɓend oyel ɓën: «Mondako këno felëɗ Esawu, axwën aram an, and kën fed aŋ.
21 Deyiɗën: “Yakob, xaɗëp irey in, gand emban ɓayiw ko”.» Gayikwa er baxo
yëland: «Axoc këŋo xoc oxoỹ orexëm ol gë er fupaxën këmo do lëngwali këme in.
Ɓamat aw̃a ko w̃a exe kaca, do mi kofëtar gë onënga fo!»
22 Ata Yakob mondako lëngwali baɓi oyel or fupaxën baŋo ol, do mëŋ xey këŋo na
gër akwëndaya.

End okaxër ond Yakob eŋ

23 Ata yatijo gëmëɗ, Yakob gë ɓësoxari ɓëxi ɓërexëm ɓën, gë okaɗëp otoxari oki
od ɓësoxari ɓërexëm ok, do gë ɓëtox epëxw gë imat ɓëndexëm ɓëŋ, xegëta këni lar
ir këni w̃acënd Yabok in.
24 Aɓar ɓar baɓi, xegëta këni lar in gë ɗek ɓeɓër xwën ko ɓën.
25 Yakob ɓayi ko gaɓat ekeg elo. Ata ŝanayaw ko ala do xaxër këni gë mëŋ xali kë
wecand.
26 Ala ajo ga wat ko mëne anëka dëŋ sëkwan këŋo eŋo ɗap in, xëm këŋo gër epem.
Ata Yakob lonëta ko nand bani xaxërënd na.
27 Ata re ko ala ajo: «Teɓële me ye, gayikwa anëka kë wecand.» Yaka ko Yakob:
«Ami teɓ na ey ye, xarak aye yël ex na oɓetak ol.»
28 Ala ajo w̃ëka këŋo: «Ake këni w̃acënd?» Yaka ko: «Yakob.»
29 Re ko: «Macindëleni gërëgako Isërayel, kërex bo na ga këni w̃acënd Yakob.
Gayikwa axaxër xaxër kën gë Kaxanu do gë ɓela ɓën, ɓarikan wëj xor këɓi.»
30 Yakob w̃ëka këŋo: «Këla pelële wa ow̃ac orey ol.» Yaka ko: «Ine këye
w̃ëkaxënënd ow̃ac oram ol?» Ata yël këŋo oɓetak ol.
31 Yakob w̃ac ko na gër ed xaxër bani «Peniyel», mëne ngëŋ «Dëxas ir Kaxanu in».
Gayikwa are re baxo: «Afaɓër faɓër këmi gë Kaxanu, do ɓayi këme aɓëngw.»
32 Eñan eŋ anëka bax fënëgund and baxo xucand Yakob Penuwel aŋ. Ata këŋo
racëtënd oñe oŋ, ga lonëta ko gër epem.

33 Mëŋ ex xali doro, ɓërandëw̃ëra and Isërayel ɓën ani yakënd na angën and gër
emef aŋ, gayik gër angën aŋo sembaỹ baxo Yakob.

33

End ekofëtar ed Yakob do gë Esawu eŋ

1 Yakob ga rënëta ko, watëgu këɓi Esawu do gë ocambenjar okeme onax ok ga
këni ɲatëgu. Ŝapëreli këɓi oɓaŝ ol, mar hi këni mërëxand ir Leya do gë Raŝel, mar
mërëxand ir okaɗëp otoxari od ɓësoxari ɓërexëm ok.
2 Lëngwën këɓi okaɗëp otoxari ok do gë oɓaŝ oreɓën ol. Ɓëtëgu këni Leya do gë
oɓaŝ orexëm ol, do felata këni Raŝel do gë Yosef.
3 Yakob mëŋ dëŋ, lëngw ko gër enga eŋo, do foxi ko ɓanjongëɓaki eyiỹ el ŋëŝ gër
ebar, xali sëkar këni gë aɓinëm.
4 Ata Esawu hër ko fed këni. W̃ega këŋo Yakob bëxiɓ gër egëla, do ses këni ɓën tak
ɓëxi.
5 Esawu ga rënëta ko, wat këɓi ɓësoxari ɓën do gë oɓaŝ ol. Ata w̃ëka ko: «Noɓën
ex wa ɓëjo?» Yaka ko Yakob: «Ɓëjo ex oɓaŝ or yël ke Kaxanu ol gë oyekax orexëm
ol, wëno xaɗëp irey in.»
6 Okaɗëp otoxari ok do gë oɓaŝ oreɓën ol sëka këno Esawu, do foxira këni.
7 Leya do gë oɓaŝ orexëm ol sëka këno ɓëte, do foxira këni. Ɓëte Yosef do gë Raŝel
sëka këno, do foxira këni.
8 Ata re ko Esawu: «Do ine ex wa ɗek oyel or fedëgu këmi olo?» Yaka ko Yakob:
«Exe kofëtaraxëne gë onënga fo ŝet këmi, faba!»
9 Re ko ɓëte Esawu: «Aɓaỹe, aŝotëra ŝotëra këme wëno ɓëte! Er xwën këy in,
ɓayilexi.»
10 Yaka ko Yakob: «Ali, axara xara këmi, kanal axana er fupa këmi in gayikako gë
onënga fo xofëtar ke. Enimin, wëno ga ŝanaya këme gër lëngw irey nangëde gër
lëngw ir Kaxanu fo, do xofëtar ke gë onënga fo.
11 Këla kanal axana er fupa këmi in, oyel orey ex, gayikako gë oyekax orexëm ol
yëlëra ke Kaxanu xali ŝotëra këme ɗek er ebax me cot in.» Yakob nëỹali këŋo Esawu
xali w̃a ko.
12 Esawu re ko: «Awa meɗërane ɗek oỹënga oŋ ene yexëne, wëno kë lëngwa.»
13 Ata yaka ko Yakob: «Faba, anang nang këy mëne oɓaŝ ol ani kem ex na. Ɓëte
nëkoɗëɓi opeỹ onëm ok, gë oɓeci onëm ol, do gë oxey or gë ɓatox ɓand kë yerind ol.
Angëmëne akey amat fo nëỹali kënëɓene oñe oŋ, ɗek këni ŝësëra oyel oɓeja ol.
14 Axara xara këmi faba, ɗëngwal wëj. Endëmane endëmane këmi sëfëli wëno
xaɗëp irey in, gë oɓaŝ ol do gë oyel ol, xali mi ŋatëli gër ndewën, gër ebar ed Seyir.»
15 Ata re ko Esawu: «Awa ɓaxëtël mi teɓën ndakaŋ mar ocambenjar odam ok.»
Yaka ko Yakob: «Oko në end ine ngwa? Faba, axara xara këmi, teɓanële din!»
16 Ata kwël yatijo fo, ɓaka baxo Esawu ond gër ebar ed Seyir oŋ.
17 Ga xucak eŋo, Yakob ye ko kwël ond gër Sukot oŋ. Ɓayënayax ko ɓaciw̃, do
rindëranëx këɓi ɓaner oyel orexëm ol. Mëŋ w̃acaxën këni fën gër ed hi bani «Sukot»,
mëne ngëŋ «Ɓaner ɓaŋ».

End gër Siŝem eŋ

18 Ata Yakob mondako ɲat baxo aɓëngw ga xaniw ko gër ebar ed Padaŋ-Aram. Ħat
ko gër angol and Siŝem, gër ebar ed Kanahaŋ. Ri ko akwëndaya andexëm aŋ ler gër
angol aŋo.
19 Yakob w̃eɗ ko ɓatama këme ɓand koɗi do yëc ko ebar gër otaxan od ɓosëñiw̃
ɓor Amor, sëm ir Siŝem. Gër ebar elo ri baxo akwëndaya andexëm, ler gër angol and
Siŝem.

20 Yakob ri ko na angëƀ and eŋo caleraxënënd Kaxanu, do w̃ac ko «El-Eloxe-Isërayel», mëne ngëŋ «Kaxanu, Kaxanu, mëŋ ar yata këŋo Isërayel an.»

34

End Simewoŋ do gë Lewi eŋ

1 Akey amat, Dina endënaw̃ end rëw̃ën këno Leya Yakob eŋ, ye ko eƀi nangëgu odënaw̃ od gër ebar elo ok.
2 Ata Siŝem, asëñiw̃ ar Amor, emun end ebar ed ƀërandëw̃ëra and Het eŋ, wat këŋo Dina. Ga sëra këŋo, w̃ëla këŋo, do lakix këni, xarak ax ñap ex na.
3 Ata Siŝem lëka këŋo monëka dëŋ Dina, endënaw̃ end Yakob eŋ. Siŝem ñan këŋo mbaŋ endënaw̃ emeja eŋo. Ɓend ko xwëtaya gër emëkw edexëm fo baŋo felënd endënaw̃ emeja eŋo.
4 Siŝem fel këŋo sëm Amor: «Karanële endënaw̃ eŋo, wëno mo ñër ỹandi ke.»
5 Ata ga nang ko Yakob mëne Siŝem aƀuyarën ƀuyarën këŋo aƀiw̃ Dina, ŝësina ko yem xali ñatëgu këni ƀosëñiw̃ ga hiw këni gër apuỹ, gër oxaƈac or oyel.
6 Ata Amor, sëm ir Siŝem, yow ko gër ed ebaxo Yakob eni ñëpaxën end Dina eŋ.
7 And bani ñatëgund ƀosëñiw̃ ƀor Yakob aŋ, ga hiw këni gër apuỹ, nang këni ecëfënaxik eŋo. Hi këƀi nangëde aŝirëra ŝirëra kënëƀi fo, do xoỹ këni xali xurik, gayik Siŝem amena atëm ri baxo paƀ gër ƀërandëw̃ëra and Isërayel, ga laki bani ako gë endënaw̃ end Yakob eŋ, xarak eŋo ax ñap ex na.
8 Amor fel këƀi: «Asëñiw̃ën Siŝem wa ñan këŋo endënaw̃ endewën eŋ, yëlino eŋo ñër, axara xara këmun.
9 Wën gë ƀiyi axor këne xore ene ƈëkëre paƀ gë oỹër oŋ. Wën enëƀo yëlënd odënaw̃ odewën ok, do enëƀi ñërënd odeƀi ok.
10 Andamat këne lëge do ebar el edewën kë hi. Cëxwayayin ro, en pandërand, do en yëcënd owar or kën xwën.»
11 Siŝem yow ko fel këƀi sëm ir endënaw̃ do gë ƀoƀinëm: «Teƀanine! Wëno ayël këmun yël er këne w̃ëka yo.
12 Pënëtayin mbaŋ napul ir këmun w̃eƈën in, do gë exëƀënaxik er këmun yël in. Ayël këmun yël er këne w̃ëka yo. Ɓarikan fo, yëline endënaw̃ eŋ mo ñër!»
13 Ɓosëñiw̃ ƀor Yakob yaka kënëƀi gë osit Siŝem do gë Amor, sëm irexëm, gayik Siŝem aƀuyarën ƀuyarën baŋo Dina, imaỹe itoxari indeƀën iŋ.
14 Fel kënëƀi: «Ax mënd ex na mo yël imaỹe itoxari indeƀi iŋ asoŝan axacërëx: oŝëfën osëm ex eŋo gër enëng endeƀi!
15 Ɗamana mi maxën end re kën eŋo, afo en ma pere en gi ang ƀiyi ak: asoŝan ar ex yo eno kac axac.
16 Aŋo fo këmun yël odënaw̃ odeƀi ok, do ƀiyi ƀëte mëni ñërënd odewën ok. Ata këne lëge në ereƀat, do ene giye ƀulunda iƀat.
17 Ɓiyi ata këmo w̃eƈ endënaw̃ endeƀi eŋ, do kwël mi dëfa angëmëne anëƀo ƀaxët ex na, angëmëne an ma ex na enun kacënd axac.»
18 Amor do gë asëñiw̃ Siŝem w̃a këni eyeyan elo.
19 Ataŋ ŝambenjar in w̃a ko exo di mondako gayik mbaŋ ñan baŋo endënaw̃ end Yakob eŋ. Xarak Siŝem, ar gapak ebaxo gër ƈek ekun ed sëm.
20 Ata Amor do gë asëñiw̃ Siŝem ye këni gër ebët ed angol andeƀën. Fel kënëƀi ƀela ƀër lëg bax gër angol andeƀën ƀën:
21 «Ɗela ƀëjo, ƀër aketëxeta ex ro gër ndeƀi. Ɗëgëlexëni gër ebar edeƀi ro, do eni pandërand. Ebar edeƀi el aỹang ỹangëk, axëñ këni xëñ! Ɓiyi aỹër kënëƀe ỹana enëƀe ñërënde odënaw̃ odeƀën ok, do ƀën enëƀi ñërënd odeƀi ok.
22 Ɓarikan eni maxën eƈëg ed andamat gë ƀiyi el, emat w̃ëka këni, ene gixëne ƀulunda iƀat. Asoŝan ar ex yo gër ndeƀi ro eno kac axac, ang xac kënëƀi ƀën ak.

23 Oyel oreɓën ol, gë napul ireɓën in, do gë owãcar oreɓën ol, ax gi ex na nde ata kënëɓe xwëne? Mane wa awa emat end wẽka kënëɓo eŋo, ene ɗëgaxëne andamat.»
24 Ɗek ɓër bax ŝanënd gër ebët ed angol ɓën wël kënëɓi Amor do gë asëñiw̃ Siŝem. Ata ɗek ɓësoŝan ɓër bax ŝanënd gër ebët ed angol ɓën wa këni enëɓi kac.
25 Yatir akey atasën, xarak anëka këni sorond, Simewoŋ do gë Lewi, ɓosëñiw̃ ɓor Yakob, ɓër acël amat gë Dina ɓën, wẽɗ këni ala kala duxuma irexëm in. Ħat këni gër angol endëmane fo, ala aɓi wata ex na. Lawẽra kënëɓi ɗek ɓësoŝan ɓën.
26 Ħaŝ kënëɓi ɓëte gë oduxuma ok, Amor do gë asëñiw̃ Siŝem. Xanaw këno Dina gër iciw̃ ind Siŝem, do kwël ŝan këni.
27 Ɓosëñiw̃ ɓor Yakob ɓëjo xoɓa këni gër ɓëŝësëk do xwëcara kënëɓi. Xandëra kënëɓi ɓacota ɓaŋ ɗek angol aŋ, gayik imaỹe itoxari indeɓën iŋ ɓuyarën bano.
28 Xandëra kënëɓi oyel oreɓën ol: opeỹ, gë oɓeci, gë oxey, gë opali, gë ɗek er ebax gër angol in, do gë er ocënga in.
29 Xandëra kënëɓi ɓacota ɓandeɓën ɓaŋ. Sërara kënëɓi ɓësoxari ɓëreɓën ɓën, gë ɗek ɓër gër oxun oreɓën ɓën, do gë ɗek ɓeɓër ebax gër ɓëciw̃ ɓën.
30 Ga xucak eŋo, Yakob fel këɓi Simewoŋ do gë Lewi: «Wën ata etëm eŋ wẽlanëgu këne. Awërax këne xwët ɓër lëgëk gër ebar elo ro ɓën, gë ɓërandëẽwëra and Kanahaŋ ɓën, do gë ɓër and Përisi ɓën. Wëno ɓela ɓëfënëpëne fo ŝot këmëni. Ɓën ata këne ɓarënan ene mereli, do enëɓo ɗawẽra wëno gë ɓër iciw̃ indam ɓën.»
31 Simewoŋ do gë Lewi yaka këni: «Aỹap nde ỹapëk eno dixëra imaỹe itoxari indeɓi iŋ ang asoxari aỹacaxik fo?»

35

End orëfa or Yakob eŋ

1 Akey amat, Kaxanu fel këŋo Yakob: «Kanil ey dëfa yaŋ gër Bet-El, ey ɗëgëx fën. Dinëxëɗe angëɓ wëno Kaxanu, ar ŝanayaxën baxi and bay hërënd eyo cana aɓinëx Esawu an.»
2 Ata Yakob fel këɓi ɓër iciw̃ indexëm ɓën, do gë ɗek ɓër ebax gë mëŋ ɓën: «Ɗapin olaŝ or ex mërëxand irewën do xwëta kën ang Kaxanu fo oŋ. Ẅunëtarayin, do nëmbarayin ɓanjëm ɓaŋ.
3 Yaŋ gër Bet-El këne rëfaye. Fën këmo rinëx angëɓ Kaxanu, mëŋ ar yakali baxe cale yatir ŝëmura baxe an, do mëŋ ar xaxa ke gër fëña iram an.»
4 Ata fëxwëndëra këno Yakob ɗek olaŝ oreɓën or ebax gër otaxan odeɓën oŋ, do gë ɗek ɓañepe ɓand ɓakara bani gër ɓanëf ɓandeɓën ɓaŋ. Yakob wëg ko ɗek ɓeɓijo, ɗila gër edëp ed ananga and ex ler gër Siŝem.
5 Ga ri këni mondako, kwël ye këni. Kaxanu lapan këɓi anjiỹ atëm ɓër lëgërak gër ɓangol ɓand ler ler na gër ed ebani ɓën. Ata anëɓi tëf ex na ɓosëñiw̃ ɓor Yakob.
6 Yakob do gë ɗek ɓërexëm ɓën ħat këni gër Lus, mëne ngëŋ gër Bet-El, gër ebar ed Kanahaŋ.
7 Rix ko angëɓ do wãc ko na gër ed ebani «El-Bet-El», mëne ngëŋ «Kaxanu, ar gër Bet-El an». Gayikwa Kaxanu na ŝanayaxën baŋo Yakob, and baxo hërënd eŋo cana aɓinëm aŋ.
8 Ata Debora, asoxari ar rafën baŋo Rebeka an, ŝës ko. Ẅëxëta këno ler gër Bet-El, ɗila gër aces and nëngwët bani owãc «Atëx and otes».
9 Ata Kaxanu ŝanayaxën këŋo ɓëte Yakob, ga hiw ko gër ebar ed Padaŋ-Aram. Yël këŋo oɓetak ol.
10 Ata re ko Kaxanu: «Owãc orey ol Yakob ex, ɓari ax bo na ga këni wãcënd Yakob. Isërayel këni ỹana eni macënd.» Mondako nëngwët baxo owãc orexëm ol: Isërayel.

11 Re ko ɓëte Kaxanu: «Wëno ex Kaxanu, ar xorëk ɓeỹ ɗek an. Dëw̃ëlëɓi oɓaŝ
oranjëm, do ñëmbërëlexëni mbaŋ. Enëng do gë amara and ɓenëng kë ŝanëgu gër
ndey. Ɓemun kë ŝanaya na gër ɓër këyëɓi rëw̃.
12 Ebar ed yël këmëni Abëraxam do gë Isak el, ayël këmun yël, wëj do ɓërandëw̃ëra
andey ɓën, and këy xuca aŋ.»
13 Ata Kaxanu ga xani ko, ko ŝëgënd yaŋ yaŋ na gër ed bani yeyandërand gë Yakob.
14 Yakob rëɗ ko ekaỹ na gër ed yeyaneli baŋo Kaxanu. Xoŝ ko gër ekaỹ ed rëɗ baxo
elo ogu do gë ngoy ex gixën ekaỹ ecëɓax.
15 Yakob w̃ac ko na gër ed ebani Bet-El, na gër ed yeyaneli baŋo Kaxanu.

End ecës ed Raŝel eŋ

16 Yakob gë ɓër ekun edexëm ɓën xani këni na gër Bet-El. Anëka bani saxand gër
Efërata, ga rëw̃ëra ko Raŝel. Ɓarikan orëw̃ olo mbaŋ yëka baŋo.
17 And baŋo rëw̃ënd itox aŋ, asoxari ar baŋo rëcand gër orëw̃ an, re ko: «Kërey
yëdara na, lëmëta ŝot këyo ɓëte.»
18 Ɓamana exo kotixën, w̃ac këŋo lëmëta in «Ben-Oni», mëne ngëŋ «Asëñiw̃ën ir
ayambën iram». Ɓarikan sëm nëngwët këŋo «Beŋëŝame», mëne ngëŋ «Asëñiw̃ën
ir liw̃ iram».
19 Ga xoti ko Raŝel, w̃ëxëta këno gër fëña ir gër Efërata, mëne ngëŋ ir gër
Betëlexem.
20 Yakob rëɗ ko ekaỹ gër ỹeg ir Raŝel. Ata ekaỹ elo na ɓayik xali doro.
21 Isërayel gë ɓër ekun edexëm ɓën rëfa këni do rix këni akwëndaya andeɓën aŋ
yaɓët ebar ed Migëdal-Eder el.
22 Amëd and lëg baxo Isërayel na gër ebar elo aŋ, Ruben ye ko laki këni gë Bila,
asoxari ar ỹëpa bani aỹëpa fo gë sëm an. Ata nang ko Yakob.
Ɓosëñiw̃ ɓor Yakob er hi bani epëxw gë ɓëxi.
23 Ɓëtoŝan ɓënd rëw̃ këɓi Leya ɓëŋ: Ruben, iñanar ind Yakob iŋ, gë Simewoŋ, gë
Lewi, gë Yuda, gë Isakar do gë Sabuloŋ.
24 Raŝel mëŋ cëŋ, rëw̃ këɓi Yosef do gë Beŋëŝame.
25 Bila, xaɗëp isoxari ir Raŝel in, rëw̃ këɓi: Dan do gë Nefëtali.
26 Silëpa, xaɗëp isoxari ir Leya in, rëw̃ këɓi Gad do gë Aser. Ɓën ex ɓosëñiw̃ ɓor
Yakob, ɓër rëw̃ëgu këɓi gër ebar ed Padaŋ-Aram ɓën.
27 Ata Yakob gë ɓër ekun edexëm ɓën ñat këni xali gër sëm Isak, gër Mamëre,
ler gër Kiriyat-Arëba, gër ed këni w̃acënd ɓëte Ebëroŋ. Fën lëg bani ang ɓëliyer fo
Abëraxam do gë Isak.
28 Isak ga liya ko ɓëniy këme gë ofëxw ocongosas,
29 ŝës ko. Ata Isak moped fed baŋo oxar ol, ɗamana ɓaraxën këni gë ɓëxarëk
ɓërexëm ɓër ŝësëk elod anëka fo ɓën. Esawu do gë Yakob w̃ëxëta këno.

36

End orëfa or Esawu eŋ

1 Mondako ex andëw̃ëra and Esawu aŋ, mëŋ ar bano w̃acënd ɓëte Edom an.
2 Esawu ỹër baɓi odënaw̃ od gër ebar ed Kanahaŋ: Ada aɓiw̃ ar Eloŋ, arandëw̃ëra
and Het an, do gë Oxolibama, aɓiw̃ ar Ana, ejiw̃ ed Tësibewoŋ, arandëw̃ëra and Hor
an.
3 Ɓaŝa këŋo ɓëte Basëmat, aɓiw̃ ar Isëmayel, aɓinëm ar Nebayot.
4 Ata Ada rëw̃ën këŋo Esawu, Elifas. Basëmat mëŋ, rëw̃ën këŋo Rehuwel.
5 Oxolibama rëw̃ën këŋo: Yewuŝ, gë Yalam, do gë Kore. Ɓën ex ɓosëñiw̃ ɓor Esawu,
ɓër rëw̃ kënëɓi na gër ebar ed Kanahaŋ ɓën.
6 Akey amat, Esawu ɓar këɓi ɓësoxari ɓërexëm ɓën, gë ɓosëñiw̃, gë ɓoɓiw̃, do gë
ɗek ɓela ɓër iciw̃ indexëm ɓën. Ɓar këɓi ɓëte ɗek oyel orexëm ol, do gë ɓeɓër ŝotëra

baxo na gër ebar ed Kanahaŋ ɓën. Ye ko kwël orëfa në ebar ecëxe, eni ŋaw̃ëtaraxën gë aɓinëm Yakob.
7 Gayikwa napul ir ŝot baxo ala kala in axuri xuri bax ga ỹëmbëk. Ax mënd bana eni ɗëg në ereɓat. Ɓëte na gër ebar ed ỹëpa bani ang ɓëliyer fo el, oyel oreɓën ol abani xëñ na.
8 Esawu ye ko ỹëpax ko gër ebar ed kap gër etënd ed Seyir. Esawu ex wa Edom.

End ɓërandëw̃ëra and Esawu eŋ

9 Mondako ex andëw̃ëra and Esawu aŋ, sëm ir Edom, gër ebar ed kap gër etënd ed Seyir.
10 Omac od ɓosëñiw̃ ɓor Esawu ok ebax: Elifas, ar rëw̃ën këŋo alindaw̃ Ada an, gë Rehuwel, ar rëw̃ën këŋo alindaw̃ Basëmat an.
11 Ata ɓosëñiw̃ ɓor Elifas hi këni: Teman, gë Omar, gë Tësefo, gë Gatam, do gë Kenas.
12 Timëna, ebax asoxari ar ỹëpa bani aỹëpa fo gë Elifas, asëñiw̃ ar Esawu an. Timëna ijo rëw̃ën këŋo Amalek. Ata ɓën ex ɓosëñiw̃ ɓor Ada, asoxari ar Esawu an.
13 Ɓosëñiw̃ ɓor Rehuwel exëni: Nahat, gë Sera, gë Ŝama, do gë Misa. Ɓën ex ɓosëñiw̃ ɓor Basëmat, asoxari ar Esawu an.
14 Mondako bax omac od ɓosëñiw̃ ɓor Oxolibama ok, aɓiw̃ ar Ana, asoxari ar Esawu an. Ana ijo ex mëŋ ɓëte aɓiw̃ ar Tësebewoŋ an. Mëŋ rëw̃ën baŋo Esawu: Yewuŝ, gë Yalam, do gë Kore.
15 Mondako hi bani ɓemun ɓend ɓosëñiw̃ ɓor Esawu ɓeŋ. Gër andëw̃ëra and Elifas, iñanar ind Esawu iŋ: Teman, gë Omar, gë Tësefo, gë Kenas,
16 gë Kore, gë Gatam, do gë Amalek. Ɓën ebax ɓemun ɓend andëw̃ëra and Elifas ɓeŋ, gër ebar ed Edom. Ɓën ex ɓosëñiw̃ ɓor Ada.
17 Mondako hi bani ɓemun ɓeŋ gër ɓosëñiw̃ ɓor Rehuwel, asëñiw̃ ar Esawu: Nahat, gë Sera, gë Ŝama, do gë Misa. Ɓën ebax ɓemun ɓend andëw̃ëra and Rehuwel ɓeŋ, gër ebar ed Edom. Basëmat, asoxari ar Esawu an, ebax ejiw̃ edeɓën.
18 Mondako hi bani ɓërandëw̃ëra and Oxolibama ɓën, asoxari ar Esawu an. Gër ɓërandëw̃ëra and Oxolibama, aɓiw̃ ar Ana, asoxari ar Esawu an, ɓemun ɓeŋ er hi bani: Yewuŝ, gë Yalam, do gë Kore.
19 Ɓën ebax ɓosëñiw̃ ɓor Esawu, do ɓën ebax ɓemun ɓendeɓën ɓeŋ. Esawu ex wa Edom.
20 Mondako hi bani ɓosëñiw̃ ɓor Seyir, arandëw̃ëra and Hor an. Ɓër lëg bax gër ebar elo na ɓën, er hi bani: Lotaŋ, gë Ŝobal, gë Tësibewoŋ, gë Ana,
21 gë Diŝoŋ, gë Etëser, do gë Diŝaŋ. Ɓën ebax ɓemun ɓend ɓërandëw̃ëra and Hor, do gë ɗek oɓaŝ or Seyir gër ebar ed Edom ɓeŋ.
22 Oɓaŝ or Lotaŋ ol er hi bani: Ori do gë Emam. Imaỹe itoxari ind Lotaŋ iŋ ebaxo Timëna.
23 Mondako hi bani ɓosëñiw̃ ɓor Ŝobal: Alëfaŋ, gë Manahat, gë Ebal, gë Ŝefo, do gë Onam.
24 Mondako hi bani ɓëte ɓosëñiw̃ ɓor Tësibewoŋ: Afa do gë Ana. Ana isoŝan ijo ŝanan bax añësa and men gër ladawe, and baɓi xaɗacërand opali od sëm Tësibewoŋ aŋ.
25 Mondako hi bani ɓëte oɓaŝ or Ana ol: itoŝan iŋ, Diŝoŋ, do gë itoxari iŋ, Oxolibama.
26 Mondako hi bani ɓëte ɓosëñiw̃ ɓor Diŝoŋ: Emëdaŋ, gë Eŝëbaŋ, gë Yitëran, do gë Keran.
27 Mondako hi bani ɓosëñiw̃ ɓor Etëser: Bilëxaŋ, Sahafaŋ, Safaŋ, do gë Akan.
28 Mondako hi bani ɓosëñiw̃ ɓor Diŝaŋ: Utës do gë Aran.

29 Mondako hi bani ɓemun ɓend ɓërandëw̃ëra and Hor ɓeŋ: Lotaŋ, gë Ŝobal, gë
Tësibewoŋ, gë Ana isoŝan,
30 gë Diŝoŋ, gë Etëser, gë Diŝaŋ. Ɓën ebax ɓemun ɓend ɓërandëw̃ëra and Hor ɓeŋ,
gër ebar ed Seyir.
31 Mondako hi bani ɓëte ɓemun ɓend ɓëtëraw bax gër ebar ed Edom ɓeŋ, ɗamana
eni gixën gë ɓemun ɓërandëw̃ëra and Isërayel ɓën.
32 Bela, asëñiw̃ ar Bewor wun ko gër ebar ed Edom, do ow̃ac or angol andexëm ol
ebax Dinaba.
33 And ŝës ko Bela aŋ, Yobab, asëñiw̃ ar Sera, ɓëteli ko owun ol. Do angol andexëm
aŋ ebax Botësëra.
34 And ŝës ko Yobab aŋ, Huŝam, ar gër ebar ed ɓërandëw̃ëra and Teman an, ɓëteli
ko owun ol.
35 And ŝës ko Huŝam aŋ, Xadad, asëñiw̃ ar Bedad, ɓëteli ko owun ol. Mëŋ w̃ereli
baŋo Majaŋ xali xor këŋo gër ebar ed Mohab. Angol andexëm aŋ ebax Awit.
36 And ŝës ko Xadad aŋ, Salëma ir gër Masëreka, ɓëteli ko owun ol.
37 And ŝës ko Salëma aŋ, Sawul ir gër Rexobot Nahar, ɓëteli ko owun ol.
38 And ŝës ko Sawul aŋ, Bahal-Hanaŋ, asëñiw̃ ar Akëbor ɓëteli ko owun ol.
39 And ŝës ko Bahal-Hanaŋ, asëñiw̃ ar Akëbor aŋ, Hadar ɓëteli ko owun ol. Angol
andexëm aŋ ebax Pawu, do ow̃ac or alindaw̃ ol, Mehetabel, aɓiw̃ ar Matëred, ejiw̃
ed Mesahab.
40 Mondako ebax omac od ɓemun ɓend ɓërandëw̃ëra and Esawu ɓeŋ, nëng gë
nëng, eɗëg gë eɗëg: Timëna, gë Alëfa, gë Yetet,
41 gë Oxolibama, gë Ela, gë Pinoŋ,
42 gë Kenas, gë Teman, gë Mibëtësar,
43 gë Magëdiyel, do gë Iram. Ɓën ebax ɓemun ɓend gër Edom ɓeŋ, ang lëgëra bani
ak, gër ebar ed xwën këni. Esawu ex axarëk areɓën an, axarëk ar ɓërandëw̃ëra and
Edom an.

37

End oɗakeli od Yosef eŋ

1 Ata Yakob lëg ko na gër ebar ed Kanahaŋ, gër ebar ed ỹëpa baxo sëm ang aliyer
fo el.
2 Mondako bax andëw̃ëra and Yakob aŋ. Yosef, lëmëta fo ɓayi baxo, do anëka sëk
baŋo ɓëniy epëxw gë ɓënjongëɓëki. Oyel ol banëɓi xaɗacërand gë ɓoɓinëm, gë oɓaŝ
or Bila ol, gë or Silëpa ol, ɓësoxari ɓër sëm ɓën. Xarak Yosef, ɗek baxo ñatelind gër
sëm ireɓën ang banëɓi renarand ak.
3 Isërayel moŋan ñan baŋo Yosef, nëmëc ɗek oɓaŝ orexëm ol, gayik gand oxar rëw̃
baŋo. Aŝalan ŝalan baŋo acuɗ anjekax and ỹër-ỹër.
4 Ɓoɓinëm wat këni mëne ɗek ang ebani ak Yosef ex itox ind xwël këŋo sëm ireɓën
iŋ. Ata ỹana këno ecus el. Laŋ gë xoỹ fo bano yeyanelind.
5 Akey amat, Yosef lakeli ko, do sëfëtan këɓi ɓoɓinëm lakeli in. Ata ŝus këno kaŝ-
kaŝ.
6 Yosef re ko: «Ɓaxëtin lakeli ir ri këme in, Axara xara këmun!
7 Ɓiyi ɗek gër oŝënga bane xapërande olaŋ. Ataŋ eɗaŋ edam el xwëŝak ceg. Olaŋ
orewën oŋ, ga xetak jey edam el, foxik gër lëngw ir eɗaŋ edam.»
8 Ata re këni ɓoɓinëm: «Do ba wëj nde kë hi emun endeɓi eŋ? Wëj nde këɓo
xwën?» Ata ŝus këno ɓëte kaŝ-kaŝ në end oɗakeli odexëm eŋ, do në end oyeyandëran
orexëm eŋ.
9 Yosef lakeli ko ɓëte gaŝëxe. Ga këɓi sëfëtan ɓoɓinëm, re ko: «Alakeli lakeli këme
ɓëte, eñan eŋ, gë facaw̃ in, do gë ow̃al epëxw gë eɓat oŋ, ga foxirak gër lëngw iram.»

10 Sëfëtan këŋo ɓëte sëm lakeli ijo, ang sëfëtan baɓi ɓoɓinëm ak. Ata sëm rexëra
këŋo mondako: «Ineŵa ŵacayak lakeli irey ijo? Ba wëno, gë norix, do gë ɓoɓinëx
nde kë yeli mi poxi gër lëngw irey?»
11 Ata ɓoɓinëm yakëraxi këɓi. Ɓarikan sëm ɓayeli këŋo laŋ gër onden oɗakeli oko.

End oyakëraxi od ɓoɓinëm ɓor Yosef eŋ

12 Akey amat, ɓoɓinëm ɓor Yosef ye këni enëɓi kaɗacërax opeỹ ok do gë oɓeci or
sëm ireɓën ol ler gër ebar ed Siŝem.
13 Isërayel fel këŋo Yosef: «Ax gi ex na nde, ɓoɓinëx ler gër Siŝem kënëɓi
xaɗacëraxënd oyel ol? Yow mi ɗaŵën gër ed exëni.» Yaka ko Yosef: «Awa!»
14 Re ko ɓëte Isërayel: «Këla, yel gër ɓoɓinëx, ey nangëgu ba ɓëɓëngw ɓayi këni,
ɓën do gë oyel ol. Maỹiwëɗ eye pelati.»
Mondako laŵën baŋo elod na gër amora and Ebëroŋ. Yosef ga ye ko, ñat ko xali
gër Siŝem.
15 Ata ga ko yexëra gër ocënga, fed këni gë ala. Ala ajo ŵëka këŋo: «Ineŵa këy
ŝaland?»
16 Yaka ko: «Ɓëmaỹe ɓëndam ɓëŋ këmëni ŝaland. Këla pelële, feye kënëɓi
xaɗacërand oyel oreɓën ol.»
17 Re ko ala ajo: «Ani bo ex na ro, gayik awël wël këmëni ga këni re: “Yene gër
Dotaŋ.”» Ata Yosef xuca ko gër ocal od ɓoɓinëm. Sëkëx këɓi gër Dotaŋ.
18 Ata ɓën watëgu këno caw. Ɗamana exo ŋat gër ed hi bani, wëlër këni eno ɗaŵ.
19 Mondako bani rend: «Yo nëkoɗo wa, axwën oɗakeli an ga ko ñatëgund.
20 Gërëgako, yowën enëŋo ɗaŵe, do enëŋo ɗape polo në andu. Gwëre ene deɗe
mëne emacar ekeỹax yak këŋo. Ata këne nange ba mondake kë hi oɗakeli odexëm
oko.»
21 Ruben ga wël ko endey eŋo, racët këŋo Yosef gër otaxan odeɓën, re ko:
«Kërenëŋo ɗaŵ ex na ɗe!»
22 Ɓaŝ ko: «Oŝat kërex car na. Ñëkëtino gër andu and ex gër ladawe aŋ, ɓari ỹoweỹ
këreno dinan na.» Eŋo dacët gër otaxan odeɓën, do eŋo ɓakali gër sëm ỹandi baŋo
mëŋ yeyanaxën baxo mondako.
23 And ñat ko Yosef gër ɓoɓinëm aŋ, ɓën wëlën këno, do ŝuɗët këno acuɗ andexëm,
acuɗ and ỹër-ỹër aŋ.
24 Ga sëra këno, ỹëkët këno gër andu: andu aŋo ax gi bana gë men.
25 Ga rixëra këno mondako, ỹëpa këni eni yambëra. Ga rënëta këni watëgu kënëɓi
enga end Oyula od ebax ɓërandëŵëra and Isëmayel, ga hiw këni gër ebar ed Galahad.
Ogelemba odeɓën ok lëɓindëragu kënëɓi ogu onëngax, ond bani wëland gër ebar ed
Misëra.
26 Ata Yuda fel këɓi ɓoɓinëm: «Ineŵa këɓo feca ga alaŵ laŵ kënëŋone imaỹe
indeɓi iŋ do ene condërande ecës edexëm el?
27 Yowën enëŋo pane gër ɓërandëŵëra and Isëmayel. Kërenëŋo ɗaŵ ex na,
gayikwa imaỹe indeɓi ex, ŝapar ireɓi exo!» Ata ɓoɓinëm ŵa këni endexëm eŋ.
28 Oyula od ɓërandëŵëra and Majaŋ bax xucand. Ata ŝëpëtëgu këno Yosef gër
andu. Na fan këno gër otaxan od ɓërandëŵëra and Isëmayel, ɓatama alapem ɓand
koɗi, do ɓën wëla këno kwël gër ebar ed Misëra.
29 And ɓakaw ko Ruben na gër andu aŋ, nema këŋo Yosef. Ħesëra ko ɓanjëm
ɓandexëm ɓaŋ*.
30 Ga ɓaka ko gër ɓoɓinëm, re ko: «Itox iŋ axo bo ex na! Do wëno feye wa këme
ye gërëgako?»

---

* **37:29 37.29** Ɓër enëng endexëm ɓën añes bani ñesënd ɓanjëm ɓandeɓën ɓaŋ and këɓi logën ba eɓi cena aŋ.

31 Ata w̃eɗ këni acuɗ and Yosef aŋ, nëngëra këni gë oŝat or apëlang and ñaŝ bano oŋ.
32 Law̃ëneli këni acuɗ aŋ gër sëm ireɓën gë eyeyan elo: «Nëkoɗ wa er w̃eɗa këmi in. Këla, nëkonël ba acuɗ and asëñix aŋ ex.»
33 Yakob ga wat ko acuɗ aŋ, re ko: «Acuɗ and asëñiw̃ën aŋ ex! Emacar ekeỹax wa w̃anangëtëra këŋo, emacar ekeỹax yak këŋo Yosef!»
34 Ata ga yambën këŋo gër yomb, Yakob ñesëra ko ɓanjëm ɓand ŝuɗa baxo ɓaŋ. Xapa ko jaɓote gër edum, do ko renitarand end asëñiw̃ eŋ xali ɓakey ɓandanjëm.
35 Ɗek ɓosëñiw̃ do gë ɓoɓiw̃ këno yifarand. Ɓarikan ayifara yo ayifara, ñëp ko exo cësina. Er baxo rend: «Arenita këme renita end asëñiw̃ën eŋ xali mo tëkëx gër wur ir ɓëŝësëk!» Mondako sesëra baxo xali.
36 Xarak, ɓërandëw̃ëra and Majaŋ ɓën kwël w̃ëla bano Yosef gër ebar ed Misëra. Fanëx këno gër Potifar, alëngw ar ɓënëkona ɓër Farawoŋ an.

38

End Yuda do gë Tamar eŋ

1 Amëd aŋo, Yuda anacëta nacëta baɓi ɓoɓinëm, do rëfa ko ler gër iciw̃ ar bano ind ar bano w̃acënd Hira, gër angol and Adulam.
2 Ata Yuda wat këŋo endënaw̃ end Ŝuwa eŋ, Aɓëkanahaŋ. Ga ỹër këŋo, ɓar këni angaw̃ amat.
3 Asoxari an hi ko gë acël do rëw̃ këŋo itoŝan. Yuda w̃ac këŋo Er.
4 Hi ko ɓëte gë acël, do rëw̃ këŋo itoŝan. Ɯac këŋo mëŋ dëŋ Onan.
5 Rëw̃ këŋo ɓëte itoŝan, do w̃ac këŋo Ŝela. And rëw̃ëra ko alindaw̃ aŋ, Yuda gër Kesib hi baxo.
6 Ata Yuda ŝalan këŋo Er, itoŝan iñanar indexëm iŋ, asoxari ar këno w̃acënd Tamar.
7 Ang baxo liyand Er, itoŝan iñanar ind Yuda ak, Axwën Kaxanu aŝus ŝus baxo, ata law̃ këŋo.
8 Ga ŝës ko Er, Yuda fel këŋo Onan: «Ɓëtelilo asoxari ar aɓinëx an, ang rëpëk ak, exo gixën ar gë oɓaŝ.»
9 Ata Onan ỹër këŋo asoxari an. Ɓarikan nang ko mëne oɓaŝ or këɓi rëw̃ ol, or aɓinëm kë hi, ani gi na orexëm. And këni ɓar angaw̃ aŋ, Onan exo ɗex gër ebar eneɗa endexëm eŋ, abaxo seɓ na gër asoxari, ga xey këŋo eŋo cotën andëw̃ëra aɓinëm.
10 Er baxo rind ijo Axwën Kaxanu aŝus ŝus baxo, ata law̃ këŋo mëŋ ɓëte.
11 Ata Yuda fel këŋo Tamar, aɓiw̃ ir eñër: «Gayikako asoxari aseɓëta-seɓëta hi këy, maỹil gër sorix xali exo daf asëñiw̃ën Ŝela.» Gayikwa Yuda are baxo rend: «Kërexo cës na fa Ŝela ɓëte, ang ɓoɓinëm ak.» Tamar w̃aỹi ko, do ỹëpax ko gër iciw̃ ind sëm.
12 Ga niyitak, aɓiw̃ ar Ŝuwa, alindaw̃ ar Yuda, ŝës ko. And xucak oỹaw̃ aŋ, Yuda ye ko yaŋ gër Timëna, gër ɓër baɓi xacanënd omban opeỹ odexëm ok. Sëfër këni gë Hira, lawo irexëm, Aɓëkanahaŋ ar gër Adulam an.
13 Ata ɓela ɓën fel këno Tamar: «Ayarax isoŝan cëŋ doro ko yend ɗe yaŋ gër Timëna, gër ekaca ed omban ond opeỹ odexëm.»
14 Tamar ŝuɗëtara ko ɓanjëm ɓand ɓësoxari ɓëseɓëta-seɓëta ɓaŋ. Nëmbara ko ɓacëxe, laɓaya ko kwëc dëxas in gë anjëm, do ỹëpa ko ler gër ingol ind Eyinayim, gër fëña ir gër Timëna. Gayikwa awat wat baxo mëne Ŝela anëka dëŋ raf ko, ɓari aŋo ɓëteli bana.
15 Yuda, sam ga wat këŋo, yëla ko asoxari aỹacaxik ex, gayik kwëc laɓ baxo dëxas in.
16 Nangërëxe mëne aɓiw̃ ir eñër ex, re ko: «Awël nde, mëkëñaye ga w̃a w̃a këy!» Yaka ko Tamar: «Ine këye yël angëmëne aw̃a w̃a këme?»

17 Re ko Yuda: «Ipërac këmi yeɓënëgu.» Yaka ko Tamar: «Awa! Ɓarikan pere këye seɓën ỹeỹ ɗamana exo ŋataxënëgu.»
18 Wẽka ko Yuda: «Ineŵa këmi yël?» Yaka ko: «Edëxër ed gë owãac orey ed rëx këy elo, do gë acët and lëkaya këy aŋo.» Ata ga fëxwën këŋo oỹënga oŋo, laki këni. Mandëk Tamar, yatijo ŝot ko acël aŋ.
19 Ga wãaỹi ko gër ndeɓën, laɓët ko dëxas irexëm in, do ɓakan ko ɓanjëm ɓand ɓësoxari ɓëseɓëta-seɓëta ɓaŋ.
20 Ata Yuda lawẽn këŋo lawo irexëm in, Aɓadulam an, eŋo yëlëx ipërac iŋ asoxari ajo, do exo kanaw ɓeɓër seɓënëgu baŋo ɓën. Ɓari mëŋ ga ye ko, aŋo wat ex na.
21 Wẽka këɓi ɓela ɓër lëgëk ler gër Eyinayim na ɓën: «Feye wa exo asoxari aỹacaxik ar bax ỹëpand ler gër fëña an?» Yaka këno: «Ɓiyi elod amo wat ex na ro asoxari aỹacaxik!»
22 Ga ɓaka ko gër Yuda, re ko: «Wëno amo watëgu ex na ɗe, do ɓër lëgëk ler na ɓën ga re këni mëne elod ano wat ex na na asoxari aỹacaxik!»
23 Ata re ko Yuda: «Kwëtayaxëlexo oỹënga or seɓënëgu këmo oŋ! Kërexe calaye na fa mocala dëŋ oŝëfën ol. Ayeɓën yeɓën këmo ipërac iŋ, ɓari wëj ayo watëgu ex na.»
24 Ga xucak opacawẽ otas, yow ko ala fel këŋo Yuda: «Awa Tamar, aɓix ar eñër, eñac xwënda ko ɗe. Ado anëka hi ko gë acël gë eñac endexëm eŋ!» Ata re ko Yuda: «Nëcëtëguno enëŋo core!»
25 Ga këno nëcët, Tamar lawẽn ko gër sëm ir eñër eyeyan elo: «Gë asoŝan ar xwënëk oỹënga oŋo an ŝot këmi acël aŋ. Këla, nëkonël ba anang këyo nang ar xwënëk edëxër ed kë owãac elo, do gë acët aŋo an.»
26 Yuda ga wat ko oỹënga oŋ, re ko: «Awa mëŋ ex ɗe ar ŝenene an, ax gi ex na wëno, gayikako wëno ñëpëk eŋo ɓëteli asëñiwẽn Ŝela.» Ata mondako seɓët bano Tamar, ɓari abani laki na gë Yuda.
27 And ñatëk orëwẽ aŋ, Tamar nang ko mëne ɓëŝa ex gër acël andexëm.
28 Gër orëwẽ, itox imat lëngwaliw ko ataxan aŋ. Asoxari ar baŋo rëcand gër orëwẽ an, sëra ko do xap këŋo ingux imbarax. Re ko: «Itox iŋo ex ind ŝanëguk iñanar iŋ.»
29 Ɓarikan mëŋ ɓakalix ko ataxan aŋ, ata ŝanëgu ko aɓinëm. Asoxari ar baŋo rëcand gër orëwẽ an, re ko: «Aĥacan fo ñacanëgu këŋo aɓinëm!» Ata Yuda yël këŋo owãac ol: Peres, mëne ngëŋ «Amëd.»
30 Ata ŝanëgu ko aɓinëm gë ingux imbarax iŋ gër ataxan. Yuda yël këŋo owãac ol: Sera, mëne ngëŋ «Awarax».

39

End Yosef gër iciwẽ ind Potifar eŋ

1 Wẽla këno Yosef gër ebar ed Misëra. Do Amisëra aɓat, Potifar, alëngw ar ɓënëkona ɓër Farawoŋ, yëc këŋo gër otaxan od ɓërandëwẽëra and Isëmayel ɓër wẽlaw baŋo na.
2 Axwën Kaxanu hi këni gë Yosef. Ata er ko ri yo exo kamën. Hi ko gër iciwẽ ind axwën arexëm, Amisëra an.
3 Axwën arexëm an wat ko mëne Axwën Kaxanu gë Yosef hi këni: er ko ri yo, exo kamën në end Axwën Kaxanu.
4 Ata Potifar, axwën arexëm an, ga baŋo nënganënd mbaŋ end Yosef eŋ, yata këŋo eŋo diyenindërand. Yata këŋo exo gi alëngw ar gër iciwẽ indexëm, do seɓënan këŋo ɗek er xwën ko in.
5 Sam ga hi ko Yosef alëngw ar iciwẽ do gë ɗek er xwën ko Potifar an, Axwën Kaxanu yël këŋo oɓetak ol Amisëra an në end Yosef. Oɓetak or Axwën Kaxanu ol hik gër ɗek ɓeɓër xwën ko Amisëra ɓën gër iciwẽ do gër ocënga.

6 Er xwën ko yo seƀënan baŋo Yosef, ỹoweỹ ax bo bana ga ko ri, ang ax gi ex na eyambëran el.

End Yosef do gë asoxari ar axwën arexëm eŋ

Xarak Yosef ŝambenjar iyekax ebaxo.

7 Ga xucak eŋo, asoxari ar axwën arexëm an ỹana ko këŋo nëkonënd Yosef gë aŋana. Akey amat, re ko: «Yow exe ɗakiye!»

8 Yosef ñëp ko, do re ko: «Ali, axwën aram an seƀënan ke er xwën ko yo, ỹoweỹ axo dind na gër iciw̃ ro.

9 Wëno ala axe kuca ex na or gapak ol gër iciw̃ ro, do ỹoweỹ axe cëƀan ex na, ang ax gi ex na wëj gayik alindaw̃ hi këy. Mondake wa këme xor me di amena atëm aŋo? Mondake këmo w̃enan Kaxanu?»

10 Asoxari an key yo key baŋo w̃acërand Yosef. Ɓari mëŋ abaŋo yaka na, gayik aŋo ñandi bana eni tëkar do eni ɗaki.

11 Akey amat, Yosef lil ko gër iciw̃ exo diyeni, xarak ang exëni ɗek na gër iciw̃ ak, gaƀatak ax ƀayi bana.

12 Ata asoxari an sëra këŋo Yosef gër acuɗ, do re ko: «Yow exe ɗakiye!» Yosef ƀusëta ko acuɗ aŋ gër otaxan odexëm, do hër ko fac.

13 And wat ko mëne anëka ƀusëtan këŋo acuɗ aŋ do hër ko fac aŋ,

14 asoxari an xeỹ ko eƀi macaxën ƀër gër iciw̃ ƀën. Ga ñatëragu këni, re ko: «Watin icën indam iŋ ga w̃ëlanëgu këƀo arandëw̃ëra and Eber eƀo mëkëñaxënati. Asëka sëkaw baxe mëne mi ɗaki, ƀarikan wëno xeỹ këme mbaŋ.

15 And wël ke ga këme xeỹ aŋ, ƀusëta ko acuɗ andexëm aŋ do kwël hër ko fac.»

16 Ata asoxari an xwëtaya ko acuɗ and Yosef aŋ xali w̃aỹigu ko icën indexëm iŋ.

17 Fel këŋo ƀëte mondako: «Xaɗëp ir arandëw̃ëra and Eber ir w̃ëlanëgu këyëƀo in, sëka baxe exe mëkëñaxën.

18 Ga xeỹ këme, ƀusëtan ke acuɗ aŋ gër otaxan odam do kwël hër ko fac.»

19 Potifar ƀaxët këŋo alindaw̃ ga këŋo fel: «Mondako rirëli këmi ɗe gë xaɗëp irey in.» Ata Potifar xoỹ ko.

20 Re ko eno tëra Yosef, do eno mëla gër epëra, gër ed ebani ƀandepëra ƀand emun. Ata Yosef mondako hixën baxo gër epëra.

End Yosef gër epëra eŋ

21 Axwën Kaxanu hi këni gë Yosef, do yël këŋo oyekax ol. Ata alëngw ar ƀënëkona ƀër epëra an xwëta këŋo.

22 Alëngw ar ƀënëkona ƀër epëra an seƀënan këŋo Yosef ɗek ƀandepëra ƀand hi bax na gër epëra ƀaŋ. Mëŋ baƀi nëkonand gër er këni rind yo.

23 Alëngw ar ƀënëkona ƀër epëra an, abaxo ŝala na exo nang er ko rind Yosef in, gayik Axwën Kaxanu gë mëŋ hi bani do arëca baŋo rëcand exo kamën er ko ri yo.

40

1 Ga xucak eŋo, alëngw ar ƀëxatën ƀër ngoy ƀër emun end ebar ed Misëra an, do gë alëngw ar ƀëwëka ƀër mburu an, w̃enan këno axwën areƀën an, emun end ebar ed Misëra eŋ.

2 Farawoŋ xoỹën këƀi ƀela ƀër gapak ƀëxi ƀëjo: alëngw ar ƀëxatën ƀër ngoy an, do gë alëngw ar ƀëwëka ƀër mburu an.

3 Re ko enëƀi tëra tak ƀëxi do enëƀi mëla gër epëra ed baxo nëkonand alëngw ar ƀënëkona an, gër ed fërax bano Yosef.

4 Alëngw ar ƀënëkona ƀër epëra an fel këŋo Yosef eƀi ɗëƀand. Ata ƀëlëngw ƀëxi ƀëjo mondako xeyëra baƀi na gër epëra.

End oɗakeli od ƀëlëngw Bëmisëra eŋ

5 Gëmëɗ iɓat, alëngw ar ɓëxatën ɓër ngoy an do gë alëngw ar ɓëwëka ɓër mburu
ind emun end Misëra an, lakeli këni ala kala, lakeli ir gë end ỹap bax eni nang.
6 Ga xeyëk gëɓër, sëkar këni gë Yosef, wata ko mëne aŝamina ŝamina këni.
7 Ata ŵëka këɓi ɓëlëngw ɓësëm ɓër Farawoŋ ɓëjo: «Ineŵa ŝaminaxën kën doro?»
8 Yaka këno: «Ɓiyi tak ɓëxi, ala kala, alakeli lakeli këmi do ala ax gi ex na ar këɓo
fel er ŵacayak in.» Re ko Yosef: «Ax gi ex na nde Kaxanu xwënëk enangën ed er kë
ŵacayand lakeli in? Awël nde, tëfëtanine oɗakeli odewën ok!»
9 Alëngw ar ɓëxatën ɓër ngoy an ga këŋo sëfëtan Yosef lakeli irexëm in, re ko:
«Gër lakeli iram, awat wat këme atëx and reseŋ gër lëngw iram.
10 Wat këme ɓëte gër atëx aŋo ɓënini ɓëtas ga nëtëk, fëtëfëtik, rëŵëk, do reseŋ in
sëgëk.
11 Do wataya këme ga lëkaya këme andëmba and Farawoŋ aŋ gër ataxan. Ga xwëc
këme reseŋ in, nas këme gër andëmba, do say këmo Farawoŋ gër ataxan.»
12 Ata re ko Yosef: «Awa ɓaxëtël er ŵacayak in: ɓënini ɓëtas ɓënd reseŋ ɓëŋo,
ɓakey ɓatas ex.
13 Ro gë ɓakey ɓatas, Farawoŋ aseɓët ki seɓët do exi ɓakali gër andiyen andey. Wëj
këŋo ỹana eŋo katënënd gaŝëxe ngoy iŋ, ang bay rind and hi bay alëngw ar ɓëxatën
ɓër ngoy indexëm ak.
14 Ɓarikan and ki yera aŋ, kwitayiɗe wa axwita, pëɓiɗ wa afëɓ anangëra andeɓi
aŋ. Këla, nangëniɗo endam eŋ Farawoŋ. Do dëcayiɗe me can gër epëra elo ro.
15 Gayikwa ɓela fo nëỹaliw ke yowaxënëgu këme elod gër ed exëni ɓërandëŵëra
and Eber. Do ɓëte end këne ŵëlaxënëgu ro gër epëra, ame di ex na.»
16 Alëngw ar ɓëwëka ɓër mburu an, ga wat ko mëne Yosef ŝenene nangën baŋo
alëngw ar ɓëxatën ɓër ngoy an, er ŵacayak lakeli irexëm in, re ko: «Gër lakeli iram,
ɓakange ɓatas ɓand gë mburu sëndëndër bame gër gaf iram.
17 Polo gër akange and yaŋ ebax ɓamburu ɓand ex yo, ɓand ñan ko Farawoŋ. Ɓacël
ɓaŋ këni xolënd mburu iŋo yaŋ gër ed lëɓina këme.»
18 Ata re ko Yosef: «Awa ɓaxëtël er ŵacayak in: ɓakange ɓatas ɓaŋo, ɓakey ɓatas
ex.
19 Ro gë ɓakey ɓatas, Farawoŋ aseɓët ki seɓët. Ɓarikan are ko re eni kaŵ yaŋ në
osëx, do ɓacël ɓaŋ eni kolëra eman endey eŋ.»
20 Ata akey atasën aŋ, fedëk gë akey and ekwita ed andëŵa and Farawoŋ aŋ.
Farawoŋ rin këɓi ñambëran ɗek ɓër eyang edexëm ɓën. Lawën ko enëɓi teɓëtëgu
alëngw ar ɓëxatën ɓër ngoy an do gë alëngw ar ɓëwëka ɓër mburu an, ogës od ɓela
ɗek.
21 Farawoŋ ɓakali këŋo alëngw ar ɓëxatën ɓër ngoy an, gër andiyen andexëm.
Ɓakan këŋo xatënënd Farawoŋ ngoy iŋ.
22 Alëngw ar ɓëwëka ɓër mburu an cëŋ, re ko eno kaŵ, ang reya baxo Yosef
ŵacayak lakeli ir wat baxo ak.
23 Ɓarikan, alëngw ar ɓëxatën ɓër ngoy an xwëya këŋo mokwëya dëŋ Yosef.

41

End oɗakeli od Farawoŋ eŋ

1 Ga xucak ɓëniy ɓëki, Farawoŋ lakeli ko. Wataya ko ga xwëŝa ko ler gër yeɓ ir Nil.
2 Wat këɓi oxey onëm ocongoxi, oyekax, oɓëtëk, ga ŝëpëtagu këni gër Nil, do këni
yambërand ondës oŋ na gër ɓëŋa.
3 Sëfagu kënëɓi ɓëte oxey onëm oŝëxe ocongoxi oỹëŋënax, ofiŝëk, ga ŝëpëtagu
këni ɓën ɓëte gër Nil, do xetëna kënëɓi oxey onëm oỹanar ol, ler gër ɓëŋa.
4 Oxey onëm oỹëŋënax ol, ofiŝëk ol, yamb kënëɓi oxey onëm ocongoxi oyekax ol,
oɓëtëk ol. Ata nëngëta ko Farawoŋ.

5 Ga raŝ këŋo gaŝëxe, lakeli ko ɓëte akinëm. Wat ko në añamb amat ɓanjëra
ɓanjongëɓaki ɓanjekax, ɓand rëw̃ëk mbaŋ.
6 Ata nëtëguk ɓëte gër añamb aŋo fo ɓanjëra ɓanjongëɓaki ɓañëŋënax, ɓaŋaỹëk,
ɓand ŝorëk ekoc eyëkax ed kë xaniwënd apën-eñan el.
7 Ɓanjëra ɓañëŋënax ɓaŋ hëlëk ɓanjëra ɓanjekax ɓaŋ. Aŋo nëngëta ko ɓëte
Farawoŋ: lakeli iɓat ebax mondako.
8 Ata gëɓër, Farawoŋ wëlandëra këŋo gër onden ondexëm. Ŵac këɓi ɗek ɓëŝaki
ɓën, gë ɗek ɓërenik ɓër ebar ed Misëra ɓën do sëfëtan këɓi oɗakeli odexëm ok.
Ɓarikan gaɓatak ax kor bana eŋo pel er w̃acayak lakeli ijo in.
9 Ata alëngw ar ɓëxatën ɓër ngoy an fel këŋo Farawoŋ: «Awël nde, doro afo mi
kwitan amena andam aŋ.
10 Akey amat, wëj Farawoŋ xoỹën baɓo ɓiyi ɓëriyenin ɓërey ɓën. Fëra këyëɓo
wëno do gë alëngw ar ɓëwëka ɓër mburu an gër epëra ed alëngw ar ɓënëkona.
11 Ata gëmëɗ iɓat, lakeli bami wëno do gë mëŋ, ala kala gë lakeli irexëm, do gë er
w̃acayak in.
12 Icambenjar ind andëw̃ëra and Eber ind ex xaɗëp ir alëngw ar ɓënëkona hik na
lëf gër epëra. Ɓiyi ga sëfëtan këmo oɗakeli odeɓi ok, fel këɓo ala kaka er w̃acayak
in.
13 Ata enimin ñatak ɗek ang faỹën baɓo ak: wëno ɓakaliw këye gër andiyen andam
ro, do alëngw ar ɓëwëka ɓër mburu an, ŝës ko mokaw̃.»

End epaỹën ed lakeli ir Farawoŋ eŋ

14 Ata Farawoŋ re ko eno macëgu Yosef. Nëcëtëgu këno aỹand gër epëra. Ga ŝëk
këno lir-lir, nëmbara ko ɓanjëm ɓaŋ ñataxën ko gër Farawoŋ.
15 Farawoŋ fel këŋo Yosef: «Wëno alakeli lakeli këme, do ala ax kor ex na exe pel
er w̃acayak in. Ɓarikan awël wël këme mëne wëj ewël ed lakeli el fo këy ŝënind ey
deyaxën er w̃acayak in.»
16 Yaka ko Yosef: «Kaxanu wa këŋo faỹën Farawoŋ lakeli irexëm in xali eŋo nëngan,
ax gi ex na wëno!»
17 Ata Farawoŋ fel këŋo Yosef: «Gër lakeli iram, wëno er xwëŝa bame gër ɓëŋa ir
Nil.
18 Ŝëpëtaw këni gër Nil oxey onëm ocongoxi oyekax, oɓëtëk, do këni yambërand
ondës oŋ gër ɓëŋa.
19 Ŝëpëtaw këni ɓëte oxey onëm ocongoxi oŝëxe, ofiŝëk, oỹëŋënax, or ɓayi bax
oŝapar fo: oxey or ỹëŋënëk mondako, elod amëni wat ex na ɗek ebar ed Misëra el.
20 Oxey onëm or ɓayi bax oŝapar fo olo, oỹëŋënax olo, yamb kënëɓi oxey onëm
ocongoxi oỹanar or ɓët bax ol.
21 Ga hël kënëɓi, ɓacël ɓandeɓën ɓaŋ ɓayik nangëde ỹoweỹ ani yamb ex na fo.
Ɓayi këni ang ỹëŋën bani gër ỹanar ak. Aŋo nëngëta këme.
22 Ga raŝ ke gaŝëxe, lakeli këme ɓëte. Wat këme në añamb amat ɓanjëra
ɓanjongëɓaki ɓanjekax, ɓand rëw̃ëk mbaŋ.
23 Ata nëtëguk ɓëte gër añamb aŋo fo ɓanjëra ɓanjongëɓaki, ɓaŋaỹëk gayik ekoc
eyëkax ed kë xaniwënd apën-eñan el ŝor bax.
24 Ɓanjëra ɓaŋaỹëk ɓaŋo hëlëk ɓanjekax ɓaŋ. Lakeli ijo fel këmëni ɓëŝaki ɓën,
ɓari gaɓatak ax kor ex na exe pel er w̃acayak in.»
25 Ata Yosef yaka këŋo Farawoŋ: «Lakeli iɓat wat këy, Farawoŋ. Kaxanu nangën
ki wëj Farawoŋ er ko ri in.
26 Oxey onëm ocongoxi oɓëtëk ol ex ɓëniy ɓënjongëɓëki. Ɓanjëra ɓanjongëɓaki
ɓanjekax ɓaŋ ex ɓëte ɓëniy ɓënjongëɓëki. Lakeli iɓat fo ex.

27 Oxey onëm ocongoxi or ɓayi bax oŝapar fo ol, oỹëŋënax ol, or ŝëpëtagu bax gër ofoy or oxey onëm oỹanar ol, ex ɓëniy ɓënjongëɓëki ɓënd gë enjo. Ɓanjëra ɓanjongëɓaki ɓand gë ɓenjëlir këm ɓaŋ, ɓand ŝorëk ekoc eyëkax ed apën-eñan ɓaŋ ex ɓëte ɓëniy ɓënjongëɓëki ɓënd gë enjo.
28 Ata ang fel këmi wëj Farawoŋ ak, Kaxanu nangën ki er ko ri in.
29 Ɓëniy ɓënjongëɓëki ɓënd gë eyamb ed mbaŋ kë ñatëgu na ɗek ebar ed Misëra el.
30 Ata ex ɓëtëgu ɓëniy ɓënjongëɓëki ɓënd gë enjo. Mokwëya këni xwëya gër ebar ed Misëra ɓëniy ɓënd gë eyamb ed mbaŋ ɓëŋ. Enjo eŋo moñepën kë yepën ebar ed Misëra el.
31 Ɓëniy ɓënd gë eyamb ed mbaŋ ɓëŋ, ala ax ñana na exo kwitand ro gër Misëra gayik enjo eŋ mokuma kë xuma.
32 Awa Farawoŋ, gayikako ɓakëlëbëd ɓaki wat këy lakeli ijo, nangël mëne Kaxanu, end faỹ ko mopaỹ dëŋ ex, gogo ko ri eŋo.
33 Awa gërëgako Farawoŋ, tanalo ar gë onden, arenik, eyo di alëngw gër ɗek ebar ed Misëra.
34 Wëj Farawoŋ, calalëɓi ɓëte gër ebar edey ɓësëf ɓër eyamb eni kanaxënënd mar* gër eyamb ed këni ŝotëra Ɓëmisëra el gë ɓëniy ɓënjongëɓëki ɓënd gë eyamb ed mbaŋ ɓëŋ.
35 Ɓarindëlexëni eyamb ed ex yo gë ɓëniy ɓënd gë eyamb ɓënd kë ñatëgu ɓëŋ. Dilexëni gër ɓangol, gë or gapak or këyëɓi yël wëj Farawoŋ ol, ɓaciw̃ ɓand gër ed këni ỹana eni cacënd bële in, gë eyamb ed këni ɓar do eni nëkonand el.
36 Eyamb ed këni ɓar elo kënëɓi ŝacën Ɓëmisëra ɓën. Do and kë ñatëgu ɓëniy ɓënjongëɓëki ɓënd gë enjo aŋ fo kënëɓi nëcëtën, mondako ɓayik enjo eŋ aɓi nemindëra na.»

End olëngw or Yosef eŋ

37 Ata Farawoŋ do gë ɓër eyang edexëm ɓën nëngan këɓi end eyeyan elo eŋ.
38 Farawoŋ w̃ëka këɓi ɓër eyang edexëm ɓën: «Aŝot nde kënëŋo ŝote ala aŝëxe, ar ang ajo ak, ar gë angoc and Kaxanu?»
39 Farawoŋ fel këŋo Yosef: «Awa gayikako Kaxanu, wëj nangën ki eŋo ɗek, ar gë onden, ar renik ang wëj ak, axo gi ex na.
40 Wëj kë hi alëngw ar eyang edam an do ar ɗek ɓulunda iram an, ɓapela ɓandey këni ỹana eni ɓaxëtënd. Gë añëpara and owun aŋ fo këmi ỹëmbëta or gapak ol.»
41 Ata Farawoŋ fel këŋo ɓëte Yosef: «Awël nde, wëj sana këmi ey gi alëngw ar ɗek ebar ed Misëra an.»
42 Farawoŋ rëxët ko gër eɓasa edexëm anëna and owun aŋ, do lën ko gër eɓasa ed Yosef. Ŝuɗëra këno ɓanjëm ɓanjekax, ɓand xemëk akanji, do rëxën këŋo edëxër ed kaŋe gër egëla.
43 Re ko eno ñëpan Yosef yaŋ gër wotir ir ar ɓëtëk gër owun orexëm, do eno mëlara. Ɓela ɓër bax lëngwënd ɓën këni xeỹënd: «Pacanayin, pacanayin!» Ata Farawoŋ mondako yata baŋo Yosef hi ko alëngw ar ɗek ebar ed Misëra an.
44 Farawoŋ fel këŋo ɓëte Yosef: «Wëno ex Farawoŋ! Angëmëne ax gi ex na wëj rek, gaɓatak ax ñana na ex cangënënd imasa indexëm, ba itapar indexëm iŋ, ɗek ebar ed Misëra el.»
45 Farawoŋ nëngwët ko ow̃ac or Yosef ol: «Tësafënat-Panehax». Ŝalan këŋo asoxari ar këno w̃acënd Asenet, aɓiw̃ ar Poti-Fera, aŝaɗaxan ar eɗaŝ ed bani w̃acënd On el. Aŋo fo xor ko Yosef exo yexërand ɗek ebar ed Misëra el.
46 And w̃ëla këno Yosef gër Farawoŋ, emun end ebar ed Misëra aŋ, anëka sëk baŋo ɓëniy ofëxw osas.

---

* **41:34 41.34** Gër er ko xana ala, aŝet bani ŝetënd oɓun oco, do eɓun eɓat eni mëla ɓësëf ɓër eyamb ɓën.

Yosef xani ko na gër eyang ed Farawoŋ, yexëra ko ɗek ebar ed Misëra el.
47 Gë ɓëniy ɓënjongëɓëki ɓënd gë eyamb ed mbaŋ ɓëŋ, ebar el këɓi wɜ̃âënd aye
ɓeneɗa ɓend bani neɗënd ɓeŋ, do këni xanarand ɗëm.
48 Ata Yosef ko ɓarënd ɗek eyamb el gë ɓëniy ɓënjongëɓëki ɓënd eyamb ed ɗëm
ɓëŋ, na gër ebar ed Misëra. Aŝac baxo ŝacënd eyamb el në angol kala, ler gër ocënga
od xanaraw këni.
49 Yosef ɓar ko bële in ang eɗini ed gër angwëngw fo. Ang ỹëmb bax ak, axuri xuri
bax, xali seɓ këni epën el gayik ax mënd bana eni pën.
50 Ɗamana ex ŋatëgu iniy iñanar ind gë enjo iŋ, Asenet, alindawɜ̃ ar Yosef, aɓiwɜ̃ ar
Poti-Fera aŝaɗaxan ar eɗaŝ ed On an, anëka rëwɜ̃ baɓi oɗëmëta oki.
51 Yosef wɜ̃ac këŋo lëmëta iỹanar in Manase, mëne ngëŋ «Ekwëya», gayik are baxo
rend: «Kaxanu rëca ke xwëya këme ɗek toro indam iŋ, do gë ɗek ekun ed faba ed
seɓëgu këme el.»
52 Ɯac këŋo lëmëta ixinëm in Efërayim, mëne ngëŋ «Ecënar», gayikwa are baxo
rend: «Kaxanu wa rëca ke këme ŝënand ro gër ebar ed ŝëmura baxe.»
53 Ɓëniy ɓënjongëɓëki ɓënd gë eyamb ed mbaŋ na gër ebar ed Misëra ɓëŋ xucak.
54 Ata ỹanak ngwa ɓëniy ɓënjongëɓëki ɓënd gë enjo ɓëŋ, ang reya baxo Yosef ak.
Ata enjo eŋ ɓeñëtak ɗek owar oŋ. Ɓarikan gër ebar ed Misëra, eyamb yamb hi bax
na.
55 And ỹana këɓi enjo ɗek ebar ed Misëra aŋ, ɓulunda in sesan këno Farawoŋ, eni
cotaxën eyamb yamb in. Farawoŋ fel këɓi ɗek ebar ed Misëra el: «Yeyin eno wat
Yosef, do diyindën ang këŋun fel ak.»
56 Enjo eŋ mokuma dëŋ xuma bax ɗek ebar ed Misëra el. Yosef fel këɓi ɓër bax
riyenind gë mëŋ ɓën eni përëtëra ɗek ɓaciwɜ̃ ɓand gë eyamb ed ŝacëra bani ɓaŋ, do
enëɓi panënd eyamb el Ɓëmisëra ɓën. Enjo eŋ kwël dëŋ bax yëkand gër ebar ed
Misëra.
57 Ngwën iŋ ɗek bani yowërawënd gër ebar ed Misëra, gër Yosef, eni yëcëra eyamb
yamb in. Gayikwa enjo eŋ mbaŋ yëka bax ɗek ngwën iŋ.

42

End ɓosëñiwɜ̃ ɓor Yakob gër Misëra eŋ

1 Yakob wël ko mëne eyamb yamb ex na gër ebar ed Misëra. Ata fel këɓi oɓaŝ
orexëm ol: «Inewa ɓayi kën ro kën nëkondërënd?»
2 Re ko: «Awël wël këme mëne eyamb yamb ex na gër Misëra. Cëlayin enëɓo
yëcënëgu, ene ɓayixëne ɓëɓëngw, cësërëxe enjo eŋ.»
3 Ɓëmaỹe epëxw ɓënd Yosef ŝëla bax gër ebar ed Misëra eni yëcëgu bële in.
4 Beŋëŝame, ar acël amat gë Yosef an cëŋ, Yakob aŋo teɓ bana exo ye. Are baxo
rend: «Ayëda yëda këme eŋo gix etëm.»
5 Ata ɓosëñiwɜ̃ ɓor Isërayel yow këni gër ebar ed Misëra, eni yëcëra eyamb yamb
in. Fedër këni gë ɗek ɓela ɓër bax yend gë oɓal oko fo ɓën. Gayikwa enjo eŋo ari
baɓi rind ɓëte gër ebar ed Kanahaŋ.

End Yosef do gë ɓoɓinëm eŋ

6 Amëd aŋo ebaxo Yosef gofërëne ir ebar ed Misëra in. Mëŋ ebax alëngw ar ɓër
baɓi fanënd eyamb yamb ɓulunda in, ɗek ebar ed Misëra an. Ata ga ɦatëgu këni
ɓoɓinëm, foxi këni gër lëngw irexëm, eyiỹ el ŋëŝ gër ebar.
7 Yosef ga wat këɓi, xwita këɓi. Ɓarikan ko rind ang ar aɓi nang ex na fo. Ga
wërëna ko, wɜ̃ëka këɓi: «Feye wa xaniw kën?» Yaka këni: «Gër ebar ed Kanahaŋ
xaniw këmi. Eyëc ed eyamb eyamb yow këmi.»
8 Yosef aye xwita baɓi ɓoɓinëm, ɓari ɓën ano kwita bana.

9 Yosef xwita ko oɗakeli od lakeli baxo endeɓën ok. Re këɓi ɓëte: «Wën ɓëw̃er
ɓësitik wa hi kën! Enang ed ed sitarak ebar edeɓi el yow kën!»
10 Yaka këno: «Adokiŋ axwën! Eyëc ed eyamb yamb yow këmi.
11 Ɓiyi ɗek, araɓat rëw̃ këɓo, ɗal këmi reyand! Okaɗëp odey hi këmi, ami gi ex na
ɓëw̃er ɓësitik!»
12 Yosef re ko: «Anëgwës̃ kën rind! Enang ed ed sitarak ebar edeɓi el yow kën!»
13 Yaka këni: «Ɓiyi ɓela epëxw gë ɓëxi hi këmi gër eɓaỹër edeɓi, ɗek sëm iɓat, fën
gër ebar ed Kanahaŋ. Imejanak iŋ ɓayiw këni gë faba, ɓari aɓat axo bo ex na.»
14 Re ko ɓëte Yosef: «Ga fel këmun wa, ɓëw̃er ɓësitik hi kën!
15 Me nangaxën ɗal kën reyand, eŋo kën ri. Gër ow̃ac or Farawoŋ, amun teɓët na
xarak axo yow ex na pere imejanak indewën iŋ.
16 Ɗaw̃ënino ngëŋ aɓat eŋo yen. Wën ɓër kë ɓayi ɓën, eno cëni gër epëra.
Mondako këmun ri me nangaxën ba ɗal reya kën. Gër ow̃ac or Farawoŋ, ɓëw̃er
ɓësitik hi kën, angëmëne an di ex na mondako!»
17 Ata mondako fëra baɓi ɓakey ɓatas.
18 Yatir akey atasën, Yosef fel këɓi: «Awël nde, mondako kën ri en ɓayixën ɓëɓëngw.
Wëno ayëda wa këmo yëdand Kaxanu!
19 Angëmëne ɗal dëŋ kën reyand, ɓayilexo aɓat gër epëra. Wën ɓëjo yeyin enëɓi
mëlan eyamb yamb in ɓër gër oxun orewën ɓën, në edi eɓi enjo eŋ.
20 Do mëlanëguɗëne imaỹe imejanak indewën iŋ me nangaxën mëne ɗal ex eyeyan
edewën el, do ata fo ɓayik an cës na.» Ata ri këni mondako.
21 Ɓën këni rexërënd: «Enimin, ɓiyi mbaŋ w̃enan banëŋone ar eɓaỹër edeɓi an.
Gayikwa awat dëŋ bane watënde ang ŝëmu baŋo ak, and baxo rend eɓo kaỹënan
endexëm aŋ, ɓari ɓiyi anëŋo ɓaxët baxe na. Mëŋ wa ŝëmuraxën këɓo mondako.»
22 Re ko Ruben: «Amun pel bana nde: “Këreno dinan na eñëŋënax itox iŋo!” Ɓari
wën ane ɓaxët bana. Gërëgako ecës edexëm el këɓo ɓakaxënënd.»
23 Ani nang bana mëne ɗek baɓi wëlënd Yosef, gayik and baɓi yeyanelind aŋ, ala
baɓi ñatelindërënd.
24 Ata Yosef nacëta këɓi exo tesëgu. Ɓakaw ko eɓi pelëra. Sana këŋo Simewoŋ do
re ko eno mëla gër epëra ogës odeɓën.

End omaỹi ond ɓoɓinëm ɓor Yosef eŋ

25 Yosef fel këɓi ɓëriyenin ɓërexëm ɓën eni cël bële in gër ojaɓote od ɓoɓinëm. Fel
këɓi ɓëte eni maŝ koɗi ir ala kala in gër ojaɓote, do enëɓi yël ŝëlafana. Ɓëriyenin
ɓën ri këni mondako.
26 Ɓoɓinëm ɓor Yosef xapëra këni ojaɓote od bële ok, lëɓindëra kënëɓi opali odeɓën
ok do kwël w̃aỹi këni.
27 Gër akwëndaya, aɓat fët ko jaɓote irexëm in eŋo yëlaxën ondës fali irexëm in.
Ga fët ko jaɓote in, sëk ko koɗi in yaŋ.
28 Ata fel këɓi ɓoɓinëm: «Aw̃aŝ w̃aŝ këne koɗi iram in, nëkoɗa ro gër jaɓote!» Ata
ga ŝaran këɓi, këɓi rëgënënd anjiỹ aŋ, do këni w̃ëkarënd: «Ine rixëra këɓo mondako
Kaxanu?»
29 And ñat këni gër sëm ireɓën Yakob aŋ, gër ebar ed Kanahaŋ, sëfëtan këno ɗek
end sëkëgu këɓi eŋ. Re këni:
30 «Asoŝan ar hik alëngw ar ebar an rexëraw këɓo gë oxeỹ. Nagaŝan këɓo mëne
ɓëw̃er ɓësitik hi këmi, gër ebar edexëm.
31 Yaka këmo: “Ɗal këmi reyand, ami gi ex na ɓëw̃er ɓësitik!
32 Epëxw gë ɓëxi hi këmi ɗek sëm imat fo, ɓari aɓat axo bo ex na. Imejanak iŋ
ɓayiwëk doro gë faba gër ebar ed Kanahaŋ.”

33 Mëŋ yaka këɓo: “Mondako këne riye me nangaxën ɗal kën reyand. Aɓat këno seɓ ro gër ndam, enëɓi mëlanaxën eyamb yamb in ɓër gër oxun orewën ɓën gayikwa anëka këɓi rind enjo eŋ.
34 Do mëlanëguɗëne imaỹe imejanak indewën iŋ me maxën mëne ɗal kën reyand, an gi ex na ɓëw̃er ɓësitik. Aŋo fo këmun w̃aŝ imaỹe indewën iŋ, do en korënd en pandëra gër ebar edam ro.”»
35 Ata fëtëra këni ojaɓote aŋ, ala kala sëk ko imboto ind koɗi irexëm iŋ. Ga wat këni koɗi ijo, yëdara këni ɓën ɗek gë sëm ireɓën ak.
36 Ata sëm ireɓën Yakob re ko: «Në endewën ke nemëranaxën ɗek oɓaŝ oram ol! Yosef axo bo ex na, ɓëte Simewoŋ axo bo ex na, do ỹandi këŋun ɓëte ene kan Beŋëŝame! Wëno ke wëcanënd ɓeŋo ɗek!»
37 Ruben yaka ko: «Ɗaw̃iɗëɓi ɓëtoŝan ɓëki ɓëndam ɓëŋ, angëmëne ami ɓakalinëgu ex na! Kwëtënanële wëno, aye këmo ɓakaliw.»
38 Yaka ko sëm: «Asëñiw̃ën axo ye na gë wën gayik aɓinëm aŝës ŝës ko, do gaɓat ɓayi ko. Eŋo gixënd ỹeỹ gër fëña, okoỹ od këmun xoỹën ok ke law̃ ga xor këne ako!»

43

End Beŋëŝame gër ebar ed Misëra eŋ

1 Ɓarikan enjo eŋ mokuma xuma bax gër ebar ed Kanahaŋ.
2 And faỹ këni eyamb yamb ed yëcëgu bani gër Misëra aŋ, sëm ireɓën re ko: «Ɓakayin enëɓo yëcënëgu tëkër eyamb yamb in.»
3 Yaka ko Yuda: «Alëngw ar ebar ed Misëra an, aye fel baɓo: “Angëmëne an tëfërëgu ex na gë aɓaỹe arewën, ala aŋun teɓëɗ na ene watëre.”
4 Awa angëmëne aw̃a w̃a këy eyo teɓ mi tëfër gë aɓaỹe areɓi, aŝëla këmi ŝëla mi yëcënëgu eyamb yamb in.
5 Ɓari angëmëne ay ma ex na eyo teɓ mi ye gë mëŋ, ami ye na ngëŋ, gayik ala ajo are re ko: “Ala aŋun teɓ na ene watëre angëmëne aɓaỹe arewën axo gi ex na gë wën”.»
6 Ata re ko Isërayel: «Inew̃a felaxën bano ala ajo mëne aɓaỹe arewën ɓayiwëk na? Wën w̃enan ke ɗe!»
7 Yaka këni: «Yama mëŋ ga w̃ëkara këɓo endeɓi eŋ, do gë end gër ed xaniw këmi eŋ nde. Aw̃ëka w̃ëka këɓo: “Ga ko liya nde ɓayi ko sorix irewën? Imaỹe icëxe nde ŝot këno na?” Ɓiyi ayaka fo yaka këmi omëka odexëm ok. Axor nde xorëdomi mi nang mëne ata ko re: “Mëlanëgune aɓaỹe arewën!”»
8 Ata Yuda fel këŋo Isërayel: «Faba, teɓëlo Beŋëŝame mi tëfër gë wëno. Yelemi gë mëŋ ga ỹandi ỹandi këɓo ene ɓayiye ɓëɓëngw, wëj, gë ɓiyi, do gë oxun oreɓi oŋ.
9 Wëno ex anëkona arexëm an, wëno këye w̃ëkaɗ endexëm eŋ. Din ir din këmi w̃enan angëmëne ami maỹilinëgu ex na, angëmëne ami maŝati ex na Beŋëŝame.
10 Nëkoɗa ɓiyi anëka ɓakar domi ɓaki, kido abayo ñëpeli na.»
11 Ata Isërayel, sëm ireɓën, re ko: «Gayikako mondako ex, eŋo kën ri: cëlin gër ɓamote ɓandewën ɓeɓër gër ebar edeɓi elo ro ɓën, ɓeɓër këno fupaxënëx ala ajo: ogu onëngax, gë dingën, gë ɓeɓëlamb, do gë ongërëŝa.
12 Meɗin nëmëc koɗi in: ir këno w̃aŝëx in, do gë ir kën yëcëraxënëgu in. Ɓakaliyin koɗi ir ŝël bani gër ojaɓote odewën in. Ɓamat axaŝa xaŝa këni.
13 Awa tëfërin gë aɓaỹe arewën an, ɓakayin gër ala ajo.
14 Kaxanu, mëŋ ar xorëk ɓeỹ ɗek an, dilexo gër emëkw ed ala ajo axaỹënan irewën in. Do teɓëtuɗëleŋun en maỹiw gë aɓaỹe arewën ak, do gë Beŋëŝame ak! Wëno cëŋ, angëmëne anemëran këme nemëran wën oɓaŝ oram ol, nemëralexe.»

End ñambëran ind gër iciw̃ ind Yosef eŋ

15 Ɓosëñiw̃ ɓor Yakob w̃ëlali këni ɓeɓër këno fupaxënëx ala ajo ɓën, ɓakali këni koɗi in në ɓakanji ɓaki, ang ỹap bax ak, do sëfër këni gë Beŋëŝame. Ŝëla këni gër ebar ed Misëra, do ñat këni gër Yosef.
16 And wat ko Yosef mëne gë Beŋëŝame ak yow këni aŋ, fel këŋo alëngw ar iciw̃ indexëm an: «Mëlalëɓi ɓela ɓëjo gër iciw̃. Ŋaŝëlëɓi oyel do cemëranëxëyëɓi. Gayikwa ɓela ɓëjo gë wëno këmi yambëra goyat.»
17 Asoŝan ajo ri ko end fel baŋo Yosef eŋ, w̃ëla këɓi gër Yosef ɓën.
18 And w̃ëla kënëɓi gër Yosef ɓën aŋ, yëdara këni do këni rend: «Ga w̃ëlaw kënëɓo ako ro, end koɗi ir w̃aŝ bani gër ojaɓote odeɓi and yow bane añanar eŋ ex ɗe. Aw̃ëlën kënëɓo w̃ëlën, enëɓo tërara gë opali ak, do enëɓo di okaɗëp!»
19 Ata yeyaneli këno anëkona ar iciw̃ ind Yosef an gër ebët ed iciw̃.
20 Re këni: «Axwën, teɓanëlëɓo. Ɓiyi ayow yow bami amat gër eyëc ed eyamb yamb.
21 Ga këmi w̃aỹi, ñat këmi gër ed këmi seyëtand. Ga fëtëra këmi olëɓ oreɓi oŋ, sëk këmi ala kala ang w̃ëlaw baxo ak koɗi ir yëcëraxën ko in polo gër jaɓote irexëm. Nëkoɗ ga ɓakaliw këmi koɗi ijo.
22 Aw̃ëlaw w̃ëlaw këmi koɗi ir këmi yëcaxën eyamb in, gë ir w̃aŝ bani gër olëɓ oreɓi in, ɓiyi ami nang ex na ba noỹo w̃aŝ këɓo.»
23 Yaka ko alëngw an: «Ñëmin, këren yëdara na! Kaxanu, ar xwën këŋun an, Kaxanu ar yata këŋo sorix irewën an, w̃aŝëk koɗi ijo polo gër ojaɓote odewën. Koɗi irewën in, wëno axana xana këme.» Ata ga fërëtëgu këŋo Simewoŋ, sëk këɓi na gër iciw̃.
24 Ala ajo w̃ëla këɓi lëf gër iciw̃ ind Yosef. Yël këɓi men oŋ do neɓara këni osapar oŋ. Yël këɓi ɓëte opali ok er këni yamb in.
25 Yëpëtëra këni ɓeɓër këno fupaxën Yosef ɓën, ŝënixën këno exo maỹiw goyat. Gayikwa afel fel banëɓi mëne na gër iciw̃ ind Yosef këni yambëra.
26 And ñatëgu ko Yosef aŋ, fupa këno gë ɓeɓër w̃ëlanëgu bano ɓën, do foxi këni ŋëŝ gër ebar gër lëngw irexëm.
27 Ata ga ŝëma këɓi, w̃ëka këɓi: «Sorix irewën, axarëk ar felëra bane an, aye fo nde seɓëgu këno? Ga ko liyand nde ɓayi ko?»
28 Yaka këno: «Xaɗëp irey in, faba ireɓi, aye fo seɓëgu këmo. Ga ko liya ɓayi ko!» Ga rëngw këni, foxi këni.
29 Ata ga rënëta ko Yosef, wat këŋo Beŋëŝame, ar acël amat gë mëŋ an. Re ko: «Ajo nde ex imejanak indewën ind fel bane iŋ?» Ɓaŝ ko: «Kaxanu yëlëlexi oɓetak ol, Asëñiw̃ën!»
30 Yosef anëngan nëngan baŋo gër yomb irexëm ga wat këŋo ar acël amat gë mëŋ an. Ata ỹandi këŋo exo tes. Lil ko ɓoxay në aciw̃, do ko sesëxënd.
31 And rëxasaw ko aŋ, ŝanëgu ko, do ko xemënarand këdi ko ses. Re ko: «Dëtin ecemar el.»
32 Rëtën këno mëŋ pit. Rëtën kënëɓi pit ɓoɓinëm, pit Ɓëmisëra ɓër bani yambërand ɓën, gayikwa Ɓëmisëra ɓën abani w̃a na eni yambëra andamat gë ɓërandëw̃ëra and Eber ɓën, aŝëɓa ŝëɓa baɓi.
33 Ɓoɓinëm ɓor Yosef ỹëpara këni gër lëngw irexëm. Ỹëpa ko pere ar ebax itoŝan ikarënak an ang ỹapëk oxarënak orexëm ak, felata ko imejanak iŋ, ang ỹapëk ak. Ata këni nëkondërënd ga ŝaran këɓi.
34 Yosef re ko enëɓi yëlëra er rëɗën bano mëŋ in. Edët ed Beŋëŝame el xuca bax ɓanjo ed ala kala el, ɗek ang ebani ak. Mondako ŝeɓëra bani xali ỹawëra këɓi.

44

End akalama and Yosef eŋ

1 Ga xucak eŋo, Yosef fel këŋo alëngw ar iciw̃ indexëm an: «Cëlëral eyamb yamb
in gër ojaɓote od ɓela ɓëjo, ang këni xor eni ɗëɓi ak. Ɓëte maŝiɗ koɗi ir ala kala in
gër jaɓote irexëm.
2 Cëliɗ ɓëte gër jaɓote ir amejanak areɓën an akalama and koɗi andam aŋ, do gë
koɗi ir yëcaxën ko eyamb yamb in.» Ata alëngw an ri ko ang fel baŋo Yosef ak.
3 Në ecan ijo, seɓ kënëɓi mopëɗ gëɓër ɓosëñiw̃ ɓor Yakob do kwël këni w̃aỹind gë
opali odeɓën ok.
4 Ga këni këni ŝan angol aŋ, ani ŋaw̃ bana pere, Yosef fel këŋo alëngw ar iciw̃
indexëm an: «Tëfëlëɓi ɓela ɓëjo eyëɓi tëraw. Mëkayiɗëɓi: “Inew̃a w̃aŝënaxën këno
eñëŋënax ar rin këŋun enjekax an?
5 Ax gi ex na nde akalama and ko ŝeɓëraxënënd axwën aram aŋ rekaw kën? Ax gi
ex na nde gë aŋo ko ŝakixënënd? End ri kën eŋo, ax ye ex na!”»
6 Alëngw an ga sëkëx këɓi ɓoɓinëm ɓor Yosef, felëx këɓi ɗek ɓeŋo.
7 Yaka këno: «E faba, inew̃a këy yeyanaxënënd mondako? Ɓiyi ax mënd ex na mi
di endako rako eŋ, ɓiyi okaɗëp odey ok!
8 Elod gër ebar ed Kanahaŋ ga ɓakaliw këmi wa koɗi ir sëk këmi gër ojaɓote odeɓi
in. Mondake cëŋ këmi xor mi deka koɗi, ba kaŋe, gër iciw̃ ind axwën arey?
9 Faba, angëmëne akalama aŋo në ala sëk këy na, awa mëŋ ar eɗaw̃ hi ko, do ɓiyi
kwënayayiɗëɓo oxaɗëp!»
10 Yaka këɓi alëngw an: «Awa gilex gërëgako dëŋ, ang re kën ak! Gër ar këme sëk
yo, mëŋ kë hi xaɗëp iram in, do wën kwël këmun seɓëɗ en ye.»
11 Ala kala w̃ara ko fedali ko gër ebar eɗëɓi edexëm el, do fët ko jaɓote in.
12 Alëngw an ỹana ko ocal ok gër axarënak, felata ko gër aɓejanak. Sëk ko akalama
aŋ gër jaɓote ir Beŋëŝame.
13 Ata ga wat këni eŋo, ñesëra këni ɓanjëm ɓandeɓën ɓaŋ. Ala kala lëɓindëra këŋo
gaŝëxe fali irexëm in, do ɓaka këni gër angol.

End eyaka ed Yuda eŋ

14 Yuda do gë ɓoɓinëm ñat këni gër iciw̃ ind Yosef. Ga sëk këno na, foxi këni gër
lëngw irexëm dëxas in gër ebar.
15 Ata w̃ëka këɓi Yosef: «Inew̃a rixën kën eŋo? An nang ex na nde mëne ala ar ang
wëno ako awat këme watënd?»
16 Yaka ko Yuda: «Axwën, ɓiyi ine këmi xor mi de? Mondake këmi yeyan? Mondake
këmi yax? Kaxanu ŝonëtëk amena andeɓi aŋ. Awa okaɗëp odey hi këmi, andamat
gë ar xana këy akalama andey an!»
17 Re ko Yosef: «Ɓëtëdëŋ, ame di na eŋo! Gër ar xana këme akalama fo kë hi xaɗëp
iram in. Wën cëŋ, maỹiyin aye fo gër sorix irewën.»
18 Yuda sëka këŋo Yosef, do re ko: «Teɓanële Axwën aram! Axara xara këmi
ɓaxëtële mi pel emat. Këreye koỹën na wëno xaɗëp irey in, gayikwa wëj ang
Farawoŋ fo hi këy!
19 Wëj w̃ëka baɓo ɓiyi okaɗëp odey ok ba aɓëngw ɓayi ko faba ireɓi, ba imaỹe ŝot
këmo na icëxe.»
20 Yaka këmi: «Na ɓayi ko faba, mokar xar ko, do ɓëte imaỹe imejanak ŝot këmo
na, itoŝan ind rëw̃ këŋo gër oxar orexëm iŋ. Ar acël amat gë mëŋ an anemi nemi ko,
do mëŋ gaɓat ɓayik gër nëm, sëm moŋan ñan këŋo.
21 Wëj fel baɓo: “Mëlanëgune, aỹandi ỹandi ke mo wat.”
22 Yaka bami: “Awël nde axwën, lëmëta ijo ani ŋaw̃ëtarënd na gë sëm. Angëmëne
aŝapër ŝapër këni, sëm ata ko ŝës!”
23 Fel bayëɓo ɓëte: “Angëmëne imaỹe imejanak indewën iŋ axo yow ex na gë wën,
ala aŋun teɓëɗ na ene watëre gë wëno.”

24 And ɓaka këmi gër faba ireɓi, xaɗëp irey aŋ, sëfëtanëx këmo ɗek ɓend fel bayëɓo ɓeŋ.
25 Faba ireɓi re ko: “Ɓakayin enëɓo yëcënëgu tëkër eyamb yamb in.”
26 Yaka këmo: “Angëmëne ami tëfër ex na gë imaỹe imejanak indeɓi iŋ, ami kor na mi ɓaka. Aɓaka këmi ɓaka, angëmëne gë imaỹe imejanak indeɓi iŋ sëfër këmi. Ɓarikan ami korëɗ na mi watër gë ala ajo angëmëne imaỹe imejanak indeɓi iŋ axo gi ex na gë ɓiyi.”
27 Re ko faba: “Anang nang kën mëne alindaw̃ën ɓëtox ɓëki fo ŝotën ke.
28 Iñanar iŋ anem nem këmo, do wëndan ke mëne emacar w̃anagëtëra këŋo, xali doro amo wat ex na!
29 Angëmëne ene kwëcët ɓëte iŋo ro, do eŋo giw etëm gër fëña, oxoỹ or këmun xoỹën ol ke law̃ ga xar këme ako.”
30 Gërëgako, mondake wa këme ɓaka wëno gër faba, xarak ami tëfër ex na gë lëmëta ir lëka këŋo mbaŋ ijo in?
31 Ata ko ŝës sam exo wat mëne lëmëta in axo bo ex na. Ɓiyi mbaŋ këmi w̃endëra angëmëne faba ireɓi në end oxoỹ or xoỹën këɓo ŝës ko ga xar ko ako!
32 Gayikwa wëno xaɗëp irey in ŝanayak anëkona ar lëmëta an. Afel fel bamo: “Faba amena and din ir din këmi w̃enan angëmëne ami ɓakalinëgu ex na!”
33 Gërëgako, axwën këla teɓële me nëmba wëno oxaɗëp ol gër ed ebax exo gi lëmëta ijo. Teɓëlo lëmëta in eni maỹi gë ɓoɓinëm!
34 Wëno mondake këme xor me ɓaka gër faba angëmëne lëmëta in axo gi ex na? Këreme wat na wa kata ind këŋo wëcan faba iŋ!»

45

End ekwitar ed Yosef eŋ

1 And ñata ko Yuda aŋ, Yosef ɗek ỹëm baŋo ongwën oŋ gër ɓangës, ogës od ɗek ɓëriyenin ɓërexëm. Ata xeỹ ko: «Wën ɗek canin!» Ariyenin gaɓatak ax ɓayi bana na gë Yosef and xwitar këni gë ɓoɓinëm aŋ.
2 Ga ko ses këno wëlënd Ɓëmisëra ɓën xali gër eyang ed Farawoŋ.
3 Yosef fel këɓi ɓoɓinëm: «Wëno ex Yosef! Faba ga ko liya nde ɓayi ko?» Ɓarikan, ɓoɓinëm ga yëɓura këɓi, sëkwan këni eno yaka in ga faɓër bani gë mëŋ.
4 Re ko ɓëte Yosef: «Axara xara këmun tëkawëne tan.» And sëka këno aŋ, re ko gaŝëxe: «Wëno ex Yosef, aɓaỹe arewën an, ar fan bano do w̃ëlaw këno ɓër yëc bano ɓën ro gër ebar ed Misëra an.
5 Gërëgako, këren yëdara na, do këreŋun cena na ba ine fanaxën bane. Gayikwa eni pexaxën ɓela lëngwalixënëgu ke Kaxanu.»
6 Yosef fel këɓi ɓëte: «Ɓëniy ɓëki xucak elod ga ỹanak enjo eŋ gër ebar ed Misëra. Ɓëte ɓëniy ɓënjo ɓënd kë yowënd ɓëŋ, ala ax ñandëra na, ala ax kanara na.
7 Kaxanu wa lëngwaligu ke ex ɓayixën enëng endeɓi eŋ gër ebar elo ro, do ene ɓayixëne ɓëɓëngw. Mëŋ wa racët këɓo gë panga itëm.
8 Enimin, Kaxanu law̃ënëgu ke ro, ax gi ex na wën. Mëŋ ri ke hi këme sëm ir Farawoŋ, alëngw ar gër iciw̃ indexëm, gofërëner ir ɗek ebar ed Misëra in.
9 Marayin en ɓaka yaŋ gër faba. And kën ñat aŋ, deyiɗën ga re ko asëñix Yosef: Kaxanu ri ke alëngw ar ɗek ebar ed Misëra el. Cëlaw gër ndam ro, kërey përëraw na.
10 Gër ebar ed Goŝen këy ỹëpati, do mondako këne sëkare wëj gë wëno, gë ɓosëñix, gë ejix ɓën, gë oɓeci ol, gë opeỹ ok, gë oxey ol, gë ogelemba ok, do gë ɗek ɓeɓër xwën këy ɓën.
11 Ro wëno kë ỹana exi yëlënd er kën liyaxën wëj, gë ɓër iciw̃ indey in, do er xwën këy in, geɓatak ax nemi na. Gayikwa ɓëniy ɓënjo ɓayik ɓënd gë enjo ɓëŋ.»

12 Yosef re ko ɓëte: «Awat kën watënd gë ɓangës ɓandewën ɓaŋ. Do Beŋëŝame,
ar acël amat gë wëno an, awat ko watënd gë ɓangës ɓandexëm ɓaŋ, mëne wëno dëŋ
këŋun felërand.
13 Tëfëtanëxëɗëno faba ɗek enjaran end ŝot këme ro gër ebar ed Misëra eŋ, do gë
ɗek ɓeɓër wateli kën ɓën. Awa marayin eno mëlaw ro faba.»
14 Ata w̃ega këŋo gër egëla Beŋëŝame, ar acël amat gë mëŋ an, këni sesënd mëŋ
do gë Beŋëŝame.
15 Gë otes fo w̃egara këɓi ɗek ɓoɓinëm. And xofëtar këni mondako aŋ fo, xor bani
ɓoɓinëm eno yeyaneli.

End orëfa or Yakob gër ebar Misëra eŋ

16 Ata wëlik gër eyang ed Farawoŋ mëne ɓoɓinëm ɓor Yosef ĥatëguk. Farawoŋ do
gë ɓër eyang edexëm ɓën nëngan këɓi.
17 Farawoŋ fel këŋo Yosef: «Pelëlëɓi ɓoɓinëx mondako kën ri: ɗëɓindërayinëɓi
opali odewën ok, en ɓakaxën gër ebar ed Kanahaŋ.
18 Meɗëgunëɓi sorix, do gë ɗek ɓër oxun orewën ɓën, do mëlawënëɓi ler gër
ndam ro. Ayël këmun yël gër ed yek nëmëc ro gër ebar ed Misëra. Wën kë ỹana ex
yambënd ɓeɓër nëngak nëmëc gër ebar elo ro ɓën.
19 Wëj fana këmi eyëɓi pel: Meɗëyin ocaret ro gër Misëra, enëɓi mëlaxënëgu
ɓolindaw̃ ɓorewën, gë oxun orewën oŋ. Mëlawëno ɓëte sorix irewën, dëfawën ro!
20 End ɓeɓër kën seɓëraw eŋ, këren yëlarand na gayik er yek nëmëc ro gër Misëra
in wën kë xwën.»
21 Ɓosëñiw̃ ɓor Isërayel ri këni mondako. Yosef yël këɓi ocaret ang fel baŋo
Farawoŋ ak. Yël këɓi ɓëte ocëlafana eni yambëx gër fëña.
22 Yël këɓi ala kala acuɗ angaŝax. Yël këŋo Beŋëŝame ɓatama okeme otas ɓand
koɗi, do gë ɓacuɗ ɓangaŝax ɓanjo.
23 Ata Yosef law̃ëneli këɓi gër sëm, opali epëxw od lëɓindëra banëɓi ɓeɓër nëngak
nëmëc gër ebar ed Misëra ɓën, do gë opali onëm epëxw od lëɓindëra banëɓi bële, gë
mburu, do gë ɓeɓëyamb yamb. Ɓeɓijo bax ŝëlafana ir ko rixënëgu Yakob ɗamana
irexëm in.
24 Ga xani këni oñe oŋ, Yosef fel këɓi ɓoɓinëm: «Këreŋun takërëx na ɗe gër fëña!»
25 Mondako xani bani na gër ebar ed Misëra do ĥat këni gër ed Kanahaŋ, gër Yakob,
sëm ireɓën.
26 Fel këno Yakob: «Yosef ga ko liya ɓayi ko, axo cës ex na. Mëŋ ex alëngw ar
ebar ed Misëra an!» Ɓarikan Yakob ỹoweỹ aŋo gi bana gayik axo ma bana end bano
felënd eŋ.
27 Sëfëtandëra këno ɗek ɓend felëgu baɓi Yosef ɓeŋ. Wat ko ocaret od law̃ëneliw
baxo Yosef eno mëlaxën ok. Ata sëm ireɓën Yakob fuŋara këŋo gër onden ondexëm.
28 Isërayel re ko: «Gwac ex go! Asëñiw̃ën Yosef ga ko liya ɓayi ko! Yeleme mo
watëgu ɗamana me cësaxën!»

46

End ekofëtar ed Yakob do gë Yosef eŋ

1 Awa Isërayel ɓarëra ko ngwa ɗek ɓeɓër xwën ko ɓën, do xani ko ond gër Misëra
oŋ. Ĥat ko gër Berëŝeba do rix ko ocaɗaxa eŋo calexën Kaxanu, ar yata këŋo sëm
Isak an.
2 Ata Kaxanu felëra këŋo Isërayel gëmëɗ në lakeli. W̃ac këŋo: «Yakob! Yakob!»
Yaka ko mëŋ: «Woy!»
3 Re ko Kaxanu: «Wëno ex Kaxanu, Kaxanu, ar yata këŋo sorix an. Kërey yëdara na
ga këy ŝëland ako gër ebar ed Misëra, gayikwa fën këmëni ŝënanëgu ɓërandëw̃ëra
andey ɓën, xali eni gi ɓulunda isëm.

4 Wëno alaŋëta këmi laŋëtand gër ebar ed Misëra. Ɓëte wëno fo këɓi nëcëtëguɗ ɓërandëw̃ëra andey ɓën. Yosef kë ɓakali ɓangës ɓandey ɓaŋ gë ataxan andexëm aŋ, yatir këy ŝës.»
5 Yakob xani ko na gër Berëŝeba. Ɓosëñiw̃ ɓor Isërayel w̃ëla këno sëm ireɓën, gë ɓësoxari ɓëreɓën ak, do gë oxun oreɓën ak ɗek, gër ocaret od yëlëgu baɓi Farawoŋ enëɓi mëlaxën ok.
6 Fac kënëɓi ɓëte oyel ol, do gë ɓeɓër ŝotëra bani gër ebar ed Kanahaŋ ɓën. Yakob do gë ɓërandëw̃ëra andexëm ɓën mondako rëfa bani gër ebar ed Misëra.
7 Aw̃ëla w̃ëla baxo gër ebar ed Misëra ɗek andëw̃ëra andexëm aŋ: ɓosëñiw̃, gë ɓoɓiw̃, do gë ɓër ebax ejiw̃ edexëm ɓën, ɓëtoŝan ɓëŋ do gë ɓëtoxari ɓëŋ.

End ekun ed Yakob eŋ

8 Mondako bax omac od ɓosëñiw̃ ɓor Isërayel ɓor ye bax gër ebar ed Misëra ɓën: Yakob do gë ɓosëñiw̃. Itoŝan iñanar ind Yakob iŋ: Ruben.
9 Ɓosëñiw̃ ɓor Ruben: Enok, gë Palu, gë Hesëroŋ do gë Karëmi.
10 Ɓosëñiw̃ ɓor Simewoŋ: Yemuwel, gë Yamin, gë Oxad, gë Yakin, gë Tësowar, do gë Sawul, asëñiw̃ ar asoxari aɓëkanahaŋ an.
11 Ɓosëñiw̃ ɓor Lewi: Gerëŝoŋ, gë Kehat, do gë Merari.
12 Ɓosëñiw̃ ɓor Yuda: Er, gë Onan, gë Ŝela, gë Peres, do gë Sera. Ɓarikan, Er do gë Onan anëka ŝës bani amëd aŋo gër ebar ed Kanahaŋ. Ɓosëñiw̃ ɓor Peres: Hesëroŋ do gë Hamul.
13 Ɓosëñiw̃ ɓor Isakar: Tola, gë Pufa, gë Yob, do gë Ŝimëroŋ.
14 Ɓosëñiw̃ ɓor Sabuloŋ: Sered, gë Eloŋ, do gë Yahëlel.
15 Ɓën ex oɓaŝ or Leya ol, ɓëtoŝan ɓëŋ, do gë Dina, itoxari iŋ. Ɓën ex ɓër rëw̃ën këŋo Leya Yakob gër ebar ed Padaŋ-Aram ɓën. Ɓën ex ɓosëñiw̃ do gë ɓoɓiw̃, ɗek ang ebani ak: ɓën ɗek, ɓela ofëxw osas gë ɓësas.
16 Ɓosëñiw̃ ɓor Gad: Tësifiwoŋ, gë Hagi, gë Ŝuni, gë Etësëboŋ, gë Eri, gë Arodi, do gë Areli.
17 Ɓosëñiw̃ ɓor Aser: Yimëna, gë Yiŝëfa, gë Yiŝëfi, gë Beriya, do gë Sera, imaÿe itoxari indeɓën iŋ. Ɓosëñiw̃ ɓor Beriya: Eber do gë Malëkiyel.
18 Mondako hi bani oɓaŝ or rëw̃ banëɓi Yakob do gë Silëpa ol, xaɗëp isoxari ir yël baŋo Labaŋ aɓiw̃ Leya in. Ɓën ex ɓër rëw̃ën këŋo Silëpa Yakob ɓën: ɓën ɗek, ɓela epëxw gë ɓëcongaɓat.
19 Ɓosëñiw̃ ɓor Raŝel, alindaw̃ ar Yakob: Yosef do gë Beŋëŝame.
20 Ɓosëñiw̃ ɓor Yosef, ɓër rëw̃ kënëɓi gër ebar ed Misëra gë alindaw̃ Asenet, aɓiw̃ ar Poti-Fera, aŝaɗaxan ar eɗaŝ ed On ɓën: Manase do gë Efërayim.
21 Ɓosëñiw̃ ɓor Beŋëŝame: Bela, gë Beker, gë Aŝëbel, gë Gera, gë Nahamaŋ, gë Ehi, gë Roŝ, gë Mupim, gë Hupim, do gë Arëd.
22 Ɓën ex ɓër rëw̃ën këŋo Raŝel Yakob ɓën: ɓën ɗek, ɓela epëxw gë ɓënax.
23 Asëñiw̃ ar Dan: Huŝim.
24 Ɓosëñiw̃ ɓor Nefëtali: Yatësel, gë Guni, gë Yetëser, do gë Ŝilem.
25 Ɓën ex oɓaŝ or rëw̃ kënëɓi Yakob do gë Bila, xaɗëp isoxari ir yël baŋo Labaŋ Raŝel ol: ɓën ɗek, ɓela ɓëcongëɓëxi.
26 Ɓër sëfër bani gë Yakob gër ebar ed Misëra do hi bani ɓërandëw̃ëra andexëm ɓën er hi bani ɓën ɗek ɓela ofëxw ocongeɓat gë ɓëcongaɓat. Xarak, ɓolindaw̃ ɓor ɓosëñiw̃ ala aɓi pën bana.
27 Gë ɓosëñiw̃ ɓor Yosef ɓër rëw̃ kënëɓi gër ebar ed Misëra ɓën: ɓela ɓëxi. Er hi bani ekun ed Yakob el ɗek, ɓela ofëxw ocongoxi ɓër yow bax gër ebar ed Misëra.

End Yakob gër ebar ed Misëra eŋ

28 Yakob lawẽn kẽŋo Yuda gër Yosef, eŋo pelëx exo ɗëngwa gër Goŝen, eŋo kacax fën. Ata Yakob do gë odexëm ñat këni gër ebar ed Goŝen.
29 Yosef wẽɗ ko ŝaret irexëm in, do ye ko yaŋ gër Goŝen, gër ekaca ed sëm Isërayel. Sam ga ŝanayaw ko, Yosef wẽlën kẽŋo sëm, wẽga kẽŋo bëxiƀ gër egëla, do ses ko xali gër egëla edexëm.
30 Ata Isërayel fel kẽŋo Yosef: «Ecës fo ƀayi ke gërëgako, gayikako awat wat këme mëne ga këy liya dëŋ ƀayi këy!»
31 Ga xucak eŋo, Yosef ga këni felar gë ƀoƀinëm do gë ƀër ekun ed sëm ƀën, re ko: «Aye këme ye mo tëfëtandërax Farawoŋ. Afel këmo fel: "Ɓëmaỹe ƀëndam ƀëŋ, do gë ɗek ekun ed faba el, anëka ñatëgu këni gër ndam ro, ga xaniw këni gër ebar ed Kanahaŋ.
32 Ɓëxaɗac ƀër oƀeci, gë opeỹ, gë oxey, do gë ogelemba exëni. Ɓëxwël ƀër oyel exëni, do awẽlaliw wẽlaliw kënëƀi oyel oreƀën ol, do gë ɗek ƀeƀër xwën këni ƀën."
33 And kẽŋun wẽac Farawoŋ, do eŋun mëka ba ine ex andiyen andewën aŋ,
34 yakayiɗëno: "Biyi okaɗëp odey ok, ƀëxwël ƀër oyel hi këmi. Aniyan andeƀi aŋ ex ekwël ed oyel, ang ebani ƀëxarëk ƀëreƀi ak." And kën yeyan mondako aŋ, ata kẽŋun fel en ɗëg gër ebar ed Goŝen. Gayikwa Ɓëmisëra ƀën mbaŋ ŝus këni ekwël ed oyel el hi këni opeỹ nde, hi këni oƀeci nde.»

47

1 Yosef ye ko kwël eŋo tëfëtandërax Farawoŋ. Ga ñat ko, re ko: «Faba do gë ƀëmaỹe ƀëndam ƀëŋ anëka ñatëgu këni ga xaniw këni gër ebar ed Kanahaŋ. Awẽlali wẽlaliw kënëƀi opeỹ ok, gë oƀeci ol, gë oxey ol, do gë ɗek ƀeƀër xwën këni ƀën. Gër ebar ed Goŝen ñatëgu këni.»
2 Ɓëmaỹe ƀënjo ƀëndexëm fel baƀi eno ɗaŋëta, eƀi watëgu Farawoŋ.
3 Ata Farawoŋ wẽka këƀi ƀoƀinëm ƀor Yosef: «Ine ex wa andiyen andewën aŋ?» Yaka këno: «Ɓiyi okaɗëp odey ok, ƀëxwël ƀër oƀeci do gë opeỹ hi këmi, ang ebani ƀëxarëk ƀëreƀi ak.»
4 Fel këno ƀëte Farawoŋ: «Oliyer yow këmi ro gër ebar edewën. Ondës ax bo ex na ond këni yamb oƀeci ol do gë opeỹ odeƀi ok, gayikwa enjo eŋ mbaŋ yëkak gër ebar ed Kanahaŋ. Gërëgako, axara xara këmi, teƀëlëƀo mi ñëpa gër ebar ed Goŝen.»
5 Farawoŋ fel kẽŋo Yosef: «Sorix gë ƀoƀinëx, gër ndey ro ñatëgu këni.
6 Misëra in ɗek, gër otaxan odey ex. Kwëtëlëƀi sorix gë ƀoƀinëx gër ed xurik ex ye. Ɗëgëlexëni gër ebar ed Goŝen. Angëmëne gër enga endeƀën na fo exëni ƀër gapak, dilëƀi ƀëlëngw ƀër ƀëxaɗac ƀër oyel oram.»
7 Yosef wẽla kẽŋo ƀëte sëm Yakob gër Farawoŋ eni nangër. Ga këni ŝëmar, Yakob, ŝalen kẽŋo Farawoŋ.
8 Ata Farawoŋ wẽka kẽŋo Yakob: «Ɓëniy ƀënjëgwe wa ŝot këy?»
9 Yakob yaka kẽŋo Farawoŋ: «Ang nëkak aniyan and wëno ar kë ỹëparand ang aliyer fo gand ed këme ye yo, asëk sëk ke ɗe ƀëniy këme gë ofëxw osas. Ɓëniy ƀënd aniyan andam ƀëŋo ax ñëmb ex na do ax ye ex na ang ƀënd ƀëxarëk ƀëram ak ado ga bani yexërand ƀën ƀëte ang ƀëliyer fo.»
10 Yakob ŝalen kẽŋo gaŝëxe Farawoŋ, do kwël ŝapër këni gë Farawoŋ.
11 Yosef xwët këƀi sëm gë ƀoƀinëm gër ed xurik ex ye, gër ebar ed Misëra, gër ebar ed Ramëses, ang fel baŋo Farawoŋ ak.
12 Yosef baƀi yëlënd eyamb yamb in sëm, gë ƀoƀinëm, do gë ɗek oxun oreƀën oŋ, ang ỹëmb bani ak.

End andiyen and Yosef eŋ

13 Eyamb yamb dëŋ ax ɓayi bana gër ed ex yo gër ebar ed Misëra, gayik enjo eŋ
mokuri xuri bax. Hik gër Misëra, hik gër ebar ed Kanahaŋ, ɓela ɓën afiŝëra fiŝëra
bani enjo eŋ.
14 Ata Yosef xana ko ɗek kodi ir gër ebar ed Misëra in, do ir gër ebar ed Kanahaŋ
in, ir bani yëcaxënënd eyamb yamb in. Wëxëta ko gër eyang ed Farawoŋ.
15 And faỹ këni kodi Ɓëmisëra do gë Ɓëkanahaŋ aŋ, Ɓëmisëra ɓën ye këni gër
Yosef, do re këni: «Yëlëlëɓo eyamb yamb in! Ba mi cës ogës odey nde ỹandi ki,
gayikako kodi aɓo bo ex na?»
16 Yaka këɓi Yosef: «Mëlawënëɓi oyel orewën ol enëɓi nëmb gë eyamb yamb,
gayikako kodi ax gi ex na.»
17 Ata wëlaraw kënëɓi oyel oreɓën ol gër Yosef, do mëŋ yël këɓi eyamb yamb in.
Oyel olo nëmb banëɓi: opanac, gë oɓeci, gë opeỹ, gë oxey do gë opali. Yosef yëlëra
këɓi eyamb yamb in aniy aŋo gayik anëmb banëɓi nëmbënd oyel oreɓën ol xali faỹ
kënëɓi ɗek.
18 And xucak aniy aŋo aŋ, ɓakaw këni gër ndexëm. Re këni: «Axwën, ɓiyi ami con
na mëne anëka faỹ këmi kodi in. Ɓëte oyel oreɓi ol, wëj xwën këɓi. Er ɓayi këɓo
wayët mi yëlaya ɓiyi dëŋ, do gë owar oreɓi oŋ.
19 Ogës odey nde këmi ŝësëra do mi teɓëta owar oreɓi oŋ? Yëcëlëɓo gë owar oreɓi
ak, mi cotaxën er këmi yamb in. Kwënëleɓo Farawoŋ ɓiyi gë owar oreɓi ak. Yëlëlëɓo
ɓeneɗa ɓend këmi ỹandëraxën, mi ɓayixën ɓëɓëngw, ata fo ɓayik ami cësëra na, do
owar oreɓi oŋ ax cenëkëra na.»
20 Ata Yosef mondako yëcën baŋo Farawoŋ ɗek owar or gër Misëra oŋ. Ɓëmisëra
ɓën fan baŋo ocënga odeɓën ok, gayik enjo eŋ mokuri xuri bax. Farawoŋ, elod amëd
aŋo xwën ko ebar ed Misëra el.
21 Ata rëfalira këɓi ɓulunda in gër ɓangol, ga ỹana ko beɓët iɓat ñata ko beɓët ijo
ɗek ebar ed Misëra el.
22 Barikan Yosef axo yëc bana owar or ɓëŝaɗaxan oŋ gayik apela ỹëgw baxo na
Farawoŋ mëne kërexo yëc na. Gë er re baxo enëɓi yëlënd in fo bani liyand, mëŋ
ɓayik ani panaxën bana owar oreɓën oŋ.
23 Yosef fel këɓi ɓulunda in: «Anëka yëc këmun gë owar orewën ak, doro doro
Farawoŋ xwën këŋun. Kanayin eneɗa eŋ en neɗëx gër ocënga.
24 And kën xanara eyamb aŋ, tëyiyindën, do acariya anjoxën kala, Farawoŋ
xwënëk. Mëxwëtayindën mar er xana kën in en di ɓeneɗa, do mar enëɓi
ɗëɓaxënënd ɓër gër ɓëciw̃ ɓëndewën, do gë oxun orewën ɓën.»
25 Yaka këni Ɓëmisëra ɓën: «Axwën, anëka fexën këyëɓo. Gayikako oyekax orey
ol w̃asin këyëɓo, aw̃a w̃a këɓi mi gi okaɗëp od Farawoŋ.»
26 Ata acariya and ri baxo Yosef aŋo ɓayik xali doro gër ebar ed Misëra: ecoxën ed
er ex yo, Farawoŋ xwënëk. Owar or ɓëŝaɗaxan oŋ fo ɓayik axo kwën bana Farawoŋ.

End ɓapela ɓapelatar ɓand Yakob eŋ

27 Isërayel do gë ɓërandëw̃ëra andexëm ɓën ỹëpa këni na gër ebar ed Misëra, gër
Goŝen. Yëcëra këni owar, rëw̃ kënëɓi oɓaŝ oranjëm, do kwël dëŋ këni ŝënarënd xali
ỹëmb këni mbaŋ.
28 Yakob liya ko ɓëniy epëxw gë ɓënjongëɓëki gër ebar ed Misëra. Mondako sëk
baŋo ɓëniy këme gë ofëxw onax gë ɓënjongëɓëki.
29 Ga nang ko mëne anëka kë saxëgund ecës edexëm el, Isërayel w̃ac këŋo asëñiw̃
Yosef, do re ko: «Angëmëne aña̱n ña̱n këye, ɗilaliw ataxan andey aŋ gër emef endam.
Axara xara këmi, ɗëkayayiɗ ŝenene end këmi felënd eŋo: këreye mëxwëtaɗ na ro
gër ebar ed Misëra!

30 And këmi ɓar gër ecës gë ɓëxarëk ɓëram aŋ, nëcëtiɗëne ebar ed Misëra el, do mëlayiɗëne eye mëxwëtax gër ỹeg ireɓën.» Ata yaka ko Yosef: «Ari këme ri end fel këye eŋo.»
31 Re ko ɓëte Yakob: «Awa yaŝarël.» Yosef yaŝar ko. Ata Isërayel foxi ko gand ogaf od angaw̃ andexëm.

48

End oɓaŝ or Yosef eŋ

1 Ga xucak eŋo, fel këno Yosef mëne sëm aŝëxwëra ex. Ata w̃ëla këɓi ɓosëñiw̃, Manase do gë Efërayim, gër ed laki baxo.
2 Fel këno Yakob: «Asëñix Yosef anëka yow ko ɗe exi nëkon.» Isërayel xemënara ko xali xani ko, do ỹëpa ko gër angaw̃ andexëm.
3 Yakob fel këŋo Yosef: «Kaxanu, mëŋ ar Fangak an, ŝanayaxën baxe gër Lus, gër ebar ed Kanahaŋ, do yël ke oɓetak ol.
4 Er fel baxe: “Ar gë oɓaŝ oranjëm ri këmi, wëno këɓi ŝënandëra xali. Ɓëte wëno ki ri axarëk ar amara and oɓulunda odanjëm. Ayël këmëni yël ɓërandëw̃ëra andey ɓën, and këy xuca wëj aŋ, oxwën or din ir din or ebar elo ro ol.”
5 Gërëgako ɓëtoŝan ɓëki ɓënd ŝotëli këyëɓi ro gër ebar ed Misëra ɗamana me dëfaxënëgu gër ndey ro ɓëŋo, wëno xwën këɓi. Efërayim, do gë Manase, wëno xwën këɓi, ang xwën këmëni Ruben do gë Simewoŋ ak.
6 Angëmëne oɓaŝ oŝëxe rëw̃ këyëɓi na ɓëte, ani gi na oram. Ɓën paɓ gë Efërayim do gë Manase këni ɓëteliɗ eram in.
7 And ñatëgu këme gër ebar ed Kanahaŋ, ga xaniw këme gër ed Padaŋ aŋ, lap këmo norix Raŝel gër fëña, ɗamana me ŋataxën gër Efërata, gër Betëlexem.»
8 And wat këɓi oɗëmëta od Yosef aŋ, Isërayel w̃ëka ko: «Noɓën ex wa ɓëjo?»
9 Yaka ko Yosef: «Oɓaŝ or yël ke Kaxanu ro gër ebar ed Misëra ol ex.» Re ko ɓëte Yakob: «Këla tëkaliwëyëɓi gër ndam ro, mëni karanaxën oɓetak ol.»
10 Oxar ol anëka dëŋ baŋo ŝotand Isërayel, axo bo bana ga ko watëra ŝenene. Yosef sëkali këɓi ɓosëñiw̃ gër Yakob. Ga lëk këɓi, nëỹaya këɓi ŋëŝ gër emëkw edexëm, do w̃ega këɓi.
11 Ata Isërayel fel këŋo Yosef: «Wëno abame yëla na awat këme wat gaŝëxe dëxas irey in, ɓarikan Kaxanu anëka w̃asin ke ɓëte andëw̃ëra andey aŋ!»
12 Yosef fedali këɓi oɗëmëta odexëm od ebax gër olëkëna or sëm ok, do foxi ko eyiỹ el ŋëŝ gër ebar.
13 Ga xani ko, las këɓi tak oki, Efërayim gë ataxan and liw̃ aŋ, do gand ŝame ir Isërayel, Manase gë ataxan and ŝame aŋ do gand liw̃ ir Isërayel. Yosef sëkali këɓi mondako gër sëm.
14 Ɓarikan Isërayel nëmbëndër ko otaxan ok: xwët ko ataxan and liw̃ aŋ gër gaf ir Efërayim, xarak mëŋ ebax lëmëta iɓeja in. Ataxan and ŝame aŋ, xwët ko gër gaf ir Manase, lëmëta iỹanar ir Yosef in.
15 Ata Yakob këŋo xaran oɓetak ol Yosef ko rend:
«Kaxanu, mëŋ ar baɓi laŋëtarand ɓëxarëk ɓëram an, Abëraxam do gë Isak,
Kaxanu, mëŋ ar ebax nand ex yo axaɗac aram xali doro an,
16 Mëŋ ar ex Meleka ir racët ke gër eñëŋënax end ex yo an,
yëlëleɓi oɓetak ol oɗëmëta oko!
Ɓën macindëlenëɓi gë ow̃ac oram ol,
gë omac od ɓëxarëk ɓëram Abëraxam do gë Isak ok.
Ɓërandëw̃ëra ɓandeɓën ɓën,
ñëmbërëlexëni xali eni ɓeñëta ɗek ebar edeɓën el!»

17 Yosef ga wat ko mëne sëm ataxan and liw̃ aŋ xwët ko gër gaf ir Efërayim, ŝus ko eŋo. Rëxët ko ataxan and liw̃ and sëm aŋ gër gaf ir Efërayim exo kwëtaxën gër gaf ir Manase.
18 Yosef fel këŋo sëm: «Ali faba, ax gi ex na mondako! Ajo ro wa ex lëmëta iỹanar in. Kwëtël ataxan and liw̃ andey aŋ gër gaf irexëm.»
19 Ɓarikan sëm ñëp ko, do re ko: «Anang nang këme asëñiw̃ën, anang nang këme. Mëŋ ɓëte ɓulunda isëm ko hi, mëŋ ɓëte angwëlik ko hi. Ɓarikan lëmëta iɓeja in kë xuri ex gi angwëlik, do andëw̃ëra andexëm aŋ amara and ɓenëng ɓendanjëm kë hi.»
20 Ata Yakob mondako ŝalendëra baɓi yatijo ga ko re:
«Ɓërandëw̃ëra and Isërayel ɓën mondako këni ỹana eni calendërënd:
“Kaxanu yëlëlexi oɓetak or Efërayim do gë Manase ol.”»
Ata Yakob mondako lëngwën baŋo Efërayim gër Manase.
21 Isërayel fel këŋo Yosef: «Wëno gogo këme ŝës, ɓarikan Kaxanu gë wën ko ɓayi. Aɓakali këŋun ɓakali gër ebar ed ɓëxarëk ɓërewën.
22 Wëno cëŋ, anëka ŝetëgu këmi ebar nëmëc ed ɓoɓinëx gër Siŝem. Ɓërandëw̃ëra and Amor ɓën xan këmëni gë duxuma iram in, do gë atumb andam aŋ.»

49

End ofelar or Yakob do gë ɓosëñiw̃ eŋ

1 Akey amat, Yakob ga w̃ac këɓi ɓosëñiw̃, re ko:
«Macërëgun mun nangënaxën ala kala er këŋo hi ecan-ecan in.»
2 «Ɓarërëgun ene ɓaxët wën ɓosëñiw̃ ɓor Yakob!
Ɓaxëtino Isërayel, ɓaxëtino sorix irewën!
3 Ruben, wëj ex itoŝan iñanar indam iŋ,
wëj ex odëw̃ërëw̃en oñanar od ojaw̃ odam ok,
wëj nëmëca këɓi ɓoɓinëx gaf in, ojaw̃ ok
do gë or gapak ol,
4 Ola orey ol ang oỹëm fo ex,
ɓari ami yël ex na olëngw ol,
gayikwa yaŋ gër angaw̃ and sorix ɓët ɓay,
angaw̃ andam aŋ ɓuyarën këy
ga ɓët bay gër asoxari aram.»
5 Simewoŋ do gë Lewi, ɓër acël amat exëni,
angwëlëra andeɓën aŋ, ang oỹënga or emer fo ex.
6 Wëno ami ɓar angwëlëra and edi ed eñëŋënax elo aŋ,
ame ɗil na gër amara andeɓën!
Gayikwa në end oxoỹ oreɓën law̃ëra kënëɓi ɓela,
do në end owër oreɓën saw̃ëra kënëɓi oxey or ɓela.
7 Kata fo ex oxoỹ oreɓën ol, gayik or gë axaỹënan këm ex!
do kata fo ex owër oreɓën ol,
gayikwa xoɗux fo ex!
Ɓërandëw̃ëra ɓandewën ɓën aŝapëreli këmëni ŝapëreli ŝit gër ɓulunda ir Isërayel,
ayic këmëni yic eni ɗëgëra ɗek ebar ed Isërayel el.
8 Wëj cëŋ Yuda, ayas këni ỹana eni yasënd ɓoɓinëx,
ataxan andey aŋ gër eporëfor ed ɓërangoỹëra andey kë hi,
oɓaŝ or sorix ol afoxi këni ỹana eni poxind gër lëngw irey.
9 Yuda yëraŋ iɓeja hi këy!
Gër emaỹi edey këy ɓakawënd and yambëgu këyo emacar aŋ,
aɓaf këy ɓafënd, alaki këy lakind,
ang yëraŋ inëm fo: noỹo këŋo xanin?

10 Acët and owun aŋ, laŋ kë ɓayi gër ekun ed Yuda,
Acët and olëngw aŋ, laŋ kë ɓayi gër ɓërandëw̃ëra andexëm,
xali exo ŋatëgu Ŝilo, ar xwënëk an,
do eno kwëtaxën ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ.
11 Axap këŋo ỹana eŋo kapënd fali irexëm in lëf gër andëɗa and reseŋ,
axap këŋo ỹana eŋo kapënd atox and fali inëm aŋ në atëx and reseŋ.
Acuɗ andexëm aŋ ko ỹana exo neɓënd gë ngoy iŋ,
anjëm andexëm aŋ ko ỹana exo neɓënd gë omen od reseŋ ok.
12 Ngoy iŋ kë ỹana ex ɓarënënd ɓangës ɓandexëm ɓaŋ,
omër kë ỹana ex peŝënënd oỹënga orexëm oŋ.
13 Sabuloŋ kë lëg ler gër oɓëŋa od ɓangwëngw,
gër ed kë ỹana ex kwëŝand okuluŋ,
do ebar ed ko xwën el, añat kë ñat xali gër ed Sidoŋ.
14 Isakar mëŋ cëŋ, fali ir gë ojaw̃ hi ko,
alaki ko lakind mërëxand ir ɓakece.
15 Awat wat ko mëne gër ed ko seyëtand anënga nëngak, do ebar enëngax ex.
Aw̃a w̃a ko eno kap exo ɗëɓixën esiɓax,
aw̃a w̃a ko exo diyenind ang xaɗëp fo.
16 Dan këɓi ỹana eɓi kitind ɓulunda irexëm in,
ang enëng emat end Isërayel fo.
17 Dan er hi ko ang andën and në fëña fo,
ang ekifoxifo ed në lec fo,
gër osak këŋo ñatënd fanac in
exo ɗatixën gë eyiỹ el ar ỹëpaxën këŋo an.
18 (Axwën, ayar këme yarënd apexa andey aŋ!)
19 Gad mëŋ cëŋ, enga end ɓërek ɓëxeỹax këŋo w̃ereli,
ɓarikan aw̃er ko w̃er xali eɓi kor, do eɓi ŋw̃ay!
20 Gër ebar ed ko xwën Aser,
eyamb el ax gi na mopaỹ,
mëŋ kë ỹana eɓi dëɓand ɓemun ɓeŋ.
21 Nefëtali ang ebëjare ed kë raɗërand fo hi ko,
oyeyan oyekax ko ỹana exo yeyanënd.
22 Yosef mëŋ cëŋ, ang atëx and kë rëw̃ënd fo hi ko,
ang atëx and lëgëk ler në añësa and men fo hi ko,
ɓenini ɓendexëm ɓeŋ yaɓët kece in kë lefënd.
23 Aỹanaxën ỹanaxën këno,
do aw̃an w̃an këno gë opës odeɓën ok,
gë opës odeɓën ok w̃an këno ɓërangoỹëra andexëm ɓën.
24 Ɓarikan atumb andexëm aŋ ax yëlora ex na,
onëxar orexëm oŋ ɓayik ŋw̃ac-ŋw̃ac.
Paɓ gë otaxan od ar fangak ok,
ar këŋo yëlënd panga Yakob an (ar ex Axaɗac, do Angaỹ and Isërayel an).
25 «Paɓ gë Kaxanu, ar yata këŋo sorix an (gilexo angwak andey aŋ)!
Ar Fangak an, yëlëlexi oɓetak ol,
oɓetak or yaŋ gër orën ol,
oɓetak or gëɗ ebar ol,
oɓetak or gër oɓër,
do gër acël and asoxari ol!»
26 «Oɓetak or xaran ki sorix ol,
nëmëcak oɓetak or gër osënd or angwën ol,

or gër ɓëtënd ɓënd akarëk ol.
Oɓetak olo, gilex gër gaf ir Yosef,
gil ex gër egor ed ar hik emun end ɓoɓinëm an!»
27 «Beŋëŝame mëŋ cëŋ, yëlemu ixeỹax hi ko,
gëɓër këŋo yambënd emacar end lawỹ këŋo eŋ;
genëka, eɓi cetëra er ŝotëgu ko in.»
28 Ɓosëñiwỹ ɓor Yakob ex ɓëxarëk ɓër ɓenëng epëxw gë ɓeki ɓend Isërayel ɓeŋ. Ɓendey ɓeŋo felëra baɓi sëm ireɓën and baɓi xaran oɓetak aŋ, ala kala gë oɓetak orexëm pit.

End ecës ed Yakob eŋ

29 Ga xucak eŋo, Yakob fel këɓi ɓosëñiwỹ: «Wëno gogo këme ŝës. Mëlayiɗëne ene mëxwëtax gër ỹeg ir wỹëxëta kënëɓi ɓëxarëk ɓëram, gër oxel or gër oŝënga or Efëroŋ, arandëwỹëra and Het an,
30 gër oxel or gër oŝënga or Makëpela, ler gër Mamëre, gër ebar ed Kanahaŋ, oŝënga or yëc ko Abëraxam gër Efëroŋ, arandëwỹëra and Het an, gër oŝënga or xwën ko.
31 Fën wỹëxëta kënëɓi Abëraxam do gë alindawỹ Sara, gë Isak do gë alindawỹ Rebeka. Fën wỹëxëta këmo wëno ɓëte Leya.
32 Oŝënga olo do gë oxel ol, Abëraxam yëcëk gër otaxan od ɓërandëwỹëra and Het.»
33 And ñata ko epelëra ed ɓosëñiwỹ aŋ, Yakob ɓaka ko laki ko gër angawỹ, kwël xoti ko do ɓarëx këni gë ɓëxarëk ɓërexëm ɓër ŝësëk elod anëka fo ɓën.

50

End oỹawỹ or Yakob eŋ

1 Yosef ga lapaya ko gër sëm, wỹega këŋo, do ko sesënd. Ongwën oŋ kë ŝarënd gër dëxas ir Yakob.
2 Ga xani ko na, Yosef fel këɓi ɓëxora ɓën eni nëmëra eman end sëm eŋ xali eŋo ɗilër ogu oŋ. Ata ɓëxora ɓën nëmëra këno Isërayel xali lilër këŋo ogu oŋ.
3 Ɓakey ofëxw onax nëmëra bano mondako ang rëp bax ak, xali lilër këŋo ogu oŋ. Ɓëmisëra ɓën ỹaw këno Yakob ɓakey ofëxw ocongoxi.
4 Ga xucak ɓakey ɓand ỹawỹëra bano Yakob ɓaŋ, Yosef fel këɓi ɓër eyang ed Farawoŋ ɓën: «Angëmëne añan ñan këne, ŋateliyin eyeyan edam elo gër Farawoŋ, axara xara këmun.»
5 «Ga re ko Yosef: Faba re bax me yaŝar yatir baxe felërand mëne mëŋ gogo ko ŝës, mëne mo mëlaɗ mo mëxwëtax gër ỹeg ir nacën këno gër ebar ed Kanahaŋ. Gërëgako pelino Farawoŋ mëne axara xara këmo exe teɓ me ye yaŋ gër ebar ed Kanahaŋ moxwëtaw faba. And këmo wỹëxëtaw aŋ me ɓakaw.»
6 Yaka ko Farawoŋ: «Oko yel eyo mëxwëtaw sorix, ang re baxo ey yaŝar ari këy ri ak.»
7 Yosef ye ko yaŋ gër ebar ed Kanahaŋ eŋo mëxwëtax sëm. Laŋëta këno ɗek eyang ed Farawoŋ el do gë ɓëxarëk ɓër iciwỹ indexëm ɓën, gë ɓëxarëk ɓër ebar ed Misëra ɓën ɗek.
8 Aye ye bani ɓëte ɗek ekun ed Yosef el, gë ɓoɓinëm do gë ɗek ekun ed sëm el. Er seɓ banëɓi na gër ebar ed Goŝen wayët ɓësoxari ɓën, gë oɓaŝ ol, gë oɓeci ol, gë opeỹ ok, gë oxey ol, do gë ogelemba ok.
9 Yosef awỹëla wỹëla baɓi ɓër gë opanac od bax lasënd ocaret od emer ok: gër enga eŋo aỹëmb ỹëmb bani.
10 Ga ñat këni gër angëni and këni wỹacënd Atad, kegët Yurëdeŋ in, ses këni ŝor xali wëlik angoŋ atëm. Yosef mondako ri baxo na oỹawỹ or sëm ol ɓakey ɓanjongëɓaki.

11 Ɓër lëg bax na gër ebar ed Kanahaŋ ɓën, ga wël këni angoŋ aŋ gër angëni and
Atad, re këni: «Awa oỹaw̃ osëm hi këɓi Ɓëmisëra ɓën!» Mëŋ w̃acaxën këni na gër
ed ebani, ekeg Yurëdeŋ in, «Abel-Mitësërayim», mëne ngëŋ «Oỹaw̃ or Ɓëmisëra».
12 Ata ɓosëñiw̃ ɓor Yakob mondako ri bani er fel baɓi sëm ireɓën in.
13 Ɓosëñiw̃ w̃aỹeli baŋo Yakob gër ebar ed Kanahaŋ, do w̃ëxëta këno gër oxel or
gër oŝënga or Makëpela, gër oŝënga or yëc ko Abëraxam gër Efëroŋ, arandëw̃ëra
and Het ol, ler gër Mamëre. Gër osënga olo ri baxo Abëraxam ɓanapëra ɓand ɓër
ekun edexëm ɓaŋ.
14 And w̃ëxëta këno sëm aŋ, Yosef, gë ɓoɓinëm, do gë ɗek ɓër laŋëtaw baɓi gër
emëxwëta ed sëm ireɓën yaŋ na gër ebar ed Kanahaŋ ɓën, ɓaka këni gër ebar ed
Misëra.

End eŋata ed aniyan and Yosef eŋ

15 And wat këni ɓoɓinëm ɓor Yosef mëne anëka ŝës ko sëm ireɓën aŋ, re këni:
«Ɓamat Yosef aŝenaxën këɓo ŝënaxën eɓo maŝa ɗek eñëŋënax end ri banëŋone eŋ.»
16 Ata law̃ën këni mondako gër Yosef: «Ɗamana exo cësaxën, sorix aseɓën seɓën
këɓo eyeyan elo:
17 "Axara xara këmi, teɓanëlëɓi ɓoɓinëx eñëŋënax eŋ, do gë amena andeɓën aŋ,
gayikwa aw̃enan w̃enan këni! Axara xara këmi, teɓanëlëɓi gërëgako dëŋ okaɗëp od
Kaxanu ok, ar yata këŋo sorix an, eñëŋënax end ri këni eŋ".» Ata Yosef ses ko and
fel këno mondako aŋ.
18 Ata ɓoɓinëm ɓor Yosef ga sëka këno, lapaya këni gër osapar orexëm, do re këni:
«Ɓiyi okaɗëp odey hi këmi.»
19 Yaka këɓi Yosef: «Këren yëdara na: ba wëno nde ex Kaxanu?
20 Eñëŋënax end ŝala ban ene di eŋ, Kaxanu nëngwëtëk enjekax, ex gixën er hik
doro ijo in, eni pexaxën ɓela ɓëranjëm.
21 Gërëgako, këren yëdara na. Arëcara këmun ỹana mun dëcarand, wën do gë
oxun orewën oŋ.» Yosef mondako yifara baɓi ɓoɓinëm, xali fuŋara këɓi.
22 Mondako lëg bani na gër ebar ed Misëra Yosef do gë ɓër ekun ed sëm ɓën. Yosef
liya ko ɓëniy keme gë epëxw.
23 Yosef awat wat baɓi oɓaŝ or Efërayim ol, xali gë ejiw̃ ekënukënu ɓën ak. Oɓaŝ
or Makir ol, asëñiw̃ ar Manase, gër olëkëna orexëm rëw̃ banëɓi.
24 Yosef afel fel baɓi ɓoɓinëm: «Awa wëno gogo këme ŝës. Ɓarikan Kaxanu
ayowënëgu këŋun yowënëgu. Anëcët këŋun nëcët gër ebar elo ro, eŋun ɓakali
gër ebar ed ɓeya ko gë eyaŝar mëne ayël yël këɓi oxwën ol Abëraxam, gë Isak, do gë
Yakob el.»
25 Ata Yosef fel këɓi eni yaŝar ɓërandëw̃ëra and Isërayel ɓën mëne ari këni ri
end re ko eŋ. Mondako yeyan baxo: «And këŋun yowënëgu Kaxanu aŋ, mëlaliɗën
oŝapar oram oŋ.»
26 Ata Yosef ŝës ko and sëk këŋo ɓëniy keme gë epëxw aŋ. Nëmëra këno ogu oŋ
xali lilër këŋo, do xwët këno polo në kes na gër ebar ed Misëra.

Atëfëtan and Yesu ang ỹëgw ko Maco

Lilaya in

Akayëta aŋo ro, Maco, asëfan aɓat ar Yesu, ỹëgwëk. Aỹëgw ỹëgw ko mëne ang ɓeya baxo Kaxanu alaw̃ëneli këŋo law̃ëneliw Afexën ar ngwën ak, aña ta ña ta ko. Yesu Kërisët ña tak ɗek ɓeɓër fëna baxo Kaxanu ɓën. Ɓarikan ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën aŝus ŝus bano ga bani yëland mëne alif ko lifënd ɓapela ɓand Kaxanu ɓaŋ, ata lëxw këno gër Pilat. Mëŋ xiti këŋo do re ko eno ɗaw̃ mopika gër kërëwa. Ecës ed Yesu elo ex ŝaɗaxa ir kë rëxëtënd eñëŋënax end ar xwëta këŋo yo. And xani ko Axwën Yesu gër ecës aŋ, fel këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën eni tëfëtërand endexëm eŋ gë enëng gë enëng ɗek ngwën iŋ. Er ex gër akayëta aŋo in:

Ang ỹanak aniyan do gë andiyen and Yesu ak: 1.1–4.25.
Osëyali or ɓapela ɓand Owun or Kaxanu ol: 5.1–7.29.
Ɓandixa ɓand Yesu ɓaŋ, do gë ɓend baxo sëyalind ɓeŋ: 8.1–9.38.
Osëyali or epemëra ed Atëfëtan aŋ: 10.1–11.1.
End ɓësëyali ɓër Apela and Moyis eŋ: 11.2–12.50.
End ɓapënëtal ɓand Owun or Kaxanu eŋ: 13.1-52.
Ɓandixa ɓand Yesu ɓaŋ, do gë ɓend baxo sëyalind ɓeŋ: 13.53–17.27.
End aminëmëra and gër oxërecen eŋ: 18.1-35.
Ɓandixa ɓand Yesu ɓaŋ do gë ɓend baxo sëyalind ɓeŋ: 19.1–23.39.
End omakaw ond Yesu eŋ: 24–25.
End ecës ed Yesu el do ang xani ko gër ecës eŋ: 26.1–28.1-20.

End ɓëxarëk ɓër Yesu Kërisët eŋ

1 Mondako ex andëw̃ëra and ɓëxarëk ɓër Yesu Kërisët aŋ, mëŋ ar ex rëw̃is ir Abëraxam, rëw̃is ir Dafid in.
2 Abëraxam ex sëm ir Isak, Isak sëm ir Yakob, do Yakob sëm ir Yuda do gë ɓoɓinëm.
3 Yuda ex sëm ir Peres do gë Sera, do nëm ireɓën ex Tamar. Peres ex sëm ir Esërom, do Esërom sëm ir Aram.
4 Aram ex sëm ir Aminadab, Aminadab sëm ir Nahason, do Nahason sëm ir Salëma.
5 Salëma ex sëm ir Bohes, do nëm ir Salëma ex Raxab. Bohes ex sëm ir Yobed, do nëm ir Yobed ex Rut.
6 Obed ex sëm ir Isayi, do Isayi sëm ir Dafid, emun eŋ. Dafid ex sëm ir Salomoŋ, do nëm ir Salomoŋ ex asoxari ar Uri an.
7 Salomoŋ ex sëm ir Roboham, Roboham sëm ir Abiya, do Abiya sëm ir Asa.
8 Asa ex sëm ir Yosafat, Yosafat sëm ir Yoram, do Yoram sëm ir Osiyas.
9 Osiyas ex sëm ir Yohatam, Yohatam sëm ir Akas, do Akas sëm ir Esekiyas.
10 Esekiyas ex sëm ir Manase, Manase sëm ir Amos, do Amos sëm ir Yosiyas.
11 Yosiyas ex sëm ir Yekoniyas do gë ɓoɓinëm. Ata angwën aŋo w̃ëla banëɓi Ɓëyisërayel ɓën oxaɗëp ol gër ebar ed Babilon.
12 And seɓëtëgu kënëɓi gër oxaɗëp aŋ, Yekoniyas hi ko sëm ir Salacel, do Salacel sëm ir Sorobabel.
13 Sorobabel ex sëm ir Abihud, Abihud sëm ir Eliyakim, do Eliyakim sëm ir Asor.
14 Asor ex sëm ir Sadok, Sadok sëm ir Akim, do Akim sëm ir Elihud.
15 Elihud ex sëm ir Elasar, Elasar sëm ir Mataŋ, do Mataŋ sëm ir Yakob.
16 Yakob ex sëm ir Yosef, aŝan ar Mari an. Mari ijo rëw̃ këŋo Yesu, ir këno w̃acënd Kërisët.
17 Awa er ex ɓandëw̃ëra epëxw gë ɓanax elod Abëraxam xali gër Dafid. Ɓëtëraguk ɓandëw̃ëra epëxw gë ɓanax, elod Dafid xali angwën and oxaɗëp or Ɓëyisërayel gër

ebar Babilon aŋ. Ɓëtëraguk ɓëte ɓandëw̃ëra epëxw gë ɓanax, elod gë oxaɗëp or gër ebar Babilon ol xali gër Yesu Këriset.

End andëw̃a and Yesu eŋ

18 Ata mondako bax andëw̃a and Yesu Këriset aŋ. Mari nëm irexëm, enëm ed Yosef ebaxo. Do ɗamana eni nangër, Mari ŝot ko acël gë panga ind Angoc Amënëk iŋ.
19 Yosef, aŝan arexëm, ga hi baxo cëŋ ar ŝenene, xey këŋo eŋo cëfënin. Ata ko yëlarand ang ko ri eni capëraxën yir fo.
20 Nand baxo yëlarand mondako na, meleka ir Axwën in ŝanayaxën këŋo në lakeli, do re ko: «Yosef, wëj ar andëw̃ëra and Dafid an, kërey yëda na eyo ŋateli Mari, alindax. Ar gër acël andexëm aŋ, Angoc Amënëk aŋ w̃ëlaw këŋo.
21 Lëmëta ex, do and këŋo rëw̃ aŋ, yëliɗo ow̃ac or Yesu gayik mëŋ këɓi racët ɓulunda ir Isërayel in gër ɓeñëŋënax.»
22 Ata ɗek ɓendey ɓeŋo mondako ex ŋata ang re baxo Axwën ak paɓ gë alaw̃ënel Esayi ak:
23 «Endënaw̃ emeja kë hi gë acël, do eŋo dëw̃ lëmëta ir këno w̃acëɗ Emanuwel, mëne ngëŋ “Kaxanu nëngaw këɓo✡”.»
24 And nëngëta ko aŋ, Yosef ri ko ɗek er fel baŋo meleka ir Axwën in. Ata yen këŋo alindaw̃ Mari.
25 Ɓari ani nangër bana xali rëw̃ këŋo lëmëta in. Ata Yosef yël këŋo ow̃ac or Yesu ol.

2

End ɓëŝaki eŋ

1 And rëw̃ këno Yesu gër Betëlexem aŋ, Erod wun bax gër ebar ed Yude. Ata ɓëŝaki ɓër xaniw bax gand Apën-eñan, ñatëgu këni gër Yerusalem, gër eyang ed Erod.
2 Ŵëka këni: «Ro nde exo emun end Ɓëŝëwif end rëw̃ këno eceɗe eŋ? Gayikwa ɓiyi emal edexëm el watëgu këmi elod gand Apën-eñan mëŋ yowaxënëgu këmi mi poxi gër lëngw irexëm, mo calexën.»
3 Ga wël këni eŋo, Erod emun eŋ, gë Ɓëyerusalem ɓën, wëlandëra këɓi xali xurik.
4 Ata Erod w̃ac këɓi ɗek ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëŝalen ɓën eɓi mëka ba feye bax eno dëw̃ Afexën an.
5 Yaka këno: «Gër ebar ed Yude ro dëŋ, gër angol and Betëlexem. Ga ỹëgw ko wa alaw̃ënel an:
6 “Wëj angol and Betëlexem aŋo, gër ebar ed Yude,
Ŝëf gër ɓangol ɓangwëlik ɓand gër ebar ed Yuda hi këy,
ay gi ex na wa angol and toc.
Gër ndey na këno rëw̃ ar kë wun
gër enëng end Isërayel, ɓulunda iram an✡.”»
7 Ata Erod w̃ac këɓi yir fo ɓëŝaki ɓëjo do w̃ëka këɓi eno pënëtan aye amëd and ŝanayak emal elo aŋ.
8 Ata ga law̃ën këɓi gër Betëlexem, re ko: «Awa ŋatin tan en mëkaraw aye end lëmëta ijo eŋ. And këno watëgu aŋ, ɓakawëɗën ijo ro ene nangënati mëŋ këme yeɗ wëno ɓëte me poxi gër lëngw irexëm mo calew.»
9 Ga wëlër këni mondako gë emun eŋ, ɓëŝaki ɓën xuca këni ond gër Betëlexem oŋ. Ata emal ed watëgu bani elod apën-eñan el lëngweli këɓi. And ñatëk gër ed hi baxo lëmëta aŋ, xwëŝak.
10 Ɓëŝaki ɓën ga wat këni emal el, nëngandëra këɓi mbaŋ.

✡ **1:23 1.23** Esayi 7.14 ✡ **2:6 2.6** Miŝe 5.1

11 Lil këni gër iciw̃ ind bax ñoßand emal, sëk kënëßi lëmëta in gë Mari, nëm irexëm.
Na foxira këni do ŝale këno. Fëtëra këni ßëkwëtaya ßënd koɗi ßëŋ do ŝëmaxën këno
gë oyël or w̃ëlagu bani oŋ: kaŋe, gë aŝururu ir xwëŝëna bani gë angiri, do gë ogu
ond këni w̃acënd mir.
12 Ata sitin këßi Kaxanu në lakeli eno ßeŝ Erod amaỹi w̃aỹi aŋ. Mondako w̃aỹi këni
kwël fëña iŝëxe ond gër ebar edeßën oŋ.

End egëreli ed Yesu gër ebar ed Misëra eŋ

13 And w̃aỹi këni ßëŝaki aŋ, meleka ir Axwën in ŝanayaxën këŋo Yosef në lakeli do
re ko: «Yosef, kanil eyëßi gëreli lëmëta in gë nëm gër ebar ed Misëra. Ñëpaxëɗën
fën xali yatir këmi fel en maỹiw. Gayikwa Erod aŝala ko ŝala eŋo ɗaw̃ lëmëta in.»
14 Ga nëngëta ko Yosef, xanin këßi kwël gëmëɗ fo lëmëta in gë nëm do w̃ëla këßi
gër ebar ed Misëra.
15 Fën ỹëpax bani xali ŝës ko Erod. Ata mondako ñata bax er re baxo Axwën Kaxanu
paß gë alaw̃ënel in:
«Asëñiw̃ën w̃acëgu këmo exo canëgu gër ebar ed Misëra✡.»

End enemi ed ßëndoyer gër Betëlexem eŋ

16 And wata ko Erod mëne anëka yifa këno ßëŝaki aŋ, xoỹ ko xali xurik. Ŝëñëta
këßi ocoroɗa odexëm ok eni ye gër Betëlexem enëßi ɗaw̃ërax ɗek ßëtox ßëtoŝan
ßëŋ elod ßënd ßëniy ßëki ßëŋ xali gër ßënd ßayik gër oyer. Mondako yëla baxo Erod
kë fed gë amëd and fënëtan bano ßëŝaki aŋ.
17 Ata ñatak er reya baxo Yeremi, alaw̃ënel ar Kaxanu in:
18 «Otes kë wëlind gër angol and Rama,
Otes do gë edenitaran kë wëlind,
Raŝel këßi ỹaw̃ënd oßaŝ orexëm ol,
Ayifara yo ayifara, axo ma ex na exo cësina,
gayik ani bo ex na, ɗek ŝës këni✡.»

End omaỹi ond gër ebar ed Isërayel eŋ

19 And ŝës ko Erod aŋ, meleka ir Axwën in ŝanayaxën këŋo Yosef në lakeli gër ebar
ed Misëra.
20 Fel këŋo: «Yosef, gërëgako kanil eyëßi maỹeli lëmëta in gë nëm gër ebar ed
Isërayel. Ɓër ỹandi baßi aniyan andexëm ßën anëka nemira këni.»
21 Ata Yosef xani ko, w̃eɗ këßi lëmëta in gë nëm do w̃aỹeli këßi gër ebar ed Isërayel.
22 Ɓarikan and wël ko mëne Arëkelawos ßëtelik owun or sëm Erod ol gër ebar ed
Yude aŋ, yëda ko eni ßaka fën. Ata Kaxanu ga sitin këŋo në lakeli, ñateli këßi gër
ebar ed Galile.
23 Ye ko ỹëpax këni gër angol and këni w̃acënd Nasaret. Ata ñatak er re bani
ßëlaw̃ënel in: «Aßënasaret këno ỹana eno macënd✡.»

3

End epemëra ed Ŝaŋ Batis eŋ

1 Amëd aŋo, ŝanayaw baxo Ŝaŋ Batis gër ladawe ir gër ebar ed Yude, do ko
femërand end Kaxanu eŋ.
2 Er baxo rend: «Nëngwëtin ola orewën ol gayik owun or gër orën ɗam ex!»
3 Ata Ŝaŋ Batis ex ar baŋo rend alaw̃ënel Esayi an:
«Ala exëna ar kë xeỹërand gër ladawe,
oniw̃ orexëm ol kë rend:
“Ñanin fëña ir Axwën in!

✡ **2:15 2.15** Ose 11.11 ✡ **2:18 2.18** Yeremi 31.15 ✡ **2:23 2.23** Esayi 42.6

Ɗebëtin ɓëpëña ɓënd ko xucaxën ɓëŋ.✡”»
4 Ŝaŋ Batis, acuƈ and omban ond gelemba baxo ŝuƈand do baxo xapand enar gër
edum. Eyamb yamb irexëm in ebax owure do gë dingën iɓapuỹ.
5 Ɓëyerusalem ɓën, do gë ebar ed Yude el ƈek, gë ƈek ebar ed Yurëdeŋ el, aye bani
yend ɓura-ɓura gër ed hi baxo Ŝaŋ Batis.
6 Do mëŋ aɓuyi baɓi ɓuyind polo gër Yurëdeŋ ɓër bax futënd poyoma ɓeñëŋënax
ɓend ri këni ɓën.
7 Ata Ŝaŋ Batis wat këɓi Ofariseŋ do gë Osaduseŋ odanjëm ga yow këni gër xoɓuyi.
Re ko: «Wën ang ɓandën fo siti kën. Noỹo wa fel këŋun mëne axor ex en kwëỹëta
kiti ind Kaxanu ind kë yowënd iŋ?
8 Diyindën ƈe ari ɓandixa ɓand kë w̃asinënd mëne anëngwëta dëŋ nëngwëtak ola
orewën ol.
9 Ɗari këren yëland na gayikako Abëraxam ex axarëk arewën an kën fexaxën.
Kaxanu axor ko xor exo nëngwët oxaỹ oŋo dëŋ ex gi oɓaŝ or Abëraxam.
10 Ado anëka w̃eƈ ko ecëngwa el exo taw̃axën ɓatëx ɓaŋ ŋëŝ gër oƈëmbët: atëx
and ax dëw̃ënd na odëw̃ërëw̃en ojekax yo, asaw̃ ko saw̃ do exo ƈap gër xoƈux.
11 Wëno aɓuyi këmun ɓuyind gër men ex watixën mëne anëngwët nëngwët kën
ola orewën ol. Ɓarikan ar ke sëfëgund an këŋun ỹana eŋun ɓuyind gë panga ind
Angoc Amënëk iŋ do gë xoƈux ol. Mëŋ fangak nëmëc wëno: ado wëno axe ñap ex
na mo peƈët ɓapeƈ ɓandexëm ɓaŋ.
12 Ekëƈa lëkaya ko gër ataxan andexëm exo pelëraxën gër eɓar edexëm. Aẅëla ko
w̃ëla bële in exo cacëx gër akërukëru andexëm. Ɓarikan enenar eŋ alap ko lap gër
xoƈux or ax ƈomind na gë eƈomi.»

End xoɓuyi or Yesu eŋ

13 Ata Yesu ga xaniw ko gër ebar ed Galile, yow ko Yurëdeŋ, gër Ŝaŋ Batis, eŋo
ɓuyixën.
14 Ɓarikan Ŝaŋ Batis añëp baxo ñëpënd do ko rend: «Wëno wa ex ar ỹapëk eye
ɓuyi an, ecëñëxët yow këy gër ndam!»
15 Na re ko Yesu: «Ɓuyile mondako dëŋ gayikwa aỹap ỹapëk exe ŋataye ƈek er ex
ŝenene in.» Aŋo fo w̃a ko Ŝaŋ Batis do ɓuyi këŋo.
16 Ga ko ŝëpëta Yesu, hik fol orën ol. Wat këŋo Angoc and Kaxanu aŋ ga ko fedaw
gër ndexëm ang eƈëxwëte epeŝax fo.
17 Wëlik oniw̃ gër orën: «Ajo ex Asëñiw̃ën ar pëlot gër yomb iram an. Ata wëno
mbaŋ ke nënganënd endexëm eŋ.»

4

End Yesu do gë ŝaɓucara eŋ

1 Ata Angoc Amënëk aŋ w̃ëla këŋo Yesu gër ladawe eŋo dix atëy gë ŝaɓucara in.
2 And siw̃i ko Yesu, gëmëd gë goyat xali ɓakey ofëxw onax aŋ, xor këŋo enjo eŋ.
3 Amëd aŋo, sëkaw këŋo Ayifa an, re ko: «Angëmëne Asëñiw̃ ar Kaxanu ey,
nëngwëtël oxaỹ oŋo ex gi eyamb yamb.»
4 Yaka ko Yesu: «Ga ỹëgw këni gër akayëta and Kaxanu: “Ala an aliya ko liyand gë
ƈek eyeyan ed Kaxanu el, ax gi ex na gë eyamb yamb in fo✡.”»
5 Ŝaɓucara in w̃ëla këŋo Yesu gër angol amënëk*. Ga xwët këŋo yaŋ gër ejur ed
Aciw̃ and Kaxanu,
6 re ko: «Angëmëne Asëñiw̃ ar Kaxanu ey, ƈapayal. Ax gi ex na nde aỹëgw ỹëgw
këni: “Afel këɓi fel omeleka odexëm ok endey eŋ do ɓën eni kaka gë otaxan odeɓën

✡ **3:3 3.3** Esayi 40.3 ✡ **4:4 4.4** Acariyakinëm 8.3 * **4:5 4.5** Angol and Yerusalem aŋ këni w̃acënd mondako.

ok këdi këy lapa në ekañ✡”.» 7 Yaka ko Yesu: «Ɗëte añëgw ỹëgw këni: “Ax gi ex na monëỹali Kaxanu, Axwën arey an?✡”»
8 Ŝaɓucara in wẽla këŋo ɓëte Yesu yaŋ në atënd acakax, wẽasindëra këŋo ɗek owar or gër ngwën oŋ gë enjaran endeɓën eŋ.
9 Re ko: «Ayël këmi yël owar oŋo ɗek angëmëne afoxi foxi këy gër lëngw iram eye cale.»
10 Yaka ko Yesu: «Wëj Sindan, nacëtale fa, gayikwa añëgw ỹëgw këni: “Poxiyind wayët gër lëngw ir Kaxanu, Axwën arey an, do caleyindo mëŋ fo✡.”»
11 Ata ŝaɓucara in seɓët këŋo Yesu. Sëkaw këno omeleka eno ɗëɓa.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

12 And wël ko Yesu mëne anëka sëra këno Ŝaŋ Batis aŋ, nacëta ko gër ebar ed Galile.
13 Ŝan ko Nasaret in do rëfa ko gër Kafarënawum, ler gër ɓëŋa ir anjer and Galile aŋ, gër ebar ed xwën bani ɓandëẽwëra ɓand Sabuloŋ do gë Nefëtali.
14 Mondako ñata bax er re baxo alawẽnel Esayi in:
15 «Ɓër gër ebar ed Sabuloŋ ɓën do ɓër gër ebar ed Nefëtali ɓën,
Ɓër lëgëk gër fëña ir ler gër anjer ɓën,
Ɓër lëgëk ekeg ed Yurëdeŋ ɓën,
gër ebar ed Galile ir ɓenëng ɓecëxe,
16 ɓulunda ir ỹëpak gër ecamëɗan in,
watëk angoɓen atëm,
gër ɓër ỹëpak gër ebar ed ecamëɗan ɓën,
gër ed ỹañëk ecës,
ŝanayak angoɓen atëm✡.»
17 Ata Yesu, amëd aŋo dëŋ ỹana baxo ko femënd mondako: «Nëngwëtin ola orewën ol gayik owun or gër orën ol ɗam ex!»

End ɓësëfan ɓëỹanar eŋ

18 Akey amat, Yesu ko sëfand ɓëŋa ir anjer and Galile in. Wat këɓi Simoŋ, ar nëngwët baŋo Piyer an, do gë Andëre aɓinëm, ga këni lapëra owën gër anjer, ɓëŝëpët ɓër oxan ebani.
19 Yesu ga sëka këɓi re ko: «Wën tëfëgune tan mun di ɓëɓar ɓër ɓela.»
20 Ataŋ seɓ këni na owën oŋ do kwël sëf këno.
21 Ga ye këni imbaɗ, wat kënëɓi ɓër aminëmëra ɓëŝëxe, ɓosëñiẽ ɓor Sebede, Ŝak do gë aɓinëm Ŝaŋ. Awẽxëtëra bani wẽxëtërand owën oreɓën oŋ gë sëm ireɓën polo në ikuluŋ. Yesu wac këɓi:
22 ataŋ seɓ këni kuluŋ in, gë sëm ireɓën ak, do kwël sëf këno.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

23 Ebar ed Galile el ɗek baxo sëfërand Yesu, do baɓi sëyalirand Ɓëŝëwif ɓën gër ɓaciẽ ɓacaleya ɓandeɓën. Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ baxo femërand do afakën baɓi fakënënd ɓela ɓën oŝëxwëra or ex yo do gë oseỹi or ex yo.
24 Ata mondako wëli bax owac orexëm ol ɗek ebar ed Siri el†. Awẽlanëgu bano wẽlanëgund ɗek ɓër bax sorond ɓën, ɓër lëk baɓi ocëxwëra od ex yo ɓën, gë ɓër baɓi soronënd ɓëyël ɓën, gë ɓër gë ŝënan ɓën, do gë ɓëseỹik ɓën. Ɗek baɓi fakënënd.
25 Ata moñëmb bani ỹëmbënd ɓela ɓër baŋo sëfarand Yesu ɓën, gër ed ko ye yo: hik gër ebar ed Galile, hik gër ed Ɓangolepëxw, hik gër ed Yude, hik gër angol and Yerusalem, hik gër ebar ed ekeg ed Yurëdeŋ el.

✡ **4:6 4.6** Calemoñëẽ 91.11-12 ✡ **4:7 4.7** Acariyakinëm 6.16 ✡ **4:10 4.10** Acariyakinëm 6.18 ✡ **4:16 4.16** Esayi 8.23 † **4:24 4.24** Amëd aŋo, ebar ed Isërayel el do gë ed Siri el emun emat xwën bax. Gër Damas ebaxo gofërëner ilëngw in.

5

End osëyali or gër etënd eŋ

1 Akey amat, Yesu wat këßi ßela ßën ßamëxwër ßamëxwër, ga ßarërëgu këni kap
gër etënd. Ga ỹëpa ko, xeta këno ßësëfan ßërexëm ßën.
2 Ata ñeßëta ko, këßi sëyalind mondako:
3 «Nëngandërayindëleßi ßër sitarak gër onden ßën,
gayikwa ßën xwënëk owun or gër orën ol!
4 Nëngandërayindëleßi ßër kë sesërand gërëgako ßën,
gayikwa Kaxanu ayifara këßi yifara!
5 Nëngandërayindëleßi ßër nënga këßi onden ßën,
gayikwa ßën kë ßëteli ebar el!
6 Nëngandërayindëleßi ßër ỹandi këßi ola or ŝenene
ang eyamb-yamb fo ßën,
ßër sel këßi ang men fo ßën,
gayikwa Kaxanu ayël yël këßi eni yamb or ŝenene ol xali eni med!
ayël këßi yël eni ceß xali eßi ped.
7 Nëngandërayindëleßi ßër gë axaỹënan ßën,
gayikwa Kaxanu axaỹënan këŋo xaỹënan ßën ßëte!
8 Nëngandërayindëleßi ßër gë owẽkw owẽnëk ßën
gayikwa ßën ex ßër këŋo wat Kaxanu ßën!
9 Nëngandërayindëleßi ŝaland aketëxeta ßën
gayikwa ßën kë hi oßaŝ or Kaxanu ol!
10 Nëngandërayindëleßi ßër kënëßi rixërand në end epëß ed fëß këni end ŝenene
ßën,
gayikwa ßën xwënëk owun or gër orën ol!
11 Nëngandërayindëleŋun ado enun cirërand,
ado enun dixërand, ado enun nagaŝandërand end ex yo në end owẽac oram.
12 Nëngandërayindëleŋun, mandërayindën onënga ol gayik amaŝën atëm kën sëkëx
yaŋ gër orën. Enimin mondako banëßi rixërand ßëlawënel ßër Kaxanu ßër
lëngwatëgu këŋun gër ngwën ßën.»

End ongal do gë angoßen eŋ

13 «Wën ex ongal ond ebar oŋ. Ɓari angëmëne ongal oŋ axac xacëk, gë ine kë ỹëw
gaŝëxe? Alexëx fo ex fac eni bëñërax ßela ßën?
14 Wën ex angoßen and ngwën aŋ. Angol and yaŋ në etënd aŋ ax gind na monem.
15 Ani pëtënënd na lambo in do eni ŋoß gë enëp, ßarikan yaŋ këni xawënd eßi
ŋoßaxënënd ɗek ßër gër iciw̃ ßën.
16 Awa ola orewën ol ŋoßayindëleßi ßela ßën, eni wataxënënd ßenjekax ßend kën
rind ßeŋ do eno cëkwaxën Sorix irewën Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an.»

End acariya do gë ßëlawẽnel eŋ

17 «Këren yëland na mëne anëka yow këme me yepën Acariya aŋ do gë er reya
këni ßëlawẽnel in. Ame yow ex na me yepën, ßarikan me ŋata.
18 Ɗal in këmun felënd, enimin, xali ex dëxëta orën ol do gë ebar el, inger gimatak
ax dëxëta na gër acariya, xali ex ŋata ɗek.
19 Awa ar kë lif apela and xurik ex ßa gër acariya do eßi tëyalind ßela ßën eno
tëfëteli an, ajo kë xuri ex ßa gër owun or yaŋ gër orën. Ɓarikan, ar kë rind er rek
acariya in do eßi tëyalind ßela ßën eno tëfëteli an, ajo ar gapak ko hi gër owun or
yaŋ gër orën.
20 Mëŋ këmun felaxënënd, angëmëne or ŝenene orewën ol ax nëmëca ex na or
ßëŝalen do gë or Ofariseŋ ol, din an ɗil na gër owun or gër orën.»

End oxoỹ eŋ

21 «Ax gi ex na nde awël wël kën er fel banëɓi ɓëxarëk ɓërewën in: “Ax gi ex na monaw̃ ala. Ar këŋo law̃ yo ala, ar kiti exo.”
22 Ɓarikan, wëno ga re këme, ar këŋo xoỹën yo aɓaỹe arexëm, ar kiti exo. Ɓëte ar këŋo re yo aɓinëm: “Wëj aŝoỹik ey!” Ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën ỹapëk eŋo kiti. Ɓëte ar këŋo re aɓinëm: “Wëj afënirëx ey!” ar gër xoɗux exo.
23 Awa angëmëne ŝaɗaxa ye këy ey di gër angëɓ do fën ey kwitaw mëne aɓaỹe arey ỹeỹ xoỹën ki na,
24 teɓël ŝaɗaxa ijo na gër angëɓ ey mara en ketënëgu pere. Do and kën xetënëgu aŋ, ɓakaw ey ŋata ŝaɗaxa irey in.
25 Angëmëne eŋun kucar gë ala do en yend ond gër kiti oŋ, wëlër in ngëŋ gër fëña këdi kën ñat exi ɗëxwëx gër axiti do axiti an exo cena eŋo pel anëkona an exi mëla gër përa.
26 Ɗal in këmi felënd ɗamana ey canaxën gër epëra elo, koɗi irey in ɗek këy nëcët.»

End orekar eŋ

27 «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Ax gi ex na mondi orekar ol.”
28 Ɓarikan wëno ga re këme, ar këŋo nëkon yo asoxari do eŋo ỹandi eni ɗakido, anëka ri këni orekar ol gër emëkw edexëm.
29 Angëmëne angës and liw̃ aŋ ki lënanënd eñëŋënax eŋ, nongoloyëtël ey ɗap caw! Gayikwa pecanëlexi ey ɓayi gë angës amat, gë exi ɗëxw Kaxanu ɗek eman eŋ gër xoɗux or ax ɗomind na gë eɗomi.
30 Angëmëne ataxan andey and liw̃ aŋ ki lënanënd eñëŋënax eŋ, kacal ey ɗap caw! Pecanëlexi ey ɓayi gë ataxan amat gë exi ɗëxw Kaxanu ɗek eman eŋ gër xoɗux or ax ɗomind na gë eɗomi.

End ecapër ed eñër eŋ

31 «Acariya aŋ rek: “Ar këŋo feland asoxari arexëm an, pëxwënëleŋo kayëta ir ex sede ir acapëra✡.”
32 Ɓarikan, wëno ga re këme, ar këŋo fela yo asoxari arexëm xarak ax gi ex na në end orekar, në ecëñëta eŋo gër orekar. Do ar këŋo ỹër yo asoxari ar fela këŋo icën indexëm, në edi exëni orekar ol gë asoxari ajo.»

End eyaŝar eŋ

33 «Awël wël kën ɓëte mëne afel fel banëɓi ɓëxarëk ɓërewën: “Ax gi ex na monjaŝar, ɓarikan and këy yaŝar gër ow̃ac or Axwën, dil ari er re këy in.”
34 Ɓarikan wëno, ga re këme, ax gi ex na dëŋ monjaŝar. Ax gi ex na monjaŝar an: hik orën ol gayik añëpara and owun or Kaxanu aŋ ex.
35 Ax gi ex na monjaŝaran ebar el gayik ambëñaxën andexëm ex. Ax gi ex na monjaŝaran ɓëte Yerusalem in gayik angol and emun etëm aŋ ex.
36 Ado gaf irey in dëŋ ax gi ex na monjaŝaran gayik emban gematak ay kor na ey peŝën, ɓëte ay kor na ey ɓanëngënin end feŝëk eŋ.
37 Gër ed ebax ey yaŝar, ga w̃a w̃a këy del “Awa”, ɓari ga ñëp ñëp këy del “Ali”. Gë ỹeỹ ɓaŝ këy na, awa er ŝaɓucara ex.»

End emaŝar eŋ

38 «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Ar këŋo fëtinën yo ala angës, pëtinënëleno mëŋ ɓëte andexëm aŋ! Ɓëte ar këŋo foyëtën yo ala añënga, poyëtënëleno mëŋ ɓëte andexëm aŋ!”
39 Ɓarikan wëno ga re këme mëne axo gi ex na monjaka axeỹax ar ki rixërand an. Angëmëne ala exi cën gër añam and liw̃, ɓexënëlo and ŝame aŋ.

✡ **5:31 5.31** Malaxi 2.14

40 Ɓëte angëmëne ala exi kwëñexënënd gayik aỹandi ỹandi këŋo exi kan acuɗ atëm aŋ, teɓënëlo gë anëngwën ak.
41 Angëmëne ala nëỹali ki na eyo ɗëɓin eɗëɓ etiɓax në apakan amat ɗëɓinëlo në ɓapakan ɓaki.
42 Ar ki xarand an, yëlëlo do ar ỹandi këŋo eyo ñomëx an, këreyëŋo ɗëc na.»

End eŋan ed ɓërangoỹëra eŋ

43 «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Balindëlexi end aŝandax eŋ, do cusëlo arangoỹëra andey an.”
44 Ɓarikan, wëno ga re këme: ŋanindënëɓi ɓër xoỹër këŋun ɓën, calenindënëɓi ɓër këŋun rixërand ɓën.
45 Mondako këni nangëraxën ɓela ɓën mëne wën oɓaŝ or Faba Kaxanu hi kën, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an. Enimin mëŋ key yo key këɓi ñoɓand gë eñan endexëm eŋ ɓela ɓën, hi këni ɓëxeỹax, hi këni ɓër ŝenene. Ɓëte aɓi ɗëcënd na tëɓ iŋ, hi këni ɓër ŝenene hi këni ɓësëmbak.
46 Angëmëne eŋun ɓalënd end ɓër këɓi ɓalënd endewën ɓën fo, amaŝën and fe wa kën ŝotëx gër Kaxanu? Ax gi ex na nde ɓësëf ɓër ŝagale ɓën dëŋ mondako wata këni?
47 Do angëmëne gë ɓëmaỹe ɓëndewën ɓëŋ fo kën ŝëmarënd, ecarax end fe wa kën rind? Ax gi ex na nde ɓësëmbak ɓën dëŋ mondako wata këni?
48 Ang hi ko ŝenene Kaxanu, Sorix irewën ak, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, wën ɓëte giyin ŝenene mondako fo.»

6

End edëcara ed ɓëxaỹënaxik eŋ

1 «Angëmëne ɓenjekax kën rind, këren caland na enun wat ɓela ɓën. Angëmëne mama dëŋ kën rind enun wataxën, amaŝën an cotëx na gër Sorix irewën Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an.
2 And këyëɓi rëcarand ɓëxaỹënaxik aŋ, kërey deyarand na poyoma eni cëkwaxën ɓela. Ax gi ex na nde mondako këni rind ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand ɓën gër ɓaciw̃ ɓacaleya do gër opëña ond gër angol enëɓi cëkwaxënënd ɓela ɓën? Ɗal in këmun felënd, mondako kë ŝanënd amaŝën andeɓën aŋ.
3 Ɓarikan, wëj and këyëɓi rëcarand ɓëxaỹënaxik aŋ, ataxan and ŝame aŋ kërex nangënd na er kë rind and liw̃ in.
4 Dëcarayindëɓi ɓëxaỹënaxik ɓën xarak ɓela ɓën ani watënd na, do Faba Kaxanu mëŋ ar kë watënd er këy ŝonënd an, aw̃aŝën ki w̃aŝën.»

End cale eŋ

5 «And kën ŝalend aŋ, kërenëɓi tëfëtelind na ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand ɓën. Moŋan ñan cale ind mokwëŝa lëf gër ɓaciw̃ ɓacaleya iŋ, do gë ind gër ocanditëra od opëña od gër angol iŋ enëɓi wataxënënd ɓela ɓën. Wëno ɗal in këmun felënd, mondako kë ŝanënd amaŝën andeɓën aŋ.
6 Ɓarikan, wëj and ki ỹandi ey cale aŋ, përal ebët ed aciw̃ anakaya andey el, ey calexën. Faba Kaxanu, mëŋ ar ki watënd an, ayakali ki yakali er këyo xarand gër ed ɓeŋ in.
7 Ɓëte and kën ŝalend aŋ, këreŋun kurelind na eyeyan el, ɓësëmbak ɓën kë yëland mëne monjeyan mbaŋ fo ko yakalind Kaxanu.
8 Kërenëɓi tëfëtëlind na! Gayikwa Faba Kaxanu ɗek ko nangënd er ỹandi këŋun in ɗamana eno karaxën.
9 Ɓaxëtin ang ỹapëk eno calend ak:
“Faba ireɓi, wëj ar ex gër orën an,

Mënëlex owac orey ol,
10 Yowëlex owun orey ol.
Dil gër ebar er ỹandi ki in
ang këy rind gër orën ak.
11 Yëlindëɓo key yo key er këmi yamb in,
12 Teɓanëlëɓo ɓeɓër këmëni wenanënd ɓela ɓën
ang këmëni seɓanënd ak ɓiyi ɓëte ɓër këɓo wenanënd ɓën.
13 Këreyëɓo teɓ na eɓo naŋëtarand do mi mendërand. Dacëtëlëɓo gër Aỹëŋënax!”
14 Angëmëne wën aseɓan kënëɓi seɓanënd ɓela ɓën ɓamena ɓand kënun wenanënd
ɓaŋ, Faba Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, aseɓan këŋun seɓan wën ɓëte.
15 Ɓari angëmëne anëɓi teɓanënd na, aŋun teɓan na ɗe wën ɓëte ɓamena ɓandewën
ɓaŋ.»

End etiwi eŋ

16 «And kën siwind aŋ këren kaỹëninand na ang ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand ak. Ɓën ata dëxas in dëŋ këni ỹëŋëninënd eni nangëraxën ɓela ɓën mëne asiwi siwi këni. Ɗal in këmun felënd mondako kë ŝanënd amaŝën andeɓën aŋ.
17 Ɓarikan wëj and këy siwind aŋ, dëxasal aye do ey ceyaya angiri in gë gaf ak.
18 Ɓela ɓën këreni nang na mëne asiwi siwi këy. Ɓarikan, Faba mëŋ ar ki watënd gër ed ɓeŋ an, awaŝën ki waŝën.»

End napul eŋ

19 «Këren kwëjënalind na napul ir ŝot kën gër ebar ro in gayik axor ex ex yaner, axor ex eni ñama oyame ol, ɓëte axor ex eni meɗ ɓërek gër ed wëxëta kën.
20 Ɓarikan, taỹindën napul in gër orën gayik fën ax yaner na, oyame ani ñama na, ɓërek ani nëxen na ofëra eni dekaxën lëf gër ed xwët kën.
21 Awa gër ed xwët këy napul irey in, fën ex anjëlan andey aŋ.
22 «Ɓangës ɓaŋ ang lambo fo ex gër eman. Do angëmëne ɓandey ɓaŋ ɓamëngw ex ɗek eman endey eŋ xërikërak.
23 Ɓarikan angëmëne ɓaciwëk ex, ɗek eman endey eŋ ŝamëɗanëk. Awa, angëmëne er këy yëland angoɓen ex in ax gi ex na angoɓen, wëj anëka xul ki ecamëɗan el!»

End odendëran eŋ

24 «Ala ax kor na exo gi xaɗëp ir ɓëxwën ɓëxi ba eɓi diyeninënd ɓela ɓëxi. Enimin afo eŋo cus aỹanar an do eŋo ŋan axinëm an, eŋo pëɓ aỹanar an do eŋo yaf axinëm an. Mëŋ ex, wën an kor na eŋun ɓalënd gwër fo end Kaxanu eŋ do gë end koɗi eŋ.
25 Mëŋ këmun felaxënënd këren dendërand na gër aniyan andewën end er kën yamb eŋ, end kën er ŝeɓ eŋ, ba end ɓanjëm ɓand kën ŝuɗa eŋ. Aniyan andewën aŋ xëɓënëk nëmëc eyamb-yamb in, ɓëte eman eŋ xëɓënëk nëmëc ɓanjëm ɓaŋ.
26 Ax gi ex na nde aye kënëɓi watënd oŝël ol: ani neɗërand na, ani kanarand na, ɓëte ỹoweỹ ani cacënd na. Ɓarikan Faba Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, këɓi lëɓand. Ako nde yëla kën mëne endeɓën eŋ këŋo ɓalënd nëmëc gë endewën eŋ?
27 Wën ang hi kën ako, noỹo wa kë xor exo ɓaŝa ɓakey gër aniyan andexëm gë odendëran ok?»
28 «Do ine cëŋ wata kën edendëran ed në end ɓanjëm el? Ax gi ex na nde aye kën watënd opëtëfët od ondës ond gër apuỹ ok: ax diyenind na, ɓëte ax ɓanënd na ɓanjëm.
29 Ɓarikan, ado Salomoŋ dëŋ gë ɗek enjaran endexëm eŋ, mëŋ ar hi bax gë napul isëm an, ondës oŋo këŋo xucand oye ol.
30 Gayikako Kaxanu kë ỹaŋënënd mondako ondës ond gër olen oŋ, ond ex ro doro do ecan gër xoɗux oŋ, aŋun din na nde nëmëc enjekax wën? Ata wën ɓër gë ekwëta etil hi kën ɗe.

31 Këren dendërand na end er kën yamb eŋ, end er kën ŝeƀ eŋ, ba end ƀanjëm ƀand kën ŝuƈa eŋ.
32 Ɓeŋo ƈek ƀër aŋo kwëta ex na Kaxanu fo ƀën kë ŝaland wayët ƀeŋo. Ɓarikan Faba, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, anang nang ko mëne aỹap ỹapëk en cotëra ƀeƀijo ƈek.
33 Calayindën pere owun ol do gë ola or ŝenene orexëm ol gër aniyan andewën. Ata fo këŋun sënd ƈek ƀeƀër këŋun ỹandi en cot ƀën.
34 Akey and ecan aŋ gë andexëm kë rendëra, wën këren dendërand na. Akey and ex yo, er kën ŝot in, pedindëleŋun.»

7

End enëp ed ƀela eŋ

1 «Ax gi ex na mokiti ƀela ƀën këdi këŋun xiti Kaxanu wën ƀëte.
2 Enimin, ang kënëƀi xitind ƀela ak këŋun xiti wën ƀëte. Gë acariya and kënëƀi sëyinënd ƀela aŋ fo këŋun w̃aŝën wën ƀëte.
3 Inew̃a këy nëkonaxënënd atëxësëx and lëŋa këŋo aƀinëx aŋ do këy nemënd mëne wëj yer xëcar in lëŋa ki?
4 Ba mondake wa këy xor eyo pel aƀinëx: “Ñëmël mi dëxëtën atëxësëx and gër angës aŋ”, xarak wëj yer xëcar in lëŋa ki?
5 Wëj aỹëŋënax ar kë laƀayand hi këy. Dëxëtël wa pere xëcar ir gër angës andey in ey wataxën aye atëxësëx and lëŋa këŋo aƀinëx aŋ.
6 Këdi kënun ŝenaxën enun ŋatëra, kërenëƀi yëlënd na ew̃ënëk in oƈaŋët ok. Ɓëte këdi këni wëñëra oyeri ok, kërenëƀi ƈapënënd na ƀambëxwëbëxw ƀaŋ.»

End ekara ed Kaxanu eŋ

7 «Karayindëno Kaxanu eŋun yëlëraxën, calayindën en cotaxën, tëmbindën enun përëtënaxën ebët el.
8 Enimin ar kë xarand an, ayël këno yëlënd. Ar kë ŝaland an, aŝot këno ŝotënd. Do ar kë sëmbënd epëra an afërëtën këno fërëtënënd.
9 Ala nde exëna ang hi kën ro ako, ar këŋo yël itox indexëm ekaỹ and këŋo xara eyamb-yamb aŋ?
10 Ɓëte ala nde exëna ar këŋo yël andën and këŋo xara ekan aŋ?
11 Ax gi ex na nde ang xwëj kën yo anang nang kën eyël ed oƀaŝ orewën ƀeƀër yek el? Awa Sorix irewën, mëŋ ar gër orën an, aƀal këŋo ƀalënd nëmëc endewën eŋ do ayël këƀi yël ƀeƀër yek ƀën ƀër këŋo xarand ƀën!»
12 «Ang këŋun ỹandind enun dinënd ƀela ak, wën ƀëte dinindënëƀi mondako fo. Mondako rek acariya aŋ, gë okayëta od ƀëlaw̃ënel ok.
13 Ɗilin gër ebët ed mërey, gayikwa ebët ed fëña ir kë w̃ëland gër enemi el aỹang ỹangëk, do ƀëranjëm kë lilënd.
14 Mërey hik ƈe ebët el do gë fëña ir kë ñatelind gër aniyan in, ani ñëmb ex na ƀër kë watënd ƀën.»

End ƀëlaw̃ënel ƀënëgwëŝ eŋ

15 «Titinayin, ƀëlaw̃ënel ƀënëgwëŝ kë yow na. Er këni hi fac-fac in ang opeỹ onambik fo xarak lëf-lëf in ang ojëlemu okeỹax fo hi këni.
16 Gë odëw̃ërëw̃en odeƀën ok, mëne ngëŋ gë ƀeƀër këni rind ƀën kënëƀi ỹana enëƀi pëlëtënd. Ax gi ex na nde ala ax kwëcand na reseŋ në andëmbën? Ɓëte ala ax kwëcand na ondan në apeƀ?
17 Atëx anjekax aŋ, odëw̃ërëw̃en ojekax fo kë rëw̃ënd. Atëx añëŋënax aŋ, odëw̃ërëw̃en oñëŋënax fo kë rëw̃ënd.

18 Atëx anjekax aŋ, ax gind na gë odëw̃ërëw̃en oñëŋënax, atëx añëŋënax aŋ ax dëw̃ënd na odëw̃ërëw̃en ojekax.
19 Ax gi ex na nde atëx and ax dëw̃ënd na odëw̃ërëw̃en ojekax aŋ, asaw̃ këni saw̃ënd do eni ɗap gër xoɗux?
20 Awa ɓëlaw̃ënel ɓënëgwëŝ ɓën, gë ɓeɓër këni rind ɓën kënëɓi ỹana enëɓi pëlëtënd.»
21 «Ax gi ex na ɗek ɓër ke w̃acërand: “Axwën, Axwën” ɓën kë lil gër owun or gër orën, ɓarikan afo ar kë rind oñandi od Faba ir yaŋ gër orën an.
22 Yatir këme ɓakaw gër ngwën ro mëni kiti ɓela ɓën, ɓëranjëm kë ỹana exe denitaxënënd. Ata ɓërëmar eni dend: “Axwën, Axwën ax gi ex na nde paɓ gë ow̃ac orey ol bami yeyanënd ang ɓëlaw̃ënel, ɓëte paɓ gë ow̃ac orey ol bamëni w̃ayënd ɓëyël ɓën gër ɓela?” Ɓëjo ɓëte: “Axwën, ax gi ex na nde ɓiyi gë ow̃ac orey ol bami rind ɓecarax ɓendanjëm?”
23 Ɓarikan er këme ỹana mëni yakand: “Wëno amun nang ex na ɗe! Pacanaxëne wën ɓëw̃endëran ɓëjo!”»

End amatinali and ɓaciw̃ ɓaki eŋ

24 «Awa ar kë ɓaxëtënd eyeyan edam do exo dind ang re këme ak, ang asoŝan arenik ar ɓayëk aciw̃ andexëm në aparëfac fo hi ko.
25 Ga yowëk tëɓ iŋ, ofesa oŋ ỹëmëk, ekoc el ŝëñëk aciw̃ aŋo: ɓari ax wëc ex na gayikwa edëɗa edexëm el gër aparëfac hi bax.
26 Ɓarikan ar kë ɓaxëtënd yo eyeyan edam do axo dind na er re këme in, er këni wëndër gë afënirëx ar ɓayëk aciw̃ andexëm në eɗini fo.
27 Ata and yowëk tëɓ aŋ, oỹëm ol ŝëñëk aciw̃ aŋo. Ataŋ wëcëk do yëcarëk ɗek.»
28 And ñata ko Yesu aŋ, ɓela ɓën ɗek ŝaran këɓi ang baɓi sëyalind ak.
29 Enimin gë or gapak baɓi sëyalind, ax gi ex na ang ɓëŝalen ɓëreɓën ak.

8

End ar gë ameỹ eŋ

1 Yesu ga ñata ko ang baɓi sëyalind kap gër etënd ak, ŝëla ko. Ata amëxwër and ɓela aŋ këno sëfand ɓura-ɓura.
2 Na xacëraw këŋo ar gë ameỹ, foxi ko gër lëngw irexëm do ko rend: «Axwën, ga ỹandi ỹandi ki, axor këy xor eye mënën me pak.»
3 Yesu ga ñëmba këŋo, re ko: «Awa aỹandi wa ỹandi ke, mënël!» Ataŋ ala ajo w̃ën ko ga ŝanëk ameỹ aŋ.
4 Ata Yesu fel këŋo: «Awa ala këreyëŋo pel na ɗe! Ɓarikan, yel exi nëkon aŝaɗaxan an ey dixën ŝaɗaxa ir ew̃unëtan in, ang ỹëgw ko Moyis ak eni nangëraxën ɓela ɓën osede orey ol.»

End emun end ocoroɗa eŋ

5 Ga xucak eŋo, Yesu ko w̃aỹind gër Kafarënawum. Ga ko ñat, emun end ocoroɗa xacëra këŋo do këŋo xarand:
6 «Axwën, ariyenin aram an ŝëxwërak gër iciw̃, ata mbaŋ exo.»
7 Yaka ko Yesu: «Wëno ayeli këme yeli mo pakën.»
8 Ata re ko emun end ocoroɗa eŋ: «Axwën, adokiŋ wëj nde ey ŋat gër yangana iram? Axe ñap ex na! Ɓarikan, yeyanël tuŋ emat ata ko fak ariyenin aram an.
9 Gayikwa wëno dëŋ ariyenin ar ɓëlëngw ɓëram hi këme do ari këme rind ang këne felënd ak. Wëno ɓëte gë ocoroɗa od këmëni lëngwën hi këme. And këmo lawën iɓat aŋ, aye ko yend, and këmo w̃ac iŝëxe aŋ, exe tëkaw. Ɓëte and këmo fel ariyenin aram exe din ỹeỹ aŋ, ari ko rind.»

10 Yesu, ga ɓaxët këŋo emun eŋo, nëngan këŋo endexëm eŋ. Ata fel këɓi ɓër baŋo sëfërand ɓën: «Ɗal in këmun felënd, ado gër wën Ɓëyisërayel ro dëŋ, elod amo wat
ex na ar gë ekwëta edako rako an.
11 Ga re këme, akey amat, beɓët yo beɓët këni xaniraw ɓela ɓëranjëm enëɓi ketëna
Abëraxam, gë Isak do gë Yakob gër ñambëran ind gër owun or gër orën.
12 Ɓarikan oɓaŝ or gër owun ol, awãaỹ kënëɓi wãaỹ gër ecamëɗan ed fac. Mondako
këni ỹana eni denitand do eni ŋatënd eɓasa el.»
13 Ata ga ñata ko eŋo, fel këŋo emun end ocoroɗa eŋ: «Maỹil! Ga xwëta këye ako,
afak ko fak ariyenin arey an!» Ata ga yeyan ko mondako fakëx ko ariyenin an.
14 Ga xucak eŋo, Yesu ye ko gër iciw̃ ind Simoŋ Piyer. Sëk këŋo ayarawẽn isoxari
ir Simoŋ Piyer ga ŝëxw këŋo.
15 Yesu ga ñëmba këŋo na, ayarawẽn ar Simoŋ Piyer xoc këŋo ataŋ acëxwël aŋ. Ata
xani ko xwiriŝ eɓi ɗëɓa.
16 Genëka, wẽlanëgu këno ɓër gë ɓëyël ɓëranjëm. Ga xeỹan këɓi na, ɓëyël ɓën
ŝan këni gër ɓela do fakën këɓi ɓëte ɗek ɓëŝëxwëra ɓër wẽlaraw banëɓi ɓën.
17 Mondako ñata bax er re baxo alawẽnel Esayi in end Yesu eŋ:
«Mëŋ lëɓinak toro indeɓi iŋ,
Mëŋ nëmbak ocëxwëra odeɓi ok.»

End etëf ed Yesu eŋ

18 And wata ko Yesu mëne në eñëmbërëgu exëni ɓela ɓër xeta baŋo ɓën, fel këɓi
ɓësëfan ɓërexëm ɓën eni kegëta anjer aŋ!
19 Ata ga këni ye ond gër anjer oŋ, aŝalen aɓat xacëra këɓi do ko rend: «Asëyali,
asëyali, wëno gër ed këy ye yo, asëf këmi sëf.»
20 Yaka këŋo Yesu: «Ax gi ex na nde anang nang këy mëne ojakëra ok gë owãaỹi
exëni, do oŝël or gër orën ol, gë oyël exëni? Ɓari wëno Asëñiw̃ ar ala an, ado gë
añombe ak dëŋ axe gi ex na.»
21 Ata gër amëxwër and ɓësëfan rëw̃ ko ɓëte ala: «Axwën, wëno cëŋ faba nemik!
Teɓanële tan me ye mo mëxwëtaw pere.»
22 Ata Yesu yaka këŋo: «Teɓëlëɓi ɓëŝësëk ɓën eni mëxwëtar do wëj tëfëguye
wëno!»

End ekoc ed gër anjer eŋ

23 Yesu gë ɓësëfan ɓën fëra këni gër ikuluŋ do këni xegëtand.
24 And hi këni mërëxand gër anjer aŋ, ñatëguk tëɓ ind gë ekoc etëm. Ata men oŋ
kë xanind ɓomeŋ ɓomeŋ xali kë rëmbayand ikuluŋ iŋ. Yesu mëŋ, këŋo raŝënd yem.
25 Ata ɓësëfan ɓën ga ɓu këɓi, sëka këno do këno nëngëtënd: «Axwën, Axwën
ecëseleɓo ɗe! Pexënëlëɓo!»
26 Ga nëngëta ko, wẽka këɓi: «Inewa yëdaraxën kën go? Inewa ex ekwëta etil ed
ŝot kën elo?» Ga xani ko na, xeỹan ko anjer aŋ gë ekoc el. Ata yeriri!
27 Ga ŝaran këɓi ɓësëfan ɓën këni wẽkarënd: «E ala ajo? Ado anjer aŋ gë ekoc el
dëŋ aɓaxëtën këno ɓaxëtënënd!»

End ɓër gë ɓëyël eŋ

28 Yesu gë ɓësëfan ɓën ga xegëta këni, ñat këni gër ebar ed Ɓëgadara. Ata xacëra
kënëɓi ɓësoŝan ɓëxi ɓër gë ɓëyël. Gër oñeg ŝanëgu bani do ỹigën bani xali. Ado ala
abax yëxw na exo kuca fëña ir oñeg in.
29 Ga ñat këni gër ed hi baxo këni xeỹënd: «Xey wëj Asëñiw̃ ar Kaxanu, inewa
yowaxënëgu këy ro? Ba eyëɓo narën nde yow këy xarak ax ŋat ex na amëd aŋ?»
30 Nacët ako, ɓambëxwëbëxw banëɓi xaɗacërand na.
31 Ata ɓëyël ɓën këno xarand Yesu: «Këla ga wa wa këy, cëñëtalëɓo mëni ɗil
ɓambëxwëbëxw ɓaŋo fën!»

32 Ata re ko Yesu: «Yeyin!» Ga ŝan këni gër ɓësoŝan ɓëxi ɓëjo, ɓëyël ɓën lil kënëɓi
ɓambëxwëbëxw ɓaŋ. Ɓambëxwëbëxw ɓaŋ hër këni gand engew̃ ler gër ɓëŋa ir anjer,
latira këni polo gër men do noỹeli këɓi ɗek kece in.
33 Ɓëxaɗac ɓën ŝapër këni bër, hërëra këni xali gër angol reyarax këni ɗek end
ɓër gë ɓëyël eŋ.
34 Ata ɗek angol aŋ xacëra këno Yesu. Sam ga wat këno, xara këno exo ŋaw̃ëta
ebar edeɓën el.

9

End aseỹik eŋ

1 Ata Yesu ɓaka ko polo gër ikuluŋ, xegëta këni gë ɓësëfan ɓën anjer aŋ do kwël
w̃aỹi këni gër angol andeɓën.
2 Na gër ed ñat bani, lëɓiw këno aseỹik në angaw̃. Gogo nde ga nang ko Yesu mëne
ɓëjo axwëta xwëta këno. Fel këŋo aseỹik an: «Asëñiw̃ën kapinal, wëno anëka seɓan
këmi ɓamena ɓandey ɓaŋ.»
3 Ata ɓëŝalen ɓër ebax na ɓën këni rend: «Në ecir eŋo Kaxanu.»
4 Ga nang ko Yesu ang bani yëland ak, w̃ëka këɓi: «Wën inew̃a ojëlan oñëŋënax
oko gër ow̃ëkw orewën?
5 Inew̃a saxëk me de: "Anëka seɓan këmi ɓamena ɓandey ɓaŋ nde", ba: "Kanil,
ey ɗëkw ebën edey el ey yexëra nde?"
6 Ɓarikan en nangaxën mëne wëno Asëñiw̃ ar ala an, aŝot ŝot këme or gapak or
mëni teɓanënd ɓela ɓën gër ebar ro ɓamena ɓaŋ, në epelemo aseỹik an: "Kanil, ey
meɗ angaw̃ andey aŋ do ey maỹi!"»
7 Ata na dëŋ aseỹik an xani ko xwiriŝ do kwël w̃aỹi ko.
8 Ga wat këni ecarax eŋo, amëxwër aŋ yëdara këni, ata këno ŝëkwand Kaxanu mëŋ
ar yël këɓi ɓela panga itëm ind mondako an.

End Maco eŋ

9 And xani ko Yesu okucan aŋ, wat këŋo asoŝan ar këno w̃acënd Maco ga ỹëpa ko
lëf gër aciw̃ and ɓësëf ɓër ŝagale. Fel këŋo: «Wëj tëfëguye!» Ata xwiriŝ Maco do
kwël sëf këŋo.
10 Ga ỹëpara këni gër iciw̃ ind Maco, yowëraw këni ɓësëf ɓër ŝagale do gë
ɓëw̃endëran ɓëranjëm eni yambëra gë Yesu do gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën.
11 Ga wat këni eŋo, ofariseŋ ok këënëɓi hëbandërand ɓësëfan ɓën: «Inew̃a këni
yambëraxënënd asëyali arewën an gë ɓësëf ɓër ŝagale ɓën do gë ɓëw̃endëran ɓën?»
12 Ga wël këɓi Yesu, yaka ko: «Ɓëŝëxwëra ɓën kë yend gër axora, ax gi ex na
ɓëɓëngw ɓën.
13 Ata yeyin en tëyax er w̃acayak eyeyan elo in: "Er w̃ëka këmun wën ɓulunda
iram in, en gi gë axaỹënan do eŋun ɓalërënd, ax gi ex na en dind ocaɗaxa." Wëno
ɓëw̃endëran yow këme mëni pel eni nëngwët ola oreɓën ol, ax gi ex na ɓër ŝenene✡.»

End etiw̃i eŋ

14 Ata ñatëgu këni ɓësëfan ɓër Ŝaŋ Batis ɓën, w̃ëka këno Yesu: «Inew̃a ɓayik ani
tiw̃ind na ɓësëfan ɓërey ɓën ang këmi siw̃ind laŋ ɓiyi gë ofariseŋ ak?»
15 Yesu yaka këɓi: «Oɗawo od ŝambenjar ir kë ỹërënd ok axor nde këni xor eni
caminarand xarak gër ekana ɓayi këni? Ayow kë yow ɓakey ɓand këni ŝapër ɓaŋ,
amëd aŋo këni siw̃i.
16 «Ala ax kaɗënd na anjëm akarëk gë angaŝax gayikwa angaŝax aŋ ata kë reg
akarëk aŋ do ex ŋesi kaŝ-kaŝ.

✡ **9:13 9.13** Ose 6.6

17 Ɓëte andamat fo ex, ala ax cëlënd na ngoy ingaf në ɓamote ɓakarëk. Angëmëne
ala exo di mondako, ɓamote ɓaŋ kë fëtira ex nexënara do ngoy iŋ ex ɗexira. Në
ɓamote ɓangaŝax ỹapëk mocël ngoy ingaf iŋ ex gixën momëxwëta.»
18 Ga këɓi felëra mondako, ñatëgu ko alëngw ar aciw̃ acaleya. Foxi ko gër lëngw
irexëm ko rend: «Asëyali endënaw̃ endam eŋ eceɗe-eceɗe xoti ko, yeye eyo ŋëmba
ata ko liya gaŝëxe.»
19 Ata Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën sëfër këni gë ala ajo.
20 Ata fed këni gër fëña gë asoxari ar baŋo yexayaxënënd oŝat elod ɓëniy epëxw gë
ɓëki. Ga nëfënëfa ko gër enga, sëkën këŋo Yesu do xwixwëta ko ambana and acuɗ
andexëm aŋ gand epoy.
21 Rixën baxo mondako asoxari ajo, axwëta xwëta baxo: «Exe kaỹënd yo me
kwixwëta ɓanjëm ɓand Yesu ɓaŋ afak këme fak.»
22 Sam ga xwixwëta ko tuŋ, Yesu ŝena ko. Ga wat këŋo asoxari an, re ko: «Aɓiw̃ën
kapinal! Ga xwëta këye pakël!» Ataŋ kwël na fo fak ko.
23 Ata ñat ko Yesu gër iciw̃ ind alëngw ar aciw̃ acaleya. Sëk këɓi ɓëfarix ɓër ɓacëroti
do gë amëxwër and ɓela ga këni ɓara ofarix ol gë otes ok.
24 Ata re ko Yesu: «Pacanayin, endënaw̃ eŋ araŝ fo këŋo raŝënd, axo cës ex na.»
Ɓarikan, ga wël këno këni yepënënd er re ko in.
25 And nëcëtëra këɓi amëxwër aŋ, Yesu lil ko gër ed ren bano. Ga lëk këŋo gër
ataxan, endënaw̃ eŋ xani ko kwengweremët.
26 Ata wëlik endey eŋo ɗek ebar ed Galile el.

End ɓëŝiw̃ëk ɓëxi eŋ

27 And fakët ko Yesu oñe aŋ, ɓëŝiw̃ëk ɓëxi këno sëfand do këni xeỹënd: «Asëñiw̃
ar Dafid, Asëñiw̃ ar Dafid, kaỹënanëlexi wa ɓiyi!»
28 Ga ñat ko gër iciw̃, sëka këno. Ata w̃ëka këɓi: «Axwëta nde xwëta këne mëne
axor këme xor mun pakën?» Yaka këni: «Axwën, axwëta xwëta këmi.»
29 Ga këɓi ñëmba gër ɓangës ko rend: «Awa ga xwëta këne ako, pakiyin!»
30 Ga ŝiw̃ëta këni, Yesu xëŋa këɓi eni cësinali eŋo.
31 Ɓarikan ɓën ga ŝan këni na, gër ed këni ye yo bani reyarand end Yesu eŋ.

End amuma eŋ

32 And ye këni ɓëŝiw̃ëk aŋ, w̃ëlaw këno ɓëte amuma and lil baŋo ayël.
33 Yesu, ga nëcët këŋo ayël ajo, amuma ko yeyandërand aye. Ata amëxwër aŋ ga
ŝaran këɓi, këni rend: «Awa elod ane wat exe na end ako rako eŋ ro gër ebar ed
Isërayel!»
34 Ɓarikan, ofariseŋ ok këni rend: «Gë panga ind emun end ɓëyël iŋ këɓi nëcëtënd
ɓëyël ɓën gër ɓela!»
35 Ga xucak eŋo, Yesu ko sëfërand ɓangol ɓaŋ: ɓatëm ɓaŋ, do gë ɓatil ɓaŋ, do ko
femërand Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ gër ɓaciw̃ ɓacaleya. Ɓëte afakën baɓi
fakënënd ɓela ɓën oŝëxwëra or ex yo.
36 Ga wat këɓi ɓela ɓën ɓamëxwër, ɓamëxwër, xaỹënan këŋo gayik er hi bani ang
opeỹ od gë axaɗac këm fo.
37 Ata fel këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën: «Ekanara ed eyamb el ɗek ỹëmbëk, ɓari
ɓëxana ɓën ani ñëmb ex na.
38 Awa caleyino axwën eyamb eɓi ɓaŝaw.»

10

End oparëxanda epëxw gë oki eŋ

1 Akey amat, Yesu w̃ac këɓi ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓërexëm ɓën do yël këɓi
panga ind enëɓi nëcëtaxënënd ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ gër ɓela do ɓëte enëɓi
pakënaxënënd oŝëxwëra or ex yo do oseỹi or ex yo.
2 Mondako ebax omac od oparëxanda epëxw gë oki ok: Simoŋ ar nëngwët baŋo
Piyer an, do gë Andëre aɓinëm; Ŝak gë Ŝaŋ ɓosëñiw̃ ɓor Sebede.
3 Filip gë Barëtelemi, gë Toma, gë Maco, asëf ar ŝagale an. Ŝak, asëñiw̃ ar Alëfe
an, do gë Tade.
4 Simoŋ aw̃eran an do gë Yuda Isëkariyot, ar lëxw baŋo Yesu an.

End andiyen and oparëxanda eŋ

5 Ɓën ebax epëxw gë ɓëxi ɓër law̃ën baɓi Yesu ɓën. Ɗamana eni yexën, ɓapela
ɓaŋo yël baɓi: «Këren yend na gër ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën, ɓëte këren ɗilënd
na gër ɓangol ɓand Ɓësamari ɓaŋ.
6 Yeyindën gër Ɓëyisërayel ɓër nambërak ang oyel fo ɓën.
7 Pemërayindën tar fëña in mëne owun or gër orën ol ɗam ex.
8 Pakënindënëɓi ɓëŝëxwëra ɓën, kaninindënëɓi ɓëŝësëk ɓën gër ecës,
mënënindënëɓi ɓër gë ameỹ ɓën. Nëcëtindënëɓi ɓëyël ɓën gër ɓela. Ang xaỹënan
këŋo Kaxanu wën ak, wën ɓëte kaỹënanindëleŋun mondako fo ɓela ɓën.
9 Ỹoweỹ këren penand na: ax gi ex na kaŋe, ax gi ex na kodi, ax gi ex na yawale,
ax gi ex na weŝeni gër enar end gë ɓëmboto.
10 Ɓëte ỹoweỹ këren penand na: ax gi ex na ambaɓ, ax gi ex na ɓacuɗ ɓaki, ax
gi ex na ɓapeɗ ɓand enëmba, ax gi ex na oŝët. Ax gi ex na nde arandiyen an alëɓa
këno lëɓand gër ed ko riyenind?»
11 Ata re ko ɓëte Yesu: «Gër ed kën ñat yo hik angol atëm, hik ingol itil, mëkayindën
ba ala exëna ar ỹapëk eŋun kwëtaya. Angëmëne ala exëna ar xwëtaya këŋun ɓayiyin
gër iciw̃ indexëm xali yatir kën xuca.
12 Gër iciw̃ ind ɓër kën ñat, cëmayindënëɓi.
13 Angëmëne ɓër gër iciw̃ iŋo ɓën gë emëkw ed ŝenene xwëtaya kënun, aŝot këni
ŝot oɓetak orewën ol. Ɓari angëmëne aŋun kwëtaya ex na gë emëkw ed ŝenene,
oɓetak ol wën këŋun ɓayi.
14 Angëmëne en ŋat në iciw̃ ba në angol do ɓela ɓën eni ŋëp enun kwëtaya in, canin
gër iciw̃ iŋo ba gër angol aŋo, pëxwëcayindën obar od lëkak gër osapar orewën ok.
15 Ɗal in këmun felënd, yatir kiti ind Kaxanu ɓela ɓëjo ayëka këɓi yëka nëmëc
Ɓësodom do gë Ɓëgomor ɓën.»

End toro ind në end Yesu eŋ

16 «Awa ga këmun law̃ënënd ako en pemërand end owun or gër orën eŋ, anëka
hi kën ang oyel or ŝit në ojëlemu fo. Awa perënayindën ang ɓandën fo, do ɓëngwin
ang olëxwëte oxwël kwël fo.
17 Titinalindënëɓi Ɓëŝëwif ɓën gayik alëxw kënun ỹana enun ɗëxwënd gër kiti.
Ɓëte mbaŋ kënun ỹana enun këmërand gër ɓaciw̃ ɓacaleya ɓandeɓën.
18 Aw̃ëlara kënun ỹana enun mëlarand gër kiti. Aw̃ëlara kënun ỹana enun
mëlarand në end ow̃ac oram gër ɓëlëngw do gër ɓemun en deyaraxën endam eŋ:
gër Ɓëŝëwif, do gër ɓër ani gi ex na Ɓëŝëwif.
19 Ɓarikan and kënun lëxw gër ɓëxiti aŋ, këreŋun bëlanënd na ang kën yeyan ak
ba ang kën yaka ak. Ata amëd aŋo dëŋ kën ỹana en nangënd ang kën yaka ak.
20 Angoc Amënëk and Sorix irewën and ex gër ow̃ëkw aŋ kë ỹana eŋun pelënd ang
kën yeyan ak.
21 Ɓër hik ekun eɓat ɓën alëxwër këni ỹana eni ɗëxwër gër ecës në end ow̃ac
oram: oɓaŝ ol eni ɗëxwër, ɓëxarëk ɓën enëɓi ɗëxwënd oɓaŝ oreɓën ol do oɓaŝ ol
enëɓi ɗëxwënd ɓëxarëk ɓëreɓën ɓën.

22 Ata në end owac oram ɓela ɓën ɗek kënun ŝusëra. Ɓarikan, ar kë xemëna an, ar kë lëkaya endam xali gër ecës an, afex ko fex.
23 And kënun narën në angol aŋ, gërin në acëxen. Ɗal in këmun felënd, an paỹ na ɓangol ɓand gër ebar ed Isërayel ɓaŋ me ɓakaw wëno Asëñiw̃ ar ala an.
24 Asëfan an aŋo kucand na onëngëran asëyali arexëm an. Ɓëte xaɗëp in aŋo kucand na or gapak axwën arexëm an.
25 Gilexo tuŋ asëfan an ang asëyali arexëm ak, do xaɗëp in ang axwën arexëm ak. Angëmëne wëno axwën an, aŝus ŝus këne xali w̃ac këne Ỹëngëtir, kaŝ kënun ŝus wën ɓëram ɓën.
26 Ɓari wën kërenëɓi yëdand na ɓela ɓën gayik er ŝonayak ax bo na, ɗek kë futar.
27 Ɓëte er këni ŝësinalind ɓela ax bo na nangërarëxe. Mëŋ ex, er këmun felënd gëmëɗ in, deyarayindën goyat. Do er këmun nëkënëkand in, kwëŝayindën yaŋ gër oyur or ɓaciw̃ en pemaxën.
28 Kërenëɓi camënd na ɓër kë law̃ënd eman fo ɓën xarak ỹow̃eỹ ani koranënd na enjëw̃ eŋ. Camindëno ar kë lapënd enjëw̃ eŋ do gë eman gër xoɗux an.
29 Ax gi ex na nde gë atama and koɗi amat kënëɓi yëcënd ɓënder ɓëki? Ɓarikan, inder gimatak ax wëcënd na gër ebar xarak ax gi ex na Sorix irewën w̃ak.
30 Yama mëŋ emat emat ko fënënd omban ond ex gër ogaf odewën oŋ.
31 Këren yëdarand na, endewën këŋo xwëɓënanënd nëmëc gë end ɓënder ɓëndanjëm eŋ.
32 Mëŋ ex, ar kë reyarand yo gër ɓela mëne aram hi ko, wëno ɓëte mondako fo këmo ỹana mo pelënd endexëm eŋ Faba, yaŋ gër orën.
33 Ɓarikan ar ke yaxëta yo gër ɓela wëno ɓëte mondako fo këmo yaxëta gër Faba yaŋ gër orën.
34 «Këren yëland na mëne angwëlëra w̃ëlaw këme gër ebar ro. Ɓarikan në end owac oram këɓi ỹana eɓi kucarërand ɓela ɓën.
35 Sëm in eɓi kucarënd gë asëñiw̃, nëm in gë aɓiw̃, nëm ir eñër in gë alindaw̃ ar asëñiw̃.
36 Ala ar ex yo, gë ɓër ekun edexëm ɓën dëŋ këɓi ỹana eɓi kucarënd në end owac oram.
37 Awa ar këŋo ɓal end nëm ba end sëm nëmëc gë endam an, aŋo ñap na exo gi asëfan aram. Ɓëte ar këŋo ɓal end aɓiw̃ ba end asëñiw̃ nëmëc gë endam an, aŋo ñap na exo gi asëfan aram.
38 Ar këŋo xey exo toro ba exo cës në end owac oram an, aŋo ñap na exo gi asëfan aram.
39 Ar këŋo ỹandi exo kwël aniyan andexëm an, anemin ko nemin. Ɓarikan, ar kë nemin aniyan andexëm në end owac oram an, afexën ko fexën.
40 «Ar këŋun xwëtaya yo në end owac oram, wëno dëŋ xwëtaya ke. Ɓëte ar ke xwëtaya an, ar law̃ënëgu ke an xwëtaya këŋo.
41 Ar këŋo xwëtaya yo alaw̃ënel në end owac oram, amaŝën and alaw̃ënel ko ŝot. Ɓëte ar këŋo xwëtaya yo ala gayik ar ŝenene exo, amaŝën and ar ŝenene ko ŝot.
42 Ar këŋo yël yo në end owac oram, men ond exo ceɓ, ado exo gido ar ɓak gër ɓësëfan, ɗal in këmun felënd, aŝot ko ŝot amaŝën andexëm aŋ.»

11

End ɓësëfan ɓër Ŝaŋ Batis eŋ

1 And ñata ko Yesu ɓapela ɓand baɓi yëlënd ɓësëfan epëxw gë ɓëxi aŋ, xani ko do kwël ye ko. Eɓi tëyalirax do exo pemërax end Kaxanu eŋ gë angol, gë angol ebar ed Galile el ỹandi baŋo.

2 Xarak amëd aŋo Ŝaŋ Batis gër epëra hi baxo. Ga wël ko ɓecarax ɓend baxo rind
Kërisët ɓeŋ, lawẽn këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën.
3 And ñat këni aŋ, wẽka këno Yesu: «Wëj nde ex Afexën ar këmo ŝënind an?
Angëmëne ax gi ex na wëj, ba mo cëni nde aŝëxen?»
4 Yesu yaka këɓi: «Yeyin eno tëfëtanëx Ŝaŋ Batis er kën wëlënd do kën watënd in:
5 në eciwẽta exëni ɓëŝiwẽk ɓën, në epak exëni ɓëseỹik ɓën, në emën exëni ɓër gë
ameỹ ɓën. Ɓëte në ewëlëra exëni ɓër abax wëlëra na ɓën. Ɓëte në ekani exëni gër
ecës ɓëŝësëk ɓën do Atëfëtan aŋ në enangën exëni ɓëxaỹënaxik ɓën.
6 Awa, nëngandëraleŋo ar aŋo ŋëpëgënand na endam an.»
7 Ata ga ɓaka këni ɓërolawẽn ɓën, Yesu këɓi wẽkand ɓela ɓën end Ŝaŋ Batis eŋ:
«Inewa watëgu kën gër ladawe? Andës and kë lëfërirand ekoc nde?
8 Mondake hi ko ar ye ban eno watëgu an? Ar ŝuɗak ɓanjëm ɓanjekax nde ex? Ax
gi ex na nde ɓër gë ɓanjëm ɓanjekax ɓën gër eyang ed emun hi këni?
9 Do inewa ye ban gër ladawe? Eno watëgu alawẽnel ar Kaxanu nde? Ga re këme,
ar watëgu këno an nëmëc alawẽnel exo.
10 End Ŝaŋ ijo eŋ ỹëgw këni mëne Kaxanu rek: “Awa në eɗëngwalilemo arolawẽn
an exi ŋacan fëña in.”
11 «Ɗal in këmun felënd, ala ax gi ex na ar rëw̃ këno mondëw̃ do xuca këŋo Ŝaŋ
Batis or gapak ol. Ɓarikan, ar xurik ex ɓa gër owun or gër orën an xuca këŋo.
12 Elod ga yow ko Ŝaŋ Batis xali doro, ɓela ɓën në enëyëtëra exëni eni ɗil gër owun
or gër orën.
13 Gayikwa ɗek okayëta od ɓëlawẽnel ok do gë acariya aŋ areya reyak end owun
or gër orën eŋ xali gër Ŝaŋ Batis.
14 Do angëmëne awa wa kën er këmun felënd in, Ŝaŋ ijo ex wa alawẽnel Eli ir ebax
exo ɓakaw in.
15 Ax gi ex na nde ɗek fo wël kën? Awa!
16 «Gë noɓën këmëni watinali ɓela ɓër gë okey oko ɓën? Ata ang oɓaŝ or kë
wëkëñarand në yangana ir angol fo hi këni. Mondako kënëɓi rend ɓëcandaw̃ ɓëŋ:
17 “Farixën këmun acëroti aŋ, an man ex na. Ɓëte ỹëw̃ën këmun ojëkan od oỹaw̃,
an tes ex na.”
18 Ga yow ko Ŝaŋ Batis, abaxo yamb na ecemar, abaxo ŝeɓ na ngoy, wën re kën mëne
gë ɓëyël exo.
19 Ga yow këme wëno Asëñiw̃ ar ala an, këme yambërand do këme ŝeɓërand, do
këne rend: “Ajo ñambëran gë oŝeɓ fo xwënda ko. Ɓëte lawo ir ɓësëf ɓër ŝagale do
gë ɓëw̃endëran fo hi ko!” Ɓarikan, orenik or Kaxanu ol gë er ko rind ala arexëm in
kë ŝanayand er ŝenene.»

End eŋëp ed end Yesu eŋ

20 Ga xucak eŋo, Yesu këɓi rexërand ɓela ɓër gër ɓangol ɓand gër ed ri baxo
ɓecarax ɓendanjëm ɓën gayik ano kwëta bana, ɓëte ani nëngwët bana ola oreɓën
ol.
21 Er baxo rend: «Wën ɓër gër ɓangol ɓand Koraseŋ do gë Betësayida ɓën, mbaŋ
we këŋun! Kido ɓecarax ɓend wateli këne wën ɓeŋ ɓër gër angol and Tir do gand
Sidoŋ ɓën wat bax, awa wa doni endam eŋ, ɓëte anëngwët nëngwët doni ola oreɓën
ol. Ado gë ojaɓote doni laɓayand, eni kaỹëninand do eni panayand eyëwën el.
22 Ga re këme, yatir kiti, ɓër lëgëk gër Tir do gë Sidoŋ ɓën këɓi sax gë wën.
23 Do wën ɓër gër angol and Kafarënawum ɓën cëŋ, yëla kën Kaxanu xali yaŋ gër
orën nde këŋun fela? Ɓëtëdëŋ, gëɗ gër wur ir ɓëŝësëk këŋun lat. Kido ɓecarax ɓend
wateli këne wën ɓeŋ ɓër gër angol and Sodom ɓën wat bax, xali doro ɓayi doni.
24 Ga re këme, yatir kiti, ɓër lëgëk gër ebar ed Sodom ɓën këɓi sax gë wën.»

25 Ga ñata ko eŋo, Yesu re ko: «Faba, wëj Axwën ar orën gë ebar an, aye ri këy. Aye ri këy ga sana këyëßi oßaŝ eni nang ßend ŝon këyëßi ßëxarëk do ßër gë orenik ßeŋ.
26 Eyo Faba aye ri këy gayik mondako ỹandi ki ex gi.
27 «Beỹ ßën ɗek seßënan ke Faba, ßari ala axe nang ex na wëno Asëñiw̃, Faba fo nang ke. Bëte ala aŋo nang ex na Faba ang ax gi ex na wëno Asëñiw̃ do gë ar ỹandi ke mo nangën an.»
28 Ata Yesu fel këßi ßela ßër hi bax na ßën: «Tëkawëne wën ɗek ßër sëkwërak do ŝëmura këŋun ßën, ata këmun rëca en teyëta.
29 Mayin oxaɗac oram ol, mayin mun tëy̆ali, gayikwa mbaŋ liki këme, ßëte mbaŋ nëngak emëkw edam el, ata fo kën seyëtali ßenjëw̃ ßendewën ßeŋ.
30 Oxaɗac oram ol onëngax ex, ßëte er këmun lëßin in ax tiß ex na.»

12

End akey and eteyëta eŋ

1 Yesu gë ßësëfan ßërexëm ßën bax xucand në ocënga od bële, yatir akey and eteyëta. Ata Bësëfan ßën ga xor këßi enjo eŋ, këni w̃îŝand ßanjëra ßaŋ do këni yakënd.
2 Ofariseŋ ok ga wat kënëßi na, re këni: «Er këni rind ßësëfan ßërey in, ax ñap ex na ɗe yatir akey and eteyëta ang rek acariya ak.»
3 Barikan Yesu yaka këßi: «Wën an pën ex na nde er ri baxo Dafid in and ßot baßi enjo aŋ mëŋ gë ßër enga endexëm ßën?
4 Ax gi ex na nde alilën lilën baxo gër Aciw̃ and Kaxanu mburu icëßax iŋ? Do ax gi ex na nde ayamb yamb bani xarak aßi ñap ex na mëŋ gë ßër enga endexëm ßën gayik ani gi bana ßëŝaɗaxan? 5 Bëte an pën ex na nde gër acariya and Moyis mëne gë ßakey ßand eteyëta ßaŋ ßëŝaɗaxan ßën ayepën këni yepënënd oŝëßa or akey and eteyëta ol, lëf gër Aciw̃ and Kaxanu, xarak ani menënd na?
6 Ga re këme, wëno nëmëca këßi or gapak ol ßëŝaɗaxan ßën, ßëte wëno nëmëcak oxwëßën ol Aciw̃ and Kaxanu aŋ.
7 Er w̃ëka këŋun Kaxanu: en gi gë axaỹënan do eŋun ßalërënd andewën rewën aŋ, ax gi ex na en dind ocaɗaxa fo✡. Kido afëni fëni baŋun eyeyan elo, adonëßi nëp na ßësëfan ßëram ßën.
8 Enimin wëno Asëñiw̃ ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

End ar gë ataxan ateỹik eŋ

9 Yesu ga xani ko na, ye ko gër aciw̃ acaleya and Bëŝëwif.
10 Yatijo ar gë ataxan ateỹik yow baxëna gër cale. Ata ßëŝalen ßën do gë Ofariseŋ ok ga këni ŝala end këno nagaŝanaxën Yesu eŋ, w̃ëka këno mama dëŋ: «Aỹap nde ỹapëk paß gë acariya aŋ epakën ed aŝëxwëra gë akey and eteyëta el?»
11 Yesu yaka këßi: «Wën ßëte mun mëka ɗamana mun yakaxën. Ar ŝot këŋo ifeỹ iɓat fo an, aseß nde këŋo seß and lati ko polo në ambëxw gë akey and eteyëta aŋ? Aŋo cëpët na nde mondako dëŋ?
12 Xarak ala an wa xëßënëk nëmëc ejel ed ex yo, mëŋ ex aỹap ỹapëk edi ed enjekax el gë akey and eteyëta aŋ.»
13 And ñata ko aŋ, Yesu fel këŋo aseỹik an: «Yënël ataxan aŋ!» Ga yën ko, ataŋ ßëngwëk ataxan aŋ.
14 Ataŋ ŝan këni ofariseŋ ok eni wëlërëx ang këni ri eno ɗawãxën Yesu ak.
15 Ga wata ko Yesu, facana ko na, ata sëfa këno ßëranjëm. Fakëndëra këßi ɗek ßër ŝëxwëra bax ßën.
16 Barikan axëŋa baßi xëŋand eni cësinali endexëm eŋ

✡ **12:7 12.7** Ose 6.6

17 ex ŋataxën er ỹëgw ko alaw̃ënel Esayi endexëm in mëne Kaxanu rek:
18 «Nëkoɗo ariyenin aram an, mëŋ ex ar sana këmo gë onënga an, mëŋ ex ar pëlot gër yomb iram an. Ɓëte mëŋ këmo yël Angoc andam aŋ, eɓi nangënaxën or ŝenene ol ɗek ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ.
19 Ani campëre na gë ala, oniw̃ orexëm ax wëli na xali fac gër opëña od gër angol, ala aŋo keỹënaxën na.
20 Axo bac na eñamb engëbik eŋ,
Enjeb end riw̃ak eŋ axo ɗomin na, xali eɓi kor ɓela ɓën gë or ŝenene ol.
21 Do ɓenëng ɓecëxe ɓeŋ endexëm këni ỹana eni yarënd✡.»

End aŝiw̃ëk eŋ

22 Ga xucak eŋo, w̃ëlagu këno gër Yesu ala ar ŝiw̃ bax, ar gë oniw̃ këm. Ga hi bax ar gë ɓëyël ŝëxwëraxën baxo mondako. Yesu ga fakën këŋo, ala ajo ko yeyandërand aye ɓëte ko watërand këri-këri.
23 Ata ɗek amëxwër aŋ ŝaran këɓi xali do këni w̃ëkarënd end Yesu eŋ ba mëŋ ex Asëñiw̃ ar Dafid an.
24 Ɓarikan ofariseŋ ok ga wël këni eŋo këni rend: «Yama gë panga ind Ỹëngëtir iŋ, emun end ɓëyël eŋ, ga këɓi nëcëtënd nde ɓëyël ɓën gër ɓela.»
25 Yesu ga nang ko ang bani yëland ak, re ko: «Angëmëne ɓela ɓër owun oɓat eni merënd, owun olo ala ti kë lati. Ɓëte, angëmëne ɓela ɓër ekun eɓat eni merënd, ekun elo aŝapër kë ŝapër. Do ɓëte ɓër angol amat eni merënd, angol aŋo aŝapër kë ŝapër.
26 Angëmëne Sindan eŋo ŋw̃ayënd Sindan, në emer exo gaɓat, ax ɓayi na owun orexëm ol.
27 Do angëmëne wëno gë panga ind Ỹëngëtir iŋ këmëni nëcëtënd ɓëyël ɓën gër ɓela, oɓaŝ orewën ol cëŋ, gë panga ind noỹo kënëɓi nëcëtënd? Mëŋ ex, ɓën dëŋ kë hi ɓëxiti ɓërewën ɓën.
28 Ɓarikan angëmëne gë panga ind Angoc and Kaxanu iŋ këmëni nëcëtënd ɓëyël ɓën, awa owun or Kaxanu ol anëka ñatënëgu këŋun.
29 Ax gi ex na nde ala ax kor na exo ɗil në iciw̃ ind ar gë ojaw̃ eŋo kandëra ɗek xarak aŋo ɓon ex na? Ax gi ex na nde afo eŋo ɓon pere do eŋo kap aye exo meɗëraxën?
30 Ar ax ma ex na endam an, arangoỹëra andam hi ko. Ɓëte, ar axe dëcand na eɓar an, në eyëc exo.
31 Mëŋ këmun felaxënënd amena and ex yo ado ex gido ocir od Kaxanu, gë eteɓan ex. Ɓari emëŝen ed Angoc Amënëk el, ax gi ex na gë eteɓan.
32 Ar ke yeyanan eñëŋënax wëno Asëñiw̃ ar ala an, Kaxanu aseɓan këŋo seɓan. Ɓari ar këŋo yeyanan eñëŋënax Angoc Amënëk an, Kaxanu aŋo teɓan na gër ngwën ind doro ɓëte aŋo teɓan na gër ind ecan.
33 «Ax gi ex na nde atëx anjekax aŋ kë rëw̃ënd odëw̃ërëw̃en ojekax ok do añëŋënax aŋ odëw̃ërëw̃en oñëŋënax ok? Ax gi ex na nde paɓ gë odëw̃ërëw̃en ok kë hind monang atëx aŋ?
34 Wën ɓandën ɓaŋo, mondake kën xor en yeyan ɓenjekax, wën ɓëỹëŋënax ɓëjo? Gayikwa er lëɓëk gër ow̃ëkw orewën in kë ŝanënd gër osëỹ orewën.
35 Ala ar gë emëkw ejekax an, ɓenjekax kë ŝanënd gër etëỹ edexëm. Ɓarikan ar gë emëkw eñëŋënax an, ɓeñëŋënax kë ŝanënd gër etëỹ edexëm.
36 Ga re këme, yatir kiti, ɓela ɓën ayëka këɓi yëka në end ɓonjeyan ɓond gë ofëcak këm ɓond bani yeyandërand eŋ.
37 Gayikwa gë eyeyan edey el këy hi ar ŝenene, do eyeyan edey el ki nëp.»
38 Ata ɓëŝalen do gë ofariseŋ w̃ëka këno ɓëte Yesu: «Asëyali, ɓiyi ecarax ỹandi këɓo ey di mi wat.»

✡ **12:21 12.21** Esayi 42.1-4

39 Yesu yaka këɓi: «Wën anjex añëŋënax do and kë rind orekar aŋo nde ke w̃ëkand
mun masin ecarax? Ecarax an wat na, ang ax gi ex na end alaw̃ënel Yonas eŋ.
40 Ang ri baxo Yonas ɓakey ɓatas gër acël and angan and hël baŋo ak, mondako fo
këme ri wëno Asëñiw̃ ar ala an ɓakey ɓatas lëf gër emëkw ed ebar.
41 Ɓëninif ɓën axani këni xaniɗ, yatir kiti do enëɓi nëp ɓela ɓër gë okey oko ɓën
gayik anëngwët nëngwët bani ola oreɓën ol and ɓaxët këni epemëra ed Yonas aŋ.
42 Emun etoxari end hi bax gër ebar ed Saba eŋ, caw xaniw baxo eŋo ɓaxët
Salomoŋ, emun end gë orenik osëm eŋ. Ɓarikan wëno xuca këŋo or gapak ol
Salomoŋ. Awa yatir kiti, emun etoxari eŋo kë xani eŋun nëp.»
43 Re ko ɓëte Yesu: «And ko ŝan angoc añëŋënax në ala ar lil baŋo aŋ, gër apuỹ ko
yend, gër ed timëriŋ, exo calarax në er ko seyëta, ɓari axo cot na.
44 Ata exo de: “Ɓakaleme tan gër ed ŝanëgu këme, gër aciw̃ andam.” And ko ñat
aŋ exo tëk wafërëluŋ, ga fat këni aye do gë ỹaŋën aye.
45 Ata eɓi yen ɓangoc ɓañëŋënax ɓanjongëɓaki, ɓand xuca këŋo oxeỹ do eni ɗil
ɓën ɗek gër ala ajo. Awa ala ajo amëd aŋo ko soro nëmëc gand lil baŋo angoc amat
fo aŋ. Eŋo këŋun ɓët wën ɓësëmbak ɓër gë okey oko ɓën.»

End ɓoɓinëm ɓor Yesu do gë nëm eŋ

46 Yesu, ga këɓi felëra mondako amëxwër aŋ, ñatëgu këni nëm gë ɓoɓinëm. Ga
ŝëni këno fac, ỹandi këɓi eni kanar gë mëŋ.
47 Ata re ko ala gër amëxwër: «Axwën, yakalëɓi fac norix gë ɓoɓinëx.»
48 Yesu yaka këŋo: «Noỹo ex nëma do noɓën ex ɓëmaỹe ɓëndam?»
49 Ga w̃asi këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën, re ko: «Ɓëjo ex nëma do gë ɓëmaỹe ɓëndam
ɓëŋ.
50 Enimin, ar kë rind yo oñandi od Faba ok, mëŋ ar yaŋ gër orën an, ajo ex aɓaỹe,
do nëma.»

13

End apënëtal and ar oneɗ eŋ

1 Kwël yatijo fo, Yesu ŝan ko gër iciw̃ do ye ko ỹëpax ko gër ɓëŋa ir anjer and Galile.
2 Ga ɓarërëgu këni ɓela ɓën amëxwër atëm, xeta këno. Ata mëŋ rëfa ko në ikuluŋ
ind hi bax polo gër anjer do ỹëpax ko, xwëŝara këni ɗek gër ɓëŋa.
3 Yesu ỹana ko këɓi sëyalind gë ɓapënëtal ɓandanjëm ko rend:
4 «Mondako ri baxo ar oneɗ ga nëca ko gër oŝënga. Ga fan ko eneɗa aŋ, mar lapak
tar fëña in, ata oŝël ol lapara këni, w̃eɗara këni ɗek.
5 Mar lapak gër ebar ed gë aparëfac. Ata gogo nde ga lëgëk gayik obar ok ax ñëmb
bana.
6 Ga fëtëk eñan eŋ, ŝorëk do ñaỹëk ɗek gayik oɗëmbët ok ax tiw̃ bana.
7 Mar lapak ɓëte ŝit në acëc and gë odëmbën ata lëgëk. Ga kë raf eneɗa aŋ,
odëmbën ok xëŝak tëc.
8 Mar lapak ɓëte gër ebar ejekax. Ga lëgëk, rafëk aye do rëw̃ëk mbaŋ: anjëra amat
keme, aŋo ofëxw ocongeɓat do aŋo ofëxw osas.
9 Ax gi ex na nde ɗek fo wël kën apënëtal aŋo? Awa ɓaxëtin angëmëne gë ɓanëf
en!»
10 Ata ɓësëfan ɓën xeta këno Yesu ga ñata ko apënëtal aŋo. Ɓëka këno: «Inecëŋ
këyëɓi sëyalixënënd ɓela ɓën gë ɓapënëtal?»
11 Yesu yaka këɓi: «Ɓend owun or gër orën ɓeŋ, wën ɓësëfan ɓëram ɓën fo ỹapëk
en nang, eŋo aɓi yël ex na ɓën.
12 Kaxanu aɓaŝ këŋo ɓaŝ ar ŝotërak an exo cotëra nëmëc. Ɓari ar ax cot ex na an,
axan këno xan er xaỹ këŋo in dëŋ.

13 Mëŋ këmëni sëyalixënënd gë ɓapënëtal gayik ɓën ado eni nëkonënd ani watënd
na, ado eni ɓaxëtënd gë tëkërak aɓi pënind na.
14 Mondako kë ñatand er ỹëgw ko alawënel Esayi in:
“Ado en wëlënd awël dëŋ, din aŋun pëni na,
ado en nëkonënd anëkon dëŋ,
din an wat na.
15 Gayikwa owëkw or ɓulunda ijo oŋ, mbaŋ farëɗaɗik,
ɓanëf ɓaŋ ŝoya këni,
do afëɗ fëɗ këni ɓangës ɓaŋ,
këdi këni wat gë ɓangës ɓandeɓën ɓaŋ,
këdi këni wël gë ɓanëf ɓandeɓën ɓaŋ
këdi këɓi fëni gë owëkw oreɓën oŋ
do eni nëngwët ola oreɓën ol do wëno mëni teɓan.”
16 «Barikan, wën nëngandëraleŋun gayik në ewat en gë ɓangës ɓandewën ɓaŋ do
në ewël en gë ɓanëf ɓandewën ɓaŋ.
17 Dal in këmun felënd, ɓëlawënel ɓëranjëm do gë ɓër ŝenene ɓëranjëm ỹandi
baɓi eni wat er kën watënd in, ɓari ani wat ex na. Aỹandi ỹandi baɓi ɓëte eni wël
er kën wëlënd in, ɓari ani wël ex na.
18 Awa ɓaxëtin mun paỹën apënëtal and ar oneɗ aŋ:
19 Bër kë wëlënd eyeyan ed owun or Kaxanu do aɓi pënind na ɓën er hi këni ang
eneɗa end lapak tar fëña eŋ. Ŝaɓucara in kë yowënd exo dëxët er neɗ këni gër
owëkw oreɓën in.
20 Bëjo ɓëte er hi këni ang ebar ed gë aparëfac ed gër ed lapak eneɗa fo. Bën and
këni wël eyeyan aŋ, eni kwëta gë onënga fo.
21 Bari ani teɓënd na ex gi gë oɗëmbët gër owëkw oreɓën, ani ɗëkayand na eyeyan
elo. And këni sorond ba eni cënd në end eyeyan elo aŋ, gogo nde eɓi cena do eni
ɗap caw ekwëta ed Kaxanu el.
22 Bëjo ɓëte er hi këni ang eneɗa end lapak ŝit në acëc and gë odëmbën. Awël wël
këni eyeyan el ɓarikan ocëmu od ro gër aniyan ok, gë aŋana and napul aŋ kë xëŝand
eyeyan el xali ex tëkwan ecënar el.
23 Bëjo ɓëte er hi këni ang eneɗa end lapak gër ebar ejekax. Ga wël këni eyeyan ed
Kaxanu el, fëni këɓi, ata ŝënarëk gër owëkw oreɓën: keme, ofëxw ocongeɓat, ofëxw
osas.»

End apënëtal and wãlu-wãlu eŋ

24 Yesu ga ñata ko eŋo, fel këɓi ɓëte apënëtal acëxe: «Ako ex end owun or gër orën
eŋ. Ar oneɗ nëca baxëna gër eɗen gë eneɗa emënëk.
25 Ga fandëra ko ciŝ malu* ɓëtëgu ko gëmëɗ arangoỹëra, fan ko wec wãlu-wãlu,
do kwël ye ko.
26 And lëgëk malu aŋ lëgëk ɓëte wãlu-wãlu in, rafëk andamat xali ŝanëk do rëwëk.
27 Ata okaɗëp ok wëka këno axwën eɗen: “Faba, ax gi ex na nde eneɗa emënëk
dëŋ fan këy gër eɗen? Do feye wa ŝanëguk wãlu-wãlu ijo?”
28 Yaka këɓi: “Arangoỹëra fanëk.” Wëka këno ɓëte okaɗëp ok: “Ỹandi ki nde mi
bic wãlu-wãlu in?”
29 Yaka këɓi: “Ali, këren bic na këdi kën wiceli bële in.
30 Teɓëxën ako xali gë ekol, xali ex ŋat eŋaŝ el. Bër eŋaŝ ɓën afel këmëni felëɗ eni
ñana wãlu-wãlu in do eni kap olaŋ olaŋ me coraxën. Barikan malu in, afel këmëni
felëɗ ene mëlan gër acac andam.”»

End amatinali and eneɗa etil eŋ

* **13:25 13.25** Gër Gërek «Bële» ỹëgw këni.

31 Yesu fel këɓi ɓëte apënëtal acëxe: «Mondako ex end owun or gër orën eŋ. Ang enjëlir end mutarëd end neƈ ko ala gër andëƈa andexëm fo ex.
32 Eneƈa eŋo xurik ex ɓa ƈek ɓeneƈa ɓeŋ. Ɓarikan and kë lëg aŋ, ata kë nëmëcand ƈek ɓeɓëlëg ɓër gër andëƈa ɓën xali oŝël or gër orën ol eni yëlëra gër ɓenini ɓendexëm.»

End amatinali and lewir eŋ

33 Yesu fel këɓi ɓëte apënëtal acëxe: «Ako ex end owun or gër orën eŋ. Ang lewir ir negali ko asoxari gë pix në ɓëndeɓ ɓëtas fo hik, ata fufëk ƈek pix iŋ.»
34 Ɓeŋo ƈek sëy'alira baɓi Yesu gë ɓapënëtal.
35 Ỹoweỹ abaɓi sëy'ali na ɓela ɓën gë apënëtal këm, ex ŋataxën er ỹëgw baxo alaw̃ënel in✡: «Gë ɓapënëtal këmëni ỹana mëni tëy'alind. Afut këme ỹana me putënd ɓend ŝonayak elod ga ỹanak ngwën ɓeŋ.»

End epaỹën ed apënëtal and w̃alu-w̃alu eŋ

36 Yesu ga ñata ko end baɓi sëy'alind eŋ, seɓ këɓi amëxwër aŋ ɓaka ko gër iciw̃. Ata ga xeta këno ɓësëfan ɓën re këni: «Paỹënëlëɓo ɓiyi apënëtal and w̃alu-w̃alu aŋ, aɓo pëni ex na.»
37 Yesu yaka këɓi: «Ar kë fanënd eneƈa emënëk an, wëno Asëñiw̃ ar ala an ex.
38 Eƈen el, ngwën iŋ ex. Eneƈa emënëk eŋ ex oɓaŝ or Owun or Kaxanu ol. Ẅalu-w̃alu in ex ɓër këŋo ɓaxëtënd ŝaɓucara ɓën.
39 Arangoỹëra ar fanëk w̃alu-w̃alu an, exo ŝaɓucara in. Eŋaŝ el ex ekwët ed ngwën el, do ɓẽ̃haŝ ɓën exëni omeleka ok.
40 Awa, ang kë hi moŋaŝ pere w̃alu-w̃alu ak eni coraxën, yatir ekwët ed ngwën,
41 wëno Asëñiw̃ ar ala an këɓi law̃ënëgu omeleka odam ok eni dëxët gër owun oram ɓeɓër kë lënanënd eñëŋënax ɓën, do enëɓi ɓar ƈek ɓëw̃endëran ɓën.
42 And kënëɓi ɓarëra ƈek aŋ, enëɓi ƈap bëngënj gër angoƈux do ɓën fën këni ỹana eni denitarand do eni ŋatënd eɓasa el.
43 Xarak amëd aŋo, ɓërëw̃ak end Kaxanu ɓën, ang eñan fo këni ỹana eni watind jing-jing gër owun or Sëm ireɓën Kaxanu. Ax gi ex na nde ƈek fo wël kën? Awa!»

End ɓamatinali ɓand oyeri do gë napul eŋ

44 Yesu ŝom ko ɓëte: «Owun or gër orën ol er wëndërëk gë endey end napul ir wëg këni në oŝënga fo. Ar ŝananëk an wëg ko gaŝëxe. Ye ko gë onënga fo fan ko ƈek acota andexëm aŋ do yëc ko oŝënga olo.
45 Ɓëte owun or gër orën ol er ex ang yula ir kë ŝaland oyeri od xemëk akanji fo.
46 Ga sëk ko, ye ko fan ko ƈek acota andexëm aŋ do yëc ko oyeri oko.»

End amatinali and ebën ed oxan eŋ

47 «Owun or gër orën ol er hik ang ebën ed lap këni në anjer fo, ebën ed sëra këɓi oxan or ex yo.
48 Ata ga fëxw këni, ŝëpët kënëɓi gër ɓëŋa. Ga sana kënëɓi oyekax ol, xwët kënëɓi në ɓakange do lap kënëɓi oỹëŋënax ol.
49 Mondako kë hi yatir ekwët ed ngwën. Omeleka ok kë yow enëɓi cëfëyët ɓëw̃endëran ɓën gër ɓamara ɓand ɓërëw̃ak end Kaxanu,
50 ata enëɓi ƈapëx bëngënj gër angoƈux do ɓën fën këni ỹana eni denitarand do eni ŋatënd eɓasa el.»
51 Ga ñata ko Yesu, w̃ëka këɓi ɓësëfan ɓën: «Dodo ƈek nde fëni këŋun?» Yaka këno: «Iyo.»

✡ **13:35 13.35** Calemoñëw̃ 78.2

52 Ata re ko: «Mëŋ ex, aŝalen ar fëni këŋo aye end owun or gër orën an, ang
ar ŝotërak ɓon napul fo hi ko. Er këɓi sëyalind ɓela in ko w̃eɗëgund gër emëkw
edexëm: ɓengaŝax do gë ɓekarëk.»

End Yesu gë Ɓënasaret eŋ

53 And ñata ko ɓapënëtal ɓaŋo aŋ, Yesu xani ko na do ye ko.
54 W̃aỹi ko gër ndeɓën gër Nasaret, ata yatir akey and eteyëta këɓi sëyaliraxënd
ɓela ɓën gër aciw̃ acaleya. Ɗek baɓi ŝaranënd osëyali orexëm ol, ata këni w̃ëkarënd:
«Feye wa sëyaw ko nangëraxën ko go? Mondake ko xamënënd exo di ɓecarax ɓeŋo?
55 Ax gi ex na nde mëŋ dëŋ ex asëñiw̃ ar Yosef, afës ar otëx an? Ax gi ex na Mari
ex nde wa nëm irexëm? Ɓoɓinëm ɓëtoŝan ɓëŋ ga ex wa Ŝak, gë Yosef, gë Simoŋ do
gë Yud.
56 Ɓëmaỹe ɓëtoxari ɓëŋ ɗek ro ga hi këni wa. Do fe wa sëyaw ko ɗek ɓeŋo?»
57 Ɓënasaret ɓën, ga w̃ër bano baɓi ñëpëgënanaxënënd endexëm eŋ. Ata re ko
Yesu: «Alaw̃ënel an gër ebar edexëm fo këno yafënd, ɗek ɗek in gër ɓër ekun eɓat
gë mëŋ.»
58 Ata axo di bana ɓecarax ɓendanjëm në end oŋëpëgënan odeɓën eŋ. Ɓëngol
ɓënd ler ler gër Nasaret ɓëŋ baxo sëfërand eɓi tëyalirax.

14

End ecës ed Ŝaŋ Batis eŋ

1 Amëd aŋo, Erod emun end gër ebar ed Galile eŋ awël baɓi wëlënd ɓela ɓën ga
këni yeyandërand end Yesu eŋ.
2 Ata fel këɓi ɓër gër eyang edexëm ɓën: «Yama Ŝaŋ Batis ga xaniwëk nde gër ecës,
mëŋ ŝotaxën ko ojaw̃ od ko xoraxënënd exo di ɓecarax ok.»
3 Enimin mëŋ dëŋ sëra baŋo Ŝaŋ Batis, fëra këŋo do fokëra këŋo gë ogweyele-
gweyele, ga baŋo nëpënd në end Erojad, alindaw̃ ar aɓinëm Filip eŋ.
4 Enimin, Ŝaŋ Batis afel baŋo felënd: «Ax ñap ex na eyo ñër asoxari ar aɓinëx Filip
an.»
5 Ata mëŋ ỹandixën baŋo Erod eŋo ɗaw̃ Ŝaŋ. Ɓarikan, ayëda baɓi yëdand ɓela
ɓën gayik alaw̃ënel ar Kaxanu xwët bano.
6 Xarak, ga ñatëguk akey and rëw̃ këno aŋ, Erod ri ko ofëna. Ata aɓiw̃ ar Erojad
ko wandërand mërëxand ir ɓëliyer, ata nëngan këŋo Erod.
7 Mokamën xamën baxo anjar aŋ xali Erod yaŝar ko mëne er këŋo xara yo ayël
këŋo yël.
8 Ata endënaw̃ eŋ ga wëlërëgu këni gë nëm, re ko: «Awa yëluye gaf ir Ŝaŋ Batis in
në inëp.»
9 Ata emun eŋ ŝënd ko, ŝena këŋo ba ine yaŝaraxën baxo xali wël këno ɓëliyer
ɓën. Ɓarikan ako dëŋ re ko eno yël endënaw̃ eŋ er w̃ëka këŋo in.
10 Na law̃ën këŋo ŝoroɗa foɗëtëgu ko gaf ir Ŝaŋ Batis in lëf gër epëra.
11 Ga w̃ëlaw ko gaf in në inëp, fëxwën këŋo endënaw̃ eŋ. Ata mëŋ w̃ara ko yëlëx
këŋo nëm.
12 Ɓësëfan ɓër Ŝaŋ ɓën yen këni eman eŋ do w̃ëxëta këno. Ata ye këni eno pelëx
Yesu.

End ecemar ed ɓela owëli oco eŋ

13 Ga wël ko endey eŋo, Yesu xani ko na gër ed ebaxo do ko xegëtand gë ikuluŋ iŋ
anjer and Galile aŋ exo nacëtaxën në er tëɓ. And nangëra këni amëxwër aŋ, xanira
këni gër ɓëngol do sëf këno gë osapar.

14 And baxo ŝëpëtand gër ikuluŋ aŋ, wat këßi amëxwër aŋ. Ata ga këŋo xaỹënan,
fakëndëra këßi ßëŝëxwëra ßëreßën ßën.
15 Apenëka aŋ, sëka këno ßësëfan ßën do re këni: «Asëyali, ro në er tëß hi kène
do në emëƈ ex. Pelalëßi ßela ßën eni capër gër ßëngol eni yëcërax er këni yamb.»
16 Yesu yaka këßi: «Eyo, ßari ax ñap na eni ye mondako fo. Yëlinëßi wën dëŋ er
këni yamb.»
17 Ata yaka këno: «Ɓamburu ßanjo do gë oxan oxi fo lëkaya këmi.» 18 Aŋo re ko
Yesu: «Mëlawën tan ro», ata w̃ëlanëgu këno.
19 Ga fel këßi amëxwër aŋ eni ñëpara gër ondës, w̃eƈ ko ßamburu ßanjo ßaŋ do
gë oxan oxi ol, xeŋa ko orën ol do ŝëkwa këŋo Kaxanu. Ata hëbëndër ko, yël këßi
ßësëfan ßën eni cet.
20 Na yambëra këni, w̃ed këni ßën ƈek xali w̃ëlali këni ßakange epëxw gë ßaki gë
ßacaxaken ßand ßayitara baßi ßaŋ.
21 Ɓër lëßa baßi Yesu ßën, er hi bani në owëli oco ßësoŝan ßën fo, ala aßi pën bana
ßësoxari ßën gë oßaŝ ol.

End Yesu gër anjer and Galile eŋ

22 Ga xucak eŋo, Yesu nëỹali këßi ßësëfan ßën eni ƈëngwa ekeg elo gë ikuluŋ iŋ,
eni pelaraxën mëŋ gë amëxwër aŋ.
23 And fela këßi amëxwër aŋ, ye ko yaŋ gër etënd exo calex në er nacët. Ga kë
xwëyar, ßayi ko na gaßat.
24 Amëd aŋo ñat këni ßësëfan ßën gër ngu, ga ñawëta këni ebar el, ata men oŋ ga
kë xani ßomeŋ ßomeŋ kë lëfërirand ikuluŋ iŋ ga fed këni gë ekoc etëm.
25 Ata gand oxeya, Yesu sëf këßi do ko yend yaŋ gër men ang gër ebar fo.
26 Wat këno ßësëfan ßën ga ko wëñët gër men. Wëlandëra këßi do ga ŝëg këßi
ßenjëw̃ ßeŋ këni xeỹënd ŝor: «Oñeỹ ex, oñeỹ ex!»
27 Ata re ko Yesu: «Wëno ex, wëno ex! Kapinayin, këren yëdara na!»
28 Piyer yaka këŋo: «Axwën, angëmëne enimin wëj ex, pelële me eyeli yaŋ gër
men!»
29 Re ko Yesu: «Yow!» Ata Piyer cëpëŝëpët gër ikuluŋ, ko yend yaŋ gër men end
Yesu eŋ.
30 Ɓarikan, ga nëkon ko ekoc el, yëdara ko. Ata ga këŋo noỹeli, xeỹ ko: «Axwën,
Axwën, pexënële!»
31 Ataŋ Yesu yënën këŋo ataxan aŋ, sëra këŋo do re ko: «Oko Piyer, inew̃a ekwëta
etil elo! Inew̃a ñëpëgënaxën ki?»
32 And fëra këni gër ikuluŋ aŋ, xucak ekoc el.
33 Ɓësëfan ßër ebax polo gër ikuluŋ ßën foxi këni, gër osapar or Yesu do këni rend:
«Wëj ex enimin Asëñiw̃ ar Kaxanu an!»

End Yesu gër Genesaret eŋ

34 Ga xegëta këni anjer aŋ, ñat këni gër ebar ed bani w̃acënd Genesaret.
35 Ɓër sëk banëßi na gër ed ñat bani ßën, ga xwita këno Yesu, sëfëtëra këni eŋo
ƈek Genesaret in. Ata w̃ëlaraw kënëßi ƈek ßëŝëxwëra ßën.
36 Axara bano xarand Yesu eßi teßënd eni kwixwëta ndakaŋ ambana and acuƈ
andexëm aŋ. Do ƈek ßër bax xwixwëtand ßën bax fakënd.

15

End ßapela ßand ofariseŋ eŋ

1 Ata akey amat, ofariseŋ do gë ßëŝalen xaniw këni gër Yerusalem yow këni xali
gër ed ebaxo Yesu. W̃ëka këno:

2 «Ɓësëfan ɓërey ɓën, ine cëŋ këni yepënaxënënd ɓapela ɓand ɓëxarëk ɓaŋ? Ine
këni yambëraxënënd neɓarëxe otaxan ok?»
3 Yesu yaka këɓi: «Do wën cëŋ, ine kën yepënaxënënd apela and Kaxanu aŋ do
kën sëfënd and ɓëxarëk ɓërewën aŋ?
4 Kaxanu ga re ko: “Pëɓindëɓi norix gë sorix. Do ar këɓi xare yo nëm gë sëm, ar
eɗaw̃ ex.”
5 Ɓari wën kën rend: “Ar këɓi fel nëm gë sëm mëne er hi bax eɓi dëcaxën in,
Kaxanu yël këŋo, axor xor ko eɓi ɗëc.”
6 Awa mondako kën yepënënd er re ko Kaxanu in në end apela and ɓëxarëk
ɓërewën.
7 Wën ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi kën! Ɗal in ỹëgw ko alaw̃ënel Esayi mëne
Kaxanu rek:
8 “Ɓela ɓëjo gë etëỹ el fo këne ŝalend. Ow̃ëkw oreɓën oŋ caw ñawëta ke.
9 Ado këne ŝalend, asoro fo këni sorond gayikako ɓend këni yerëtënd ɓeŋ kënëɓi
sëyalind ɓela ɓën.”»
10 Ata Yesu w̃ac këɓi ɓër gër amëxwër ɓën do re ko:
11 «Ɓaxëtin aye eŋun pënixën eŋo: er kë ŝanënd gër etëỹ ed ala in këŋo
ɓuyarënënd, ax gi ex na er ko nënand in.»
12 Ɓësëfan ɓën, and xeta këno aŋ re këni: «Anang nde nang këy mëne ofariseŋ ok
axoỹën xoỹën këni gë eyeyan elo?»
13 Yesu yaka ko: «Atëx and axo dëɗ ex na yo Faba, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, and
edët ex.
14 Teɓëxënëɓi, ɓëŝiw̃ëk ɓër kë lasërënd exëni. Aŝiw̃ëk eŋo ɗasënd aŝiw̃ëk aŝandaw̃,
ɓën tak kë lati në ambëxw.»
15 Ata Piyer re ko: «Asëyali, paỹanëlëɓo tan apënëtal aŋo.»
16 Yaka këŋo: «Oko wën, ba an yëlarand na nde?
17 Ax gi ex na nde er ko nënand ala in gër acël kë ñatënd do ex paỹërax gër apuỹ?
18 Ɓarikan, er kë ŝanënd gër etëỹ in, gër emëkw kë xaniwënd. Ejo këŋo ɓuyarënënd
ala an.
19 Gër emëkw kë xaniwënd ɓanjëlan ɓañëŋënax ɓaŋ: olaw̃ër, orekar, eñac, orek,
enëgwëŝ, ocir.
20 Ɓeñëŋënax ɓeŋo këŋo ɓuyarënënd ala an. Ɓari eyambëra ed neɓarëxe otaxan
el ax ɓuyarënënd na.»

End Yesu do gë asoxari aliyer eŋ

21 Ga xucak eŋo, Yesu ye ko gër ebar ed Tir gë Sidoŋ.
22 Ata asoxari aɓëkanahaŋ, ar lëg bax na gër ebar elo, yow ko gër ed hi ko Yesu do
këŋo xarand: «Axwën, wëj Asëñiw̃ ar Dafid, kaỹënanëlexi wëno! Aɓiw̃ën gë ɓëyël
exo, do mbaŋ këno narëndërand.»
23 Ɓari Yesu xor ko, ado gë tëkër ak aŋo yaka ex na. Ga xeta këno ɓësëfan ɓërexëm
ɓën, w̃ëka këni: «Ayo ŋw̃ay na nde ajo? Ɓiyi ɗek ŝëŝësan këɓo ang ko xeỹërand gër
ofoy oreɓi ak!»
24 Ata Yesu yaka këŋo asoxari an: «Wëno, Ɓëyisërayel ɓër nambërak ang opeỹ ɓën
fo yow këme mëni cala.»
25 Ɓarikan, asoxari an ga sëka këŋo, foxi ko gër lëngw irexëm do re ko: «Axwën,
dëcale ako dëŋ.»
26 Yesu yaka këŋo: «Ax ye ex na enaỹët ed er këni yambënd oɓaŝ el eyëɓi ɗapën
ɓëkwërëkwër.»
27 Ata re ko asoxari an: «Eyo ɗal ex Axwën, ɓarikan ɓëkwërëkwër ɓëŋ aw̃eɗara
këni w̃eɗarand ɓeɓër kë wëcënd gër ed këni yambërand ɓër xwën këɓi ɓën.»
28 Aŋo re ko Yesu: «Awa aɓiw̃ën, wëj mbaŋ xwëta këye. Gilex ang ỹandi ki ak.»
Ata në amëd aŋo dëŋ fak ko aɓiw̃.

End Yesu do gë ɓëŝëxwëra ɓëranjëm eŋ

29 Yesu ga xani ko na gër ebar ed Tir gë Sidoŋ, sëfa ko anjer and gër Galile aŋ, ñat
ko yaŋ në etënd do ỹëpax ko.
30 Na ɓarërëgu këni ɓela ɓën ɓamëxwër ɓamëxwër. Wëlanëgu këno na: ɓëseỹik,
ɓëŝiw̃ëk, ɓamuma, ɓër goɓo do gë ɓëŝëxwëra ɓëranjëm. Xwëtëra kënëɓi gër lëngw
irexëm, ata mëŋ fakën këɓi.
31 Ata ɓamuma ɓaŋ këni yeyandërand pot-pot; ɓër goɓo ɓën do gë ɓëseỹik ɓën
këni yexërand aye, ɓëŝiw̃ëk ɓën këni watërand ŝenene. Ga wat kënëɓi, ɓela ɓën
ŝaran këɓi xali xurik do këno ŝëkwënd Kaxanu, mëŋ ar xwënëk ɓulunda ir Isërayel
an.

End ecemar ed ɓela owëli onax el

32 Ata Yesu w̃ac këɓi ɓësëfan ɓën do re ko: «Ɗek ke xaỹënanënd ɓela ɓëjo. Elod
ɓakey ɓatas këne sëfarand do ani yambëra ex na. Axe ñandi ex na mëni pela, eni
maỹira gë enjo eŋ, ɓon këni sorox gër fëña.»
33 Na re këni ɓësëfan ɓën: «Mondake kënëɓe lëɓaye ɗek ɓela ɓëjo tëɓ ro gër
apuỹ?»
34 Yesu yaka këɓi: «Ɓamburu ɓanjëgwe wa lëkaya kën?» Re këni: «Ɓanjongëɓaki
do gë ɓëngan ɓëpënëfëne.»
35 Na fel këɓi ɓela ɓën eni ñëpara gër ebar.
36 Ata w̃eɗ ko ɓamburu ɓanjongëɓaki ɓaŋ do gë ɓëngan ɓëŋ. Ga ŝëkwa këŋo
Kaxanu, hëbëndër ko do yël këɓi ɓësëfan ɓën enëɓi cetëra ɓela ɓën.
37 Ang ebani ak, yambëra këni ɗek xali w̃ed këni. Er ɓayitara baɓi in, fëxwëk
ɓakange ɓanjongëɓaki. Ata ɓësëfan ɓën w̃ëlali këni kwël.
38 Ɓër yambëra bax ɓën er ebani, ɓësoŝan ɓën fo owëli onax.
39 Ata Yesu ga fela këɓi ɓela ɓën eni maỹira, mëŋ w̃ara ko polo gër ikuluŋ do ye ko
gër ebar ed Magadaŋ.

16

End amatinali and gër orën eŋ

1 Akey amat, ofariseŋ do gë Osaduseŋ yow bax gër Yesu eno di atëy. Wëka këno
eɓi din ecarax eni nangaxën mëne gër orën xaniw ko.
2 Ata Yesu yaka këɓi: «And kë war orën apenëka aŋ, ax gi ex na nde anang kën
nangënd mëne wur in xërikërak?
3 Ɓëte gëɓër and kë hi orën ɗëmbëndëruŋ aŋ, ax gi ex na nde anang kën nangënd
mëne asëɓ kë sëɓ? Aye kën fitëndërënd er kë hi in and kën wat ang ex orën aŋ do
kën sëkwanënd en pitëndër ɓend gë okey oko ɓeŋ.
4 Ata wën anjex añëŋënax do and kë rind orekar aŋo nde ke w̃ëkand mun masin
ecarax. Ecarax end rin baŋo Kaxanu Yonas eŋ fo këmun w̃asin.» Yesu, ga yaka këɓi
na mondako, kwël ye ko.

End lewir ir Ofariseŋ do gë Osaduseŋ eŋ

5 Ga xegëta këni anjer aŋ, ɓësëfan ɓën xwita këni mëne eyamb yamb ani penaw
ex na.
6 Ata re ko Yesu: «Kwëỹëtayindën lewir ir ofariseŋ in do gë ir Osaduseŋ in.»
7 Na ɓësëfan ɓën yëla këni mëne ga xwëyaw këni ɓamburu ɓaŋ ko yeyanaxënënd
mondako.
8 Gogo nde ga nang ko Yesu, ata w̃ëka këɓi: «Wën ɓela ɓër gë ekwëta etil ɓëjo,
inew̃a kën yëlaxënënd mëne end eyamb yamb ed ɓayik an mëlaw ex na këme
yeyanënd? Awa wën mbaŋ ɓak ɗe ang xwëta këne ak!

9 Ata wën xali gërëgako aŋun pëni ex na endam eŋ. An kwitand na nde ang lëɓa bamëni ɓela owëli oco gë ɓamburu ɓanjo ak? Ɓakange ɓanjëgwe wa w̃ëlali ban gë er ɓayitara baɓi in?
10 Ɓëte and lëɓa bamëni ɓela owëli onax gë ɓamburu ɓanjongëɓaki aŋ, ɓakange ɓanjëgwe w̃ëlali ban?
11 Mondake wa ɓayik aŋun pëni ex na mëne ax gi ex na end eyamb-yamb këme yeyanënd? Ga re këme, kwëỹëtayindën lewir ir ofariseŋ in do gë ir Osaduseŋ in.»
12 Aŋo fëni këɓi ɓësëfan ɓën mëne abaɓi fel na end eyamb-yamb, ɓarikan eni titinalind osëy̆ali or ofariseŋ do gë Osaduseŋ ol baxo rend.

End ola or Yesu eŋ

13 Akey amat, Yesu ye ko gër ebar ed Sesare ir Filip. Ata ga ñat ko, w̃ëka këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën: «Gër onang or ɓela, noỹo këni rend hi këme wëno Asëñiw̃ ar ala an?»
14 Yaka këno: «Na fo exëni ɓër kë rend mëne wëj ex Ŝaŋ Batis. Ɓëjo, wëj ex alaw̃ënel Eli, ɓëjo, wëj ex alaw̃ënel Yeremi. Na fo exëni ɓëte ɓër kë rend mëne wëj alaw̃ënel aŝëxe ar Kaxanu hi këy̆.»
15 «Do wën cëŋ, noỹo kën yëland hi këme?»
16 Ata yaka këŋo Simoŋ Piyer: «Wëj ex Afexën an, Asëñiw̃ ar Kaxanu, mëŋ ar gë aniyan an!»
17 Ata re ko ɓëte Yesu: «Awa nëngandëralexi, Simoŋ, wëj asëñiw̃ ar Yonas an. Faba Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, nangën ki eŋo, ax gi ex na ala.
18 Ga re këme, Piyer, wëj ang aparëfac fo hi këy̆. Do wëno gër aparëfac aŋo këme rëɗ Amara andam aŋ, do owët or wur ir ɓëŝësëk oŋ ỹoweỹ aŋo koran na.
19 Wëj këmi fëxwën ɓacoketaya ɓand owun or gër orën ɓaŋ. Ar këy̆o seɓan yo gër ebar ro, Kaxanu aseɓan këŋo seɓan gër orën. Ɓëte er ki ỹapan yo gër ebar ro, Kaxanu aỹapan këŋo ỹapan gër orën.»
20 Ga ñata eŋo, Yesu xëŋa këɓi xali ɓësëfan ɓën eni cësinali mëne mëŋ ex Afexën an.

End ecës ed Yesu eŋ

21 Ata amëd aŋo ỹana baxo Yesu këɓi nangënënd ɓësëfan ɓën mëne afo exo ye gër Yerusalem exo torox. Gër otaxan od ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw, gër od ɓëŝalen do gër od ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ebax exo toro. Ɓën ebax eno tëra, eno narën xali eno ɗaw̃. Ɓarikan, yatir akey atasën exo kani gër ecës.
22 Ata Piyer nacët këŋo Yesu do këŋo rexërand: «Ali Axwën, Kaxanu axo ma na eŋo! Endako rako eŋ axi gi na!»
23 Ata ga ri ko wërëŝët Yesu, yaka këŋo Piyer: «Beɗitale fa Sindan! Wëj ang ar ke lënanënd eñëŋënax fo hi këy̆! Ɓanjëlan ɓandey ɓaŋ, ɓand ɓela fo ex, ax gi ex na ɓand Kaxanu.»
24 Ata ga ñata ko, fel këɓi ɓëte ɓësëfan ɓën: «Ar ỹandi këŋo exe tëf an, teɓëlexo eɓal ed gaf irexëm fo el. Yëxwëlexo toro iŋ ado ex gi alaw̃ këno law̃, exe tëfaxën.
25 Ar këŋo ɓalënd end gaf irexëm fo an, anemi ko nemi. Ɓarikan, ar kë nemin aniyan andexëm aŋ në end ow̃ac oram an, afex ko fex.
26 Inew̃a këŋo feca ar kë ŝotëra ɓeỹ ɗek gër ngwën ro an, angëmëne anemin nemin ko enjëw̃ endexëm eŋ? Er xëɓënëk ang enjëw̃ ak ax gi ex na. Do gë ine ko nëmb ala an?
27 Wëno Asëñiw̃ ar ala an and këme ye aŋ, aɓaka këme ɓakaw gër ngwën gë enjaran end Faba eŋ, do gë omeleka odexëm ok. Yatijo, këmo w̃aŝ ala kala er ỹapëk exo cot in ang ko w̃ëlaya aniyan andexëm ak.
28 Ɗal in këmun felënd, ang xwëŝara kën ro mondako, ɓërëmar ani cësëra na xarak ane wat ex na wëno Asëñiw̃ ar ala an, ga këme yow gë owun oram ol.»

17

End enjaran end Yesu eŋ

1 Ga xucak ɓakey ɓanjongamat elod ga felëra këɓi end ecës edexëm eŋ, Yesu w̃ac
këɓi Piyer, gë Ŝak do gë Ŝaŋ, aɓinëm ar Ŝak. Nacët këɓi yaŋ në etënd etëm.
2 Yaŋ gër etënd elo na, ogës odeɓën dëŋ nëngwët baxo Yesu ang baxo watind ak.
Ata dëxas irexëm in kë ỹegënd ang eñan fo do ɓanjëm ɓaŋ kë watind jing-jing ang
ɓëmal fo.
3 Ata na bërëxaɗët, ŝanayaw këni Moyis do gë Eli ga këni xanar gë Yesu.
4 Piyer fel këŋo Yesu: «Axwën, ɓon yedox ɗe ene ɓayiye ro. Ga ỹandi ỹandi ki,
wëno ata këme ri ɓaner ɓatas: amat andey, aŋo and Moyis, aŋo and Eli.»
5 Ga ko yeyan Piyer mondako, fedawëk aŋar and gë okoɗux, laɓ këɓi kwëc. Ata
wëliwëk oniw̃ ga re: «Awa ajo ex Asëñiw̃ën ar pëlot gër yomb iram an. Wëno ɓon
ke ɓalënd endexëm eŋ, ɓaxëtindëno aye.»
6 Ga wël këni oniw̃ olo, anjiỹ aŋ foxin këɓi ɓësëfan ɓësas ɓën oyiỹ oŋ ŋëŝ gër ebar.
7 Ɓarikan, and sëka këɓi Yesu aŋ, ñëmba këɓi do re ko: «Këren yëdara na,
kaniyin!»
8 Ga rënëta këni, wat këno Yesu gaɓat.
9 And bani ŝëland etënd aŋ, Yesu fel këɓi: «Ala këreno pel na ɗe er wat kën in xali
wëno Asëñiw̃ ar ala an me kani gër ecës.»
10 Ata ɓësëfan ɓën w̃ëka këno: «Inecëŋ këni rexënënd ɓëŝalen ɓën mëne afo exo
yow pere Eli?»
11 Yaka këɓi: «Ɗal ex mëne afo exo yow pere Eli, do exo mëxwëtëra ɓeỹ ɗek gër
ɓandëw̃ëra ɓand Yakob.
12 Ɓarikan ga re këme, Eli anëka yow ko, ɓela ɓën fo ɓayik ano kwita ex na mëŋ
lëkayaxën këno ang ỹandi këɓi ak. Ɓëte mondako fo këne soron wëno Asëñiw̃ ar ala
an.»
13 Ata ɓësëfan ɓën fëni këɓi mëne Ŝaŋ Batis, baŋo rend.

End Yesu do gë lëmëta ir gë ɓëyël eŋ

14 And ñat këni gëɗ gër etënd aŋ, gër ed ɓarërëgu bani ɓela ɓëranjëm, ŝanayaw
ko pëlët asoŝan, foxi ko gër lëngw ir Yesu do ko rend:
15 «E Axwën, kaỹënanëlexi lëmëta iram, ŝënan lëk këŋo do mbaŋ ko sorond. Laŋ
këŋo reɓërand: ɓandëmar gër xoɗux, ɓaŋo gër men.
16 Ga w̃ëlaw këmo ro gër ɓësëfan ɓërey, ɓën ani kor ex na eno pakën.»
17 Ata yaka këŋo Yesu: «Ata wën anjex and ɓela ɓër gë oŋëpëgënan, do ɓësëmbak
hi kën! Xali niỹe wa këme ɓayi gë wën? Xali niỹe këmun ɓuŋan? Mëlanëgune ro
itox iŋ.»
18 Yesu ga xeỹan këɓi na ɓëyël ɓën, ŝan këni ataŋ gër lëmëta, ata fak ko kwël na
fo.
19 And ɓayi këni ɓën fo aŋ, ɓësëfan ɓën ga xeta këno Yesu, w̃ëka këno: «Inew̃a
sëkwanaxën këmi mëni nëcët ɓëyël ɓën gër itox iŋo?»
20 Yesu yaka këɓi: «Ga ɓak ekwëta ed xwëta këno Kaxanu el sëkwanaxën kënëɓi.
Ɗal in këmun felënd, ekwëta edewën el ado ex ɓa gwër gë enjëlir end mutarëd, axor
xorëdon en de etënd elo: “Wëj etënd nacëtal fa ro!” Ata nacëtadox. Ɓëte ỹow̃eỹ
adon sëkwan na en di.
21 Ɓëyël ɓërako rako ɓën, cale ind gë etiw̃i fo këɓi nëcëtënd.»
22 And bani yexërand Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm aŋ gë angol gë angol, ɗek ebar ed
Galile el, afel baɓi felënd mëne mëŋ Asëñiw̃ ar ala an, alëxw këno lëxw gër otaxan
od ɓela ɓëxeỹax.
23 Afel baɓi felënd ɓëte mëne alaw̃ këno law̃, ɓari yatir akey atasën axani ko xani
gër ecës. Ata ga wël këni ɓeŋo ɗek ɓësëfan ɓën ŝamina këni.

End amarënen and Aciw̃ and Kaxanu eŋ

24 And ñat këni gër Kafarënawum aŋ, Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën fed këni gë ɓësëf ɓër ŝagale ɓën. Ata w̃ëka këno Piyer: «Asëyali arewën an, aw̃eɗ nde ko w̃eɗënd ŝagale ir Aciw̃ and Kaxanu in?»
25 Yaka ko: «Iyo, aw̃eɗ ko w̃eɗënd ɗe!» And lil ko Piyer gër iciw̃ aŋ, ɗamana exo yeyan, Yesu w̃ëka këŋo: «Simoŋ, ɓemun ɓend gër ngwën ro ɓeŋ gër noɓën këni xanand ŝagale in? Gër ɓër lëgëk gër ebar edeɓën nde, ba gër ɓëliyer nde?»
26 Yaka këŋo: «Gër ɓëliyer.» Ata re ko ɓëte Yesu: «Ɓër lëgëk gër ebar edeɓën ɓën ani meɗënd na ŝagale in.
27 Ɓarikan, këdi kënëɓo xoỹën, maral gër anjer ey ɗap engërëxato eŋ. Ekan eñanar ed kë lëk el, cëpëtëlo, do polo gër etëỹ edexëm këy sëk atama and koɗi. Mëlaw eyëɓi pëxwën ɓësëf ɓër ŝagale ɓën. Atama aŋo gwac kë hi ŝagale ir ɓiyi ɓëxi in.»

18

End alëngw eŋ

1 Ata amëd aŋo, ɓësëfan ɓën ga xeta këno Yesu, w̃ëka këno: «Pelëlëɓo noỹo hik alëngw an gër owun or gër orën?»
2 Yesu w̃acëgu këŋo itox, fela këno, xwët këŋo mërëxand, re ko:
3 «Ɗal in këmun felënd ar ax nëngwët ex na ola orexëm do exo gi ang itox iŋo an, din axo ɗil na gër owun or gër orën.
4 Mëŋ ex ar kë ɓana yo gër ola orexëm ang itox iŋo ak, alëngw ko hi gër owun or gër orën.
5 Ɓëte ar këŋo xwëtaya yo itox ind ako në end ow̃ac oram, wëno dëŋ xwëtaya ke.»

End ambesa atiɓax eŋ

6 «Ɓarikan ar këŋo lënan eñëŋënax ar w̃ak endam an, kiti ind sax doŋo iŋ ex eno dëxën angaỹ aŋoxixën and eyamb, do eno ɗap gër anjer eŋo noỹilexën.
7 Kata fo hik gër ngwën ro gayik ɓon ex ɓeɓër kë lënanënd eñëŋënax ɓën. Ekwëỹëta ed eñëŋënax el ax mënd ex na. Ɓarikan, ɓon w̃e këŋo ar këɓi lënanënd eñëŋënax ɓela an.
8 Angëmëne ataxan andey aŋ ba sapar irey in ki lënanënd eñëŋënax eŋ, kacal ey ɗap caw. Pecanëlexi ey ɗil gër aniyan and din ir din gë wal iɓat gë exi ɓayi osapar oxi, ba otaxan oki do exi ɗëxw Kaxanu gër xoɗux or din ir din.
9 Angëmëne angës andey aŋ ki lënanënd eñëŋënax eŋ, nongoloyëtël ey ɗap caw. Pecanëlexi ey ɗil gë angës amat gër aniyan and din in din gë exi ɓayi tak ɓaki, do Kaxanu exi ɗap gër anjer and xoɗux.»

End amatinali and ifeỹ eŋ

10 «Kërenëɓi yafënd na ɓërëw̃ak endam ɓën. Omeleka od këɓi nëkonand ok din këno sëkand Faba yaŋ gër orën.
11 Wëno Asëñiw̃ ar ala an, ɓër nambërak yow këme mëni pexën.
12 Ɓaxëtin amatinali aŋo, en yëlaraxën: Ax gi ex na nde ala ar ŝot këɓi opeỹ keme an, eŋo nemënd iɓat, aseɓ këɓi seɓ ofëxw ocongonax gë ocongonax ok gër kece exo yexën gër ocal od ir nem këŋo?
13 Ɗal in këmun felënd, angëmëne awat wat këŋo ifeỹ ir nem baŋo in, aŋo fo këŋo nëngandëra nëmëc, ɓari ax gi ex na në end ofëxw ocongonax gë ocongonax od gër kece eŋ.
14 Mondako fo ex end ɓërëw̃ak endam eŋ, gër Faba mëŋ ar gër orën an. Ala gaɓatak aŋo ñandi ex na exo nambëra.
15 «Angëmëne aɓinëx w̃enan ki, macëlo eyo pelëra wën ɓëxi fo. Angëmëne aɓaxët ɓaxët ki anëka xana këyo aɓaỹe irey.

16 Ɓari angëmëne axi ɓaxët ex na, calalëɓi otede oki ba otas eno pelëraxën.
17 Angëmëne aɲëp ɲëp ko eŋun ɓaxët in, mëlal endey eŋ gër ɓëlëngw ɓër Amara andewën. Ɓëte ga ɲëp ɲëp ko eɓi ɓaxët in, nangël mëne ala ar aŋo nang ex na Kaxanu hi ko. Ata ado ɓeŝindo, asëmbak ex!
18 Ɗal in këmun felënd, er kën ŝëɓan yo gër ebar ro, Kaxanu aŝëɓan ko ŝëɓan yaŋ gër orën. Ɓëte er këŋun ỹapan yo gër ebar ro, Kaxanu aỹapan këŋo ỹapan yaŋ gër orën.
19 Ɗal in këmun felënd, angëmëne ɓela ɓëxi eɓi ket gër ebar eno kara ỹeỹ gër cale, Faba, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, ayël këɓi yël.
20 Mëŋ ex, gër ed këni ɓarër yo ɓela ɓëxi ba ɓësas në end oỽac oram, wëno mërëxand ireɓën këme hi.»

End apënëtal and ar okaɗëp okeỹax eŋ

21 Ata Piyer ga sëka këŋo Yesu, ỽëka këŋo: «Axwën, ɓanjëgwe wa ỹapëk mo teɓanënd aɓaỹe and ke ỽenan aŋ? Ba ɓanjongëɓaki nde?»
22 Yesu yaka këŋo: «Ame de ex na ɗe ɓanjongëɓaki, ɓarikan ofëxw ocongoxi ɓakëlëbëd ɓanjongëɓaki.
23 Mëŋ ex, owun or gër orën ol er wëndërëk gë endey end emun end ɓar baɓi okaɗëp odexëm eɓi mëkëra ba mondake lëkaya këni napul irexëm in.
24 Ga ko fën koɗi in, ỽëlanëgu këno xaɗëp ir ɓayir bani añomëx atëm.
25 Xarak xaɗëp ijo axo gi bana gë er këŋo ỽaŝën. Ata axwën arexëm an re ko enëɓi pan mëŋ, gë alindaỽ, gë oɓaŝ ol do gë ɗek er ŝot baxo gër ekun edexëm in, exo kanaxën añomëx aŋ.
26 Ata xaɗëp ijo lapaya ko mopoxi gër osapar or axwën arexëm ko renitand: “Këla ɓuŋanële pere, ɗek këmi ỽaŝën.”
27 Ga xaỹënan këŋo, axwën ar xaɗëp an, seɓën këŋo añomëx aŋ do kwël seɓët këŋo exo maỹi.
28 And ŝan ko xaɗëp ijo aŋ, fed këni gë aŝandaỽ ar ỹomëxa baŋo tëkër koɗi. Ga ỽëlën këŋo, xër këŋo lëy, do ko rend: “Doro afo eye maŝ koɗi iram in! Maŝële koɗi iram in!”
29 Aŝandaỽ ga ŝana këŋo na, lapaya ko gër osapar orexëm do këŋo xarand: “Këla ɓuŋanële pere, aỽaŝën këmi ỽaŝën!”
30 Ɓari mëŋ ɲëp ko kweŋ, ỽëla këŋo gër epëra xali yatir këŋo ỽaŝën er ỹomëxa ko in.
31 Ɓoŝandaỽ ga wat këni ang ri baxo ak, yambën këɓi xali gër oỽëkw. Ỽara këni reyax këni ɗek gër axwën areɓën.
32 Ata axwën an ỽac këŋo xaɗëp ijo, re këŋo: “Wëj ata mbaŋ xeỹ këy ɗe! Ax gi ex na nde wëno ro seɓan këmi añomëx andey aŋ ga xara këye?
33 Wëj ɓëte ine ɓayik axi kaỹënan ex na aŝandax ang wëno ak?”
34 Na ga logën këŋo axwën an, fel këɓi eno pëxwën andiyen atiɓax exo maŝaxën er ỹomëxa ko in.
35 Ata Faba, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, mondako këŋun ri angëmëne ang hi kën ak, ala kala aŋo teɓanënd na aɓaỹe irexëm gë emëkw el ɗek.»

19

End ecapër ed eñër eŋ

1 Ga ɲata ko Yesu er baɓi sëyalind in na gër ebar ed Galile, xani ko xwiriŝ do kwël ye ko gër ed Yude, ekeg Yurëdeŋ in.
2 Ata ɓela ɓën sëfa këno ɓenga, ɓenga. Fën fakëndërax baɓi ɓër ŝëxwëra bax ɓën.
3 Ata ɲatëgu këni ofariseŋ eno di atëy. Ỽëka këno: «Aỹap nde ỹapëk asoŝan an eŋo pela alindaỽ nand këŋo ỹandi yo?»

4 Yesu yaka këɓi: «Wën an pën ex na nde gër Akayëta and Kaxanu mëne nand ỹanak aniyan na asoŝan gë asoxari ɓay këɓi Kaxanu.
5 Mëŋ ex, asoŝan an afo eɓi ŋaw̃ëta nëm gë sëm, eni ɓaraxën gë alindaw̃ do eni gi eman emat✡.
6 Awa ani ɓayi na gë nëng gë nëng, ŝapar iɓat këni hi. Mëŋ ex, ala an këreɓi capëreli na ɓër ɓar këɓi Kaxanu ɓën.»
7 Ata re këni ofariseŋ ok: «Do ine cëŋ felaxën këɓo Moyis mëne asoŝan an eŋo pelaxën alindaw̃ ñëgwënëleŋo kayëta ir acapëra?»
8 Yesu yaka këɓi: «Në end emëŝ endewën rexën baxo Moyis enëɓi peland ɓolindaw̃ ɓorewën. Ɓari ax gi bana mondako nand ỹanak aniyan na.
9 Wëno ga re këme, ar këŋo fela yo alindaw̃, xarak ax gi ex na në end orekar do eŋo ñër aŝëxe, në emenan eŋo asoxari aỹanar an. Ado orekar këni rind gë axinëm an.»
10 Ata re këni ɓësëfan ɓërexëm ɓën: «Angëmëne mondako ex emëlayan ed asoxari el, ofëcak ax gi ex na gër eñër.»
11 Yesu yaka këɓi: «Afo ɓër yël këɓi Kaxanu ɓën kë xor eŋo, ax gi ex na ɓela ɗek.
12 Gër aniyan aŋo, ɓësoŝan exëna ɓër ani kor na eni ɗaki gë asoxari. Ɓërëmar mondëw̃eli kënëɓi rëw̃elind, ɓëjo ɓela ɓën dëŋ këɓi rind eni gi mondako. Ɓëjo ɓëte në end owun or gër orën këni ɓayixënënd ñërërëxe. Ar kë xor eŋo an, tëfëlexo.»

End Yesu do gë oɓaŝ eŋ

13 Ata ñatëgu këni ɓela na gër ed baxo yeyanënd Yesu ga w̃ëlanëgu këno oɓaŝ oreɓën ol eɓi calen mokwëtan otaxan ok. Ɓari ɓësëfan ɓën xeỹënaxën kënëɓi.
14 Ata re ko Yesu: «Teɓinëɓi oɓaŝ ol ene tëka, ɓër ang oɓaŝ ɓën xwënëk owun or gër orën ol, këренëɓi ŋw̃aỹënd na!»
15 And ŝalen këɓi mokwëtan otaxan aŋ, ye ko kwël.

Endey end ar gë napul eŋ

16 Ga xucak eŋo, ñatëgu ko ŝambenjar, w̃ëka këŋo Yesu: «Asëy‧ali, enjekax end fe wa ỹapëk me di me cotaxën aniyan and din aŋ?»
17 Yesu yaka këŋo: «Ine këy‧e w̃ëkaxënënd end enjekax? Aɓat fo ex ayekax an. Angëmëne aỹandi ỹandi ki ey ɗil gër aniyan and din, tëfël ɓapela ɓaŋ.» Ata w̃ëka ko ala ajo: «Ɓand fe wa?»
18 Yesu yaka këŋo: «Ax gi ex na monaw̃ ala, ax gi ex na mondi orekar, ax gi ex na monëgwëŝan ala, ax gi ex na mondeka.
19 Pëɓëlëɓi norix gë sorix, ɓalindëlexi end aŝandax eŋ ang ki ɓalënd end gaf irey ak.»
20 Ata ŝambenjar in re ko: «Aye sëf këme ɗek ɓapela ɓaŋo, ɓëte and fe ɓayik?»
21 Yaka ko Yesu: «Angëmëne aỹandi ỹandi ki ey gi ar ŝenene, yel ey panëx acota andey aŋ do koɗi ey yëlëra ɓëxaỹënaxik ɓën. Ata këy‧ ŝot napul isëm yaŋ gër orën. And këy‧ ri mondako aŋ, yow eye tëf wëno.»
22 Ga wël ko eyeyan elo, ŝambenjar in ɓeɗi ko, ye ko kwël gayikwa ar gë napul isëm hi baxo.
23 Ata Yesu fel këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën: «Ɗal in këmun felënd, ɓon këŋo yëka ar gë napul an exo ɗilaxën gër owun or gër orën.
24 Ga re këme, gelemba saxëk exo kuca në imëd ind icëkwër gë exo ɗil ar gë napul an gër owun or gër orën.»
25 Ɓësëfan ɓën, ga wël këni eŋo, ŝaran këɓi xali. Ata re këni: «Do noỹo ngwa kë fex?»
26 Ga nëkon këɓi Yesu ang xeta bano ak, re ko: «Gër ɓela eŋo ax mënd ex na. Ɓarikan gër Kaxanu ɓeỹ ɗek wëndëk.»

✡ **19:5 19.5** Añanar 2.24

27 Aŋo re ko Piyer: «Ɓiyi cëŋ ɓeỹ ɗek seɓëraw këmi, do sëf këmi wëj. Ine këɓo hi?»
28 Yesu yaka këɓi: «Ɗal in këmun felënd, and kë ñat enëngwët ed ɓeỹ ɗek aŋ, wëno Asëñiw̃ ar ala an aỹëpa këme ỹëpa gër añëpara and owun gë enjaran endam eŋ. Ata wën ɓësëfan ɓëram ɓën ke xetëna në ɓañëpara ɓand owun epëxw gë ɓaki enëɓi kitixën Ɓëyisërayel ɓën ang exëni ɓandëw̃ëra epëxw gë ɓaki ak.
29 Angëmëne në end ow̃ac oram seɓ këɓi ala: ɓoɓinëm, nëm gë sëm, alindaw̃ gë oɓaŝ orexëm, ɓëciw̃, oŝënga, nëmëc ko ŝotëra, ɓëte ecan ecan exo tënda aniyan and din aŋ.
30 Ɓëỹanar ɓëranjëm kë hi ɓemban do ɓemban ɓëranjëm ɓëỹanar.»

20

End apënëtal and ɓëxwëc eŋ

1 «Nëkoɗ owun or gër orën ol gë er wëndërëk in. Ala ye bax mopëɗ eɓi calaraw ɓërandiyen eno kwëcën reseŋ in gër andëɗa andexëm.
2 Ɓërandiyen ɓëỹanar ɓër sëk këɓi ɓën wëlër këni eɓi cos atama and koɗi amat, ang rëp bax gër amëɗëna ak. Ata re ko eni ye gër andëɗa and reseŋ andexëm.
3 Ye ko gër angol eɓi calaw ɓërandiyen ɓëŝëxe and yatënak aŋ. Sëk këɓi ga ỹëpara këni aỹëpa fo.
4 Ata re ko: “Yeyin wën ɓëte gër andëɗa andam, ang ỹapëk ak këmun ŝos.”
5 Ɓela ɓëjo ga w̃a këni ye këni. Ye ko ɓëte gër angol and ñatëk eñan keŋ gër gaf aŋ. Ɓaka ko and hik eñan poxoŝ gaf aŋ, w̃ëlaw këɓi ɓëte ɓëŝëxe.
6 Ɓaka ko ɓëte gër angol ɗam ex cëla eñan eŋ. Sëk këɓi ɓela ɓëŝëxe ga ỹëpara këni. Ata fel këɓi: “Wën ine ɓayixën kën ro ciŝ aỹëparand fo?”
7 Yaka këno: “Ala aɓo meɗ ex na andiyen.” Ata fel këɓi eni ye ɓën ɓëte gër andëɗa and reseŋ andexëm.
8 Ga xwëyarëk, axwën andëɗa and reseŋ an fel këŋo aw̃ëxëta ar koɗi irexëm an: “Macëlëɓi ɓërandiyen ɓën eyëɓi cosëra, do ñanalëɓi ɓemban ɓën.”
9 Ga sëka këno ɓër w̃ëlaw baɓi ɗam ex cëla eñan ɓën, ŝot këni ala kala atama amat and koɗi ang rëp bax gër amëɗëna ak.
10 Felata këni ɓër w̃ëlaw baɓi elod mopëɗ gëɓër ɓën ga këni yëla mëne nëmëc këɓi ŝos. Ɓarikan, ŝos këɓi ala kala atama amat ang rëpëk gër amëɗëna ak.
11 Ala kala, and ko xana aŋ, exo ŋunëŋuna end axwën andëɗa eŋ.
12 Ata aɓat re ko: “Oko ine cëŋ ŝosaxën këyëɓo ɓiyi gwër fo gë ɓër riyenik apëxëd amat fo ɓën, xarak ɓiyi ɓuŋak oyat ok ɗek amëɗëna aŋ?”
13 Yaka këŋo: “Lawo, wëno ỹoweỹ ami menan ex na ɗe! Ax gi ex na nde atama amat wëlër baxe, ang rëpëk gër amëɗëna ak?
14 Kanal koɗi irey in ey maỹi! Wëno wa ỹandi ke mo cos arandiyen afelatar an gwër fo gë wëj.
15 Ba ame kor na nde me di ang ỹandi ke ak gë napul iram in? Ɓëte ba ga nënga këme nde ki yakëraxind wëj?”»
16 Ata Yesu ñata ko: «Mëŋ ex ɓemban ɓën kë hi ɓëỹanar do ɓëỹanar ɓën ɓemban.»

End ecës ed Yesu eŋ

17 And hi këni ɗam gër Yerusalem aŋ, Yesu nacët këɓi ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓën, re ko:
18 «Ga këne yende ako yaŋ gër Yerusalem, nangin mëne ɓela ke lëxw na wëno Asëñiw̃ ar ala an gër ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw do gër ɓëŝalen. Do ɓën and këne xiti aŋ eɓi ketan ene ɗaw̃.
19 Ɓën fo ke lëxw gër ɓela ɓër ɓenëng ɓecëxe. Ata and këne lëŝëra do ene këmëra aŋ, ene ɗaw̃ mo pika në osëx. Ɓari, wëno yatir akey atasën axani këme xani gër ecës.»

End Ŝak do gë Ŝaŋ eŋ

20 Ga xucak eŋo, alindaw̃ ar Sebede, gë ɓosëñiw̃ sëka këno Yesu. Ata foxi ko eŋo
kara ỹeỹ.
21 Yesu w̃ëka këŋo: «Inew̃a ỹandi ki.» Yaka ko: «Këla tanalëɓi wa ɓosëñiw̃ën ɓoram
ɓëjo eni ketëna gër owun orey: aɓat gand liw̃, ajo gand ŝame.»
22 Na, re ko Yesu: «Wën, an nang ex na er këne xarand in. Axor nde kën xor en
toro ang wëno ak?» Yaka këni: «Iyo, axor këmi xor.»
23 Ata re ko ɓëte Yesu: «Ɗal ex, axor kën xor en toro ang wëno ak. Ɓarikan, end ene
ketëna aɓat gand liw̃, ajo gand ŝame eŋ, ax gi ex na wëno kë sanand. Ɓër xëñënan
këɓi Faba ɓën xwënëk ɓañëpara ɓaŋo.»
24 Ga wël këni eŋo ɓësëfan epëxw ɓën xoỹën kënëɓi ɓër gë aɓinëm.
25 Ata Yesu w̃ac këɓi, re ko: «Anang nang kën mëne ɓëlëngw ɓër ɓenëng ɓecëxe
ɓën awun këni wunënd gë mbëña gër ɓela ɓër gër owar oreɓën, do ɓësëm ɓën
aw̃asin kënëɓi w̃asinënd or gapak oreɓën ol.
26 Ɓari gër enga endewën, kërex gi na mondako. Ar ỹandi këŋo yo exo gi alëngw
an, gilexo ariyenin ar ɓela ɗek.
27 Do ar ỹandi këŋo yo exo gi aỹanar gër enga endewën an, gilexo xaɗëp irewën.
28 Wëno Asëñiw̃ ar ala an mondako yow këme mun diyenin, ax gi ex na ene diyenin.
Ado aniyan andam aŋ w̃eɗ këme ang acosa fo eni pexaxën ɓela ɓëranjëm.»

End ɓëŝiw̃ëk ɓëxi eŋ

29 Yesu gë ɓësëfan ɓën ga këni ŝan angol and Yeriko aŋ, enga end ɓela baɓi sëfand
na ɓura-ɓura.
30 Xarak, ɓëŝiw̃ëk ɓëxi ỹëpa baxëna ler gër fëña do këni xararand. And wël këni
mëne Yesu kë yowënd aŋ, këni xeỹënd: «Axwën, kaỹënanëlexi ɓiyi! Kaỹënanëlexi
wa ɓiyi Asëñiw̃ ar Dafid!»
31 Ata ɓëranjëm kënëɓi xexënd eni cësina. Ɓarikan ɓën aŋo xeỹ këni kaŝ-kaŝ:
«Axwën, kaỹënanëlexi ɓiyi! Kaỹënanëlexi wa ɓiyi Asëñiw̃ ar Dafid!»
32 Ata xwëŝa ko Yesu, w̃ac këɓi. Ga ñat këni, w̃ëka këɓi: «Inew̃a ỹandi këŋun mun
din?»
33 Yaka këno: «Axwën, mi ciw̃ëta ỹandi këɓo.»
34 Ga xaỹënan këŋo, Yesu fëɗ këɓi ala kala. And fëɗët këɓi aŋ, watëra këni ataŋ
do kwël sëfa këno.

21

1 And hi këni Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɗam gër Yerusalem aŋ, ñat këni gër ingol
ind Betëfage, ler gër etënd ed gë ɓañarëka. Aŋo law̃ën këɓi ɓësëfan ɓëxi:
2 «Yeyin gër ingol ind gër lëngw. And kën ñat aŋ, ata kënëɓi sëk fali inëm mokap
do gë ipali ler gër ndexëm. Pëtëgunëɓi ene mëlanëgu.
3 Angëmëne ala w̃ëka këŋun na, yakayiɗën mëne Axwën an rek mëni mëla. Ata
këŋun seɓën enëɓi mëlaw.»
4 Ata mondako bax ex ŋata er ỹëgw ko alaw̃ënel in:
5 «Pelinëɓi ɓër gër angol and Siyoŋ ɓën,
Nëkoyino wa emun endewën eŋ ga ko yelind.
Gë onënga fo ko yelind yaŋ në fali inëm,
Yaŋ në ipali ind rëw̃ këŋo emacar end andiyen ỹëpa ko✡.»
6 Ata ɓësëfan ɓën ye këni, rix këni ang fel baɓi Yesu ak.
7 Ga w̃ëlaw kënëɓi fali inëm in do gë ipali iŋ, laɓëra kënëɓi gë ɓanjëm. Yesu ỹëpaxën
këŋo iɓat.

✡ **21:5 21.5** Sakari 9.9

8 Do ang ɓarërëgu bani ɓela ɓën moñëmb: mar rendëra këni ɓanjëm ɓandeɓën ɓaŋ
gër fëña; ɓëjo fongëtëraw këni opat gër ɓatëx do laɓ këni fëña in tar.
9 Ata ga këno sëfa Yesu, ɓëjo gand lëngw, ɓëjo gand epoy, këno ŝëkwënd do këni
xeỹënd:
«Hosana, dafëlexo Asëñiw̃ ar Dafid,
Ɓetalexo ga ko yowënd ako gë ow̃ac or Axwën ol,
Wëlilexo xali yaŋ gër orën!»
10 And ñat ko Yesu gër Yerusalem aŋ, angol aŋ ɗek fuli këni. Er bani w̃ëkarënd:
«Noỹo ngwa hi ko ala ajo?»
11 Eni yaka ɓërëmar: «Yama alaw̃ënel ar këno w̃acënd Yesu an ga ex nde! Gër Nasaret
xaniw ko, fëco gër ebar ed Galile.»

End Aciw̃ and Kaxanu eŋ

12 And ñat ko gër Yerusalem aŋ, Yesu lil ko gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu.
Ɓayëra këɓi ɗek ɓër bax fandërand do gë ɓër bax yëcërand na ɓën. Yamëra ko
ɓakwëtaya ɓand ɓënëmb ɓër koɗi ɓaŋ do gë ɓañëpara ɓand ɓëfan ɓër olëxwëte
ɓaŋ.
13 Ata fel këɓi mëne Kaxanu rek: «Aciw̃ andam aŋ and cale ex ɓarikan wën
nëngwët kën emaỹi ed ɓërek✡.»
14 Na dëŋ gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu, ñatëraw këni ɓëŝiw̃ëk do gë ɓëseỹik, ata
fakën këɓi ɗek.
15 Ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëŝalen ɓën wat këni ɗek ɓecarax ɓend ri baxo na
ɓeŋ. Wël kënëɓi ɓëte oɓaŝ ol ga këni xeỹ gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu: «Hosana,
dafëlexo Asëñiw̃ ar Dafid!»
16 Ata w̃ëka këno Yesu: «Këy wëlënd nde er këni rend oɓaŝ in?» Yaka këɓi: «Iyo aye
këme wëlënd! Do wën, ba elod an pën ex na nde gër ed ỹëgw këni endam mëne
oɓaŝ ol ɗek gë ɓënd gër oyer ak ayas këne yasëɗ✡.»
17 Ga yaka ko mondako, seɓ këɓi na, kwël ŝan ko angol and Yerusalem aŋ, ye ko gër
ingol ind Betani, gër ed hi bax exo ɗakix.

End andan eŋ

18 Ga xeyëk, Yesu fëɗar këni enjo. Ata mopëɗ gëɓër, ga ko ɓaka gër Yerusalem,
19 wat ko andan ler gër fëña. Ga ŝapan ko, sëk ko tudëŋ opat fo. Ata re ko: «Wëj
atëx aŋo ɓëte din ay dëw̃ na!» Andan aŋ ñayëk ataŋ!
20 And wat këni ɓësëfan ɓën eŋo aŋ, ŝarandëra këɓi xali do këni w̃ëkarënd:
«Mondake wa ñayëk andan aŋo ataŋ ataŋ?»
21 Ata re ko Yesu: «Ɗal in këmun felënd, angëmëne axwëta xwëta këno Kaxanu gë
oŋëpëgënan këm, ado etënd elo dëŋ ata kën fel: “Pacanal ro, ey ɗapayax gër anjer”
ata facanadox etënd el, ax gi ex na eŋaỹën ed andan fo xorëdon.
22 Nangin mëne ɗek er kën xara yo gë ekwëta gër cale, ayakali këŋun yakali
Kaxanu.»

End or gapak or Yesu eŋ

23 And ñat ko gër Yerusalem aŋ, Yesu lil ko gaŝëxe gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu.
Ga këɓi sëyalira na ɓela ɓën, ñatëgu këni ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëxarëk
ɓër Ɓëŝëwif ɓën. W̃ëka këno: «Kërëŝ wëj gë or gapak or fe këyëɓi sëyalixënënd
ɓela ɓën? Noỹo wa yël ki or gapak olo?»
24 Yesu yaka këɓi: «Wëno ɓëte, emat fo këmun w̃ëka wën. Angëmëne ayaka yaka
këne, afel këmun fel gë or gapak or fe këme rixënënd ɓeỹ ɓën.

✡ **21:13 21.13** Esayi 56.7 ✡ **21:16 21.16** Calemoñëw̃ 8.3

25 Xoɓuyi or baɓi ɓuyind ɓela Ŝaŋ Batis ol, feye wa xaniw bax? Ba gër orën nde,
ba gër ɓela nde?» Ata na ɓën këni nëkënëkërand: «And këne yakaye “Gër orën”, ata
këɓo w̃ëka: “Inew̃a ɓayik wën ano kwëta ex na?”
26 Ɓëte angëmëne ene yakaye: “Ɓela ɓën law̃ënëgu baŋo”, awa yëdanëɓene ɗe
amëxwër and ɓela aŋ gayik ɓën ɗek Ŝaŋ Batis, alaw̃ënel ar Kaxanu xwët këno.»
27 Ata yaka këno Yesu: «Ɓiyi ami nang ex na ba noỹo law̃ënëgu baŋo.» Yaka këɓi
mëŋ: «Wëno ɓëte amun pel na ba gë or gapak or fe këme rixënënd ɓeŋo.»

End apënëtal and ocambenjar oki eŋ

28 Ata Yesu fel këɓi ɓëte: «Ɓaxëtin mun pel end ar gë oɗëmëta oki eŋ. Ga w̃ac
këŋo iỹanar in fel ko: “Doro asëñiw̃ën yel ey diyenix gër andëɗa and reseŋ.”
29 Yaka ko: “Wëno axe ñandi ex na.” Ɓarikan, ŝena këŋo ye ko aye dëŋ.
30 Fel këŋo ɓëte mondako fo lëmëta ixinëm in. Mëŋ yaka ko: “Oko ado aye këme
ye Faba!” Ɓari axo ye ex na.
31 Gërëgako, lëmëta ir fe wa ri bax er ỹandi baŋo sëm ireɓën in?» Yaka këni:
«Iỹanar in!» Ata re ko Yesu: «Ɗal in këmun felënd ɓësëf ɓër ŝagale ɓën do gë
ɓësoxari ɓëỹacaxik ɓën kë ñatët gër owun or Kaxanu, wën en ɓayi emban eŋ.
32 And yow ko Ŝaŋ Batis eŋun masin fëña ir ŝenene aŋ, ɓësëf ɓër ŝagale ɓën do
gë ɓësoxari ɓëỹacaxik ɓën fo xwëta këŋo. Ɓarikan wën ado ga nang kën aye fëña
ijo, aŋun cena ex na end ola orewën eŋ gayik ano kwëta ex na.»

End apënëtal and ɓëỹan ɓëxeỹax eŋ

33 «Ɓaxëtin mun pel apënëtal acëxe. Mondako ri baxo ala. Ga ri ko andëɗa and
reseŋ, xece ko jey. Nac ko ambëxw akaraxën and omen od reseŋ do ɓay ko ɓëte
aciw̃ atëndëndër. Na seɓënan këɓi ɓëỹan eni cetërënd gë mëŋ er këni xana in. Do
ye ko kwël ɗamana.
34 And sëgëk reseŋ aŋ, axwën andëɗa an law̃ënëgu këɓi ɓëriyenin ɓërexëm ɓën
eno mëlan oŝet orexëm ol.
35 Ɓarikan ɓëỹan ɓën sëra kënëɓi ɓëriyenin ɓëjo, ŝew̃ëra këno aɓat, law̃ këno ajo
do fëtëra këno aŝëxen an.
36 Law̃ënëgu këɓi ɓëte ɓëriyenin ɓëŝëxe, nëmëc ang ebani ɓëỹanar ak, ɓëỹan ɓën
narëndëra kënëɓi ɓëte xali.
37 Mondake ko ri axwën andëɗa an, afo ga felata këŋo olaw̃ën ol asëñiw̃ ga baxo
yëland mëne afëɓ këno fëɓ.
38 Ɓarikan, ɓën and watëgu këno ga ko yow aŋ, këni rend: “Mëŋ ex ɗe ar kë ɓëteli
andëɗa an, marawën enëŋo ɗaw̃e eɓo ɓayixën.”
39 Ga ñatëgu ko lëf gër andëɗa and reseŋ, ɓëỹan ɓën ŝonjorëra këno fac-fac do
law̃ëx këno.
40 Awa gërëgako, and ko yow axwën andëɗa and reseŋ aŋ, mondake yëla kën këɓi
ri ɓëỹan ɓëjo?»
41 Yaka këni: «E gë oxoỹ osëm ko ñatëgu eɓi ɗaw̃ëra ɓela ɓëxeỹax ɓëjo do eɓi
teɓënan andëɗa and reseŋ aŋ ɓëỹan ɓëŝëxe, ɓër këŋo ỹana eŋo cetënd aŝet reseŋ
in and kë sëg aŋ.»
42 Na rew ko Yesu: «Awa do wën elod an pën ex na nde Oñëgw Omënëk od rek:
“Ekaỹ ed ŝus bani ɓëɓay ɓër aciw̃ el,
Ɓakan ko Kaxanu xali hik ekël ed aciw̃ el.
Gër Axwën xaniwëk eŋo,
Do ɓiyi ɓon këɓo ŝaranënd.”
43 Mëŋ këmun felaxënënd mëne Kaxanu axan këŋun xan owun or gër orën ol wën
Ɓëŝëwif ɓën do eɓi teɓënan enëng end ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif eni ɗëkaya ang ỹandi
këŋo ak.

44 Ekaỹ ed këme rend elo, ar këŋo wëcan an ɓënd-ɓënd ko hi,
Ar kë wëcan an, exo gi rongo-rongo
Ɓëte ar këŋo wëcan an, momot këŋo ɓot.»
45 Ga wël këni ɓapënëtal ɓaŋo, ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ofariseŋ ok fëni këɓi mëne Yesu ɓën dëŋ baɓi rend.
46 Ɗek ỹandi baɓi eno tëra. Ɓarikan amëxwër aŋ banëɓi yëdand gayik ɓëranjëm alawẽnel ar Kaxanu xwët bano Yesu.

22

End apënëtal and eñër eŋ

1 Ga xucak eŋo, Yesu këɓi felërand ɓëte gë ɓapënëtal, ko rend:
2 «Owun or gër orën ol er wëndërëk gë endey end emun end rin baŋo ekana asëñiw̃ fo.
3 Lawẽn këɓi ɓëriyenin ɓën enëɓi yen ɓër fel baɓi eni yowëraw gër ofëna ɓën. Ɓari ɓën ñëp këni eni yow.
4 Lawẽn këɓi ɓëte ɓëriyenin ɓëŝëxe, enëɓi pelëx: “Ogaŝ odam ok do gë opërac odam ok ñaŝ këmëni anëka ỹënëk ỹas eŋ, wën fo ŝëni këmun.”
5 Ɓari ɓër fel baɓi eni yowëraw ɓën aɓi ɓal bana eŋo. Fecan këɓi eni tëf ɓendeɓën, kwël ŝapër këni: ajo gër oŝënga, ajo gër opane odexëm.
6 Ɓër ɓayi bax na ɓën sëra kënëɓi ɓëriyenin ɓën, xëmëra kënëɓi xali lawỹ kënëɓi.
7 Ga xoỹ ko emun eŋ, lawẽn këɓi ocoroɗa odexëm ok enëɓi ɗawẽra ɓela ɓëjo do eni cor angol andeɓën aŋ.
8 Ata emun eŋ fel këɓi ɓëriyenin ɓën: “Ecemar ed ofëna ol, anëka feyëtëra këni, ɓari ɓër fel bamëni eni yow ɓën aɓi ñap bana.
9 Gërëgako yeyin gër angol, gër opëña od këni ỹëmbënd ɓela. Gë ar kën fed yo macëguɗëno.”
10 Ɓëriyenin ɓën ŝapër këni gër angol, ed opëña el. Do gë ar fed këni yo, hi ko asëmbak, hi ko ar ŝenene, w̃ac kënëɓi gër ofëna. Ata mondako fëxw bani gër aciw̃ and ofëna.
11 Ga lilëgu ko emun eŋ eɓi nëkon ɓër w̃acëgu kënëɓi ɓën, wat këŋo ar ɓayik ax cuɗa bana anjëm and ofëna.
12 Ẅëka këŋo: “Lawo, mondake wa lilëgu këy ro gë acuɗ and ofëna këm.” Ata ala ajo ŝësinan këŋo yem.
13 Emun eŋ fel këɓi ɓëriyenin ɓërexëm ɓën: “Kapin osapar oŋ do gë otaxan ok eno yayaxën fac gër ecamëɗan. Tesëxëlexo, ŋatayaxëlexo eɓasa el.”»
14 Ga ñata ko Yesu apënëtal aŋo, re ko ɓëte: «Enimin, ɓëranjëm exëni ɓër w̃ac këɓi Kaxanu ɓën. Ɓarikan tëkër fo exëni ɓër sana këɓi ɓën.»

End ŝagale eŋ

15 Ata ofariseŋ ok w̃acër këni eni cala endey end këno w̃ëka Yesu eno ɓonaxën.
16 Ga ŝot këni, lawẽn kënëɓi ɓësëfan ɓëreɓën ɓën do gë od Erod gër Yesu. Ga ñat këni re këni: «Asëy̆ali, anang nang këmi mëne wëj end ɗal fo këy̆ reyand. Enimin, fëña ir Kaxanu in këyëɓi w̃asinënd ɓela ɓën. Ala ayo yëdand na, ɓëte ayo nëkonënd na ala an ba noỹo hi ko eyo pelëraxën.
17 Gërëgako, pelëlëɓo er yëla këy̆ gër endey eŋo in: Aỹap nde ỹapëk ŝagale ir ko w̃ëkand Sesar in? Mi meɗënd nde, ba mi teɓ emeɗ el nde?»
18 Ga wata ko Yesu osit oreɓën ol, yaka këɓi: «Wën ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi kën, inew̃a ỹandixën këŋun ene ɓon?
19 Masinine koɗi ir kën w̃eɗaxënënd ŝagale in.» Ata fëxwën këno atama amat.
20 Ga nëkon ko, w̃ëka këɓi ɓër xeta baŋo ɓën: «Dëxas in ir noỹo wa ex?» Yaka këno: «Ir Sesar.» «Do ow̃ac ol cëŋ?»

21 Yaka këno ɓëte: «Orexëm fo ex.» Ata re ko: «Maŝino Sesar erexëm in, do Kaxanu
er xwën ko in.»
22 Ata ga ŝaran këɓi ang yaka ko ak, kwël ŝapër këni aɓat aɓat.

End Yesu do gë Osaduseŋ eŋ

23 Kwël yatijo fo, Osaduseŋ yow këni ɓëte gër Yesu. Ɓën ex ɓër bax yëland mëne
ekani ed gër ecës ax gi ex na. Ata re këni:
24 «Asëy-ali, ɓaxëtël er fel këɓo Moyis in. Angëmëne asoŝan exo cës teɓëtarëxe
oɓaŝ, aɓinëm këŋo ɓëteli asoxari an, eŋo dëw̃ënaxën oɓaŝ ar nemik an.
25 Xarak, gër ndeɓi ro ocambenjar ocongoki hi baxëna aminëmëra. Iỹanar in ỹër
ko, ɓari ŝës ko oɓaŝ këm. Aɓinëm ɓëteli këŋo asoxari ar seɓëta këŋo an.
26 Nemi ko mëŋ ɓëte oɓaŝ këm. Ako fo hi baɓi ɓën ɓëcongëɓëxi ɓën ɗek.
27 Ga faỹëra këni ɓën ɗek, ŝës ko ɓëte asoxari an.
28 Do yatir ekani ed ɓëŝësëk cëŋ, alindaw̃ ar noỹo w̃a ko hi gayikako ɓën ɗek
ɓëcongëɓëxi ɓën aỹër ỹër bano?»
29 Yaka këɓi Yesu: «Wën ata and kën lifënd dëŋ ex ɗe. Aŋun pëni ex na Oñëgw
Omënëk ok, ɓëte an nang ex na panga ind Kaxanu iŋ.
30 An nang ex na nde mëne yatir ekani ed ɓëŝësëk, eñër ax gi na? Ɓësoŝan ɓën do
gë ɓësoxari ɓën ang omeleka fo këni hi yaŋ gër orën.
31 End ekani ed gër ecës eŋ, elod an pën ex na nde er fel këŋun Kaxanu in? Ga re
ko:
32 “Wëno ex Kaxanu, ar yata këŋo Abëraxam an, wëno ex Kaxanu, ar yata këŋo
Isak an, ɓëte wëno ex Kaxanu, ar yata këŋo Yakob an.”» Ata re ko ɓëte Yesu: «Awa
eŋo w̃asinëdoŋun mëne Kaxanu, Kaxanu ir ɓëɓëngw exo, axo gi ex na ir ɓëŝësëk.»
33 Ata ɗek ɓër baŋo ɓaxët ɓën, ŝaran këɓi end osëy-ali orexëm eŋ.

End apela anëngw eŋ

34 And wël këni ofariseŋ ok mëne Yesu aɓon ɓon këɓi ɓëte Osaduseŋ ok, fedër këni.
35 Ata ga ỹandi këɓi eno ɓon Yesu sana këno asëy-ali ar acariya and Moyis eŋo
mëkara. Ga sëka këŋo w̃ëka këŋo:
36 «Asëy-ali, apela and fe ex anëngw aŋ gër acariya and Moyis?»
37 Yaka ko Yesu: «“Ŋanëlo Kaxanu, Axwën arey an, gë yomb irey ak ɗek, gë enjëw̃
endey ak ɗek, gë anjëlan andey ak ɗek.”
38 Apela aŋo ex and xucak ɗek aŋ, mëŋ ex anëngw aŋ.
39 Ɓaxëtël and ɓëtëk aŋ: “Balindëlexi end aŝandax eŋ ang ki ɓalënd end gaf irey
ak.”
40 Acariya and Moyis aŋ ɗek do gë osëy-ali or ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu ol ɗek, gër
ɓapela ɓaki ɓaŋo ex.»
41 Gër ed ɓarër bani ofariseŋ, Yesu w̃ëka këɓi endey eŋo:
42 «Ake yëla kën end Afexën eŋ? Ar andëw̃ëra and noỹo hi ko?» Yaka këno: «Oko,
ar andëw̃ëra and Dafid!»
43 Ata re ko ɓëte Yesu: «Ga ỹëm ko gë panga ind Angoc Amënëk iŋ, Dafid baŋo
w̃acënd Afexën an, Axwën arexëm and baxo rend:
44 “Axwën an fel këŋo Axwën aram an. Ñëpal gand liw̃ iram ro, xali mi korën
ɓërangoỹëra and gë wëj ɓën xali eyëɓi bëña.”
45 Gayikako Dafid mëŋ dëŋ këŋo w̃acënd Afexën an, Axwën arexëm, mondake cëŋ
hi ko Asëñiw̃ arexëm?»
46 Ɓari gaɓatak ax kor bana eŋo yaka. Ata elod yatijo ala bax yëxw na eŋo mëka
ỹeỹ.

23

End ɓëŝalen do gë Ofariseŋ eŋ

1 Akey amat, Yesu baɓi felërand amëxwër aŋ gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën.
2 Ata ko rend: «Ɓëŝalen ɓën gë ofariseŋ ok ɓëtëk gër añëpara and Moyis do kënëɓi sëẏalind ɓela ɓën.
3 Mëŋ ex, mayindën ang kënun sëẏalind ak. Ɓëte tëfindën er kënun felënd in. Ɓari kërenëɓi tëfëtelind na ang këni rind ak. Ɓën ani dind na er këni sëẏalind in.
4 Ang ɓër këɓi liɓënënd ɓonëɓ ɓotiɓax ɓela fo hi këni xarak ɓën gë tëkërak anëɓi dëcand na.
5 Enëɓi kwitaxënënd ɓela ɓën, imboto këni fugand gër eyiỹ, do këni ŝuɗand ɓocuɗ ɓond gë oñaŋën*.
6 Mbaŋ ɦan këni eye ed në er hik ñambëran el do gë eketëna ed axwën ofëna el. Mbaŋ ɦan këni ɓañëpara ɓand gër lëngw ɓaŋ gër ɓaciw̃ ɓacaleya. Ɓëte gër ed këni ỹëpara mbaŋ këɓi nënganënd enëɓi cëmarand ɓela ɓën.
7 Ɓëte mbaŋ këɓi nënganënd enëɓi macënd “asëẏali.”
8 Ɓarikan wën këren mand na enun mac “asëẏali.” Asëẏali arewën an aɓat fo ex, do wën ɗek aminëmëra hi kën.
9 Do ala këreno macënd na “Faba” gër ebar, gayikwa aɓat fo ex Sorix irewën, Faba ir yaŋ gër orën in.
10 Këren mand na enun mac alëngw. Wëno Afexën an gaɓat fo hik alëngw arewën an.
11 Alëngw arewën an gilexo ariyenin arewën.
12 Ar kë rafëna an, Kaxanu alat këŋo lat, do ar w̃ak eno bëña an, Kaxanu arafën këŋo rafën.»
13 Yesu ŝom ko: «Wën ɓëŝalen ɓën gë ofariseŋ ok, ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi kën, ata mbaŋ w̃e këŋun. Ebët ed owun or gër orën el kën wedɗind. Wën dëŋ an ɗilënd na, ɓëte anëɓi teɓënd na eni ɗil ɓër ỹandi këɓi ɓën.
14 Wën ɓëŝalen ɓën gë Ofariseŋ ok, ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi kën, mbaŋ w̃e këŋun! Wën këɓi yambarand ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓën. Ɓëte wën fo watak aŝale, aŝale, aŝale, mëŋ ex kiti indewën iŋ gë pit fo kë yëka.
15 Aw̃e w̃e këŋun wën ɓëŝalen ɓën do gë ofariseŋ ok, wën ɓër ex ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand ɓën! Angwëngw and ex yo kën xegëtand, gër ed ex yo gër ebar kën hërënd eno ɗënaxën ala gër cale indewën. Do ala ajo and ko hi aŝalek aŋ, eno di ɓakëlëbëd ɓaki ar gër xoɗux, ar w̃enak nëmëc wën.
16 «Ata mbaŋ w̃e këŋun wën ɓër këɓi lëngwelind ɓela ɓën, xarak ɓëŝiw̃ëk en, ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi kën! Wën këɓi felënd ɓela ɓën mëne ala exo yaŝaranënd Aciw̃ and Kaxanu aŋ, xarak axo di ex na er re ko in, oŝëɓa aŋo ɗëk na. Ɓari angëmëne exo yaŝaranënd kaŋe ir lëf in, xarak axo di ex na er re ko in, alëk këŋo lëk oŝëɓa ol.
17 Ata and an yëlarand na ex ɗe! Inew̃a xurik ex këɓën: kaŋe in nde, ba Aciw̃ and Kaxanu aŋ nde, mëŋ ar kë w̃ënënënd kaŋe an?
18 Wën këɓi felënd ɓëte ɓela ɓën mëne ala exo yaŝaranënd angëɓ aŋ xarak axo di ex na er re ko in, ỹow̃eỹ aŋo gi na. Ɓari exo yaŝaranënd ŝaɗaxa ir ex yaŋ gër angëɓ in, xarak axo di ex na er re ko in, alëk këŋo lëk oŝëɓa ol.
19 Ata and an yëlarand na ex ɗe! Inew̃a xucak ex këɓën: ba ŝaɗaxa in nde? Ba angëɓ aŋ nde mëŋ ar kë w̃ënënënd ŝaɗaxa an?
20 Ar kë yaŝaran angëɓ an, anëka yaŝaran ko ɗek gë er ex yaŋ gër angëɓ in.

---

* **23:5 23.5** Polo gër ɓëmboto ɓënd bani fugand ɓëŋo, ɓengas ɓend er rek Akayëta and Kaxanu in bani ỹëgwënd.

21 Ar kë yaŝaran Aciw̃ and Kaxanu an, anëka yaŝaran këŋo Kaxanu mëŋ ar lëgëk
na an.
22 Ar kë yaŝaran orën an, anëka yaŝaran ko añëpara and owun or gër orën aŋ do
gë Kaxanu mëŋ ar ỹëpaxënëk an.
23 Wën ɓëŝalen ɓën, gë ofariseŋ ok, ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi kën, ata mbaŋ
w̃e këŋun! Emeɗ ed dim el aye yek: hik ir esëngëng, hik ir eỹamën, hik ir ongën.
Ɓarikan, ola or ŝenene ol, gë axaỹënan in, do gë egi ed ala axwëta xwëta el lëngwëk
gër acariya and Moyis. Ɓeŋo doŋun ɓal nëmëc xarak an teɓ ex na emeɗ ed dim el.
24 Wën ɓëlëngweli ɓëŝiw̃ëk hi kën! Mondake këno hëlënd yer gelemba in, do këno
sëpënd eñoŋën eŋ?
25 Wën ɓëŝalen ɓën gë Ofariseŋ ok, ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi kën, ata mbaŋ
w̃e këŋun! Odëyamb odewën ok kën w̃ënënënd fac fac in, xarak ed lëf lëf el ɗek
ɓuyarëk. Gër ow̃ëkw orewën er xëñëk: orek do gë oñandi oñëŋënax.
26 Wëj fariseŋ ijo, ang aŝiw̃ëk fo hi këy! Neɓël pere odëyamb ok ed lëf lëf el ɗamana
ey mënënaxën ed fac fac el!
27 Wën ɓëŝalen ɓën, gë ofariseŋ ok, ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi kën, ata mbaŋ
w̃e këŋun! Ang oñeg od feŝën këni fo fac fac in hi kën. Ɓarikan, polo oŝapar owërëk
do ɗek oɓuyaraxik fo fëxwëk.
28 Ata wën, mondako hi kën: gër ogës od ɓela ang ɓër ŝenene fo xarak ɓëỹëŋënax
ɓër kë laɓayand hi kën. Yer ɓetëmbak fo hi kën.
29 Wën ɓëŝalen ɓën, gë ofariseŋ ok, ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi kën, ata mbaŋ
w̃e këŋun. Wën dëŋ kë ɓayënd ɓañeg ɓand ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu ɓaŋ. Wën kë
ỹaŋënënd ɓëte ɓañeg ɓand ɓër ŝenene ɓaŋ.
30 Ɓëte wën fo kë rafënand mëne kido angwën and ɓëxarëk ɓërewën aŋ hi ban,
an ɓar dona gë ɓën gër eɗaw̃ ed ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu ɓëjo.
31 Wën dëŋ kë reyand osede or këŋun lëxwënd ol ga kën rend ako mëne wën ex
oɓaŝ or ɓër law̃ këɓi ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu ol.
32 Ata kemënayin ɗe en mendëra, ɓaŝin xali ex dëmbuca eñëŋënax end ɓëxarëk
ɓërewën eŋ!
33 Ata wën ang ɓandën fo hi kën, ang otaw̃-orang fo hi kën! Mondake kën xwëỹëta
kiti ind gë xoɗux iŋ?
34 Mëŋ ex, wëno alaw̃ëneli law̃ëneliw këmun: ɓëlaw̃ënel, gë ɓërenik, do gë
ɓëŝalen. Ɓarikan wën, mar alaw̃ kënëɓi law̃, mar fika kënëɓi, mar xëmëra kënëɓi
xali gër ɓaciw̃ ɓacaleya ɓandewën, do mar narëndëra kënëɓi xali. Gë angol gë angol
kënëɓi ỹana enëɓi tëfërand.
35 Ata wën awëcan këŋun wëcan kiti iŋ në end oŝat or lexik gër ebar eŋ. Anëp
këŋun nëp në end oŝat oŋo. Ga ỹana ỹana ko gër oŝat or Abel, ar ŝenene an, Kaxanu
ɗek ko sëf xali gër or Sakari, asëñiw̃ ar Berekiya an, ar law̃ këno fëco angëɓ fëco
ebët, lëf gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu an.
36 Ɗal in këmun felënd, wën ɓela ɓër gë okey oko ɓëjo dëŋ këŋun wëcan ɗek
ɓeŋo.»

End Yesu do gë Ɓëyerusalem eŋ

37 «E Ɓëyerusalem, wën këɓi law̃ënd ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu ɓën. Wën fo këɓi
fëtërand gë oxaỹ xali eni cës ɗek ɓër këŋun law̃ëneliwënd ɓën. Wëno ɓandanjëm
xacëra ke mun ɓar ang këɓi ɓarënd ecare oɓaŝ orexëm ɗila gër obafe odexëm ak.
Ɓari wën an ma ex na.
38 Ata në eŋo ko ỹaŋëtaxën Kaxanu Aciw̃ andexëm aŋ.
39 Ga re këme, doro fela këne ewat el xali yatir kën re: “Ɓetalexo ar kë yowënd gë
ow̃ac or Axwën an!”»

24

End eyëcar ed Aciw̃ and Kaxanu eŋ

1 Ata Yesu ga ko ŝan gër Aciw̃ and Kaxanu, ɓësëfan ɓërexëm ɓën re këni: «Asëɣali,
nëkonël ɓameŋ ɓand ɓongaỹ ɓaŋ ang yëlëra këni ak, monje yek ɗe.»
2 Yesu yaka këɓi: «Ɗal in këmun felënd, ɓameŋ ɓand kën watënd ɓaŋo, ɗek kë
yëcar; ekaỹ geɓatak ax ɓayi na eyëlëtërëx!»
3 Ga h̃at këni gër etënd ed gë ɓañarëka, Yesu ỹëpa ko. Ata ga xeta këno ɓësëfan
ɓën, w̃ëka këno: «Asëɣali, pelëlëɓo ba nand fe kë yëcar Aciw̃ and Kaxanu aŋ? Ine
këɓo w̃asin mëne anëka kë saxëgund eɓakaw edeɣ el do gë ekwët ed ngwën el?»
4 Ata Yesu yaka këɓi: «Diyindën gë onden oŋ, ala këreŋun yifaɗ na xali en ma
endexëm eŋ.
5 Ɓela ɓëranjëm kë ɣowëraw gë ow̃ac oram ol do eni dend: "Wëno ex Afexën an."
Ata mondako kënëɓi yifa ɓëranjëm.
6 Ado awël kën ỹana en wëlënd ow̃er or kë fët gër owar oŋ. Mongwël dëŋ kën ỹana
en wëlënd eɗandër el. Ɓari këreŋun dëgënëɗ na! Afo ex kuca pere ɓeŋo, xarak ax
gi ex na pere ekwët ed ngwën el.
7 Er këɓi ỹana eɓi takërërand ɓela ɓën gë enëng gë enëng, do gë ebar gë ebar.
Në ed mar enjo etëm këɓi ỹana eɓi wëcanënd. Ɓëte në ed mar, ebar el kë ỹana ex
dëgënd.
8 And kë xuca ɗek ɓeŋo aŋ, nangin mëne aỹana fo ỹanak toro iŋ.
9 Ata alëxw kënun ỹana enun ɗëxwënd në er kën soro, ɓëte alaw̃ kënun ỹana
ɗaw̃ënd. Ɗek ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ kënun ŝusëra në end ow̃ac oram.
10 Ɓërëmar gër enga endewën, and këni ỹana eni watënd ɓeŋo ɗek aŋ ah̃ëpëgënan
këɓi ỹana eɓi ŋëpëgënanënd endam eŋ. Do ɓëranjëm kë ỹana ex yifarënd, ɓëranjëm
kë ỹana ex cusërënd në end ow̃ac oram.
11 Ɓëlaw̃ënel ɓënëgwëŝ ɓëranjëm kë ŝanayaw na do enëɓi yifand ɓela ɓëranjëm.
12 Mbaŋ kë ỹëmb eñëŋënax eŋ gër ngwën ro, ata gër ow̃ëkw or ɓela ɓëranjëm
aŋana aŋ aɓaŝëta kë ɓaŝëta.
13 Ɓarikan, ar kë xemëna xali yatir kë xwët endexëm an, afex ko fex.
14 Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ afem kë hi mopem ɗek ebar el do gër ed ex
yo. Mondako kë hixën osede gër ɓenëng ɓend ɓela. Ata amëd aŋo fo kë xwët ngwën
iŋ.»

End amena acaraxik eŋ

15 «Mëŋ ex and këno watënd aw̃endëran aŝaraxik ar reɣa baxo alaw̃ënel Daniyel
mëne aɣow ko ɣow aŋ, lëf gër ed ŝëɓak, awa pënileŋo aye ar kë fënënd akayëta aŋo
an✡.
16 Mëŋ ex, ɓër lëgëk gër ebar ed Yude ɓën gërëxëɗëlexëni gand osënd.
17 Ɓëte ar kë hi ɣaŋ në ejur ed këɓe an, gërëlexo. Kërexo pedan na ỹeỹ lëf.
18 Ar kë hi gër oŝënga an, gërëxëlexo. Kërexo ɓakan na ɓanjëm ɓandexëm gër
iciw̃.
19 Awa amëd aŋo, mbaŋ këni soro ɓësoxari ɓër gë ɓacël ɓën do gë ɓër këɓi
yerinënd oɓaŝ ɓën.
20 Mëŋ ex caleyindën kërex ŋatëgu na ongër ondewën oŋ amëd and gë aɣem, ba
gë akey and eteyëta.
21 Ata ɓakey ɓand toro itëm kë hi. Elod ga ri ko Kaxanu ngwën iŋ ala ax wat ex na
toro indako rako iŋ, ɓëte din ala ax wat na.
22 Kaxanu aɓaŝëta ko ɓaŝëta ɓakey ɓand toro ɓaŋo, në end ɓela ɓër sana këɓi eŋ.
Angëmëne axo ɓaŝëta ex na, ala ax pex na.

✡ **24:15 24.15** Daniyel 9.27

23 Angëmëne ala eŋun pelënd: “Nëkoɗo ro Afexën an!” ba “Fën exo Afexën an”,
këreno kwëta na.
24 Ɓëlaw̃ënel ɓënëgwêŝ kë ŝanayaw na do eni dend mëne ɓëfexën hi këni. Ari
këni ỹana eni dind ɓecarax enëɓi yifaxënënd ɓela ɓën. Kido mokam, ado ɓër sana
këmëni wëno ɓën dëŋ ayifa yifa donëɓi.
25 Awa ɗamana ex ŋatëgu toro iŋo këmun nangënënd ɓeŋo.
26 And kënun fel mëne Afexën an gër ladawe watëgu këno aŋ, këren yeɗ na. Ba
enun pel mëne lëf gër ɓaciw̃ ɓanakaya exo, këreno kwëta na.
27 Enimin ga re këme, ang kën watënd ebingara el cangët orën ak, mondako këne
watëɗ wëno Asëñiw̃ ar ala an yatir këme ɓakaw.
28 Ax gi ex na nde gër ed ex embër këni ɓarërënd oyafe ol? Mëŋ ex yatir këme
ɓakaw, ala ax nem na.»
29 Ata re ko ɓëte Yesu: «And kë xuca ɓakey ɓand toro ɓaŋo: eñan eŋ aw̃ëɗëw̃ëɗa
kë w̃ëɗëw̃ëɗa, facaw̃ in aloɓ kë loɓ, ow̃al oŋ axwëcëta kë ỹana ex kwëcëtand do ɗek
ɓeɓër gë panga gër orën ɓën kë sëngërëɓëtara.
30 Ata amatinali and wëno asëñiw̃ ar ala aŋ aŝanaya kë ŝanaya yaŋ gër orën. Do
ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ ɗek gër ebar ro kë ỹana ex denitand në end wëno asëñiw̃ ar
ala eŋ. Awat këne watëgu gër orën ga këme ŝëlaw gë ɓaŋar ɓaŋ, gë panga iŋ do gë
enjaran etëm.
31 Meleka kë farix na kereloŋ, and këni wël ocandaw̃ aŋ enëɓi ɓar ɓër yata këmëni
ɓën beɓët yo beɓët ir orën, ebar el ɗek.
32 Mayin eŋun tëyali apënëtal and andan aŋ. Ax gi ex na nde and kë nëtënd oɗini
aŋ kën nangënd mëne ɗam ex ecaŝa el?
33 Ɗëte wën and kën wat ɗek ɓeŋo aŋ, nangin mëne wëno Asëñiw̃ ar ala an gogo
këme ɓakaw, ado gër ebët hi këme.
34 Ɗal in këmun felënd, an cësëra na ɗek ex ñana toro ind këmun felënd ayow kë
yow iŋo.
35 Orën ol gë ebar el axuca kë xuca, ɓarikan eyeyan edam el laŋ kë ɓayi.»

End ekwët ed ngwën eŋ

36 Ata Yesu re ko ɓëte: «End akey eŋ do gë end apëxëd and këme ɓakaw eŋ, ala
gaɓatak ax nang ex na: ax gi ex na omeleka od gër orën ok, ax gi ex na wëno Asëñiw̃
ar ala an. Faba Kaxanu gaɓat nangëk.
37 Ang fënga baɓi ampumbuluỹët aŋ ɓela ɓën angwën and ebaxo Nowe ak,
mondako fo këmëni fënga ɓëte wëno Asëñiw̃ ar ala an, yatir këme ɓakaw.
38 Ɗamana ex yow ampumbuluỹët aŋo, ɓela ɓën er xwënda bani: ñambëran, gë
oŝeɓ, gë oỹër, do gë eñërëndër ed oɓaŝ oreɓën, xali yatir lil ko Nowe gër akuluŋ.
39 Ỹoweỹ abani yëla na xali ñatëguk ampumbuluỹët ga sëɓëk tëɓ itëm, ỹëmeli
këɓi kwëc ebar el ɗek. Ata nemira këni ɗek ang ebani ak. Ako fo këɓi ɓët yatir këme
ɓakaw wëno Asëñiw̃ ar ala an.
40 Ɓela ɓëxi eni ñandërand në oŝënga, aɓat këmo w̃ëla, mo teɓ ajo.
41 Në er këni sëŋërand ɓësoxari ɓëxi, aɓat mo w̃ëla, ajo mo teɓ.
42 Mëŋ ex, titinayin gayik an nang ex na yatir këme ɓakaw wëno Axwën arewën
an.
43 Aye fëni këŋun mëne axwën iciw̃ an, exo nangënd nand ko yow arek na, afer na
ko ferëna. Aŋo teɓ na exo tënga iciw̃ indexëm iŋ.
44 Ga re këme, wën ɓëte giyindën ɓëw̃elëk key yo key gayik wëno Asëñiw̃ ar ala
an, and ɓayik an yëland na aɓaka këme ɓakaw aŋ këme ŝanayaw.»

End apënëtal and ɓëriyenin ɓëxi eŋ

45 Ata Yesu ɓaŝ ko eyeyan el re ko: «Xaɗëp ir fe wa hik irenik ir xwëta këŋo axwën
arexëm xali seɓënan këŋo andiyen and eɓi ɗëɓand ɓër ekun endexëm ɓën nand
ỹapëk na?
46 Awa xaɗëp ijo nëngandëraleŋo angëmëne axwën arexëm an asëk sëk këŋo ga
ko ri er fel baŋo exo dind in.
47 Ɗal in këmun felënd, axwën ar xaɗëp ijo an aseɓënan këŋo seɓënan ɗek acota
andexëm aŋ.
48 Ɓarikan angëmëne xaɗëp ir gë emëkw etëmbak exo, ata ko re: “Axwën aram
an ɗek nëkaw ko.”
49 Ata ko xwënda ekëm ed ɓoŝandaw̃, ñambëran do gë oŝeɓ.
50 Axwën an aw̃aỹiw ko w̃aỹiw eŋo pënga xaɗëp ijo gë akey and axo yëla bana
aɓaka ko ɓakaw aŋ.
51 Ata ɗamana eŋo ɗapaxën fac, mbaŋ këŋo ŝëndën ang këɓi ŝëndën Kaxanu ɗek
ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand ak. Fac ko ỹana exo tesëxënd do exo ŋatayaxënd eɓasa
el.»

25

End apënëtal and odënaw̃ epëxw eŋ

1 «Ata owun or gër orën ol er wëndërëk gë endey end odënaw̃ oɓeja epëxw od w̃eɗ
bax oɗambo odeɓën ok eno kacaxën ŝambenjar ir bax ỹërënd fo.
2 Odënaw̃ oko er hi bani oco opënirëx do oco od ŝëɗëta baɓi.
3 And bani yend gër ekaca aŋ, odënaw̃ opënirëx ok w̃eɗ këni oɗambo odeɓën ok
penarëxe ogu ond këni ɓaŝëɗ oŋ.
4 Ɓarikan odënaw̃ odenik ok fena këni ogu oŋ në ocëlakuŋ.
5 Ga w̃ëɗeliw këŋo icën iŋ, raŝëra këɓi aɓat aɓat ɓën ɗek.
6 «Emëɗ ekarëk el, xeỹ ko ala: “Icën iŋ në eŋatëgu exo! Icën iŋ, në eŋatëgu exo!
Marayin eno kaca!”
7 Aŋo nëngëtara këni ɗek odënaw̃ oɓeja ok. Xanira këni ala kala exo nëkon lambo
irexëm in.
8 Ata odënaw̃ opënirëx ok xara kënëɓi od ŝëɗëta baɓi ok: “Cetinëɓo wa tëkër ogu
ondewën oŋ, në eɗomi ex oɗambo odeɓi ok.”
9 Yaka kënëɓi: “Ali aɓo gi na gwac! Yeyin en yëcëgu gër ɓëfan.”
10 And ye këni aŋ, ñatëgu ko icën iŋ, odënaw̃ od w̃el bax ok lilëx këni gë mëŋ gër
aciw̃ and ofëna do kwël ŝoke këni ebët el.
11 «Ga nëkanak, odënaw̃ oɓeja od ye bax eni yëcëgu ogu ok, ñatëgu këni do këni
w̃acënd gër ebët: “Axwën, Axwën, përëtënëlëɓo!”
12 Ɓari ŝambenjar ir bax ỹërënd in yakaw këɓi lëf: “Ɗal in këmun felënd, wëno
amun nang ex na.”»
13 Ata ga ñata ko Yesu apënëtal aŋo, re ko ɓëte: «Mëŋ ex, wën ɓëte titinayin
gayikako an nang ex na akey aŋ do gë apëxëd and këme ɓakaw aŋ.»

End apënëtal and ɓëriyenin ɓësas eŋ

14 «Ɓëte ata kë hi ang endey end ala ar ye bax ɗamana fo. Ɗamana exo yexën w̃ac
këɓi ɓëriyenin ɓërexëm ɓën do seɓënan këɓi napul irexëm in eni cënan.
15 Er yëlëra baɓi: aỹanar an, okilo oco od kaŋe; axinëm an, okilo oki do asasën an,
kilo iɓat. Er hi bax ala kala exo cënan er fëxwën këno in gë oxor orexëm ol. And ri
ko mondako aŋ, ala ajo ye ko kwël.
16 Ataŋ ar fëxwën baŋo okilo oco an, ye ko gër andiyen. Ŝënan ko kaŋe ir fëxwën
baŋo axwën arexëm in, ŝot ko okilo oco ocëxe.
17 Ɓëte ar fëxwën baŋo okilo oki an, ŝot ko okilo oki ocëxe.

18 Ɓarikan ar fëxwën baŋo kilo iɓat an, ye ko nac ko ambëxw gër ebar, do wëg ko kaŋe ir axwën arexëm in.
19 «Ga nëkak, axwën ar ɓëriyenin an, w̃aỹiw ko. Ata w̃ac këɓi ɓëriyenin ɓërexëm ɓën eno pelëra ala kala ba mondake ŝënan ko kaŋe ir seɓënan baŋo in.
20 Ar fëxwën baŋo okilo oco an ñatëgu ko gë okilo oco ocëxe, re ko: “Axwën, okilo oco seɓënan baye. Nëkoɗa ga ŝotëli këme okilo oco ocëxe.”
21 Axwën arexëm an yaka ko: “Yo wëj ariyenin ayekax hi këy, ar mokwëta mbaŋ hi këy. Ɓeɓër seɓënan bami ɓën ax ñëmb bana do lëkayali këy ŝenene. Gërëgako ɓeɓëranjëm këmi seɓënan. Ga nëngandëra ke ako, wëj ɓëte anëngandëra ki nëngandëra!”
22 Ar fëxwën baŋo okilo oki an, ñatëgu ko ɓëte gë okilo oki ocëxe, re ko: “Axwën, okilo oki seɓënan baye. Nëkoɗa ga ŝotëli këme okilo oki ocëxe.”
23 Ata yaka ko axwën an: “Yo wëj ariyenin ayekax hi këy, ar mokwëta mbaŋ hi këy. Ɓeɓër seɓënan bami ɓën ax ñëmb bana do lëkayali këy ŝenene. Gërëgako, ɓeɓëranjëm këmi seɓënan. Ga nëngandëra ke ako, wëj ɓëte anëngandëra ki nëngandëra!”
24 Ħatëgu ko ngwa ar fëxwën baŋo kilo iɓat an. Ata re ko: “Axwën, anang nang këme mëne wëj mbaŋ xem ki ataxan: asaỹ këy sayënd eyamb el gër ed ɓayik ay neɗëra bana. Ɓëte axana këy xanand gër ed ɓayik ay hiŝ bana.
25 Ga yëdara bame ŝonaxën bame kaŋe irey in mongwëg gër ebar. Nëkoɗa, kanal er xwën këy in.”
26 Ata yaka ko axwën aŋ: “Ata wëj ay ye ex na ɗe! Ar ariyenin axwëlaraxik ey! Anang nang këy mëne asaỹ këme sayënd gër ed ɓayik ame neɗ bana, axana këme xanand gër ed ɓayik ame hiŝ bana.
27 Ɓarikan ey kwëtëdo kaŋe iram in gër otaxan od ɓëw̃ëxëta ɓër koɗi. Ga ɓakaw këme ako ata xana dome gë er ŝënak.”
28 Ata na dëŋ fel këɓi ɓërandiyen ɓoŝandaw̃: “Kanino tan kaŋe ir lëkaya ko in eno yël ar gë okilo epëxw an.”
29 Ar kë ŝënan yo er ŝot ko in, Kaxanu asënd këŋo sënd xali exo cotëra nëmëc. Ɓari ar ɓayik ax cënan ex na an, ado er xaỹ këŋo in dëŋ këŋo xan.
30 Gërëgako ariyenin axwëlaraxik ajo, pimëxëno fac gër ecamëɗan, gër ed këni sesënd ɓela, gër ed këni ñatayand eɓasa.»

En kiti ifelatar eŋ

31 «And këme ɓakaw wëno Asëñiw̃ ar ala aŋ, gë enjaran endam eŋ, gë ɗek omeleka odam ok, në añëpara and owun këme ỹëpa.
32 Ata yatijo, ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ ɗek eni ɓarërëgu gër ed këmi hi. Ata mëni pitëndër ang këɓi fitëtërënd axaɗac opeỹ ok gë oɓeci ak.
33 Mëni ɓar opeỹ ok gand liw̃ iram do oɓeci ol gand ŝame.
34 «Wëno emun eŋ dëŋ këɓi felëɗ ɓër gand liw̃ iram ɓën: “Tëkawëne wën ɓër ɓetak gër Faba ɓën. Kanayin owun or xëñënan baŋun elod ga ỹanak ngwën ol.
35 And xor baxe enjo aŋ, wën yël baxe er këme yamb in. Sel baxe men, yël këne me eceɓ; hi bame aliyer, xwëtaya këne.
36 Tëɓ gë eman ebame, ŝuɗëra këne. Ŝëxwëra bame, yeli kën ŝëma këne; hi bame gër epëra, yëkwali këne.”
37 Ata ɓër ŝenene ɓën ene mëka: “Axwën, niỹe xor baxi enjo do ɓiyi yël këmi er këy yamb? Niỹe sel baxi men do yël këmi ey ceɓ?
38 Ɓëte niỹe hi bay aliyer do ɓiyi xwëtaya këmi? Niỹe ɓayi bay tëɓ gë eman eŋ do ŝuɗëra këmi?

39 Niỹe ŝëxwëra bay do ɓiyi yeli këmi mi cëma? Niỹe hi bay gër epëra do yëkwali
këmi?”
40 Ata mëni yaka wëno emun eŋ: “Ɗal in këmun felënd, nand rin këno yo enjekax
gër ga ɓak yo, aɓat gër ɓëmaỹe ɓëndam, wëno rin këne.”
41 «Ɗëte afel këmëni felëɗ ɓër gand ŝame ɓën: “Nacëtaxëne fa, wën ɓër xoỹën
këŋun Kaxanu ɓëjo! Yeyin gër xoɗux or din ir din ol, or fëtën ko eɓi ɗapaxën
ŝaɓucara in do gë omeleka odexëm ok.
42 And xor baxe enjo aŋ, wën ane yël bana er këme yamb in. Sel baxe men, ane
yël bana me eceɓ.
43 Hi bame aliyer, ane kwëtaya bana. Hi bame tëɓ gë eman eŋ, ane cuɗëra bana.
Ŝëxwëra bame, wën an yeli bana ene cëma. Ɓëte hi bame gër epëra, ane yëkwali
bana.”
44 Ata eni yaka ɓën ɓëte: “Axwën, niỹe wa xor baxi enjo eŋ, niỹe wa sel baxi men,
niỹe wa hi bay aliyer; niỹe wa hi bay tëɓ gë eman eŋ, niỹe wa hi bay gër epëra do
ɓiyi ami ɗëɓa bana?”
45 Ata këmëni yakaɗ: “Ɗal in këmun felënd, nand ɓayik ano din ex na enjekax gër
ga ɓak yo, ar w̃ak endam an, wëno ɓayik ane dine na.”
46 Ata ɓër gand ŝame ɓën kë ye gër toro ind din. Ɓarikan, ɓër ŝenene ɓën eni ɗil
gër aniyan and din.»

26

End eɗaw̃ ed Yesu eŋ

1 And ñata ko Yesu ɗek ɓend baɓi sëyalind aŋ, fel këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën:
2 «Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ɓakey ɓaki fo ɓayik ex ŋat Ofëna or
Apexa ol. Awa gë ofëna olo këne lëxw wëno Asëñiw̃ ar ala an do ene ɗaw̃ mopika
në kërëwa.»
3 Ata amëd aŋo, ɓarërëgu bani ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif
ɓën gër yangana ir Kayif, aŝaɗaxan alëngw ar niy ijo an.
4 Ga xanar këni, xetan këɓi eno tëra yir fo Yesu eno ɗaw̃axën.
5 Er bani rend mëne këreno tëra na wat-wat gë amëxwër aŋ këdi kë wonjo ofëna
ol.
6 Amëd aŋo, ye ko Yesu gër ingol ind Betani, gër iciw̃ ind Simoŋ, ar gë ameỹ an.
7 Ata gër ed ỹëpara bani, lilëgu ko asoxari do sëka këŋo Yesu gë ŝëlakuŋ ir gë angiri
ir xem bax mbaŋ akanji. Ata nand bani yambërand na, asoxari an xoŝ këŋo Yesu gë
angiri ijo gër gaf.
8 Ga wat këni eŋo, ɓësëfan ɓën xoỹën këno ba ine neminaxën baxo angiri ijo
mondako.
9 Akanji and ŝenene hi dox mopan do koɗi enëɓi mocetërado ɓëxaỹënaxik ɓën.
10 Ga wata këɓi Yesu, w̃ëka këɓi: «Inew̃a këno hëbandëraxënënd asoxari ajo?
Enjekax rin ke wëno.
11 Wën laŋ gë ɓëxaỹënaxik ɓën ga hi kën wa. Ɓari wëno ane ɓayiye na din.
12 Ga xoŝ ke ako gë angiri ijo, eman endam eŋ nëm ko gana-gana fo ond gër ỹeg oŋ.
13 Ɗal in këmun felënd, gër ed këni fem yo Atëfëtan aŋo gër ngwën ro, areya këni
ỹana eni deyand ɓëte end er rin ke asoxari ajo eŋ. Ata mondako këno ỹana eno
kwitaxënënd.»

End Yuda do gë ɓëxaɗaxan ɓëlëngw eŋ

14 Ɓësëfan ɓër Yesu ɓën er hi bani epëxw gë ɓëxi. Ata aɓat, ar bano w̃acënd Yuda
Isëkariyot an, ye ko gër ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw.
15 Ga ñat ko w̃ëka këɓi ba ine këno yël angëmëne arëca rëca këɓi eno tëra Yesu.
Ata yël këno koɗi ɓatama ofëxw osas.

16 Ata elod amëd aŋo, baxo ŝaland Yuda ang ko ri eŋo ɗëxwaxën Yesu ak.

End ecemar ed ofëna or Apexa eŋ

17 Yatir akey añanar and loxo and bani yambënd Ɓëŝëwif ɓën mburu ind gë lewir këm iŋ. Ɓësëfan ɓën ga sëka këno Yesu, w̃ëka këno: «Fe wa ỹandi ki mi cemëra ed Ofëna or Apexa el?»

18 Yesu yaka këɓi: «Yeyin gër angol, ata kën fed gë ala ar ano nang ex na. Peliɗëno mëne wëno Asëyali an rek apëxëd andam aŋ anëka ñatëguk. Ɓëte peliɗëno mëne gër iciw̃ indexëm këme ri Ofëna or Apexa ol gë ɓësëfan ɓëram ɓën.»

19 Ye këni ɓësëfan ɓën rix këni ang fel këɓi Yesu ak do ŝemërax këni ed Ofëna or Apexa el.

20 Ata genëka, ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓën xetëna këno Yesu gër eyambëran.

21 Nand bani yambërand na, Yesu re ko: «Ɗal in këmun felënd, gër enga endewën ro aɓat ex ar ke lëxw an.»

22 Na wëlandëra këɓi xali, asëfan kala eŋo mëka: «Wëno nde ex, Axwën?»

23 Yesu yaka këɓi: «Ar ke lëxw an, ar kë xacand gër edëyamb edeɓat gë wëno hi ko.

24 Ɗal ex, aŝës këme ŝës wëno Asëñiw̃ ar ala an, ang ỹëgw këni endam ak. Ɓari aŋo ye ex na ar ke lëxw an! Er fecadox din këreno dëw̃ dona.»

25 Ado Yuda, ar hi bax eŋo ɗëxw an dëŋ, w̃ëka këŋo: «Wëno nde ex Asëyali?» Yesu yaka këŋo: «Ata go dëŋ ex!»

End ecemar ed Axwën eŋ

26 Ga këni yambëra, Yesu w̃eɗ ko mburu iŋ, ŝëkwa këŋo Kaxanu do hëbëndër ko. And yël këɓi ɓësëfan aŋ, re ko: «Kanayin en yamb, eman endam eŋ ex.»

27 W̃eɗ ko ɓëte akalama and gë ngoy aŋ. Ga ŝëkwa këŋo Kaxanu yël këɓi, re ko ɓëte: «Yëlarin wën ɗek,

28 oŝat oram oŋ ex, oŝat or eter ed gë Kaxanu oŋ. Oŝat oŋo kë ŝar eɓi teɓanaxën Kaxanu ɓamena ɓaŋ ɓela ɓëranjëm.

29 Ɗal in këmun felënd, doro fela këme ngoy iŋ xali yatir këne ɓarëxëye gër owun or Faba. Fën këne ŝeɓëxëɗe ingaŝax iŋ.»

30 Ata and ỹëw̃ëra këni na ojëkan od cale aŋ, Yesu gë ɓësëfan ɓën ye këni kwël ond gër etënd ed gë ɓañarëka oŋ.

31 Ga ñat këni, Yesu fel këɓi: «Wën doro gëmëɗ mbaŋ kën yëdara në end ow̃ac oram, wën ɗek ke ŝapëran. Ata mondako kë ñata er ỹëgw ko alaw̃ënel ar Kaxanu in mëne: “Axaɗac an këmo fëm yem na fo, ata eni capër bër oyel ol✡.”

32 Ɓarikan and këme xani gër ecës aŋ, gër ebar ed Galile këme lëngwa ene tëkëx.»

33 Na re ko Piyer: «Ado eni gër ɓëjo ɗek eni teɓ gaɓat, ax gi ex na gë wëno ak.»

34 Ata yaka këŋo Yesu: «Ɗal in këmi felënd, doro gëmëɗ, ɗamana exo yata ecare el wëj anëka këye yaxëta ɓatas.»

35 Re ko ɓëte Piyer: «Ado gido ecës el dëŋ faɓër këmi, wëno din ami yaxëta na.» Ata ɓësëfan ɓën ɗek soŝanara këni mondako.

End cale ind gër Getësemani eŋ

36 Ga xucak eŋo, Yesu gë ɓësëfan ɓën ye këni gër ed këni w̃acënd Getësemani. Ga ñat këni, fel këɓi: «Ñëparayin ro do wëno me nacëta me calew.»

37 W̃ac këɓi Piyer, gë ɓosëñiw̃ ɓor Sebede Ŝak do gë Ŝaŋ, eno ɗaŋëta. Ga ñat këni, Yesu ỹana ko këŋo wëlandërand xali ŝamina ko.

38 Ata fel këɓi ɓër laŋëta baŋo ɓën: «Awa enjëw̃ endam eŋ anëka ŝaminak, ecës el fo ɓayi ke. Cëniyine ro, këreŋun daŝ na ɗe!»

✡ **26:31 26.31** Sakari 13.7

39 Ga nacëta ko tëkër, foxi ko eyiỹ el ŋëŝ gër ebar. Ata ko ŝalend mondako: «E Faba,
ey dëxëtëdo, kido awënd wëndëk, akalama and toro and këme ŝeƀ aŋo! Ɓarikan dil
ang ỹandi ki ak, ax gi ex na ang ỹandi ke wëno ak.»
40 Ata ƀaka ko gër ed seƀ baƀi ƀësëfan ƀësas ƀën, sëk këƀi ga këƀi raŝ. Na re ko:
«Oko Piyer, wën an kore na nde en ƀayi daŝërëxe apëxëd amat and riw këme aŋo?
41 «Ga re këme perënayin en calexënënd këdi këŋun naŋëta. Ala an gër onden
ondexëm këŋo ỹandind exo di enjekax eŋ, ƀarikan në end oñandi od eman ko
sëkwanaxënënd exo di in.»
42 Nacëta ko Yesu gaŝëxe do ko ŝalend ang añanar ak: «E Faba, angëmëne ax mënd
ex na ey dëxët akalama and toro and këre me ŝeƀ aŋo, dil ang ỹandi ki ak!»
43 Ga ƀaka ko akinëm, sëk këƀi ƀëte ga këƀi raŝ. Ata ado motëkwan bani
sëkwanënd eni kwëw̃ëta in.
44 Ga seƀ këƀi na, nacëta ko ƀëte gaŝëxe do ko ŝalend atasën ang ƀanëngw ak.
45 Aŋo ga ƀakaw ko gër ƀësëfan ƀërexëm, fel këƀi: «Wën xali gërëgako nde xwënda
kën okwëd? Nangin mëne anëka ñatëguk apëxëd and këne sëra wëno Asëñiw̃ ar ala
aŋ do ene ɗëxw gër otaxan od ƀëw̃endëran aŋ!
46 Ado kaniwën ene yeye, ɗam exo ar ke lëxw an!»

End etëra ed Yesu eŋ

47 Ɗamana ko ñatand eŋo, ŝanayaw ko pëlët Yuda, asëfan aƀat ang ebani epëxw
gë ƀëxi ak. Mëŋ lëngwënëgu baƀi amëxwër and ƀela aŋ eno tëra Yesu. Ɓëŝaɗaxan
ƀëlëngw ƀën do gë ƀëxarëk ƀër Ɓëŝëwif ƀën law̃ënëgu baƀi. Ata w̃ëlaraw këni ƀëjo
oduxuma, ƀëjo okwëlekwële.
48 Ar baŋo lëxwënd an, fel baƀi amatinali aŋo: «Ar këmo w̃ega an, mëŋ ex,
tërayino.»
49 Ataŋ ga sëka këŋo Yesu, re ko: «Mondake ƀayi këy Asëyali!» Ata w̃ega këŋo.
50 Ata re ko Yesu: «Xey lawo, er yow këy ey di in dil aỹand!» Na ga w̃ëlën këno,
sëra këno.
51 Ata aƀat ar enga gë Yesu, regëgu ko duxuma irexëm in gër acëmar, saw̃ ko baɗ
anëf and xaɗëp ir aŝaɗaxan alëngw in.
52 Ata re ko Yesu: «Wëj maŝël duxuma in gër acëmar gayik ɗek ƀër kë w̃erënd gë
duxuma ƀën, duxuma fo këƀi law̃ ƀëte.
53 Ba yëla këy asëkwan sëkwan këme mo kara Faba mëŋ ar xor dox exe ɗaw̃ëneliw
ataŋ ataŋ, omeleka owëli owëli an?
54 Mondake cëŋ kë ñata er rek Oñëgw Omënëk in mëne afo me toro mondako?»
55 Ata Yesu yeyaneli këƀi ƀëte ƀër gër amëxwër ƀën: «Wën yowëraw kën ene tëra
gë oduxuma do gë okwëlekwële, ba arek axeỹax nde hi këme? Ax gi ex na nde key
yo key bamëni sëyalirand ƀela ƀën gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu? Ɓari gaƀatak
axe tëra bana.
56 Ɓarikan ɗek ƀeŋo mondako bax ex gi ex ŋataxën er ỹëgw këni ƀëlaw̃ënel ƀër
Kaxanu in.» Aŋo ŝapëran këno ƀësëfan ƀën, hërëra këni ƀën ɗek.

End Yesu gër iciw̃ ind Kayif eŋ

57 Ɓër sëra baŋo Yesu ƀën, w̃ëla këno gër ed ƀarër bani ƀëŝalen do gë ƀëxarëk ƀër
Ɓëŝëwif, gër iciw̃ ind Kayif, aŝaɗaxan alëngw an.
58 Ata Piyer këƀi sëfa nacët ako ƀër sëra baŋo Yesu ƀën, xali gër eyang ed aŝaɗaxan
alëngw. Lil ko gër yangana do xetëna këƀi ƀënëkona ƀën gër ed ỹëpa këni exo
wataxën ba mondake kë ñata endey eŋo.
59 Ata ƀëŝaɗaxan ƀëlëngw ƀën, gë ɗek Amara and ƀëxarëk ƀër Ɓëŝëwif aŋ këni
ŝaland er këno nagaŝan Yesu eno ɗaw̃axën.
60 Ɓari ado ga nagaŝandëra bano ƀëranjëm, abani ŝot na etiƀax. Ata ŝanayaw këni
ƀela ƀëxi këni rend:

61 «Ajo bax rend mëne axor ko xor exo ñam Aciw̃ and Kaxanu aŋ do exo kanin në ɓakey ɓatas.»
62 Ata aŝaɗaxan alëngw an xani ko, w̃ëka këŋo: «Wëj ɓendanjëm këni nagaŝanënd, ba ay yaka na nde?»
63 Ɓarikan Yesu xor ko yem. Aŋo re ko aŝaɗaxan alëngw an: «Gër ow̃ac or Kaxanu, mëŋ ar gë aniyan an, këme yaŝarënd, pelëlëɓo angëmëne wëj ex Afexën an, Asëñiw̃ ar Kaxanu an!»
64 Yesu yaka këŋo: «Iyo go dëŋ ex. Ɓëte ɓaxëtël me ɓaŝ mëne awat këne wat wëno Asëñiw̃ ar ala an ga ỹëpa këme gand liw̃ ir Kaxanu, mëŋ Ar xorëk ɓeỹ ɗek an. Awat këne wat yaŋ gër orën ga këme ŝëlaw gë ɓaŋar ɓaŋ.»
65 Ga logën këŋo aŝaɗaxan alëngw an, ñesëra ko acuɗ andexëm aŋ do ko rend: «Anëka ŝir këŋo Kaxanu! Anëka ŝir këŋo Kaxanu! Sede nde ɓayik na exo ɓaŝ ỹeỹ? Ine yëla kën?»
66 Ata yaka këni: «Ajo ar eɗaw̃ ex.»
67 Kwël na fo ỹana këni këno soronënd: ɓëjo asëpan, ɓëjo aw̃ëŋ, ɓëjo ɓëte aŝën do eno mëka:
68 «Gayikako wëj rek mëne alaw̃ënel ar Kaxanu ey, pelëlëɓo ba noỹo ŝën ki.»

End eyaxëta ed Piyer eŋ

69 Xarak amëd aŋo, Piyer fac ɓayi baxo, gër ed ỹëpa ko gër yangana. Ata sëka këŋo endënaw̃, re ko: «Wëj ɓëte ar enga end Yesu, Agalile an hi këy!»
70 Ata ga ko yax Piyer yaka ko poyoma: «Wëno ado ame nang ex na er këy rend in.»
71 Ga xani ko, ko yend gand ebët ed iciw̃, endënaw̃ ecëxe ɓëte ga wat këŋo këɓi felënd ɓër hi bax na ɓën: «Ajo ar enga end Yesu Iɓënasaret hi ko ɗe.»
72 Ata yaŝar ko ga ko yax gaŝëxe: «Wëno amo nang ex na ɗe ala ajo.»
73 Ga ɓaŝanak, ɓër xet bani gë Piyer ɓën re këni: «Ɗal ga ex nde, wëj ar enga end ala ajo hi këy. Ang këy yeyanënd ak nangaxën këmi mëne Aɓëgalile ey.»
74 Na yaka ko: «Corëlexe Kaxanu angëmëne anang nang këmo ala ajo!» Ata amëd aŋo yata ecare el.
75 Piyer xwita ko er fel baŋo Yesu in mëne ɗamana exo yata ecare el anëka këŋo yaxëta ɓatas! Ata xwiriŝ, ŝan ko fac ko sesëxënd ga ŝena këŋo mbaŋ er ri ko in.

27

End Yesu gër eyang ed Pilat eŋ

1 Ga wecak gëɓër, ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën ỹëpaxën këni end Yesu eŋ. Ata xetan këɓi eno ɗaw̃.
2 Ga xap këno, w̃ëla këno yaŋ gër eyang ed Pilat eŋo kitix mëŋ ɓëte.
3 Ata Yuda, asëfan ar lëxw baŋo Yesu an, ŝena këŋo ga wat ko mëne anëp dëŋ nëp këno. Ɓakali ko ɓatama ofëxw osas ɓand kodi ir yël bano ɓaŋ gër Amara and ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw do gë and ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif.
4 Fel këɓi mëne mbaŋ lif ko ga fan këŋo ala ar ỹow̃eỹ axo men ex na an. Yaka këno: «Wëj nangëk ɗe eŋo, ɓiyi aɓo ɓal ex na!»
5 Sam ga yaka këno mondako, Yuda ŝeñi ko biŝaw kodi in lëf gër Aciw̃ and Kaxanu, do ye ko kwël xaw̃ayax ko.
6 Ga w̃eɗara këni kodi in, ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën re këni mëne ax ñap ex na eni maŝ kodi ijo gër akwëtaya and oyël or Kaxanu, gayikako akanji and enjëw̃ end ala ex.
7 Ata xetan këɓi eni yëc oŝënga or aɓay ar ofeya an eni dixën oñeg od ɓëliyer.
8 Mëŋ këni w̃acaxënënd xali doro oŝënga olo «Ebar ed oŝat.»

9 Mondako ɲata bax er re baxo Kaxanu paɓ gë Yeremi, alawẽnel an: «Ɓëxarëk ɓër Ɓêŝëwif ɓën awẽɗ wẽɗ këni ɓatama ofëxw osas ɓand koɗi ɓaŋ, akanji and Ɓëyisërayel aŋ ang fënëta bano ak.
10 Ɓëte gë koɗi ijo këni yëcaxën oŝënga or aɓay ar ofeya ol ang fel ke Axwën ak.»

End Yesu gër kiti ind Pilat eŋ

11 And ɲateli këno Yesu gër eyang aŋ, Pilat wẽka këŋo: «Wëj nde ex emun end Ɓêŝëwif eŋ?» Yaka ko: «Iyo go dëŋ ex!»
12 Ako nagaŝandëra bano xali ɓêŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëxarëk ɓër Ɓêŝëwif ɓën, ɓarikan mëŋ aɓi yaka ex na.
13 Ata re ko Pilat: «Ay wëlënd na nde ɗek ɓend këni nagaŝandërand ɓeŋ?»
14 Ɓari mëŋ aŋo yaka ex na. Aŋo ŝaran këŋo Pilat xali xurik.
15 Ofëna or Apexa kala, Pilat aseɓët baŋo seɓëtënd andepëra amat, and këno yata Ɓêŝëwif aŋ.
16 Xarak, andepëra angwëlik hi bax na and bano wacënd Yesu Barabas.
17 Ang ɓarërëgu bani gër aciw̃ and kiti ak, Pilat wẽka këɓi: «Noỹo wa ỹandi këŋun mo teɓët doyijo, Barabas nde ba Yesu, ar këno wacënd Kërisët an nde?»
18 Aye nang baxo Pilat mëne në end oyakërax lëxwaxën bano Yesu.
19 Ata and ỹëpa ko Pilat gër aciw̃ and kiti aŋ, alindaw̃ lawẽnëgu ko eŋo pel ako: «Wëj kërey ɗil na ɗe gër end ar ŝenene ajo! Wëno cëŋ wec soro këme në endexëm në lakeli!»
20 Ata ɓêŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do ɓëxarëk ɓër Ɓêŝëwif ɓën ŝoñ kënëɓi ɓela eno nëỹali Pilat eŋo teɓët Barabas do eŋo ɗaw̃ Yesu.
21 Na re ko Pilat: «Ɓela ɓëxi ɓëjo, yatayino aɓat!» Yaka këni ŝor: «Barabas yata këmo! Barabas yata këmo!»
22 Re ko ɓëte Pilat: «Do mondake këmo ri Yesu, ar këno wacënd Kërisët an?» Yaka këni ŝor: «Pikalo, pikalo gër kërëwa!»
23 Wëka këɓi ɓëte: «Inewa wẽn ko?» Aŋo xeỹ këni kaŝ-kaŝ: «Pikalo, pikalo gër kërëwa!»
24 Ata Pilat wata ko mëne ax mënd ex na eŋo teɓët Yesu këdi kë wonjo kaŝ-kaŝ angol aŋ. Wẽɗ ko inëp ind gë men do neɓa ko na dëŋ otaxan ok xali wat këno ɓën ɗek. Ga faỹ ko, re ko: «Awa end oŝat or ar ŝenene ajo eŋ, wën nangëk ɗe, wëno ame nang ex na!»
25 Yaka këni ɓën ɗek: «Eyo, mëkayiɗëleɓo Kaxanu end enjëw̃ end ala ajo eŋ ɓiyi gë oɓaŝ oreɓi ol!»
26 Pilat seɓët këŋo Barabas do fel këɓi ocoroɗa odexëm ok eno cewẽra Yesu ɗamana eno pikaxën.

End Yesu gër otaxan od ocoroɗa eŋ

27 Ata ocoroɗa od Pilat ok nëcët këno Yesu gër yangana ir eyang. Ga ɓarërëgu këni ɓën ɗek, xeta këno.
28 Ga ŝuɗëtëra këno ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ, nëmb këno ocuɗ ombarax.
29 Sawẽgu këni ɓëte inini ind atëx and gë odëmbën, ɓor këni ang ekamote fo do ŝëxw këno. Fëxwën këno oŝët exo ɗëkaya gër ataxan and liw̃. And këno sëka aŋ, eni poxi gër lëngw irexëm do eno ɗêŝënd: «Emun end Ɓêŝëwif, aŝëma këmi ŝëmand!»
30 Ocoroɗa odëmar eno tëpan gër dëxas, oko eno dang gë oŝët ol or fëxwën bano ol.
31 And lëŝëra këno mondako aŋ, ŝuɗët këno ocuɗ ombarax oŋ do wâŝ këno ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ eno mëlaxën gër ed këno fikax.

End Yesu gër kërëwa eŋ

32 Ata enga end ocoroɗa eŋ këno nëcëtënd Yesu angol and Yerusalem aŋ eno pikax
fac. Ga fed këni gë ar bano wacënd Simoŋ iƀ Siren, nëyali këno exo ɗapara osëx or
këno fikaxënëx Yesu ol.
33 Na lapara ko osëx ol xali ñat këni gër itënd bani wacënd Golëgota, mëne ngëŋ
«Ind ang egor.»
34 Ata yël këno Yesu ngoy ind ƀar bani gë ƀëŝan. And sëyi ko aŋ, ñëp ko exo ceƀ.
35 And fika këno aŋ, ocoroɗa ok ŝetërënd këni ƀanjëm ƀandexëm ƀaŋ. Ɓëñak ri
bani eni nangaxën ar kë wɗ an. 36 Ata ỹëpara këni gër enëkona.
37 Yaƀët gaf in fika bani ingomb-gomb ind ỹëgwaxën bani mëne «Yesu, emun end
Ɓëŝëwif eŋ.» Ejo bax amena and lawaxën bano aŋ.
38 Afika fika banëƀi ƀëte gë mëŋ ƀërek ƀëxeỹax ƀëxi: aƀat gand liw ajo gand ŝame.
39 Ata ƀela ƀër bax xucarand ler gër ed fika banëƀi ƀën, këno ŝirënd Yesu. Sam eni
këmëyëta eni de:
40 «Yo wëj bax rend mëne axor këy xor ey ñam Aciw and Kaxanu do ey kanin në
ƀakey ƀatas. Awa pexënayal doro! Enimin, angëmëne wëj ex Asëñiw ar Kaxanu an,
pedaw gër kërëwa mi wat!»
41 Alëŝ bano lëŝënd ƀëte ƀëŝaɗaxan ƀëlëngw ƀën, gë ƀëŝalen ƀën do gë ƀëxarëk
ƀër Ɓëŝëwif ƀën.
42 Er bani rend: «Oko, mëŋ ar baƀi racëtënd ƀela gër toro an nde kë sëkwanënd exo
pedaw gër kërëwa! Gayikako mëŋ ex emun end, ƀiyi Ɓëyisërayel eŋ, pedawëlexo
enëŋo kwëtaxëne!
43 Ax gi ex na nde mëŋ ar xwëta këŋo Kaxanu hi ko? Ax gi ex na nde ƀëte Kaxanu
añan ñan këŋo? Ɓëte ax gi ex na nde mëŋ dëŋ kë rend mëne Asëñiw ar Kaxanu exo?
Awa gërëgako dacëtëleŋo ngwa!»
44 Aŝir bano ŝirënd ƀëte ƀërek ƀëxeỹax ƀër fika banëƀi gë mëŋ ƀën.

End ecës ed Yesu eŋ

45 Ata ebar el ɗek ŝamëɗanëk elod eñan keŋ gër gaf xali hik poxoŝ gaf in.
46 Ga xucak ƀapëxëd ƀatas, Yesu xeỹ ko acakax: «Eli, Eli lama sabatani! Mëne ngëŋ
Kaxanu, Kaxanu, inewa seƀaxën këye?»
47 Ɓër hi bax ler na ƀën ga wël këno, këni rend: «Wëlino, alawënel Eli këŋo
wacënd!»
48 Na waran ko ala er ñalu-ñalu, ỹëmbëgu ko në ngoy iŋerëk, fiŝ ko në oŝët do
ỹënën këŋo Yesu exo yuŝ.
49 Ata xeỹënaxën këno ƀër hi bax ler na ƀën: «Xey wëj, teƀëlo ene wate ba ayow
ko yow Eli eŋo pexën!»
50 Yesu xeỹ ko ƀëte acakax do kwël xoti ko.
51 Ata lëf gër Aciw and Kaxanu, anjëm amëgax and bax ŝetërënd në ƀaciw ƀaki aŋ
ñesik ciɗët. Rëgëk ƀëte ebar el xali ŝapirak ƀangaỹ ƀaŋ.
52 Oñeg ok fëŋëtayarak do ƀëwënëk ƀëranjëm xanira këni gër ecës gë ƀeman ƀeŋ.
53 Ɓër ŝanëragu bax gër oñeg ƀëjo, lil këni gër Yerusalem, angol amënëk aŋ, do
ŝanayaxëndëra kënëƀi ƀëranjëm.
54 Ata ocoroɗa od baŋo nëkonand Yesu ok, gë alëngw areƀën an, ga wat këni ang
rëgëk ebar ak do ɗek ƀeƀër xuca bax na ƀën, yëdara këni, do re këni: «Enimin ajo,
Asëñiw ar Kaxanu an ebaxo ɗe!»
55 Ɓëte ƀësoxari ƀëranjëm ƀarërëgu bax na. Ga xwëŝaraw këni nacët ako këno
nëkonënd Yesu. Ɓën elod nand ebaxo gër ebar ed Galile sëfaw bano do bano
rëcarand.
56 Ŝëf gër ƀësoxari ƀëjo hi bani: Mari Madëlen, gë Mari, nëm ir ƀër gë aƀinëm Ŝak
gë Yosef do gë nëm ir ƀosëñiw ƀor Sebede.

End emëxwëta ed Yesu eŋ

57 Ata apenëka aŋ, ala ar gë napul ar xaniw bax gër Arimate do bano w̃acënd Yosef,
ñatëgu ko. Mëŋ ala ar gë napul ebaxo do hi baxo ɓëte asëfan ar Yesu.
58 Ata ye ko gër Pilat, xaraw këŋo eŋo maŝ eman end Yesu eŋ eno mëxwëta. Ata
Pilat fel këɓi ocoroɗa ok eno maŝ.
59 Yosef fedali këŋo, fëlëra këŋo gë këpas iw̃ënëk.
60 Do kwël w̃ëla këŋo, w̃ëxëtax këŋo në ỹeg ixaŝax, ir fësën bano mëŋ Yosef dëŋ
gër aparëfac. Ga xwët këno lëf gër xatëx, fëŋ ko lilaya in gë angaỹ atëm do kwël
w̃aỹi ko.
61 Nand baŋo w̃ëxëta Yesu na, ler na ỹëpara bani Mari Madëlen gë Mari iŝandaw̃
mopaɓër gë ỹeg in.

End ỹeg ir Yesu eŋ

62 Yatir akey and eteyëta, ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ofariseŋ ok sëfër këni
ɓura-ɓura gër eyang ed Pilat.
63 Ga ñat këni, fel këno Pilat: «Wëj axwën areɓi an yow këmi mi nangën mëne
anëgwëŝ ajo, and ɓayi baxo aɓëngw aŋ, are baxo rend mëne and kë xuca ɓakey
ɓatas aŋ, axani ko xani gër ecës.
64 Awa këdi këni yow ɓësëfan ɓërexëm ɓën eni deka eman eŋ do eni deyarand gër
ɓulunda mëne axani xani ko gër ecës, pelëlëɓi ocoroɗa odey ok eni nëkona ỹeg in
xali ex kuca ɓakey ɓatas ɓaŋo. Angëmëne ane di ex na mondako, enëgwëŝ eŋo kë
xuca eñanar eŋ!»
65 Ata yaka këɓi Pilat: «Ax gi ex na nde ɓënëkona ŝot kënëɓi na, awa mëlayinëɓi
gër ỹeg eni nëkonax ang nang kën ak.»
66 Ata ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ofariseŋ ok sëfër këni gë ocoroɗa ok xali gër
ỹeg. Ga xër këni oŝëɓa gër angaỹ and fëŋaxën bani ỹeg aŋ, ocoroɗa od seɓ banëɓi
na ok këni nëkonand.

28

End ekani ed gër ecës eŋ

1 Ga xucak akey and eteyëta aŋ, yatir oganjar, mopëɗ gëɓër, Mari Madëlen gë Mari
iŝandaw̃ ye këni gër ỹeg ir Yesu.
2 Ga këni ñat, ebar el kë rëgënd. Ata fedaw ko elod gër orën meleka ir Axwën, xën
ko angaỹ and weɗixën bani lilaya ir ỹeg aŋ, do ỹëpaxën ko.
3 Ola orexëm ol kë watind ang ebingara fo do ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ feŝëk xali
xurik.
4 Ocoroɗa ok këɓi rëgëndërand. Ga xap këɓi anjiỹ aŋ, këni wëcërand reɓe reɓe
ang ɓëŝësëk fo.
5 Meleka in fel këɓi ɓësoxari ɓën: «Wën cëŋ këren yëdara na! Aye nang këme
mëne Yesu, ar fika bano an, këno ŝaland.
6 Axo bo ex na ro, anëka xani ko gër ecës ang reya baxo ak. Yowën tan en nëkon
gër ed xwët bano.
7 Gërëgako, marayin enëɓi pelëx ɓësëfan ɓërexëm ɓën mëne axani xani ko gër
ecës. Anëka lëngwa ko gër ebar ed Galile. Fën këno watëx. Wëno eŋo bax mun
nangën!»
8 Ga wël këni eŋo, Mari Madëlen, gë Mari iŝandaw̃ w̃ara këni gë anjiỹ fo eni ŋaw̃ëta
ỹeg in. Er ɓar bax gër ow̃ëkw oreɓën anjiỹ gë onënga osëm. Hër këni eni tëfëtërax
gër ɓësëfan.
9 Ata ga fed këni gë Yesu, ŝëma këɓi. Ɓën ga sëka këno, foxi këni. Ga këno lëkëra
gër osapar, ŝale këno.
10 Ata re ko Yesu: «Këren yëdara na! Yeyin enëɓi pelëx ɓëmaỹe ɓëŋ eni mara gër
ebar ed Galile. Fën këne watëx.»

11 Në fëña fo ɓayi bani Mari Madëlen gë Mari iŝandaw̃ ga ɲat këni gër angol and
Yerusalem ocoroɗa od bax nëkonand ỹeg ok. Reyax këni ɗek gër ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw
ang xucak ɓeỹ ak.
12 Ata ɓën w̃acër këni gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën eni ñëpaxën endey eŋ. Ga wëlër
këni na, yël kënëɓi ocoroɗa ok koɗi ir ɓon.
13 Afel fel banëɓi ɓëte mondako: «Deyayindën mëne ɓësëfan ɓër Yesu ɓën yowëk
gëmëɗ do reka këni eman eŋ nand baŋun raŝënd na.
14 Do angëmëne exo wël eŋo Pilat, ɓiyi axor këmo xor mo pel eŋun teɓan, ỹow̃eỹ
aŋun gi na.»
15 Ocoroɗa ok xana këni koɗi in do ri këni ɗek ang fel banëɓi ak. Ata wëlik endey
eŋo mondako gër Ɓëŝëwif xali doro.

End epemëra ed Atëfëtan eŋ

16 Ɓësëfan epëxw gaɓat ɓën, ye këni gër ebar ed Galile, yaŋ gër etënd ed fënëtan
baɓi Yesu.
17 And wat këno aŋ, foxi këni do këno ŝalend. Ɓarikan ɓërëmar aɲëpëgënan baɓi
ɲëpëgënanënd mëne Yesu dëŋ ex.
18 Yesu ga sëka këɓi, fel këɓi: «Wëno xwënëk owun or gër orën ol, ɓëte wëno
xwënëk owun or gër ebar ol!
19 Yeyin gër ɓela gë enëng gë enëng ebar el ɗek, enëɓi di ɓësëfan ɓëram.
Ɓuyindënëɓi gër ow̃ac or Faba, gë or Asëñiw̃ do gë or Angoc Amënëk ol.
20 Tëyalindënëɓi etëf ed ɗek er fel këmun el. Ata wëno, key yo key, këme hi gë
wën xali yatir kë xwët ngwën.»

Atëfëtan and Yesu ang ỹëgw ko Marëk

Lilaya in

Akayëta aŋo ro, Marëk ỹëgwëk. Areya reya ko mëne Yesu afakën baɓi fakënënd ɓëŝëxwëra ɓën, anëcët baɓi nëcëtënd ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ gër ɓela. Yesu er ỹandi baŋo ɓela ɓën eni kwëta eyeyan edexëm el, xarak ax gi ex na në end ɓecarax ɓend baxo rind. Ɓëŝëwif ɓën aɓarër bani ɓarërënd ɓamëxwër ɓamëxwër do bano sëfarand Yesu gër oɓaxët. Ɓari ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën ani ma bana eno kwëta. Aŝala bani ŝaland ang këni ri eno ɗawỹaxën ak. Akey amat sëra këno Yesu do lëxw këno gër Pilat, axiti ar wỹa bax eno ɗawỹ mopika në kërëwa an. Ado ga soro ko xali gër ecës, Yesu xorëk ecës el do gë ɗek ɓeɓër ex gë panga ind Eñëŋënax ɓën. Er ex gër akayëta in:

End epemëra ed Ŝaŋ Batis eŋ: 1.1-8.
End xoɓuyi do gë atëy and Yesu eŋ: 1.9-13.
End andiyen and Yesu gër ebar ed Galile eŋ: 1.14–9.50.
End ɗamana ir Yesu elod gër Galile xali gër Yerusalem eŋ: 10.1-52.
End toro do gë ecës ed Yesu eŋ: 11.1–15.47.
End okani ond Yesu gër ecës eŋ: 16.1-8.
End ang ŝanayaxën baɓi Yesu ɓësëfan ɓërexëm eŋ: 16.9-20.

End epemëra ed Ŝaŋ Batis eŋ

1 Mondako ỹanak Atëfëtan and Yesu Kërisët, Asëñiỹ ar Kaxanu an.
2 Ang ỹëgw ko alawỹënel Esayi ak: «Nëkoɗ arolawỹën aram an këmo lëngwalilind
gër ngwën exi ŋacan fëña in.
3 Mëŋ kë xeỹënd gër ladawe:
“Mëxwëtin fëña ir Axwën in!
Ɗebëtin opëña odexëm ok✡.”»
4 Ata ŝanayaw ko gër ladawe Ŝaŋ Batis, ar baɓi ɓuyind ɓela an. Afem baxo femënd
gër ɓela eni nëngwët ola oreɓën ol, eɓi ɓuyixën do eni cotaxën eteɓan ed ɓeñëŋënax
ɓendeɓën el.
5 Ɓela ɓën ɗek ebar ed Yude el do gë ɗek Ɓëyerusalem ɓën aye bani yend gër
ndexëm eɓi ɓuyi polo gër yeɓ ir Yurëdeŋ and këni fut poyoma ɓeñëŋënax ɓendexëm
aŋ.
6 Ŝaŋ Batis, acuɗ and omban ond gelemba baxo ŝuɗand do baxo xapand enar gër
edum. Owure baɓi yambënd do gë dingën iɓapuỹ.
7 Mondako baxo femërand: «Ar xuca ke panga kë yowënd na. Ado wëno axe ñap
ex na me dëngw do me pët ogux od ɓapeɗ ɓandexëm ok.
8 Wëno gë men këmun ɓuyind, ɓarikan mëŋ këŋun ỹana eŋun ɓuyind gë Angoc
Amënëk aŋ.»

End xoɓuyi or Yesu eŋ

9 Angwën aŋo, xaniw baxo Yesu gër Nasaret, gër ebar ed Galile, do yow ko na eŋo
ɓuyi Ŝaŋ Batis polo gër Yurëdeŋ.
10 And baxo ŝëpëtand aŋ, Yesu wat ko fol orën ol do Angoc Amënëk aŋ ga ko fedaw
ang eɗëxwëte epeŝax fo xali lapaxën këŋo. 11 Wëlik oniỹ gër orën: «Wëj ex Asëñiỹ
aram an! Wëj ex pëlot gër yomb iram do wëno mbaŋ ke ɓalënd endey eŋ.»
12 Ataŋ Angoc Amënëk aŋ wỹëla këŋo Yesu gër ladawe.

✡ **1:3 1.3** Esayi 40.3

13 Fën rix baxo ɓakey ofëxw onax do Sindan in axacëra baŋo xacërand eŋo naŋët
Yesu. Yesu ŝit gër owɑ̃car hi baxo do omeleka baŋo rëcarand.

End ɓësëfan ɓënax ɓëỹanar ɓër Yesu eŋ

14 Yesu ɓaka ko gër ebar ed Galile and fëra këno Ŝaŋ Batis aŋ do ko femëraxënd
Atëfëtan and Kaxanu aŋ.
15 Er baxo rend: «Anëka ɲatëguk owun or Kaxanu ol, nëngwëtin ola orewën ol,
kwëtayin Atëfëtan aŋ.»
16 Akey amat, Yesu ga ko sëfa ɓëŋa ir anjer and gër Galile in, wat këɓi ɓër gë
aɓinëm, Simoŋ gë Andëre ga këni lapëra gë owën oreɓën oŋ. Ɓëŝëpët ɓër oxan
ebani.
17 Ata re ko Yesu: «Wën tëfëgune tan mun di ɓëɓar ɓër ɓela.»
18 Ataŋ seɓ këni owën oreɓën oŋ do kwël sëf këno.
19 Yesu ye ko ɓëte imbaɗ, wat këɓi ɓëte polo në ikuluŋ, Ŝak asëñiw̃ ar Sebede, do
gë aɓinëm Ŝaŋ, ga këni w̃ëxëtëra owën oreɓën oŋ. 20 Ataŋ w̃ac këɓi kwël sëf këno.
Seɓ kënëɓi na Sebede, sëm ireɓën do gë ɓëriyenin ɓën polo gër ikuluŋ.

End ar gë ɓëyël eŋ

21 Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën ɲat këni gër Kafarënawum. Ata yatir akey and
eteyëta, Yesu ye ko gër aciw̃ acaleya and Ɓëŝëwif, do këɓi sëyalirand end Kaxanu
eŋ.
22 Mbaŋ baɓi ŝaranënd ɓër baŋo ɓaxëtënd ang ko sëyalind ak ɓën gayik gë or
gapak baxo yeyanënd. Osëyali orexëm ol ax mëndër bana gë or ɓëŝalen ɓëreɓën ol.
23 Ata fedëk yatijo, Aŝëwif ar gë angoc añëŋënax yow bax na gër aciw̃ acaleya aŋo.
And wat këŋo Yesu aŋ, ala ajo ỹana ko ko xeỹënd:
24 «Inew̃a këy ŝaland Yesu Iɓënasaret? Ba eyëɓo nemin nde yow këy? Anang wa
nang këme mëne wëj ex Awɑ̃ënëk ar xaniwëk gër Kaxanu an!»
25 Ata Yesu xeỹënaxën këŋo angoc añëŋënax aŋ: «Xey wëj cësinal! Canël gër ala
ajo!»
26 Angoc añëŋënax aŋ ỹëngëndëra këno ala ajo, ɲerën këno xali do kwël ŝan ko.
27 Ɗek ɓër yowëraw bax gër cale yatijo ɓën ŝarandëra këɓi xali xurik. Ata këni
w̃ëkarënd: «Inew̃a ex eŋo? Osëyali oxaŝax, or gapak nde ɲatënëgu këɓo? Yama
ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ ga këɓi xeỹanënd nde gë panga do këni rind er re ko in!»
28 Ata wëlik owɑ̃c or Yesu ol ɗek ebar ed Galile el.

End Yesu do gë ɓëŝëxwëra ɓëranjëm eŋ

29 Ga ŝan këni gër aciw̃ acaleya, Yesu gë Ŝak do gë Ŝaŋ sëfër këni gër iciw̃ ind Simoŋ
do gë Andëre.
30 Sëk këno aỹaraw̃ isoxari ar Simoŋ ga ŝëxw këŋo. Fel këno ataŋ Yesu.
31 Yesu ga sëka këŋo, lëk këŋo gër ataxan. Ata xoc këŋo ataŋ acëxwël aŋ do xani
ko eɓi ɗëɓa.
32 Genëka ga ŝëlak eñan eŋ, w̃ëlaraw kënëɓi gër Yesu ɗek ɓëŝëxwëra ɓën do ɓër
gë ɓëyël ɓën.
33 Angol aŋ ɗek ɓarërëgu këni gër ebët ed iciw̃ ind Simoŋ ɓën.
34 Yesu fakëndëra këɓi ɓëranjëm. Ata oŝëxwëra or ex yo bani fakënd. Anëcët nëcët
baɓi ɓëte ɓëyël ɓëranjëm gër ɓela, abaɓi seɓ na eni yeyan gayik aye nang bano.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

35 Në ecan ijo, mëɗ-mëɗ fo ɓayi bax ga xani ko Yesu do nacëta ko exo calex.
36 Ata Simoŋ, gë ɓoŝandaw̃ këno ŝalarand.
37 And wat këno aŋ, re këni: «Ɗela ɓën ɗek wëj fo këni ŝaland!»

38 Ɓarikan Yesu yaka këɓi: «Yene gër ɓëngol ɓënd ler ro, me pemërax end Kaxanu eŋ gayik në eŋo yowaxënëgu këme.»
39 Mondako baxo sëfërand ebar ed Galile el, gër ed ex yo, do baxo femërand end Kaxanu eŋ gër ɓaciw̃ ɓacaleya. Ɓëte anëcët baɓi nëcëtënd ɓëyël ɓën gër ɓela.

End ala ar gë ameỹ eŋ

40 Akey amat, ar gë ameỹ sëka baŋo na Yesu. Ga foxi ko, xara këŋo: «Angëmëne aỹandi ỹandi ki, axor këy xor eye mënën me pak!»
41 Ga xaỹënan këŋo Yesu, ñëmba këŋo do re ko: «Aỹandi ỹandi ke, mënël!»
42 Ameỹ aŋ ŝan këŋo ataŋ do kwël w̃ën ko.
43 Ata Yesu ga këŋo xëŋa, re ko:
44 «Cësinalil ɗe endey eŋo. Yel exi nëkonëx aŝaɗaxan an. Do diyiɗ ŝaɗaxa ir angunëtan in ang re ko Moyis ak, mëŋ këni nangëraxën ɓela ɓën osede orey ol.»
45 Ɓarikan ala ajo, sam ga ŝapër këni na, ỹana ko ko reyarand gër ed ko ye yo mëne Yesu fakën këŋo. Në eŋo ɓayik Yesu abaxo xam na exo ŋat në angol wat-wat ir ɓela. Në er tëɓ fo baxo sëlënd do ɓela ɓën beɓët yo beɓët bani xanirawënd, ɓura-ɓura eno kacëra.

2

End Yesu do gë aseỹik eŋ

1 Ga rik ɓakey, Yesu ɓaka ko gër Kafarënawum. Ata nangëra këni ɓela ɓën mëne anëka ɓakaw ko gër iciw̃.
2 Ɓarërëgu këni ɓëranjëm ŋëŝ gër ebët xali këni nëñërënd. Do Yesu këɓi felërand end Kaxanu eŋ.
3 Ata ñatëgu këni ɓela ɓënax ga lëɓiw këno aseỹik.
4 Ga ŝënd këni gër ebët, sëkwan këni eno ŋateli ŋëŝ gër Yesu. Sënga këni yaŋ ejur ed aciw̃ and gër ed ebaxo Yesu el, do yëla këno gë ebën el aseỹik an. 5 Ga wat ko Yesu mëne ɓela ɓëjo axwëta xwëta këno, fel këŋo aseỹik an: «Asëñiw̃ën, wëno anëka seɓan këmi ɓeñëŋënax ɓendey ɓeŋ.»
6 Ga wël këno ɓëŝalen ɓër ỹëpara bax lëf na ɓën, këni yëlarand:
7 «Wëni ala ajo inew̃a ko yeyanaxënd mondako? Në ecir eŋo ɗe Kaxanu! Noỹo wa xorëk eteɓan ed ɓeñëŋënax el angëmëne ax gi ex na Kaxanu gaɓat?»
8 Ataŋ ga nang ko Yesu gë onden ondexëm oŋ, ang bani yëlarand ak, w̃ëka këɓi: «Inew̃a kën yëlaraxënënd mondako gër ow̃ëkw orewën?
9 Inew̃a saxëk? Mo pel aseỹik an mëne anëka seɓan këmo ɓeñëŋënax ɓendexëm ɓeŋ nde gë mo pel: “Wëj kanil, ey ɗëkw ebën edey el do ey maỹi?”
10 Ɓarikan en nangaxën mëne wëno Asëñiw̃ ar ala an aŝot ŝot këme or gapak or mëni teɓanënd ɓela ɓën ɓamena ɓandeɓën ɓaŋ gër ebar ro,
11 ga re këme wëj aseỹik an, kanil, ey ɗëkw ebën edey el do ey maỹi!»
12 Ataŋ xani ko xwiriŝ aseỹik an, lëkw ko ebën el do kwël ŝan ko, ɓela ɓën ɗek wat këno do ŝarandëra këɓi xali. Ga këno ŝëkwa Kaxanu, këni rend: «Awa endey endako rako eŋ, elod ala ax wat na.»

End Yesu do gë Lewi eŋ

13 And ɓaka ko Yesu gaŝëxe gër ɓëŋa ir anjer and gër ebar ed Galile aŋ, xetax këno amëxwër atëm and ɓela. Ata këɓi sëyalirand end Kaxanu eŋ.
14 Ga ñata ko osëyali ol, xani ko na do kwël ko yend. Wat këŋo Lewi, asëñiw̃ ar Alëfe, ga ỹëpa ko gër aciw̃ and ɓësëf ɓër ŝagale. Fel këŋo: «Wëj, tëfëguye wëno!» Ata xwiriŝ Lewi, sëf këŋo kwël.

15 Ga xucak eŋo, Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën këni yambërand gër iciw̃ ind Lewi
gë ɓësëf ɓër ŝagale ɓën do gë ɓëw̃endëran ɓëranjëm. Gër enga end ɓela ɓëjo mbaŋ
ebani ɓër baŋo sëfënd Yesu ɓën.
16 Ga wat këno ɓëŝalen ɓër ebax Ofariseŋ ɓën ga këni yambëra gë ɓësëf ɓër ŝagale
do gë ɓëw̃endëran ɓën, w̃ëka kënëɓi ɓësëfan ɓën: «Asëyali arewën an, inew̃a këni
yambëraxënënd gë ɓësëf ɓër ŝagale do gë ɓëw̃endëran ɓën?»
17 Ga wël ko Yesu, yaka këɓi: «Ɓëŝëxwëra ɓën kë yend gër ed exo axora, ax gi ex
na ɓëɓëngw ɓën. Mëŋ ex wëno, ɓela ɓër kë w̃endërand yow këme mëni mac, ax gi
ex na ɓër ŝenene.»

End etiw̃i eŋ

18 Ɓësëfan ɓër Ŝaŋ Batis ɓën do gë ɓër Ofariseŋ ɓën asiw̃i bani siw̃ind. Ata akey
amat, yow këni gër Yesu do w̃ëka këno: «Ɓësëfan ɓër Ŝaŋ Batis ɓën do gë ɓër Ofariseŋ
ɓën asiw̃i këni siw̃ind. Inew̃a ɓayik ani tiw̃ixënënd na ɓërey ɓën?»
19 Ata Yesu yaka këɓi: «Asiw̃i nde këni siw̃ind ɓër këŋo laŋëtënd ŝambenjar ir kë
ỹërënd ɓën gër ekana? Ax gi ex na nde gër ga nëka këni yo gë mëŋ ani kor na eni
tiw̃i?
20 Ɓarikan yatir këni ŝapër gë icën iŋo, asiw̃i këni siw̃i.
21 Këdi kë ñesi kaŝ anjëm akarëk aŋ, ala ax kaɗënd na gë anjëm angaŝax.
22 Ɓëte gër ɓamote ɓakarëk ala cëlënd na ngoy ingaf gayik and ỹana eñën aŋ ata
kë fëtin, do ngoy iŋ gë ɓamote ɓaŋ ex nemi. Ax gi ex na nde në ɓamote ɓangaŝax
këni ŝëlënd ngoy ingaf iŋ?»

End akey and eteyëta eŋ

23 Yatir akey and eteyëta baxo xucand Yesu në ocënga od gër ed sëg bax bële. Ata
ɓësëfan ɓërexëm ɓën këni w̃iŝand ɓanjëra ɓaŋ do këni yakënd.
24 Ata Ofariseŋ ok w̃ëka këno Yesu: «Inew̃a këni rixënënd ɓësëfan ɓërey ɓën er
ɓayik ax ñap ex na yatir akey and eteyëta in?»
25 Yaka këɓi: «Er ri baxo Dafid ga ɓot këɓi enjo eŋ mëŋ gë ɓër enga endexëm ɓën,
amëd and ebaxo Abiyatar, aŝaɗaxan alëngw aŋ, wën elod an pën ex na nde?
26 Amëd and ebaxo Abiyatar, aŝaɗaxan alëngw aŋ, ax gi ex na nde Dafid alil lil
baxo lëf gër Aciw̃ and Kaxanu yambëgu ko mburu ind ỹap këɓi eyamb ɓëŝaɗaxan
fo iŋ xali ŝet këɓi ɓër enga endexëm ɓën?»
27 Ga ñata ko eŋo, ɓaŝ ko ɓëte: «Në end ala rixën ko Kaxanu akey and eteyëta aŋ,
ɓari aŋo di ex na ala an në end akey and eteyëta.
28 Mëŋ ex wëno Asëñiw̃ ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

3

End Yesu do gë ar gë ataxan ateỹik eŋ

1 Ata ñatëguk akey and eteyëta acëxe, Yesu ye ko gër aciw̃ acaleya, sëk këŋo ar gë
ataxan ateỹik.
2 Ata ɓëŝalen ɓën do gë ofariseŋ ok këno sitinalind Yesu ba afakën këŋo fakën gë
akey and eteyëta aŋ eni cotaxën end këno nagaŝanaxën.
3 Ata Yesu fel këŋo ar gë ataxan ateỹik an: «Kaniw ey kwëŝa mërëxand ro!»
4 Aŋo re ko Yesu: «Inew̃a ỹapëk gë akey and eteyëta aŋ? Edi ed enjekax nde ba
edi ed eñëŋënax nde? Epexën and ala nde ba eɗaw̃ ed ala nde?» Ɓarikan ɓën ɗek
ŝësinara këni yem.
5 Ata Yesu nëkon këɓi gë oxoỹ fo, aŋo nëngan bana end ow̃ëkw or farëɗaɗik oreɓën
eŋ. Fel këŋo ar gë ataxan ateỹik an: «Yënël ataxan aŋ!» Ga yën ko, ataŋ ɓëngwëk
ataxan aŋ.
6 Ofariseŋ ok ŝan këni eni wëlërëx gë od Erod ang këni ri eno ɗaw̃axën Yesu ak.

End etana ed oparëxanda epëxw gë oki eŋ

7 Ata Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën ye këni ler gër ɓëŋa ir anjer. Na ɓarërëgu këni
ɓela ɓëranjëm ga xaniraw këni elod gër ebar ed Galile, gër ed Yude
8 do xali gër angol and Yerusalem. Na fo bani ɓëte ɓër xaniraw bax gër ebar ed
Idume, ekeg ed yeɓ ir Yurëdeŋ el, xali gër owar or Tir do gë Sidoŋ. Amëxwër aŋo er
yow bani gër Yesu ga bani wëlëxënd ɓeɓër baxo rind ɓën.
9 Ata Yesu fel këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën eni tëkaliw ikuluŋ exo ñëpaxën polo këdi
këno fimelira ɓela ɓën.
10 Enimin, ga baɓi fakënënd ɓela ɓëranjëm bano raɗënaxënënd ɓëŝëxwëra
ɓërëmar eno kwixwëtaxën.
11 Ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ, areɓ banëɓi reɓënd ɓela ɓër lil banëɓi ɓën gër osapar
or Yesu eni keỹaxën: «Yama wëj ga ex nde Asëñiw̃ ar Kaxanu an.»
12 Ɓarikan Yesu mbaŋ baɓi xeỹënaxënënd eni teɓ edeya ed noỹo hi ko el.
13 Ata Yesu ye ko yaŋ në etënd. Ŵac këɓi ɓër ỹandi baŋo ɓën do ɓën yaka këno.
14 Yata këɓi epëxw gë ɓëxi eni gi oparëxanda odexëm eno ɗaŋëtarand do eɓi
ɗaw̃ëndërand
15 eni pemërand endexëm eŋ do enëɓi nëcëtënd ɓëyël ɓën gër ɓela gë panga ind
yël këɓi iŋ.
16 Ɓër yata baɓi ɓën ebani: Simoŋ ir nëngwët baŋo Piyer,
17 Ŝak gë Ŝaŋ, asëñiw̃ ar Sebede, do gë aɓinëm Ŝaŋ. Ɓën nëngwët baɓi ow̃ac ol:
«Bëwanerëges» mëne ngëŋ Ɓër ang ekëman.
18 Na fo bani ɓëte: Andëre gë Filip, gë Barëtelemi, gë Maco, gë Toma, gë Ŝak asëñiw̃
ar Alëfe, gë Tade, gë Simoŋ, aw̃er an,
19 do gë Yuda Isëkariyot, ar lëxw baŋo Yesu an.

End emenan ed Angoc Amënëk eŋ

20 And w̃aỹi këni gër iciw̃ aŋ, ɓela ɓën ɓarërëgu këni gaŝëxe xali hi këni amëxwër
atëm. Yesu gë odexëm ani cot bana amëd and këni ỹëpa eni yambëraxën.
21 Ga wël këni endey eŋo ɓërexëm ɓën, yow këni eno tëra gayikako bani yëland
mëne: oŝen ỹanar këni.
22 Ata ɓëŝalen ɓër xaniw bax gër Yerusalem ɓën re këni: «Yama Ỹëngëtir, emun
end ɓëyël eŋ ga lil këŋo nde. Gë panga indexëm iŋ këɓi nëcëtënd ɓëyël ɓën gër ɓela.»
23 Ata Yesu w̃ac këɓi eɓi pelëra gë ɓapënëtal ɓaŋo do ko rend: «Mondake hik endey
eŋo? Sindan nde këŋo w̃aỹënd Sindan?
24 Angëmëne ɓër ebar eɓat eni merënd, ax gi ex na nde ebar edeɓën el aŝapër kë
ŝapër?
25 Ɓëte angëmëne ɓër ekun eɓat eni merënd, ax gi ex na nde ekun elo ayëcar kë
yëcar?
26 Awa angëmëne Sindan eɓi merelind ɓër ex gër owun orexëm ɓën, alati ko lati.
Owun orexëm ol aŝapër kë ŝapër do ex kwët endexëm eŋ!
27 Ala ax kor na exo ɗil në iciw̃ ind ar gë ojaw̃ do eŋo kandëra napul irexëm in.
Afo eŋo ɓon pere, do eŋo kap aye exo yëcaxën iciw̃ indexëm iŋ!
28 Ɓal in këmun felënd, Kaxanu aseɓan ko seɓanënd ɓeñëŋënax ɓeŋ do gë ocir od
ŝir këno yo!
29 Ɓarikan ar këŋo ŝir Angoc Amënëk an, eteɓan axo cot na: Gayik anëka ri ko
amena and din ir din aŋ.»
30 Ga bani rend mëne gë angoc añëŋënax hi ko yeyanaxën baxo mondako Yesu.

End ɓoɓinëm ɓor Yesu do gë nëm eŋ

31 Ata na gër ed bani yeyandëra mondako, ñatëgu këni ɓoɓinëm ɓor Yesu do gë
nëm. Ga xwëŝaw këni fac, law̃ën këno ala eŋo macëgu.

32 Ɓon ỹëmb bani ɓër xeta bano lëf gër aciw̃ ɓën. Ga ỹëpara këni jey, lilëgu ko ar law̃ënëgu bano an, re ko: «Yakalëɓi fac norix gë ɓoɓinëx, ga këni ŝaland!»
33 Yaka këŋo: «Noỹo ngwa ex nëma do noɓën ex ɓëmaỹe ɓëndam ɓëŋ?»
34 Ga nëkon këɓi ɓër xeta baŋo ɓën, re ko: «Nëkoɗëɓi nëma do gë ɓëmaỹe ɓëndam ɓëŋ.
35 Ar kë rind er ỹandi këŋo Kaxanu an, ajo ex aɓaỹe do gë nëma.»

4

End apënëtal and ar oneɗ eŋ

1 Ata Yesu këɓi sëyalirand gaŝëxe end Kaxanu eŋ gër ɓëŋa ir anjer and Galile. Ga xeta këno amëxwër atëm, Yesu fëra ko polo në ikuluŋ do ỹëpa ko. Ɓela ɓën ɗek xwëŝara këni gër ebar, gër ɓëŋa. 2 Ata ga këɓi sëyalira gë ɓapënëtal, nëka ko mbaŋ. Er baxo rend:
3 «Ɓaxëtin end ala ar nëca bax oneɗ gër oŝënga orexëm eŋ.
4 Ga ko yiŝ eneɗa eŋ, mar lapak gër fëña. Ata yow këni oŝël ol, hël këni ɗek.
5 Mar lapak ɓëte gër aparëfac, gër ed ax ñëmb bana obar, lëgëk ataŋ gayik ax tiw̃ bana.
6 And fëtëk oyat aŋ, ñayëk ɗek gayik gë oɗëmbët këm hi bax.
7 Mar lapak ɓëte ŝit në acëc and gë odëmbën. And lëgëk aŋ odëmbën ok xëŝak, ata sëkwanëk ex dëw̃.
8 Barikan mar lapak ɓëte gër ebar ejekax. Ga lëgëk, rafëk, do rëw̃ëk ɓon: enjëlir emat ofëxw osas, eŋo ofëxw ocongeɓat do eŋo keme.»
9 Ga ñata ko Yesu apënëtal aŋo, re ko: «Awa ar gë anëf an, wëlël exo eŋo.»
10 And ŝapër këni ɓela aŋ, ɓayi këni Yesu gë oparëxanda epëxw gë oki odexëm ok. Ata w̃ëka këno: «Inecëŋ këy sëyalixënënd gë ɓapënëtal?»
11 Yesu yaka këɓi: «Wën fo yël këŋun Kaxanu, en nang end ɗal end ŝonayak end owun orexëm eŋ. Ɓër fac ɓën gë ɓapënëtal fo këni ỹana eni wëlënd.
12 Mëŋ ex ado eni nëkonënd aye, ani wat na. Ado eni wëlënd, aɓi pëni na, këdi këni nëngwët ola oreɓën ol do eɓi teɓan Kaxanu✡.»
13 Ata re ko ɓëte Yesu: «Angëmëne wën aŋun pëni ex na apënëtal aŋo, mondake këŋun fëni ɗek ɓacëxe ɓaŋ?
14 «Aneɗ an kë neɗënd eyeyan ed Kaxanu el.
15 Fëña ir gër ed lapak eneɗa in ex ɓela ɓër sam eni wël eyeyan elo, ataŋ Sindan exo yow exo dëxët ɗek gër ow̃ëkw oreɓën.
16 Ɓëte aparëfac aŋ ex ɓela ɓër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el, gë onënga fo eni ma.
17 Ɓari ani gi ex na gë oɗëmbët, gogo nde eɓi yepan. And këɓi ŝopara aŋ, ba enëɓi cëndën në end eyeyan elo eŋ, eɓi cena xali eni ɗap caw.
18 Ɓëte odëmbën ok ex ɓër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el,
19 eni teɓ ocëmu od aniyan ok, gë oñandi od napul ok, do gë oñandi od eman ok ex këŝa xali ex tëkwan eɓi nëngwët in.
20 Do ebar ejekax el ex ɓela ɓër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu ɓën, eni ma eɓi nëngwët do ex cënar gër ow̃ëkw oreɓën: emat ex dëw̃ ofëxw osas, eŋo ofëxw ocongeɓat, do eŋo keme.»

End apënëtal and lambo eŋ

21 Yesu ga ñata ko apënëtal aŋo, w̃ëka këɓi ɓër baŋo ɓaxët ɓën: «Lambo ir fëtën këni in, añoɓ nde këni ñoɓënd gë enëp? Axwët nde këni xwëtënd ɗila në angaw̃? Ax gi ex na nde në er yaŋ këni xaw̃ënd?

✡ **4:12 4.12** Esayi 6.9-10

22 Mëŋ ex, er hi bax yo watërëxe in, awati kë wati. Er hi bax yo eŝon-con in, aŝana
kë ŝanaya goyat gër angoɓen!
23 Awa ar gë anëf an wëlël exo eŋo!»
24 Ɓaŝ ko ɓëte: «Ɓalëkënaliyindën end kën wëlënd eŋ. Gë acariya and kënëɓi
sëyinënd ɓela aŋ fo këŋun w̃aŝën wën ɓëte, ado sëf eŋun tënd motënd.
25 Ar w̃ak eyeyan elo an, Kaxanu aɓaŝën këŋo ɓaŝën owël ol. Ɓari ar ñëpëk an,
ỹow̃eỹ aŋo pëni na.»

End apënëtal and eneɗa end kë lëgënd gë andexëm eŋ

26 Yesu ŝom ko ɓëte: «Owun or Kaxanu ol er wëndërëk gë end ala ar kë yiŝënd
eneɗa gër oŝënga orexëm fo.
27 Këŋo raŝënd nde ba këŋo ferënd nde, hik gëmëɗ hik goyat, eneɗa eŋ alëg kë lëg
ex daf xarak mëŋ axwën an axo nang na ba mondake.
28 Ebar el dëŋ këŋo rëca ex ɗëg ang ondës fo, ex daf bële in xali ex neg do ex can,
ɓanjëra ɓaŋ ex dëw̃ aye.
29 Do and kë sëg aŋ, eni ŋaŝ gë xorom in and kë ñat ekanara ed ɓeneɗa aŋ.»
30 Wëka këɓi ɓëte Yesu: «Gë ine këne w̃atinaliye owun or Kaxanu ol, gë apënëtal
and fe?»
31 Yaka ko mëŋ fo: «Ang enjëlir end atëx and mutarëd fo hik. Ɗek ɓeneɗa ɓend ex
gër ebar ro ɓeŋ, enjëlir eŋo xurik ex ɓa.
32 Ɓarikan and këni neɗ do ex ɗëg aŋ, ata kë rafënd nëmëc ɗek ɓeɓëlëg ɓeɓër ex
gër andëɗa ɓën. Ɓenini ɓeŋ ex ɗerëra xali oŝël or gër orën ol eni yëlëra yaŋ.»
33 Ata Yesu gë ɓapënëtal ɓaŋo sëfëtan baɓi end Kaxanu eŋ ɓela ɓën ang këni xor
eɓi pëni ak.
34 Abaɓi sëyali na gë ɓapënëtal këm. Ɓarikan and këni hi gë ɓësëfan ɓërexëm fo
aŋ baɓi faỹënënd ɗek.

End Yesu do gë ekoc etëm eŋ

35 Ata kwël yatijo fo, and genëka aŋ, Yesu fel këɓi odexëm: «Kegëtane anjer aŋ.»
36 Ga fela këɓi amëxwër aŋ, ɓësëfan ɓën w̃ëla këno Yesu gë ikuluŋ ind gër ed ỹëpa
baxo iŋ. Na fo bax ɓëte ɓëkuluŋ ɓëcëxe ɓëndanjëm.
37 And hi këni Yesu gë ɓësëfan ɓën gër ngu aŋ, ñatëguk angoc etëm. Men oŋ kë
xaninënd ɓomeŋ ɓomeŋ xali kë rëmbayand ikuluŋ iŋ.
38 Ɓarikan Yesu mëŋ yem këŋo raŝënd gër epoy ed kuluŋ gër akwëtaya and gaf.
Ata exo nëngëtaxën in, ɓësëfan ɓën xeỹ këni ŝor: «Asëyali, doro këne nemiye. Wëj
axi ɓal ex na nde?»
39 Ga nëngëta ko na, xeỹan ko ekoc el gë anjer aŋ: «Xey wën, cësinayin!» Ataŋ
seɓëk ekoc el do anjer aŋ ɓëte ỹëmëk ataŋ.
40 Wëka këɓi Yesu ɓësëfan ɓën: «Oko inew̃a yëdaraxën kën go? Ba wën xali
gërëgako ane kwëta ex na nde?»
41 Aŋo yëdara këni kaŝ-kaŝ xali do këni w̃ëkarënd: «Noỹo ngwa ex ala ajo? Ekoc
el do gë anjer aŋ aw̃a kë w̃and er ko re in?»

5

End ar gë ɓangoc ɓañëŋënax eŋ

1 Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën, ga xegëta këni anjer aŋ, ñat këni gër ebar ed
Ɓëŝerasa.
2 Ataŋ ga ŝëpëta ko Yesu gër ikuluŋ, ŝanëgu ko pëlët gër oñeg, ala ar gë ɓangoc
ɓañëŋënax do ko yend aped-fed.
3 Gër oñeg lëg baxo do ala baŋo xor na eno pokëra gë gweyele-gweyele.

4 Ɓand mar aɓon bano ɓonënd eno pokëra gër otaxan do gër osapar gë gweyele-gweyele. Ɓarikan mëŋ ɗek baxo xotënd exo nëtëra dëng-dëng odun ok. Ala ax cot bana ojaw̃ od eŋo ɓonaxën ok.
5 Er baxo xeỹërand cis wec gër ɓanapëra ɓand gër osënd. Asembaỹënaya baxo sembaỹënayand eman eŋ gë oxaỹ.
6 Sam ga watëgu këŋo Yesu caw, hër ko aped-fed do foxi ko gër lëngw irexëm.
7 Xeỹ ko: «Inew̃a ỹandi ki gër ndam Yesu, wëj Asëñiw̃ ar Ar-hik-yaŋ gër orën an? Këla gër ow̃ac or Kaxanu, këreye narën na!»
8 Baxo xeỹaxënënd mondako, awël baŋo wëlënd Yesu ga ko re: «Wën ɓangoc ɓañëŋënax, canin gër ala ajo!»
9 Ata Yesu w̃ëka këŋo: «Mondake këni w̃acënd?» Yaka ko: Wëno «Ɓenga sir-sir» këne w̃acënd gayik ɓangoc ɓandanjëm hi këmi.
10 Ata ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋo këno xarand Yesu këreɓi ŋw̃aỹ na caw, ga xey këɓi eni ŋaw̃ëta ebar ed Ŝerasa el.
11 Xarak ler gër etënd gër ed hi bani na, ɓambëxwëbëxw banëɓi xaɗacërand na.
12 Ata ga wat kënëɓi, ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ xara këno Yesu: «Cëñëtalëɓo mëni ɗil ɓambëxwëbëxw ɓaŋo!»
13 Ata w̃a ko Yesu. Na ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ ga ŝan këni gër ala, lil kënëɓi ɓambëxwëbëxw ɓaŋ. Do ang hi bani gër ed kwëre kwëre ak, ỹëkëta këni gë ongër fo, lapayax këni gër anjer ɗek kece in, noỹelira këɓi ɗek. Er hi bani në ɓambëxwëbëxw owëli oki.
14 Ga ŝapër këni ɓëxaɗac ɓën, hërëra këni ɓëjo gër angol, ɓëjo gër ocënga. Reyarax këni end wat bani eŋ. Ata w̃araraw këni ɓela ɓën, ɓura-ɓura gër onang.
15 Ga ñat këni gër ed ebaxo Yesu, wat këno ar gë ɓëyël ar ɓenga ɓenga an, ga ỹëpa ko gë ɓanjëm ɓaŋ. Nang këni mëne aye dëŋ ɓakar këŋo onden oŋ. Yëdara këni xali xurik.
16 Ɓër wat bax ɗek er ri baxo Yesu ɓën reya këni end ar gë ɓëyël eŋ, do gë end ɓambëxwëbëxw eŋ.
17 Ata ỹana këni këno xarand Yesu exo dëxëta na gër ebar edeɓën.
18 Ga ko ɓaka Yesu polo gër ikuluŋ, ar ebax gë ɓëyël an w̃ëka këŋo: «Aw̃a nde këy w̃a me gi ar enga endey?»
19 Ga ñëp ko Yesu, yaka këŋo: «Maỹil gër ndewën, gër iciw̃ indey. Tëfëtanëxëyëɓi ɗek er rin ki Axwën Kaxanu in, do ang xaỹënan këŋo wëj ak.»
20 Ata ala ajo w̃aỹi ko do ko femëraxënd end Yesu eŋ gër Ɓangolepëxw. Areyara baxo reyarand ɗek er rin baŋo Yesu in. Do ɓela ɓën ɗek baɓi ŝarandërand endey eŋo.

End endënaw̃ ecësëk do gë end asoxari aŝëxwëra eŋ

21 Yesu xegëtaw ko amaka ɓaka gë ikuluŋ iŋ. Ɓarërëgu këni gaŝëxe ɓela ɓën gër ɓëŋa ir anjer.
22 Ɦatëgu ko na ar bano w̃acënd Yayëros, alëngw ar aciw̃ acaleya an, lapaya ko gër osapar or Yesu
23 do ko rend: «Asëyali, ɗam ex exo koti endënaw̃ endam eŋ, axara xara këmi, yeye eyo kwëtan otaxan ok exo pakaxën do exo ɗiyaxën.»
24 Yesu sëfër këni kwël gë Yayëros. Enga end ɓela eŋ kënëɓi sëfand do këno fimelirand Yesu.
25 Xarak asoxari ar baŋo yexayaxënënd oŝat elod ɓëniy epëxw gë ɓëki ebaxëna gër enga eŋo.
26 Mbaŋ soro baxo gër otaxan od ɓëxora ɓëranjëm, do faỹ baxo ɗek napul irexëm in gër oxora, ɓari axo pak bana. Ado aŋo hi baŋo kaŝ-kaŝ oŝëxwëra ol.

27 Ga wël ko mëne Yesu kë xucand, nëfënëfa ko xali sëkën këŋo, do xwixwëta ko acuɗ andexëm aŋ.
28 Er yëla baxo mëne ga xaỹ xaỹ këŋo exo kwixwëta ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ ata ko fak.
29 Sam ga xwixwëta këŋo, oŝat oŋ seɓëk ataŋ ecan el. Nang ko gër eman endexëm mëne afak dëŋ fak ko.
30 Yesu nang ko mëne panga indexëm ŝanëk na. Ata xwëŝa ko mërëxand gër amëxwër. Nëkona ko gand epoy do wẽka ko: «Noỹo xwixwëtak ɓanjëm ɓandam ɓaŋ?»
31 Yaka këni ɓësëfan ɓën: «Oko, këyëɓi watënd ɓela ɓën ga këni fimelirand nde këy wẽkand noỹo xwixwëta ki?»
32 Ɓarikan mëŋ kwël këŋo ŝaland ar ri bax eŋo an.
33 Ata asoxari an këŋo rëgënënd anjiỹ aŋ, ga nang ko er hi baŋo in. Wara ko lapaya ko gër osapar or Yesu do reya ko ɗek ɗal in.
34 Ɓarikan Yesu re ko: «Awël nde aɓiwẽn, ga xwëta këye fakaxën këy. Maỹil gë emëkw eyemax do pakël oŝëxwëra orey ol.»
35 Ga ko yeyan mondako ɓayi baxo Yesu ga ñatëgu këni ɓela ɓër hiw bax gër iciw̃ ind alëngw ar aciw̃ acaleya an. Re këni: «Awa anëka xor këŋo endënaw̃ endey eŋ! Ine këyo soroli mama Asëyali an?»
36 Ɓarikan ado ga wël baxo eyeyan elo, Yesu fel këŋo alëngw ar aciw̃ acaleya an: «Kërey yëdara na ngëŋ, kwëtale mondako dëŋ.»
37 Gaɓatak axo ma bana eŋo ɗaŋëta gër iciw̃ ind Yayëros angëmëne ax gi ex na Piyer, gë Ŝak do gë Ŝaŋ, aɓinëm ar Ŝak.
38 Ga ñat këni gër iciw̃ ind alëngw ar aciw̃ acaleya, Yesu wat këɓi ɓela ɓën ga këni renitara axeỹënd mbaŋ.
39 And lil ko aŋ, wẽka këɓi: «Ine kën ŝëŝësinënd go? Inewa otes od go ok? Itox iŋ araŝ fo raŝ këŋo, axo cës ex na.»
40 Ata ga wël këno, ỹana këni këno wërëyand. Yesu nëcët këɓi ɗek ang ebani ak. Ga wac këɓi nëm gë sëm ir endënaw̃ do gë ɓësëfan ɓër laŋëta baŋo ɓën, lil këni gër ed xwët bano itox.
41 Ata Yesu lëk këŋo itox iŋ gër ataxan, re ko: «Talita kumi», mëne ngëŋ: Endënaw̃ kanil, ga re këme!
42 Ataŋ kwengweremët endënaw̃ eŋ, xwëŝa ko ceg do ko yëtënd, anëka sëk baŋo ɓëniy epëxw gë ɓëki. Ɓër wat bax eŋo ɓën ŝëg këɓi ɓenjëw̃ ɓeŋ ga xurik aŝaran in.
43 Yesu xëŋara këɓi aye ɓëxwën endënaw̃ eni cësinali endey eŋo. Fel këɓi eno yël er ko yamb in.

6

End Yesu gër Nasaret eŋ

1 Ata Yesu xani ko na, wãỹi ko kwël gër Nasaret, gër ed raf ko. Sëfër këni gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën.
2 And ñatëguk akey and eteyëta aŋ, ye ko këɓi sëyalirand gër aciw̃ acaleya. Ɗek ỹëmb bani ɓër oɓaxët ɓën, do ga këɓi ŝarandëra këni wẽkarënd: «Feye wa ŝotëgu ko eŋo? Orenik or mondake wa ŝot ko? Do mondake ko rind ɓecarax ɓendako rako ɓeŋ gë otaxan odexëm ok?
3 Ax gi ex na nde mëŋ ex afika ar otëx an, asëñiw̃ ar Mari an? Ax gi ex na nde ɓoɓinëm ex Ŝak gë Yose, gë Yud do gë Simoŋ? Do ɓëɓinëm ɓëtoxari ɓëŋ cëŋ, ax gi ex na nde gër ndeɓi ro dëŋ exëni?» Ata në eŋo baɓi ñëpëgënanaxënënd endexëm eŋ.

4 Ata yaka këɓi Yesu: «Alaw̃ënel ar Kaxanu an, gër angol andexëm fo këno yafënd,
ado ɗek ɗek in gër ɓërexëm do gë ɓër ekun eɓat gë mëŋ ɓën.»
5 Ata ecarax gematak aŋo mëndan bana exo di na. Ɓëŝëxwëra ɓëfënëpëne fo fakën
baɓi ga ñëmbara këɓi.
6 Mondako ŝaran baŋo Yesu end oŋëpëgënan odeɓën eŋ.

End olaw̃ën or ɓësëfan epëxw gë ɓëxi eŋ

Ata Yesu ko sëfërand ɓëngol ɓënd ler gër Nasaret ɓëŋ eɓi tëyalirax.
7 Ŵac këɓi ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓën, law̃ën këɓi eni ye ɓëxi ɓëxi sam ga yël këɓi
panga ind enëɓi nëcëtaxënënd ɓangoc ɓañëŋënax iŋ.
8 Fel këɓi ɓëte eni mëlayand oŝët fo do këreni mëland na: ax gi ex na eyamb-yamb,
ax gi ex na ambaɓ, ax gi ex na koɗi gër ɓëmboto.
9 Ɓarikan eni peɗand ɓapeɗ ɓand xalanj, ɓëte këreni cuɗand na ɓacuɗ ɓaki.
10 Afel fel baɓi ɓëte: «Gër iciw̃ ind kën ñat, ɓayiyindën na xali yatir kën xuca.
11 Ɓëte angëmëne en ŋat në angol, do ɓela ɓën eni ŋëp enun kwëtaya in ba eni ŋëp
enun ɓaxët in, pëxwëcayin obar od lëkak gër osapar orewën ok en kucaxën. Obar
oko ex osede or këɓi ŝëndën ɓela ɓëjo.»
12 Ga ye këni ɓësëfan ɓën, femërax këni gër ɓela end eni nëngwët aniyan andeɓën
eŋ.
13 Nëcët kënëɓi ɓëyël ɓëranjëm gër ɓela. Ɓëte ɓëŝëxwëra ɓëranjëm banëɓi
nëmërand ogu, do bani fakënd.

End ecës ed Ŝaŋ Batis eŋ

14 Erod, emun eŋ, wël bax er baxo rind Yesu in gayik ow̃ac or Yesu ol mongwëli
wëli bax. Ɓërëmar are bani rend mëne Ŝaŋ Batis, ar baɓi ɓuyind ɓela an xaniwëk
gër ecës, mëŋ ŝotaxën ko panga ind ko rixënënd ɓecarax iŋ.
15 Na fo bani ɓër bax rend mëne alaw̃ënel Eli xaniwëk gër ecës. Na fo bani ɓëte
ɓër bax rend mëne alaw̃ënel ar Kaxanu aɓat, ang ebani akarëk ak, xaniwëk.
16 Ɓarikan, Erod ga wël ko ɓeŋo ɗek, re ko: «Yama Ŝaŋ Batis ir foɗëtën bamo gaf
ga xaniwëk nde gër ecës.»
17 Erod mëŋ dëŋ re bax eno tëra Ŝaŋ Batis do eno pokëra gë gweyele-gweyele lëf
gër epëra gayik anëp nëp baŋo ga watar bani gë Erojad, alindaw̃ ar aɓinëm Filip an.
18 Enimin, Ŝaŋ Batis mondako baŋo fëlend Erod: «Ax ñap ex na eyo kan aɓinëx
asoxari arexëm an.»
19 Ata Erojad mbaŋ ŝus baŋo Ŝaŋ Batis do ỹandi baŋo eno ɗaw̃, ɓari abaxo xor na.
20 Ado Erod ayëda baŋo yëdand Ŝaŋ Batis ga nang baxo mëne ala ar ŝenene ex,
aw̃ënëk ex. Mëŋ ɓayik abaŋo seɓ na eno dixëra. Ɗek baxo ŝëndënd and këŋo wël
aŋ xarak anëngan dëŋ baŋo nënganënd oɓaxët ol.
21 Ata Erod ri ko ofëna or ekwitaxën ed akey and rëw̃ këno. Ŵac këɓi gër ñambëran
ɓëlëngw ɓën do gë ɓemun ɓend ocoroɗa ɓeŋ, ebar ed Galile el ɗek.
22 Ga lilëgu ko aɓiw̃ ar Erojad gër ed ỹëpara bani, w̃an ko xali nëngan këɓi Erod gë
ɓër w̃acëraw baɓi gër ofëna ɓën. Ata Erod, emun eŋ, fel këŋo endënaw̃ eŋ: «Mëkale
er ỹandi ki yo, wëno ayël këmi yël.»
23 Ga yaŝar ko ɓaŝ ko: «Er këye xara yo ayël këmi yël, ado ex gido mi cet ja
mërëxand ebar ed gër ed wun ko ro el.»
24 Ata ŝan ko endënaw̃ eŋ, w̃ëkaw këŋo nëm Erojad: «Inew̃a këmo xara emun eŋ?»
Yaka këŋo: «Karalo gaf ir Ŝaŋ Batis in, ar këɓi ɓuyind ɓela an.»
25 Ga wërëŝëtaw ko aỹand lëf gër ed exo emun, xara këŋo: «Er ỹandi ke eye yëlëgu
gërëgako gaf ir Ŝaŋ Batis in polo në inëp.»

26 Ata emun eŋ hi këŋo këŋ gër emëkw, ŝena këŋo. Ɓarikan ga yaŝar baxo xali wël këno ɓër ofëna ɓën, ax mënd bana eŋo ɗëc endënaw̃ eŋ er xara ko in.
27 Emun eŋ law̃ën këŋo ataŋ anëkona arexëm aɓat exo mëlaw gaf ir Ŝaŋ Batis in.
28 Ye ko, foɗëtëgu ko gaf ir Ŝaŋ Batis in gër ed fëra bano do w̃ëlaw ko në inëp. Fëxwën këŋo endënaw̃ eŋ. Endënaw̃ eŋ ŝena ko yëlëx këŋo nëm.
29 Ɓësëfan ɓër Ŝaŋ Batis ɓën ga wël këni endey eŋo, yen këni eman endexëm eŋ gër epëra do w̃ëxëta këno në ỹeg.

End eñëmbën ed eyamb yamb eŋ

30 Oparëxanda ok ga ɓakaraw këni gër Yesu, reya këni ɗek ɓeɓër riw bani ɓën do gë ɗek end sëyaliraw banëɓi ɓela eŋ.
31 Ata yaka këɓi Yesu: «Awa yowën ene nacëtaye në er tëɓ en teyëtax tëkër!» Mbaŋ ebani ɓela ɓër xeta baɓi ɓën: ɓëjo këni yend ɓëjo këni ñatëgund, ax mënd bana ang këni yambëra ak.
32 Yesu gë ɓësëfan ɓën fëra këni polo në ikuluŋ eni nacëtaxën.
33 Ata ɓela ɓëranjëm wat kënëɓi ga këni ye, xwita kënëɓi. Do angol and ex yo bani xanirawënd eni ye olëngët, gogo nde ga ñatët këni.
34 And bani ŝëpëtand gër ikuluŋ aŋ, Yesu wat këɓi ɓela ga ɓarërëgu këni xali hi këni amëxwër atëm. Aŋo xaỹënan këŋo xali gayik er hi bani ang opeỹ od gë axaɗac këm fo. Na sëyalira baɓi ɓeɓëranjëm xali nëkak.
35 Ga kë xwëyar ɓësëfan ɓërexëm ɓën sëka këno Yesu do re këni: «Asëyali, ro gër ed hi këne apuỹ ex do anëka w̃ëɗëk eñan eŋ.
36 Pelalëɓi ɓela ɓën eni capërëra gër ocënga, ed ɓëñëpa el, do gër ɓëngol ɓënd ler ro eni yëcërax er këni yamb in.»
37 Ɓarikan mëŋ yaka këɓi: «Yëlinëɓi wën dëŋ er këni yamb in!» Yaka këno: «Ba mi ye mi yëcëgu mburu në ɓatama okeme oki ɓand koɗi nde, mëni ɗëɓaxën ɗek ako?»
38 Ata w̃ëka ko Yesu: «Ɓamburu ɓanjëgwe wa lëkaya kën? Yeyin en nangëgu!» And w̃ëkaraw këni aŋ, yaka këno: «Ɓamburu ɓanjo do gë oxan oxi.»
39 Aŋo re ko enëɓi pel ɓela ɓën ɗek eni ñëpara ɓëmëxwër ɓëmëxwër gër ondës ocëkët.
40 Ata ỹëpara këni ɓëmëxwër ɓënd mar ɓela keme, ɓëŋo ofëxw oco.
41 Yesu ga w̃eɗ ko ɓamburu ɓanjo ɓaŋ do gë oxan oxi ol, xeŋa ko orën ol do ŝëkwa këŋo Kaxanu. Ga xwët ko, hëbëndër ko ɓamburu ɓaŋ do yël këɓi ɓësëfan ɓën eni cet. Ɓëte mondako fo ŝet baɓi oxan ol xali ŝot këni ɓën ɗek ang ỹëmb bani ak.
42 Na yambëra këni xali w̃ed këni ɓën ɗek.
43 Ata ɓar këni ɓësëfan ɓën ɓakange epëxw gë ɓaki ɓacaxaken ɓand mburu ind ɓayëta bax ɓaŋ do gë oxan ol.
44 Ɓër lëɓa baɓi Yesu ɓën er ebani, ɓësoŝan ɓën fo, owëli oco.

End Yesu gër men eŋ

45 Ataŋ ga xucak eŋo, Yesu nëyali këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën eni ɗëngwa gë ikuluŋ iŋ ekeg ed anjer, gër Betësayida do mëŋ ɓayi ko na eɓi pela ɓela ɓën.
46 And fela këɓi aŋ, ye ko yaŋ në etënd exo calex.
47 Ga ŝëlak eñan eŋ, ɓësëfan ɓën ñat këni gë ikuluŋ iŋ mërëxand ir anjer xarak ekeg elo ɓayiw baxo Yesu gër ebar.
48 Wat këɓi ɓësëfan ɓën ga ŝopa këɓi ewac el gayik aped-fed gë ekoc etëm bani xasënd gë ikuluŋ iŋ. Emëɗ ekarëk el, Yesu këɓi sëfand do ko wëñënd yaŋ gër men ang gër ebar fo. Ga sëk këɓi, ỹandi këŋo eɓi cand.
49 And wat këno ga ko wëñëta yaŋ gër men aŋ, ɓësëfan ɓën yëla këni mëne oñeỹ ex, ax gi ex na mëŋ. Ata ses këni ŝor.

50 Ga këno nëkon, ɓën ɗek ŝëg këɓi ɓenjëw̃ ɓeŋ. Ataŋ yeyaneli këɓi Yesu:
«Kapinayin! Wëno ex, këren yëdara na.»
51 And hi ko polo gër ikuluŋ aŋ, xucak ekoc el. Ata ɓësëfan ɓën ɗek ŝaran baɓi
endexëm eŋ.
52 Gayikwa ỹoweỹ aɓi pëni bana ecarax end mburu eŋ: ga foɗ baɓi.

End epakën ed ɓëŝëxwëra gër ebar ed Genesaret eŋ

53 Ga xegëta këni anjer aŋ, ñat këni gër ebar ed Genesaret.
54 And ŝëpëta këni gër ikuluŋ aŋ, ɓela ɓën xwita këno ataŋ Yesu.
55 Ata w̃ara këni enëɓi mëlaraw ɓëŝëxwëra ɓën monëɓi gër ɓanakaya ɓandeɓën.
Motëfelira bano sëfelirand Yesu gand ed ko ye yo.
56 Gër ed ko lil yo, hik ingol, hik angol atëm, hik oŝënga, tar fëña in banëɓi xwëtënd
ɓëŝëxwëra ɓën do bano xarand eɓi teɓ eni kwixwëta ndakaŋ ambana and acuɗ
andexëm aŋ. Do ɗek ɓër baŋo xwixwëtand ɓën afak bani fakënd.

7

End ɓapela ɓand ɓëxarëk eŋ

1 Akey amat, Ofariseŋ do gë ɓëŝalen yow bax gër Yesu ga xaniw këni gër Yerusalem.
2 Ata wat kënëɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓërëmar ga xoɓa këni gër eyambëran gë otaxan
oɓuyaraxik, mëne ngëŋ neɓarëxe.
3 Xarak Ofariseŋ ok do gë Ɓëŝëwif ɓën ɗek abani yambëra na neɓarëxe ŝenene
otaxan ok, ang rëp bax gër ɓapela ɓand ɓëxarëk ɓëreɓën ak. 4 Angëmëne në
akwëndaya and gër angol ye bani, and këni w̃aỹi gër iciw̃ aŋ din bani neɓarand
aye eni yambëraxën. Ɓëte mbaŋ e ebax ɓend akarëk ɓend bani fëɓënd ɓeŋ: eneɓ
ed onëp, eneɓ ed ofeya el do gë ed ɓandun ɓand yawale el.
5 Ofariseŋ ok gë ɓëŝalen ɓën w̃ëka këno Yesu: «Ɓësëfan ɓërey ɓën inew̃a këni
liyaxënënd mondako, ga këni yambërand gë otaxan oɓuyaraxik, do ani tëfënd na
ɓapela ɓand ɓëxarëk ɓëreɓi ɓaŋ?»
6 Ata Yesu yaka këɓi: «Ata alaw̃ënel Esayi ɗal re baxo mëne wën ɓëỹëŋënax ɓër
kë laɓayand hi kën. Ga ỹëgw ko wa:
“Ɓela ɓëjo gë etëỹ el fo këne fëɓënd,
Anjëlan andeɓën aŋ caw ñawëta ke;
7 Asoro fo këni sorond cale indeɓën iŋ,
Osëyali oreɓën ol ɓapela ɓand ɓela fo ex✡”.»
8 Ata re ko ɓëte Yesu: «Wën, kë yepënënd er re ko Kaxanu in do kën fëɓënd ɓapela
ɓand ɓela.
9 Kën yepënënd apela and Kaxanu aŋ do kën fëɓënd amërëw̃ëra andewën.
10 Ga re ko Moyis:
“Wëj ala an pëɓëlëɓi norix gë sorix,
Ar këŋo xare yo nëm ba sëm ar eɗaw̃ ex✡.”
11 «Ɓarikan wën këɓi sëyalind ɓela ɓën: And ki xara ỹeỹ norix ba sorix aŋ, axor
këy xor eyo pel mëne gë er ebax eyo dëcaxën in “Korëbaŋ” ex, mëne ngëŋ Kaxanu
yël këyo.
12 Ax gi ex na nde në end apela andewën aŋo, ɓela ɓëranjëm anëɓi dëcand na
ɓëxarëk ɓëreɓën ɓën?
13 Ata mondako kën yepënënd eyeyan ed Kaxanu el gë apela and yerët kën gë
andewën dëŋ. Ɓëte awata wata kën ɓemenak ɓend ang eŋo ak.»
14 Yesu w̃ac këɓi gaŝëxe ɓela ɓën. Ga sëka këno amëxwër atëm, re ko: «Wën ɗek
ɓaxëtine ɗe aye eŋun pënixën.

✡ **7:7 7.7** Esayi 29.13 ✡ **7:10 7.10** Andocane 20.12

15 Ỹoweỹ ax gi ex na er kë lil gër ala do eŋo ɓuyarën. Ɓarikan er kë ŝanënd in këŋo ɓuyarënënd.
16 Awa ar gë anëf kala, ɓaxëtëlexo eŋo.»
17 And lil ko Yesu lëf gër iciw̃ aŋ, ga seɓëgu këɓi fac amëxwër aŋ, ɓësëfan ɓërexëm ɓën w̃ëka këno eɓi paỹën apënëtal aŋo.
18 Ata re ko: «Oko, wën ɓëte an gi ex na nde gë orenik? Aŋun pëni ex na nde mëne ỹoweỹ ax gi ex na er kë lilënd gër ala do eŋo ɓuyarën?
19 Er kë lilënd gër ala in gër acël kë ñatënd, ax gi ex na gër emëkw. Do and kë hi gër acël aŋ, ex paỹërax gër apuỹ.» Ata gë eyeyan elo w̃asin baɓi Yesu mëne eyamb yamb ed ex yo aw̃ën w̃ënëk.
20 Er re baxo mëne er kë ŝanënd gër ala in këŋo ɓuyarënënd.
21 Gër emëkw ed ala kë ỹanand xali ex can: ɓanjëlan ɓañëŋënax ɓaŋ, gë eñac eŋ, gë orek ol, gë eɗaw̃ër el;
22 gë orekar ol, gë aŋana and koɗi aŋ, gë oxeỹ ol, gë njifa ind ɓela iŋ, gë asëk alakirand fo in, gë oyakërax ol, gë ocir od Kaxanu ok, gë ndafënan iŋ, do gë ofënirëx ol.
23 Eyo gër emëkw kë ỹanand ɓeŋo ɗek, do and kë ŝan aŋ eŋo ɓuyarën ala an.

End asoxari aliyer eŋ

24 Ga xucak eŋo, Yesu ye ko gër ebar ed këni w̃acënd Tir. Ħat ko yir fo në iciw̃ ga xey këŋo eni nangëra ɓela ɓën mëne mëŋ yowëk, ɓarikan gogo nde ga nangëraw këni.
25 Ga wël ko nëm ir endënaw̃ end hi bax gë angoc añëŋënax, yow ko lapaya ko gër osapar or Yesu.
26 Asoxari ajo Agërek ebaxo do xaniw baxo gër Fenisi gand ebar ed Siri. Axara xara baŋo Yesu eŋo nëcët angoc añëŋënax aŋ gër aɓiw̃.
27 Yesu yaka këŋo: «Cënil pere eni med oɓaŝ ol. Ecemar ed këni yambënd oɓaŝ el ax ye ex na eyëɓi ɗapën ɓëkwërëkwër.*»
28 Re ko asoxari an: «Eyo ɗal ex Axwën, ɓarikan ɓëkwërëkwër ɓëŋ ɗila gër ed këni yambërand oɓaŝ këni w̃eɗarand ɓëngacan ɓënd këni lapëtarand ɓëŋ.»
29 Ata re ko ɓëte Yesu: «Awa në end eyeyan elo ayakali këmi yakali. Maỹil, angoc añëŋënax aŋ anëka ŝan ko gër aɓix.»
30 And w̃aỹi ko asoxari aŋ, sëkëx ko mëne angoc añëŋënax aŋ anëka ŝan ko gër aɓiw̃, alaki fo alaki baxo gër angaw̃.

End apaxo eŋ

31 Yesu ga xani ko na gër ebar ed Tir, ko w̃aỹind ond gër ebar ed Galile oŋ na do ko xucand gër ed Sidoŋ el. Ɓëŋa ir anjer in baxo sëfand gand beɓët ir «Ɗangolepëxw.»
32 Fed këni gë ɓela ga këno w̃ëlanëgu apaxo, ar bax yeyanënd gë ojaw̃ fo. Na xara këno eŋo ŋëmba exo pakaxën.
33 And nacët këŋo caw gër ed hi bani ɓela aŋ, Yesu ŝo ko ɓanëf ɓand apaxo ɓaŋ, gë oɓasa odexëm ok, do wiŝ këŋo gë ɓato ɓaŋ gër aniw̃.
34 And xeŋa ko orën aŋ, yën ko atëm, re ko: «Efata», mëne ngëŋ Ɗëmëtayayin.
35 Ataŋ lëmëtayak ɓanëf ɓaŋ do lëkwëtarëk aniw̃ aŋ, apaxo aŋ ỹana ko ko yeyandërand ŝenene.
36 Yesu xëŋa këɓi eni cësinali endey eŋo. Ɓarikan axëŋa yo axëŋa ɓela ɓëjo aŋo bani reyarand kaŝ-kaŝ.
37 Mokuri xuri bax ang ŝaran baɓi xali bani rend mëne Yesu ɓecaraxik fo ko rind. Ɓanëf ɓand ɓër ɓapaxo ɓaŋ ko lëmëtënd, do ɓaniw̃ ɓand ɓamuma ɓaŋ ko lëkwëtënd eni yeyandëraxën.

* **7:27 7.27** Ɓëŝëwif ɓën oɗaŋët banëɓi w̃acënd ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓën.

8

End eñëmbën ed mburu eŋ

1 Akey amat, ɓela ɓën ga ɓarërëgu këni omëxwër otëm, xeta këno gaŝëxe Yesu. Ga
wata ko mëne ɓela ɓëjo er yamb in ani cot bana, w̃ac këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën do
re ko:
2 Nëkoyinëɓi ɓela ɓëjo, ɗek ke xaỹënanënd elod ɓakey ɓatas këne sëfarand, ɓari
ani gi ex na gë eyamb yamb.
3 And këmëni fela yambërarëxe aŋ, ɓon këni sorox gër fëña gayik ɓërëmar caw
xaniw këni.
4 Yaka këno ɓësëfan ɓën: «Mondake wa kënëɓe lëɓaye tëɓ ro?»
5 Aŋo w̃ëka këɓi Yesu: «Ɗamburu ɓanjëgwe wa lëkaya kën?» Yaka këni:
«Ɗanjongëɓaki.»
6 Fel këɓi ɓela ɓën eni ñëpara gër ebar. Ga xana ko ko ɓamburu ɓanjongëɓaki ɓaŋ,
ŝëkwa këŋo Kaxanu, hëbëndër ko do yël këɓi ɓësëfan ɓën enëɓi cetëra amëxwër aŋ.
Ata ŝet këno ala kala aton ɗek ang ebani ak.
7 Ɓëte ɓëngan ebaxëna, ga xana këɓi Yesu, ŝëkwa këŋo Kaxanu do re ko ɓëte enëɓi
cetëra ɓela ɓën.
8 Na yambëra këni xali w̃ed këni. Ɓayitarak mburu iŋ në ɓakange ɓanjongëɓaki.
9 Ɓela ɓër lëɓa baɓi na yatijo ɓën er hi bani në owëli onax. Ata ga yambëra këni,
Yesu fel këɓi eni maỹira.
10 Ataŋ mëŋ gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën fëra këni gër ikuluŋ do kwël ye këni gër ebar
ed Dalëmanuta.

End amatinali and gër orën eŋ

11 Akey amat, Ofariseŋ yow baxëna na eno mëkara Yesu. Ga ỹandi këɓi eno ɓon,
w̃ëka këno eɓi masin ecarax emat eni nangaxën mëne gër orën xaniw ko.
12 Ata yepandëra këŋo Yesu gër onden ondexëm endeɓën eŋ, yën ko atëm do re
ko: «Wën ɓela ɓëjo, inew̃a këne w̃ëkaxënënd mun masin ecarax en nangaxën mëne
gër orën xaniw këme? Ɗal in këmun felënd, ecarax an wat na.»
13 And ñata ko eŋo aŋ, Yesu ɓaka ko polo gër ikuluŋ eni kegëtaxën anjer aŋ gë
ɓësëfan ɓërexëm ɓën.

End lewir ir Ofariseŋ eŋ

14 Ɓësëfan ɓën axwëya xwëya bani eni pena mburu iŋ. Amat fo w̃ëlali bani gër
ikuluŋ.
15 Ata re ko Yesu: «Kwëỹëtayin lewir ir Ofariseŋ in do gë lewir ir od Erod in*.»
16 Ata ga wël këni eŋo, ɓësëfan ɓën këni yëland mëne ga bani gë mburu këm
yeyanaxën baxo mondako Yesu.
17 Ga wata ko Yesu mëne mondako këni yëland, w̃ëka këɓi: «Inew̃a kën yëlaxënënd
mëne ga hi këne mburu këm yeyanaxën këme mondako? Xali gërëgako aŋun pëni
ex na nde er re këme in? Wën ỹow̃eỹ an kaman ex na nde pere?
18 Ata wën and mokem xem këŋun ɗe ogaf ok. Gë ɓangës hi kën ɓari an watërand
na, gë ɓanëf hi kën, ɓari an wëlërand na.
19 An kwita ex na nde gë ɓamburu ɓanjo lëɓa bamëni ɓela owëli oco? Do ɓacaxaken
ɓand ɓayëtara baɓi ɓaŋ, ɓakange ɓanjëgwe ɓar ban?» Yaka këno: «Ɗakange epëxw
gë ɓaki.»
20 Ɓëte an kwita ex na nde and lëɓa bamëni gë ɓamburu ɓanjongëɓaki ɓela owëli
onax aŋ? Ɓakange ɓanjëgwe fëxw baŋun ɓacaxaken ɓand ɓayëtara baɓi ɓaŋ? Yaka
këno: «Ɗakange ɓanjongëɓaki.»

---

* **8:15 8.15** Yesu, ga yeyan ko mondako, er ỹandi baŋo eɓi pëni mëne eni kwëỹëtand er wata bani Ofariseŋ do gë od Erod in.

21 Ata re ko ɓëte Yesu: «Do wën xali gërëgako, ỹowẽỹ an kaman ex na nde?»

End Yesu do gë aŝiw̃ëk ar gër Betësayida eŋ

22 Yesu gë ɓësëfan ɓën ñat këni gër Betësayida. W̃ëlanëgu këno na aŝiw̃ëk do xara këno eŋo pakën.
23 Ata Yesu lëk këŋo aŝiw̃ëk an gër ataxan do las këŋo xali ŝan këni ingol iŋ. Ga xwëŝa këni, wiŝ këŋo gër ɓangës do fëɗ këŋo. And fëɗët këŋo aŋ, w̃ëka këŋo: «Ỹeỹ nde këy watënd na?»
24 Ga xëw̃ëta ko aŝiw̃ëk an, re ko: «Në ewat mëni ɓela ɓën ang ɓatëx fo, ɓari ayexëra këni yexërand ɗe.»
25 Yesu fëɗ këŋo gaŝëxe. And feɗët këŋo aŋ, aŝiw̃ëk an fak ko ataŋ, do ko watërand ŝenene.
26 Yesu fel këŋo exo maỹi gër ndeɓën, kërexo ɓaka na gër ingol.

End Piyer do gë Yesu eŋ

27 Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën ye bax gër ɓëngol ɓënd ler gër Sesare ir Filip. Gër fëña, w̃ëka këɓi: «Gër onang or ɓela, wëno noỹo këni rend hi këme?»
28 Yaka këni: «Ɓela exëna ɓër kë rend wëj ex Ŝaŋ Batis; ɓëjo wëj ex alaw̃ënel Eli, do ɓëjo ɓëte wëj ex, alaw̃ënel ar Kaxanu aɓat, ang ɓëtëraw këni ak.»
29 «Do wën cëŋ, ine këne rend?» Yaka këŋo Piyer: «Wëj ex Afexën an.»
30 Ata Yesu xëŋa këɓi xali mëne eŋo ala këreno pelëɗ na.

End ecës ed Yesu eŋ

31 Ata amëd aŋo ỹana baxo Yesu këɓi felënd ɓësëfan ɓën mëne, mëŋ Asëñiw̃ ar ala an, mbaŋ ko soro. Ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën, gë ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëŝalen ɓën aŝus këno ŝus xali eno ɗëxw gër ecës. Ɓarikan gë akey atasën aŋ, exo kani gër ecës.
32 Kerët felëra baɓi ɓësëfan ɓën ɓeŋo. Ata Piyer ga nacët këŋo këŋo rexërand.
33 Ɓarikan Yesu ga nëkona ko gand ɓësëfan ɓërexëm, xeỹan këŋo Piyer: «Nacëtaxële fa Sindan, anjëlan andey aŋo and ɓela fo ex, ax gi ex na and Kaxanu!»
34 Ata and w̃ac këɓi amëxwër do gë ɓësëfan ɓërexëm aŋ, re ko: «Ar ỹandi këŋo exe tëf an teɓëlexo eɓal ed gaf irexëm fo el. Gilexo aw̃elëk ar exo toro mbaŋ në end ow̃ac oram exe tëfaxën.
35 Ar kë xwël aniyan andexëm an, anemin ko nemin. Ɓarikan, ar kë nemin aniyan andexëm në end ow̃ac oram do në end Atëfëtan an, afexën ko fexën.
36 Inew̃a këŋo feca ar kë ŝotëra ɗek ɓeɓër hik gër ngwën ro ɓën xarak axo pexën ex na enjëw̃ endexëm eŋ?
37 Do gë inew̃a ko nëmb ala an enjëw̃ endexëm eŋ?
38 Ar këŋo ŝëfënan yo endam, do gë end eyeyan edam eŋ, mërëxand ir anjex and kë rind orekar do and ɓëw̃endëran aŋo, wëno Asëñiw̃ ar ala an ɓëte aŝëfënan ke ŝëfënan endexëm eŋ yatir këme ɓakaw gë enjaran end Faba eŋ do gë omeleka omënëk ok.»

9

1 Ata re ko ɓëte Yesu: «Ɗal in këmun felënd, ang xwëŝara kën ro ako, ɓërëmar ani cës na watërëxe owun or Kaxanu ol ga yowëk gë panga itëm.»

End enjaran end Yesu eŋ

2 Ga xucak ɓakey ɓanjongamat, Yesu w̃ac këɓi Piyer gë Ŝak do gë Ŝaŋ eno ɗaŋëta yaŋ në etënd ecakax. Ga ñat këni, owati or eman end Yesu ol nëngwëtak gë ogës odeɓën.

3 Wɗëk ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ kë ỹegënd jing-jing do feŝëk nëmëc ang ko xorëdoxo ala exo peŝën anjëm gër ebar ro ak.
4 Ata ɓësëfan ɓësas ɓën wat kënëɓi pëlët Eli gë Moyis ga këni xanar gë Yesu.
5 Piyer ga faɓ këŋo Yesu, re ko: «Asëy·ali, ɓon yedox ene ɓayiye ro! Dine ɓaner ɓatas: amat andey, amat and Moyis do aŋo and Eli.»
6 Piyer abaxo nangënd na er ko rend in, gayikwa anjiỹ aŋ lëk baɓi xali xurik mëŋ do gë ɓoŝandaw̃.
7 Aŋo fedawëk aŋar do laɓ këɓi kwëc. Wëlik oniw̃ ga kë re: «Awa ajo ex ɗe Asëñiw̃ën, ar pëlot gër yomb iram an, ɓaxëtindëno.»
8 Ataŋ ɓësëfan ɓësas ɓën nëkonara këni jey, wat këno Yesu gaɓat.
9 Ga këni ŝëla etënd el, Yesu xëŋa këɓi mëne ala këreno pelëɗ na er watëgu këni in xali mëŋ Asëñiw̃ ar ala an exo kani gër ecës.
10 Ga xwëtaya këni gër ow̃ëkw eyeyan elo, këni w̃ëkarënd ɓën ɓësas er w̃acayak ekani ed gër ecës in.
11 Ga xucak eŋo, ɓësëfan ɓën w̃ëka këno Yesu: «Inecëŋ këni rend ɓëŝalen ɓën mëne afo exo yow pere Eli ɗamana exo yowaxënëgu afexën an?»
12 Yesu yaka këɓi: «Eyo Eli ayow ko yow exo kanindëra ɓeỹ ɗek. Ax gi ex na nde aỹëgw ỹëgw këni ɓëte mëne wëno Asëñiw̃ ar ala an, aŝus këne ŝus ɓela ɓën do ene torondëra mbaŋ? Ine yëla kën wën?
13 Gërëgako, nangin mëne Eli anëka yow ko, ɓarikan ang ỹëgw këni endexëm ak, w̃ëlaya këno ang ỹandi këɓi ak.»

End lëmëta ind gë angoc añëŋënax eŋ

14 And ɓaka këni Yesu, gë Piyer, gë Ŝak do gë Ŝaŋ gër ed ebani ɓësëfan ɓëŝëxe aŋ, sëk kënëɓi amëxwër atëm and ɓela ga xeta kënëɓi do wat kënëɓi ɓëte ɓëŝalen ga këni ŝampëre gë ɓën.
15 Bela ɓën ga wat këno Yesu, ŝaran këɓi ɓën ɗek do këni xaŝërënd endexëm eŋ eno cëma.
16 Ata Yesu w̃ëka këɓi ɓësëfan ɓër ŝëni baŋo ɓën: «End inew̃a kën ŝampërend gë ɓëjo?»
17 Yakaw ko gër amëxwër asoŝan aɓat: «E Asëy·ali, lëmëta iram in w̃ëlanëgu këmi. Gë angoc añëŋënax and kë xanënd oniw̃ lapar këni.
18 Gër ed ex yo këŋo reɓënd do exo ɲatëndërënd oỹënga oŋ, gë ocupërëŝup ok gër etëỹ xali, exo ŋaỹ cemeŋ. Axara xara këmëni ɓësëfan ɓërey ɓën eno nëcët angoc añëŋënax aŋ, ɓari ano kor ex na.»
19 Ata re ko Yesu: «Ata wën anjex and ɓela ɓër gë oŋëpëgënan hi kën ɗe. Xali niỹe fa këme ɓayi gë wën? Xali niỹe fa këmun ɓuŋan? Mëlanëgune tan lëmëta iŋ!» Ata w̃ëlanëgu këno.
20 And faɓër këni gë Yesu aŋ, angoc añëŋënax aŋ ỹëngëndëra këŋo lëmëta ijo. Wëc ko gër ebar do ko xënëcëtarand gë ocupërëŝup ok gër etëỹ.
21 Na ex Yesu w̃ëka këŋo sëm ir lëmëta: «Elod niỹe ko hind mondako?» Yaka ko: «Elod imeja.
22 Eŋo ɗaw̃axën, angoc añëŋënax aŋ alap këŋo lapënd: ɓaŋo gër xoɗux, ɓaŋo gër men. Barikan wëj angëmëne ỹeỹ xor këy· na, këla kaỹënanëlexi wa, këla dëcalëɓo! Kaỹënanëlexi ɓiyi!»
23 Yaka këŋo Yesu: «Re këy· angëmëne ỹeỹ xor këy·… Gër ar xwëta ke wëno an, ɓeỹ ɗek wëndëk.»
24 Ataŋ xaka ko sëm ir itox: «Wëno axwëta xwëta këmi. Maraw eye dëca wëno ar gë oŋëpëgënan ajo!»

25 Yesu wat këɓi ɓela ɓën ga këni w̃araraw ɓura-ɓura endexëm eŋ. Xeỹan këŋo
angoc aŋ: «Wëj angoc añëŋënax and kë xanënd oniw̃, canël gër lëmëta ijo ga re
këme! Ɓët din kërey ɓakaw na.»
26 Angoc añëŋënax ɲerëndëra këŋo, ỹëngëndëra këŋo xali lëmëta iŋ do kwël ŝan
ko. Ata lëmëta iŋ, ŝet gër ebar, laki ko ang aŝësëk fo. Ɓëranjëm bax rend mëne
anëka xoti ko.
27 Ɓarikan Yesu lëk këŋo gër ataxan. Ga xanin këŋo kwengweremët, itox iŋ xwëŝa
ko ceg.
28 And w̃aỹi këni Yesu gë ɓësëfan ɓën gër iciw̃ aŋ, w̃ëkax këno: «Inecëŋ
sëkwanaxën këmi monëcët angoc añëŋënax aŋo?»
29 Yesu yaka këɓi: «Angoc añëŋënax andako rako aŋ gë cale fo ko ŝanënd!»
30 Ga xani këni na gër hi ebani, Yesu gë ɓësëfan ɓën ye këni cangët ebar ed Galile
el. Axey xey baŋo eni nang ɓela ɓën gër ed hi ko.
31 Ɓësëfan ɓërexëm ɓën baɓi sëyalirand do baɓi felënd mëne mëŋ Asëñiw̃ ar ala
an asëra këno sëra do eno ɗaw̃. Ɓarikan yatir akey atasën axani ko xani gër ecës.
32 Ayëda bani yëdand Ɓësëfan ɓën eno mëka ba ine ex ekani ed gër ecës. Abaɓi
fëni na ine ex eyeyan elo.

End asëfan alëngw eŋ

33 Yesu gë ɓësëfan ɓën ɲat këni gër Kafarënawum. And hi këni lëf gër iciw̃ aŋ,
w̃ëka këɓi: «End inew̃a ban ŝampërewënd gër fëña?»
34 Ŝësina këni yem gayik gër fëña end ba noỹo hik asëfan alëngw an bani
xanarëgund.
35 And ỹëpa ko aŋ, Yesu re ko: «Angëmëne ala eŋo ỹandi exo gi alëngw gër enga
endam, gilexo aɓemban ar ɗek. Gilexo ɓëte ariyenin ar ɓela ɗek!»
36 Ata Yesu felaw këŋo itox, xwët këŋo mërëxand, re ko:
37 «Ar këŋo lëkaya yo itox indako rako në end ow̃ac oram, wëno dëŋ lëkaya ke. Ar
ke lëkaya an, anëka lëkaya këŋo ɓëte ar law̃ënëgu ke an, ax gi ex na wëno fo lëkaye
ke.»
38 Ga xucak eŋo, asëfan ar bano w̃acënd Ŝaŋ an fel këŋo Yesu: «Asëyali, ɓiyi ar
këɓi nëcëtënd ɓëyël gër ɓela watëgu këmo, xarak axo gi ex na ar enga endeɓi.»
39 Yaka këŋo Yesu: «Ar kë rind ecarax gë ow̃ac oram an, wën këreno cëɓan na gayik
ala ax kor na exo di mondako ɓëte exo cena exe yeyanan eñëŋënax.
40 Ar aɓo koỹër ex na an, areɓi ex.
41 Ar këŋun rëmbën yo men gayik ɓër Kërisët hi kën an, ɗal in këmun felënd, aŝot
ko ŝot amaŝën andexëm aŋ.»

End ɓeñëŋënax eŋ

42 «Ɓarikan ar këŋo lënan eñëŋënax aɓat gër ɓër w̃ak endam ado ex gi itox, er feca
doŋo eno dëxën angaỹ aŋoxixën and eyamb, do eno ɗap gër anjer eŋo noỹilexën.
43 Angëmëne ataxan andey aŋ ki lënanënd eñëŋënax eŋ, kacal ñot ey ɗap!
Pecanëlexi ey ɗil gër aniyan and din gë ataxan amat gë exi ɓayi tak ɓaki do ey
ŋat gër xoɗux or ax ɗomind na.
44 [Fën oỹën ol ani cësënd na, ɓëte xoɗux ol ax ɗomind na.]
45 Angëmëne sapar irey in ki lënanënd eñëŋënax eŋ, kacal ñot ey ɗap! Pecanëlexi
ey ɗil gër aniyan and din gë sapar iɓat, gë exi ɓayi tak oxi do Kaxanu exi ɗap gër
xoɗux or ax ɗomind na.
46 [Fën oỹën ol ani cësënd na, ɓëte xoɗux ol ax ɗomind na].
47 Angëmëne angës andey aŋ ki lënanënd eñëŋënax eŋ, nongoloyëtël ey ɗap!
Pecanëlexi ey ɗil gër owun or Kaxanu gë angës amat, gë exi ɓayi tak ɓaki do Kaxanu
exi ɗap gër xoɗux ax ɗomind na

48 [Fën oỹën ol ani cësënd na, ɓëte xoɗux ol ax ɗomind na].
49 Gayikwa ala ar ex yo ang ongal fo ko sëk gë xoɗux ol.
50 Ongal oŋ er ŝenene ex, ɓarikan and kë xac aŋ, mondake kë ỹëw̃ gaŝëxe? Ñëwël ex ola orewën ol ang ongal fo en cotaxën aketëxeta aŋ gë ɓela ɓëŝëxe ɓën.

10

End ecapër ed eñër eŋ

1 Yesu ga xani ko na, ko yend ond gër ebar ed Yude oŋ, ekeg Yurëdeŋ in. Ata ɓarërëgu këni gaŝëxe ɓela ɓën, ɓamëxwër ɓamëxwër, do xeta këno. Do mëŋ ang w̃ër baŋo ak, këɓi sëỿalirand end Kaxanu eŋ.
2 Ata Ofariseŋ ok ỹandi këɓi eno di atëỿ. Ga sëka këno, w̃ëka këno: «Aỹap nde ỹapëk asoŝan eŋo pela alindaw̃?»
3 Yesu yaka këɓi: «Inew̃a fel këŋun Moyis?»
4 Re këni: «Moyis ga re ko mëne icën iŋ ñëgwënëleŋo alindaw̃ kayëta ir acapëra eŋo pelaxën.»
5 Aŋo re ko Yesu: «Në end emëŝ endewën eŋ, ỹëgwënaxën këŋun apela aŋo.
6 Ɓarikan and ỹanak ngwën aŋ, and ɓay këɓi Kaxanu ɓela aŋ, er ri baɓi asoŝan an gë asoxari an.
7 Mëŋ ex asoŝan an afo eɓi ŋaw̃ëta nëm gë sëm, do eni ɓar gë alindaw̃.
8 Ɓën ɓëxi ɓër ỹërërëk ɓën eni gi eman emat, ani bo na gaf gë gaf.
9 Mëŋ ex, Kaxanu and këɓi ɓar eñër asoŝan gë asoxari aŋ, ax ñap ex na ala eɓi capëreli.»
10 And ɓaka këni gër iciw̃ aŋ, ɓësëfan ɓën w̃ëka këno Yesu eɓi paỹën endey eŋo.
11 Ata re ko: «Asoŝan ar këŋo fela yo alindaw̃ do eŋo ñër asoxari aŝëxe, në emenan eŋo asoxari aỹanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an.
12 Ɓëte angëmëne asoxari eni capër gë icën indexëm iŋ do exo ye eŋo ñërëx asoŝan aŝëxe, në emenan eŋo asoŝan aỹanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an.»

End Yesu do gë oɓaŝ eŋ

13 Ɓela w̃ëlaw baɓi na oɓaŝ gër Yesu eɓi calen mokwëtan otaxan ok. Ɓarikan ɓësëfan ɓën xeỹënaxën kënëɓi.
14 Ata xoỹ ko Yesu ga wat eŋo. Ŵac këɓi ɓësëfan ɓën, re ko: «Teɓinëɓi oɓaŝ ol eni yow gër ndam, kërenëɓi pëng na gayik ɓër hik ang oɓaŝ ak ɓën xwënëk owun or Kaxanu ol.
15 Ɗal in këmun felënd, ar ax ma ex na owun or Kaxanu ol ang itox fo an, axo ɗil na gër owun olo.»
16 Ata Yesu ga w̃egara këɓi na oɓaŝ olo, ŝalendëra këɓi mokwëtan otaxan ok.

End ar gë napul eŋ

17 Ata ga ko ye Yesu, asoŝan aɓat sëf këŋo gë ongër fo, lapaya ko mopoxi gër osapar orexëm do w̃ëka këŋo: «Asëỿali ar ŝenene, pelële ine ỹapëk me dind me cotaxën aniyan and din aŋ?»
18 Yesu yaka këŋo: «Inew̃a këỿe w̃acaxënënd ar ŝenene? Kaxanu gaɓat ex ar ŝenene an, ala ar ŝenene ax gi ex na.
19 Ax gi ex na nde anang nang këỿ ɓapela ɓaŋ: “Këreyo ɗaw̃ na ala, kërey dina orekar ol, kërey deka na, këreyo nëgwëŝan na ala, ɓëte këreyo menan na ala, pëɓëlëɓi norix gë sorix?”»
20 Yaka ko ala ajo: «Asëỿali, elod icambenjar sëf këme ɓapela ɓaŋo ɗek.»

21 Ata ga nëkon këŋo, Yesu xëɓënan këŋo end ala ajo eŋ. Fel këŋo: «Emat ɓayi ki. Yel ey pan ɗek acota andey aŋ eyëɓi yëlëra koɗi in ɓëxaỹënaxik, ata këy ŝot napul isëm yaŋ gër orën. And këy ri ko mondako aŋ, yowëɗ ey gi asëfan aram.»
22 Ɓarikan ala ajo ga wël ko eyeyan elo, ỹëŋënin ko dëxas in do kwël ye ko gë oxoỹ fo gayik ar gë napul isëm ebaxo.
23 Yesu ga nëkon këɓi jey ɓela ɓën, fel këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën: «Awa ɓër gë napul ɓën ɓon këɓi yëka eni ɗilaxën gër owun or Kaxanu.»
24 Ata ɓësëfan ɓën wëlandëra këɓi ga wël këni eyeyan elo. Ɓaŝ ko ɓëte Yesu: «Oɓaŝ oram, ata ɓër gë napul ɓën ɓon këɓi yëka eni ɗilaxën gër owun or Kaxanu.
25 Gelemba saxëk exo kuca gër imëd ind icëkwër gë exo ɗil ar gë napul an gër owun or Kaxanu.»
26 Ga wël këni ɓëte eŋo, ɓësëfan ɓën wëlandëra ɓëte këɓi kaŝ kaŝ do këni wẽkarënd: «Do noỹo ngwa kë xor exo pex?»
27 Yesu ga nëkon këɓi gaŝëxe, yaka ko: «Gër Kaxanu ɗek wëndëk, ɓari gër wën ɓela ax mënd ex na.»
28 Aŋo re ko Piyer: «Nëkoɗ ɓiyi ga seɓëraw këmi ako ɗek sëfaxën këmi wëj.»
29 Yesu yaka këŋo: «Ɗal in këmun felënd, ar këɓi seɓëgu gër iciw̃, nëm gë sëm, gë ɓoɓinëm gë oɓaŝ orexëm do gë ocënga odexëm në end ow̃ac oram, do në end Atëfëtan andam eŋ, gë tëkër ak axo kaỹën na.
30 Ata gërëgako dëŋ ko ŝot ɓakëlëbëd keme: Ɓëciw̃, gë ɓëmaỹe ɓëtoŝan, gë ɓëmaỹe ɓëtoxari, gë onëma odanjëm, gë oɓaŝ, gë ocënga, do gë toro, ɓëte ecan ecan, ex tëndaw aniyan and din aŋ.
31 Ɓëlëngw ɓëranjëm kë hi ɓemban do ɓemban ɓëranjëm kë hi ɓëlëngw.»

End ecës ed Yesu eŋ

32 Ond yaŋ gër Yerusalem oŋ bani yend do Yesu lëngw bax fëña in. Ɓësëfan ɓën ɗek yëɓu baɓi. Ɓela ɓër baɓi sëfand ɓën ɓëte ayëdara yëdara bani. Ata Yesu w̃ac këɓi eno tëka gaŝëxe ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓën eɓi nangën er këŋo ñatënëgund in.
33 Re ko: «Awa nëkoɗ ga këne yende yaŋ gër Yerusalem. Ala ke lëxwëx na wëno Asëñiw̃ ar ala an gër otaxan od ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw do gër od ɓëŝalen. And këne xiti do eɓi ketan ene ɗaw̃ aŋ, ene ɗëxw gër otaxan od ɓër ɓenëng ɓecëxe.
34 Ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓëjo, ke lëŝëra, ke sëpandëra, ke ŝew̃ëra ɗamana ene ɗaw̃axën. Ɓarikan, and kë xuca ɓakey ɓatas aŋ axani këme xani gër ecës.»

End okar od Ŝak do gë Ŝaŋ eŋ

35 Ŝak gë Ŝaŋ, ɓosëñiw̃ ɓor Sebede, ga sëka këno Yesu, re këni: «Asëy·ali, aỹandi ỹandi këɓo ɓiyi eyëɓo yël er këmi xara in.»
36 Re ko: «Inew̃a ỹandi këŋun?»
37 Yaka këno: «Yëlëlëɓo mi ketëna: aɓat gand liw̃, ajo gand ŝame and këy· ỹëpa gë enjaran eŋ gër owun orey aŋ.»
38 Ata re ko Yesu: «Wën an nang ex na er kën xarand in. Axor nde kën xor en ceɓ akalama and toro and këme ŝeɓ aŋ? Ɓëte ayëxw nde kën yëxw enun ɓuyi ang këne ɓuyi ak?» Yaka këno: «Axor këmi xor.»
39 Re ko ɓëte Yesu: «Ɗal ex aŝeɓ kën ŝeɓ akalama and këme ŝeɓ aŋ, ɓëte aɓuyi kënun ɓuyi ang këne ɓuyi ak.
40 Ɓarikan end ene ketëna aɓat gand liw̃ ajo gand ŝame eŋ, ax gi ex na wëno këŋun yël. Kaxanu, ɓër ỹap këɓi ɓën w̃ëxëtan këɓi ɓañëpara ɓaŋo.»
41 Ga wël këni eŋo ɓësëfan epëxw ɓën, xoỹën kënëɓi Ŝak gë Ŝaŋ.
42 Yesu, w̃ac këɓi ɓën ɗek re ko: «Anang nang kën mëne ɓëlëngw ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓën awun këni wunënd gë mbëña gër ɓela ɓër gër owar oreɓën, do ɓësëm ɓën aw̃asin kënëɓi w̃asinënd or gapak oreɓën ol.

43 Ɓari wën këren dind na mondako gër enga endewën. Ar ỹandi këŋo exo gi ar
gapak gër enga endewën an, malexo exo gi ariyenin arewën.
44 Ɓëte ar ỹandi këŋo exo gi alëngw an, gilexo xaɗëp ir ɓela ɗek.
45 Gayikwa wëno Asëñiw̃ ar ala an er yow këme mun diyenin do me meɗ aniyan
andam aŋ ang acosa and këni fexaxën ɓela ɓëranjëm fo, ame yow ex na ene diyenin.»

End Yesu do gë aŝiw̃ëk eŋ

46 Yesu gë ɓësëfan ɓën ñat këni gër Yeriko. Ga këni xuca angol aŋ, ɓela ɓëranjëm
kënëɓi sëfand ɓura-ɓura. Aŝiw̃ëk ar këno w̃acënd Barëtime, asëñiw̃ ar Time, ỹëpa
baxëna ler gër fëña do ko xararand.
47 Ata wël ko mëne Yesu Iɓënasaret ñatëguk. Na ỹana ko ko xeỹënd: «Yesu, Yesu,
Asëñiw̃ ar Dafid, kaỹënanëlexi wa wëno!»
48 Ata ɓela ɓëranjëm këno xeỹënaxënënd: «Wëji, cësinal fa!» Ɓarikan aŋo ɓaŝ ko
okeỹ oŋ: «Asëñiw̃ ar Dafid, Asëñiw̃ ar Dafid, kaỹënanëlexi wëno!»
49 Ata xwëŝa ko Yesu, re ko: «Macëguno tan!» Ga këno w̃ac, këni rend: «Kapinal
ey kani, në emac exi.»
50 Ata xani ko xwiriŝ, lap ko gër ebar acuɗ atëm aŋ do w̃ël ko gand Yesu.
51 Ata re ko Yesu: «Inew̃a ỹandi ki mi din?» Yaka këŋo: «Asëy'ali, me ciw̃ëta ỹandi
ke!»
52 Ata re ko Yesu: «Awa ga xwëta këy'e ako, ciw̃ëtal!» Ataŋ watëra ko ŝenene do
sëf këŋo kwël Yesu gër fëña.

11

End Yesu gër Yerusalem eŋ

1 Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën ñat këni gër Betëfage do gër Betani, ɓëngol ɓënd
ler gër Yerusalem ɓëŋ, ler gër etënd ed gë ɓañarëka. Ata Yesu ga këɓi law̃ën ɓësëfan
ɓëxi, ko rend:
2 «Y'eyin gër ingol ind gër lëngw, ata këno sëk mokap ipali ind elod ala aŋo ñëpaxën
ex na. Pëtëguno ene mëlanëgu.
3 Angëmëne ala w̃ëka këŋun ba ine këno fëtaxënënd, yakayiɗën mëne Axwën an
ỹandi këŋo. Ataŋ këŋo seɓëtëgu.»
4 Ga ye këni ɓësëfan ɓëxi ɓën, sëk këno ipali iŋ ga xap këno beɗ gër fëña, ler në
ebët ed iciw̃. Ata fët këno.
5 Ɓër hi bax na ɓën re këni: «Xey wën, ine kën rind? Inew̃a fëtaxën këno ipali iŋ?»
6 Ata yaka këni ang re baxo Yesu ak, seɓën kënëɓi w̃ëla këno.
7 And ñateli këno gër Yesu aŋ, laɓëra këni engoỹ end ipali eŋ gë ɓanjëm ɓandeɓën
ɓaŋ exo ñëpaxën Yesu.
8 Ɓëte ɓëranjëm rendëra këni tar fëña in: ɓanjëm, do gë opat od fongëtëraw bani
gër apuỹ.
9 Ata xeta këno Yesu: ɓëjo gand lëngw, ɓëjo gand emban. Ga këni ye, këni xeỹënd
ŝor:
«Hosana! Ɓetalexo gë ow̃ac or Axwën ol!
Ɓetalexo ar kë yowënd an.
10 Ɓetalex owun or kë yowënd ol,
owun or axarëk areɓi Dafid ol.
Hosana! Awa wëlilex ɗe eŋo xali yaŋ gër orën!»
11 Ga ñat ko Yesu gër Yerusalem, lil ko gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu. And
nëkondëra ko ɗek na aŋ, sëfër këni gë ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓën ond gër Betani oŋ.
Anëka xwëyar bax amëd aŋo.

End andan eŋ

12 Ga xeyëk, Yesu fëɗar këni enjo eŋ. Ga xani këni na gër Betani eni ɓaka gër Yerusalem.
13 Wat ko caw andan ga nëtëk aye. Ŝapa ko ngwa exo nang ba arëw̃ rëw̃ëk. Ga ñat ko, sëk ko tudëŋ opat fo gayik ax ŋat bana nand kë rëw̃ënd ondan na.
14 Ata re ko: «Ɓëtëdin ala ax kwëca na exo yamb odëw̃ërëw̃en odey.» Wël këno ɓësëfan ɓën.
15 Yesu gë ɓësëfan ɓën ñat këni gër Yerusalem, lëf gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu. Ata ỹana ko këɓi w̃aỹënd ɓër bax fandërand ɓën do gë ɓër bax yëcërand na ɓën. Ỹamëra ko ɓëkwëtaya ɓënd ɓënëmb ɓër koɗi ɓëŋ do gë ɓañëpara ɓand ɓëfan ɓër olëxwëte ɓaŋ.
16 Ala abaŋo seɓ na exo mëlarand ỹeỹ na gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu.
17 And baɓi sëyalind aŋ ko rend: «Wën an pën ex na nde er re ko Kaxanu in mëne Aciw̃ and cale and ɓenëng ɓend ɓela ɗek ex? Do wën nëngwët kën emaỹi ed ɓërek.»
18 Ga wël këno, ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëŝalen ɓën, këni ŝaland osit or eno ɗaw̃axën. Ɓarikan amëxwër aŋ bani yëdand gayik ɓela ɓën ɗek gër ow̃ëkw baɓi lëkënd osëyali or Yesu ol.
19 And xwëyarëk aŋ, Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën ŝan këni angol and Yerusalem aŋ.
20 Ga këni ɓakaw gëɓër, ɓësëfan ɓën wat këni andan aŋ ga ñaỹëk ɗek gë oɗëmbët ak.
21 Ata ga xwita ko Piyer er xuca bax në ganëka in, re ko: «Asëyali, nëkoɗa andan and xare këy ganëka aŋ, ɗek ñaỹëk.»
22 Yaka ko Yesu: «Kwëtayino Kaxanu!
23 Ɓal in këmun felënd, ar xwëta këŋo Kaxanu an axor ko xor eŋo pel etënd elo: “Beɗital ro ey ɗapayax gër anjer.” Er re ko in ahi kë hi angëmëne aŋo ŋëpëgënan ex na gër emëkw edexëm.
24 Mëŋ këmun felaxënënd mëne ɗek er kën xara yo gër cale, kwëtayin mëne anëka ŝot kën. Ata ko ri Kaxanu ang xara këno ak.
25 Ɓarikan and kën xani cale aŋ do en kwita ala fenan këno na oxoỹ, teɓanino eŋun teɓanaxën Sorix irewën ir ex yaŋ gër orën wën ɓëte ɓamena ɓandewën ɓaŋ.
26 [Sorix irewën ir ex gër yaŋ orën aŋun teɓan na ɗe ɓamena ɓandewën ɓaŋ, angëmëne wën anëɓi teɓanënd na ɓela ɓën.»]

End or gapak or Yesu eŋ

27 Yesu gë ɓësëfan ɓën ɓakaw këni gaŝëxe gër Yerusalem, gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu. Yesu ga ko nëkondëra lëf, ñatëgu këni na ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën, gë ɓëŝalen ɓën do gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën.
28 Ata w̃ëka këno: «Këërëŝ wëj gë or gapak or fe këyëɓi w̃aỹaxënd ɓela ɓën ro? Noỹo wa yël ki or gapak or ey dixënënd mondako olo?»
29 Yesu yaka këɓi: «Emat fo këmun w̃ëka wën ɓëte. Yakayine ata këmun fel gë or gapak or fe rixën këme eŋo.
30 Xoɓuyi or baɓi ɓuyind ɓela Ŝaŋ Batis ol, noỹo wa law̃ënëgu baŋo? Orën ol nde ba ɓela ɓën nde? Yakayine ɗe!»
31 Ata ɓën këni nëkënëkarënd: «And këne yakaye mëne orën ol law̃ënëgu baŋo, ata exo de ine ɓayik ɓiyi ane kwëta exe na end Ŝaŋ Batis eŋ?
32 Ɓëte and këne yakaye mëne ɓela ɓën law̃ënëgu baŋo, amëxwër aŋ…» Ga banëɓi yëdand ɓela ɓën rexën bani mondako gayik ɓën ɗek w̃a bax mëne Ŝaŋ Batis alaw̃ënel ar Kaxanu ebaxo.
33 Ata yaka këno: «Ɓiyi ami nang ex na.» Aŋo re ko Yesu: «Wëno ɓëte amun pel na ba gë or gapak or fe këme rixënënd ɓeŋo.»

12

End apënëtal and ɓëỹan ɓëxeỹax eŋ

1 Ga xucak eŋo, Yesu ga këɓi sëy·ali gë ɓapënëtal ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën, ko rend: «Mondako ri baxo ala ar gë andëɗa and reseŋ. Ga xece in jey andëɗa and reseŋ aŋ, nac ko gër aparëfac ambëxw and eni karaxënënd omen od reseŋ ok do ri ko ɓëte egaw̃ ed oŝën. And seɓënan këɓi ɓëỹan eni cetërënd gë mëŋ reseŋ in and kë sëg aŋ, ye ko kwël ɗamana angol and caw.
2 Amëd and kë sëgëdërand reseŋ aŋ, lawënëgu këŋo ariyenin aɓat gër ɓëỹan ɓëjo eno yël oŝet orexëm ol gër er rëw̃ bax gër andëɗa and reseŋ.
3 Ɓarikan ga sëra këno ɓëỹan ɓën, ŝewëra këno xali do ŝëñëta këno taxan.
4 Lawënëgu këŋo ariyenin axinëm. Sam ga ñatëgu ko, fëmëra këno, ŝirëra këno gë oteɓën seɓën këm. Ga w̃aỹ këno, ɓaka ko ɓëte taxan.
5 Lawënëgu këŋo ɓëte asasën, law̃ këno. Mondako ɓëtëraw bani ɓëriyenin ɓëranjëm. Ɓarikan, ɓëỹan ɓën rixëra kënëɓi: ɓëjo axëm xali exo tëkwaya; ɓëjo ɓëte alaw̃ momonaw̃.
6 Asëñiw̃ arexëm ar pëlot gër yomb irexëm an fo ɓayi baŋo Axwën andëɗa an. Ata lawën këŋo ngwa ga yëla ko mëne ɓëỹan ɓën afëɓ këno fëɓ.
7 Ɓarikan, caw fo ɓayiw baxo ga watëgu këno. Ga w̃acër këni, re ko aɓat: “Yo ajo ex ngëŋ ar kë ɓëteli andëɗa an. Ɗawënëŋone eɓo ɓayixën andëng aŋ.”
8 Ɓëỹan ɓën ga sëra këno na, law̃ këno, do lap këni eman eŋ wëgërëxe yaɓët kece ir andëɗa and reseŋ in.
9 «Awa mondake yëla kën ko ri axwën andëɗa and reseŋ an? Ax gi ex na nde ata ko yow eɓi ɗawëra ɓëỹan ɓëjo do andëɗa and reseŋ aŋ eɓi teɓënan ɓëŝëxen?
10 Wën elod an pën ex na nde Oñëgw Omënëk od rek: “Ekaỹ ed ŝus bani ɓëɓay el ɓakan këni xali ri këni ekëla ed aciw̃ el✡.”
11 Gër Axwën xaniwëk eŋo do gër ɓangës ɓandeɓi eŝaraxik ex.»
12 Ata ga wël këni eŋo, ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën këni ŝaland eno tëra Yesu ga fëni këɓi mëne ɓën baɓi rend gë apënëtal aŋo. Ɓarikan ga yëda kënëɓi amëxwër aŋ seɓ këno na, do kwël ŝapër këni.

End ŝagale eŋ

13 Ga xucak eŋo, ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën law̃ën kënëɓi Ofariseŋ do gë od Erod eni tëyi eno yifa Yesu exo yeyan er këno cëndënaxën.
14 Ga ñat këni, re këni: «Asëy·ali, anang nang këmi mëne wëj ar ɗal hi këy·. Ŝenene fo këyëɓi sëy·alind ɓela ɓën end Kaxanu eŋ. Wëj ala ayo yëdand na, ay nëkonënd na noỹo ki ɓaxëtënd. Awa gërëgako, pelëlëɓo ngwa ba aỹap nde ỹapëk ŝagale ir Sesar in. Mi meɗënd nde ba mi teɓ emeɗ el nde?»
15 Ga wata ko Yesu mëne ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi këni, yaka këɓi: «Inew̃a kën ŝaland ene cëndën? Mëlanëgune tan atama and koɗi me nëkon.»
16 Fëxwën këno atama amat. Ga xana ko, Yesu w̃ëka këɓi amëxwër aŋ: «Dëxas ir noỹo wa ex gër atama aŋo?» Yaka këni: «Ir Sesar.» «Do ow̃ac ol cëŋ?» Yaka këni ɓëte: «Orexëm ex!» 17 Aŋo re ko: «Maŝino Sesar er xwën ko in do Kaxanu erexëm in.» Ata ang yaka baxo ak, Ofariseŋ ok do gë od Erod ŝarandëra këɓi xali.

End ekani ed gër ecës eŋ

18 Ata ñatëgu këni Ɓëŝëwif ɓër kënëɓi w̃acënd Osaduseŋ. Ɓën bax rend mëne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Ga sëka këno Yesu, re këni:
19 «Asëy·ali, ɓaxëtël apela and ỹëgwën këɓo Moyis aŋ: “Asoŝan ar këŋo seɓëta alindaw̃ gë itox këm an, aɓinëm dëngileŋo asoxari an eno cotënaxën oɓaŝ ar ŝësëk an✡.”

✡ **12:10 12.10** Calemoñëw̃ 118.22, 23 ✡ **12:19 12.19** Acariyakinëm 25.5-10

20 Xarak, ocambenjar ocongoki ebaxëna aminëmëra. Iỹanar in ỹër ko, ŝës ko.
Seɓëta këŋo alindaw̃ oɓaŝ këm.
21 Ata ŝambenjar ixinëm in ɓëteli këŋo asoxari an. Mëŋ ɓëte ŝës ko. Seɓëta këŋo
oɓaŝ këm. Mondako fo bax end ŝambenjar isasën eŋ.
22 Ŝësëra këni ɓën ɓëcongëɓëxi ɓën ɗek xali gaɓatak aŋo cotën ex na oɓaŝ asoxari
ajo. Ata asoxari an ŝës ko mëŋ ɓëte.
23 Awa yatir ekani ed ɓëŝësëk cëŋ, alindaw̃ ar noỹo w̃a ko hi asoxari ajo gayikako
ocambenjar ocongoki oko aỹër ỹër bano?»
24 Ata yaka këɓi Yesu: «Ado wën, eɗif ed lif kën el nde. Aŋun pën ex na nde er rek
Oñëgw Omënëk in. Ɓëte an nang ex na panga ind Kaxanu iŋ?
25 Enimin, amëd and këni xanira ɓela gër ecës aŋ, eñër ax bo na. Asoŝan aŋo cala
na asoxari, ɓëte asoxari aŋo ñandi na asoŝan. Er këni hi ɓela ɓën ang omeleka od
yaŋ gër orën fo.
26 End mëne ɓëŝësëk ɓën axani këni xanind gër ecës eŋ, wën an pën ex na nde
gër akayëta and ỹëgw ko Moyis er fel baŋo Kaxanu yatir ŝanayaxën baŋo gër acëc
and gë xoɗux in? Ax gi ex na nde mondako re baxo: “Wëno ex Kaxanu ar yata këɓi
Abëraxam, Isak do gë Yakob an.”
27 Kaxanu, Kaxanu ir ɓëɓëngw exo, mëŋ ani terënd na gë ɓëŝësëk. Ata wën
Osaduseŋ ok mbaŋ lif kën gër eŋo.»

End ɓapela ɓanëngw eŋ

28 Aŝalen ar Ɓëŝëwif wëleli baxëna ecampëre elo. Ga wat ko mëne Yesu ŝenene
yaka këɓi Osaduseŋ ok, sëka këŋo, w̃ëka ko: «Pelële ngwa gër ɓapela ɓand Moyis,
and fe ex anëngw aŋ?»
29 Yesu yaka këŋo: «And rek: “Ɓaxëtël wëj ar enëng end Isërayel an, Kaxanu,
Axwën areɓi an, gaɓat fo hi ko Axwën.
30 Ŋanëlo Kaxanu, Axwën arey an,
Ɗek gë yomb irey ak, gë enjëw̃ endey ak,
Ɗek gë panga indey ak, gë aniyan andey ak.”
31 «Ɓaxëtël and ɓëtëguk aŋ: “Ɓalindëlexi end ala aŝandax eŋ, ang ki ɓalënd end
gaf irey ak.” Ata apela akuca ex na ɓaki ɓaŋo.»
32 Ata re ko aŝalen an: «Asëyali, ɗal reya këy· mëne Kaxanu iɓat fo ex, iŝëxe ax gi
ex na.
33 Ala kala ŋanëlo Kaxanu gë ɗek yomb irexëm ak, gë anjëlan andexëm ak, gë ojaw̃
odexëm ak. Ɓëte ɓalindëlexi end aŝandaw̃ eŋ ang ki ɓalënd end gaf irexëm ak. Edi
ed mondako el xucak ɗek ocaɗaxa od momëlën ok do gë ocëxen ok.»
34 Yesu ga wat ko mëne ŝenene yaka baŋo aŝalen an fel këŋo: «Wëj ata ɗam gër
owun or Kaxanu hi këy·.» Ɓarikan elod yatijo, gaɓatak abax yëxw na eŋo mëka ỹeỹ.

End Afexën eŋ

35 Akey amat, Yesu ga këɓi sëyalira gër Aciw̃ and Kaxanu, w̃ëka këɓi ɓër baŋo
ɓaxëtënd ɓën: «Mondake këni rexënënd ɓëŝalen ɓën mëne Afexën an, ejiw̃ ed emun
Dafid exo?
36 Xarak, Dafid mëŋ dëŋ are baxo rend, ga ỹëm ko gë Angoc Amënëk aŋ:
“Axwën an fel këŋo Axwën aram an,
yow ey ñëpa ro gand liw̃ iram,
xali mi korën ɓër ŝus ki ɓën eyëɓi bëñaxën.”
37 «Nëkoyin mëne Dafid mëŋ dëŋ Axwën këŋo w̃acënd. Mondake cëŋ hi ko ejiw̃?»
Ata amëxwër aŋ këno ɓaxëtënd gë onënga fo.

End ɓëŝalen eŋ

38 Yesu ga këɓi sëy'ali ɓëte ko rend: «Titinaliyindënëɓi ɓëŝalen ɓën. Monëngan
këɓi nënganënd eni yexërand gë ɓocuɗ ɓond gëŝëc ɓoŋ, do ɓela ɓën enëɓi cëmarand
gër ɓapedëraya.
39 Moŋan ñan këni ɓañëpara ɓand gër lëngw ɓaŋ lëf gër ɓaciw̃ ɓacaleya do ɓand
gër ed kë hi ñambëran ɓaŋ.
40 Ɓën xali gër ɓëciw̃ ɓëndeɓën kënëɓi lexëxënd ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓën.
Xarak, ɓën watak cale ind aŝak aŝak iŋ enëɓi cëkwaxënënd ɓela ɓën. Mëŋ ex kiti
indeɓën iŋ gë pit fo kë yëka.»

End oyël or Kaxanu eŋ

41 Ga ỹëpa ko Yesu ler gër akwëtaya and oyël or Kaxanu, këɓi nëkonënd ɓela ɓën
ga këni xwët koɗi in. Wat këɓi ɓër gë napul ɓëranjëm ga këni xwët koɗi ir ɓon.
42 Ħatëgu ko na asoxari axaỹënaxik, aseɓëta-seɓëta. Ata xwët ko ɓëtama ɓëki
ɓënd ax tëk bana ado biye iɓat.
43 Ata Yesu w̃ac këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën do re ko: «Ɗal in këmun felënd, er
xwët ko asoxari axaỹënaxik aseɓëta seɓëta ajo gër akwëtaya and oyël in nëmëcak
er w̃ëlaraw këni ɗek ɓela ɓëjo in.
44 Gayikwa ɓela ɓëŝëxe ɓën ga ỹëmb këɓi acota w̃ëlaxënëgu këni er xwët këni in,
ɓarikan asoxari ajo ɗek acota andexëm aŋ, do gë er ko yambënd exo ɗiyaxënënd in
w̃ëlagu ko.»

13

End eyëcar ed Aciw̃ and Kaxanu eŋ

1 Ata Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën këni ŝanënd yangana ir Aciw̃ and Kaxanu in.
Aŋo re ko asëfan aɓat: «Asëy'ali nëkonël ɓameŋ ɓand ɓongaỹ ɓaŋ ang yëlëra këni
ak, monje yek ɗe!»
2 Yaka këŋo: «Wat këy' nde ɓameŋ ɓand ɓongaỹ ɓaŋo, ado gë ekaỹ geɓatak ax ɓayi
na eyëlëtërëxe, ɗek kë yëcar!»
3 And ñat këni gër etënd ed gë ɓañarëka aŋ, Yesu ỹëpa ko paɓ gë Aciw̃ and Kaxanu
aŋ. Ata Piyer, gë Ŝak, gë Ŝaŋ do gë Andëre, ɓën ɓësëfan ɓër ɓayi bax na gë mëŋ ɓën
w̃ëka këno:
4 «Pelëlëɓo wa nand fe kë yëcar Aciw̃ and Kaxanu aŋ? Ɓëte amatinali and fe kë
ñatëgu mi nangaxën mëne ekwët ed ɓeỹ ɗek el ñatëguk?»
5 Yesu yaka këɓi: «Wën titinayin, ala këreŋun yifaɗ na.
6 Ɓëranjëm kë ỹana ex yowërawënd gë ow̃ac oram ol, do eni dend: “Wëno ex
Afexën an!” do enëɓi nambeli ɓela ɓëranjëm.
7 Angëmëne në ewëlëran end olandër gër owar or caw do en wëlënd ɓongëɓër
ɓond olandër gër ed lëg kën, këreŋun yëɓuraɗ na gayik ɓetëm ɓendako rako ɓeŋ
afo ex ŋatëgu. Ɓari ax gi na pere ekwët ed ngwën el.
8 Asakërëra këɓi ỹana eɓi takërërand ɓela ɓën, gë enëng gë enëng, gë ebar gë
ebar. Ɓëte obeɓët odëmar arëg kë ỹana ex dëgënd ebar el do ɓela ɓën aŝësëra këni
ỹana eni cësërand enjo eŋ. Aỹana fo kë ỹana mondako toro iŋ ang toro ind asoxari
ar ỹanar këni orëw̃ ak.
9 «Wën kapinayin gayik alëxw kënun ỹana enun ɗëxwënd gër kiti në end ow̃ac
oram. Axëmëra kënun ỹana enun këmërand gër ɓaciw̃ ɓacaleya në end ow̃ac
oram. Aw̃ëlara kënun ỹana enun mëlarand gër ɓëlëngw do gër ɓemun ɓetëm en
deyaraxënënd endam eŋ.
10 Atëfëtan aŋ afo ex gi pere mopemëra gër ɓela ɗek, gë enëng gë enëng.

11 Nand kënun w̃ëland enun ɗëxwëx gër kiti na, këren dendërand na ang kën yakaɗ ak. Yeyanindën er kën yëland amëd aŋo in gayik Angoc Amënëk aŋ këŋun ỹana eŋun yëlënd.
12 Ɓëte alëxwër këni ỹana eni ɗëxwërënd ɓela ɓën gër ecës në end ow̃ac oram: aɓat eŋo ɗëxw imaỹe ind acël amat gë mëŋ iŋ, ajo eŋo ɗëxw itox indexëm iŋ. Ɓëte oɓaŝ ol aw̃ereli kënëɓi ỹana enëɓi merelind ɓëxarëk ɓëreɓën ɓën xali enëɓi ɗaw̃ në end ow̃ac oram.
13 Aŝus kënun ŝus ɗek ɓela ɓën në end ow̃ac oram. Ɓarikan ar kë xemëna xali yatir kë xwët endexëm an, afex ko fex.
14 And kën wat ga ŝanayaw ko Aw̃endëran aŝaraxik aŋ gër ed ɓayik ax ñap ex na, ar kë fënënd an pënileŋo aye er re këme in. Ata ar këŋo sëk eŋo gër ebar ed Yude an, gërëxëlexo end osënd eŋ.
15 Ar këŋo sëk eŋo yaŋ në ejur ed këɓe an, gërëlexo. Kërexo pedanëɗ na ỹeỹ lëf.
16 Ɓëte ar këŋo sëk eŋo gër oŝënga an, gërëxëlexo. Kërexo ɓakanëɗ na gër iciw̃ acuɗ atëm andexëm aŋ.
17 Mbaŋ këni soro ɓësoxari ɓër gë ɓacël ɓën do gë ɓër gë ɓëtox ɓënd në oyer ɓëŋ.
18 Karayino Kaxanu kërex ŋatëgu na toro iŋo amëd and gë ayem aŋ.
19 Ɓakey ɓaŋo, ɓakey ɓand toro itëm ex. Elod ga ri ko Kaxanu ngwën iŋ ala ax wat na toro indako rako iŋ, ɓëte toro indako rako din ax gi na.
20 Kido Axwën an axo ɓaŝëta bana ɓakey ɓand toro baŋo, ala gaɓatak ax pex dona. Ɓarikan aɓaŝëta ɓaŝëta ko në end ɓela ɓër yata këɓi, në end ɓër fit këɓi gër ebar ro.
21 Awa angëmëne ala exo canayaw do exo dend mëne mëŋ ex afexën an, wën këren maɗ na! Ɓëte ala exo canayaw exo dend fën exo afexën an, wën këreno kwëtaɗ na!
22 Moñëmb këni ỹëmb ɓëfexën ɓënëgwêŝ ɓën. Ɓëte moñëmb këni ỹëmb ɓëlaw̃ënel ɓënëgwêŝ ɓër kë ŝanayaw ɓën. Ari këni ỹana eni dind ɓecarax, gë ɓërëcaxik enëɓi nambelixën ɓela ɓën. Ata xali gë ɓër yata këɓi Kaxanu ak, nambelidonëɓi kido awënd wënd bax.
23 Awa wën titinayin ga nangën këmun ako gana-gana fo ɗek ɓeŋo.
24 Gë ɓakey ɓand toro ɓaŋo, wur in ɗek kë ŝamëɗan. Eñan eŋ ax yat na, ɓëte facaw̃ in ax peŝ na.
25 Ow̃al oŋ axwëcëtara kë ỹana ex kwëcëtarawënd, ɗek ɓeɓër gë panga gër orën ɓën kë sëngërëɓëtaraw.
26 Amëd aŋo këne watëgu wëno Asëñiw̃ ar ala an ga këme ŝëlaw gë ɓaŋar ɓaŋ, gë panga itëm do gë ɗek enjaran endam eŋ.
27 Ata mëni ɗaw̃ën omeleka odam ok eni ye: oko apën-eñan, oko acëla-eñan, oko ambataŝ, oko ambëtëɓ. Mondako këne ɓarënëgu ɗek ɓela ɓër yata këmëni ɓën elod gër ed sëlëk ebar, do gër ed sëlëk orën.

28 «Er këmun sëyalind ijo, pënileŋun gë apënëtal and andan aŋ. And kë ŝosënd oɗini aŋ do and kë nëtënd opat aŋ, wën anang kë nangënd mëne ecaŝa el ɗam ex.
29 Awa andamat fo ex, sam en watënd ɓetëm ɓend fel këmun ɓeŋo ga kë ñatëgu, nangin mëne ɗam ex me ɓakaw wëno Asëñiw̃ ar ala an. Anëka sëkaw këme xali gër ebët.
30 Ɗal in këmun felënd, wën an nemira na pere ex ŋataxënëgu ɗek ɓeŋo.
31 Orën ol aŝapër kë ŝapër do ebar el ayëcar kë yëcar. Ɓarikan eyeyan edam el din ir din kë ɓayi.

32 «Akey aŋ do gë apëxëd and kë ñatëgu ɓeŋo aŋ, Faba gaɓat nangëk. Omeleka od yaŋ gër orën ok ani nang ex na, ɓëte wëno Asëñiw̃ ar ala an ame nang ex na.
33 Mëŋ ex wën titinayin, perënayin do en calend gayikako an nang ex na niỹe kë hi ɓeŋo.

34 Er kë hi ang endey end ala seɓ këɓi ɓëriyenin ɓën gër iciw̃ indexëm fo. Ga ye
ko kwël ɗamana angol and caw. Ala kala seɓënan këŋo or gapak or ko ỹana exo
diyenixënënd, do fel këŋo anëkona ar ebët an kërexo nambinand na.
35 Këren nambinand na gayikako an nang ex na nand ko ɓakaw axwën iciw̃ na:
ɓamat exo ŋatëgu genëka, ɓamat emëɗ ekarëk el, ɓamat and këni yatand oŝare aŋ,
ɓamat gëɓër.
36 Mëŋ ex kemënayin këdi këmun fënga ga raŝëra këŋun and këme ñatëgu amëd
and ɓayik an yëla bana aŋ.
37 Er fel këmun ijo, ɓela ɗek këmëni felënd: Perënayin!»

14

End ecɗaw̃ ed Yesu eŋ

1 Ɓakey ɓaki fo ɓayi bax eɓi ŋat Ɓëŝëwif ɓën Ofëna or Apexa ol, do gë or mburu
ind gë lewir këm ol. Ata ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën, gë ɓëŝalen ɓën, këni ŝaland osit
or eno tëraxën Yesu ol do eno ɗawãxën.
2 Are bani rend: «Kërenëŋo tëraye na ɗe yatir ofëna këdi kë wonjo do enëɓo mereli
ɓela ɓën.»

End ŝëlakuŋ ir angiri eŋ

3 Amëd aŋo hi baxo Yesu gër ingol ind Betani, gër iciw̃ ind Simoŋ, ar gë ameỹ an.
Ayambëra baxo yambërand lëf ga lilëgu ko asoxari. Ŝëlakuŋ ir ekaỹ ed alëbatër ir
gë angiri lëkayaw baxo. Angiri ijo gë opëtëfët od atëx and këni wãcënd nar ɓar bani
do xem bax mbaŋ akanji aŋ. Asoxari ajo, ga foɗët ko na ŝëlakuŋ in, xoŝ këŋo Yesu
gë angiri in gër gaf.
4 Ata xoỹën këno ɓërëmar do këni nëkënëkarënd: «Inewa nëxenaxën ko angiri
ijo?
5 Axor xor doxo exo pan angiri ijo ɓatama okeme otas aŝand do koɗi in eɓi yëlëra
ɓëxaỹënaxik ɓën.» Mondako bano renarand asoxari an.
6 Ɓarikan Yesu re ko: «Wën teɓino ɗe. Inewa këno hëbandëraxënënd? An nang
ex na nde enjekax rin ke?
7 Gayikako din gë ɓëxaỹënaxik ɓën hi kën axor kën xor enëɓi din enjekax nand
këŋun ỹandi yo, ɓari wëno ame ɓayi na din gë wën.
8 Er xor ko exe din in ri ko. Gana gana fo xoŝ ko angiri in gër eman endam ɗamana
ene mëxwëtaxën gër ỹeg.
9 Ɓal in këmun felënd, gër ed këni femëra yo ɓela Atëfëtan andam aŋ gër ngwën
ro, areya këni ỹana eni deyanɗ ɓëte er rin ke asoxari ajo in. Mondako këno ỹana
eno kwitaxënënd.»

End njifa ind Yuda eŋ

10 Yuda Isëkariyot, asëfan ar Yesu hi baxo, ang hi bani ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ak.
Mëŋ ye bax gër ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw wëlërëgu këni ang këɓi rëca eno tëraxën Yesu
ak.
11 Ado gë onënga fo ɓaxët bano do fëna bani mëne koɗi këno yël. Elod amëd aŋo
baxo ŝaland Yuda nand kë ỹap eɓi tëran Yesu na.

End ecemar emënëk eŋ

12 Yatijo bax akey añanar and bani yambënd Ɓëŝëwif mburu ind gë lewir këm aŋ.
Ɓëte yatijo fo banëɓi ñaŝënd opeỹ od ŝaɗaxa ir Apexa ok. Ɓësëfan ɓën w̃ëka këno
Yesu: «Feye wa ỹandi ki ey yambëra ecemar ed Ofëna or apexa el? Pelëlëɓo mëŋ
këmi ye mi cemërax?»
13 Na lawën këɓi ɓësëfan ɓëxi, re ko: «Yeyin gër angol. Ata këno sëk asoŝan ar
lëɓinak epeya ed gë men, tëfayino.

14 Gër ed ko lil, wën ɓëte ɗiliɗën eno pel axwën iciw̃ an mëne wëno Asëyali arewën
an w̃ëkak: “Feye ex wa aciw̃ and gër ed këmi yambëra ecemar ed Ofëna or apexa el
wëno gë ɓësëfan ɓëram aŋ?”
15 Ata këŋun w̃asin aciw̃ and yaŋ gër ed xwëtëra ko ɓeỹ ɗek. Fën kën ŝemërax
ecemar ed Ofëna or apexa el.»
16 Ga ye këni ɓësëfan ɓëxi ɓëjo ñat këni gër angol. Sëkëx këni ɓeỹ ɓën ang fel baɓi
ak do ŝemërax këni ed Ofëna or apexa el.
17 Apenëka aŋ, Yesu gë ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓën ñatëgu këni na.
18 Ga ỹëpara këni eni yambëra, Yesu re ko: «Ɗal in këmun felënd, gër ed këne
yambërande ro dëŋ hi ko ar enga endewën ar ke lëxw an.»
19 Ga ŝaminara këni ɓësëfan ɓën, këno w̃ëkand aɓat aɓat: «Wëno nde ex?»
20 Yaka këɓi: «Ang hi kën epëxw gë ɓëxi ak, ar kë xacand në edëyamb edeɓat gë
wëno hi ko.
21 Ɗal ex wëno Asëñiw̃ ar ala an aŝës këme ŝës ang ỹëgw këni endam ak. Ɓarikan,
eñëŋënax etëm këŋo hi ar ke lëxw an. Er saxëdoŋo mëŋ këreno dëw̃ dona.»
22 And bani yambërand aŋ, Yesu w̃eɗ ko aton and mburu, ŝëkwa këŋo Kaxanu do
hëbëndër ko. Ga yël këɓi ɓësëfan ɓën, re ko: «Cetërin mburu iŋo, eman endam eŋ
ex!»
23 Ẅeɗ ko ɓëte andëmba and gë ngoy aŋ, ga ŝëkwa këŋo Kaxanu yël këɓi do yëlar
këni ɓën ɗek.
24 Aŋo re ko: «Ngoy ind ŝeɓ kën iŋo ex, oŝat oram oŋ! Oŝat oŋo kë ŝar eni cotaxën
ɓela ɓëranjëm eter ed din gë Kaxanu el.
25 Ɗal in këmun felënd, doro këme feland ngoy iŋ xali yatir këme ŝeɓ ingaŝax iŋ
gër owun or Kaxanu.»
26 Yesu gë ɓësëfan ɓën, ga ỹëw̃ëra këni na od Calemoñëw̃ ok, ye këni kwël gër
etënd ed gë ɓañarëka.
27 Ata re ko Yesu: «Wën ɗek kë ŝapër ene teɓ gaɓat, ang ỹëgw ko alaw̃ënel ak:
“And këno law̃ axaɗac aŋ, oyel ol eni capër✡.”
28 Ɓarikan and këme xani gër ecës aŋ, gër ebar ed Galile këme yeɗ mun cënix.»
29 Ata re ko Piyer: «Ado eni capër ɓëjo ɗek wëno ami teɓ na!»
30 Yesu yaka këŋo: «Ɗal in këmi felënd doro gëmëɗ ɗamana exo yata ɓaki ecare
el, wëj anëka këye yaxëta ɓatas.»
31 Ɓarikan Piyer re ko ɓëte: «Ado ex gido alaw̃ këni law̃ gë wëno ak kënëɓo law̃,
din ami yaxëta na.» Ata soŝanara këni ɓësëfan ɓën ɗek mondako.

End gër Getësemani eŋ

32 Ga ñat këni gër ed bani w̃acënd Getësemani, Yesu fel këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën:
«Cëniyine ro me nacëta me calew!»
33 Ẅac këɓi Piyer, gë Ŝak do gë Ŝaŋ eno ɗaŋëta. Ga hi këŋo ñar eman eŋ, lëɓëk
anjiỹ atëm gër emëkw edexëm.
34 Fel këɓi ɓësëfan ɓën: «Yomb iram in ŝaminak, ecës fo ɓayi ke. Cëniyine ro,
ɓarikan këreŋun daŝ na ɗe!»
35 And nacëta ko aŋ, foxi ko. Rën ko eyiỹ el ŋëŝ gër ebar do ko ŝalend. Ga këŋo
xara Kaxanu, eŋo pangacën apëxëd and toro aŋo kido awënd wëndëk.
36 Ga ko ŝale, ko rend: «Faba, wëj xorëk ey di ɓeỹ ɗek, pangacënële toro ind kërexe
wëcan iŋo. Ɓarikan dil ɗe ang ỹandi ki wëj ak, ax gi ex na ang ỹandi ke wëno ak.»
37 Ga ɓaka ko gër ed seɓëgu baɓi Piyer, gë Ŝak do gë Ŝaŋ, sëk këɓi ga këɓi raŝ. Re
këŋo Piyer: «Oko Simoŋ, në eɗaŝ exi ɗe. Apëxëd amat and riw këme aŋo nde wëj
ay kor ex na exi per?

✡ **14:27 14.27** Sakari 13.7

38 Perënayin en calexën këdi këŋun naŋëta. Ala an gër onden këno ỹandind exo
di er ỹapan këŋo Kaxanu in. Ɓari në end oñandi od eman na ko sëkwanaxënënd.»
39 Ga nacëta ko gacëxe Yesu ko ŝalexënd ang ŝale baxo añanar ak.
40 Ɓakaw ko akinëm, sëk këɓi gaŝëxe Piyer gë ɓoŝandaw̃ ga këni xond, eni
këw̃ëtayin dëŋ bani sëkwanënd. Ga nëngëtara këni, ani nang bana mondake këno
yaka Yesu.
41 And ɓakaw ko atasën aŋ, re ko: «Wën daŝëraraleŋun, do teyëtayin. Ɗek ex!
Anëka ñatëguk apëxëd and këne sëra wëno Asëñiw̃ ar ala aŋ do ene ɗëxw gër otaxan
od ɓëw̃endëran.
42 Kaniyin ene yeye! Asoŝan ar ke lëxw an në etëkaw exe!»

End etëra ed Yesu eŋ

43 Në yeyan ɓayi baxo Yesu ga ñatëgu ko Yuda, asëfan arexëm aɓat ang ebani epëxw
gë ɓëxi ak. Mëŋ lëngweliw baɓi amëxwër and ɓër w̃ëlaraw bax: ɓëjo oduxuma, ɓëjo
okwëlekwële. Ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën, gë ɓëŝalen ɓën, do gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif
ɓën law̃ënëgu baɓi eno tëra Yesu.
44 Ar baŋo lëxwënd an nanganëme ijo fel baɓi: «Ar këmo w̃ega an, mëŋ ex, tërayino
eno mëla do eno ɗëkayax aye.»
45 Ataŋ ga ñatëgu ko gër Yesu, Yuda re ko: «Asëyali, ata w̃ega këŋo.»
46 Ɓër lëngwënëgu baɓi ɓën w̃ëlën këno Yesu, sëra ɓën.
47 Ata asëfan aɓat regëgu ko duxuma, saw̃ ko baɗ anëf and xaɗëp ir aŝaɗaxan
alëngw aŋ.
48 Ata re ko Yesu: «Wëno arek nde hi këme er yow kën ene tëra gë oduxuma do gë
okwëlekwële?
49 Key yo key ga bane xetand wa do bamun sëyalirand gër yangana ir Aciw̃ and
Kaxanu, ɓari ane tëra bana. Ɓarikan gërëgako anëka kën ñatand er rek Oñëgw
Omënëk in.»
50 Ata ɓësëfan ɓën ɗek ŝapëran këno Yesu do hërëra këni.
51 Ŝambenjar baŋo sëfand Yesu, ga ŝeraya ko gë anjëm fo. Ga sëra këno,
52 nëỹëtëra ko, seɓën këɓi anjëm aŋ and ŝeraya baxo aŋ, hër ko tëɓ gë eman eŋ.

End Yesu do gë ɓëxiti eŋ

53 Ɓër sëra baŋo Yesu ɓën w̃ëla këno gër iciw̃ ind aŝaɗaxan alëngw, gër ed ɓarërëgu
bani ɗek ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën, gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën do gë ɓëŝalen ɓën.
54 Ata Piyer këɓi sëfand nacët ako xali ñat ko lëf gër yangana ir aŝaɗaxan alëngw.
Ga ỹëpa këni gë ɓënëkona ɓën, ko yesand xoɗux ol.
55 Ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën, gë Amara and ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif aŋ ɗek bani ŝaland
amëd aŋo osede or këno nagaŝanaxën Yesu exo gixën ar eɗaw̃; ɓari ỹow̃eỹ abani ŝot
na.
56 Gayikwa ɓëranjëm bax reyand osede or ebax enëgwëŝ or këno nëpaxën Yesu.
Ɓarikan anëgwëŝëtëndër bani nëgwëŝëtërënd.
57 Ɓërëmar and këni xani aŋ eni dend:
58 «Ɓiyi awël wël këmo ga ko re: “Wëno ayam këme yam Aciw̃ and Kaxanu aŋ, do
and kë ri ɓakey ɓatas aŋ me kanin acëxen, and ani ɓay na ɓela”.»
59 Ɓëte gër endey eŋo dëŋ, anëgwëŝëtëndër bani nëgwëŝëtërënd osede oreɓën ol.
60 Ata xani ko aŝaɗaxan alëngw an, xwëŝa ko mërëxand gër Amara do w̃ëka këŋo
Yesu: «Ba ỹoweỹ ay yaka na nde? Ay wëlënd na nde ang këni nagaŝandërand ak?»
61 Yesu xor ko yem. Aŝaɗaxan alëngw an w̃ëka këŋo gaŝëxe: «Ba wëj nde ex
Afexën an, Asëñiw̃ ar Kaxanu ir këmo ŝalend ɓiyi an?»

62 Aŋo yaka ko Yesu: «Iyo, ata go dëŋ ex. Wën awat këne wat wëno Asëñiw̃ ar ala
an ga ỹëpa këme gand liw̃ ir Ar gë panga ɗek an. Ɓëte awat këne wat ga këme ŝëlaw
gë ɓaŋar ɓand gër orën ɓaŋ.»
63 Ga logën këŋo na, aŝaɗaxan alëngw an ñesëra ko ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ do ko
rend: «Otede nde ɓayik na enëɓe wële?
64 Awël wël kën ang ŝir këŋo Kaxanu ak. End fe wëndan këŋun?» Ata ɓën ɗek nëp
këno do këni rend mëne Yesu ar eɗaw̃ ex.
65 Ata ɓërëmar kwël na fo ỹana këni motëpan Yesu. Ɓëjo eno kap gë anjëm gër
dëxas eno bëŋaxën. And këno w̃ëŋ aŋ, eno mëka: «Cakil ba noỹo w̃ëŋ ki!» And fim
këno gand ɓënëkona ɓër Aciw̃ and Kaxanu aŋ xanax këno gë ɓacënen.

End eyaxëta ed Piyer eŋ

66 Amëd aŋo Piyer, gër ed ỹëpa baxo ɓayi baxo gëɗ gër yangana ir aŝaɗaxan alëngw.
Yow ko endënaw̃ end bax riyenind na.
67 Wat këŋo Piyer ga ko yesa, nëkon këŋo aye gër dëxas, re ko: «Wëj ɓëte enga
emat hi kën gë Yesu Iɓënasaret.»
68 Ata Piyer ga ko yax ko rend: «Wëno ado ame nang ex na, axe pëni ex na dëŋ
er këy rend in.» Ga yaka ko mondako kwël ŝan ko, do ye ko gër yangana ir lëf. Ata
amëd aŋo yata ko ecare el.
69 Endënaw̃ eŋ ga wat këŋo gaŝëxe këɓi felënd ɓër hi bax na ɓën: «Ajo ar enga
emat gë Yesu exo.» Piyer yax ko gaŝëxe.
70 Ga nëkak tëkër, ɓër wël baŋo endënaw̃ ɓën re këno ɓëte Piyer: «Ɗal ex, wëj ar
enga eŋo hi këy gayikako Aɓëgalile hi këy!»
71 Aŋo yaŝar ko mo njaŝar Piyer: «Angëmëne anang nang këmo ala ajo, corëlexe
Kaxanu.»
72 Ataŋ ecare el yata ko akinëm, Piyer xwita ko ang fel baŋo Yesu ak: «Ɗamana exo
yata ɓaki ecare el, wëj anëka këye yaxëta ɓatas!» Ata ga ŝan ko na, ko sesëxënd.

15

End Yesu do gë Pilat eŋ

1 Mopëɗ gëɓër, ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën, gë ɓëxarëk ɓën do gë ɓëŝalen ɓën
ỹëpaxën këni end Yesu eŋ. Amara aŋ ɗek ɓarërëgu bani. Ga xap këno na Yesu,
w̃ëla këno eno ɗëxwëx gër Pilat.
2 Ga ñateli këno, Pilat w̃ëka këŋo Yesu: «Wëj nde ex emun end Ɓëŝëwif eŋ?» Yaka
ko: «Iyo go dëŋ ex!»
3 Ata na këno nëgwëŝandërand ɓendanjëm ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën.
4 Pilat w̃ëka këŋo gaŝëxe: «Ba ỹoweỹ ay yaka na nde? Ay wëlënd na nde ɗek ɓend
këni nagaŝanënd ɓeŋ?»
5 Ɓarikan Yesu gematak axo yaka bana. Eŋo ŝaran baŋo Pilat.

End eɗaw̃ ed Yesu eŋ

6 Ofëna or Apexa kala, Pilat aseɓët baŋo seɓëtënd andepëra amat, ar këno yata
Ɓëŝëwif an.
7 Andepëra hi baxëna and bano w̃acënd Barabas. Gë ɓoŝandaw̃ w̃ereli banëɓi
ɓëlëngw ɓëliyer ɓën xali law̃ këno ala, ga wonjok angol aŋ.
8 Ga ye këni amëxwër and Ɓëŝëwif aŋ yaŋ gër eyang ed Pilat, w̃ëka këno eŋo teɓët
ar epëra aɓat ang w̃ërën baɓi ak.
9 Ata w̃ëka këɓi Pilat: «Ỹandi këŋun nde moteɓët emun end Ɓëŝëwif eŋ?»
10 Mama w̃ëka baɓi mondako ga nang baxo mëne ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën në end
oyakëraxi lëxwaxën bano Yesu.

11 Ɓarikan ɓêŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën fel kënëɓi amëxwër aŋ eno nëỹali Pilat eŋo teɓët Barabas.
12 Ata Pilat wẽëka këɓi gaŝëxe: «Mondake ỹandi këŋun mo di ar këno rend wën emun end Ɓëŝëwif exo an?»
13 Yaka këni ŝor: «Pikalo! Pikalo!»
14 Pilat wẽëka këɓi ɓëte: «Inewa wẽn ko?» Aŋo xeỹ këni kaŝ-kaŝ: «Pikalo, Pikalo maɓ në osëx!»
15 Ga ỹandi këŋo eni ŋan endexëm eŋ, Pilat seɓët këŋo Barabas. Seɓ këɓi ocoroɗa ok eno cewẽëra xali Yesu ɗamana eno mëlaxën gër ed këno fikax.

16 Ocoroɗa ok ŝonjorëra këno Yesu xali lëf gër yangana ir aciw̃ and kiti, do wẽacërëgu këni ɗek enga eŋ. 17 Ga ŝuɗ këno ocuɗ ombarax, fug këno odëmbën gër gaf ang ekamote ed emun fo.
18 Ata ỹana këni këno ŝëmand: Ake wa ɓayi këy wëj emun end Ɓëŝëwif eŋ?
19 And këno rang gë oŝët aŋ, eno tëpan do eni poxi gër lëngw irexëm eyiỹ el ŋëŝ gër ebar.
20 And fed këɓi enarëndëra ed Yesu aŋ, ŝuɗët këno ocuɗ ombarax oŋ. W̃aŝ këno ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ do wẽla këno eno pikax gër kërëwa.

End Yesu mopika gër kërëwa eŋ

21 Ocoroɗa ok ga këno wẽla Yesu, fed këni gë Simoŋ Iɓësiren, sëm ir Alekësandër do gë Rufos, ga hiw ko gër oŝënga. Ata nëỹali këno exo ɗëɓina kërëwa ir Yesu in.
22 Na wẽla këno yaŋ gër itënd ind bani wẽacënd Golëgota mëne ngëŋ «Itënd ind ang egor».
23 Yël këno exo ceɓ ngoy ind ɓar bani gë ɓêŝan ɓër këni wẽacënd mir ɓën. Ɓarikan Yesu ñëp ko exo ceɓ.
24 Ga fika këno gër kërëwa, ŝetër këni ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ. W̃eɗ ko ŝoroɗa iɓat and ri këni ɓëñak aŋ.
25 Apëxëd anaxën and gëɓër aŋ ñat bax and fika këno Yesu aŋ.
26 End lawẽaxën bano eŋ ỹëgw bani në ingomb gomb do fikali bani yaŋ gër kërëwa: «Emun end Ɓëŝëwif exo.»
27 Ɓërek ɓëxeỹax ɓëxi fika banëɓi gë Yesu: aɓat gand liw̃, ajo gand ŝame.
28 [Mondako ñata bax er rek Oñëgw Omënëk in: Mërëxand ir ɓëw̃endëran xwët bano.]
29 Ata këno ŝirënd Yesu ɓela ɓër bax xucarand ler na ɓën. Sam eni këmëyëtara eni de: «Xey ax gi ex na nde wëj bax rend ayam këy yam Aciw̃ and Kaxanu aŋ do ey kanin and ri ɓakey ɓatas aŋ?
30 Awa doro pexënayal gë andey do pedaw gër kërëwa!»
31 Alëŝ bano lëŝënd ɓën ɓëte ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëŝalen ɓën do bani rend: «Oko, mëŋ ga baɓi fexën wa ɓela ɓën do ko sëkwanënd exo pexënaya.
32 Awa Kërisët, emun end Isërayel eŋ, pedawëlexo gërëgako gër kërëwa, enëŋo wataxëne do enëŋo kwëtaxëne!» Aŝir bano ŝirënd ɓëte ɓërek ɓër fika banëɓi gë mëŋ ɓën.

End ecës ed Yesu eŋ

33 Ga ñatëk eñan eŋ keŋ gër gaf, ŝamëɗanëk ɗek ebar el xali ɓapëxëd ɓatas gë apenëka aŋ.
34 Amëd aŋo xeỹ ko Yesu: «Eloyi, Eloyi, lama sabatani?» Mëne ngëŋ: Kaxanu Axwën aram, Kaxanu Axwën aram, inewa ỹaŋëtaxën këye?
35 Ga wël këno ɓër hi bax na ɓën këni rend: «Ɓaxëtino ga këŋo wẽacënd alawẽnel Eli.»

36 Ata hërën ko aɓat er ñalu-ñalu, ỹëmb ko gër ngoy iŋerëk, ga fiŝ ko në oŝët, yën
ko xali gër etëỹ ed Yesu exo yuŝaxën, do ko rend: «Teɓino ɗe ene wate ba Eli ayow
ko yow eŋo pedaliw.»
37 Ɓarikan, aŋo xeỹ ko gaŝëxe, kwël Yesu xoti ko.
38 Ata anjëm amëgax and bax weɗind lëngwe ir Aciw̃ and Kaxanu in, ñesik cangët
elod yaŋ xali gëɗ.
39 Alëngw ar ocoroɗa an, ar xwëŝa baxo ler gër ed fika këno Yesu an, ga wat ko
ang xoti ko ak, re ko: «Enimin, ala ajo Asëñiw̃ ar Kaxanu ebaxo!»
40 Enga end ɓësoxari xwëŝara bax na nacët ako do këno nëkonënd Yesu. Er ebani:
Mari Madëlen, gë Mari nëm ir Ŝak iɓeja do gë Yose, do gë Salome.
41 Ɓën ex ɓësoxari ɓër sëfaw baŋo Yesu elod gër ebar ed Galile do bano rëcarand.
Na fo bani ɓëte ɓësoxari ɓëŝëxe ɓër xaniw bax gër Yerusalem.

End Yesu gër ỹeg eŋ

42 Yatir arajëma, and genëka aŋ, bani xëñënand akey and eteyëta aŋ.
43 Ata ñatëgu ko na, Yosef Iɓarimate. Mëŋ ar gapak ebaxo gër Amara and ɓëlëngw
ɓër Ɓëŝëwif. Aŝëni baxo ŝënind ɓëte owun or Kaxanu ol. Ga xapina ko, ye ko gër
Pilat exo mëkaw eŋo maŝ eman end Yesu eŋ.
44 Pilat ŝaran këŋo xali ga wël ko mëne anëka xor këŋo Yesu. Ga w̃ac këŋo alëngw
ar ocoroɗa an, w̃ëka këŋo ba elod anëka fo xoti ko.
45 Alëngw ar ocoroɗa an felëra këŋo na ɗek. Ata Pilat w̃aŝ këŋo Yosef eman end
Yesu eŋ.
46 Yosef yëcëgu ko këpas. Fedali ko eman end Yesu eŋ gër ed fika bano. Ga fëlëra
këŋo gë këpas in, w̃ëxëta këŋo lëf në ỹeg ir fës bani gër aparëfac ang oxel fo do fëŋ
ko lilaya in gë angaỹ atëm.
47 Ata Mari Madëlen do gë Mari, nëm ir Ŝak iɓeja do gë Yose këni nëkonënd gër ed
w̃ëxwëta këno.

16

End ekani ed gër ecës eŋ

1 And xucak akey and eteyëta aŋ, Mari Madëlen, gë Mari nëm ir Ŝak iɓeja do gë
Salome yëcëgu këni ogu onëngax ond eni koŝaxën eman end Yesu eŋ.
2 Yatir oganjar, akey aỹanar and loxo aŋ, mopëɗ gëɓër, ñat këni gër ỹeg ga kë
fënëgu eñan eŋ.
3 Ata këni w̃ëkarënd: «Noỹo këɓo rëxëtën angaỹ and gër lilaya ir ỹeg aŋ.»
4 Ga rënëta këni, wat këni angaỹ aŋ ga weɗitak.
5 Lil këni gër ỹeg, sëk këno moñëpa gand liw̃ ŝambenjar ir gë acuɗ apeŝax. Ata
ŝëg këɓi ɓenjëw̃ ɓeŋ ga xurik anjiỹ aŋ.
6 Ata re ko ŝambenjar in: «Wën këren yëdara na! Ax gi ex na nde Yesu Iɓënasaret,
ar fika bano an këno ŝaland? Anëka xani ko gër ecës, axo bo ex na ro. Nëkoyin wa
gër ed xwët bano.
7 Ɓarikan yeyin enëɓi pelëx ɓësëfan ɓërexëm ɓën do gë Piyer mëne anëka lëngwa
ko gër ebar ed Galile. Fën këno watëx ang fel baŋun ak.»
8 Ata ŝan këni, nacëta këni caw ỹeg in gë ongër fo, do këɓi rëgënëraxënd anjiỹ aŋ.
Ga xap këɓi anjiỹ aŋ, ala ano pel bana ỹoweỹ.
9 [Yesu ga xani ko gër ecës mopëɗ gëɓër yatir oganjar, akey aỹanar and loxo aŋ,
ŝanayaxën këŋo pere Mari Madëlen, asoxari ar nëcëtën baŋo ɓangoc ɓañëŋënax
ɓanjongëɓaki an.
10 Mari Madëlen ye ko eɓi pelëx ɓër enga endexëm ɓën, gër ed bani renitarand,
gër ed bani sesërand.

11 And wël këno ga ko reya mëne Yesu aɓëngw exo do mëne awat wat këŋo aŋ, ani ma bana.
12 Ga xucak eŋo, Yesu ŝanayaxën këɓi mëŋ dëŋ gë ola oŝëxe ɓësëfan ɓëxi ga këni nëca.
13 Ata wërëŝëta këni enëɓi tëfëtanëx ɓoŝandaw̃, ɓari ɓën ɓëte anëɓi kwëta bana.
14 Ata Yesu ŝanayaxën këɓi ɓësëfan epëxw gaɓat ɓën gër ed bani yambërand. Arexëra rexëra baɓi mbaŋ në end oŋëpëgënan odeɓën eŋ, do gë në end emëŝ endeɓën eŋ, gayik anëɓi kwëta bana ɓër wat baŋo ang nëngëta ko ɓën.
15 Ata na re ko Yesu: «Yeyin ngwën iŋ ɗek en pemërand Atëfëtan aŋ gër ɓela ɗek.
16 Ar kë w̃a yo do eno ɓuyi, afex ko fex, ɓari ar kë ɦëp an, axiti këno xiti.
17 Awa ɓecarax ɓeŋo këni ỹana eni dind ɓër kë w̃a endam ɓën: Gë ow̃ac oram ol kënëɓi ỹana enëɓi nëcëtënd ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ, oyeyan oxaŝax këni ỹana eni yeyanënd.
18 Asëra kënëɓi ỹana enëɓi tërand ɓandën. Ado eni ceɓ er ebax eɓi ɗaw̃ in, ỹow̃eỹ aɓi gi na. Añëmba kënëɓi ỹana enëɓi ɦëmband ɓëŝëxwëra ɓën eni pakaxën.»
19 Axwën Yesu, ga felëra këɓi na mondako, ŝëg ko kwël yaŋ gër orën do ỹëpax ko gand liw̃ ir Kaxanu.
20 Ɓësëfan ɓën yexëra këni eni pemëra gër ed ex yo. Axwën Yesu ko riyenind gë ɓën, ata gë ɓecarax ɓend bani rind ɓeŋ baɓi w̃asinënd ɓela ɓën mëne ɗal këni reyand].

Atëfëtan and Yesu ang ỹëgw ko Luk
Lilaya in

Akayëta aŋo ro Luk ỹëgwëk. Okërecеŋ od ax gi ex na Ɓëŝëwif ỹëgwën këɓi eɓi pënixën mëne Yesu ex Afexën ar ɓenëng ɗek an. Ga yow baxo Yesu eɓi pexën ɓela ɓër ex yo baŋo ɓalaxënënd end ɓëw̃endëran, gë ɓësoxari, gë ɓëxaỹënaxik, do gë ɓëŝëxwëra eŋ. Ɓarikan ɓëlëngw Ɓëŝëwif ɓën abaɓi ỹandi na eno wat Yesu gë ɓela ɓër banëɓi ŝus ɓëjo. Eɓi masinaxën mëne alif këni lifënd, Yesu afelëra baɓi felërand gë ɓapënëtal. Ɓëŝëwif ɓën ɓamëxwër ɓamëxwër baŋo sëfarand Yesu eni ɓaxët osëyali orexëm ol, do eni wat ɓecarax ɓend baxo rind ɓeŋ. Ata ɓëlëngw Ɓëŝëwif ɓën ỹandi këɓi eno ɗaw̃ Yesu gayik ayakëraxi baɓi yakëraxind endexëm eŋ. Mondako lëxw bano gër otaxan od Ɓërom eno ɗaw̃axën mopika gër kërëwa. Yesu xani ko gër ecës yatir akey atasën, do ŝanayaxën këɓi aɓëngw ɓësëfan ɓërexëm ɓën. Fel këɓi eni pemërand Atëfëtan aŋ gër ed ex yo gër ngwën ro. Er ex gër akayëta in:

Inew̃a ỹëgwaxën ko Luk akayëta aŋo: 1.1-4.

End andëw̃a and Ŝaŋ Batis do gë andëw̃a and Yesu eŋ: 1.5–2.52.

End Ŝaŋ Batis do gë Yesu eŋ: 3.1–4.13.

End andiyen and Yesu gër Galile eŋ: 4.14–9.50.

End ɗamana ir Yesu ond gër Yerusalem eŋ: 9.51–19.27.

End toro do gë ecës ed Yesu eŋ: 19.28–23.56.

End ekani ed Yesu gër ecës eŋ: 24.1-53.

Lilaya in

1 Ɓëranjëm sëyik eni ñëgw ɓend Yesu Këriset ɓeŋ do gë ɓend xucak gër ndeɓi ro ɓeŋ ex gixën Atëfëtan amat.
2 Ɓër watelik gë ogës odeɓën elod gër ỹanar do hi këni ɓëriyenin ɓër Eyeyan ed Kaxanu ɓën nangën këɓo ɓeŋo. Ɓën seɓën këɓo ɓend Yesu Këriset ɓeŋ do gë ɗek ɓeɓër ri ko gër aniyan andexëm ɓën ene deyaraxënënde gër ɓela ang bani reyarand ɓën ak.
3 Awa wëno ɓëte, gë oɓal osëm w̃ëkara këmëni ɓër nangëk ɓeŋo elod gër ỹanar ɓën. Ata ɓeɓër fel këne ɓën ỹapan ke mi ñëgwënëli Tewofil, wëj ar gapak an, ey nangaxën mëne
4 ɓeɓër sëyali këni ɓën mokwëta dëŋ ex.

End meleka do gë Sakari eŋ

5 Angwën and ebaxo Erod emun end gër ebar ed Yude aŋ, aŝaɗaxan ebax na ar bano w̃acënd Sakari. Gër enga end Abiya ebaxo do alindaw̃ Elisabet ebaxo ɓëte ar andëw̃ëra and Aharoŋ, aŝaɗaxan alëngw aỹanar an.
6 Sakari gë Elisabet ɓër ŝenene ebax gër ogës od Kaxanu. Ŝenene bani sëfënd acariya and Axwën Kaxanu aŋ do gë ɗek ɓapela ɓand re ko aỹap ỹapëk motëf gër aniyan ɓaŋ.
7 Ɓarikan gë oɓaŝ këm xar bani gayik Elisabet asoxari aɓoroxok ebaxo.
8 Ɓëŝaɗaxan ɓën arëcar bani rëcarënd, gë enga gë enga, edi ed ocaɗaxa el gër Aciw̃ and Kaxanu. Ata akey amat, enga end Sakari ɓën eŋ ɓët bani.
9 Ang rëp bax gër andiyen and ocaɗaxa ak, aŝaɗaxan aɓat ebax eno tana gër enga endeɓën exo ɗilaxën lëf gër Aciw̃ and Axwën Kaxanu exo corëgu aŝururu ir xwëŝëna bani gë angiri in. Ata sana këno Sakari.

10 And lil ko aŋ, ŝëni këno fac amëxwër and Ɓëŝëwif aŋ do këni ŝalend ga ñatëk apëxëd and ecor ed aŝururu ir xwëŝëna bani gë angiri aŋ.
11 Ata lëf, meleka ir Axwën ŝanaỹaxën këŋo Sakari. Xwëŝa ko gand liw̃ ir angëƀ and bani ŝoraxënënd aŝururu.
12 Ga faƀër këni gë meleka in, Sakari yëdara ko xali xurik, do wëlandëra këŋo mbaŋ.
13 Ata re ko meleka in: «Sakari, kërey yëdara na! Cale indey iŋ yakali ki Kaxanu. Alindax Elisabet gë acël ko hi do eŋo dëw̃ lëmëta ir këyo w̃acëƈ Ŝaŋ.
14 Ata lëmëta ijo kë yemën emëkw edey el do exi nëngandëra mbaŋ. Ɓëte ƀëranjëm këƀi nëngandëra and këno rëw̃ aŋ.
15 Lëmëta ijo, ala asëm ko hi gër ogës od Axwën Kaxanu. Mëŋ ex, aŝëƀa këŋo ŝëƀa ngoy iŋ do gë eŝeƀëceƀ ir kë ỹaw̃ënd yo. Ado kwël gër acël and nëm fo ko ỹëm gë Angoc Amënëk aŋ.
16 Do and ko raf aŋ, mëŋ këƀi ƀakali Ɓëyisërayel ƀëranjëm eno kwëta Kaxanu, Axwën areƀën an.
17 Mëŋ ex ar kë lëngwaw an ƈamana exo ŋataxënëgu Axwën an. Kaxanu këŋo yël angoc aŋ do gë panga ind yël baŋo alaw̃ënel Eli iŋ exo ƀakalixënëgu gër Isërayel angwëlëra and oƀaŝ gë ƀëxarëk ƀëreƀën aŋ. Ɓëte ƀër gë ow̃ëkw ow̃ëŝik ƀëranjëm këƀi wërëŝët eni gi ƀër ŝenene✡. Ata mondako këƀi rëca ƀulunda ir Isërayel in eni këñënara ŝenene eno kacaxën Axwën areƀën ar kë yowënd an.»
18 Sakari w̃ëka këŋo meleka in: «Mondake këme nang mëne ahi dëŋ kë hi ƀeƀër këye felënd ƀëjo gayikako wëno gë alindaw̃ën anëka xar këmi?»
19 Yaka ko meleka in: «Ay nang ex na nde mëne wëno ex Gabëriyel, ar gër enga end omeleka od hik ler gër Kaxanu an? Do mëŋ ga law̃ënëgu ke mi pel enjekax eŋo, wëj ki ñëpëgënanënd.
20 Awa ay ƀayi na gë oniw̃ xali yatir kë ñata ƀeƀër fel këmi ƀëjo gayikako aye kwëta ex na.»
21 Xarak amëd aŋo fac, Ɓëŝëwif ƀën ƈek yëka baƀi oŝën or Sakari ol. Ɓek nemëran baƀi ba në end ine ko nëkaxënëgund go lëf gër Aciw̃ and Kaxanu.
22 And ŝanëgu ko aŋ, sëkwan ko eƀi yeyaneli, ata nang këni mëne ỹeỹ watëgu ko lëf gër Aciw̃ and Kaxanu. Alambacara fo baƀi lambacarand ga ŝanëgu ko gë oniw̃ këm.
23 And faỹ ko ƀakey ƀand ebax exo diyeni gër Aciw̃ and Kaxanu aŋ, Sakari w̃aỹi ko kwël gër ndeƀën.
24 Ga nëkanak, alindaw̃ Elisabet hi ko gë acël. Ata ỹaf ko opacaw̃ oco.
25 Er baxo rend: «Dodo anëka yëkwaw ke Axwën Kaxanu. And ñatan këŋo aŋ, faỹ ko gër emëkw edexëm exo dëxët aŝëfën iram in gër ƀela.»

End meleka in do gë Mari eŋ

26 Anëka bax opacaw̃ ocongiƀat elod ga hi ko Elisabet gë acël. Kaxanu law̃ën këŋo meleka ir këno w̃acënd Gabëriyel in gër ebar ed Galile, gër ingol ind Nasaret.
27 Meleka in ñat ko në endënaw̃ emeja end nëm baŋo Yosef, ŝambenjar ir andëw̃ëra and Dafid, ar ebax emun etëm end gër ebar ed Isërayel an. Endënaw̃ emeja eŋo, Mari bano w̃acënd.
28 Ga lil ko meleka in gër ed hi baxo, re ko: «Aŝëma ŝëma këmi wëj ar rin ki oyekax Kaxanu an! Axwën an gë wëj hi ko, wëj ye ki!»
29 And wël ko Mari eyeyan elo aŋ, wëlandëra këŋo do ko yëlarand ba ine w̃acayak ecëmar elo.
30 Ata re ko meleka in: «Kërey yëdara na Mari gayikwa Kaxanu yël ki oyekax orexëm ol.

✡ **1:17 1.17** Malaxi 3.23-24

31 Gë acël këy hi do eyo dëw̃ lëmëta. Yëlidɗo ow̃ac or Yesu ol.
32 Lëmëta ijo, Asëñiw̃ ar Kaxanu exo, mëŋ ar hik yaŋ gër orën an. Mondako këno
ỹana eno macënd gayik ala asëm ko hi. Ata Axwën Kaxanu, mëŋ këŋo w̃aŝ añëpara
and owun or Dafid, axarëk arexëm aŋ.
33 Din ir din ko wun gër enëng end Yakob do owun orexëm ol ax kwët na gë ekwët.»
34 Ata Mari yaka këŋo meleka in: «Mondake wa kë hi eŋo gayikako wëno asoŝan
amo nang ex na?»
35 Aŋo re ko meleka in: «Angoc Amënëk aŋ kë yow gër ndey do panga ind Kaxanu
mëŋ ar hik yaŋ gër orën iŋ ki laƀ. Mëŋ ex, ar këyo rëw̃ an, Asëñiw̃ ar Kaxanu këno
ỹana eno macënd gayik aẅënëk exo.
36 Nëkoɗa Elisabet ar nëng irey an, mëŋ ƀëte ga hi ko gë acël gë oxar go dëŋ. Anëka
sëk këŋo opacaw̃ ocongiƀat mëŋ ar bano rend asoxari aƀoroxok exo an,
37 gayik gër Kaxanu ƀeỹ ɗek wëndëk.»
38 Ata re ko Mari: «Awa gayikako ex, wëno ariyenin ar Axwën Kaxanu hi këme,
dilexo ang fel këye ak.» Ata kwël ye ko meleka in.

End Mari gër iciw̃ ind Elisabet eŋ

39 Ata kwël gë ƀakey baŋo fo, Mari ye ko aỹand xali gër ebar ed Yude, në angol
and ler në osënd.
40 And ñat ko gër iciw̃ ind Sakari ƀën aŋ, ŝëma këŋo Elisabet.
41 Elisabet, sam ga wël ko ecëmar ed Mari el, itox ind gër acël andexëm iŋ welëtëra
ko onënga ol. Ata Elisabet ỹëm ko gë Angoc Amënëk aŋ.
42 Na ƀacan këŋo Mari, ko rend:
«Gër ƀësoxari ɗek, wëj ye ki!
Asoxari aƀetak hi këy, wëj ye ki!
Do ar ex gër acël andey an aƀetak exo, wëj ye ki!
43 Yakayin, nëm ir Axwën aram nëngaw ke, wëno ye ke!
44 And wël këme ecëmar edey aŋ, itox indam iŋ awelëtëra welëtëra ko onënga ol gër
acël.
45 Nëngandëralexi wëj ar w̃ak mëne er fel ki Axwën in aña̋ta kë ña̋ta.»
46 Ata yaka ko Mari:
«Gër yomb iram nëngandëra ke mëŋ këmo yasaxënënd Axwën an!
47 Iyo gër yomb iram nëngandëra ke end Kaxanu eŋ, mëŋ Afexën aram an!
48 Gayikwa ayëkwa yëkwaw ke wëno ariyenin arexëm an.
Ang këni ƀëtëraw yo ƀela ƀën gër ngwën ro,
Din këne ỹana ene macënd asoxari aƀetak.
49 Kaxanu, mëŋ ar xorëk ƀeỹ ɗek an, rin ke ecaraxik eŋo.
Ow̃ac orexëm ol ow̃ënëk ex.
50 Do axaỹënan irexëm in din ir din ex gër ƀër këŋo fëƀënd.
51 Panga indexëm iŋ nëcët ko;
gë panga iŋo ŝapëreli këƀi ƀër gë ƀanjëlan ƀand gë ndafënan ƀën,
52 Alat lat këƀi ƀër gapak ƀën gër ƀañëpara ƀand owun,
Eni ƀëtaxën gër owun ƀërëtoc ƀën,
53 Ɓër baƀi yambën enjo ƀën lëƀa këƀi gë ƀenjekax ƀeŋ xali w̃ed këni,
do aw̃aỹ w̃aỹ këƀi taxan ƀër gë napul ƀën.
54 Ɓiyi Ɓëyisërayel ƀën rëca këƀo,
Ɓiyi ƀëriyenin ƀërexëm ƀën.
Axwita xwita ko ang këŋo xaỹënanënd ƀiyi ak,
55 Axwita xwita ko eƀo din enjekax eŋ,
Ang fel baƀi ƀëxarëk ƀëreƀi ak,
Ang ƀeya baƀi enjekax end din Abëraxam gë oƀaŝ orexëm ak.»

56 Ata ga xucak eŋo, Mari xeyëra këŋo në opacaw̃ otas gër iciw̃ ind Elisabet ɓën
ɗamana w̃ayixën ko gër ndeɓën.

End andëw̃a and Ŝaŋ Batis eŋ

57 Ga ɲatëk amëd and orëw̃ aŋ, Elisabet rëw̃ këŋo lëmëta.
58 Ɓëraketa ɓën do gë ɓërexëm ɓën ga wël këni mëne Axwën an axaỹënan dëŋ
xaỹënan këŋo Elisabet, ɓarërëgu këni gër iciw̃ eɓi nëngandëra andamat gë mëŋ.
59 Yatir sëk këŋo loxo, ɓakaraw këni ɓëte eno kac lëmëta in. Ata yël këno ow̃ac or
sëm ol mëne ngëŋ Sakari.
60 Ɓarikan ga wël ko nëm ow̃ac olo, re ko: «Ali ax gi ex na ɗe mondako? Ŝaŋ ex
ow̃ac orexëm ol!»
61 Yaka këno: «Ine? Gër nëng irewën ala ano macënd na mondako!»
62 Ata lambaca këno sëm ir lëmëta eni nang ba mondake ỹandi baŋo eŋo mac.
63 Ẅasi ko eno mëɗënëgu ingomb gomb. Ga xana ko, ỹëgw ko: «Ŝaŋ ex ow̃ac
orexëm ol.» Ata na ŝarandëra këɓi ɗek ang ebani ak.
64 Ataŋ lëkwëtak iniw̃ ind Sakari iŋ do wëli këŋo oniw̃ ol. Ỹana ko këŋo ŝëkwand
Kaxanu.
65 Ata ɓëraketa ɓën ɗek wëlandëra këɓi. Ɓëte ɗek ɓër bax wël endey eŋo ɓën
wëlandëra këɓi ebar ed Yude el ɗek xali gër osënd. Ata ɓeŋo fo bani yeyandërand
ɓela ɓën.
66 Ɗek ɓër bax wël ɓeŋo ɓën, gë emëkw el bani ɓaxëtënd do bani w̃ëkarënd ba
ine ko hi itox iŋo. Enimin panga ind Axwën Kaxanu iŋ gër ola or itox iŋo ebax.

End oyëkan or Sakari eŋ

67 Sakari, sëm ir lëmëta, ga ỹëm ko gë Angoc Amënëk aŋ, ỹana ko ko yeyanënd
ang alaw̃ënel fo do ko rend:
68 «Cëkwanëŋone Axwën an, mëŋ ar ex Kaxanu, Axwën ar ɓulunda ir Isërayel an,
Ga law̃ëneliw këɓo enimin apexa aŋ.
69 Aw̃ëlan w̃ëlanëgu këɓo apexa aŋ gër ekun ed Dafid, ariyenin arexëm an.
70 Eŋo fëna baxo exo di elod ɓëniy okeme okeme ang reya këni ɓëlaw̃ënel ɓëw̃ënëk
ɓërexëm ak.
71 Apexa aŋo këɓo racët gër otaxan od ɓër ŝus këɓo.
Ɓëte aɓeya ɓeya baxo mëne aracët këɓo racët gër otaxan od ɓër ŝus këɓo.
72 Në emasin eɓo ang baŋo xaỹënanënd ɓëxarëk ɓëreɓi ak,
Ɓëte në emasin eɓo axo kwëya ex na mëne mëŋ dëŋ yata këɓo eter emënëk el.
73 Ayaŝar yaŝar baxo gër axarëk areɓi Abëraxam mëne,
74 Aracët këɓo racët gër toro ind lëxw banëɓo ɓër xoỹër këɓo ɓën do gë anjiỹ këm
enëŋo calende
75 gë ola ow̃ënëk do gë or ŝenene, ang kë nëka yo ɓakey ɓandeɓi ɓaŋ.
76 Do wëj itox iŋo, alaw̃ënel ar Kaxanu këni ỹana eni macënd,
Alaw̃ënel ar Kaxanu, mëŋ ar hik yaŋ gër orën an,
Gayik wëj lëngwaliw ki eyo mëxwëtën fëña in Axwën an.
77 Wëj këɓo w̃asin ɓiyi ɓër ex ɓulunda irexëm ɓën mi nangaxën apexa and gë eteɓan
ed ɓeñëŋënax aŋ.
78 Kaxanu, mëŋ ar xwën këɓo an, axaỹënan këŋo xaỹënanënd endeɓi eŋ. Paɓ gë
axaỹënan ijo këɓi ɲoɓaxënënd eñan eŋ, ɗek ɓela ɓën.
79 Në eyow exo eɓi ŋoɓa ɓela ɓër kë liyand gër ecamëɗan ɓën,
Ɓela ɓër ỹëpak gër ed ỹañëk ecës ɓën.
Në eyow exo eɓo ɗëngweli gër oɓetak.»
80 Ga xucak ɓeŋo ɗek, lëmëta in kwël ko rafënd do ko firind gë panga ind Angoc
Amënëk iŋ.

Do në er timëriŋ fo baŋo ỹandind exo gi
Xali ex ŋatëgu akey and ko ŝanaya exo pemërand gër ɓulunda ir Isërayel aŋ.

2

End andëw̃a and Yesu eŋ

1 Ga xucak ɓakey baŋo Sesar Ogisët, emun etëm end gër Rom eŋ, re ko enëɓi ñëgw
ɓela ɓën gaf gë gaf ɗek ebar ed xwën baxo el.
2 Oñëgw oko, oñanar ok ebax amëd and hi baxo Kurenu, goferëner in, gër ebar ed
Siri.
3 Bela ɓën ɗek bani yexërand enëɓi ñëgw ala kala gër angol and rëw̃ këno.
4 Ata Yosef, ar andëẅëra and Dafid an, xani ko gër Nasaret, gër ebar ed Galile do
w̃aỹi ko gër ed Yude, gër Betëlexem.
5 Gë Mari, enëm edexëm el sëfër bani enëɓi ñëgwëx, xarak amëd aŋo Mari gë acël
akarëk hi baxo.
6 Nand ebani gër Betëlexem na, Mari ỹanar këni orëw̃ ol.
7 Ata rëw̃ këŋo lëmëta iỹanar irexëm in, lëf në eciỹi. Ga laɓëra këŋo, ren këŋo në
apeɗe gayik anëɓi cotën bana në er këni hi lëf gër aciw̃ and ɓëliyer.

End meleka do gë ɓëxaɗac eŋ

8 Yatir rëw̃ këno Yesu, ɓëxaɗac baɓi nëkonand na gëmëɗ oyel oreɓën ol gër ocënga
od gër Betëlexem.
9 Ata ŝanayaxën këɓi bërëxaɗët meleka ir Axwën in, do enjaran end Kaxanu eŋ
ɦoɓaw këɓi. Na yëdara këni xali xurik.
10 Ata re ko meleka in: «Wën këren yëdara na, Atëfëtan këmun nangënënd!
Atëfëtan aŋo, onënga osëm or ɓela ɗek ex.
11 Nangin mëne doro rëw̃ këno, Kërisët, Axwën an. Marayin en ye gër Betëlexem,
gër angol and Dafid.
12 Nanganëme ijo yël këmun: ata këno sëk itox imbarax ga laɓëra këno do ren
këno në apeɗe.»
13 Ata omeleka ocëxe ŝoma këno iŝandaw̃ in, ɓenga ɓenga, elod yaŋ gër orën. Do
ga këno yas Kaxanu këni rend:
14 «Cëkwanëŋone Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an!
Ga w̃asin këɓi gër ebar ɓela ɓën enjaran endexëm eŋ,
dodo eceɗe këɓi fuŋara wa ɓela ɓën,
do eni cotaxën aketëxeta aŋ gër ngwën ro!
Awa ɓetalexëni ɓër ɦan këŋo Kaxanu ɓën!»

End ɓëxaɗac eŋ

15 And ɓaka këni omeleka yaŋ gër orën aŋ, ɓëxaɗac ɓën felër këni eni ye xali gër
Betëlexem, eni watëgu er sëfëtan këɓi Axwën in.
16 Na w̃ara këni xali gër ɓëciw̃. Ga ɦat këni, sëk kënëɓi Mari gë Yosef lëf gër eciỹi
ga ren këno lëmëta in polo gër apeɗe.
17 Sam ga wat këno, sëfëtan kënëɓi ɗek ɓend felëgu baɓi meleka ɓeŋ end lëmëta
ijo eŋ.
18 Do ɗek ɓër baɓi ɓaxëtënd ɓëxaɗac ɓëjo ɓën mbaŋ baɓi ŝaranënd end bani
reyand eŋ.
19 Mari mëŋ, ɗek ɓeŋo baxo w̃ëxëtand gër anëf andexëm do baxo yixëtënd gër
onden.
20 Ata ga këni ɓaka gër ocënga, ɓëxaɗac ɓën këno ŝëkwand Axwën Kaxanu do
këno yasëxënd tar fëña in.

End lëmëta ir gër Aciw̃ and Kaxanu eŋ

21 Yatir sëk këŋo loxo, xac këno lëmëta in. Yël këno owac or Yesu ol, ang fel baɓi
meleka in eno macëɗ ak ɗamana exo gixën nëm gë acël.
22 And faỹ ko Mari ɓakey ɓand ebax exo wunëtara ɓaŋ, ang rëp bax gër acariya
and Moyis ak, mëŋ gë Yosef wëla këno lëmëta in gër Yerusalem, eno maŝëx oxwën ol
Axwën Kaxanu.
23 Ata mondako sëf bani er ỹëgw këni gër acariya and Axwën in: «Itox itoŝan
iñanar yo, Kaxanu yata këŋo✡.»
24 Ŝaɗaxa ebax eni di ang re ko Axwën Kaxanu gër acariya ak: olëxwëte oxi, hi
këni oxwëlëkwël, hi këni oɓapuỹ.
25 Awa gër angol and Yerusalem, axarëk ebaxëna ar bano wacënd Simewoŋ. Ala
ar ŝenene ebaxo do fëɓ baxo mbaŋ end Kaxanu eŋ. Aŝëni baxo ŝënind ɓëte apexa
and enëng end Isërayel aŋ, do ỹëm baxo gë Angoc Amënëk aŋ.
26 Angoc Amënëk aŋ nangën baŋo mëne axo cës na watërëxe Afexën an, ar sana
këŋo Axwën Kaxanu an.
27 Yatijo Angoc Amënëk aŋ fangacëgu baŋo gër Aciw̃ and Kaxanu. Na fed këni gë
Mari do gë Yosef ga xwënaw këno lëmëta in, eni di er rek acariya in.
28 Simewoŋ xana këŋo, xwëna këŋo imëd. Ga këŋo ŝëkwa Kaxanu ko rend:
29 «Dodo Axwën, kanale wëno xaɗëp irey in,
me yeli gë emëkw eyemax ang re bay ak,
30 gayikako gë ɓangës ɓandam baŋo dëŋ këmo watënd ar wëlanëgu këɓo apexa an.
31 Apexa aŋo xëñënaw këy eni wat ɓenëng ɓend ɓela ɗek,
32 Apexa aŋo ex angoɓen and këni nangëraxën ɓenëng ɓend ɓela aŋ,
Apexa aŋo ex enjaran end Isërayel eŋ, ɓulunda irey in.»
33 Nëm gë sëm ir lëmëta ɗek baɓi ŝaranënd ga këni wël ang baxo yeyan Simewoŋ
end lëmëta ireɓën ak.
34 Ata Simewoŋ ga ŝalen këɓi na, fel këŋo Mari: «Në end lëmëta irey ijo, ɓela
ɓëranjëm kë lati. Ɓëte ɓëranjëm kë xani gër ɓulunda ir Isërayel. Lëmëta irey ijo
këɓi ỹana eɓi nangënënd er ỹandi këŋo exo di Kaxanu in. Awa në eŋo këno ŝusaxën.
35 Ado wëj dëŋ Mari, ang sënga këni gë duxuma fo ki yambën gër emëkw endexëm
eŋ. Do mondako kë futaya ojëlan od ɓela ɓëranjëm.»

End Ana do gë ɓëxarëk ɓër Yesu eŋ

36 Ɓëte alawënel asoxari hi baxëna ar bano wacënd Ana. Mëŋ aɓiw̃ ar Fanuwel
ebaxo, gër andëwëra and Aser, do mbaŋ xar baxo. Endënaw̃ emeja fo ɓayi baxo ga
ỹër këno, do liya bani gë icën indexëm iŋ ɓëniy ɓënjongëɓëki ɗamana seɓëtaxën
këŋo.
37 Ga lap këŋo icën iŋ, ɓayi ko asoŝan këm xali sëk këŋo ɓëniy ofëxw ocongosas
gë ɓënax. Abaxo ñawëta na Aciw̃ and Kaxanu aŋ. Er baŋo ŝalend Kaxanu: baŋo
gëmëɗ, ɓaŋo goyat. Ado ɓakey ɓandëmar motiwi baxo siw̃ind.
38 Gë mëŋ fed bani ɓëte gë Mari do gë Yosef ga xwëna këno lëmëta in. And wat
këɓi aŋ, ỹana ko këŋo ŝëkwand Kaxanu end lëmëta eŋ. Ata kwël na fo ỹana baxo
këɓi felërand end lëmëta eŋ ɓër bax ŝënind apexa and Yerusalem ɓën.
39 And faỹ këni ɗek er ebax eni di aŋ, ang rek acariya and Axwën ak, Yosef gë Mari
wãỹi këni gë lëmëta in gër ebar ed Galile, gër Nasaret angol andeɓën aŋ.
40 Ata lëmëta in kwël ko firind do ko ỹëmënd gë orenik ol, do oyekax or Kaxanu ol
hik gër ola orexëm.

End Yesu gër Aciw̃ and Kaxanu eŋ

41 Ɓëxarëk ɓër Yesu ɓën aye bani yend aniy kala yaŋ gër Yerusalem, gër ofëna or
apexa.

✡ **2:23 2.23** Andocane 13.2

42 And sëk këŋo Yesu ɓëniy epëxw gë ɓëki aŋ, sëfër këni gër ofëna gë ɓëxarëk ɓërexëm ɓën ang rëp bax ak.
43 Awa ga xucak ɓakey ɓand ofëna ɓaŋ, ɓëxarëk ɓër Yesu ɓën këni wãỹind gër Nasaret nangërëxe mëne anëka seɓëgu këno gër Yerusalem.
44 Er yëla bani ba gë ɓëcandaw̃ ɓëŋ lëngwa këni. Ye këni ciŝ ɗamana ŝalaraxën këno gër ɓëreɓën do gër ɓër hi bani enga.
45 Aŝalara yo aŝalara, ano wat ex na. Ata wërëŝëta këni xali gër Yerusalem.
46 And ñat këni aŋ, ŝalarax këno ɓëte okey otas ɗamana ŝananaxën këno lëf gër Aciw̃ and Kaxanu ga ỹëpa ko mërëxand ir ɓëŝalen ɓër Ɓëŝëwif. Na baɓi ɓaxëtërand do baɓi wëkarand.
47 Ɗek ɓër baŋo wëlënd ɓën baɓi ŝaranënd ang baxo yakand gë orenik osëm er këno wëka yo.
48 And wat këno aŋ, nëm gë sëm ŝaran këɓi xali. Na wëka këŋo nëm: «Oko asëñiwën, inewa rixën këyëɓo endako rako eŋ? Nëkoɗa wëno gë sorix ɗek ɓu baɓo gër ocal odey?»
49 Ata Yesu yaka ko: «Inewa këne ŝalaxënënd? Wën an nang ex na nde mëne aỹap ỹapëk me gi gër Aciw̃ and Faba?»
50 Ɓarikan ga wël këni ang yaka baxo ak, aɓi pëni bana er baxo rend in.
51 Ata kwël wãỹi këni gë mëŋ ak gër Nasaret. Yesu mbaŋ fëɓ baɓi ɓëxarëk ɓërexëm ɓën. Do Mari mëŋ, ɗek ɓeŋo baxo wëxëtand gër emëkw edexëm.
52 Ata Yesu kwël ko firind gë orenik ol, gë oyekax or Kaxanu ol do ɓela ɓën mbaŋ baɓi nënganënd endexëm eŋ.

3

End Ŝaŋ Batis eŋ

1 Amëd aŋo ɓët baxo owun ol gër Rom Tiber Sesar, do sëk baŋo ɓëniy epëxw gë ɓënjo elod ga ỹëpa ko. Ata Poŋës Pilat ebax goferëner in gër ebar ed Yude do ɓër ebax aminëmëra ɓën wun bani: Erod Antipas, gër ebar ed Galile, Filip, gër ed Iture xali gër ed Tërakoni, do Lisañas, gër ed Abilen.
2 Amëd aŋo, An gë Kayif ebax ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën gër Yerusalem. Amëd aŋo fo ɓëte ỹana baxo Ŝaŋ Batis, asëñiw̃ ar Sakari an, epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el gër ladawe.
3 Ata Ŝaŋ Batis motëfëra baxo sëfërand ɗek ɓëngol ɓënd ler ler gër yeɓ ir Yurëdeŋ ɓëŋ do baxo femërand gër ɓela end xoɓuyi or enëngwët ed ola ol, eɓi teɓanaxën Kaxanu ɓamena ɓandeɓën ɓaŋ.
4 Ata mëŋ ebax ar ỹëgw baxo elod anëka fo alawënel Esayi mëne ala kë yow na exo keỹërand gër ladawe:

«Ñanin fëña ir Axwën in,
Ɗebëtin opëña od ko xucaxën ok.
5 Amora and ex yo ɗek kë wëgaya,
Etënd ed ex yo, do apan and ex yo ɗek kë yëcar,
Fëña ir sëmbak alebëta kë lebëta,
Fëña ir ŝëngayak yo añaca këni ñaca,
6 Eni nangëraxën ɗek ɓela ɓën
apexa and lawëneliw këɓo Kaxanu aŋ.»

7 Ata Ŝaŋ Batis mondako baɓi felënd ɓër bax yowënd eɓi ɓuyi ɓën: «Wën ata ang ɓandën fo siti kën ɗe, noỹo wa fel këŋun en kwëỹëta kiti ind Kaxanu ind kë yowënd iŋ?

8 Diyindën ɗe ɓenjekax ex watixën mëne anëngwët dëŋ nëngwët kën ola orewën ol. Ɓari këren yëland na mëne gayik Abëraxam ex axarëk arewën an kën fexaxën. Kaxanu axor ko xor exo nëngwët oxaỹ oŋo dëŋ ex gi oɓaŝ or Abëraxam.
9 Ado gogo nde wẽɗ ko ecëngwa el exo tawẽ gë oɗëmbët ak ɓatëx ɓand ax dëwẽnd na odëwẽrëwẽn ojekax ɓaŋ. Ata mondako këɓi weɗit ɓër ɓayik ax nëngwëtënd na ola oreɓën ɓën do eɓi ɗap gër xoɗux.»
10 Ata amëxwër aŋ wẽka këno Ŝaŋ Batis: «Inewa ỹapan këŋo Kaxanu mi dind ɓiyi?»
11 Yaka këɓi: «Ar gë ɓacuɗ ɓaki an, cetëleŋo amat ar ax cot ex na an, do ar gë eyamb yamb an, dilexo mondako fo.»
12 Yow këni ɓëte ɓësëf ɓër ŝagale eɓi ɓuyi, wẽka këno: «Asëyali, inewa ỹapan këŋo Kaxanu mi dind ɓiyi?»
13 Yaka këɓi: «Kanayindën ŝagale in cey ang ỹapëk ak, këren mëkand na nëmëc.»
14 Yow këni ɓëte ocoroɗa, wẽka këno: «Do ɓiyi cëŋ, ine ỹapan këŋo Kaxanu mi dind?» Yaka këɓi: «Ala këreno nëgwëŝanënd na mama eno kandëraxën. Ɓayindëleŋun acosa andewën aŋ fo.»
15 Ata angwën aŋo dëŋ bano ŝënind ɗe ɓulunda ir Isërayel in ar këɓi fexën an awẽkar bani wẽkarënd ba ax gi ex na Ŝaŋ Batis ex Afexën an.
16 Ŝaŋ Batis yaka këɓi ɓën ɗek: «Wëno gë men këmun ɓuyind, ɓarikan në eyow exo ar xuca ke panga an. Ado wëno dëŋ axe ñap ex na mo tëka do me pëtëra ogux od ɓapeɗ ɓandexëm ok. Mëŋ ex ar këŋun ɓuyi gë Angoc Amënëk do gë xoɗux an.
17 Apalaŝa lëkaya ko exo mënënaxën eɓar edexëm el, eyamb el exo mëla gër acac andexëm, do enenar eŋ exo ɗap gër xoɗux or ax ɗomind na gë eɗomi.»
18 Ata Ŝaŋ Batis mondako baɓi felërand Atëfëtan aŋ Ɓëyisërayel ɓën. Ɓëte ɓendanjëm baɓi sëndënd do baxo rend eni këñënara.
19 Erod ir wun bax gër ebar ed Galile watar bani na gë Erojad, asoxari ar aɓinëm an. Ata Ŝaŋ Batis këŋo nëpënd në end eŋo do gë ɗek ɓeñëŋënax ɓend wata baxo ɓeŋ.
20 Ɓarikan Erod ijo wẽndëra ko kaŝ-kaŝ ga sëra baŋo Ŝaŋ Batis do wẽla këŋo gër epëra.

End xoɓuyi or Yesu eŋ

21 Amëd aŋo, ɗek Ɓëyisërayel ɓën bax yend gër Ŝaŋ Batis eɓi ɓuyi. Ata ga yow ko ɓëte Yesu, ɓuyi këŋo mëŋ ɓëte. Yesu ga ŝëpëta ko, ko ŝalend, ata watik fol orën ol.
22 Angoc Amënëk aŋ fedaw ko gër ndexëm ang eɗëxwëte epeŝax fo. Ata wëliwëk oniw̃ yaŋ gër orën: «Wëj ex Asëñiwẽn ar pëlot gër yomb iram an. Wëno ɓon ke ɓalënd endey eŋ!»

End andëwẽra and ɓëxarëk ɓër Yesu eŋ

23 Yesu ɓëniy ofëxw osas ebaŋo nand ỹana ko andiyen andexëm na. Er bani yëland ɓela ɓën mëne Yosef, asëñiw̃ ar Eli an, ebax sëm.
24 Eli ijo ebax asëñiw̃ ar Matat, do Matat asëñiw̃ ar Lewi. Lewi ebax asëñiw̃ ar Melëki, do Melëki asëñiw̃ ar Yanay. Yanay ebax asëñiw̃ ar Yosef.
25 Yosef ebax asëñiw̃ ar Matacas, do Matacas asëñiw̃ ar Amos. Amos ebax asëñiw̃ ar Nahum, do Nahum asëñiw̃ ar Esëli, do Esëli asëñiw̃ ar Nagahi.
26 Nagahi ebax asëñiw̃ ar Mahat, do Mahat asëñiw̃ ar Matacas. Matacas ebax asëñiw̃ ar Semehin, do Semehin asëñiw̃ ar Yose. Yose ebax asëñiw̃ ar Yoda.
27 Yoda ebax asëñiw̃ ar Yohanan, do Yohanan asëñiw̃ ar Resa. Resa ebax asëñiw̃ ar Sorobabel, do Sorobabel asëñiw̃ ar Ŝehalëcel. Ŝehalëcel ebax asëñiw̃ ar Neri.
28 Neri ebax asëñiw̃ ar Melëki, do Melëki asëñiw̃ ar Adi. Adi ebax asëñiw̃ ar Kosam, do Kosam asëñiw̃ ar Elëmadam. Elëmadam ebax asëñiw̃ ar Er.

29 Er ebax asëñiw̃ ar Yesu do Yesu ebax asëñiw̃ ar Eliyeser. Eliyeser ebax asëñiw̃ ar
Yorim, do Yorim asëñiw̃ ar Matat. Matat ebax asëñiw̃ ar Lewi.
30 Lewi ebax asëñiw̃ ar Simewoŋ do Simewoŋ asëñiw̃ ar Yuda. Yuda ebax asëñiw̃
ar Yosef, do Yosef ebax asëñiw̃ ar Yonam. Yonam ebax asëñiw̃ Eliyakim.
31 Eliyakim ebax asëñiw̃ ar Meleya, do Meleya asëñiw̃ ar Menan. Menan ebax
asëñiw̃ Matata, do Matata asëñiw̃ ar Nataŋ. Nataŋ ebax asëñiw̃ ar Dafid,
32 do Dafid asëñiw̃ Esayi. Isayi ebax asëñiw̃ ar Yobed, do Yobed asëñiw̃ ar Bohes.
Bohes ebax asëñiw̃ ar Sala, do Sala asëñiw̃ ar Nahason.
33 Nahason ebax asëñiw̃ ar Aminadab, do Aminadab asëñiw̃ ar Adëmin. Adëmin
ebax asëñiw̃ ar Arëni, do Arëni asëñiw̃ ar Esëroŋ. Esëroŋ ebax asëñiw̃ ar Peres, do
Peres asëñiw̃ ar Yuda.
34 Yuda ebax asëñiw̃ ar Yakob, do Yakob asëñiw̃ Isak. Isak ebax asëñiw̃ ar
Abëraxam, do Abëraxam asëñiw̃ ar Tera. Tera ebax asëñiw̃ ar Naxor.
35 Naxor ebax asëñiw̃ ar Serug, do Serug asëñiw̃ ar Rehu. Rehu ebax asëñiw̃ ar
Peleg, do Peleg asëñiw̃ ar Eber. Eber ebax asëñiw̃ ar Ŝela.
36 Ŝela ebax asëñiw̃ ar Kayënam, do Kayënam asëñiw̃ ar Arëfaxad. Arëfaxad ebax
asëñiw̃ ar Ŝem, do Ŝem asëñiw̃ ar Nowe. Nowe ebax asëñiw̃ ar Lemek.
37 Lemek ebax asëñiw̃ ar Matusalem, do Matusalem asëñiw̃ ar Enok. Enok ebax
asëñiw̃ ar Yered, do Yered asëñiw̃ ar Malelel. Malelel ebax asëñiw̃ ar Kenam.
38 Kenam ebax asëñiw̃ Enoŝ, do Enoŝ asëñiw̃ ar Set. Set ebax asëñiw̃ ar Adam, do
Adam asëñiw̃ ar Kaxanu.

4

End Ŝaƀucara do gë Yesu eŋ

1 Yesu, ga ỹëmëgu ko gë Angoc Amënëk aŋ gër yeƀ ir Yurëdeŋ, ko yend gër ladawe
gër ed baŋo w̃ëland Angoc Amënëk aŋ.
2 Ata ŝaƀucara in xacërara këŋo eŋo yifa në ƀakey ofëxw onax. Ỹoweỹ axo yamb
bana Yesu ƀakey ƀaŋo ɗek. And xucak aŋ, xor këŋo enjo eŋ.
3 Aŋo sëka këŋo ŝaƀucara in, re ko: «Angëmëne Asëñiw̃ ar Kaxanu ey, nëngwëtël
ekaỹ elo ex gi ecemar.»
4 Yaka ko Yesu: «Ga ỹëgw këni: “Ala an axo ɗiyand na gë eyamb yamb fo✡.”»
5 Ŝaƀucara in w̃ëla këŋo në er yaŋ, do w̃asin këŋo aỹand ɗek owun or gër ebar oŋ,
6 do fel këŋo: «Ayël këmi yël owun or owar oŋo ol, gë enjaran endeƀën ak ɗek,
gayik wëno fëxwën këne do ar ỹandi ke yo këmo yël.
7 Awa angëmëne aw̃a w̃a këy· ey poxi gër lëngw iram, wëj kë xwën ɗek ako.»
8 Yaka këŋo ƀëte Yesu: «Ga ỹëgw këni: “Axwën Kaxanu gaƀat ex mopëƀ do gër
lëngw irexëm fo ỹapëk epoxi ed cale el!✡”»
9 Ŝaƀucara in w̃ëla këŋo ƀëte Yesu gër Yerusalem. Ga xwët këŋo yaŋ gër ejur ed
Aciw̃ and Kaxanu, re ko: «Angëmëne Asëñiw̃ ar Kaxanu ey, ɗapayal. Ax gi ex na nde
aỹëgw ỹëgw këni:
10 “Kaxanu afel këƀi fel omeleka odexëm ok eni nëkona do eni kaka,
11 gë otaxan odeƀën ok këdi këy· lapa në ekaỹ✡.”»
12 Yaka këŋo ƀëte Yesu: «Ga ỹëgw këni ƀëte: “Axo gi ex na mondi atëy· Kaxanu,
Axwën arey an✡.”»
13 Ata na ŝaƀucara in ga xacërara këŋo mondako eŋo yifa Yesu, nacëta këŋo do ko
ŝënind amëd acëxe.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

✡ **4:4 4.4** Andocane 8.3 ✡ **4:8 4.8** Andocane 6.13 ✡ **4:11 4.11** Calemoñëw̃ 91.11-12 ✡ **4:12 4.12** Andocane 6.16

14 Ga xucak eŋo, Yesu w̃aỹi ko gë panga ind Angoc Amënëk iŋ, ata wëlik ow̃ac
orexëm ol ɗek ebar ed Galile el.
15 Aŋo ỹana ko këɓi sëy̆alirand gër ɓaciw̃ ɓacaleya ɓandeɓën do ɓela ɓën ɗek baŋo
ŝëkwënd.
16 Ata akey amat, Yesu ɓaka ko gër ingol ind Nasaret, gër ed raf ko. Do ang w̃ër
baŋo ak, ye ko gër aciw̃ acaleya, yatir akey and eteyëta; ata fel këno exo kani eɓi
pënën. 17 Fëxwën këno akayëta and alaw̃ënel Esayi aŋ, and lëkwët ko aŋ ko fënënd
gër ed rek:
18 «Gë Angoc and Axwën aŋ ỹëm këme
gayik mëŋ sana ke mëni nangën Atëfëtan aŋ ɓëxaỹënaxik ɓën.
Mëŋ law̃ënëgu ke mëni pelëra mëne:
ɓër ex okaɗëp ɓën aseɓët kënëɓi seɓët;
ɓëŝiw̃ëk ɓën awatëra këni watëra;
ɓër kënëɓi wëñarand ɓën aracët këɓi racët.
19 Mëŋ law̃ënëgu ke me pemëra mëne dohijo ỹanak oyekax or Axwën olo✡.»
20 Ga ñata ko opën ok, lëkw ko akayëta aŋ, w̃aŝ këŋo aw̃ëxëta an, do ỹëpa ko. Ata
aciw̃ acaleya aŋ ɗek faɓ këno mëŋ fo.
21 Aŋo re ko: «Oñëgw Omënëk od fënën këmun oko, doro dëŋ ñatak.»
22 Ɓën ɗek bax reyand end osede orexëm eŋ ga këni wël ɓenjekax ɓend baxo
yeyanënd ɓeŋ. Aw̃ëkar bani w̃ëkarënd: «Ax gi ex na nde asëñiw̃ ar Yosef an ex?»
23 Ɓarikan Yesu re ko: «Ɗal ex mëne wën axwitan këne xwitan eyeyan ed orenik
ed rek: “Wëj axora an pakënayayind gë andey” Ɓëte afel këne fel me di ɓecarax gër
angol and raf këme ro ang wël kën këme rind gër Kafarënawum ak.»
24 Ata re ko ɓëte: «Ɗal in këmun felënd, alaw̃ënel ar Kaxanu an, gër ed rëw̃ këno
fo ɓayik ano pëɓënd na.
25 Ɗal in këmun felënd, amëd and ebaxo Eli alaw̃ënel ar Kaxanu gër ebar ed
Isërayel aŋ, ɓon ỹëmb bani ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓën. Ga rik ɓëniy ɓëtas gë
opacaw̃ ocongiɓat tëɓ ax tëɓ ex na, ata wëcan këɓi enjo eŋ.
26 Ɓarikan, Kaxanu seɓ këɓi ɗek ɓësoxari ɓëjo, law̃ën këŋo Eli në asoxari ar lëg
bax gër Sarepëta, gër ebar ed Sidoŋ.
27 Ɓëte angwën and ebaxo Elise alaw̃ënel ar Kaxanu gër ebar ed Isërayel aŋ, mbaŋ
ebani ɓela ɓër gë ameỹ ɓën. Ɓarikan Namaŋ gaɓat fakën baŋo, xarak gër ebar ed
Siri xaniw baxo.»
28 Ga wël këni eyeyan elo, ɗek aciw̃ acaleya aŋ logën këɓi.
29 Xani këni gwaŋ, do ŝonjorëra këno Yesu fac-fac. Nëcët këno angol and Nasaret
aŋ xali gër engew̃ eno pimëx.
30 Ɓarikan, and ñateli këno aŋ, Yesu xwëŝa ko. Ata ang fur bano ak, ɓorëta këni,
xuca ko mërëxand do kwël ye ko.

End ar gë ɓëyël eŋ

31 Yesu ŝëla ko gër Kafarënawum, angol acëxe and gër ebar ed Galile. Ata yatir
akey and eteyëta këɓi sëy̆alirand ɓëte ɓela ɓën.
32 Gër ow̃ëkw baɓi lëkënd osëy̆ali orexëm ol gayik gë panga baxo yeyanënd.
33 Yatijo ar gë ɓangoc ɓañëŋënax yow bax na gër aciw̃ acaleya. Sam ga wat këŋo
Yesu, ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ xeỹ këni:
34 «Xey Yesu Iɓënasaret, inew̃a yir këɓo? Ba eyëɓo nemin nde yow këy? Aye nang
këmi mëne wëj ex Aw̃ënëk ar Kaxanu an!»
35 Ata Yesu xeỹënaxën këɓi ɓangoc ɓaŋ: «Cësinayin, ado canin gër ala ajo!» Ata
ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ reɓa këno ala ajo mërëxand ir amëxwër do kwël ŝan këni,
ɓari ano tembaỹën bana.

✡ **4:19 4.19** Esayi 61.1-2

36 Ata aciw̃ acaleya aŋ ɗek ŝarandëra këɓi xali xurik, do këni w̃ëkarënd: «Endey
end fex ngwa ex eŋo? Gë or gapak, do gë panga këɓi felënd ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ
eni di er ko re in, do kwël këni ŝanënd.»
37 Ata ɓela ɓën ɗek këni xanarërand end Yesu eŋ ɗek ebar ed Galile el.

End epakën ed ɓëŝëxwëra eŋ

38 Ga ŝan ko na gër aciw̃ acaleya, Yesu ye ko gër Simoŋ Piyer ɓën. Sëk këŋo aỹaraw
isoxari ar Simoŋ Piyer ga ŝëxw këŋo. W̃ëka këno ataŋ Yesu eŋo pakën.
39 Ga rëngw ko Yesu gër ed laki baxo, xeỹënaxën ko acëxwël aŋ. Ataŋ fak ko do
kwël xani ko eɓi ɗëɓa.
40 Ga ŝëlak eñan eŋ, w̃ëlaraw këënëɓi na gër Yesu ɗek ɓëŝëxwëra ɓën, do oŝëxwëra
or ex yo afak bani fakënd and këɓi ñëmba aŋ.
41 Ɓëte ɓëyël bax ŝanënd na gër ɓela do bani xeỹënd: «Wëj ex Asëñiw̃ ar Kaxanu
an.» Ɓarikan Yesu axeỹënaxën baɓi xeỹënaxënënd do abaɓi seɓ na eni yeyan gayik
anang nang bani mëne mëŋ ex Afexën an.
42 And wecak aŋ, Yesu ŝan ko do nacëta ko në er tëɓ. Ata ga ɓarërëgu këni ɓela ɓën
ɓamëxwër, ɓamëxwër, këno ŝalarand xali ŝanan këno. Er ỹandi baɓi eno ɗëkaya na
këdi ko ye eɓi teɓ.
43 Ɓarikan mëŋ yaka këɓi: «Aỹap ỹapëk me yend ɓëte mëni nangëndërax Atëfëtan
and owun or Kaxanu aŋ gër ɓangol ɓacëxe gayik eŋo lawẽnaxënëgu ke Faba.»
44 Mondako baxo femërand Atëfëtan aŋ gër ɓaciw̃ ɓacaleya ɓand Ɓëyude.

5

End ɓësëfan ɓënax ɓëỹanar eŋ

1 Akey amat, Yesu baɓi sëyalirand amëxwër aŋ ler gër anjer and Genesaret. Ɓela
ɓën ga xeta këno gër oɓaxët or eyeyan ed Kaxanu, këni fimërërand.
2 Ata Yesu wat ko ɓëkuluŋ ɓëki gër ɓëŋa. Eceɗe feda bani ɓëŝëpët ɓër oxan ɓën
do bani wëŝëtërand owën oreɓën oŋ.
3 Ga fëra ko polo gër ikuluŋ ind xwën baxo Simoŋ, xara këŋo exo nacëta tëkër ebar
el, gand etiw̃ax. Ata ỹëpa ko, do këɓi sëyalind amëxwër aŋ.
4 And ñata ko aŋ, fel këŋo Simoŋ: «Mëlal ikuluŋ iŋ gër etiw̃ax en ɗap owën oŋ ata
kënëɓi sëra oxan ol.»
5 Yaka ko Simoŋ: «Asëyali, ɓiyi wec lapëra këmi, ỹow̃eỹ amo cëpët ex na. Ɓarikan
gayik wëj rek alap këmi lap owën oŋ.»
6 Ata ga lap këni, sëra kënëɓi oxan ol xali kë ñesind owën oreɓën oŋ. 7 Lambaca
kënëɓi ɓëcandaw̃ ɓëndeɓën ɓëŋ eni yow enëɓi dëca gë ikuluŋ icëxe iŋ. Oxan ol
fëxw këni gër ɓëkuluŋ ɓëki xali kë rëmbënd men oŋ.
8 Ata Simoŋ Piyer ga wat ko eŋo, ŝëpëta ko. Ga foxi ko gër lëngw ir Yesu, re ko:
«Axwën, inewa sëkaxënëgu këye wëno aw̃endëran ajo?»
9 Anjiỹ aŋ lëk baɓi Simoŋ gë ɓoŝandaw̃ ga wat këni ang ỹëmb bani oxan or sëra
kënëɓi ak.
10 Mondako fo bax end Ŝak do gë Ŝaŋ eŋ, ɓosëñiw̃ ɓor Sebede ɓën, ɓër ɓar bani
andiyen amat gë Simoŋ Piyer ɓën. Ata Yesu fel këŋo Simoŋ Piyer: «Kërey yëdara na,
gërëgako aɓar ar ɓela këy hi!»
11 Ata ga ŝëpët këni ɓëkuluŋ ɓëŋ gër ebar, seɓëra këni na ɗek gër ɓëŋa, do kwël
sëf këno Yesu.

End ar gë ameỹ eŋ

12 Akey amat, Yesu bax yend në angol. Ata fed këni gë ala ar gë ameỹ. Ala ajo foxi
ko gër lëngw irexëm, ŝale ko mondako: «Axwën, ga ỹandi ỹandi ki axor këy xor eye
mënën me pak.»

13 Ata Yesu ga yën ko ataxan aŋ, ñëmba këŋo, re ko: «Awa aỹandi wa ỹandi ke, mënël!» Ataŋ ŝan këŋo ameỹ aŋ.
14 Yesu xëŋa këŋo mondako: «Ala këreyëŋo pel na ɗe eŋo. Ɓarikan yel exi nëkon aŝaɗaxan an. Ɓëte diyiɗ ŝaɗaxa ir ewũnëtan in ang rek acariya and Moyis ak, eni nangëraxën ɓela ɓën osede orey ol.»
15 Ata owac or Yesu ol wëlik kaŝ-kaŝ, do ɓela ɓën ɓamëxwër ɓamëxwër bani ɓarërënd: ɓëjo ɓër oɓaxët, ɓëjo ɓëŝëxwëra ɓër kë ŝaland eni pak.
16 Ɓarikan Yesu mëŋ ed timëriŋ el baxo nacëtand exo calex.

End aseỹik eŋ

17 Akey amat, Yesu baɓi sëyalirand ɓela. Gër ɓër baŋo ɓaxëtënd, ofariseŋ do gë ɓëŝalen ỹëpara bax na. Ɓër oɓaxët ɓën ɗek, er xaniraw bani: ɓëjo gër ɓëngol ɓënd gër ebar ed Galile, ɓëjo gër ɓënd Yude, xali gër Yerusalem. Gë panga ind Axwën Kaxanu iŋ baɓi fakëndërand.
18 Ata ñatëgu këni na ɓela ɓër wëlaw këŋo aseỹik në angaw̃. Er bani ŝaland eno ɗën lëf gër aciw̃ and hi baxo Yesu, do eno kwëtina gër lëngw irexëm.
19 Ga ŝënd këni ɓela ɓën gër ebët, wëlan këɓi ang këno lën ak gër ed hi ko Yesu. Ata sënga këni yaŋ gër ejur ed aciw̃, do yëla këno gë angaw̃ ak aseỹik an, mërëxand ir amëxwër, gër lëngw ir Yesu.
20 Ga wat ko Yesu ang xwëta këno ɓela ɓëjo ak, fel këŋo aseỹik an: «Wëno anëka seɓan këmi ɓamena ɓandey ɓaŋ.»
21 Ɓëŝalen ɓën do gë ofariseŋ ok ga wël këno, këni nëkënëkarënd: «Noỹo ngwa hi ko ar këŋo ŝirënd Kaxanu ajo? Noỹo xorëk eteɓan ed ɓeñëŋënax el ang ax gi ex na Kaxanu gaɓat?»
22 Ga nang ko Yesu ang bani yëland ɓëŝalen do gë ofariseŋ ak, wëka këɓi: «Inewa kën yëlaraxënënd mondako gër owëkw orewën?
23 Inewa saxëk, me de: “Anëka seɓan këmi ɓamena ɓandey ɓaŋ nde”, ba me de: “Kanil ey yexëra nde?”
24 Awa, en nangaxën mëne wëno Asëñiw̃ ar ala an aŝot ŝot këme or gapak or eteɓan ed ɓeñëŋënax ol gër ebar ro, këmo felaxënënd aseỹik ajo: “Kanil ey meɗ angaw̃ andey aŋ, ey maỹi!”»
25 Ata na dëŋ aseỹik an xani ko xwiriŝ, lëkw ko ebën ed lakixën baxo el. Ga ko wãỹi, këŋo ŝëkwaxënd Kaxanu tar fëña in.
26 Ɓela ɓër ebax na ɓën ɗek, ga xap këɓi anjiỹ aŋ, këno ŝëkwand Kaxanu këni rend: «Awa ɓiyi eceɗe këne watënde ɓecaraxik ɓendako rako ɓeŋ doro!»

End Yesu do gë Lewi eŋ

27 Ga xucak eŋo, Yesu ŝan ko na gër ed ebaxo, ata wat këŋo asëf ar ŝagale, ar bano w̃acënd Lewi, ga ỹëpa ko lëf gër aciw̃ and ɓësëf ɓër ŝagale. Ata fel këŋo: «Wëj, tëfëguye!»
28 Lewi xani ko, seɓ ko ɗek na, do kwël sëf këŋo.
29 Lewi rin këŋo Yesu ofëna osëm gër iciw̃ indexëm. Ɓësëf ɓër ŝagale ɓëranjëm do gë ɓela ɓëŝëxe yowëraw këni do ỹëpara këni gë Yesu gër eyambëran.
30 Ata ofariseŋ ok do gë ɓëŝalen ɓëreɓën ɓën ga yow këni gë oxoỹ fo na, kënëɓi hëbandërand ɓësëfan ɓër Yesu ɓën: «Wën inewa kën yambëraxënënd do kën ŝeɓëraxënënd gë ɓësëf ɓër ŝagale ɓën do gë ɓëw̃endëran ɓën?»
31 Yakaw këɓi Yesu: «Ɓëŝëxwëra ɓën kë yend gër axora, ax gi ex na ɓëɓëngw ɓën.
32 Wëno ɓëw̃endëran yow këme mëni pel eni nëngwët ola oreɓën ol, ax gi ex na ɓër ŝenene.»

End etiw̃i eŋ

33 Ofariseŋ ok do gë ɓëŝalen ɓën re këni: «Ɓësëfan ɓër Ŝaŋ Batis ɓën do gë ɓëreɓi
ɓën laŋ këni siw̃ind ɓëte aŝale këni ŝalend. Ɓarikan ɓësëfan ɓërey ɓën ñambëran
do gë oŝeɓ fo xwënda këni.»
34 Yesu yaka këɓi: «Wën axor nde kën xor enëɓi tiw̃in oɗawo od ŝambenjar ir kë
ỹërënd ok yatir ekana?
35 Ayow kë yow ɓakey ɓand këni ŝapër ɓaŋ, amëd aŋo këni siw̃i.»
36 Ata re ko ɓëte Yesu gë apënëtal: «Ala ax ŋesand na anjëm angaŝax exo kaɗaxën
na akarëk këdi kë ñesi kaŝ-kaŝ aŋ. Ado anjëm angaŝax aŋ ax ñapënd na ekaɗ ed në
akarëk el.
37 Ɓëte ala ax cëlënd na ngoy ingaf në ɓamote ɓakarëk. Angëmëne ala exo di
mondako, ngoy ingaf iŋ afëtin kë fëtin ɓamote ɓaŋ and kë ỹënënd aŋ, ata ex ɗexira,
do ɓamote ɓaŋ ex nëxenara.
38 Në ɓamote ɓangaŝax ỹapëk mocël ngoy ingaf iŋ.
39 Ala aŋo ñëw̃an na ngoy ingaf iŋ and ko sëyi iñënëk aŋ. Ata ko re: “Iñënëk iŋ
nëngak”.»

6

End akey and eteyëta eŋ

1 Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën bax xucand në ocënga yatir akey and eteyëta. Ata
ɓësëfan ɓën këni w̃iŝand ɓanjëra ɓaŋ, këni ɓoxoxind do këni yakënd.
2 Ofariseŋ odëmar w̃ëka kënëɓi: «Inew̃a kën rixënënd er ɓayik ax ñap ex na yatir
akey and eteyëta in?»
3 Yakaw këɓi Yesu: «Wën an pën ex na nde er ri baxo Dafid in and ŝopar baɓi enjo
mëŋ gë ɓër enga endexëm aŋ?
4 Ax gi ex na nde alilën lilën baxo lëf gër Aciw̃ and Kaxanu, w̃eɗëgu ko mburu ind
aɓi ñap bana eni yamb iŋ, ŝet këɓi do yamb këni ɓën ɗek xarak ɓëŝaɗaxan ɓën fo
ỹap baɓi eyamb el?»
5 Re ko ɓëte Yesu: «Awa nangin mëne wëno Asëñiw̃ ar ala an ex axwën ar akey
and eteyëta an.»

End ar gë ataxan ateỹik eŋ

6 Ɦatëguk ɓëte akey and eteyëta acëxe, Yesu ye ko gër aciw̃ acaleya, këɓi
sëyalirand end Kaxanu eŋ. Ar gë ataxan and liw̃ ateỹik yow bax na.
7 Ata ɓëŝalen ɓën do gë ofariseŋ ok këno sitinalind Yesu ba afakën këŋo fakën ala
ajo gë akey and eteyëta aŋ eni cotaxën end këno nagaŝanaxën.
8 Gogo nde ga wata ko Yesu ang bani yëland ak. Fel këŋo ar gë ataxan ateỹik an:
«Wëj kaniw ey kwëŝa mërëxand ro!» Ata xwiriŝ ala ajo, xwëŝa ko.
9 Ata re ko Yesu: «Ɓaxëtin mun mëka. Inew̃a ỹapëk yatir akey and eteyëta? Edi ed
enjekax nde, ba edi ed eñëŋënax nde? Epexën ed ala nde, ba eɗaw̃ ed ala nde?»
10 And nëkon këɓi jey aŋ, fel këŋo ar gë ataxan ateỹik an: «Yënël ataxan aŋ!» Ga
yën ko, fakëk ataxan aŋ ataŋ.
11 Ga xoỹ këni na ɓëŝalen ɓën do gë ofariseŋ ok, këni xanarënd ang këno ri Yesu
ak.

End ɓësëfan epëxw gë ɓëxi eŋ

12 Ɓakey ɓaŋo, Yesu ye ko yaŋ në etënd eŋo calex Kaxanu, ata ŝale ko wec.
13 Gëɓër, w̃ac këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën, do yata këɓi epëxw gë ɓëxi eni gi
oparëxanda odexëm.
14 Ɓër yata baɓi ɓën ebani: Simoŋ ir nëngwët baŋo Piyer, do gë aɓinëm Andëre.
Ŝak do gë Ŝaŋ, Filip do gë Barëtelemi.

15 Maco do gë Toma. Ŝak, asëñiw̃ ar Alëfe, do gë Simoŋ, aw̃er an.
16 Yud asëñiw̃ ar Ŝak, do gë Yuda Isëkariyot ar lëxw baŋo Yesu an.
17 Ata Yesu sëfër këni acëla-ŝëla gë ɓën xali në eŋar, gër ed ɓarërëgu bani amëxwër atëm and ɓësëfan ɓërexëm do gë amëxwër and ɓër xaniraw bax gër ebar ed Yude, gër angol and Yerusalem, xali gër ɓëŋa ir angwëngw, ler gër owar or Tir do gë Sidoŋ. Er yowëraw bani gër Yesu: ɓëjo ɓër oɓaxët, do ɓëjo ɓêŝëxwëra ɓër bax ŝaland eni pak.
18 Afak bani fakënd ɓëte ɓër bax sorond në end ɓangoc ɓañëŋënax ɓand lil baɓi ɓën.
19 Amëxwër aŋ ɗek bani ŝaland eno kwixwëta Yesu gayik panga bax ŝanënd gër ndexëm do baɓi fakënënd.
20 Yesu ga faɓ këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën, re ko:
«Nëngandërayindëleŋun wën ɓër sitarak gër onden ɓën,
gayikwa wën xwënëk owun or Kaxanu ol.
21 Nëngandërayindëleŋun wën ɓër këŋun yambënënd gërëgako enjo ɓën, gayikwa aw̃ed kën w̃ed.
Nëngandërayindëleŋun wën ɓër kë sesërand gërëgako ɓën, gayikwa gër onënga kën hi.
22 Nëngandërayindëleŋun ado enun ŝus ɓela ɓën, ado enun ŋw̃ayërand aŋ, ado enun cirërand aŋ, ado enun ɓeŝërand në end ow̃ac orewën or këni yëland oỹëŋënax ex, në end ga xwëta këne wëno Asëñiw̃ ar ala an.
23 «Nëngandërayindëleŋun and kënun rixërand Ɓëŝëwif aŋ, mandërayindën onënga ol gayik amaŝën atëm kën sëkëx yaŋ gër orën. Enimin ɓëxarëk ɓëreɓën ɓën mondako banëɓi rixërand ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu ɓën.
24 Wën ɓër gë napul ɓën, aŋun ye ex na!
Gayik anëka ŝot kën apexa andewën aŋ, do and gër ebar ro fo ex!
25 Wën ɓër w̃edëk gërëgako ɓën, aŋun ye ex na gayik axor këŋun xor enjo eŋ!
Wën ɓër kë lepërand gërëgako ɓën, aŋun ye ex na, gayik ang ɓër oỹaw̃ fo kën ỹana en denitarand!
26 Angëmëne ɓër ŝus ke ɓën kënun ŝëkwënd, aŋun ye ex na!
Gayik ɓëxarëk ɓëreɓën ɓën mondako banëɓi ŝëkwënd ɓëlaw̃ënel ɓënëgwëŝ ɓën!»

End ɓërangoỹëra eŋ

27 «Ɓarikan ɓaxëtin mun pel wën ɓër ke sëfënd ɓën: ŋanindënëɓi ɓër xoỹër këŋun ɓën, dinindënëɓi enjekax ɓër ŝus këŋun ɓën.
28 Calenindënëɓi ɓër këŋun xarend ɓën, calenindënëɓi ɓër këŋun ŝirërand ɓën.
29 Angëmëne ala exi cën gër añam and liw̃, ɓexënëlo and ŝame aŋ. Angëmëne ala exi kan acuɗ anëngwën aŋ, teɓënëlo gë atëm ak.
30 Ar ki xarand yo, yëlëlo, do and ko w̃eɗ ala er xwën këy aŋ, kërey kana na.
31 Ang këŋun ỹandind enun dinënd ɓela ak, wën ɓëte dinindëɓi mondako fo.
32 Angëmëne eŋun ɓalënd end ɓër këɓi ɓalënd endewën ɓën fo, enjekax end fe kënun wateli ɓela ɓën? Ax gi ex na nde ɓëw̃endëran ɓën dëŋ mondako wata këni?
33 Angëmëne enëɓi dinënd enjekax ɓër këŋun rinënd enjekax ɓën fo, enjekax end fe wa kënun wateli ɓela ɓën? Ax gi ex na nde ɓëw̃endëran ɓën dëŋ mondako wata këni?
34 Do angëmëne enëɓi ñomëxënd ɓër kën yëland aw̃aŝën kënun w̃aŝën ɓën fo, enjekax or fe kënun wateli ɓela ɓën? Ax gi ex na nde ɓëw̃endëran ɓën aỹomëxër këni ỹomëxërënd ɓën ɓëte do këni w̃aŝërënd cey gë cey?
35 Ɓarikan ɓalindëleŋun end ɓërangoỹëra andewën eŋ, dinindënëɓi enjekax. Ñomëxindënëɓi ɓër an yëland na aw̃aŝën kënun w̃aŝën ɓën. Angëmëne mondako kën rind, ɓela ɓën ata këni nang mëne wën oɓaŝ or Kaxanu, hi kën, mëŋ ar hik

yaŋ aŋ. Ɓon kë xëɓën amaŝën andewën aŋ, gayikako ata kën wëndër gë Ar-hik-yaŋ an. Mëŋ këɓi rinënd enjekax eŋ ɓela ɗek, ado eni gi ɓër ano cëkwa na, ado eni gi ɓëxeỹax.
36 Ang nënga ko Faba Kaxanu ak, giyin wën ɓëte mondako fo.»

End kiti eŋ

37 «Ax gi ex na mokiti ɓela ɓën këdi këŋun xiti Kaxanu wën ɓëte. Ax gi ex na monëp ɓela ɓën këdi këŋun nëp wën ɓëte. Teɓanindënëɓi eŋun teɓanaxën.
38 Yëlërayindënëɓi ɓela ɓën enun yëlëraxënënd wën ɓëte. Gër amote and kën ɓaxarand kënun ŝëlën: ɗëɓ, mocëŝi, do monexira. Gayikwa gë acariya and kënëɓi sëyinënd ɓela aŋ fo këŋun w̃aŝën wën ɓëte.»
39 Ata Yesu fel këɓi ɓëte apënëtal aŋo: «Aŝiw̃ëk axor nde ko xor eŋo ɗas aŝiw̃ëk aŝandaw̃? Ax gi ex na nde ɓën tak kë lati polo në ambëxw?
40 Asëfan an aŋo kucand na onangëran ol sëyali arexëm an, ɓarikan ar faỹëk etëya an gwër fo hi këni gë asëyali arexëm an.
41 Inew̃a këy nëkonënd atëxësëx and lëŋa këŋo aɓinëx aŋ, do këy nemënd mëne wëj yer xëcar in lëŋa ki?
42 Mondake wa këy xorënd eyo pel aɓinëx: “Ñëmël mi dëxëtën atëxësëx aŋ gër angës”, xarak wëj yer yëcar in lëŋa ki? Wëj aỹëŋënax ar kë laɓayand hi këy, dëxëtël wa pere yëcar ir lëŋa ki in ey wataxën aye atëxësëx and gër angës and aɓinëx aŋ.
43 «Atëx anjekax ax gind na gë odëw̃ërëw̃en oñëŋënax. Do atëx añëŋënax ax gind na gë odëw̃ërëw̃en ojekax.
44 Atëx and ex yo, gër odëw̃ërëw̃en odexëm kë hind monang. Ax gi ex na nde ondan oŋ ani kwëcand na në apeɓ? Ɓëte reseŋ in ani kwëcand na në atëx and gë odëmbën?
45 Ala ar ye këŋo onden an, emëkw edexëm el yek. Do ar ỹëŋën këŋo onden an, emëkw edexëm el ỹëŋënëk. Gër etëỹ ko nëcëtënd ala an er lëɓëk gër emëkw in.»

End amatinali and ɓaciw̃ ɓaki eŋ

46 «Inew̃a këne w̃acëraxënënd “Axwën”, “Axwën”, xarak an dind na er këmun felënd in?
47 Ar kë yow yo exo ɓaxët eyeyan edam do exo dind ang re këme ak, afel këmun fel gë ar wëndër këni an.
48 Gë ar ɓayëk aciw̃ wëndër këni: ga nac ko pere gër aparëfac xali siw̃ëk, xwët ko oxaỹ orëɗa oŋ. Ata and yowëk tëɓ aŋ, oỹëm ol yowëk, men oŋ ŝëñëk aciw̃ aŋo, ɓari ax kor ex na ex ñam, gayik ŝenene ɓay ko.
49 Ɓarikan ar kë ɓaxët yo eyeyan edam do axo dind na ang re këme ak, er këni wëndër gë ala ar ɓayëk aciw̃ andexëm gër ebar nacërëxe pere gër ed ko xwët oxaỹ orëɗa fo. Ata and yowëk tëɓ aŋ, oỹëm ol ŝëñëk aciw̃ aŋo: ataŋ wëcëk do yëcarëk ɗek.»

7

End xaɗëp ir emun end ocoroɗa eŋ

1 Yesu ga ñata ko ɓend baɓi sëyalirand ɓulunda ir baŋo ɓaxët ɓeŋ, w̃aỹi ko gër Kafarënawum.
2 Emun end ocoroɗa ŝot baŋo na xaɗëp ir ŝëxwëra bax mbaŋ, exo koti fo ɓayi bax, xarak mëŋ momal baŋo ɓalënd endexëm eŋ.
3 Emun eŋo ga wël ko mëne Yesu ñatëguk, law̃ën këɓi ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën eno karaw exo yow eŋo pakën xaɗëp irexëm in.
4 Ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën ga ñat këni këno xarand Yesu mondako: «Ajo aỹap ỹapëk eyo din er w̃ëka ko in!
5 Ar ñanëk enëng endeɓi exo, mëŋ ɓayën këɓo aciw̃ acaleya aŋ.»

6 Ata Yesu sëfër këni kwël gë ɓën. Ɗam eni ŋat gër iciw̃, emun end ocoroɗa eŋ law̃ën këɓi oɗawo odexëm eno kaca Yesu do eno pel: «Axwën, ine ngwa këy yowaxënëgund gë andey, axuri kë xuri ang këye fëɓ ak, ga lil lilëgu këy gër yangana iram ro.
7 Mëŋ ɓayik axe mëndan ex na me yeli gë andam gër ed hi këy. Ɓarikan, yeyanël tuŋ emat ata ko fak ariyenin aram an!
8 Gayikwa wëno dëŋ aw̃a w̃a këme or gapak or ɓëlëngw ɓëram ol. Wëno ɓëte alëngw ar ocoroɗa hi këme do ɓën ari këni rind er këmëni felënd in. And këmo fel ŝoroɗa iɓat: “Yel!” ata exo ye, ɓëte and këmo w̃ac iŝëxe aŋ: “Yow!” Exo yow. And këmo fel ariyenin aram aŋ: “Dil ejo!” Exo di.»
9 And wël ko Yesu eyeyan elo aŋ, nëngan këŋo end emun end ocoroɗa eŋ. Ga ŝena ko gand amëxwër, re ko: «Ga re këme gër wën Ɓëyisërayel elod amo wat ex na ar xwëta ke mondako!»
10 Ɓër law̃ënëgu baɓi emun end ocoroɗa ɓën ga ɓaka këni gër iciw̃, sëkëx këno ariyenin an ga fak ko ŝenene.

End ekanin ed aŝësëk eŋ

11 Ga xeyëk, Yesu ko yend në angol and bani w̃acënd Nayin. Sëfër këni gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën, do gë amëxwër atëm.
12 And bani lil gër angol aŋ, fed këni gë enga end ɓela ga lëɓi këŋo aŝësëk ond gër eɗap oŋ. Aŝësëk ajo, itox imat ind asoxari aseɓëta seɓëta ebaxo. Ata ɓër lëg bax gër angol aŋo ɓën mbaŋ ỹëmb bani ga këno laŋëta.
13 Axwën Yesu and wat këŋo asoxari ajo aŋ, xaỹënan këŋo xali. Ata re ko: «Cësinal!»
14 And sëka ko aŋ, lëk ko epël el, ata xwëŝa këni ɓëlëɓi ɓën. Aŋo re ko Yesu: «Ŝambenjar, ga re këme, kanil!»
15 Xani ko kwengweremët aŝësëk an, do ko yeyandërand. Yesu w̃aŝ këŋo nëm.
16 Ata ɓela ɓën ɗek lëk këɓi anjiỹ atëm. Ga këno ŝëkw Kaxanu këni rend: «Alaw̃ënel asëm ŝanayaxënëgu këɓo. Kaxanu nëngaw këɓo ɓiyi ɓulunda irexëm in.»
17 Ata wëlik endey eŋo, gë angol gë angol, ɗek ebar ed Yude el xali yaɓët.

End ɓësëfan ɓër Ŝaŋ Batis eŋ

18 Ata Ŝaŋ Batis wël ko ɓeŋo ɗek ga sëfëtandëra këno ɓësëfan ɓërexëm ɓën.
19 Ŵac këɓi ɓësëfan ɓëxi do law̃ën këɓi gër Axwën Yesu eno mëkaw: «Wëj nde ex afexën ar kë yowënd an? Angëmëne ax gi ex na wëj, mo cëni nde aŝëxen?»
20 Ga ñat këni gër Yesu re këni: «Ŝaŋ Batis law̃ënëgu këɓo mi mëka ba wëj ex afexën ar kë yowënd an, do ang ax gi ex na wëj, mo cëni nde aŝëxen?»
21 Ata amëd aŋo dëŋ baxo rind Yesu ɓecarax ɓeŋo: afakën ɓëŝëxwëra do gë ɓëseỹik ɓëranjëm; anëcët ɓangoc ɓañëŋënax gër ɓela; aŝiw̃ët ɓëŝiw̃ëk ɓëranjëm.
22 Yesu yaka këɓi: «Gërëgako yeyin eno tëfëtaxënëx Ŝaŋ Batis ɓeɓër wateli këne ɓën, do gë ɓend wëleli këne ɓeŋ. Pelëxëno mëne ɓëŝiw̃ëk ɓën në ewatëra exëni, ɓëseỹik ɓën në eyexëra exëni, ɓër gë ameỹ ɓën në emën exëni, ɓapaxo ɓaŋ në ewëlëra exëni. Pelëxëno ɓëte mëne ɓëŝësëk ɓën në ekani exëni gër ecës do ɓëxaỹënaxik ɓën në nang exëni Atëfëtan aŋ.
23 Awa nëngandëraleŋo ar ɓayik aŋo ŋëpëgënand na endam an.»

24 Ga ɓaka këni ɓërolaw̃ën or Ŝaŋ Batis ɓën, Yesu ko yeyanënd en Ŝaŋ Batis eŋ mondako: «Ine ye ban en nëkonëgu gër ladawe? Andës and kë lëfërërirand ekoc nde?

25 Noỹo wa ye ban eno nëkonëgu? Ar ŝuɗarak mokëɓën gë ɓanjëm ɓanjekax nde? Ax gi ex na nde ɓër gë ɓanjëm ɓanjekax ɓën, ɓër ɓetak ɓën, gër eyang ed emun hi këni?
26 Do noỹo wa ye ban eno nëkonëgu? Ax gi ex na nde alaw̃ënel ar Kaxanu? Eyo ar watëgu këno an, nëmëc alaw̃ënel ar Kaxanu exo.
27 Endexëm eŋ ỹëgw këni gër akayëta and Kaxanu:
“Nëkoɗ në eɗëngwalilemo arolaw̃ën an
Exi ŋacan fëña in✡.”
28 «Ɗal in këmun felënd, ŝëf gër ɓër rëw̃ këneɓi mondëw̃ ɓësoxari, gaɓatak aŋo ñëmbëta ex na or gapak ol Ŝaŋ Batis. Ɓarikan ar xurik ex ɓa gër owun or Kaxanu an xuca këŋo.»
29 Ata gër ɓulunda ir ɓaxët baŋo, do gër ɓësëf ɓër ŝagale ŝanaya bax end ŝenene end Kaxanu eŋ, mëŋ bani yexënënd gër ed exo Ŝaŋ Batis eɓi ɓuyix.
30 Ɓarikan ofariseŋ ok do gë ɓësëy̆ali ɓër acariya and Moyis ɓën, ga bani ñëpënd eɓi ɓuyi Ŝaŋ, yepën këni mondako ang ỹandi baŋo Kaxanu eɓi pexën ak.
31 «Gë noỹo këmëni w̃atinali ɓela ɓër gë okey oko ɓën? Gë noỹo ngwa wëndër këni?
32 Gë oɓaŝ or ỹëpak në yangana fo wëndër këni. Ga ɓarërëgu këni, imëxwër imat kënëɓi rend imëxwër icandaw̃ iŋ: “Farixën këmun acëroti aŋ, an mane na! Ỹëw̃ën këmun ojëkan od oỹaw̃, an tes ex na.”
33 Ŝaŋ Batis ga yow ko, abaxo yamb na ecemar, abaxo ŝeɓ na ngoy, ɓarikan wën re këno: “Gë ɓëyël exo.”
34 And yow këme wëno Asëñiw̃ ar ala an, këme yambërand, këme ŝeɓërand. Ɓarikan këne rend: “Ala ajo ñambëran gë oŝeɓ fo xwënda ko, lawo ir ɓësëf ɓër ŝagale do gë ɓëw̃endëran hi ko.”
35 Ɓarikan gër ɓela ɓëjo kën nangaxën mëne er ỹandi këŋo Kaxanu in ŝenene ex gayik ɓën aw̃a w̃a këni endam eŋ.»

End Yesu gër iciw̃ ind fariseŋ eŋ

36 Fariseŋ ir bano w̃acënd Simoŋ in w̃ac baŋo Yesu exo ye eni yambëra gër ndeɓën. Ata Yesu ñat ko, do ỹëpa këni gër eyambëran.
37 Asoxari aw̃endëran ebax na gër angol. Ga wël ko mëne Yesu yowëk na gër iciw̃ ind fariseŋ, w̃ëlanëgu këŋo angiri në ŝëlakuŋ ir ekaỹ ed alëbatër.
38 Ga ɓuka ko gand epoy ed Yesu, ler gër osapar, ko sesënd. Ongwën oŋ kë ŝarënd gër osapar or Yesu or baxo w̃egarand oŋ, do ko fëxwëcërand gë omban ondexëm oŋ. Axoŝ baxo xoŝënd ɓëte gë angiri in.
39 Ga wat ko eŋo, fariseŋ ir w̃ac baŋo Yesu in, ko yëlarand: «Kido ala ajo, alaw̃ënel ebaxo, anang nang doxo mëne asoxari ar këŋo lëkërand an aw̃endëran hi ko.»
40 Yesu re ko: «Simoŋ, ỹeỹ ỹandi ke na mi mëka.» Yaka ko: «Oko asëy̆ali, mëkale!»
41 Re ko ɓëte Yesu: «Mondako ri bani ɓela ɓëxi ga ỹomëxa këni koɗi. Aỹanar an w̃eɗ ko ɓatama keme ɓand koɗi, axinëm an ɓatama ofëxw oco.
42 Ga sëkwan këni ɓën tak ɓëxi eni maŝ in, ar ỹomëx baɓi an seɓan këɓi. Awa gër ɓela ɓëxi ɓëjo, noỹo wa këŋo ñan nëmëc ar ebax eno maŝ koɗi an?»
43 Yaka ko Simoŋ: «Yëla këme ar seɓan këŋo ɓatama keme an.» Re ko ɓëte Yesu: «Ata ŝenene xiti këy̆!»
44 And ŝena ko gand asoxari aŋ, re ko: «Simoŋ, wat këyo nde asoxari ajo? Gë ongwën ondexëm oŋ neɓ ko osapar oram oŋ, do fëxwëc ko gë omban oŋ. Ɓari wëj aye yële na men me neɓara osapar oŋ and lilëgu këme ro gër iciw̃ indey aŋ.

✡ **7:27 7.27** Malaxi 3.1

45 Ɓëte and ɲatëgu këme aŋ, aye kaca ex na eye mega. Ɓarikan asoxari ajo, elod
ga lilëgu këme axo teɓ ex na emegara ed osapar oram el.
46 Ogu ay koŝ ex na gër gaf, ɓarikan mëŋ angiri xoŝ ke gër osapar oram.
47 Ga re këme ɓamena ɓandanjëm seɓan këmo mëŋ këŋo ɓalaxënënd mondako
endam eŋ. Ɓarikan ar seɓan këmo ɓamena ɓapënëfëne an, tëkër fo këŋo ɓal endam
eŋ.»
48 Yesu fel këŋo ɓëte asoxari an: «Anëka seɓan këmi ɓamena ɓandey ɓaŋ.»
49 Ɓër bani yambërand gë Yesu ɓën wël këni eyeyan elo do këni yëlarand: «Noỹo
ngwa hi ko ar kë seɓanënd ɓeñëŋënax ajo?»
50 Ɓarikan Yesu fel këŋo asoxari an: «Ga xwëta këye, fexaxën këy! Maỹil gë emëkw
eyemax!»

8

End ɓësoxari ɓër enga end Yesu eŋ

1 Ga xucak eŋo, Yesu ko sëfërand gë angol gë angol, hik atëm, hik atil ko femërand
do ko reyarand end Atëfëtan and owun or Kaxanu eŋ. Enga emat hi bani gë ɓësëfan
epëxw gë ɓëxi ɓën,
2 gë ɓësoxari ɓër fakën baɓi ga nëcët këɓi ɓëyël ɓën do gë ocëxwëra ok. Asoxari
aỹanar aŋ ebaxo: Mari ir bano w̃acënd ɓëte Madëlen ata gër ndexëm nëcët baɓi
Yesu ɓëyël ɓëcongëɓëxi.
3 Asoxari axinëm an bano w̃acënd Yowana, alindaw̃ ar Cusa, aw̃ëxëta ar kodi ir
Erod an. Asasën an, bano w̃acënd Sisan do gë ɓësoxari ɓëranjëm ɓër bax w̃ëlagund
ɓacota ɓandeɓën eno dëcaraxënënd Yesu.

End apënëtal and ar oned eŋ

4 Ata amëxwër atëm ɓarërëgu këni gër ed hi baxo Yesu, ga xaniraw këni gër ɓangol
ɓandanjëm. Ata Yesu fel këɓi apënëtal aŋo:
5 «Mondako ri baxo ar oned ga nëca ko gër oŝënga. Ga ko fan eneda eŋ, mar lapak
gër fëña, ɓela ɓën wëñëra këni, do oŝël or gër orën ol hël këni ded.
6 Ɓëte mar lapak gër ebar ed gë aparëfac. And lëgëk aŋ ɲaỹëk gayik obar ok ax
ñëmb bana.
7 Ɓëte mar lapak gër odëmbën. And lëgëk aŋ, odëmbën ok xëŝak tëc.
8 Ɓëte mar lapak gër ebar ejekax. And lëgëk aŋ, rafëk do rëw̃ëk: anjëra amat
keme.» Ga ɲata ko Yesu apënëtal aŋo, re ko ɓëte: «Ax gi ex na nde ded fo wël kën,
awa!»
9 Ata w̃ëka këno ɓësëfan ɓërexëm ɓën eɓi paỹën apënëtal aŋo.
10 Yaka këɓi: «Wën yël këŋun Kaxanu en nang ɓeconëŝon ɓend owun orexëm ɓeŋ.
Ɓarikan ɓëŝëxe ɓën gë ɓapënëtal këni wëlënd do ado eni nëkonënd, ani watënd na,
ado eni ɓaxëtënd aɓi pënind na gë tëkër ak.
11 Awa ɓaxëtin er w̃acayak apënëtal aŋo in: eneda eŋ, eyeyan ed Kaxanu el ex.
12 Fëña ir gër ed lapak eneda in ex ɓela ɓër kë wëlënd awël dëŋ eyeyan ed Kaxanu
el, ɓarikan ŝaɓucara in exo yow exo dëxët gër ow̃ëkw oreɓën ded er wël këni in ködi
këni w̃a do eni pex.
13 Ebar ed gë aparëfac el ex ɓela ɓër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el eni kwëtaya
gë onënga fo. Ɓari ani gi ex na gë oɗëmbët, er këni w̃and amëd fo, do and kë ɲatëgu
ocëmu aŋ ataŋ këɓi ŝenand eni teɓ wap.
14 Eneda end lapak ŝit gër odëmbën eŋ exëni ɓela ɓër kë wëlënd awël dëŋ eyeyan
ed Kaxanu ɓën, ɓarikan eni teɓ ocëmu ok, ocal od napul ok, do gë ɓenëngax ɓend
gër aniyan ɓeŋ ex këŝa eyeyan elo. Ata er wël këni in ex tëkwan enëngwët ed ola
oreɓën el.

15 Eneɗa end lapak gër ebar ejekax eŋ exëni ɓela ɓër kë wëlënd eyeyan ed Kaxanu,
gë onden, do gë emëkw ejekax ɓën, eni kwëtaya aye do eni ɓalëkënali ŝenene, eni
ɗëkaya xali eɓi nëngwëtën ola oreɓën ol. Do and kë ñatëgu ocëmu aŋ, kemënali.»

End amatinali and lambo eŋ

16 «Ala ax pëtënënd na lambo do exo ŋoɓ, ba exo ɗilali në angaw̃. Ɓarikan yaŋ
gër akaw̃aya ko xaw̃ eɓi ŋoɓaxënënd ɓër kë lilënd ɓën.
17 Mëŋ ex, er ŝonayak ax bo na, er ɓeŋ ax bo na; ɗek kë xerët angoɓen aŋ.
18 Awa wën titinayindën ang kën ɓaxëtënd ak, gayikwa Kaxanu ayël këŋo yël ar
ŝotëk an, ɓari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xaỹ këŋo in dëŋ.»

End ɓoɓinëm ɓor Yesu do gë nëm eŋ

19 Nëm gë ɓoɓinëm ɓor Yesu ñatëgu këni gër ed hi baxo. Ɓari ani kor bana eno
tëka në end amëxwër and xeta baŋo eŋ.
20 Ata fel këno: «Nëkoɗëɓi fac norix gë ɓoɓinëx, aỹandi ỹandi këɓi ɗe en watër.»
21 Yaka ko Yesu: «Ɓër kë ɓaxëtënd eyeyan ed Kaxanu do këni rind ang rek ak ɓën
ex nëma iram do gë ɓëmaỹe ɓëndam ɓëŋ.»

End gër anjer eŋ

22 Akey amat, Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën fëra këni në ikuluŋ, ata re ko Yesu:
«Kegëtane anjer aŋ!» Ata këni xegëtand.
23 Ga këni xas, Yesu këŋo raŝënd. Ñatëguk ekoc etëm do ikuluŋ iŋ kë rëmbayand
xali ŝerëcerara këɓi ɓësëfan ɓën.
24 Ata këno nëngëtënd Yesu: «Asëyali, asëyali, enemilene!» Ga nëngëta ko, Yesu
xeỹënaxën ko ekoc el do gë men ond bax xanind ɓomeŋ ɓomeŋ oŋ, ata yeriri anjer
aŋ.
25 Ata w̃ëka këɓi ɓësëfan ɓën: «Ba wën xali gërëgako ane kwëta ex na nde?» Ɓën
ga xap këɓi anjiỹ aŋ, këɓi ŝaranënd do këni w̃ëkarënd: «Noỹo ngwa hi ko ala ajo?
Ado ekoc el dëŋ gë men oŋ ari kë rind er ko re in.»

End ala ar ɓëyël ɓëranjëm eŋ

26 And xegëta këni anjer aŋ, Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën ñat këni gër ebar ed
Ɓëŝerasa, ed faɓër bax gë ed Galile el.
27 And baxo ŝëpëtand Yesu aŋ, asoŝan aɓat ko yowënd aped-fed ga xaniw ko gër
angol. Ala ajo, ɓëyël ɓëranjëm lil baŋo, elod anëka fo hi baxo tëɓ gë eman eŋ, do
gër ɓanapëra rëfa baxo, axo bo bana në iciw̃.
28 And sëkar këni gë Yesu aŋ, ala ajo ñer ko, lapaya ko gër osapar do ko rend:
«Ineŵa yir këɓo Yesu, wëj Asëñiw̃ ar Kaxanu an, mëŋ Ar-hik-yaŋ gër orën an? Axara
xara këmi këreyëɓo narën na!»
29 Yesu are baɓi rend ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ eni can gër ala ajo ado ga xëda bano
elod anëka fo. Laŋ mopokëra bano fokërand gë gweyele-gweyele gër otaxan do gër
osapar. Ɓarikan dëng-dëng baxo xotërand do ɓëyël ɓën eno cëñëta gër apuỹ.
30 Ata Yesu w̃ëka këŋo: «Ake këni w̃acënd?» Yaka ko: «Ɓenga sir-sir këne w̃acënd.»
Gayikwa, ɓëyël ɓëranjëm lil bax gër ala ajo mëŋ w̃acayaxën baxo mondako.
31 Ata ɓëyël ɓën këno xarand Yesu këreɓi cëñëta na gër ambëxw and siw̃ëk gë etël
këm.
32 Ler gër ed ebani na, ɓambëxwëbëxw ɓandanjëm banëɓi xaɗacërand na kap gër
etënd. Ata ɓëyël ɓën këno xarand Yesu: «Këla, cëñëtalëɓo mëni ɗil ɓambëxwëbëxw
ɓaŋo!» Ata w̃a ko Yesu.
33 Ɓëyël ɓën ga ŝan këni na gër ala ajo, lil kënëɓi ɓambëxwëbëxw ɓaŋ. Ata ang hi
bani gër ed kwëre kwëre ak, lapaya këni gër anjer do noỹeli këɓi ɗek kece in.

34 Ɓëxaɗac ɓën ga wat këni eŋo, ŝapërëra këni bër, do sëfëtërax këni endey eŋo
gër angol do gër ocënga.
35 Ata ɓela ɓën ŝandëra këni do ye këni gër onang, gër ed hi baxo Yesu. Ga ñat
këni, sëk këno asoŝan ar lil bano ɓëyël an moñëpa, ga ŝuɗara ko do ɓakar këŋo aye
onden oŋ. Ata yëdara këni.
36 Ɓër wat bax endey eŋo ɓën, fel kënëɓi mondake fak ko ar gë ɓëyël an.
37 Ata amëxwër and ɗek Ɓëŝerasa aŋ, wëka këno Yesu exo can ebar edeɓën el,
gayikwa ɗek ebani anjiỹ aŋ.
Yesu fëra ko gër ikuluŋ do kwël këni wãyind gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën.
38 Ata asoŝan ar lil bano ɓëyël an xemëna ko këŋo xarand Yesu exo ma exo gi ar
enga endexëm. Ɓarikan Yesu ñëp ko do yaka këŋo:
39 «Maỹil gër ekun edey eyëɓi tëfëtandërax ɗek er rin ki Kaxanu in.» Ga wãỹi ko
ala ajo, ko sëfëtëraxënd ɗek angol aŋ er rin këŋo Yesu in.

End endënaw̃ do gë end asoxari eŋ

40 And ɓakaw ko Yesu ekeg elo aŋ, amëxwër atëm xaca këno gayikwa ɓën ɗek baŋo
ŝënind.
41 Ata ñatëgu ko asoŝan ar bano wãcënd Yayëros. Mëŋ alëngw ar aciw̃ acaleya hi
baxo. Ga lapaya ko gër osapar or Yesu, këŋo xarand exo ma eni tëfër gër ndeɓën.
42 Endënaw̃ emat end ŝot baŋo eŋ ŝëxwëra bax mbaŋ xarak eceɗe baŋo sëkënd
ɓëniy epëxw gë ɓëki. And bani yend aŋ, amëxwër aŋ këno fimelirand Yesu xali
ŝëndën këno.
43 Do asoxari ebaxëna ŝit gër amëxwër, ar baŋo yexayaxënënd oŝat elod ɓëniy
epëxw gë ɓëki. Napul irexëm in faỹ baxo ɗek gër ɓëxora, ɓari gaɓatak aŋo pakën
bana.
44 Na nëfënëfa ko xali gër epoy ed Yesu, do xwixwëta ko ambana and acuɗ andexëm
aŋ. Ata xëɗo këŋo oŝat oŋ kwël na fo. 45 Aŋo re ko Yesu: «Noỹo wa xwixwëta ke?»
Ga këni yax ɗek ɓela ɓën, Piyer re ko: «Oko Asëyali, amëxwër aŋ ga xeta këni do
këni fimelirand!»
46 Ɓarikan Yesu yaka ko: «Ala xwixwëta ke na mëŋ nangaxën këme mëne panga
indam ŝanëk na.»
47 Asoxari an wata ko mëne anëka dëŋ fëlët këŋo Yesu, sëka këŋo gë anjiỹ fo.
Lapaya ko gër osapar orexëm, reya ko xali këno wëlënd ɗek ɓulunda in në end ine
xwixwëtaxën baŋo Yesu do ang fak ko ataŋ ataŋ ak.
48 Ɓarikan Yesu fel këŋo: «Aɓiw̃ën, ga xwëta këye fakaxën këy! Maỹil gë emëkw
eyemax!»
49 Ga ko yeyan mondako Yesu, ñatëgu ko ala ga hiw ko gër iciw̃ ind alëngw ar aciw̃
acaleya, ata re ko: «Awa anëka xor këŋo endënaw̃ endey eŋ, ine këyo soroli mama
Asëyali an.»
50 Ɓarikan Yesu ga wël ko eŋo, fel këŋo alëngw ar aciw̃ acaleya an: «Kwëtale afak
ko fak, kërey yëdara na.»
51 And ñat këni gër iciw̃ aŋ, Yesu, gaɓatak axo ma bana eni ɗil gë mëŋ lëf gër ed
ebaxo endënaw̃ ang ax gi ex na Piyer, gë Ŝaŋ, gë Ŝak, gë sëm do gë nëm ir endënaw̃.
52 Ɓela ɓër yow bax na ɓën ɗek bax sesërand do bano ỹaw̃ërand endënaw̃ eŋ. Ata
re ko Yesu: «Këren tes na, axo cës ex na, araŝ fo raŝ këŋo.»
53 Ata ɓër wël bax ɓën këno yepënënd ga nang këni mëne endënaw̃ eŋ aŝës dëŋ
ŝës ko.
54 Yesu lëk këŋo gër ataxan do xeỹ ko: «Aɓiw̃ën, kanil!»
55 Ga ɓakar këŋo onjën oŋ, ataŋ xani ko kwengweremët. Yesu re ko eno yël eyamb
yamb.

56 Ɓëxarëk ɓër endënaw̃ ɓën ŝaran këɓi xali. Ɗarikan Yesu fel këɓi eni cësinali eŋo do ala këreno pel na.

9

End epemëra ed ɓësëfan epëxw gë ɓëxi eŋ

1 Akey amat, Yesu w̃ac këɓi ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓën do yël këɓi panga iŋ do gë or gapak or enëɓi ŋw̃ayaxënënd ɗek ɓëyël ɓën do enëɓi pakënaxënënd ɓela ɓën oŝëxwëra or ex yo.
2 Lawẽn këɓi eni pemërand end owun or Kaxanu eŋ do enëɓi pakënënd ɓëŝëxwëra ɓën.
3 Ata re ko: «Gër ed kën ye yo, ỹoweỹ këren mëlalind na: ax gi ex na oŝët, ax gi ex na ambaɓ, ax gi ex na ŝëlafana, ax gi ex na koɗi. Ɓëte këren mëlalind na ala kala ɓacuɗ ɓaki.
4 Gër iciw̃ ind kën ñat do enun kwëtaya yo, ɓayiyindën na xali yatir kën xuca.
5 Gër ed këni ñëp enun kwëtaya, pëxwëcayindën obar od lëka këŋun gër osapar ok en kucaxën, ata kë hi osede or këɓi ŝëndënëɗ ɓela ɓëjo.»
6 Ga ye këni ɓësëfan ɓën, këni femëraxënd Atëfëtan aŋ, gë angol gë angol, do kënëɓi fakënëxënd ɓëŝëxwëra ɓën gër ed këni ye yo.

End Erod eŋ

7 Erod ir wun bax gër ebar ed Galile, awël baxo wëlënd ɗek ɓeɓër bani rind Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën. Ata wëlandëra këŋo gayik ɓela ɓën are bani rend mëne Ŝaŋ Batis xaniwëk gër ecës,
8 ɓëjo mëne alaw̃ën Eli ɓakawëk. Ɓëjo ɓëte mëne alaw̃ënel aɓat ang ebani akarëk ak, xaniwëk gër ecës.
9 Ɓarikan Erod re ko: «Wëno ga foɗëtën këŋo wa gaf in Ŝaŋ Batis. Do noỹo cëŋ ex ar kë rind ɓend këme wëlënd ɓeŋo an?» Ata ko ŝaland eŋo wat Yesu.

End eñëmbën ed mburu eŋ

10 Oparëxanda od ye bax ok ga ɓakaraw këni gër Yesu, sëfëtandëra këno ɗek ɓeɓër riw bani ɓën. Ata w̃ëla këɓi në er këni hix ɓën fo, ler në ingol ind bani w̃acënd Betësayida.
11 Ɓarikan ɓela ɓën ga nangëra këni, sëf kënëɓi ɓamëxwër ɓamëxwër. Yesu ga xaca këɓi, këɓi felërand end owun or Kaxanu eŋ do këɓi fakënënd ɓër bax ŝaland eni pak ɓën.
12 Apenëka aŋ, ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓën xeta këno Yesu do re këni: «Pelalëɓi tan ɓela ɓën eni capërëra gër ɓëngol do gër ocënga od ler ler ro eni calarax në er këni laki do er këni yamb gayik ro gër ed hi këne apuỹ ex.»
13 Yesu yaka këɓi: «Yëlinëɓi wën dëŋ er këni yamb in!» Re këni ɓëte: «Ɗiyi ɓamburu ɓanjo gë oxan oxi fo ŝot këmëni! Angëmëne cëŋ aye këne yeye ene yëcuye er këni yamb ɗek ɓulunda ijo in.»
14 Xarak er hi bani ɓësoŝan ɓën fo në owëli oco. Ata Yesu fel ɓësëfan ɓërexëm ɓën: «Pelinëɓi eni ñëpara imëxwër kala ɓela ofëxw oco.»
15 Ga ri këni mondako ɓësëfan ɓën, ɓela ɓën ỹëpara këni ɗek.
16 Yesu w̃eɗ ko ŋat ɓamburu ɓanjo ɓaŋ do gë oxan oxi ol, ga xeŋa ko orën ol, ŝëkwa këŋo Kaxanu end eyamb yamb eŋ. Hëmbëndër ko ɓamburu ɓaŋ do yël këɓi ɓësëfan ɓën enëɓi cetëra amëxwër aŋ.
17 Na yambëra këni xali w̃ed këni ɓën ɗek. Ɓësëfan ɓën w̃eɗara këni ɓacaxaken ɓand ɓayitara baɓi ɓaŋ, ɓakange epëxw gë ɓaki.

End osede or Piyer eŋ

18 Akey amat, Yesu ga ko ŝalera nacët ako, ɓësëfan ɓërexëm sëf këno. And ñata ko
cale aŋ, w̃ëka këɓi: «Noỹo hi këme wëno? Ine wëleli kënëɓi ɓela ɓën?»
19 Yaka këno: «Ɓërëmar are këni rend mëne wëj ex Ŝaŋ Batis! Ɓëjo, wëj ex Eli,
ɓëjo ɓëte alaw̃ënel ar Kaxanu ar yow bax akarëk aŋ do xaniw ko gër ecës hi këy.»
20 W̃ëka këɓi ɓëte: «Do wën cëŋ, noỹo kën rend hi këme?» Yaka ko Piyer: «Wëj
ex Afexën ar law̃ëneliw këɓo Kaxanu an!»
21 Ata Yesu ga xëŋa këɓi, re ko mëne ala këreno pel na eŋo.
22 Ɓaŝ ko mëne mëŋ Asëñiw̃ ar ala an, asoro ko soro mbaŋ, eno cus ɓëxarëk ɓër
Ɓëŝëwif ɓën, gë ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëŝalen ɓën xali eno ɗaw̃. Ɓarikan
exo kani gër ecës yatir akey atasën.
23 Fel këɓi ɓëte ɓën ɗek: «Angëmëne ala eŋo ỹandi exe tëf, teɓëlexo eɓal ed gaf
irexëm fo el. Gilexo key yo key aw̃elëk ar exo toro në end ow̃ac oram do exe tëf.
24 Ar këŋo ɓal yo end enjëw̃ endexëm fo, anemin ko nemin. Ɓarikan, ar kë nemin
enjëw̃ endexëm në end ow̃ac oram an, afexën ko fexën.
25 Do inew̃a këŋo feca ar kë ŝotëra ɗek ɓeɓër gër ngwën ro an, xarak anambëra
nambëra ko, do enjëw̃ endexëm eŋ ex nemi?
26 Enimin, ar këŋo ŝëfënan yo endam, do exo ŋëp er re këme in, wëno Asëñiw̃ ar
ala an mondako fo ke ŝëfënanëɗ endexëm eŋ yatir këme ɓakaw gë enjaran endam
eŋ, gë end Faba Kaxanu eŋ, do gë end omeleka omënëk eŋ.
27 Ɗal in këmun felënd, wën ɓër hik ro ɓëjo, ɓërëmar ani cësëra na watërëxe
owun or Kaxanu ol.»

End enëngwëtara ed Yesu eŋ

28 Ata xucak ɓakey ɓanjongëɓatas ga felëra këɓi ɓeŋo, Yesu w̃ac këɓi Piyer, gë Ŝak,
do gë Ŝaŋ eno ɗaŋëta yaŋ gër etënd exo calex.
29 And baxo ŝalend aŋ, dëxas irexëm in nëngwëtak. Ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ feŝëk
xali kë ỹegënd jing-jing.
30 Ata ŝanayaw këni ɓela ɓëxi, do këni yeyandërand gë Yesu: Moyis do gë Eli ebax
31 gër enjaran do këni xanarënd gë Yesu end ecës ed baŋo ñatënëgund gër
Yerusalem eŋ.
32 Amëd aŋo Piyer gë ɓoŝandaw̃ ɗek ebani akwëɗ aŋ. Ɓari aɓi daŝ bana ga
ŝanayawëk enjaran end Yesu eŋ xali wat kënëɓi ɓela ɓëxi ɓër ɓërëxandi baŋo ɓën.
33 Ga këni felar Yesu gë ɓela ɓëxi ɓëjo, Piyer re ko: «Asëyali, ɓon yek ene ɓayiye
ro! Dine ɓaner ɓatas, amat andey, aŋo and Moyis do aŋo and Eli.» Piyer axo nang
bana er baxo rend in.
34 Ga ko yeyan mondako, fedawëk aŋar do laɓ këɓi kwëc. Ata ɓësëfan ɓësas ɓën
ɗek ebani anjiỹ aŋ ga laɓeli këɓi aŋar aŋ.
35 Gër aŋar aŋo wëlik oniw̃: «Ajo ex Asëñiwën ar yata këmo an, ɓaxëtindëno!»
36 And ŝësinak oniw̃ aŋ, Yesu ɓayi ko gaɓat. Ata ɓësëfan ɓën ŝësinali këni endey
eŋo do gaɓatak ano pel bana ɓakey ɓand ɓëtëraw bax ɓaŋ.

End lëmëta ir gë ɓëyël eŋ

37 Ga xeyëk, Yesu gë Piyer, gë Ŝak, do gë Ŝaŋ këni ŝëland etënd el, ata amëxwër
atëm and ɓela xaca kënëɓi.
38 Gër amëxwër aŋo, xeỹëgu ko ala: «E, Asëyali, kaỹënanëlexi lëmëta iram in, mëŋ
fo ŝot këmo.
39 Angoc añëŋënax lil këŋo. And ko ŝangëna aŋ, lëmëta in exo ŋer xali, exo
wëc, exo ŋatëndërënd oỹënga oŋ gë ocupërëŝup ok gër etëỹ. And këŋo narëndëra
mondako aŋ, mbaŋ kë nëkand eŋo kocaxën.
40 Axara xara këmëni ɓësëfan ɓërey ɓën eno ŋw̃ay angoc añëŋënax aŋo, ɓari ano
kor ex na.»

41 Ata re ko Yesu: «Ata wën anjex and ɓela ɓër gë oŋëpëgënan hi kën ɗe. Xali niỹe
fa këme ɓayi gë wën? Xali niỹe fa këmun ɓuŋan? Mëlawëyo ro asëñix!»
42 Lëmëta in ga këŋo sëka Yesu, ayël an ŝangën këŋo. Reɓa këŋo ŝet, do ko
xënëcëtarand gër ebar. Ɓarikan Yesu xeỹënaxën këŋo angoc añëŋënax aŋ, fakën
këŋo lëmëta in, do w̃aŝ këŋo sëm.
43 Ɓek ɓër hi bax na ɓën ŝaran këɓi ga wat këni mëne panga ind Kaxanu iŋ itëm
ex.
Nand baɓi ŝarandëra end ri baxo Yesu mondako na, mëŋ fel këɓi ɓësëfan ɓërexëm
ɓën:
44 «Wën cëŋ ɓaxëtin aye er këmun felënd gërëgako in: Wëno Asëñiw̃ ar ala an,
alëxw këne lëxw gër otaxan od ɓela.»
45 Ɓari ɓësëfan ɓën aɓi pëni bana eyeyan elo; end ŝonayak ebax gër orenik oreɓën
mëŋ sëkwanaxën bani eɓi pëni, do bani yëdand eno mëka eɓi paỹën.

End asëfan alëngw eŋ

46 Ata ɓësëfan ɓën këni ŝampërend end ba noỹo ỹap këŋo exo gi alëngw gër enga
endeɓën eŋ.
47 Ga nang ko Yesu ang bani yëland gër ow̃ëkw oreɓën ak, felaw këŋo itox do xwët
këŋo ler gër ndexëm.
48 Ata re ko: «Ar këŋo xwëtaya yo itox ang iŋo ro ak, në end ow̃ac oram, wëno dëŋ
xwëtaya ke. Do ar ke xwëtaya yo, anëka xwëtaya këŋo ar law̃ënëgu ke an. Enimin,
ar w̃ak exo ɓana gër enga endewën an, ex alëngw an.»
49 Ata re ko Ŝaŋ: «Asëyali, ga watëgu këmo ɓiyi ala ar këɓi w̃ayënd ɓëyël gër ɓela
gë ow̃ac orey ol. Afel fel këmo exo teɓ gayik axi tëfënd na ang ɓiyi ak.»
50 Yaka ko Yesu: «Këreno pel na exo teɓ gayik ar ɓayik aŋun merelind na an,
arewën hi ko.»

End gër ingol ind Ɓësamari eŋ

51 Ga kë saxëgu ɓakey ɓand ebax exo dëxëta gër ngwën ro ɓaŋ, Yesu faỹ ko gër
emëkw exo ye yaŋ gër Yerusalem.
52 Ata lëngwali këɓi ɓërolaw̃ën. Ga ye këni, ñat këni në ingol ind gër ebar ed
Samari eno këñënaranëx.
53 Ɓari ɓër gër ingol ɓën ñëp këni eno kaca Yesu gayik gër Yerusalem baxo yend.
54 Ga wat këni eŋo, ɓësëfan Ŝak do gë Ŝaŋ re këni: «Axwën, ỹandi ki nde mi mac
xoɗux or gër orën ol eɓi cor ɓela ɓëjo?»
55 Yesu, ga faɓ këɓi, këɓi rexërand.
56 Ata Yesu gë ɓësëfan ɓën xuca këni në ingol icëxe.

End etëf ed Yesu eŋ

57 And hi bani gër fëña aŋ, aɓat re ko: «Yesu, wëno gër ed këy ye yo asëf këmi
sëf.»
58 Ata Yesu yaka këŋo: «Ojakëra ok gë ow̃aỹi exëni ɓëte oŝël or gër orën ol gë oyël
exëni, ɓari wëno Asëñiw̃ ar ala an, ado gë añombe ak axe gi ex na.»
59 Fel këŋo ɓëte ala aŝëxe: «Wëj tëfëguye wëno.» Yaka ko: «Axwën teɓanële me
ye pere mo mëxwëtaw faba iram.»
60 Re ko Yesu: «Teɓëlëɓi ɓëŝësëk ɓën eni mëxwëtar. Ɓarikan wëj yel ey tëfëtërax
end owun or Kaxanu eŋ.»
61 Re ko ala aŝëxe: «Axwën, gër ed këy ye yo wëno asëf këmi sëf, ɓarikan teɓële
mëni pelaw pere gër ndeɓi.»
62 Yaka ko Yesu: «Ar kë ỹanënd gë ŝariŋ yo do, exo nëkonand gand epoy, axo gi ex
na ar ŝenene gër owun or Kaxanu.»

10

End ɓësëfan ofëxw ocongoxi gë ɓëxi eŋ

1 Ga xucak eŋo, Axwën an sana këɓi ɓëte ɓela ofëxw ocongoxi gë ɓëxi ɓëŝëxe do
lawẽ̈n këɓi eni ye ɓëxi ɓëxi ɗek ɓangol ɓaŋ do ɗek ed ebax exo ye mëŋ el.
2 Eni yexën fel këɓi: «Ekana ed ɓeneɗa el anëka ñatëk mbaŋ ex andiyen aŋ, ɓari
ani ñëmb ex na ɓërandiyen ɓën. Awa karayino Axwën oŝënga an eɓi panaw ɓëte
ɓërandiyen ɓëŝëxe.
3 Yeyin, në eɗawẽ̈n emun ang opeỹ od ŝit gër ojëlemu fo.
4 Ỹoweỹ këren mëlalind na: ax gi ex na koɗi gër ɓëmboto, ax gi ex na ambaɓ, ax
gi ex na ɓapeɗ. Ɓëte kërenëɓi cëmand na ɓër kën fedënd gër fëña ɓën.
5 Gër iciw̃ ind kën ñat yo deyindën pere: “Cotin oɓetak or wẽ̈lanëgu këmun ol!”
6 Angëmëne ala exëna ar gë oɓetak, mëŋ kë ŝot oɓetak olo! Angëmëne ala ax gi ex
na, eŋun ɓayi.
7 Ɓayiyindën gër iciw̃ iŋo na; yambindën do ceɓindën er kënun yël in. Arandiyen
an alëɓa këno lëɓand. Këren dëfarand na ɗe gë iciw̃ gë iciw̃.
8 Gër angol and kën ñat yo do ɓela ɓën enun kwëtaya, yambindën er kënun yël in.
9 Pakënindënëɓi ɓëŝëxwëra ɓën do pelindënëɓi ɓela ɓën mëne owun or Kaxanu
ol ñatënëgu këɓi.
10 Ɓarikan gër angol and kën ñat do ɓela ɓën eni ŋëp enun kwëtaya, yeyin gër
ɓakwëndaya ɓandeɓën, en de:
11 “Obar od angol andewën od lëkak gër osapar oreɓi oŋ këmi fëxwëcand. Nangin
mëne owun or Kaxanu ol wẽ̈law bami ŋëŝ gër ndewën ro.”
12 Ga re këme yatir kiti, ɓër lëg bax gër Sodom ɓën këɓi sax gë ɓela ɓër angol aŋo
ɓën✡».

End ɓangol ɓand Koraseŋ do gë Betësayida eŋ

13 «Eñëŋënax etëm këŋun wëcan wën ɓela ɓër lëgëk gër ɓëngol ɓënd Koraseŋ do
gë Betësayida ɓën! Kido ɓecarax ɓend ri këme gër ndewën ɓeŋ wat bani ɓela ɓër
gër owar or Tir do gë Sidoŋ ɓën, anëka fo nëngwët doni ola oreɓën ol do eni denitara
në end ɓeñëŋënax ɓendeɓën mocuɗa ojaɓote do moñëpa gër eyëwën.
14 Mëŋ ex yatir kiti, ɓela ɓër lëg bax gër owar or Tir do gë Sidoŋ ɓën aɓi copa na
ang këŋun ŝopa wën ak.
15 Do wën ɓela ɓër gër angol and Kafarënawum ɓën, ako nde yëla kën yaŋ gër
orën këŋun fela Kaxanu? Ɓëtëdëŋ, gëɗ gër wur ir ɓëŝësëk këŋun lat.
16 Ar këŋun ɓaxët an wëno ɓaxët ke do ar këŋun ɓeŝ an wëno ɓeŝ ke. Ar ke ɓeŝ
an, në eɓeŝ eŋo ar lawẽ̈nëgu ke an.»
17 Ɓësëfan ofëxw ocongoxi gë ɓëxi ɓër lawẽ̈n baɓi Yesu ɓën ɓakaraw këni gë
onënga fo do këni rend: «Axwën, ado ɓëyël ɓën dëŋ ari bani rind er këmëni fel
gër owac̃ orey in.»
18 Yesu yaka këɓi: «Awat bamo watënd Sindan ga ko latiw elod gër orën ang
ebingara fo.
19 Ayël yël këmun panga iŋ enëɓi bëñaxënënd ɓandën ɓaŋ, oxwël ol, do gë ɗek
panga ind arangoỹëra iŋ, do eñëŋënax aŋun gi na.
20 Ɓarikan nëngandëraleŋun end ga ỹëgw ko Kaxanu omac odewën ok yaŋ gër
orën eŋ, ɓari kërex gi na gayik ɓëyël kë rind er kën re in.»
21 Amëd aŋo, Yesu ỹëm ko gë onënga or yël baŋo Angoc Amënëk ol, ata ko rend:
«Aŝëkwa këmi ŝëkwand Faba, wëj Axwën ar orën gë ebar an gayik aŝon ŝon këyëɓi
ɓeŋo ɓërenik ɓën, ɓër gë onden ɓën, do nangën këyëɓi ɓërëtoc ɓën. Eyo, Faba
mondako ebax anjëlan andey aŋ.

✡ **10:12 10.12** Añanar 19.24-28

22 Faba seɓën ke ɗek ɓeỹ ɓën, do ang nang ke wëno Asëñiw̃ ak, ala axe nang ex
na mondako. Ɓëte ang nang këmo wëno Asëñiw̃ ak, ala aŋo nang ex na mondako.
Wëno do gë ar ỹandi ke mo nangën an fo, nang këmo.»
23 Ga ŝena ko gand ɓësëfan, fel këɓi: «Nëngandëraleŋun wën ɓër kë watënd er
kën watënd in!
24 Ga re këme, ɓëlaw̃ënel ɓëranjëm do gë ɓemun ɓendanjëm ỹandi baɓi eni wat
er kën watënd in, ɓari ani wat ex na. Aỹandi ỹandi baɓi eni wël er kën wëlënd in,
ɓari ani wël ex na.»

End apënëtal and Asamari eŋ

25 Ata yow ko na aŝalen eŋo di atëy. Ẅëka këŋo: «Asëyali, inew̃a këme ri me
cotaxën aniyan and din aŋ?»
26 Yesu yaka këŋo: «Ine ỹëgw këni gër acariya? Wëj ine fën këy?»
27 Yaka ko aŝalen an: «Ŋanëlo Kaxanu, Axwën arey an, gë yomb irey ak ɗek, gë
anjëlan andey ak ɗek, gë panga indey ak ɗek, gë aniyan andey ak ɗek. Do ɓëte
ɓalindëlexi end aŝandax eŋ, ang ki ɓalënd end gaf irey ak.»
28 Re ko Yesu: «Ata ŝenene yaka këy! Diyind mondako ata këy ŝot aniyan and din
aŋ.»
29 Ɓarikan aŝalen an ga ỹandi këŋo exo masinaya mëne ar ŝenene hi ko, w̃ëka
këŋo Yesu: «Do noỹo wa ex aŝandaw̃ën an?»
30 Ata Yesu yaka këŋo: «Mondako bax end asoŝan ar xani bax gër Yerusalem do ko
yend gër Yeriko. Ħat ko në er xaŝ bani ɓërek ɓëxeỹax gër fëña. Ga raɗën këno, sëra
këno, xandëra këno ɗek oỹënga oŋ. And xëm këno xali ɓel ko aŋ, seɓ këno ɓëɗëcët
gër ebar, në emëkw na fo do kwël ye këni.
31 Nangërëxe eŋo, aŝaɗaxan aɓat ko yend ɓëte fëña ir ond gër Yeriko in. Ga ŝanan
këŋo ala ajo, ɓeŝ këŋo kwël gë enëkona këm.
32 Ħatëgu ko ɓëte na arandëẅëra and Lewi. Ga wat këŋo ala ajo, mëŋ ɓëte ɓeŝ
këŋo gë enëkona këm.
33 Ɓarikan and ñatëgu ko Asamari na gër ed hi baxo ala ajo aŋ, wat këŋo ɓëɗëcët
gër ebar. Ata xaỹënan këŋo.
34 Ga sëka këŋo, fëxwëcëra këŋo gë ngoy ed sembaỹëra ko el. Ɓëte nëmëra këŋo
gë ogu, fëlëndëran këŋo. Fela këŋo, xwët këŋo yaŋ gër fali irexëm, do kwël w̃ëla
këŋo gër iciw̃ ind ɓëliyer eŋo korax.
35 Ga xeyëk, Asamari an yëpët ko ɓatama ɓaki ɓand koɗi yël këŋo axwën iciw̃ ind
ɓëliyer an do re ko: “Koranële ala ajo. Angëmëne koɗi ir yël këmi in ax gi ex na
gwac, gwëre mi ŋatati yatir këme ɓakaw.”»
36 Yesu ga ñata ko apënëtal aŋo, w̃ëka këŋo aŝalen an: «Gër ɓela ɓësas ɓër sëk
baŋo ala ajo, ar fe wa hik aŝandaw̃ arexëm an?»
37 Yaka ko aŝalen an: «Ar xaỹënan baŋo an.» Ata re ko Yesu: «Awa wëj ɓëte yel
ey dixënd mondako.»

End Marët do gë Mari eŋ

38 Ga këni ye Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën, ñat këni në ingol. Ga xaca këɓi asoxari
ar bano w̃acënd Marët, w̃ëla këɓi gër ndeɓën.
39 Marët gë iminëm itoxari ebaxo do bano w̃acënd Mari. Mari ỹëpa ko gër osapar
or Axwën do këŋo ɓaxëtënd.
40 Ata Marët mëŋ ko xëlënd gaɓat gër atoxari. And sëka ko gër Yesu aŋ, re ko:
«Axwën, aỹapan nde ỹapan ki ga seɓ ke Mari gaɓat gër atoxari? Pelëlo wa exe
dëca.»
41 Yaka këŋo Axwën an: «Marët, Marët, wëj er këy rendërand do këy xëlënd gër
edi ed ɓeɓëranjëm.

42 Xarak emat ỹapëk exi ɓalënd gër aniyan. Eŋo sana ko Mari do ala ax gi ex na ar këŋo xan.»

11

End Cale eŋ

1 Akey amat, Yesu bax ŝalerand gër ed ebani gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën. And ñata ko aŋ, asëfan aɓat w̃ëka këŋo: «Axwën, tëy·alilëɓo wa cale iŋ ang sëy·ali këɓi Ŝaŋ Batis ɓësëfan ɓërexëm ak.»
2 Ata re ko Yesu:
«And kën ŝalend aŋ, deyindën:
“Faba, nangëralexëni ɗek mëne ow̃ac orey ol ow̃ënëk ex
yowëlex owun orey ol!
3 Yëlindëɓo key yo key er këmi yamb in!
4 Teɓanindëɓo ɓamena ɓandeɓi ɓaŋ,
Ang këmëni seɓanënd ak ɓiyi ɓëte ɓela ɓër këɓo w̃enanënd ɓën.
Këreyëɓo teɓeli na eñëŋënax eŋ”.»
5 Yesu ɓaŝ ko ɓëte: «Cale iŋ er wëndërëk gë endey end ala ar yek gëmëɗ gër lawo irexëm eŋo kara: “Lawo, yëluye wa ɓamburu ɓatas.
6 Lawo iram ñatëguk gër ndeɓi, do amo cotën ex na er ko yamb in.”
7 Angëmëne lëf gër ed laki ko yakaw ko lawo irexëm mondako: “Wëj, këreyëɓo nëngëtëra na ɗe, ebët el anëka fëra këmi, wëno gë oɓaŝ oram ol anëka lakira këmi, ame kor na me kani mi yël ɓamburu.”
8 Ga re këme, ala ajo axani ko xani eŋo yël er këŋo xarand lawo irexëm in. Ga këŋo lëɓëlëɓa ko xanixën eŋo yël ɗek ɓeɓër këŋo xarand ɓën, ɓari ax gi ex na ɗe gayik lawo irexëm exo.
9 Do wëno mëŋ këme rexënënd: “Karayindëno Kaxanu eŋun yëlëraxën, calayindën en cotaxën, tëmbindën enun përëtënaxën ebët el.”
10 Gayikwa ar kë xarand an, ayël këno yëlënd; ar kë ŝaland an, aŝot ko ŝotënd, do ar kë sëmbënd an, afërëtën këno fërëtënënd ebët el.
11 Ang hi kën ro ako, sëm ir itox nde exëna ir këŋo yël andën asëñiw̃, xarak ekan xara këŋo?
12 Ba eŋo yël ekwël, xarak eñeŋen xara këŋo?
13 Angëmëne ang xwëj kën yo, anang nang kën eyël ed er yek oɓaŝ orewën el, kaŝ ex ngwa Kaxanu, mëŋ ar hik yaŋ gër orën an, ayël këɓi yël Angoc Amënëk aŋ ɓër këŋo xarand ɓën.»
14 Ata Yesu këŋo nëcëtënd angoc añëŋënax në amuma. And ŝan ko angoc añëŋënax aŋ, ala an ỹana ko ko yeyandërand ŝenene. Ata ɓela ɓën ang ebani amëxwër ak ŝarandëra këɓi.
15 Barikan ɓërëmar këni rend: «Wëni ba ax gi ex na nde gë panga ind Ỹëngëtir iŋ, emun end ɓëyël eŋ këɓi nëcëtënd ɓëyël ɓën!»
16 Bëte ɓêŝëxen këni ŝaland eno di atëy·. W̃ëka këno eɓi din ecarax eni nanganaxën mëne gër orën xaniw ko.
17 Ga nang ko Yesu ang bani yëland ak, re ko: «Angëmëne ɓela ɓër owun oɓat eɓi kucarënd, owun olo alati kë lati, do ɓëciw̃ ɓëŋ ex yëcar imat imat.
18 Angëmëne Sindan eɓi merelind ɓër ex gër owun orexëm ɓën, mondake ke ɓayi owun orexëm ol gayikako kën rend mëne gë panga ind Ỹëngëtir iŋ këmëni nëcëtënd ɓëyël ɓën?
19 Angëmëne wëno gë panga ind Ỹëngëtir iŋ këmëni nëcëtënd ɓëyël ɓën do oɓaŝ orewën ol cëŋ, gë panga ind noỹo kënëɓi nëcëtënd? Mëŋ rexën këme oɓaŝ orewën ol fo këŋun xiti!

20 Ɓarikan angëmëne gë panga ind Kaxanu iŋ këmëni nëcëtënd ɓëyël ɓën, awa wën anëka ñatënëgu këŋun owun or Kaxanu ol.
21 And ko nëkonand ala ar gë ojaw̃ aŋ yangana irexëm gë oỹënga or emer aŋ, ɓeɓër ŝotëra ko ɓën aɓayi këŋo ɓayi.
22 Ɓarikan, angëmëne ala ar xuca këŋo ojaw̃ exo yow do eŋo kor, ata këŋo xwëca ɗek oỹënga or emer or xwëta ko eŋ, do eɓi yëlëra ɓela ɓën ɓeɓër xan këŋo ɓën.
23 Ar ami ɓar ex na an, ar angoỹëra andam ex. Do ar ɓayik axe dëcand na eɓar an, në eyëc exo.»

End angoc añëŋënax eŋ

24 «And ko ŝan angoc añëŋënax në ala aŋ, gër ed timëriŋ ko yend exo calarax ateyëtaya. Angëmëne axo cot ex na, ata exo yëlara: “Bakaleme tan gër iciw̃ indam, gër ed ŝanëgu këme!”
25 And ko ñat aŋ exo tëk wacaca, ga fat këni do ỹaŋën këni.
26 Ata eɓi yen ɓangoc ɓanjongëɓaki ɓacëxe ɓand xuca këŋo oxeỹ, eni ɗil, do eni ɗëg lëf gër ala ajo. Awa ala ajo exo torond nëmëc ang baxo sorond añanar ak.»
27 Ga ko yeyan mondako Yesu, asoxari aɓat gër amëxwër, ɓacan këŋo: «Nëngandëraleŋo asoxari ar rëw̃ ki do yerin ki an!»
28 Yaka këŋo Yesu: «Ey dedo wa, nëngandëraleɓi ɓër kë ɓaxëtënd eyeyan ed Kaxanu do këni rind er rek ɓën!»

End amatinali acaraxik eŋ

29 Amëd aŋo bani ỹëmbërëgund kaŝ-kaŝ ɓela ɓën do këno xetand Yesu. Ata na ỹana ko ko rend: «Ɓela ɓër gë okey oko ɓën ɓëỹëŋënax exëni do këne w̃ëkand ecarax. Ecarax end rin baŋo Kaxanu Yonas eŋ fo këni wat, ax gi ex na ecëxen.
30 Ang hi baxo Yonas amatinali gër Ɓëninif ak, mondako fo këme hi wëno Asëñiw̃ ar ala an amatinali gër ɓela ɓër gë okey oko.
31 Emun etoxari end gër ebar ed Saba eŋ, axani ko xaniɗ yatir këɓi xiti Kaxanu ɓela ɓër gë okey oko ɓën. Anëp këɓi nëpëɗ gayik mëŋ në ebar ed caw xaniw baxo yow ko gër Yerusalem eŋo mëkara Salomoŋ, emun end gë orenik osëm eŋ. Xarak wëno Asëñiw̃ ar ala an wa xuca këŋo Salomoŋ.
32 Ɓëninif ɓën axani këni xaniɗ, yatir kiti, enëɓi nëp ɓër gë okey oko ɓën gayik ɓën anëngwët nëngwët bani ola oreɓën ol ga wël këni epemëra ed Yonas el. Xarak wëno Asëñiw̃ ar ala an xuca këŋo Yonas.»

Amatinali and lambo aŋ

33 «Ala ax pëtënënd na lambo do exo kwët në er ɓeŋ ba exo ŋoɓ gë enëp. Ɓarikan yaŋ gër akaw̃aya ko xaw̃ eɓi ŋoɓaxënënd ɓër kë lilënd ɓën.
34 Ɓangës ɓandey ɓaŋ ex lambo ir eman in. Angëmëne ɓamëngw ɓayik ɗek eman kë xërikëra. Ɓari angëmëne ax ɓëngw ex na, ɗek eman kë hi gër ecamëɗan.
35 Awa titinal këdi kë nëngwëta angoɓen andey aŋ ecamëɗan.
36 Angëmëne ɗek eman endey eŋ xërikërak xali gë beɓët iɓatak ax gi ex na gër ecamëɗan, ɗek kë xërikëra ang kë xërikërand sam exi ŋoɓand lambo ak.»

End Ofariseŋ do gë ɓëŝalen eŋ

37 Nand baxo yeyan Yesu mondako na, fariseŋ iɓat xara këŋo exo ma eni yambërax gër ndeɓën. Ga ñat këni, ỹëpa këni gër añambëraya.
38 Ata fariseŋ in ŝaran këŋo mbaŋ ga wat ko mëne Yesu axo neɓara bana ang rëp bax ak ɗamana eni yambëraxën.
39 Ata Axwën Yesu re ko: «Wën ofariseŋ ok, ed fac-fac el kën w̃ënënayand ang ar kë neɓënd odëyamb ed fac-fac el fo, xarak ed lëf-lëf el ɗek ɓuyarëk. Lëf gër ow̃ëkw orewën ñamba ind ɓela, do gë oxeỹ fo xëñëk.

40 Ata wën ofariseŋ ok and an yëlarand na dëŋ ex ɗe! Ax gi ex na nde Kaxanu ri këŋo ala an gë eman do gë emëkw?
41 Yëlërayindënëɓi ɓëxaỹënaxik ɓën gë emëkw epeŝax, ata fo kën hi ɓëw̃ënëk.
42 Bari aŋun ye ex na wën ofariseŋ ok! Aw̃aŝ këno w̃aŝënd Kaxanu dim ir esëngëng in, ir egwërend in, gë ir ɗek ɓeɓëlëg ɓeɓër ex në andëɗa ɓën, do kën langanganënd or ŝenene ol do gë aŋana and Kaxanu an! Ɓeŋo don rind nëmëc, kwëyarëxe ɓeɓër ɓayik ɓën.
43 Aŋun ye ex na wën ofariseŋ ok gayik ɓon ñan kën eñëpa ed gër ed kënun wat ɓela ɗek el, lëf gër ɓaciw̃ ɓacaleya. Ɓëte ɓon ñan kën enun cëmarand gër ɓapedëraya.
44 Wën aŋun ye ex na gayik ang ɓañeg ɓand lëmayak, do këni wëñërand ɓela nangërëxe fo hi kën!»
45 Ata aŝalen yeyaneli këŋo Yesu: «Asëỹali, ang këỹ yeyanënd ako, ɓiyi ɓëŝalen ɓën këỹëɓo ŝirënd ɓëte.»
46 Ata yaka këŋo Yesu: «Wën ɓëŝalen ɓën ɓëte, aŋun ye ex na gayik ang kënëɓi sëỹalind ɓela ak mbaŋ siɓëk, xarak wën gë tëkër ak an tëỹind na en tëf er kën rend in.
47 Wën aŋun ye ex na gayik wën kë ɓayënd ɓañeg ɓand ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu ɓaŋ xarak ɓëxarëk ɓërewën ɓën dëŋ law̃ këɓi!
48 Awa wën ex otede od ɓëxarëk ɓërewën ok. Ga kën ɓayënd ako ɓañeg ɓaŋ, aña̱n ñan kën ɓeɓër ri këni ɓën. Ɓën law̃ kënëɓi ɓëlaw̃ënel ɓën, wën kën ɓayënd ɓañeg ɓandeɓën ɓaŋ!
49 Mëŋ rexën ko Kaxanu gë orenik orexëm ol: “Alaw̃ëneli këmëni law̃ëneli ɓëlaw̃ënel ɓëram ɓën do gë oparëxanda odam ok. Ɓarikan mar enëɓi ɗaw̃, mar enëɓi dixëra,
50 mëŋ këmëni xitixën ɓela ɓër gë okey oko ɓën, do mëni mëka end oŝat or ɗek ɓëlaw̃ënel ɓër law̃ëra kënëɓi ɓëxarëk ɓëreɓën eŋ, elod ga ỹanak ngwën iŋ.
51 End oŝat or Abel eŋ këmëni ỹana emëka el do me ŋata end oŝat or Sakari eŋ, mëŋ ar law̃ këno gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu an, fëco angëɓ fëco ebët. Aw̃ëka këmëni w̃ëka ɓeŋo ɓela ɓër gë okey oko ɓën.”
52 Etëm hi këŋun wën ɓëŝalen ɓën! Acoketaya and onangëran aŋ rëxët kën. Wën dëŋ an ɗilënd na, ɓëte ɓër ỹandi këɓi eni ɗil ɓën, anëɓi teɓënd na eni ɗil.»
53 And ŝan ko Yesu na gër iciw̃ ind fariseŋ aŋ, ɓëŝalen ɓën do gë ofariseŋ ok ga xoỹën këno xali, ỹana këni këno w̃ëkarand ɓendanjëm.
54 Mama bano w̃ëkarand mondako exo yakaxën gë etëỹ edexëm el dëŋ end këno ɓonaxën eŋ.

12

End ɓëconëŝon eŋ

1 Ga xucak eŋo, ɓela ɓën ɓarërëgu këni owëli owëli gër Yesu xali hi këni amëxwër atëm, do këni w̃ëñelirënd. Ata këɓi felënd pere ɓësëfan ɓërexëm ɓën mondako: «Kwëỹëtayin lewir ir ofariseŋ in, gayikwa ɓën ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi këni.
2 Asorora fo këni sororand, gayik er këni ŝonënd in ax bo na, do end ɓeŋ ax bo na.
3 Mëŋ ex, end kën yeyan gëmëɗ eŋ, goyat këni wëlëra; end kën nëkënëkar lëf gër ɓanakaya ɓand lëngwe eŋ, yaŋ gër oyur këni femëra.
4 Wën oɗawo ok këmun felënd: Kërenëɓi camënd na ɓër kë law̃ënd eman fo ɓën.
5 Afel këmun fel ar ỹapëk eno camënd an. Camino ar sam eŋo ɗaw̃ ala an, exo cot or gapak or exo ɗap enjëw̃ eŋ gër xoɗux. Awa ajo ex ar ỹapëk eno camënd an.
6 Ax gi ex na nde afan kënëɓi fanënd ɓënder ɓënjo ɓatama ɓaki? Ɓari Kaxanu inder gimatak aŋo kwëyand na.

7 Ado aye nang ko Kaxanu ɓemban ɓenjëgwe hik gër ogaf odewën. Mëŋ ex, këren yëdarand na. Asëfan aɓat aram xurik ex këɓën gë ɓënder ɓëndanjëm.»

End eyeyandëran ed sam-sam eŋ

8 «Ga re këme, ar kë reyand yo poyoma mëne aram hi ko, wëno Asëñiw̃ ar ala an mondako fo këme ỹana me deyand endexëm eŋ gër omeleka od Kaxanu.
9 Ɓarikan, ar ke yaxëta poyoma an, mondako fo këmo yaxëta gër omeleka od Kaxanu.
10 Do ar ke yeyanan yo aỹëŋën, wëno Asëñiw̃ ar ala an, Kaxanu aseɓan këŋo seɓan. Ɓarikan, ar këŋo ŝir Angoc Amënëk an, eteɓan axo cot na.
11 And kënun ỹana enun mëlarand kiti ed ɓaciw̃ ɓacaleya ɓand ɓëŝëwif aŋ, do gër ɓër gapak, këreŋun yëɓund na end mondake kën yakaɗ eŋ.
12 Angoc Amënëk aŋ këŋun felëɗ amëd aŋo dëŋ ang kën yakaɗ ak.»

End apënëtal and ar gë napul eŋ

13 Gër amëxwër, ala yeyaneli baŋo na Yesu, re ko: «Asëyali pelëlo aɓaỹe exe cet er seɓëtan kënëɓo ɓëxarëk in.»
14 Yesu yaka këŋo: «Noỹo ri ke wëno axiti arewën, ba arëc arewën?»
15 Na ex fel këɓi ɗek ang ebani ak: «Eŋan ed koɗi el ax ye ex na, gër ga ex yo kwëỹëtayin! Ala an, ang këŋo yera yo ax gi ex na napul in kë lëkaya aniyan andexëm aŋ.»
16 Ata ŝom ko gë apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ar gë napul an. Ga ỹandëra ko, ŝot ko xali eyamb el.
17 Wëlan këŋo ang ko w̃ëxëta ak. Ga laki ko gëmëɗ, ko yëlarand: “Mondake këme ri eyamb elo? Në ine këme w̃ëxëta?
18 Yo! Anëka nang këme ang këme ri ak. Owur oŋ këme yam me ɓay or nëmëc oŋo ex këñaxën ɗek eyamb edam el do gë napul iram in.
19 And këme ri mondako aŋ do mo pel enjëw̃ endam eŋ: dodo wëno anëka yera ke! Napul iram in mbaŋ ex, ɓëniy ɓëndanjëm ke nëka. Gogo oŝeɓ do gë ayamb alaki fo ɓayi ke!”
20 Na rew ko Kaxanu: “Ata wëj and ay yëlarand na dëŋ ex ɗe! Gëmëɗ go dëŋ këme xana enjëw̃ endey! Do er w̃ëxëta këy ijo noỹo wa kë xwën?”
21 Mondako këŋo hi ar xwëndak eɓar ed napul fo an xarak aŋo ɓalënd na end Kaxanu eŋ.»
22 Ata Yesu fel këɓi ɓëte ɓësëfan ɓën: «Mëŋ këme rexënënd, këren dendërand na end aniyan andewën eŋ, end er kën yamb eŋ, ba end er kën ŝuɗa eŋ.
23 Ax gi ex na nde aniyan and ala aŋ xëɓënëk nëmëc gë eyamb yamb in, do eman eŋ nëmëc ɓanjëm ɓaŋ?
24 Ax gi ex na nde anang nang kënëɓi ɓaŋërak ɓaŋ: ani ñandërand na, ani kanarand na. Ani gi ex na gë owur, ani gi ex na gë ɓacac. Ɓarikan, Kaxanu alëɓa këɓi lëɓand. Xarak, wën xucak ex këɓën gë oŝël ol.
25 Gako wën ang hi kën ako, noỹo wa kë xor exo ɓaŝa ɓakey gër aniyan andexëm gë odendëran?
26 Gayikako an kor na en cakën ɓakey ɓandewën ɓaŋ, ine kën rendëraxënënd end ɓeɓër ɓayik eŋ?
27 Kwitayin ang kë hind opëtëfët od ondës ak, ax diyenind na, ax ɓanënd na ɓacole. Ɓarikan mbaŋ kë yend owat ol. Ado Salomoŋ dëŋ, gë ɗek enjaran endexëm ak, mëŋ emun end gë napul isëm eŋ, abaxo ye na gwër fo gë ondës oŋo.
28 Wën ata ekwëta etil ŝot kën ɗe! Angëmëne Kaxanu mondako ko fëỹëpëỹënd ondës ond lëgëk doro gër apuỹ oŋ, xarak ecan gër xoɗux këni lap, kaŝ fo këŋun fëỹëpëỹ wën ɓëte!

29 Do wën, kërenŋun ɓund na ocal od er kën yamb, ba er kën ŝeɓ. Këren torond na
mama gër ɓanjëlan.
30 Enimin, ɓeɓijo ɗek, ɓela ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓën këɓi ɓalënd ocal ok. Anang
nang ko Sorix irewën Kaxanu mëne aỹap ỹapëk en cot ɓeɓijo.
31 Kemënayindën ocal od owun or Kaxanu ok, ata këŋun sënd ɓeɓijo ɗek.
32 Wën ɓër ex imëxwër ind sëf ke ɓën, këren yëdarand na. Wën yata këŋun Faba
gër owun orexëm.
33 Panin ɓacota ɓandewën ɓaŋ do koɗi in enëɓi yëlëra ɓëxaỹënaxik. Cëlayayin në
er ɓayik ax ŋesi na. Napul irewën in gil ex ir yaŋ gër orën gër ed ax kwët na: fën
gër ed arek ax gi ex na, oyame ani gi ex na.
34 Gayikwa gër ed ex napul irewën kë hind ɓëte anjëlan andewën aŋ.
35 Giyindën din ɓëw̃elëk, kapayindën enar eŋ, do oɗambo odewën ok ɓayilex ga
kë lëkënd.
36 Giyin ang ɓëriyenin ɓër ŝëni këŋo axwën areɓi an ga ye baxo ekana. And ko
ɲatëgu aŋ, eno përëtënaxën sam exo tëmbëgu gër ebët.
37 Nëngandërayindëleɓi ɓëriyenin ɓëjo, ɓër këɓi sëk ga ŝëni këno moñëpa ɓën!
Ɗal in këmun felënd, axwën an dëŋ kë nëmbara ɓanjëm ɓand andiyen, eɓi pel eni
ñëpara gër ed këni yambëra, do eɓi ɗëɓara.
38 Angëmëne exo ŋatëgu emëɗ ekarëk el, ba oxeya ol do eɓi tëk daŝërëxe, mbaŋ
këɓi nëngandëra ɓëriyenin ɓëjo.
39 Aye fëni këŋun, ar nangëk amëd and ko yow arek aŋ, aferëna ko ferëna, aŋo
teɓ na exo ɗil gër iciw̃ indexëm.
40 Wën ɓëte, këñënarayindën key yo key gayik ata këme ɲatëgu wëno Asëñiw̃ ar
ala an amëd and an yëla bana na aŋ.»

End apënëtal and ɓëriyenin eŋ

41 Na w̃ëka ko Piyer: «Axwën, ɓiyi nde këyëɓo rend gë apënëtal aŋo, ba ɓela ɗek
nde?»
42 Yaka ko Axwën an: «Axwën an anëngandëra këŋo nëngandëra end aw̃ëxëta ar
napul ar gë onden eŋ. Ga xwëta këŋo këŋo seɓënanaxën eyamb yamb in eɓi yëlënd
ɓërexëm ɓën in nand kë ỹapënd na.
43 Aye këŋo nëngandëraɗ ariyenin ar këŋo sëk axwën arexëm an ga ko ri er
seɓënan baŋo in.
44 Ɗal in këmun felënd, ata këŋo xwëtënan ɗek napul irexëm in.
45 Ɓarikan angëmëne xaɗëp ijo exo dend: “Axwën aram an cëŋ axo bo ex na ngëŋ
exo ŋatëgu”, do exo kwënda ekem ed okaɗëp ocandaw̃ otoŝan ok do gë okaɗëp
otoxari ok, do exo kwënda ɓëte oŝeɓ, gë ñambëran.
46 Ata ko w̃aỹiw axwën ar xaɗëp an yatir ɓayik axo yëla bana do në amëd and axo
nang ex na. Aŝew̃ëra këŋo ŝew̃ëra do eŋo narëndëra xali ang kënëɓi narënënd ɓër
gë oŋëpëgënan ak.
47 Xaɗëp ir kë nang aye er ñan ko axwën arexëm in do exo dind mama dëŋ xali
eŋo pënga, ɓacew̃en ɓandanjëm ko ŝot.
48 Ɓari xaɗëp ir ɓayik ax nang ex na an do exo dind ɓeɓër ax ñap ex na ɓën,
axwën aŋ tëkër fo këŋo ŝew̃. Ar seɓënan këno mbaŋ an mbaŋ këno w̃ëka exo deya
ba mondake ri ko. Do ar xwëta këno mbaŋ do fëxwën këno ɓeɓëranjëm an gë pit fo
këno nëỹali.»

End acapëra and në end Yesu eŋ

49 Yesu, ga ñata ko eŋo, re ko ɓëte: «Angoɗux yow këme me pëtën gër ebar, ako
ỹandi ke ex ɗëkëdo anëka.

50 Xoƀuyi or këme ƀuyi ol, toro ind këme soro iŋ ex. Ɓarikan, monëkan nëkan ke
ex ŋatëgu!
51 Ako nde yëla kën mëne eni cot ƀela ƀën angwëlëra aŋ yowaxënëgu këme gër
ebar ro? Ɓëtëdëŋ, ga re këme, axucarëra wa këƀi ỹana eƀi kucarërand në end owac
oram!
52 Mëŋ ex, në ekun ed ƀela ƀëco axucar këƀi xucar: ƀësas enëƀi kel ƀëxi, do ƀëxi
enëƀi mereli ƀësas.
53 Ɓëte në ekun eƀat, sëm in eƀi kucar gë asëñiw̃, do nëm in gë aƀiw̃. Ɓëte nëm ir
eñër in eƀi kucar gë asoxari ar asëñiw̃ an.»
54 Yesu fel këƀi ƀëte amëxwër aŋ: «And kën wat aŋar ga xaniwëk acëla-eñaŋ, ataŋ
kën rend: “Në eyow ex tëƀ iŋ.” Ata ex ŋat go.
55 Do and kë xaniw ekoc ambëtëƀ aŋ, are kën rend: “Ayëka kë yëka.” Ata ex ŋat
go.
56 Wën ƀëỹëŋënax ƀër kë laƀayand hi kën, mondake kën xorënd en nang ƀeƀër
kën watënd gër orën do gër ebar ƀën, do kën sëkwanënd eŋun pëni ƀeƀër ko rind
Kaxanu ƀakey ƀaŋo ƀën?
57 Do ine kën sëkwanaxënënd eŋun pëni er ỹapëk en dind in?
58 And këŋun xucar gë ala do en yend gër kiti aŋ, kemënal en ketën gër fëña fo.
Ketënin ɗamana en ŋat këdi këƀi fel axiti an eni mëla gër alëngw ar ƀënëkona exi
përax.
59 Ga re këme, ay can na nëcëtërëxe ɗek kodi̇ irey in xali gër biye ifelatar.»

13

End enëngwët ed ola eŋ

1 Amëd aŋo, ƀela yow bax na fel këno Yesu end Ɓëgalile ƀër law̃ baƀi Pilat eŋ. Er
fel ƀano mëne kwël gër ed ri këni ŝaɗaxa fo ƀar ko Pilat oŝat oreƀën oŋ gë or oyel
oreƀën oŋ.
2 Ata Yesu yaka këƀi: «Ako nde yëla kën ƀër ñaŝ kënëƀi ƀëjo xurik ex gi ƀëw̃endëran
gër ɗek ebar ed Ɓëgalile el?
3 Ɓëtëdëŋ! Angëmëne an nëngwët ex na ola orewën ol, wën ɗek mondako fo kën
nemi.»
4 Wëka këƀi ƀëte: «Ayëla nde yëla kën mëne ƀela epëxw gë ƀënjongëƀësas ƀër
nemik ga wëcan këƀi ƀaciw̃ ƀatëndëndër ƀand gër Silowe ƀaŋ, xurik eni mendëra
gë ɗek Ɓëyerusalem ƀën?»
5 Yaka ko mëŋ fo: «Ɓëtëdëŋ! Angëmëne an nëngwët ex na ola orewën ol, wën ɗek
mondako fo kën nemi.»

End apënëtal andan eŋ

6 Yesu fel këƀi ƀëte apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ala ga rëɗ ko andan gër
andëɗa and reseŋ andexëm. And niyitak aŋ, yow ko exo kwëca ondan oŋ, sëk ko ax
dëw̃ ex na. Yow ko ƀëte iniy ikënëm sëk ko mondako fo.
7 Ga ƀakaw ko iniy itasën iŋ sëk ko mëne andan aŋ ax dëw̃ ex na. Ata fel këŋo aŝën
ar andëɗa an: “Elod ƀëniy ƀëtas këme yowënd gër ekwëca ed fig ƀari ame tëkënd
na ga rëw̃ëk. Ŋoŝël tan, ebar fo kë nexënënd.”»
8 Ata yaka këŋo: «Axwën, and doyijo aŋ, teƀël! Wëno, anac këme nac jey do me
di ndëƀur iŋ.
9 Ɓamat ŝana arëw̃ kë rëw̃. Angëmëne ax dëw̃ ex na, gwëre ey ŋoŝëɗ.»

End asoxari aseỹik eŋ

10 Yatir akey and eteyëta ed Ɓëŝëwif, Yesu baƀi sëyalind në aciw̃ acaleya.
11 Yatijo asoxari ar seỹin bano ƀëyël elod ƀëniy epëxw gë ƀënjongëƀëtas yow
baxëna na. Arëngwën rëngwën bano, do abaxo xor na gë tëkër ak exo dëngwëta.

12 Yesu, ga wat këŋo asoxari ajo, re ko: «Wëj, doro këy fak!»
13 Na ex ñëmba, ataŋ asoxari an rëngwëta ko, do këŋo ŝëkwand Kaxanu.
14 Ata xoỹ ko alëngw ar aciw̃ acaleya an gayik Yesu afakën fakën këŋo aŝëxwëra an yatir akey and eteyëta. Fel këɓi amëxwër aŋ: «Bakey ɓanjongamat ex ɓand andiyen ɓaŋ, yowëndën enun pakën ɓakey ɓaŋo, ɓari ax gi ex na gë akey and eteyëta!»
15 Axwën Yesu yaka ko: «Wën ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand hi kën! Ax gi ex na nde ala kala, yatir akey and eteyëta, afët këŋo fëtënd engaŝ endexëm eŋ, ba fali irexëm in eŋo mëla gër añambëraya, do gër ed ko ŝeɓ men?
16 Asoxari ajo, ar andëw̃ëra and Abëraxam ex do Sindan fok baŋo mondëngw elod ɓëniy epëxw gë ɓënjongëɓëtas. Mondake wa ɓayik aŋun ñapan ex na mopët yatir akey and eteyëta?»
17 Ga ko yeyan mondako Yesu, ŝëfënandëra këɓi ɗek ɓër ŝus baŋo ɓën. Barikan, ɓëranjëm nëngandëra baɓi gër amëxwër ga këni wat ɗek ɓenjekax ɓend baxo rind ɓeŋ.

End apënëtal and atëx and mutarëd eŋ

18 Yesu re ko ɓëte: «Gë ine wëndërëk owun or Kaxanu ol? Gë ine këme w̃atinali?
19 Watin gër wëndërëk in: ang enjëlir end mutarëd end neɗ ko ala në andëɗa andexëm fo ex. Ga lëgëk, rafëk, ata oŝël or gër orën ol yëlëra këni gër ɓenini.»
20 Ŝom ko ɓëte: «Gë ine këme w̃atinali ɓëte owun or Kaxanu ol?
21 Watin gër wëndërëk in: ang lewir ir nëgali ko asoxari gë pix ga sëyi ko okilo otas fo; and wëtëk aŋ fufëk ɗëm.»

End ebët ed mërey eŋ

22 Yesu, ga ko ye ond gër Yerusalem oŋ ko xucand ɓangol ɓaŋ: ɓaŋo ɓatil, ɓaŋo ɓatëm, do këɓi sëyalirand.
23 Ata w̃ëka ko ala: «Axwën, mbaŋ nde exëni ɓër kë fex ɓën?» Yaka ko Yesu:
24 «Kemënayin en ɗil gër ebët ed mërey. Ga re këme, ɓëranjëm këɓi xacëraɗ eni ɗil ɓari ani korëɗ na.
25 And ko xani axwën iciw̃ an do exo përa ebët aŋ xarak wën fac ɓayi kën, ata kën ỹana en tëmbënd do eno macënd: “Axwën! Axwën, përëtënëlëɓo!” Ata këŋun yakaw mëŋ: “Wën noɓën ex wa? Wëno amun nang ex na ɗe?”
26 Do wën en dend: “Kwital wa, gë ɓiyi ga bane yambërande do bane ŝeɓërande andamat, gër opëña od angol andeɓi do bayëɓo sëyalirand.”
27 Ata eŋun yakaw ɓëte: “Ga re këme, ame nang ex na ba feye xaniw kën. Ado pacanaxëne wën ɗek ɓëw̃endëran ɓëjo.”
28 Awa and kënëɓi ỹana enëɓi watënd ɓëxarëk ɓërewën aŋ: Abëraxam, gë Isak, gë Yakob do gë ɗek ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu ɓën lëf gër orën, xarak wën fac lap kënun, ata kën ỹana en tesënd do en ŋatayand eɓasa el.
29 Bër kë lil gër orën ɓën, er këni yowëraw: ɓëjo apën-eñan, ɓëjo acëla-eñan, ɓëjo ambëng, do ɓëjo ambëtëɓ. Bën kë hi gër ñambëran.
30 Awa mëŋ ex ɓemban ɓën kë hi ɓëlëngw do ɓëlëngw ɓën ɓemban.»

End Yerusalem eŋ

31 Amëd aŋo Ofariseŋ sëka baŋo Yesu, do fel këno: «Erod në ecala exi! Angëmëne ay gër ex na, alaw̃ ki law̃!»
32 Yesu yaka ko: «Yeyin eno pelëx yakëra ijo, doro gë ecan në enëcët emëni ɓëyël ɓën gër ɓela, do në epakën emëni ɓëŝëxwëra ɓën, nambik këme ñata ɗek.
33 Awa doro gë ecan ỹapëk me kuca, nambik me ŋat gër Yerusalem gayik ax mënd ex na alaw̃ënel ar Kaxanu exo cës në angol acëxe.»
34 Ata Yesu ko ỹaw̃ënd angol and Yerusalem aŋ: «E Yerusalem, wëj këɓi law̃ënd ɓëlaw̃ënel ɓën do wëj këɓi fëtërand gë oxaỹ xali eni cës ɓër ki law̃ëneligund Kaxanu

ɓën. Wëno aỹandi baxe ỹandi mëni ɓar oɓaŝ orey ol ang këɓi ɓarënd ecare oɓaŝ orexëm ɗila gër obafe odexëm ak. Ɓari wën an aŋun ñandi ex na.
35 Awa Kaxanu aỹaŋëta ko ỹaŋëta angol andewën aŋ. Ga re këme, ane wat na xali yatir kën reɗ: “Dodo ɓetalexo ar kë yowënd gë owac or Axwën an!”»

14

End aŝëxwëra eŋ

1 Akey and eteyëta ed Ɓëŝëwif ebax, Yesu ye ko në iciw̃ ind alëngw ar ofariseŋ eni yambërax. Ɓër ebax na ɓën këno nëkonand aye Yesu.
2 Aŝëxwëra hi bax na gër iciw̃ iŋo, ata këno sitinalind ba afakën këŋo fakën.
3 Ata Yesu w̃ëka këɓi ɓësëyali ɓëŝalen ɓën do gë ofariseŋ ok: «Mondake rek acariya andeɓi aŋ end akey and eteyëta eŋ? Aỹap nde ỹapëk epakën ed aŝëxwëra el?»
4 Ata ɓën xor këni. Yesu mëŋ, ñëmba këŋo aŝëxwëra an, fakën këŋo do fel këŋo exo maỹi.
5 Aŋo w̃ëka këɓi ɓëte: «Ang hi kën ro ako, noỹo këŋo seɓ cëpëtërëxe ataŋ asëñiw̃ ba engaŝ endexëm and ko lati polo në andu yatir akey and eteyëta aŋ?»
6 Kaŝ-kaŝ wëlan baɓi ang këni yaka ak.

End ñambëran eŋ

7 Ata Yesu fel këɓi apënëtal ɓër w̃ac banëɓi ñambëran ɓën ga këni xaŝër eno ketëna axwën ofëna an. Re ko:
8 «And ki w̃ac ala ñambëran aŋ, këreyëŋo ketëna na këdi ko ñatëgu ar xuca ki or gapak.
9 Mbaŋ ki ŝëfënan and këy xani ey ñëpax gër ŝaŋ aŋ.
10 Ɓarikan, and këni w̃ac në ñambëran aŋ, yel ey ñëpa gër ŝaŋ. And ko ñatëgu axwën ofëna aŋ, ata ki fel: “E lawo, tëkanaw ro!” Mondako ki rafën ogës od ɗek ɓela ɓër xetëra kën gër eyambëran ɓën.
11 Mëŋ ex ar kë w̃asinayand mëne ar gapak hi ko an, mëŋ fo këŋo ŝëfënan. Ar ɓayik ax dafënand na an, Kaxanu këŋo rafën.»
12 Yesu, ga ñata ko eŋo fel këŋo axwën ofëna an: «And këyëɓi w̃ac ɓela en yambëra ecemar ed goyat ba ed genëka aŋ, këreyëɓi macënd na oɗawo odey, ba ɓoɓinëx, ba ɓër nëng irey, ba ɓër gë napul, ba ɓëraketa andey gayik ɓën axor këni xor eni maŝën.
13 Ɓarikan, macindëɓi ɓëxaỹënaxik, ɓëseỹik, ɓëŝiw̃ëk.
14 Aye ki nëngandëra gayik ɓën ani cot na er këni w̃aŝën in. Kaxanu ki w̃aŝënëɗ yatir këni xani gër ecës ɓër ŝenene ɓën.»

End apënëtal and ñambëran itëm eŋ

15 Ga ɓaxët këno Yesu ga ko yeyan mondako, rew ko ala: «Nëngandëraleŋo ar kë hixeli gër ñambëran ind gër owun or Kaxanu an.»
16 Yesu yaka këŋo: «Mondako ri baxo ala ga w̃ac këɓi ɓëranjëm ñambëran.
17 And feyëtëra këni aŋ, law̃ën këŋo ariyenin aɓat gër ɓër w̃acëgu baɓi eɓi pelëx: “Yowën ngwa, anëka feyëtera këni.”
18 Ɓarikan, aɓat aɓat këni reyand okaya ga xey këɓi eni yaka. Aỹanar an re ko: “Wëno oŝënga yëc këme na do afo me ye me nëkonëgu. Axara xara këmi pelëxëyo axwën arey aŋ exe teɓan.”
19 Axinëm an re ko: “Oxey epëxw or ỹaneỹ yëc këmëni do afo mëni tëyi ekap el. Axara xara këmi pelëxëyo axwën arey aŋ exe teɓan.”
20 Re ko ɓëte aŝëxen: “Wëno cëŋ eceɗe fo ỹër këme, mëŋ ɓayik ame kam na me yeli.”

21 Ga ɓaka ko ariyenin an, felëx këŋo ɗek ɓeŋo axwën ofëna an. Ata mëŋ xoỹ ko
xali, do re ko: “Awa kucal ataŋ eyëɓi macëraw ɓela ɓën gër ɓakwëndaya do gër
ocanditëra. Macuyëɓi ado eni gi ɓëxaỹënaxik, ɓërëgoɓo, ɓëseỹik, ɓêŝiw̃ëk.”
22 Ga ɓakaw ko ariyenin an, re ko: “Axwën anëka w̃acëraw këmëni ang re ɓay ak,
ɓarikan yer ɓayik ɓañëpara ɓaŋ.”
23 Ata axwën ofëna an fel këŋo ɓëte ariyenin an: “Tëfël opëña ok, do tar okece ok,
nëỹaliwëyëɓi ɓela ɓën eni yow xali eni pëxw gër iciw̃ indam ro.
24 Ga re këme, ɓër felawëk ɓëjo gaɓatak ax tëyi na ecemar edam el.”»

End etëf ed Yesu eŋ

25 Amëxwër atëm baŋo sëfand Yesu. Ata ŝena ko fel këɓi:
26 «Ar ke sëf wëno an, ɓalindëleŋo endam eŋ nëmëc: gë end nëm gë sëm eŋ, gë
end alindaw̃ eŋ, gë oɓaŝ orexëm eŋ do gë end ɓoɓinëm eŋ. Ɓalindëleŋo ɓëte endam
eŋ nëmëc gë end aniyan andexëm eŋ dëŋ. Aŋo fo ko hixën enim asëfan aram.
27 Ar këŋo xey yo toro do gë ecës në end ow̃ac oram, axo kor na exo gi asëfan aram.
28 Ang hi kën ro ako, ar këŋo ỹandi exo ɓay ɓaciw̃ ɓatëndëndër an pere ko ỹëpa
exo pën koɗi in, exo nangaxën ba aĥataxën ko ĥataxën oɓay ol.
29 Angëmëne exo ñana oɓay ol do exo di mondako dëŋ orëɗa oŋ, do exo takëndër,
alëŝ këno ỹana eno ɗëŝënd ɓela ɓën.
30 Are këno ỹana eno dend: “Ala ajo anëka sëkwan ko ngëŋ oɓay ol, axo kor ex na
exo ŋata.”»
31 Yesu re ko ɓëte: «Emun end kë yend eŋo mereli ecandaw̃ eŋ, anëkon ko nëkon
ba awënd wëndëk gë ocoroɗa owëli epëxw odexëm ok eni cëxwar gë ar gë owëli
alapem an.
32 Angëmëne aŋo mëndan ex na, caw fo ko ɓayiw arangoỹëra an eɓi ɗaw̃ën ɓela
eno mëka mondake këni ri angwëlëra aŋ.
33 Mëŋ ex, ar ax teɓ ex na ɗek er ŝot ko exe tëfaxën an, axo kor na exo gi enim
asëfan aram.»

End ongal eŋ

34 «Ongal oŋ er ŝenene ex, ɓarikan and kë xac aŋ eɗap fo kë ɓayind?
35 Ongal okacax oŋ ofëcak ax gi ex na gër ebar, ɓëte ax gi ex na ndëɓur, alap fo ex.
Awa ar gë anëf an ɓaxëtëlexo.»

15

End apënëtal and ifeỹ eŋ

1 Akey amat, ɗek ɓësëf ɓër ŝagale ɓën, gë ɓëw̃endëran ɓën sëka këno Yesu eno
ɓaxët.
2 Ata Ofariseŋ ok do gë ɓëŝalen ɓën ga këno rena, këni rend: «Ajo er wata ko eɓar
ed ɓëw̃endëran eni yambëra gë ɓën.»
3 Ga wata ko Yesu, fel këɓi apënëtal aŋo.
4 «Ang hi kën ro ako, ala eɓi cot opeỹ këme do eŋo nem iɓat. Aɓi teɓ na nde ofëxw
ocongonax gë ocongonax ok gër apuỹ eŋo calaxën ir nem këŋo in? 5 And këŋo wat
aŋ, ata këŋo weniw gë onënga fo.
6 Do and ko ñat gër iciw̃ aŋ, eɓi macëraw ɓëcandaw̃ ɓëŋ do gë ɓëraketa ɓën, exo
de: “Ene mëkëñaraye w̃ac këmun, ifeỹ ir nem bamo in wat këmo!”
7 Awa ga re këme, mondako fo këɓi nëngandërand nëmëc Kaxanu gë ɓër hi këni
gër orën ɓën end aw̃endëran aɓat ar nëngwëtëk ola orexëm eŋ gë end ɓela ofëxw
ocongonax gë ɓëcongëɓënax ɓër ŝenene, ɓër ɓayik aɓi ɓal ex na eni nëngwët ola
oreɓën ɓën.»

End apënëtal and asoxari ar nemëk koɗi eŋ

8 «Angëmëne asoxari exo cot ɓatama epëxw ɓand koɗi do exo ɗapëta amat lëf gër
anakaya, ax gi ex na nde ata ko fëtën lambo exo pat aye iciw̃ iŋ gër ocal?
9 And ko wat aŋ, awac këɓi w̃ac ɓëcandaw̃ ɓëŋ do ɓësoxari ɓëraketa ɓën, eɓi pel:
“Ene mëkëñaraye w̃ac këmun, atama and koɗi and nem bame aŋ wat këme.”
10 Awa ga re këme mondako këɓi nëngandërand omeleka ok gër lëngw ir Kaxanu
and ko nëngwët aw̃endëran aɓat ola orexëm aŋ, do exo teɓ ɓeñëŋënax ɓend baxo
rind ɓeŋ.»

End apënëtal and itox ind nambërak eŋ

11 Ata re ko ɓëte Yesu: «Mondako ri baxo ala ar gë ocambenjar oki.
12 Akey amat, ŝambenjar iɓeja in fel këŋo sëm: “Faba, yëlële tan oŝet oram ol gër
napul ir këmi ɓëteliɗ in.” Ata sëm ŝetëndër këɓi.
13 Ga xeyërak, ŝambenjar iɓeja in nëmb ko ɗek er ŝot baxo in gë koɗi, do ye ko
kwël në ebar ed caw, gër ed nëxendërax baxo napul irexëm in gë eñac.
14 And nexën ko ɗek aŋ, ɓayi ko taxan. Ata fëtëk enjo gër ebar elo.
15 Enjo eŋ ga xumak, lil ko oxaɗac or ɓambëxwëbëxw.
16 Ɓandëmar ɗek baŋo ỹandind exo yamb er banëɓi xoɓënënd ɓambëxwëbëxw in,
ɓari ala abaŋo yël na.
17 Amëd aŋo fëris këŋo onden oŋ, ata ỹana ko ko yëlarand: “Aseɓ fo këni seɓënd
ecemar el ɓërandiyen ɓën gër ndeɓi. Do wëno këme rind me cës enjo eŋ ro.
18 Maỹileme saxëk. And këme ñat aŋ me de: E faba, aw̃enan w̃enan këmo Kaxanu
do aw̃enan w̃enan këmi wëj ɓëte. Ado wëno ame bo ex na itox indey! Këreye
macënd na asëñiw̃ën!
19 Gileme arandiyen andey fo.”
20 Ga yëlara ko na mondako, xani ko do kwël w̃aỹi ko. Caw fo ɓayiw baxo ga watëgu
këŋo sëm. Ga xaỹënan këŋo, xacëra këŋo gë ongër fo, w̃ega këŋo bëxiɓ gër egëla.
21 Ata re ko asëñiw̃: “E faba, aw̃enan w̃enan këmo Kaxanu do aw̃enan w̃enan këmi
wëj ɓëte. Ado wëno ame bo ex na itox indey! Këreye macënd na asëñiw̃ën!”
22 Ɓarikan, sëm fel këɓi ɓëriyenin ɓën: “Maraliwën acuɗ and gë oñaŋën aŋ.
Ɗënino anëna aŋ gër imasa, do peɗino ɓapeɗ ɓaŋ gër osapar.
23 Yeɓëguno engaŝ ekwëlëxwël eŋ, enëŋo ŋaŝe. Doro ofëna osëm këmo rin
asëñiw̃ën.
24 Yowën, er yëla bame anemi nemi ko ɓarikan w̃aỹiw ko aɓëngw. Anem nem
bamo ɓarikan anëka wat këmo.” Ata yowëraw këni ɓela ɓën gër ofëna.
25 Xarak ŝambenjar ixarëk in gër oŝënga hi baxo. And baxo w̃aỹi gër iciw̃ genëka
aŋ, wël ko angoŋ aŋ; ɓela ga këni wandëra gër yangana.
26 Ata w̃ac këŋo ariyenin aɓat eŋo mëka ba ine ex gër iciw̃.
27 Yaka ko: “Aɓinëx w̃aỹiwëk do gayik aɓëngw fo ñatëgu ko, sorix ñaŝën këŋo
engaŝ ekwëlëxwël eŋ.”
28 Mëŋ ga xoỹ ko na, ñisa ko kwël, ñëp ko exo ɗil gër iciw̃. Ata sëm ŝan ko eŋo
karaw.
29 Ga këŋo yifara exo ñat gër iciw̃, yaka këŋo: “Wëno ɓëniy ɓëndanjëm këmi
riyeninënd ang xaɗëp fo, elod ame ŋëp ex na ɓapela ɓandey ɓaŋ, ɓari elod aye
yël ex na imeci ind këmo yak wëno gë ɓëcandaw̃ën ɓëndam ɓëŋ!
30 Ɓarikan and ñatëgu ko asëñix aŋ, ñaŝën këyo yer engaŝ eŋ, xarak mëŋ yambëk
napul irey in gë ɓësoxari ɓëŝëxwëpëtaxik.”
31 Ata re ko sëm: “Oko asëñiw̃ën, wëj elod aye teɓ ex na do eram in er ey ex!
32 Ŋatëgu gër ofëna or rin këmo aɓinëx ir yëla bame anemi nemi ko ɓarikan w̃aỹiw
ko aɓëngw, anem nem bamo anëka wat këmo!”»

16

End apënëtal and awẽxëta ar kodi eŋ

1 Yesu fel këɓi ɓëte ɓësëfan ɓën apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ala ar ŝot baŋo
awẽxëta ar napul irexëm. Ga wata këno mëne awẽxëta ar napul an në enëxen exo
napul in, fut këno gër axwën arexëm.
2 Axwën an ga wac këŋo awẽxëta ar napul an do wẽka këŋo: “Ine këme wëlënd?
Deyal ang wẽlaya këy napul iram ak? Yeye exe nëkone gayik ay ɓayi na awẽxëta ar
napul iram!”
3 Damana exo teɓaxën andiyen, awẽxëta ar napul an re ko: “Mondake këme ri
gayikako axwën aram an në ekan exe andiyen and emëlaya ed napul aŋ? Ỹaneỹ in
axe yël ex na do okar ok aŝëfën ex.”
4 Ata re ko: “Yo anëka nang këme ang re këme ak ene dëcaxënënd ɓela ɓën ecan
ecan and këme seɓ andiyen and emëlaya ed napul aŋ.”
5 Ata wac këɓi aɓat aɓat ɓër ỹomëxara bax ɓën. Wëka këŋo aỹanar an: “Wëj,
yëgwe ỹomëxa bayo axwën aram an?”
6 Yaka ko: “Bapeya keme ɓand ogu ond olif.” Awẽxëta ar napul an re ko: “Awa
kanal ikayëta iŋ, gërëgako ɓapeya ofëxw oco fo këy wâŝ.”
7 Wëka këŋo axinëm an: “Wëj cëŋ yëgwe ỹomëxa bay?” Yaka ko: “Ojaɓote keme
od bële.” Fel këŋo: “Kanal ikayëta in, gërëgako ojaɓote ofëxw ocongosas këy wâŝ.”
Hata këɓi ɗek mondako.
8 Ata axwën an ŝëkwa këŋo awẽxëta ar napul asëmbak ajo.» Ata re ko ɓëte Yesu:
«Mondako këni rind ɓela ɓër këɓi ɓalënd end aniyan and gë okey oko fo ɓën. Bën
kë xëñënand end ecan ecan eŋ nëmëc gë ɓër ex gër angoɓen ɓën.
9 Mëŋ këme rexënënd calayindënëɓi oɗawo gë napul isëmbak in, ata kën ɓarëxëɗ
gë ɓën gër aniyan and din yaŋ gër orën.
10 Ar hik mokwëta gë ɓeɓ ɓeɓësil an mondako fo këŋo ɓal ɓeɓër xëɓënëk. Ar
sëmbak gër ɓeɓër ɓayik ax ñëmb ex na an mondako fo ko sëmba gër ɓeɓ ɓëranjëm.
11 Awa angëmëne an gi ex na ɓër mokwëta gë napul isëmbak ir gër ngwën ro in,
noỹo këŋun seɓënan napul ir ɗal iŋ?
12 Awa angëmëne an gi ex na ɓër mokwëta gër er xwën ko ala aŝëxe in, noỹo këŋun
xwëtënan enjekax end ɗal eŋ?
13 Ariyenin gaɓatak axo kor na exo gi xaɗëp ir ɓëxwën ɓëxi. Enimin, afo eŋo ŋan
aɓat do eŋo cus ajo an. Afo eni wëlër gë aɓat do eɓi koỹër gë ajo. Mëŋ ex, an kor na
enëɓi ɓara Kaxanu gë kodi in.»
14 Ata Ofariseŋ ok, ga hi bani ɓẽhan ɓër kodi, këno lëŝënd Yesu ga wël këni ɗek er
baxo rend in gayik ɓën end kodi xurixën baɓi.
15 Ga wata këɓi Yesu, re ko: «Ata wën dëŋ ex ɗe ɓër kë wasinayand ang ɓër ŝenene
fo gër ogës od ɓela. Barikan, Kaxanu ɗek ko watënd owẽkw orewën oŋ. Er këɓi
xëɓënanënd ɓela in ejo ecusëŝus ex gër Kaxanu.
16 Xali and yow ko Ŝaŋ Batis aŋ, er ebax acariya and Moyis aŋ do gë eyeyan ed
ɓëlawënel el, gërëgako, owun or Kaxanu ol këni femërand ang Atëfëtan fo, ala kala
në enëỹëtëra exo exo ɗilaxën.
17 Xarak er saxëk ex dëxëta ebar el gë orën ol gë ex pëxwëcaya iñëgw imat gër
acariya and Kaxanu.
18 «Asoŝan ar këŋo fela yo alindawẽ do eŋo ñër aŝëxen, në emenan eŋo aỹanar an
gayik orekar këni rind gë axinëm an. Do asoŝan ar këŋo ỹër yo asoxari ar fela këŋo
icën indexëm, orekar këni rind gë asoxari ajo.»

End Lasar do gë ar gë napul eŋ

19 Ata re ko ɓëte Yesu: «Mondako ri baxo ar gë napul. Mëŋ ɓanjëm ɓanjekax ɓambarax, gë ɓanjëm ɓand xaf-xaf ɓand xemënëk acanji fo baxo ŝuɗarand. Do key yo key ñambëran fo bax gër iciw̃ indexëm.
20 Axaỹënaxik ar bano w̃acënd Lasar bax renarand na gër ebët ed iciw̃ ind ar gë napul. Okejën fo baxo ɗek eman eŋ.
21 Ako baŋo ỹandind exo meɗara gër ed baxo yambërand ar gë napul an. Ado oɗaŋët fo baŋo sëkand eno ɗaỹëndëra okejën ok.
22 Akey amat, axaỹënaxik ajo ŝës ko, w̃ëla këno omeleka ok gër ed hi ko Abëraxam. W̃ëla këno omeleka ok. Ŝës ko ɓëte ar gë napul an do w̃ëxëta këno.
23 Ata hix këni ɓën tak gër wur ir ɓëŝësëk: axaỹënaxik an gër ed ko Abëraxam do ar gë napul an gër ed ex toro. Ga xeŋa ko, wat këŋo caw Abëraxam ga ɓexena këŋo Lasar.
24 Ata w̃ac ko: “E ŝaca Abëraxam, kaỹënanëlexi wa wëno! Pelëlo Lasar exo ñëmb eɓasa el gër men do exo yow exe taɓinan gër aniw̃. Mbaŋ këme sorond gër xoɗux ro.”
25 Yaka ko Abëraxam: “Ŝaca, kwital wa ang ɓeta bay gër aniyan andey ak, xarak Lasar mëŋ asoro baxo sorond. Gërëgako mëŋ anëka yera këŋo xarak wëj në toro ey.
26 Adofa ambëxw atiw̃ax fani këɓo na wën gë ɓiyi. Ɓiyi ro ar ỹandi këŋo exo yeli an axo kor na ɓëte wën fën ala ax kor na exo yow ro.”
27 Ga wël ko eŋo, w̃ëka ko ɓëte ar gë napul an: “Këla ŝaca Abëraxam, gayik mondako ex, ɗaw̃ënëlo ngwa Lasar gër ndeɓi.
28 Ɓëmaỹe ɓënjo seɓëtagu këmëni. Mëlanëleɓi osede orexëm ol, këdi këni yow ɓën ɓëte ro gër wur ir toro!”
29 Abëraxam yaka ko: “Oko aŝot ga ŝot kënëɓi wa Moyis do gë ɓëlaw̃ënel ɓën, ɓaxëtindëlenëɓi.”
30 Ar gë napul an re ko ɓëte: “Ali aɓaɓak eŋo Ŝaca Abëraxam! Angëmëne ar nemik sëkëx këɓi aŋo fo këni w̃a eni nëngwët ola oreɓën ol.”
31 Na re ko Abëraxam: “Angëmëne ani tëf ex na er re këni Moyis do gë ɓëlaw̃ënel in, ani gi na ani ma na, ado exo kanido ala gër ecës do eɓi tëkëx, ani ma na.”»

17

End eteɓan eŋ

1 Ga xucak eŋo, Yesu fel këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën: «Gër aniyan, afo ex gi ɓeɓër kë lënanënd eñëŋënax. Ɓari aŋo ye ex na ar këɓi lënanënd eñëŋënax ɓela an!
2 Er sax doŋo eno kapeli gë angaỹ and këni ñoxixënënd eyamb do eno ɗap gër ngu, gë eŋo ɗënan eñëŋënax eŋ asëfan aram.
3 Diyindën gë onden oŋ! Angëmëne aɓinëx w̃endërak na, pelëralo. Angëmëne anëngwët nëngwët ko ola orexëm ol, teɓanëlo.
4 Ado exi menan ɓanjongëɓaki gër amëɗëna do exo yeli ɓanjongëɓaki exi mëka eyo teɓan, teɓaniɗo.»

End ekwëta ed Kaxanu eŋ

5 Oparëxanda od Axwën ok xara këno: «Ɓaŝënëlëɓo wa ekwëta ed Kaxanu el.»
6 Axwën Yesu yaka ko: «Ado ex ɓado yo ekwëta edewën el gwër gë enjëlir end mutarëd, axor xor don en de: “Wëj atëx aŋo, bicayal fa ey dëɗayax gër ngu.” Ata ridox ang re kën ak.
7 Angëmëne ang hi kën ro ak, ala eŋo cot xaɗëp gër oŝënga, ba gër oxaɗac or oyel, do exo ŋatëgu genëka, afel nde këŋo fel exo ñëpa ataŋ gër eyambëran?
8 Pere këŋo fel xaɗëp irexëm in: “Nëmbaral fa eye cemëranaxën, xali me yambëra do me ceɓëra. And këme w̃ed aŋ, wëj ɓëte, axor këy xor ey yambëra do ey ceɓëra”.

9 Xaɗëp ijo, aŋo cëkwa na gayik er fel baŋo in fo ri ko.
10 Mondako fo ex endewën eŋ. And kën ri ɗek er fel këŋun Axwën in, deyindën:
“Er ỹapëk mi di in ri kën ang okaɗëp fo”.»

End ɓër gë ameỹ eŋ

11 Ond gër Yerusalem oŋ ɓayi baxo ga ko ye Yesu. Ata ko xucand fëco ebar ed
Samari fëco ed Galile.
12 Ga ko ñat në angol, xacëra këno ɓela epëxw ɓër gë ameỹ. Caw fo ɓayi bani ga
këni re:
13 «Axwën Yesu, Axwën Yesu, kaỹënanëlexi ɓiyi!»
14 Sam ga wat këɓi, fel këɓi: «Yeyin enun nëkonëx ɓëŝaɗaxan ɓën.» Ata ga këni
ye, ŝan këɓi ameỹ aŋ do ŵën këni.
15 Ga fak këni na ɓën ɗek, aɓat ko xeỹënd ga këŋo ŝëkwa Kaxanu do wërëŝëta ko
gër Yesu.
16 Ga ñat ko, foxi ko, rëngw ko eyiỹ el ŋëŝ gër ebar, gër osapar or Yesu do këŋo
ŝëkwand. Asamari ebax.
17 Ata re ko Yesu: «Ax gi ex na nde ɓela epëxw ɓën ɗek fakën këmëni? Do feye cëŋ
exëni ɓëcongëɓënax ɓën?
18 Ar gër ebar ed Samari ajo fo nde xwitak exo ɓakaw eŋo cëkwa Kaxanu?»
19 Na fel këŋo ar ɓakaw bax an: «Poxital ey maỹi, ga xwëta këyo Kaxanu fakaxën
këy!»

End Owun or Kaxanu eŋ

20 Ofariseŋ ok ŵëka baŋo Yesu eɓi pel ba nand feye kë yow owun or Kaxanu ol.
Ata yaka këɓi: «Ala ax wata na nand kë yow owun or Kaxanu na.
21 Mëŋ ex, ala ax de na: “Ro ex” ba “Fën ex” enimin owun or Kaxanu ol lëf gër
oŵëkw orewën ex.»
22 Ata fel këɓi ɓëte ɓësëfan ɓën: «Në eyow ex ɓakey ɓand këŋun ỹandiɗ ene wat
wëno Asëñiŵ ar ala ɓaŋ, ɓari ane watëɗ na.
23 Ata kënun ỹana enun pelënd mëne Asëñiŵ ar ala an ro exo ba fën exo. Këren
kaŝërëɗ na gër ed kënun fënëtan.
24 Enimin, ang kë wingarand ciɗët orën ak xali eni watëra ɓela ɓën, mondako fo
kë hiɗ yatir këme ɓakaw wëno Asëñiŵ ar ala an.
25 Ɓarikan pere fo këme soro mbaŋ do ene cus ɓela ɓër gë okey oko ɓën.
26 Ang hi baɓi ɓela ɓën angwën and ebaxo Nowe ak këɓi hi yatir këme ɓakaw wëno
Asëñiŵ ar ala an.
27 Er xwënda bani ɓela ɓën: ñambëran, oŝeɓ, eñërër, eñërëndër, xali lil ko Nowe
gër Akuluŋ. Fënga këɓi tëɓ itëm, ỹëmëk ebar el do men oŋ nemindëra këɓi ɓën ɗek.
28 Ɓëte ang hi baɓi ɓela ɓën angwën and ebaxo ar bano ŵacënd Lot ak këɓi hi. Er
xwënda bani ñambëran, oŝeɓ, opane, ỹaneỹ, eɓay ed ɓaciŵ.
29 Ɓarikan, yatir hër ko Lot angol and Sodom aŋ, mungu fët bax gër orën do
sëɓandëra këɓi xoɗux, laŵëra këɓi ɓën ɗek.
30 Mondako fo kë hiɗ yatir këme ŝanayaw wëno Asëñiŵ ar ala an.
31 Yatijo, ar ex yaŋ në ejur ed këɓe an xarak oỹënga orexëm oŋ lëf ex, kërexo
pedanëɗ na exo gëraxën. Ɓëte ar ex gër apuỹ an kërexo maỹiɗ na, gërëxëɗëlexo.
32 Kwitayindën end alindaŵ ar Lot eŋ.
33 Ar kë ŝala exo pexën enjëŵ endexëm an fo, anemin ko nemin. Do ar kë ŵa exo
nemin an, afexën ko fexën.
34 Ga re këme, yatir këme ñatëgu gëmëɗ ijo fo kë hi mondako: ɓela ɓëxi ɓër kë
laki në angaŵ amat, aɓat mo mëla, ajo mo teɓ.
35 Gër ed këni sëŋërand ɓësoxari ɓëxi: aɓat mo mëla, ajo mo teɓ.
36 [Gër ed këni ỹandërand ɓësoŝan ɓëxi: aɓat mo mëla, ajo mo teɓ.»]

37 Ata ɓësëfan ɓën wẽka këno Yesu: «Do Axwën, feye wa kë ñatëgu eŋo?» Yaka këɓi: «Gër ed ex eman embërëk, fën këni ɓarërënd oyafe ol.»

18

End cale eŋ

1 Axwën Yesu këɓi sëy·alind mëne ax gi ex na motëkwëra cale iŋ. Ata fel këɓi apënëtal aŋo.
2 Re ko: «Mondako ri baxo axiti ar hi bax në angol. Mëŋ abaŋo yëda na Kaxanu, ɓëte end ala abaŋo ɓal na.
3 Ɓëte, asoxari aseɓëta seɓëta hi bax na gër angol aŋo, ar bax yend key yo key eŋo pel: “Kitilëɓo gë arangoỹëra andam an.”
4 Axiti an laŋ baxo ñëpënd eŋo yakali, ɓari asoxari an aŋo cena bana. Ata akey amat, axiti an ga lëɓëlëɓa këŋo, yëlara ko: “Wëno amo yëdand na Kaxanu, ɓëte end ala axe ɓalënd na.
5 Ɓarikan, anëka lëɓëlëɓa ke end asoxari ajo eŋ. Exe teɓaxën afo mëni kiti gë ar xucar këɓi an.”»
6 Ga ñata ko apënëtal aŋ, Axwën an ŝom ko: «Wat kën nde mëne axiti asëmbak ajo ayakali yakali baŋo asoxari an?
7 Do Kaxanu aɓi yakali na nde ɓër yata këɓi ɓën? And këno ỹana eno calend ciŝ wec aŋ, aɓi yakali na nde sam eŋo ŋatan?
8 Ga re këme, ataŋ ataŋ këɓi yakali or ŝenene or këni wẽkand ol. Ɓarikan, and këme ɓakaw wëno Asëñiw̃ ar ala aŋ, asëkati nde këme sëkati ekwëta ed Kaxanu el gër ebar ro?»

End apënëtal and ɓër cale eŋ

9 Ɓërëmar bax yëland ɓën ɓër ŝenene hi këni do banëɓi yafënd ɓoŝandaw̃, Yesu fel këɓi apënëtal aŋo.
10 Re ko: «Mondako ri bani ɓela ɓëxi ga ye këni eni calex gër Aciw̃ and Kaxanu: fariseŋ do gë asëf ar ŝagale.
11 Fariseŋ in ỹana ko ko ŝalend mokwëŝa: “Kaxanu aye ri këy· gayik wëno ame gi ex na asëmbak ang exëni ɓela ɓëranjëm. Ame dekand na, amëni yifand na ɓela, ame dind na orekar, ado ame gi ex na ang asëf ar ŝagale ajo.
12 Wëno, ɓaki këme siw̃ind gër loxo do ɗek er ŝot këme yo aw̃ed këme w̃eɗënd dim in.”
13 Amëd aŋo fo ɓëte baxo ŝalend nacët ako asëf ar ŝagale an. Ado abaxo yëxw na exo dënëta do exo keŋa orën ol. Emëkw el baxo xëmënd do ko rend: “E Kaxanu, kaỹënanëlexi wëno aw̃endëran ajo!”»
14 Yesu, ga ñata ko apënëtal aŋ, ŝom ko: «Ga re këme, asëf ar ŝagale an w̃aỹik gër ndeɓën ar ŝenene, xarak ax gi ex na fariseŋ in. Gayikwa ar kë rafënand yo, Kaxanu alat këŋo lat, ɓarikan ar kë ɓanand an arafën këŋo rafën.»

End oɓaŝ eŋ

15 Ɓela baɓi w̃ëlaw oɓaŝ gër Yesu gë ɓëndoyer ak eɓi calen mokwëtan otaxan ok. Ɓarikan, ɓësëfan ɓën ga wat kënëɓi ɓëjo xeỹënaxën kënëɓi.
16 Ata w̃ac këɓi Yesu do re ko: «Teɓëgunëɓi oɓaŝ ol eni yow gër ndam. Këренëɓi ŋw̃aỹ na gayik ɓër ex ang ɓën ak ɓën kë xwën owun or Kaxanu ol.
17 Ɗal in këmun felënd, afo ar w̃ak end Kaxanu ang itox an fo kë lil gër owun olo.»

End ar gë napul eŋ

18 Ata alëngw ar Ɓëŝëwif w̃ëka këŋo Yesu: «Asëy·ali, wëj ar ŝenene an, ine ỹapëk me di me cotaxën aniyan and din aŋ?»

19 Yesu yaka këŋo: «Inewa këye wacaxënënd ar ŝenene? Ar ŝenene ax gi ex na,
ang ax gi ex na Kaxanu.
20 Wëj anang nang këy ɓapela ɓand Moyis ɓaŋo: "kërey dind na orekar, ala këreyo
ɗawëɗ na, kërey dekand na, kërey nëgwëŝënd na, pëɓindëɓi norix gë sorix."»
21 Ata re ko ala ajo: «Elod itox sëf këme ɗek ɓapela ɓaŋo.»
22 Ga wël ko eŋo Yesu re ko: «Emat ɓayik ey di ɓëte. Panël ɗek acota andey aŋ,
eyëɓi yëlëra kodi in ɓëxaÿënaxik ɓën, ata këy ŝot napul yaŋ gër orën. And këy ri
mondako aŋ yowëɗ eye tëf.»
23 And wël ko eyeyan elo an, alëngw ar Ɓëŝëwif an hi ko ÿëmërot, gayikwa ar gë
napul isëm hi baxo.
24 Yesu, ga wat këŋo ÿëmërot, re ko: «Ɓon këɓi yëka ɓër gë napul ɓën eni ɗilaxën
gër owun or Kaxanu!
25 Gelemba saxëk exo kuca në imëd ind icëkwër gë exo ɗil ar gë napul gër owun
or Kaxanu.» 26 Ata ɓër baŋo ɓaxëtënd, re këni: «Do noÿo ngwa kë fex?»
27 Yaka ko Yesu: «Er ax mënd ex na gër ɓela in, gër Kaxanu awënd wëndëk.»
28 Na rew ko Piyer: «Do ɓiyi wa ga seɓëraw këmi ako ɗek mi tëfaxën?»
29 Yaka këŋo: «Ɗal in këmun felënd, ar kë seɓëra ɗek në end owun or Kaxanu eŋ:
iciw, alindaw, oɓaŝ, ɓoɓinëm, nëm gë sëm, afex ko fex.
30 Gërëgako dëŋ ko ŝotëra nëmëc ɓeɓër seɓëraw ko ɓën, do ecan ecan, aniyan and
din aŋ.»

End ecës ed Yesu eŋ

31 Ga xucak eŋo, Yesu wac këɓi ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓën do fel këɓi: «Awa, në
yene ɗe yaŋ gër Yerusalem. Nangin mëne ɗek er ebax exe gi wëno Asëñiw ar ala in,
aña ta kë ña ta, ang ÿëgw këni ɓëlawënel ɓër Kaxanu ak.
32 Gayikwa alëxw këne lëxw gër ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif, ene ɗëŝëra, ene dixëra
do ene tëpandëra.
33 And këne xëmër aŋ ene ɗaw. Ɓarikan, axani këme xani gër ecës yatir akey
atasën.»
34 Ga ɓaxët këno Yesu, ɓësëfan ɓën aɓi pëni bana gë tëkër ak er re ko in, eŋo aɓi
paÿën bana.

End aŝiwëk eŋ

35 Yesu ga ko ña t gër angol and Yeriko, sëk këno aŝiwëk ga ÿëpa ko okararan ler
gër fëña.
36 Aŝiwëk an wël këɓi ɓela ga këni xuca, ata wëka ko ba ine ex.
37 Yaka këno: «Yesu Iɓënasaret kë xucand.»
38 Na wacar ko: «Yesu, Yesu, Asëñiw ar Dafid, kaÿënanëlexi wa wëno!»
39 Ɓër sëfër bani gë Yesu ɓën këno xeÿënaxënënd: «Wëj, cësinal fa!» Ɓarikan mëŋ
aŋo ɓaŝ ko okeÿ oŋ: «Asëñiw ar Dafid, Asëñiw ar Dafid, kaÿënanëlexi wa wëno!»
40 Ga xwëŝa ko Yesu, re ko eno mëlanëgu aŝiwëk an. And ña teliw këno aŋ, wëka
këŋo:
41 «Wëj, inewa ÿandi ki mi din?» Yaka ko: «Axwën me ciwëta ÿandi ke!»
42 Ata re ko ɓëte Yesu: «Ciwëtal, ga xwëta këye ako!»
43 Ataŋ ataŋ watëra ko, këŋo ŝëkwand Kaxanu do kwël sëfa këŋo Yesu. Ɓulunda
in ɗek ga wat këni eŋo, këno ŝëkwand ɓëte Kaxanu.

19

End Saŝe eŋ

1 Ata Yesu ko xucand angol and Yeriko aŋ.

2 Ala baxëna ar bano w̃acënd Saŝe gër angol aŋo. Mëŋ hi bax alëngw ar ƀësëf ƀër
ŝagale an, do hi baxo ar gë napul isëm.
3 Gayikako mëŋ mbaŋ rom baxo, wata ko mëne ax mënd bana eŋo wat Yesu ŝit gër
enga xarak ƀon ƀal baŋo eŋo nang.
4 Ata hër ko eŋo kaŝëx yaŋ në anak gayik Yesu fëña ijo sëf baxo. 5 And ñat ko Yesu
ɗila gër atëx aŋ, xeŋa ko do w̃ac këŋo: «Saŝe, maral ey pedaw doro gër ndewën
këme ñat.»
6 Ata Saŝe, joc gër ebar do kwël sëfër këni gë Yesu gë onënga fo.
7 Ɗek ƀër ebax na ƀën këni rendërand: «Yama gër iciw̃ ind aw̃endëran ajo nde ko
yend?»
8 And ñat këni aŋ, Saŝe xwëŝa ko, ŝena ko gand Yesu, do re ko: «Awël nde Axwën,
ja mërëxand këmëni yëlëra koɗi iram in ƀëxaỹënaxik ƀën. Awa, ar yamba këmo yo
ƀakëlëbëd ƀanax këmo w̃aŝën.»
9 Yaka ko Yesu: «Awa doro fex kën wëj gë ekun edey el. Wën ƀëte ƀërandëw̃ëra
and Abëraxam hi kën.
10 Ocal od ƀër nemëk fëña ir Kaxanu ok yow këme wëno Asëñiw̃ ar ala an, mëni
pexënaxën.»

End apënëtal and emun eŋ

11 Ga këno ƀaxët ƀër hi bax na ƀën, Yesu reya ko apënëtal aŋo, gayik anëka hi
bani ɗam gër Yerusalem do ƀela ƀën bani yëland mëne yatijo dëŋ kë ŝanaya owun
or Kaxanu ol.
12 Ata re ko Yesu: «Mondako bax end ar rëw̃ bano në ekun ed ƀër gapak ga ye ko
në ebar ed caw eno maŝëgu owun ol.
13 W̃ac këƀi ƀela epëxw gër ƀëriyenin ƀërexëm do yël këƀi ala kala kaŋe ir ƀon eni
cënan ɗamana exo ƀakaw.
14 Ɓarikan ƀër angol amat gë mëŋ ƀën aŝus ŝus bano. Ata law̃ën kënëƀi ƀela eno
pelëx aƀi ñandi ex na exo mun gër ebar edeƀën.
15 And w̃aŝëgu këno owun aŋ, w̃aỹiw ko. W̃ac këƀi ƀëriyenin ƀër yël baƀi kaŋe
ƀën eni nëkon ala kala ba yëgwe ŝënan ko.
16 Ata sëka ko aỹanar an re ko: “Axwën, wëno kaŋe ir yël baye in ƀakëlëbëd epëxw
ŝënan këme.”
17 Ata yaka këŋo: “Yo ŝenene ex, wëj ariyenin ayekax hi këy. Tëkër fo bax er
seƀënan bami in, do ga lëkayali këy ako aye, ar mokwëta hi këy. Wëj owun or
ƀangol epëxw këy xwën.”
18 Sëka ko axinëm an, re ko: “Axwën, wëno kaŋe ir yël baye in ƀakëlëbëd ƀanjo
ŝënan këme.”
19 Ata yaka këŋo: “Yo wëj kë xwën owun or ƀangol ƀanjo.”
20 Sëkaw ko ngwa, asasën an, re ko: “Axwën, kanal kaŋe irey in, gë anjëm fel bame
me mëxwëtaxën.
21 Ayëda yëda bame oxem orey ol. Wëj er ƀayik ay kwën ex na in ayata këy yatand,
do gër ed ƀayik ay tëw̃ ex na axana këy xanand ỹeỹ.”
22 Yaka këŋo: “Ata gë er re këy in fo këmi nëp, wëj xaɗëp ixwëlaraxik ijo! Ga nang
bay ako mëne ala axemax hi këme, mëne er ƀayik ame kwën ex na in aw̃eɗ këme
w̃eɗënd er ƀayik ame kwët ex na, axana këme xanand eneɗa end ƀayik ame neɗ
bana eŋ?
23 Inew̃a ƀayik ay mëla bana kaŋe iram in gër ƀër ŝënanëdox mëŋ xanati dome gë
ỹeỹ?”
24 Ata fel këƀi ƀër hi bax na ƀën: “Kanino fa kaŋe ir lëkaya ko in, eno yël ar
ŝënanëk ƀakëlëbëd epëxw an.”
25 Ata re këni ƀëjo: “Oko, axwën, mëŋ anëka ga ŝot ko wa mbaŋ kaŋe in!”

26 Yaka këɓi: “Ga re këme ar ŝot an, aɓaŝ këno ɓaŝ, ɓari ar ax cot ex na an, axan
këno xan er xaỹ këŋo in dëŋ.
27 Gërëgako, tërawënëɓi ɓërangoỹëra andam ɓën, ɓër xey baɓi me mun ɓën.
Ŋaŝinëɓi gër ed ỹëpa këme ro dëŋ!”»
28 Ga ñata ko apënëtal aŋ, Yesu lëngw ko ond yaŋ gër Yerusalem oŋ.
29 Ɓëngol ɓënd bani wacënd Betëfage do gë Betani ebaxëna ler gër Yerusalem,
gand etënd ed gë ɓañarëka. Ga ko ñat Yesu, lawën këɓi ɓësëfan ɓëxi.
30 Re ko: «Yeyin gër ingol ind gër lëngw. And kën ñat aŋ, ata këno sëk mokap ipali
ind elod ala aŋo ñëpaxën ex na. Pëtino eno mëlaw.
31 Angëmëne ala wëka këŋun ba ine këno fëtaxënënd, deyiɗën mëne Axwën Yesu
rek momëlan.»
32 Ɓër lawën baɓi ɓën ye këni do sëkëx këni ang fel baɓi Yesu ak.
33 Ga këno fët ipali eŋ, ɓëxwën ɓën re këni: «Wën, inewa këno fëtaxënënd ipali
iŋ?»
34 Yaka këni: «Axwën Yesu rek momëlan!»
35 Na wëlan këno ipali iŋ laɓëra këno gë ɓanjëm ɓandeɓën ɓaŋ. Yesu ỹëpa ko yaŋ.
36 Ga ko ye ɓela ɓën këni rendërand ɓanjëm ɓandeɓën ɓaŋ tar fëña in.
37 Ga këni ŝëla etënd ed gë ɓañarëka el, këni sëkand angol and Yerusalem aŋ.
Ɓësëfan ɓën do gë ɓela ɓër hi bax na ɓën këno ŝëkwand Kaxanu ŝor, gë onënga fo
ga bani xwita ɗek ɓecarax ɓend wateli bano Yesu ɓeŋ.
38 Ata këni rend:
«Yo anëka ñatëgu ko emun eŋ,
Ɓetalexo ar yowënd gër owac or Axwën Kaxanu an!
Elod yaŋ gër orën wëlanëgu këɓo aketëxeta aŋ.
Do gë enjaran end Kaxanu eŋ.»
39 Ata ofariseŋ od wateli bax ok këno rend Yesu: «Asëyali, kexëlëɓi ɓësëfan ɓërey
ɓën!»
40 Yesu yaka këɓi: «Ga re këme, ɓën eni ŝësinand yo, oxaỹ oŋ kë ỹana ex keỹënd!»

End Yesu gër Yerusalem eŋ

41 Yesu ga ko ñat gër Yerusalem wat ko angol aŋ; ata ỹana ko ko ỹawënd.
42 Er baxo rend: «E wën Ɓëyerusalem ɓën, en nangëdo er wëlanëgu këmun in, en
nangëdo wa mëne oɓetak ex. Ɓari gërëgako an kor na eŋun pëni.
43 Gayikwa në eyow ex ɓakey ɓand kënun xul ang okece fo ɓërangoỹëra andewën
ɓën, do an korëɗ na enëɓi cana.
44 Wën Ɓëyerusalem ɓën, ɗek kënun lawëra. Ameŋ and gë oxaỹ anjëlëtërëx ax
ɓayi na, ɗek këni yëcëra. Ɓeŋo ɗek këŋun ñatënëgu gayikako an wata ex na amëd
and nëngaw këŋun Kaxanu eŋun dëca aŋ.»

End Yesu gër Aciw̃ and Kaxanu eŋ

45 Ga ñat ko Yesu gër Yerusalem, lil ko gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu. Ga sëk
këɓi ɓela ɓër bax fanëndërand na ɓën, w̃aỹ këɓi do ko rend:
46 «Wën ba an wëlënd na nde er re ko Kaxanu gër akayëta andexëm in: “Aciw̃
andam aŋ and cale ex. Do wën nëngwët kën emaỹi ed ɓërek.”»
47 Mondako baɓi sëyalirand ɓela ɓën key yo key gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu.
Do ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën, gë ɓëŝalen ɓën, gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën aŝala bani
ŝaland osit or eno ɗawaxën.
48 Ɓari ani nang bana mondake këno ri gayik ɓulunda in ɗek baɓi ñaxënënd gër
oɓaxët.

20

End or gapak or Yesu eŋ

1 Akey amat, Yesu këɓi sëy-alind ɓulunda in do këɓi nangënënd Atëfëtan aŋ, gër
Aciw̃ and Kaxanu. Ata ñatëgu këni ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw, gë ɓëŝalen do gë ɓëxarëk
ɓër Ɓëŝëwif.
2 Wëka këno: «Pelëlëɓo fa ba gë or gapak or fe këy-ëɓi sëy-alixënënd ɓela ɓën?
Deyal ba noɓën yël ki or gapak olo?»
3 Yesu yaka këɓi: «Wëno ɓëte emat fo këmun w̃ëka.
4 Peline ba noỹo yël baŋo Ŝaŋ Batis or gapak or baɓi ɓuyixënënd ɓela ol? Ba Kaxanu
nde ba ɓela ɓën nde?»
5 Ɓarikan ɓën, nëkënëkar këni: «And këne yakaye mëne Kaxanu lawẽnëgu baŋo
aŋ, ata ko re ine cëŋ ɓayik anëŋo kwëta exe na?
6 Ɓëte and këne yakaye mëne ɓela ɓën lawẽnëgu baŋo aŋ, ata ɓulunda in ɗek
kënëɓo fëtëra xali enëɓo ɗaw̃ gayik aw̃a w̃a këni mëne Ŝaŋ Batis alawẽnel ar Kaxanu
exo.»
7 Awa yaka këno mëne ani nang ex na ba feye xaniw bax or gapak or Ŝaŋ Batis ol.
8 Ata Yesu re ko: «Wëno ɓëte amun pel na gë or gapak or fe këme rixënënd ɓeŋo.»

End apënëtal and ɓëỹan ɓëxeỹax aŋ

9 Ata ỹana ko ɓëte Yesu këɓi felënd ɓulunda in apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo
ar gë andëɗa and reseŋ. Ga xani ko ɗamana, seɓënan këɓi ɓëỹan eno cetërënd reseŋ
in and kë sëg aŋ. Ata kwël ye ko në er caw do nëkaw ko xali.
10 Ga sëgëk reseŋ in, lawẽn këŋo ariyenin aɓat gër ɓëỹan eno yëlëgu oŝet orexëm ol
gër er rëw̃ëk gër andëɗa and reseŋ. Ɓarikan ɓën sëra këno, fëmëra këno do ŝëñëta
këno taxan.
11 Axwën andëɗa an lawẽn këŋo ɓëte ariyenin aŝëxe. Ga ñat ko, ŝirëra këno gë
oteɓën seɓën këm, fëmëra këno do w̃aỹ këno taxan.
12 Lawẽn këŋo ɓëte asasën. Sembaỹëndëra këno do w̃aỹ këno mëŋ ɓëte.
13 Ata re ko axwën andëɗa and reseŋ an: “E, do wëno mondake këme ri? Asëñiw̃ën
ir pëlot gër yomb iram an fo këmo lawẽn. Ɓamat ɓëỹan ɓën afëɓ këno fëɓ mëŋ.”
Ata lawẽn këŋo, ye ko.
14 Sam ga watëgu këno, ɓëỹan ɓën xetan këɓi: “Ajo ex ɗe ar kë ɓëteli andëɗa an,
ɗawẽnëŋone eɓo ɓayixën.”
15 Ga ñatëgu ko na, w̃ëlën këno, lap këno yaɓët kece in do lawẽx këno.» Ga ñata
ko Yesu apënëtal aŋo, w̃ëka këɓi: «Mondake wa yëla kën këɓi ri axwën andëɗa and
reseŋ an ɓëỹan ɓëjo?
16 Ax gi ex na nde ata ko yow eɓi ɗawẽra do eɓi teɓënan andëɗa and reseŋ aŋ
ɓëỹan ɓëŝëxe?» Ata ɓër hi bax na ɓën ga wël këno, re këni: «Kar kar, kërex gi na
mondako ɗe!»
17 Yesu faɓ këɓi do w̃ëka këɓi: «Gër akayëta and Kaxanu, afëni nde fëni këŋun
oñëgw od rek:
“Ekaỹ ed ŝus bani ɓëɓay el,
Hik ekëla ed gër ebaw̃ ed aciw̃ el?
18 Ar kë wëc gër ekaỹ elo an, exo gëbira. Do ar këŋo wëcan an eŋo tëka ɓëlëɓël.”»
19 Ga ñata ko Yesu eŋo, ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëŝalen ɓën ỹandi këɓi eno
tëra kwël na fo, ɓarikan ɓulunda in banëɓi yëdand. Aye fëni baɓi mëne ɓën dëŋ
baɓi rend gë apënëtal aŋo.

End ŝagale eŋ

20 Ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëŝalen ɓën ỹana këni ocal od osit or eŋo ɓonaxën
Yesu ok. Sana kënëɓi ɓela eno tëfërand ang ɓërëw̃ak endexëm fo, eno wëlelixën er
këno lëxwaxën gër alëngw, gër or gapak or gofërëner.

21 Ga sëka këno Yesu, re këni: «Asëy'ali, anang nang këmi mëne ŝenene fo këy'ëɓi
sëy'alind ɓela ɓën. Ado ala ayo yëdand na, axi kolanënd na eyo pel ɗal in ar er yo.
Ŝenene fo këy' sëy'alind er re ko Kaxanu in.
22 Ɓiyi, Sesar, emun etëm end gër Rom eŋ këmo yëlënd niy yo niy ŝagale in.
Pelëlëɓo tan ba aỹap nde ỹapëk? Ba mi meɗënd nde ba mi teɓ nde?»
23 Ga wata ko Yesu osit oreɓën ol, yaka këɓi: «Mëlanëgune tan atama and koɗi.»
24 Ga fëxwën këno, wẽka këɓi: «Dëxas ir noỹo wa ex gër atama aŋo?» Yaka këni:
«Ir Emun etëm end gër Rom ex!» «Do owac ol cëŋ?» Yaka këni: «Or Sesar.»
25 Ata re ko Yesu: «Awa maŝino Sesar er xwën ko in, do Kaxanu er erexëm in!»
26 Ata ɓën ñaxën këɓi na poyoma. Mo caran dëŋ ŝaran baɓi ang yaka baxo ak.

End Yesu do gë ekani ed gër ecës eŋ

27 Osaduseŋ ok bax rend mëne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Akey amat, yow këni
mar gër Yesu. Wẽka këno:
28 «Asëy'ali, Moyis ga ỹëgwën këɓo mëne and ko ŝës asoŝan do eŋo teɓëta alindaw̃
gë itox këm, aɓinëm këŋo ɓëteli. Oɓaŝ or kënëɓi rëw̃ ol, ar ŝësëk an këɓi xwën.
29 Awa ɓiyi ỹeỹ wëlan këɓo na. Ocambenjar ocongoki ebax aminëmëra. Iỹanar in
ỹër ko, ŝës ko gë oɓaŝ këm.
30 Ata ɓëteli këŋo ixinëm in asoxari an.
31 Mondako ŝësëra këni ɓën ɓëcongëɓëxi ɓën ɗek ado gaɓatak aŋo cotën ex na
itox.
32 Ata ŝës ko ɓëte asoxari an.
33 Gërëgako, yatir ekani ed ɓëŝësëk, alindaw̃ ar noỹo wa ko hi gayikako ɓën ɗek
ɓëcongëɓëxi ɓën aỹër ỹër bano?»
34 Yesu yaka këɓi: «Gër ebar ro fo ex eñër el.
35 Ɓarikan, and këni xanira ɓela gër ecës aŋ, ɓër këɓi sana Kaxanu gër aniyan and
kë yowënd ɓën, ani ñërër na.
36 Ɓëtëdin ani cës na gayik ata këni hi ang omeleka fo. Oɓaŝ or Kaxanu këni hi and
këni xani gër ecës aŋ.
37 Enimin, ekani ed gër ecës exëna. Mëŋ wacayaxën baxo Axwën an yatir
ŝanayaxën baŋo Moyis gër acëc and gë xoɗux: Kaxanu ir Abëraxam, gë ir Isak do gë
ir Yakob.
38 Gër ogës od Kaxanu ado exo cës ala an aɓëngw exo. Mëŋ aɓi kwënënd na
ɓëŝësëk.»
39 Ɓëŝalen ɓër hi bax na ɓën, ga wël këno Yesu, re këni: «Asëy'ali, ata ŝenene dëŋ
yaka këy'!»
40 Ata elod yatijo, ala bax yëxw na eŋo mëka ỹeỹ Yesu.

End Yesu do gë Dafid eŋ

41 Yesu wẽka këɓi ɓëte ɓëŝalen ɓëjo: «Mondake wa këni rexënënd ɓela ɓën mëne
Afexën an, ejiw̃ ed Dafid ko hi?
42 Ax gi ex na Dafid dëŋ ỹëgwëk gër akayëta and Calemoñëw̃✡:
“Axwën Kaxanu fel këŋo Axwën aram an:
Yow ey ñëpa ro gand liw̃ iram,
43 xali mëni nëmbëta ɓërangoỹëra andey ɓën eni gi ambëñaxën andey.”
44 Dafid mëŋ dëŋ ke wacënd Axwën arexëm do mondake cëŋ hi këme Asëñiw̃?»
45 Ga këno ɓaxët ɗek amëxwër aŋ, fel këɓi ɓësëfan ɓën:
46 «Titinaliyëndënëɓi ɓëŝalen ɓën; ɓën mbaŋ këɓi nënganënd eni yexërand gë
ɓocuɗ ɓond gëŝëc ɓoŋ, do ɓela ɓën enëɓi cëmarand gër ɓapedëraya. Mbaŋ ñan

✡ **20:42 20.42** Calemoñëw̃ 110.1

këni ɓañëpara ɓand gër lëngw ɓaŋ gër ɓaciw̃ ɓacaleya. Gër ed kë hi ñambëran mbaŋ ñan këni eketëna ed axwën ofëna el.
47 Mondako wata këni aŝale aŝale xarak ɓën këɓi lëxëlëxënd ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓën xali gë ɓëciw̃ ak. Mëŋ ex kiti indeɓën iŋ gë pit fo kë yëka.»

21

End asoxari aseɓëta seɓëta eŋ

1 Ata ga rënëta ko Yesu, wat këɓi ɓër gë napul ɓën ga këni xwët koɗi in gër akwëtaya and oyël gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu.
2 Ħatëgu ko asoxari aseɓëta seɓëta, axaỹënaxik. Xwët ko ɓëtama ɓëki ɓënd koɗi.
3 Yesu, ga wat këŋo, re ko: «Ɗal in këmun felënd, asoxari aseɓëta seɓëta, axaỹënaxik ajo, xwëtëk nëmëc.
4 Gayikwa ɓër gë napul ɓëjo, ocandën ok fo w̃ëlaw këni oyël ol, ɓari asoxari ajo, er ko liyaxënënd in w̃ëlaw ko, ado ga xaỹën ko.»

End Aciw̃ and Kaxanu eŋ

5 Ata ɓërëmar këni ŝëkwënd Aciw̃ and Kaxanu aŋ. Gë oxaỹ oyekax ɓay bani do ỹaŋën bani gë ɓeɓër w̃ëlaraw bani ɓela gër oyël or Kaxanu ɓën. Ata re ko Yesu:
6 «Në eyow ex ɓakey ɓand ax ɓayi na ɓeỹ ɓën ang kën watënd ak. Ekaỹ eyëlëtërëx ax ɓayi na, ɗek kë yëcar.»
7 Na w̃ëka këno ɓësëfan ɓën: «Asëyali, nand fe wa kë yëcar Aciw̃ and Kaxanu aŋ? Mondake këmi nangëɗ mëne anëka kë ħatëgund ɓeŋo? Amatinali nde exëna?»
8 Yaka këɓi Yesu: «Titinayin, ala këreŋun yifaɗ na. Ɓëranjëm kë yow, aɓat aɓat, gë ow̃ac oram ol eni dend: “Wëno ex Afexën an, do anëka saxëguk ekwët ed ngwën el”, Kërenëɓi tëfëɗ na.
9 And kën wël anëka wonjok aniyan aŋ do në emerëra exëni ɓela ɓën, këreŋun yëɓuɗ na gayik afo ex ŋatëgu ɓeŋo. Ɓari ax giɗ na pere ekwët ed ngwën el.»
10 Re ko ɓëte Yesu: «Er këni ỹana eni merërand ɓela ɓën, gë enëng gë enëng, do gë ebar gë ebar.
11 Ɓëte ɓangëm-gëm këɓi ỹana eɓi ɗaw̃ërand ɓela ɓën do në ed mar ocëxwëra otëm do gë enjo. Gër orën, aŝanaya kë ỹana ex canayarand ɓeñigënaxik do ɓecarax ɓetëm eni nangaxën ɓela ɓën mëne ɗam ex ekwët ed ngwën el.
12 Ɓarikan, ɗamana ex ŋatëgu ɓeŋo ɗek, ɓela ɓën axëmëra kënun ỹana enun këmërand do enun narëndërand wën ɓër w̃ak endam ɓën. Ɓëŝëwif ɓën alëxw kënun ỹana enun ɗëxwënd gër ɓaciw̃ ɓacaleya ɓandeɓën, do enun përand. Aẅëla kënun ỹana enun mëland gër ɓemun ɓetëm do gër ɓëlëngw në end ow̃ac oram.
13 Mondako kën ỹana en deyaraxënënd osede oram ol.
14 Këren yëlarand na gana-gana fo ang kën ỹana en yakand ak.
15 Wëno këŋun ỹana eŋun yëlënɗ orenik or enëɓi ɓonaxënënd ɗek ɓërangoỹëra andewën ol.
16 Ɓëxarëk ɓërewën, ɓëmaỹe ɓëndewën, ɓëcandaw̃ ɓëndewën, do gë oɗawo odewën dëŋ këŋun ỹana eŋun ɗëxwënd në end ow̃ac oram, do ang hi kën ak, ɓëranjëm enëɓi ɗaw̃ëra.
17 Ɓela ɗek këŋun ŝus në end ow̃ac oram.
18 Ɓari ỹow̃eỹ ani koran na ɓenjëw̃ ɓendewën ɓeŋ.
19 Ga ɓuŋa ɓuŋa kën, ɓenjëw̃ ɓendewën ɓeŋ kë fex.»

End Yerusalem eŋ

20 «And kën wat ga xul këni ocoroɗa Yerusalem aŋ, nangin mëne eyëcar ed angol el ħatëguk.

21 Ata ɓër gër ebar ed Yude ɓën gërëxëɗëlexëni gand osënd. Ɓër gër angol and
Yerusalem ɓën canëxëɗëlexëni do ɓër gër ocënga ɓën këreni maỹiɗ na gër angol.
22 Ɓakey ɓand toro ɓand kë ñatëgu baŋo, kiti ind këɓi xiti Kaxanu ɓela iŋ kë hiɗ
ang ỹëgw këni gër akayëta andexëm ak.
23 Gë ɓakey ɓaŋo, mocopara këɓi ŝopara ɓësoxari ɓër gë ɓacël ɓën do gë ɓër këɓi
yerinënd oɓaŝ ɓën. Oxoỹ or Kaxanu ol këɓi wëcan Ɓëyisërayel ɓën do eni toro mbaŋ
gër ebar edeɓën.
24 Ɓërëmar enëɓi ɗawẽra gë duxuma, ɓëjo enëɓi capëreli oxaɗëp gër ɗek ɓenëng
ɓecëxe. Ata ɓenëng ɓeŋo eni bëñëra Yerusalem in xali ex kwët amëd and këɓi seɓën
Kaxanu aŋ.»

End omakaw ond Yesu eŋ

25 «Ɓecërëcaxik kë ŝanaya na gër eñan, gër facawỹ do gër owỹal. Do gër ebar, ɓenëng
ɓend ɓela ɓeŋ eni yëdara xali eɓi bëlandëra sam eni wëlënd ongëɓër ond men ond
angwëngw oŋ.
26 Ayëdara këni ỹana eni yëdarand ɓela ɓën xali eni takëndërand gër oŝën or etëm
end kë ñatëgu gër ebar ed lëgëra këni el. Gayikwa ɓeɓër gë panga gër orën ɓën kë
sëngërëɓëtara.
27 Ata këne watëgu wëno Asëñiwỹ ar ala an ga këme ŝëlaw gë aŋar aŋ. Do mbaŋ kë
ŝanaya panga iŋ do gë enjaran endam eŋ.
28 Awa and kë ỹana eŋatëgu ɓeŋo aŋ, dëngwëtayin do dënëtayin gayik apexa
andewën aŋ ɗam ex.»

End apënëtal and andan eŋ

29 Yesu fel këɓi ɓëte apënëtal aŋo: «Nëkoyin andan aŋ do gë ɗek ɓatëx ɓacëxe
ɓaŋ.
30 And kën wat ga nëtërak aŋ aye kën nangënd mëne ecaŝa el ɗam ex.
31 Ɓëte mondako fo ex, and kën wat ɓecarax ɓetëm gër ngwën ro aŋ, nangindën
mëne owun or Kaxanu ol ɗam ex.
32 Ɗal in këmun felënd, ani cësëra na ɗek ɓela ɓër gë okey oko ɓën ŋatëgurëxe
ɓeŋo ɗek.
33 Orën ol gë ebar el axuca kë xuca. Ɓarikan eyeyan edam el ed din ex.
34 Titinayin këren kwënda na ñambëran, gë oŝeɓ, gë odendëran od aniyan, këdi
kë siɓ owẽkw orewën oŋ do en nambina, do eŋun pënga akey aŋo.
35 Titinayin këdi këŋun ñatënëgu bërëxaɗët akey aŋo. Gayikwa ang ebën ed oxan
fo këɓi xul ɓela ɓën ɗek ebar el.
36 Caleyindën key yo key do këren nambinand na ado tëkër ak, en koraxën en cana
ɗek er këŋun yowënëgund in. Mondako kën hixën ɓëẽwelëk and këme ñatëgu wëno
Asëñiwỹ ar ala an.»
37 Goyat baɓi sëyalirand Yesu ɓela ɓën gër Aciwỹ and Kaxanu do genëka exo maỹi
gër etënd ed gë ɓañarëka.
38 Mopëɗ gëɓër, ɓulunda in ɗek bani yend gër Aciwỹ and Kaxanu eno ɓaxët.

22

End etëra ed Yesu eŋ

1 Ofëna or mburu ind gë lewir këm, or këni wãcënd Ofëna or Apexa ol, bax
ñatëgund.
2 Ata ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëŝalen ɓën këni ŝaland eno ɗawỹ yir fo Yesu
gayikwa ayëda banëɓi yëdand ɓulunda in.
3 Ang ebani ɓësëfan ɓër Yesu ɓën epëxw gë ɓëxi ak, aɓat bano wãcënd Yuda
Isëkariyot. Ga lil ko Sindan in gër emëkw ed asëfan ajo

4 xani ko xwiriŝ, ye ko gër ed ɓarër bani ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën, do gë ɓemun ɓend ɓënëkona ɓër Aciw̃ and Kaxanu, eni wëlërëx ang ko ri eɓi tëranaxën Yesu ak.
5 Ga këɓi nëngandëra, xet këɓi eno yël koɗi.
6 Yuda ga xana ko, ko ŝaland nand kë ỹap eŋo tëra Yesu xarak amëxwër aŋ ani nang ex na.

End ecemar ed ofëna ar apexa eŋ

7 Akey añanar and loxo ir bani yamb mburu ind gë lewir këm aŋ ebax. Yatijo banëɓi ŝaɗaxand opeỹ od Ofëna or Apexa ok!
8 Ata Yesu ga lawẽn këɓi Piyer gë Ŝaŋ, re ko: «Doro ex Ofëna or Apexa ol! Yeyin en cemërax ene yambëraye.»
9 Ŵëka këno: «Feye wa ỹandi ki mi cemërax?»
10 Yesu yaka këɓi: «And kën ñat gër angol aŋ, ata kën fed gë ala ar lëɓinak epeya ed gë men. Tëfiɗëno xali gër iciw̃ ind ko lil.
11 Peliɗëno axwën iciw̃ an: "Axwën an ga re ko ba feye ex aciw̃ and gër ed këmi yambëra ecemar ed ofëna or Apexa el wëno gë ɓësëfan ɓëram ɓën?"
12 Aŵasin këŋun wãsinëɗ aciw̃ and yaŋ and gë ɓeỹ ɗek. Fën kën ŝemërax ed ofëna el.»
13 Ata Piyer gë Ŝaŋ ye këni, sëkëx këni ɓeỹ ɓën ang fel baɓi ak do ŝemërax këni ecemar ed Ofëna or Apexa ol.

End ecemar ed Axwën eŋ

14 Ga ñatëk apëxëd aŋ, Yesu gë oparëxanda odexëm ok ỹëpara këni gër eyambëran.
15 Ata re ko Yesu: «Awël nde, mbaŋ ỹandi baxe ene yambëraye andamat ecemar ed Ofëna or Apexa el, ɗamana me toroxën.
16 Ga re këme, doro këme feland ecemar ed ofëna ar Apexa el xali yatir këne yambëraxëye gër owun or Kaxanu.»
17 Ga yeyan ko na mondako, w̃eɗ ko andëmba and gë ngoy aŋ. Ŝëkwa këŋo Kaxanu do re ko: «Kanayin ngoy iŋo en yëlar wën ɗek.
18 Ga re këme, doro fela këme ngoy iŋ xali yatir kë ñatëgu owun or Kaxanu ol.»
19 Ɓëte w̃eɗ ko ŋat amburu amat, ga ŝëkwa këŋo Kaxanu, hëbëndër ko do ŝet këɓi ɓësëfan ɓën. Re ko: «Mburu iŋo ex eman endam end yël këŋun Kaxanu eŋ! Cetërindën ene kwitaxën.»
20 And faỹ këni eyambëran aŋ, w̃eɗ ko ɓëte ŋat andëmba and gë ngoy aŋ, ga yël këɓi eni yëlar, re ko: «Ngoy iŋo ex oŝat oram or kë ŝar en cotaxën eter ekaŝax ed gë Kaxanu oŋ.
21 Xarak, ar ke lëxw an gër ed këne yambërande ro dëŋ exo!
22 Eyo, wëno Asëñiw̃ ar ala an alaw̃ këne law̃ ang ỹëgw këni ak. Ɓarikan kata itëm hi këŋo ar ke lëxw an.»
23 Ata ɓësëfan ɓën ỹana këni emëkar el ba noỹo ex ar këŋo lëxw Yesu an.

End asëfan alëngw eŋ

24 Ga xucak eŋo, ɓësëfan ɓën këni ŝampërend end ba noỹo ex asëfan alëngw eŋ.
25 Ata re ko Yesu: «Ɓemun ɓend ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓeŋ awëña kënëɓi wëñand ɓela ɓër ex gër owar oreɓën ɓën, do ɓër gapak ɓën are kënëɓi rend "Ɓëyekax exëni".*
26 Kërex gi na ɗe mondako gër ndewën. Ar gapak an, gilexo ang itox fo. Do alëngw an, diyenindëlexo ang xaɗëp fo.
27 Do noỹo wa ex ar gapak an? Ar ỹëpak do këno lëɓand an nde, ba alëɓa an nde? Ax gi ex na nde ar këno rëtënënd an ex ar gapak an? Do wëno cëŋ, ax gi ex na nde ang xaɗëp fo hi këme mërëxand irewën?

* **22:25 22.25** Gër ebar ed Ɓëgërek, owac olo banëɓi yëlënd ɓemun ɓeŋ.

28 Wën xemënak xali doro, ane nacëta ex na gër ocëmu odam.
29 Mëŋ ex, ang yël ke Faba
30 mëŋ këne yambëraxëɗe do ene ceɓëraxëɗe andamat gër owun oram do në ɓañëpara ɓand owun këne xetënaɗ enëɓe kitixëne ɓenëng epëxw gë ɓeki ɓend ɓulunda ir Isërayel ɓeŋ.»

End Piyer eŋ

31 Ga xucak eŋo, Yesu w̃ac këŋo Piyer: «Simoŋ, Simoŋ, anëka ỹandi këŋo ɗe Sindan eŋun kaɓasa ang bële fo.
32 Barikan wëno aŝalen ŝalen këmi exi ɓayixën ekwëta ed xwëta këye el, kërex capër na ɗek ɗek. Do wëj and këy ɓakawëɗ aŋ, kemëniɗëɓi ɓoɓinëx.»
33 Ata re ko Piyer: «Axwën, wëno aw̃elëk hi këme mi tëf xali lëf gër epëra do xali gër ecës.»
34 Yesu yaka këŋo: «Piyer, ga re këme, doro ɗamana exo yata ecare el wëj anëka këy yaxëta ɓakëlëbëd ɓatas.»

End ɓësëfan eŋ

35 Ga xucak eŋo, Yesu w̃ëka këɓi ɓësëfan ɓën: «And law̃ën bamun en pemëra Atëfëtan aŋ, koɗi këm, ambaɓ këm, ɓapeɗ këm ỹeỹ nde ŝanëx ban na?» Yaka këni: «Ɓëtëdëŋ.»
36 Aŋo re ko: «Gërëgako, ar gë koɗi an, cëlayalexo, ar gë ambaɓ an, ɓaxalexo, do ar gë duxuma këm an panëlexo acuɗ andexëm aŋ exo yëcaxën.
37 Gayikwa afo ex ŋata endam end ỹëgw këni eŋ: “Gë ɓëw̃endëran ɓën ɓar këneɓi enga emat✡.” Do enimin, er ebax exe gi in në eŋata ex.»
38 Ata re këni ɓësëfan ɓën: «Axwën, nëkoɗa oduxuma oki.» Yaka këɓi: «Gwac ex go!»

End cale ind Yesu eŋ

39 Ga ŝanëgu ko Yesu na gër ed hi bani, ye ko ang w̃ër baŋo ak gër etënd ed gë ɓañarëka, ata sëf këno ñët ɓësëfan ɓërexëm ɓën.
40 Ga ñat këni, fel këɓi: «Caleyin këdi këŋun xor eñëŋënax eŋ.»
41 Mëŋ ga nacëta këɓi, foxi ko do ko ŝalend:
42 «Faba, ga ỹandi ỹandi ki pangacënële kata iŋo. Dil ang ỹandi ki wëj ak, kërex gi na ang ỹandi ke wëno ak.»
43 Ata ŝanayaxënëgu këŋo meleka elod gër orën do ɓaŝën këŋo ojaw̃ ok.
44 Ga ŝaminak emëkw edexëm el, Yesu xemëna ko nëmëc cale iŋ. Asëw̃ëtëw̃a irexëm in hik ang oŝat fo do kë ŝarënd gër ebar.
45 And foxita ko cale aŋ, ɓaka ko gër ɓësëfan. Sëk këɓi ga raŝëra këɓi ga ɓon këɓi ocëmu ok.
46 Ata w̃ëka këɓi: «Wën inew̃a këŋun raŝëraxënënd? Kanin en cale, en kwëỹëtaxën eñëŋënax eŋ.»

End etëra ed Yesu eŋ

47 Ga ko yeyan ɓayi baxo Yesu ga ñatëgu këni na enga end ɓela. Ar bano w̃acënd Yuda an, asëfan aɓat ang ebani epëxw gë ɓëxi ak, lëngwënëgu bax. Ga sëkar këni gë Yesu, w̃ega këŋo bëxiɓ.
48 Ata re ko Yesu: «Oko Yuda, momega nde këye lëxwënd wëno Asëñiw̃ ar ala an?»
49 Ga wat këni er bax ñatëgund in, ɓësëfan ɓën re këni: «Axwën mëni taw̃ëra nde gë duxuma in?»
50 Ata aɓat w̃ëlën këɓi, saw̃ këŋo xaɗëp ir aŝaɗaxan alëngw in baɗ anëf and liw̃ aŋ.

✡ **22:37 22.37** Esayi 53.12

51 Ɓarikan Yesu re ko: «Teɓin, gwac ex!» Na ga lëk këŋo asoŝan ajo gër anëf, fakën këŋo.
52 Ata Yesu w̃ëka këɓi ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën, gë ɓemun ɓend ɓënëkona ɓër Aciw̃ and Kaxanu ɓeŋ do gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën: «Ba arek nde hi këme mëŋ yowaxënëgu kën gë oduxuma do gë okwëlekwële ene tëraxën?
53 Key yo key ga bane fedërënde wa gër Aciw̃ and Kaxanu do ane tëra bana? Ɓarikan, anëka ɦatëguk apëxëd andewën aŋ do gë and panga ind ecamëɗan aŋ.»
54 And sëra këno Yesu aŋ, w̃ëla këno monas xali gër yangana ir iciw̃ ind aŝaɗaxan alëngw, ata Piyer këɓi sëfëgund nacët ako.
55 Ga fëtën këni xoɗux mërëxand ir yangana, ỹëpara këni jey gër oyesa do Piyer xetëna këɓi moñëpa.
56 Ata endënaw̃ emat wat këŋo and ɦoɓa këŋo xoɗux aŋ. Ga faɓ këŋo, re ko: «Ajo gë ar sëra këno ajo ebani.»
57 Ɓarikan Piyer ga ko yax ko rend: «Aɓiw̃ën, wëno amo nang ex na ɗe!»
58 Ga nëkanak, ala aŝëxe xwita këŋo Piyer do re ko: «Wëj ɓëte ar enga end ar sëra këno ajo hi këy ɗe!» Yaka këŋo: «Wëno ame gi ex na ɗe gër enga eŋo!»
59 Ɓëte ga xucak apëxëd amat, ala aŝëxe ko rend: «Enimin, gayikako asoŝan ajo Agalile ex, gë mëŋ ebani.»
60 Aŋo re ko Piyer: «Wëj er këy rend ijo, wëno ame nang ex na!» Ata yata ko ecare el.
61 Axwën Yesu nëkona ko gand Piyer, ga faɓër këni, Piyer xwita ko afel fel baŋo mëne doro ɗamana exo yata ecare el, anëka këŋo yaxëta ɓakëlëbëd ɓatas.
62 Piyer ŝan ko kwël do ko sesëxënd ga fulët këŋo otes.
63 Ata ɓër sëra baŋo Yesu ɓën këno lëŝërand do këno xëmërand.
64 Ɓandëmar eni pëɗ ɓangës ɓaŋ eno këm do eno mëka: «Wëj alaw̃ënel ar Kaxanu an, nangënëlëɓo ngwa ba noỹo xëm ki!»
65 Mondako bano ŝirërand gë oteɓën seɓën këm.
66 Ga wecak, amara and ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif aŋ, gë ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëŝalen ɓën w̃ëla këno Yesu gër akwëndaya andeɓën.
67 Ata w̃ëka këno: «Angëmëne wëj ex Afexën an, pelëlëɓo!» Yesu yaka këɓi: «And këmun fel aŋ, ane ma na,
68 ɓëte and këmun w̃ëka aŋ, ane yaka na.
69 Elod gërëgako, nangin mëne awat këne wat wëno Asëñiw̃ ar ala an ga xetëna këmo Kaxanu gand liw̃, gër owun orexëm.»
70 Ata xeỹ këni ŝor: «Ba wëj nde ex Asëñiw̃ ar Kaxanu an?» Yaka këɓi: «Go dëŋ ex!»
71 Ata re këni ɓëte: «Osede ax bo ex na ene wële. Ax gi ex na nde ɓiyi ɗek dëŋ wël kënëŋone?»

23

End gër eyang ed Pilat eŋ

1 Ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën, gë ɓëŝalen ɓën do gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën xani këni ɓën ɗek do w̃ëla këŋo Yesu gër Pilat.
2 Ga këno nagaŝandëra këni rend: «Ɓiyi fënga këŋo ala ajo ga këɓi ŝoñ ɓër enëng endeɓi ɓën eni teɓ emeɗën ed ŝagale owun or Sesar el. Ɓëte gë andexëm ko w̃acayand Afexën do emun endeɓi.»
3 Ata Pilat w̃ëka këŋo Yesu: «Wëj nde ex emun end Ɓëŝëwif eŋ?» Yesu yaka ko: «Wëj w̃ac ke ɗe mondako!»
4 Pilat fel këɓi ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɗek amëxwër aŋ: «Wëno amena and këmo nëpaxën ala ajo ame wat ex na.»

5 Ɓarikan ɓën ga xemëna këni, këni rend: «Aŝoñ këɓi ŝoñënd ɓela ɓën eni ŋëp
owun orewën ol, ɗek ebar ed Yude el këɓi sëyalind mondako ga ỹanaw ko gër ed
Galile, xali gër Yerusalem ro.»
6 And wël ko eŋo aŋ, Pilat w̃ëka këɓi ba Yesu Agalile exo. Yaka këno mëne go dëŋ
ex.
7 Pilat ga wata ko mëne Yesu ar gër owun or Erod, emun end gër ebar ed Galile eŋ,
hi ko fel këɓi eno mëlan gayik ɓakey ɓaŋo na gër Yerusalem yow baxo.

End gër yangana ir Erod eŋ

8 Erod nëngandëra këŋo and wat këŋo Yesu aŋ. Enimin, elod anëka fo ỹandi baŋo
eŋo nang gayik awël baxo wëlënd ɓend ko rind ɓeŋ do ayar baxo yarënd eŋo wat ga
ko ri ecarax.
9 Ata Erod w̃ëkara këŋo xali Yesu, ɓari gematak aŋo yaka bana.
10 Ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëŝalen ɓën xemëna këni këno nagaŝandërand
Yesu.
11 Erod gë ɓënëkona ɓërexëm ɓën rixëra këno eŋo yepënaxën. Erod, and lëŝëra
këŋo xali fed këŋo aŋ, ŝuɗ këŋo ocuɗ ombarax ang emun fo. And fed këŋo aŋ, ŝëñëta
këɓi eno ɓakali gër Pilat.
12 Yatijo hi bani oɗawo Erod do gë Pilat, xarak ɓërangoỹëra ebani.

End kiti ind Yesu eŋ

13 Ga ñateli këno Yesu, Pilat w̃ac këɓi ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën, gë ɓëxarëk ɓën do
gë ɓër hi bax na ɓën.
14 Re ko: «Wën w̃ëlanëgu ke ala ajo do re kën mëne mëŋ këɓi ŝoñënd ɓulunda in.
Ax gi ex na nde ogës odewën dëŋ w̃ëkara këmo? Wëno cëŋ amo kor na monëp gë
ɓend nagaŝandëra këno wën ɓeŋ.
15 Ɓëte Erod dëŋ aŋo korëguw ex na eŋo nëp mëŋ ɓakalixënëgu këŋo gër ndam
ro. Amena ax gi ex na and këmo law̃axën.
16-17 Ocoroɗa odam ok këmëni seɓën eno cew̃ëra do moteɓët.»
18 Ata na xeỹ këni ŝor: «Teɓëtëlo Barabas! Teɓëtëlo Barabas do eyo ɗaw̃ ajo!»
19 Xarak Barabas ijo andepëra hi baxo gayik axoỹën xoỹën banëɓi mëŋ gë
ɓoŝandaw̃ ɓëlëngw ɓër angol ɓën do w̃ereli banëɓi xali law̃ këno ala.
20 Pilat w̃ëka këɓi gaŝëxe ba noỹo sana këno eŋo, xarak mëŋ Yesu ỹandi baŋo eŋo
teɓët.
21 Ata yaka këni ŝor: «Ali, pikalo gër kërëwa! Pikalo gër kërëwa!»
22 W̃ëka këɓi ɓëte atasën aŋ: «Inew̃a w̃en ko? Ga re këme amena amo wateli ex
na and këmo law̃axën. Aseɓët këmo seɓët and këno ŝew̃ëra ocoroɗa aŋ.»
23 Aŋo xeỹ këni kaŝ-kaŝ mëne eŋo pika.
24 Ata Pilat w̃a ko ex gi ang w̃ëka bani ak.
25 Pilat seɓët këŋo Barabas, ar fëra bano gayik ala law̃ baŋo yatir xanin bani emer
gër angol an. End Yesu eŋ cëŋ, seɓ këɓi ocoroɗa ok eno dixëra ang ỹandi këɓi ak.

End gër kërëwa eŋ

26 Ocoroɗa ok ga këno w̃ëla Yesu gër ed këno fikax, fed këni gë Simoŋ Iɓësiren ga
hiw ko gër oŝënga. Ga nëỹali këno, lapara ko osëx or këno fikaxën Yesu ol do këŋo
sëfand Yesu gë andepoy.
27 Ata enga end ɓela kënëɓi sëfand. Ɓësoxari ɓën ga këno ỹaw̃ Yesu këni renitand.
28 Yesu and nëkona këɓi aŋ, re ko: «Wën ɓësoxari Ɓëyerusalem, tesin endewën
eŋ do gë end oɓaŝ orewën eŋ, kërene ñaw̃ na wëno!
29 Në eyow ex ɓakey ɓand kën ỹana end dend: “Nëngandëraleɓi ɓësoxari
ɓëɓoroxok ɓën, ɓër elod ani dëw̃ ex na do elod ano yerin ex na itox ɓën!”

30 Amëd aŋo, ɓela ɓën are këni ỹana eni dend: “Osënd wëcaninëɓo! Ɓëtënd wëginëɓo!”
31 Ga këne narënënd ako wëno ar ex osëx oŝëkët an, kaŝ kënun narëndëra wën ɓër ex otëx oŋaỹëk ɓën.»
32 Yatijo, ɓërek ɓëxi banëɓi wl̃ëlalind gë Yesu enëɓi ɗawl̃ëx.
33 And ñat këni gër ed bani wl̃acënd «Egor» aŋ, fika këno Yesu mërëxand ir ɓërek ɓëxi: aɓat gand liw̃, ajo gand ŝame.
34 Ata Yesu ko rend: «Faba teɓanëlëɓi, gayikwa ani nang ex na er këni rind in.» Ocoroɗa ok ri këni ɓëñak eni cetëraxën ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ.
35 Ɓulunda ir Ɓëŝëwif in xwëŝaraw këni ler na do kënëɓi nëkonënd. Ɓarikan ɓëlëngw ɓën ga këno lëŝ Yesu këni rend: «Ga baɓi fexën wa ɓeŝëxen ɓën, pexënayalexo gë andexëm dëŋ angëmëne mëŋ ex ar yata këŋo Kaxanu an!»
36 Alëŝ bano lëŝënd ɓëte ocoroɗa ok; and këno sëka aŋ, eno nën ngoy iŋerëk
37 do eni dend: «Angëmëne wëj ex emun end Ɓëŝëwif eŋ, pexënayal gë andey dëŋ!»
38 Oñëgw fikali bani na në ingomb gomb yaɓët gaf irexëm in mondako: «Ajo ro ex emun end Ɓëŝëwif eŋ.»
39 Ata arek aɓat gër ɓër fika banëɓi gë Yesu këŋo ŝirënd: «Ax gi ex na nde wëj ex Afexën an? Pexënayal gë andey eyëɓo pexënaxën ɓiyi ɓëte!»
40 Ɓarikan arek axinëm an këŋo xexënd mondako: «E wëj ba ayo yëdand na nde Kaxanu? Ax gi ex na nde andamat nëp kënëɓo?
41 Ɓiyi cëŋ, er hi këɓo ijo ŝenene ex, gayikwa oxeỹ oreɓi fo ɓakaxënënd. Ɓarikan mëŋ ỹoweỹ axo men ex na.»
42 Ata re ko ɓëte: «Yesu, këla, kwitayi ɗe axwita wëno yatir këy ɓakaw gër ngwën gë owun orey ol.»
43 Yaka këŋo: «Awël nde, ɗal in këmi felënd, doro dëŋ wëj gë wëno añat ke ñate gër arayen.»
44 Anëka bax ñatënd eñan eŋ keŋ gër gaf ga ŝamëɗanëk ɗek ebar el xali hik poxoŝ gaf in:
45 Eñan eŋ aŝilipa ŝilipa bax. Ata ñesik ciɗët anjëm amëgax and bax weɗind lëngwe ir Aciw̃ and Kaxanu aŋ.
46 Aŋo xeỹ ko Yesu: «Faba, anëka këmi wl̃aŝëlind angoc andam aŋ.» Ga yeyan ko na mondako, kwël xoti ko.
47 Alëngw ar ocoroɗa an ga wat ko ang ŝës ko Yesu ak, ŝëkwa këŋo Kaxanu mondako: «Enimin, ala ajo ar ŝenene ebaxo.»
48 Amëxwër and ɓër yow bax onëkon aŋ, këni renitaxënd tar fëña in ga wat këni mëne anëka xor këŋo Yesu.
49 Ɗek ɓër nang baŋo Yesu ɓën, gë ɓësoxari ɓër laŋëtaraw baŋo elod gër ebar ed Galile ɓën xwëŝara këni nacët ako do këno nëkonënd.

End gër añeg eŋ

50 Gër Amara and ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif, asoŝan ar gë onden, ar ŝenene ebax na do bano wl̃acënd Yosef.
51 Gër Arimate, angol and Ɓëŝëwif, xaniw baxo; axo gixeli bana gër ɓër xiti baŋo do narëndëra baŋo Yesu ga baxo ŝënind owun or Kaxanu ol.
52 Mëŋ ye bax gër Pilat xara këŋo eman end Yesu eŋ.
53 Pilat ga wl̃a ko, Yosef fedali ko eman eŋ. Fëlëra këŋo gë këpas, do wl̃ëxëta këŋo në ỹeg ir fës bani në aparëfac, gër ir elod ala ano mëxwëtaxën bana.
54 Yatijo bax ỹanand akey and eteyëta aŋ do Ɓëŝëwif ɓën anëka bani xëñënarand.
55 Ɓësoxari ɓër laŋëtaw baŋo Yesu elod gër ebar ed Galile ɓën, ga sëfa këno Yosef, wat këni ỹeg in do ang wl̃ëxëta këŋo ak.

56 Ataŋ w̃aỹi këni eni ɓarërax ogu onëngax do gë angiri eni koŝaxënëɗ gër eman end Yesu. Ata ang rek acariya and Moyis ak, fëɓ këni akey and eteyëta aŋ.

24

End ekani ed gër ecës eŋ

1 Yatir akey aỹanar and loxo, ɓësoxari ɓër ebax ɓësëfan ɓën ye këni mopëɗ gëɓër gër ỹeg ir Yesu ga w̃ëla këni ogu onëngax ond ŝutëra bani oŋ.
2 Sëk këni angaỹ and weɗi bax lilaya ir ỹeg aŋ ga xënik gë beɓët.
3 Ga lil këni gër ỹeg, nema këni eman end Axwën Yesu eŋ,
4 ata wëlandëra këɓi. Aŋo ŝanayaxën kënëɓi ɓësoŝan ɓëxi gë ɓanjëm ɓand jing-jing.
5 Ga yëdara këni, ɓësoxari ɓën, rën këni do faɓ këni laŋ ebar el. Ata ɓësoŝan ɓëjo w̃ëka kënëɓi: «Inew̃a këno ŝalaxënënd aɓëngw an gër ɓëŝësëk ro?
6 Axo bo ex na ro, anëka xani ko gër ecës. Kwitayin ang baŋun felënd and hi ban gër ebar ed Galile ak.
7 Ga baŋun felënd mëne afo eno ɗëxw mëŋ Asëñiw̃ ar ala an gër ɓëw̃endëran do eno pika gër këwëa exo cës. Ɓarikan, axani ebax exo kani gër ecës akey atasën aŋ.»
8 Ata xwita këni ɓësoxari ɓën mëne mondako dëŋ felëra baɓi Yesu.
9 Ga ŝan këni na gër ỹeg, ɓaka këni eni tëfëtërax ɗek eŋo gër ɓësëfan epëxw gë aɓat do gër ɗek ɓësëfan ɓëŝëxe ɓën.
10 Er hi bani: Mari Madëlen, gë Yowana, gë Mari nëm ir Ŝak do gë ɓësoxari ɓër laŋët baɓi ɓën reyax këni gër oparëxanda od Yesu mëne go dëŋ ex.
11 Ɓarikan oparëxanda ok ani kwëta bana eyeyan ed ɓësoxari el. Er bani yëland anëx ex.
12 Ata xwiriŝ Piyer hër ko xali gër ỹeg. Ga yëkwa ko lëf, wat ko gër ebar eɓun ed ɓënjëm ɓënd ŝeriraxën bano Yesu ɓëŋ. Ata w̃aỹi ko kwël ga ŝaran këŋo endey eŋo.

End ɓësëfan ɓëxi eŋ

13 Do kwël yatijo fo, ɓësëfan ɓëxi ɓër Yesu xani bax gër Yerusalem këni yend gër ingol ind këni w̃acënd Emawus, në ɓapakan epëxw gë amat.
14 Tar fëña in bani xanarënd ɓend Yesu ɓeŋ.
15 Ga këni rendëra, Yesu mëŋ dëŋ ŝoma këɓi do kwël këni sëfërënd.
16 Aye dëŋ bano watënd ɓarikan afoɗ foɗ baɓi do bani sëkwanënd eno kwita in.
17 Ata w̃ëka këɓi: «Ɓend ine ngwa kën xanarënd tar fëña in?» Ga logën këɓi, xwëŝa këni.
18 Yaka ko ar bano w̃acënd Këlewopas an: «Wëj gaɓat ex ar yow bax gër Yerusalem an do nem këy er xucak ɓakey ɓaŋo in?»
19 Ata w̃ëka ko ɓëte: «End ine ngwa?» Yaka këno: «End Yesu Iɓënasaret eŋ wa. Gër ogës od Kaxanu do gër od ɓela, alaw̃ënel ar bax rind ɓecarax ebaxo do baɓi sëyalirand Ɓëyisërayel ɓën gë or gapak.
20 Ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓemun ɓendeɓi ɓeŋ lëxw baŋo eno nëpaxën do eno ɗaw̃axën mopika gër këwëa.
21 Ɓiyi cëŋ ako yëla bami mëne mëŋ ex ar law̃ënëgu baŋo Kaxanu an eɓi dacët ɓulunda ir Isërayel in gër otaxan od ɓërangoỹëra andeɓën. Do doro ex akey atasën aŋ elod ga xucak ɓeŋo ɗek.
22 Ɓal ex mbaŋ dëŋ ŝaran këɓo er reya këni ɓësoxari ɓërëmar, ɓër enga endeɓi in. Aye ye bani gëɓër fo gër ỹeg ir Yesu.
23 Ga nema këni eman endexëm eŋ, ɓakaw këni, felati kënëɓo mëne omeleka ŝanayaxën këɓi do re këni mëne aɓëngw exo.

24 Aye ye bani ɓëte ɓësëfan ɓërëmar gër ỹeg do sëk këni ɓeỹ ɓën ang reya këni
ɓësoxari ak. Ɓari mëŋ ano watëgu ex na.»
25 Ata re ko Yesu: «Wën and foɗ këŋun dëŋ ex ɗe! Owẽkw orewën oŋ aleg legëk
ekwëta ed ɗek ɓend reya këni ɓëlawẽnel ɓër Kaxanu el!
26 Ax gi ex na nde ako bax exo toro Afexën an, ɗamana exo ɓakanaxën enjaran
endexëm eŋ?»
27 Ga ỹana ko Yesu gër ɓakayëta ɓand Moyis do gër ɗek ɓand ɓëlawẽnel, faỹën
këɓi ɓendexëm ɓeŋ eɓi pënixën.
28 Ga këni ñat gër Emawus, Yesu ỹandi këŋo exo kuca.
29 Ata ɓësëfan ɓëxi ɓën xara këno eŋo key na. Re këni: «Ɓayine ro, në ecëla ex
eñan eŋ, anëka wẽɗëk!» Ata wa ko do kwël ñat këni gër ndeɓën.
30 And ỹëpa këni gër eyambëran aŋ, Yesu wẽɗ ko amburu aŋ, ŝëkwa këŋo Kaxanu,
hëbëndër ko do ŝet këɓi.
31 Amëd aŋo fëɗët këɓi onden oŋ, ata xwita këno, ɓarikan na dëŋ nem këno ɓëɗ-
ɓëɗ.
32 Ata këni wẽkarënd: «Abaxi hi na nde ñar gër emëkw and baɓo felërawënd gër
fëña aŋ, do and baɓo faỹënënd Oñëgw Omënëk aŋ?»
33 Ga xani këni na, ɓaka këni kwël gëmëɗ fo gër Yerusalem. Sëkëx kënëɓi ɓësëfan
epëxw gaɓat ɓën gër ed ɓarër bani, gë ɓër baɓi sëfarand ɓën.
34 Ata xacali kënëɓi mëne enimin Axwën Yesu axani dëŋ xani ko gër ecës do mëne
Simoŋ ŝanayaxën këŋo.
35 Ɓën ɓëte reya këni mëne gë Yesu sëfërëx bani xali ñat këni gër ndeɓën, do mëne
gër eyambëran fo xwita këno and hëbëndër ko mburu aŋ.
36 Ani ŋata bana eŋo, Yesu ŝanayaw ko mëŋ dëŋ mërëxand, do fel këɓi: «Kaxanu
yëlëŋun wa aketëxeta aŋ!»
37 Na lëk këɓi anjiỹ atëm do këɓi rëgëndërand gayik er yëla bani angoc andexëm
aŋ ex.
38 Ɓarikan mëŋ wẽka këɓi: «Inewa wëlandëraxën këŋun gër owẽkw orewën?
Inewa ɓayik an kwëta ex na mëne wëno dëŋ ex?
39 Nëkoyin otaxan ok gë osapar oŋ, wëno dëŋ ex. Ɗëkërayine tan! Aye nang kën
mëne angoc axo gi ex na gë eman ang këne watënd ak.»
40 And yeyaneli këɓi mondako aŋ, wasindëra këɓi ɓambënut ɓaŋ gër otaxan do
gër osapar.
41 Ado ga nëngandëra baɓi ani ma ba na pere mëne Yesu dëŋ ex. Ata mëŋ wẽka
këɓi: «Eyamb yamb nde ex na?»
42 Yël këno aton and ekan ebëkawëka.
43 Ga xana ko, yak këŋo ogës odeɓën dëŋ.
44 Ata re ko: «And hi bane në ereɓat aŋ, afel bamun felënd mëne aña ta kë ñata
ɗek ɓeɓër ỹëgw këni gër acariya and Moyis gë ɓëlawẽnel ɓër Kaxanu ɓën do er rek
gër Calemoñëw endam in.»
45 Ata na dëŋ fërëtën këɓi onden ond eɓi pënixën er rek akayëta and Kaxanu in.
46 Ata fel këɓi: «Mondako ga ỹëgw këni gër akayëta and Kaxanu mëne wëno Afexën
an, anarëndëra ebax ene narëndëra xali, ene ɗaw. Ɓarikan me kani gër ecës yatir
akey atasën aŋ.
47 Do end enëngwët ed ola eŋ, gë end eteɓan ed ɓeñëŋënax eŋ, ɓësëfan ɓërexëm
ɓën afemëra këni ỹana eni pemërand gër owac orexëm gër ɗek ɓenëng ɓend ɓela,
ga ỹana ỹana këni gër Yerusalem.
48 Wën ɓësëfan ɓën ex ɓër otede ok.
49 Er ɓeya baŋun Faba in alawẽneli këmun lawẽneliw. Cëniyin gër angol and
Yerusalem xali eŋun yël Kaxanu panga indexëm ind yaŋ iŋ.»

End Yesu yaŋ gër orën eŋ

50 Ga xucak eŋo, Yesu w̃ëla këɓi ɓësëfan ɓërexëm ɓën gand ingol ind Betani. Yën
ko otaxan ok do këɓi ŝalenënd.
51 Nand baɓi ŝalenënd na, kwël dëŋ këni seɓëtarënd, ga ko ŝëg end orën eŋ, xali
ŝilipax ko.
52 Amëd aŋo ŝale këno do ɓaka këni gër Yerusalem gë onënga osëm.
53 Key yo key bani fedërënd cale iŋ gër Aciw̃ and Kaxanu do bano ŝëkwand Kaxanu.

Atëfëtan and Yesu ang ỹëgw ko Ŝaŋ
Lilaya in

Akayëta aŋo, Ŝaŋ, asëfan aɓat ar Yesu Kërisët, ỹëgwëk. Areya ko reyand mëne Yesu ex Eyeyan ed hik ala el. Mëŋ ex Asëñiw̃ ar Kaxanu an, Afexën ar ɓeya baxo Kaxanu alaw̃ënëli këŋo law̃ëneliw gër ngwën an. Gër akayëta aŋo ɓecarax ɓenjongëɓeki ɓend ri ko Yesu eni maxën ɓela ɓën mëne mëŋ ex Asëñiw̃ ar Kaxanu an. Gayikwa ar kë w̃a mëne Yesu ex Asëñiw̃ ar Kaxanu an, kë ŝotënd aniyan and din ir din and w̃ëlawënëgu këɓi ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ ɗek gër ebar ro. Er ex gër akayëta in:

End eyeyan ed Kaxanu do gë epemëra ed Ŝaŋ Batis eŋ: 1.1-34.
End eyata ed ɓësëfan eŋ: 1.35-51.
Ɓecarax ɓenjongëɓeki ɓend Yesu ɓeŋ: 2.1–12.50.
End ecës ed Yesu do gë ekani ed gër ecës eŋ: 13.1–20.1-10.
End canaya ed Yesu gër ɓësëfan ɓërexëm ak: 20.11–21.25.

End eyeyan ed Kaxanu eŋ

1 Elod gër ỹanar hik eyeyan el, do Eyeyan el ebax gë Kaxanu, do Eyeyan el hik Kaxanu.
2 Elod gër ỹanar hi këni, Eyeyan el do gë Kaxanu.
3 Er ex yo gë mëŋ ri ko Kaxanu, do ỹoweỹ ax gi ex na er ɓayik axo di ex na gë mëŋ.
4 Gër eyeyan elo ŝanëguk aniyan aŋ, do aniyan aŋ ex angoɓen and ɓela aŋ.
5 Angoɓen aŋ ñoɓak ecamëɗan el, do ecamëɗan el aŋo kwëtaya ex na.
6 Akey amat, ñatëgu ko ala, ga law̃ënëgu këŋo Kaxanu, ow̃ac orexëm ol ex Ŝaŋ.
7 Mëŋ yow bax exo gi sede, eni kwëtaxën angoɓen aŋ ɗek ɓela ɓën.
8 Ŝaŋ ayow fo yow baxo exo gi sede ir angoɓen in axo gi bana mëŋ dëŋ angoɓen aŋ.
9 Eyeyan el ex angoɓen and ɗal and këŋo ñoɓand ala ar ex yo aŋ; ayow yow bax gër ngwën.
10 Ayow yow bax gër ngwën, ɓarikan ngwën iŋ elod aŋo nang ex na, xarak Kaxanu, paɓ gë angoɓen ri ko ngwën iŋ.
11 Angoɓen aŋ yowëk gër ebar edexëm, do ɓërexëm ɓën ñëp këni eno kwëtaya.
12 Ɓarikan, ɓër xwëta këŋo ɓën ɗek, ɓër xwëtak ow̃ac orexëm ɓën, këɓi yëlënd panga ind eni gixën oɓaŝ or Kaxanu.
13 Kaxanu dëŋ ri këɓi oɓaŝ orexëm gë oñandi odexëm ok, ax gi ex na gë oŝat do gë oñandi od eman, ax gi ex na ang këno rëw̃ënd ala ak, ax gi ex na dëŋ oñandi od ala.
14 Eyeyan ed Kaxanu el hik ala, lëg ko gër ebar edeɓi, wat këmi enjaran endexëm eŋ, enjaran en Asëñiw̃ ar tañ, ar xaniwëk gër Faba Kaxanu eŋ, ỹëm ko gë oyekax ol do gë ɗal in.
15 Ata Ŝaŋ Batis ga ko reya poyoma endexëm eŋ, xeỹ ko: «Mëŋ ex ar bame rend: “Ar ke sëfëgund an, lëngwatëgu ke gayik mëŋ anëka hi ko ɗamana me gixën.”»
16 Ata ɓiyi ɗek këɓo yëlënd ɗek oyekax orexëm ol do këɓo ɓaŝënënd key yo key.
17 Gayikwa acariya aŋ paɓ gë Moyis yowëk gër ngwën, oyekax ol do gë ɗal in yowëk gë Yesu Kërisët.
18 Elod ala aŋo wat ex na Kaxanu, ɓarikan Asëñiw̃ ar tañ an, ar pëlot gër yomb irexëm an fo nangën këɓo.

End osede or Ŝaŋ Batis eŋ

19 Ɓaxëtin osede or reya baxo Ŝaŋ Batis gër Ɓëŝëwif ɓër xaniw bax elod gër
Yerusalem ga lawɶënëgu kënëɓi ɓëŝaɗaxan do gë ɓërandëɶëra and Lewi, eno mëkara
mondako: «Wëj noỹo wa hi këy?»
20 Ata mëŋ axo yax ex na, yaka këɓi fac: «Wëno, ame gi ex na ɗe Afexën an!»
21 Ɯëka këno ɓëte: «Noỹo cëŋ hi këy? Ba wëj nde ex Eli?» Yaka këɓi ɓëte: «Ali,
ame gi ex na Eli.» Re këni ɓëte: «Do wëj nde ex alawɶënel ar Kaxanu ar bax yowënd
an?» Yaka këɓi: «Ɓëtëɗën!»
22 Aŋo re këni: «Noỹo wa hi këy? Mi ɓakaxën gë eyaka gër ɓër lawɶënëgu këɓo!
Wëj dëŋ noỹo këy rend hi këy?»
23 Yaka ko Ŝaŋ:
«Wëno ex oniɶ or kë xeỹënd gër ladawe ol, Wëno kë rend:
“Ɗëbëtin fëña ir Axwën in”,
mondako re baxo alawɶënel Esayi✡».
24 Ata ɓërolawɶën ɓër ɯëkara ɓën Ofariseŋ ebax.
25 Ɯëka këno: «Ine cëŋ këyëɓi ɓuyixënënd ɓela ɓën gayikako ay gi ex na Afexën an,
ay gi ex na Eli, ay gi ex na ɓëte alawɶënel ar kë yowënd an?»
26 Ŝaŋ Batis yaka këɓi: «Wëno gër men këmëni ɓuyind ɓela ɓën. Ɓarikan, ala ex na
mërëxand irewën, ar ano nang ex na; mëŋ ke sëfëgund!
27 Wëno ado axe ñap ex na me pët ogux od ɓapeɗ ɓandexëm ok.»
28 Mondako xuca bax eŋo gër ingol ind Betani, ekeg Yurëdeŋ in, gër ed baɓi ɓuyirand
Ŝaŋ Batis ɓela.

End ŝaɗaxa eŋ

29 Në ecan ijo, Ŝaŋ Batis watëgu këŋo Yesu ga ko yow. Ata fel këɓi ɓër xeta baŋo
ɓën: «Nëkoɗo ar këŋo ŝaɗaxa Kaxanu exo dëxëtaxën amena and ngwën an*.
30 Mëŋ bamo rend: “Ar ke sëfëgund an lëngwatëgu ke gayik mëŋ anëka hi ko
ɗamana me gixën.”
31 Wëno amo nang bana. Eno nangaxën ɓulunda ir Isërayel in këmëni ɓuyixënënd
ɓela ɓën gër men.»
32 Ŝaŋ Batis areya reya baxo ɓëte: «Awat wat këmo Angoc Amënëk aŋ ga ko fedaw,
elod gër orën, ang eɗëxwëte epeŝax fo, lapa ko gër ndexëm, do ɓayi ko laŋ gër ola
orexëm.
33 Wëno dëŋ amo nang bana. Ar lawɶënëgu ke mëni ɓuyind ɓela an fel baxe: “Ar
këyo wat ga lapaxën këŋo Angoc Amënëk aŋ, do exo ɓayi laŋ gër ola orexëm kë
ɓuyind gë Angoc Amënëk aŋ.”
34 Awa wëno ga wat këmo këme reyaxënënd mëne mëŋ ex Asëñiɶ ar Kaxanu an.»

End ɓësëfan ɓëỹanar eŋ

35 Në ecan ijo, Ŝaŋ Batis gë ɓësëfan ɓëxi ɓërexëm ɓaka këni gër ed baɓi ɓuyirand
ɓela.
36 Ata Ŝaŋ Batis, ga wat këŋo Yesu ga ko xuca, re ko: «Nëkoyino wa ar këŋo ŝaɗaxa
Kaxanu an!»
37 Ɓësëfan ɓëxi ɓëjo ga wël këno, sëf këno kwël Yesu.
38 And nëkona ko aŋ, wat këɓi ga këno sëfa. Ata ɯëka këɓi: «Ineɯa kën ŝaland?»
Yaka këno: «Rabi» (Asëyali), mi nang gër ed lëg këy ỹandi këɓo.
39 Ata re ko Yesu: «Awa yowën en nang.» Ga sëfa këno eni nangëx gër ed lëg ko,
ɓayix këni gë mëŋ xali eñan eŋ poxoŝ gaf in.
40 Andëre, aɓinëm ar Simoŋ Piyer, ebax asëfan aɓat gër ɓëxi ɓër wël baŋo Ŝaŋ
Batis do sëfa bano Yesu ɓën.

✡ **1:23 1.23** Esayi 40.3 * **1:29 1.29** Ar ex gi moŋateli: Nëkoyino xondo ir edafe ir këŋo ŝaɗaxa Kaxanu in.

41 Ga yen këŋo pere Simoŋ, ar acël amat gë mëŋ an, felëgu këŋo: «Ɗiyi anëka
watëgu këmo wa Afexën an» (Kërisët).
42 Ata Andëre w̃ëlaw këŋo gër Yesu. Ga faɓër këni gë Simoŋ, Yesu re ko: «Wëj ex
Simoŋ, asëñiw̃ ar Ŝaŋ! Gërëgako, Kefas nëngwët këmi.» (Ekaỹ).
43 Në ecan ijo, Yesu xani ko ond gër ebar ed Galile oŋ, do fed këni gë Filip. Yesu fel
këŋo: «Tëfële wëno.»
44 Filip, Abetësayida hi baxo, angol amat gë Andëre do gë Piyer.
45 Filip ga yen këŋo Natanayel fel këŋo: «Ɗiyi anëka wat këmo wa ar re këno gër
acariya and Moyis do ɓakayëta ɓand ɓëlaw̃ënel an: Yesu Iɓënasaret, asëñiw̃ ar Yosef
an.»
46 Ata re ko Natanayel: «Ine? Enjekax end fe ngwa kë xaniw gër Nasaret?» Yaka
ko Filip: «Yow eyo wat!»
47 Yesu wat këŋo Natanayel ga ko yow gër ndexëm, re ko: «Dodo nëkoyino
Ayisërayel ar ɗal an! Anëx ax gi ex na gër ndexëm.»
48 Wëka këŋo Natanayel: «Feye ngwa nang këye?» Ata re ko Yesu: «Ɗamana exi
yenëli Filip gogo nde wa wat bami moỹëpa ɗila gër andan.»
49 Aŋo re ko Natanayel: «Asëyali, awa wëj ex Asëñiw̃ ar Kaxanu an! Wëj ex emun
end ɓulunda ir Isërayel eŋ!»
50 Re ko ɓëte Yesu: «Ba gayik afel fel këmi ɗila gër andan wat bami nde xwëtaxën
këye, awat këy wat ɓend xucak eŋo.»
51 Re ko ɓëte Yesu: «Ɗal in këmun felënd, awat kën wat orën ol fol do omeleka od
Kaxanu ok ga këne semëra wëno Asëñiw̃ ar ala an, oko yaŋ yaŋ, oko gëɗ gëɗ.»

2

End ecarax eñanar eŋ

1 Ga xucak ɓakey ɓaki, hik ekana gër ingol ind Kana, gër ebar ed Galile. Mari, nëm
ir Yesu na baxo.
2 Ga w̃ac këno Yesu gër ekana elo, yow ko mëŋ ɓëte gë ɓësëfan ɓërexëm ak.
3 Ga xwëtëk ngoy iŋ, nëm ir Yesu sëka këŋo, re ko: «Ngoy aɓi bo ex na ɗe!»
4 Yaka këŋo Yesu: «Asoxari, inew̃a ɓar ke wëj gë wëno gër endey eŋo? Apëxëd
andam aŋ ax yow ex na pere.»
5 Mari fel këɓi ɓëriyenin ɓën: «Diyiɗën er këŋun fel yo!»
6 Ata gër iciw̃ iŋo ɓapeya ɓanjongamat ɓand oxaỹ ofësëpës hi bax na. Gër ɓapeya
ɓaŋo bani yifënd men ond bani neɓaraxënënd Ɓëŝëwif oŋ, ang rëp bax ak. Apeya
kala gwër oɗitër keme aŝand. 7 Ata re ko Yesu: «Yifin tan men oŋ apeya kala cëm.»
Yifëra këni cëm cëm.
8 Re ko ɓëte: «Dëmbënino gërëgako enjar end ofëna eŋ exo tëyix.» Rëmbën këno
do yëlëx këno.
9 And sëyi ko enjar end ofëna aŋ, men oŋ nëngwëtak ngoy, (axo nang bana feye
xaniwëk ngoy iŋo, xarak ɓëriyenin ɓër rëmb bax men ɓën anang nang bani).
10 Enjar end ofëna eŋ w̃ac këŋo icën iŋ, re ko: «Oko wëj ay nang ex na nde mëne
and këy nëcët ngoy inëngax xali eɓi kor ɓela aŋ, anëɓi tëndënd na ɓëte? Do wëj
këy nëcëtëgund ngoy inëngax iŋ xali gërëgako.»
11 Mondako ri baxo Yesu ecarax eñanar eŋ gër ingol ind Kana, gër ebar ed Galile.
Mondako w̃asin baɓi enjaran endexëm eŋ ɓësëfan ɓërexëm ɓën, ata xwëta këno.
12 Ga xucak ekana el, Yesu ɓaka ko gër angol and Kafarënawum. Sëfër këni gë
nëm, gë ɓoɓinëm do gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën. Ɓakey ɓapënëfëne fo rix bani.

End Yesu gër Aciw̃ and Kaxanu eŋ

13 Ofëna or Apexa or Ɓëŝëwif ol ɗam hi bax. Ata Yesu ko yend yaŋ gër angol and
Yerusalem.

14 Ga ɦat ko, sëk këɓi ɓëfan ɓër oxey, gë ɓër opeỹ, gë ɓër olëxwëte do gë ɓënëmb ɓër koɗi gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu, ɗila në ɓaner.
15 Na ga lëkw ko ongux w̃ayëra këɓi ɗek eni can yangana ir Aciw̃ and Kaxanu in, gë opeỹ ak, do gë oxey ak. Yamëra ko ɓakwëtaya ɓand ɓënëmb ɓër koɗi ɓaŋ, ata yiŝarëk ɓatama ɓaŋ.
16 Fel këɓi ɓëfan ɓër olëxwëte ɓën: «Nëcëtin ɓeɓijo ro! Ba an nang ex na nde mëne Aciw̃ and Faba aŋ and cale ex, do wën nëngwët kën aciw̃ and apanëraxën?»
17 Ata ɓësëfan ɓërexëm ɓën xwita këni oñëgw od rek: «Eɓalëkënali ed Aciw̃ andey el, ang xoɗux fo ke ŝorënd✡!»
18 Ata ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën fel këno Yesu: «Afo ey di ecarax mi nangaxën mëne wëj aỹap ỹap ki eyëɓi ŋw̃aỹënd ɓela ɓën gër Aciw̃ and Kaxanu!»
19 Yaka këɓi: «Ñamin tan Aciw̃ and Kaxanu aŋo do wëno me kanin në ɓakey ɓatas.»
20 Re këni ɓëte ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif: «Ba ay nang ex na nde mëne ɓëniy ofëxw onax gë ɓënjongimat ɓayaxën këni Aciw̃ and Kaxanu aŋo? Do wëj këy rend ɓakey ɓatas fo këy ri kaninaxën?»
21 Ɓarikan, Yesu ga yaka këɓi mondako end Aciw̃ and Kaxanu and baxo rend eŋ, end eman endexëm eŋ baxo yeyanënd.
22 And xaniw ko gër ecës aŋ, ɓësëfan ɓërexëm ɓën xwita këni eyeyan elo, ata xwëta këni Oñëgw Omënëk ok do gë er baɓi fel Yesu in.
23 And hi baxo Yesu gër Yerusalem, gër ofëna or Apexa aŋ, ɓëranjëm xwëta baŋo ga këni wat ɓecarax ɓend baxo rind ɓeŋ.
24 Ɓari Yesu aɓi kwëta bana gayik ɗek fo nang baɓi,
25 ax gi bana eno pel end ala gayikwa gë andexëm dëŋ baxo nangënd er ex gër emëkw ed ala in.

3

End Yesu do gë Nikodem eŋ

1 Alëngw ar Ɓëŝëwif ebaxëna gër enga end Ofariseŋ ar bano w̃acënd Nikodem.
2 Akey amat, ye ko gëmëɗ gër Yesu re ko: «Asëyali, aye nang këmi mëne wëj Kaxanu law̃ënëgu ki eyëɓo tëyali endexëm eŋ. Ala ax kor na exo di ɓecarax ɓend wateli këmi ɓeŋ angëmëne ani ɓar ex na gë Kaxanu.»
3 Yesu yaka këŋo: «Ɗal in këmi felënd, ar ano dëw̃ ex na gaŝëxe an axo kor na exo wat owun or Kaxanu ol.»
4 Ata re ko Nikodem: «Mondake ko xor ala eno dëw̃ gaŝëxe and ko xar aŋ? Axor nde ko xor exo ɓaka gër acël and nëm eŋo dëw̃axën gaŝëxe?»
5 Yaka këŋo ɓëte Yesu: «Ɗal in këmi felënd, ar ano dëw̃ ex na gë men do gë Angoc an, axo kor na exo ɗil gër owun or Kaxanu.
6 Ar rëw̃ këŋo ala an, ala fo hi ko do ar rëw̃ këŋo Angoc and Kaxanu an, ar angoc hi ko.
7 Wëj kërexi caran na end re këme afo enun dëw̃ gaŝëxe eŋ.
8 Ekoc el gand ed këŋo ỹandi kë xocënd do awël fo këy wël ga kë rëm. Ɓari ay nang na ba feye xaniwëk do ba feye kë yend. Awa mondako fo ex end ar rëw̃ këŋo Angoc and Kaxanu eŋ.»
9 Ata w̃ëka ko ɓëte Nikodem: «Mondake kë xor ex gi eŋo?»
10 Yaka këŋo Yesu: «Oko, wëj këɓi sëyalind end Kaxanu eŋ ɓulunda ir Isërayel in nde do nem këy eŋo?
11 Ɓal in, këmi felënd ɓiyi end nang këmi këmun sëyalind, osede oreɓi ol end wat këmi ex! Ɓari wën an mand na er këmi reyand in.

✡ **2:17 2.17** Calemoñëw̃ 69.10

12 Angëmëne në edeya me ɓend gër ebar ro ɓeŋ wën an mand na do mondake kën
w̃a ɓend yaŋ gër orën ɓeŋ?
13 Elod ala axo ye ex na yaŋ gër orën; wëno Asëñiw̃ ar ala an fo fedawëk.
14 Ang xaw̃ ɓaŋo Moyis andën and yawale gër ladawe ak, mondako fo këne xaw̃
wëno Asëñiw̃ ar ala an
15 do ar ke xwëta yo aŝot ko ŝot aniyan and din aŋ.
16 «Gayikwa Kaxanu mbaŋ ñan këɓi ɓela ɓër gër ngwën ro ɓën, mëŋ yëlaxën këɓi
Asëñiw̃ ar tañ arexëm an, do ar këŋo xwëta yo exo cot aniyan and din aŋ.
17 Enimin, Kaxanu eɓi pexënaxën ɓela ɓën lawënëgu këŋo Asëñiw̃ arexëm an gër
ngwën ro, ax gi ex na eɓi nëpaxën.
18 Ar këŋo xwëta Asëñiw̃ ar Kaxanu an aŋo nëp na. Ɓari ar aŋo kwëta ex na an
anëka nëp këŋo gayik axo kwëta ex na ow̃ac or Asëñiw̃ ar tañ ar Kaxanu ol.
19 Awa në eŋo këɓi nëpaxën Kaxanu: ga yowëk angoɓen aŋ gër ngwën ro, ɓela ɓën
ŝus këni, do ñan këni ecamëɗan el gayik ɓeɓër këni rind ɓën ax ye ex na.
20 Ata ar kë w̃endërand an kë ŝusënd angoɓen aŋ, do axo tëkand na këdi kë fëlëtar
ɓeñëŋënax ɓend ko rind ɓeŋ.
21 Ɓarikan, ar kë rind end ɗal an kë sëkand angoɓen aŋ eni wataxën ɓela ɓën
mëne ɓeɓër ko rind ɓën gë Kaxanu këni rind.»

End or gapak or Yesu eŋ

22 Ga xucak eŋo, Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën ye këni gër ebar ed Yude, xeyërax
këɓi fën ɓakey do kënëɓi ɓuyind ɓela ɓën.
23 Ŝaŋ Batis, gër ed këɓi ɓuyind ɓela ɓayi baxo gër Enoŋ, ler gër ingol ind Salim
gayik mbaŋ ebax men oŋ. Fën bani yend ɓela ɓën eɓi ɓuyix.
24 Amëd aŋo ano përa bana pere Ŝaŋ Batis.
25 Ata akey amat, ɓësëfan ɓërexëm ɓën këni ŝampërend gë Aŝëwif aɓat end
mondake këni rind ewunëtan el.
26 Ga sëka këno Ŝaŋ Batis, re këni: «Asëyali, ar yow bax ekeg ed Yurëdeŋ xali reya
bay endexëm an, në eɓuyi eɓi ɗe ɓela ɓën do ɗek mëŋ fo këno sëfënd.»
27 Ata Ŝaŋ Batis yaka këɓi: «Ala an er ŝot ko yo, orën ol yël këŋo.
28 Wën dëŋ awël wël këne ga këme reya mëne ame gi ex na Afexën an, alëngwa
fo lëngwaw exe tëfëraxënëgu.
29 Icën iŋ wa këŋo xanand endënaw̃ end eñër eŋ, ax gi ex na lawo ir këŋo laŋët in.
Alaŋëta an, alaŋët fo këŋo laŋëtënd, do mbaŋ këŋo nëngandëraɗ ga këŋo wëlënd
icën iŋ. Mëŋ ex, wëno ɗek hi këme onënga ol.
30 Ado wëlil exo mëŋ do wëno ene kwëya ɓela ɓën.
31 «Ar xaniwëk yaŋ gër orën an ỹëmbëta këɓi ɗek ɓela ɓën. Ar gër ebar an, ar
gër ebar fo ex do end gër ebar fo ko yeyanënd. Ar xaniwëk yaŋ gër orën an nëmëca
këɓi ɗek ɓela ɓën.
32 Er watëgu ko in do er wëlëgu ko gër orën in ko reyand. Ala ax ma ex na osede
orexëm ol.
33 Ɓarikan ar w̃ak osede orexëm an reyak mëne Kaxanu ɗal exo.
34 Kaxanu yël këŋo gë etëyin këm Angoc andexëm aŋ ar lawënëgu këŋo an. Mëŋ
ex er ko reyand in gër Kaxanu xaniwëk.
35 Sëm in ɓon ñan këŋo Asëñiw̃ do ɓeỹ ɗek seɓënan këŋo.
36 Ar w̃ak end Asëñiw̃ ar Kaxanu eŋ ŝotëk aniyan and din aŋ. Ar aŋo kwëta ex na
an axo cot na aniyan aŋo, do oxoỹ or Kaxanu ol laŋ ex gër ndexëm.»

4

End asoxari Asamari eŋ

1 Ata Axwën Yesu nang ko mëne Ofariseŋ ok wël bax mëne ɓësëfan ɓërexëm ɓën ỹëmbëk nëmëc gë ɓër Ŝaŋ Batis ɓën, ɓëte ɓër këɓi ɓuyind ɓën ỹëmb nëmëc.
2 Enimin, ɓësëfan ɓërexëm ɓën baɓi ɓuyind, ax gi ex na Yesu mëŋ dëŋ.
3 Ata na ga xani ko gër ebar ed Yude w̃aỹi ko gër ed Galile.
4 Afo ir ebar ed Samari in ebax exo kuca.
5 Ga ko ye, ñat ko gër angol and bani w̃acënd Sikar, ler gër oŝënga or Yakob or yël baŋo asëñiw̃ Yosef.
6 Na bax andu and Yakob aŋ. Yesu, ga sëkwëra ko oñe oŋ, ỹëpa ko ler gër andu, xarak amëd aŋo eñan eŋ keŋ gër gaf hi bax.
7 Na yow ko asoxari Asamari edëmb ed men. Ata re ko Yesu: «Yëluɗe wa me ceɓ.»
8 Xarak, ɓësëfan ɓërexëm ɓën gër angol ye bani eni yëcëraw er këni yamb in.
9 Ata re ko asoxari an: «Yama wëj Aŝëwif nde ke xarand men ond eceɓ wëno Asamari?» (Rexën baxo mondako asoxari an, Ɓëŝëwif ɓën abani sëkar na gë Ɓësamari ɓën.)
10 Ata Yesu yaka këŋo: «Kido anang nang bay er ko yëlënd Kaxanu in do kido afëni fëni baxi noỹo hi këme wëno ar ki xarand men ajo an, wëj dëŋ xaradoxe. Ata yël domi men ond kë yëlënd aniyan oŋ.»
11 Na re ko asoxari an: «Oko axwën, ay gi ex na gë siwo ir këy rëmbaxën, do andu aŋ atiw̃ax ex. Feye wa këy ŝotëgu men ond kë yëlënd aniyan oŋo?
12 Yakob, axarëk areɓi an seɓëtan këɓo andu aŋo. Gër aŋo bani ŝeɓënd mëŋ gë ɓosëñiw̃ do gë oyel oreɓën ol. Ba wëj nde xuca këŋo?»
13 Ata yaka ko Yesu: «Ar kë ŝeɓ yo men oŋo ro, asel këŋo sel gaŝëxe.
14 Ɓarikan men ond këme yëlënd oŋ, ar kë ŝeɓ an din aŋo tel na. Men oŋo ang epëndin fo kë ỹana ex ɗejënd gër ola orexëm xali gër aniyan and din.»
15 Ata re ko asoxari an: «Axwën yëlële ngwa men oŋo, mëŋ ɓayik axe ñana na exe telënd din do me teɓ eyow ed gër andu ro el.»
16 Re ko Yesu: «Yel eyo macëgu icën indey iŋ, en tëfërëgu.»
17 Yaka ko asoxari an: «Ame gi ex na gë icën.» Na re ko Yesu: «Ɗal reya këy mëne ay gi ex na gë icën.
18 Ɓësoŝan ɓëco ŝapër kën do gë ar ỹëpa kën gërëgako an, axo gi ex na icën indey. Ata ɗal dëŋ reya këy.»
19 Na re ko asoxari an: «Axwën, anëka nang këme mëne wëj alaw̃ënel ar Kaxanu hi këy.
20 Ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën gër etënd elo bano ŝalend Kaxanu, do wën Ɓëŝëwif ɓën kën rend mëne gër Yerusalem fo hi ko mocale.»
21 Ata re ko Yesu: «Aɓiw̃ën, kwëtale ga re këme, ayow kë yow apëxëd and këno ỹana eno calend Faba në er ex yo, xarak ax gi ex na gër etënd elo fo, ɓëte ax bo na gër Yerusalem fo.
22 Wën Ɓësamari ɓën, ano nang ex na ar këno ŝalend an. Ɓiyi Ɓëŝëwif ɓën nang këŋo gayik paɓ gë enëng endeɓi eŋ këni fexaxën ɗek ɓela ɓën.
23 Ɓarikan, në eyow ex (ado gërëgako dëŋ ex) amëd and ɓër këŋo ŝalend enim Faba, gë angoc do gë ɗal ɓën. Ata ɓër këŋo ŝalend mondako ɓën këɓi ŝaland.
24 Kaxanu angoc hi ko, do ɓër këŋo ŝalend ɓën, afo eno calend gë angoc aŋ do gë ɗal in.»
25 Na rew ko asoxari an: «Anang nang këme mëne në eyow exo Afexën an, (mëne ngëŋ Kërisët). And ko ñatëgu aŋ, mëŋ këɓo sëfëtan ɓeỹ ɓën ɗek.»
26 Yaka këŋo Yesu: «Wëno ar ki yeyanelind ajo dëŋ ex!»
27 Aŋo ñatëgu këni ɓësëfan ɓën. Aŝaran ŝaran baɓi ga sëk këno Yesu ga këŋo felëra asoxari end Kaxanu eŋ. Ɓarikan, gaɓatak aŋo mëka bana ba ine baŋo w̃ëkand do ba ine ɓaŋo felëraxënënd.

28 Ata asoxari an seƀ ko na ipeya ind men iŋ, w̃ara ko gër angol felëx këƀi ƀela ƀën:
29 «Yowën eno nang ar felëra ke ɗek ƀeƀër ri këme an. Ba axo gi ex na cëŋ Afexën an?»
30 Ata ga ŝanëgu këni angol aŋ, ye këni ƀura-ƀura gër ed hi baxo Yesu.
31 Amëd aŋo, bano felënd ƀësëfan ƀën: «Awël nde Asëyali, yambëral.»
32 Re ko: «Eyamb yamb exëna ed an nang ex na.»
33 Na ƀësëfan ƀën këni w̃ëkarënd ba ala w̃ëlanëgu këŋo na eyamb yamb.
34 Ata re ko Yesu: «Andiyen and ỹandi këŋo ar law̃ënëgu ke xali me eŋata aŋ ex eyamb yamb iram in.
35 Ax gi ex na nde are kën rend opacaw̃ onax fo ƀayik ekana ed ƀeneɗa el? Awa ga re këme: Dënëtayin en wataxën ƀeneɗa ƀeŋ ga feŝëk gër ocënga. Ekana fo ƀayik.
36 Aŝos këno ŝosënd axana ar eneɗa end aniyan and din an eƀi nëngandëraxën andamat aneɗ an do gë axana an.
37 Gër endey eŋo, enimin, ɗal ex: Aƀat kë neɗënd, aŝëxen kë xanand eyamb el.
38 Wëno law̃ën këŋun en kana ƀeneɗa ƀeŋ gër ed an tëw̃ ex na. Ɓëŝëxen riyenik do wën, alil fo lil kënëƀi gër andiyen.»
39 Yatijo, gër angol and Ɓësamari aŋo ƀëranjëm w̃a bax end Yesu eŋ ga wël këno asoxari an ga ko reya mëne afelëra felëra këŋo ɗek er ri ko gër aniyan andexëm in.
40 Ɓësamari ƀën ga ƀarërëgu këni gër ed hi baxo Yesu, xara këno exo ƀayi yatijo gër angol andeƀën. Ga w̃a ko, xey këŋo ƀakey ƀaki.
41 Në eŋo ỹëmbëraxën bani nëmëc ƀër w̃a bax eyeyan edexëm ƀën.
42 Afel bano felënd asoxari an: «Abo ex na ɗe ga w̃a këmi gayik wëj fel këƀo. Gë andeƀi aŋo dëŋ ƀaxët këmo do nang këmi mëne enimin, mëŋ ex Afexën ar ngwën an.»

End pakën ed itox eŋ

43 Ga xucak ƀakey ƀaki ƀaŋo, Yesu xuca ko ond gër ebar ed Galile oŋ.
44 Mëŋ dëŋ reya bax mëne alaw̃ënel ar Kaxanu an, ano pëƀënd na gër ed rëw̃ këno.
45 And ñat ko gër ebar ed Galile aŋ, Ɓëgalile ƀën xaca këno gayik awat wat bani ɗek ƀeƀër ri baxo gër Yerusalem ƀën, yatir Ofëna or Apexa. Ɓën ƀëte, aye ye bani gër ofëna olo.
46 Awa Yesu ƀaka ko gër ingol ind Kana gër ebar ed Galile, gër ed nëngwët baxo men oŋ hik ngoy. Ata gër angol and Kafarënawum, ar ƀët bax gër emun an ŝëxwërayili baŋo na asëñiw̃.
47 Gogo nde ga wël ko mëne Yesu ƀakawëk gër Galile, ga xaniw ko gër ebar ed Yude. Ata w̃ara ko eŋo karaw end itox indexëm eŋ gayik në emëkw na fo ƀayi baxo.
48 Ata re ko Yesu: «Wën angëmëne ane watëlind na ƀecarax do gë ƀecërëcaxik, din ane kwëta na!»
49 Yaka këŋo ala ajo: «Axwën, cëlaye gër ndeƀi këdi ko nemi itox indam iŋ.»
50 Re ko Yesu: «Maỹil, asëñix anëka ƀëngw ko.» Ga w̃a ko er re ko Yesu in, w̃aỹi ko.
51 Ga ko ŝëla, fed këni gë ƀëriyenin ƀër gër iciw̃ indexëm ƀën. Fel këno mëne itox indexëm iŋ aƀëngw exo, anëka fak ko.
52 Ẅëka këƀi ba nand fe fak ko. Yaka këno: «Ganëka and hik eñan poxoŝ gaf aŋ, xoc këŋo.»
53 Ata xwita ko sëm mëne amëd aŋo dëŋ fel ƀaŋo Yesu itox indey iŋ aƀëngw exo. Ata w̃a këni end Yesu eŋ mëŋ gë ekun edexëm el ɗek.
54 Eŋo bax ecarax ekinëm end ri baxo Yesu gër ebar ed Galile eŋ ga xaniw ko gër ed Yude.

5

1 Ga xucak eŋo, hik ɓëte ofëna or Ɓëŝëwif. Yesu ye ko yaŋ gër Yerusalem.
2 Xarak gër Yerusalem, ler gër Ebët ed Opeỹ, anjer* hi bax na and bani wãcënd gë eyeyan ed Ɓëŝëwif el Betësada. Mokece xece bani do seɓa bani oɗilaya oco.
3-4 Ɗila gër oɗilaya oko bani renarand ɓëŝëxwëra ɓëranjëm: ɓëŝiwëk, gë ɓëseỹik, gë ɓërëgoɓo.
5 Ŝëf gër ɓëŝëxwëra ɓëjo, ala baxëna arëgoɓo elod ɓëniy ofëxw osas gë ɓënjongëɓëtas.
6 Ata Yesu wat këŋo gër ed laki ko. Ga wata ko mëne elod anëka fo ko lakirand na, wëka këŋo: «Wëj, aỹandi nde ỹandi ki ey pak?»
7 Yaka këŋo: «Asoŝan, ame gi ex na gë ar ke lap polo gër anjer and kë ŝangënand men aŋ. Awa nand ke xacërand na, gogo nde exo cëgët aŝëxen.»
8 Ata Yesu re ko: «Kanil ey meɗ anakaya andey aŋ, ey ye!»
9 Ataŋ ga fak ko ala ajo, wẽɗ ko anakaya andexëm aŋ do ko yexërand ŝenene. Xarak yatijo akey and eteyëta bax.
10 Ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën këno rend ala ar fakëk an: «Xey wëj wa, ba ax gi ex na nde doro ex akey and eteyëta aŋ? Ax ñap ex na ey ɗëɓina anakaya andey aŋ!»
11 Na yaka këɓi: «Ar fakën ke an fel ke ɗe me ɗëɓina anakaya andam aŋ do me ye.»
12 Wëka këno: «Noỹo wa ex ar fel ki ey meɗ anakaya andey do ey yexëra an?»
13 Ar fakëk an axo nang bana ba noỹo ex do ɓëte Yesu anëka hi baxo ŝit gër amëxwër and hi bax na.
14 Ga xucak eŋo, Yesu sëk këŋo ala ajo gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu. Fel këŋo: «Awa gayikako anëka fak këy, teɓël emendëran el këdi ki wëcan end nëmëc eŋo.»
15 Aŋo ye ko ala ajo felëx këɓi ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën mëne Yesu fakën këŋo.
16 Ata ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën mëŋ bano rixëraxënënd Yesu gayik eŋo baxo rind yatir akey and eteyëta.
17 Yesu yaka këɓi: «Faba key yo key ko riyenind, wëno ɓëte mondako fo këme riyenind.»
18 Ata ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën këni ŝaland eno ɗaw̃ Yesu, ga baxo rend cëŋ mëne Kaxanu ex Sëm, er wãcaya bax mëne gwër fo hi këni gë Kaxanu. Ɓari ax gi ex na gayik ayepën baxo yepënënd fo akey and eteyëta aŋ.

End or gapak eŋ

19 Ata yaka këɓi Yesu: «Ɗal in këmun felënd, wëno Asëñiw̃ in ỹow̃eỹ ame dind na gë oñandi odam. Ɓarikan, er këmo watelind Faba in këme rind. Do ɗek er ko rind Faba in, mondako fo këme rind wëno Asëñiw̃ in.
20 Faba aɲan ɲan ke wëno Asëñiw̃ in do aw̃asin ke wãsinënd ɗek ɓeɓër ko rind ɓën. Ɓëte aw̃asin ke wãsin ɓeɓër nëmëcak ɓeŋo, ado wën aŝaran këŋun ŝaran.
21 Ata Faba ang këɓi xaninënd ɓëŝësëk do këɓi liyanënd ak, mondako fo këmo liyan wëno Asëñiw̃ in ar ỹandi ke an.
22 Ɓëte Faba, ala aŋo kitind na, wëno Asëñiw̃ in seɓën ke ɗek kiti iŋ
23 ene pëɓaxën ɗek ang fëɓ këno mëŋ ak. Ar axe pëɓ ex na wëno Asëñiw̃ an, aŋo pëɓ ex na Faba, mëŋ ar law̃ënëgu ke an.
24 «Ɗal in këmun felënd, ar ke ɓaxëtënd do eŋo kwëta ar law̃ënëgu ke an, anëka ŝot ko aniyan and din aŋ do axo ye na gër kiti. Anëka xuca ko ecës el, do ñat ko gër aniyan.
25 Ɗal in këmun felënd, amëd aŋ në eyow ex, (ado gërëgako dëŋ ex) ɓëŝësëk ɓën awël këni wël oniw̃ or Asëñiw̃ ar Kaxanu ol. Ɓër kë wël ɓën axani këni xani gër ecës do eni ɗiya.

* **5:2 5.2** Anjer aŋo anac nac hi bax.

26 Enimin, ang exo Faba mëŋ dëŋ aniyan ak, mondako fo yël ke wëno Asëñiw̃ me
gi wëno ɓëte aniyan aŋ.
27 Wëno yël ke or gapak or mëni kitixën ɓela ol gayik wëno ex Asëñiw̃ ar ala an.
28 Këreŋun caran na eŋo: Në eyow ex amëd and këni wël ɗek ɓër ex gër ɓañeg
ɓën oniw̃ oram ol.
29 Ata eni kanira gër ecës: ɓër bax rind enjekax ɓën eni ye gër aniyan and din do
ɓër bax rind eñëŋënax ɓën eni ye gër kiti.
30 Faba, mëŋ ar lawẽnëgu ke an ke felënd ang këmëni xiti ɓela ak, ỹowẽỹ ame dind
na gë oñandi odam ok. Do kiti indam iŋ ind ŝenene ex gayik oñandi od ar lawẽnëgu
ke ok këme ŝaland, ax gi ex na odam ok.»

End osede or ɓend Yesu eŋ

31 «Angëmëne wëno fo kë reyand osede or gaf iram ol, end këme reyand eŋ ax gi
ex na ɗal.
32 Aŝëxen kë reyand osede oram ol, do anang nang këme, er ko reyand endam in
ɗal ex.
33 Wën lawẽn baɓi ɓela gër Ŝaŋ Batis. Ga ñat këni, awël wël bano ga ko reya ɗal
in.
34 Wëno cëŋ, end osede oram eŋ, ax gi ex ala kë reyand, ɓarikan en pexaxën këmun
felaxënënd eŋo.
35 Ŝaŋ, er hi baxo ang lambo ir fëtën këni ex ŋoɓand fo. Do wën anëngandëra
nëngandëra këŋun amëd gë angoɓen andexëm aŋ.
36 Wëno, osede or këme reyand ol nëmëcak or Ŝaŋ Batis ol gayik ɓeɓër yël ke Faba
me dind ɓën këŋun w̃asinënd mëne mëŋ dëŋ lawẽnëgu ke.
37 Do Faba mëŋ ar lawẽnëgu ke an dëŋ kë reyand endam eŋ. Wën, elod an wël ex
na oniw̃ orexëm ol, elod an wat ex na dëxas irexëm in.
38 Gayikako an ma ex na end wëno ar lawẽnëgu ke eŋ, an kwëtaya ex na eyeyan
edexëm el gër ow̃ëkw orewën.
39 Wën kën ɓalëkënalind Oñëgw Omënëk ok ga yëla kën mëne aniyan and din aŋ
kën ŝot, xarak oñëgw oko dëŋ kë reyand endam eŋ.
40 Wën aŋun ñandi ex na en yëlaya gër ndam en cotaxën aniyan and din aŋ!
41 «Wëno ame caland na ene cëkw ɓela.
42 Ɓari aye nang këme mëne wën ano ŋan ex na Kaxanu.
43 Wëno mëŋ lawẽnëgu ke gë ow̃ac orexëm ol, ɓari wën ane kwëtaya ex na.
Ɓarikan angëmëne aŝëxen exo yow axwëtaya këno xwëtaya xarak Kaxanu aŋo
ɗawẽnëguw ex na!
44 Wën ɓër kë ŝëkwërënd ɓëjo, wën ɓër ax caland na en wat enjaran end Kaxanu
fo ɓën, mondake wa kën xor ene kwëta?
45 Këren yëla na mëne wëno këŋun lëxw gër Faba. Moyis, mëŋ ar xwëta këno an,
këŋun lëxw.
46 Kido end Moyis eŋ w̃a ban, aw̃a w̃a don ɓëte endam eŋ gayik endam ỹëgw ko.
47 Ɓari angëmëne an ma ex na oñëgw odexëm ok, mondake kën w̃a er këme rend
in?»

6

End ecarax end mburu eŋ

1 Ga xucak eŋo, Yesu xegëta ko anjer and Galile and bani w̃acënd ɓëte anjer and
Tiberiyad aŋ.
2 Ɓela ɓëranjëm ɓaŋo sëfand gayik awat bani watënd ɓecarax, ga baɓi fakën
ɓëŝëxwëra ɓën.
3 Ata Yesu, ga sëfër këni gë ɓësëfan ɓën yaŋ në etënd, ỹëparax këni

4 xarak anëka baɓi saxëgund Ofëna or Apexa or Ɓëŝëwif ol.
5 Yesu ga nëkona ko, wat këɓi amëxwër atëm ga këni yow gand ed hi bani. Ata
wẽka këŋo Filip: «Feye wa këne yëcëguye er këni yamb ɓela ɓëjo in?»
6 Ga baŋo wẽkand mondako, atëy fo baŋo rind gayik anang nang baxo er ko ri in.
7 Ata yaka ko Filip: «Ado ene yëcëgudoye yo mburu iŋ ɓatama ɓand kodi okeme
oki, exo cotaxën ala kala tëkër, ax gi dona gwac.»
8 Asëfan aɓat, Andëre, aɓinëm ar Simoŋ Piyer, re ko:
9 «Ake ro inëmëta exëna ɗe ind gë ɓamburu ɓanjo ɓand orëŝ, gë oxan oxi. Ine
ngwa kë feca, ɓela ɓër go ɓën?»
10 Ata re ko Yesu: «Pelinëɓi eni ñëpara gër ebar.» Xarak na gër ed ebani mbaŋ lëg
bax ondës oŋ. Er hi bani ɓësoŝan ɓën fo gwër në owëli oco.
11 Yesu, ga wẽɗ ko ɓamburu ɓaŋ, ŝëkwa këŋo Kaxanu do ŝetëra këɓi ɓër hi bax na
ɓën. Mondako fo ri baxo gë oxan ol do ar ex kala yamb ko xali wẽd ko.
12 And wẽd këni aŋ, fel këɓi ɓësëfan ɓën: «Ɗarin ɓacaxaken ɓand ɓayitarak ɓaŋ,
ỹowẽỹ kërex nemi na.»
13 Ata ga ɓarëra këni, fëxw këɓi ɓakange epëxw gë ɓaki gë ɓacaxaken ɓand mburu
ir orëŝ ir ɓayitara baɓi in.
14 Ga wat këni ecarax end ri baxo Yesu eŋ, ɓela ɓën këni rend: «Enimin, mëŋ ex
alawẽn ar bax yowënd gër ngwën ro an.»
15 Ata Yesu, ga wata ko mëne aỹandi ỹandi baɓi eno nëỹali exo gi emun endeɓën,
nacëta ko gaŝëxe gaɓat yaŋ gër etënd.

End gër anjer eŋ

16 Apenëka aŋ, ɓësëfan ɓërexëm ɓën ŝëla këni xali gër ɓëŋa ir anjer.
17 Ata fëra këni polo në ikuluŋ eni yexën gër Kafarënawum, ekeg elo. Anëka
xwëyar bax do Yesu aɓi tëfëgu bana pere.
18 Mbaŋ bax xocënd do men oŋ kë xanind gër anjer ɓomeŋ ɓomeŋ.
19 Ga xas këni gë ikuluŋ iŋ në ɓapakan ɓanjo, xali ɓanjongamat, watëgu këno Yesu
ga ko ye yaŋ gër men ang gër ebar eŋaỹëk fo. And hi ko ɗam gër ikuluŋ aŋ, ɓësëfan
ɓën yëdara këni.
20 Ata re ko Yesu: «Wëno ex, këren yëdara na!»
21 Aỹandi ỹandi baɓi ɓësëfan ɓën eno mëlali gër ikuluŋ iŋ. Ɓarikan anëka ñat bani
gër ebar, gër ɓëŋa ir gër ed bani yend.

End eyamb ed aniyan eŋ

22 Në ecan ijo, amëxwër and ɓër ɓayi bax ekeg elo aŋ, xaman këni mëne ikuluŋ
imat fo ɓayi bax na gër ed hi bani do mëne Yesu ani ye ɓana gë ɓësëfan ɓën.
23 Ata ɓëkuluŋ ocëxe ñatëguk gër Tiberiyad, ler na gër ed yambëra bani mburu
ind ỹëmbën baxo Axwën an and ŝëkwa këŋo Kaxanu aŋ.
24 Ga wata këni mëne Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën ani bo ɓana na, fëra këni gër
ɓëkuluŋ ɓëŋo do kwël ye këni gër Kafarënawum eno calax.
25 Ga sëkëx këno ekeg elo, wẽka këno: «Asëyali, nand fe wa yow këy ro?»
26 Yesu yaka këɓi: «Ɗal in këmun felënd, ga yambëra kën xali wẽd kën këne
ŝalaxënënd, ax gi ex na ga fëni këŋun ɓecarax ɓend këme rind ɓeŋ.
27 Diyenindën end eyamb ed kë ɓayi xali gër aniyan and din eŋ, ɓari ax gi ex na
end eyamb ed kë nemi ecan ecan eŋ. Eyamb ed aniyan and din el, wëno Asëñiw ar
ala an kë yëlënd gayik wëno yata ke Faba Kaxanu.»
28 Ɓër gër amëxwër ɓën wẽka këno: «Inewa ỹapëk mo din Kaxanu gër andiyen
andexëm?»
29 Yaka këɓi: «Er ex andiyen and Kaxanu in, ene kwëta wëno ar lawẽnëgu ke an.»
30 Wẽka këno ɓëte: «Do ecarax end fe këyëɓo wasin mi kwëtaxën? Ine këy ri?»

31 Ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën eyamb ed bani w̃acënd man el bani yambënd gër ladawe,
ang ỹeg këni ak: eyamb ed xaniwëk gër orën el baɓi yëlënd Kaxanu.✡
32 Ata re ko Yesu: «Ɗal in këmun felënd, Faba baɓi yëlënd eyamb ed ɗal ed xaniwëk
gër orën el ɓëxarëk ɓërewën ɓën, ax gi ex na Moyis. Mëŋ fo këŋun yëlënd ɓëte doro
doro eyamb ed ɗal ed xaniwëk gër orën el.
33 Gayikwa eyamb ed ko yëlënd Kaxanu el ex ar fedawëk gër orën an, do ko yëlënd
aniyan gër ngwën ro an.»
34 Ata re këni: «Awa Axwën, yëlindëɓo ngwa din eyamb elo.»
35 Yesu fel këɓi: «Wëno ex eyamb ed kë yëlënd aniyan el. Ar ke sëf an din aŋo kor
na enjo eŋ, ar kë w̃a endam an din aŋo tel na.
36 Ga re këme, wën awat wat këne, ɓari ane kwëta ex na.
37 Ɗek ɓër ke yël Faba ɓën asëf këne sëf do din amëni ŋw̃aỹ na.
38 Gayikako gër orën fedaw këme, er yow këme me dind oñandi od ar law̃ënëgu
ke ok, ax gi ex na me dind oñandi odam.
39 Er ỹandi këŋo ar law̃ënëgu ke in ex gaɓatak këremo tak na gër ɓër yël ke: axanin
këmo xaninëɗ gër ecës yatir akey apelatar.
40 Eŋo ex enimin, er ỹandi këŋo Faba in: ar ke wat yo wëno Asëñiw̃ do exe kwëta
an aŝot ko ŝot aniyan and din aŋ. Ata këmo xanin gër ecës, yatir akey apelatar.»
41 Ata Ɓëŝëwif ɓën këni wunëwunand endexëm eŋ ga wël këno ga ko re mëne mëŋ
ex eyamb ed fedawëk gër orën el.
42 Er bani rend: «Ajo ba axo gi ex na nde ngwa Yesu, asëñiw̃ ar Yosef? Ax gi ex na
nde anang nang kënëɓene nëm gë sëm? Mondake cëŋ ko rend mëne gër orën fedaw
ko?»
43 Yesu ga wata këɓi, re ko: «Këren ŋunëŋuna na.
44 Ala ax kor na exo yëlaya gër ndam, ang ax gi ex na Faba, mëŋ ar law̃ënëgu ke
an, w̃ëlaw këŋo. Do wëno ata këmo xanin gër ecës, yatir akey apelatar.
45 Ga ỹëgw këni wa ɓëlaw̃ënel ɓën gër okayëta mëne: Kaxanu këɓi ỹana eɓi
tëyalind ɗek ɓela ɓën. Ar kë ɓaxët osëyali orexëm an do exo ma, ayëlaya ko yëlaya
gër ndam.
46 Eŋo ax macaya ex na mëne ala wat këŋo na Faba Kaxanu, ang ax gi ex na ar
xaniwëk gër ndexëm an.
47 Ɗal in këmun felënd, ar w̃ak endam an ŝotëk aniyan and din aŋ.
48 Wëno ex eyamb ed kë yëlënd aniyan el.
49 Ɓëxarëk ɓërewën ɓën yambëguk eyamb ed këni w̃acënd man el gër ladawe,
ɓarikan aŝës ŝës këni.
50 Nangin mëne ar kë yamb eyamb ed fedawëk gër orën an, axo nemi na.
51 Wëno ex eyamb eɓëngw ed ŝëlawëk gër orën el. Angëmëne ala exo yamb eyamb
elo, din ir din ko liya, do eyamb ed këmo yël el ex eman endam eŋ exo ɗiyaxën gër
ngwën ro.»
52 Ga wël këno, Ɓëŝëwif ɓën këni ŝampërend: «Mondake wa ko xor eɓo yël eman
endexëm eŋ ene yambe?»
53 Na re ko Yesu: «Iyo ɗal in këmun felënd: angëmëne an yamb ex na eman end
wëno Asëñiw̃ ar ala eŋ do an ceɓ ex na oŝat oram oŋ, aniyan ax gi ex na gër ola
orewën.
54 Ar kë yamb eman endam do exo ceɓ oŝat oram an kë ŝot aniyan and din aŋ do
wëno axanin këmo xaninëɗ gër ecës, yatir akey apelatar.
55 Enimin, eman endam eŋ eyamb ex do oŝat oram oŋ eŝeɓ-ceɓ ex.
56 Ar kë yamb eman endam do exo ceɓ oŝat oram an ke ŝosa do mi gi din araɓat.

✡ **6:31 6.31** Andocane 16.4, 15

57 Faba mëŋ ar lawẽnëgu ke an aɓëngw exo do wëno gë mëŋ liya këme. Ar ke yamb an gë wëno këmi liya.
58 Nëkoyin ro eyamb ed fedawëk gër orën el, ax gi ex na ang ed yambëgu këni ɓëxarëk ɓërewën do nemira këni el. Ar ke yamb an din ir din ko liya».
59 Mondako sëyali baɓi Yesu gër aciw̃ acaleya and gër Kafarënawum.

End aniyan and din eŋ

60 Ga ɓaxët këno na, ɓësëfan ɓëranjëm gër ɓër ɓaŋo sëfarand re këni: «Eyeyan elo ɗek siɓëk. Ba noỹo kë xor cëŋ exo ɓaxët?»
61 Yesu, ga wata ko mëne ɓësëfan ɓën në eŋunëwuna exëni, wẽka këɓi: «Ba end re këme eŋ nde ŝoɗo këŋun?
62 Do and këne wat, wëno Asëñiw̃ ar ala an ga këme ɓaka yaŋ gër ed hi bame aŋ cëŋ?
63 Angoc aŋ kë yëlënd aniyan aŋ, eman eŋ ỹowẽỹ ax kor na ex di. Ɓend fel këmun ɓeŋo ɓend Angoc ex do ɓeŋo kë yëlënd aniyan aŋ.
64 Ɓari ang hi kën ro ako, ɓërëmar ane kwëta ex na.» Gayikwa Yesu aye nang baɓi, elod gër ỹanar ɓër ax ma ex na endexëm ɓën. Ɓëte anang nang baxo noỹo bax ar këŋo lëxw an.
65 Ata ko rend: «Mëŋ këmun felaxënënd mëne ala ax yow na gër ndam ang ax gi ex na Faba wẽlaw këŋo.»
66 Ata elod amëd aŋo, ɓësëfan ɓërexëm ɓëranjëm ɓakana këni gand epoy, seɓ këni etëfëra edexëm el.
67 Ata Yesu wẽka këɓi ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓën: «Do wën cëŋ, aŋun ñandi ex na nde ene teɓ?»
68 Yaka ko Simoŋ Piyer: «Axwën, ɓiyi gër noỹo wa këmi ye? Wëj ga ex wa ar gë eyeyan ed aniyan and din ir din an.
69 Do ɓiyi w̃ak endey eŋ ga nang këmi mëne wëj ex Awẽnëk ar Kaxanu an.»
70 Yesu yaka këɓi: «Ax gi ex na nde wëno yata këŋun, wën ɓësëfan epëxw gë ɓëxi ɓën? Ɓarikan, aɓat ŝaɓucara exo!»
71 Yuda, asëñiw̃ ar Simoŋ Isëkariyot, ɓaŋo rend gayikwa gër ɓësëfan epëxw gë ɓëxi, mëŋ ebax ar këŋo lëxw an.

7

End ɓoɓinëm ɓor Yesu eŋ

1 Ga xucak eŋo, Yesu ko sëfërand ebar ed Galile el. Aŋo ñandi bana exo ye gër ed Yude gayik ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën aŝala bani ŝaland eno ɗaw̃.
2 Xarak, ɗam ebax Ofëna or Ɓëŝëwif or ɓaner ol.
3 Ata ɓoɓinëm ɓor Yesu re këni: «Kanil ey ye gër ebar ed Yude eni watëx ɗek ɓësëfan ɓërey ɓën ɓeɓër këy rind ɓën.
4 Ar kë ŝaland eno nang ɓela an, axo dind na ɓeỹ gër ed ano watënd na. Angëmëne ɓecarax ɓeŋo këy rind, masiyanal gër ngwën ro.»
5 Enimin ɓoɓinëm dëŋ ano kwëta bana.
6 Ata Yesu yaka këɓi: «Apëxëd andam aŋ ax ŋatëgu ex na pere, ɓarikan andewën aŋ and din ex.
7 Ɓela ɓër gër ngwën ro ɓën ani kor na enun cus. Ɓarikan aŝus ŝus këne wëno gayik areya këme reyand mëne ɓandixa ɓandeɓën ɓaŋ ɓañëŋënax ex.
8 Yeyin ngëŋ wën yaŋ gër ofëna. Wëno ame ye na gër ofëna olo gayik apëxëd andam aŋ ax ŋat ex na pere.»
9 And re ko eŋo aŋ, Yesu ɓayi ko gër ebar ed Galile.

End Ofëna or ɓaner eŋ

10 And ye këni ɓoɓinëm gër ofëna aŋ, Yesu ye ko ɓëte yir fo, aŋo ñandi bana eno wat ɓela ɓën.
11 Ata ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën këno ŝalarand gër ofëna do këni ŵëkarënd: «Awa feye exo ajo?»
12 Ata gër ɓëmëxwër, onëkënëkar od në endexëm ok mbaŋ ebax. Ɓërëmar are bani rend: «Ala ar ŝenene exo.» Ɓëŝëxen ɓën: «Ali anambeli këɓi nambelind ɓela ɓën!»
13 Ɓari ala abax yeyan na poyoma endexëm eŋ, ga banëɓi yëdand ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën.
14 Anëka hi bax loxo ir ofëna in mërëxand and ye ko Yesu yaŋ gër Aciŵ and Kaxanu aŋ, gër ed baɓi sëyalirand ɓela.
15 Ata ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën, ga këɓi ŝaran, këni ŵëkarënd: «Mondake nang ko Oñëgw Omënëk ok mëŋ ar ax tëya ex na an.»
16 Ata yaka këɓi Yesu: «Osëyali oram ol, or ar lawënëgu ke ex, ɓari ax gi ex na oram.
17 Ar ex awëlëk ar exo di oñandi od Kaxanu an, anang ko nang osëyali oram ol, ba gër Kaxanu nde xaniwëk ba wëno fo nde kë yeyandërand.
18 Ar kë yeyandërand er yerëtëk ko gë andexëm an, eno cëkwënd ko ŝaland. Ɓarikan, ar kë ŝaland enjaran end ar lawënëgu këŋo an, ar ɗal hi ko do osëmbak ax gi ex na gër ndexëm.
19 Ax gi ex na nde Moyis yël këŋun acariya and Kaxanu aŋ? Ɓarikan wën, gaɓatak ax tëfënd na acariya aŋo. Inewa kën ŝalaxënënd ene ɗaŵ?»
20 Ata amëxwër aŋ yaka këno: «Wëj ar gë ɓëyël ey! Noŷo kë ŝaland exi ɗaŵ?»
21 Yesu yaka këɓi: «Emat fo ri këme do wën ɗek ŝarandëra këŋun.
22 Moyis sëyali këŋun oxac or ɓëtox ɓëtoŝan ol, (xarak ax gi ex na Moyis yerëtëk gayikako gër ɓëxarëk xaniwëk). Do ax gi ex na nde wën axac këno xacënd ala an yatir akey and eteyëta dëŋ?
23 Angëmëne axac këno xacënd ala yatir akey and eteyëta këdi kën yepën acariya and Moyis aŋ, inewa xoŷënaxën këne wëno ar fakën këŋo yer ala an gë akey and eteyëta aŋ?
24 Teɓin ekiti ed ɓela el ang këŋun wëndanënd wën ak. Kitiyindën ŝenene!»
25 Ata Ɓëyerusalem ɓërëmar këni rend: «Ax gi ex na nde ajo këno ŝaland eno ɗaŵ?
26 Ɓarikan nëkoɗo wa ga ko yeyandërand poyoma, do ala aŋo kexënd na! Anëka nde xwita këno ɓëlëngw ɓën mëne mëŋ dëŋ ex Afexën an?
27 Ɓarikan, ajo ro anang nang këne gër ed xaniw ko. Xarak Afexën an and ko yow aŋ, ala ax nang na gër ed xaniw ko.»
28 Ata Yesu, ga këɓi sëyalira ɓela ɓën gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu, xeŷ ko: «Wën anang nang këne do anang nang kën gër ed xaniw këme! Ɓarikan wëno ame yow ex na gë oñandi odam. Ar lawënëgu ke an ɗal exo, ɓari ano nang ex na.
29 Wëno anang nang këmo, gayikwa gër ndexëm xaniw këme, do mëŋ lawënëgu ke.»
30 Ɓela ɓën këni ŝaland eno tëra, ɓari gaɓatak aŋo tëra bana gayik ax ŋat bana pere apëxëd andexëm aŋ.
31 Ata gër amëxwër, ɓëranjëm ŵa këni end Yesu eŋ do këni rend: «And ko yow Afexën aŋ, ɓecarax ɓend ko ri ɓeŋ anëmëca nde kë nëmëca ɓend ajo ɓeŋ?»

End etëra ed Yesu eŋ

32 Ofariseŋ ok wël kënëɓi ɓëranjëm gër amëxwër ga këni nëkënëkar end Yesu eŋ. Ata ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë Ofariseŋ ok lawën kënëɓi ɓënëkona ɓën eno tëraw.
33 Ata re ko Yesu: «Në ereɓat ɓayi këne pere imëd, me ɓakaxën gër ar lawënëgu ke.
34 Aŝalara këne ŝalara ɓari ane wat na. Do gër ed këme hi, wën an kor na en yeli.»

35 Ata këni wẽkarënd Ɓëŝëwif ɓën: «Feye ngwa ko ye do enëŋo neme? Aye nde
ko ye ed ŝapërëra këni Ɓëŝëwif gër ɓër enëng ecëxe, eɓi tëyalirax ɓër ani gi ex na
Ɓëŝëwif ɓën?
36 Ine ngwa wẽacayak eyeyan ed wëleli kënëŋo elo: “Aŝalara këne ŝalara ɓari ane
wat na. Do gër ed këme hi, wën an kor na en yeli.”»

End akey apelatar and Ofëna or ɓaner eŋ

37 Yatir akey apelatar and ofëna ebax akey atëm aŋ. Ata Yesu, ga xani ko xwiriŝ,
xeỹ ko: «Ar sel këŋo an, yowëlexo mo yël exo ceɓ.
38 Ar ke xwëta an, men ond këmo yël oŋ ang oỹëm or men ond aniyan fo kë ỹana
ex pesënd gër yomb irexëm, ang rek Oñëgw Omënëk ak.»
39 End Angoc and Kaxanu and ebax eni cot ɓër këŋo xwëta eŋ baxo yeyanënd
mondako. Amëd aŋo, Angoc aŋ axo yow bana pere gayik ax ŋat bana and kë ŝanaya
enjaran end Yesu eŋ.
40 Ɓërëmar gër amëxwër ga wël këni er baxo yeyanënd in, këni rend: «Enimin,
ajo ex Alawẽnel an.»
41 Ɓëjo këni rend: «Ajo ex Afexën an!» Ɓëŝëxen re këni: «Ba gër ebar ed Galile
nde ebax exo kaniw Afexën an?
42 Ax gi ex na nde Oñëgw Omënëk dëŋ rek mëne Afexën an ar andëwëra and Dafid
ko hi do ar gër Betëlexem, angol and Dafid aŋ?»
43 Ata ɓër gër amëxwër ɓën xucarëra këɓi në end Yesu.
44 Ɓërëmar aỹandi ỹandi baɓi eno tëra, ɓari gaɓatak ax yëxw bana eŋo.

End ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif eŋ

45 Ɓënëkona ɓën, ga ɓaka këni gër ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw do gër Ofariseŋ, wẽkax
kënëɓi: «Ine cëŋ ɓayik ano mëlaw ex na?»
46 Yaka këni ɓënëkona ɓën: «Ar kë yeyanënd mondako, ɓiyi elod amo wël ex na.»
47 Ata yaka kënëɓi Ofariseŋ ok: «Wën ɓëte, anëka nde seɓ këno eŋun nambeli?
48 Awat nde wat këno alëngw ar Ɓëŝëwif ba fariseŋ ir wẽak endexëm?
49 Ɓari amëxwër aŋo, ɓër wẽe këɓi exëni, ani nang ex na acariya and Moyis aŋ!»
50 Ata Nikodem, ar ye bax gëmëɗ eni watër gë Yesu an, wẽka këɓi:
51 «Acariya andeɓi aŋ, anëp nde këŋo nëpënd ala xarak ɓëxiti ɓën ano ɓaxët ex
na pere do ani nang ex na pere er ri ko in?»
52 Yaka këno: «Agalile nde hi këy wëj ɓëte? Calal aye ata këy wat mëne alawẽnel
gaɓatak ax kaniw ex na gër ebar ed Galile.»

End asoxari ar orekar eŋ

53 [Ata ga xucak eŋo, ala kala wãyi ko gër iciw̃ indexëm.*

8

1 Ga xucak eŋo, Yesu ye ko yaŋ gër etënd ed gë ɓañarëka.
2 Ɓarikan mopëɗ gëɓër, ga ɓaka ko gër Aciw̃ and Kaxanu, ɓarërëgu këni ɗek
ɓulunda in. Ga ỹëpa ko, këɓi sëyalirand.
3 Ata ɓëŝalen do gë Ofariseŋ sëraw këno asoxari ar fënga këno në orekar.
4 Ga xwëŝan këno mërëxand, re këni: «Asëyali, asoxari ajo në orekar fëngaw
këmo.
5 Acariya and Moyis aŋ ga rek mëne ɓësoxari ɓërako ɓën mopëtëra ỹap këɓi xali
eni cës. Awa wëj ake re këy?»
6 Ga re bani eŋo, atëy bano rind eno nagaŝanaxën. Ɓarikan Yesu rëngw ko do ko
ỹëgwënd gë imasa iŋ gër ebar.

---

* **7:53 7.53** Ɓengas ɓend gër Atëfëtan and Ŝaŋ 7.53 xali 8.11 ax gi ex na gër ɓakayëta ɓakarëk.

7 Ga këno nëỹali eɓi pel ang këni ri ak, Yesu ga rëngwëta ko, re ko: «Ar gë eñëŋënax këm an, ñanaleŋo epët el.»
8 Rëngw ko gaŝëxe do ko ỹëgwënd ɓëte gër ebar.
9 And wël këni eyeyan elo aŋ, ŝapërëra këni aɓat aɓat, ga ỹana këni ɓëxarëk ɓën. Ɓayi këni Yesu gë asoxari an na gër ed xwëŝan bano mërëxand.
10 Ata rëngwëta ko Yesu, wẽka këŋo asoxari an: «Oko feye exëni ɓër baxi lëxwënd ɓën? Ala axi nëp ex na nde?»
11 Yaka ko asoxari an: «Axwën, gaɓatak axe nëp ex na!» Ata re ko Yesu: «Wëno ɓëte ami nëp na. Maỹil, ɓëte din kërey mendëra na mondako.»]

End angoɓen and ngwën eŋ

12 Yesu, ga ɓakan ko osëyali ol, ko rend: «Wëno ex angoɓen and ngwën aŋ, ar ke sëf an angoɓen and kë wẽland gër aniyan aŋ ko ŝot, din axo gi na gër ecamëɗan.»
13 Ga wël këni eŋo, Ofariseŋ ok re këni: «Awa wëj gë andey këy reyand osede orey ol, do osede olo ax gi ex na ɗal.»
14 Ata Yesu yaka këɓi: «Aỹap ỹapëk ene kwëta ado ga këme reyand gë andam aŋo dëŋ er eme in. Osede oram ol ɗal ex gayikwa wëno anang nang këme gër ed xaniw këme do gër ed këme yend. Ɓari wën, an nang ex na gër ed xaniw këme, ɓëte an nang ex na gër ed këme yend.
15 Wën ɓela fo hi kën do këne xitind. Wëno ala amo kitind na.
16 Do angëmëne wëno xiti këŋo ala an, kiti iŋo ind ɗal kë hi gayik ame gi ex na gaɓat: gë Faba, mëŋ ar lawẽnëgu ke an, ɓar këmi.
17 Aỹëgw ỹëgw këni gër acariya andewën mëne osede or këni reya ɓela ɓëxi ɓëjo ɗal ex.
18 Wëno dëŋ kë reyand osede or hi këme ol do ɓëte Faba, mëŋ ar lawẽnëgu ke an, në edeya exo endam eŋ.»
19 Ata wẽka këno: «Feye ngwa hi ko sorix?» Yaka këɓi: «Wën ane nang ex na wëno, ɓëte ano nang ex na Faba. Kido anang nang bane, anang nang dono Faba.»
20 Mondako felëra baɓi Yesu ga këɓi sëyali ler gër akwëtaya and oyël, gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu. Ɓari gaɓatak aŋo tëra bana gayik ax ŋat bana pere apëxëd andexëm aŋ.

End Ar yaŋ gër orën eŋ

21 Yesu fel këɓi ɓëte: «Ga këme yend ako, wën aŝalara këne ŝalara ɓari ane wat na. Awa eñëŋënax endewën eŋ këŋun nemin. An kor na ene tëfëli gër ed këme yend.»
22 Na Ɓëŝëwif ɓën këni rend: «Ga ko rend ako ane kor ex na enëŋo tëfe gër ed ko yend, ba alawãya nde ko lawãya?»
23 Ata re ko Yesu: «Wën ɓër gëɗ ro hi kën, wëno ar yaŋ hi këme, ame gi ex na ar ngwën iŋo ro.
24 Mëŋ felaxën këmun mëne ɓeñëŋënax ɓendewën ɓeŋ këŋun nemin. Angëmëne an kwëta ex na mëne Wëno ex ar hi këme an, ɓeñëŋënax ɓendewën ɓeŋ këŋun nemin.»
25 Ata wẽka këno: «Do wëj, noỹo ngwa hi këy?» Yaka këɓi Yesu: «Ax gi ex na nde elod gër ỹanar felëra këmun? Ado në end inewã ngwa këmun yakaxën?
26 Wëno ɓeɓëranjëm reyadome endewën eŋ mun kitixën. Ɓarikan, ar lawẽnëgu ke an kë reyand ɗal in do er wëleli këmo in këme reyand gër ngwën ro.»
27 Ɓela ɓën aɓi pëni bana mëne end Sëm Kaxanu eŋ baɓi felërand mondako.
28 Ata re ko Yesu: «And këne xaw̃ wëno Asëñiw̃ ar ala aŋ, ata kën nang mëne wëno hik do ỹowẽỹ ame dind na gë or gapak oram. Er këmun felënd in, Faba sëyaliw ke.

29 Wëno gë ar lawẽnëgu ke an ɓar këmi, axe teɓ ex na gaɓat gayik wëno din këme
rind er ñan ko in.»
30 Ga wël këni eyeyan elo, ɓëranjëm wa këni endexëm eŋ.

End edacët ed gër oxaɗëp eŋ

31 Ata Yesu fel këɓi Ɓëŝëwif ɓër wa bax endexëm ɓën: «Ga xwëtaya xwëtaya kën
gër onden ondewën er këme sëyalind in, ata kën hi enimin ɓësëfan ɓëram.
32 Anang kën nang ɗal in do ɗal ijo këŋun racët gër oxaɗëp.»
33 Ata yaka këno: «Ɗiyi ɓërandëwẽëra and Abëraxam ɓën nde këyëɓo rend aracët
këyëɓo racët gër oxaɗëp? Ɓiyi elod ami gi ex na okaɗëp, mondake cëŋ këy xorënd
ey de: "Bër yaya kën hi"?»
34 Yesu yaka këɓi: «Ɗal in këmun felënd, ar kë wẽndërand yo xaɗëp ir eñëŋënax
hi ko.
35 Ar hik asëñiw an kë ɓayind laŋ gër ekun ed rëw këno. Ɓari xaɗëp in axo bond
na din.
36 Awa angëmëne wëno Asëñiw ar Kaxanu an racët këŋun gër oxaɗëp, ɓëtëdin an
bo na okaɗëp.
37 Anang wa nang këme mëne wën ɓërandëwẽëra and Abëraxam hi kën. Ɓarikan
në ecalane ene ɗaw̃. Eyeyan edam el xey këŋun en kwëtaya.
38 Wëno, er watëgu këme gër Faba in këmun felënd. Do wën, kën rind er wël kën
gër sorix irewën in.»
39 Yaka këno: «Abëraxam ex ɗe, axarëk areɓi an.» Ata re ko ɓëte Yesu: «Angëmëne
oɓaŝ or Abëraxam hi kën, diyindën ɓeɓër baxo rind ɓën.
40 Ɓarikan gërëgako, wën në ecalan ene ɗaw̃, wëno ar fel këŋun ɗal ir wëlëgu
këme gër Kaxanu an. Eŋo, Abëraxam elod axo di ex na.
41 Wën, ɓeɓër wateli këno sorix irewën ɓën kën rind.» Ata yaka këno: «Ɗiyi ami
gi ex na ɗe oɓaŝ or rëw̃ kënëɓi në asëk alakirand fo; Kaxanu gaɓat ex Faba ireɓi.»
42 Ata re ko Yesu: «Kido Kaxanu ebax Sorix irewën, añan ñan done gayik gër
ndexëm ŝanëgu këme xali yow këme. Mëŋ lawẽnëgu ke, ame yow ex na ayow
fo.
43 Er ɓayik aŋun penixënënd na eyeyan edam in, an korënd na en ɓaxët.
44 Ŝaɓucara in ex sorix irewën, mëŋ kën rixënënd oñandi odexëm ok. Mëŋ elod
gër ỹanar hi ko anemin ar ɓela. Axo deyand na ɗal in gayik ado ɗal dëŋ ax gi ex na
gër ndexëm. Nand ko nëgwëŝënd yo ola orexëm ol kë ŝanayand gayik anëgwëŝ exo.
Gër ndexëm ỹanak enëgwëŝ eŋ.
45 Wëno ar këŋun felënd ɗal an, ane kwëta ex na!
46 Ang hi kën ro ako, noỹo kë xor ex deya mëne wëno na wẽndëra këme na?
Angëmëne ɗal in këmun felënd, ine cëŋ ɓayik ane kwëtaxënënd na?
47 Ar Kaxanu an aɓaxët ko ɓaxët eyeyan ed Kaxanu el. Wën an ɓaxëtënd na gayik
an gi ex na ɓër Kaxanu.»
48 Aŋo yaka këno Ɓëŝëwif ɓën: «Ax gi ex na nde ɗal këmi rend mëne wëj Asamari
ey, ar gë ɓëyël ey?»
49 Na re ko Yesu: «Ame gi ex na ar gë ɓëyël. Wëno Faba fëɓ këmo, ɓari wën ayepan
këŋun yepanënd endam eŋ, ane pëɓ ex na.»
50 «Wëno ame caland na ene cëkw ɓela. Aɓat ex ar kë ŝaland ene cëkw an, do mëŋ
ex ar kë xitind an.»
51 «Ɗal in këmun felënd, ar kë xwëtaya eyeyan edam an, din axo tëyi na ecës el.»
52 Ata re këni Ɓëŝëwif ɓën: «Gërëgako, anëka dëŋ nang këmi mëne enimin wëj ar
gë ɓëyël ey. Abëraxam aŝës ŝës ko, ɓëlawẽnel ɓër Kaxanu ɓën ɓëte aŝës ŝës këni,
do wëj këy rend mëne ar kë xwëtaya eyeyan ed ey an din axo tëyi na ecës el.

53 Ba wëj nde xuca këŋo Abëraxam, axarëk areɓi an, gayikako mëŋ aŝës ŝës ko? Ɓëlaw̃ënel ɓën aŝës ŝës këni ɓëte. Wëj noỹo këy yëland hi këy?»
54 Ata yaka ko Yesu: «Angëmëne wëno fo kë ŝëkwayand, enjaran endam eŋ xaf-xaf ex. Faba wa ke ŝëkwënd, mëŋ ar kën rend mëŋ ex Kaxanu, ar xwën këŋun an!
55 Ado wëno wa nang këŋo, wën ano nang ex na. Wëno anëgwëŝ hi dome ang wën ak kido are bame rend mëne amo nang ex na. Ɓarikan, anang wa nang këmo xali xwëtaya këme eyeyan edexëm el.
56 End Abëraxam, axarëk arewën eŋ cëŋ, gë onënga fo baxo yëlarand end yatir këme yow eŋ. Ata and wat ko akey aŋo aŋ fuŋara këŋo.»
57 Na re këni Ɓëŝëwif ɓën: «Ado wëj axi tëk ex na pere ɓëniy ofëxw oco nde këy rend awat wat këyo Abëraxam.»
58 Yesu yaka këɓi: «Ɗal in këmun felënd, ɗamana exo gi Abëraxam wëno hik.»
59 Ga wël këni eŋo, w̃eɗëra këni ñat oxaỹ oŋ eno pëtëraxën. Na ga ỹaf ko Yesu kwël ŝan ko Aciw̃ and Kaxanu aŋ.

9

End Yesu do gë aŝiw̃ëk eŋ

1 Akey amat, Yesu ga ko xuca në ingol wat këŋo ala ar rëw̃eli këno mondew̃eli oŝiw̃.
2 Ẅëka këno ɓësëfan ɓërexëm ɓën: Asëyali, noỹo wa w̃endërak mëŋ rëw̃axën këno ala ajo aŝiw̃ëk? Ba mëŋ nde ba ɓëxarëk ɓërexëm nde?
3 Yaka këɓi Yesu: Ax gi ex na mëŋ, ax gi ex na ɓëxarëk ɓërexëm ɓën w̃endërak. Ɓarikan, gë oŝiw̃ orexëm olo këɓi w̃asin Kaxanu ɓela ɓën ɓeɓër ko rind ɓën.
4 Diyenindënëŋone Kaxanu, mëŋ ar lawënëgu ke an nand ỹapëk na gayik ayow kë yow amëd and ala ax kor na eŋo diyenin.
5 Në amëd and hi këme gër ebar ro na, wëno ex angoɓen and ngwën aŋ.
6 Ga yeyan ko mondako, sëp ko gër ebar. Nega ko obar ok gë ɓato ɓandexëm ɓaŋ do nëm këŋo aŝiw̃ëk an gër ɓangës.
7 Fel këŋo: «Yel ey dëxasax gër anjer and Silowe.» (Ow̃ac olo er w̃acayak Arolaw̃ën). Awa ga ye ko, rëxasax ko do nand baxo wërëŝëtand na ŝiw̃ëta ko.
8 Ɓëraketa andexëm ɓën do ɗek ɓër baŋo watërand ga ko xararand ɓën këni w̃ëkarënd: «Ax gi ex na nde ajo bax xararand moñëpa?»
9 Ɓërëmar këni rend: «Mëŋ ex.» Ɓëjo: «Ali, awëndër fo wëndër këni.» Ɓarikan, mëŋ ko rend: «Wëno dëŋ ex ɗe.»
10 Ata na w̃ëka këno: «Mondake wa ŝiw̃ëta këy?»
11 Yaka ko: «Ar këno w̃acënd Yesu an negak obar, nëm ke gër ɓangës do fel ke me ye me dëxasax gër anjer and Silowe. Ga ye këme rëxasaw këme, ŝiw̃ëta këme.»
12 Ẅëka këno ɓëte: «Do feye wa exo ala ajo?» Yaka këɓi: «Wëno ame nang ex na.»
13 Na w̃ëla këno ar ŝiw̃ëtak an gër Ofariseŋ.
14 Xarak yatir nega baxo Yesu obar do ŝiw̃ëtaxën këŋo ala ajo akey and eteyëta ebax.
15 Ata Ofariseŋ ok w̃ëka këno ɓëte ba mondake ŝiw̃ëta ko. Yaka këɓi: «Obar nega baxo gë ɓato ɓandexëm ɓaŋ do nëm ke gër ɓangës, ataŋ ga rëxasa këme, watëra këme.»
16 Ofariseŋ odëmar are bani rend: «Yesu axo kaniw ex na gër Kaxanu gayikako axo pëɓënd na akey and eteyëta aŋ.» Ɓëte odëmar are bani rend: «Kido awëndëran ebaxo adoxo xor na exo di ɓecarax ɓend kënëŋo watelinde ɓeŋ.» Ata në eŋo xucarëra baɓi.
17 Ẅëka këno ɓëte ar ŝiw̃ëtak an: «Do wëj ake yëla këy end ar ŝiw̃ët ki ajo eŋ?» Yaka ko: «Alaw̃ënel ar Kaxanu exo.»
18 Ɓari, ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën ani kwëta bana mëne aŝiw̃ dëŋ ŝiw̃ baxo ala ajo.

19 Ata wẽka kënëßi ßëxarëk ßërexëm ßën: «Ajo nde ex asëñiw̃ arewën ar kën rend mëne aŝiw̃ëk rëw̃ këno an? Do mondake cëŋ ko watërand gërëgako?»
20 Yaka këni ßëxarëk ßërexëm ßën: «Ɓiyi er nang këmi mëne itox indeßi exo, do aŝiw̃ëk rëw̃ këmo.
21 Ɓarikan end mondake ko watërand gërëgako eŋ, ami nang ex na. Ami nang ex na ßëte ba noỹo ŝiw̃ët këŋo. Mëkayino mëŋ dëŋ, afirik ga exo wa, afel këŋun fel.»
22 Ga banëßi yëdand ßëlëngw ßër Ɓëŝëwif ßën yakaxën bani mondako. Awël wël bani mëne ar kë wa yo mëne Yesu ex Afexën an, awãỹ këno wãỹ gër aciw̃ acaleya andeßën.
23 Mëŋ rexën bani ßëxarëk ßërexëm ßën mëne afirik exo, eno mëkara mëŋ dëŋ.
24 Ofariseŋ ok ga wac̃ këno akinëm ar ŝiw̃ëtak an, re këni: «Cëkwalo Kaxanu. Ala ajo awẽndëran hi ko. Ɓiyi cëŋ mondako nang këmi.»
25 Yaka këßi: «Angëmëne awẽndëran hi ko wëno ame nang ex na. Emat ex end nang këme eŋ: aŝiw̃ëk hi bame, gërëgako në ewatëra me.»
26 Ata wẽka këno gaŝëxe: «Ake nde ri ki? Mondake ŝiw̃ët ki?»
27 Yaka këßi: «Anëka ga fel këmun wa do wën ane ßaxët ex na. Inewã ỹandixën këŋun ene wël gaŝëxe? Ba en gi wën ßëte ßësëfan ßërexëm nde ỹandi këŋun?»
28 Na ŝirëra këno këni rend: «Wëj wa ex asëfan arexëm an. Ɓiyi cëŋ ßësëfan ßër Moyis hi këmi.
29 Ɓiyi er nang këmi mëne Moyis wẽlanëgu këßo eyeyan ed Kaxanu el. Ɓari ajo, ami nang ex na gër ed xaniw ko.»
30 Yaka këßi: «Awa wëno në ecaran exe end mëne wën an nang ex na gër ed xaniw ko eŋ. Ɓarikan mëŋ ŝiw̃ët ke ɗe!
31 Anang nang këne mëne Kaxanu aßi yakalind na cale iŋ ßëw̃endëran ßën. Ɓarikan, ar fëß këŋo Kaxanu an, ar kë rind oñandi odexëm an, ajo këŋo yakalind cale iŋ.
32 Elod ane wël exe na end ala ar këßi ŝiw̃ëtënd ßër rëw̃eli kënëßi oŝiw̃.
33 Kido ala ajo axo kaniw bana gër Kaxanu, ỹow̃eỹ adoxo xor na exo di.»
34 Ata yaka këno: «Yama wëj ar rëw̃ këni aỹëŋënax gër ßeñëŋënax an nde këßo sëyalind gërëgako!» Ata wãỹ këno exo can.

End oŝiw̃ or onden eŋ

35 Ata Yesu wël ko mëne awãỹ wãỹ këno ala ajo. Ga fed këni, wẽka këŋo: «Wëj axwëta nde xwëta këyo Asëñiw̃ ar ala an?»
36 Yaka ko: «Asëyali, noỹo wa hi ko mëŋ këmo xwëtaxën?»
37 Na re ko Yesu: «Në ewat dëŋ eyo, wëno ar ki felarënd ajo.»
38 Ata re ko ar ŝiw̃ëtak an: «Axwën, axwëta xwëta këmi.» Na foxi ko, do këŋo ŝalend.
39 Re ko ßëte Yesu: «Wëno kiti wẽlaw këme gër ngwën ro: ßëŝiw̃ëk ßën eni watërand, do ßër kë watërand ßën eni ciw̃.»
40 Ofariseŋ od xeta baŋo ok ga wël këni eyeyan elo, wẽka këno: «Ba ßiyi ßëte ßëŝiw̃ëk nde hi këmi?»
41 Yesu yaka këßi: «Kido aŝiw̃ ŝiw̃ ban, an mendëra dona. Ɓarikan, ga kën rend ako awatëra kën watërand amena andewën aŋ monëka lëka këŋun.»

10

End axaɗac ayekax eŋ

1 Ata re ko ßëte Yesu: «Ɗal in këmun felënd, ar ßayik ax ɗilënd na gër ebët ed kece ir opeỹ, do ko raɗand mondaɗa an, arek axeỹax exo.
2 Ɓarikan, ar kë lilënd gër ebët an, mëŋ ex axaɗac ar opeỹ an.

3 Anëkona ar ebët an këŋo ŝëngëntënënd exo ɗilaxën, do opeỹ ok axwita këni
xwitand oniw̃ orexëm ol. Ata këɓi w̃ac fac opeỹ odexëm ok ir ex kala gë ow̃ac orexëm
ol eni can do kwël eno tëfa.
4 And këɓi nëcët ɗek opeỹ odexëm aŋ, exo ɗëngw do ɓën eno tëfand ga w̃ër këni
oniw̃ orexëm ol.
5 Ala ar ano nang ex na an, ado eɓi macërand, ano tëfa na. Ata këni ŝapër eno
ŋaw̃ëta gayik ani mër ex na oniw̃ or ɓëliyer ol.»
6 Apënëtal aŋo fel baɓi Yesu, ɓari ɓela ɓën aɓi pëni bana er baxo rend in.
7 Yesu fel këɓi ɓëte: «Ɗal in këmun felënd, wëno ex ebët ed gër ed këni lilënd opeỹ
el. 8 Ɗek ɓër yowëk ɗamana me ŋatëgu ɓën ɓërek ɓëxeỹax ex. Ɓari opeỹ ok anëɓi
ɓaxët ex na.
9 Wëno ex ebët el! Ar kë xuca gër ndam an afex ko fex. Alil ko lil, aŝan ko ŝan do
exo cot er ko yamb in.
10 Arek an er ko yowënd wayët: orek, eɗaw̃, enëxëndëran. Ɓarikan wëno er yow
këme eni cot oyel oram ol aniyan aŋ do gë oɓetak or din ol.
11 «Wëno ex axaɗac ayekax an. Axaɗac ayekax an, ayëlaya ko yëlayand aniyan
andexëm aŋ, aw̃elëk hi ko exo cës në end oyel orexëm.
12 Ɓarikan, ariyenin an axaɗac fo këɓi xaɗacënd oyel ol, aɓi kwën ex na. Sam eɓi
watëgu ojëlemu ok, oyel ol këɓi ỹaŋëtand exo gër. Ata ojëlemu ok, oko enëɓi tëra
oyel ol, oko enëɓi yëc eni capërëra.
13 Ariyenin an ahër ko hërënd gayik në end acosa fo këɓi xaɗaxënënd oyel ol, aŋo
ɓalënd na endeɓën eŋ. Wëno ex axaɗac ayekax an.
14 Anang nang këmëni oyel oram do ɓën anang nang këne;
15 ang nangër këmi wëno gë Faba ak. Aw̃elëk hi këme me yëlaya aniyan andam aŋ
gër ecës në end oyel oram na.
16 Oyel oŝëxe ŝot këmëni na or ax gi ex na gër kece ijo ro, afo mëni mëlaw. Oyel
olo, awël këni ỹana eni wëlënd oniw̃ oram ol do mëni ɓar eni gi kece iɓat, mëni
kaxaɗaxënënd wëno gaɓat.
17 Faba iram aña̱n ha̱n ke gayik aw̃elëk hi këme me cës në end oyel oram. Ado me
yëlaya gër ecës, axana këme xana aniyan andam aŋ and xani gër ecës aŋ.
18 Ax gi ex na ala ke law̃, ɓarikan gë andam aŋo dëŋ këme yëlaya. Aŝot ŝot këme
ojaw̃ od me teɓaya ene ɗaw̃, ɓëte aŝot ŝot këme ojaw̃ od me kani gër ecës. Mondako
ex apela and yëlëgu ke Faba aŋ.»
19 Ata xucarëra këɓi gaŝëxe Ɓëŝëwif ɓën ga wël këni eyeyan elo.
20 Ɓëranjëm këno rend Yesu: «Ajo ar gë ɓëyël exo! Ado aŝenëk ex, inew̃a këno
ɓaxëtaxënënd?»
21 Ɓëjo këni rend: «Eyeyan elo ax gi ex na ɗe ed ar gë ɓëyël. Ɓëyël ɓën anëɓi kor
na enëɓi ciw̃ët ɓela.»

End emëŝen ed Yesu eŋ

22 Amëd and gë ayem isëm aŋ hi bax, ata hik ofëna or Aciw̃ and Kaxanu ol gër
Yerusalem*.
23 Ga yow ko Yesu gër Aciw̃ and Kaxanu, ko yexërand gër yangana, gër lilaya ir
w̃acan bano Salomoŋ.
24 Ata xeta këno jey Ɓëŝëwif ɓën do w̃ëka këno: «Xali niỹe wa këyëɓo seɓ mi
cakirand endey eŋ? Angëmëne wëj ex Afexën an pelëlëɓo fac.»
25 Yesu yaka këɓi: «Ga fel këmun wa, ɓari ane kwëta ex na. Er kë reyand osede
oram in ex ɓandixa ɓand këme rind gër ow̃ac or Faba ɓaŋ.
26 Ɓari wën ane kwëta ex na gayik an gi ex na oyel oram.

* **10:22 10.22** Gë ofëna olo bani xwitand Ɓëŝëwif ɓën akey and fërët këni Aciw̃ and Kaxanu aŋ.

27 Oyel oram ol awër awër këni oniw̃ oram ol. Wëno anang nang këmëni do ɓën asëfa këne sëfand.
28 Wëno këɓi yëlënd aniyan and din aŋ. Din ani nemi na do ala ax kor na eɓi kwëcët ga lëkaya këmëni ako.
29 Faba, mëŋ ar ỹëmbëta këɓi ɓela ɗek an, yël ke oyel olo. Do ala ax kor na eɓi kwëcët gër otaxan odexëm.
30 Wëno gë Faba, araɓat hi këmi.»
31 Ata Ɓëŝëwif ɓën ga wël këni eŋo, ñat oxaỹ oŋ gaŝëxe eno pëtëra xali eno ɗaw̃.
32 Ata re ko Yesu: «Mbaŋ ex ɓenjekax ɓend gër Faba ɓend w̃asin këmun ɓeŋ. Do në end fe ỹandixën këŋun ene pëtëra?»
33 Ata ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën yaka këno: «Wëj ar ex ala fo do këy rend mëne Kaxanu hi këy, në ecir eyo Kaxanu. Në eŋo ỹandixën këɓo mi pëtëra, ax gi ex na në end enjekax end ri këy.»
34 Yesu yaka këɓi: «Ga ỹëgw këni wa gër acariya andewën mëne Kaxanu rek: Wën ɓëte okaxanu hi kën.
35 Oñëgw Omënëk mondako w̃ac këɓi okaxanu ɓër w̃ëlanëgu këɓi eyeyan ed Kaxanu ɓën (do gër Oñëgw Omënëk, gaɓatak ax kor na exo yepën).
36 Wëno yata ke Faba Kaxanu do law̃ënëgu ke gër ngwën ro. Do wën këne rend mëne në ecir emo gayik ako re këme wëno ex Asëñiw̃.
37 Angëmëne ame dind na ɓandixa ɓand Faba ɓaŋ, kërene kwëta na!
38 Ɓarikan, në ediyenin emo Kaxanu ado ɓayik ane kwëta ex na. En mado wa ndakaŋ endam eŋ në end ɓandiyen ɓaŋo. Ata aye nangëdon mëne wëno gë Faba araɓat emi.»
39 Ata na Ɓëŝëwif ɓën këni ŝaland ɓëte eno tëra Yesu, ɓarikan ŝana këɓi na.
40 Ga xegëta ko na gaŝëxe Yurëdeŋ in, ñat ko gër ed baɓi ɓuyirand ɓela Ŝaŋ Batis and anëka fo aŋ, ata ɓayix ko fën.
41 Ɓëranjëm sëfa ɓaŋo do këni rend mëne Ŝaŋ Batis, ecarax gematak axo di exëna; ɓarikan ɗek ɓeɓër reya ko end Yesu ɓën ɗal ex.
42 Ata fën ɓëranjëm w̃ax këni end Yesu eŋ.

11

End Lasar eŋ

1 Aŝëxwëra baxëna ar bano w̃acënd Lasar gër ingol ind Betani, gër ed lëg bani mëŋ gë ɓoɓinëm, Mari do gë Marët.
2 Mari ijo ebax asoxari ar xoŝ ɓaŋo Axwën Yesu gë angiri do fëxwëcën baŋo osapar oŋ gë omban ondexëm oŋ. Aɓinëm Lasar ŝëxwëra bax.
3 Ata ɓër gë aɓaỹe, Mari do gë Marët, law̃ën këni gër Axwën Yesu eno pelëx mëne ar ñan këŋo an ŝëxwërak.
4 Yesu ga wël ko eŋo yaka ko: Oŝëxwëra olo ax gi ex na or ecës, or eni wataxën ɓela ɓën enjaran end Kaxanu ex. Gë oŝëxwëra olo këni wat ola or Kaxanu ol gër Asëñiw̃ arexëm.
5 Yesu mbaŋ baŋo ɓalënd end ɓër amimënëra eŋ: Marët, gë Mari do gë Lasar.
6 Ɓarikan, ga wël ko mëne Lasar ŝëxwërak ɓayix ko gër ed hi baxo ɓakey ɓaki.
7 Gër akey atasën, fel këɓi ɓësëfan ɓën: «Ɓakane gër ebar ed Yude.»
8 Re këni ɓësëfan: «E Asëyali, ax nëka ex na ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ga bani ŝaland eni pëtëra gë oxaỹ oŋ do këy rend ene ɓakaye fën.»
9 Ata Yesu yaka këɓi: «Ax gi ex na nde gër amëɗëna ɓapëxëd epëxw gë ɓaki ex? Ar kë yexërand goyat an axo nawërand na gayik aye ko watërand gë angoɓen and gër ngwën ro aŋ.

10 Ɓarikan ar kë yexërand gëmëƈ an anawɨ̃ëra ko nawɨ̃ërand gayik axo gi ex na gë angoɓen.»
11 Yesu, ga ñata ko eyeyan elo, fel këɓi ɓëte ɓësëfan ɓën: «Lasar, lawo ireɓi në okwëƈ exo. Ɓarikan yene mo nëngëtëx.»
12 Ata yaka këno ɓësëfan: «Axwën, angëmëne araŝ raŝ këŋo, afak ko fak.»
13 Enimin, er ỹandi baŋo Yesu eɓi pëni mëne Lasar aŝës dëŋ ŝës ko. Er yëla bani ɓësëfan ɓën mëne end okwëƈ fo ko yeyanënd.
14 Ata Yesu fel këɓi fac: «Lasar anëka ŝës ko.
15 Er nëngan ke ga ŝës ko nand ɓayik ame ye bana mëŋ këne xwëtaxën wën. Gërëgako yene gër ed exo.»
16 Ata fel këɓi Toma, ir nëngët bano Didim, ɓësëfan ɓëŝandaɨ̃: «Yene, ɓiyi ɓëte ene cësëxëye gë mëŋ.»
17 Yesu, and ñat ko gër ingol ind Betani aŋ, sëk ko mëne anëka ri baxo Lasar ɓakey ɓanax gër ỹeg.
18 Ingol ind Betani iŋ ax ŋaɨ̃ër bana gë Yerusalem in, në ɓapakan ɓatas fo bax.
19 Ɓëyude ɓëranjëm bax yowënd enëɓi cëma Marët gë Mari ga lap këno imaỹe indeɓën iŋ.
20 And wël ko Marët mëne Yesu kë ñatëgund aŋ, xacëra këŋo. Mari ɓayi ko moñëpa gër iciɨ̃.
21 Ga fed këni gë Yesu, Marët re ko: «Axwën, kido ro hi bay aɓaỹe axo cës dona.
22 Ɓarikan, ado gërëgako dëŋ anang nang këme mëne ƈek er këyo xara yo Kaxanu aye ki yakali.»
23 Ata re ko Yesu: «Aɓinëx axani ko xani gër ecës.»
24 Re ko Marët: «Anang nang këme mëne axani ko xani gër ecës and këni xanira ɓëŝësëk aŋ yatir akey apelatar.»
25 Ata re ko Yesu: «Wëno kë xaninënd gër ecës, wëno ke yëlënd aniyan aŋ. Ar kë ɨ̃a endam an gë aniyan ak ko ɓayi ado exo cës.
26 Ar kë liyand do exe kwëta wëno an, ecës el din aŋo ƈëkaya na. Aɨ̃a nde ɨ̃a këy eŋo?»
27 Yaka ko Marët: «Iyo, Axwën aɨ̃a ɨ̃a këme mëne wëj ex Afexën an, Asëñiɨ̃ ar Kaxanu an, ar ebax ex yow gër ngwën ro an.»
28 Ga ñata ko Marët eyeyan elo, ɓaka ko gër iciɨ̃. Ata ɨ̃ac këŋo, Mari aɓinëm do nëkënëka këŋo: «Asëyali aŋ anëka yow ko, në emac exi.»
29 Sam ga wël ko eŋo, Mari xani ko xwiriŝ, ɨ̃ara ko gër ed hi baxo Yesu.
30 Yesu axo ŋat bana pere gër ingol, gër ed fed bani gë Marët fo ɓayi baxo.
31 Ɓëyude ɓër xetëna baŋo Mari gër iciɨ̃ do bano yifarand ɓën wat këno ga xani ko aỹand. Ata ga ko ŝan sëfa këno ga yëla bani mëne gër ỹeg ko yend exo denitarax.
32 And ñat ko Mari gër ed hi baxo Yesu aŋ, lapaya ko gër osapar orexëm, ko rend: «E Axwën, kido ro hi ba ay aɓaỹe axo cës dona.»
33 And wat ko Yesu mëne në edenita exo Mari aŋ do ɓëte në etes exëni Ɓëyude ɓër sëfaw ɓaŋo ɓën, hi këŋo ñar eman eŋ do ŝamina ko gër onden ondexëm.
34 Ɨ̃ëka këɓi: «Feye wa ɨ̃̃exëta këno?» Yaka këni: «Axwën yow mi masin.»
35 Yesu ses ko.
36 Ɓëyude ɓërëmar re këni: «E, awa mbaŋ baŋo ɓalënd ƈe end Lasar eŋ!»
37 Ɓëjo këni rend: «Oko, ax gi ex na nde mëŋ ŝiɨ̃ët këŋo aŝiɨ̃ëk an? Axo kor dona nde eŋo pakën Lasar këdi ko ŝës?»
38 Yesu, ga hi këŋo na ɓëte ñar eman eŋ, sëka ko ỹeg in. Ỹeg ijo oxel ebax do fëŋ bani lilaya in gë angaỹ.
39 Ata re ko Yesu: «Dëxëtin tan angaỹ aŋ.» Na rew ko Marët, imaỹe ind aŝësëk iŋ: «Axwën, anëka nëmu ko, akey anaxën aŋ ex doro!»

40 Yaka ko Yesu: «Ami pel ex na nde ga xwëta xwëta këy‧e awat këy‧ wat enjaran end Kaxanu eŋ?»
41 Ata wed‧it këni angaỹ aŋ. Yesu ga xeŋa ko orën ol, re ko: «Faba, aye ri këy‧ ga yakali këy‧e.
42 Wëno, anang nang këme mëne din këy‧e yakalind. Ɓarikan, në end amëxwër and ex ro aŋo këme yeyanënd eni maxën mëne wëj dëŋ lawỹënëgu ke.»
43 And ñata ko aŋ, xeỹ ko: «Lasar, canëgu!»
44 Ata aŝësëk an ŝanëgu ko, osapar oŋ do gë otaxan ok moceri gë ɓëcole, do dëxasin mopël kwëc gë anjëm. Ata re ko Yesu: «Pëtërayino tan do teɓino exo ye.»

End osit or etëra ed Yesu eŋ

45 Ata Ɓëyude ɓëranjëm, ɓër yowëraw bax gër Mari ɓën, ga wat këni er ri ko Yesu in, wa këni endexëm eŋ.
46 Ɓarikan mar ye këni gër Ofariseŋ eni deyax er ri baxo Yesu in.
47 Ata ɓëŝad‧axan ɓëlëngw ɓën do gë Ofariseŋ ok wacër këni. Ga ỹëpaxën këni endey eŋ gër Amara këni wëkarënd: «Mondake wa këne riye? Ala ajo cëŋ në eñëmb ex d‧e ɓecarax ɓend ko rind ɓeŋ.
48 Angëmëne aseɓ seɓ kënëŋone, d‧ek këni wa endexëm eŋ. Ata Ɓërom ɓën eni yow eni ñam Aciw̃ and Kaxanu aŋ do enëɓo yëcëra enëng endeɓi eŋ.»
49 Ata Kayif, mëŋ ar hi bax aŝad‧axan alëngw niy ijo an, re ko: «Ata wën ỹowẽỹ an nang ex na d‧e paɓ gë endey eŋo.
50 An nang ex na nde mëne aɓat ỹapëk exo cës në end ɓulunda ir Isërayel d‧ek gë ex yëcar enëng endeɓi eŋ.»
51 Yeyanaxën baxo mondako in, ax gi bana anjëlan andexëm fo. Ga hi baxo aŝad‧axan alëngw aniy aŋo, yeyanaxën baxo ang alawẽnel fo mëne Yesu kë ŝës eni pexaxën ɓulunda ir Isërayel in.
52 Enimin, eɓi ɓaraxën Kaxanu ekun eɓat oɓaŝ orexëm ol gër ɓenëng d‧ek ko ŝësaxën, ax gi ex na në end Ɓëŝëwif fo.
53 Ata elod yatijo xetan baɓi eno d‧awỹ.
54 Yesu aŋo seɓ ko eyerëxa ed wat-wat gër Ɓëŝëwif el. Ga xani ko na, ye ko kwël gand ladawe, në angol bani wacënd Efërayim. Fën xeyërax baɓi gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën.
55 Anëka saxëgu bax Ofëna or Apexa ol, ata Ɓëŝëwif ɓën këni yend yaŋ gër Yerusalem eni wũnëtarax d‧amana ex ŋatëgu Ofëna or Apexa ol.
56 Ga këno ŝalara Yesu këni wëkarënd gër Aciw̃ and Kaxanu: «Mondake yëla kën, ayow nde ko yow gër ofëna?»
57 Ɓëŝad‧axan ɓëlëngw ɓën do gë Ofariseŋ ok afel fel banëɓi ɓela ɓën mëne ar kë nang yo gër ed exo Yesu exo deyad‧ eno tëraxën.

12

End angiri eŋ

1 Ɓakey ɓanjongamat ɓayi bax ofëna or Apexa ol. Ata Yesu ye ko gër ingol ind Betani, gër ed lëg baxo Lasar, ar xanin ɓaŋo gër ecës an.
2 Fën aŝemëran ŝemëran bano. Ata Marët këɓi lëɓand, do Lasar hi ko ŝëf gër ɓër bax yambërand.
3 Na wed‧ëgu ko Mari icëlakuŋ ir angiri ir këni wacënd nar, ir xem bax akanji mbaŋ. Xoŝ ko osapar or Yesu oŋ, do këŋo fëxwëcënd gë omban ondexëm. Ata otëñer onëngax oŋ xëñëk d‧ek iciw̃ iŋ.
4 Aŋo re ko Yuda Isëkariyot, asëfan ar ebax eŋo d‧ëxw Yesu an:

5 «Inewa ɓayik ane pan exe na angiri ijo ɓatama okeme otas, do koɗi ir ŝot done
in enëɓe dëcaraxëne ɓëxaÿënaxik ɓën.»
6 Rexën baxo eŋo mëŋ arek ebaxo, ax gi ex na ɗe ga ɓal ɓaŋo end ɓëxaÿënaxik eŋ.
Yama ga baxo yambënd nde koɗi ir bano fëxwënënd exo mëxwëta gër imboto in.
7 Ɓarikan Yesu re ko: «Teɓëlo ɗe, gana-gana fo xoŝ ko eman endam eŋ ond gër ỹeg
oŋ.
8 Wën din gë ɓëxaÿënaxik ɓën ga hi kën wa, ɓari wëno ame bo na din gë wën.»
9 Ga wël këni amëxwër and Ɓëyude aŋ mëne Yesu yowëk gër Betani ɓarërëgu këni.
Eno wat ɓëte Lasar, ar xanin ɓaŋo gër ecës an ɓarëraxënëgu bani, ax gi ex na në
endexëm fo.
10 Ata ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën xetan këɓi eno ɗawỹ ɓëte Lasar
11 gayik Ɓëŝëwif ɓëranjëm baɓi ñawëtand ga bano xwëtand Yesu.

End Yesu gër Yerusalem eŋ

12 Ga xeyëk, amëxwër and ɓër yowërawëk gër ofëna aŋ wël këni mëne Yesu kë
yowënd gër Yerusalem.
13 Ata ga sawëgu këni ɓeniɗ ɓend ɓaŋeỹ, xaca këno do këni sarënd:
Hosana, ɓetalexo ar kë yowënd gë owac or Axwën an,
Ɓetalexo emun end ɓulunda ir Isërayel eŋ.
14 Ata Yesu ỹëpa ko yaŋ në ipali. Mondako ŋata baxo er ỹëgw baxo alawënel ar
Kaxanu an endexëm eŋ:
15 Këren yëdara na, wën ɓër gër Siyoŋ ɓën,
Watino emun endewën eŋ,
Në eyow exo, mo ñëpa yaŋ në ipali.
16 Amëd aŋo ɓësëfan ɓërexëm ɓën aɓi pëni bana pere eŋo. Ɓarikan, and wat këni
enjaran end Yesu aŋ xwita këni mëne end ỹëgw baxo alawënel eŋ ex. Mëŋ xacaxën
bano mondako ɓela ɓën.
17 Amëxwër and ɓër ebax yatir wac ɓaŋo Lasar exo canëgu gër ỹeg aŋ areya bani
reyand end wateli bano eŋ.
18 Në end ecarax end wël bani ri ko eŋo xacaxën bano Yesu ɓura-ɓura.
19 Ata Ofariseŋ ok këni rexërënd: «Awat kën watënd mëne ỹowẽỹ an kor na: ngwën
iŋ ɗek mëŋ fo këno sëfënd.»

End ɓenëng ɓecëxe eŋ

20 Ɓela ɓër ɓenëng ɓecëxe yow bax na gër Ofëna or Apexa gër Yerusalem, eno cale
Kaxanu.
21 Ata sëka këno Filip, asëfan ar lëg bax gër Betësayida an, ingol ind gër ebar Galile.
Ɯëka këno: «Asoŝan, ɓiyi Yesu ỹandi këɓo mo wat.»
22 Ga wël ko eŋo, Filip fel këŋo Andëre, ata ɓën ɓëxi ñateli këni endey eŋ gër Yesu.
23 Yesu yaka këɓi: «Dodo anëka ñatëguk apëxëd and kë ŝanaya enjaran endam eŋ,
wëno Asëñiw ar ala an.
24 Ɗal in këmun felënd, eneɗa end bële end ani wëg ex na gër ebar eŋ, ax cënand
na, emat fo kë ɓayind. And këni lap do eni wëg aŋ kë ŝënand ɓon.
25 Ar kë ñan nëmëc aniyan andexëm an, anemin ko nemin. Ɓarikan, ar kë ŝus
aniyan andexëm and gër ngwën ro an kë ŝot aniyan and din aŋ.
26 Ar këŋo ỹandi exe diyeninënd an, tëfëgulexe. Do gër ed këme hi yo na ko hi
mëŋ ɓëte. Ar ỹandi këŋo exo gi ariyenin aram an, Faba këŋo waŝën.»

En ecës ed Yesu eŋ

27 «Gërëgako yomb iram in anëka ŝaminak. Ine këme re? Ba, Faba dacëtële gër
toro iŋo nde? Ɓarikan, me toro mondako yowaxënëgu këme.

28 Faba, dafël ex owac orey ol gër ɓela!» Ata wëliwëk oniw̃ yaŋ gër orën do kë
rend: «Anëka rafën këme do arafën këme rafën gaŝëxe.»
29 And wël këni ɓër gër amëxwër ɓën oniw̃ olo aŋ, mar këni rend mëne orën ol
xëmak, ɓëjo këni rend: «Meleka yeyaneli këŋo.»
30 Ata re ko Yesu: «Në endewën wëlixënëk ɗe oniw̃ olo, ax gi ex na në end owac
oram.
31 Gërëgako wa ex kiti ind ngwën iŋo iŋ, gërëgako këno w̃aỹ emun end gër ngwën
ro eŋ.
32 Do wëno and këne yën yaŋ në osëx aŋ këmëni ɓar ɓela ɓën ɗek eni gi ɓëram.»
33 Ata gë eyeyan elo nangën baɓi Yesu ang ko ŝës ak.
34 Yaka këno ɓër gër amëxwër ɓën: «Ɓiyi er fënën kënëɓo gër ɓakayëta ɓand
acariya andeɓi mëne Afexën an din ir din ko liya. Mondake cëŋ këỹëɓo felënd mëne
Asëñiw̃ ar ala an afika këno fika? Noỹo ngwa ex Asëñiw̃ ar ala ajo?»
35 Ata Yesu yaka këɓi: «Ga ɓayik ako tëkër angoɓen and këŋun ñoband aŋ
yexërayindën në amëd and hi kën gë angoɓen aŋ këdi këŋun fënga ecamëɗan aŋ.
Ar kë yexërand gër ecamëɗan an axo nangënd na gër ed ko yend.
36 Në amëd and hi kën gër angoɓen aŋ, kwëtayin angoɓen aŋ, en gixën oɓaŝ or
angoɓen.» Ga yeyan ko mondako Yesu, ñawëta këɓi do nem këno.

End oŋëpëgënan od Ɓëŝëwif eŋ

37 Ɓëŝëwif ɓën, ado ga bani watënd awat dëŋ ɓecarax ɓendanjëm ɓend baxo rind
Yesu ɓeŋ, ano kwëta bana.
38 Mondako ñatak er ỹëgw baxo alaw̃ënel Esayi in:
«Axwën, noỹo ngwa w̃ak er reya këmi in?
Noỹo ngwa watëk panga indey iŋ?»
39 Ang sëkwanënd bani eno kwëta Yesu ak, Esayi aỹëgw ỹëgw ko ɓëte:
40 «Axwën Kaxanu fëɗëk ɓangës ɓandeɓën ɓaŋ,
Mëŋ xemënëk ogaf odeɓën ok,
Këdi këni watëra, këdi këɓi fëni gër onden ondeɓën,
Këdi këni nëngwët ola oreɓën ol do eni pak.»
41 Ejo re baxo Esayi ga wat ko enjaran end Axwën eŋ do Yesu ɓaŋo rend mondako.
42 Ado ŝëf gër ɓëlëngw dëŋ, ɓëranjëm w̃a bax end Yesu eŋ. Ɓari, ga banëɓi yëdand
Ofariseŋ ok, abani reyara na poyoma këdi kënëɓi w̃aỹ gër aciw̃ acaleya.
43 Awa ɓën er këni ñan ɓela in fecan baɓi gë enjaran end Kaxanu eŋ.

End eyeyan ed Yesu eŋ

44 Ata xeỹ ko Yesu: «Ar ke xwëta an anëka w̃a ko ɓëte end ar law̃ënëgu ke eŋ, ax
gi ex na wëno fo xwëta ke.
45 Ar këŋo xëɓënan endam an, end ar law̃ënëgu ke eŋ xëɓënan këŋo ɓëte.
46 Wëno ex angoɓen aŋ, er yow këme gër ngwën ro mëni ŋoɓa ɗek ɓër kë w̃a
endam ɓën, këdi këni ɓayi gër ecamëɗan.
47 Ar kë ɓaxët er këme rend in do axo kwëtaya ex na an, ax gi ex na wëno këŋo
nëp gayik ame yow ex na mëni nëp ɓela ɓër gër ngwën ro ɓën. Ɓarikan, mëni pexën
yowaxënëgu këme.
48 Ar ŝus ke an do exo ŋëp er re këme in ar enëp ex. Eyeyan edam el fo këŋo nëp
yatir akey apelatar.
49 End këme yeyanënd eŋ ax gi ex na endam, apela and Faba ex, mëŋ ar law̃ënëgu
ke an. Mëŋ dëŋ felëgu ke eyeyan elo do gë er ỹapëk me tëyalind in.
50 Do anang nang këme mëne apela andexëm aŋ kë yëlënd aniyan and din ir din
aŋ. Awa er këme rend in, ang felëgu ke Faba ak këme yeyanënd.»

13

End enëƀën ed osapar eŋ

1 Në ecan ƀayi bax Ofëna or Apexa ol, Yesu nang ko mëne anëka ñatëguk amëd
and ko rëxëta gër ngwën ro aŋ exo ƀaka gër Sëm Kaxanu. Mbaŋ ñan baƀi ƀësëfan
ƀërexëm ƀën ado ga baƀi seƀënd gër ebar ro. Ata w̃asin këƀi aŋana aŋo xali gër
eŋata.
2 Ga këni yambëra ed genëka el, ŝaƀucara in anëka ŝoñ baŋo gër emëkw Yuda,
asëñiw̃ ar Simoŋ Isëkariyot, eŋo ɗëxw Yesu.
3 Do Yesu anang nang baxo mëne ƀeỹ ɗek seƀënan këŋo Sëm, gër ndexëm xaniw
ko do fën ko ƀaka.
4 Gër ed bani yambërand na, xani ko xwiriŝ, ŝuɗëta ko acuɗ atëm aŋ do xapa ko
anjëm gër edum.
5 Ata ga rëmb ko men në inëp, ỹana ko këƀi neƀënënd osapar oŋ ƀësëfan ƀën do
këƀi fëxwëcënënd gë anjëm and xapa baxo gër edum aŋ.
6 Na re ko Simoŋ Piyer and ñat ko gër ndexëm aŋ: «Axwën, yama wëj nde eye
neƀën osapar oŋ!»
7 Yaka këŋo Yesu: «Er këme rind in, anang këy nang and kë ƀaŝana aŋ, ƀari ax gi
ex na gërëgako.»
8 Ata re ko ƀëte Piyer: «Din ame ma na eye neƀën osapar oŋ.» Aŋo re ko Yesu:
«Angëmëne ami neƀën ex na yo osapar oŋ, awa ỹow̃eỹ axe ƀar ex na.»
9 Yaka ko Simoŋ Piyer: «Awa angëmëne mondako ex Axwën, kërex gi na osapar
oŋ fo. Neƀënële ƀëte otaxan ok gë gaf in.»
10 Ata re ko ƀëte Yesu: «Ar ƀuyirak eceɗe an, ɗek eman eŋ w̃ën ko. Osapar oŋ fo
ko neƀara. Do wën ƀëw̃ënëk hi kën, ƀari ax gi ex na wën ɗek ɗe.»
11 Yesu aye nang ƀaŋo ar këŋo lëxw an, mëŋ rexën baxo mëne ax gi ex na ƀën ɗek
w̃ënëk.
12 And faỹ ko eneƀën ed osapar aŋ, Yesu ŝuɗa ko acuɗ atëm aŋ do ƀaka ko gër ed
bani yambërand. Ata w̃ëka këƀi: «Afëni nde fëni këŋun er rin këmun in?
13 Wën ke w̃acënd Asëyali do Axwën, ata ɗal kën reyand gayik go dëŋ ex.
14 Awa angëmëne aneƀën neƀën këmun osapar oŋ wëno ar ex Axwën do Asëyali
arewën an, wën ƀëte aỹap ỹapëk en neƀëndërënd osapar oŋ.
15 Amatinali rin këmun, en dixënënd wën ƀëte ang rin këmun ak.
16 Ɗal in këmun felënd, xaɗëp in aŋo kucand na or gapak axwën arexëm an,
parëxanda in aŋo kucaxënd na ar law̃ën këŋo an.
17 Ga fëni fëni këŋun eŋo, anëngandëra këŋun nëngandëra angëmëne enimin
mondako dëŋ kën rind.
18 Anang nang këmëni ƀër yata këmëni ƀën, amun dend na ɗe wën ɗek. Ɓarikan
afo ex ŋata endam end ex gër Oñëgw Omënëk eŋ: “Ar ƀar këmi enëp eƀat dëŋ ke
ŝenaxën.”
19 Kwël gërëgako fo këmun nangënënd eŋo ɗamana ex ŋatëgu. Do and kë ñatëgu
aŋ, ene kwëtaxën mëne wëno dëŋ ex ar hi këme an.
20 Ɗal in këmun felënd, ar këŋo xana arolaw̃ën oram an, wëno dëŋ xana ke. Do ar
ke xana an, anëka xana këŋo ƀëte ar law̃ënëgu ke an.»

End alëxw ar Yesu eŋ

21 Ga yeyan ko mondako, Yesu ŝamina ko gër onden ondexëm. Reya ko ƀëte: «Ɗal
in këmun felënd, wën ƀësëfan ƀëram ƀën, aƀat ke lëxw.»
22 Ata ƀësëfan ƀën këni nëkonëndërënd do këni yëlarand ba noỹo këŋo rend.
23 Asëfan ar lëka baŋo mbaŋ Yesu an, xetëna ƀaŋo gër ed bani yambërand.
24 Simoŋ Piyer ga xëw̃a këŋo, fel këŋo eŋo mëka ba noỹo këŋo rend.

25 Ata asëfan ajo xayaxën këŋo Yesu gër emëkw do wẽka këŋo: «Axwën, noỹo wa këyo rend?»
26 Yaka këŋo Yesu: «Ar këmo fëxwën aton and mburu and ỹesëna këme aŋ, ajo ex ar ke lëxw an.» Ata ỹesëna ko aton aŋ do fëxwën këŋo Yuda, asëñiw̃ ar Simoŋ Isëkariyot.
27 Sam ga xana ko Yuda aton aŋ, Sindan lil këŋo. Ata Yesu fel këŋo: «Er këy rind in, dil aỹand.»
28 Bër hi bax gër eyambëran ɓën, gaɓatak aŋo pëni bana ba ine felaxën baŋo Yesu eŋo.
29 Enimin, Yuda bax lëkayand imboto ind koɗi iŋ, ata ɓësëfan ɓërëmar yëla këni mëne exo yëcëraw ɓeɓër hi bax eni dixën ofëna ɓën lawẽn ɓaŋo Yesu. Bëjo yëla këni ba eɓi yël ỹeỹ ɓëxaỹënaxik ɓën fel baŋo exo ye.
30 Ga yamb ko na Yuda aton and mburu aŋ, ŝan ko ataŋ. Anëka bax xwëyarënd.

End apela angaŝax eŋ

31 Ga ŝan ko Yuda, Yesu re ko: «Gërëgako, Kaxanu anëka w̃asin këɓi ɓela ɓën enjaran endam eŋ, wëno Asëñiw̃ ar ala an. Anëka wat këni enjaran endexëm eŋ gër ola oram.
32 Angëmëne aw̃asin w̃asin këmëni ɓela ɓën enjaran end Kaxanu eŋ, Kaxanu ɓëte aw̃asin këɓi w̃asin enjaran endam eŋ. Do gogo ko ri mondako.
33 Oɓaŝ oram, anëka saxëguk amëd and këne ŝapëre aŋ. Wën aŝalara këne ŝalaraɗ do ang fel këmëni ɓëlëngw ɓër Bëŝëwif ak, gër ed këme yend an kor na en yeli. Wën ɓëte mondako fo këmun felënd gërëgako.
34 Apela angaŝax këmun yëlënd: Balërindëleŋun! Ang ke ɓalënd wëno endewën ak ɓalërindëleŋun mondako.
35 Ata mondako këni nangëra ɓela ɗek mëne wën ɓësëfan ɓëram hi kën, angëmëne aɓalër këŋun ɓalërënd.»
36 Ata Simoŋ Piyer re ko: «Axwën feye ngwa këy ye?» Yaka këŋo Yesu: «Gër ed këme ye ay kor na eye tëfëli gërëgako. Barikan, ecan ecan asëfeli këye sëfëli.»
37 Wëka ko ɓëte Piyer: «Axwën, në end ine këme sëkwanaxën mi tëfëli gërëgako? Wëno aw̃elëk hi këme me yëlaya aniyan andam aŋ ene ɗaw̃ në endey.»
38 Yesu yaka këŋo: «Re këy wëj aw̃elëk hi këy ey yëlaya xali eni ɗaw̃ në end ow̃ac oram! Dal in këmi felënd, ɗamana exo yata ecare el wëj anëka këye yaxëta ɓatas.»

14

End fëña ir gër orën eŋ

1 Yesu fel këɓi ɓëte: «Këreŋun bëlandërand na gër ow̃ëkw orewën! Kwëtayino Kaxanu do kwëtayine wëno.
2 Mbaŋ ex ɓaciw̃ ɓaŋ gër ekun ed Faba do wëno axëñënan këmun xëñënanëx gër ed kën hi. Afel nde fel domun kido ax gi bana mondako?
3 Awa and këme ye do mun këñënanëx në er kën hi aŋ, aɓakanëgu këmun ɓakanëgu mun mëlaxën en gix wën ɓëte gër ed hi këme.
4 Wën, anang nang kën fëña in.»
5 Ata re ko Toma: «Axwën, gayikako gë enang ak dëŋ ami nang ex na gër ed këy yend, mondake këmi nang fëña in?»
6 Yaka ko Yesu: «Wëno ex fëña in, wëno ex ɗal in, ɓëte wëno ex aniyan aŋ. Ala ax ŋat na gër Faba xarak axe tëf ex na.
7 Angëmëne anang nang këne, anang këno nang ɓëte Faba. Do gërëgako anëka nang këno do në ewat eno dëŋ.»
8 Ata Filip re ko: «Axwën, ga w̃asin w̃asin këyëɓo Sëm in ata gwac këɓo hi.»

9 Ata re ko Yesu: «Elod anëka fo hi këme gë wën, do wëj Filip aye nang ex na! Ar
ke watënd an, në ewat eŋo Faba. Mondake cëŋ këy rexënënd mun masin Faba?
10 Aye kwëta ex na nde mëne wëno gë Faba araɓat hi këmi? Er këme rend in ax
gi ex na ɗe eyeyan ed or gapak oram. Ɓandiyen ɓand këme rind ɓaŋ, Faba mëŋ ar
hi këmi araɓat an kë rind.
11 Kwëtayine mëne wëno gë Faba araɓat hi këmi. Ndakaŋ kwëtayine në end ɓeɓër
kën watënd ga këme rind ɓeŋ.
12 Ɓal in këmun felënd, ar kë wa endam an, ari ko ri ɓeɓër këme rind ɓën. Ado
ɓeɓër nëmëcak ɓend këme rind ɓeŋ ko ri gayik në eɓaka eme gër Faba.
13 Ɓek er këno wëka yo gër owac oram, arin këmun rin, en wataxën enjaran end
Faba eŋ gër wëno Asëñiw.
14 Angëmëne en mëka ỹeỹ gër owac oram, ari këme ri.»

End angoc Amënëk eŋ

15 «Angëmëne aña ña këne, asëf kën sëf ɓapela ɓandam ɓaŋ.
16 Do wëno ata këmo xara Faba, eŋun ɗawëneliw Arëca aŝëxe, exo gixën din gë
wën.
17 Arëca ajo ex Angoc and ɗal aŋ. Angoc and ɗal aŋo, ɓër gër ngwën ro ɓën, ani
kor na eno cot gayik ani ña na eno watënd, ɓëte ano nang na. Ɓarikan wën, anang
nang këno gayik, moketënara këŋun ỹana eŋun ketënarand, ado lëf gër ola orewën
ko hi din.
18 Aɓaka këme ɓakaw gër ndewën, amun teɓ na ang ɓëndëkak fo.
19 Ro ɓakey fo ɓayik, ɓela ɓër gër ngwën ro ɓën ani bo na ga këne watënd. Ɓarikan
wën, awat këne ỹana ene watënd gayik wëno aliya këme liyand, wën ɓëte aliya kën
liya.
20 Ata yatijo, këŋun fëni mëne wëno gë Faba araɓat hi këmi. Ɓëte wëno gë wën
araɓat hi këne.
21 Ar nangëk anang dëŋ ɓapela ɓandam do ko sëfënd an, ajo ex ar ña ke an. Ar
ke ña an, Faba aña këŋo ña. Wëno ɓëte aña këmo ña, do awasinaya këme
wasinaya gër ndexëm.»
22 Ata Yuda, ax gi ex na ɗe Yuda Isëkariyot, rew ko: «Axwën, ine cëŋ këy wasinaya
gër ndeɓi fo, do eyëɓi teɓ ɓër gër ngwën ɓën?»
23 Yaka këŋo Yesu: «Ar ña ke yo, axwëtaya ko xwëtaya eyeyan edam el, do Faba
aña këŋo ña. Ata ɓiyi mi yow mi ɗëg gër ola orexëm.
24 Ar ɓayik axe ŋan ex na an, axo kwëtayand na eyeyan edam el. Do eyeyan ed
këne wëlëlind el ed Faba ex mëŋ ar lawënëgu ke an, ax gi ex na edam.
25 Wëno eŋo këmun felënd nand ɓayi këne në er eɓat na.
26 Ɓarikan, Arëca an exo Angoc Amënëk and këŋun lawëneliw Faba gër owac oram
aŋ. Mëŋ këŋun sëyali ɓeŋo ɗek, mëŋ këŋun xwitan ɗek ɓeɓër fel këmun ɓën.
27 Aketëxeta aŋ këmun seɓënënd, aketëxeta andam aŋ ex, wëno, amun yëlënd na
ang këni yëlënd ɓela gër ɓër ngwën ro ak. Këreŋun bëlandërand na gër owëkw
orewën, këreŋun yëɓund na.
28 Awël wël këne ga re këme mëne aye këme ye, ɓarikan aɓakaw këme ɓakaw
mërëxand irewën. Angëmëne aña ña këne, anëngandëra këŋun nëngandëra ga
këme ɓakand ako gër Faba, gayik mëŋ rafëk nëmëc wëno.
29 Gërëgako dëŋ këmun felërand, ɗamana ex ŋataxënëgu ɓend këme yeyanënd
ɓeŋ, ene kwëtaxën and kë ña tëgu aŋ.
30 Wëno ame bo na ga këmun felërand mbaŋ, gayikwa ar wëñak ngwën an në eyow
exo, paɓ gë wëno cëŋ, ojaw aŋo gi ex na.
31 Ɓarikan, afo eni nangëra ɓër gër ngwën ro ɓën mëne wëno aña ña këmo
Faba, do ang ke felënd ak dëŋ këme rind. Ado kaniwën ene yeye.»

15

End atëx and reseŋ eŋ

1 «Enimin, wëno ex atëx and reseŋ aŋ, do Faba ex axwën andëɗa an. 2 Aforëta
ko forëta enini end ŝosa ke do ax dëw̃ënd na eŋ. Ɓarikan enini end kë rëw̃ënd eŋ,
afëỹëpëỹ ko fëỹëpëỹ ex dëw̃axënënd nëmëc.
3 Eyeyan ed sëyali këmun el w̃ënën këŋun.
4 Ɓayiyin ga ŝosa këne, ang këme ɓayi wëno ga ŝosa këmun ak. Enini end ŝosëtak
gër atëx and reseŋ eŋ, ax dëw̃ënd na gaɓat. Wën ɓëte mondako fo kën sëkwan edi
ed ɓenjekax el angëmëne an ɓayi ex na ga ŝosa këne.
5 Wëno ex edëp ed atëx and reseŋ el, do wën ex ɓenini ɓeŋ. Ar ɓayik ga ŝosa ke
an, ang ŝosa këmun ak, ɓenjekax ɓendanjëm ko ỹana exo dind. Angëmëne an ɓayi
ex na ga ŝosa këne, ado gë enjekax gematak an kor na en di.
6 Ar ŝosëta ke an, fac këno lap exo ŋaỹëx ang enini end saw̃ këni fo. Do ɓenini
ɓeŋaỹëk ɓeŋ, aɓar këni ɓarënd eni ɗap gër xoɗux ex ñeg.
7 Angëmëne wën en ɓayi ga ŝosa këne do ɓëte en ɗëkaya gër ojomb odewën eyeyan
edam el, karayindën er ỹandi këŋun yo, aŝot kën ŝot.
8 Watin ang kë ỹana ex canayand enjaran end Faba eŋ: and kën rind ɓenjekax
ɓendanjëm do eni watënd ɓela aŋ; do enëɓi masinënd mëne ɓësëfan ɓëram hi kën.
9 Ang ñan ke Faba ak, wëno ɓëte mondako fo ñan këmun. Kwëtayayin aŋana
andam aŋ.
10 Angëmëne asëf sëf kën ɓapela ɓandam ɓaŋ ang sëf këme wëno ɓand Faba ak do
ɓayi këme gër aŋana andexëm, mondako fo kën ɓayi wën ɓëte gër aŋana andam.
11 En cotaxën onënga oram ol do en gixën ɗek onënga ol felaxën këmun eŋo.
12 Acariya andam aŋ ex: ɓalërindëleŋun andewën rewën aŋ, ang ke ɓalënd
endewën ak.
13 Aŋana and xucak ex daf aŋ ex and ar kë w̃a exo cës në end oɗawo odexëm aŋ.
14 Wën oɗawo odam hi kën angëmëne ari kën rind er këmun felënd in.
15 Ɓëtëdin amun mac na okaɗëp odam gayik xaɗëp in axo nangënd na er ko rind
axwën arexëm in. Gërëgako wën oɗawo këmun ỹana mun macënd gayikako ɗek
ɓeɓër nangëgu këme gër Faba ɓën, wën fo nangën këmun.
16 Wëno wa yata këŋun, ax gi ex na wën. Ata mëŋ sëyaliraxën këmun pere mun
ɗaw̃ënaxën en ye do en dix gër ngwën ɓenjekax ɓend kë ɓayi laŋ. Do er këno xara
yo Faba gë ow̃ac oram ol, ayakali këŋun ỹana eŋun yakalind.
17 Er këmun felënd in: ɓalërindëleŋun mbaŋ andewën rewën aŋ.»

End ecus ed Yesu do gë odexëm eŋ

18 «Angëmëne ɓër gër ngwën ro ɓën aŝus ŝus kënun, nangin mëne wëno ŝus këne
pere.
19 Kido ɓër gër ngwën ro hi ban, ɓela ɓën añan ñanëdonun gayik andamat hi don.
Ɓari an gi ex na ɓër gër ngwën ro. Wëno yata këŋun mëŋ ŝusaxën kënun.
20 Kwitayin er fel këmun in: xaɗëp in aŋo kucand na or gapak ol axwën arexëm
an. Angëmëne wëno arixëra rixëra këne, arixëra kënun rixëra wën ɓëte. Angëmëne
aɓaxët ɓaxët këni eyeyan edam el, aɓaxët këni ɓaxët edewën el.
21 Ɓarikan ɓeŋo ɗek kënun ỹana enun dind në end ow̃ac oram gayik ano nang ex
na ar law̃ënëgu ke an.
22 Kido ame yow bana do amëni pelëra bana end Kaxanu eŋ, ani gidona gë amena.
Gërëgako, eyax aɓi gi ex na gër amena andeɓën.
23 Ar ke ŝus yo anëka ŝus këŋo ɓëte Faba.
24 Kido ame di bana ogës odeɓën ɓend elod ala ax di ex na ɓeŋ, ani gi dona gë
amena. Gogo aye wateli këne ɓecarax ɓeŋ. Ɓarikan ŝus kënëɓo wëno gë Faba.

25 Ata mondako hik ex ŋataxën eyeyan ed ỹëgw këni gër acariya andeɓën el: “Aŝus
fo dëŋ ŝus këne✡.”»
26 «Alaw̃ëneliw këmun law̃ëneliw Arëca ar kë xaniw gër Faba an, Angoc and ɗal
aŋ. And ko yow aŋ mëŋ kë ỹana ex deyarand endam eŋ.
27 Do wën ɓëte, areyara kën ỹana en deyarand endam eŋ gayik elod nand ỹana
këme andiyen na ɓar këne.»

16

1 Yesu re ko ɓëte: «Eŋo fel këmun këdi këŋun ŝena en ɗap ekwëta edam el.
2 Aw̃aỹëra kënun ỹana enun ŋw̃ayërand gër ɓaciw̃ ɓacelaya. Ado në eyow ex amëd
and këni ỹana eni yëland ɓër këŋun law̃ënd ɓën mëne në ediyenin eno mondako
Kaxanu.
3 Mondako këni ỹana eni dind gayik ano nang ex na Faba, ane nang ex na wëno.
4 Mëŋ felaxën këmun mondako, en kwitaxënënd mëne anangën nangën bamun
and kë ñatëgu amëd and toro indewën aŋ. Amun pel bana eŋo elod gër ỹanar gayik
në er eɓat bane hinde.
5 Gogo në eɓaka eme gër ar law̃ënëgu ke do ala axe mëkand na ba feye këme yend.
6 Ga wël kën er re këme in wëlandëraxën këŋun gër ow̃ëkw.
7 Er këmun felënd in ɗal ex: ga ye ye këme mbaŋ këŋun sax gayik angëmëne ame
ye ex na, Arëca an axo yow na. Ɓarikan, ga ye ye këme aŋo këmun law̃ëneliw.
8 Do and ko yow aŋ, mëŋ këɓi ỹana eɓi nangënënd ɓela ɓër gër ngwën ro ɓën ang
w̃en këni ak, gë end ŝenene eŋ do gë kiti iŋ.
9 Aw̃en w̃en këni ga ñëp këni ene kwëta.
10 End ŝenene eŋ ex ga këme ɓakand gër Faba do mëne wën an bo na ga këne wat.
11 Kiti iŋ ex gayik ar w̃ëñak ngwën an anëka nëp këno.»
12 «Ɗendanjëm ɓayi ke mun pelëra, ɓari an kor na eŋun pëni gërëgako.
13 And ko yow Arëca arewën an, Angoc and ɗal aŋ, anangën këŋun ỹana eŋun
nangën ɗal in ɗek. Ɗek er këŋun ỹana eŋun pelënd in, awëlëgu wëlëgu ko, ax gi na
er or gapak orexëm. Gana gana fo këŋun ỹana eŋun tëfëtanënd ɓeɓër kë yowënd
ɓën.
14 Enjaran endam eŋ këŋun ỹana eŋun masinënd gayik endam ko ỹana exo meɗënd
eŋun tëfëtan.
15 Ɗek er xwën ko Faba in, wëno xwënëk. Mëŋ rexën këme mëne Arëca arewën
an endam ko ỹana exo meɗënd eŋun tëfëtandëra.»

End odendëran eŋ

16 «Tëkër fo ɓayik ene nema do ɓëte ax nëka na ene wat gaŝëxe [ga këme ɓakand
gër Faba].»
17 Ata ɓësëfan ɓërëmar ɓërexëm këni w̃ëkarënd: «Ine w̃acayak er këɓo felënd ijo:
“Tëkër fo ɓayik ene nema do ɓëte ax nëka na ene wat. Ɓëte ga këme ɓakand gër
Faba kë hi mondako”.»
18 Er bani rend: «Oko ine ngwa w̃acayak “tëkër fo ɓayik ene nema?” Aɓo pëni ex
na ba ine ko rend.»
19 Ga wata ko Yesu mëne anëka ỹandi këɓi eno mëkara, re ko: «Në emëkar en end
er re këme mëne tëkër fo ɓayik ene nema do ɓëte ax nëka na ene wat.
20 «Ɗal in këmun felënd, ɓela ɓër gër ngwën ro ɓën gër onënga këni ỹana eni gind
xarak wën në etes en do në edenitan. Ɓarikan ecamina edewën el anëngwëta kë
nëngwëtaɗ onënga.

✡ **15:25 15.25** Calemoñëw̃ 35.19

21 Asoxari ar ỹanar këni orëw̃ aŋ, aŝëmura këŋo ŝëmurand gayik apëxëd and
ko soro aŋ anëka dëŋ ñatëk. Ɓarikan and këŋo rëw̃ itox aŋ, axwëya ko xwëyand
ayambën irexëm in nand këŋo nëngandërand mëne ala yowëk gër ngwën.
22 Awa wën ɓëte gërëgako, aŝamina ŝamina kën gër ow̃ëkw orewën. Ɓarikan,
and këne watëre gaŝëxe aŋ, anëngandëra këŋun nëngandëra, ala aŋun nëxenën na
onënga orewën ol.»
23 «And kë ñatëgu akey aŋo aŋ, an ñana na ene mëkarand. Iyo, ɗal in këmun
felënd, er këno xara yo Faba gër ow̃ac oram, ayël këŋun yël.
24 Xali gërëgako ỹow̃eỹ an kara ex na gër ow̃ac oram. Karayindën en cotaxën. Ata
kën ŝot onënga osëm ol.»

End angora and ngwën eŋ

25 «Wëno din gë ɓapënëtal bamun felërand, ɓarikan në eyow ex amëd and këmun
ỹana mun tëfëtanënd kerët end Faba eŋ xarak ax gi ex na gë ɓapënëtal.
26 Amëd aŋo, axara kën ỹana en karand gër ow̃ac oram, ame de ex na mëne wëno
këŋun ỹana eŋun mëkanënd ɓeỹ ɓeŋ gër Faba.
27 Faba mëŋ dëŋ añan ñan këŋun ang ñan ke wëno ak, do wën aw̃a w̃a kën mëne
gër ndexëm xaniw këme.
28 Wëno gër Faba xaniw këme do yow këme gër ebar ro. Gërëgako aseɓ këmun
seɓënd gër ebar me ɓaka gër Faba.»
29 Ata ɓësëfan ɓërexëm ɓën yaka këno: «Watël gërëgako, kerët këy yeyanënd do
ỹow̃eỹ ayëɓo pelënd na gë apënëtal.
30 Gërëgako, aye fëni këɓo mëne wëj ɗek nangëra këy do mëne ay cënind na exo
ŋeɓëta ala exi mëkara. Mëŋ xwëtaxën këmi mëne wëj gër Kaxanu xaniw këy.»
31 Yaka këɓi Yesu: «Kën rend anëka w̃a kën endam eŋ gërëgako?
32 Awa në eyow ex amëd aŋ, ado anëka dëŋ ñatëguk, and kën ŝapër ala kala gand
ed ko faɓ do ene teɓ gaɓat. Ɓari, ame gi na gaɓat gayik gë Faba hi këmi.
33 Mondako këmun felërand en cotaxën oɓetak ol gër ndam. Mbaŋ këŋun ŝopali
gër ngwën ro. Ɓarikan, kapinayin wëno xorën këŋun ngwën iŋ.»

17

End cale ind Yesu eŋ

1 Yesu ga yeyan ko mondako, xeŋa ko orën ol do ko ŝalend: «Faba, anëka ñatëguk
amëd aŋ. Masinëlëɓi ɓela ɓën enjaran end wëno Asëñix eŋ mëŋ këmëni w̃asinaxën
wëno ɓëte enjaran endey eŋ.
2 Wëj yël ke or gapak ol gër ala ar ex yo, mëni yëlaxënënd wëno ɓëte aniyan and
din aŋ ɗek ɓër yël këye ɓën.
3 Xarak, aniyan and din aŋ ex enang mëne enimin, wëj gaɓat ex Kaxanu do ɓëte
enang ed wëno Yesu Këriset, ar law̃ëneliw këyëɓi an.
4 Anëka w̃asin këmëni enjaran endey eŋ ɓela ɓën gër ebar ro, ga ñata këme ako er
yëlëgu baye me di in.
5 Awa gërëgako, Faba, wëj dëŋ, masinëlëɓi enjaran endam end lëkaya bame and
hi baxe në ereɓat ɗamana ex gixën ngwën eŋ.
6 Anangën nangën këmëni ow̃ac orey ol ɓela ɓër yatan këye gër ngwën ro ɓën.
Wëj xwën baɓi, wëno yël këye, do ɓën xwëta këni eyeyan edey el gër ow̃ëkw.
7 Gërëgako anëka anang nang këni mëne ɗek ɓeɓër yël këye ɓën gër ola orey
xaniwëk.
8 Gayikwa afel fel këmëni eyeyan ed xwëtënan bay el, do enimin axana xana këni
ga nang këni mëne gër ndey xaniw këme, do aw̃a w̃a këni mëne wëj dëŋ law̃ënëgu
ke.

9 Ɓën ɓër yël këye ɓën këmëni ŝalenënd gayik wëj xwën këɓi. Amëni calenënd na ɓër gër ngwën ɓën ɗek.
10 Er xwën këme yo wëj xwënëk do er xwënëk yo wëno xwënëk. Gër ndeɓën ŝanayak enjaran endam eŋ.
11 Ɓën kë ɓayi gër ngwën, wëno ame ɓayi na ga këme ɓakalind ako gër ndey. Faba, wëj Awẽnëk an, kaxalëɓi gë owẽac orey ol, owẽac or yël këye olo eni gixën araɓat ang hi ke ɓiyi ak.
12 And hi bame gë ɓën gër ngwën aŋ, anëkona bamëni nëkonand gë owẽac orey ol, owẽac or yël këye olo. Axaxa xaxa këmëni, do gaɓatak amo tak ex na ang ax gi ex na ar ebax ex nemi an, ex ŋataxën er rek Oñëgw Omënëk in.
13 Awa gogo Faba në eyeli eme, do mondako këme yeyanëlind gër ngwën ro eni cotaxën ɗek onënga ol.
14 Wëno afel fel këmëni eyeyan edey, do ɓër gër ngwën ɓën aŝus ŝus kënëɓi gayik ani bo ex na ɓër gër ngwën, ang wëno ak, ame gi ex na ar gër ngwën.
15 Faba, ami karand na eyëɓi dëxët gër ngwën ro, ɓarikan kaxalëɓi këdi këɓi wëña Aỹëŋënax an.
16 Ani bo ex na ɓër gër ngwën, ang ɓayik ame gi ex na wëno ɓëte ar gër ngwën ro.
17 Kwënayalëɓi gë ɗal in, gayikwa eyeyan edey el ex ɗal in.
18 Ang lawẽnëgu këye gër ngwën ak, wëno ɓëte mondako fo këmëni lawẽnënd gër ngwën.
19 Do wëno, ayëlaya këme yëlayand wëno dëŋ në endeɓën mëŋ këni yëlayaxën ɓën ɓëte gë ɗal in.

Ekaran ed ɓërëwẽak el

20 «Ax gi ex na ɓër seɓënan këye ɓën fo këmëni ŝalenënd. Faba, aŝalen këmëni ŝalenënd ɓëte ɓër ke xwëta and kënëɓi sëfëtan endam ɓën,
21 eni gixën ɓën ɗek araɓat ang hi ke araɓat wëno gë wëj ak. Cosalenëɓo eni gixën araɓat ɓën ɓëte, eni maxën ɓela ɓën mëne wëj lawẽnëgu ke gër ngwën ro.
22 Do wëno ayël yël këmëni enjaran end yël këye eŋ, eni gixën araɓat ang hi ke ɓiyi ak.
23 Gilemi araɓat wëno gë ɓën, ang hi ke araɓat wëj gë wëno ak, eni gixën enimin araɓat, eni nangëraxën ngwën iŋ ɗek mëne wëj lawẽnëgu ke, do mëne aña̱n ña̱n këyëɓi ang ña̱n këye ak.
24 Faba er ỹandi ke, ɓër yël këye ɓën eni gi ɓëte gër ed këme hi, eni wataxën ang xëɓënëk enjaran endam ak, enjaran end yël këye ɗamana ey dëɗaxën ngwën eŋ gayik aña̱n ña̱n këye.
25 Faba, wëj ar ŝenene an, ɓër gër ngwën ro ɓën ani nang ex na. Ɓarikan, wëno anang nang këmi do ɓër yël këye ɓën anang nang këni mëne wëj lawẽnëgu ke.
26 Anangën nangën këmëni owẽac orey ol, do anangën këmëni nangën ɓëte, eyëɓi ŋanaxën ang ña̱n këye ak do wëno me gi gër owẽkw oreɓën.»

18

End etëra ed Yesu eŋ

1 Yesu, ga ña̱ta ko na cale iŋ, xani këni gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën eni yexën gër epesa ed Kedëroŋ, gër ed hi bax andëɗa and gër ed bani lilënd mëŋ gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën.
2 Yuda, ar ebax eŋo ɗëxw an, anang nang baxo andëɗa aŋo gayik Yesu gë ɓësëfan ɓërexëm ɓën laŋ bani yend fën.

3 Ata Yuda lëngweliw këƀi enga end ocoroɗa do gë ƀënëkona eŋ eno tëraxën Yesu ga lawẽnëgu kënëƀi ƀëŝaɗaxan ƀëlëngw ƀën do gë Ofariseŋ ok. Ɓërëmar lëkayaw këni ƀenjeb, ƀëjo oɗambo, do ƀëjo ƀëte oỹënga or emer.
4 Ga nang ko Yesu er ebax eŋo gihin, xacëra këƀi, do wẽka këƀi: «Noỹo wa këno ŝaland?»
5 Yaka këno: «Yesu Iƀënasaret.» Re ko: «Wëno ex.» Ata Yuda, ar baŋo lëxwënd an, xwëŝa këni gë ƀën.
6 And re ko Yesu: «Wëno ex.» anacëta nacëta këni, do wëcëra këni reƀe-reƀe gër ebar.
7 Wẽka këƀi gaŝëxe: «Noỹo këno ŝaland?» Yaka këni: «Yesu Iƀënasaret.»
8 Re ko ƀëte Yesu: «Ga re këme wëno ex. Awa angëmëne wëno këne ŝaland, teƀinëƀi ƀëjo eni ye.»
9 Mondako ñata bax er fel baƀi Yesu in: «Gër ƀër yël këye, gaƀatak amo tak ex na.»
10 Simoŋ Piyer, mëŋ ar gë duxuma an, regëgu ko, do sawẽ ko baɗ anëf and liwẽ and xaɗëp ir aŝaɗaxan alëngw aŋ. Xaɗëp ijo, Malëkos bano wẽacënd.
11 Ata Yesu re këŋo Piyer: «Maŝël fa duxuma in gër acëmar. Akalama and yël ke Faba aŋ, ame ceƀ na nde*?»

End Yesu gër iciwẽ ind An isoŝan eŋ

12 Ata enga end ocoroɗa eŋ, gë emun endeƀën eŋ, do gë ƀënëkona ƀër sana banëƀi Ɓëŝëwif ƀën sëra këno Yesu do xap këno gër otaxan.
13 Wẽla këno pere gër iciwẽ ind An isoŝan gayik aỹarawẽn ar Kayif hi baxo, aŝaɗaxan alëngw ar aniy aŋo an.
14 Ata Kayif ijo re bax mëne aƀat feca bax exo ecës gë eni cës ɗek enëng end Ɓëŝëwif eŋ.

End eyaxëta ed Yesu eŋ

15 Simoŋ Piyer gë asëfan aŝëxe an ako dëŋ sëfa banëƀi ƀër sëra ƀaŋo Yesu ƀën. Asëfan ajo, anangër nangër bani gë aŝaɗaxan alëngw an. Ata sëfa këŋo Yesu xali gër yangana irexëm.
16 Ɓarikan Piyer mëŋ ƀayi ko fac, ler gër ebët. Asëfan aŝëxe an, ar nangër bani gë aŝaɗaxan alëngw an, ŝan ko, yeyandëra këni gë endënawẽ end hi bax anëkona ar ebët eŋ, do lënëgu këŋo teƀ Piyer.
17 Ata endënawẽ end hi bax anëkona ar ebët eŋ wẽka këŋo Piyer: «Ax gi ex na nde wëj ƀëte asëfan ar ala ajo hi këy?» Yaka këŋo: «Ame gi ex na ɗe asëfan arexëm.»
18 Awa okaɗëp ok do gë ƀënëkona ƀën xoɗux fëtën bani do bani yesand gayik ayem bax yemënd. Ata Piyer ŝoma këƀi gër oyesa.

End Yesu gër iciwẽ ind aŝaɗaxan alëngw eŋ

19 Na gër ed hi bani, An isoŝan, aŝaɗaxan alëngw an këŋo wẽkarand Yesu end ƀësëfan ƀërexëm do gë end osëyali orexëm eŋ.
20 Yesu yaka këŋo: «Wëno cëŋ kerët këmëni felërand ƀela ƀën. Din ga këme sëyalirand wa gër ƀaciwẽ ƀacaleya do gër Aciwẽ and Kaxanu, ed këni ƀarërënd ɗek Ɓëŝëwif el, do econëŝon ame di ex na.»
21 «Në end inewẽa këye wẽkaraxënënd? Mëkaralëƀi ƀër baxe ƀaxëtënd ƀën, anang nang këni ƀend bame yeyanënd ƀeŋ.»
22 Ga yeyan ko mondako, anëkona aƀat, gër ƀër ebax na ƀën, ŝën këŋo Yesu, do re ko: «Ba mondako nde këyo yakand aŝaɗaxan alëngw an?»
23 Ata re ko Yesu: «Angëmëne ame yeyan ex na ŝenene, deyal mondake lif këme. Ɓarikan, angëmëne ŝenene yaka këme, ine këye xëmaxënënd?»

---

* **18:11 18.11** End toro ind ko soro eŋ baxo yeyanënd mondako.

24 Ga faỹ ko na An isoŝan emëkara ed Yesu el, fel këɓi eno mëla gër Kayif, aŝaɗaxan alëngw ar niy ajo an.
25 Amëd aŋo, gër oyesa ɓayi baxo Simoŋ Piyer, wẽëka këno: «Ax gi ex na nde wëj ɓëte asëfan ar ala ajo hi këy?» Mëŋ ga ko yax, ko rend: «Ali, ame gi ex na ɗe asëfan arexëm.»
26 Xaɗëp iɓat ir aŝaɗaxan alëngw, ir hi bax nëng iɓat gë ar sawẽn ɓaŋo Piyer anëf an, wẽëka këŋo: «Ax gi ex na nde gë wëj watëgu këmun gër andëɗa?»
27 Piyer yax ko gaŝëxe. Ata amëd aŋo dëŋ yata ko ecare el.

End Yesu gër eyang ed Pilat eŋ

28 Ata ga wẽɗ këno Yesu na gër iciw̃ ind Kayif, wẽla këno gër eyang ed Pilat, gofërëner in. Gëɓër fo ɓayi bax ga ñateli këno. Ɓari ɓën ani ŋat bana ŋëŝ gër yangana këdi këni ɓuyarënaya do eɓi cëɓa ecemar ed Ofëna or Apexa el.
29 Ata Pilat ga ŝanëgu ko eɓi kaca, wẽëka këɓi: «Në end amena and fe wẽlaxënëgu këno ala ajo?»
30 Yaka këno: «Kido axo gi bana awẽndëran amo mëlawëdona gër ndey ro.»
31 Ata re ko Pilat: «Mëlaxëno eno kitix gë acariya andewën aŋ.» Yaka këno: «Ɓiyi Ɓëŝëwif ɓën aɓo ñap ex na enëp ed ala do mo ɗawẽ el.»
32 Mondako bax ex ŋata er re baxo Yesu in end ang ko ŝës eŋ.
33 Ata Pilat lil ko gër aciw̃ and kiti, ỹëpa ko. Ga wẽlanëgu këno Yesu, wẽëka këŋo: «Wëj nde ex emun end Ɓëŝëwif eŋ?»
34 Yesu yaka këŋo: «Er këye wẽëkand in, anjëlan andey dëŋ nde ex ba and ɓëŝëxen nde ex?»
35 Ata re ko Pilat: «Ba wëno Aŝëwif nde eme? Ɓër enëng endey do gë ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën wẽëlaw ki ɗe gër ndam ro. Ine wẽn këy?»
36 Yaka ko Yesu: «Owun oram ol ax gi ex na or gër ebar ro. Kido or gër ebar ro hi bax, ɓëriyenin ɓëram ɓën awẽr wẽr doni këdi këne lëxw Ɓëŝëwif ɓën gër ɓëlëngw ɓëreɓën. Ɓari, owun oram ol ax gi ex na or gër ebar ro.»
37 Ata re ko Pilat: «Awa wëj emun nde ey?» Yaka ko Yesu: «Go dëŋ ex, emun hi këme. Në eŋo yowaxënëgu këme gër ebar ro, rëw̃ këne me deyaxën ɗal in. Ar ex ar ɗal an, aɓaxët ko ɓaxët er këme reyand in.»
38 Ata wẽëka këŋo Pilat: «Ine ex ngwa ɗal in?» Ga yeyan ko mondako, ŝan ko gaŝëxe gër ed hi bani Ɓëŝëwif do fel këɓi: «Wëno amena and këmo nëpaxën ala ajo ame wat ex na.
39 Awa gayikako wën rëpënëk mo teɓët andepëra amat Ofëna or Apexa kala, aỹandi nde ỹandi këŋun mo teɓët emun end Ɓëŝëwif eŋ?»
40 Ata gaŝëxe, xeỹ këni ŝor: «Ali këreyëŋo teɓët na mëŋ! Teɓëtëlo Barabas.» Xarak, Barabas ijo arek axeỹax ebaxo.

19

End enëp ed Yesu eŋ

1 Ata Pilat seɓën këɓi ocoroɗa ok, wẽëla këno Yesu eno cewẽërax.
2 Ga xën këni ekamote ed odëmbën, ŝëxw këno, ŝuɗ këno ɓëte ocuɗ ombarax.
3 Ata ŋëŝ bano sëkand eni de: «Aŝëma këmi ŝëmand wëj emun end Ɓëŝëwif eŋ?» Ata eno cën yac.
4 Pilat ŝan ko gaŝëxe, fel këɓi Ɓëŝëwif ɓën: «Awa në enëcëtëlemo en nangaxën mëne amena and këmo nëpaxën ame wat ex na.»
5 Ata nëcët këno Yesu, gë ekamote ed odëmbën el, do gë ocuɗ ombarax oŋ. Pilat re ko: «Nëkoyino ngwa ala an.»

6 And wat këno aŋ, ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw do gë ɓënëkona ɓër Aciw̃ and Kaxanu ɓën, xeỹ këni ŝor: «Pikalo, Pikalo!» Yaka këɓi Pilat: «Meɗino eno pikax gë andewën dëŋ, wëno cëŋ amena and këmo law̃axën amo wateli ex na.»
7 Yaka këno Ɓëŝëwif ɓën: «Ɓiyi acariya ŝot këmi na, do acariya aŋo ga rek ar këŋo ŝir yo Kaxanu, ar eɗaw̃ exo. Awa ajo, ga ko rend ako mëne Asëñiw̃ ar Kaxanu hi ko në ecir eŋo Kaxanu.»
8 And wël ko Pilat eyeyan elo aŋ yëdara ko kaŝ-kaŝ.
9 Ga lil ko gër aciw̃ and kiti, w̃ëka këŋo Yesu: «Wëj feye wa xaniw këy?» Ɓarikan, Yesu xor ko.
10 Re ko ɓëte Pilat: «Ba wëno nde këye xoranënd? Ay nang ex na nde mëne aŝot ŝot këme or gapak or mi teɓët, ɓëte aŝot ŝot këme or gapak mi pika?»
11 Yesu yaka këŋo: «Ỹoweỹ aye koran dona kido ax gi ex na orën ol yël ki or gapak ol. Mëŋ ex, ar lëxw ke gër ndey an w̃endërak nëmëc.»
12 Ata elod amëd aŋo baxo ŝaland Pilat ang ko ri eŋo teɓëtaxën ak. Ɓarikan, Ɓëŝëwif ɓën xemëna këni xeỹënd: «Angëmëne aseɓët seɓët këyo yo, ay gi ex na lawo ir Sesar. Gayikako ar kë re yo emun hi ko, arangoỹëra and Sesar ex.»
13 Ga wël ko Pilat eyeyan elo, nëcët këŋo Yesu do ỹëpa ko gër aciw̃ and kiti, gër ed bani w̃acënd gë eyeyan ed Ɓëŝëwif el: «Gabata», mëne ngëŋ «Gër oxaỹ ofësëpës».
14 Yatijo bax ex ñana genëka Ofëna or Apexa ol. Eñan eŋ keŋ gër gaf hi bax. Ata Pilat ga nëkona gand Ɓëŝëwif re ko: «Nëkoyino wa emun endewën eŋ!»
15 Ata ɓën yaka këno ŝor: «Ar eɗaw̃ ex! Ar eɗaw̃ ex! Pikalo!» Re ko Pilat: «Yama emun endewën eŋ nde mo pika?» Yakaw këni ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën: «Ɓiyi cëŋ emun endeɓi eŋ, Sesar gaɓat ex!»
16 Pilat seɓ këŋo Yesu gër otaxan od ocoroɗa, ɓën w̃ëla këno eno pikax.

End epika ed Yesu eŋ

17 Ata ocoroɗa ok këno w̃ëland Yesu eno pikax. Lëɓin këno mëŋ dëŋ kërëwa in, do ko ŝanënd angol aŋ ond gër ed këni w̃acënd «Golëgota», gë eyeyan ed Ɓëŝëwif el, mëne ngëŋ «Itënd ind ang egor».
18 Fën fikax bano Yesu gër kërëwa. Andamat fika banëɓi mëŋ gë ɓërek ɓëxeỹax ɓëxi: ajo gand liw̃, ajo gand ŝame.
19 Ata Pilat re ko eni ñëgw në ingomb-gomb: «Yesu Iɓënasaret, emun end Ɓëŝëwif eŋ».
20 Ɓëŝëwif ɓëranjëm bax fënënd oñëgw oko, gayikwa gër ed fika bano Yesu gër kërëwa ler gër angol hi bax. Ɓëte oñëgw oko gë oyeyan osas ỹëgw bani: eyeyan ed Ɓëŝëwif, gë Lateŋ, do gë Gërek.
21 Ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën fel këno Pilat mëne kërexo ñëgw na: «Emun end Ɓëŝëwif eŋ». Ɓarikan, exo ñëgw mëne ala ajo rek: «Wëno ex emun end Ɓëŝëwif eŋ».
22 Ata Pilat yaka ko: «Er ỹëgw këme in kë ɓayi.»
23 And faỹ këni ocoroɗa ok epika ed Yesu aŋ, w̃eɗ këni ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ do ɓar këni oɓun onax do ŝetër këni ŝoroɗa kala eɓun. Ata ɓayëtak acuɗ and gë osëf këm, and baxo sëndand aŋ.
24 Re këni: «Kërene ŋes ex na. Dine ɓëñak, exo meɗaxën aɓat.» Mondako ñata bax Oñëgw Omënëk od rek:
«Aŝetër ŝetër këni ɓanjëm ɓandam ɓaŋ,
Ɓëñak ri këni exo meɗaxën aɓat acuɗ atëm andam aŋ✡.»
Mondako ri bani ocoroɗa oko.
25 Ata ler gër kërëwa ir fikaxën bano Yesu, xwëŝara bani nëm, do gë aɓinëm ar nëm. Na fo xwëŝa bani ɓëte Mari alindaw̃ ar Këlopas, do gë Mari Madëlen.

✡ **19:24 19.24** Calemoñëw̃ 22.19

26 Yesu ga wat këŋo nëm ler gër asëfan ar lëka baŋo, re ko: «Nëma, nëkoɗo asëñix!»
27 Fel këŋo ɓëte asëfan an: «Nëkoɗo norix!» Ata asëfan an kwël yatijo fo w̃ëla
këŋo nëm ir Yesu gër ndeɓën.
28 Ga xucak eŋo, Yesu ga nang baxo anang mëne gërëgako, anëka xwëtëk ɓeɓër
ebax exo di gër ngwën ro ɓën, re ko, ang reya bax gana-gana fo Oñëgw Omënëk ak:
«Men sel ke.»
29 Ipeya ind gë ngoy iŋerëk hi baxëna ler na. Ga ỹëmb këni er ñalu-ñalu, fiŝ këni
në icët, do yënën këno ŋëŝ gër etëỹ exo yëmbëmba.
30 And yëmbëmba ko ngoy iŋerëk aŋ, Yesu re ko: «Dodo ɗek ñata këme.» Ata ga
ɓex ko, xoti ko.
31 Yatijo bax ỹanand genëka Ofëna or Apexa ol. Ɓëŝëwif ɓën axey xey baɓi enëɓi
teɓ ɓëŝësëk ɓën yaŋ gër okërëwa gë akey and eteyëta eŋ, ga bani fëɓënd akey aŋo.
Ga w̃ëka këno Pilat exo ma eɓi pel ocoroɗa ok, eni gëbëra ɓëngonëng ɓër fika banëɓi
ɓëŋ do eni pedali ɓeman ɓeŋ.
32 Ata ocoroɗa ok hëb këni ɓëngonëng ɓënd aỹanar ar fikali bano ɓëŋ, hëb këni
ɓëte ɓënd axinëm ɓëŋ.
33 And ɓakan këno Yesu aŋ, sëk këni mëne anëka ŝës ko, ata ani gëb ex na
ɓëngonëng ɓëŋ.
34 Ɓarikan, ŝoroɗa iɓat w̃eɗ ko ñat ecori eŋ, xwëŝ këŋo Yesu gër ambëɓ. Ata ŝanëk
men gë oŝat.
35 Ar watëk mongwat ɓeŋo reyak do osede orexëm ol ɗal ex. Mëŋ anang nang ko
mëne ɗal reya ko. En maxën wën ɓëte.
36 Mondako ebax eŋo ex ŋataxën Oñëgw Omënëk od rek: «Acapar andexëm
gamatak ax gëbi na.»
37 Në eŝëxe Oñëgw Omënëk ok are rek ɓëte: «Awat këno watëɗ ar sënga bano gër
ambëɓ an.»

End emëxwëta ed Yesu eŋ

38 Ata Yosef Iɓarimate, asëfan ar ɓeŋ hi bax ar Yesu ga baɓi yëdand ɓëlëngw ɓër
Ɓëŝëwif ɓën. Yesu, ga xoti ko, Yosef ye ko gër Pilat do w̃ëkax këŋo eŋo teɓën eman
eŋ exo pedali. Ata Pilat seɓën këŋo. Awa ga ɓakaw ko gër ed fika bano Yesu, fedali
ko eman eŋ.
39 Ata Nikodem, ar ye bax amat gëmëɗ gër Yesu eŋo mëkara an, yow ko ɓëte do
w̃ëlaliw ko në okilo ofëxw osas ogu ond ɓar bani gë mir do gë alowe.
40 Ɓën ɓëxi fedali bax eman end Yesu eŋ, nëmëra këno ogu onëngax oŋo do ŝerira
këŋo gë ɓënjëm, ang rëp bax gër Ɓëŝëwif emëxwëtan ed aŝësëk ak.
41 Ata gër ed fika bano Yesu, andëɗa bax na do gër andëɗa aŋo, hi bax ỹeg ir elod
aŝësëk ano mëxwëtaxën bana.
42 Gër ỹeg ijo w̃ëxëta bano Yesu gayik anëka bax ỹanand akey and eteyëta and
Ɓëŝëwif aŋ.

20

End ekani ed gër ecës eŋ

1 Yatir akey aỹanar and loxo, mëɗ-mëɗ fo ɓayi bax ga fëɗa ko Mari Madëlen gër
ỹeg. Wat ko mëne angaỹ and weɗixën bani lilaya ir ỹeg aŋ aweɗita weɗitak.
2 Hër ko gër ed hi bani Simoŋ Piyer gë asëfan ar lëka ɓaŋo Yesu an, fel këɓi: «Anëka
nëcët këno Axwën an gër ỹeg do ɓiyi ane nang exe na ba feye rëfali këno.»
3 Ata Piyer, gë asëfan aŝëxe an, ŝan këni eni ye gër ỹeg,
4 ɓën tak ɓëxi bax hërënd. Ata asëfan ajo, ga ŝand këŋo Piyer, ñatët ko gër ỹeg.

5 Ga yëkwa ko lëf, wat ko gër ebar eɓun ed ɓënjëm el, ɓari axo ɗil ex na. 6 Ata ɲatëgu ko Simoŋ Piyer, mëŋ ar ɓaŋo sëfëgund an. Lil ko ɓoxay gër ỹeg, wat ko lëf eɓun ed ɓënjëm el.
7 Wat ko ɓëte anjëm and fëlaxën bani gaf ir Yesu aŋ do gë ɓënjëm ɓëŋ. Anjëm aŋo momopa bax beɓët iŝëxe, ax gi bana ŝoɗe-ŝoɗe.
8 Ata asëfan ar ɲatët bax gër ỹeg an, lil ko ɓëte. Ga wat ko, aŋo fo w̃a ko.
9 Xali amëd aŋo aɓi pëni bana pere Oñëgw Omënëk od rek mëne Yesu axani ebax exo kani gër ecës ok.
10 Ata ɓësëfan ɓëxi ɓëjo w̃aỹi këni.

End Yesu do gë Mari Madëlen eŋ

11 Ɓarikan, Mari Madëlen ga ɓayi ko fac ler gër ỹeg, ko sesënd. Kwël gë otes ok fo, rëngw ko, do yëkwa ko lëf gër ỹeg.
12 Ata wat këɓi omeleka oki gë ɓanjëm ɓapeŝax ga ỹëpa këni gër ed xwët bani eman end Yesu eŋ: iɓat gër ed bax gaf, ijo gër ed bax osapar.
13 Na w̃ëka këno: «Wëj, inew̃a këy sesaxënënd?» Yaka këɓi: «Anëka wëgët këno Axwën aram an do ame nang ex na ba feye rëfali këno.»
14 Ga ko yeyan mondako, nëkona ko gand epoy, ata wat këŋo ala mo kwëŝa. Ɓari axo nang bana mëne Yesu ex.
15 Ata re ko Yesu: «Wëj, inew̃a këy sesaxënënd? Noỹo wa këyo ŝaland?» Mari Madëlen, ga yëla ko mëne axwën andëɗa an ex, re ko: «Awël nde, angëmëne wëj rëfali këŋo, pelële ba fe xwët këyo mëŋ këmo xana.»
16 Aŋo re ko Yesu: «Mari!» Ata ga ŝena ko, yaka ko: «Rabuni!» Gë eyeyan ed Ɓëŝëwif el (Asëyali aram).
17 Ata re ko Yesu: «Këreye ɗëkëra na ɗe, ame ɓaka ex na pere gër Faba. Ɓarikan, yel eyëɓi pelëx ɓëmaỹe ɓëndam ɓëŋ mëne në eɓaka me yaŋ gër Faba, ar ex Faba irewën ɓëte. Në eɓaka me gër Kaxanu ir xwën ke, ar ex Kaxanu ir xwën këŋun.»
18 Ata Mari Madëlen ye ko eɓi nangënëx ɓësëfan ɓën mëne Axwën an ŝanayaxënëgu këŋo. Ata ɲateli ko ɗek ɓend felëgu këŋo ɓeŋ.

End Yesu do gë ɓësëfan ɓërexëm eŋ

19 Kwël yatir akey añanar aŋo fo, genëka, ɓësëfan ɓën aɓarër ɓarër bani në aciw̃ do fërara këni ɗek owët oŋ, ga banëɓi yëdand ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën. Ata na ŝanayaxën këɓi Yesu, xwëŝa ko mërëxand do fel këɓi: «Oɓetak ol gil ex gë wën!»
20 And yeyaneli këɓi mondako aŋ, w̃asindëra këɓi ɓambënut ɓaŋ gër otaxan do gër ambëɓ. Ata ɓësëfan ɓën nëngandëra këɓi ga wat këno Axwën an.
21 Yesu fel këɓi gaŝëxe: «Oɓetak ol gil ex mërëxand irewën! Ang law̃ënëgu ke Faba ak, wëno ɓëte mondako fo këmun law̃ënënd.»
22 Ga ɲata ko eyeyan elo, ɲëm këɓi, do re ko: Ɗilëlexo Angoc Amënëk aŋ gër ow̃ëkw orewën.
23 Ɓër kënëɓi seɓan ɓeñëŋënax ɓën, Kaxanu aseɓan këɓi seɓan do ɓër kënëɓi fenan ɓën, Kaxanu afenan këɓi fenan.

End Yesu do gë Toma eŋ

24 Ang ebani ɓësëfan ɓën epëxw gë ɓëxi ak, Toma, ar nëngwët baŋo Didim an, axo gi bana yatir ŝanaỹaxën baɓi Yesu.
25 Ɓësëfan ɓëŝandaw̃ fel këno mëne Axwën an aŝanaỹaxën ŝanayaxën këɓi yatir ɓayik axo gi bana. Ata yaka këɓi: «Wëno angëmëne ame wat ex na gër otaxan odexëm ɓambënut ɓand sembaỹën baŋo opëw̃et ɓaŋ, angëmëne ame ŋëmba ex na ɓëte ambëɓ and sënga bani aŋ, din ame ma na.»

26 Ga xucak ɓakey ɓanjongëɓatas, fedër këni gaŝëxe ɓësëfan ɓën gër iciw̃, yatijo
Toma na baxo. Owët oŋ ɗek fërara bani; ata ga ŝanaỹaxën këɓi Yesu, xwëŝa ko
mërëxand, do re ko: «Gil ex oɓetak ol mërëxand irewën!»
27 Ata fel këŋo Toma: «Tëkaliw tan eɓasa edey el ro, do nëkoɗ otaxan odam ok.
Tëkaliw ataxan andey aŋ, ŋëmbal ɓëte ambëɓ andam aŋ. Ande këni gil ar gë ekwëta,
kërey gi na ar gë oŋëpëgënan!»
28 Ata Toma yaka këŋo: «Wëj ex Axwën aram an! Wëj ex Kaxanu ir xwën ke in.»
29 Na re ko Yesu: «Ga wat këye nde xwëtaxën këye? Nëngandërayindëleɓi ɓër
xwëta ke watërëxe ɓën.»
30 Yesu ari ri ko ɓëte ogës od ɓësëfan ɓërexëm ɓecarax ɓecëxe ɓendanjëm, ɓend
ani ñëgw ex na gër akayëta aŋo ro.
31 Ɓeɓër ỹëgw këni ɓën, aỹëgw ỹëgw këni en maxën mëne Yesu ex Afexën an,
Asëñiw̃ ar Kaxanu an. Do gë ekwëta elo, en cotaxën aniyan aŋ gër ow̃ac orexëm.

21

End gër anjer and Tiberiyad eŋ

1 Ga xucak eŋo, Yesu ŝanaxën këɓi ɓëte ɓësëfan ɓën. Gër ɓëŋa ir anjer and
Tiberiyad ŝanayaxën baɓi mondako.
2 Er ɓarër bani: Simoŋ Piyer, gë Toma, ar nëngwët bano Didim an, gë Natanayel
Iɓëkana ir gër ebar ed Galile, gë ɓosëñiw̃ ɓor Sebede do gë ɓësëfan ɓëxi ɓëŝëxe.
3 Ata na, re ko Simoŋ Piyer: «Wëno gër eɗapëran këme ye doro.» Yaka këno
ɓoŝandaw̃: «Asëf këmi sëf, ɓiyi ɓëte.» Ga ñat këni gër anjer, fëra këni polo në ikuluŋ
do lapëra këni wec. Ɓari ỹow̃eỹ ano tëra ex na.
4 Gëɓër, Yesu ñatëgu ko gër ɓëŋa na gër ed hi bani, ɓari ɓësëfan ɓën ani nang bana
mëne Yesu ex.
5 Ata Yesu w̃ëka këɓi: «Oɓaŝ oram, oxan nde sëra kënëɓi na?» Yaka këno: «Ali.»
6 Ata fel këɓi: «Awa ɗapin ebën el gand liw̃ ir ikuluŋ ata kën wat.» And lap këni
aŋ sëkwan këni ecëpët el ga fëxw këni oxan ol. 7 Ata asëfan ar baŋo Yesu mbaŋ aŋ
fel këŋo Piyer: «Xey Axwën an ex ɗe!» Sam ga wël ko na Simoŋ Piyer mëne Axwën
an ex, ŝuɗa ko acuɗ andexëm aŋ gayik tëɓ gë eman eŋ fo ɓayi baxo, do lapaya ko na
gër anjer.
8 Ɓësëfan ɓëŝandaw̃ xasëgu këni gë ikuluŋ iŋ ga lasëgu këni ebën el pëxw gë oxan
ol, ani ŋaw̃ëta bana ɓon ebar el.
9 Ga ŝëpëta këni ekeg gër ebar, sëk këni angwara and oxan do gë ɓamburu.
10 Ata re ko Yesu: «Mëlawënëɓi ro mar oxan or sëraw kënëɓi ol.»
11 Simoŋ Piyer ŝëpëtëgu ko ebën el gë ɓongan keme gë ofëxw oco gë osas. Ado ga
sëra banëɓi oxan ol go, ebën el ax ŋesi bana.
12 Ata Yesu w̃ac këɓi: «Yowën en yambëra.» Asëfan gaɓatak ax yëxw bana eŋo
mëka: «Noỹo wa hi këy?» Gayikwa anang nang bano mëne Axwën an ex.
13 Ga sëka ko Yesu gër angwara, w̃eɗ ko mburu iŋ do ŝetëra këɓi. Mondako fo
ŝetëra baɓi oxan ol.
14 Yesu, atasën baɓi ŝanayaxënënd ɓësëfan ɓërexëm ɓën elod ga xani ko gër ecës.

End ofelar or Yesu gë Piyer eŋ

15 Ga faỹ këni eyambëran el, Yesu w̃ëka këŋo Simoŋ Piyer: «Simoŋ, asëñiw̃ ar Ŝaŋ,
añan nde ñan këye nëmëc ang ñan këne ɓoŝandax ak?» Yaka ko: «Iyo Axwën, aye
nang këy mëne añan añan këmi.» Ata re ko: «Awa kaɗacindëɓi opeỹ odam ok.»
16 Ẅëka këŋo akinëm: «Simoŋ, asëñiw̃ ar Ŝaŋ, añan nde ñan këye?» Yaka ko: «Iyo
Axwën, aye nang këy mëne añan nde ñan këmi.» Fel këŋo: «Awa ɗëkayayindëɓi
opeỹ odam ok.»

17 Wëka këŋo atasën: «Simoŋ, asëñiw̃ ar Ŝaŋ, aña̱n nde ña̱n këy·e?» Ata aŋo, ŝamina ko Piyer në end ine w̃ëkaxën këŋo atasën. Yaka ko: «Axwën, wëj ɓeỹ ɗek nang këy·. Anang nang këy· mëne aña̱n ña̱n këmi.» Yesu re ɓëte ko: «Awa kaɗacindëɓi opeỹ odam ok.»
18 «Ɗal in këmi felënd, and ɓayi bay ŝambenjar aŋ, gë andey bay ŝuɗarand, gë andey bay xapand enar eŋ gër edum, do gë andey bay yend gër ed ỹandi ki yo. Ɓarikan, and këy· xar aŋ, onëxar oŋ këy· ỹana ey yënënd exi kapaxën aŝëxe enar eŋ, do exi mëla gër ed ɓayik axi ña̱ndi na.»
19 Ata Yesu mondako nangën baŋo Piyer ang ko ŝës ak ex canaxën enjaran end Kaxanu eŋ. Ata ga ña̱ta ko fel këŋo ɓëte: «Wëj tëfëguye!»
20 Piyer ga nëkona ko, wat këŋo asëfan ar lëka baŋo Yesu an ga këɓi sëfa. Asëfan ajo xaya bax gër emëkw ed Yesu and bani yambërand, do w̃ëka baŋo ba noỹo ex ar këŋo lëxw an?
21 Piyer ga wat këŋo ga këɓi sëfa, w̃ëka këŋo Yesu: «Do ajo cëŋ Axwën, ine këŋo hi?»
22 Yaka këŋo Yesu: «Angëmëne aỹandi ỹandi ke exo ɓayi aɓëngw xali me ɓakaw, wëj ine ɓal ki?
23 Wëj cëŋ, tëfëguye.» Ata elod yatijo wëli bax gër ɓëmaỹe mëne asëfan ajo din axo cës na. Enimin, Yesu aŋo pel bana ɗe mëne axo cës na. Er re baxo: «Ga ỹandi ỹandi ke exo ɓayi aɓëngw xali me ɓakaw wëj ine ɓal ki?»
24 Asëfan ajo reyak osede olo, do mëŋ fo ỹëgwëk ɓeŋo ɗek. Do ɓiyi anang nang këmi mëne er reya ko in ɗal ex.
25 Yesu ari ri ko ɓëte ɓeɓëranjëm. Kido eni ñëgwëdo ɗek gë ɓetil ak, ame yëla ex na axëñ xëñ dox gër ngwën ro okayëta od ỹëgw doni ok.

Ɓandixa ɓand Oparëxanda ɓaŋ
Lilaya in

Akayëta and Ɓandixa ɓand oparëxanda aŋ ex akinëm and ỹëgw ko Luk aŋ. Endey Yesu end ỹana baxo gër akayëta añanar andexëm eŋ fakët ko. Akayëta aŋo këɓo nangënënd ang ỹanak Amara and Yesu ak, yatir ofëna or Peŋëtekot, gër angol and Yerusalem. Ɓëte mondake Amara aŋ yoɗëk gër ebar ed Samari, xali gër owar oŝëxe. Akayëta and oparëxanda aŋo kë sëy·alind mondake ko riyenind Kaxanu gë ɓela ɓër ỹëmëk gë Angoc Amënëk ɓën. Angoc Amënëk aŋ këŋo yëlënd ar ỹëmëk gë mëŋ an, ekapina ed gër epemëra ed Atëfëtan el, gë ekemëna ed gër toro ind gër andiyen and Axwën Yesu Kërisët el. Er ex gër akayëta in:

End eñana ed Amara and Yesu gër Yerusalem eŋ: 1.1–8.3.
End Amara and Yesu gër ebar ed Samari eŋ: 8.4–9.31.
End Amara and Yesu gër ɓenëng ɓecëxe eŋ: 9.32–15.35.
End Amara and Yesu xali gër Rom eŋ: 15.36–28.31.

Lilaya in

1 Tewofil, gër akayëta añanar andam sëfëtan këmi ɗek ɓeɓër ỹana baxo ko rind Yesu ɓën, do ang baɓi sëy·alirand ɓela ak,
2 xali yatir ɓaka ko gër Kaxanu, yaŋ gër orën. Ɓarikan ɗamana exo yexën afelëra felëra baɓi gë panga ind Angoc Amënëk iŋ, oparëxanda od yata këɓi ok.
3 And soro ko do ŝës ko aŋ, gër ogës odeɓën ŝanaya baxo ɓakëlëbëd ɓandanjëm. Eno wat aɓëngw ŝanaya baxo mondako eɓi pënixën mëne mëŋ dëŋ ex. Do në ɓakey ofëxw onax felëra baɓi ɓend owun or Kaxanu ɓeŋ.
4 Ata na gër ed xeta bano, fel këɓi këreni ŋaw̃ëta na angol and Yerusalem aŋ, ɓarikan eni cëni er ɓeya baxo Faba Kaxanu ayël këɓi yël in.
5 Ax gi ex na nde Ŝaŋ Batis, gër men baɓi ɓuyind ɓela ɓën? Ɓarikan Kaxanu, gë ɓakey ɓand kë yowënd baŋo aɓuyi këŋun ɓuyi gë Angoc Amënëk aŋ.

End omakan ond gër orën eŋ

6 Gër ed xeta bano na, w̃ëka këno: «Axwën, gërëgako nde këy xanin owun or gër ebar ed Isërayel ol?»
7 Yaka këɓi: «Faba gaɓat kë sanand gë gapak orexëm ol ɓamëd ɓaŋ do nand këŋo ɦatan exo di er ỹandi këŋo in, ax gi ex na wën kë nang.
8 Ɓarikan wën, panga kën ŝot na, and ko fedaw Angoc Amënëk gër ola orewën aŋ. Ata en gi otede odam ok gër Yerusalem, gër ɗek ebar ed Yude el, gër ebar ed Samari, do xali gër ed sëlëk ngwën.»
9 And ɦata ko eyeyan elo aŋ, ỹana ko ko ŝëgënd end orën eŋ xali ŝiliparax ko gër ɓaŋar.
10 Ɓën ga xeŋan këɓi end orën eŋ, wat kënëɓi bërëxaɗët ɓela ɓëxi gë ɓanjëm ɓapeŝax ga xwëŝa këni ler gër ndeɓën. Ata re ko aɓat:
11 «Wën Ɓëgalile ɓëjo, inew̃a xeŋa kën laŋ ako orën ol? Yesu ir wat këno ga këŋo w̃ëla Kaxanu end orën eŋ, ang wat këno ga ko ŝëg ak ko ɓakaw.»

End aɓëteli ar Yuda eŋ

12 Ga xucak eŋo, oparëxanda ok xani këni na gër etënd ed gë ɓañarëka, këni ɓakand gër Yerusalem. Në apakan amat fo bax gër ed hi bani, ani ŋaw̃ëta bana angol aŋ.

13 Ga lil këni gër angol, ɓarër këni gër aciw̃ and yaŋ, gër ed w̃ër baɓi epedër. Er
ebani: Piyer, gë Ŝaŋ, gë Ŝak, gë Andëre; gë Filip, gë Toma, gë Barëtelemi, gë Maco,
gë Ŝak, asëñiw̃ ar Alëfe, gë Simoŋ, aw̃er an, do gë Yud, asëñiw̃ ar Ŝak. 14 Ɓën ɗek
xet baɓi eni kemëna cale iŋ gë ɓëmaỹe ɓëtoxari ɓëŋ, gë Mari, nëm ir Yesu, do gë
ɓoɓinëm ɓor Yesu.
15 Ang bani ɓarërënd ɓakey ɓaŋo ak, er hi bani në ɓela keme gë alapem. Ata Piyer
ga xani ko mërëxand ir ɓëmaỹe, re ko:
16 «Ɓëmaỹe, ax gi ex na nde añata bax ex ŋata Oñëgw Omënëk od rek mëne gë
Angoc Amënëk aŋ reya baxo Dafid, emun eŋ, mëne Yuda ebax eɓi ɗëngweli ɓër këŋo
sëra Yesu ɓën.
17 Yuda, ar enga endeɓi hi baxo do andiyen amat ɓar bane.
18 Axana xana baxo koɗi ir fanaxën ɓaŋo Yesu gër ecës in. Gë akanji and osëmbak
aŋo yëcaxën ko oŝënga or gër ed wëc ko acëloỹ-ŝëloỹ do wëlëfëtak ɗek oxul orexëm
ol.»
19 Ga wëlik endey eŋo ɗek Yerusalem in w̃acaxën këni oŝënga olo gë eyeyan ed
Ɓëŝëwif el: «Xakelëdama» mëne ngëŋ oŝënga or gë oŝat.
20 Ɓarikan aỹëgw ỹëgw këni gër akayëta and Calemoñëw̃:
«Cenëkëlex iciw̃ indexëm iŋ,
Ala kërex ɗëg na! Do:
Ɓëtelilexo aŝëxen andiyen andexëm aŋ✡!»
21 Awa ar kë ɓëteli andiyen andexëm an, tananëŋone gër ɓër laŋëtara këɓo nand
bane yexërande gë Axwën Yesu na,
22 elod ga ɓuyi këŋo Ŝaŋ Batis xali yatir ŝëg ko end orën eŋ. Gilexo ɓëte sede ir
watëk ang ɓiyi ak ang xani ko Yesu gër ecës ak.
23 Ata sana kënëɓi ɓëxi: Yosef ir bano w̃acënd Barësabas do nëngwët bano Yusëtos
do gë Macas.
24 Ata ga xeta kënëɓi, ŝale këni mondako: «Axwën, wëj ar nangëk er ex gër ow̃ëkw
or ɓela ɗek an, masinëlëɓo ar yata këyo an gër ɓëmaỹe ɓëki ɓëŋo.
25 Comaleɓo gër andiyen and law̃ën këyëɓo mi din aŋo do gër ofarëxanda.
Ɓëtëlexo gër amëd and seɓ ko Yuda do ye ko gër ed sana ko.»
26 Na ga ri këni ɓëñak, ind fit bani iŋ w̃eɗ ko Macas. Ata oparëxanda ok, ang ɓayi
bani epëxw gaɓat ak, ɓaŝa këno Macas gër enga endeɓën.

2

End Angoc Amënëk eŋ

1 Yatir Ofëna or Peŋëtekot, ɓësëfan ɓër Yesu ɓën ɓarër këni ɗek në er eɓat.
2 Ata na bërëxaɗët, wëliwëk angëɓër gër orën do kë rëmëgund ang ekoc etëm fo
xali lilëk ɗëñ gër aciw̃, gër ed ỹëpara bani.
3 Ŝanaỹarak ɓeɓër ang okoɗux, ŝapërërak, do lapandëra këɓi ala kala ang ebani
ak.
4 Ỹëmëra këni ɓën ɗek gë Angoc Amënëk aŋ do këni yeyanënd oyeyan oŝëxe ang
baɓi ñeɓëtënd Angoc ak.
5 Xarak, na gër Yerusalem yowëraw bani Ɓëŝëwif ɓër ŝenene ga xaniraw bani gër
ɗek ɓenëng ɓecëxe ɓend ex ɗila gër orën, lëgëra këni gër Yerusalem.
6 And wël këni angëɓër aŋo aŋ, w̃ara këni ɓura-ɓura gër ed hi bani od Yesu. Ga
ñat këni, wëlandëra këɓi ga kënëɓi wël ala kala eyeyan ed yeri ko el.
7 Ga ŝarandëra këɓi na xali xurik, këni w̃ëkarënd: «Oko ax gi ex na nde ɓën ɗek
Ɓëgalile fo exëni?
8 Mondake cëŋ kënëɓe wël nde ala kala eyeyan ed yeri ko el?

✡ **1:20 1.20** Calemoñëw̃ 69.26

9 Ax gi ex na nde ɓiyi er hi këne: Ɓëparët, Ɓëmedi, Ɓëhelamit, ɓër lëgëk gër ebar
ed Mesopotami, ɓër gër ed Yude, Ɓëkapados, Ɓëpoŋ, ɓër gër ebar ed Asi?
10 Ax gi ex na nde ro fo exëni ɓëte ɓër gër: Fëriŝi, Paŋëfili, Misëra, ɓër gër ebar
ed Libi gand Siren fëco? Ax gi ex na nde ro exëni ɓëte: Ɓëŝëwif, Ɓërom,
11 Ɓëŝëwif, ɓëŝalek, Ɓëkëret do gë Ɓënare në ewëlen ɓene ɗe ala kala gër eyeyan
ed yeri ko el ga këni sëfët ɓecaraxik ɓend Kaxanu ɓeŋ.»
12 Mbaŋ wëlandëra baɓi ga kënëɓi nëkon do bani w̃ëkarënd: «Ine ex ngwa endey
eŋo?»
13 Ɓarikan ɓërëmar, ga kënëɓi lëŝ këni rend: «Wëni, ɓëjo ɓër w̃edëk ngoy ex!»

End epemëra ed Piyer eŋ

14 Ata Piyer gë ɓoŝandaw̃, epëxw gë aɓat ɓën, xani këni do xwëŝa këni. Re ko Piyer:
«Wën Ɓëyude ɓën do gë wën ɗek ɓër yowërawëk gër Yerusalem ro ɓën, wëno këŋun
nangën er ex in. Awa ɓaxëtine ɗe aye!
15 Ang kën yëland ak, ɓela ɓëjo ani med ex na ɗe ngoy, gëɓër fo ga ɓayik wa.
16 Ɓarikan doro ñatak er reya baxo gana-gana fo alaw̃ënel Yowel in mëne
17 Kaxanu rek:
“Gër ɓakey ɓapelatar, aÿëmën këmëni ÿëmën gë Angoc andam aŋ ɓosëñiw̃ do gë
ɓoɓiw̃ ɓorewën
eni yeyanaxënënd ang ɓëlaw̃ënel fo, ocambenjar odewën ok eni watënd ɓeɓër ÿapëk
eni dind ɓën, do ɓëxarëk ɓërewën ɓën eni watënd oɗakeli.
Ocambenjar ok do gë odënaw̃ odewën ok kë ÿana ex watënd gë oɗakeli ɓendam ɓeŋ.
Ɓëxarëk ɓërewën ɓën gë oɗakeli këni ÿana eni watënd ɓëte.
18 Iyo gër ɓëriyenin ɓëram, ɓësoŝan ɓën, ɓakey ɓaŋo, këmëni ÿëmën gë Angoc
andam aŋ,
do ɓën eni yeyandërand ang ɓëlaw̃ënel fo.
19 Ɓecaraxik këme ri yaŋ gër orën
Do gëɗ gër ebar, ɓananganëme, gë
oŝat, gë xoɗux do gë okwëcën.
20 Ata eñan eŋ ex ɗoɓ xali ex camëɗan wur in,
Do facaw̃ in, ex bar ang oŝat fo,
ɗamana ex ŋataxënëgu akey and Axwën Kaxanu aŋ
Akey akëɓënaxik an, akey atëm an.
21 Ata ar këŋo ŝalend yo Kaxanu gër ow̃ac or Axwën, afex ko fex.”
22 «Wën Ɓëyisërayel, ɓaxëtin end këme reyand eŋ, end Yesu Iɓënasaret eŋ.
Kaxanu law̃ënëgu baŋo do paɓ gë mëŋ baxo rind ɓananganëme, ɓecarax do gë
ɓërëcaxik. Wën dëŋ anang nang kën eŋo.
23 Kaxanu, mëŋ ar kë nangënd ɓeỹ ɗek ɗamana ex gixën an, faỹ ko gër emëkw
ex kuca end Yesu eŋ mondako. Mëŋ seɓën këŋun do wën lëxw këno gër otaxan od
ɓëw̃endëran ɓësëm xali law̃ këno mopika në osëx.
24 Ɓari axani xani ko gër ecës, Kaxanu racët këŋo gayik amënd bana eŋo ɗëkaya
panga ind ecës iŋ.
25 Ax gi ex na nde Dafid bax rend:
“Laŋ bamo watënd Axwën Kaxanu an gër lëngw iram,
Gand liw̃ iram hi ko këdi këme yëdara.
26 Mëŋ fuŋaraxën ke gër emëkw edam,
Do këme yeyandërand gë onënga fo.
Gër eman endam dëŋ aseyëta këme seyëta, gër eyar ed këme yarënd.
27 Gayikwa gër wur ir ɓëŝësëk, ay teɓëx na enjëw̃ endam eŋ,
Aye teɓëx na wëno Aw̃ënëk arey an me bër.
28 Wëj w̃asin ke opëña od ke w̃ëla gër aniyan ok,

Wëj ke yël onënga osëm ol and ke ɓare aŋ.”
29 «Wën ɓëmaỹe, aỹap ỹapëk mun pel kerët end Dafid, axarëk areɓi eŋ. And ŝës
ko aŋ, w̃ëxëta këno, do ỹeg irexëm in gër ndeɓi ro dëŋ ɓayik xali doro.
30 Ɓarikan ga hi baxo alaw̃ënel nangaxën baxo mëne Kaxanu yaŝarëk:
“Arandëw̃ëra andexëm këŋo yata na exo ɓëteli owun orexëm ol.”
31 End Afexën eŋ baxo reyand gana-gana fo mëne axani ko xani gër ecës, Kaxanu
axo teɓ na eman endexëm eŋ ex bër gër wur ir ɓëŝësëk.
32 Yesu ijo, Kaxanu axanin xanin këŋo gër ecës do ɓiyi ɗek ex otede od wat këŋo
aɓëngw ok.
33 Kaxanu ɓakali këŋo gër liw̃ irexëm yaŋ orën eŋo ketënax gër owun orexëm, do
yël këŋo Angoc Amënëk aŋ. Ata Yesu ga xana këŋo Angoc Amënëk aŋ yëlëgu këɓo
and ɓeya baɓo Sëm ak, ang kën watënd do kën wëlënd ak.
34 Ax gi ex na nde Dafid elod axo cëg ex na end orën eŋ? Ɓarikan mëŋ bax rend:
“Axwën Kaxanu fel këŋo Axwën aram an,
Ñëpal gand liw̃ iram,
35 Xali mëni ɗat ɓërangoỹëra andey ɓën eyëɓi bëñaxën✡.”
36 «Awa wën ɗek Ɓëyisërayel ɓën nangin aye mëne Yesu ijo, Kaxanu yata këŋo do
yël këŋo or gapak or exo gixën Axwën do Afexën, xarak wën fika baŋo gër kërëwa.»
37 Ɓër gër amëxwër ɓën ga wël këni eŋo, lëk këɓi gër ow̃ëkw. Ata w̃ëka kënëɓi
Piyer do gë oparëxanda ocandaw̃ ok: «Ɓëmaỹe, ine këmi ri ɓiyi?»
38 Yaka këɓi Piyer: «Nëngwëtin ola orewën ol do enun ɓuyi, gaf gë gaf, gër ow̃ac
or Yesu Kërisët eŋun teɓanaxën Kaxanu ɓamena ɓandewën ɓaŋ ata këno ŝot Angoc
Amënëk aŋ.
39 End ayël këŋun yël Angoc Amënëk eŋ, Kaxanu aɓeya ɓeya baŋun wën ɓëte, gë
oɓaŝ orewën ak, gë ɓela ɓër ex caw ak do gë ɗek ɓër këɓi w̃acëraw Axwën Kaxanu
ang këni ỹëmb yo.»
40 Ata Piyer, ɓendanjëm ɓecëxe sënd baɓi ga ko reya end Yesu eŋ. Afel baɓi felënd
gë oɓal osëm: «Tanayin en pex do en can gër enga end ɓësëmbak ɓër gë okey oko.»
41 Ɓër w̃a bax eyeyan ed Piyer ɓën ɓuyi kënëɓi. Er hi bani and yatijo aŋ fo në ɓela
owëli otas.

End Amara añanar eŋ

42 Ɓën ɗek xemëna bax eɓaxët ed osëyali or oparëxanda ol, gër eɓaỹër ed gë
angwëlëra, gër ecetër ed eyamb yamb, do gër cale.
43 Ɓër fac ɓën mbaŋ bani fëɓënd Amara andeɓën aŋ, ga banëɓi watënd oparëxanda
ok ga këni ri ɓecarax do gë ɓërëcaxik ɓendanjëm.
44 Ɗek ɓërëw̃ak end Axwën ɓën hi bax andamat do gër angwëlëra.
45 Afan bani fanënd napul ireɓën in, gë ɓacota ɓaŋ do bani ŝetërënd kodi in ɗek
ang hi bani ak, ala kala eno yël ang ex oñandi odexëm ak.
46 Key yo key bani xemënand eni pedër gër Aciw̃ and Kaxanu. Mbaŋ bani wëlërënd
do bani yambërand gë onënga fo, do gë emëkw eyemax.
47 Aŝale bano ŝalend Kaxanu do Ɓëyisërayel ɓën ɗek baɓi nënganënd endeɓën
eŋ. Ata Axwën an, key yo key baɓi ɓaŝëgund ɓela ɓër baɓi fexënënd ɓën, gër Amara
andeɓën.

3

End epakën ed aseỹik eŋ

1 Akey amat, Piyer gë Ŝaŋ këni yend cale gër Aciw̃ and Kaxanu, apenëka aŋ, eñan
eŋ poxoŝ gaf in.

✡ **2:35 2.35** Calemoñëw̃ 110.1

2 Gër Aciw̃ and Kaxanu bano w̃ëlawënd key yo key ar rëw̃ këno aseỹik eno kwët gër ebët ed bani w̃acënd Ebët Ejekax, eɓi kararaxënënd ɓër kë lilënd ɓën.
3 Aseỹik an ga wat këɓi Piyer gë Ŝaŋ ga këni lil gër Aciw̃ and Kaxanu, xara këɓi eno yël koɗi.
4 Ata Piyer do gë Ŝaŋ ga xwëŝa këni, faɓ këno laŋ. Aŋo re ko Piyer: «Wëj, nëkonëlëɓo tan aye.»
5 Ga këɓi nëkon, ko yëland ỹeỹ këno yël na.
6 Ata re ko Piyer: «Wëno koɗi axe gi ex na, kaŋe axe gi ex na, ɓari er ŝot këme in ayël ayël këmi yël, gër ow̃ac or Yesu Këriset Iɓënasaret, kanil ey yexëra!»
7 Piyer sëra këŋo dëp gër ataxan and liw̃, xanin këŋo. Ataŋ ocom od osapar orexëm ok ɓëngwëk.
8 Aseỹik an xani ko kwengweremët do ko yexërand. Piyer gë Ŝaŋ lilëx këni gë mëŋ ak lëf gër Aciw̃ and Kaxanu. Ga ko yët ŝenene, ko raɗërand do këŋo ŝëkwand Kaxanu.
9 Ɓulunda in ɗek wat ɓaŋo ga ko yexëra do ga këŋo ŝëkwa Kaxanu.
10 Ɓër ɓaŋo xwitand ɓën këni rend: «Ajo bax ỹëpand gër Ebët Ejekax ed Aciw̃ and Kaxanu exo karara.» Ata na ga ŝarandëra këɓi xali xurik, sëkwan këni eni nang ba ine hi këŋo ala ajo.
11 Abaɓi ñawëta na Piyer gë Ŝaŋ do ɓër oŝaran ɓën ɗek këni hërërarawënd do këni liland gër lilaya ir w̃acan bano Salomoŋ, gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu.
12 Ga wat këɓi Piyer ang ɓarërëgu këni ak, re ko: «Wën Ɓëyisërayel, inew̃a këŋun ŝaranënd eŋo? Ɓëte inew̃a kënëɓo faɓaxënënd ɓiyi? Yëla kën gë panga indeɓi, ba në end ow̃ënëk oreɓi nde ko yexëraxënënd ala ajo?
13 Nangin mëne Kaxanu, mëŋ ar yata këɓi ɓëxarëk ɓëreɓi Abëraxam, gë Isak do gë Yakob an, aŝëkw ŝëkw këŋo Yesu ariyenin arexëm ar law̃ënëgu këŋo an. Ɓarikan wën yaxëta këno do lëxw këno eŋo ɗaw̃ Pilat, xarak mëŋ aseɓët ỹapan baŋo eŋo teɓët.
14 Wën yaxëta baŋo aw̃ënëk an, ar ŝenene an do xara bano Pilat eŋo teɓët alaw̃ ar ɓela.
15 Wën law̃ ɓaŋo ar xwënëk aniyan an, ɓarikan Kaxanu xanin këŋo gër ecës do ɓiyi ex otede od watëk eŋo ok.
16 Ga xwëta këmo Yesu mëŋ fakënaxën këŋo ala ajo xali w̃acëw̃acaxën ko mondako. Iyo ga xwëta këŋo Yesu fakaxën ko aye ar nang këno do këno watënd ajo.
17 «Gërëgako ɓëmaỹe anang nang këme mëne wën gë ɓëlëngw ɓërewën ɓën an nang bana, mëŋ rixën kën eŋo.
18 Gë etëỹ ed ɓëlaw̃ënel el reya baxo Kaxanu mëne mbaŋ hi bax exo toro Afexën an. Ata gë er ri kën in ñata ko Kaxanu er fëna baxo in.
19 Nëngwëtin ola orewën ol do en ɓakana end Kaxanu eŋ, eŋun teɓanaxën ɓamena ɓandewën ɓaŋ.
20 Ayow kë yow ɓakey ɓand këŋun racët Axwën Kaxanu gër ocëmu odewën. Gë ɓakey ɓaŋo fo këŋun law̃ëneliw Yesu, Afexën ar yatan këŋun an.
21 Ɓarikan, yaŋ gër orën ko ɓayi xali Kaxanu exo kanindëra ɓeỹ ɓën ɗek, ang fel baɓi elod akarëk aŋ eni deyara ɓëlaw̃ënel ɓëw̃ënëk ɓërexëm ak.
22 Ax gi ex na nde Moyis re bax mëne Kaxanu, Axwën arewën an, alaw̃ënel ar ang mëŋ ak këŋo yata gër enëng endeɓi do ɓëte ene ɓaxëtëɗe ɗek er këɓo fel in.
23 Ɓarikan ar enëng endeɓi ar kë ñëp eŋo ɓaxët alaw̃ënel ajo an, cëfëyëtiyiɗëno gër ɓulunda eno ɗaw̃ëx.
24 Ɗek ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu ɓën, ga ỹana ko Samiyel xali gë ɓër ɓëtëraw, ganagana fo reya bani end ɓakey ɓand hi këne ɓaŋo.

25 Wën ex oɓaŝ or ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu ol do Kaxanu, gë ɓëxarëk ɓërewën ɓën ser bani paɓ gë Abëraxam yatir fel baŋo mëne ɓenëng ɓend gër ebar ro ɓeŋ ɗek kë ŝot oɓetak ol në end arandëw̃ëra arexëm.
26 Wën ex ɓëỹanar ɓër law̃ëneliw këŋun Kaxanu ariyenin arexëm ar yata këŋo an. Gër ndewën law̃ënëgu baŋo eŋun yël oɓetak ol do eŋun ɓakali gër enjekax, eŋun wërëŝët en teɓ ɓetëmbak ɓend kën rind ɓeŋ.»

4

End Piyer do gë Ŝaŋ eŋ

1 Ata Piyer gë Ŝaŋ, gër ed banëɓi felëra ɓulunda ɓayi bani and ñatëgu këni na gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu ɓëŝaɗaxan ɓën, gë alëngw ar ɓënëkona an do gë Osaduseŋ ok.
2 Mbaŋ xoỹën banëɓi Piyer gë Ŝaŋ ga sëk kënëɓi ga kënëɓi sëỹalind ɓulunda in mëne ekani ed gër ecës exëna gayikako Yesu axani xani ko gër ecës.
3 Ata ga sëra kënëɓi, fel kënëɓi ɓënëkona ɓën enëɓi përa na aye xali ex weca gayik anëka xwëyar bax.
4 Barikan, ɓëranjëm w̃a këni end baxo reyand Piyer eŋ. Ata ɗek ɓësëfan ɓër Yesu ɓën ɓaŝarëgu këni ɓësoŝan ɓën fo në owëli oco.
5 Ga xeyëk, ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën, gë ɓëxarëk ɓën do gë ɓëŝalen ɓën fedër këni gër Yerusalem.
6 Na fo bani ɓëte Xanas, alëngw ar ɓëŝaɗaxan ar niy ijo an, gë Kayif, gë Ŝaŋ, gë Alekësandër, do ɗek ɓër hi bax nëng ir ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw in.
7 Gër ed ỹëpara bani na, w̃ëlaw kënëɓi mërëxand Piyer do gë Ŝaŋ. Ẅëka kënëɓi: «Wën pelinëɓo fa gë panga ind fe do gër ow̃ac or noỹo fakënaxën këno ala ajo?»
8 Ata Piyer ga ỹëm ko gë Angoc Amënëk aŋ, yaka këɓi: «Wën ɓëlëngw ɓër ɓulunda ɓën,
9 wën ɓëxarëk ɓën, wën nde këɓo w̃ëkarand doro mun pel end enjekax end ŝot ko aseỹik do mondake fak ko?
10 Awa nangin wën ɗek ang ɓarërëgu kën ro ak, nangëlexëni ɓëte Ɓëyisërayel ɓën ɗek mëne gë panga ind ow̃ac or Yesu Kërisët Iɓënasaret, ir fika bano wën do xanin këŋo Kaxanu gër ecës iŋ, xwëŝaxën ko aɓëngw ala ajo ang këno watënd ak.
11 Ang rek Oñëgw Omënëk ak, Yesu Kërisët ex:
“Ekaỹ ed ŝus kën wën ɓëɓay el,
Xarak ekaỹ elo ex ed ekëla el, ed gër ebaw̃ el✡.”
12 Apexa aŋ gër Yesu Kërisët gaɓat ex gayikwa ɗila gër orën ro, ow̃ac oŝëxe ax gi ex na or këne ŝotaxëne apexa aŋ.»
13 And wat këni mëne Piyer gë Ŝaŋ gë anjiỹ këm banëɓi yakand aŋ, ŝaran këɓi gayikwa ɓela ɓërëtoc, ɓër ax tëỹa ex na fo hi bani. Ɓëte axwita xwita banëɓi mëne ɓën hi bax gë Yesu.
14 Ga këno nëkon aseỹik ar fakën bano an, wëlan këɓi ang kënëɓi yaka ak.
15 Ata fel kënëɓi eni can na gër Amara and ɓëxarëk eni wëlëraxën ɓën fo. And ŝan këni Piyer gë Ŝaŋ aŋ, ɓëxarëk ɓën këni w̃ëkarënd: «Mondake kënëɓe riye ɓela ɓëjo?
16 Gayikako ecarax end ri këni eŋo Yerusalem in ɗek nangëra këni, ɓiyi ane kor ex na ene wëlëbële.
17 Barikan, këdi kë wëli kaŝ-kaŝ endey eŋo gër Ɓëyisërayel, besanëɓene mbaŋ do cëɓanënëɓene din ala këreno pelënd na end ow̃ac olo eŋ.»

✡ **4:11 4.11** Calemoñëw̃ 118.22

18 Ga w̃acëgu kënëɓi Piyer gë Ŝaŋ eni ɓakaw lëf, wesara kënëɓi xali, ŝëɓan kënëɓi
edeyara el do gë etëy̆ali ed ɓela end ow̃ac or Yesu el.
19 Yaka këni Piyer gë Ŝaŋ: «Ŝenene nde ex gër ogës od Kaxanu mi ɓaxët endewën
eŋ do mi teɓ end re ko mëŋ eŋ? Ata wën kë xiti ɗe!
20 Ɓiyi cëŋ, er wat këmi mongwat in do gë end wël këmi mongwël eŋ, ami kor na
mi cësinali.»
21 Ata ga wesara kënëɓi gaŝëxe seɓët kënëɓi eni ye, ani yëxw bana enëɓi nëp ga
banëɓi yëdand ɓulunda in. Enimin, ɓër hi bax na ɓën ɗek baŋo ŝëkwënd Kaxanu
end er wat bani eŋ.
22 Aseỹik ar fak bax gë ecarax eŋo an, ɓëniy ofëxw onax aŝand hi baŋo.

Ed cale ind ɓësëfan ɓër Yesu eŋ

23 And seɓët kënëɓi aŋ, Piyer gë Ŝaŋ ɓaka këni gër ed ɓarër bani ɓoŝandaw̃ do
sëfëtandërax kënëɓi ɗek ang wesara banëɓi ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë ɓëxarëk
ɓër Ɓëŝëwif ak.
24 Ga ɓaxët kënëɓi, xetan këɓi ɓën ɗek eni cale. Ata këni ŝalend: «Axwën Kaxanu,
wëj rik orën ol, gë ebar el. Wëj rik angwëgw aŋ do gë ɗek ɓeɓër hik polo ɓën.
25 Wëj fel baŋo gë Angoc Amënëk aŋ Dafid, axarëk areɓi an, ariyenin arey an, exo
de:
“Inew̃a wonjoxënëk ɓanjëlan ɓand ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓaŋ? Do inew̃a ŝotaxën këni
ɓanjëlan ɓand gë ofëcak këm?
Inew̃a këni yëlaraxënënd ang ɓëŝenëk fo?
26 Ɓemun ɓend gër ebar ro ɓeŋ xanixën këŋo Axwën an,
Do gë ɓëlëngw ɓën xel këŋo Ar yata këy̆o an✡.”
27 «Ata ɗal ex Axwën Kaxanu, gër angol and Yerusalem ro, Erod gë Poŋës Pilat axel
xel këno Yesu, ariyenin aw̃ënëk arey an, ar yata këy̆o an. Ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif
ɓën do gë ɓamëxwër ɓand Ɓëyisërayel ɓaŋ xanixën këno.
28 Ɓek er fëna bay elod gër ỹanar ari këy̆ ri gë panga indey in, ñata këni.
29 Do gërëgako Axwën Kaxanu, ax gi ex na nde aye wat këy̆ ang kënëɓo wesarand
ak? Mëŋ ex dëcalëɓo ɓiyi ɓëriyenin ɓërey ɓën mi kapina mbaŋ gër epemëra ed
eyeyan edey.
30 Masinëlëɓo panga indey iŋ eni pakaxënënd ɓëŝëxwëra ɓën. Ɓëte diyind ɓecarax
do gë ɓërëcaxik gër ow̃ac ow̃ënëk or Yesu ol, ariyenin aw̃ënëk arey an.»
31 And ŝale këni mondako aŋ, ebar el rëgëk na gër ed hi bani. Ỹëm këni ɓën ɗek
gë Angoc Amënëk aŋ. Ata ga ŝapër këni na këni sëfëtërand eyeyan ed Kaxanu el gë
anjiỹ këm.

End aminëmëra and ɓërëw̃ak eŋ

32 Amëxwër and ɓërëw̃ak end Yesu ɓën hi këni onden omat, anjëlan amat. Er ŝot
ko ala kala in, oxwën or ɓela ɗek ebax, ala abax xwënaya na napul irexëm in.
33 Oparëxanda ok areyara bani reyarand gë panga itëm osede or mëne Axwën
Yesu axani xani ko gër ecës ol, do oyekax osëm ŝot bani ɓën ɗek.
34 Ar xaỹënëk ax gi bana gër ɓësëfan. Ɗek ɓër hi bax gë ocënga ɓën, gë ɓër gë
ɓëciw̃ ɓën, afan bani fanënd eni mëlaw kodi in.
35 Ɗek bani w̃ëlawënd eni kwët gër osapar or oparëxanda. Ata ɓën bax ŝetënd ala
kala ang hik oɓal orexëm ak.
36 Arandëw̃ëra and Lewi ar bano w̃acënd Yosef an, do nëngwët bano oparëxanda
ok Barënabas mëne ngëŋ «Axemën ar ɓëmaỹe an» xaniw bax gër ebar ed Ŝipër.
37 Ga fan ko oŝënga orexëm ol, w̃ëlaw ko kodi in do xwët ko gër osapar or
oparëxanda.

✡ **4:26 4.26** Calemoñëw̃ 2.1-2

5

End Ananiyas do gë Safira eŋ

1 Ɓarikan ɓër gë aŝan, Ananiyas do gë Safira hi baxëna. Ananiyas ga fan ko oŝënga orexëm ol,
2 ŝona ko mar koɗi in ga xet këɓi ga alindaw̃ exo di mondako. Ẅëlaw ko koɗi ir ɓayi bax in xwët ko gër osapar or oparëxanda.
3 Ata re ko Piyer: «Ananiyas, ine seɓaxën këyo Sindan xëñ ko gër emëkw edey xali këy nëgwëŝënd gër Angoc Amënëk, xarak aŝona ŝona këy mar koɗi ir fanaxën këy oŝënga in.
4 Oŝënga olo, orey hi bax, and fan këy aŋ akanji and yël këni aŋ, andey hi bax. Ine yëlaraxën këy endey eŋo? Awa Kaxanu wa ỹandi baxi eyo yifa, ax gi ex na ɓela.»
5 Sam ga wël ko na eyeyan elo, Ananiyas wëc ko këruɗ, xoti ko kwël na fo. Ata ɗek ɓër wël bax endey eŋo ɓën lëk këɓi anjiỹ atëm.
6 Ocambenjar ok xani këni, fëlëra këno, w̃ëla këno, do w̃ëxëtax këno.
7 And xucak në ɓapëxëd ɓatas aŋ, lilëgu ko alindaw̃ ar Ananiyas nangërëxe er xucak in.
8 Ata w̃ëka këŋo Piyer: «Pelële ba gë akanji aŋo dëŋ fanaxën kën oŝënga orewën ol?» Yaka ko: «Iyo go dëŋ fan këmi.»
9 Aŋo re ko Piyer: «Mondake wa xet baŋun en tëyi eno yifa Angoc and Axwën aŋ? Awa nëkoɗëɓi gër ebët ɓër w̃ëxëtagu këŋo icën indey ɓën, ɓëte ɓën fo ki w̃ëla.»
10 Ataŋ Safira wëc ko këruɗ gër osapar or Piyer, xoti ko. Ga lilëgu këni ocambenjar ok, sëk këno aŝësëk. Na w̃ëla këno do w̃ëxëtax këno ler gër icën indexëm.
11 Ɗek ɓër gër Amara and Yesu ɓën do gë ɓër bax wëlënd endey eŋo ɓën baɓi lëkënd anjiỹ atëm.

End ɓecarax ɓend oparëxanda eŋ

12 Ɓecarax do gë ɓërëcaxik ɓendanjëm bani rind oparëxanda ok gër ogës od Ɓëyisërayel. Ɓërëẅak ɓën ɗek aɓarër bani ɓarërënd gë anjëlan amat, ɗila gër lilaya ir aner and w̃acan bano Salomoŋ, gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu.
13 Ala aŝëxe abax yëxw na eɓi tëka. Ɓarikan ɓulunda in mbaŋ banëɓi ŝëkwënd.
14 Ata kaŝ-kaŝ bani ỹëmbërënd ɓela ɓër w̃ak end Axwën ɓën xali hi këni amëxwër atëm and ɓësoŝan do gë ɓësoxari.
15 Awẅëlara banëɓi w̃ëlarawënd ɓëŝëxwëra ɓën gër opëña oñangax od gër angol and Yerusalem do enëɓi kwëtëra tar fëña in: ɓëjo në ɓëngaw̃, ɓëjo në ɓandago eɓi kwixëtaxën ndakaŋ aɓat aɓat eñaw̃ end Piyer eŋ.
16 Ɓela ɓëranjëm bax xanirawënd ɓangol ɓand ler gër Yerusalem ɓaŋ do banëɓi w̃ëlawënd ɓëŝëxwëra do gë ɓër baɓi soronënd ɓangoc ɓañëŋënax, do ɓën ɗek bani fakërand.

End toro ind oparëxanda eŋ

17 Ata aŝaɗaxan alëngw an do ɗek gë ɓër hi bani Amara amat ɓën, mëne ngëŋ amara and Osaduseŋ eŋ, këɓi yakëraxind mbaŋ end oparëxanda eŋ xali yen kënëɓi.
18 Ga sëra kënëɓi, fëra kënëɓi gër epëra ed gër angol.
19 Ɓarikan yow gëmëɗ meleka ir Axwën in, fërëtëra ko owët or epëra oŋ, nëcët këɓi oparëxanda ok, do fel këɓi:
20 «Yeyin gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu, enëɓi pelëra ɓulunda in ɗek ɓend Aniyan and din ɓeŋ.»
21 Ga wël këni eŋo, ye këni mopëɗ gëɓër kënëɓi sëyaliraxënd ɓela ɓën gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu.

Ata aŝaɗaxan alëngw an gë ɓër hi bani Amara amat ɓën, w̃acër këni gë ɓëxarëk ɓër Ɓëyisërayel ɓën. Ga ỹëpara këni gër ed bani fedërënd, law̃ën këni enëɓi yen oparëxanda ok gër epëra.

22 Ɓënëkona ɓën ga ñat këni, nema këënëɓi. Ata ga wërëŝëta këni, reyax këni:

23 «Ga ñat këmi sëk epëra el mopëra aye, do gë ɓënëkona ɓën mokwëŝara ala kala gër ebët ed fel këno, ɓari and fërët këmi owët aŋ, ala gaɓatak amo tëk ex na lëf.»

24 Ga wël këni eŋo, alëngw ar ɓënëkona ɓër Aciw̃ and Kaxanu an do gë ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën wëlandëra këɓi, do këni w̃ëkarënd ba mondake kë ñata endey eŋo.

25 Ata ñatëgu ko na ala ko sëfëtënd: «Ɓër fëra banëɓi ɓën, gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu kënëɓi sëỿalirand ɗe ɓela ɓën.»

26 Alëngw ar ɓënëkona an do gë ɓoŝandaw̃ yen kënëɓi. Ga sëraw kënëɓi w̃ëlaw kënëɓi endëmane fo gayikwa ayëda banëɓi yëdand ɓër gër amëxwër ɓën ba afëtëra kënëɓi fëtëra gë oxaỹ.

27 Ga ñateli kënëɓi, xwëŝan kënëɓi gër lëngw ir Amara and ɓëxarëk. Ata re ko aŝaɗaxan alëngw an:

28 «Ax gi ex na nde wën ŝëɓan bamun etëỿali ed end ow̃ac olo eŋ? Nëkoɗ gër angol and Yerusalem ro, osëỿali orewën olo fo xëñëk. Ɓëte ɓiyi kënëɓo nëpënd end ecës ed ala ajo eŋ!»

29 Ata Piyer gë oparëxanda ocandaw̃ ok yaka këni: «Ɓiyi edi ed ed er re ko Kaxanu in ỹapan këɓo, ax gi ex na er re këni ɓela.

30 Kaxanu, mëŋ ar xwënëk këɓi ɓëxarëk ɓëreɓi an xanin këŋo Yesu ga law̃ bano wën mopika në osëx.

31 Kaxanu wa fela këŋo gë ataxan and liw̃ andexëm aŋ, do hi ko Emun do Afexën eɓi yëlaxën Ɓëyisërayel ɓën enëngwëta ed ɗek ola oreɓën el do gë eteɓan ed ɓeñëŋënax ɓendeɓën el.

32 Ɓiyi do gë Angoc Amënëk and këɓi yëlënd Kaxanu ɓërëw̃ak endexëm aŋ, ɓiyi ex otede od watëk ɓeŋo ok.»

33 Ga kënëɓi ɓaxët, ɓër ỹëpara bax ɓën xoỹ këni xali xurik. Ata ỹandi këɓi enëɓi ɗaw̃ monaw̃.

34 Ata Fariseŋ ir bano w̃acënd Gamaliyel in, aŝalen ar ñan bano mbaŋ ɓulunda ir Isërayel an ɗek, xani ko gër Amara and ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif, re ko enëɓi nëcët oparëxanda ok imëd.

35 Ata re ko: «Wën Ɓëyisërayel, yëlarayin aye ang ỹandi këŋun enëɓi di ɓela ɓëjo ak.

36 Ax nëka ex na ga wat banëŋone ala ar bano w̃acënd Tëdas, ga baxo rend mëne mëŋ ar gapak hi ko. Sëfa këno ɓela okeme onax. And law̃ këno aŋ, ɗek ɓër xwëta baŋo xali këno sëfarand ɓën ŝapërëra këni, gaɓatak ax ɓayi ex na.

37 Ga xucak end Tëdas eŋ, ɓëtëgu ko Yuda, Agalile an, angwën and Oñëgw od ɓela aŋ. Mëŋ ɓëte gë ɓësëfan hi baxo. Law̃ këno do ɗek ɓër w̃a bax endexëm ɓën ŝapërëra këni*.

38 Mëŋ ex gërëgako ga re këme, kërex ɓayi na ga këŋun ɓalënd end ɓela ɓëjo eŋ; teɓëtinëɓi eni ye. Angëmëne er këni ŝaland eni di in end ɓela fo ex, ayëcar këni yëcar.

39 Ɓarikan angëmëne gër Kaxanu xaniwëk, an kor na enëɓi yëc. Mëŋ ex, yëlarayin aye këdi këno sakëreli Kaxanu.» Ata ɓër gër Amara and ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën w̃a këni eyeyan ed Gamaliyel el.

40 Ẅac kënëɓi oparëxanda ok, ŝew̃ëra kënëɓi xali, ŝëɓan kënëɓi eyeyandëra ed end ow̃ac or Yesu el, do kwël seɓët kënëɓi.

---

* **5:37 5.37** Ɓërom ɓën aỹëgw banëɓi ɓela ɓën gaf gë gaf eni nang ba yëgwe hi këni.

41 Ata oparëxanda ok ŝan këni gër Amara and ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif, gë onënga fo gayik Kaxanu yata baɓi eni toro në end oŵac or Axwën Yesu.
42 Ata key yo key banëɓi sëyalirand ɓela ɓën gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu do gër ɓëciŵ. Ani teɓ bana etëyali ed Atëfëtan and Afexën Yesu Kërisët el.

6

End eyata ed ojakër eŋ

1 Ata gë ɓakey ɓaŋo, ɓësëfan ɓër Yesu ɓën kwël dëŋ bani ɓaŝërëgund. Ata ɓësëfan ɓër kë yeyanënd Gërek ɓën anëp banëɓi nëpënd ɓër kë yeyanënd ed Ɓëŝëwif ɓën gayik ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓër enga endeɓën ɓën alangangan banëɓi langanganënd gër acetëra and key yo key.
2 Ga nang këni eŋo, oparëxanda epëxw gë oki ok ɓar kënëɓi amëxwër and ɓësëfan aŋ, do re këni: «Ax ñap na mi teɓ andiyen and eyeyan ed Kaxanu aŋ do mi kwënda ecet ed eyamb-yamb.
3 Fëcak enëɓi yata wën dëŋ ro gër Amara ɓësoŝan ɓëcongëɓëxi, ɓër gë osede or ŝenene, ɓër ỹëmëk gë Angoc Amënëk do gë orenik, do ɓiyi mëni kwëtënan andiyen aŋo.
4 Ɓiyi cëŋ yëlayalemi gër cale do gër andiyen and eyeyan ed Kaxanu.»
5 Ga wël këni eŋo, ang ebani ak ɗek nëngan këɓi. Ata yata kënëɓi: Ecen, ar xwëta baŋo mbaŋ Kaxanu do ỹëm baxo gë Angoc Amënëk an, gë Filip, gë Përokor, gë Nikanor, gë Timoŋ, gë Parëmenas, do gë Nikola Iɓaŋëcoŝ, aŝalek an*.
6 Ga wëlaw kënëɓi gër oparëxanda, ɓën ŝalen kënëɓi and mokwëtan otaxan ok.
7 Eyeyan ed Kaxanu el kwël dëŋ bax ỹañënd do këni ỹëmbërënd kaŝ-kaŝ ɓësëfan ɓën gër Yerusalem. Ata amëxwër atëm and ɓëŝaɗaxan xwëta baŋo Yesu.

End etëra ed Ecen eŋ

8 Ecen, ga ỹëm ko gë oyekax do gë panga, ko rind ɓërëcaxik do gë ɓecarax mërëxand ɓulunda ir Isërayel.
9 Ɓëŝëwif ɓër hi bax gër aciŵ acaleya and bani wacënd and Okaɗëp oteɓëseɓët aŋ, gë Ɓëŝëwif Ɓësiren, gë Ɓëhalekësandëri, do gë ɓër xaniraw bax gër owar or Silisi do gë Asi ɓën këni ŝampërend gë Ecen.
10 Ɓari abani xorënd na eni cembët orenik or baŋo yëlënd Angoc and Kaxanu ol and baxo yeyanënd aŋ.
11 Ata ŝoñëra kënëɓi gë koɗi ɓësoŝan ɓërëmar, ata ɓën këni rend: «Ɓiyi awël wël këmo ga ko reya ɓend ŝëɓan këni Moyis do gë Kaxanu.»
12 And yëlëtaw kënëɓi ɓulunda in, gë ɓëxarëk ɓën, do gë ɓëŝalen aŋ, yow këni gër ed hi baxo Ecen. Ga sëra këno na, wëla këno dimb-dimb gër Amara and ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif.
13 Ŝalaw kënëɓi otede onëgwëŝ, do ɓën këno nëgwëŝandërand mondako: «Ala ajo kë reyarand ɓend yepënënd Aciŵ amënëk aŋo† do acariya and Moyis aŋ.
14 Gayikwa ɓiyi awël wël këmo ga ko re mëne Yesu Iɓënasaret ayam ko yam aciŵ aŋo do anëngwët ko nëngwët ɓapela ɓand yël këɓo Moyis ɓaŋ.»
15 Ata ɗek ɓër gër Amara and ɓëxarëk ɓën faɓ këno laŋ Ecen. Wat këni dëxas irexëm in ga nëngwëtak jing-jing ang ir meleka fo.

7

End epemëra ed Ecen eŋ

1 Ata aŝaɗaxan alëngw an wëka këŋo Ecen: «Ɗal dëŋ nde ex end këni rend eŋo?»

* **6:5 6.5** Nikola ijo ar enëng ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ar ŝalek cale ind Ɓëŝëwif ebaxo. † **6:13 6.13** Aciŵ and Kaxanu and Yerusalem aŋ bani wacënd ɓëte mondako.

2 Yaka këŋo Ecen: «Wën ɓëmaỹe, gë faba ɓën, ɓaxëtine! Kaxanu, mëŋ ar gë enjaran an, ŝanaỹaxën baŋo Abëraxam, axarëk areɓi an and hi baxo gër ebar ed Mesopotami aŋ, ɗamana rëfaxënëgu ko gër ed Xaraŋ.
3 Mondako fel ɓaŋo: “Canël ebar edey el do gë ekun edey el, do yel gër ebar ed këmi w̃asin✡.”
4 Amëd aŋo ŝan ko Abëraxam ebar ed Ɓëkalëde el do ye ko lëgëx ko gër Xaraŋ. And ŝës ko sëm aŋ, Kaxanu xucaliw këŋo ro gër ebar ed lëgëra kën gërëgako.
5 Beɓët giɓatak aŋo yël bana oxwën ol gër ebar elo ro, ado gër ko xwët sapar dëŋ. Ɓarikan ɓeya këŋo mëne ayël këɓi yël oxwën ol, mëŋ do gë andëw̃ëra andexëm aŋ and ko xuca aŋ, xarak angwën aŋo Abëraxam axo gi bana gë oɓaŝ.
6 Kaxanu afel baŋo: “Ɓërandëw̃ëra andey ɓën ro këni xaniɗ eni ye në ebar edïyer. Fën kënëɓi rixëɗ okaɗëp do enëɓi dixëra xali në ɓëniy okeme onax.
7 Ɓarikan wëno këɓi xitiɗ enëng end ɓër kë rix okaɗëp odeɓën eŋ. And kë xuca eŋo aŋ, aŝan këni ŝanëguɗ eni yow ro ene caleratind✡.”
8 Ata Kaxanu yata këŋo eter el Abëraxam gë oxac ol. Abëraxam ga rëw̃ këŋo Isak, xac këŋo yatir sëk këŋo ɓakey ɓanjongëɓatas. Mondako fo ri baxo Isak ga rëw̃ këŋo Yakob. Ɓëte Yakob mondako fo xacëra baɓi oɗëmëta epëxw gë oki, od hik ɓëxarëk ɓëreɓi ok.
9 «Ɓëxarëk ɓëreɓi ɓëjo, fan baŋo Yosef gayik ayakëraxi baɓi yakëraxind endexëm eŋ. Do ɓër yëc baŋo ɓën w̃ëla këno gër ebar ed Misëra. Ɓarikan Kaxanu gë mëŋ hi bani.
10 Aracët racët baŋo gër ɗek ocëmu odexëm, yël këŋo oyekax orexëm ol do gë orenik ol gër lëngw ir Farawoŋ, emun end gër ebar ed Misëra eŋ. Emun eŋo yata baŋo Yosef hi ko alëngw ar ebar ed Misëra do gë ɗek ekun edexëm an.
11 Angwën aŋo lil baɓi enjo gër ebar ed Misëra xali gër ed Kanahaŋ. Ata ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën mbaŋ ŝëmura baɓi, abani ŝot na er këni yamb in.
12 Ga wël ko Yakob mëne eyamb exëna gër ebar ed Misëra, law̃ën këɓi añanar ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën.
13 And law̃ën këɓi akinëm aŋ, xwita këno Yosef and fel këɓi mëne mëŋ ex imaỹe indeɓën iŋ. Aŋo fo nang ko Farawoŋ enëng end fe hi ko Yosef.
14 Ata Yosef law̃ën ko enëɓi yen sëm Yakob do gë ekun edexëm el ɗek, ang hi bani ɓela ofëxw ocongoxi gë ɓëco.
15 Mondako ŝëla baxo Yakob gër ebar ed Misëra, gër ed ŝësërax këni mëŋ gë ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën.
16 Aw̃aỹeli w̃aỹeliraw kënëɓi gër Siŝem do w̃ëxëtara kënëɓi gër ỹeg ir yëc baxo Abëraxam, gë koɗi, gër otaxan od ɓosëñiw̃ ɓor Amor, gër Siŝem.
17 «Ga kë saxëgu amëd ebax exo ŋata Kaxanu er ɓeya baŋo Abëraxam aŋ, ɓërandëw̃ëra and Yakob ɓën ŝënar këni mbaŋ gër ebar ed Misëra,
18 xali ɓëtëgu ko emun ecëxe, end aŋo nang bana Yosef.
19 Ata emun eŋo ỹana ko këɓi sitinaxënënd enëng endeɓi eŋ do këɓi rixërand ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën. Anëỹali baɓi nëỹalind ɓësoxari ɓër enëng endeɓi ɓën enëɓi ñaŋëtand ɓëtoŝan ɓëndoyer ɓëŋ, këreni ɓayi na ga këni liya.
20 Angwën aŋo rëw̃ këno Moyis, ata ɓëxarëk ɓërexëm ɓën wat këno mëne itox ikëɓënaxik exo gër ogës od Kaxanu. Nëm yerin këŋo opacaw̃ otas gër iciw̃ ind sëm.
21 And ỹaŋëta këŋo aŋ, aɓiw̃ ar Farawoŋ, w̃eɗa këŋo do rafën këŋo ang asëñiw̃ ar rëw̃ këŋo mëŋ dëŋ.
22 And raf ko aŋ, Moyis sëya ko ɗek onangëran ol or Ɓëmisëra ol, ata hi ko ar gapak, ar xamëk eyeyan do gë edi ed ɓeỹ ɗek.
23 And ŝot ko ɓëniy ofëxw onax aŋ, Moyis yëlara ko eɓi tëka ɓër enëng endexëm ɓën, Ɓëyisërayel ɓën.

✡ **7:3 7.3** Añanar 12.1 ✡ **7:7 7.7** Andocane 3.12

24 Watëx këŋo Amisëra ga këŋo xëm Ayisërayel aɓat, ata yakan këŋo ar enëng
endexëm an. Ga këŋo w̃aŝan, ang ỹap bax acariya ak, ar bano xëmënd an, law̃
monaw̃ Amisëra an.
25 (Er yëla baxo mëne ɓër enëng endexëm ɓën afëni këɓi fëni mëne Kaxanu
w̃ëlanëgu baɓi apexa aŋ paɓ gë mëŋ, ɓari aɓi pëni bana.)
26 Në ecan ijo, Moyis sëk këɓi Ɓëyisërayel ɓëxi ga këni xëmër. Ga këŋo xacëra
eɓi ɓakali gër angwëlëra ko rend: “Oko wën ɓër aminëmëra hi kën. Inew̃a kën
xëmëraxënënd?”
27 Ɓarikan ar baŋo xëmënd aŝandaw̃ an, fim këŋo Moyis, re ko: “Wëj noỹo wa yata
ki ey gi alëngw do axiti areɓi?
28 Ba ỹandi ki nde eye ɗaw̃ wëno ɓëte ang law̃ këyo ganëka Amisëra ak?”
29 Ga wël ko eŋo, Moyis hër ko yeɓa gër ebar ed Majaŋ, gër ed rëw̃ëx këɓi ɓëtoŝan
ɓëki.
30 «Ga xucak ɓëniy ofëxw onax, meleka ŝanayaxën këŋo gër ladawe, ler gër etënd
ed Sinayi, në acëc and gë xoɗux or bax ỹegënd xafa-xafa.
31 Ga wat ko, Moyis ŝaran këŋo xali, and baxo sëkand exo kamanaxën, wël ko oniw̃
or Axwën Kaxanu ol:
32 “Wëno ex Kaxanu, ar yata këɓi ɓëxarëk ɓërey an Abëraxam, gë Isak do gë
Yakob.” Moyis ga këŋo rëgën, seɓ ko onëkon ol.
33 Ata re ko Axwën Kaxanu: “Peɗëtal ɓapeɗ ɓand gër osapar orey ɓaŋ, gayikwa
gër ed hi këy ro ebar ecëɓax ex.
34 Awat këme watënd etëm end hi këɓi Ɓëyisërayel, ɓulunda iram eŋ, gër ebar
ed Misëra. Awël këme wëlënd ang këni w̃ëcarënd ak: anëka fedaw këme mëni
dacëtaxën. Gërëgako yow mi ɗaw̃ën gër ebar ed Misëra.”
35 «Moyis, ar yaxëta bano do bano rend: “Wëj noỹo yata ki ey gi alëngw do axiti
areɓi an”, Kaxanu law̃ën baŋo gër ebar ed Misëra ang alëngw do afexën gë panga
ind meleka ir ŝanaỹaxën baŋo gër acëc and gë xoɗux iŋ.
36 Mëŋ nëcëtëgu këɓi Ɓëyisërayel ɓën ga ko ri ɓecërëcaxik do gë ɓecarax fën gër
ebar ed Misëra, gër angwëngw ambarax, do gër ladawe, xali nëkak ɓëniy ofëxw
onax.
37 Moyis ijo fel baɓi Ɓëyisërayel ɓën: “Kaxanu këŋo yataɗ, ar enëng endewën exo
gi alaw̃ënel ar ang wëno ak.”
38 Ɓëte and hi bani gër ladawe aŋ, Moyis ijo hi bani gë meleka ir baŋo felërand gër
etënd Sinayi in, and hi bani ɓëxarëk ɓëreɓi gër ladawe aŋ. Awël wël baxo eyeyan
ed aniyan ed baɓi ñatelinënd el.
39 Ɓari ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën aɓi ñandi bana eno ɓaxët, are bano rend exo pacana;
ɓanjëlan ɓandeɓën ɓaŋ ɓakali bani gër ebar ed Misëra.
40 Ata fel këno Aharoŋ: “Wëj, dinëlëɓo tan ɓeɓër kë hi Kaxanu ireɓi, enëɓo
ɗëngwelixënënd fëña in. Moyis, ar nëcëtëgu këɓo gër ebar ed Misëra cëŋ, ɓiyi ami
nang ex na ba ine rix këŋo.”
41 Gë ɓakey ɓaŋo ri bani Ɓëyisërayel ɓën atox and ang atombo fo. Ata gër eɗaŝ elo
ri bani ŝaɗaxa, gër er ri bani gë otaxan odeɓën in, ri bani ofëna✡.
42 Ata Kaxanu ñawëta këɓi do seɓ këɓi këni xëland ɓeɓër bani watënd yaŋ gër
orën. Eŋo ỹëgw këni gër akayëta and ɓëlaw̃ënel:
“Wën ekun ed Isërayel
ba wëno nde bane ñaŝënënd oyel,
arin nde bane rinënd ocaɗaxa
ɓëniy ofëxw onax ɓënd ri kën gër ladawe ɓëŋ?
43 Aw̃ëlara ban w̃ëlarand aner and Molok aŋ
do gë emal ed kën w̃acënd Refaŋ el,

✡ **7:41 7.41** Andocane 32.2-6

ɓatox baŋo rinaya kën en poxixënënd gër lëngw ireɓën!
Awa wëno ɓëte awãỹ këmun wãỹ
yaɓët ebar ed Babilon el✡!”
44 «Kaxanu yël baɓi aner and Osede aŋ ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën, gër ladawe. Aner aŋo,
Moyis ri bax ga wãtinali baxo gë and wãsin baŋo Kaxanu aŋ. 45 And xana këni aner
aŋo aŋ, ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën do gë Yosuwe, ar baɓi lëngwëlind an, ñateliw këni gër
ebar ed xwën bani ɓenëng ɓend wãỹ baɓi Kaxanu gër lëngw ireɓi eni ɓëtaxën ɓeŋ.
Mondako hi bax aner aŋo xali angwën and Dafid aŋ,
46 mëŋ ar ŝot bax oyekax gër lëngw Kaxanu an, mëŋ ar wëka baŋo Kaxanu exo ma
eŋo din ed̃ëg ed din gër ekun ed Yakob.
47 Ɓarikan asëñiw̃ Salomoŋ ɓay bax aciw̃ aŋo.
48 Xarak, Ar-hik-yaŋ an axo d̃ëgënd në er rik otaxan od ɓela, ang ỹëgw ko alawënel
mëne Axwën Kaxanu rek:
49 “Orën ol ex añëpara and owun oram aŋ,
do ebar el, ambëñaxën andam.
Aciw̃ and fe këne ɓayën?
Feye nde kë hi ateyëtaya andam aŋ?
50 Ax gi ex na nde ataxan andam aŋ rik er ex yo✡?”
51 «Ata wën ɓela ɓër kë wëŝind mbaŋ hi kën d̃e. Owëkw orewën oŋ afarëd̃aɗi
farëd̃aɗik, do ɓanëf ɓandewën ɓaŋ axem xemëk. Wën din këno wëŝenënd Angoc
Amënëk aŋ, ang bani rind ɓëxarëk ɓërewën ak.
52 Alawënel ar fe ɓayik ano dixëra ex na ɓëxarëk ɓërewën ɓën? Ax gi ex na nde
alawëra lawëra kënëɓi ɓër baɓi nangënënd gana-gana fo mëne Ar ŝenene an në
eyow exo? Ar ŝenene ajo, wën lëxw këŋo, wën lawã këŋo.
53 Ax gi ex na nde omeleka ok wëlanëgu kënun acariya and Kaxanu aŋ wën ɓulunda
ir Isërayel in? Ɓari an ma ex na en tëf!»

End ecës ed Ecen eŋ

54 Er wël bani in axurixën xurixën baɓi, ata ala kala ko ñatënd eɓasal, ga logëndëra
këɓi.
55 Ɓarikan Ecen, ga ỹëm ko gë Angoc Amënëk aŋ, xeŋa ko orën ol. Wat ko enjaran
end Kaxanu eŋ, wat këŋo ɓëte Yesu mokwëŝa gër liw̃ ir Kaxanu.
56 Ata re ko: «Orën ol wafërëluŋ këme watënd, ɓëte në ewat emo Asëñiw̃ ar ala
an ga xwëŝa ko gër liw̃ ir Kaxanu.»
57 Ata ɓër baŋo wëlënd ɓën ŝoya këni ɓanëf ɓaŋ, ga yoɓali këno na, wëlën këno
andamat ɓën d̃ek.
58 Ŝonjorëra këno xali nëcët këno angol and Yerusalem aŋ, do fëtërax këno gë oxaỹ
xali lawã këno. Otede* ok axwët xwët bani ɓanjëm ɓandeɓën ɓand bani gër osapar
or ŝambenjar ir bano wãcënd Sol.
59 And bano fëtërand aŋ, Ecen ko ŝalend mondako: «Axwën Yesu, kanal angoc
andam aŋ!»
60 And foxi ko aŋ, xeỹ ko acakax: «Axwën, këreyëɓi nëp na eñëŋënax eŋo!» And
ñata ko aŋ eŋo aŋ, Ecen raŝ këŋo gër ecës.

8

1 Ata Sol, moñapan ỹapan baŋo ga lawã bano këno Ecen.

End edixëra ed Amara eŋ

✡ **7:43 7.43** Amos 5.25-27 ✡ **7:50 7.50** Esayi 66.1-2 * **7:58 7.58** Ɓër lawã baŋo ɓën banëɓi rend otede gayik ɓën wël bax amena and lawãxën baŋo aŋ.

Yatijo fo ỹana bax edixëra eyëkaxik ed ɓër gër Amara and gër Yerusalem el. Ƀësëfan ɓën ɗek hër këni angol aŋ, (ɓayi këni wayët oparëxanda ok). Mondako ŝapërëra bani ɓëjo gër ebar ed Yude, do ɓëjo gër ed Samari.
2 Ƀela ɓër ŝenene w̃ëxëta këno Ecen sam ga ỹaw̃ëra këno.
3 Xarak amëd aŋo ỹana baxo Sol yëc ɓër Amara and Yerusalem ɓën. Gë ebët gë ebët baxo sëfërand ɓëciw̃ ɓëŋ eɓi ɗëbëtëraw: hik asoŝan, hik asoxari, eɓi ɗapëx gër epëra.

End Filip gër ebar ed Samari eŋ

4 Ƀër ŝapër bax ɓën hërëra këni do këni reyaraxënd Atëfëtan aŋ.
5 Ata Filip ŝëla ko në angol and gër ebar ed Samari do ko femëraxënd end Afexën eŋ.
6 Ƀela ɓën, ɓamëxwër ɓamëxwër, gë anjëlan amat, bani xwëtand er baɓi felënd Filip in, ga këni wël do ga këni wat ɓecarax ɓend baxo rind ɓeŋ.
7 Gayikwa ɓangoc ɓañëŋënax bax ŝandërand gër ɓela ɓëranjëm, and kënëɓi h̃erëndëra aŋ. Ƀëte ɓëseỹik do gë ɓërëgoɓo ɓëranjëm bax fakënd.
8 Ata onënga osëm hi bax gër angol aŋo.
9 Xarak ala ar bano w̃acënd Simoŋ hi baxëna gër angol aŋo, aŝarinara baxo ŝarinarand gë mbej indexëm iŋ. Gër ɓulunda ir ebar ed Samari baxo rind mondako do baxo rend mëne ar gapak hi ko.
10 Ata Ƀësamari ɓën ɗek, hik itox, hik axarëk, axwëta xwëta bano, do bani rend: «Ala ajo dëŋ ex ar gë panga ind Kaxanu, ind ex Panga itëm an.»
11 Axwëta xwëta bano gayik elod anëka fo baxo ŝarinarand gë mbej indexëm iŋ.
12 Ƀarikan and xwëta këno Filip aŋ, mëŋ ar baɓi felërand Atëfëtan and owun or Kaxanu do gë ow̃ac or Yesu Kërisët aŋ, w̃a këni enëɓi ɓuyi, hik asoŝan, hik asoxari.
13 Simoŋ mëŋ dëŋ w̃a ko ɓuyi këno, ata abaŋo nacëta na Filip ga baŋo ŝaranënd ɓecarax do gë ɓërëcaxik ɓend baŋo watelind ɓeŋ.
14 Oparëxanda od gër Yerusalem ok, ga wëlëx këni mëne Ƀësamari ɓën axana xana këni eyeyan ed Kaxanu el, law̃ënëgu kënëɓi Piyer do gë Ŝaŋ.
15 Ga ŝëla këni gër angol aŋo, ŝalendëra kënëɓi eno cotaxën Angoc Amënëk aŋ.
16 (Gayikwa Angoc Amënëk aŋ axo pedaw bana pere gër ola oreɓën. Xoɓuyi or gër ow̃ac or Axwën Yesu ol fo ɓuyi banëɓi.)
17 Ata Piyer gë Ŝaŋ ŝalendëra kënëɓi mokwëtan otaxan ok, ataŋ ŝot këno Angoc Amënëk aŋ.
18 And wat ko Simoŋ mëne ɓela ɓën aŝot këno ŝotënd Angoc Amënëk aŋ gë ekwëtan ed otaxan ed oparëxanda el, w̃ëlanëgu këɓi koɗi Piyer gë Ŝaŋ
19 do re ko: «Yëline wëno ɓëte or gapak olo, mëŋ këŋo ỹana eŋo cotënd Angoc Amënëk aŋ ar këmo xwëtan otaxan an.»
20 Ata re ko Piyer: «Koɗi irey in nemilex do exi mëlali gayikako wëj ako yëla këy anjëla and ko yëlënd Kaxanu aŋ ayic këni yicënd gë koɗi.
21 Wëj eŋo ax mënd ex na ang këy ŝot gayikako axi ñap ex na dëŋ. Gayikwa emëkw edey el asëmba sëmbak gër ogës od Kaxanu.
22 Awa teɓël anjëlan añëŋënax aŋo, do karalo Axwën an exi teɓan oñandi od emëkw edey ok, angëmëne eŋo awënd wëndëk.
23 Gayikwa në ewat eme mëne wëj mokëda xëda ki oyakëraxi ol do gë osëmbak ol.»
24 Yaka këŋo Simoŋ: «Awa karanine wën dëŋ gër Axwën, kërexe gi na er re kën ijo.»

25 Ata Piyer gë Ŝaŋ ɓaŝ këni osede ol do epemëra ed eyeyan ed Axwën Yesu el. Ga
këni w̃aỹi ond gër Yerusalem oŋ, këni femëraxënd Atëfëtan aŋ tar fëña in gër ɓëngol
ɓënd Ɓësamari.

End Filip do gë Aɓecopi eŋ

26 Ga xucak ɓeŋo, meleka ir Axwën Kaxanu in fel këŋo Filip: «Yel gand ambëtëɓ,
tëfël fëña ir xaniwëk gër Yerusalem do ŝëlak gër Gasa, ir ladawe in.»
27 Ata Filip xani ko do ye ko. Xarak, ŝambenjar Iɓecopi ijo, ar gapak ar gër eyang
ed Kaŋëdas, emun etoxari end gër ebar ed Ecopi eŋ, anëkona ar ɗek napul ir emun
etoxari elo an, yow bax cale gër Yerusalem.
28 Ga ko w̃aỹi, ỹëpa yaŋ gër ŝaret irexëm, ko fënërand mongwëli oniw̃ ol, akayëta
and alaw̃ënel Esayi aŋ.
29 Ata Angoc Amënëk aŋ fel këŋo Filip: «Maral ey tëka ŝaret ijo.»
30 Filip ga hër ko, sëka ko, wël këŋo Aɓecopi an ga ko fën akayëta and alaw̃ënel
Esayi aŋ, w̃ëka këŋo: «Afëni nde ki fënind er këy fënënd in?»
31 Yaka këŋo: «Mondake këme xor ex pëni, angëmëne ala axe paỹën ex na?» Ata
w̃ac këŋo Filip eŋo ketëna yaŋ gër ŝaret.
32 Gër ed laɓët baxo akayëta, er ỹëgw baxo alaw̃ënel an:
«Alas las këno ang ifeỹ ir eŋaŝ fo.
Ang xondo ir ax tesënd na gër lëngw ar kë ñaŝënd omban ondexëm fo hi ko,
axo yeɓand na etëỹ el.
33 Gë eɓana ed ɓana ko el xanaxën këno er xwën ko in.
Gër ɓër anjex andexëm, noỹo kë reya?
Gayikwa aniyan andexëm aŋ rëxët këni gër ebar.»
34 Ata Aɓecopi an w̃ëka këŋo Filip: «Këla pelële, noỹo këŋo rend alaw̃ënel an?
Mëŋ dëŋ nde ba ala aŝëxe nde?»
35 Ata ñeɓëta ko Filip, ỹana ko gër Oñëgw oko dëŋ nangënaxën këŋo Atëfëtan and
Yesu aŋ.
36 Ga këni ye kwël, ñat këni ler në anjer. Aɓecopi an re ko: «Nëkoɗa men oŋ, ine
ɓayik, aye ɓuyi na nde exe capëraxëne?»
37 [Yaka këŋo Filip: «Angëmëne awa w̃a këy gë emëkw edey el, awënd wëndëk mi
ɓuyi.» Aŋo re ko Aɓecopi an: «Wëno awa w̃a këme mëne Yesu Kërisët ex Asëñiw̃ ar
Kaxanu an.»]
38 Fel këɓi ɓëhëreli ɓër ŝaret ɓën eni kwëŝa. Ata mëŋ gë Filip fëra këni polo gër
anjer. Filip ɓuyi këŋo.
39 And ŝëpëta këni aŋ, Angoc and Axwën aŋ w̃eɗ këŋo ñat Filip, Aɓecopi an anema
fo nema këŋo. Mondako fakët baxo ɗamana irexëm in gë onënga fo.
40 Filip mëŋ cëŋ, watayax ko gër angol and Asot, do ko femëraxënd Atëfëtan and
Yesu aŋ gër angol gë angol, tar fëña in, xali ñat ko gër Sesare.

9

End Sol gër fëña ir Damas eŋ

1 Ɓarikan amëd aŋo, anjëlan and Sol aŋ er hi bax wayët eɓi narëndërand ɓësëfan
ɓër Axwën Yesu ɓën xali eɓi ɗaw̃ërand. Ga ye ko gër aŝaɗaxan alëngw,
2 xara këŋo eŋo yël okayëta od eɓi tëraraw ɓër kë sëfënd end Yesu ɓën gër ɓaciw̃
ɓacaleya ɓand gër angol and Damas, do eɓi mëlaw mokap gër Yerusalem: hik asoxari,
hik asoŝan.
3 Ata gër fëña, and hi ko ɗam gër Damas aŋ, xul këŋo bërëxaɗët angoɓen and
xaniw bax gër orën.
4 Wëc ko ɓëɗëcët gër ebar do ko wëlënd oniw̃: «Sol, Sol, inew̃a këye
rixëraxënënd?»

5 Yaka ko Sol: «Axwën, wëj noỹo wa hi këy?» Wël ko ɓëte: «Wëno ex Yesu, ar këyo
rixërand an. Ata wëj mo ñëka ki yëka.» Sol ga wëlandëra këŋo, këŋo rëgënënd.
Aŋo wëka ko: «Axwën ine ỹandi ki me di?» Ata re ko Axwën an:
6 «Kanil ey ŋat gër angol, fën këni felëx er ỹandi ke ey di in.»
7 Ɓër hi bani enga emat ɓën ñaxën këɓi laŋ ako gër ed xwëŝara këni. Ɗek dëŋ
bani wëlënd oniw̃ ol, ɓari ala abano wat na.
8 Ata ga xani ko na gër ebar Sol, añeɗa yo añeɗa, abaxo watëra na. Monas fo las
bano xali ñat këni gër Damas.
9 Okey otas ri baxo watërarëxe, yambërarëxe do ceɓërëxe men.
10 Xarak na gër angol and Damas asëfan ar Yesu hi baxëna do bano w̃acënd
Ananiyas. Axwën Yesu ga ŝanayaxën këŋo në lakeli w̃ac këŋo: «Ananiyas,
Ananiyas!» Yaka ko: «Ayaka, Axwën!»
11 Re ko ɓëte Axwën an: «Kanil ey tëf fëña ir këni w̃acënd “Ir gwer-gwer in” xali
gër iciw̃ ind Yuda eyëɓi mëka ar këno w̃acënd Sol, Iɓëtarës. Gër ed ko ŝalerand
12 wat këŋo në lakeli ar këno w̃acënd Ananiyas ga lilëgu ko do xwëtan këŋo otaxan
ok exo watëraxën gaŝëxe.»
13 Yaka ko Ananiyas: «Axwën, wëno ɓëranjëm wël këmëni mëne ala ajo mbaŋ këɓi
rixërand gër Yerusalem ɓër yata këyëɓi ɓën.
14 Ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën yëlëgu këŋo or gapak or eɓi tëraxën ɗek ɓër kë ŝalend
ow̃ac orey ɓën.»
15 Ɓarikan Axwën Yesu fel këŋo ɓëte Ananiyas: «Yel mondako dëŋ, wëno yata
këŋo ala ajo. Wëno yata këŋo eɓi nangëndërand end ow̃ac oram eŋ ɓela ɓër ɓenëng
ɓecëxe ɓën, gë ɓemun ɓeŋ, do gë Ɓëyisërayel ɓën.
16 Aw̃asin këmo w̃asin ang ko soro në end ow̃ac oram ak.»
17 Ata w̃a ko Ananiyas do kwël ye ko. And ñat ko gër iciw̃ aŋ, wat këŋo Sol. Ata re
ko: «Aɓaỹe Sol, Axwën Yesu ir ŝanayaxënëgu ki gër fëña, law̃ënëgu ke ey watëraxën
gaŝëxe do ey ñëm gë Angoc Amënëk aŋ.» Ga xwëtan këŋo otaxan ok ŝalen këŋo.
18 Ataŋ xoɓëtak gër ɓangës ɓeɓër ang okop, ata Sol watëra ko gaŝëxe. Na ga xani
ko, ɓuyi këno.
19 And yambëra ko aŋ, w̃acëw̃aca ko gaŝëxe. Mondako ŝoma baɓi ɓësëfan ɓër Yesu
ɓën gër Damas xali xeyëra këɓi ɓakey ɓandanjëm.
20 Ataŋ kwël na gër Damas fo ỹana baxo Sol ko femërand gër ɓaciw̃ ɓacaleya mëne
Yesu ex Asëñiw̃ ar Kaxanu an.
21 Ata ɗek ɓër baŋo wëlënd ɓën, ga këɓi ŝaran këni rend: «Ax gi ex na nde ajo këɓi
rixërand ɓër këŋo ŝalend Yesu ɓën gër Yerusalem? Ax gi ex na nde ɓëte eɓi tërara
do eɓi mëlan mokap ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën yow ko gër Damas ro?»
22 Ɓarikan Sol kwël dëŋ baxo xapinand do baɓi w̃asinënd kerët Ɓëŝëwif ɓër lëg
bax gër Damas ɓën mëne Yesu ex Afexën an.
23 Ga xeyërak ɓakey ɓandanjëm, Ɓëŝëwif ɓëjo wëlër këni eno ɗaw̃ Sol,
24 ata Sol nang ko. Gëmëɗ, gë goyat bano xaŝënd gër owët or angol ga ỹandi këɓi
eno ɗaw̃.
25 Ɓarikan akey amat gëmëɗ, ɓësëfan ɓoŝandaw̃ yëla këno gë engux yaɓët ameŋ
and angol aŋ, polo në akange. Ata and hix ko fac aŋ, kwël ye ko.

End Sol gër Yerusalem eŋ

26 Ga ñat ko gër Yerusalem, xacëra këŋo eɓi coma gër Amara and ɓësëfan. Ɓari
ayëda bano yëdand ɓën ɗek gayik ano kwëta bana mëne arëw̃ak end Yesu dëŋ hi ko.
27 Ata Barënabas w̃ëla këŋo Sol gër oparëxanda, sëfëtan këɓi mëne Axwën Yesu
ŝanayaxën këŋo gër fëña ir Damas xali felëra këŋo. Sëfëtan këɓi ɓëte ang baxo
femërand kerët end ow̃ac or Yesu eŋ poyoma gër angol and Damas.

28 Amëd aŋo fo ŝoma këɓi Sol. Ata mëŋ kwël ko yexërand do ko femërand poyoma
end owac or Axwën eŋ gër Yerusalem.
29 Afelëra baɓi felërand ɓëte Ɓëŝëwif ɓër kë wëlënd eyeyan ed Gërek ɓën. Ɓarikan
ɓën mbaŋ bani ŝampërend gë mëŋ xali këni ŝaland eno ɗawc̃.
30 Ɓëmaỹe ɓëŋ ga nang këni eŋo, wc̃ëla këno Sol gër angol and Sesare, do rëcax
këno exo kucax gër Tarës.
31 Ata Amara and gër ɗek ebar ed Yude aŋ, gë and gë ɓër gër ebar ed Galile aŋ, do
gë and gër ebar ed Samari aŋ anëka ŝot bax amëd aŋo eteyëta el. Ɓër gër amara
ɓën kwël dëŋ bani xemëndërënd gër ekwëta, gër epëɓ ed Axwën Yesu, do bani
ỹëmbërënd gë ekapina ed baɓi yëlënd Angoc Amënëk el.

End Ene eŋ

32 Ata amëd aŋo Piyer anëngara baɓi nëngarand ɓëwc̃ënëk ɓën gër owar oŋo. Ata
akey amat, ŝëla ko gër angol and Lida.
33 Ga ñat ko, sëk këŋo asoŝan ar bano wc̃acënd Ene ga laki ko në andago. Aseỹi seỹi
baxo elod ɓëniy ɓënjongëɓëtas.
34 Ata Piyer fel këŋo: «Ene, Yesu Kërisët doro dëŋ fakën ki. Kanil ey ɗëkw andago
aŋ.» Ataŋ Ene xani ko xwiriŝ.
35 Ata ɗek ɓër gër Lida ɓën do gë ɓër ebar ed Saroŋ ɓën ga nangëra këni eŋo, wc̃a
këni end Axwën Yesu eŋ.

End ekanin ed gër ecës Tabita eŋ

36 Ɓëte gër angol and Yope, asëfan asoxari ebaxëna do bano wc̃acënd Tabita, mëne
ngëŋ Dorëkas gë eyeyan ed Gërek el. Ɓenjekax ɓendanjëm baxo rind do baɓi
rëcarand ɓëxaỹënaxik ɓën.
37 Ata ɓakey ɓand hi baxo Piyer gër ebar edeɓën ɓaŋ, Dorëkas ŝëxwëra ko xali xor
këŋo. Ga ɓuyi këno xwët këno në aciw̃ and yaŋ.
38 Angol and Yope aŋ do gand Lida aŋ ax ŋawc̃ër bana ɓon. Ga wël këni ɓësëfan
ɓër Yesu ɓër gër Ŝafa ɓën mëne Piyer gër Lida hi ko lawc̃ën kënëɓi ɓësoŝan ɓëxi eno
karaw exo maraw aỹand gër ndeɓën.
39 Ata xwiriŝ Piyer, sëfër këni gë ɓën. And ñat këni aŋ, wc̃ëla këno gër aciw̃ and
yaŋ, gër ed xwët bano aŝësëk. Ata ɗek ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓën sëka këno gë
otes fo do këno wc̃asinërand ɓacuɗ ɓand sëfëndëra baɓi Dorëkas ɓaŋ, and ɓayi baxo
aɓëngw aŋ.
40 Ata re ko Piyer eni can ɗek ɓela ɓën. Ga foxi ko, ko ŝalend. And rënëta ko aŋ
nëkon këŋo aŝësëk an, re ko: «Tabita, kanil!» Ataŋ xëwc̃ëta ko. Ga wat këŋo Piyer,
xani ko kwengweremët do ỹëpa ko.
41 Piyer lëk këŋo gër ataxan, xanin këŋo, Tabita xwëŝa ko ceg. Piyer wc̃ac këɓi
ɓëwc̃ënëk ɓën do gë ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓën. Ga lilëgu këni sëk këno Tabita
aɓëngw.
42 Ata endey eŋo nangëra këni ɗek angol and Yope aŋ do ɓëranjëm wc̃a këni end
Axwën eŋ.
43 Piyer xeyëra këŋo na gër Yope ɓakey ɓandanjëm gër iciw̃ ind ar bano wc̃acënd
Simoŋ, aɓox ar ɓanar an.

10

End Piyer gër iciw̃ ind Korëney eŋ

1 Asoŝan hi baxëna ar bano wc̃acënd Korëney gër angol and Sesare. Alëngw ar
ocoroɗa od xaniw bax gër ebar ed Rom hi baxo.

2 Gë ekun edexëm el ɗek bano ŝalend Kaxanu gë oɓal osëm. Ɓëte mëŋ mbaŋ baɓi rëcarand Ɓëŝëwif ɓëxaỹënaxik ɓën, do baxo ŝalerand key yo key.
3 Ata akey amat, and hik eñan poxoŝ gaf aŋ, meleka ir Kaxanu ŝanayaxën këŋo në lakeli lëf gër ed hi baxo. Ga faɓër këni, meleka in wac këŋo: «Korëney, Korëney!»
4 Ga ñaxën këŋo Korëney, yëdara ko xali ata wëka ko: «Inewa Axwën?» Yaka ko meleka in: «Kaxanu lawënëgu ke mi pel mëne ayakali yakali ki cale indey iŋ, ɓëte awat wat ko ɓenjekax ɓend këyëɓi rinënd ɓëxaỹënaxik ɓeŋ, do mbaŋ këŋo nënganënd endey eŋ.
5 Awa gërëgako, ɗawënëlëɓi ɓela gër angol and Yope eno macëgu Simoŋ, ar nëngwët këno Piyer an.
6 Gër tokora irexëm Simoŋ, aɓox ar ɓanar an, këno sëk, në iciw ind ler gër ɓëŋa ir angwëngw.»
7 Sam ga ye ko meleka ir felëra baŋo mondako in, Korëney wac këɓi ɓëriyenin ɓëxi eni tëfër gë ŝoroɗa iɓat, ir lëka baŋo do sana këŋo ŝëf gër od fëɓ bax aye end Kaxanu.
8 Ga sëfëtan këɓi ɗek, lawën këɓi eni ye gër Yope.
9 Në ecan ijo, në fëña fo ɓayi bani ɓërolawën ɓën. Tëkër fo ɓayi bax eni ŋat gër angol. Piyer ye ko yaŋ gër ejur ed aciw and ñatëk eñan keŋ gër gaf aŋ exo calerax.
10 Na ga xor këŋo enjo eŋ, ỹandi këŋo exo yambëra. Nand bano ŝemërand na yelix këŋo ikwëɗ do ko lakelind.
11 Wat ko fol orën ol do er ang andago gë ogux gër owaw onax ga kë fedaw endëmane gër ebar.
12 Wat këɓi ɓëte gër er ang andago aŋo ɗek owacar ol: or gë sapar onax, gë or kë yexërand xaɗa-xaɗa ol, do gë oŝël or gër orën ol.
13 Wël ko oniw: «Piyer kanil, ɗawëlëɓi owacar olo eyëɓi yakëra!»
14 Ɓarikan Piyer yaka ko: «Ali Axwën, elod ame yamb ex na er ŝëɓak, elod ame yamb ex na eɓuyaraxik.»
15 Wël ko akinëm: «Er re ko Kaxanu awën wënëk in, wëj kërey yëland na aɓuyar ɓuyarëk.»
16 Piyer wël ko eŋo ɓakëlëbëd ɓatas, ata ɓakak er ang andago in yaŋ gër orën.
17 Ga nëngëta ko, wëlandëra këŋo do ko yëlarand ba ine wacayak lakeli ir wat baxo ijo. Ata amëd aŋo ñatëgu këni ɓër lawënëgu baɓi Korëney ɓën, ga wëkaraw këni tar angol aŋ gër ed ex iciw ind Simoŋ. Sëmb këni gër ebët ed iciw,
18 do wëka këni: «Ro nde exo Simoŋ, ar nëngwët këno Piyer an?»
19 Në eyëlara ɓayi baxo Piyer end er wat baxo gër lakeli eŋ. Ata Angoc and Kaxanu aŋ fel këŋo: «Ɓela ɓësas ki ŝaland,
20 maral ey peda en tëfër gë ɓën. Kërexi ŋëpëgënan na gë tëkër ak, wëno lawënëgu këɓi.»
21 Ga feda ko Piyer, yaka këɓi: «Wëno ex ar këno ŝaland an. Inewa lawënëgu kënun ro?»
22 Yaka këno: «Korëney, emun end ocoroɗa eŋ, ala ar ŝenene, ar fëɓëk end Kaxanu an, lawënëgu këɓo. Enëng end Ɓëŝëwif eŋ ɗek, enjekax fo këni reyand endexëm eŋ. Meleka ir Kaxanu rek mi yowënëgu eyëɓi pelëra mëŋ gë ekun edexëm el.»
23 Ga ñata këni, Piyer fel këɓi eni ɗil gër iciw do eɓi key na.
Ga xeyëk, sëfër këni kwël. Ɓëmaỹe ɓënd lëg bax gër Yope ɓëndëmar laŋëta këno.
24 Në ecan ijo ñat këni gër Sesare. Piyer sëk këɓi Korëney gë ɓërexëm ɓën, do gë oɗawo odexëm ok ga ŝëni këno.
25 And lil ko Piyer aŋ, Korëney xaca këŋo, foxi ko gër lëngw irexëm eyiỹ el ŋëŝ gër ebar.
26 Ata Piyer ga lëk këŋo gër ataxan, xanin këŋo, re ko: «Kanil, wëno ala fo hi këme ang wëj ak.»

27 Ga fulira këni Piyer gë Korëney, sëfër këni lëf gër ed ɓarërëgu bani ɓela ɓëranjëm.
28 Ata re ko Piyer: «Ax gi ex na nde anang nang kën mëne aŝëɓa ŝëɓa këŋo Aŝëwif an ed̈ëkër el do gë ed̈il ed gër iciw̃ ind ar enëng ecëxe an? Ɓari wëno Kaxanu w̃asin ke mëne ala gaɓatak ax gi ex na aɓuyaraxik, ɓëte gaɓatak ax gi ex na ar mo kwëỹëta.
29 Mëŋ ex and law̃ënëli kën ene macëgu aŋ, ame ŋëp ex na me yow. Awa deyayin në end ine w̃acaxënëgu këne.»

30 Ata re ko Korëney: «Doro anëka sëkëk ɓakey ɓanax ga ŝanaỹaxën ke asoŝan ar gë ɓanjëm ɓand jing-jing nand bame ŝalerand eñan eŋ keŋ gër gaf na. Ga sëka ke, re ko:
31 “Korëney, Kaxanu anëka yakali ki cale indey iŋ. Ɓëte awat wat ko ɓenjekax ɓend këyëɓi rinënd ɓëxaỹënaxik ɓeŋ.
32 Ɓaw̃ënëlëɓi ɓela gër Yope eno macëgu Simoŋ, ar nëngwët këno Piyer an. Gër iciw̃ ind ar këno w̃acënd Simoŋ, aɓox ar ɓanar an këno sëk, ler gër ɓëŋa ir angwëngw.”
33 Ga wël këme eŋo, ataŋ law̃ënëli këme eni macëgu, ɗek yek ga yow këy ako. Awa gërëgako, ɓiyi ɗek nëkoɗëɓo ro gër ogës od Kaxanu wëj fo ɓaxët këmi. Pelëlëɓo ɗek er re ko Axwën in.»
34 Ata ga ñeɓëta ko Piyer, re ko: «Enimin, eceɗe fëni ke mëne gër ogës od Kaxanu ɓela ɓën ɗek andamat hi këni, ar fit këno ax gi ex na.
35 Ɓarikan ar fëɓ këŋo an, ar sëfëk end ŝenene an, enëng end exo yo, Kaxanu añan këŋo ñan.
36 Eyeyan ed këmun felënd elo, Ɓëyisërayel ɓën law̃ëneliw baɓi ga nangën këɓi Atëfëtan and angwëlëra and gë Kaxanu paɓ gë Yesu Kërisët aŋ, mëŋ ar ex Axwën ar ɓela ɗek an.
37 Anang nang kën endey end xucak gër ebar ed Yude eŋ, ga ỹanawëk gër ed Galile amëd and baxo reyand Ŝaŋ Batis end xoɓuyi eŋ.
38 Anang nang kën mëne Kaxanu ỹëmën baŋo Yesu Iɓënasaret gë Angoc Amënëk aŋ do gë panga iŋ. Mëŋ baxo rixënënd enjekax eŋ gër ed ko ye yo. Gë Kaxanu ɓar bani mëŋ baɓi fakënaxënënd ɓëte ɓëŝëxwëra ɓën do baɓi racëtënd ɓër baɓi narënëndërand ŝaɓucara ɓën.
39 Ɓiyi ex otede od ɗek ɓeɓër ri ko gër ebar ed Ɓëŝëwif do gër angol and Yerusalem ok. Ɓarikan law̃ këno mopika në osëx.
40 Kaxanu xanin këŋo gër ecës yatir akey atasën do yël këŋo panga ind exo canaya wat-wat
41 gë ogës od ɓiyi ɓër ex otede od sanan baŋo gana-gana fo Kaxanu ok. Ɓiyi ɓër bax yambërand do bax ŝeɓërand gë mëŋ ɓën fo wat këŋo and xani ko gër ecës aŋ, ax gi ex na ɓela ɗek.
42 Ɓiyi law̃ën këɓo mi pemërand Atëfëtan andexëm aŋ gër Ɓëyisërayel do mi deyarand mëne Kaxanu dëŋ yata këŋo exo gi axiti ar ɓëɓëngw do gë ɓëŝësëk an.
43 Ɓek ɓëlaw̃ënel ɓër yowërawëk gër ngwën ro ɓën areya reya këni osede olo: ar këŋo xwëta yo Yesu Kërisët, aŝot ko ŝot eteɓan ed ɓeñëŋënax ɓendexëm el paɓ gë ow̃ac orexëm ol.»
44 And baxo yeyan mondako Piyer aŋ, Angoc Amënëk aŋ fedaw ko gër ɗek ɓër ɓaŋo ɓaxëtënd.
45 Ata Ɓëŝëwif ɓërëw̃ak end Yesu ɓën, ɓër laŋëtaw ɓaŋo Piyer ɓën, ŝaran këɓi ga wat këni mëne Kaxanu ayël yël këɓi Angoc Amënëk aŋ ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën.
46 Awël banëɓi wëlënd ga këno ŝëkwa Kaxanu gë oyeyan oŝëxe. Aŋo re ko Piyer:
47 «Ɓër ỹëmëk gë Angoc Amënëk ang ɓiyi ak ɓën, anëɓe teɓ ex na ɓuyirëxe gër men.»

48 Ata re ko enëɓi ɓuyi gë owɷ̃ac or Yesu Kërisët ol. Ɓër ɓuyi kënëɓi ɓën xara këno exo ɓaŝa ɓakey na gër ed hi bani.

11

End Piyer gër Yerusalem eŋ

1 Oparëxanda ok gë ɓëmaÿe ɓënd lëg bax gër ebar ed Yude ɓëŋ wël këni mëne ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën në ema exëni ɓën ɓëte eyeyan ed Kaxanu el.
2 Do and ɓaka ko Piyer gër Yerusalem aŋ, Ɓëŝëwif ɓër wɷ̃a bax end Yesu ɓën ga këno hëbandëra këni rend:
3 «Wëj gër ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ye bay do ɓëte yambëraraw kën andamat!»
4 Ata Piyer sëfëtan këɓi endey eŋo elod ang ỹanak ak xali gër eŋata. Re ko:
5 «Wëno gër Yope hi bame. Akey amat ga këme ŝalera, ata yelix ke ikwëɗ do Kaxanu wɷ̃asin ke er ang andago ga xap këni gër owɷ̃awɷ̃ onax. Ga xaniwëk yaŋ gër orën, fedawëk xali gër ed hi bame.
6 Wëno nëkon këme aye me nang ba ine ex, wat këmëni owɷ̃acar: olo oyel, olo oɓapuỹ, olo or kë yexërand xaɗa-xaɗa gër ebar, do gë oŝël or gër orën ol.
7 Wël këme ɓëte oniwɷ̃ ga ke fel: “Piyer kanil! Ɗawɷ̃ëlëɓi owɷ̃acar olo eyëɓi yakëra!”
8 Yaka këme: “Ali Axwën, wëno elod ame yamb ex na er ŝëɓak ba eɓuyaraxik.”
9 Rek akinëm oniwɷ̃ ol elod gër orën: “Er re ko Kaxanu awɷ̃ën wɷ̃ënëk in, wëj kërey yëland na mëne aɓuyar ɓuyarëk.”
10 Mondako wɷ̃asin baxe Kaxanu er ang andago in ɓakëlëbëd ɓatas, ɗamana ɓakaxënëk ɗek yaŋ gër orën.
11 Fedëk cey ga ñatëgu këni gër iciwɷ̃ ɓësoŝan ɓësas ga xaniw këni gër Sesare.
12 Ata fel ke Angoc Amënëk aŋ mi tëfër gë ɓën, kërexe ŋëpëgënan na. Laŋëta këne ɓëmaÿe ɓënjongimat ɓëŋo xali ñat këmi ɓiyi ɗek gër iciwɷ̃ ind Korëney.
13 Korëney sëfëtan këɓo ang ŝanayaxën këŋo meleka lëf gër iciwɷ̃ indexëm do fel këŋo: “Ɗawɷ̃ënëlëɓi ɓela gër Yope eno macëgu Simoŋ, ar nëngwët këno Piyer an.
14 Mëŋ ki fel eyeyan ed ki nangën ang këy ri ey pexaxën ak, wëj gë ekun edey el ɗek.”
15 Do and bamëni felërand aŋ, Angoc Amënëk aŋ fedaw ko gër ndeɓën ang fedaw baxo gër ndeɓi ak gër ỹanar.
16 Ata wëno xwita këme eyeyan ed fel baɓo Axwën el: “Ŝaŋ Batis baɓi ɓuyind ɓela ɓën gër men, ɓarikan wëno këŋun ỹana eŋun ɓuyind wën gë Angoc Amënëk aŋ.”
17 Gayikako Kaxanu ayël ayël këɓi ɓën Angoc Amënëk aŋ ɓëte ga wɷ̃a këni end Axwën Yesu Kërisët eŋ ang ɓiyi ak, mondake cëŋ ñëpën domo Kaxanu?»
18 And ɓaxët këni endey eŋo aŋ, ɓër baŋo hëbandërand Piyer ɓën ŝësina këni imëd. Ata ga këno ŝëkwa Kaxanu, këni rend ɓën ɗek: «Awa Kaxanu ayël nde yël këɓi ɓëte enëngwët ed ola el ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën, eni cotaxën aniyan and ɗal aŋ.»

End Amara and gër Aŋëcoŝ eŋ

19 And lawɷ̃ këno Ecen aŋ, arixëra banëɓi rixërand mbaŋ ɓësëfan ɓën xali ŝapërëra këni: ɓëjo gër ebar ed Fenisi, ɓëjo gër Ŝipër, ɓëjo ɓëte xali gër angol and Aŋëcoŝ, do kënëɓi sëfëtandëraxënd end Kaxanu eŋ Ɓëŝëwif ɓën fo.
20 Ɓarikan gër ɓër ŝapër bax ɓëjo, Ɓëŝipër do ɓër xaniw bax gër angol Siren hi bax na, ga ñat këni gër Aŋëcoŝ, felëra kënëɓi end Axwën Yesu eŋ Ɓëŝëwif ɓër kë wëlënd eyeyan ed Gërek ɓën, do nangën kënëɓi Atëfëtan andexëm aŋ.
21 Ga banëɓi felërand gë panga ind Axwën iŋ xwëtaxën banëɓi ɓëranjëm do yëlayara këni gër Axwën.

22 Ɓër gër Amara and gër Yerusalem ɓën wëlëx këni endey eŋo. Ata lawẽn këno
Barënabas exo ye gër Aŋëcoŝ.
23 And ñat ko aŋ, wat ko oyekax or Kaxanu ol gër ɓërëwẽak. Ga nëngandëra këŋo
na mbaŋ, ỹana ko këɓi felërand eni ɗëkaya gë emëkw el ɗek end Axwën eŋ.
24 Enimin Barënabas mbaŋ nënga baxo, moñëm ỹëm baxo gë Angoc Amënëk aŋ
do xwëta baŋo ɓëte mbaŋ Kaxanu. Ata ɓësëfan ɓër Axwën ɓën këni ỹëmbërëgund
gër Amara xali hi këni amëxwër atëm.
25 Ata Barënabas ye ko gër angol and Tarës eŋo calaraw Sol.
26 Ga sëk këŋo, wẽlaw këŋo gër Aŋëcoŝ. Na ri këni yer iniy iŋ ga kënëɓi sëyalira
end Axwën eŋ ɓela ɓëranjëm gër Amara aŋo. Ata na gër angol and Aŋëcoŝ ỹana
këni ɓela ɓën emac ed ɓësëfan el okërecеŋ.
27 Ɓakey ɓaŋo xaniraw bani gër Yerusalem ɓëlawẽnel do yow këni gër angol and
Aŋëcoŝ.
28 Gër enga endeɓën hi baxo ar këno wacënd Agabus an. Ga xani ko akey amat,
Angoc and Kaxanu aŋ fel këŋo exo deya mëne enjo etëm kë ñatëgu ɗek ebar el.
Enimin, ata ñatak mondako dëŋ and wun ko Këlod gër Rom aŋ.
29 Ata ɓësëfan ɓën xetan këɓi, ala kala gë er ŝot ko gë andiyen andexëm in, enëɓi
dëcara ɓëmaỹe ɓënd gër ebar ed Yude ɓëŋ.
30 Mondako ri bani. Ata er ɓar bani in yeli këni Barënabas gë Sol enëɓi pëxwënëx
ɓëlëngw ɓën.

12

End toro ind Ŝak do gë Piyer eŋ

1 Ata angwën aŋo, Erod ir wun bax gër ebar ed Yude sëra këɓi ɓërëmar gër Amara
and gër Yerusalem eɓi narëndëra.
2 Fel këɓi ocoroɗa ok eno ŋaŝ Ŝak, aɓinëm ar Ŝaŋ.
3 Ga wat ko mëne anëngan nëngan këɓi Ɓëŝëwif ɓën eŋo, lawẽn ko eno tëraw ɓëte
Piyer. Ɓakey ɓand ofëna or bani yambënd mburu ind gë lewir këm ɓaŋ hi bax.
4 Ga sëra këno, wẽla këno gër epëra. Eno nëkonaxën Piyer gër epëra, sana këɓi
ocoroɗa epëxw gë ocongiɓat, ŝetëndër këɓi ɓëmëxwër ɓënax, imëxwër kala ocoroɗa
onax. Er ỹandi baŋo eŋo kiti gër ogës od Ɓëŝëwif and kë xuca Ofëna or Apexa aŋ.
5 Awa mondako lëkaya bano Piyer gër epëra. Ɓarikan, ɓër gër Amara ɓën gë
eteyëta këm bano ŝalenënd.
6 Në ecan ɓayi bax Erod eŋo kiti Piyer. Ata mëŋ këŋo raŝënd gëmëɗ gër ed fokëra
këno gë ogweyele-gweyele oki, do ocoroɗa od ɓaŋo nëkonand ok: iɓat gand liw̃, ijo
gand ŝame, oko xaŝ këni gër ebët.
7 Ata ŝanayaw ko bërëxaɗët meleka ir Axwën do angoɓen aŋ ñoɓak lëf gër ed fëra
bano Piyer. Meleka in xëm këmo pa pa pa gër ambëɓ exo nëngëtaxën, re ko: «Kanil
aỹand!» Ata wëcëk ogweyele-gweyele od fokaxën bano gër otaxan ok.
8 Re ko meleka in: «Kapal enar endey eŋ do peɗal ɓapeɗ ɓaŋ.» Piyer ri ko ang fel
këŋo ak. Re ko ɓëte: «Ɗaɓayal gë acuɗ atëm andey aŋ do tëfawëye.»
9 Piyer ŝan ko do kwël sëfa këŋo. Ɓari er yëla baxo mëne alakeli ko lakelind, axo
nang bana mëne ang nëcët baŋo meleka ak ɗal dëŋ ex.
10 Xuca kënëɓi ocoroɗa ok, imëxwër iñanar iŋ do gë ikinëm iŋ, ñat këni gër epëra ed
dun. Epëra elo hi bax eni pelata ɗamana eni canaxën. Ata ga fërëtayak gë andexëm,
ŝan këni do sëf këni fëña ir gër angol. Ata Piyer nem këŋo ɓëɗ-ɓëɗ meleka in.
11 Piyer ga ɓakar këŋo na onden oŋ, re ko: «Gërëgako anëka fëni ke ɗal ex Axwën
an lawẽnëgu këŋo meleka irexëm in exe dacët gër otaxan od Erod do gër ɗek er bani
ŝënind ene di ɓulunda ir Ɓëŝëwif in.»

12 Ga fëni këŋo na eŋo, ye ko gër iciw̃ ind Mari, nëm ir Ŝaŋ, ar nëngwët bano
Marëk an. Fën ɓarër bani okërecеŋ odanjëm do bano ŝalenënd.
13 And sëmb ko Piyer gër ebët aŋ, sëka ko endënaw̃ end bano w̃acënd Roda exo
ɓaxët.
14 Ga xwita ko oniw̃ or Piyer ol, hër ko gë onënga fo reyax ko mëne Piyer kë
sëmbëgund gër ebët.
15 Yaka këno: «Wëj ba aŝen nde ŝen ki!» Ɓarikan mëŋ xemëna ko ko rend mëne
Piyer ex. Ɓën re këni: «Awa angoc andexëm aŋ ex.»
16 Amëd aŋo Piyer ko sëmbënd tuŋ gër ebët. Ga fërëtën këno, ŝaran këɓi xali ga
wat këno.
17 Ata gë ataxan aŋ fo Piyer fel këɓi eni cësinara, reya ko ɗek ang nëcëtëgu këŋo
Axwën gër epëra ak. Fel këɓi ɓëte enëɓi tëfëtan eŋo Ŝak do gë ɓëmaỹe ɓëŋ. Ata ga
ŝan ko na, ye ko kwël në eŝëxe.
18 Ga xeyëk, wonjok xali gër epëra. Ocoroɗa ok këni w̃ëkarënd ba feye exo Piyer.
19 Erod re ko eno calara, ɓari ano wat ex na. Ata re ko enëɓi mëkara ocoroɗa od
baŋo nëkonand Piyer ok do re ko enëɓi ɗaw̃. Ata Erod ga xani ko na gër ebar ed
Yude, ye ko kwël gër angol and Sesare. Fën xeyërax baŋo ɓakey ɓandanjëm.

End enemi ed Erod eŋ

20 Amëd aŋo, Erod axoỹën xoỹën baɓi ɓela ɓër lëg bax gër owar or Tir gë Sidoŋ
ɓën. Ɓarikan ɓën xetanëgu këɓi eno nëngaw. Ata ga xor këno Bëlasëtus, anëkona
ar aciw̃ and emun an, w̃a ko eɓi ɗaŋëta gër Erod eni wëlërëgu, gayik er bani yamb
in gër ebar edexëm bax xaniwënd.
21 Yatir akey and sana bani, Erod ga ỹaŋënaraw ko gë ɓanjëm ɓand owun ɓaŋ,
ỹëpa ko gër añëpara andexëm do ko yeyanënd.
22 Ata xeỹ këni ŝor ɓulunda in: «Oniw̃ olo or Kaxanu ex, ax gi ex na or ala! Oniw̃
olo or Kaxanu ex, ax gi ex na or ala!»
23 Ata na dëŋ meleka ir Axwën fëm këŋo Erod gayik ga w̃a baxo eno cëkw ang
Kaxanu fo. Ata ga fur këno oỹen, yamb këno kwël na fo, xali xoti ko.
24 Ɓarikan amëd aŋo kaŝ-kaŝ bax ỹañënd eyeyan ed Axwën Kaxanu el.
25 Barënabas gë Sol ga faỹ këni andiyen and eŋateli ed olaw̃ën gër Yerusalem aŋ,
ɓaka këni gër Aŋëcoŝ. Ata w̃ëlali këno Ŝaŋ, ar nëngwët bano Marëk an.

13

End ɗamana iỹanar ir Pol eŋ

1 Gër Amara and gër Aŋëcoŝ, ɓëlaw̃ënel do gë ɓësëyali hi bax na: Barënabas, gë
Simoŋ ir nëngwët bano Niger, gë Lusiyos Iɓësiren, gë Manayeŋ ar raf bani në er eɓat
gë Erod ir wun bax gër ebar ed Galile an, do gë Sol.
2 Akey amat ga ɓarër këni eno cale Axwën an, siw̃i këni. Ata Angoc Amënëk aŋ fel
këɓi: «Pitinëɓi Barënabas gë Sol eni ye gër andiyen and fana këmëni.»
3 Ga këni ñata etiw̃i el, ŝalen kënëɓi mokwëtan otaxan ok do seɓ kënëɓi ye këni.

End Barënabas do gë Sol eŋ

4 Ata Barënabas gë Sol, ga lëngweli këɓi Angoc Amënëk aŋ, ŝëla këni gër angol and
Selësi do w̃eɗëx këni kuluŋ in ond gër ebar ed Ŝipër oŋ.
5 Ga ñat këni gër angol and Salamin, ỹanax këni këni femërand eyeyan ed Kaxanu
el gër ɓaciw̃ ɓacaleya ɓand Ɓëŝëwif. Ŝaŋ Marëk ebax ariyenin areɓën an.
6 Ata ga ye këni cangët oŝir ol, ñat këni gër angol and Pafos. Sëkëx këno aŝaki
ar bano w̃acënd Bar Yesu. Aŝëwif ebaxo do baɓi yifand ɓela ɓën mëne alaw̃ënel ar
Kaxanu hi ko.

7 Do ala ajo na gër eyang ed gofërëner Serëŝus Polus hi baxo. Serëŝus Polus, ala ar
nangëra bax mbaŋ, hi baxo. Ga ỹandi këŋo gë oɓal osëm exo wël eyeyan ed Kaxanu
el, w̃ac këɓi Barënabas do gë Sol.
8 Ɓarikan Elimas, awejax an (mondako bani ñatelind ow̃ac orexëm ol) añëp baxo
ñëpënd end bani reyand Barënabas do gë Sol eŋ, do baxo ŝaland ang këŋo ri
gofërëner in exo ŋëp ekwëta ed Axwën el.
9 Ata Sol, mëŋ ar bano w̃acënd ɓëte Pol an, ga ỹëm ko gë Angoc Amënëk aŋ faɓ
këŋo tëliŋ awejax an, re ko:
10 «Wëj emëkw edey el er ỹëmëk wayët gë osit do gë owër. Asëñiw̃ ar ŝaɓucara hi
këy, arangoỹëra and ɗek end ŝenene end ex yo. Ay teɓ na nde etëb ed ɓapela ɓand
gwer-gwer ɓand Axwën el?
11 Gërëgako, awël nde: panga ind Axwën iŋ ki xëm, aŝiw̃ këy ŝiw̃ do ɓakey këy ri
watërëxe eñan eŋ.» Ataŋ Elimas ỹana ko ko nemërand do kwël faỹan këŋo oŝiw̃ ol.
Ga ko ŝenara këŋo ŝaland ala ar këŋo las.
12 And wat ko eŋo gofërëner aŋ, w̃a ko end Axwën eŋ. End sëyali bano eŋ lëk baŋo
gër emëkw.

End Pol do gë Barënabas gër Aŋëcoŝ ir Pisidi eŋ

13 Pol gë ɓër enga endexëm ɓën ga xani këni na gër Pafos, w̃eɗ këni kuluŋ in eni
yexën gër Perëŝ, gër ebar ed Paŋëfili. Ɓarikan Ŝaŋ Marëk seɓ këɓi do kwël wërëŝëta
ko gër Yerusalem.
14 Gër Perëŝ na, xucax këni xali ñat këni gër Aŋëcoŝ ir gër ebar ed Pisidi. Yatir akey
and eteyëta, lil këni gër aciw̃ acaleya and Ɓëŝëwif, do ỹëpa këni.
15 Ga fën këni gër akayëta and acariya do gër ɓand ɓëlaw̃ënel, ɓëlëngw ɓër aciw̃
acaleya ɓën re këni: «Ɓëmaỹe, angëmëne gë eyeyan ed kë xemënënd gër ekwëta hi
kën, deyayin.»
16 Ata xwiriŝ Pol, ga xwëŝa ko re ko: «Wën Ɓëyisërayel do wën ɓër ax gi ex na
Ɓëŝëwif ɓër këŋo fëɓënd Kaxanu ɓën, ɓaxëtine!
17 Kaxanu, mëŋ ar xwënëk ɓulunda ir Isërayel an, yata këɓi ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën.
Ga ŝënanën këɓi angwën and hi bani gër ebar ed Misëra aŋ, nëcëtëgu këɓi gë panga
indexëm iŋ.
18 Ẅëlaya këɓi në ɓëniy ofëxw onax gër ladawe.
19 Nemin këɓi ɓela ɓën ɓenëng ɓenjongëɓeki gër ebar ed Kanahaŋ do yël këɓo
oxwën or ebar ed edeɓën ol ɓiyi ɓulunda irexëm in,
20 xali nëkak në ɓëniy okeme onax gë ofëxw oco. Ata Kaxanu yël këɓi ɓëlëngw
ɓëxiti xali angwën and ɓëtëgu ko Samiyel, alaw̃ënel an.
21 Ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën xara këno Kaxanu eɓi yël emun. Ata yël këɓi Sawul, asëñiw̃
ar Kiŝ, ar andëw̃ëra and Beŋëŝame. Sawul wun ko ɓëniy ofëxw onax.
22 And lat këŋo gër owun Sawul aŋ, Kaxanu yata këŋo Dafid, ar reya baxo osede
olo an: “Wëno ŝala baŋo Dafid, asëñiw̃ ar Isayi an, ala ar ex ang emëkw edam an, ar
kë ri ɗek oñandi odam an.”
23 Ata gër andëw̃ëra and Dafid rëw̃ këno Yesu, ga ɓeya baxo Kaxanu alaw̃ëneli këɓi
law̃ëneliw Afexën ɓulunda ir Isërayel in.
24 Ɓamana exo yowaxënëgu Yesu, Ŝaŋ Batis bax femërand gër ɗek ɓulunda ir
Isërayel end xoɓuyi or enëngwët ed ola eŋ.
25 And baxo ñatand andiyen andexëm aŋ, Ŝaŋ Batis are baxo rend: “Wëno ame gi
ex na Afexën an, ang kën yëland ak. Ɓarikan në yow exo gand epoy edam, ar axe
ñap ex na me pët ogux od ɓapeɗ ɓandexëm ok.”
26 «Awa ɓëmaỹe, wën ɓosëñiw̃ ɓor Abëraxam do gë wën ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif
ɓër këŋo fëɓënd Kaxanu ɓën, Kaxanu ɓiyi ɗek law̃ëneliw këɓo eyeyan ed apexa elo.

27 Ɓarikan Ɓêŝëwif ɓër gër Yerusalem ɓën do gë ɓëlëngw ɓëreɓën ɓën aɓi pëni ex
na noŷo hi ko Yesu, ɓëte aɓi pëni ex na ɓend ŷëgw këni ɓëlaw̃ënel eŋ, xarak akey
and eteyëta kala këni fënënd gër cale ɓeŋo. Ɓend ŷëgw këni ɓëlaw̃ënel ɓeŋ ñata
këni and xiti këno Yesu aŋ.
28 Fel këno Pilat goferëner in, eŋo ɗaw̃ xarak mëŋ amena and këno law̃axën ano
wateli bana.
29 Mondako ñata këni ɗek er ŷëgw këni end Yesu in xali law̃ këno gër kërëwa. Ga
fedali këni eman eŋ, w̃ëxëta këŋo në ŷeg.
30 Ɓarikan Kaxanu xanin këŋo gër ecës.
31 Ŝanayaxëndëra këɓi ɓakey ɓandanjëm ɓër hi bax enga endexëm ɓën elod gër
ebar ed Galile, xali ñatëgu ko gër Yerusalem. Gërëgako ɓëjo ex otede odexëm ok gër
ɓulunda ir Isërayel.
32 Do ɓiyi këŋun nangënënd Atëfëtan aŋo: Kaxanu, er ɓeya baɓi ɓëxarëk ɓëreɓi
in,
33 këɓo rinënd gërëgako ɓiyi oɓaŝ oreɓën ol ga xanin këŋo Yesu gër ecës. Eŋo
ŷëgw këni gër Calemoñëw̃ gër atëngët akinëm:
“Wëj ex Asëñiw̃ën doro, wëno ex Sorix✡.”
34 Kaxanu are re baxo mëne axanin këŋo xanin Yesu gër ecës do eman endexëm eŋ
ax ɓayi na gër embër. Eŋo ŷëgw këni mëne Kaxanu re bax:
Ayël këmun yël er ɓeya bamo Dafid in,
Ew̃ënëk ex, er kën xwëta ex✡.
35 Are re ko ɓëte Kaxanu gër ed ŷëgw këni:
“Ar yata këyo an aẅënëk exo, ayo teɓ na exo bër✡.”
36 «Amëd and ɓayi baxo aɓëngw aŋ, Dafid ari baxo rind oñandi od Kaxanu ok.
Ɓarikan and ŝës ko aŋ, w̃ëxëta këno gër ed w̃ëxëta kënëɓi ɓëxarëk ɓërexëm, do wër
ko gër ŷeg.
37 Ɓari ar xanin këŋo Kaxanu gër ecës an, axo bër ex na.
38 Ɓëmaŷe, awa nangin mëne: paɓ gë Yesu Kërisët kën ŝot eteɓan ed ɓeñëŋënax
el, gayikwa gë etëf ed ɗek ɓeɓër rek acariya and Moyis el an kor ex na en gi ɓër
ŝenene.
39 Do ar xwëta këŋo Yesu an kë hind ar ŝenene. Ax gi ex na nde egi ed ɓër ŝenene
paɓ gë acariya and Moyis el ɓayik an kor bana?
40 Mëŋ ex titinayin këdi këŋun hi er ŷëgw këni ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu in:
41 “Wën ɓër kë yepënënd end Kaxanu ɓën, ɓaxëtine.
Caranëleŋun do capërin.
Ecarax end këme ri eŋ,
Ado enun tëfëtan yo, an kwëta na”.»
42 Pol gë ɓër enga endexëm ɓën ŝan këni na gër aciw̃ acaleya. Ɓër ɓaxët baɓi ɓën
xara kënëɓi eni ɓakaw enëɓi pelëra gaŝëxe, gë akey and eteyëta and kë ɓëtëgund
aŋ.
43 Ga këni ŝapër gër aciw̃ acaleya, and faŷ këni cale aŋ, Ɓêŝëwif ɓëranjëm do gë
ɓëŝalek kënëɓi laŋëtand Pol gë Barënabas. Ata Pol gë Barënabas ga këni xanarëra
gë ɓën, xor kënëɓi eni ma eni ɗëkaya end Kaxanu eŋ, mëŋ ar yël këɓi oyekax orexëm
an.
44 Ga ɓëtëguk akey and eteyëta aŋ, ɗek angol aŋ ɓarërëgu këni eni ɓaxët eyeyan
ed Axwën el.
45 Ɓêŝëwif ɓën ga wat kënëɓi amëxwër aŋ, yakëraxi këɓi xali. Ata ŷana këni na
këni ŝembëtënd end baxo reyand Pol eŋ do këni ŝirënd.

✡ **13:33 13.33** Calemoñëw̃ 2.7 ✡ **13:34 13.34** Esayi 55.3 ✡ **13:35 13.35** Calemoñëw̃ 16.10

46 Pol gë Barënabas fel kënëƀi kerët: «Wën Ƀëŝëwif ƀën yata baŋun pere Kaxanu eŋun nangën eyeyan edexëm el. Ƀarikan ga xey këŋun ako en ƀaxët, gë andewën dëŋ lëcaya kën aniyan and din aŋ. Gërëgako ƀiyi ƀela ƀër ax gi ex na Ƀëŝëwif këmëni ỹana mëni pelërand.
47 Er këmi rind ƀiyi ijo, Axwën an fel baƀi eni dind ƀulunda ir Isërayel in and re baxo:
“Wëj yata këmi ey gi angoƀen and ƀenëng ƀecëxe aŋ
Ey pemërand apexa aŋ xali gër ed sëlëk ebar✡.”»
48 Ata ƀër ax gi ex na Ƀëŝëwif ƀën këƀi nëngandërand ga këni wël eŋo, do këni ŝëkwënd eyeyan ed Axwën el. Ƀek ƀër yata këƀi Kaxanu eni cot aniyan and din ƀën wa këni end Yesu eŋ.
49 Ata ƀela ƀën mondako wëlëra këni eyeyan ed Axwën el ƈek ebar ed Pisidi el.
50 Ƀarikan Ƀëŝëwif ƀën ŝoñ kënëƀi ƀësoxari ƀër gapak ƀëŝalek ƀën, gë ƀëlëngw ƀër angol ƀën, enëƀi dixëra Pol gë Barënabas do enëƀi ŋwỹaỹ eni can ebar edeƀën el.
51 Enëƀi cëndënaxën ƀëjo, Pol gë Barënabas fepe këni obar od lëka bax gër osapar ok eni canaxën ebar elo, do ye këni kwël gër Ikoñom*.
52 Ata ƀësëfan ƀën ƈek ebani onënga ol do ỹëmëra bani gë Angoc Amënëk aŋ.

14

End Pol do gë Barënabas gër Ikoñom eŋ

1 Pol gë Barënabas ga ñat këni gër Ikoñom, ye këni ƀëte gër aciw̃ acaleya and Ƀëŝëwif yatir akey and eteyëta. Ga xamën këni eyeyan el, ƀëranjëm gër amëxwër and Ƀëŝëwif do gë ƀër ani gi ex na Ƀëŝëwif wa këni end Yesu eŋ.
2 Ata Ƀëŝëwif ƀër xey baƀi eni ma end Yesu ƀën ŝoñ kënëƀi ƀër ax gi ex na Ƀëŝëwif ƀën enëƀi yëlan eñëŋënax ƀëmaỹe ƀëŋ, Pol do gë Barënabas.
3 Ƀarikan mbaŋ nëka bani na gër Ikoñom. Axwën an xayaxën bano mëŋ xemënaxën bani epemëran ed end Kaxanu el gë anjiỹ këm. Yama Axwën an ga baƀi yëlënd nde oyekax orexëm ol mëŋ bani rixënënd ƀecarax do gë ƀecërëcaxik eni nangëraxën ƀela ƀën mëne end këni reyand eŋ ƈal dëŋ ex.
4 Ata angol aŋ ƈek xucarëra këƀi: ƀëjo ƀar këni gë Ƀëŝëwif ƀën, ƀëjo gë Pol do gë Barënabas, oparëxanda ok.
5 Ƀëŝëwif ƀën, gë ƀër ax gi ex na Ƀëŝëwif ƀër ƀar bani ƀën, do gë ƀëlëngw ƀëreƀën ƀën xetan këƀi enëƀi mereli Pol gë Barënabas do enëƀi pëtëra gë oxaỹ xali eni cës.
6 Ƀarikan ƀën ga wata këni eŋo, hër këni gër ƀangol ƀand ebar ed Likawoni: gër Lisëtër, gër Derëb, do gër ƀand ler ler.
7 Fën femërax bani ƀëte Atëfëtan and Yesu aŋ.

End Pol do gë Barënabas gër Lisëtër eŋ

8 Gër angol and Lisëtër, ala hi baxëna arëgoƀo, mondako rëw̃ bano do elod axo yexëra bana.
9 Ata akey amat këŋo ƀaxëtënd Pol ga këƀi felëra end Kaxanu eŋ. Pol ga faƀ këŋo ala ajo, wat ko mëne axor ko xor exo pak gayik axwëta xwëta këŋo Kaxanu.
10 Ata xeỹ ko: «Wëj kanil!» Ataŋ xani ko xwiriŝ ala ajo do ko yexërand.
11 Ga wat këni er ri baxo Pol in, amëxwër aŋ xeỹ këni gë eyeyan edeƀën: «Ƀangoc wa nëngwëtawëk ƀela do fedaw këni gër ndeƀi ro.»
12 Ata nëngwët kënëƀi omac ok: Barënabas këno wacënd Sës do Pol Erëmes gayik mëŋ bax yeyanënd.

✡ **13:47 13.47** Esayi 49.6 * **13:51 13.51** Axwën Yesu fel baƀi oparëxanda odexëm ok eni pepend obar od lëkak gër osapar oreƀën oŋ gër ed këni ñëp ƀela ƀën enëƀi ƀaxët in.

13 Ata ga bax eɗaŝ ed Sës el ler angol, alaŝ an ỹaŋëndëraw këɓi gë opëtëfët ogaŝ do lasëgu këɓi na gër ebët ga ỹandi këɓi mëŋ gë amëxwër aŋ enëɓi ŋaŝën ŝaɗaxa Barënabas gë Pol.
14 Oparëxanda ok and wël këni eŋo aŋ, ñes këni ɓanjëm ɓandeɓën ɓaŋ, w̃ara këni mërëxand ir amëxwër do kënëɓi rend ɓela ɓën:
15 Lawo ɓën inew̃a kën rixënënd eŋo? Ɓiyi ɓëte ɓela fo hi këmi ang wën ak, ami gi ex na ɗe ɓangoc. Er yow këmi mun nangën Atëfëtan aŋ, en ɗapaxën ɓeɓër gë ofëcak këm ɓëjo, do eno calexënënd Kaxanu, mëŋ ar gë aniyan an, mëŋ ar rik orën gë ebar an, mëŋ ar rik angwëngw aŋ do gë ɗek ɓeɓër ex polo an.
16 Akarëk aŋ, Kaxanu aseɓ seɓ baɓi ɗek ɓela ɓën eni dind enëng kala ang këni yëland ak.
17 Ɓarikan axo teɓ bana, emasinayan el paɓ gë ɓenjekax ɓend këɓi rinënd ɓela ɓeŋ. Gako wën ayël këŋun yëlënd tëɓ iŋ, gë eyamb ed kën xanand gë ekol el, do gë onënga ol gër ow̃ëkw orewën.
18 Gë ojaw̃ fo xor banëɓi ɓela ɓëjo gë end bani yeyanënd eŋ, xali seɓ këni eŋaŝën ŝaɗaxa el.
19 Ata ga ñatëgu këni Ɓëŝëwif ɓër gër ɓangol ɓand Aŋëcoŝ do gë Ikoñom ɓën, ŝoñ kënëɓi ɓër gër Lisëtër ɓën enëɓi pëtëra. Ga fëtëra këno xali Pol, xëx këno do nëcët këno angol aŋ, ga bani yëland anëka ŝës ko.
20 Ɓarikan ga xeta këno ɓësëfan ɓën, xani ko, do ɓaka ko gër angol. Ga xeyëk, Pol gë Barënabas sëfër këni ond gër angol and Derëb oŋ.

End Pol gë Barënabas gër Aŋëcoŝ ir gër Siri eŋ

21 Ga faỹ këni epemëra ed Atëfëtan el na gër angol aŋo, do ga ri kënëɓi ɓëranjëm ɓësëfan ɓër Yesu, Pol do gë Barënabas ɓaka këni end ɓangol ɓand Lisëtër gë Ikoñom eŋ, do kwël w̃aỹix këni gër Aŋëcoŝ.
22 Ata xemëndërax kënëɓi tar fëña in ɓësëfan ɓën do xara kënëɓi eni kemënali ekwëta ed Axwën el. Fel kënëɓi mëne ar w̃ak end Yesu an, ax mënd ex na exo ɗil gër owun or Kaxanu toro këm.
23 Pol gë Barënabas sanan kënëɓi ɓëlëngw gër ɓamara ɓandeɓën do ga ñata këni etiw̃i el, ŝalen kënëɓi. Do ɗamana eni yexën seɓ kënëɓi gër otaxan Axwën ar xwëta këno an.
24 Ga xucak eŋo, ye këni cangët ebar Pisidi el do ñat këni gër ed Paŋëfili.
25 And femëra këni eyeyan ed Kaxanu el gër angol and Perës aŋ, ŝëlax këni gër Atali, ler gër ɓëŋa ir angwëngw.
26 Fën w̃eɗëx bani kuluŋ in, do ɓaka këni kwël gër Aŋëcoŝ, gër ed xaran banëɓi oyekax or Kaxanu ol ɗamana eni yexën gër andiyen and riw bani.
27 Ga ñat këni, ɓar kënëɓi Amara aŋ, do sëfëtandëra kënëɓi ɗek er ri ko Kaxanu paɓ gë ɓën in do ang fërëtën këɓi ebët el ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën eno kwëta Axwën Yesu.
28 Ata mbaŋ nëka bani na gë ɓësëfan ɓër hi bax na ɓën.

15

End apeda and gër Yerusalem eŋ

1 Ɓela xaniw baxëna gër ebar ed Yude do yow këni gër Amara and gër Aŋëcoŝ. Ata ga kënëɓi sëỹalira ɓëmaỹe ɓëŋ këni rend: «Angëmëne wën anun kac ex na, ang rëpëk gër acariya and Moyis ak, an kor na en pex.»
2 Ga ñëp këni eŋo Pol gë Barënabas, ŝampëre këni xali gë ɓëjo. Xetan këɓi ɗek Amara aŋ enëɓi ɗaw̃ën Pol gë Barënabas gë ɓëmaỹe ɓëndëmar eni ye eni wëlërëgu gë oparëxanda ok do gë ɓëlëngw ɓën yaŋ gër Yerusalem.

3 Ata ƀër gër Amara ƀën yëlëra kënëƀi ƀërolaw̃ën ƀën er bax eni yambëxënd gër ƈamana in. Ga ye këni xuca end ebar ed Fenisi do gë ed Samari eŋ, këni reyaraxënd end ƀela ƀër ax gi ex na Ƀêŝëwif ƀër xwëta baŋo Axwën eŋ. Do ƈek ƀëmaỹe ƀënd bax wël eŋo ƀëŋ mbaŋ baƀi nëngandërand.
4 Ga ñat këni gër Yerusalem xaca kënëƀi Amara aŋ, gë oparëxanda ok, do gë ƀëlëngw ƀën. Ata ƀërolaw̃ën ƀën sëfëtandëra kënëƀi ƈek er ri ko Kaxanu paƀ gë ƀën in.
5 Ƀarikan ga xani këni na ƀër enga end Ofariseŋ od w̃a bax end Yesu ƀën, këni rend: «Kacëlenëƀi ƈe ƀësoŝan ƀër ax gi ex na Ƀêŝëwif ƀër ex ƀësëfan ƀën do pelinëƀi eni tëfënd acariya and Moyis aŋ.»
6 Ata oparëxanda ok gë ƀëlëngw ƀën ƀarër këni eni ketën endey eŋo.
7 Ga fëtëk ongeỹër, xani ko xwiriŝ Piyer ko rend: «Ƀëmaỹe anang nang kën mëne wëno Aŝëwif yata ke Kaxanu elod gër ỹanar eni wëlaxën gër etëỹ edam Atëfëtan and Yesu aŋ ƀër ƀenëng ƀecëxe ƀën. Aƀaxët këni ƀaxëtënd Atëfëtan aŋ do këni w̃and.
8 Do Kaxanu, mëŋ ar kë nangënd er ex gër emëkw ed ala in, areya reya ko mëne ƀër ax gi ex na Ƀêŝëwif ƀën aw̃a w̃a këni, ga yël këƀi Angoc Amënëk aŋ ang yël këƀo ƀiyi ak eƀo masinaxën mëne aƀi cus ex na.
9 Epitëndër axo di ex na ed gë ƀiyi do gë ƀën, gayikako aw̃ënën w̃ënën ko ow̃ëkw oreƀën oŋ ga xwëta këno, epitëndërënd ed gë ƀiyi gë ƀën ax bo ex na.
10 Awa gërëgako, inew̃a këno ỹanaxënënd Kaxanu ga kënëƀi nëỹalind ako ƀësëfan ƀën oxaƈac or sëkwan këne ƀiyi gë ƀëxarëk ƀëreƀi ol?
11 Ecëñëxët këren di ƈe gayikako ƀiyi gë ƀën paƀ gë oyekax or Axwën Yesu ol w̃a këne mëne afex fex këne.»
12 Ata ŝësinara këni ƈek ang ƀarërëgu bani ak. Ƀaxët kënëƀi Barënabas gë Pol ga këni reya ƀecarax gë ƀërëcaxik ƀend ri ko Kaxanu ƀeŋ paƀ gë ƀën gër owar or ƀër ax gi ex na Ƀêŝëwif.
13 And ŝësina këni aŋ, Ŝak re ko: «Ƀëmaỹe, ƀaxëtine!
14 Simoŋ areya reya ko mëne añanar sana këƀi Kaxanu ƀër kë hi ƀulunda ir ow̃ac orexëm ƀën.
15 Ata end reya ko eŋo moped fedëk gë end re këni ƀëlaw̃ënel eŋ. Ga ỹëgw këni mëne Kaxanu rek:
16 “And kë nëkana aŋ, aƀakaw këme ƀakaw.
Axanin këme xanin aner and Dafid and wëcëk aŋ.
Axanin këme xanin ƀameŋ ƀand wëcëk ƀaŋ
17 Mëŋ këne ŝalaxën wëno Axwën an ƀela ƀër ƀayik ƀën,
Iyo ƈek ƀenëng ƀend ƀela ƀend kë ŝalend gër ow̃ac oram.
Mondako re ko Axwën an,
18 mëŋ ar rik ƀeỹ ƀër hik monang elod din ir din ƀeŋ✡.”
19 «Wëno cëŋ er ỹapan ke mëne kërenëƀe cëndën ex na ƀër ax gi ex na Ƀêŝëwif ƀër këŋo ŝalend Kaxanu ƀën.
20 Ƀarikan ñëgwën ƀene kayëta eni nangaxën mëne afo eni kwëỹëtand ƀemuyaraxik ƀend olaŝ ƀeŋ, gë asëk alakirand fo in, gë eyamb ed ow̃acar or ŝësëk ŋaŝërëxe ol, do gë eyamb ed oŝat el.
21 Ƀela ƀën wa elod akarëk aŋ awël këni wëlënd acariya and Moyis aŋ ga këni femërand angol kala yatir akey and eteyëta gër ƀaciw̃ ƀacaleya ƀandeƀi.»

End kayëta ir ƀenëng ƀecëxe eŋ

22 Ata oparëxanda ok gë ƀëlëngw ƀën do ƈek Amara aŋ xetan këƀi enëƀi tana na gër ndeƀën ƀër kënëƀi lawën gër Anëcoŝ eni tëfër gë Pol do gë Barënabas. Ata sana kënëƀi ƀëmaỹe ƀënd fëƀ kënëƀi: Yud, ar nëngwët bano Barësabas an do gë Silas.

✡ **15:18 15.18** Amos 9.11-12

23 Fëxwën kënëßi kayëta ir ỹëgw bani mondako: «Ɓiyi ßëmaỹe ßëndewën ßëŋ, gë oparëxanda ok, do gë ßëlëngw ßën, këŋun ŝëmand wën ßëmaỹe ßënd ax gi ex na Ɓëŝëwif, wën ßër ex gër Aŋëcoŝ do gër owar Siri gë Silisi ßën.
24 Awëlati wëlati këmi mëne në end osëyali or ßela ßër gër ndeßi ro wëlandëraxën këŋun gër owẽëkw orewën, xarak ßiyi amëni ɗawẽnëli ex na.
25 Mëŋ ex, ßiyi ỹapanëli këßo mëne aye yek mëni tana ßela ßër këmëni lawẽnëli eni tëfërëli gë Barënabas do gë Pol, ßën ßër ex ßëmaỹe ßënd pëlot gër ojomb odeßi ßëŋ.
26 Ɓën lëxwayak në end owẽac or Axwën areßi Yesu Këriset.
27 Awa Yud do gë Silas lawẽnëli këmëni, gër etëỹ edeßën kën wël end ỹëgw këmi gër kayëta eŋ.
28 Enimin Angoc Amënëk aŋ do gë ßiyi ỹapanëli këßo mëne ßayil ex er ỹapëk in fo, këremun ɗëßin na edëß ecëxe.
29 Mëŋ ex, kwëỹëtayindën ỹas er owẽacar or kënëßi ñaŝënd gër olaŝ eŋ, gë eyamb ed oŝat el, gë ỹas er owẽacar or ŝësëk ŋaŝërëxe eŋ, do gë asëk alakirand fo in. Ɓeŋo kën seß. Ɓon ŝëma këmun.»
30 Ɓërolawẽn ßën ye këni ond gër Aŋëcoŝ oŋ. Ga ñat këni, wẽac kënëßi ßërëwẽak ßën do fëxwënëx kënëßi kayëta in.
31 And fën këni kayëta aŋ, nëngandëra këßi xali gayik er ỹëgw këni in axem xemën baßi gër ekwëta.
32 Yud gë Silas ßër ebax ßën dëŋ ßëlawẽnel, xemëndëra kënëßi ßëmaỹe ßëŋ gër ekwëta gë eyeyan ed mbaŋ.
33 Ga xeyëra këßi na gër Aŋëcoŝ, felar këni gë onënga fo gë ßëmaỹe ßëŋ eni ßakaxën gë emëkw eyemax gër ßër lawẽnëgu baßi.
34 [Ɓarikan, Silas sana ko exo ßayi na gër Aŋëcoŝ.]
35 Mondako xeyëra baßi Pol gë Barënabas na gër Aŋëcoŝ. Ata ßën gë ßëlëngw ßëŝëxe ßëranjëm asëyalira banëßi asëyalirand Amara aŋ eyeyan ed Axwën el do afemëra bani femërand ßëte Atëfëtan andexëm aŋ.

End ɗamana ixinëm ir Pol eŋ

36 And xucak ßakey aŋ, Pol fel këŋo Barënabas: «Nënga ßeye tan ßëmaỹe ßëŋ ɗek gër ßangol ßand sëfëtaraw ke end Axwën eŋ, ata ke nange ba mondake hi këni.»
37 Ata Barënabas ỹandi këŋo eŋo mëlali Ŝaŋ ir nëngwët bano Marëk.
38 Eno mëlali ar ŝapaya bax elod gër ebar ed Paŋëfili an, ar ỹaŋëta baßi gër andiyen andeßën an, Pol aŋo ñapan bana.
39 Gë endey eŋo mbaŋ xucar baßi, ata ŝapër këni. Barënabas ye këni gë Marëk ond gër ebar ed Ŝipër oŋ.
40 Pol sana këŋo Silas, ßëmaỹe ßëŋ ga xarandëra kënëßi oyekax or Axwën ol, kwël ye këni.
41 Ye këni cangët ebar ed Siri el do gë ed Silisi el. Ɓër gër ßamara ßën banëßi xemëndërand gër ekwëta.

16

End Pol do gë Timote eŋ

1 Ata Pol ñat ko gër angol and Derëb do xucax ko gër and Lisëtër. Fën sëkëx këno asëfan ar Yesu ar bano wẽacënd Timote. Nëm Aŝëwif ebaxo, do sëm Agërek.
2 Ɓëmaỹe ßënd gër Amara and gër Lisëtër ßëŋ, do gë ßënd gër and Ikoñom ßëŋ, areya bani reyand mëne Timote ar ŝenene ex.
3 Ata Pol ỹandi këŋo exo gi ar enga endexëm. Xac këŋo në end Ɓëŝëwif ßër lëg bax gër ebar elo eŋ gayik ßën anang nang bani mëne sëm ir Timote Agërek ebax.

4 Pol gë ɓër enga endexëm ɓën këni yexërand gë angol gë angol. Ɓend re këni oparëxanda do gë ɓëlëngw ɓër gër Yerusalem ɓeŋ banëɓi sëfëtandërand ɓësëfan ɓën eni tëfaxën.
5 Do ɓela ɓër gër ɓamara ɓën kwël bani xemënand gër ekwëta do bani ỹëmbërënd gë akey gë akey.

End lakeli ir Pol eŋ

6 Angoc Amënëk aŋ aŋo teɓ bana Pol exo pemëra eyeyan ed Kaxanu el gër ebar ed Asi. Ata mëŋ gë ɓër enga endexëm ɓën ye këni cangët ebar ed Fërisi el do gë ed Galasi el.
7 Ga ñat këni ler gër ebar ed Misi, xacërax këɓi eni ye gër ed Bitini, ɓari Angoc and Yesu aŋ aɓi teɓ bana eni ye.
8 Xucax këni gër ebar ed Misi, do ŝëlax këni gër Tërowas, gër ɓëŋa ir angwëngw.
9 Ata gëmëɗ, Pol wat këŋo në lakeli ala ar lëg bax gër ebar ed Masedëwan ga këŋo xara: «Këla, yow ir ebar ed Masedëwan in, eyëɓo dëca!»
10 Gë lakeli ir Pol ijo fëni këɓo mëne Kaxanu anëka ỹandi këŋo mëni nangën Atëfëtan and Yesu aŋ ɓela ɓër gër ebar ed Masedëwan ɓën. Ataŋ ŝala këmi ang këmi ri mi yexën fën ak.

End Pol do gë Lidi eŋ

11 And xani këmi na gër Tërowas aŋ xuca këmi gë kuluŋ in ŝëw̃, ond gër Samotëras oŋ do ñat këmi në ecan ijo gër Neyapolis.
12 Na xani këmi do xuca këmi ond gër Filip oŋ. Angol and Filip aŋ hi bax atëm and gër ebar ed Masedëwan aŋ do xwën bani Ɓërom ɓën. Fën xeyërax baɓo.
13 Ata yatir akey and eteyëta, ŝan këmi angol aŋ, do ye këmi ler në lar, gër ed yëla bami fën këni ŝalend Ɓëŝëwif ɓën. Ga ỹëpa këmi, felëra këmëni end Kaxanu eŋ ɓësoxari ɓër fedër bax ɓën.
14 Do asoxari hi bax na na do bano w̃acënd Lidi, afan ar ɓanjëm ɓambarax, ar ɓaŋo ŝalend Kaxanu, do ar xaniw bax gër angol and Catir. Gë oɓal osëm baxo ɓaxëtënd gayik Axwën an fëɗëtën baŋo onden oŋ. Ata w̃a ko er baxo sëfëtënd Pol in.
15 And w̃a këni do ɓuyi kënëɓi mëŋ gë ɓër ekun edexëm aŋ, w̃ac këɓo do re ko: «Angëmëne ayëla yëla kën mëne enim xwëta këmo Axwën an, ŋatëne gër ndeɓi xali yatir kën xuca.» Mondako nëỹali baɓo xali w̃a këmi.

End Pol do gë Silas gër epëra eŋ

16 Akey amat ga këmi ye gër ed këmi ŝalerand, fed këmi gë endënaw̃ end lil baŋo angoc and oŝaki. Aŝakin baɓi ŝakinënd ɓela ɓën do bano ŝotëraxënënd koɗi ir mbaŋ ɓëxwën ɓërexëm ɓën.
17 Ata ga këɓo sëfa, ɓiyi do gë Pol, ko xeỹënd: «Ɓela ɓëjo ɓëriyenin ɓër Kaxanu, mëŋ ar hik yaŋ gër orën exëni, fëña ir Apexa in kënun nangënënd.»
18 Mondako ri baxo ɓakey ɓandanjëm. Ata ga xëñ këŋo Pol fel këŋo angoc aŋ: «Ga re këme gër ow̃ac or Yesu Kërisët, canël gër endënaw̃ eŋo.» Ataŋ ŝan ko angoc aŋ.
19 Ga wat këni ɓëxwën ɓër endënaw̃ eŋo ɓën mëne ax bo na ga këno ŝotëraxën, sëra kënëɓi Pol gë Silas, do w̃ëla kënëɓi gër yangana ir angol enëɓi kitix ɓëlëngw ɓën.
20 Ga ñateli kënëɓi gër ɓëxiti re këni: «Ɓela ɓëjo kë wonjonënd angol andeɓi aŋ, Ɓëŝëwif exëni
21 do kënëɓi sëyalirand ɓela ɓën ɓacariya ɓand ax ñap ex na ene wële do ene tëfe ɓiyi ɓër hi këne gër owun or Rom ɓën.»
22 Ata amëxwër aŋ w̃erinaw këni ɓëte, ɓëxiti ɓën fel kënëɓi enëɓi cuɗëtëra Pol gë Silas do enëɓi cew̃ëra.
23 Ga ŝew̃ëra kënëɓi xali xurik, w̃ëla kënëɓi gër epëra do fel këno anëkona an eɓi titinalind aye.

24 Ata ga wël ko eŋo, anëkona an w̃ëla këɓi lengwe lëf gër epëra do fokeli ko osapar oreɓën gë osëx osiɓax.
25 Emëɗ ekarëk el, Pol gë Silas këni ŝalend do këno yasënd Kaxanu, ɓandepëra ɓaŋ kënëɓi ɓaxëtënd.
26 Ata ñatëguk bërëxaɗët andëgël and ebar: edëɗa ed aciw̃ and epëra el, ŝangënak, ataŋ na dëŋ, ɗek owët oŋ fërëtayarak, do ogweyele-gweyele od fokëraxën banëɓi ɓandepëra ok xotirak.
27 Anëkona an nëngëta ko, and wat ko owët wafërëluŋ aŋ, reg ko duxuma in gër acëmar. Exo ɗaw̃aya ỹandi baŋo ga baxo yëland anëka hër këni ɓandepëra ɓaŋ.
28 Nand exo kwëŝaya na xeỹëgu ko Pol: «Ali, kërey kwëŝaya na, ɓiyi ɗek ro ɓayi këmi.»
29 Ata anëkona ar ɓandepëra an xaraw ko lambo. Hërëgu ko lapaya ko mo poxi gër osapar or Pol gë Silas do ko rëgënd anjiỹ aŋ.
30 Nëcët këɓi fac w̃ëkax këɓi: «Ɓësoŝan, inew̃a këme ri me pexaxën?»
31 Pol ɓën yaka këŋo: «Kwëtalo Axwën Yesu, ata kën fex wëj do gë ekun edey el.»
32 Felëra kënëɓi end Axwën eŋ mëŋ gë ɓër ekun edexëm ɓën.
33 Kwël gëmëɗ fo w̃ëla këɓi anëkona ar ɓandepëra an do xorax këɓi ed sembaỹëra bani el. Ata Pol gë Silas ɓuyi kënëɓi mëŋ gë ɓër ekun edexëm ɓën.
34 W̃ëla këɓi yaŋ gër iciw̃ indexëm do lëɓax këɓi. Anëngandëra nëngandëra baɓi end ga w̃a këni end Kaxanu eŋ mëŋ gë ɓër ekun edexëm ɓën.
35 Ga xeyëk, ɓëxiti ɓën law̃ën kënëɓi ocoroɗa eno pel anëkona an eɓi teɓët ɓela ɓëjo.
36 Anëkona an ñateli ko endey eŋ gër Pol, re ko: «Ɓëxiti ɓën ga re këni mun teɓët. Awa gërëgako canin en ye gë emëkw eyemax.»
37 Ɓarikan Pol yaka këɓi ocoroɗa ok: «Yama ga ŝew̃ëra kënëɓo wat-wat gë ɓela nde ɗamana enëɓo përaxën kitirëxe ɓiyi ɓër xwën këɓo owun or Rom ɓën do ỹandi këɓi enëɓo teɓët yir. Yowëlexëni ɓën dëŋ enëɓo teɓët.»
38 Ocoroɗa ok ñateli këni eyaka elo gër ɓëxiti. Ata yëdara këni ga nang këni Ɓërom exëni.
39 Yow këni, w̃ëka këni mëne Pol gë Silas enëɓi teɓan. Ata kwël seɓët kënëɓi do xara kënëɓi eni can angol aŋ.
40 And ŝan këni gër epëra aŋ, w̃aỹi këni gër iciw̃ ind Lidi. And wat kënëɓi ɓëmaỹe aŋ, xemëndëra kënëɓi do kwël ye këni.

17

End Pol do gë Silas gër Tesalonik eŋ

1 Pol gë Silas ga këni ye, xuca këni ir owar or Amëfipolis do gë Apolini in ñataxën këni gër Tesalonik, gër ed hi bani Ɓëŝëwif ɓën gë aciw̃ acaleya.
2 Ata ang w̃ër ɓaŋo ak, Pol ye ko gër cale. Akey and eteyëta kala xali sëkëk oɗoxo otas, bani xanarërand ɓend rek Oñëgw Omënëk ɓeŋ gë ɓela ɓër bax ɓarërëgund na ɓën.
3 Afelëra baɓi felërand eɓi pëni mëne Afexën an asoro bax exo toro xali eno ɗaw̃, ɓarikan exo kani gër ecës. Are re baxo ɓëte: «Do Yesu ir këmun sëfëtand ijo, mëŋ ex Afexën an.»
4 Ata Ɓëŝëwif ɓërëmar do gë ɓëŝalek ɓër ani gi ex na Ɓëŝëwif ɓëranjëm xor kënëɓi w̃a këni end Yesu eŋ, do sëf kënëɓi Pol gë Silas. Aw̃a w̃a bani ɓëte ɓësoxari ɓër gapak ɓëranjëm.
5 Ɓarikan ga yakëraxi këɓi na Ɓëŝëwif ɓërëmar, ɓar kënëɓi ɓëŝëxwëpëtaxik, ɓëmëxwër ɓëmëxwër gër opëña xali wonjok angol aŋ. Ɓela ɓëjo ye këni gër iciw̃ ind Yasoŋ gër ocal od Pol gë Silas enëɓi mëla gër ed ɓarërëgu këni do enëɓi kitix.

6 Ga nema kënëɓi, sëra kënëɓi Yasoŋ do gë ɓëmaỹe ɓëndëmar, w̃ëla kënëɓi gër ɓemun ɓend gër angol do ga kënëɓi lëxw këni rend: «Ɗër wëlëk ɗek ebar ɓën yowëk gër angol andeɓi ro,
7 do Yasoŋ xwëtaya këɓi. Ɓela ɓëjo ɗek kë rend mëne ar këno w̃acënd Yesu an ex emun endeɓën eŋ mëŋ ɓayik ani pëɓënd na ɓacariya ɓand Sesar ɓaŋ.»
8 Eyeyan elo, wëlëk onden ond ɓela ɓër ɓarërëgu bax na ɓën do gë ond ɓemun oŋ, nang këni mëne endey eŋo ecëmuk dëŋ ex.
9 Enëɓi teɓëtaxën Yasoŋ gë ɓër sëra banëɓi gë mëŋ ɓën, afo ga nëcët këni kodî.

End Pol gë Silas gër Bere eŋ

10 Ɓëmaỹe ɓëŋ fel kënëɓi Pol gë Silas eni naw̃a gëmëɗ do kwël eni ye gër Bere. Sam ga ñat këni, lil këni gër aciw̃ acaleya and Ɓêŝëwif.
11 Ɓêŝëwif ɓër gër Bere na ɓën nënga baɓi onden oŋ nëmëc gë ɓër gër Tesalonik ɓën. Ɓën ataŋ gë oɓal osëm bani ɓaxëtënd eyeyan ed Kaxanu el. Key yo key bani w̃ëkarënd end Oñëgw Omënëk od bani fënënd eŋ eni kamanaxën ba er kënëɓi felënd in go dëŋ ex.
12 Ata mbaŋ hi bani ɓela ɓër w̃a bax end Yesu ɓën. Na fo bani ɓësoxari ɓëgërek ɓër gapak do gë ɓësoŝan ɓëranjëm.
13 Ɓarikan and nangëgu këni Ɓêŝëwif ɓër gër Tesalonik aŋ mëne Pol në pelëraɓi end Kaxanu eŋ gër Bere, yow këni enëɓi coñ ɓela ɓën eno takëreli.
14 Ata ɓëmaỹe ɓëŋ naw̃ali këno ataŋ Pol exo ye gand ɓëŋa ir angwëngw, ɓarikan Silas do gë Timote ɓayi këni na.
15 Ɓër laŋëta ɓaŋo Pol ɓën w̃ëla këno xali gër angol and Aten. Ata ga këni wërêŝëta, Pol law̃ën këɓi enëɓi pelëx Silas gë Timote eno tëfëgu ataŋ ataŋ.

End Pol gër angol and Aten eŋ

16 And baɓi ŝënind Silas gë Timote gër Aten aŋ, Pol wëlandëra këŋo gër onden ondexëm ga ko wat angol aŋ yer olaŝ fo.
17 End Kaxanu eŋ bani xanarërand gë ɓela ɓën: gë Ɓêŝëwif ɓën do gë ɓêŝalek ɓën, gër aciw̃ acaleya andeɓën, do key yo key gë ɓër bani fedëra gër yangana ir angol ɓën.
18 Fed këni akey amat Pol gë ɓësëyali ɓër ɓend Epikur ɓën, do gë ɓër ɓend Sëtoyi ɓën, këni xanarërand. Ata ɓërëmar aw̃ëkar bani w̃ëkarënd: «Ine ko rend ar xorëk eyeyan ajo?» Ɓëjo yaka këni: «Ajo er këɓo wëndanënd mëne ɓend cale ind ɓangoc ɓanangërëx ko femërand.» Enimin Pol end Atëfëtan and Yesu eŋ do gë end ekani ed gër ecës eŋ baɓi sëfëtandërand.
19 Ata w̃ëla këno Pol gër ɓëlëngw ɓër bax fedërënd gër Ayeropaŝ. Ga ñateli këno w̃ëka këno: «Axor nde këmi xor ɓiyi mi nang osëyali oxaŝax or këyëɓi sëyalirand ɓela olo? 20 Ɓend këmi wëlelind ɓeŋo mocaraxi ŝaraxik. Awa ɓiyi aỹandi ỹandi këɓo ɗe mi nang er ex in.»
21 Er bani xwëndand Ɓëhaten ɓën do gë ɓëliyer ɓën eyeyandëran do gë eɓaxët ed ɓend kë ñatëgund na gër angol fo.
22 And xwëŝa ko Pol mërëxand gër Ayeropaŝ aŋ, re ko: «Wëno er wat këme mëne wën Ɓëhaten ɓën, mbaŋ këŋun ɓalënd end cale eŋ.
23 Ga këme yexëra gër opëña od angol andewën, awat wat këme angëɓ gë oñëgw od rek: “Kaxanu inangërëx xwënëk!” Awa wëno end Kaxanu inangërëx ir këno ŝalend ijo eŋ yow këme mun tëfëtan.
24 Kaxanu ir rik ngwën do gë ɗek ɓeɓër ex gër ngwën ɓën hik Axwën ar orën gë ebar an. Mëŋ axo ɗëgënd na në ɓaciw̃ ɓacaleya ɓand ɓay këni ɓela.
25 Mëŋ ala aŋo ɗëɓand na, ala aŋo dinënd na ỹeỹ. Mëŋ kë yëlënd aniyan aŋ, gë onjën oŋ, do gë ɓeỹ ɓën ɗek.

26 Mëŋ ri këɓi paɓ gë ala aɓat ɗek ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ. Mëŋ fitëndërëk ɓapaxëd ɓaŋ, yël këɓi ɓela ɓën eni ɗëgëra ebar el ɗek do xer ko ed kë sël olëg oreɓën el.
27 Mondako ri ko Kaxanu eɓi kacëraxënënd ɓela ɓën ocal odexëm ok, do angëmëne awënd wëndëk eno nambanënd, xarak aɓo ŋaw̃ëtax na ɓiyi ɓela ɓën.
28 Paɓ gë Kaxanu këne liyande, këne ŝangënarande, do hi këne ɓela. End këme rend eŋo ɓëyul ɓërewën ɓën dëŋ are re këni: “Ɓiyi ɓëte oɓaŝ orexëm hi këne…”
29 Awa gayikako ɓër nëng ir Kaxanu hi këne, ax ñap ex na enëŋo mëndinalinde gë kaŋe, gë koɗi ba gë ekaỹ. Ɓeɓijo ɗek ala an kë w̃eɗënd gë orenik orexëm ol exo di eɗaŝ, xarak eɗaŝ el ax gi ex na Kaxanu.
30 Gër ỹanar Kaxanu aseɓan baɓi seɓanënd ɓeŋo ɗek gayik ɓela ɓën abani nang na ɓend bani rind ɓeŋ. Ɓarikan gërëgako ɓenëng ɓeŋ ɗek këɓi w̃acënd eni nëngwët ola oreɓën ol.
31 Gayikwa asana sana ko akey and yatir këɓi xiti ebar el ɗek gë or ŝenene ol paɓ gë ala ar yata këŋo an. Ɓela ɓën ɗek w̃asin këɓi mëne ari ko ri eŋo, and xanin këŋo ala ajo gër ecës aŋ.»
32 And wël këno Pol ga ko yeyan end ekani ed gër ecës aŋ, ɓërëmar këno lëŝënd, ɓëjo këni rend: «Awa gwëre mi ɓaxët ɓëte akey acëxe.»
33 Ata Pol seɓ këɓi na, ye ko kwël.
34 Ɓarikan ɓërëmar sëf këno do w̃a këni end Yesu eŋ. Ŝëf gër ɓër w̃a bax ɓëjo hi bani: Deni, alëngw aɓat ar gër Ayeropaŝ, gë asoxari ar bano w̃acënd Damaris an do gë ɓela ɓëŝëxe.

18

End Pol gër angol and Koreŋët eŋ

1 Ga xucak eŋo, Pol ñawëta ko angol and Aten aŋ do kwël ye ko gër Koreŋët.
2 Sëkëx këŋo ar këno w̃acënd Akilas, Aŝëwif ar rëw̃ bano gër ebar ed Poŋ. Eceɗe ñatëgu bani gë alindaw̃ Përisil ga xaniw këni gër ebar ed Itali. Këlod, emun etëm eŋ, re bax mëne Ɓëŝëwif ɓën ɗek eni dëxëta na gër angol and Rom. Ata Pol lëkër këni gë ɓën.
3 Ga bani rind andiyen amat ɓën ɗek, Pol ye ko lëgëx këni në er eɓat: ɓëɓan ɓër ɓaner hi bax.
4 Akey and eteyëta kala, Pol do gë ɓela ɓën axanar bani xanarënd gër aciw̃ acaleya, do axor baɓi xorënd eni ma end baxo femënd eŋ Ɓëŝëwif ɓën do gë ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓën.
5 And ñatëgu këni Timote gë Silas ga xaniw këni gër ebar ed Masedëwan aŋ, Pol yëlaya ko wayët gër edeyaran ed end Kaxanu. Aw̃asin baɓi w̃asinënd kerët Ɓëŝëwif ɓën mëne Yesu ex Afexën an.
6 Ɓarikan Ɓëŝëwif ɓën aŝirëra bano ŝirërand ga baɓi xeyënd eno ɓaxët. Ata Pol ỹëngëra ko ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ do fel këɓi: «Wën kë w̃en angëmëne an pex ex na, wëno cëŋ Kaxanu axe nëpëɗ na. Awa gërëgako ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën fo këmëni ỹana mëni pelërand.»
7 Ga xani ko na, ye ko kwël gër iciw̃ ind ar këno w̃acënd Titiyos Yusëtos, ar bano ŝalend Kaxanu do lëg baxo ler gër aciw̃ acaleya.
8 Ɓarikan Kërisëpos, alëngw ar aciw̃ acaleya an, gë ekun edexëm ak ɗek, w̃a bani end Axwën eŋ. Do Ɓëkoreŋët ɓëranjëm ɓër baŋo ɓaxët Pol ɓën w̃a këni end Axwën eŋ. Ata Pol ɓuyi këɓi.
9 Akey amat gëmëɗ, Axwën an ŝanayaxën këŋo Pol në lakeli do fel këŋo: «Pelërayindëɓi ɓela ɓën, kërey yëdara na ɓëte kërey cësina na!
10 Mbaŋ ỹëmb këni gër angol aŋo ro ɓër xwën këmëni ɓën. Wëno ki nëkonand, do ala axi tëra na exi dixëra.»

11 Ata Pol ỹëpa ko iniy gë opacaw̃ ocongiɓat na gër Koreŋët do këɓi sëya·lirand ɓela ɓën eyeyan ed Kaxanu el.
12 And hi ko Galiyoŋ gofërëner ir gër ebar ed Akayi aŋ, Ɓêŝëwif ɓën wëlër këni eno mereli Pol. Ga sëra këno, w̃ëla këno gër aciw̃ and kiti
13 do këno nagaŝandërand: «Ajo ang këɓi sëya·lind ɓela eno calend Kaxanu ak alandar landarëk gë ang rek acariya andeɓi ak.»
14 Ɗamana exo yeyanëgu Pol, Galiyoŋ yaka këɓi: «Kido etëmbak, ba amena atëm ri baxo ala ajo, aɓuŋa ɓuŋa dome mun ɓaxët wën Ɓêŝëwif ɓën ang ỹapëk ak.
15 Ɓarikan angëmëne ecampëre ed osëya·li, ba ed omac, ba end acariya andewën, eŋo endewën fo ex. Wëno dëŋ xey ke me gi axiti arewën.»
16 Ata w̃aỹ këɓi eni can na gër aciw̃ and kiti. Ɓën ɗek ɓusëtaxën këno Sosëten, alëngw ar aciw̃ acaleya an.
17 Ga sëra këno xëmëra këno na gër yangana ir aciw̃ and kiti, ɓari Galiyoŋ aŋo ɓal bana eŋo.

End Pol gër angol and Aŋëcoŝ eŋ

18 Ga xucak eŋo, Pol ỹëpa ko na gër Koreŋët xali nëkak. Akey amat, ga fela këɓi ɓëmaỹe ɓëŋ sëfër këni kwël gë ɓër gë aŝan mëne ngëŋ Përisil do gë Akilas ond gër ebar ed Siri oŋ; gë kuluŋ yex bani. Egor ŝëk bano Pol gër angol and Saŋëkëre gayik aɓañaya ɓañaya baxo.
19 And ñat këni gër angol and Efes aŋ, Pol seɓ këɓi ɓër enga endexëm ɓën. Ga lil ko gër aciw̃ acaleya këɓi felërand end Kaxanu eŋ Ɓêŝëwif ɓën. 20 Ata ɓën w̃ëka këno eŋo keyëra na gër ndeɓën. Ɓarikan mëŋ ga ñëp ko,
21 re ko: [«Afo me gixeli gër ofëna or kë ñatëgund gër Yerusalem]. Aɓaka këme ɓakawëɗ angëmëne aw̃a w̃a ko Kaxanu.» Ga xani ko na gër Efes,
22 ye ko gë kuluŋ in xali gër Sesare. Ħatëx ko yaŋ gër Yerusalem eɓi cëmax ɓëmaỹe ɓënd gër Amara ɓëŋ, do ŝëlaxënëx ko gër Aŋëcoŝ.

End ɗamana isasën ir Pol eŋ

23 Pol ga xeyëra këŋo na gër Aŋëcoŝ, xuca ko kwël do këɓi sëfërand ɓësëfan ɓën eɓi kemën gër ekwëta. Ga ỹana ko gër ebar ed Galasi ñatax ko gër ed Fërîŝi.
24 Aŝëwif ar rëw̃ këno gër angol and Alekësandëri ñatëgu bax gër Efes, do bano w̃acënd Apolos. Mbaŋ xam baxo eyeyan el do sëya baxo ɓëte mbaŋ Oñëgw Omënëk ok.
25 Aye sëya baxo ang këno sëfënd Axwën ak do gë emëkw el ɗek baxo yeyanënd. Ŝenene baxo sëfëtënd end Yesu eŋ, ɓarikan xoɓuyi or Ŝaŋ Batis ol fo nang baxo.
26 Poyoma baxo reyarand end Yesu eŋ gër aciw̃ acaleya. Ga wël këno Përisil gë Akilas, sëfër këni gër ndeɓën do felërax këno eŋo pëni ŝenene ang këno sëfënd Kaxanu ak.
27 Ata Apolos ga ỹandi këŋo exo kuca ond gër ebar ed Akayi oŋ, ɓëmaỹe ɓëŋ fel këno exo kemëna do ỹëgwën kënëɓi kayëta ɓësëfan ɓër fën ɓën eno kacax aye. And ñat ko aŋ, paɓ gë oyekax or Kaxanu ol mbaŋ rëcarax baɓi ɓër w̃a bax ɓën.
28 Poyoma baɓi xorënd Ɓêŝëwif ɓën and këni ŝampëre aŋ. Gër Oñëgw Omënëk baɓi w̃asinënd mëne Yesu ex Afexën an.

19

End Pol gër angol and Efes eŋ

1 And hi baxo Apolos gër Koreŋët aŋ, Pol ye ko, osënd osënd fo, cangët ebar ed Asi el, ñataxën ko gër Efes. Fën ga fedëx këni gë ɓësëfan,
2 w̃ëka këɓi: «Wën aŝot nde ŝot këno Angoc Amënëk aŋ and w̃a këno Yesu aŋ?» Yaka këno: «End Angoc Amënëk exëna eŋ, ɓiyi elod ami wël ex na dëŋ.»

3 Ŵëka këɓi ɓëte: «Xoɓuyi or fe wa ɓuyi kënun?» Yaka këni: «Xoɓuyi or Ŝaŋ Batis
ol.»
4 Ata re ko Pol: «Ɓela ɓën anëngwët bani nëngwëtënd ola oreɓën ol, eɓi ɓuyixën
Ŝaŋ Batis. Afel baɓi felënd eno kwëta ar këŋo sëfëgund an, mëne ngëŋ Yesu.»
5 Ga wël këni eŋo, ɓuyi kënëɓi gër oŵac or Axwën Yesu.
6 Pol ga ŝalen këɓi mokwëtan otaxan ok, ỹëmëra këni gë Angoc Amënëk aŋ, ata
ỹana këni këni yeyanënd ang ɓëlaŵënel fo.
7 Er hi bani imëxwër ind ɓela epëxw gë ɓëxi.
8 Ata Pol aye baxo yend gër aciŵ acaleya and Ɓëŝëwif, gër ed baɓi felërand kerët
xali opacaŵ otas. Do axor baɓi xorënd eni ma end owun or Kaxanu eŋ.
9 Ɓarikan Ɓëŝëwif ɓërëmar oŵëkw oreɓën oŋ xemën bani do këni ñëpënd. Ado
ayepën bani yepënënd Cale ind Axwën iŋ, gër ed këni ɓarërëgu amëxwër. Ata ga
ñawëta këɓi Pol, nëcët këɓi ɓësëfan ɓën, do këɓi felëraxënd key yo key end Kaxanu
eŋ gër lekol ir ar bano wacënd Tiranos.
10 Mondako baxo rind Pol xali nëkak ɓëniy ɓëki. Ebar ed Asi el ɗek wël këni eyeyan
ed Axwën el: hik Ɓëŝëwif, hik ɓër ani gi ex na Ɓëŝëwif.
11 Ata Kaxanu ko rind paɓ gë otaxan od Pol ok ɓecarax ɓend elod ala ax wël bana
12 xali këni ŵeɗënd ɓanjëm ɓand xwixwëtak eman endexëm ɓaŋ enëɓi
kwëtanaxën ɓëŝëxwëra ɓën. Ocëxwëra ok ex can, ɓëte ɓangoc ɓañëŋënax ɓaŋ eni
can gër ɓela ɓër lil banëɓi.

End ɓosëñiŵ ɓor Sefa eŋ

13 Ɓëŝëwif ex baxëna ɓër bax sëfërand ɓangol ɓaŋ do banëɓi nëcëtënd ɓangoc
ɓañëŋënax ɓaŋ gër ɓela. Ata axacëra baɓi xacërand edi ed mondako el gë oŵac or
Axwën Yesu ol do bani rend: «Canin gër ala ajo, gë oŵac or Yesu ir këŋo femënd Pol
ol!»
14 Ɓër bax rind mondako ɓën, ocambenjar ocongoki ebani ɓën ɗek ɓosëñiŵ ɓor
Sefa, aŝaɗaxan alëngw aɓat.
15 Akey amat, angoc añëŋënax aŋ yaka këɓi paɓ gë oniŵ or gër ar lil baxo ol: «Wëno
anang nang këmo Yesu, ɓëte anang nang këmo Pol. Do wën wa noɓën hi kën?»
16 Ga ŵëlën këɓi ar gë angoc añëŋënax an, nëỹ ko nëmëc ɓën ɗek. Ga xurik xëme
in, sembaỹën këɓi ata ŝan këni iciŵ ind gër ed hi bani iŋ do hër këni aɓat aɓat teɓ
gë eman eŋ.
17 Ɓëŝëwif ɓën do gë ɓër ani gi ex na ɓenëng ɓecëxe ɓër lëg bax gër Efes na ɓën,
nangëra këni ɗek endey eŋo. Ata yëdara këni ɓën ɗek do fëɓ këni mbaŋ oŵac or
Axwën Yesu ol.
18 Ɓërëŵak end Yesu ɓëranjëm bax yowënd gër ed exo Pol eni put ɓend bani rind
ɓeŋ.
19 Ɓëŝaki ɓëranjëm ŵëlaraw bax ɓakayëta ɓand bani rixënënd oŝaki ɓaŋ, do ŝor
këni ogës od ɓela ɗek. Ɓër fënëta bax akanji and ɓakayëta ɓaŋo ɓën sëk këni mëne
añat ñat dox ɓatama ɓand koɗi owëli ofëxw oco.
20 Ata eyeyan ed Kaxanu el kë ỹañënd gë panga ind Axwën iŋ do kwël këni
ỹëmbërënd ɓërëŵak end Yesu ɓën.

End emer ed gër angol and Efes eŋ

21 Ga xucak ɓeŋo, Pol faỹ ko gër emëkw edexëm exo ye gër Yerusalem do exo kuca
ir owar or Masedëwan do gë Akayi in. Are baxo rend: «And këme hix fën aŋ, aỹandi
ỹandi ke me ŋatëx gër angol and Rom.»
22 Lëngwali këɓi ɓër baŋo rëcarand ɓëxi, Timote do gë Erasët, gër ebar ed
Masedëwan do mëŋ ɓayi ko pere na gër ed Asi.
23 Amëd aŋo ỹanak ɓongeỹër në end Cale ind Axwën eŋ xali wonjok angol aŋ.

24 Ata asap ar bano w̃acënd Demetëriyos bax sapënd na gë koɗi ɓëciw̃ ɓëcaleya,
do ɓëfan ɓër ɓëciw̃ ɓëŋo ɓën mbaŋ bani ŝotëraxënënd.
25 Ga ɓarëgu këɓi ɓëjo do gë ɓësap ɓëŝandaw̃, re ko: «Ɓësoŝan, aye nang kën wën
ɗek mëne oɓetak oreɓi ol gër andiyen aŋo ex.
26 Awat kën watënd ɓëte awël kën wëlënd, mëne ax gi ex na ro gër Efes fo, ɓarikan
ɗek ebar ed Asi el, Pol ijo këɓi xorënd ɓela ɓën eni ma end ko femërand eŋ. Ata
mondako wërëŝët këɓi amëxwër and ɓela eni ma mëne olaŝ or ri këni ɓela gë otaxan
odeɓën oŋ, ax gi ex na mokwëta, ang Kaxanu ak.
27 Ax gi ex na andiyen andeɓi aŋ fo kë nëxe na. Aciw̃ acaleya and Arëtemis, kaxanu
isoxari aŋ kë yep. Owëlik orexëm ol kë yep ɓëte xarak ɓela ɓën, ebar ed Asi el ɗek,
gë ngwën iŋ ɗek, mëŋ këno ŝalend.»
28 Ga wël këni eyeyan elo, logën këɓi do këni xeỹënd: «Ɓon wëli ko Arëtemis ir
gër angol and Efes in! Ɓon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in!»
29 Ata wonjok ɗek angol aŋ. Ga w̃ara këni ɗek enga eŋ ond gër aciw̃ and ɓapeda
aŋ, w̃ëlali kënëɓi Gayiyos do gë Arisëtarëk, ɓër xaniw bax gër ebar ed Masedëwan
do hi bani enga gë Pol ɓën.
30 Pol aỹandi ỹandi baŋo exo ye eno watëx ɓela ɓëjo, ɓari ano teɓ bana ɓësëfan
ɓën.
31 Ɓëte oɗawo odëmar odexëm od hi bax ɓër gër owun na gër ebar ed Asi ok,
law̃ënëgu kënëɓi eno kara Pol mëne kërexo ye na gër aciw̃ and ɓapeda.
32 Amëd aŋo wonjok Amara aŋ: ɓërëmar eni keỹ endey, ɓëjo eni yakaw ecëxe.
Ado ɓëranjëm ani nang bana në end ine ɓarëraxënëgu bani na.
33 Ata ga fit këno na Alekësandër, Ɓëŝëwif ɓën ŝonjorëra këno xali gër lëngw
ir Amara. Ata lambaca këɓi Alekësandër ga ỹandi këŋo exo nëgwëŝët ɓend këno
yëlanënd ɓeŋ.
34 Ɓari and nang këni ɓela ɓën mëne Aŝëwif ex aŋ, këni xeỹënd ŝor xali nëkak
ɓapëxëd ɓaki. Er bani rend: «Ɓon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in! Ɓon
wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in!»
35 Ata emun end angol eŋ ga fel këɓi ɓela ɓën eni cësinara, re ko: «Noỹo wa
nemëk mëne wën Ɓëhefes ɓën hik ɓënëkona ɓër aciw̃ acaleya and Arëtemis do gë
atox andexëm and latiwëk elod gër orën ɓën?
36 Cësinara in gayikako ala ax de ex na mëne enëgwëŝ ex do këreŋun nëkandëra
na mama.
37 Enimin, ɓela ɓër w̃ëlaw kënëɓi ɓëjo, geɓatak ani yepën ex na, ɓëte ano cir ex
na Kaxanu isoxari ireɓi in.
38 Awa angëmëne Demetëriyos gë ɓër ɓar këni andiyen ɓën ala xoỹën këno na,
mëlalexëni endey eŋo gër ogofërëner gë ɓakey ɓand kiti ɓaŋ.
39 Angëmëne ɓend kën xwëñe exëna, gwëre ene ñëpaxëne gër Amara and kiti.
40 Enimin, gë endey end xucak doro eŋo, ata këni yëla ɓëlëngw ɓën enëɓe mereliye
xëñëna këne gayikako er ỹapëk ene ɓarëraxëne ax gi ex na.» Ata ga ñata ko eyeyan
elo, fel kënëɓi amara and ɓela aŋ eni capër.

20

End Pol gër owar or Masedëwan do gë Gëres eŋ

1 Ga xwëtëk emer el gër Efes, Pol w̃ac këɓi ɓësëfan ɓën do ga këni felar xemën gër
ekwëta do kwël ye ko gër ebar ed Masedëwan.
2 Er ye baxo cangët ebar elo do këɓi xemënënd gër ekwëta ɓësëfan ɓën xali ñat
ko gër Gëres.

3 Fën xeyërax baŋo opacaw̃ otas. Do ga ko ye exo meƈëx kuluŋ in ond gër ebar
ed Siri oŋ, wël ko mëne Ɓêŝëwif wëlërëk eno denan eñëŋënax, ata saxan këŋo exo
ɓaka ir Masedëwan in.
4 Ɓër ɓaŋo laŋëtand ɓën er ebani: Sopater, asëñiw̃ ar Piros ar gër Bere an, gë
Arisëtarëk do gë Sekundos Atesalonik an, gë Gayus Aderëb an, gë Timote, gë Tiŝik do
gë Tërofim, ɓër lëg bax gër ebar ed Asi ɓën.
5 Ɓëjo lëngwa bax do ŝënix kënëɓo gër Tërowas.
6 Ga xucak ofëna or mburu ind gë lewir këm ol, w̃eƈëx këmi kuluŋ in gër angol
and Filip. Yatir akey anjoxën, ñat këmi gër Tërowas do seyëtax këmi loxo.

End ofelar or Pol gër Tërowas ol

7 Yatir oganjar, ɓarër këmi genëka mi yamb ecemar ed aminëmëra el. And kë weca
aŋ hi bax exo ye Pol, ata këɓi felërand end Kaxanu eŋ ɓër ɓarërëgu bax na ɓën xali
w̃ëƈëk mbaŋ.
8 Gër aciw̃ and yaŋ and gër ed ɓarër bami oƈambo odanjëm xaw̃ëra bani na jey.
9 Pol, ga nëka ko gër eyeyan, ŝambenjar ir këno w̃acënd Otikos in, ỹëpa ko gër
opaỹa od fonetër, do këŋo raŝënd. And ɓëro këŋo akwëƈ aŋ, yolëta ko elod gër aciw̃
atëndëndër atasën, lati ko parëxaƈ, xanin këno aŝësëk.
10 Pol feda ko eŋo nëkon, ga fela këŋo lapara këŋo do re ko: «Gë enjëw̃ ak ɓayi ko,
këren yëdara na.»
11 And ɓaka ko Pol yaŋ gër aciw̃ aŋ, ŝet ko mburu iŋ do yamb këni. Ga fakët ko
eyeyan el, felëra këɓi xali wecak. Ga kë fënëgu eñan eŋ ye ko kwël.
12 Do ŝambenjar ir lati bax in w̃aỹeli këno aɓëngw. Eŋo mbaŋ xemën baɓi ɓën
ƈek gër ekwëta.

End Pol gër angol and Mile eŋ

13 Ɓiyi lëngwa këmi mi meƈëx kuluŋ ir këɓo w̃ëla gër angol and Asos in, gër ed hi
bax mi pedëx gë Pol. Mondako bax mi di gayik mëŋ gë osapar ỹandi baŋo exo yeli.
14 And sëk këɓo gër Asos aŋ w̃eƈëx këmo polo gër kuluŋ do xucax këmi ond angol
and Mitilen oŋ.
15 Fën xucax këmi gë kuluŋ in, ñat këmi në ecan ijo gër angol and Kiyos. Gër akey
akinëm, hi këmi gër angol and Samos, do gër atasën fo ñat bami gër Mile.
16 Enimin er ỹandi ɓaŋo Pol exo kuca caparëxe gër Efes këdi ko ŝacaya gër ebar ed
Asi. Exo ŋat gër Yerusalem ƈamana ex gi Ofëna or Peŋëtekot ol baŋo nëkanaxënënd
mondako.

End ɓëlëngw ɓër gër Amara and Efes eŋ

17 Gër angol and Mile na, Pol law̃ën ko eni yow ɓëlëngw ɓër Amara and gër Efes
ɓën.
18 And ñatëgu këni aŋ, re ko: «Aye nang kën mondake bame liyand key yo key gë
wën elod yatir ñatëgu këme gër ebar ed Asi.
19 Axwën an bamo riyeninënd ang xaƈëp fo, gë otes ok do gë ocëmuk od bane
rinënd Ɓêŝëwif ɓër bax ŝaland ene dixëra ok.»
20 Asëfëtan bamun sëfëtanënd ɓëte, asëỹali bamun sëỹalind ƈek ɓend ỹap bax en
nang ɓeŋ gër ed kën ɓarër, do gër ɓëciw̃, ỹoweỹ amun con ex na.
21 Gër Ɓêŝëwif do gër ɓër ani gi ex na Ɓêŝëwif bame reyarand eni nëngwët ola
oreɓën ol gër ogës od Kaxanu do eno kwëta Axwën Yesu.
22 Gërëgako Angoc Amënëk aŋ ke nëỹalind me ye gër Yerusalem do ame nang ex
na ine ke hix.
23 Gër angol and këme ñat yo, Angoc Amënëk aŋ afel ke felënd mëne asëra këne
sërax do me toro mbaŋ.

24 Ɓarikan wëno cëŋ end aniyan andam eŋ axe yëkaxën ex na nangëde axëɓënaxik
hi këme. Oɓal oram ol ex, me ɓayi ga këme rind andiyen and fana ke Axwën Yesu
aŋ xali me ŋata: me deyarand Atëfëtan and oyekax or Kaxanu aŋ.
25 «Wëno er yow bame gër ed hi kën wën ɗek me pemëra end Owun or Kaxanu
eŋ. Ɓarikan gërëgako anang nang këme mëne apelatar këne watërënde.
26 Mëŋ këme reyaxënënd doro: Wën ɗek ang yow kën ro ako angëmëne aɓat exo
nemi, ax gi ex na wëno ke w̃ëkaxëɗ Kaxanu.
27 Ɓend ỹandi këŋo Kaxanu exo di ɓeŋ ɗek nangën këmun, ỹoweỹ amun con ex
na.
28 Nëkonayindën ɗe ogaf odewën ok, ɗiyayindën ŝenene. Gayikako Angoc Amënëk
aŋ fana këŋun en gi ɓëxaɗac, nëkonayindën Amara and Kaxanu and yëc ko gë oŝat
or Asëñiw̃ oŋ.
29 Anang nang këme mëne and këme fuỹëtax aŋ, ɓela ɓër xeỹëk ang ojëlemu këŋun
lil na, aɓi kaỹënan na amara andewën.
30 Ado gër Amara andewën dëŋ ɓela kë ỹana na ex deyarand ɓenëgwëŝ xali enëɓi
nambeli ɓësëfan ɓërëmar.
31 Awa wën titinayin do en kwitand mëne elod ɓëniy ɓëtas, hik goyat, hik gëmëɗ,
ongwën baxe ŝarënd and bamun xexërand aŋ.
32 «Do gërëgako anëka këmun seɓënd gër otaxan od Kaxanu. Gë eyeyan ed oyekax
orexëm el, gë panga indexëm iŋ këŋun rëca en ɓayi ga xwëta këno eŋun yëlaxën er
fenan këɓi ɗek ɓër w̃ënën këɓi in.
33 Abame ŝala na koɗi, ba kaŋe ba ɓanjëm ɓand ala.
34 Wën anang nang kën gë otaxan odam oko dëŋ bame riyenind me cot er bami
liyaxënënd wëno gë ɓër enga endam in.
35 Gër ga hik yo aw̃asin w̃asin këmun mëne mondiyeni ex en cotëraxën mëŋ kën
ỹana enëɓi dëcaxënënd ɓër gë ojaw̃ këm ɓën. Kwitayindën eyeyan ed Axwën Yesu
el ga re ko: “Onënga ir ala ar kë yëlënd in kë nëmëcand gë ir ar këno yëlënd in.”»
36 Ga ñata ko Pol eyeyan el, foxi këni ɓën ɗek do ŝale këni.
37 Ɓën ɗek bax renitand do bano w̃egarand Pol gër egëla.
38 Mbaŋ ŝamina bani ga re ko mëne yatijo bano feland ewat el. Ata kwël laŋëta
këno xali gër kuluŋ.

21

End ɗamana ir Pol gër Yerusalem eŋ

1 And ŝapër këmi gë ɓër laŋëta baɓo aŋ, ye këmi gë kuluŋ in ŝëw̃, ond gër angol
and Kos oŋ. Ga xeyëk, xucax këmi gër Rod, do ñatëx këmi ɓëte gër Patara.
2 Ga sëkëx këmi kuluŋ ir xëñëna bax ond gër ebar ed Fenisi oŋ, fëra këmi do kwël
w̃ëlax këɓo.
3 And hi këmi wat-wat gë ebar ed Ŝipër aŋ, kuluŋ ir baɓo w̃ëland in seɓak gë ocame
ok, do faɓëk gand ebar ed Siri mi ŋataxën gër Tir. Fën hi bax eni pedalira olëɓ or
w̃ëlaw bax kuluŋ oŋ.
4 Ata sëk këmëni na ɓësëfan do xeyëra këɓo loxo gë ɓën. Aŋo nangën këɓi Angoc
Amënëk aŋ eno pel Pol mëne kërexo ye na yaŋ gër Yerusalem.
5 Ɓarikan and xucak loxo ijo aŋ, fakët këmi oñe oŋ. Laŋëta kënëɓo ɓën ɗek gë
ɓësoxari ak do gë oɓaŝ ak xali nëcët kënëɓo angol aŋ. Gër ɓëŋa ir angwëngw, foxix
bami mi cale.
6 Pol ga felarëra këmi na, fëra këmi gër kuluŋ do ɓën kwël w̃aỹira këni.
7 Ga këmi ñata oñe ond gë kuluŋ oŋ, ye këmi ambaɗ and ɓangol ɓand Tir gë
Pëtolemayis aŋ. Fën ŝëpëtax bami mi cëmar gë ɓëmaỹe ɓëŋ do w̃ëɗëx këɓo gër
ndeɓën.

8 Në ecan ijo, ñat këmi gër Sesare, xeyërax këɓo ɓakey gër iciw̃ ind Filip. Filip ijo, gër imëxwër ind ojakër ocongoki od gër Amara and Yerusalem hi baxo. Ɓëte afemëra ar Atëfëtan and Yesu hi baxo.
9 Odënaw̃ oɓeja onax ŝot baɓi do ɓën bax yeyandërand ang ɓëlaw̃ënel ɓësoxari fo.
10 Ga xeyëra këɓo ɓakey ɓandanjëm, ñatëgu ko na alaw̃ënel ar Kaxanu, ar bano w̃acënd Agabus ga xaniw ko gër ebar ed Yude.
11 Ẅeɗ ko ñat enar end Pol eŋ, xapaya ko maɓ osapar oŋ gë otaxan ok do re ko: «Ɓaxëtin end rek Angoc Amënëk eŋ, ar xwënëk enar eŋo ro an mondako këno xapëx Ɓëŝëwif ɓën gër Yerusalem do eno ɗëxw gër otaxan od ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif.»
12 Ga wël këmi eŋo, ɓiyi gë ɓër ɓarërëgu bax na ɓën, xara këmo Pol kërexo ye na yaŋ gër Yerusalem.
13 Pol yaka këɓo: «Ineẅa kën sesaxënënd do kën yëɓunënd mondako yomb iram in? Wëno cëŋ aẅelëk hi këme ene pokëra, do ado gido ene ɗaw̃ gër Yerusalem në end oẅac or Axwën Yesu eŋ.»
14 Ga wata këmi mëne ax bo ex na mo kor gër eŋo, seɓ këmi eyeyan el do mi cësinaxën in re këmi: «Awa dilexo Axwën an er ỹandi këŋo in.»
15 Ga xeyëra këɓo ɓëte na, xëñënara këmi do kwël ye këmi yaŋ gër Yerusalem.
16 Ata ɓësëfan ɓërëmar ɓër sëfërëgu bami elod gër Sesare ɓën ɓëteli kënëɓo gër ed hi bax mi ŋat, gër iciw̃ ind Mënasoŋ, ar hi bax anëka fo asëfan do xaniw baxo gër ebar ed Ŝipër an.

End Pol gër Yerusalem eŋ

17 And ñat këmi gër Yerusalem aŋ, ɓëmaỹe ɓëŋ xaca kënëɓo gë onënga fo.
18 Në ecan ijo, sëfër këmi gë Pol gër iciw̃ ind Ŝak. Ata sëkëx kënëɓo fën ɓëte ɗek ɓëlëngw ɓër Amara and Yerusalem ɓën.
19 And ŝëmarëra këmi aŋ, Pol ỹana ko këɓi sëfëtanënd gë ɓetil ak ɓeɓër ko rind Kaxanu paɓ gë andiyen andexëm ɓën gër owar or ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif.
20 Ɓën ga këno ɓaxët, këno ŝëkwand Kaxanu. Ata re këni: «Awël nde aɓaỹe, Ɓëŝëwif ɓën owëli owëli exëni ɓërëw̃ak end Yesu ɓën do ɓën ɗek momal këɓi ɓalënd end acariya and Moyis eŋ.
21 Xarak, awëlati wëlati këmi mëne wëj këɓi sëyalind ɗek Ɓëŝëwif ɓër lëgërak gër owar or ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën, eni teɓ etëf ed acariya and Moyis el, gë ekac ed oɓaŝ oreɓën el do gë etëf ed ɓend rëpëk el.
22 Mondake ex mo ndi gayikako aye këni nangëra mëne wëj yowëk?
23 Mëŋ ex, afo ey ma ey di er këmi fel in. Nëkoɗëɓi ɓësoŝan ɓënax ɓër enga endeɓi, aɓañaya ɓañaỹa këni.
24 Macëlëɓi en ye en w̃unëtarax do cosënëlëɓi enëɓi cëk lir-lir ogaf ok. Ata aŋo fo këni nangëra mëne wëj ɓëte asëf këy sëfënd er rek acariya in. Mondako fo këni nangëra ɓëte mëne er fel kënëɓi këy rind in ax gi ex na ɗal.
25 End ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓërëw̃ak end Yesu eŋ cëŋ, ga re këmi eni teɓ eyamb ed ỹas er oẅacar or ñaŝ kënëɓi gër olaŝ eŋ, gë ỹas er oẅacar or ŝësëk ŋaŝërëxe eŋ, gë eyamb ed oŝat el, do gë asëk alakirand fo in.»
26 Ga xeyëk, Pol w̃ëla këɓi ɓësoŝan ɓëjo, w̃unëtarax këni, do lilëx këni gër Aciw̃ and Kaxanu. Ata felëra këɓi nand fe kë xwëtëk ɓakey ɓand owunëtan ɓaŋ mëŋ këni rixën ala kala ŝaɗaxa irexëm in.

End etëra ed Pol eŋ

27 Ga kë xwët ɓakey ɓanjongëɓaki ɓand owunëtan ɓaŋ, Ɓëŝëwif ɓër xaniw bax gër ebar ed Asi ɓën wat këno Pol gër Aciw̃ and Kaxanu. Ata ga ŝoñ kënëɓi ɗek amëxwër aŋ, sëra këno

28 do këni xeỹënd: «Ɓëyisërayel, marawën! Nëkoyino wa ro ala ar këɓi sëyalirand ɓela ɗek, gër ed ko ye yo, mëne enëɓo cus ɓiyi Ɓêŝëwif ɓën. Mëŋ fo këɓi sëyalirand ɓëte eni yepën acariya and Moyis aŋ do gë Aciw̃ and Kaxanu aŋ. Ado lëf gër Aciw̃ and Kaxanu lën këɓi ɓër ani gi ex na Ɓêŝëwif do ɓuyarën këni aciw̃ amënëk aŋo.»
29 Yeyanaxën bani mondako in, Pol gë Tërofim Iɓefes watëgu banëɓi ga sëfër këni gër angol. Mëŋ yëlaxën bani mëne Pol alën lën këŋo ajo lëf gër Aciw̃ and Kaxanu.
30 Ata wonjok ɗek angol aŋ do hërëraw këni ɓulunda in beɓët ir ex yo. Ga sëra këno Pol na gër Aciw̃ and Kaxanu, ŝonjorëra këno xali nëcët këno, do fëra këni ataŋ owët oŋ.
31 Amëd and bani ŝaland ang këni ri eno ɗawãxën ak, emun end enga end ocoroɗa Oɓërom eŋ wëlëx ko mëne ɗek angol and Yerusalem aŋ wonjok.
32 Ataŋ ɓar këɓi ocoroɗa ok gë ɓëlëngw ɓëreɓën ɓën do w̃araw këni gër ed ɓarërëgu bani Ɓêŝëwif. And watëgu kënëɓi emun eŋ gë ocoroɗa odexëm ok aŋ, seɓ këni ekëm ed Pol el.
33 Ga sëka këɓi emun end ocoroɗa eŋ, xana këŋo Pol. Fel këɓi ocoroɗa ok eno pokëra gë ogweyele-gweyele oki. W̃ëka këŋo ba noỹo hi ko do ine ri ko.
34 Ɓarikan ga bani xeyërand ɓër gër amëxwër ɓën, ɓërëmar eŋo, ɓëjo ecëxe, emun end ocoroɗa eŋ sëkwan ko eŋo pëni ỹeỹ mërëxand na. Ata re ko eno mëla endëmane fo Pol gër akëɓe ang gë oxaỹ*.
35 And ñateli këno Pol gër lilaya ir akëɓe aŋo aŋ, afo ga fela këno ocoroɗa ok gayik awëlën bano w̃ëlënënd ɓër gër amëxwër ɓën.
36 Ga sëfëgu këno na ɓën ɗek këni xeỹënd: «Ajo ar eɗaw̃ ex! Ajo ar eɗaw̃ ex!»

End eyeyan ed Pol gër Yerusalem eŋ

37 And hi bax eno mëlax lëf gër akëɓe aŋ, Pol w̃ëka këŋo emun end ocoroɗa aŋ: «Axor nde këme xor me yeyan ỹeỹ?» Yaka këŋo: «Awël nde wël këy eyeyan ed Gërek el?
38 Awa Amisëra ar ɓar baɓi ɓela ɓëxeỹax owëli onax an, ax gi ex na wëj. Ax nëka ex na ga w̃ëla baɓi gër ladawe, ŝoñ këɓi enëɓo mereli.»
39 Ata re ko Pol: «Wëno Aŝëwif hi këme ɗe, gër Tarës rëw̃ këne, angol angwëlik and gër ebar ed Silisi aŋ. Axara xara këmi, teɓële mëni pelëra ɓulunda in.»
40 Emun end ocoroɗa eŋ w̃a ko. Ga xwëŝa ko Pol yaŋ ako gër lilaya ir akëɓe and gë oxaỹ, lambaca këɓi ɓulunda in. And ŝësinara këni aŋ, yirëk mbaŋ. Ata yeyan ko eyeyan ed arameyeŋ el:

22

1 «Ɓëmaỹe do gë faba ɓën, gërëgako ɓaxëtine mun yaka ga nagaŝan këne ako.»
2 And wël këno ga ko yeyan arameyeŋ aŋ, yirëk kaŝ-kaŝ. Ata re ko Pol:
3 Wëno Aŝëwif hi këme, gër Tarës ir Silisi rëw̃ këne, fëco gër ebar ed Sisili. Ɓarikan ro gër Yerusalem raf këme do Gamaliyel sëyali ke me tëfënd ŝenene acariya and ɓëxarëk ɓëreɓi aŋ. Mbaŋ baxe ɓalënd end Kaxanu eŋ ang këŋun ɓalënd wën ɗek doro ak.
4 Arixëra rixëra këmëni xali eni cës ɓër sëfëk Cale ind Axwën ɓën. Axap bamëni xapënd mëni mëlaxën gër epëra ɓësoŝan ɓën do gë ɓësoxari ɓën.
5 Aŝaɗaxan alëngw an do gë ɗek ɓër ex gër Amara and ɓëxarëk ɓën, otede odam exëni. Ɓën dëŋ ỹëgwën baxe okayëta od bame w̃ëland gër ɓëmaỹe ɓënd lëgëk gër Damas. Do wëno mëŋ bame yexënënd mëni kapëgu ɓërëw̃ak ɓën do mëni mëlaw ro gër Yerusalem mëni kaɗacati gë toro iŋ.

---

* **21:34 21.34** Akëɓe and gë oxaỹ aŋo «Antoniya» bani w̃acënd. Gër akëɓe aŋo baɓi xeyërand ocoroɗa oɓ Rom ok and këni yow gër Yerusalem aŋ.

6 «Ga hi këme gër fëña do ga këme ri me ŋat gër Damas, eñan eŋ keŋ gër gaf,
watëgu këme bërëxaɗët angoɓen ga ñoɓaw ke elod gër orën do xul ke.
7 Wëc këme ɓëɗëcët gër ebar do këme wëlënd oniw̃ ga ke w̃ëka: “Sol, Sol inew̃a
këye rixëraxënënd?”
8 Yaka këme: “Wëj noỹo wa hi këy Axwën?” Yaka ke: “Wëno ex Yesu Iɓënasaret,
ar këyo rixërand an.”
9 Ɓër enga endam ɓën awat wat bani angoɓen aŋ ɓari ani wël bana oniw̃ or ar
baxe yeyanelind ol.
10 Ata w̃ëka këme: “Inew̃a këme ri Axwën?” Yaka ke Axwën an: “Kanil ey ŋat gër
Damas, fën këni felëx ɗek er ỹapëk ey di in.”
11 Ga nemëra këme ɓëɗ-ɓëɗ në end enjaran end angoɓen and wat bame eŋ, ɓër
sëfër bami ɓën las këne monas fo xali ñateli këne gër Damas.
12 «Xarak na gër angol and Damas, asoŝan ar ŝenene paɓ gë acariya hi bax na
do bano w̃acënd Ananiyas. Ɓëŝëwif ɓër gër Damas ɓën ɗek enjekax fo bani reyand
endexëm eŋ.
13 Mëŋ xacaw baxe, re ko: “Aɓaỹe Sol, watëral gaŝëxe.” Sam ga yeyan ko mondako,
wëno ŝiw̃ëta këme do wat këmo.
14 Ɓaŝ ko: “Kaxanu, mëŋ ar yata këɓi ɓëxarëk ɓëreɓi an, yata ki wëj ɓëte ey
nangaxën oñandi odexëm ok, eyo wat Ar ŝenene an, do ey wël eyeyan el gër etëỹ
edexëm dëŋ.
15 Wëj sede irexëm këy hi, gër lëngw ir ɓela ɗek këy ỹana ey kwëŝand ey
deyaraxën er wat këy do wël këy in.
16 Do gërëgako ine këy ŝënind? Kanil eni ɓuyi! Dëxëtalex ɓeñëŋënax ɓendey ɓeŋ
and këy ŝale gër ow̃ac orexëm aŋ.”
17 «Ga ɓakaw këme gër Yerusalem ro, këme ŝalerand gër Aciw̃ and Kaxanu, ata
lakeli këme.
18 Wat këmo Axwën an ga ke fel: “Maral ey can aỹand angol and Yerusalem aŋ
gayik ɓër lëgëk ro ɓën ani ɓaxët na osede orey ol.”
19 Yaka këmo: “Axwën ɓën dëŋ aye ga nang këni wa mëne wëno amat amat bame
sëfënd ɓaciw̃ ɓacaleya ɓaŋ gër ocal od ɓërëw̃ak endey ɓën. And këmëni sëra aŋ,
mëni këmëra do mëni përa.
20 Do and law̃ këno Ecen, sede irey aŋ, wëno dëŋ na bame. Aŝëkwa ŝëkwa bamëni
ɓër law̃ këŋo ɓën do lëkayan bamëni ɓanjëm ɓandeɓën ɓaŋ.”
21 Ata Axwën an fel ke: “Yel gayik caw këmi law̃ën, gër ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif.”»

End Pol do gë emun end ocoroɗa eŋ

22 Mondako ɓaxët bano xali ñat ko gër eyeyan elo. Ɓarikan xeỹ këni ŝor: «Ala
arako rako an, ar eɗaw̃ ex! Ax ñap ex na exo ɓayi ga ko liya gër ebar!»
23 Ata ga logën këɓi këni xeỹ, këni ŝuɗëtand ɓanjëm ɓaŋ do këni xaninënd yaŋ
eɓëkwërëɓëkw el.
24 Emun end ocoroɗa eŋ fel këɓi odexëm eno ɗënëx Pol gër akëɓe and gë oxaỹ do
eno cew̃ërax. Mondako bax eno nëỹali exo deya në end ine këno yoɓalixënënd ɓela
ɓën.
25 Ɓarikan and xap këno eno cew̃axën aŋ, Pol w̃ëka këŋo alëngw ar ocoroɗa an:
«Aỹap nde ỹapëk paɓ gë acariya andewën aŋ eno cew̃ gë ogux ar xwën këŋo owun
or Rom an, xarak ano kiti ex na pere?»
26 Sam ga wël ko eyeyan elo, alëngw ar ocoroɗa an ye ko gër emun endeɓën do
w̃ëka këŋo: «Mondake këy ri? Ala ajo ar xwën këŋo owun or Rom exo ɗe!»
27 Emun end ocoroɗa eŋ yow ko do re ko: «Wëj pelële fa, ar xwën këŋo owun or
Rom nde hi këy?» Yaka këŋo Pol: «Iyo, ar xwën këŋo owun or Rom hi këme.»

28 Re ko ɓëte emun end ocoroɗa eŋ: «Wëno koɗi ir ɓon nëcët këme me gixën ar xwën këŋo owun or Rom?» Re ko Pol: «Do wëno mondëw̃eli rëw̃eli këne.»
29 Ataŋ nacëta këni ɓër hi bax eŋo mëkara ɓën. Emun end ocoroɗa eŋ yëdara ko ga nang ko mëne Pol ar xwën këŋo owun or Rom hi ko xarak mëŋ re bax eno kap.

End Pol do gë ɓëxarëk ɓër Ƀëŝëwif eŋ

30 Në ecan ijo, ga ỹandi këŋo exo nang aye në end ine këno lëxwaxënënd Ƀëŝëwif ɓën, re ko eno pëtëgu Pol. Fel këɓi ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën do gë Amara and ɓëxarëk ɓër Ƀëŝëwif aŋ ɗek eni ɓarër. Ga w̃ëlaw këŋo Pol xwëŝan këŋo mërëxand ireɓën.

23

1 Pol ga faɓ këɓi Amara and ɓëxarëk aŋ, re ko: «Ƀëmaỹe wëno gë onden onjekax fo liya këme gër ogës od Kaxanu xali gë akey and doro aŋo.»
2 Ata Ananiyas aŝaɗaxan alëngw an, fel këɓi ɓër hi bax ler gër Pol ɓën eno këm gër etëỹ.
3 Aŋo re ko Pol: «Wëj wa ki xëm Kaxanu, ey di këre ameŋ and feŝën këni ex! Ỹëpa këy eye kiti gë acariya aŋ do këy lifënd ɓëte acariya aŋ ga këy rend ako ene këm.»
4 Ƀër hi bax ler gër Pol re këni: «Yama aŝaɗaxan alëngw ar Kaxanu an nde këyo ŝirënd?»
5 Yaka ko Pol: «Awa aŝaɗaxan alëngw an nde ex. E ɓëmaỹe ame nang bana. Akayëta and Kaxanu aŋ ga rek: "Këreyëŋo yeyanan na eñëŋënax alëngw ar ɓulunda irey an."»
6 Ga nang ko mëne na gër Amara, Osaduseŋ gë Ofariseŋ ɓarërëgu bax, Pol xeỹ ko: «Ƀëmaỹe wëno Fariseŋ hi këme, orëw̃ or Ofariseŋ. Në end eyar ed këme yarënd ekani ed ɓëŝësëk el këne xitixënënd doro.»
7 And yeyan ko mondako aŋ, Ofariseŋ ok gë Osaduseŋ ok këni xeỹërënd, na ŝetërëk Amara aŋ.
8 Osaduseŋ ok kë rend enimin ekani ed gër ecës ax gi ex na, meleka ax gi ex na, angoc ax gi ex na, xarak Ofariseŋ ok ɓën ɓeŋo ɗek awa w̃a këni.
9 Ata fëtëk ongeỹër, ɓëŝalen ɓër enga end Ofariseŋ ɓën xani këni xemëna këni këni rend: «Ƀiyi cëŋ amena amo wateli exëna ala ajo. Ƀamat angoc ba meleka yeyaneli këŋo.»
10 Ga xumak ekeỹer el, emun end ocoroɗa eŋ yëdara ko ga baxo yëland aŝosëtëra këno ŝosëtëra Pol. Ata law̃ën këɓi ocoroɗa ok eno kanaw, do eno mëla gër akëɓe and gë oxaỹ.
11 Yatijo gëmëɗ, Axwën an ŝanaỹaxën këŋo Pol do fel këŋo: «Kapinal! Ang reya këy endam gër Yerusalem ro ak këy reyax gër Rom.»

End eɗaw̃ ed Pol eŋ

12 And xeyëk aŋ, Ƀëŝëwif ɓën xetan këɓi eno ɗaw̃ Pol. Yaŝar këni mëne afo eno ɗaw̃ pere eni yambëraxën, do eni ceɓëraxën. Angëmëne ax gi ex na mondako eɓi wëcanëɗ kata.
13 Ƀër xetan baɓi eŋo ɓën në ɓela ofëxw onax hi bani.
14 Ye këni gër ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw do gër ɓëxarëk ɓër Ƀëŝëwif do re këni: «Ƀiyi ayaŝar yaŝar këmi mëne afo mo ɗaw̃ pere Pol mi yambëraxën. Angëmëne ami de ex na mondako eɓo wëcanëɗ kata.
15 Awa wën Amara and ɓëxarëk aŋ wëlërin eno kara emun end ocoroɗa eŋ eŋun mëlanëgu Pol nangëde en kaman enim endexëm eŋ ỹandi këŋun fo. Ƀiyi ɓëw̃elëk hi këmi mo ɗaw̃ ɗamana exo ŋatëgu ro.»
16 Aỹiw̃ ar Pol an wëleli këɓi eŋo. Ata ye ko gër akëɓe and gë oxaỹ, lilëx ko eŋo nangënëx Pol.

17 Ata Pol w̃ac këŋo alëngw ar ocoroɗa aɓat do re ko: «Ɓëtelilo tan ŝambenjar ijo gër emun endewën. Gë endey exo end këŋo sëfëtan.»
18 Alëngw an w̃eɗ këŋo do ɓëteli këŋo gër emun. Ga ñat këni, re ko: «Pol andepëra an w̃ac ke do xara ke mo ɓëteliw ŝambenjar ijo ro. Gë endey exo end ki sëfëtan.»
19 Ata emun eŋ las këŋo nacët ako do w̃ëka këŋo: «Inew̃a ỹandi eye tëfëtan?»
20 Yaka ko: «Yama Ɓëŝëwif ɓën ga xetan këɓi nde eni mëka eyëɓi mëlanëgu ecan Pol gër Amara, nangëde eni kaman endexëm eŋ ỹandi këɓi fo.
21 Këreyëɓi yakaɗ na. Ɓela ofëxw onax exëni ɓër xëñënak eno ɗaw̃ ɓën. Ayaŝar yaŝar këni mëne afo eno ɗaw̃ pere eni yambëraxën do eni ceɓëraxën. Angëmëne ax gi ex na mondako eɓi wëcanëɗ kata. Anëka w̃el këni, gërëgako wëj fo ŝëni këni.»
22 Ata emun end ocoroɗa eŋ xëŋa këŋo ŝambenjar in mëne ala këreŋo pel na end nangën këŋo eŋo. Seɓ këŋo ɓaka ko kwël.

End Pol gër lëngw ir Felikës eŋ

23 Ata emun end ocoroɗa eŋ w̃ac këɓi ɓëlëngw ɓëxi do re ko: «Ɓarinëɓi ocoroɗa okeme oki, od gë opanac ok, ofëxw ocongoxi do od gë ɓendoka ok, okeme oki. Këñënayin en ye gër Sesare and kë w̃eɗ aŋ.
24 Tanayinëɓi ɓëte opanac eno mëlaxën Pol xali eno ŋatelixën aɓëngw gër Felikës, gofërëner in.»
25 Ata emun eŋ ỹëgw ko kayëta mondako:
26 «Wëno Këlod Lisiyas ki ỹëgwënëlind, wëj Felikës, gofërëner in! Aŝëma ŝëma këmi!
27 Ala ar këmi law̃ënelilind ajo, Ɓëŝëwif ɓën sëra baŋo do alaw̃ law̃ dono kido ami ŋatëgu bana aỹand wëno gë ocoroɗa odam ok, do racët këmo ga nang këme ar xwën këŋo owun or Rom hi ko.
28 Ga ỹandi ke me nang në end ine këno nagaŝandërand, w̃ëla këmo gër Amara and ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif.
29 Sëk këme mëne në end ɓend gër acariya andeɓën këno nagaŝandërand. Amena amo wateli ex na and ỹapëk exo gixën monaw̃ ba mopokëra gë gweyele-gweyele.
30 Ga nangën këne osit or këni ŝenarand eno ɗaw̃axën ol këmo law̃ënelilind ataŋ. Afel fel këmëni ɓër këŋo nagaŝandërand ɓën eni yeli do eno ɗëxwëx gër ndey.»
31 Ata ocoroɗa ok ri këni end fel këɓi emun endeɓën eŋ. Ŵeɗ këno Pol do w̃ëla këno gëmëɗ fo xali gër angol and Aŋëtipatëris.
32 Në ecan ijo, ɓaka këni gër akëɓe ang gë oxaỹ do seɓ kënëɓi ɓër gë opanac ɓën eno mëlax Pol.
33 And ñat këni gër Sesare aŋ, fëxwën këno kayëta in gofërëner in do re këni: «Awa nëkoɗo Pol.»
34 Ga fën ko kayëta in, gofërëner in w̃ëka këŋo gër ebar ed fe xaniw ko. Ga nang ko aɓ Silisi ex, gofërëner in re ko:
35 «And këni ñatëgu ɓëte ɓër lëxw ki aŋ fo këmi w̃ëkara.» Ata fel këɓi ocoroɗa ok eno kwëtëx gër eyang ed Erod.

24

End eɗëxw ed Pol eŋ

1 Ga xucak ɓakey ɓanjo, Ananiyas, aŝaɗaxan alëngw an, ŝëla ko gër Sesare. Sëfër këni gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓërëmar do gë ar bano w̃acënd Terëtilos. Andiyen and ala ajo aŋ hi bax, ɓandëmar enagaŝan, ɓaŋo eyakan ed ɓela gër kiti. Ga ñat këni, w̃ac këno Pol eɓi yaka gër gofërëner.
2 And w̃ëlaw këno aŋ, Terëtilos ỹana ko këŋo lëxwënd mondako: «Felikës, wëj gofërëner in, enëng endeɓi eŋ paɓ gë owun orey ol ŝot këmi oɓetak or ɗal ol, do gë ɓeɓër nëngwëtak beɓët ir ex yo gër ebar elo ro ɓën.

3 Felikës, wëj ar gapak an, ɓiyi ɗek nëngan këɓo end andiyen andey aŋ do këmi ŝëkwand mbaŋ.
4 Ɓarikan këdi ki lëɓëlëɓa kaŝ-kaŝ, axara xara këmi wëj ar gë onden onëngax an, eyëɓo ɓaxët.
5 Ɓiyi er wat këmi in mëne ala ajo aỹëŋënax ex. Gër ed ko ye yo kë fëtënd ɓongeỹër gër ɗek Ɓëŝëwif gër ed exëni yo gër ebar ro. Ata mëŋ ex alëngw ar Ɓënasareŋ an, Ɓëŝëwif ɓër ŝapayak cale ɓën.
6 Axacëra xacëra këŋo exo yepën Aciw̃ and Kaxanu aŋ, ɓiyi sëra këŋo. [Er ỹandi baɓo mo kiti gë acariya andeɓi aŋ.
7 Ɓarikan yow ko Lisiyas, emun end ocoroɗa eŋ, xana këŋo foroŝe gër otaxan odeɓi
8 do re ko mëne ɓër këŋo nagaŝanënd ɓën eni yow gër ndey ro]. Wëj dëŋ axor këy xor eyo mëkara ey nangaxën ɗek er këmo nagaŝanënd ɓiyi in.»
9 Do ga këni xëmëyëtara Ɓëŝëwif ɓën këni rend mëne go dëŋ ex endey eŋo.

End Pol gër lëngw ir Felikës eŋ

10 Ata gofërëner in lambaca këŋo Pol exo yeyan. Re ko Pol: «Anang nang këme mëne wëj elod ɓëniy ɓëndanjëm hi këy axiti ar ɓela ɓër enëng endeɓi an. Awa wëno gë ekwëta këmëni yaka ɓër ke lëxwënd gër lëngw irey ɓën.
11 Ang këy xor ey mëkara wëj dëŋ ak, eceɗ fo sëkëk ɓakey epëxw gë ɓaki, ga këme ye yaŋ gër Yerusalem mo calex Kaxanu.
12 Ala axe tëk ex na lëf gër Aciw̃ and Kaxanu; ala axe tëk ex na gër ɓaciw̃ ɓacaleya. Ɓëte ala axe tëk ex na gër angol ga këmi ŝampëre gë aŝëxen, ba ga këmëni ŝoñ ɓela na amëxwër eni meraxën.
13 Ɓër ke nagaŝanëndërand ɓëjo ani kor na eni masin mëne er këni reyand gërëgako in ɗal ex.
14 Areya këme reya ro gër lëngw irey: aŝale këmo ŝalend Kaxanu ang ɓëxarëk ɓëram ak, gë cale ind këni rend ɓën enëgwëŝ ex iŋ. Ɓarikan awa̋ wa̋ këme ɗe ɗek er ỹëgw këni gër acariya and Moyis do gër ɓakayëta ɓand ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu in.
15 Wëno ɓëte ayar këme yarënd ang këni yarënd ɓën ak mëne Kaxanu axanin këɓi xani gër ecës ɓër ŝenene ɓën do gë ɓësëmbak ɓën.
16 Mëŋ ex, wëno ɓëte axemëna xemëna këme me ɓayi laŋ gë onden onjekax ex gi din end ŝenene eŋ gër ogës od Kaxanu do gër od ɓela.
17 Ga ri këme ɓëniy ɓëndanjëm yerëxe gër Yerusalem, wëlan bamëni edëca ɓër enëng endam ɓën do kwël me kwëtëx oyël oram ol gër Aciw̃ and Kaxanu.
18 Ata ɓën sëk këne aw̃unëtarak lëf gër Aciw̃ and Kaxanu, ɓela axe keta bana, end ŝoɗe-ŝoɗe ax gi bana.
19 Ɓarikan Ɓëŝëwif ɓër xaniw bax gër ebar ed Asi hi bax na na. Ɓën ỹap bax eni kwëŝa gër lëngw irey ro ene ɗëxw angëmëne endey xoỹën këne na.
20 Ado ɓëjo ro dëŋ deyalexëni ngwa ba etëmbak end fe xitixën këne ɓëxarëk ɓën gër Amara andeɓën.
21 Angëmëne cëŋ ga xeỹ bame mërëxand ireɓën: “Në end ga wa̋ këme ekani ed gër ecës exëna eŋ këne xitixënënd doro gër lëngw irewën!”»

22 Felikës ga nang baxo aye end cale ind Axwën Yesu eŋ, fela këɓi eni ɓakaw akey acëxe gër kiti. Er re baxo: «And ko yow Lisiyas, emun end ocoroɗa eŋ, axaman këme axaman endey endewën eŋo.»
23 Ata fel këŋo alëngw ar ocoroɗa an eŋo mëla Pol gër epëra ɓari këreŋo pokëraɗ na ɓëte, eɓi teɓënd ɓërexëm ɓën eno dëcara.
24 Ga xeyërak, Felikës sëfërëgu këni gë Dërusil, asoxari Aŝëwif ar ỹër baŋo an. Law̃ën ko eno mëlaw Pol. Na ɓaxët këŋo ga ko reya end ekwëta ed Yesu Kërisët eŋ.

25 Ɓarikan ga ko yeyan end eɗiya ed gë or ŝenene eŋ, gë end ekwëỹëta ed ɓetëmbak eŋ, do mëne Kaxanu axiti këɓi xiti ɓela ɓën akey amat, ata yëdara ko Felikës do re ko: «Gwac ex and doro aŋ, ɓakal, and ke ñatan aŋ awac këmi wac.»
26 Ayëla baxo, yëland ɓëte mëne koɗi këŋo yël na Pol, mëŋ baxo lawënaxënënd laŋ eno mëlaw eni kanar gë mëŋ.
27 Mondako xucak ɓëniy ɓëki, Felikës ga rëfali këno owun ol ɓëtëgu ko Porësos Fesëtis. Do eɓi din oyekax Ɓëŝëwif ɓën, Felikës sëɓ këŋo Pol gër epëra.

25

End Pol do gë Fesëtis eŋ

1 Ɓakey ɓatas ga xucak elod ga ñatëgu ko Fesëtis na gër Sesare, ye ko yaŋ gër Yerusalem.
2 Ata ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën xacali këno endey end Pol eŋ. Axara xara bano
3 exo ma eɓi din oyekax ga wëlaw wëlaw këŋo Pol gër Yerusalem. Xarak ɓën anëka bani xëñënand enëɓi kaŝ ɓëwëla ɓën gër fëña eno ɗawaxën.
4 Fesëtis yaka këɓi mëne Pol gër Sesare xwëtaya këno do mëne mëŋ gogo ko ɓaka fën.
5 Re ko ɓëte: «Awa ɓër gapak ɓër gër Amara andewën ɓën, tëfërëlemi do angëmëne eñëŋënax exëna gër ala ajo eno ɗëxwëx.»
6 Fesëtis ɓaka ko gër Sesare, aŋo keyëra bana na gër Yerusalem nëmëc ɓakey ɓanjongëɓatas ba epëxw. Në ecan ijo, ga ỹëpa ko gër aciw̃ and kiti, lawën ko eno mëlaw Pol.
7 And ñateliw këno Pol aŋ, Ɓëŝëwif ɓër xaniw bax gër Yerusalem ɓën xeta këno do këno nagaŝanërand ɓetëm ɓendanjëm ɓend ani kor bana eno masin axiti an mëne ɗal dëŋ këni reyand.
8 Ɓarikan ga këɓi yaka, Pol re ko: «Wëno ỹoweỹ ame men ex na. Ame ɗif ex na acariya and Ɓëŝëwif aŋ, ame men ex na paɓ gë Aciw̃ and Kaxanu aŋ, do amo menan ex na Sesar.»
9 Fesëtis ga ỹandi këŋo eɓi din oyekax Ɓëŝëwif ɓën, wëka këŋo Pol: «Ỹandi ki nde ey ye yaŋ gër Yerusalem eni kitix xarak wëno me gixeli?»
10 Pol yaka këŋo: «Ga xwëŝa këme ako gër aciw̃ and kiti and Sesar, awa ro fo ỹapëk ene kiti. Wëj dëŋ aye nang këy mëne gematak amëni menan ex na Ɓëŝëwif ɓën.
11 Angëmëne awen wen këme, ɓëte angëmëne ari ri këme amena and ỹapëk ene ɗawaxën, ame mëka ex na ene kwëỹëtali ecës el. Ɓari angëmëne end ɗal ax gi ex na gër ɓend këne nagaŝandërand, gaɓatak ax kor na exe ɗëxw gër otaxan odeɓën. Wëno Sesar wëka këme exe kiti gër Rom!»
12 Fesëtis ga wëlërëgu këni gë ɓela ɓër baŋo rëcarand gër kiti ɓën, fel këŋo Pol: «Awa gayikako Sesar re këy exi kiti, aye këy ye gër lëngw irexëm.»

End Pol, gë Agëripa do gë Berenis eŋ

13 Ga xeyërak, emun end bano wacënd Agëripa eŋ sëfërëgu këni gë Berenis na gër Sesare eno cëma Fesëtis.
14 Ga baɓi xeyërand na ɓandanjëm, Fesëtis ga këŋo felëra Agëripa, emun eŋ, endey end Pol eŋ, re ko: «Felikës ala seɓ këŋo na ro gër epëra kitirëxe.
15 And ye bame gër Yerusalem aŋ, ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën gë ɓëxarëk ɓër Ɓëŝëwif ɓën lëxw këno gër ndam do re këni mo nëp.
16 Ayaka yaka këmëni mëne Ɓërom ɓën ani wata ex na enëp ed ala, xarak ala ajo aɓi yaka ex na pere ɓër këŋo lëxwënd ɓën gër ɓend këno nagaŝanënd.
17 Ayow yow bani ro gër Sesare, ɓëte wëno amëni cac ex na, ataŋ në ecan ijo ỹëpa këme gër aciw̃ and kiti do re këme eno mëlaw ala ajo.

18 Ɓër këŋo lëxwënd ɓën ga xani këni yeyandëra këni. Ɓari amena gamatak gër ɓand bame yëland wëno ari ri ko ani deya ex na.
19 Er bani ŝampërend wayët ɓend cale indeɓën do gë end ala ar këno w̃acënd Yesu. Ɓën këni rend aŝës ŝës ko, ɓarikan Pol mëŋ ko rend mëne aɓëngw exo.
20 Wëno cëŋ, ga wëlandëra ke gë endey end mondako eŋo, w̃ëka këmo Pol ba aỹandi ỹandi këŋo exo ye gër Yerusalem eno kitix.
21 Ɓarikan Pol re ko mëne endey endexëm eŋo, emun etëm end gër Rom eŋ kë xiti. Ata fel këmëni ocoroɗa ok eno kwëtaya gër epëra xali mëni ɗaw̃ën eno mëla gër Sesar.»
22 Ata re ko Agëripa: «Wëno aỹandi ỹandi ke ɓëte mo ɓaxët ala ajo.» Yaka këŋo Fesëtis: «Awa ecan, awël këyo wël.»
23 Ga xeyëk, Agëripa gë Berenis sëfërëgu këni sir-sir gë enga end ɓër laŋëtëgu baɓi eŋ: gë ɓemun ɓend ocoroɗa ɓeŋ, do gë ɓela ɓër gapak ɓër angol and Sesare ɓën, lil këni gër aciw̃ and kiti. Ga law̃ën ko Fesëtis, w̃ëlaw këno Pol.
24 Ata re ko Fesëtis: «Agëripa wëj emun eŋ, do wën ɗek ang ɓarërëgu këne ro ak, awat këno watënd ala ajo. Ɓulunda ir Ɓëŝëwif in ɗek lëxw këno gër ndam hik gër Yerusalem, hik ro gër Sesare. Caw ako bani xeỹënd mëne aŋo ñap ex na exo ɓayi ga ko liya.
25 Wëno cëŋ afëni fëni ke mëne amena and këno law̃axën ax gi ex na. Ɓarikan ga re ko mëŋ dëŋ mëne Sesar, emun etëm end gër Rom eŋ, këŋo xiti, ỹapanaxën ke mo ɗaw̃ëneli.
26 Ɓarikan er këmo ỹëgwën gë endey eŋo in, ame cot ex na. Mëŋ w̃ëlaxënëgu këmo gër ed ɓarërëgu këne ro, adofa eyo wël Agëripa, wëj emun eŋ. And këyo w̃ëkara aŋ, wëno aŝot këme ŝot er këme ỹëgw in.
27 Wëno mo ɗaw̃ëneli andepëra ñëgwërëxe ɓend lëxwaxën këno gër kiti ɓeŋ, axe yexënan ex na.»

26

End Pol do gë Agëripa eŋ

1 Agëripa fel këŋo Pol: «Anëka seɓën këmi eyeyan el, eyëɓi yaka ɓër ki lëxwënd ɓën.» Ata Pol ga yën ko ataxan aŋ, ỹana ko ko rend:
2 «Agëripa, wëj emun eŋ, awa doro wëno mbaŋ nëngan ke ga këmëni yakand ako gër lëngw irey Ɓëŝëwif ɓën gër ɗek ɓend këne nagaŝandërand ɓeŋ.
3 Gayikako aye nang këy ɓend rëpëk gër Ɓëŝëwif do gë ɓend këni ŝampërend ɓeŋ, awa axara xara këmi ey ɓuŋa eye ɓaxëtaxën.
4 «Ɓëŝëwif ɓën ɗek anang nang këni aniyan andam aŋ elod and hi bame ŝambenjar aŋ. Anang nang këni mëne ŝëf gër ɓër enëng endam hi bame gër Yerusalem.
5 Ɓën elod anëka fo nang këne, do axor këni xor eni deya, ga ỹandi ỹandi këɓi, mëne wëno aniyan and ofariseŋ bame liyand, ɓën ɓër ex amara and Ɓëŝëwif and kë ɓalëkënalind enim cale indeɓi aŋ.
6 Ɓarikan doro w̃ëlaw këne gër kiti në end ga w̃a këme mëne anëka ñatëguk er bani yarënd ɓëxarëk ɓëreɓi in, er ɓeya baɓi Kaxanu in.
7 Do ɓandëw̃ëra epëxw gë ɓaki ɓand ɓulunda ireɓi ɓaŋ, ɓand këŋo ŝalend Kaxanu gëmëɗ gë goyat ɓaŋ, ayar këni yarënd er ɓeya baxo Kaxanu in ex ŋata amëd and liya këni ɓën aŋ. Mëŋ ex wëj emun eŋ, nangël mëne në end ga w̃a këme anëka ñatëguk er këni yarënd ijo in këne nagaŝandëraxënënd Ɓëŝëwif ɓën!
8 Inew̃a hi kën gë oŋëpëgënan od mëne ax mënd ex na ex gi ɗal mëne Kaxanu axanin këɓi xaninënd ɓëŝëk ɓën eni ɓakaw gër aniyan?
9 «Wëno er bame yëland aỹap ỹap ke me kemëna mbaŋ me wëlëbël ow̃ac or Yesu Iɓënasaret ol.

10 Eŋo bame rind gër Yerusalem: wëno dëŋ baɓi sërand ɓëw̃ënëk ɓëranjëm do mëni mëla gër epëra, gë or gapak or bane yëlënd ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ol. Do and këni xetan enëɓi ɗaw̃ aŋ, wëno ŝëf gër ɓër bax rend ɗaw̃ëlenëɓi bame hind.
11 Ata gër ɗek ɓaciw̃ ɓacaleya ɓand Ɓëŝëwif asoron bamëni soronënd mëni nëỹalixën eno cir Kaxanu. Ga ke xureli ekoỹën ed xoỹën bamëni el, xali gër ɓangol ɓaniyer bamëni yenënd.»

End osede or Pol eŋ

12 «Mondako xani bame ond gër Damas oŋ ga law̃ën këne ɓëŝaɗaxan ɓëlëngw ɓën gë okayëta ir baxe yëlënd or gapak ok.
13 Agëripa, wëj emun eŋ, and hik eñan keŋ gër gaf aŋ, gër fëña watëgu këmi, elod gër orën angoɓen and kë ỹegënd nëmëc eñan eŋ ga ñoɓaw këɓo wëno gër ɓër enga endam ɓën.
14 Wëcëra këmi ɗek reɓe-reɓe gër ebar do wël këme oniw̃ ga ke yeyaneli gë eyeyan ed arameyeŋ el: “Sol, Sol, inew̃a këye rixëraxënënd? Mama fo këy legënand ang ejel ed këŋo xacërand exo mëŝi xarak gë ɓeɓër kesëkes këno facënd el.”
15 Ata w̃ëka këme: “Axwën, wëj noỹo wa hi këy?” Yaka ko Axwën an: “Wëno ex Yesu, ar këyo rixërand an.
16 Ɓarikan kanil, ey kwëŝa gër osapar orey gayik në eŋo ŝanaỹaxën këmi: asana sana këmi ey gi ariyenin aram do sede iram ey tëfëtaxënënd ɓeɓër wateli këye ɓën do gë ɓeɓër këmi w̃asinëɗ ɓën.
17 Wëno ki racët mërëxand ir Ɓëŝëwif do gë ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif do këmi law̃ënënd gër ndeɓën
18 eyëɓi pëɗëtaxën ɓangës ɓaŋ, eni can gër ecamëɗan, eni ɗilaxën gër angoɓen; eni can gër mbëña ind Sindan, eni ɗilaxën gër owun or Kaxanu. Do angëmëne aw̃a w̃a këni, eni cotaxën eteɓan ed ɓeñëŋënax ɓendeɓën el do gë er fenan këmëni ɓër w̃ënëk paɓ gë ekwëta ed xwëta këne el.”
19 «Awa nangël Agëripa wëj emun eŋ mëne wëno ame ŋëp ex na me tëf er w̃asin ke orën in.
20 Ɓarikan ga ỹana këme gër Damas, ye këme gër Yerusalem, sëf këme ɗek ebar ed Yude el, do ỹaw këme gër owar or ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif. Afel fel këmëni ɓela ɓën eni nëngwët ola oreɓën ol, eno kwëta Kaxanu do eni di ɓeɓër ỹapëk eni dind ɓër nëngwëtëk ola oreɓën ɓën.
21 Në end eŋo sëraxën këne Ɓëŝëwif ɓën gër Aciw̃ and Kaxanu, do xacëra këɓi ene ɗaw̃.
22 Ɓarikan Kaxanu nëkona ke gë oyekax orexëm ol. Mëŋ ɓayixën këme aɓëngw xali doro do këme reyarand gër ed këni ɓarër ɓela, hi këni ɓërëtoc, hi këni ɓër gapak, wayët er re bani aɲatëgu kë ɲatëgu Moyis gë ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu in.
23 Er reya bani ijo ex mëne Afexën an asoro bax exo toro xali eno ɗaw̃ do mëne mëŋ kë hiɗ aỹanar ar kë xani gër ecës an. Mëŋ këɓi sëfëtëtandëra angoɓen and apexa aŋ Ɓëŝëwif ɓën do gë ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën.»
24 Ata Pol ga ko yeyan mondako Fesëtis fërëfata ko do xeỹ ko: «Pol, wëj anëka ŝen ki! Onangëran osëm orey ol ŝenën ki!»
25 Yaka këŋo Pol: «Ali, alëngw Fesëtis, axe cen ex na ɗe. Ɓarikan eyeyan ed ɗal ed gë onden el këme reyand.
26 Emun eŋ anang nang ko ɓeŋo ɗek, do wëno mëŋ këme yëxwaxënënd me yeyan kerët. Gayikwa afëni fëni ke mëne ỹoweỹ axo nem ex na, enimin, ɓeŋo ɗek ax gi ex na ɓeconëŝon.
27 Agëripa, wëj emun eŋ, aw̃a nde w̃a këy er re këni ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu in? Anang nang këme mëne aw̃a w̃a këy.»
28 Ata Agëripa fel këŋo Pol: «Tëkër fo ɓayik eye kor me gi këreceŋ!»

29 Yaka këŋo Pol: «Ɓayik tëkër fo ɓayik mbaŋ, kido Kaxanu awa̰ wa̰ ko en gido
ang wëno ak wëj gë ɗek ɓër ke ɓaxëtënd ɓën xarak, anun pokërax na gë gweyele-
gweyele!»
30 Ata emun eŋ Agëripa, gë gofërëner in Fesëtis, gë Berenis do gë ɗek ɓër ỹëpara
bax na ɓën xani këni.
31 Ga këni wa̰ỹira këni rend: «Gër ala ajo, amena and këno lawa̰xën ba eno
pokëraxën gë gweyele-gweyele, ax gi ex na.»
32 Agëripa fel këŋo Fesëtis: «Ala ajo ar eteɓët hi doxo kido axo de bana eŋo kiti
Sesar.»

27

End emëla ed Pol gër Rom eŋ

1 And faỹ këni gër owëkw mëne mi ye gë kuluŋ in ond gër ebar ed Itali oŋ, gë
alëngw ar ocoroɗa od emun etëm end gër Rom eŋ hi bami, do Yuliyus bano wa̰cënd.
Mëŋ lawën bano eɓi mëla Pol do gë ɓandepëra ɓacandaw̃.
2 Kuluŋ ir angol and Adëramit baɓo wëland. Ata xasëk gër angwëngw ɓëŋa fo
ɓëŋa fo, ebar ed Asi el. Ga xucak ebar elo, wëla këɓo gand etiwax. Arisëtarëk, ar gër
ebar ed Masedëwan do hi baxo Atesalonik an, na baxo polo gër kuluŋ gë ɓiyi.
3 Në ecan ijo, ña̰t këmi gër ɓëŋa ir angwëngw and gër Sidoŋ. Ata Yuliyus ga likina
baxo paɓ gë Pol, seɓ këŋo exo ye gër oɗawo odexëm do eno yëlaraw ŝëlafana.
4 Ga fakët këmi na oñe oŋ, kuluŋ ireɓi in sëfak ɓëŋa ir gand oŝir or Ŝipër in gayik
aped fed bax xocëgund ɓongoc ɓoŋ.
5 Ata ga xas këmi cangët angwëngw and jey gër owar or Silisi do gë Paŋëfili aŋ,
ña̰t këmi gër Mira, gër ebar ed Lisi.
6 Fën ŝotënëx baɓo alëngw ar enga end ocoroɗa an kuluŋ ir këɓo wëla ir
Alekësandëri in ond gër Itali oŋ. Ata nëmbëta këɓo gër kuluŋ ijo.
7 Ɓakey ɓandanjëm xas bami endëmane fo. Ha̰t këmi gë ojaw̃ fo gër angol and
Kënidos. Do ga bax xocënd mbaŋ ekoc el sëkwan këmi mi kwëŝa gër ɓëŋa. Ata xuca
këmi gër angol and Këret gand beɓët ir Salëmone.
8 Kwël gë enëỹër el fo sëfa këmi ɓëŋa in, ña̰taxën këmi gër ed këni wa̰cënd
«Ɓakegëtaya Ɓanjekax», ler gër angol and Lase.
9 Ɓandanjëm xeyëra baɓo yerëxe mbaŋ do kwël bax ña̰igënënd ekas ed gë kuluŋ el
gayik anëka xuca bax etiw̃i ed gë amëd and gë ayem el. Mëŋ felaxën baɓi Pol ɓër
bax yerëtënd end oñe ɓën:
10 «Lawo ɓën, wëno er këme watënd mëne angëmëne kwël fakët këne oñe ond
gë kuluŋ oŋ, oñe oŋo ax gi na ond gë enemi këm, do ond gë er kë nëxena këm gër
oỹënga or këne wëlande, do ɓëte ax gi na ond gë enemi ed aniyan andeɓi këm.»
11 Ɓarikan Yuliyus, alëngw ar ocoroɗa an, xwëta ko nëmëc er re bani aɓërëŝ an
do gë axwën ar kuluŋ in, yepan këŋo er yeyan baxo Pol in.
12 Nëmëc eŋo, eni ɓayi gër ɓëŋa ir angwëngw aŋo na gë amëd and gë ayem aŋ, aɓi
mëndan bana. Ata ỹëmbëta këni ɓela ɓër rek eni ɗëkwët anjëm and këni xaw̃ënd
yaŋ gër kuluŋ aŋ ex kasaxën. Axacëra baɓi xacërand, angëmëne awënd wëndëk
eni ŋat gër Fenikës, gër ɓëŋa ir angwëngw and gër Këret. Ga hi bax xegëtaya in
amɓëtëɓ ir acëla-eñan do gë ambataŝ ir acëla-eñan, fën ỹandi baɓi eɓi kucax amëd
and gë ayem aŋ.
13 Ingoc ind xaniw bax ambëtëɓ bax xocënd ata yëla këni axor këni xor eni di er
fëna bani in. Neỹ këni eni cëpët dun isiɓax ir kë xwëŝaxënënd kuluŋ in, do këni
xasënd ɓëŋa fo ɓëŋa fo ler gër Këret.
14 Ɓarikan gogo nde ga rëmëguk ekoc etëm ed tëɓ ed këni wa̰cënd «Ekoc ed
ambataŝ ir apën-eñan» ga xaniwëk gand oŝir.

15 Ata ekoc etëm ed tëƀ elo lëfërirak kuluŋ in xali sëkwanëk ex kas aped-fed do kwël seƀaya këmi këƀo w̃ëland sam-sam.
16 Ata ga këƀo ri eƀo kucali gand ambëtëƀ and oŝir osil or këni w̃acënd Kahuda aŋ, ƀëriyeni ƀër gër kuluŋ ƀën gë ojaw̃ xor këni ikuluŋ ind ecëpëtaxën iŋ.
17 Ga nëỹ këni yaŋ, w̃eƈ këni ogux ok ŝerixën këni jey kuluŋ isëm in. Do ga bani yëdand eƀi capali gër Sirët, do kuluŋ in ex dëgwayax gër eƈini, fedali këni anjëm and bax xasaxënënd aŋ. Mondako bami xasënd sam-sam.
18 Ga xurik ang baƀo lëfërira ekoc etëm ed tëƀ ak, në ecan ijo, ƀëriyeni ƀër gër kuluŋ ƀën lap këni olëƀ orëmar polo gër angwëngw.
19 Do yatir akey atasën, ƀëriyeni ƀëjo dëŋ lap këni oỹënga or kë xasaxënënd kuluŋ oŋ.
20 Ata mondako ri këmi ƀakey ƀandanjëm watërëxe and goyat aŋ eñan eŋ do and gëmëƈ aŋ, ow̃al oŋ. Ata ga këŋo ƀëndër ekoc etëm ed tëƀ el, seƀ këmi eyëlara ed afex këmi fex el.
21 Abami yambëra na elod anëka fo. Ata ga xani ko xwiriŝ Pol, re ko: «Kido aƀaxët ƀaxët bane and re bame ene ƀayiye gër Këret aŋ, oỹënga or nëxenarak oŋ ax nëxena dona do or lap kën oŋ an ƈap dona.
22 Ɓarikan gërëgako er këmun felënd in ene kapinaye, ala gaƀatak ax nemi na. Kuluŋ in fo këŋo noỹeli.
23 Yama meleka ir Kaxanu ir xwën ke do këmo ŝalend in ga ŝanayaxën ke gëmëƈ felëra ke.
24 Re ko: “Pol añat këy ñat gër kiti ind Sesar, kërey yëdara na. Do Kaxanu wa seƀan këŋun wëj do gë ƈek ƀër ƀar kën kuluŋ ƀën.”
25 Mëŋ ex, ƀësoŝan kapinayin! Wëno axwëta xwëta këmo Kaxanu mëne ang fel ke ak kë hi.
26 Ɓiyi në ƀëŋa ir oŝir këƀo ŝilenix.»
27 Yatir sëkëk ƀakey epëxw gë ƀanax gëmëƈ, ekoc etëm ed tëƀ el në emëla baƀo gër angwëngw and këni w̃acënd Mediterane. Emëƈ ekarëk el, ƀëriyeni ƀër gër kuluŋ ƀën hik këƀi nangëde ebar këmi sëkand na fo.
28 Lap këni atëyixën and etiw̃ax aŋ sëk këni ometër ofëxw osas gë ocongoki. Ga w̃ëla këƀo imbaƈ, lap këni gaŝëxe atëyexën aŋ, sëk këni etiw̃i el ometër alapem gë ocongotas.
29 Ata ga bani yëdand ba ekoc el añëyën kë ñëyën kuluŋ in gër ƀëŋa ir gë ƀongaỹ, lap këni odun onax okwëŝaxën ok gand epoy ed kuluŋ do këni yarënd ex weca.
30 Ɓarikan ƀëriyeni ƀër gër kuluŋ ƀën aŝala bani ŝaland eni naw̃a na gër kuluŋ. Ata këni fedalind ikuluŋ itil iŋ polo gër angwëngw ga këni ri nangëde eni kas elod na gër ecën ed kuluŋ fo ỹandi këƀi eni ƈapaxën nacët odun okwëŝaxën ok.
31 Ata Pol fel këƀi ocoroƈa ok do gë alëngw areƀën an: «Angëmëne ƀela ƀëjo ani ƀayi ex na yo polo gër kuluŋ, wën an pex na ƈe.»
32 Ata ocoroƈa ok saw̃ këni baƈ ogux od ikuluŋ ind ecëpëtaxën ok do seƀ këni latik polo gër angwëngw.
33 Ɗamana ex wecaxën, Pol ga w̃ac këƀi ƀela ƀën ƈek, fel këƀi eni kapina do eni yambëra. Ata re ko: «Doro sëkëk ƀakey epëxw gë ƀanax elod ga kën ŝënind gë enjo eŋ.
34 Mëŋ këmun felaxënënd en kapina do en yambëra. Mondako fo kën fexaxën. Ala ax cës na, ado gë emban ematak an ƈapëta na.»
35 Ga ñata ko eyeyan elo, w̃eƈ ko amburu, ŝëkwa këŋo Kaxanu ogës od ƀela ƈek, ŝobëta ko do ko yambënd.
36 Ata ƀën ƈek ga xapina këni, yambëra këni.
37 Ɓiyi ƈek er hi bami polo gër kuluŋ ƀela okeme oki gë ofëxw ocongoxi gë ƀëcongaƀat.

38 And yambëra këni ɓën ɗek aŋ, ỹëfënd këni eyamb el gër men eni ɓaŝëtaxën asiɓëtiɓa ir kuluŋ in.

End enoỹeli ed kuluŋ eŋ

39 Ata ga wecak, nemëra këni ɓëriyeni ɓër gër kuluŋ ɓën xali ani kwita ex na ebar el. Wat këni moñang gër ed ñëfësëk angwëngw aŋ ebar el. Ata ỹandi këɓi eni mëla fën kuluŋ in angëmëne awënd wëndëk.

40 Ata ŝëpët këni odun okwëŝaxën ok, eni kasaxën polo gër angwëngw. Fët këni ogux od xapaxën bani amërëŝaya ok do lëkwët këni yaŋ anjëm akasaxën atil and gër lëngw ir kuluŋ aŋ, eɓo kocelixën gand ɓëŋa.

41 Ɓarikan kuluŋ in ŝëŝi këŋo në amun and eɗini mërëxand ir ɓengux ɓeki ɓend men. Aŋo rëgwayak ecën ed kuluŋ el. Do men oŋ ga bax xanind ɓomeŋ ɓomeŋ gë ojaw̃ od mbaŋ, ỹoyëk epoy ed kuluŋ el xali hëbirak.

42 Ocoroɗa ok ỹandi këɓi enëɓi ɗaw̃ ɓandepëra ɓaŋ këdi ko naw̃a amat exo kas xali exo kegëta.

43 Ɓarikan alëngw ar ocoroɗa an ga faỹ baxo gër emëkw edexëm eŋo pexën Pol, ŝëɓan këɓi eni di er faỹ bani in. Fel këɓi ɓër xam bax men ɓën eni ɗëngwa gër men do eni kas xali eni kegëta gër ebar.

44 Ɓër kë ɓayi ɓën eɓi kacëra eni kas ɓërëmar gë ɓangomb-gomb ɓaŋ, ɓëjo gë ɓaton ɓand ŝangëtarak gër kuluŋ ɓaŋ. Do mondako xegëta bani ɓën ɗek ɓëɓëngw gër ebar.

28

End Pol gër oŝir or Malët eŋ

1 Ga xegëta këmi mondako ɓëɓëngw, nang këmi mëne gër oŝir or gër ed xegëta bami na, Malët këni w̃acënd.

2 Ɓër lëg na ɓën xaca kënëɓo aye fo. Ga bax sëɓënd do bax yemënd, w̃ëla kënëɓo ɗek ler në xoɗux or fëtën bani.

3 Pol ɓarëgu ko imok ind oɓeñët exo ɗëxwaxën gër xoɗux nangërëxe andën w̃eɗeli këŋo na. Ata ga yëkak xoɗux ol, ekifoxifo el ŝanëgu ko gër imok, do lara ko gër ataxan andexëm.

4 And wat këno ekifoxifo el ga lara ko gër ataxan and Pol aŋ, ɓër lëg bax na gër ed ebani ɓën këni felërënd andeɓën reɓën: «Awa ala ajo, alaw̃ ar ɓela dëŋ exo, gayikako eceɗe fexëgu ko gër angwëngw, kiti iŋ aŋo teɓ ex na exo ɗiya.»

5 Ɓarikan Pol wërëngënja këŋo andën aŋ bërëfët gër xoɗux do ỹoweỹ aŋo gi ex na.

6 Er bani ŝënind ɓela ɓëjo eno wat ga këŋo ɓëlan ataxan aŋ, ba exo wëc këruɗ. Ɓarikan ga ŝënira këni xali nëkak, wat këni mëne ỹoweỹ aŋo gi ex na. Nëngwët këni anjëlan aŋ do këni rend mëne Pol angoc exo.

7 Ler na, iciw̃ hi bax na ind xwën baxo alëngw ar gër oŝir olo do bano w̃acënd Pubëliyos. Mëŋ xwëtaya baɓo ang oɗawo odexëm fo do lakira këmi ɓakey ɓatas gër ndeɓën.

8 Sëm ir Pubëliyos monaki hi baxo. Aŝëxw ŝëxw baŋo do lëk ɓaŋo angëreli and gë oŝat. Ga lil ko Pol gër ed laki baxo, ŝalen këŋo mokwëtan otaxan ok, ata fak ko.

9 Ga xucak eŋo, yowëraw këni ɓëŝëxwëra ɓëŝëxe ɓër lëg bax na gër oŝir, ɓën ɓëte fakëra këni.

10 Ata mbaŋ fëɓ banëɓo ɓela ɓën do and fakët këmi ɗamana aŋ, fenitaran kënëɓo ocëlafana od ỹap bax mi mëlali ok.

End Pol gër Rom eŋ

11 Ga xucak opacaw̃ otas, w̃ëla këɓo kuluŋ ir gër Alekësandëri in, ir bani w̃acënd «Josëkir»* in. Kuluŋ ijo na gër oŝir olo xuca ɓaŋo amëd and gë ayem aŋ.
12 Ga ñat këmi gër ɓëŋa ir angwëngw, ler gër angol and Sirakis, xeyëx këɓo ɓakey ɓatas.
13 Ga xanik na kuluŋ ir baɓo w̃ëland in, xasëk ɓëŋa fo ɓëŋa fo xali gër angol and Regiyo. Në ecan ijo, ekoc el ambëtëɓ bax xocënd, ata ɓakey ɓaki fo ri bami ñataxën këmi gër angol and Pusol.
14 Fën sëkëx bamëni ɓëmaỹe ɓënd xara baɓo mi teyëta loxo na gër ndeɓën. Ata mondako xuca këmi ond gër angol and Rom oŋ.
15 Ga wëlëx këni endeɓi eŋ, ɓëmaỹe ɓënd gër angol aŋo ɓëŋ xacaw kënëɓo xali gër lumo ir gër Apiyus, do xali gër ed bani w̃acënd «Ɓaciw̃ ɓand ɓëliyer ɓatas». Pol, sam ga wat këɓi ŝëkwa këŋo Kaxanu do xapina ko.

End epëmëra ed Pol gër Rom eŋ

16 And ñat këmi gër Rom aŋ, w̃ëla kënëɓi ɓandepëra ɓaŋ gër epëra. Ɓarikan fel këno Pol exo ɗëg në eŝëxen, gë ŝoroɗa ir baŋo nëkonand in.
17 Ga xucak ɓakey ɓatas, Pol w̃ac këɓi ɓëlëngw ɓër Ɓëŝëwif ɓën. Do and ɓarërëgu këni aŋ, ga këɓi felëra ko rend: «Ɓëmaỹe, wëno afëra fëra bane gër Yerusalem do lëxw këne gër otaxan od Ɓërom, xarak ỹoweỹ ame men ex na. Amëni menan ex na Ɓëŝëwif ɓën, ɓëte ame yepën ex na ɓeɓër rëpën këni ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën.
18 And w̃ëkara këne Ɓërom aŋ aỹandi ỹandi baɓi ene teɓët gayik amena and këne lawãxën ane wateli ex na.
19 Ɓarikan Ɓëŝëwif ɓën ga ñëp këni ene teɓët in, nëỹali këne me mëka exe kiti Sesar. Xarak, mëni ɓar kiti ɓër enëng endam gë Ɓërom ɓën, gë tëkër ak axe ñandi ex na.
20 Në end endey eŋo xara këmun en yow ene watëre do mun pelëra. Ga w̃a këme mëne er këni yarënd ɓulunda ir Isërayel in anëka ñatëguk fokëraxën këne gë gweyele-gweyele ijo.»
21 Ɓëŝëwif ɓër yow bax na ɓën yaka këno: «Ɓiyi kayëta ir xaniwëk gër ebar ed Yude ir gë endey eŋo ami kana ex na. Ɓëte imaỹe gimatak ax yow ex na gë endey end këɓo felati, ba gë eñëŋënax end ri këy.
22 Ɓarikan aỹandi ỹandi këɓo mi wël er këy yëland wëj in gayik cale ind sëf këy iŋo gër ed ex yo kë fëtënd akucara.»
23 Ata fënëta këni akey and këni ɓakaw aŋ na gër iciw̃ ind Pol. Ga ñatëguk akey aŋo, nëmëc ỹëmb bani ɓër yow bax ɓën. Gër eyeyan edexëm, Pol areya reya baxo end owun or Kaxanu eŋ. Gë acariya and Moyis aŋ do gë er ỹëgw këni ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu in baxo ŝaland eɓi kor eno kwëta Yesu, elod gëɓër xali genëka.
24 Ɓërëmar xor këɓi xali w̃a këni end baɓi felënd eŋ, ɓëjo ñëp këni eni ma in.
25 Ga këni ŝapër ketërëxe në end emat, fëco ɓërëw̃ak ɓën, fëco ɓër ñëpëk ɓën. Pol ɓaŝ ko wayët eŋo: «Ɗal reya baxo Angoc Amënëk aŋ and baɓi felërand ɓëxarëk ɓërewën aŋ gë etëỹ ed alaw̃ënel Esayi el:
26 “Yel gër ɓulunda ijo eyëɓi pel:
Aye kën ỹana en wëlënd ɓari aŋun pëni na;
aye kën ỹana en nëkonënd ɓari ỹoweỹ an wat na.
27 Gayik ow̃ëkw or ɓulunda ijo oŋ afarëɗaɗi farëɗaɗik;
Ɓanëf ɓaŋ ŝoya këni do ɓangës ɓaŋ xëw̃ këni;
këdi këni wat gë ɓangës ɓandeɓën ɓaŋ,
këdi këni wël gë ɓanëf ɓandeɓën ɓaŋ;
këdi këɓi fëni gë ow̃ëkw oreɓën oŋ,

* **28:11 28.11** Ow̃ac olo gër ɓendacan ɓend Ɓëgërek w̃eɗëgu bani. Ɓëtox ɓëca ɓënd wëli bax mbaŋ hi baxëna ɓënd banëɓi w̃acënd Casëtor gë Polikës do banëɓi w̃acënd ɓëte «Ojosëkir ok».

do eni nëngwëta mëni pakënaxën.”
28 «Awa nangin mëne apexa and yëlëgu këƀo Kaxanu aŋo, alaw̃ëneli law̃ëneliw
këƀi ƀër ax gi ex na Ƀëŝëwif ƀën: ƀën aƀaxët këni ƀaxët.»
29 And h̃ata ko Pol eyeyan elo aŋ, Ƀëŝëwif ƀën w̃aỹira këni do këni ŝampërexënd.
30 Mondako ỹëpa baxo Pol ƀëniy ƀëki na gër iciw̃ ind w̃eɗ baxo luwas. Na baƀi
xacand ɗek ƀër bax yowënd eno wat ƀën.
31 Afem baxo femënd end owun or Kaxanu eŋ do baƀi sëɣalind end Axwën Yesu
Kërisët eŋ gë anjiỹ këm do ala abaŋo ŝëƀan na.

Kayëta ir Ɓërom in
Lilaya in

Akayëta aŋo, Pol ỹëgwën baɓi Okërecеŋ od gër Rom ok eni këñënaxën ekaca edexëm el and këɓi nënga aŋ. Er baxo ŝaland eɓi pëni ŝenene Atëfëtan and Yesu and baxo femërand aŋ. Er ỹëgw ko gër akayëta aŋo in kë nangënënd mëne ekwëta ed Yesu Kërisët el kë fexënënd ax gi ex na acariya and Moyis aŋ. Awẽɗ wẽɗ ko amatinali and Abëraxam aŋ eɓi pënixën mëne apexa and gë ekwëta aŋ ax gi ex na osëỿali or mëŋ Pol fo. Ɓëte gayikako Kaxanu këɓi fexënënd ɓërëwẽak end Yesu Kërisët ɓën paɓ gë ekwëta el, axor këni xor eni ɗiyand gër angwëlëra gë edëca ed Angoc Amënëk el. Er ex gër akayëta in:

End Pol eŋ do gë osëỿali orexëm eŋ: 1.1-17.
End ang ex ngwën gër ogës od Kaxanu eŋ: 1.18–3.20.
End apexa and gë ekwëta eŋ: 3.21–4.25.
End aniyan angaŝax and kë yëlënd ekwëta eŋ: 5.1–8.39.
End apexa and ɓulunda ir Isërayel eŋ: 1.11-36.
End ang ỹapëk eɗiya ed gër Amara and Yesu eŋ: 12.1–15.13.
Ɓepelatar ɓend ỹëgw ko Pol eŋ: 15.14–16.27.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, ariyenin ar Yesu Kërisët an, parëxanda ir wẽac këŋo in. Mëŋ dëŋ yata ke me gi parëxanda irexëm do me pemërand Atëfëtan and Kaxanu aŋ.
2 Atëfëtan aŋo, paɓ gë ɓëlawënel ɓërexëm ɓën ɓeya baɓo Kaxanu elod anëka fo ang rek Oñëgw Omënëk ak.
3 Gër Atëfëtan aŋo reya ko end Asëñiw̃ eŋ, ar rëw̃ këno ala gër ebar ro, gër andëw̃ëra and Dafid, ejiw̃ edexëm.
4 Aŝanaya ŝanayak mëne Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, Asëñiw̃ ar Kaxanu dëŋ exo gayik axani xani ko gër ecës gë panga ind Angoc and owẽnëk iŋ.
5 Paɓ gë mëŋ ŝot këmi oyekax ol do gë ofarëxanda ol, mi pemërand Atëfëtan andexëm aŋ gër ɓenëng ɓend ɓela ɗek, eni kwëtaxën owẽac orexëm ol, eni tëfaxën er re ko in.
6 Wën ɓëte ŝëf gër ɓenëng ɓeŋo hi kën gayikako Kaxanu yata këŋun në end Yesu Kërisët.
7 Wën ɗek ɓër gër angol and Rom, ɓër hik pëlot gër yomb ir Kaxanu Faba ireɓi ɓën, mëŋ yata këŋun en gi ɓëẽnëk do en cot oyekax ol, do gë oɓetak ol, paɓ gë Axwën Yesu Kërisët.

End okërecеŋ od gër Rom eŋ

8 Wën ang xwëta këno Kaxanu ak, ngwën iŋ ɗek nangëra këni. Wëno në eŋo këmo ŝëkwaxënënd Kaxanu paɓ gë owẽac or Yesu Kërisët ol.
9 Kaxanu, mëŋ ar këmo ŝalend gë onden onjekax an, do këme femërand Atëfëtan and Asëñiw̃ arexëm aŋ, ex sede iram ir mëne din këmun ŝalenënd.
10 Laŋ këme xarand, gër cale indam, me cot aŝot, ga wa wa ko Kaxanu, amëd and ỹapëk mun nëngali aŋ.
11 Gayikwa wëno ɗek ỹandi ke ene nangëre mun cetaxën mar ɓanjëla ɓand oyekax ɓand yël ke Angoc Amënëk ɓaŋ en kemaxën wën ɓëte gër ekwëta ed Kaxanu.
12 Ado me dedo wa and këme ñatëli aŋ ene ɓaŝëndëre ɓanjëlan ɓiyi ɓër ɓar këne gër ekwëta ed Kaxanu ɓën.

13 Bëmaỹe, aỹandi ỹandi ke en nang mëne ɓakëlëbëd ɓandanjëm fënarali këme me yeli ene nangëre. Er këme ŝaland eni ñëmbër gër enëng endewën ɓër xwëta këŋo Këriset ɓën ang ỹëmb këni gër ɓenëng ɓecëxe ak. Bari xali doro Kaxanu axe teɓëli ex na pere.
14 Wëno ang ar ɓayir këni añomëx fo hi këme paɓ gë Bëgërek ɓën, paɓ gë ɓënangërarëx ɓën, paɓ gë ɓërenik ɓën, do gë ɓëfënirëx ɓën.
15 Ata wën ɓër lëgëk gër Rom ɓën eŋo ỹandi ke me yeli mun nangën ɓëte.

End panga ind Atëfëtan eŋ

16 Wëno, epemëra ed Atëfëtan aŋo ol axe cëfënënand na gayik gë aŋo ko nëcëtënd Kaxanu panga indexëm iŋ. Ar w̃ak yo këŋo fexënënd: hi ko ar enëng end Bëŝëwif, hi ko ar enëng ecëxe.
17 Enimin, Atëfëtan aŋo këɓo w̃asinënd mondake ri ko Kaxanu eɓi kwëtaxën ɓela ɓën ɓër ŝenene. Eŋo gë ekwëta kë ỹanand ɓëte gë ekwëta kë ñatand, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ar xwëta këŋo Kaxanu an ex aw̃ënëk an do mondako ko ŝotaxën aniyan and din aŋ✡.»

End emenan ed Kaxanu eŋ

18 Enimin Kaxanu, elod gër orën xoỹënëgu këɓi ɓela ɓën gayik ano pëɓënd na, do xwënda këni osëmbak xali këni wëlëbëlënd ɗal irexëm in gër osëmbak.
19 Awat këni watënd ɓeɓër ỹapëk eni wat eno nangaxën Kaxanu ɓën gayik mëŋ dëŋ këɓi w̃asinënd.
20 Enimin, Kaxanu ar din exo. Bari ado ga exo ar anëŋo watënde na, ola orexëm ol gë panga indexëm iŋ kerët kë watind gër ɓeɓër ri ko gër ngwën ro.
21 Mëŋ ex, ala ax kor na exo yax mëne aŋo nang ex na Kaxanu. Gayikako, awatënd aye dëŋ enjaran endexëm eŋ, gë ɓeɓër ri ko ɓën, ɓela ɓën ano pëɓënd na Kaxanu, ɓëte ano cëkwand na. Barikan mondako wëlandëraxën këɓi gër onden ondeɓën gë ɓanjëlan ɓand gë ofëcak këm, ow̃ëkw oreɓën oŋ xulëk ecamëɗan el.
22 Ado ga këni rend mëne ɓën areni reni këni, ɓëŝenëk exëni, arafënara fo këni rafënarand.
23 Anëngwët nëngwët këni enjaran end Kaxanu eŋ, mëŋ ar ax cësënd na an, ano calend na. Gër ed hi bax eno calend nëmb këni këni xëland olaŝ or w̃atinali këni gë ɓela xarak ala an aŝës ko ŝësënd. Bëte olaŝ orëmar w̃atinali këni gë oŝël, gë ow̃acar or gë osapar onax do gë ow̃acar or xaɗa-xaɗa.
24 Ata në eŋo seɓaxën këɓi Kaxanu eni ɗëxwaya gër oɓuyaraxik do gër ow̃ëkw oreɓën eɓi ỹandind oñay gë ɓecëfënaxik fo.
25 Anëmb nëmb këni end ɗal end Kaxanu eŋ gë enëgwëŝ, afëɓ këni fëɓënd do aŝale këni ŝalend er ri ko in gër ed ebax eno calend Kaxanu gaɓat, mëŋ ar ɓetak din ir din an. Amen!
26 Në eŋo seɓaxën këɓi ɓëte Kaxanu eni dind ɓecëfënaxik ɓend yëla këni gër ow̃ëkw oreɓën: ɓësoxari ɓën seɓ këni er ỹapëk asoŝan gë asoxari eni dind in, do këni rind asoxari gë asoxari er ax ñap ex na in. Ata mondako këɓi wëcanënd kiti ind oñay oreɓën iŋ.
27 Bëte ɓësoŝan ɓën seɓ këni er ỹapëk asoŝan gë asoxari eni dind in këɓi ỹandirënd do këni rind asoŝan gë asoŝan er ax ñap ex na in.
28 Gayikako aɓi ɓal ex na eno nang Kaxanu, Kaxanu seɓ këɓi gë orenik osëmbak oreɓën ol eni dind ɓecëfënaxik.
29 Ata gër onden ondeɓën xëñëk: osëmbak, gë oxeỹ, gë aŋana and koɗi, gë njifa, gë oyakëraxi, gë eɗaw̃ ed ɓela, gë ɓatakëra, gë enëgwëŝ, gë eñac.

✡ **1:17 1.17** Abakuk 2.4

30 Ɓëte hi këni: ɓërena, ɓëxapëndër, ɓëŝus ɓër Kaxanu, ɓër xoỹët-xoỹët,
ɓërafënan, ɓëỹangënaran, ɓëẅërax, ɓëẅëŝen ɓër ɓëxarëk ɓëreɓën, ɓëfënirëx,
31 ɓër ax gi ex na mokwëta, ɓër gë emëkw eperëk, ɓër gë axaỹënan këm.
32 Ado ga nang këni aye apela and ŝenene and Kaxanu and rek ɓër xwëndak ɓeŋo
ɓën ɓër ecës exëni, mondako dëŋ ɓayi ga këni ẅendërand, ɓëte kënëɓi ŝëkwënd ɓër
këɓi sëfëtelind ɓën.

2

End enëp ed ɓela eŋ

1 Wëj ar hi këy yo awa ga këyëɓi nëpënd ako ɓoŝandax nangël mëne xaya axi gi ex
na. Gë andey këy lëxwayand ga këyëɓi nëpënd ako xarak wëj dëŋ ɓeɓër këni rind
ɓën ari këy rind.
2 Anang nang këne mëne ɓër watak mondako ɓën gë ɗal in këɓi xiti Kaxanu.
3 Awa wëj ar këɓi nëpënd ɓoŝandax ajo xarak ɓeɓër këni rind ɓën ari këy rind,
yëla këy nde aŝana këyo ŝana Kaxanu yatir kiti?
4 Ba ayaf nde yaf këyo Kaxanu? Ay watënd na nde ɗek ɓenjekax ɓend yël ki ga
nënga ko xali ki ɓuŋanaxënënd? Ay nang ex na nde mëne ey nëngwëtaxën ola
osëmbak orey ol ki yifaraxënënd gë onënga orexëm olo?
5 Gayikako aẅëŝi këy ẅëŝind, axey xey ki ey nëngwët emëkw edey el, asaỹ këy
saỹënd oxoỹ or Kaxanu or këy ñatën yatir akey and oxoỹ, do yatir kiti ind ŝenene
ind Kaxanu.
6 Ata ar ex yo er ko rind in këŋo ẅaŝën Kaxanu:
7 Ɓër xemënak laŋ edi ed ɓenjekax ɓën ga këni ŝaland enjaran eŋ, gë epëɓ el, gë
aniyan and gë ecës këm aŋ, këɓi yël aniyan and din aŋ.
8 Ɓari gë oxoỹ osëm këɓi xiti ɓër sanak gë andeɓën dëŋ eni mëŝenënd ɗal in do
eɓi kor osëmbak ol.
9 Ala ar kë ẅendërand an këŋo ɓon kata iŋ do gë toro itëm iŋ: hi ko ar enëng end
Ɓëŝëwif, hi ko ar enëng ecëxe!
10 Ɓarikan, Kaxanu ayël këŋo yël ar kë rind ɓenjekax an, enjaran eŋ, gë or gapak
ol do gë oɓetak ol: hi ko ar enëng end Ɓëŝëwif, hi ko ar enëng ecëxe!
11 Gayikwa epitëndër ed ɓela ax gi ex na gër Kaxanu.
12 Ɗek ɓër enëng ecëxe ɓër kë ẅendërand nangërëxe acariya ɓën, acariya këm
këɓi nëp Kaxanu and këni ŝësëra aŋ. Ɓëte ɗek Ɓëŝëwif ɓër kë ẅendërand anang
aye acariya ɓën, gë acariya and nang këni aŋo fo këɓi nëp and këni ŝësëra aŋ.
13 Ɓër kë rind ari dëŋ er rek acariya in këɓi xwëtënd Kaxanu ɓër ŝenene, ax gi ex
na ɓër kë ɓaxëtënd aɓaxët fo ɓën.
14 Ɓër enëng ecëxe ɓën angëmëne ari këni rind gë andeɓën aŋo dëŋ er re ko Kaxanu
gër acariya in, xarak elod ani wël ex na, anëka hi këni ang ɓër gë acariya fo.
15 Gër ola oreɓën kë watind mëne er rek acariya in gër oẅëkw oreɓën ỹëgw ko
Kaxanu, onden ondeɓën oŋ dëŋ këɓi xaɗacënd: ɓaŋo eɓi nëp, ɓaŋo eɓi yakan.
16 Ang këme rend gë Atëfëtan and këme femërand ak, eŋo kë ŝanaya yatir këɓi xiti
Kaxanu ɓela ɓën paɓ gë Yesu Kërisët.

End Acariya and Moyis eŋ

17 Gërëgako wëj ar rek Aŝëwif hi këy an këmi rend. Re këy awa ẅa këy er kë rend
acariya in xali këy rafënand mëne Kaxanu xwën ki.
18 Anang nang këy oñandi odexëm ok do asëyali sëyali këni er rek acariya in xali
këy xorënd ey nang enjekax end ỹapëk ey dind eŋ.
19 Ɓëte wëj ar xwëtak mëne alas ar ɓëŝiẅëk hi këy an, awasin ar fëña an, ang
angoɓen and këɓi ñoband ɓër gër ecamëɗan fo hi këy.

20 Wëj ga nang këy aye ɗal in gayik acariya aŋ nang këy këyëɓi xaɗacaxënënd ɓëfënirëx ɓën, këyëɓi sëyalixënënd ɓër ỹowe̋ỹ ax nang ex na ɓën.
21 Wëj ar këɓi sëyalind ɓoŝandax an, ay tëyaliyand na gë andey! Wëj ar kë femërand mëne ax gi ex na mondeka an, këy rekand!
22 Këy rend ax gi ex na mo ndi orekar do këy rind orekar ol! Ŝus këy olaŝ oŋ, ɓari këy ŝonand ɓeɓër gër ɓangëɓ ɓën!
23 Wëj kë rafënand mëne Acariya aŋ nang këy, ɓari ayo pëɓ ex na Kaxanu, gayikako ari këy rind er ŝëɓan ko in!
24 Wën Ɓëŝëwif ɓën: në endewën këni renaraxënënd owac or Kaxanu ol ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓën, ang rek Oñëgw Omënëk ak.
25 Ɗal ex gër ar enëng end Ɓëŝëwif, oxac ol er ỹapëk ex angëmëne asëf ko sëfënd er rek acariya in! Ɓari angëmëne axo tëf ex na ata ko hi ang axacërëx fo.
26 Awa angëmëne ar enëng ecëxe axacërëx an asëf ko sëfënd ɓapela ɓand ŝenene ɓand acariya ɓaŋ, anëka hi ko ang Aŝëwif axac xac fo.
27 Axacërëx ar kë sëfënd ŝenene Acariya an ɓandixa ɓandexëm ɓaŋ ki nëp wëj axacëxac an, wëj ar nangëk oñëgw od acariya ok xarak ay tëfënd na er rek in.
28 Ar hik enim Aŝëwif an ax gi ex na ar rëw̃ këno gër enëng end Ɓëŝëwif ba ar xac këno fo gër eman endexëm.
29 Ar hik enim Aŝëwif an, gër onden ondexëm hi ko. Ɓëte ar hik enim axacëxac an gër emëkw edexëm nëngwët këŋo Angoc Amënëk aŋ, ɓari ax gi ex na ga xac këno ang rek acariya ak. Mëŋ ex, ar hik enim Aŝëwif an, Kaxanu këŋo ŝëkwënd, ax gi ex na ɓela.

3

End ɓenjekax ɓend Ɓëŝëwif eŋ

1 Awa Ɓëŝëwif ɓën, oyekax or fe wa xuca kënëɓi ɓenëng ɓecëxe ɓeŋ? Inew̃a ex ofëcak or oxac oreɓën ol?
2 E, mbaŋ ex ɓeɓër xuca këneɓi ɓën. Eñanar eŋ, ɓën xwëtënan baɓi pere Kaxanu eyeyan edexëm el.
3 Do gayikako Ɓëŝëwif ɓërëmar gë oŋëpëgënan exëni, oŋëpëgënan odeɓën ok ayepën nde yepënëk ekwëta ed Kaxanu el?
4 Adokiŋ! Ado eni gi ɓela ɓën ɗek ɓënëgwëŝ, Kaxanu mëŋ din ar ɗal fo exo, ang rek Oñëgw Omënëk ak:
«Ey gixën ar ŝenene gë er këy yeyanënd in,
do and kën ŝampërend gë ala aŋ eyo ɓon.»
5 Ɓarikan angëmëne paɓ gë osëmbak oreɓi ol kë ŝanayand or ŝenene or Kaxanu ol, mondake këne yeyane? Kaxanu asëmbak nde exo and ko seɓ ex canaya oxoỹ aŋ? Ang këni yëlarand ɓela fo këme rend mondako.
6 Adokiŋ! Kaxanu, mondake xiti doɓi ɓela ɓër gër ngwën ro ɓën kido axo gi bana din ar ŝenene?
7 Do angëmëne gë enëgwëŝ endam eŋo dëŋ kë ŝanayand ɗal irexëm in do kë ỹañënd enjaran end Kaxanu eŋ, inecëŋ ke nëpaxën ang awe̋ndëran ar këŋo xiti fo?
8 Awa inew̃a ɓayik ane dende na, ang këni rend këmi sëyalind ɓër këɓo renarand ɓën: «Mendërandëne ex canayaxën oyekax ol!» Ata ɓela ɓëjo, aỹap ỹap këɓi kiti ind Kaxanu iŋ.

End mbëña ind eñëŋënax eŋ

9 Awa ine këne reye? Ba ɓiyi Ɓëŝëwif ɓën nde xuca kën ɓene oxëɓën ol ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓën? Ax gi ex na gër ɓeỹ ɗek. Gayikwa anëka reya këne osede or këɓo nëpënd ol: ɓiyi ɗek, hik Ɓëŝëwif, hik ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓën, awëña wëña këɓi eñëŋënax eŋ.

10 Gër Oñëgw Omënëk ga rek:
«Ala ar ŝenene ax gi ex na, ado gaɓatak.
11 Ar këŋo fënirand ax gi ex na,
ar këŋo ŝaland Kaxanu ax gi ex na.
Ɗek nambëra këni, ɗek ŝëxwëpët këni.
12 Ar kë rind enjekax ax gi ex na, ado gaɓatak.
13 Osëỹ oreɓën oŋ ang ỹeg ir wafërëluŋ fo ex,
Oɗiw̃ odeɓën ok njifa fo ex,
Er kë ŝanënd gër osëỹ oreɓën in
ongwëc ond saw̃-orang fo ex.
14 Er kë ŝanënd gër osëỹ oreɓën in
owër do gë ekare ed ɓela fo ex.
15 Ɓën din ɓëw̃elëk ɓër eɗaw̃ ed ɓela fo hi këni.
16 Gër ed këni xuca yo ỹeỹ ɗek kë nëxenand
do tar fëña in këni seɓëtand kata iŋ.
17 Aketëxeta and gë ɓela ani nang ex na.
18 Ado gë tëkër ak ano yëdand na Kaxanu.»
19 Anang nang këne mëne ɗek er kë rend Acariya in Ɓëŝëwif ɓën këɓi fedënalind do ala ar ex yo gër ngwën ro exo wat mëne aw̃endëran exo gër ogës od Kaxanu.
20 Enimin, ala gaɓatak ax kor na exo gi ar ŝenene gër lëngw ir Kaxanu paɓ gë acariya aŋ gayikwa acariya aŋ dëŋ këɓi nangënënd ɓela ɓën mëne ɓëw̃endëran exëni.

End apexa and ɓela eŋ

21 Ɓarikan gërëgako, Kaxanu w̃asin këɓo mondake këŋo xwëtënd ala an ar ŝenene xarak ax gi ex na ga ko sëfënd er rek acariya in. Ado gër acariya aŋo do gër okayëta od ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu dëŋ kë reyand eŋo.
22 Ɗek ɓër xwëta këŋo Yesu Kërisët ɓën këɓi xwëtënd Kaxanu ɓër ŝenene.
23 Gayikwa epitëndër ax gi ex na: ɓela ɓën ɗek w̃enan këno Kaxanu, do mëŋ ɦawëtaxën këɓi enjaran endexëm eŋ.
24 Kaxanu, gë oyekax orexëm ol fo këɓi xwëtënd ɓela ɓën ɓër ŝenene paɓ gë edacët ed ex gër Yesu Kërisët, mëŋ ar këɓi racëtënd el.
25 Kaxanu law̃ëneliw këŋo Kërisët exo gi angunëtan, oŝat orexëm oŋ ex dëxët ɓamena ɓand ɓër xwëta këŋo ɓaŋ. Eŋo ri ko Kaxanu eɓi masinaxën ɓela ɓën mëne ŝenene exo. Akarëk aŋ, gë ɓeñëŋënax ɓend bani rind ɓela ɓeŋ er baxo rind nangëde axo watënd na gayik aɓuŋan baɓi ɓuŋanënd.
26 Gërëgako, gë eɓuŋa ed ɓuŋa baxo Kaxanu el ŝanayak or ŝenene orexëm ol, ga këɓi w̃ënënënd ɓër këŋo xwëtand Yesu ɓën, xarak axo ɗif ex na acariya aŋ.
27 Awa end ko rafënaxën ala nde exëna? Gë acariya and fe? And ɓandixa aŋ nde? Ali, ɓarikan paɓ gë acariya and ekwëta aŋ.
28 Enimin, anëka w̃a këne mëne ar xwëta këŋo an hik ar ŝenene an, xarak ax gi ex na ga sëf ko er kë rend acariya in.
29 Kaxanu ir ɓenëng ɗek exo, axo gi ex na ir Ɓëŝëwif fo.
30 Gayikako Kaxanu iɓat fo ex, ɗek ɓër xwëta këno Kërisët ɓën këɓi xwët ɓër ŝenene në end ekwëta eŋ: hi këni ɓëxacëxac, hi këni ɓëxacërëx.
31 Awa gayikako axwëta xwëta kënëŋone Kërisët do Kaxanu xwët këɓo ɓër ŝenene, acariya aŋ ayep nde yepëk? Ɓëtëɗën, mondako ako ex wa epëɓ ed Acariya el.

4

End amatinali and Abëraxam eŋ

1 Awa kwitane tan end Abëraxam, axarëk ar ßiyi Ɓëŝëwif eŋ. Er ŝot baxo in ba në
end oyekax orexëm nde ŝotaxën baxo?
2 Kido Kaxanu në end ßenjekax ßend baxo rind xwëtaxën baŋo ar ŝenene
Abëraxam, arafëna rafëna doxo. Ɓari Kaxanu axo watënd na ßeỹ ßën mondako.
3 Ado enimin, ax gi ex na nde are rek Oñëgw Omënëk ok: «Abëraxam axwëta xwëta
baŋo Kaxanu mëne ari ko ri er ßeya baŋo in. Ata Kaxanu xwët këŋo ar ŝenene.»
4 Ax gi ex na nde ar kë riyenind an acosa ko ŝotënd? Er këno ŝosënd in er ỹapëk
ex, ano yëlënd na ayël fo.
5 Ɓari ar ßayik ỹowẽỹ axo di ex na an do eŋo kwëta axwëta fo Kaxanu, mëŋ ar këßi
yëlënd or ŝenene ßësëmbak an, në end ekwëta edexëm elo këŋo w̃ënën Kaxanu.
6 Ata Dafid, onënga or ar w̃ënën këŋo Kaxanu ol xarak ßenjekax axo di ex na an
ko ỹëw̃ënd:
7 «Nëngandëraleßi ßër seßan këßi Kaxanu ßamena ßën,
Nëngandëraleßi ßër rëxëtën këßi ßeñëŋënax ßën.
8 Nëngandëraleŋo aw̃endëran an gayikako Axwën an aŋo nëp ex na!»
9 Do onënga olo or ßëxacëxac ßën fo nde ex? Ɓëxacërëx ßën cëŋ, aßi nëngandërand
na nde mondako fo? Ax gi ex na nde are këne rende mëne Abëraxam, ga xwëta ßaŋo
Kaxanu hixën ko ar ŝenene?
10 Awa nand fe hi baxo ar ŝenene? Ba and hi baxo axacëxac aŋ nde? Adokiŋ! And
hi baxo axacërëx aŋ.
11 Eyo Abëraxam, ɗamana eno kac, hi baxo ar ŝenene ga xwëta ßaŋo Kaxanu. Oxac
olo amatinali fo bax mëne ar ŝenene hi ko. Ata elod yatijo hi ko axarëk ar ɗek ßër
këßi xwëtënd Kaxanu ßër ŝenene and këno xwëta aŋ ado ßayik anëßi kac ex na.
12 Abëraxam fo hik ßëte axarëk ar ßëxacëxac an, ßër këŋo sëfëtelind gër ekwëta ed
Kaxanu ßën and ßayik ano kac bana pere aŋ.

End ekwëta ed Abëraxam eŋ

13 Kaxanu ßeya baßi Abëraxam gë ßërandëw̃ëra andexëm ßën mëne ayël këßi yël
oxwën or ebar ol. Ga xwëta ßaŋo Kaxanu ŝotaxën baxo or ŝenene olo, ax gi ex na
ga sëf baxo acariya aŋ.
14 Angëmëne ßër sëfëk acariya ßën fo kë ŝot ßeßër ßeya ko Kaxanu ßën, ar këŋo
xwëta axwëta fo an, ayepeli këŋo yepeli. Er ßeya ko in awo kë wo.
15 Ɓari ax gi ex na ako: Kaxanu, mbaŋ këßi xoỹënënd ßela ßën gayik ani tëfënd na
er rek Acariya in. Do gër ed ax gi ex na Acariya, amena ax gind na.
16 Awa paß gë ekwëta ed Kaxanu el hixënëk mondako, ex gixën oyekax, do ex
ŋataxën er ßeya baxo Kaxanu in gër ɗek andëw̃ëra and Abëraxam aŋ. Mondako hik
gër ßeßër gër acariya, do gër ßeßër ekwëta ed Abëraxam, mëŋ ar ex axarëk ar ßiyi
ɗek an.
17 Enimin Kaxanu fel baŋo Abëraxam gër Oñëgw Omënëk: «Wëno yata ki ey gi
axarëk ar ßenëng ßendanjëm». Ata gër ogës od Kaxanu, mëŋ ex axarëk ar ßiyi ɗek
an gayik mëŋ hi bax ar xwëta baŋo an. Aw̃a w̃a baxo mëne axanin këßi xaninënd
ßëŝësëk ßën dëŋ eni ßaka eni gi ßëßëngw, do ßeßër elod ax gi ex na ßën aw̃ac fo ko
w̃acënd ex gi.
18 Abëraxam ayar yar baxo gër ed eyar ax gi bana, do xwëta këŋo Kaxanu. Ata në
eŋo hixën ko axarëk ar ßenëng ßendanjëm ang fel baŋo Kaxanu gër Oñëgw Omënëk
ak: «Mondako këni ỹëmb ßërandëw̃ëra andey ßën✡.»
19 And fel ßaŋo mondako aŋ, Abëraxam ɗam hi bax eŋo tëk ßëniy keme. Aye nang
baxo mëne ecës fo ßayi baŋo. Do alindaw̃ Sara, ado ga hi baxo asoxari aßoroxok
anëka xuca baxo gër ecot ed itox. Mondako dëŋ ßayi baxo ga xwëta këŋo Kaxanu
mëne ayël këßi yël er ßeya baßi in.

✡ **4:18 4.18** Añanar 15.5

20 Ɓarikan paɓ gë eɓeya ed ɓeya baŋo ayël këŋo yël itoŝan el, oŋëpëgënan ax gi
bana gë tëkër ak gër emëkw ed Abëraxam, gayik axwëta xwëta baŋo Kaxanu. Ata
mondako ŝanaya bax gër ola orexëm enjaran end Kaxanu eŋ.
21 Aye fëni ɓaŋo mëne er ko ɓeya Kaxanu in gë panga indexëm iŋ axor ko xor exo
di.
22 Ata mëŋ ỹëgw këni end Abëraxam eŋ mëne gayik awa wa baxo xwëtaxën ɓaŋo
Kaxanu ar ŝenene.
23 Ɓarikan, ax gi ex na mëŋ gaɓat kë hi ar ŝenene an ang ỹëgw këni ak: «Kaxanu
xwët baŋo ar ŝenene.»
24 Ɓiyi ɓëte gër ogës odexëm ɓër ŝenene xwët këɓo ga wa këne ako mëne mëŋ dëŋ
xanin këŋo gër ecës Yesu, Axwën areɓi an.
25 Kaxanu, gër otaxan od ɓela sëɓ ɓaŋo Yesu exo cës në end ɓeñëŋënax ɓendeɓi.
Ɓëte, xanin këŋo gër ecës ene cotaxëne ɓiyi ɓër wa këne endexëm ɓën or ŝenene ol.

5

1 Awa ɓiyi ga xwëta kënëŋone Kaxanu hixën këne ɓër ŝenene. Anëka ŝot këne
aketëxeta aŋ gë mëŋ gë Yesu Kërisët, Axwën areɓi an.
2 Në endexëm ŝotaxën këne oyekax or Kaxanu ol. Ata gë oyekax olo xemëna këne
xali gërëgako. Mëŋ ex, në nëngandëraɓo ga këne yarënde ako akey and këne ɓare
gër enjaran endexëm aŋ.
3 Ado ang këne soroye yo nëngandëraɓo gayik anang nang këne mëne toro iŋo
këɓo sëyalind eɓuŋa el.
4 Ga ɓuŋa këne nangaxën këne mëne axem xem këne do gë ekemënan elo këne
yaraxënënde er ɓeya ko Kaxanu ayël këɓo yël in.
5 Eyar ed këne yarënde el aɓo yepeli na, Kaxanu, gë Angoc Amënëk aŋ yël këɓo
aŋana andexëm aŋ gër owẽkw oreɓi.
6 Enimin, nand sitara bane na, nand ɓayi bane ɓërangoỹëra and gë Kaxanu na, ŝës
ko Kërisët në endeɓi and ñatan këŋo aŋ.
7 Mbaŋ yëkak ewat ed ar hik awẽlëk ar exo cës në end aŝandaw̃ ado exo gi aŝandaw̃
ajo ar ŝenene. Ɓamat ala exëna ar wadox exo cës në end aŝandaw̃ ar kë rind
ɓenjekax ɓendanjëm.
8 Ɓarikan, amëd and ɓayi bane ɓiyi ɓëẽndëran aŋ, awasin wasin këɓo Kaxanu
yëgwe këŋo ɓalënd endeɓi eŋ ga wa ko exo cës Kërisët në endeɓi.
9 Do gayikako në end oŝat or Asëñiw̃ xwëtaxën këɓo Kaxanu gërëgako ɓër ŝenene,
mondake ɓayik aɓo pexën na yatir akey and kiti?
10 Gayikwa angëmëne and hi bane ɓërangoỹëra and Kaxanu aŋ, wëlër këne gë
mëŋ gë ecës ed Asëñiw̃ el, kaŝ fo këɓo fexën paɓ gë aniyan and Asëñiw̃ aŋ, gayikako
awëlër wëlër këne gë mëŋ.
11 Ado nëmëc na këɓo nëngandërand end Kaxanu eŋ gayik në end Yesu Kërisët,
Axwën areɓi eŋ, wëlëraxën këne gë mëŋ gërëgako.

End Adam aŋ do gë Yesu eŋ

12 Në end amena and ala aɓat, Adam, yowaxënëguk eñëŋënax eŋ gër ngwën ro.
Eñëŋënax eŋ wëlaliwëk ecës el, do ecës el lëk këɓi ɗek ɓela ɓën gayik ɗek fo wendëra
këni.
13 Ata eñëŋënax eŋ xulëk ngwën iŋ, ɓari Kaxanu abaɓi xiti na ɓela ɓën xali yëlëgu
këŋo acariya aŋ Moyis.
14 Ɓarikan, elod amëd and wendëra ko Adam xali nand ñatëguk acariya and Moyis
na, ecës el xëda baɓi ɓela ɓën ado ɓayik ano mëŝen bana Kaxanu ang Adam ak. Ata
Adam ijo, amatinali and ar bax yowënd an fo hi baxo.

15 Oyël or w̃ëlawëk oyekax or Kaxanu ol ax cilar ex na gë tëkër ak gë er w̃ëlawëk amena and Adam in. Ado ga ỹañëk ecës el gër ɓela në end amena aŋo, er w̃ëlawëk oyekax or Kaxanu paɓ gë Yesu Kërisët in xucak panga iŋ.
16 Oyekax or ko yëlënd Kaxanu ol xurik ex këɓën, gë amena and ala aɓat and nëpaxën këɓi ɓëranjëm aŋ. Ata në end oyekax olo këɓi xwëtaxënënd Kaxanu ɓëranjëm ɓër ŝenene, ado ga ỹëmbëk ɓamena ɓandeɓën ɓaŋ.
17 Gayikwa paɓ gë ala aɓat, gë amena and ala aɓat, xëñaxënëk ecës el gër ngwën. Ɓarikan paɓ gë Yesu Kërisët gaɓat, këni ŝotaxënënd ɓela ɓën nëmëc oyekax or Kaxanu ol: ayël fo këɓi yëlënd ɓenjekax ɓeŋ do këɓi xwëtënd ɓër ŝenene, do awun këni wunëɗ gër aniyan paɓ gë Yesu Kërisët gaɓat.
18 Awa Kaxanu në end amena amat nëpaxën këɓi ɗek ɓela ɓën. Ɓëte në end andixa and ŝenene amat këɓi yël or ŝenene or kë yëlënd aniyan ol.
19 Enimin ga w̃ëŝi ko ala aɓat, hixën këni ɓew̃endëran ɓela ɓëranjëm. Ɓëte ga w̃a ko ala aɓat kë hixën ɓër ŝenene ɓela ɓëranjëm.
20 Xarak acariya aŋ er yowëk ex ñëmbaxën eñëŋënax eŋ gër ɓandixa ɓand ɓela. Ɓarikan gër ed ỹëmbëk eñëŋënax kë ỹëmbërënd kaŝ oyekax or Kaxanu ol.
21 Mondako ỹañëk eñëŋënax eŋ xali wëña këɓi ɓela ɓën gë ecës el. Ɓëte mondako fo ỹañëk oyekax or Kaxanu ol gë or ŝenene ol eni cotaxën ɓela ɓën aniyan and din aŋ paɓ gë Yesu Kërisët, Axwën areɓi an.

6

1 Gërëgako eyeyan nde ɓayik na? Ba ene kwëndaye ɓeñëŋënax nde ex ñëmbëraxën oyekax or Kaxanu ol?
2 Ɓëtëdëŋ! Ɓiyi ɓër ŝës këne në end eñëŋënax ɓëjo, mondake këne liyaye gë eñëŋënax eŋ?
3 An nang ex na nde xoɓuyi or ɓuyi kënëɓo ol w̃acayak mëne anëka ɓar këne gë Yesu Kërisët gër ecës edexëm?
4 Awa xoɓuyi olo w̃acayak mëne anëka wëg kënëɓo gë Kërisët. Ata Faba Kaxanu gë panga indexëm iŋ xanin këŋo gër ecës. Do ɓëte gë panga iŋo fo këɓo yëlënd ene ɗiyaye aniyan angaŝax aŋ.
5 Enimin, gayikako aɓar ɓar këne ecës el gë Kërisët, aɓar këne ɓare ɓëte gë mëŋ gër ekani ed gër ecës.
6 Anang nang këne mëne nand fika këno Yesu na, ola osëmbak oreɓi ol fikali këni, ex dëxëtaxën gër aniyan andeɓi eñëŋënax end rëw̃eli kënëɓo eŋ. Mëŋ ex, ɓiyi ane ɓayiye na okaɗëp od eñëŋënax.
7 Gayikwa ar ŝësëk an ar ŝenene hi ko, aŝapër ŝapër këni gë eñëŋënax eŋ.
8 Gayikako ɓiyi gë Kërisët ɓar këne gër ecës edexëm, awa kwëtanëŋone mëne gë mëŋ këne liyaye ɓëte.
9 Ax gi ex na nde anang nang këne mëne Kërisët axani xani ko gër ecës do ɓëte din axo cës na, ecës el ax kor na eŋo bëña?
10 Amat fo ŝës ko ex dëxëtaxën eñëŋënax eŋ gër ola or ɓela. Gërëgako gër aniyan andexëm er ñan ko Kaxanu fo ko rind.
11 Ata wën ɓëte watayayindën ang ɓëŝëk fo paɓ gë eñëŋënax eŋ. Ɓëte watayayindën ang ɓëɓëngw ɓër kë rind er ñan ko Kaxanu fo gayikako gë Yesu Kërisët ɓar kën aniyan aŋ.
12 Awa kërex ɓayi na ga wëña këŋun eñëŋënax eŋ. Këren ɓayi na ga sëf kën oñandi oñëŋënax od eman ok.
13 Wal ir eman endewën giɓatak kërey yëlaya na gër eñëŋënax, ang eyënga ed osëmbak fo. Ɓarikan, yëlayayin wën dëŋ gër andiyen and Kaxanu, ang ɓër kë liyand

ɓër xaniwëk gër ecës fo. Do wal ir ɓeman ɓendewën ir ex yo yëlino Kaxanu gë ɗek ɓeman ɓendewën ak ang eyënga ed or ŝenene fo.
14 Kaxanu gë oyekax orexëm ol lëkaya këŋun, an ɓayi ex na ga wëña këŋun acariya aŋ. Mëŋ ex, këren ɓayi na ga wëña këŋun eñëŋënax eŋ.

End ediyenin ed er ŝenene eŋ

15 Awa ine ngwa ex? Ba asëk aw̃endëra fo nde hi këɓo gayik paɓ gë oyekax ol ser këne gë Kaxanu, do ax gi ex na paɓ gë acariya aŋ. Ɓëtëdëŋ!
16 Anang nang kën mëne and këno sëf ala do en dind ang ỹandi këŋo ak, aw̃a w̃a kën eŋun bëña. Mëŋ ex, gërëgako tanayin: angëmëne eñëŋënax eŋ sëf kën, ecës el kën ŝot. Do angëmëne Kaxanu sëf këno ata këŋun xwët ɓër ŝenene.
17 Ɓarikan në end oyekax or Kaxanu eŋ, wën ɓër ebax okaɗëp od eñëŋënax ɓën, aw̃a w̃a kën gë emëkw el ɗek, en tëf er kë rend osëyali or seɓënan kënun in.
18 Ga racët këŋun ako gër eñëŋënax, anëka hi kën okaɗëp od or ŝenene.
19 Ga sitara kën këme xafëxafinaxënënd mondako er këme rend in. Enimin, ayëlaya yëlaya ban gë ɗek ɓeman ɓendewën ɓeŋ gër oɓuyaraxik do gër eñëŋënax, mëŋ ban rixënënd eñëŋënax eŋ. Gërëgako yëlayayin gë ɗek ɓeman ɓendewën ak, ang okaɗëp fo gër ema end ŝenene en gixën ɓëw̃ënëk.
20 Gayikwa and hi ban okaɗëp od eñëŋënax aŋ, aban xor na en di end ŝenene eŋ.
21 Do inew̃a ban ŝotënd? Ax gi ex na nde ɓecëfënaxik ɓend kë ñatelind gër ecës fo ŝot kën?
22 Ɓarikan gërëgako ga ŝan kën ako gër mbëña ind eñëŋënax do hi kën okaɗëp od Kaxanu, ɓandixa ɓandewën ɓaŋ ɓand ow̃ënëk ex, do gër aniyan and din kën ñata.
23 Acosa and ar watak edi ed ɓeñëŋënax aŋ ecës el ex. Ɓarikan, er ko yëlënd ayël fo Kaxanu in ex, aniyan and din and paɓ gë eɓar ed ɓar kën gë Yesu Këriset, Axwën areɓi el.

7

End amatinali and eñër eŋ

1 Ɓëmaỹe, wën ɓër nangëk aye acariya hi kën. Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ala an nand ɓayi ko aɓëngw na fo këŋo sërand acariya aŋ?
2 Ax gi ex na nde mondako ex end asoxari ar ỹër këno eŋ? Acariya aŋ asëra këŋo sërand gër eñër and ko liyand icën indexëm aŋ. Ɓarikan and ko ŝës icën aŋ, axo ɓayind na ga sëra këŋo acariya aŋ.
3 Angëmëne eni ɗaki gë asoŝan aŝëxe xarak icën indexëm iŋ aɓëngw ɓayi ko, orekar ko rind. Ɓari and ko ŝës icën aŋ ado eni ñërërëx gë asoŝan aŝëxe axo dind na orekar. Amëd aŋo anëka seɓët këŋo acariya aŋ.
4 Ata ɓëmaỹe, ako fo ex endewën eŋ. Nand ŝës ko Këriset gër kërëwa na, wën ɓëte aŝës ŝës kën eŋun teɓëtaxën acariya aŋ. Awa ga xani ko gër ecës, mëŋ xwën këŋun ene dixënënde ɓenjekax ɓend ñan ko Kaxanu.
5 Gayikwa and wëña baɓo oñandi od eman aŋ, acariya aŋ bax ŝërëỹëtënd ɓetëmbak ɓend gër ola oreɓi ɓeŋ mëŋ bane rixënënde ɓend kë w̃ëland gër ecës ɓeŋ.
6 Ɓarikan gërëgako, Këriset aracët racët këɓo gër mbëña ind acariya, ane bo ex na gër mbëña ind acariya akarëk. Gayikwa aŝës ŝës këne paɓ gë acariya and ri baɓo okaɗëp aŋ. Gërëgako gër owun oxaŝax or Angoc Amënëk hi këne.

End andiyen and acariya eŋ

7 Awa eyeyan nde ɓayik na? Eỹëŋënax nde ex Acariya aŋ? Ɓëtëdëŋ! Paɓ gë acariya aŋ ga nang këme wa er ex eñëŋënax in. Enimin, ame nang dona er ex eñangen el kido ax de bana acariya aŋ: «Eñangen ed er xwën ala aŝandax in ax ye ex na✡.»
8 Ata eñëŋënax eŋ wẽɗëk er rek acariya in do lënan ke eñangen ed ɓeɓëranjëm el. Kido acariya ax gi bana, eñëŋënax eŋ axe bëña dona mondako.
9 Wëno aɓëngw ebame, and ɓayik acariya ax gi bana aŋ. Ɓarikan, and ñatëguk apela aŋ, eñëŋënax eŋ liyak.
10 Amëd aŋo ŝës këme wëno. Ata apela and hi bax exe mëlanëgu aniyan aŋ wẽlanëgu ke ecës el.
11 Ata amëd aŋo wẽlak eñëŋënax eŋ, wẽɗëk apela aŋ, yifa ke do lën ke gër ecës.
12 Acariya aŋ ewẽnëk ex, apela aŋ ɓëte ewẽnëk ex, er ŝenene ex, do eyekax ex.
13 Awa do eyekax in nde wẽlanëgu ke ecës el? Ɓëtëdëŋ! Eñëŋënax eŋ wa lawỹ ke gë er yek in. Mondako ŝanayak mëne enimin eñëŋënax eŋ er ax ye ex na ex ga wẽɗëk apela aŋ lawỹaxën ke.

End gër ola or ala eŋ

14 Enimin, anang nang këne mëne acariya er Angoc and Kaxanu ex. Ɓarikan gë ola oram ol, ala fo hi këme, ar fanayak gër eñëŋënax.
15 Enimin, er këme rind in ame nangënd na. Er ŝus këme in këme rind, do këme sëkwanënd er ỹandi ke in.
16 Angëmëne axe ñandi ex na me di ɓeɓër këme rind ɓën, në ecanaya ex awỹa wỹa këme mëne acariya aŋ eyekax ex.
17 Eñëŋënax end ŝota ke eŋ kë rind eŋo, ɓari ax gi ex na wëno.
18 Anang nang këme mëne enjekax eŋ ax gi ex na gër ndam, mëne ngëŋ gër eman endam. Gayikwa axor ex exe ñandind me di enjekax eŋ, ɓari ame korënd na enjekax eŋo.
19 Eñëŋënax end ŝus këme eŋ këme rind do enjekax end ke ỹandind me di eŋ ame dind na.
20 Angëmëne me dind end ŝus këme eŋ, eñëŋënax end ŝota ke eŋ kë rind, ɓari ax gi ex na wëno.
21 Awa wëno acariya aŋo wat këme: nand ke ỹandi yo me di enjekax na, eñëŋënax eŋ ke wedȋnd.
22 Aye ke nënganënd gëɗ gër yomb iram end Acariya and Kaxanu eŋ.
23 Ɓarikan, acariya acëxe sëra ke na do ke wẽrelind gër onden ondam xali ke lënanënd eñëŋënax eŋ.
24 Ɓek xata ke wëno! Noỹo wa kë racët eman endam end ke wẽland gër ecës eŋo?
25 Cëkwanëŋone Kaxanu paɓ gë Yesu Këriset, Axwën areɓi an! Awa mondako dëŋ hi këme gër onden ondam xaɗëp ir acariya and Kaxanu, ɓarikan gë eman endam eŋ hi këme xaɗëp ir acariya and eñëŋënax.

8

End edȋya ed gë Angoc and Kaxanu eŋ

1 Awa gërëgako, ɓër ɓar këni gë Yesu Këriset ɓën kiti aɓi ɓayi ex na.
2 Enimin, and këni ɓar ala gë Yesu Këriset aŋ, Angoc Amënëk and këŋo yëlënd aniyan aŋ kë nëmband ex gi acariya andexëm aŋ. Wëno acariya aŋo racët ke, aɓayi ex na ga wëña ke eñëŋënax eŋ do gë ecës el.
3 Eŋo acariya aŋ ax kor bana ex di gayik ɓela ɓën asitara sitara këni gër ola oreɓën. Ɓarikan Kaxanu axor xor ko exo di eŋo: lawẽneliw këŋo Asëñiw̃, gë eman

✡ **7:7 7.7** Acariyakinëm 5.21

end wëndërëk gë end ɓëw̃endëran eɓi dacëtaxën gër eñëŋënax. Mondako xiti ko eñëŋënax end ŝota baɓi ɓela eŋ.
4 Mondako ri ko Kaxanu ene cotaxëne gër ola oreɓi or ŝenene or paɓ gë acariya ol ɓiyi ɓër këne liyande ang këɓo xaɗacënd Angoc Amënëk ak, xarak ax gi ex na ang këŋo ỹandind eman ak.
5 Enimin, ɓër kë rind ang këɓi ỹandind ak fo ɓën, oñandi od eman ok këni rind. Ɓarikan ɓër w̃ak eɓi kaɗac Angoc Amënëk ɓën ɓend ŝenene këni rind.
6 Ar xwëndak end oñandi od eman an, gër xoɗux ko yend. Ɓarikan ar w̃ak eŋo kaɗac Angoc Amënëk an, gër aniyan and oɓetak ko yend.
7 Eyo, Kaxanu mbaŋ këɓi ŝusënd ɓër xwëndak end oñandi od eman ɓën. Ani tëfënd na acariya and Kaxanu aŋ. Ɓëte ado eɓi ñandido eni tëf in, ola oreɓën ol dëŋ kë sëkwan.
8 Do ɓër w̃ëña këɓi oñandi od eman ɓën ani korënd na eni di er ñan ko Kaxanu in.
9 Ɓarikan wën an ɓayi ex na ga ŝota këŋun oñandi od eman ok, Angoc and Kaxanu aŋ këŋun xaɗacënd angëmëne enimin gër ola orewën lëg ko. Ar ɓayik aŋo cot ex na Angoc and Kërisët an axo gi ex na arexëm.
10 Angëmëne Kërisët alëg lëg ko gër ola orewën gayik ɓër ŝenene hi kën, Angoc Amënëk aŋ ayël këŋun yël aniyan aŋ ado ex cës eman endewën eŋ.
11 Kaxanu xanin këŋo Yesu Kërisët gër ecës. Angëmëne Angoc andexëm aŋ alëg lëgëk gër ola orewën, Kaxanu, mëŋ ar xanin këŋo Kërisët gër ecës an, aliyan ko liyan ɓeman ɓendewën ɓend kë ŝëŝ ɓeŋo, gë Angoc Amënëk and lëgëk gër ola orewën aŋ.
12 Ɓëmaỹe, ang ɓër gë añomëx fo hi këne, ɓari ax gi ex na ɗe eman eŋ do gë oñandi odexëm ok ỹomëxa kënëɓene. Mëŋ ex kërene ɓayiye ex na ga këne liyande ang këɓo ỹandind ak.
13 Angëmëne wën aliya kën liyand ang ex oñandi od eman ak, anemi kën nemi. Ɓarikan, angëmëne gë panga ind Angoc Amënëk iŋ kën law̃ënd ɓamërëw̃ëra ɓañëŋënax ɓandewën ɓaŋ, aŝot kën ŝot aniyan and din ir din aŋ.
14 Enimin, ɗek ɓërëw̃ak oxaɗac or Angoc Amënëk ɓën, oɓaŝ or Kaxanu hi këni.
15 Kaxanu aŋo ñandi ex na en gi ang oxaɗëp fo do eno yëdand. Ɓarikan gë Angoc Amënëk yata këŋun en gi oɓaŝ orexëm. Angoc aŋo nangën këɓo mëne aỹap ỹapëk enëŋo macënde Kaxanu: Aba! (Faba!)
16 Angoc Amënëk aŋ dëŋ hik sede ireɓën in do këɓo felënd gër onden ondeɓi mëne oɓaŝ or Kaxanu hi këne.
17 Do angëmëne oɓaŝ or Kaxanu hi këne, axwën xwëne këne ɓiyi ɓëte er xwën ko in, gwër fo gë Kërisët. Ɓarikan afo ene yëxwe gër ga yëkak yo toro indexëm iŋ mëŋ këne ŝotaxëne enjaran endexëm end këŋo yël Kaxanu eŋ.

End oɓetak or ecan ecan eŋ

18 Wëno aye fëni ke mëne gër ga këne soroye yo gër aniyan and gërëgako, toro iŋo ax cilar ex na gë enjaran end fenin këɓo Kaxanu eŋ.
19 Ngwën ind ri ko Kaxanu iŋ ɗek nëkan këŋo ex ŋatëgu amëd and kë ŝanaya ola or yël këɓi Kaxanu oɓaŝ orexëm ol.
20 Enimin, er gë ofëcak këm in w̃ëñak ngwën ind nëcëtëgu ko Kaxanu iŋ, xarak ax gi ex na ɗe ga ỹandi baŋo hixënëk mondako. Në end ar lënan këŋo eñëŋënax an hixënëk mondako. Ɓarikan eyar ed këne yare exëna.
21 Ngwën iŋ aŝëni ŝënik gë onënga fo amëd and këŋo racët Kaxanu gër oxaɗëp or ɓeñëŋënax aŋ. Amëd aŋo kë ɓakaw enjaran eŋ, do gë oxwën or oɓaŝ or Kaxanu ol gër ebar ro.
22 Anang nang këne mëne ngwën iŋ ɗek në eŋw̃ëcar ex, në etoro ex ang asoxari ar orëw̃ fo.

23 Bëte ɓiyi ɓër ỹana këɓo Kaxanu monjël Angoc Amënëk ɓën awẽcar këne wẽcar
nde gër ojomb odeɓi. Aŝëni ŝëni këne exo ŋata Kaxanu eyata ed yata këɓo el do gë
apexa and eman endeɓi aŋ.
24 Gayikwa gë eyar ed ŝot këne el fexaxën këne. Xarak ga wat këne watënde er
bane yarënde in, ax bo ex na eyar: er këne watënde in ayar nde këne yare ɓëte?
25 Barikan angëmëne ayar këne yarënde er ɓayik ane watënde na in, aŝëni këne
ŝëninde gë ekemënan.
26 Bëte Angoc Amënëk aŋ fo këɓo rëcand gër ositara oreɓi. Gayikwa ane nangënd
ex na er ỹapëk ene karande and këne ŝalerand aŋ. And këɓo xaranënd aŋ awẽcar
ko wẽcarënd do ala ax kor na eŋo tëfëteli.
27 Do Kaxanu mëŋ ar kë watënd er ex gër owẽkw in, aye ko nangënd er ex gër
anjëlan and Angoc in. Ang këŋo ỹandi ak këɓi xaranënd ɓërëwak end Kaxanu ɓën.
28 Anang nang këne mëne er këɓi hi yo gër aniyan andeɓën ɓër ñan këŋo Kaxanu
ɓën, ɓër yata këɓi ang fëna baxo ak ɓën, enjekax endeɓën ex.
29 Gayikwa ɓër yata këɓi ang fëna baxo ak ɓën, eni mëndëraxën gë Asëñiw̃ yata
këɓi. Do Asëñiw̃ ar Kaxanu ajo mondako ko hi ikarëk iŋ gër ekun ed gë ɓëmaỹe
ɓëndanjëm.
30 Bër yata këɓi elod anëka ɓën awac̃ wac̃ këɓi; anëngwët nëngwët këɓi eni gixën
ɓër ŝenene. Bëte ɓër nëngwët këɓi eni gi ɓër ŝenene ɓën yël këɓi enjaran endexëm
eŋ.

End aŋana and Kaxanu eŋ

31 Ine këne ɓaŝe? Angëmëne gë Kaxanu ɓar këne noỹo kë hi arangoỹëra andeɓi
an?
32 Asëñiw̃ dëŋ seɓ këŋo ŝës ko në endeɓi, aŋo ɓeŝeli ex na toro iŋ. Ax gi ex na nde
gë oyekax orexëm ol ɗek këɓo yëlëra gë Asëñiw̃ ak?
33 Noỹo këɓo nagaŝandëra ɓiyi ɓër yata këɓo Kaxanu ɓën? Gaɓatak! Bër ŝenene
hi këne gër ogës odexëm.
34 Noỹo këɓo nëp? Gaɓatak! Në endeɓi ŝës ko Yesu Kërisët. Bëte nëmëc na, xaniw
ko gër ecës do ỹëpa ko gër liw̃ ir Kaxanu yaŋ gër orën. Fën këɓo xaranëxënd!
35 Noỹo këɓo ŝapëreli gë Afexën an ga ñan këɓo ako? Toro iŋ nde, ba anjiỹ aŋ nde?
Edixëra ed kënëɓo rixërand el nde, ba enjo eŋ nde? Oxaỹën ol nde, ba ecës el nde?
Ba ecës ed mopoɗëtën gaf el nde?
36 Ba ñata nde kë ñata Oñëgw Omënëk od rek:
«Ga wa̋ këmi endey eŋ këɓo fecexënënd ecës el key yo key
Ang opeỹ od eŋaŝ fo kënëɓo lasërand✡.»
37 Barikan gër ɓeŋo ɗek, ɓiyi axor xor këne. Ỹoweỹ aɓo kor na eɓo capëreli gë
aŋana and Kërisët aŋ.
38 Wëno mopëni fëni ke mëne ỹoweỹ ax kor na eɓo capëreli gë aŋana and ñan
këɓo aŋ: ax gi ex na ecës el, ax gi ex na aniyan aŋ, ax gi ex na omeleka ok, ax gi ex
na ɓangoc ɓand wunëk ɓaŋ; ax gi ex na ɓend doro, ax gi ex na ɓend ecan,
39 ax gi ex na ɓeɓër fangak yaŋ gër orën, ax gi ex na ɓeɓër fangak gëɗ gër ebar.
Er nëcëtëgu ko Kaxanu mëŋ dëŋ in ax kor na eɓo capëreli gë aŋana andexëm aŋ,
ax kor na eɓo capëreli gë aŋana and wa̋sinën këɓo paɓ gë eɓar ed ɓar këne gë Yesu
Kërisët, Axwën areɓi el.

9

End ɓulunda ir Kaxanu eŋ

✡ **8:36 8.36** Calemoñëw̃ 44.23

1 Wëno ar ɓar këmi gër Kërisët hi këme do ɗal in këmun felënd, ame nëgwëŝënd
na. Ga ke xaɗacënd Angoc Amënëk aŋ këme nangaxënënd ɓëte gër onden ondam
mëne ɗal ex.
2 Mbaŋ wëlandëra ke do laŋ ke yambënënd gër emëkw edam.
3 Gayikwa aỹandi ỹandi doxe me gi wëno dëŋ ar wẽ ke, ar ŝapër këni gë Kërisët,
në end ɓëmaỹe ɓëndam, end ɓela ɓër nëng iram eŋ.
4 Ɓën ex Ɓëyisërayel ɓën, ɓën yata këɓi Kaxanu eni gi oɓaŝ orexëm do eni kwën
enjaran endexëm eŋ, gë ɓanëkëra ɓaŋ, gë acariya aŋ, gë cale iŋ, do gë ɓeɓër ɓeya
këɓi Kaxanu ɓela ɓën.
5 Ɓën ex oɓaŝ or ɓëxarëk ɓër Isërayel ɓër yata baɓi Kaxanu ol. Gër enëng endeɓën
rëw̃ këno Kërisët ala, xarak Kaxanu ir wunëk gër ɓeỹ ɗek exo. Cëkwënëŋone din ir
din. Amen!
6 Gayikako Ɓëŝëwif ɓëranjëm ani pex ex na ax gi ex na gayik Kaxanu axo di ex na
er ɓeya baxo in, ax gi ex na ɗe ɗek oɓaŝ or Yakob ol hik enim enëng end Isërayel.
7 Ax gi ex na ɗek ɓër ex gër andëw̃ëra and Abëraxam ɓën hik oɓaŝ orexëm. Ax gi ex
na nde Kaxanu fel ɓaŋo Abëraxam: «Ɓër andëw̃ëra and Isak ɓën fo hik ɓërandëw̃ëra
andey ɓën.»
8 Gër eyeyan elo këne watënde mëne ax gi ex na ɓër ex oɓaŝ orexëm ɓën fo hik
oɓaŝ or andëw̃ëra and ɓeya bano Abëraxam ol.
9 Enimin Kaxanu ɓeya ɓaŋo Abëraxam mondako: «Awa ŝana nand këme ɓakaw
gë doro go na, alindax Sara anëka ki rëw̃ën lëmëta✡.»
10 Do mondako fo bax end ɓëŝa eŋ, oɗëmëta oki od rëw̃ kënëɓi Rebeka do gë Isak,
axarëk areɓi ok.
11 Ɗamana eɓi dëw̃ Rebeka do eni di enjekax ba eñëŋënax Kaxanu yata baŋo aɓat,
ang fëna baxo mëŋ dëŋ ak. Iyo ala ar këŋo yata Kaxanu an aŋo yatand na në end ga
ri ko ɓandixa ɓandexëm.
12 Kaxanu afel fel baŋo Rebeka: «Lëmëta ixarëk in kë hi xaɗëp ir iɓeja in.»
13 Ang rek oñëgw omënëk ak:
«Wëno ɲan këŋo Yakob, do ŝus këmo Esawu✡.»

End yata ed ɓenëng ɓecëxe eŋ

14 Do gër endey eŋo, ine këne reye? Osëmbak nde ex na gër Kaxanu? Ɓëtëdëŋ!
15 Ga felaxën baŋo wa Moyis: «Wëno end ar ỹandi ke exe kaỹënan eŋ ke
xaỹënanënd, gër ar ỹandi ke me nënga an këme nëngand✡.»
16 Awa mëŋ ex, Kaxanu gaɓat këŋo yatand ar këŋo xaỹënan an, ax gi ex na ɗe ba
ga ỹandi këŋo ala ajo, ax gi ex na ga xemëna ko.
17 Oñëgw Omënëk ok rek mëne Kaxanu fel baŋo Farawoŋ: «Wëno yata ki ey mun
mëŋ këme nëcëtaxën gër aniyan andey panga indam iŋ eni nangëraxën ɓela ɓën,
ebar el ɗek, owac oram ol✡.»
18 Kaxanu axaỹënan këŋo axaỹënan ar ỹandi këŋo eŋo masin axaỹënan irexëm an
këŋo w̃asinënd axaỹënan in, do ar këŋo ỹandi eŋo kemën gaf an këŋo xemënënd.
19 Axor ex eye mëka: «Inecëŋ këɓo fedënalixënënd Kaxanu? Enimin, ala ax kor
na exo ŋëp er këŋo ỹandi Kaxanu exo di in?»
20 Do wëj noỹo wa hi këy xali kën ŝampërend gë Kaxanu? «Er ko ɓayënd aɓay in
aw̃ëka nde këŋo w̃ëkand ar këŋo ɓayënd an: “Inew̃a rixën këye mondako✡.”
21 Aɓay an axo kor ex na nde exo dind ang këŋo ỹandind gë omak ond nega ko
oŋ?»
22 Kaxanu aw̃asin w̃asin këɓi eɓuŋa etëm edexëm el ɓela ɓër ỹap bax eɓi wëcan
oxoỹ orexëm do gë panga indexëm xali eni nemi ɓën.

✡ **9:9 9.9** Añanar 18.10-14 ✡ **9:13 9.13** Añanar 25.23 ✡ **9:15 9.15** Andocane 33.19 ✡ **9:17 9.17** Andocane 9.16 ✡ **9:20 9.20** Esayi 29.16

23 Aỹandi ỹandi baŋo ex canaya mondako ang rafëk enjaran endexëm ak gër ɓër xëñëna baxo eɓi masin axaỹënan irexëm in, ɓër xëñëna baxo eɓi yël enjaran endexëm eŋ elod gër ỹanar ɓën.
24 Ata ɓiyi ex ɓër yata këɓo Kaxanu ɓën mar gër ir Ɓêŝëwif, mar gër ɓër ax gi ex na Ɓêŝëwif.
25 Eŋo ỹëgwaxën ko Ose:
«Ɓër ax gi bana ɓulunda iram ɓën,
këmëni w̃acëɗ ɓulunda iram.
Ɓër amëni ŋan bana ɓën,
aɲan këmëni ɲanëɗ✡.»
26 Gër ed baxo rend Kaxanu ɓela:
«Wën an gi ex na ɓëram
kënëɓi ỹana enëɓi macënd oɓaŝ or Kaxanu.
Wëno Axwën ar aniyan an✡.»
27 Alaw̃ënel Esayi are re baxo end ɓulunda ir Isërayel eŋ:
«Ado ɓulunda ir Isërayel in eni ñëmb yo ang oỹiñi fo, ɓëfënëpëne kë fex.
28 Gayikwa, Axwën Kaxanu ɗek ko ɲata eyeyan edexëm el gër ebar ro, do aỹand ko
ri✡.»
29 Ɓëte are re baxo Esayi gana-gana fo:
«Kido Axwën Ar ɓenga ɓend gër orën an
axo pit bana andëw̃ëra amat gër ɓulunda ir Isërayel
ala ax ɓayi dona ang gër ɓangol ɓand Sodom gë Gomor ak✡.»

End apexa and Isërayel eŋ

30 Awa ine ɓayik? Ɓër ax gi ex na Ɓêŝëwif ɓën, ɓër abax ŝala na eni gi ɓër ŝenene ɓën, ri këɓi Kaxanu ɓër ŝenene ga xwëta këno Yesu Kërisët.
31 Xarak Ɓêŝëwif ɓër bax ŝaland eni gi ɓër ŝenene paɓ gë acariya ɓën asëkwan sëkwan këni eni tëf er rek acariya in.
32 Inew̃a sëkwanaxën këni? Gayik gë ojaw̃ odeɓën ok bani ŝaland eni gi ɓër ŝenene, kwëtarëxe Kërisët. Men fokëraxën këni ekaỹ ed këɓi fokërënd ɓela el.
33 Ang ỹëgw ko Esayi ak:
«Ekaỹ xwët këme na gër Siyoŋ, ed këni fokërënd ɓela el.
Ekaỹ elo këɓi reɓënd.
Ɓarikan, ar kë w̃a endexëm an din aŋo cena na.»

10

1 Ɓëmaỹe er ỹandi ke gër emëkw edam do këmo xarand Kaxanu in, Ɓêŝëwif ɓën eni pex.
2 Wëno ar nang këɓi aye kë reyand mëne mbaŋ këno ɓalëkënalind Kaxanu, ɓari ỹoweỹ aɓi pëni ex na endexëm eŋ.
3 Ɓën gë andeɓën këni ŝaland or ŝenene ol, ani nang gi ex na ba mondake ko rind Kaxanu eni gixën ɓela ɓën ɓër ŝenene gër ogës odexëm. Mondako ɲaca këni fëña ireɓën in ga seɓ këni ir Kaxanu in.
4 Gayikwa Kërisët fo xorëk exo di ɗek er rek acariya and Moyis in. Mëŋ ex ar kë w̃a yo endexëm an, exo gi ar ŝenene.

End apexa and gër Kërisët eŋ

5 Enimin, Moyis aỹëgw ỹëgw ko end or ŝenene or paɓ gë acariya eŋ: «Ar kë sëf ɗek er rek acariya in kë liya.»

✡ **9:25 9.25** Ose 2.25 ✡ **9:26 9.26** Ose 2.1-3 ✡ **9:28 9.28** Esayi 10.22 ✡ **9:29 9.29** Esayi 10.22-23

6 Ɓaxëtin ang ko yeyanënd end or ŝenene or paɓ gë ekwëta el: «Kërey de na gër
emëkw edey, noŷo wa kë ye yaŋ gër orën?» Eŋo, epedaliw ed Kërisët ex.
7 Ɓëte kërey de na: «Noŷo kë ŝëla gër wur ir gëɗ?» Eŋo enëcëtëgu ed Kërisët gër
wur ɓëŝësëk ex.
8 Ɓaxëtin ɓëte er re ko Moyis in: «Eyeyan el gër ndey ex, gër etëỹ edey do gër
emëkw edey.» Ata eyeyan elo ex ed ekwëta ed këmi femërand el.
9 Enimin, angëmëne, gë etëỹ edey el dëŋ, këy reyand mëne Yesu ex Axwën an, do
angëmëne gë emëkw edey el, axwëta xwëta këy mëne Kaxanu axanin xanin këŋo
gër ecës, afex këy fex.
10 Gayikwa and ko wa ala gër emëkw aŋ ko hind ar ŝenene gër ogës od Kaxanu,
and ko reya gë etëỹ edexëm aŋ ko fexënd.
11 Oñëgw Omënëk ok are rek: «Ar këŋo xwëta yo Kaxanu, aŋo yepeli na.»
12 Gër Kërisët epitëndër ax gi ex na: Aŝëwif an do gë ar ax gi ex na Aŝëwif an araɓat
hi këni. Ɓiyi ɗek Axwën aɓat xwën këɓo, mëŋ anënga nënga ko gër ɗek ɓër këŋo
xëland ɓën.
13 Gayikwa ar kë xëla yo owac Axwën ol, afex ko fex.
14 Mondake cëŋ këno xëla ar ano kwëta ex na an? Do mondake këno xwëta
wëlërëxe pere endexëm eŋ? Do mondake këni wël endexëm eŋ ɓëfemëra këm?
15 Do mondake kënëɓi ŝot ɓëfemëra angëmëne ala aɓi ɗawën ex na? Ang rek
Oñëgw Omënëk ak: «Ɓon yek ewat ed ɓër kë yowënd gë eyeyan ejekax el.»
16 Ax gi ex na ɗek fo wa këni Atëfëtan aŋ. Gër endey eŋo are re ko Alawënel Esayi:
«Axwën, noŷo wa wak end femëra këmi eŋ?»
17 Awa ekwëta el, gër eyeyan ed këne wëlënde kë xaniwënd do eyeyan elo ed
Kërisët ex.
18 Ɓarikan me mëka: Ɓëŝëwif ɓën ani wël ex na nde? Aye wël këni, Oñëgw Omënëk
ok ga rek✡:
«Ɗek ebar el wëlik oniw oreɓën ol
do eyeyan edeɓën el, xali gër lëgëra ɓela.»
19 Me mëka ɓëte: Ɓulunda ir Isërayel in, afëni dëŋ nde fëni këɓi er wël këni in?
Moyis ex aỹanar ar ỹëgwëk:
Ayakëraxi këŋun yakëraxi në end enëng end këmun ŝëxwëndër eŋ.
«Axoỹënaya këni xoỹënaya në end ɓër ɓayik ane nang bana.
20 Do Esayi ayëxw yëxw ko exo deya:
Gër ɓër abaxe ŝala na ŝanaya këme,
gër ɓër abax wëkara na endam wasinaya këme✡.»
21 Ɓarikan end Ɓëyisërayel eŋ, re ko:
«Laŋ këmëni lambacand ɓulunda in
ɓulunda iwëŝik do ir xorëk ecampëre in✡.»

11

End Ɓëyisërayel eŋ

1 Awa awëka këme wëkand: Kaxanu aỹaŋëta nde ỹaŋëta këɓi ɓulunda irexëm in?
Adokiŋ! Wëno ɓëte Ayisërayel hi këme! ar andëwëra and Abëraxam, gër ekun ed
Beŋëŝame.
2 Ɓër yata këɓi elod gër ỹanar ɓën aɓi ỹaŋëta ex na. An nang ex na nde Oñëgw
Omënëk od rek mëne alawënel Eli arendëra rendëra baxo end Ɓëyisërayel eŋ gër
Kaxanu?
3 Are baxo rend: «Axwën, ɓangëɓ ɓandey ɓaŋ yëlëtëra këni, ɓëlawënel ɓërey ɓën
law kënëɓi. Wëno gaɓat ɓayik do këni ŝaland ene ɗaw wëno ɓëte✡.»

✡ **10:18 10.18** Calemoñëw 19.5 ✡ **10:20 10.20** Esayi 65.5 ✡ **10:21 10.21** Esayi 65.2 ✡ **11:3 11.3** Añanar and ɓemun 19.18

4 Er yaka baŋo: «Ay nang ex na nde ɓësoŝan owëli ocongoki lëkaya këmëni ɓër
elod ani poxi ex na gër eɗaŝ ed këni ŵacënd Bahal?»
5 Andamat gërëgako, afeni feni mar Ɓëyisërayel gë oyekax orexëm ol.
6 Ax gi ex na ba ri këni ŷeŷ yataxën këɓi. Kido ako hi bax, oyekax or Kaxanu ol ax
gido na oyekax.
7 Ine këme re ɓëte? Er këni ŝaland Ɓëyisërayel in, ani cot ex na. Ɓarikan ɓër yata
këɓi Kaxanu ɓën ŝotëk; ɓëŝëxen ɓën xemën këni ogaf ok.
8 Eno rek Oñëgw Omënëk ok✡:
«Kaxanu fëɗëk onden ondeɓën oŋ,
ɓangës ɓandeɓën ɓaŋ ax watënd na
ɓanëf ɓandeɓën ɓaŋ ax wëlënd na xali doro.»
9 Men rexën baxo Dafid:
«Ñambëran ind sëf këni iŋ
gilex amene gilex ebën
ed këɓi sëra eɓi kitixën Kaxanu.
10 Kulëleɓi ecamëɗan el eni nemëraxën
do dëngwënëleɓi or laŋ✡.»
11 Awa awŵëka këme wŵëkand: Ba afokër nde fokër këni xali wëc këni or laŋ?
Adokiŋ! Eŋo ax gi na gër aniyan! Ɓarikan në end amena andeɓën eŋ, ŝotaxën
këni apexa aŋ, ɓenëng ɓecëxe ɓeŋ, eɓi yakëraxixën Ɓëŝëwif ɓën.
12 Awa angëmëne gë amena andeɓën aŋ ɓetaxën këni ɓela ɓër ɓenëng ɓecëxe,
angëmëne gë angwëcen andeɓën aŋ yeraxën këɓi ɓela ɓën, awa nëmëc këni ɓeta
and këni ŝot Ɓëŝëwif apexa aŋ.

End apexa and ɓenëng ɓecëxe eŋ

13 Wën ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓën këmun rend: Wëno ex parëxanda ir Yesu in gër
wën ɓenëng ɓecëxe, do mbaŋ këme rafënalind andiyen andam aŋ.
14 Eɓi yakëraxixën ɓër enëng endam ɓën do mëŋ këni fexaxën mar, angëmëne
awënd wëndëk, këme rixënënd andiyen aŋo.
15 Gayikwa angëmëne eŋaŵëta ed ñawëta këɓi Kaxanu Ɓëŝëwif el, hixënëk
angwëlëra and mëŋ do gë ɓenëng ɓecëxe aŋ, inewa kë hi and këɓi ɓakan aŋ? Ax gi
ex na nde ekani ed gër ecës kë hi?
16 Angëmëne ɓër xwën këɓi Kaxanu elod gër ŷanar ɓën ɓëŵënëk exëni, ɗek ɓër
yata këɓi gërëgako ɓën ɓëŵënëk exëni ɓëte. Angëmëne atëx aŋ Kaxanu xwënëk gë
oɗëmbët ak, awa gë oɗini ak ɗek xwën ko.
17 Ɓulunda ir Isërayel in ex añarëka and rëɗ ko Kaxanu aŋ, do Ɓëŝëwif ɓën exëni
oɗini ok. Ɓarikan asaŵ saŵ ko oɗini odëmar. Do wëj ar ax gi ex na aŝëwif an, enini
end añarëka amapuŷ hi këy, do Kaxanu ŝosali ki gër añarëka andëɗërëɗ. Gërëgako
gë onomb ond kë yësëgund gër oɗëmbët od añarëka andëɗërëɗ oŋ këy nëtënd.
18 Kërey dafënand na wëj ar ŝosali ki aŝosali fo Kaxanu an. Ga rafëna këy
rafënand, kërey kwëya na mëne enini fo hi këy, oɗëmbët ok lëɓina ki.
19 Ɓamat are këy re: «Ɓenini saŵ ko Kaxanu ŝosalixën ke.»
20 Ɓal ex! Ɓarikan Kaxanu asaŵ saŵ këɓi ɓër ex ɓenini ɓën në end oŋëpëgënan
odeɓën. Do wëj ga xwëta këyo ɓayixën këy gër ed ŝosali këni. Awa yëdalo Kaxanu,
kërey dafënara na.
21 Angëmëne Kaxanu asaŵ saŵ ko oɗini od añarëka andëɗërëɗ ok, asaŵ ki asaŵ
wëj ɓëte.

✡ **11:8 11.8** Esayi 6.9 ✡ **11:10 11.10** Calemoñëŵ 69.23

22 Nangël mëne Kaxanu anënga nënga ko, ɓëte axeỹ xeỹ ko: axeỹ xeỹ ko gër ɓër
w̃endërak, do anënga nënga ko gër ndey angëmëne alëkaya lëkaya këy onënga
orexëm ol. Awa angëmëne ax gi ex na mondako, wëj ɓëte saw̃ ki saw̃.
23 Angëmëne Ɓêŝëwif ɓën ani bo ex na ga këɓi ñëpëgënan, Kaxanu aŝot ŝot ko
panga ind eɓi cosalixën gaŝëxe iŋ.
24 Do angëmëne wëj ar hi bax enini end añarëka amapuỹ an Kaxanu saw̃ëgu ki
do ŝosali ki gër andëɗërëɗ xarak ay gi ex na enini end añarëka andëɗërëɗ, nangël
mëne mbaŋ këŋo sax eɓakali ed oɗini od saw̃ baxo el.
25 Ɓëmaỹe, gayikwa axe ñandi ex na en nem end ŝonayak eŋo, këdi kën yëla mbaŋ
reni kën. Gër ɓulunda ir Isërayel, mar axem këni xemënëk ogaf ok do mondako kë
ɓayi xali eni pedër ɗek ɓër yata këɓi gër ɓenëng ɓecëxe ɓeŋ.
26 Amëd aŋo fo këni fex ɗek Isërayel in; eŋo ỹëgw këni:
«Afexën an gër Siyoŋ ko xaniw.
Ɓamena ɓand ɓërandëw̃ëra and Yakob ɓaŋ ko rexët.
27 Mondako kë hi eter ed këme ri gë ɓën el
and këmëni seɓan ɓeñëŋënax ɓendeɓën aŋ✡.»
28 Eyo paɓ gë Atëfëtan aŋ, Ɓêŝëwif ɓën ahi hi këni ɓërangoỹëra and gë Kaxanu, në
endewën. Ɓarikan paɓ gë eyata el, Kaxanu añan ñan këɓi në end ɓëxarëk ɓëreɓën
eŋ.
29 Gayikwa Kaxanu axo kanand na er ko yëlënd in ɓëte oyekax ol do gë etana
edexëm el ax nëngwëtand na.
30 Enimin, ang ɓano w̃êŝenënd Kaxanu wën ɓenëng ɓecëxe akarëk ak, Ɓêŝëwif
ɓën aw̃êŝen këno w̃êŝen ɓëte. Do ɓarikan gërëgako, wën aŝot ŝot kën axaỹënan ir
Kaxanu in, në end emëŝ Ɓêŝëwif.
31 Ɓëte andamat ex, gërëgako aw̃êŝen këno w̃êŝenënd Kaxanu, eŋo kaỹënanaxën
Kaxanu endewën eŋ.
32 Gayikwa Kaxanu dëŋ seɓ baɓi ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ eno mëŝenënd, eɓi
masinaxën axaỹënan irexëm in.
33 Ata Kaxanu ɓon raf ko, orenik orexëm ol, ɓanjëlan ɓandexëm ɓaŋ mbaŋ siw̃ëk!
Er faỹ ko gër emëkw edexëm in, ang ko rind ɓeỹ ak, ala ax nangënd na.
34 Enimin, ala ax gi ex na ar kë nangënd ojëlan od Axwën ok, ala ax gi ex na ar hik
afelëra arexëm.
35 Ala ax gi ex na ar yël këŋo ỹeỹ Kaxanu, do Mëŋ exo cena eŋo maŝën.
36 Ɓeỹ ɓën ɗek gër ndexëm xaniwëk paɓ gë mëŋ hik. Enjaran eŋ mëŋ xwënëk din
ir din. Amen!

12

End aniyan angaŝax eŋ

1 Awa ɓëmaỹe axara xara këmun, gayikako Kaxanu axaỹënan xaỹënan këŋo
endewën eŋ, kemënayin eno yël ɓeman ɓendewën ɓeŋ ang ŝaɗaxa iɓëngw, iw̃ënëk,
ir ko ñan fo. Mondako ex cale ind ang ỹapëk iŋ.
2 Këren ɗiyand na gër ngwën ro ang këni liyand ɓër aŋo kwëta ex na Kërisët ak.
Ɓarikan teɓino Kaxanu exo nëngwët onden ondewën oŋ, eŋun pënixënënd er ỹandi
këŋo en dind in: enjekax eŋ, gë er ñan ko in do gë er ŝenene in.
3 Paɓ gë oyekax or yël ke Kaxanu ol këmun felaxënënd ala kala ang hi kën ak,
dindëlexo gë oxor or ekwëta ed yël këŋo Kaxanu el, këren dafënarand na.
4 Enimin, ɓiyi eman emat fo ŝot këne. Ɓarikan gër eman eŋo owal odanjëm ɓarëk
do wal ir ex yo gë andiyen andexëm ex.

✡ **11:27 11.27** Esayi 27.9

5 Awa ɓiyi ado ga ỹëmb këne, eman emat hi këne gër Kërisët do aŝosar ŝosar këne
ang owal fo andeɓi reɓi aŋ.
6 Ala kala gë anjëla pit hi ko, ang yël këŋo Kaxanu ak paɓ gë oyekax orexëm
ol. Angëmëne ang hi këne ak ala yël këŋo na epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el,
pemindëlexo gë ekwëta, ang rek eyeyan elo ak.
7 Angëmëne eŋo yël andiyen and edëcara ed ɓela aŋ, kemënalexo eɓi dëcarand.
Angëmëne osëy̆ali ex, tëy̆alindëleɓi ɓela ɓën.
8 Ar yël këŋo ekemën ed ɓela an, kemënalexo eɓi kemënënd. Ar gë anjëla and eɓi
yëlërand an, kemënalexo eɓi yëlërand ɓela ɓën gë oɓal osëm. Ar yël këŋo ed̆ëngweli
ed ɓela el, d̆ëngwelindëleɓi ŝenene. Ar yël këŋo axaỹënan an, dëcarayindëleɓi ɓela
ɓën gë onënga fo.
9 Aŋana andewën aŋ gilex aŋana and d̆al. Cusin eñëŋënax eŋ, do d̆ëkaleŋun
enjekax eŋ.
10 End aŋana and gër aminëmëra and gër Yesu eŋ cëŋ, d̆ëkërindën gë owẅëkw
onëngax fo andewën rewën aŋ. Ala kala d̆ëngwindëlexo gër epëɓ ed ɓoŝandaẅ.
11 Kemënayindën gë oɓal osëm, këreŋun kwëlarënd na. Caleyindën gë onden
onjekax, do diyenindëno Axwën an ang okad̆ëp fo.
12 Nëngandërayindëleŋun end er kën yarënd eŋ. Ɓuŋayindën sam en torond do
caleyindën din.
13 Dëcarayindënëɓi okërecеŋ ocandax ok. Mëlayayindënëɓi aye ɓëliyer ɓën.
14 Calenindënëɓi ɓër këŋun rixërand ɓën, karanindënëɓi ɓenjekax, kërenëɓi
karend na.
15 Nëngandërayindëleŋun andamat gë ɓër këɓi nëngandërand ɓën, tesindën gë
ɓër kë sesënd ɓën.
16 Wëlërindën andewën rewën aŋ. Ñandiyindëleŋun en di ɓeɓër ɓak ɓën, këren
yëland na wën ɓësëm hi kën. Këren yëland na ɓëte mëne wën fo ex ɓër nangërak
ɓën.
17 Ala këreno maŝënënd na eñëŋënax end rin këŋun eŋ. Kemënayin en dind
enjekax end këni ñan ɓela d̆ek eŋ.
18 Angëmëne awënd wëndëk, diyindën gë oxor orewën ol en cotaxën angwëlëra
and gë ɓela d̆ek aŋ.
19 Wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo këren kitindën na gë andewën ɓeỹ
ɓën. Ɓarikan teɓënino Kaxanu oxoỹ ol, gayikwa aỹëgw ỹëgw këni:
«Wëno ki ẅaŝan!
Wëno kë ẅaŝënd eñëŋënax end këni rind eŋ, re ko Axwën an✡.»
20 Ɓëte are re ko: «Angëmëne ar xoỹër këŋun an xor këŋo enjo eŋ, yëlëlo er ko yamb
in. Angëmëne men sel këŋo, yëlëlo exo ceɓ. Angëmëne mondako këy̆ rind ata këŋo
hi nangëde oyen or gë xod̆ux xoɓ këy̆ gër gaf irexëm✡.»
21 Bëñal eñëŋënax eŋ gë enjekax eŋ, ɓari kërexi bëña na ecëñëxët eñëŋënax eŋ.

13

End epëɓ ed ɓëlëngw eŋ

1 Ala kala pëɓindëleɓi ɓëlëngw ɓën gayik alëngw ar ex yo Kaxanu yël këŋo olëngw
ol. Ɓëlëngw ɓër hik yo, Kaxanu këɓi yëlënd owun ol.
2 Gayikako mëŋ rëpënëk owun ol, ar këŋo xeyënd olëngw an anëka këŋo ẅëŝenënd
Kaxanu. Ɓër kë ñëpënd eŋo ɓën awa Kaxanu anëp këɓi nëp.
3 Enimin, angëmëne enjekax këy̆ rind, ɓemun ɓeŋ ani gi ex na monjëda. Ɓarikan
angëmëne eñëŋënax këy̆ rind, yëdalëɓi. Ba këreyo yëdand na alëngw an nde ỹandi
ki? Awa diyind enjekax eŋ ata ko ñan endey̆ eŋ

✡ **12:19 12.19** Acariyakinëm 32.35 ✡ **12:20 12.20** Andorenik 25.21-22

4 gayik mëŋ ariyenin and Kaxanu hi ko ey dixënënd enjekax eŋ. Ɓari angëmëne
eñëŋënax eŋ këy rind, yëdalo alëngw an gayik ax gi ex na mama fo ŝot ko ojaw̃ od
exi kaɗac gë ayambën in. Enimin, Kaxanu fana këŋo exo gi ariyenin ar Kaxanu gër
ekaɗac ed ar kë rind eñëŋënax yo.
5 Mëŋ ex, aỹap ỹapëk eyëɓi pëɓ ɓëlëngw ɓën, xarak ax gi ex na këdi ki xoỹën
Kaxanu fo, ɓarikan ga nang këy mondako ỹapëk ey dind.
6 Gayikako ɓëriyenin ɓër gofërëne ɓën, Kaxanu këno riyeninënd mëŋ kën
w̃eɗaxënënd ŝagale in.
7 Awa maŝino ala kala er ỹapëk eno maŝ in: meɗënino ŝagale in ar ỹapëk exo kana
an; ar ỹapëk eno cos ỹeỹ an, cosino; ar ỹapëk eno yëda an, yëdayino; ar ỹapëk eno
pëɓ an, pëɓino.

End eɓalër eŋ

8 Ala këren ɓayir na ỹeỹ ang ax gi ex na eɓalër ed andewën rewën el. Ar ñan këŋo
aŝandaw̃ aŋ anëka ñata ko er rek acariya in.
9 Enimin, ɓapela ɓaŋo: «Ax gi ex na mondi orekar ol, ax gi ex na monaw̃, ax gi
ex na mondeka, ax gi ex na moñandi er xwën ko aŝandax in» do gë ɗek ɓand ɓayik
ɓaŋ, gër eyeyan elo ɓarëk: «Ɓalindëlexi end aŝandax eŋ ang ki ɓalënd end gaf irey
ak.»
10 Ar këŋo ɓalënd end aŝandaw̃ eŋ aŋo menan na: aŋana aŋ kë ñatand er rek
acariya in.

End omakaw ond Kërisët eŋ

11 Ɓalëkënaliyindën nëmëc ɓakey ɓaŋo gayikako anang nang kën ɓeɓër këne
liyande gë okey oko ɓën: anëka ñatëguk apëxëd and en nëngëta gër akwëɗ aŋ.
Elod ga xwëta kënëŋone Kërisët, gërëgako xurik ex taxëgu akey and kë ñata apexa
andeɓi aŋ.
12 Anëka w̃ëɗëk mbaŋ, gogo kë xey. Awa teɓëne ɓetëmbak ɓend këne rinde gër
ecamëɗan ɓeŋ, do cuɗane ang acuɗ fo oỹënga or emer or angoɓen oŋ.
13 Ɗiyandëne ŝenene, gë end këne ŝonënde këm. Kwëỹëtane ekureliran el, gë oŝeɓ
ol, gë asëk alakirand fo in, gë eñac eŋ, gë ɓatakëra ɓaŋ, do gë oyakëraxi ol.
14 Matino Axwën Yesu Kërisët do din këren teɓ na eŋun ɗëngwëna oñandi od eman
ok këdi kën wata ɓend këŋo eman nënganënënd ɓeŋ.

14

End enëpër eŋ

1 Mëlayayindëno aye ar sitarak gër ekwëta an, gë ecampëre këm.
2 Gako ang hi kën ako, ar xemëk gër ekwëta an afëni fëni këŋo mëne mëŋ axor ko
xor exo yamb ɓeỹ ɗek. Ɓarikan ar sitarak an, ɓeɓëlëg ɓër wicëgu këni në andëɗa
fo ko xor exo yamb, ax gi ex na ɓeỹ ɗek.
3 Ar kë yambënd ɓeỹ ɗek an, këreŋo cus na ar ɓayik ax yambënd na an. Do ar
ax yambënd na an këreŋo nëp na ar kë yambënd ɓeỹ ɗek an gayik Kaxanu ɓën tak
ɓëxi w̃ëlaya këɓi.
4 Wëj noỹo wa hi këy mëŋ këyo nëpaxënënd ariyenin ir ala an? Xwëŝa ko gër
andiyen ba wëc ko, Axwën arexëm an nangëk. Do axwëŝa wa ko xwëŝa gayik Axwën
an axor ko xor eŋo kwëŝan.
5 Ang hi kën ako, aɓat exo yëland akey exëna and xucak ex këɓën, ajo exo yëland
ɗek gwër fo xëɓënëk, ala kala paỹëlexo gër emëkw edexëm ang ko yëland ak!
6 Ar këŋo xëɓënanënd nëmëc ɓakey ɓandëmar an, eŋo pëɓaxën Axwën an ko
rixënënd mondako. Ar kë yambënd ɓeỹ ɗek an, në end Axwën ko yambaxënënd

gayik aŝëkwa këŋo ŝëkwand Kaxanu. Ar ɓayik ax yambënd na an, në end Axwën ɓayik axo yambëxënënd na gayik mëŋ ɓëte aŝëkwa këŋo ŝëkwand Kaxanu.
7 Enimin, gaɓatak ax ɗiyand na në end gaf irexëm fo. Ɓëte gaɓatak ax cësënd na
në end gaf irexëm fo.
8 Angëmëne aliya këne liyande, në end Axwën këne liyande do angëmëne aŝës
këne ŝësënde në end Axwën këne ŝësënde. Awa këne liyande ba këne ŝësënde, mëŋ
xwën këɓo.
9 Angëmëne Kërisët aŝës ŝës baxo do xani ko gër ecës, exo gixën Axwën ar ɓëŝësëk
do ɓëɓëngw rixën ko mondako.
10 Mëŋ ex wëj ine këyo nëpaxënënd imaỹe indey iŋ? Wëj ine cëŋ këyo ŝusaxënënd
imaỹe indey iŋ? Enimin akey amat, ɓiyi ɗek ayaka këne yakaye gër kiti ind Kaxanu
eɓo kitixën.
11 Ga ỹëgw këni:
«Wëno Axwën aniyan an rek,
ɓela ɓën ɗek afoxi këni foxi gër lëngw iram
do ala kala gë eyeyan ed enëng endexëm el,
ko ỹana eŋo ɗuwand Kaxanu✡!»
12 Mondako këne yakaye aɓat aɓat gër lëngw ir Kaxanu ene deyaxëne ba mondake
bane liyande.

End eɗënan ed eñëŋënax aɓinëx eŋ

13 Awa kërene kitirënde na andeɓi reɓi aŋ. Ɓarikan calayindën en kwëỹëta edi ed
er këŋo lënan eñëŋënax imaỹe indewën iŋ, do exo ɗif.
14 Wëno aye nang këme do fëni ke ga ɓar këmi gë Axwën Yesu, mëne eyamb eyamb
eɓuyaraxik ax gi ex na. Ɓarikan angëmëne ala exëna ar kë yëland er hi bax exo yamb
in eɓuyaraxik ex, awa eɓuyaraxik ex gër ndexëm, kërexo yambëɗ na.
15 Angëmëne në end eyamb yamb këyëŋo ŝëndënënd imaỹe indey iŋ, awa ayo
masinënd na mëne aɓal ki ɓalënd endexëm eŋ. Këreyëŋo nemin na imaỹe indey iŋ
në end er këy yambënd, xarak Kërisët në endexëm ŝës ko ɓëte.
16 Awa angëmëne ɓoŝandax arena kënun rena, këren yambënd na eyamb yamb
ed kën yëland wën ejekax ex.
17 Enimin owun or Kaxanu ol ex, end or ŝenene ex, gë end oɓetak ex, do gë end
onënga paɓ gë Angoc Amënëk aŋ, ax gi ex na end eyamb yamb, ba eŝeɓ-ceɓ.
18 Gayikwa ar këŋo sëfënd mondako Kërisët ang xaɗëp fo an, Kaxanu anëngan
këŋo nënganënd endexëm eŋ do ɓëte ɓela ɓën anëngan këɓi nënganënd endexëm
eŋ.
19 Awa calandëne ene diye er këɓo wẽlanëgu aketëxeta in do gë er këɓo xemën
gër ekwëta ed Kaxanu andeɓi reɓi in.
20 Wëj kërey nëxen na andiyen and Kaxanu aŋ në end eyamb yamb. Ɗal ex mëne
eyamb yamb ir ex yo emënëk ex, ɓari ax ye ex na eɗënan ed ala eñëŋënax el në end
eyamb yamb el.
21 Aye yek ekwëỹëta ed ɗek er këŋo lënan eñëŋënax imaỹe indey iŋ, hik ỹas, hik
ngoy do gë ɗek ɓeɓër ɓayik ɓën.
22 Ekwëta ed ŝot këy gër emëkw edey el, ɓayilexi wëj fo gër lëngw ir Kaxanu.
Nëngandërayindëleŋo ar ɓayik ax nëpayand na mëŋ dëŋ an gër ɓeɓër ko sanand
exo yamb ɓën.
23 Ɓarikan ar këŋo ñëpëgënanënd an, anëp nëp këno gayik er ko rind in ax gi ex
er gër ekwëta. Xarak ɗek er ɓayik ax gi ex na er gë ekwëta in, eñëŋënax ex.

✡ **14:11 14.11** Esayi 45.23

15

End aminëmëra and gër Kërisët eŋ

1 Ɓëmaỹe, ɓiyi ɓër xem këne gër ekwëta ɓën, aỹap ỹapëk enëɓe ɓuŋanënde
ɓëmaỹe ɓënd sitarak ɓëŋ, kërene calande na er këɓo nënganënd ɓiyi fo in.
2 Ang hi këne ak, ala kala calayindëlexo exo dind er këŋo nëngan aŝandaw̃ in, er
yek do kë xemënënd gër ekwëta in.
3 Enimin, Kërisët abaxo ŝala na exo di er këŋo nënganënd mëŋ fo in. Ax gi ex na
nde endexëm eŋ aỹëgw ỹëgw këni:
«Ocir od ɓër baxi ŝirënd ok,
wëno bane ŝirënd✡?»
4 Gayikwa ɗek er ỹëgw këni gër akarëk in, ɓiyi këɓo sëyalind, ene cotaxëne er këne
yarënde in, gë ekemëna do gë ekapina ed këɓo yëlënd Oñëgw Omënëk el.
5 Kaxanu, mëŋ ar këŋun rëcand en kemaxën do en kapinaxën an, këŋun yëlënd
angwëlëra aŋ andewën rewën ang këŋo ỹapanënd Yesu Kërisët ak.
6 Ata mondako këŋun xet wën ɗek do eno cëkwënd gë oniw̃ oɓat Kaxanu, Sëm ir Yesu
Kërisët, Axwën areɓi an!

End Atëfëtan aŋ gër ɓenëng ɗek eŋ

7 Awa mëlayarin wën ɓëte ang w̃ëlaya këŋun Kërisët ak në end enjaran end
Kaxanu na.
8 Ga re këme Kërisët yow bax hi ko ariyenin ar Ɓëŝëwif do ñata ko ɓeɓër ɓeya
baɓi Kaxanu ɓëxarëk ɓëreɓën ɓën ex watixën ɗal ir Kaxanu in.
9 Ɓëte ayow yow baxo në end ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif eno ɗuwaxën Kaxanu në
end axaỹënan irexëm ang rek Oñëgw Omënëk ak:
«Mëŋ ex, aŝëkw këmi ỹana mi cëkwënd gër Amara and ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif
do ayas këme yas ow̃ac orey ol✡.»
10 Are re rek ɓëte:
«Wën ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën,
nëngandërayindëleŋun gë ɓër ex ɓulunda ir Kaxanu ɓën!»
11 Do ɓëte:
«Cëkwindëno Axwën an wën ɗek ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën!
Ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ ɗek cëkwindëleno✡.»
12 Aỹëgw ỹëgw ko ɓëte alaw̃ënel Esayi:
«Arandëw̃ëra and Isayi an kë ŝanayaw
Axani ko xani eɓi kaɗac ɓër ɓenëng ɓecëxe,
Do ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓën,
ayar këni ỹana eni yarënd endexëm eŋ✡.»
13 Awa Kaxanu, mëŋ ar këno yarënd an, yëlëleŋun onënga ol gë oɓetak or ex yo ga
xwëta këno ako. Do ang kën yarënd ak ɓaŝërël ex gë panga ind Angoc Amënëk iŋ!

End andiyen and Pol eŋ

14 Endewën eŋ cëŋ ɓëmaỹe, mo pëni fëni ke mëne gër ow̃ëkw orewën oyekax, gë
orenik lëɓëk do mëne axor kën xor en pelërënd andewën rewën aŋ.
15 Ɓarikan gër ɓend mar, ayëxw yëxw këme ɗe mun ñëgwënëli mun kwitanaxën
ɓend nang kën anang dëŋ. Mondako ỹëgwënëli këmun gayik wëno Kaxanu yata ke
gë oyekax orexëm ol
16 me gi ariyenin ar Yesu Kërisët gër ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif. Axemëna xemëna
këme ɗe gër andiyen aŋo, gër epemëra ed Atëfëtan and Kaxanu. Mondako këni
yëlayaxën gër ndexëm ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën ang ŝaɗaxa ir këŋo nëngan,
ŝaɗaxa ir ko w̃ënën Angoc Amënëk fo.

✡ **15:3 15.3** Calemoñëw̃ 69.10 ✡ **15:9 15.9** Acariyakinëm 32.43 ✡ **15:11 15.11** Calemoñëw̃ 117.1 ✡ **15:12 15.12** Esayi 11.1, 10

17 Awa ga ɓar këmi gë Yesu Kërisët këme xoraxënënd me cëkwaya në end andiyen
and këmo rinënd Kaxanu na.
18 Kërisët kë riyenind paɓ gë wëno eni maxën end Kaxanu eŋ ɓela ɓër ax gi ex na
Ɓêŝëwif ɓën, ỹoweỹ ame yëxw na me deya mëne wëno rik gë andam. Ata gë eyeyan
ed bamëni felënd el do gë er bame rind in riyeni ko
19 gë panga ind Angoc Amënëk iŋ, mëŋ bax w̃asinayaxënënd ɓecarax do gë
ɓërëcaxik. Ga ỹanaw këme gër Yerusalem xali ñatëgu këme gër ebar ed Iliri, asëfëtan
sëfëtandëraw këmëni ɓela ɓën Atëfëtan and Kërisët aŋ.
20 Mbaŋ xemëna këme enangën ed Atëfëtan el gër ed ɓayik elod ani wël bana end
Kërisët. Mondako riyeni këme këdi këme ɓëteli edëɗa ed ala aŝëxe.
21 Mondako rek Oñëgw Omënëk ok:
«Awël këni wël ɓër anëɓi tëfëtan bana ɓën,
Afëni këɓi fëni ɓër elod ani wël bana endexëm ɓën✡.»
22 Në end andiyen aŋo ɓayik ame korëli ex na ɓakëlëbëd ɓandanjëm mun nëngali.
23 Ɓarikan gërëgako, në er këme riyeni ax bo ex na gër owar oŋo, do ɓëniy rik
elod ga ỹandi ke xali me yeli gër ndewën.
24 And këme yend ond gër ebar ed Esëpañ aŋ, yëla këme awatër këne watëre me
kucaxënëx. And këɓo xeyëra ɓakey do exe nëngandëra tëkër na gër ndewën aŋ, ata
laŋëtax done.
25 Ɓarikan gërëgako në eye me gër Yerusalem, okërecеŋ od fën ok këmëni
w̃ëlanënd ỹeỹ.
26 Enimin, ɓëmaỹe ɓënd gër ɓamara ɓand gër owar or Masedëwan do gë Akayi ɓëŋ
ɓarëndërëk koɗi enëɓi dëcaxën ɓëw̃ënëk ɓër xaỹënëk gër Amara and Yerusalem ɓën.
27 Moñandi ỹandi baɓi eni di eŋo, do aỹap ỹapëk enëɓi dëca mondako. Gayikwa
angëmëne ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën aŝot ŝot këni apexa aŋ, aỹap ỹapëk enëɓi
dëcarand Ɓëŝëwif ɓën gë napul ir gër ngwën ro ir ŝot këni in.
28 Wëno and këmëni fëxwën olaw̃ën olo aŋ, aŝapali këme ŝapali gër ndewën and
këme xani ond gër ebar ed Esëpañ aŋ.
29 Anang nang këme mëne and këme yeli ene watëre aŋ, oyekax osëm or Kërisët
këmun w̃ëlanëli.
30 Ɓarikan axara xara këmun, ɓëmaỹe, gë Axwën Yesu Kërisët do gë aŋana and
Angoc Amënëk aŋ, kemënayin en calend ang ɓër okaxër fo, do karanindëne oyekax
ol gër Kaxanu.
31 Karayindëno exe dacët gër otaxan od Ɓëŝëwif ɓër ax ma ex na end Kërisët gër
ebar ed Yude ɓën këdi këne sëra. Karanine ene kaca ŝenene fo okërecеŋ od gër
Yerusalem ok, do eni kana gë onënga fo andiyen and oyël or këmëni w̃ëlanënd aŋ.
32 And kë hi mondako aŋ fo këme xor me yeli gër ndewën gë onënga fo, angëmëne
awa w̃a ko Kaxanu me teyëtaxëɗ ɓakey.
33 Awa Kaxanu yëlëleŋun oɓetak orexëm ol wën ɗek! Amen!

16

Ecëmar el

1 Anëka këmo law̃ënëlind gër ndewën Febe, imaỹe indeɓi ind ex jakër isoxari gër
Amara and gër Saŋëkëre iŋ.
2 Mëlayayino ŝenene në end Axwën ang kënëɓi w̃ëlayand ɓëw̃ënëk ak. Giyin
ɓëw̃elëk ɓër eno dëcara gër er këŋo ɓal yo gayik mëŋ mbaŋ këɓi rëcarand ɓëmaỹe
ɓëndanjëm, ado wëno dëŋ mbaŋ ke rëcarand.
3 Cëmayinëɓi Përisëka gë icën indexëm iŋ Akilas, ɓër ɓar këmi andiyen and Yesu
Kërisët ɓën.

✡ **15:21 15.21** Esayi 52.15

4 Ɓën ex ɓër fece këɓi ecës eni pexënaxën aniyan andam ɓën. Ɗek ɓamara ɓand ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓaŋ këɓi ŝëkwand, ax gi ex na wëno fo.
5 Cëmayinëɓi ɓëte ɓër gër Amara and gër iciw̃ ind Akilas gë Përisëka ɓën. Cëmayino lawo iram Epayinetos, ar pëlot gër yomb iram an, ar hik eɗaŋ eñanar ed xana ko Kërisët gër ebar ed Asi el.
6 Cëmayino Mari, mëŋ mbaŋ riyenin këŋun.
7 Cëmayinëɓi ɓëram ɓën, ɓër fëra banëɓo në ereɓat ɓën: Andëronikos do gë Yuniyas. Ɓën mbaŋ wëli këni gër oparëxanda gër andiyen and Axwën, do ɓën lëngwëtëk gë wëno gër oxërecеŋ.
8 Cëmayino Ampëliyatos, ar ke ɓalënd mbaŋ ga ɓar këmi gër Axwën an.
9 Cëmayino Irëbeŋ, ar ɓar këmi gër andiyen and Kërisët an. Cëmayino ɓëte Esëtakis, lawo ir ke ɓalënd mbaŋ in.
10 Cëmayino Apeles, gër aniyan andexëm ŝanayak mëne and xwëta këŋo dëŋ ex Kërisët. Cëmayinëɓi ɓër gër ekun ed Arisëtobul ɓën.
11 Cëmayino Erodiyoŋ, aram an. Cëmayinëɓi ɓërëw̃ak end Axwën gër ekun ed Narësis ɓën.
12 Cëmayinëɓi Tërifena gë Tërifosa, ɓëmaỹe ɓëtoxari ɓëndam ɓënd riyenin këŋo mbaŋ Axwën ɓëŋ. Cëmayino Perësid, imaỹe itoxari ind ex pëlot gër yomb iram iŋ, mëŋ ɓëte mbaŋ xemëna ko gër andiyen and Axwën.
13 Cëmayinëɓi Rufos, ar yata këŋo Axwën an, do gë nëm irexëm ir w̃ëlaya baxe wëno ang itox indexëm ak.
14 Cëmayinëɓi Aseŋëkëritos, gë Fëlegoŋ, gë Erëmes, gë Patërobas, gë Erëman, do gë ɓëmaỹe ɓënd hi këni në er eɓat ɓëŋ.
15 Cëmayinëɓi Filologos, gë Yuliya, gë Nereya, gë iminëm itoxari indexëm iŋ, gë Olumëpas, do gë ɗek ɓëmaỹe ɓënd exëni Amara amat ɓëŋ.
16 Awa cëmarin andewën rewën aŋ, do en megarëra ang ɓëmaỹe ɓënd acël amat fo gayik okërecеŋ hi kën. Ɓamara ɓand Kërisët ɓaŋ ɗek këŋun ŝëmand.

Ɓapela ɓapelatar ɓaŋ

17 Ɓëmaỹe axara xara këmun, titinalindënëɓi ɓëxapëndër ɓën, gë ɓër kë lënanënd eñëŋënax ɓën, do gë ɓër kë ŝembëtënd er kënun sëyalind ɓën, kwëỹëtayinëɓi.
18 Gayikwa ɓërako rako ɓën okaɗëp od ɓacël ɓandeɓën fo hi këni, ani gi ex na okaɗëp od Kërisët, Axwën areɓi an. Ɓarikan gë oyeyan onëngax oŋ kënëɓi yifand ɓër gë onden ond ŝenene ɓën.
19 Ɓarikan wën, ɓela ɗek nangërak mëne mbaŋ këno ɓaxëtënënd Axwën an. Ata wëno ɗek ke nënganënd endewën eŋ. Ɓarikan ỹandi ỹandi ke en gi gë orenik or en tëfaxënënd ɓenjekax ɓeŋ, do en kwëỹëtaxënënd ɗek ɓeñëŋënax ɓeŋ.
20 Nangin mëne Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd oɓetak an, gogo këŋo lat Sindan ɗila gër osapar orewën. Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, yëlëleŋun oyekax orexëm ol!
21 Timote, ar ɓar këmi andiyen and Kërisët an këŋun ŝëmand. Aŝëma kënun ŝëmand ɓëte ɓëram ɓën: Lusiyos, gë Yasoŋ, do gë Sosipater.
22 Wëno Terëtiyos, aỹëgw an këŋun, ŝëmand wën ɓër ɓar këne gër Axwën ɓën.
23-24 Aŝëma këŋun ŝëmand Gayiyos, axwën iciw̃ ind gër ed hi këme an, do gë ɓër gër Amara and gër ndeɓën ɓën. Aŝëma këŋun ŝëmand ɓëte Erasët, awẽxëta ar koɗi ir angol an, do gë imaỹe ind këno w̃acënd Karëtos iŋ.

Cale ipelatar iŋ

25 Ɗuwanëŋone Kaxanu, mëŋ ar xorëk eŋun kemën an, ang këme femërand Atëfëtan and Yesu Kërisët ak, ang ex enang ecarax end ŝon baxo Kaxanu elod ga ỹanak aniyan ak.

26 Ɓarikan gërëgako, ecarax eŋo ŝanayak paƀ gë Oñëgw od ƀëlaw̃ënel ok, ang baƀi
felënd Kaxanu ak, mëŋ ar hik din aŋ, enëƀi nangëndëra ƀela ƀën. Mondako ri ko
eno kwëtaxën, do eno tëfaxën ƀenëng ƀeŋ ɗek.
27 Awa Kaxanu, mëŋ ar ex gaƀat ar gë orenik an, kwënëlexo din ir din enjaran eŋ
paƀ gë er ri ko Yesu Kërisët in! Amen!

Kayëta iỹanar ir Ɓëkoreŋët in Lilaya in

Akayëta aŋo ex añanar and ỹëgwën baɓi Pol Okërecеŋ od gër Amara and Koreŋët aŋ. Mëŋ ebax aỹanar ar nangëndëra baɓi Atëfëtan and Yesu Kërisët aŋ. Okërecеŋ oko axucarëra baɓi xucarërand gër Amara andeɓën xali fitarëra këni ɓëmëxwër ɓëmëxwër. Ɓërëmar ari bani rind orekar ol xali aɓat ỹëraya këŋo asoxari ar sëm an. Ɓëte awãacër bani wãacërënd gër kiti iŋ gër ɓër ax gi ex na okërecеŋ. Pol ayaka yaka baɓi ɓëte ga wëkara bano: end eñër ed okërecеŋ eŋ, gë end olaŝ eŋ, gë end ecemar ed Axwën eŋ, gë end ɓanjëla ɓand Angoc Amënëk eŋ, do gë end ekani ed gër ecës eŋ. Akayëta aŋo kë sëyalind mondake ỹapëk eni dind ɓërëwak end Yesu Kërisët ɓën gë ɓamërëwëra ɓand fitarëk kë gë eyeyan ed Kaxanu ɓaŋ. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë cale ind ecëkwa iŋ: 1.1-9.
End egi ed araɓat në end Yesu Kërisët eŋ: 1.10–2.16.
End ekwëta ed osëyali or oparëxanda eŋ: 3.1–4.21.
End ola or ỹapëk gër Amara eŋ: 5.1–7.40.
End ỹas er oyel or ñaŝ kënëɓi gër olaŝ eŋ: 8.1–11.1.
End ang ỹapëk cale ind Amara eŋ: 11.2–14.40.
End er wãacayak ekani ed gër ecës eŋ: 15.1-58.
Ɓeɓër fëna baxo Pol ɓën: 16.1-12.
Ɓapela ɓepelatar ɓaŋ: 16.13-24.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, ar yata këŋo Kaxanu ga ỹandi këŋo me gi parëxanda ir Yesu Kërisët an do gë aɓaỹe Sosëten,
2 këŋun ỹëgwënëlind wën Amara and Kaxanu and gër Koreŋët aŋ. Yesu Kërisët yata këŋun do wãac këŋun en gi ɓulunda iwënëk irexëm, wën ɓër kë xëland owãac orexëm ɓën ang ɓiyi ak do gë ɗek ɓër këŋo ŝalend gër ed ex yo ar ex Axwën areɓën, do areɓi an.
3 Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, yëlëlenun oyekax ol do gë oɓetak ol!

End ɓenjekax ɓend gër Yesu Kërisët eŋ

4 Aŝëkwa këmo ŝëkwand Kaxanu nand ex yo end oyekax or yël këŋun paɓ gë eɓar ed ɓar këmi gë Yesu Kërisët el.
5 Gayikwa ga ɓar kën gë mëŋ ŝotaxën kën enjekax end ex yo, eyeyan ed ex yo, do gë onangëran or ex yo,
6 gayikako osede or Kërisët ol aŝanaya ŝanayak gër ola orewën.
7 Awa gërëgako, gër ɓanjëla ɓand ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm na, gamatak an can ex na and këno ŝënind exo canayaw Yesu Kërisët, Axwën areɓi aŋ.
8 Mëŋ këŋun xemën ɓëte xali gër eŋata en gixën gë end kënun nëp këm yatir ko ɓakaw Yesu Kërisët, Axwën areɓi an.
9 Kaxanu ar mokwëta hi ko, mëŋ ex ar wãac këŋun gër eɓaỹër ed në end Asëñiw Yesu Kërisët, Axwën areɓi el.

End ɓakucara ɓand gër Amara eŋ

10 Ɓëmaỹe, axara xara këmun gër owãac or Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, wëlërindën. Cotin anjëlan amat, onden omat, oñandi oɓat, do këreŋun kucarërand na gër amara andewën.

11 Ɓëmaỹe, yama ɓër ekun ed Këlowe ɓën ga felati këne nde mëne ɓatakëra exëna mërëxand irewën.
12 Awël wël këme mëne ala kala mondako ko yeyanënd: «Wëno ar Pol hi këme!» Ajo exo de: «Wëno ar Apolos hi këme!» Ajo ɓëte: «Wëno ar Kefas hi këme!» Ajo ɓëte: «Wëno cëŋ ar enga end Kërisët hi këme!»
13 Kërisët nde ŝapërëk mondako? Pol nde fika bano në endewën? Gër owac or Pol nde ɓuyi kënun?
14 Aŝëkwa këmo ŝëkwand Kaxanu gayik ang hi kën ak, gaɓatak amo ɓuyi ex na, ang ax gi ex na Kërisëpos do gë Gayiyos.
15 Ata ala ax kor na exo de mëne gër owac oram ɓuyi kënun.
16 Iyo aɓuyi ɓuyi këmëni ɓëte ɓër ekun ed Sëtefanas ɓën, gër ga ex yo, ame nang ex na ba ala aŝëxe ɓuyi këmo na.
17 Kërisët lawënëgu ke me pemërand Atëfëtan aŋ gër ɓela. Xarak ax gi ex na me yeyanënd gë orenik or ɓela, ax gi ex na mëni ɓuyind, këdi kë yep ecës ed ŝës ko Kërisët gër kërëwa el.

End panga do gë orenik or Kaxanu eŋ

18 Enimin, epemëra ed ecës ed Kërisët gër kërëwa el, ofënirëx ex gër ɓër nambërak. Ɓarikan, gër ɓiyi ɓër fex këne, panga ind Kaxanu ex.
19 Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek:

«Alaỹ këme laỹ orenik or ɓërenik ol,
Awëlëbël këme wëlëbël onden ond ɓër nangërak oŋ✡.»

20 Feye exo arenik an? Feye exo aŝalen an? Feye exo ar kë ŝampërend ɓend gër ngwën ro an? Ax gi ex na nde Kaxanu wëlëbëlëk orenik or ɓër gër ngwën ro ol xali hik ofënirëx?
21 Enimin, gayikako ɓërenik ɓër gër ngwën ro ɓën gë orenik oreɓën ol ano nang ex na Kaxanu, ata gë ofënirëx or epemëra el ỹapan këŋo Kaxanu eɓi pexënënd ɓër ỹak ɓën.
22 Gayikwa Ɓëŝëwif ɓën kë ỹëkand ɓecarax do ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓën këni ŝaland orenik ol.
23 Xarak ɓiyi, end Kërisët ir fika bano eŋ këmi femërand, ata endey eŋo këni fokërënd Ɓëŝëwif ɓën, ɓëte eŋo ofënirëx ex gër ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif.
24 Ɓarikan gër ɓër ỹacëgu këɓi Kaxanu, hi këni Ɓëŝëwif, hi këni ɓër ɓenëng ɓecëxe, Kërisët ijo, panga do orenik or Kaxanu exo.
25 Gayikwa ofënirëx or Kaxanu ol renik nëmëc orenik or ɓela ol, do ositara or Kaxanu ol nëmëcak ojaỹ od ɓela ok.
26 Ɓëmaỹe, yëlarayin noɓën hi kën, wën ɓër ỹac këŋun Kaxanu ɓën: ɓërenik ax gi ex na gër owat or ɓela, ɓangwëlik ax gi ex na, ɓër gapak ɓën ani ñëmb ex na mërëxand irewën.
27 Ɓarikan Kaxanu wa sanak ɓeɓër fënirëxik gër ngwën ro ɓën eɓi bëlandëraxën ɓërenik ɓën. Ɓëte mëŋ yata këɓi ɓër sitarak gër ngwën ro ɓën eɓi cëfënanaxën ɓër gë ojaỹ ɓën.
28 Kaxanu sanak ɓëte ɓeɓër ɓak gër ngwën ro ɓën, ɓeɓër yaf këni ɓela ɓën, ɓeɓër ỹoweỹ ax gi ex na ɓën, exo yepënaxën ɓeɓër fëɓ këni ɓën.
29 Mëŋ ex, ala ax kor na exo dafëna gër lëngw ir Kaxanu.
30 Xarak paɓ gë mëŋ ɓaraxën kën gë Yesu Kërisët. Yesu Kërisët ỹëlanëgu këɓo orenik or Kaxanu ol do ɓëte gë or ŝenene ol, owënëk ol do gë apexa aŋ.
31 Awa ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ar kë rafënand an, dafënalexo gër ɓend ri ko Axwën✡.»

✡ **1:19 1.19** Esayi 29.14 ✡ **1:31 1.31** Yeremi 9.23

2

End osëy'ali or kërëwa eŋ

1 Endam eŋ cëŋ ɓëmaỹe, and yeli këme gër ndewën aŋ, mun nangën end ŝon baxo
Kaxanu eŋ, ame yeli bana ang ar këno ŝëkwënd gër eyeyan do gër orenik fo.
2 Gayikwa er ỹapan baxe and hi bane në ereɓat aŋ, me nang wayët end Yesu Kërisët
eŋ fo, Yesu Kërisët ir fika bano.
3 Wëno dëŋ er yeli bame gër ndewën gë ola ositarak do ayëdara bame yëdarand
xali baxe rëgënënd.
4 Osëy'ali oram ol do gë epemëra edam el ax gi bana gë orenik or eni maxën ɓela.
Ɓarikan, awa̰ wa̰ kën në end panga ind Angoc and Kaxanu ind bax ŝanayand eŋ.
5 Mondako bax, eno kwëtaxën Kaxanu në end panga indexëm, ɓari ax gi ex na në
end orenik or ɓela.

End orenik or Kaxanu eŋ

6 Enimin, orenik dëŋ ex er këmi femërand gër ɓela ɓër gë ola or faỹayak gër ekwëta
in: orenik olo ax gi ex na or gër ngwën iŋo ro, ax gi ex na ɓëte or ɓemun ɓend gër
ngwën iŋo ro, ɓemun ɓend kë nemira ɓeŋo.
7 Ɓarikan orenik oxëɓënaxik or Kaxanu, or ŝonaya bax ol këmi femërand. Orenik
olo fenan baɓo Kaxanu ene cotaxëne enjaran eŋ, ɗamana exo di ngwën iŋ.
8 Ɓemun ɓend gër ngwën ro ɓeŋ ɗek, gematak ax nang bana orenik olo. Gayikwa
kido anang nang bani, ano pika dona Axwën ar gë enjaran an.
9 Ɓarikan ang rek Oñëgw Omënëk ak:
«Er angës and ala ax wat ex na in,
er anëf and ala ax wël ex na in,
do er emëkw ed ala ax yëlara ex na in
Kaxanu afenan fenan këɓi ɓër ñan këŋo ɓën✡.»
10 Xarak eŋo ɓiyi nangën këɓo Kaxanu paɓ gë Angoc Amënëk aŋ. Gayikwa Angoc
aŋ kë xamanënd er ex yo xali gë ɓend ŝonayak gër Kaxanu ak.
11 Ɓend gër ala ɓeŋ, onden ondexëm oŋ kë nangënd ax gi ex na ala aŝëxe. Awa
ɓëte, ɓend gër Kaxanu ɓeŋ Angoc and Kaxanu aŋ kë nangënd, ax gi ex na ala.
12 Xarak ɓiyi, Angoc and xaniwëk gër Kaxanu aŋ ŝot këmo mi nangaxën ɓend yël
këɓo Kaxanu paɓ gë oyekax orexëm ɓeŋ, ɓari amo cot ex na angoc and gër ngwën
ro aŋ.
13 Do ɓiyi ɓend këmi yeyanënd ɓeŋ ɓeɓër kë sëy'alind Angoc and Kaxanu ex gë
eyeyan ed kë xaniwënd gër Angoc and Kaxanu el, ax gi ex na ɓend kë sëy'alind
orenik or ɓela.
14 Ar aŋo cot ex na Angoc Amënëk gër ola orexëm an, axo kwëtand na ɓend Angoc
and Kaxanu ɓeŋ. Gayikwa gër onangëran orexëm ɓend Angoc and Kaxanu ɓeŋo,
ofënirëx ex, axo kor na eŋo pëni gayik gë Angoc and Kaxanu fo ko xor eŋo pëni.
15 Ɓarikan, ar ŝot këŋo Angoc and Kaxanu an kë xorënd ex kiti ɓeỹ ɗek, xarak mëŋ
dëŋ ala aŋo kitind na.
16 Gayikwa gër Oñëgw Omënëk are rek:
«Noỹo nangëk anjëlan and Axwën aŋ?
Noỹo xorëk eŋo tëy'ali Axwën an✡?»
Ɓarikan ɓiyi, anjëlan and Kërisët aŋ ŝot këmi.

3

End ɓëriyenin ɓër Kaxanu eŋ

✡ **2:9 2.9** Esayi 64.3 ✡ **2:16 2.16** Esayi 40.13

1 Ɓëmaỹe wëno cëŋ, er bamun felërand ang ɓër ex ɓela fo, ang ɓër ɓayik oɓaŝ gër
ekwëta ed Kërisët fo, ax gi ex na ang ɓër ŝot këŋo Angoc Amënëk.
2 Omër bamun yëlënd en ceɓ ax gi ex na ecemar, gayikwa an kor dona en yamb.
Ado xali gërëgako dëŋ an kor na
3 gayik ano cot ex na Angoc Amënëk aŋ. Enimin, ga xwënda kën ako oyakëraxi,
ɓakucara mërëxand irewën, ax gi ex na nde ɓeŋo kë w̃asinënd mëne ano cot ex na
Angoc Amënëk aŋ?
4 And ko rend aɓat: «Wëno ar Pol hi këme» do ajo: «Wëno ar Apolos hi këme» ax
gi ex na nde oyeyan or ɓela fo ex?
5 Awa noỹo ex Apolos? Do noỹo ex Pol? Ax gi ex na nde ɓiyi ɓëxi ɓëriyenin ɓër
Kaxanu fo hi këmi? Paɓ gë er felëra këmun in xwëtaxën këno Axwën an, ala kala
ang yël këŋo Kaxanu ak riyeni këmi.
6 Wëno neɗ këme, Apolos xoŝa ko, ɓarikan Kaxanu rafën ko.
7 Do ar neɗëk an, gë ar xoŝak an, ỹoweỹ ani gi ex na. Kaxanu gaɓat, mëŋ ar kë
rafënënd an, ex ar gapak an.
8 Ar neɗëk an do gë ar xoŝak an, gwër fo exëni. Kaxanu aŝos këŋo ŝos ala kala ang
riyeni ko ak.
9 Gayikwa gër andiyen aŋo, ɓër ŝoma këŋo Kaxanu fo hi këmi. Wën ex oŝënga
orexëm ol, wën ex këɓe ir ko ɓayënd in.
10 Gë anjëla and yël ke Kaxanu aŋ riyeni këme ang aɓay ar xamëk oɓay fo. Wëno
ɓayëk edëɗa ed aciw̃ el, do aŝëxen ɓëtëguk ɓay ko ameŋ aŋ. Ɓarikan, ala kala
ɓalëkënalilexo ang ko ɓayënd ak.
11 Enimin, gaɓatak ax kor na exo ɓay edëɗa ecëxe, ed fitarëk gë ed ex el, mëne
ngëŋ Yesu Kërisët.
12 Gër edëɗa elo, ado eni ɓay ɓela ɓën: aɓat gë kaŋe, ajo ɓëte gë kodi, ajo ɓëte gë
oxaỹ oxëɓënënaxik, ajo ɓëte gë otëx, ajo gë ecuɓ, do ajo ɓëte gë onji,
13 aŝanaya kë ŝanaya yatir kiti er ex andiyen and ala kala in. Xoɗux ol kë nëcët
ang xëɓënëk andiyen and ala kala ak.
14 Ala ajo aŝot ko ŝot acosa, angëmëne er ɓay ko in ax ñeg ex na.
15 Ɓarikan angëmëne aỹeg ỹegëk, acosa axo cot na. Ɗal ex afex ko fex, ɓarikan
ang ar fece këŋo amëra fo ko hi.
16 An nang ex na nde mëne wën ex aciw̃ and Kaxanu aŋ? Ɓëte an nang ex na nde
mëne Angoc and Kaxanu aŋ gër ola orewën lëg ko?
17 Ar kë nëxen Aciw̃ and Kaxanu an, Kaxanu anemin këŋo nemin. Gayikwa Aciw̃
and Kaxanu aŋ er w̃ënëk ex do wën ex aciw̃ aŋo.
18 Ala kërex yifaya na: angëmëne ala mërëxand irewën exo yëland mëne arenik
ar ang ỹapëk gër ngwën ro ak hi ko, gilexo afënirëx, exo gixën enim arenik.
19 Gayikwa orenik or gër ngwën ro ol ofënirëx ex gër Kaxanu. Ga rek gër Oñëgw
Omënëk:
«Kaxanu këɓi sërand ɓërenik ɓën gë ɓamene ɓandeɓën ɓaŋ fo✡.»
20 Are rek ɓëte:
«Axwën an anang nang ko ɓanjëlan ɓand ɓërenik ɓaŋ.
Anang nang ko mëne ax gi ex na gë ofëcak✡.»
21 Awa mëŋ ex, këren dafënand na në end er ri ko ala gayikwa wën xwënëk ɗek:
22 hik Pol, hik Apolos, hik Kefas, hik ngwën iŋ, hik aniyan aŋ, hik ecës el, hik ɓend
gërëgako, hik ɓend ecan ecan. Wën xwënëk ɗek.
23 Ata Kërisët xwën këŋun wën ɓëte do Kaxanu xwën këŋo Kërisët.

✡ **3:19 3.19** Yob 5.13 ✡ **3:20 3.20** Calemoñëw̃ 94.11

4

End oparëxanda od Kërisët eŋ

1 Awa wën aỹap ỹapëk enëɓo watënd ang ɓëriyenin ɓër Kërisët, ɓër xwëtënan
kënëɓi ɓeconëŝon ɓend Kaxanu fo.
2 Gayikwa ar xwëtënan këno napul an, aỹap ỹapëk exo gi ar mokwëta.
3 Wëno cëŋ ado ene kitind ɓela ɓën, hik wën, hik në aciw̃ and kiti, axe ɓalënd na
gë tëkër ak. Wëno dëŋ ame nëpayand na.
4 Gayikwa onden ondam oŋ ỹoweỹ axe nëpënd na. Axwën an ex ar ke xitind an,
ɓari ax gi ex na ɗe në eŋo hixën këme ar ŝenene.
5 Awa mëŋ ex, wën këren kitind na andiyen and ala aŋ, xarak ax ŋatëgu ex na
pere akey and kiti aŋ. Cëniyin exo ɓakaw Axwën an, mëŋ kë ñoɓa kerët ɓeconëŝon
ɓend gër ecamëɗan ɓeŋ. Ɓëte mëŋ kë nëcët ɓanjëlan ɓand gër ow̃ëkw or ɓela ɓaŋ.
Ata Kaxanu eŋo cëkw ala kala ang riyeni ko ak.
6 Ɓëmaỹe, eŋun pënixën yeyanaxën këme endam eŋ do gë end Apolos eŋ. Mondako
kën sëya mëne ax gi ex na monëmëca er ỹëgw këni gër Akayëta and Kaxanu in. Ata
ɓayik ala ax pitaya na, do exo dafënalind imëxwër ind sana ko iŋ xali eŋo merelind
ar imëxwër icëxe an.
7 Enimin, inew̃a xuca këyo aŝandax an? Inew̃a ŝot këy xarak ani yël ex na monjël?
Do angëmëne monjël fo yël këni er ŝot këy in, inew̃a këy rafënaxënënd nangëde ani
yël ex na monjël?
8 Yama wën, anëka wa w̃ed kën, anëka ŝotëra kën, anëka ỹana kën emun el ɓiyi
këm. En munëdo wa enim dëŋ ata wun done andamat!
9 Gayikwa wëno er hixënan ke mëne Kaxanu yepën këɓo ɓiyi oparëxanda ok. Ɓiyi
ex ɓër ỹoweỹ ami gi ex na ɓën, er hi këmi ang ɓër eɗaw̃ fo. Omeleka ok do gë ɓela
ɓën kënëɓo nëkonënd ang ɓeɓëŝaraxik fo.
10 Ɓiyi ɓëfënirëx hi këmi në end Kërisët, ɓarikan wën, areni reni kën gër Kërisët.
Ɓiyi ɓërëtoc këmi, ɓarikan wën ɓër gapak hi kën. Wën aŝëkw kënun ŝëkwënd,
ɓarikan ɓiyi ayepën kënëɓo yepënend.
11 Xali gërëgako, ɓiyi er hi këmi: ɓër këɓi rind enjo, ɓër këɓi selënd men, ɓër gë
ɓanjëm këm, ɓër kënëɓi xëmërand, ɓër gë eɗëg këm.
12 Ɓëte gë otaxan odeɓi oko dëŋ këmi riyenind gë toro mi cotaxën er këmi liyaxën in.
Ado enëɓo cirërand ɓela ɓën, ɓiyi mëni calenënd, hik enëɓo dixërand, mi ɓuŋand.
13 Hik eni nëxenënd omac odeɓi ok, ɓiyi mëni pelënd ɓend këɓi fuŋara. Ata ɓiyi
ex ɓatëxësëx ɓand ngwën ɓaŋ, ɓër ŝus kënëɓi ɓela ɗek xali gërëgako ɓën.
14 Mun tëyalixën ang oɓaŝ or pëlot gër yomb iram fo ỹëgwënaxëli këmun mondako,
ax gi ex na mun cëfëninaxën.
15 Enimin, ado enëɓi cotëdo ɓëxaɗac ɓër end Kërisët owëli epëxw, wëno ex sorix
irewën gayik wëno sëfëtandëra këŋun xali w̃a kën Atëfëtan and Yesu Kërisët aŋ.
16 Awa axara xara këmun, tëfëtelindën ola oram ol.
17 Në eŋo lawënaxënëli këmo Timote, mëŋ ar ex asëñiw̃ën ir ñan këmo mbaŋ, do hi
ko ar mokwëta gër ɓend Axwën. Mëŋ këŋun ỹana eŋun kwitanënd ang këme liyand
në end Yesu Kërisët ak. Ɓeŋo këme sëyalind gër ɗek ɓamara ɓand okërecеŋ.
18 Fën gër ndewën, ɓërëmar afufënara këni fufënarand ga këni yëland mëne wëno
amun nëngali na.
19 Xarak wëno gogo këme yeli angëmëne aw̃a w̃a ko Axwën an. Ata këme nang ba
ine këni xor eni yeyan do eni di ɓër kë rafënarand ɓëjo.
20 Gayikwa owun or Kaxanu ol gë panga ex, ax gi ex na ayeyandërand fo.
21 Ine ỹandi këŋun? Ba me yeli gë engwëŝa nde, ba me yeli gë aŋana do gë onden
onjekax nde?

5

End eñac eŋ

1 Gër ed ex yo wëlik mëne gër ndewën, ɓërëmar watak eñac eŋ, xali aɓat ỹëraya këŋo moñëraya dëŋ asoxari ar sëm an. Xarak, ado ɓër aŋo kwëta ex na Kaxanu ɓën dëŋ ani dind na mondako.

2 Wën ases don sesënd, ecëñëxët kën rafënarand! Arenita don renitand do eno ŋw̃aỹ ar rik eŋo an, mërëxand irewën!

3 Wëno cëŋ, ado ɓayik ame gi ex na fën gë eman endam eŋ, gë onden oŋ, nangëde në ereɓat hi këne fo, anëka nëp këmo ar rik endey endako rako an, nangëde në ereɓat hi këne fo.

4 And kën ɓarër gër ow̃ac or Axwën Yesu aŋ, gë panga ind Yesu Axwën areɓi iŋ, onden ondam oŋ aŝoma këŋun ŝoma.

5 Awa ala ajo, ɗëxwino gër Sindan ex nemixën ola osëmbak orexëm ol, do ex pexaxën angoc andexëm aŋ yatir ko ɓakaw Axwën!

6 Ata end kën rafënaxën ax gi ex na ɗe! Aye nang kën: Tëkër fo këni rind lewir in ex pufënaxën ɗek pix ind negali këni iŋ.

7 Wunëtayin ngwa eñëŋënax end ex ang lewir ixacax fo eŋ, en gixën ɓela ɓëw̃ënëk, ɓër ang pix ingaŝax ind gë lewir këm fo. Ado anëka hi kën ɓëw̃ënëk gayikwa Kërisët yëlayak ŝaɗaxa në endeɓi gë Ofëna or Apexa ol.

8 Awa mëŋ ex, dindëne Ofëna or Apexa ol gë mburu ind gë lewir këm, gë ow̃ëkw ow̃ënëk do gë ɗal in. Ɓari kërene yambënde ex na mburu ind gë lewir ixacax iŋ: lewir ir ɓandixa ɓatëmbak do gë oxeỹ iŋ.

9 Ga ỹëgwënëli këmun wa gër kayëta iram mëne këren ɗëkërënd na gë ɓër yëlayak gër eñac ɓën.

10 Ɓari ame de ex na ɗe ax ñap ex na en ɗëkërënd gë ɓër kë yëlayand gër ngwën ro gër aŋana and koɗi, gër orek, ba gër olaŝ ɓën. Kido mondako bax, wën afo en canëdo gër ngwën ro.

11 Gërëgako, er ỹëgwënëli këmun mëne këren ɗëkërënd na gë imaỹe ind kë rend këreceŋ hi ko, do exo yëlaya gër eñac, gër aŋana and koɗi, gër olaŝ, gër ocir, gër oŝeɓ ba gër orek. Do ado gë ala arako rako an, këren yambërand na dëŋ.

12 Enimin, ba wëno nde këɓi xiti ɓër ax gi ex na okëreceŋ ɓën? Do ɓër ex okëreceŋ ɓën cëŋ, ax gi ex na nde wën ỹapëk enëɓi kitind?

13 Ɓër ax gi ex na okëreceŋ ɓën, Kaxanu këɓi xiti. Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok: «Ŋw̃aỹino asëmbak an mërëxand irewën✡.»

6

End ekitir ed ɓëmaỹe eŋ

1 Këreceŋ ir xucar këɓi gë këreceŋ iŝandaw̃ in, mondake ko yëxwënd eŋo mëla kiti gër ɓësëmbak, xarak gër ɓëw̃ënëk w̃ëla doŋo?

2 An nang ex na nde mëne ɓëw̃ënëk ɓën këɓi xiti ɓela ɓër gër ngwën ro ɓën? Do angëmëne wën këɓi xiti ɓër gër ngwën ro ɓën, an kor na nde en kiti ɓend xafëxafak gër aniyan ro ɓeŋ?

3 An nang ex na nde mëne ɓiyi kënëɓe xitiye omeleka ok? Do ɓend gër aniyan aŋo ro ɓeŋ nde këne sëkwane?

4 Xarak, wën and këŋun xucar në end ɓend gër aniyan aŋo ro aŋ, ɓër ỹoweỹ ani gi ex na gër Amara ɓën këŋun xitind!

5 Mondako këme yeyanënd eŋun cëfënanaxën. Arenik gaɓatak ax gi ex na nde ar kë xor eɓi kiti ɓëmaỹe ɓëŋ?

✡ **5:13** **5.13** Acariyakinëm 17.7

6 Ɓarikan imaỹe iŋ eŋo mac kiti imaỹe ind xucar këɓi iŋ gër ɓër ax gi ex na okëreceŋ.
7 Awa gayikako wën awãacër kën wãacërënd kiti, oŝoỹik orewën ex. Ado enun menan, inewã ɓayik an ɓuŋand na? Inewã ɓayik an ɓuŋand ado enun kwëcand ɓacota ɓandewën ɓaŋ?
8 Wën wa këɓi wenanënd ɓoŝandaw ɓorewën do wën wa këɓi xwëcand ɓoŝandaw ɓorewën xarak ɓëmaỹe ɓëndewën exëni!
9 An nang ex na nde mëne ɓësëmbak ɓën ani gi na ɓër owun or Kaxanu? Këren yifayand na gë andewën aŋ dëŋ gayikwa ɓër xwëndak eñac ɓën, ɓërolaŝ ɓën, ɓër kë rind orekar ɓën, ɓësoŝan ɓësoxari ɓën, ɓër kë lakind asoŝan gë asoŝan ɓën, ba asoxari gë asoxari ɓën, ani ɗil na gër owun or Kaxanu.
10 Ɓëte ɓërek ɓën, ɓër ñanëk koɗi ɓën, ɓëŝeɓ ɓën, ɓër wër këɓi ocir ɓën, ba ɓërek ɓëxeỹax ɓën, ani gi na ɓër owun or Kaxanu.
11 Do xarak ɓërëmar gër ndewën na, mondako hi bani. Ɓarikan Kaxanu wënën këŋun, mëŋ fit këŋun, mëŋ ri këŋun ɓër ŝenene paɓ gë owãac or Axwën Yesu Kërisët ol, do paɓ gë Angoc and Kaxanu, mëŋ ar xwën këɓo aŋ.

End oxëɓën or eman eŋ

12 Wëno er ex yo xor këme me di, ɓarikan ax gi ex na er ex yo hik gë ofëcak. Er ỹandi ke yo këme xor me di, ɓarikan wëno, geɓatak axe ñandi ex na exe bëña.
13 Eyamb yamb in er acël ex do acël aŋ er eyamb yamb ex. Akey amat, Kaxanu anemin ko nemin eyamb yamb in do gë acël aŋ. Ɓarikan eman eŋ, ax gi ex na end eñac, end Axwën ex, ang hi ko Axwën ak, ar eman.
14 Ata Kaxanu, mëŋ ar xanin këŋo gër ecës Axwën an, axanin këɓo xanin gër ecës ɓiyi ɓëte, gë panga indexëm iŋ.
15 An nang ex na nde mëne ɓeman ɓendewën ɓeŋ owal od eman end Kërisët ex? Do awɛ̃ɗ nde këme wɛ̃ɗ owal od Kërisët ok, me cosali në eman end asoxari aỹacaxik? Ɓëtëdëŋ!
16 An nang ex na nde mëne asoŝan ar laki këni gë asoxari aỹacaxik an, eman emat hi këni gë asoxari ajo? Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok: «Ɓën tak ɓëxi, eni gi eman emat✡.»
17 Ɓarikan ar yëlayak gër Axwën an, angoc amat hi këni gë Axwën an.
18 Ata gërindën mongër eñac eŋ. Eñëŋënax end ko ri yo ala, fac ir eman ex. Ɓarikan ar yëlayak gër eñac an eman endexëm eŋ dëŋ ko wenanënd.
19 An nang ex na nde, mëne ɓeman ɓendewën ɓeŋ ex Aciw̃ and Kaxanu and gër ed hi ko Angoc Amënëk and yël këŋun do lëgëk gër ola orewën aŋ. Wën an kwënaya ex na wën dëŋ.
20 Gayikwa Kaxanu yëc këŋun gë akanji atëm. Awa pëɓindëno gë ɓeman ɓendewën ɓeŋ.

7

End eñër eŋ

1 End ỹëgwënëgu këne eŋ këmun yakand mëne aye yek asoŝan an këreŋo tëkand na asoxari an.
2 Ɓarikan, këdi kën xwënda eñac eŋ, asoŝan kala ñërëleŋo asoxari, do asoxari kala cotëleŋo icën.
3 Icën iŋ dinindëleŋo alindaw̃ er ỹapëk icën eŋo dinënd alindaw̃ in. Ɓëte asoxari an dinindëleŋo icën iŋ er ỹapëk asoxari eŋo dinënd icën in.
4 Asoxari an axo kwën ex na eman endexëm eŋ, icën indexëm iŋ xwënëk. Ɓëte asoŝan an axo kwën ex na eman endexëm eŋ, alindaw̃ xwënëk.

✡ **6:16 6.16** Añanar 2.24

5 Wën ɓër ỹërërëk ɓën, këren capërënd na angaw̃ aŋ angëmëne ax gi ex na angwëlëra, en yëlayaxën imëd fo gër cale. And kë xuca aŋ, ɓakayin angaw̃ amat këdi kën sëkwan emëlaya ed ogaf odewën el, do eŋun naŋët Sindan in.
6 End këme rend eŋ angwëlëra ex, ax gi ex na apela.
7 Aỹandi ỹandi ke eni gido ɓela ɓën ang wëno ak. Ɓarikan ala kala gë anjëla hi ko, anjëla and yël këŋo Kaxanu: aɓat anjëla aŋo, ajo anjëla acëxe.
8 Ɓësoŝan ɓër gë eñër këm ɓën do gë ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓën, ga re këme ɓon yek eni ɓayido ang wëno ak.
9 Ɓari angëmëne ani kor na emëlaya ed ogaf odeɓën el, ñërëlexëni, gayikwa mondako ỹapëk gë eɓi corënd oñandi ok.
10 End okërecen od ỹërërëk eŋ cëŋ, Axwën an rek mëne asoxari an këreni capër na gë icën indexëm iŋ, ax gi ex na wëno rek eŋo.
11 Ɓarikan angëmëne aŝapër ŝapër këni gë icën indexëm iŋ, ɓayilexo icën këm. Angëmëne ax gi ex na mondako, ɓakarëlexëni gë icën indexëm iŋ. Do asoŝan an këreŋo pela na asoxari arexëm an.
12 End ɓër ỹërërëk gë ɓër ax gi ex na okërecen eŋ cëŋ, wëno dëŋ kë rend, ax gi ex na Axwën an: angëmëne imaỹe ind ex këreceŋ iŋ eŋo cot asoxari ar ax gi ex na këreceŋ, do asoxari ajo exo ma eni ñëpa, këreŋo pela na.
13 Ɓëte angëmëne asoxari ar ex këreceŋ an eŋo cot icën ind axo gi ex na këreceŋ, do icën iŋo exo ma eni ñëpa, kërexo can na gër eñër.
14 Gayikwa icën ind axo gi ex na këreceŋ iŋ, asoxari ar exo këreceŋ an këŋo w̃ënënënd. Ɓëte asoxari ar axo gi ex na këreceŋ an, imaỹe ind ex këreceŋ iŋ këŋo w̃ënënënd. Kido ax gi bana mondako, oɓaŝ orewën ol oɓuyaraxik hi doni xarak aw̃ën dëŋ w̃ën këni.
15 Ɓarikan angëmëne ar axo gi ex na këreceŋ an ỹandi këŋo acapëra aŋ, capërëlexëni eñër el. Amëd aŋo, imaỹe iŋ, hik asoŝan an, hik asoxari an, ỹoweỹ aŋo tëra na. En ɗiyand gër angwëlëra w̃ac këŋun Kaxanu.
16 Enimin wëj asoxari an, mondake këy nang mëne afexën këyo fexën icën indey iŋ? Ɓëte wëj icën iŋ, mondake këy nang mëne afexën këyo fexën alindax?

End oñandi od Kaxanu eŋ

17 Awa ala kala ɗiyayindëlexo ang hi baxo and w̃acëgu këŋo Axwën ak, do ang ex anjëla and yël këŋo Kaxanu ak. Mondako re këme eni dind gër Ɓamara ɗek.
18 Ar hi bax axacëxac and w̃acëgu këŋo Kaxanu an, ɓayilexo axacëxac do ar hi bax axacërëx an, këreno kac na.
19 Oxac ol ỹoweỹ ax gi ex na, ɓëte oxacërëx ol ỹoweỹ ax gi ex na. Er ỹapëk in ex edi ed ang rek ɓapela ɓand Kaxanu el.
20 Ata ala kala ɓayilexo ang hi baxo and w̃acëgu këŋo Kaxanu ak.
21 Angëmëne xaɗëp hi bay and w̃acëgu ki Kaxanu aŋ, kërey dendërand na. Ɓarikan angëmëne axor ex ey gi ar yaya, kemënal exi gi mondako.
22 Enimin, xaɗëp ir w̃acëgu këno gër Axwën in, Axwën an racët këŋo. Ɓëte ala ar yaya ar w̃acëgu këno an, xaɗëp ir Kërisët hi ko.
23 Yama gë akanji atëm ga racët këŋun nde Kaxanu. Awa këren gind na okaɗëp od ɓela.
24 Ɓëmaỹe, ala kala ɓayilexo gër lëngw ir Kaxanu ang hi baxo and w̃acëgu këno ak.

End ɓër gë eñër këm eŋ

25 End odënaw̃ oɓeja eŋ cëŋ, ax gi ex na apela and Axwën. Ɓarikan wëno dëŋ kë rend, wëno ar hik ar mokwëta në end axaỹënan ir Axwën an.

26 Awa ɓaxëtin end ỹapan ke eŋ, në end ɓakey ɓañëkaxik ɓand hi këne gërëgako baŋo aŋ, ala kala ɓayilexo mondako.
27 Angëmëne gë asoxari ỹërër kën, kërey cala na en capër. Angëmëne ay gi ex na gë asoxari, këreyëŋo cala na asoxari.
28 Ɓarikan, angëmëne mondako dëŋ këy ỹër, ay mendëra na. Ɓëte angëmëne endënaw̃ emeja eŋ aỹër këno ỹër, axo mendëra na. Ɓarikan fo nangin mëne ɓër ỹërërëk ɓën mbaŋ këɓi ỹana eɓi cëmurand, do mëŋ ỹandi ke en kwëỹëtado.
29 Ɓëmaỹe, ɓaxëtin er re këme in: amëd and ɓayi këɓo aŋ anëka kë romënd. Gërëgako ɓër gë ɓësoxari ɓën, gilexëni ang ɓër gë ɓësoxari këm fo.
30 Ɓër kë sesërand ɓën, gilexëni ang ani tesënd na fo, ɓër këɓi nëngandërand ɓën, ang ɓër aɓi nëngandërand na fo, do ɓër kë yëcërand ɓeỹ ɓën, ang ani cotëra ex na fo.
31 Do ɓër kë riyenind gë ɓeɓër gër ebar ro ɓën, gilexëni ang ani diyenind na enim fo. Gayikwa ngwën iŋo ang hik ak, axuca kë xuca.
32 Xarak wëno, aỹandi ỹandi ke en gi gë odendëran këm. Ar ɓayik ax ñër ex na an, ɓend Axwën këŋo ɓalënd, aŝala ko ŝaland exo di er këŋo nënganënd Axwën in.
33 Ɓarikan ar ỹërëk an, aɓal këŋo ɓalënd ɓend gër ngwën ro ɓeŋ, aŝala ko ŝaland exo di ang këŋo nënganënd alindaw̃ ak.
34 Do mondako ko ŝetëndërënd ɓandixa ɓandexëm ɓaŋ. Mondako fo ex end asoxari aỹërërëx eŋ do gë end endënaw̃ emeja eŋ. Er këni ŝaland eni di wayët ang këŋo nënganënd Axwën ak, eni gixën ɓëw̃ënëk gër eman do gër angoc. Xarak, asoxari ar ỹër këno an, ɓend gër ngwën ro ɓeŋ këŋo ɓalënd ga ko ŝaland exo di ang këŋo nënganënd icën indexëm ak.
35 End ofëcak orewën këme yeyanaxënënd mondako, ax gi ex na mun cëndën. Er ỹandi ke en cot aniyan and ŝenene, do en yëlaya wayët gër Axwën fo, këreŋun yaja na.
36 Ŝambenjar ir yëlak mëne ax ñap ex na eŋo teɓ endënaw̃ emeja end yata baŋo eñër eŋ axo mendëra ex na. Angëmëne anëka këŋo ŝanand oñandi odexëm ok, dilexo er ỹandi këŋo in, ñërëleŋo.
37 Ɓarikan ŝambenjar ir faỹëk gër emëkw edexëm mëne aŋo ñër na endënaw̃ emeja end yata baŋo eŋ, enjekax ri ko. Ɓarikan mëŋ dëŋ faỹëk eŋo gër emëkw edexëm exo ɓayixën nangërëxe asoxari, ala aŋo nëỹali ex na.
38 Ata ar këŋo ỹër endënaw̃ emeja end yata baŋo an, enjekax ri ko. Ɓari ar aŋo ñër ex na an rik er yek nëmëc in.
39 Asoxari ar ỹër këno an, aɓar ɓar këni gë icën indexëm iŋ ang kë nëka yo aniyan and icën aŋ. Xarak, and ko ŝës icën aŋ, axor ko xor exo ye eŋo ñër asoŝan aŝëxe, ar ex mëŋ ɓëte këreceŋ.
40 Ɓarikan, ang këme yëland wëno ak, asoxari ajo nëmëc kë ỹana eŋo nëngandërand angëmëne exo ɓayi icën këm. Wëno ɓëte, këme yëland, aŝot ŝot këmo Angoc and Kaxanu aŋ.

8

End ỹas er gër olaŝ eŋ

1 End ỹas er oyel or ŝaɗaxa kënëɓi gër olaŝ eŋ cëŋ, ɓiyi ɗek gë enang nang hi këne, aŝot ŝot këne onangëran ol. Ɓarikan onangëran ol ndafënan kë lënanënd, xarak aŋana aŋ axemën kë xemënënd ekwëta el.
2 Angëmëne ala exo yëland mëne ỹeỹ nang ko na, axo nang ex na pere ang ỹapëk exo nangëdo ak.
3 Barikan ar ñan këŋo Kaxanu an, Kaxanu anang nang këŋo.

4 Awa end eyamb ed ỹas er oyel or ŝaɗaxa kënëɓi gër olaŝ eŋ, anang nang këne mëne Kaxanu iɓat fo ex, do mëne eɗaŝ el ỹoweỹ ax gi ex na gër ngwën ro.
5 Gayikwa angëmëne ɓela exëna ɓër kë yëland okaxanu exëna, od ex gër orën do gër ebar, awa okaxanu ok do gë ɓëxwën ɓën, aỹëmb ỹëmb këni.
6 Ɓarikan, ɓiyi er nang këne mëne Kaxanu iɓat fo ex do mëŋ ex Sëm in. Mëŋ rik ɗek ɓeỹ ɓën do ɓiyi në endexëm këne liyaxënënde. Ɓëte Yesu Kërisët gaɓat ex Axwën areɓi an. Mëŋ rik ɗek ɓeỹ ɓën do Kaxanu paɓ gë mëŋ yël këɓo aniyan aŋ.
7 Ɓari ax gi ex na ɗek fo ŝot këni onangëran olo. Enimin, ɓërëmar awẽr wẽr baɓi ekwëta ed eɗaŝ el. And këni yambënd ỹas er oyel or ñaŝ kënëɓi gër eɗaŝ aŋ, er këni yëland ŝaɗaxa dëŋ ex. Ata onden otitarak ondeɓën oŋ ex ɓuyar.
8 Xarak ax gi ex na eyamb yamb këɓo sëkalind gër Kaxanu: ga yamb yamb këne, ỹoweỹ aɓo ɓaŝëta na; ga ane yamb exe na, ỹoweỹ aɓo ɓaŝën na.
9 Ɓarikan titinayindën, er këŋun ỹapanënd in këreɓi ɗënanënd na eñëŋënax ɓër sitarak gër ekwëta ɓën.
10 Gayikwa angëmëne ar sitarak an exi watënd wëj ar gë onangëran an ga këy yambënd ỹas er oyel or ñaŝ kënëɓi gër eɗaŝ eŋ, ax gi ex na nde mëŋ ar sitarak gër onden an, ata ko yëla axor ko xor exo yamb mëŋ ɓëte?
11 Ata imaỹe ititarak ind racët këŋo Kërisët gë ecës edexëm iŋ, mondako ko nemi në end onangëran orey.
12 Ga kënëɓi wẽnanënd mondako ɓëmaỹe ɓënd sitarak ɓëŋ, do ga kën nëxenënd mondako onden ondeɓën oŋ, Kërisët mëŋ dëŋ këno wẽnanënd.
13 Mëŋ ex, angëmëne në end eyamb yamb këremo ɗënan eñëŋënax eŋ imaỹe indam iŋ, din ame yamb na ỹas er olaŝ eŋ këdi ko wẽndëra imaỹe indam iŋ.

9

End ofarëxanda or Pol eŋ

1 Wëno ar yaya hi këme do parëxanda hi këme. Awat wat këmo Yesu, Axwën areɓi an. Ata wën ex enjekax end ŝanëk gë andiyen and fana ke Axwën eŋ.
2 Angëmëne gër ɓela ɓëŝëxe wëno ame gi ex na parëxanda, ndakaŋ wën awa wa kën mëne parëxanda hi këme. Gayikwa wën ex nanganëme ir mëne parëxanda ir Axwën dëŋ hi këme.
3 Mondako këmëni yakand ɓela ɓër ke xitind ɓën.
4 Ba wëno gë Barënabas fo nde ɓayik aɓo ñap ex na eyambëran el do gë eceɓëran el?
5 Aɓo ñap ex na nde mo ñër ala kala imaỹe itoxari ind gër Axwën? Ami kor na nde mo mëlarand ang këni rind oparëxanda ocëxe ok, gë ɓoɓinëm ɓor Axwën do gë Kefas?
6 Ba wëno gë Barënabas fo nde ỹap këɓo mi ɗiyand gë er këmi ŝotënd gë andeɓi dëŋ in?
7 Noỹo kë yend gër oŝoroɗa do exo cosayand gë andexëm? Noỹo kë rind andëɗa and reseŋ do axo yambënd na reseŋ in? Noỹo këɓi xaɗacënd oyel do axo ceɓënd na omër oŋ?
8 Ba wëno ala fo nde kë yeyandërand mondako? Ax gi ex na nde end këme rend eŋo na fo ex ɓëte gër acariya?
9 Enimin, ga ỹëgw këni wa gër acariya: «Engaŝ end ki wẽñënënd bële eŋ, ax gi ex na mokap etëỹ edexëm el✡.» Ba Kaxanu end ogaŝ fo nde këŋo ɓalënd?
10 Enimin, në endeɓi wa rexën ko eŋo. Iyo në endeɓi ỹëgwaxën këni eŋo. Gayikwa ar kë ỹanënd bële an aỹap ỹapëk exo yarënd mëne ayamb ko yamb. Ɓëte ar kë wëñënd an, aỹap ỹapëk exo yarënd oŝet orexëm ol.

✡ **9:9 9.9** Acariyakinëm 25.4

11 Angëmëne ɓiyi neɗën këŋun napul ir gër orën in, axureli nde këɓo xureli angëmëne axana këmi xanand gër ndewën napul ir gër ngwën ro in?
12 Gayikako ayëlëra kënëɓi yëlërand oparëxanda ocëxe ok, kaŝ ex ngwa ɓiyi. Ɓarikan, oŝet or ỹap këɓo enëɓo yël olo, ami mëka ex na. Ecëñëxët, awa̰gën wa̰gën këɓo mi ɓayi kanarëxe këdi këmi weɗi Atëfëtan and Kërisët aŋ.
13 An nang ex na nde mëne ɓër kë riyenind gër Aciw̃ and Kaxanu ɓën, gë ɓeɓër këni wa̰larawënd oyël ɓën këni yambërand? Ɓëte ɓër kë ŝaɗaxand gër angëɓ ɓën, aŝet kënëɓi ŝetënd er ŝaɗaxa këni gër angëɓ in?
14 Awa Axwën an mëŋ rexën ko mëne ɓër kë femërand Atëfëtan ɓën eni ɗiyand gë er kënëɓi yëlënd në end Atëfëtan aŋo in.
15 Wëno cëŋ, ɓeɓër ỹap ke ene yëlënd ɓëjo, gamatak ame mëka ex na. Ado amun ỹëgwëlind na ene ɗawënelixënëgu. Ecës el saxan ke, gë ex yep end këme rafënaxënënd eŋo.
16 Enimin, epemëra ed Atëfëtan el, ax gi ex na er këme rafënand. Gayikwa andiyen and nëỹali ke Kaxanu ex, ax gi ex na er këme rafënaxën. Ɗal ex kido abame femërand na Atëfëtan aŋ, axata xata doxe!
17 Kido ga ỹandi ke fo bame femërand, gë acosa hi dome. Ɓarikan angëmëne ga ỹandi ke këme femërand, andiyen and xwëtënan këne ex.
18 Ine ex acosa andam aŋ? Ga këme femërand Atëfëtan aŋ acosa këm. Ɓeɓër ỹap bax ene yëlënd në end Atëfëtan aŋo ɓën, ame kwëñe ex na ene yëlënd.
19 Gayikwa ado ga hi këme ar yaya gër ɓela ɗek, wëno dëŋ rixayak xaɗëp ir ɓela ɗek, mëni cotaxën ɓër Yesu Kërisët ɓëranjëm.
20 And këme hi gë Ɓëŝëwif aŋ, me gi ang Aŝëwif fo, eno kwëtaxën Yesu. Ɓëte and këme hi gë ɓër kë sëfënd acariya aŋ, me gi ang ɓën ak, ado ɓayik ame bo ex na gër mbëña ind acariya aŋo, eno kwëtaxën Yesu.
21 And këme hi gë ɓëw̃endëran aŋ, me gi ang ɓën ak eno kwëtaxën Yesu. Ɓarikan wëno ame gi ex na ɗe ar gë acariya and Kaxanu këm, gayik Kërisët lëkaya ke gë acariya andexëm aŋ.
22 And këme hi gë ɓësitarak aŋ, me gi ang ɓën ak eni pexaxën ɓësitarak ɓën. Mondako rixaya këme er ex yo, gër ɓër ex yo, eni pexaxën ang ex yo, ɓërëmar.
23 Do ɓeŋo ɗek këme rind në end Atëfëtan and Yesu me cotaxën ma indam iŋ gër ɓenjekax ɓend w̃ëlawëk.

End ɓëxaŝër eŋ

24 Aye nang kën mëne ɓër kë xaŝërënd gër ambelëraya ɓën, ɗek ang exëni ak këni hërënd. Ɓarikan aɓat fo kë ñatëtënd do mëŋ këno fupand. Awa kemënayin en gërënd aye en ŋatëtaxën.
25 Ɗek ɓër kë xëñënand okaŝër ɓën, aŝëɓanaya këni ŝëɓanayand ɓendanjëm. Mondako këni rind enëɓi pupaxën gë er kë nemind. Ɓarikan ɓiyi gë er ɓayik ax nemind na këɓo fupa Kaxanu.
26 Awa wëno ahër këme hërënd, ɓari ax gi ex na ahër fo. Ɓëte ang awëŋër fo hi këme, ɓari ame bëŋarënd na awëŋar fo.
27 Ecëñëxët, motoroli këme sorolind eman endam eŋ, ang end xaɗëp fo w̃ëlaya këme, këdi këme ñata gë acosa këm, xarak wëno kë femërand gër ɓela ɓëŝëxe.

10

End olaŝ eŋ

1 Ɓëmaỹe, end hi baɓi ɓëxarëk ɓëreɓi eŋ, axe ñandi ex na en ɓayi nangërëxe: ɓën ɗek baɓi laɓënd aŋar aŋ, ɓën ɗek xegëta bax angwëngw aŋ.
2 Ɓën ɗek ɓuyi bax xoɓuyi or Moyis ol, kwëc gër aŋar do polo gër angwëngw.

3 Ɓën ɗek bax yambënd eyamb eɓat, ed bax xaniwënd gër orën el.
4 Do ɓën ɗek bax ŝeɓënd eŝeɓ ceɓ ir bax xaniwënd gër orën in. Aŝeɓ bani ŝeɓënd
gër angaỹ and Kaxanu, and baɓi sëfarand aŋ. Do angaỹ aŋo hi bax Kërisët.
5 Ɓarikan ɓëranjëm ang hi bani ak, abani ri na ɓend këŋo nënganënd Kaxanu ɓeŋ,
mëŋ ŝësëraxën këni gër ladawe.
6 Ɓend hi baɓi ɓeŋo, ɓamatinali ɓand këɓo felërand ex këdi këne ŝote oñandi
oñëŋënax, ang ɓëxarëk ɓëreɓi ak.
7 Këren gi ex na ɓër xwëtak olaŝ, ang ɓëxarëk ɓërëmar ak. Oñëgw Omënëk ok
ga këɓi fëlëtënd wa mondako: «Ɓulunda in xwënda këni ñambëran do gë oŝeɓ. Ata
xani këni eni nëxira✡.»
8 Kërene yëlayaye na gër eñac ang yëlaya bani ɓërëmar ak xali akey amat, ŝës
këni ɓela owëli alapem gë otas.
9 Kërenëŋo ỹanaxënënd ex na Kërisët an ang bano ỹanaxënënd ɓërëmar ak, ata
ŝësëra këni ga ñatëra kënëɓi ɓandën.
10 Ɓëte këren ŋunëŋunand na ang bani wunëŋunand ɓërëmar ak, ata ŝësëra këni
ga lawỹëra këɓi meleka ir ecës in.
11 Ɓetëm ɓeŋo ɗek hi baɓi ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën. Do er ỹëgwaxën këni ang amatinali
and këɓo felëra fo ex, ɓiyi ɓër ñatënëgu këɓo ɓakey ɓapelatar ɓand ngwën ɓëjo.
12 Awa ado en yëland mëne axor kën xor en kwëỹëta eñëŋënax eŋ, titinayin këdi
këŋun naŋëta!
13 Atëy ax gi ex na and ɓayik aɓi gind na ɓela. Ɓarikan Kaxanu mokwëta hi ko,
atëy gamatak axo teɓ na, eŋun ŋatënëgu na xarak ax gi ex na and kën xor. Gër atëy
aŋo fo ko nëcët er kën xoraxën in.
14 Mëŋ ex, wën ɓër ke ɓalënd mbaŋ ɓëjo, kwëỹëtayin ekëla ed olaŝ el.
15 Ang ɓër gë onden fo këmun felërand, do kamanin wën dëŋ end këme rend eŋo.
16 Eŝeɓ ceɓ ir këne yëlarënde gër ecemar ed Axwën in and këne ŝalend aŋ, ang gi
ex na nde ejo ex eɓaỹër ed gër oŝat Kërisët el? Do amburu and këne ŝetërënde aŋ,
wacayak ɓëte eɓar ed ɓar këne gër Kërisët gë eman endexëm el.
17 Gayikako amburu amat fo këne ŝetërënde ɓiyi ɓër hi këne ɓëranjëm, awa eman
emat hi këne.
18 Kwitayinëɓi enëng end Ɓëyisërayel eŋ: and bani ɓarërënd cale do eni yambënd
ỹas er oyel or ŝaɗaxa kënëɓi gër angëɓ eŋ, aɓar bani ɓarënd gë Kaxanu.
19 Ine ngwa këme rend? Ba mëne ỹas er oyel or ŝaɗaxa kënëɓi gër olaŝ eŋ ỹeỹ ex
nde? Ba mëne eɗaŝ el ỹeỹ ex nde?
20 Ɓëtëdëŋ! Ɓarikan er këni ŝaɗaxand gër eɗaŝ in, ɓëyël kënëɓi ŝaɗaxanënd, ax
gi ex na Kaxanu. Xarak, axe ñandi ex na en ɓar gë ɓëyël ɓën.
21 Wën an kor na en yëlarënd andëmba and Axwën aŋ do gë andëmba and ɓëyël
aŋ. An kor na en yambënd ecemar ed Axwën el do gë ecemar ed ɓëyël el.
22 Ba eŋo yakëraxi Axwën an nde ỹandi këɓo? Ba ojawỹ nde xuca kënëŋone?

End eyamb yamb eŋ

23 Wëno axor këme xor me dind er ex yo, ɓari ax gi ex na er ex yo hik gë ofëcak.
Ỹoweỹ ax cëɓa ex na, ɓari ax gi ex na er ex yo kë xemënënd gër ekwëta.
24 Ala kala calayindëlexo ofëcak or aŝandawỹ ol, ax gi ex na orexëm fo.
25 Yambindën ɗek er këni fanënd gër marëse in. Këren mëkarand na këdi këŋun
wëlandëra gër onden ondewën.
26 Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek:
«Axwën Kaxanu xwënëk ebar el do gë ɗek ɓeɓër hik gër ebar ɓën✡.»

✡ **10:7 10.7** Andocane 32.6 ✡ **10:26 10.26** Calemoñëỹ 24.1

27 Angëmëne ar ax gi ex na kërecеŋ w̃ac këŋun eyambëran do wën en ma en ye,
yambin er kënun rëɗën yo. Këren mëkand na en nang ba aỹap ỹap këŋun, këdi kën
wël onden oŋ.
28 Ɓarikan angëmëne ala exo de: «Ỹas eŋo er oyel or ŝaɗaxa kënëɓi gër eɗaŝ ex ɗe.»
Awa në end ar fel këŋun eŋo eŋ, këren yamb na këdi kën wël onden oŋ.
29 And këme rend: «Këdi kën wël onden oŋ», end onden ond aŝëxen eŋ këme
yeyanënd, ax gi ex na end onden ondewën eŋ. Enimin, inew̃a ke nëpaxën anjëlan
and ala aŝëxe gër er këme yëland aỹap ỹap ke in?
30 Angëmëne wëno oŝet oram ol këme xanand gë ecëkwa, ine cëŋ këne renaxën në
end er këme ŝëkwand me yambaxën in?
31 Awa kën yambërand nde, kën ŝeɓërand nde ba kën rind er ex yo, calayindën ex
canaya enjaran end Kaxanu eŋ.
32 Këren gi na ang ekaỹ ed këni fokërërand ɓela fo, ax gi ex na ɓenëng ɓecëxe, ax
gi ex na Ɓëŝëwif, ax gi ex na ɓër gër Amara and Kaxanu ɓën.
33 Awa ola orewën ol gilex ang oram ak: gër ɓeɓër këme rind axemëna këme
xemënand, eŋo nëngan ala kala. Ofëcak or ɓela ɗek këme ŝaland, ax gi ex na oram
fo, eni pexaxën ɓëranjëm.

11

1 Tëfëtelindëne ang këmo sëfëtelind wëno ɓëte Kërisët ak.

End ɓësoxari gër cale eŋ

2 Aŝëkwa këmun ŝëkwand end ga këne xwitand gër end ex yo eŋ, do end ga kën
sëfënd ɓamërëw̃ëra ɓaŋ, ang sëyali këmun ak.
3 Aỹandi ỹandi ke en nang ɓëte mëne Kërisët ex alëngw ar asoŝan kala an, asoŝan
an ex alëngw ar asoxari an, do Kaxanu ex alëngw ar Kërisët an.
4 Asoŝan ar kë ŝalend, ba kë yeyanënd ang alaw̃ënel fo monaɓ gaf an, aŋo pëɓënd
na Kërisët, alëngw arexëm an.
5 Ɓarikan asoxari ar kë ŝalend, ba kë yeyanënd ang alaw̃ënel asoxari fo, ɗaɓërëxe
gaf an, në ecëfënin eŋo icën indexëm iŋ: er hi ko ang aŝëk ŝëk këno fo.
6 Ata cëkëleno saxëk, angëmëne axo ɗaɓënd na gaf irexëm in! Ɗaɓindëlexo gaf
in, angëmëne aŝëfën ex eno kacan omban oŋ, ba eno cëk lir-lir.
7 Asoŝan an aŋo ñap ex na exo ɗaɓënd gaf in, gayikako mëŋ ex eñaw̃ eŋ do gë
enjaran end Kaxanu eŋ. Xarak, asoxari an ex enjaran end asoŝan eŋ.
8 Enimin, Kaxanu nëcëtëgu këŋo asoxari an gër eman end asoŝan, aŋo nëcëtëgu
ex na asoŝan an gër eman end asoxari✡.
9 Ɓëte Kaxanu ri këŋo asoxari an në end asoŝan, aŋo di ex na asoŝan an në end
asoxari.
10 Mëŋ ex, aỹap ỹapëk asoxari an exo ɗaɓënd gaf in, eni wataxënënd omeleka ok
mëne afëɓ fëɓ këŋo icën indexëm iŋ.
11 Ɓarikan gër ɓiyi ɓër ɓar këne gë Axwën ɓën, asoxari an axo gi ex na asoŝan
këm, ɓëte asoŝan an axo gi ex na asoxari këm.
12 Enimin, ang ŝanëgu ko asoxari an gër asoŝan ak, asoxari an këŋo rëw̃ënd ɓëte
asoŝan an. Do eŋo ɗek gër Kaxanu xaniwëk.
13 Kamanin gë andewën aŋ dëŋ: aỹap nde ỹapëk asoxari an eŋo calend Kaxanu
ɗaɓërëxe gaf in?
14 Ola or ala ol dëŋ këŋun sëyalind mëne aŝëfën ex angëmëne asoŝan an eŋo cak
omban oŋ.
15 Xarak, omban ocakax oŋ enjaran ex gër gaf ir asoxari, gayikwa Kaxanu yël këŋo
omban ocakax ang elaɓaxën ed gaf fo.

✡ **11:8 11.8** Añanar 2.21

16 Angëmëne ala exëna ar ñanëk ecampëre ed gër endey eŋo el, ɓiyi cëŋ aɓo mër ex na mondako do ɓëte gër ɗek Bamara ɓand Kaxanu aɓi mër ex na mondako.

End ecemar ed Axwën eŋ

17 Ang këmun felëra gërëgako ak, arexëra këmun rexëra. Amun cëkw na gayik and kën fedër aŋ en ñëŋënaxën nëmëc kën fedërënd, ax gi ex na en yexën nëmëc.
18 Eñanar eŋ, awël wël këme mëne, and kën fedër gër cale aŋ, ɓakucara exëna mërëxand irewën. Ado eŋo, wëno tëkër fo wa këme.
19 Afo ex gi wa ɓakucara andewën rewën aŋ eni canayaxën mërëxand irewën ɓër kë xemënand gër atëy ɓën.
20 Awa wën and kën fedër aŋ, ax gi ex na en cetëraxën ecemar ed Axwën el.
21 Gayikwa and kën yambërand aŋ, ala kala anëkan këŋo nëkanënd exo dëɗaya mëŋ gaɓat ecemar edexëm el. Ata aɓat eŋo yambënënd enjo eŋ, ajo eŋo ñawënd.
22 An gi ex na nde gë ɓëciw ɓënd gër ed kën yambëraw do en ceɓëraw? Ba Amara and Kaxanu aŋ nde kën yepënënd ga kënëɓi ŝëfëninënd ako ɓër ỹoweỹ ani cot ex na ɓën? Ine këmun fel? Aŝëkwa nde këmun ŝëkwa? Ali, gër endey eŋo amun cëkwa na.
23 Gayikwa wëno, er sëyali ke Axwën do nangën këmun in ex: Axwën Yesu ga wɗ ko amburu aŋ, yatir lëxw këno gëmëɗ.
24 Ŝëkwa këŋo Kaxanu, hëmbëndër ko, do re ko: «Ejo ex eman endam eŋ, wën yël këmun. Diyindën mondako ene kwitaxënënd.»
25 Bëte and yambëra këni aŋ, wɗ ko andëmba and gë ngoy aŋ do re ko: «Ejo ex oŝat oram oŋ, oŝat or eter ekaŝax ed Kaxanu gë ɓela el. Diyindën mondako ene kwitaxënënd nand kën ŝeɓënd yo.»
26 Gayikwa, nand kën yambënd yo mburu iŋo, do nand kën ŝeɓënd yo ngoy iŋo, ecës ed Axwën el kën sëfëtënd mondako xali exo ɓakaw.
27 Mëŋ ex, ar kë yamb mburu iŋo do exo ceɓ ngoy ind andëmba and Axwën iŋ, xarak aŋo ñap ex na an, anëka wenan ko eman end Axwën eŋ, do gë oŝat orexëm oŋ.
28 Awa ala kala kamanindëlexo ola orexëm ol, ɗamana exo yambaxën mburu iŋ, do exo ceɓaxën ngoy iŋ.
29 Gayikwa ar kë yamb mburu iŋo, do exo ceɓ ngoy iŋo an pitëndërëxe eter ed gë Axwën el, kiti indexëm fo yamb ko do ŝeɓ ko.
30 Mëŋ ex, mërëxand irewën ɓëranjëm ŝëxwërak, ɓëranjëm seỹik, do ɓëranjëm ŝëŝëk.
31 Angëmëne gë andeɓi dëŋ këne xitiyande, Axwën an aɓo kiti na.
32 Barikan, Axwën an awërëŝët këɓo wërëŝët gë ɓeɓër këɓo xitind ɓën këdi këɓo nëp andamat gë ɓër gër ngwën ɓën.
33 Awa ɓëmaỹe, and kën fedër en yambaxën ecemar ed Axwën aŋ, cënirindën andewën rewën aŋ.
34 Angëmëne ala xor këŋo na enjo eŋ, yambërawëlexo pere gër ndeɓën, ata ɓayik an mëlaw na kiti iŋ.
Omëka od ɓayik ok cëŋ, ayaka këmun yakaɗ and këme yeliɗ aŋ.

12

End ɓanjëla eŋ

1 Bëmaỹe, end ɓanjëla ɓand ko ŝetëndërënd Angoc Amënëk ɓeŋ cëŋ, axe ñandi ex na en ɓayi nangërëxe.
2 Anang nang kën ang hi ban ak, ang hi ban ɓër aŋo kwëta ex na Kaxanu fo, ang exëni ɓenëng ɓend ɓela ɓendanjëm ak. Asëk awëlara fo baŋun wëlarand gër eñëŋënax do baŋun nambelirand gër ɓetëmbak, gër olaŝ or ax yeyandërand na.

3 Mëŋ këmun felaxënënd mëne ala ax kor na exo yeyanënd gë Angoc and Kaxanu aŋ do exo dend: «Kataleŋo tan kata Yesu!» Ɓëte ala ax kor na exo dend: «Yesu ex Axwën an!» xarak ax gi ex na Angoc Amënëk aŋ nangën këŋo eyeyan elo.
4 Ata Angoc Amënëk amat fo ex, ɓarikan mëŋ kë ŝetëndërënd ɓanjëla ɓand fitarëk.
5 Ɓandiyen ɓaŋ afitar fitarëk, ɓarikan Axwën aɓat fo këno rinënd.
6 Ɓandixa ɓaŋ afitar fitarëk, ɓarikan Kaxanu iɓat fo kë rind er ex yo gër ɓër ex yo.
7 Angoc Amënëk aŋ këŋo yëlënd ala kala anjëla and gë ofëcak or ɓela ɗek.
8 Enimin, Angoc amat aŋo fo këŋo yëlënd, aɓat eyeyan ed orenik, do ajo eyeyan ed onangëran.
9 Angoc aŋo fo këŋo yëlënd aɓat ekwëta el, do ajo ɓanjëla ɓand epakën ed ɓëŝëxwëra el.
10 Ɓëte Angoc aŋo fo këŋo yëlënd aɓat anjëla and exo dind ɓecarax; ajo anjëla and edeyara ed ɓend re ko Kaxanu; ajo, anjëla and epitëndër ed ɓangoc el; ajo, anjëla and exo yeyanënd oyeyan oŝëxe; ajo ɓëte, anjëla and exo ŋatelind oyeyan oŋo.
11 Angoc amat aŋo fo kë rind ɓeŋo ɗek. Mëŋ kë ŝëtëndërënd ɓanjëla ɓaŋ ang këŋo ỹandind ak: eŋo yël ala kala anjëla and fitak.

End amatinali and eman eŋ

12 Enimin, eman end ala eŋ, emat fo ex ado ga kë ɓarënd owal odanjëm. Do gayikako, aɓar kë ɓarënd ɗek owal ok eman emat ado ga ỹëmbëk, mondako fo ex end Kërisët eŋ.
13 Gayikwa ene gixëne eman emat, gër Angoc Amënëk amat ɓuyi këɓo ɓiyi ɗek: hik Ɓëŝëwif ɓën, hik ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓën, hik okaɗëp ok, hik ɓër yaya ɓën. Do gë Angoc Amënëk aŋo fo ỹëm këne ɓiyi ɗek.
14 Mondako fo ex end eman end ala eŋ, owal odanjëm ɓarëk, ax gi ex na wal iɓat.
15 Kido sapar in are bax rend gayikako ax gi ex na ataxan, ax gi ex na wal ir eman. Ata nde w̃acaya dox mëne anëka rëxëtak gër eman?
16 Kido anëf aŋ are bax rend, gayikako ax gi ex na angës, ax gi ex na wal ir eman, wal ir eman dëŋ ɓayi dox.
17 Kido eman end ala eŋ angës fo hi bax, mondake doxo wëlërand? Kido eman end ala eŋ anëf fo hi bax, mondake doxo wëranënd?
18 Yama Kaxanu ga ŝomëndërëk nde ɗek owal od eman ok ang ỹandi këŋo ak.
19 Kido ɗek owal ok ereɓat fo hi bax, eman ax gi dona.
20 Awa gërëgako owal odanjëm ɓarëk, ɓarikan eman emat fo ex.
21 Angës aŋ ax kor na ex de mëne aŋo ɓalënd na end ataxan eŋ. Ɓëte gaf in ax kor na ex de mëne aŋo ɓalënd na end osapar eŋ.
22 Ecëñëxët, owal od eman od sitarak nëmëc ok dëŋ, gë ofëcak ex.
23 Owal od këne yëlande aŝëfën ŝëfënëk enëcët ok, nëmëc këne fëɓënde. Do mondako këne ŝonënde nëmëc owal od ax ñap ex na eni watënd ɓela ok.
24 Xarak, owal od ỹapëk eni watënd ok, ane conënd ex na. Enimin, Kaxanu rik mondako eman eŋ ene pëɓaxënënde nëmëc owal od ax ñap ex na eni watënd ɓela ok.
25 Ɗek owal ok kë rëcarënd këdi kë ŝapër eman eŋ.
26 Do angëmëne wal iɓat kë sorond, ɗek owal od eman ok kë sorond. Ɓëte angëmëne wal iɓat ex mocëkw, ɗek owal ok këŋo nëngandërand.
27 Awa wën ɗek eman emat hi kën, eman end Kërisët eŋ do ala kala wal hi ko.
28 Xarak, Kaxanu xwët këɓi gër Amara and ɓërëw̃ak endexëm: ga ỹana këni oparëxanda, ɓëtëgu këni ɓëlaw̃ënel, ɓëtëgu këni ɓëte ɓësëyali. Kaxanu axwët xwët këɓi ɓëte ɓër gë anjëla and edi ed ɓecarax, ɓër gë anjëla and epakën ed ɓëŝëxwëra, ɓër gë anjëla and edëcara ed ɓela, ɓër gë anjëla and olëngw, do ɓër gë anjëla and eyeyan ed oyeyan oŝëxe.

29 Ɗek oparëxanda fo nde exëni? Ɗek ɗek fo nde këni yeyanënd ang ɓëlaw̃ënel
fo? Ɗek ɓësëyali fo nde exëni? Ɗek fo nde këni rind ɓecarax?
30 Ɗek fo nde ŝot këni ɓanjëla ɓand epakën ed ɓëŝëxwëra? Ɗek fo nde këni
yeyanënd oyeyan oŝëxe? Ɗek fo nde këni ñatelind oyeyan oŝëxe oŋ?
31 Awa ɓalëkënalindën ocal od ɓanjëla ɓand xëɓënëk nëmëc ok.
Do wëno aw̃asin këmun w̃asin fëña ir xëɓënëk nëmëc in.

13

End aŋana eŋ

1 Ado me yeyanënd oyeyan or ɓela oŋ, do gë or omeleka oŋ, xarak aŋana axe gi
ex na, ang atëmb and këni sëmbënd fo hi këme, ang etala ed kë wëlind fo hi këme.
2 Ado me gi areyara ar ɓend Kaxanu, anang ar ɗek ɓeconëŝon, do ar nangërak
ɗek. Ado me cot ekwëta ed kë sëngërëɓëtënd osënd el dëŋ, xarak aŋana axe gi ex
na, ỹoweỹ ame gi ex na.
3 Ado mëni cetërand napul iram in ɗek ɓëxaỹënaxik ɓën; ado me ɗëxwënd eman
endam eŋ gër xoɗux, xarak aŋana axe gi ex na, ofëcak axe gi ex na.
4 Ar gë aŋana an aɓuŋa ko ɓuŋand, anënga nënga ko, aŋo yakëraxind na, axo
dafënand na, axo pufënand na.
5 Axo dind na end ax ñap ex na eŋ, aŋo ɓalënd na endexëm fo, axo wërënand na,
ala aŋo penanënd na eñëŋënax.
6 Ɓëte ar gë aŋana an, end ɗal eŋ këŋo fatënd, ax gi ex na osëmbak ol.
7 Aseɓan ko seɓanënd end ex yo, aw̃a ko w̃and end ex yo, ayar ko yarënd end ex
yo, aɓuŋa ko ɓuŋand end ex yo.
8 Aŋana aŋ er din ir din ex. Edeyara ed ɓend Kaxanu el, ayep kë yep. Oyeyan
oŝëxe oŋ, ayep kë yep. Ɓëte onangëran ol ayep kë yep.
9 Gayikwa ɓend Kaxanu ɓeŋ, mar fo këne nangënde, mar fo këne reyande ang
ɓëlaw̃ënel fo.
10 Ɓarikan and kë faỹaya ɓeỹ ɗek aŋ, er ebax mar fo in ayep kë yep.
11 And hi ɓame itox aŋ, ang itox fo ɓame yeyanënd, ang itox fo ɓame yëlarand, do
ang itox fo baxe fënind ɓendey ɓeŋ. Ɓarikan and nangaya këme aŋ, aseɓ seɓ këme
osoxëtox ol.
12 Doro doro, awat këne watënde ɓeỹ ɓën ang në anangoye fo, mëɗ-mëɗ fo.
Ɓarikan awat këne wat kerët. Gërëgako ɓendëmar fo nang këme. Ɓarikan anang
këme nang ang nang ke Kaxanu ak.
13 Awa gërëkako ɓetas ɓeŋo kë ɓayi: ekwëta el, eyar el do gë aŋana aŋ. Ɓarikan
aŋana aŋ xëɓënëk nëmëc.

14

End cale eŋ

1 Calayindën en gi ɓër gë aŋana. Ñandindëleŋun en cot ɓanjëla ɓand Angoc
Amënëk ɓaŋ, adofa anjëla and eyeyan ed ang alaw̃ënel fo aŋ.
2 Enimin, ar kë yeyanënd oyeyan oŝëxe an, Kaxanu këŋo yeyanelind, ax gi ex na
ɓela gayik er ko rend in ala aŋo pënind na. Angoc Amënëk aŋ wa këŋo ñeɓëtënd exo
yeyanënd ɓend ŝonayak ɓeŋ.
3 Ar kë yeyanënd ang alaw̃ënel fo an, ɓela ɓën këɓi felërand: ɓër gër Amara ɓën
këɓi xemënënd gër ekwëta, ɓën këɓi felënd eni kapina, ɓën këɓi ɓaŝënënd ɓanjëlan.
4 Ar kë yeyanënd oyeyan oŝëxe an, ola orexëm ol ko xemënënd gër ekwëta, ar kë
yeyanënd ang alaw̃ënel fo an, Amara aŋ ko xemënënd.
5 Aỹandi ỹandi ke wën ɗek en yeyanënd oyeyan oŝëxe. Ɓarikan en yeyanënd ang
ɓëlaw̃ënel ỹandi ke nëmëc. Ar kë yeyanënd ang alaw̃ënel an xëɓënëk nëmëc gë

ar kë yeyanënd oyeyan oŝëxe an. Angëmëne cëŋ aɲateli ko ɲatelind, axemën këɓi xemën ɓër gër Amara ɓën.
6 Do gërëgako ɓëmaỹe, ofëcak nde kën ŝot na angëmëne me yeli gër ndewën, do
me yeyandërand oyeyan oŝëxe gër ed ebax mun mëlanëli, end nangën ke Kaxanu
eŋ: onangëran ol, edeyara ed ɓend Kaxanu el, ba osëyali ol?
7 Angëmëne acëroti aŋ, gë atëmb aŋ andamat kë wëlind, mondake ko ɓara ala
xarak er këni farixënd in, gë er këni sëmbënd in axo pitëndërënd na?
8 Do angëmëne ofarix or kereloŋ ol ax wëlind na ŝenene, noỹo kë xëñënara ond
gër emer oŋ?
9 Andamat ex gë endewën eŋ, angëmëne end kën yeyanënd gë oyeyan oŝëxe eŋ,
ala ax ŋatelind na, noỹo këŋo fëni? Ata ayeyandëra fo kën yeyandërand.
10 Oyeyan or ɓela oŋ moñëmb ỹëmbëk gër ngwën ro. Do eyeyan ed ex yo ɓër kë
yeyanënd ɓën awëlëraxën këni wëlëraxënënd.
11 Awa angëmëne ame wëlënd na er ko rend ar ke yeyanelind in, aliyer hi këme
gër ndexëm do mëŋ ɓëte anangërarëx këmo xwët.
12 Mondako fo ex endewën eŋ, gayikako ɓanjëla ɓand Angoc Amënëk ɓaŋ kën
ŝaland, awa kamënin ɗe aye ediyenexën el. Ɓarikan gilex ekemënaxën ed ekwëta
ed ɓër gër Amara el.
13 Mëŋ ex, ar kë yeyanënd oyeyan oŝëxe an, karaleŋo Kaxanu eŋo yël anjëla and
exo ŋatelixënënd ɓeɓër ko reyand ɓën.
14 Gayikwa angëmëne gë oyeyan oŝëxe këme ŝalend, gë angoc andam aŋ këme
ŝalend, ɓari gër onden ondam ame nangënd na er këme rend in.
15 Do mondake ỹapëk me dind? Awa aŝale këme ỹana me calend gë Angoc aŋ. Ɓëte
aŝale këme ỹana me calend gë onden ondam oŋ. Aỹëwëra këme ỹana me ñëẅërand
gë Angoc aŋ, ɓëte aỹëwëra këme ỹana me ñëẅërand gë onden ondam oŋ.
16 Enimin, angëmëne gë Angoc Amënëk aŋ fo, këy xarand oyekax ol gër Kaxanu,
ar ax nang ex na end oyeyan oŝëxe an, mondake cëŋ ko yaka «Amen», gayikako aŋo
pënind na er këy rend in?
17 Ɗal ex mëne ang këy ŝalend ak ɗek xëɓënëk, ɓari ala aŋo kemënënd na gër
ekwëta.
18 Aŝëkwa këmo ŝëkwand Kaxanu gayik wëno dëŋ këŋo ŝalend gë oyeyan oŝëxe
oŋ nëmëc wën ɗek.
19 Ɓarikan and këme hi gër Amara aŋ, er ke fecanënd me deya ɓenjo ɓend këɓi
fëni ɓela, gë me deya ɓendey owëli epëxw gë oyeyan oŝëxe.
20 Ɓëmaỹe, këren gi na ɗe ang oɓaŝ fo gër epitëndër ed ɓeỹ. Giyin ɓëxarëk gër
epitëndër ed ɓeỹ, ɓarikan gër edi ed eñëŋënax, giyin ang oɓaŝ fo.
21 Gër acariya ỹëgw këni:
«Gë ɓela ɓër kë yeyanënd oyeyan oŝëxe,
gë ofërëya or ɓëliyer,
këmëni ỹana mëni pelërand ɓulunda ijo,
ɓarikan ani ñana na ene ɓaxëtënd, re ko Axwën an✡.»
22 Awa gër ɓër ax gi ex na ɓërëẅak, oyeyan oŝëxe oŋ, nanganëme ex, ɓari ax gi ex
na nanganëme gër ɓërëẅak. Ɓëte edeyara ed ɓend Kaxanu el, nanganëme ex gër
ɓërëẅak, ɓari ax gi ex na gër ɓër ax ma ex na.
23 Gako Amara ɗek eni ɓarër gër cale, ɓën ɗek eni yeyanënd oyeyan oŝëxe do eni
ŋatëgu ngwa na ɓër oɓaxët, ɓër ax nang ex na end oyeyan oŝëxe, ba ɓër ax gi ex na
ɓërëẅak, ani yël na nde mëne anëka ŝenëkët këŋun?

✡ **14:21 14.21** Esayi 28.11-12

24 Ɓarikan angëmëne wën ɗek en yeyanënd ang ɓëlaw̃ënel fo do exo ŋatëgu ar ax
gi ex na këreceŋ, ba ar ax nang ex na end oyeyan oŝëxe, wën ɗek këŋo fëlët, wën
ɗek këŋo nëp.
25 Ɓend ŝonayak gër emëkw edexëm ɓeŋ kën ŝonët. Ata mëŋ and ko foxi eyiỹ el
ŋëŝ gër ebar aŋ, aŝale këŋo ỹana eŋo calend Kaxanu do exo dend:
«Enimin, Kaxanu ro hi ko mërëxand irewën!»

End ɓend ŝoɗe-ŝoɗe gër cale eŋ

26 Awa ɓëmaỹe, mondako ỹapëk en dind. And kën fedër gër cale aŋ, diyindën aɓat
aɓat er këŋun xemën gër ekwëta in: hik ar gë oyëkan an, hik ar gë osëyali an, hik ar
kë reya end Kaxanu an, hik ar kë yeyan gë eyeyan ecëxe an, hik ar kë ñateli eyeyan
elo an.
27 Angëmëne ɓela exëna ɓër kë yeyan gë oyeyan oŝëxe, yeyanëlexëni aɓat aɓat,
ɓëxi ba ɓësas, ata gwac kë hi. Ɓëtëlexo ar kë ñateli er re këni an.
28 Angëmëne er këni rend ɓër gë anjëla and oyeyan oŝëxe in, xarak añateli ax gi
ex na, cësinalexëni gër Amara. Er ebax eni yeyan in, ɓayileɓi ɓën fo do gë Kaxanu.
29 End ɓër kë yeyanënd ang ɓëlaw̃ënel fo eŋ cëŋ, ɓëxi ba ɓësas yeyanëlexëni, do
ɓër këɓi ɓaxëtënd ɓën, yixëtindëlexëni er wël këni in.
30 Angëmëne ala aŝëxe exo cot amëd aŋo dëŋ, end nangën këŋo Kaxanu, awa
cësinalexo aỹanar an.
31 Enimin, wën ɗek axor kën xor en yeyanënd ang alaw̃ënel ar Kaxanu fo, aɓat
aɓat, eni tëyaxën ỹeỹ, do eni kemaxën gër ekwëta ɓër kë ɓaxëtënd ɓën.
32 Onden ond ɓëlaw̃ënel oŋ aɓana kë ɓanand gër ɓëlaw̃ënel ɓëŝandaw̃.
33 Gayikwa gër ed hi ko Kaxanu, oɓetak fo ex, ax gind na ŝoɗe-ŝoɗe.
Ang këni rind ɗek ɓëw̃ënëk ɓën gër Ɓamara ɓandeɓën ak,
34 ɓësoxari ɓën cësinayindëlexëni gër Amara, gayikwa ax ñap ex na eni
yeyandërand. Pëɓindëlenëɓi ɓëcën ɓëndeɓën ɓëŋ, ang rek acariya ak.
35 Angëmëne ỹeỹ ỹandi këɓi na eni tëya, mëkayindëlenëɓi ɓëcën ɓëndeɓën ɓëŋ
gër ɓëciw̃. Gayikwa ax ye ex na asoxari an exo yeyanënd gër Amara.
36 Ba gër ndewën nde ŝanëguk eyeyan ed Kaxanu el? Gër ndewën fo nde ñatëlik?
37 Angëmëne ala exo yëland mëne alaw̃ënel ba ar gë Angoc Amënëk hi ko,
nangëlexo mëne end ỹëgwënëli këmun eŋo, apela and Axwën ex.
38 Do angëmëne axo nang ex na eŋo, awa mëŋ ɓëte ala aŋo nang na.
39 Awa ɓëmaỹe, ñandindëleŋun en yeyanënd ang ɓëlaw̃ënel fo, do këren cëɓanënd
na eyeyan ed oyeyan oŝëxe el.
40 Ɓarikan diyindën er ex yo ang ỹapëk ak, do ŝenene.

15

End Atëfëtan eŋ

1 Ɓëmaỹe, ɓaxëtine mun kwitan Atëfëtan and nangën këmun aŋ, and xwëta kën
do xemënali kën ŝenene aŋ.
2 Gë Atëfëtan aŋo ŝot kën apexa aŋ, angëmëne ang nangën këmun ak xwëtaya
kën gër ow̃ëkw orewën. Angëmëne anëngwët nëngwët kën Atëfëtan aŋo, ekwëta
edewën el ỹoweỹ ax gi ex na.
3 Endey eñanar end sëyali këmun eŋ, end sëyali bane wëno ɓëte eŋ:
«Këriset wa ŝësëk në end ɓeñëŋënax ɓendeɓi,
ang rek Oñëgw Omënëk ak✡.»
4 Afel bamun felënd mëne Yesu awëg wëg bano, ɓarikan xani ko gër ecës akey atasën
aŋ, ang re bax Oñëgw Omënëk ak.

✡ **15:3 15.3** Esayi 53.5-12

5 And xani ko aŋ, pere ŝanayaxën baɓi Kefas do gë oparëxanda epëxw gë oki ok.
6 Aŝanayaxën ŝanayaxën baɓi ɓëte ɓëmaỹe ɓëŋ, ang hi bani ɓela okeme oco axuca, do ɓën ɗek wat këno. Ɓëranjëm ga këni liya ɓayi këni, ɓërëmar fo ŝësëk.
7 Ata ŝanayaxën këŋo Ŝak do ɓëte ɗek oparëxanda ok.
8 And ŝanayaxën këɓi ɓën ɗek aŋ, ŝanayaxën ke wëno, ar hik ang itox ind rëw̃ këno ŋatërëxe amëd and ỹapëk aŋ fo.
9 Gayikwa wëno xurik ex ɓa gër oparëxanda od Yesu ɗek. Gayikako arixëra bamëni rixërand ɓër gër Amara and Kaxanu ɓën, wëno ax ñap ex na ene macënd parëxanda.
10 Ɓarikan oyekax or Kaxanu ol rik hixën këme er hi këme in, do oyekax or rin ke olo, ax gi ex na or gë ofëcak këm. Ecëñëxët, wëno riyenik nëmëc ɓën ɗek. Ɓarikan oyekax or Kaxanu or ex gër ndam ol riyenik, ax gi ex na wëno.
11 Awa hik wëno, hik ɓën mondako këmi femërand, do mondako ex ekwëta ed fexaxën kën el.

End ekani gër ecës eŋ

12 Xarak, angëmëne afem këni femënd mëne Kërisët axani xani ko gër ecës, inecëŋ këni rexënënd ɓërëmar gër ndewën na mëne ekani ed ɓëŝësëk ax gi ex na?
13 Angëmëne ekani ed gër ecës ax gi ex na, awa Kërisët axo kani ex na gër ecës.
14 Do angëmëne Kërisët axo kani ex na gër ecës, awa epemëra ed këmi femërand el gë ofëcak këm ex, do ɓëte ekwëta edewën el ed gë ofëcak këm ex.
15 Ata ɓiyi er hi këmi ang otede od këŋo nëgwëŝanënd Kaxanu fo, gayikako areya këmi reyand mëne mëŋ xanin këŋo Kërisët gër ecës, xarak aŋo kanin ex na, angëmëne ɗal ex mëne ɓëŝëk ɓën ani kanind na gër ecës.
16 Enimin, angëmëne ɓëŝëk ɓën ani kanind na gër ecës, Kërisët axo kani ex na gër ecës.
17 Awa wën ga kën ri ɓeñëŋënax ɓeŋ ɓayi kën, angëmëne Kërisët axo kani ex na gër ecës, ekwëta edewën el ofëcak këm ex.
18 Do ɓërëw̃ak end Kërisët ɓër këɓi raŝënd gër ecës ɓën, anëka nemi këni.
19 Angëmëne gër aniyan and ebar ro fo këne yarënde end Kërisët eŋ, awa ɓiyi ex ɓër xurik ex kaỹën gër ɓela ɗek.
20 Ɓarikan ɗal dëŋ wa ex, Kërisët axani xani ko gër ecës: mëŋ ex aỹanar ar xanik an, eni koraxënënd eni kani ɓër këɓi raŝënd gër ecës ɓën.
21 Awa gayikako në end ala aɓat fo yowaxënëguk ecës el, ɓëte në end ala aɓat fo yowaxënëguk ekani ed gër ecës el.
22 Enimin, ang këni ŝësënd ɗek ɓela ɓën në end ga ɓar këni ola ol gë Adam, ɓën ɗek mondako fo këni xani gër ecës në end ga ɓar këni ola ol gë Kërisët.
23 Ɓarikan axanira këni xanira ala kala gër enga endexëm: Kërisët mëŋ aỹanar ar xanik gër ecës an, ɓëte eni kaniraxën ɓërëw̃ak endexëm ɓën and ko ɓakaw aŋ.
24 Ata ex ŋatëgu ngwa ekwët ed ngwën el, do Kërisët eŋo maŝ owun ol Faba Kaxanu, and ko wëña olëngw or ex yo, gë or gapak or ex yo, gë panga ind ex yo.
25 Gayikwa Kërisët afo exo mun eɓi bëñaxën ɗek ɓërangoỹëra andexëm ɓën.
26 Ata arangoỹëra afelatar ar këŋo wëña an, ex ecës el.
27 Enimin, Oñëgw Omënëk ok are rek:
«Ayël yël këŋo owun ol gër ɓeỹ ɗek✡.»
Ɓarikan and rek mëne gër ɓeỹ ɗek wun ko aŋ, aye nang këne mëne ax gi ex na gë Kaxanu ak, mëŋ ar yël këŋo owun olo an.
28 Do and ko wun Kërisët gër ɓeỹ ɗek aŋ, ata mëŋ Asëñiw̃ dëŋ kë yëlaya gër ar yël këŋo mbëña ind ɓeỹ ɗek an, exo gixën Kaxanu ɗek gër ɓela ɗek.
29 Kido ax gi bana mondako, ine doni rind ɓër kënëɓi ɓuyind në end ɓër ŝësëk eŋ? Inew̃a kënëɓi ɓuyixënënd angëmëne ɓëŝësëk ɓën ani kanind na gër ecës?

✡ **15:27 15.27** Calemoñëw̃ 8.7

30 Do ɓiyi cëŋ, inewa këɓo feceraxënënd ecës el apëxëd and ex yo?
31 Ɓëmaɣe, wëno key yo key wa ga fecerand ecës el. Ɓarikan ga ke nëngandërand
endewën eŋ këme yeyanaxënënd mondako ga ɓar këne ako gë Yesu Kërisët, Axwën
areɓi an.
32 Angëmëne në end ɓanjëlan ɓand ɓela fo bami wërënd gë owacar ol gër Efes,
ofëcak nde këmi ŝot na? Angëmëne ɓëŝëk ɓën ani kanind na gër ecës, dindëne
ngwa ang futëk Oñëgw Omënëk ak:
«Ɣambërandëne do ceɓërandëne
gayikwa ecan aŝës këne ŝëse✡.»
33 Ala këreŋun yifaɗ na:
«Eɓar ed gë ɓela ɓësëmbak el,
këɓi nëxenënd ɓër ŝenene ɓën.»
34 Ata ɓakarëleŋun ɗe onden oŋ do teɓin emendëran el. Enimin, ang hi kën ak,
ɓërëmar ano nang ex na Kaxanu. Eŋun cëfënanaxën këme yeyanënd mondako.

End eman engaŝax eŋ

35 Ɓarikan ala kë wëka na: «Mondake wa këni xanind ɓëŝëk ɓën? Gë eman end
fe këni ɓakawënd?»
36 Ar kë yeyanënd mondako an, afënirëx exo! Wëj wa er këɣ neɗënd in, ax gi ex
na nde aŝës kë ŝësënd ɗamana ex ɗiyaxën gaŝëxe?
37 Do enjëlir eŋ këɣ neɗënd eŋ, ɓamat enjëlir end bële, ba end eneɗa ecëxe, aɣ
neɗënd na gë añamb.
38 Ata Kaxanu kë rind eneɗa kala gë añamb, ang këŋo ỹandi ak, eneɗa kala gë
añamb andexëm.
39 Ɓeɓër gë onjën ɓën ani gi ex na gë eman emat: pit ex eman end ɓela eŋ, pit ex
eman end owacar eŋ, pit ex eman end oŝël eŋ, do pit ex eman end oxan eŋ.
40 Ɓeman ɓend gër orën exëna, ɓëte ɓeman ɓend gër ebar exëna. Ɓarikan enjaran
end ɓeman ɓend gër orën eŋ, ax gi ex na andamat gë end ɓeman ɓend gër ebar eŋ.
41 Ax gi ex na nde eñan eŋ gë oye orexëm ex, facaw̃ in gë oye orexëm ex, do owal
oŋ oye oreɓën pit. Owal oŋ dëŋ afitar fitarëk oye ol: emal kala gë enjaran endexëm
ex.
42 Awa mondako fo ex end ekani ed ɓëŝësëk eŋ. Ala ar wëg bano gë eman end kë
ŝësënd an, exo nëngëtaw gër ecës gë eman end din ax cës na.
43 Ar wëg bano gë eman end enjaran këm an, exo nëngëtaw gër ecës, gë eman end
gë enjaran. Ar wëg bano gë eman etitarak an, exo nëngëtaw gër ecës gë eman end
gë ojaw̃.
44 Gë eman end kënëɓo wëg eŋ, oŝapar do gë oñas ex, ata ene nëngëtawëye gër
ecës gë eman end angoc. Gayikako eman end gë oŝapar do gë oñas exëna, ɓëte eman
end gë angoc exëna.
45 Mëŋ rexënëk Oñëgw Omënëk ok: «Adam, ala aỹanar ar bax liyand an, hi baxo
gë eman end gë oŝapar do gë oñas✡.» Ar hik Adam ifelatar an, exo angoc and kë
liyanënd an.
46 Ar gë eman end gë oŝapar do gë oñas an, hik aỹanar an, ax gi ex na ar ex angoc
an; ar ex angoc an ɓëtëguk.
47 Ala aỹanar ar ri këŋo Kaxanu gë obar an, gër ebar xaniw ko. Ala axinëm an cëŋ,
gër orën xaniw ko.
48 Ala ar ri këŋo Kaxanu gë obar an, ang ɓela ɓër gër ebar ro ak hi ko. Ar gër orën
an cëŋ, ang ɓër gër orën ak hi ko.
49 Do ang ŝot këne gër ola oreɓi eñaw̃ end ar ri këŋo Kaxanu gë obar ak, mondako
fo këne ŝote eñaw̃ end ar gër orën eŋ.

✡ **15:32 15.32** Esayi 22.13 ✡ **15:45 15.45** Añanar 2.7

50 Ɓëmaỹe, ga re këme: oyas ok do gë oŝat oŋ ax kor na ex ɗïl gër owun or Kaxanu.
Eman end kë ŝësënd eŋ, ax kor na ex ŋat gër aniyan and din ir din.
51 Ɓaxëtine mun nangën econëŝon eŋo: aɓo daŝëra na ɓiyi ɗek gër ecës, ɓarikan
ɓiyi ɗek këne nëngwëtaye gë ɓeman ɓendeɓi ak.
52 Ang ỹandëk eŋëpar ed angës ak, mondako fo kë ỹand enëngëtara ed ɓëŝëk el gë
eman end din ax cës na eŋ, and kë wëli ofarix or kereloŋ ifelatar aŋ, ɓiyi ɗek këne
nëngwëtaye.
53 Eman end kë nemind eŋ, afo ex nëngwëta eman end din ax nemi na, do eman
end kë ŝësënd eŋ, ex nëngwëta eman end din ax cës na.
54 Eman end kë ŝësënd eŋ, and kë ŝuɗa eman end din ax cësënd na, do eman end kë
ŝësënd eŋ ex gi eman end din ax cës na, amëd aŋo fo kë ñata er rek Oñëgw Omënëk
in:
«Dodo anëka xor këno ecës el,
ecës ax ɓo ex na✡!
55 Do wëj ecës el,
feye ex panga indey iŋ?
Feye ex anjif andey aŋ✡?»
56 Anjif and ecës aŋ ex, eñëŋënax eŋ. Do panga ind eñëŋënax iŋ ex, acariya aŋ.
57 Ɓarikan, cëkwanëŋone Kaxanu ga yël këɓo angora aŋ paɓ gë Yesu Kërisët, Axwën
areɓi an!
58 Awa wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, kemin mbaŋ ang ɓeɓër ax
tëngërëɓëtand na fo. Kemënayindën key yo key gër andiyen and Axwën ga nang
kën ako mëne er kën riyenind in ax gi na gë ofëcak këm gër eɓar ed ɓar kën gë
Axwën an.

16

End amarënen eŋ

1 End amarënen and kënëɓi rëcaraxën okërecеŋ od gër Yerusalem eŋ cëŋ, wën
ɓëte ɓarin ɗek ang fel këmëni ɓër gër Ɓamara ɓand ebar ed Galasi ak.
2 Yatir akey aỹanar and loxo, ala kala pitindëlexo koɗï in, ang ex ojaw̃ odexëm
ak, do exo mëxwëta gër iciw̃ indexëm. Këren cëni na me ŋatëli en dixën amarënen
andewën aŋ.
3 And këme ñatëli aŋ, gë okayëta këni yeli ɓër kënëɓi sana eni mëla oyël orewën
gër Yerusalem ɓën.
4 Angëmëne afo me ye wëno ɓëte, awa ɗamana iɓat këmi yeɗ.

End oɗamana od Pol eŋ

5 Anëngali këmun nëngali and këme sëfëra ɗek ebar ed Masedëwan aŋ (gayik ayeli
këme yeli, end ɓangol ɓand gër ebar elo eŋ ɗamana me ŋataxënëli gër ndewën).
6 Ɓamat ɓakey ɓandanjëm ke xeyëra gër ndewën. Ado ba na ke xuca amëd and gë
ayem aŋ, ene yëlëraxën ŝëlafana ir këme sëfaxënëx fëña iram in.
7 Aŋo axe ñandi ex na mun wat ang ar okucan fo: ayar këme yarënd me nëka
monëka dëŋ na gër ndewën, angëmëne awa w̃a ko Axwën an.
8 Ɓarikan gër Efes cëŋ, fën këme ɓayi xali gë ofëna or Peŋëtekot ol.
9 Gayikwa Kaxanu fërëtën ke ebët eñangax, mo dinaxën andiyen atëm, ado ga
ỹëmb këni ɓër ke w̃ereli ɓën.
10 Do and ko ñatëli Timote aŋ, mëlayayino ang ɓayik axo yëdara na na gër ndewën.
Gayikwa ang wëno ak këŋo riyeninënd Axwën an.
11 Awa ala këreŋo yaf na ɗe! Yëlërawëɗëno ŝëlafana ir ko rixënëgu ɗamana iyekax,
xali gër ed hi këme ro, gayik aŝëni ŝëni këmo wëno gë ɓëmaỹe ɓëŋ.

✡ **15:54 15.54** Esayi 25.8 ✡ **15:55 15.55** Ose 13.14

12 End aɓaÿe Apolos eŋ cëŋ, ɓandanjëm xara këmo enun nëngali, mëŋ gë ɓëmaÿe ɓënd enga endexëm ɓëŋ. Ɓarikan aŋo ñandi ex na pere exo yeli gërëgako. Ayeli ko yeli, and ko ŝot amëd aŋ.

End ɓapela ɓapelatar eŋ

13 Awa wën, titinayin, kemënayin gër ekwëta, giyin ɓëfirik, kemin.
14 Diyindën er ex yo gë aŋana!
15 Ɓëmaÿe, apela aŋo këmun ɓaŝëlind. Anang nang kën mëne Sëtefanas gë ekun edexëm el ɗek, exëni ɓëÿanar ɓërëw̃ak gër ebar ed Akayi ɓën. Do ɓën mbaŋ w̃a këni andiyen and edëcara ed ɓëw̃ënëk aŋ.
16 Wën ɓëte, mayindën olëngw or ɓela ɓër ang ɓën ol, do gë ɗek ɓër këni riyenind do këni sorond andamat ɓën.
17 Wëno mbaŋ nëngandëra ke ga nëngaw këne Sëtefanas, gë Forëtunatus do gë Akayos. Ga wat këmëni ata hi ke ang wën ɗek wat këmun fo.
18 Gayikwa emëkw edam el do gë edewën el yemën këni. Awa wën kamënin epëɓ ed ɓela ɓërako rako el.
19 Ɓër gër Ɓamara ɓand gër ebar ed Asi ɓën ɗek, aŝëma kënun ŝëmand. Akilas gë Përisil do gë ɓër Amara and gër iciw̃ indeɓën ɓën ɗek, kënun ŝëmand mbaŋ gër ow̃ac or Axwën.
20 Aŝëma ŝëma kënun ɓëmaÿe ɓëŋ ɗek. Cëmarëxën andewën rewën aŋ do megarërayin emegar emënëk, ang ɓër acël amat fo.
21 Wëno Pol ÿëgwëlik gë ataxan andam aŋ dëŋ ecëmar elo.
22 Ar aŋo ŋan ex na Axwën an, kataleŋo! «Maranata», mëne ngëŋ «Axwën an në eyow exo!»
23 Oyekax or Axwën Yesu ol gil ex gë wën!
24 Wën ɗek ñan këmun ga ɓar këne ako gë Yesu Kërisët.

Kayëta ixinëm ir Ɓëkoreŋët in Lilaya in

Akayëta aŋo ro ex akinëm and ỹëgwën baɓi Pol okërecеŋ od gër Koreŋët aŋ gayik ax bo bana ga wëlër na ŝenene gë mëŋ. Ɓendey ɓetas ỹëgw ko Pol gër akayëta aŋo. Eñanar eŋ, ayaka yaka baɓi ga bani yepënënd ofarëxanda orexëm ol. Gayikwa gër ofarëxanda aỹëmb ỹëmbëk oyot ok do gë ɓeñigënaxik ɓeŋ. Ɓarikan, Pol aɓuŋa ɓuŋa baxo ɓeŋo ɗek, mëŋ ex ax ñap bana eno yepënënd. Ekinëm eŋ, Pol fel baɓi eni ɓar er kënëɓi rëcaraxën okërecеŋ od ŝëmura baɓi gër Yerusalem ok. Etasën eŋ, Pol afel fel baɓi kërenëɓi ɓaxëtënd na oparëxanda od ŝanayaw bax gër Amara andeɓën do bani sëỿalirand ɓecëxen ok. Oparëxanda oko arafënara bani rafënarand. Xarak, parëxanda ir ɗal in, aɓana ko ɓanand, awa̰ ko wa̰nd exo gi ang ar sitarak fo exo cotaxën ojaw̃ od Kaxanu ok. Ɓëte aɓi nëỹalind na okërecеŋ ok eno yëlërand napul in. Gayikwa Kaxanu ayël fo ko yëlënd oyekax orexëm ol, ỹoweỹ axo mëkand na. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë ecëkwa ed Kaxanu el: 1.1-11.
End andiyen and parëxanda ir Kaxanu eŋ: 1.12–2.17.
End aŋana and Yesu Kërisët eŋ: 3.1–7.16.
End edëcar ed okërecеŋ eŋ: 8.1–9.15.
End ofarëxanda or Pol eŋ: 10.1–13.10.
Ɓepelatar ɓeŋ: 13.11-13.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët in, ang ỹandi këŋo Kaxanu ak, do gë imaỹe indeɓi iŋ Timote, këŋun ỹëgwënëlind wën ɓër ex Amara and Kaxanu and gër angol and Koreŋët ɓën, do gë ɗek ɓëw̃ënëk ɓër ex gër ebar ed Akayi ɓën.
2 Kaxanu, Faba ireɓi, do gë Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, yëlëlenun oyekax ol, do gë oɓetak ol!

End ekemëndër eŋ

3 Cëkwanëŋone Kaxanu, Sëm ir Axwën areɓi Yesu Kërisët, Sëm ir xwënëk axaỹënan ir ex yo. Mëŋ exo Kaxanu, ar kë xemënënd nand ex yo.
4 Kaxanu këɓo xemënënd gër oyot od ex yo, ene koraxënënde ɓiyi ɓëte enëɓe kemëne ɓër kë sorond gër oyot od ex yo, paɓ gë ekemën ed këne ŝotënde gër ndexëm el.
5 Enimin, ang kë ỹëmb yo toro ind këne soronde në end Kërisët iŋ, mondako fo kë ỹëmb ɓëte ekemën ed këne ŝotënde gë Kërisët el.
6 Angëmëne asoro këmi sorond gër oyot, mun kemënaxënënd, end apexa andewën këmi soroxënënd. Angëmëne Kaxanu axemën xemën këɓo, mun kemënaxënënd wën ɓëte këɓo xemënaxën, en cotaxën ojaw̃ od en ɓuŋaxën toro indimat gë ɓiyi.
7 Do er këmun yarënënd in mokwëta ex, gayikwa anang nang këmi mëne ang ŝoma kënëɓo gër toro ak, aŝoma kënëɓo ŝomand ɓëte gër ekemën.
8 Enimin ɓëmaỹe, oyot od hi baɓo gër ebar ed Asi ok, aɓo ñandi ex na en nem. Yama mokëɓa ga xëɓa baɓo nde, nëmëc ang xor këmi mi ɓuŋa ak. Abami yëla na ɓëɓëngw këmi ɓayi.
9 Gër ow̃ëkw oreɓi dëŋ wa̰ bami mëne ecës edeɓi el dëŋ ñatënëgu baɓo mondako. Ata mokwëtaxën Kaxanu, mëŋ ar këɓi xaninënd ɓëŝëk an hixën baɓo eŋo, këdi këmi xwëta ogaf odeɓi ok.

10 Mëŋ racët këɓo, do aracët këɓo racët gër ecës edako rako elo. Iyo ɓiyi, mëŋ ex
ar kënëŋo yarënde an, do axwëta xwëta kënëŋone mëne aracët këɓo racët ɓëte.
11 Wën ɓëte arëca kënëɓo rëcand ga kënëɓo ŝalenënd ako. Ata Kaxanu ayaka ko
yaka cale ind kënëɓo ŝalenënd ɓëranjëm iŋ. Ayël këɓo yël enjekax eŋo, do ɓëranjëm
këŋo ỹana eŋo cëkwand në endeɓi.

End eteɓ ed ɗamana ir Pol eŋ

12 Gayikwa onënga oreɓi ol ex, osede or ŝot këmi gër onden ondeɓi ol. Aliya liya
këmi gë ola or toc do gë ɗal ir xaniwëk gër Kaxanu in, mërëxand ir ɓela ɗek, adofa
gër ndewën, gë oyekax or Kaxanu ol, ɓari ax gi ex na gë orenik or gër ngwën ro ol.
13 Er kën fënënd do këŋun fënind in ỹëgwënëli këmun, ax gi ex na ecëxen. Yëla
këme afëni këŋun fëni aye,
14 ang fëni këŋun dëŋ mar mëne në endeɓi na këŋun nëngandëraɗ ang këɓo
nënganënd ɓiyi ɓëte endewën ak, yatir akey and Yesu, Axwën areɓi aŋ.
15 Ata wëno gë ekwëta elo ỹandi baxe mun nëngali pere, en cotaxën oyekax
oxinëm.
16 Ɓëte yëla këme axuca këme xucax elod gër ndewën na ond gër ebar ed
Masedëwan oŋ, do me kaniw gër Masedëwan me ɓakaxënëgu na gër ndewën, ene
yëlëraxën er këme yexën ond gër ebar ed Yude oŋ.
17 Ga fëna këme me di eŋo, ba ar kalay-kalay nde hi këme? Ba and këme fëna me
di ỹeỹ aŋ, oñandi odam fo nde këme rind, do me dend amëd aŋo fo: baŋo «Iyo»,
baŋo «Ali»?
18 Kaxanu, mëŋ ar ex mokwëta an, anang nang ko mëne eyeyan ed wëleli kënëɓo
el, ax gi ex na ɓaŋo «Iyo», do ɓaŋo «Ali».
19 Gayikwa wëno, gë Silas, do gë Timote afem fem këmi gër ndewën na mëne gër
Yesu Këriset, Asëñiw̃ ar Kaxanu an, «Iyo» fo ex, ax gi ex na ɓaŋo «Iyo» do ɓaŋo «Ali».
20 Ang ỹëmbëk yo ɓeɓër ɓeya këɓo Kaxanu ɓën, Këriset ex «Iyo» irexëm in. Awa
mëŋ ex, paɓ gë mëŋ këne rende «Amen», and kënëŋo ŝalende Kaxanu end enjaran
endexëm aŋ.
21 Do Kaxanu ex ar këɓo xemënënd ɓiyi gë wën an, ga ɓar këne gë Këriset an. Mëŋ
yata këɓo mo diyeninaxënënd.
22 Mëŋ fo ri këɓo nanganëme irexëm in ga xwët këŋo Angoc Amënëk aŋ gër ow̃ëkw
oreɓi. Ata gë Angoc aŋo këne nangaxënënde mëne ɓecërëcaxik fenin këɓo na.
23 Wëno sede iram in Kaxanu ex gër aniyan andam, ɗal in këme reyand. Er saxan
ke me cës gë me nëgwêŝ in. Ame ɓakali ex na fën gër Koreŋët, gayik axe ñandi bana
mun dexëra.
24 Ɓiyi aɓo ñandi bana mi bëña ekwëta edewën el gayik gë ekwëta elo xwêŝaxën
kën gër andiyen and xel këne gë onënga fo aŋ.

2

1 Wëno cëŋ, afaỹ faỹ bame gër emëkw edam këreme ɓakali na gër ndewën këdi
këne xofëtare gë ecaminan.
2 Gayikwa angëmëne në endam kën ŝaminand, në end noɓën cëŋ ke
nëngandëraxën? Ba në end ɓër ŝaminak në endam nde?
3 Mondako ỹëgwënëli këmun, këdi këme ŝamina and këme ñatëli aŋ end ɓër ebax
exe nëngandërado eŋ. Wën ɗek xwëta këmun: onënga oram ol, onënga or wën ɗek
ex.
4 Gë oyot otëm, gë emëkw ed ŝaminak mbaŋ, gë ongwën od mbaŋ, ỹëgwënëli
këmun. En nangaxën mëne mbaŋ ñan këmun rixën këme mondako, ɓari ax gi ex
na, ga ỹandi ke en caminara.

End eteɓan ed aẅendëran eŋ

5 Angëmëne ala exo di er kën ŝaminaxën, wën ɗek kë ŝamina, ax gi ex na wëno kë ŝamina. Ɓarikan këdi ke xureli, me dedo wa ɓërëmar fo kë ŝaminara.
6 Ala arako rako an, gwac këŋo hi and këno rexëra ɓëranjëm aŋ.
7 Er yek nëmëc in ex, eno teɓan do eno pel exo kemëna këdi këŋo ɓon ecamina ed xurik.
8 Awa axara xara këmun, eɓal ed këŋun end ala ajo el, nëmëcal ex.
9 Ata në eŋo ỹëgwënaxënëli këmun ɓëte mondako. Atëy ex, me nangaxën ba aɓaxët kën ɓaxëtënd end këmun fel yo.
10 Ar këno seɓan wën an, wëno ɓëte aseɓan këmo seɓan. And këmo seɓan ala aŋ, angëmëne ỹeỹ exëna er këmo seɓanaxën, aseɓan këmo seɓan në endewën, ogës od Kërisët.
11 Mondako këme rind këdi këmo seɓ Sindan eɓo ɗila, gayikwa noỹo cëŋ nemëk oñandi odexëm ok.

End ecaminara ed Pol eŋ

12 And ñat këme gër angol and Tërowas, me pemërax Atëfëtan and Kërisët aŋ, asëk sëk bame ebët ed fërëtën baxe Axwën el.
13 Ɓari axe gi bana fuŋ gër onden ondam, gayik amo tëk bana aɓaỹe Tit. Ata ga fela këmëni na, xuca këme kwël ond gër ebar ed Masedëwan oŋ.

End angora eŋ

14 Ata cëkwanëŋone ɗe Kaxanu, mëŋ ar këɓo wẽland din gër enga end angora and Kërisët an. Paɓ gë ɓiyi këni nangaxënënd ɓela ɓën endexëm eŋ, gër ed ex yo, ang angiri inëngax fo.
15 Ɓiyi hi këne enimin angiri inëngax in. Kërisët yël këŋo angiri ijo Kaxanu. Angiri ijo, këɓi wëranënd ɓër sëfëk fëña ir apexa ɓën, do ɓëte ɓër nambërak ɓën.
16 Gër ɓër nambërak, otëñer ond ecës ex. Ɓarikan gër ɓër fexëk, otëñer ond aniyan ex. Do noỹo xorëk exo di andiyen aŋo?
17 Ɓela exëna ɓër rik eyeyan ed Kaxanu el acotëraxën and napul. Ɓarikan, ɓiyi gë onden ond ŝenene këmi femërand, ga lawẽnëgu këɓo Kaxanu. Ogës odexëm do ga ɓar këmi gë Kërisët këmi yeyanaxënënd.

3

End ɓëriyenin ɓër eter ekaŝax eŋ

1 Gaŝëxe nde këmi ỹana mi yelind gër ndewën, ang ɓër lawẽnayalik gë andeɓën dëŋ? Ba aỹap nde ỹapëk mi mëlalind okayëta od kë reyand noɓën hi këmi, ang këni rind ɓërëmar ak? Ɓëte ba wën nde ỹapëk enëɓo ỹëgwënënd okayëta oko?
2 Wën ga ex wa kayëta ireɓi in, ir ỹëgw këni gër owẽkw oreɓi in, ir nang këni do këni fënënd ɓela ɗek in.
3 Mongwati watik mëne wën ex kayëta ir ỹëgw ko Kërisët do xwëtënan këɓo gër andiyen andeɓi in. Kayëta ijo, gë Angoc and Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd aniyan aŋ, hixënëk, xarak ax gi ex na gë oñëgw. Gër eman do gër owẽkw or ɓela ỹëgw ko, ax gi ex na në ɓangomb-gomb ɓand oxaỹ ofësëpës.
4 Mondako ex ekwëta ed xwëta këmo Kaxanu el, paɓ gë Kërisët.
5 Ax gi ex na gë andeɓi aŋo dëŋ këmi xorënd mi nang er ex yo, nangëde gër ola oreɓi xaniwëk. Ɓarikan, ɓiyi er këmi xorënd in, gër Kaxanu kë xaniwënd.
6 Mëŋ fo ri këɓo ɓëte ɓër xorëk eni gi ɓëriyenin ɓër eter ekaŝax ed gë Angoc and Kaxanu el, eter ed ax gi ex na gë oñëgw el. Gayikwa Angoc aŋ aliyan kë liyanënd, ɓarikan oñëgw ok alawẽ kë lawẽnd.
7 Andiyen and ecës aŋ, and ex gër oñëgw od në oxaỹ aŋ, gë enjaran ebax, xali Ɓëyisërayel ɓën abani yëxw na eni nëkon dëxax ir Moyis in. Enjaran bax ỹegënd gër dëxas irexëm, xarak end ex kuca bax.

8 Ax gi ex na nde andiyen and w̃ëlawëk këŋo Angoc aŋ nëmëcak ecot ed enjaran el?
9 Angëmëne andiyen and w̃ëlawëk kiti aŋ gë enjaran hi bax, andiyen and w̃ëlawëk or ŝenene aŋ nëmëcak enjaran eŋ.
10 Do dene dëŋ mëne enjaran end ŝanaya bax akarëk eŋ aŝilipa ŝilipak and ñatëguk enjaran end gërëgako aŋ gayik eŋo xurik ex këɓën.
11 Enimin, angëmëne er bax xucand in gë enjaran hi bax, er kë ɓayi laŋ nëmëcak enjaran eŋ.
12 Awa ɓiyi ga ŝot këmi eyar ed mondako elo, yëxwëraxën këmi nëmëc.
13 Ɓiyi ami dind na ang Moyis ak, mëŋ ar bax laɓënd gë anjëm dëxas irexëm an, këdi këni wat Ɓëyisërayel ɓën ekwët ed enjaran end er bax xucand el.
14 Ɓarikan er baxo rind Moyis ijo, aŝiw̃ën ŝiw̃ënëk onden ond Ɓëyisërayel oŋ. Enimin xali doro, and këni fënënd poyoma ɓakayëta ɓand eter ekarëk ɓaŋ, anjëm and kë laɓënd aŋ, aɓayi ɓayik, ax dëxëta ex na gayik eɓar gë Kërisët el fo kë rëxëtënd.
15 Xali doro, and këni fënënd Akayëta and eter ekarëk aŋ, anjëm kë laɓënd na ow̃ëkw oreɓën oŋ.
16 «Ɓarikan and këno xwëta Axwën aŋ, anjëm and kë laɓënd aŋ arëxëta kë rëxëtand✡.»
17 Xarak Angoc aŋ ex Axwën ajo. Do gër ed hi ko Angoc and Axwën, fën ex orëƴaya el.
18 Ɓiyi ɗek ɓër gë odëxas od laɓët këni ok, anëkon këne nëkonënde gë axëɓënan, ang në anangoye fo, enjaran end Axwën eŋ. Anëngwëta nëngwëta këne ene cotaxëne eñaw̃ emat gë Axwën an, do enjaran eŋ kwël ex ɓaŝarënd. Mondako ex andiyen and Axwën aŋ, mëŋ ar ex Angoc an.

4

End napul ir në ɓapeya eŋ

1 Awa gayikako andiyen aŋo seɓënan këɓo Kaxanu, gë axaỹënan ir w̃asin këɓo in, këreɓo cena na.
2 Aseɓ seɓ këmi ɓend ɓeŋ, ɓecëfënaxik ɓeŋ. Ami dind na ɓeỹ ɓën gë osit, do ami nëmbëtënd na eyeyan ed Kaxanu el. Ecëñëxët, ɗal in këmi reyand kerët, ata mondako hi këmi ɓër mokwëta gër onden ond ala kala, do gër lëngw ir Kaxanu.
3 Ɓarikan angëmëne Atëfëtan and këmi femërand aŋ aloɓ loɓëk, gër ɓër nambërak loɓëk.
4 Ata Atëfëtan aŋo aloɓ loɓëk gër ɓër gë oŋëpëgënan, gër ɓër ŝiw̃ën këɓi angoc and rixayak kaxanu ir gër ngwën ro ɓën. Mëŋ ɓayik ani watënd na angoɓen and Atëfëtan and enjaran end Kërisët aŋ, mëŋ ar ex eñaw̃ end Kaxanu an.
5 Enimin, epemëra edeɓi el ax gi ex na end ola oreɓi. Er këmi femërand mëne Yesu Kërisët ex Axwën an, do ɓiyi ex ɓëriyenin ɓërewën ɓën në end Yesu.
6 Gayikwa Kaxanu rek: «Angoɓen aŋ pëtëlex gër ecamëɗan.» Ata mëŋ dëŋ ex angoɓen and fëtëk gër ow̃ëkw oreɓi aŋo. Aỹandi ỹandi këŋo eɓo ŋoɓa gë enang ed enjaran end Kaxanu end fëtëk gër dëxas ir Yesu Kërisët eŋ.
7 Ɓarikan ɓiyi w̃ëlayak napul ijo gër ola oreɓi, ang në ofeya fo, ex watixën kerët mëne panga ikëɓënaxik ind ex gër ola oreɓi iŋo, ind Kaxanu ex, ax gi ex na indeɓi.
8 Gand ed ex yo kënëɓo ŝëndënënd ɓela ɓën, ɓari ami ɓele na. Awëlandëra këɓo wëlandërand, ɓari aɓo yëɓu ex na.
9 Arixëra kënëɓo rixërand, ɓari anëɓo ñaŋëta ex na. Axëɓa këɓo xëɓand ocëmu ok, ɓari ami cës ex na.
10 Din w̃ëlaya këmi gër ola oreɓi, gër ɓeman ɓendeɓi, ecës ed Yesu el, ex canayaxën ɓëte aniyan and Yesu aŋ, gër ɓeman ɓendeɓi.

✡ **3:16 3.16** Andocane 34.34

11 Gayikwa ɓiyi ɓër këne liyande ɓën, din këɓo fecerand ecës el në end Yesu, ex canayaxën ɓëte aniyan and Yesu aŋ, gër ɓeman ɓendeɓi ɓend kë ŝës ɓeŋo.
12 Ata ecës el mondako kë riyenind gër ola oreɓi, ɓarikan gër ola orewën aniyan ex.
13 Do gayikako Angoc amat fo ŝot kënëŋone, and kë yëlënd ekwëta aŋ, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ga w̃a këme, mëŋ yeyanaxën këme✡.» Ɓiyi ɓëte ga w̃a këmi, mëŋ yeyanaxën këmi.
14 Ga nang këmi mëne ar xanin këŋo Axwën Yesu gër ecës an, axanin këɓo xanin gër ecës ɓiyi ɓëte gë Yesu, do eɓo canayali andamat gë wën gër ed hi ko.
15 Gayikwa eŋo ɗek në endewën ñataxënëguk, eni nangëraxën ɓela ɓëranjëm oyekax or Kaxanu ol. Ata ɓër këŋo ŝëkwand Kaxanu end enjaran endexëm ɓën, eni ỹëmbërënd.

End ola oxaŝax eŋ

16 Ata mëŋ ex, ɓiyi këreɓo cena na. Ado ex ɓiw̃ënd ola or fac fac ol, ola or lëf lëf ol, key yo key kë ɓëtënd.
17 Gayikwa oyot od këɓo hi yo gërëgako, ỹoweỹ ax gi ex na paɓ gë enjaran etëm end din ir din end këne ŝot eŋ.
18 Ɓëte ɓiyi er ax gi ex na mongwat in këmi watënd, ax gi ex na er mongwat in. Gayikwa er mongwat in ax nëkand na, ɓari er ax gi ex na mongwat in din ir din ex.

5

1 Enimin, gër ebar ro gë eman këne liyande. Eman eŋo ex ang aner and kë nëxenara akey amat fo. Ɓarikan, anang nang këne angëmëne olëg or gër ebar ro ol anëxena nëxenak, aŝot ŝot këne yaŋ gër orën, këɓe ir ɓay ko Kaxanu in. Olëg olo or din ir din ex, or ax di ex na otaxan od ɓela ex.
2 Ɓëte ɓiyi aw̃ëcar këne w̃ëcarënde gër aniyan and gërëgako. Ɗek nëkan këɓo ene cuɗaye eman ed gër orën eŋ yaŋ gër eman end ebar ro eŋ,
3 angëmëne ɗal ex and këne ŝuɗaye aŋ, anëɓo pënga na tëɓ gë eman eŋ.
4 Gayikwa nand këne liyande gër eman eŋo na, aw̃ëcar këne w̃ëcarënde, axëɓa këɓo xëɓand toro iŋ. Er ỹandi këɓo in, ax gi ex na ene cuɗëtaye, ɓarikan ene cuɗaye eman end gër orën eŋ. Ata aniyan aŋ ex gël eman end kë ŝësënd eŋ.
5 Do Kaxanu ga rëw̃ këɓo wa ene dixëne eŋo, mëŋ ar yël këɓo Angoc andexëm an ene nangaxëne mëne aŝot këne ŝote ɓeɓër fenin këɓo ɓën.
6 Awa ɓiyi, din këmi xapinand ga nang këmi mëne nand ɓayi këmi gër ndeɓi, gër eman endeɓi na, caw ñawëta këmo Axwën an, ang ɓër yeɓa fo.
7 Gayikwa gë ekwëta el këmi liyand, ax gi ex na gë owat ol.
8 Ɓarikan mondako dëŋ këmi xapinand do këɓo fecanënd mi gi ɓër yeɓa, mi ŋaw̃ëta caw eman eŋ, do mi ɗëgaxën gër ndeɓi, ler gër Axwën.
9 Ɓëte ɗamana ɓeỹ ɓën ɗek, aŝala këmi ŝaland Axwën an eŋo nënganënd endeɓi eŋ, hi këmi gër ndeɓi nde, hi këmi gër yeɓa nde.
10 Gayikwa ɓiyi ɗek afo enëŋo yakaye Këriset gër kiti. Ata ala kala exo kana ɓeɓër baxo rind, and baxo liyand gër eman endexëm aŋ: hik enjekax, hik eñëŋënax.

End eɓakali ed angwëlëra eŋ

11 Awa ga nang këmi epëɓ ed Axwën el këmi ŝalaxënënd mëni kor ɓela ɓën eni ma endexëm eŋ. Kaxanu cëŋ, aye nang këɓo ɗe ɓiyi. Do wën ɓëte, këme yëland, anang nang kënëɓo gër onden ondewën.
12 Ɓiyi ami ñana na gë andeɓi aŋo dëŋ mi deyand gër ndewën noɓën hi këmi. Ɓarikan ayël yël këmun amëd and en dafënaxënënd endeɓi eŋ en cotaxënënd end

✡ **4:13 4.13** Calemoñëw̃ 116.10

kënëɓi yakaxën ɓër kë rafënarand në end ɓeɓër fac, xarak ax gi ex na në end ɓeɓër gër emëkw.
13 Enimin, angëmëne anemëra nemëra këmi gër onden, në end Kaxanu hixën këmi
mondako. Angëmëne gë onden ɓayi këmi, në endewën ɓayixën këmi gë onden.
14 Gayikwa aŋana and Kërisët aŋ këɓo xaɗacënd ɓiyi ɓër fëni këɓo mëne angëmëne
ala aɓat exo cës në end ɓela ɗek, awa ɓela ɗek ŝësëk.
15 Do angëmëne në end ɓela ɗek ŝës ko, ɓër kë liyand ɓën në eɗiyaxëni ang ɓër
xwën këɓi ar ŝësëk do xanik gër ecës në endeɓën an. Ɓarikan ani ɗiyand na ang ɓër
xwënayak fo.
16 Awa mëŋ ex, gërëgako ala amo nang ex na ang hi ko ala fo. Ado ga nang këmo
Kërisët ang ala fo, gërëgako ax bo ex na ga nang këmo mondako.
17 Angëmëne ala eni ɓar gë Kërisët, ola oxaŝax ŝot ko. Ɓekarëk ɓeŋ anëka rëxëtak,
ɗek ɓengaŝax fo nëmbak gër ola orexëm.
18 Do eŋo ɗek gër Kaxanu xaniwëk, mëŋ ar ɓakaliwëk angwëlëra and mëŋ gë ɓela
aŋ paɓ gë Kërisët. Ata ɓiyi ex ɓër seɓënan këɓo andiyen and eɓakaliw ed angwëlëra
el.
19 Gayikwa Kaxanu bax riyenind paɓ gë Kërisët exo ɓakalixënëgu angwëlëra and
mëŋ dëŋ, do gë ɓela ɓër gër ngwën ro aŋ, kitirëxe në end ɓamena ɓandeɓën eŋ. Do
ɓiyi fana këɓo ene deyarande eyeyan ed angwëlëra el.
20 Ɓiyi gër owac or Kërisët këmi yeyanënd, Kaxanu mëŋ dëŋ këɓi wacënd ɓela ɓën
gë etëỹ edeɓi el. Axara xara këmun gër owac or Kërisët, wëlërin gë Kaxanu!
21 Ar elod axo mendëra ex na an, Kaxanu nëmb këŋo amena andeɓi aŋ, ene gixëne
ɓiyi ɓër ŝenene gër ogës od Kaxanu.

6

1 Gayikako ɓiyi ɓarëk andiyen aŋ gë Kaxanu, këmun felaxënënd en kemënali
oyekax orexëm ol, kërex gi ex na or gë ofëcak këm.
2 Gayikwa are re ko:
«And ỹap bax aŋ, yakali këmi cale indey iŋ,
gë akey and ỹap bax mi pexën aŋ, xangëta këmi✡.»
Ata gërëgako ex and ỹapëk enim aŋ,
gërëgako ex akey and apexa aŋ.

End ɓëriyenin ɓër Kaxanu eŋ

3 Ɓiyi gematak ami dind na er këŋo wëlandëraxën ala gër ekwëta edexëm, këdi
këni yëla mëne ỹeỹ wenak na gër andiyen andeɓi.
4 Ecëñëxët, gër ɓeɓër ex yo do ang ex yo, awasinaya këmi wasinayand mëne
ɓëriyenin ɓër Kaxanu gë ɗal hi këmi. Mbaŋ këmi ɓuŋand oyot ok, gë toro iŋ, gë
ocënd ok,
5 gë xëme in, gë and kënëɓo fërand aŋ, gë ɓend ŝoɗe-ŝoɗe ɓeŋ, gë gër ɓandiyen
ɓañëkaxik, gë ɓakey ɓand aɓo daŝënd na ɓaŋ, do gë ɓand këmi ŝanënd eyamb yamb
ɓaŋ.
6 Ɓarikan, awëlaya wëlaya këmi aniyan andeɓi aŋ gër owënëk, gër onangëran,
gër eɓuŋa, gër oɓëngw or onden, gër Angoc Amënëk, gër aŋana and ɗal and gë
eñëŋënax end ŝonayak këm.
7 Awëlaya wëlaya këmi ɓëte aniyan andeɓi aŋ gër eyeyan ed ɗal, gër panga ind
Kaxanu. Oỹënga or ŝenene këne weraxënënde, ɓëte gë oŋo fo këne xwëŝaxënënde.
8 Ɓela ɓën er kënëɓo rind: ɓaŋo afëɓ, ɓaŋo alëŝëra; ɓaŋo aŝëkw, ɓaŋo ayepën.
Axwët kënëɓo xwëtënd ɓaŋo ɓënëgwëŝ, xarak ɓiyi ɗal in këmi reyarand.

✡ **6:2 6.2** Esayi 49.8

9 Ɓëte axwët kënëɓo xwëtënd ang ɓër anëɓi nang ex na fo, xarak anang nang
kënëɓo; ang ɓëŝësëk fo, xarak aliya këmi liyand; ang ɓër nëp kënëɓi fo, xarak anëɓo
ɗaw̃ ex na;
10 ang ɓër ŝaminak fo, xarak din këɓo nëngandërand; ang ɓëxaỹënaxik fo, xarak
ɓëranjëm kë ŝotërand në endeɓi; ang ɓër ỹoweỹ ami cot ex na fo, xarak ɓeỹ ɗek
xwën këmi.
11 Wën oɗawo odeɓi od gër Koreŋët ok, ɓiyi ɗal in bamun felënd kwëlay, gë ow̃ëkw
oreɓi oŋ ɗek këɓo ɓalënd endewën eŋ.
12 Wën an cënd ex na gër ow̃ëkw oreɓi, ɓarikan aŋana and ñan kënëɓo aŋ ɓaŝëtak.
Ɓiyi cëŋ, ax gi ex na tëkër këɓo ɓalënd endewën eŋ.
13 Ata ang oɓaŝ oram fo këmun felërand. Wën ɓëte ɓalindëleŋun endeɓi eŋ gë
ow̃ëkw orewën oŋ!

End ɓanëkëra eŋ

14 Këren ɗëkërënd na gë ɓër ax gi ex na okërecеŋ ɓën në ɓamara ɓand ax ñap ex
na. Enimin, aɓar nde këni ɓarënd end ŝenene eŋ do gë eñëŋënax eŋ? Anëkëra nde
hik na mërëxand ir angoɓen do gë ecamëɗan?
15 Angwëlëra nde hik na mërëxand ir Kërisët do gë Beliyal? Acetëra nde hik na
mërëxand ir arëw̃ak end Kaxanu an do gë ar ax ma ex na an?
16 Eter nde hik na mërëxand ir Aciw̃ and Kaxanu do gë olaŝ oŋ? Enimin, ɓiyi ga
hi këne wa Aciw̃ and Kaxanu aŋ, mëŋ ar kë yëlënd aniyan an, ang re ko Kaxanu gër
Oñëgw Omënëk ak:
«Alëg këme lëg, do aliya këme liya mërëxand ireɓën;
Kaxanu ireɓën këme hi, do ɓën eni gi ɓulunda iram.»
17 Ɓëte:
«Canin ɓamara ɓandeɓën ɓaŋ, do capayayin;
këren ɗëkënd na eɓuyaraxik in, do wëno aw̃ëlaya këmun w̃ëlaya re ko Axwën an.
18 Ata me gi Sorix irewën,
do wën en gi ɓosëñiw̃ën do gë ɓoɓiw̃ën ɓoram,
re ko Axwën ar xorëk ɓeỹ ɗek an✡.»

7

1 Wën ɓër ke ɓalënd mbaŋ ɓëjo, gayikako ɓendako rako ɓeya këɓo Kaxanu,
mënënëne ɓeman ɓeŋ do gë onden oŋ, eɓuyaraxik kërex gi na. Teɓëne ow̃ënëk
ol ex paỹaya gër anjiỹ and Kaxanu.

End onënga or Pol eŋ

2 Ɓalindëleŋun endeɓi eŋ gë ow̃ëkw orewën! Ɓiyi cëŋ ala amo menan ex na, ala
amo ɗëxëlëx ex na, ala amo yamba ex na.
3 Ax gi ex na mun kiti këme rexënënd eŋo, gayikwa anëka fel bamun: «Ang këɓo
ɓalënd endewën gër ow̃ëkw oreɓi ak din kë ɓayi: këmi liyand nde, ba ŝës këmi nde.»
4 Ekwëta ed xwëta këmun el, mbaŋ rafëk. Mbaŋ ke nënganënd endewën eŋ, mo
kemën dëŋ ke xemënënd, ado ɗek hi këme onënga ol mërëxand ir oyot od hi këɓo
ok.
5 Enimin, elod ga ñat këmi gër ebar ed Masedëwan, ami cot ex na gë tëkër ak
eteyëta el. Mocënd ŝënd bami gand ed ex yo gë emereli ed banëɓo w̃erelind ɓër fac
el, do gë anjiỹ and gër ow̃ëkw oreɓi aŋ.
6 Ɓarikan Kaxanu, mëŋ ar këɓi xemënënd ɓër kë ɓanand an, axemën xemën këɓo
and ñatëgu ko Tit aŋ.
7 Ado ax gi ex na ga ñatëgu ko Tit fo xemën këɓo. Ɓarikan gë ekemën ed xemënëgu
këno wën el, xemënati këɓo. Asëfëtanati sëfëtanati këɓo ang këŋun ɓalënd endeɓi

✡ **6:18 6.18** Esekiyel 37.27

ak, ang sesëra kën në endeɓi ak, do ang kën ɓalëkënalind endam ak. Ata wëno ɗek eme onënga ol.

8 Angëmëne në end kayëta iŝëxe ir ỹëgwënëli këmun in ŝaminara ban, axe cena ex na. Eyo, anang nang këme mëne në end kayëta ijo aŝamina ŝamina ban amëd. Ɓamat aŝena ŝena ke,
9 ɓarikan gërëgako, anëngandëra ke nëngandërand. Axe nëngandërand na ɗe në end ga ŝamina ban, ɓarikan gayik ecamina elo anëngwët nëngwëtëk owẽkw orewën oŋ. Ecamina elo end ɦan ko Kaxanu eŋ rik. Ɓiyi cëŋ, eñëŋënax gematak amun denan ex na.
10 Enimin, ecamina ed në end Kaxanu el, anëngwët kë nëngwëtënd ɗek ola el. Awẽla kë wẽland gër apexa, do ala aŋo cenand na. Ɓarikan, ecamina ed në end ɓend gër ngwën ro el, anemin kë neminënd.
11 Awa watin ngwa gërëgako er ŝot kën gë ecamina ed në end Kaxanu in: oɓal osëm! Ado nëmëc na, ayaka yaka kën, axoỹ xoỹ kën, ayëdara yëdara kën, aɓal këŋun ɓalënd endeɓi eŋ, ayakëraxi këŋun yakëraxind endeɓi eŋ, awa wa kën mëne ŝenene dëŋ rexëra këmun! Ado aŝanaya ŝanayak mëne awẽn wẽn kën gër endey eŋo.
12 Awa angëmëne aỹëgwënëli ỹëgwënëli këmun, ax gi ex na mo dexëra ar wẽndërak an, ba ar wẽnan këno an. Ɓarikan en wataxën gë ɓangës ɓandewën ɓaŋ dëŋ oɓal osëm or këŋun ɓalënd endeɓi eŋ, gër lëngw ir Kaxanu.
13 Mëŋ ex, ɓiyi mbaŋ xemën këɓo endey eŋo.

Ata mbaŋ funara këɓo ga wat këmi ɓëte ang nëngandëra këŋo Tit endewën ak, onden ondexëm funara këŋo endewën eŋ.
14 Angëmëne wën aŝëkw bamun ŝëkwënd ogës od Tit, axe cëfënan ex na. Ɓarikan ang bamun felënd din ɗal ak, mondako fo ŝanayak mëne ecëkw ed bamun ŝëkwënd ogës odexëm el, ɗal dëŋ ex.
15 Ata Tit nëmëc këŋo ɓalënd endewën eŋ, ga ko xwitand ang bano ɓaxëtënënd ak. Gayikwa axwëtaya xwëtaya bano, ang bano fëɓënd do ban rëgënd endexëm ak.
16 Wëno cëŋ, anëngandëra ke nëngandërand ga xor këme mun kwëta gër end ex yo.

8

End amarënen eŋ

1 Ɓëmaỹe, anangën këmun nangënënd mondake ŝanayak oyekax or Kaxanu ol gër Ɓamara ɓand okërecеŋ ɓand gër ebar ed Masedëwan.
2 Ado ga ŝëmura baɓi në end oyot otëm, ɗek exëni onënga ol, gayikako gër oxaỹën osëm oreɓën olo dëŋ wẽasin kënëɓo mëne ɓën ani kwëj ex na.
3 Wëno kë reyand osede olo mëne, gë oxor oreɓën ol, ado nëmëc oxor oreɓën ol, do ga ỹandi këɓi, ɓarëra këni oyël oreɓën ol.
4 Ɓiyi monëỹali kënëɓo nëỹalind mi ma mi kemëna, eni gi ŝëf gër andiyen and amarënen and edëca ed ɓëwẽnëk aŋo.
5 Ata nëmëc ang bami yarënd ak ɓar këni. Gayikwa pere yëlaya këni ɓën dëŋ gër Axwën, ɗamana yëlayaxën këni gër otaxan odeɓi, ang ỹandi baŋo Kaxanu ak.
6 Mëŋ ex, ɓiyi axara xara këmo Tit exo ɓakali gër ndewën exo ŋata andiyen and oyekax or amarënen and oyël orewën aŋ, ang ỹana baxo ak.
7 Ang ŝotëra kën mbaŋ er ex yo: ekwëta el, gë eyeyan el, onangëran ol, gë oɓal osëm or er ex yo, ɓëte aŋana and ɦan këmun aŋ, awa canayalex oŝotëra osëm orewën ol, gër andiyen and oyekax aŋo.

8 Do er këme rend ijo, ax gi ex na ɗe apela, atëy wa këmun rind paɓ gë oɓal osëm
or këŋun ɓalënd end ɓëŝëxe ɓër ex gër amarënen aŋo ol, me nangaxën ba aŋana
andewën aŋ and ɗal dëŋ ex.
9 Gayikwa anang nang kën oyekax or Yesu Kërisët, Axwën areɓi ol: mëŋ ar ŝotërak
an, yow baxo hi ko axaỹënaxik në endewën na, en gixën wën, paɓ gë oxaỹën orexëm
ol, ɓër ŝotërak.
10 Aŋo cëŋ, er këme rend in apela ex, gër endey eŋo: ofëcak orewën ex, wën ɓër,
elod nuwuba, hi kën ɓëỹanar gër amarënen aŋo, do wën ex ɓëỹanar ɓër rik ɓën.
11 Awa gërëgako, ŋatayin eɓar ed amarënen aŋo el, ex gixën er kën rind ijo gwër
fo gë oñandi od en di ok.
12 And këŋo ỹandi enim ala exo yël aŋ, Kaxanu axana ko xanand oyël ol ga nëkon
nëkon ko er ŝot ko ala ajo in, ɓari ax gi ex na paɓ gë er ɓayik axo cot ex na in.
13 Gayikwa gër amarënen aŋo, en tëf acariya and cey gë cey ex, ax gi ex na en
ɗëxëlëxaya enëɓi dëcaxën ɓëŝëxen.
14 Gër endey eŋo, oŝotëra orewën or gërëgako ol këɓi rëcand eni cot er ŝan këni
in, eŋun dëcaxën ɓëte oŝëtëra oreɓën ol, en cot er ŝan kën in, ex gixën mondako
acetëra and cey gë cey.
15 Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok:
«Ar ŝotëra bax mbaŋ an, ỹoweỹ ax kuri bana,
do ar ŝot bax tëkër fo an, ỹoweỹ axo can bana✡.»

End Tit do gë ɓër enga endexëm eŋ

16 Cëkwanëŋone Kaxanu, mëŋ ar rik gër emëkw ed Tit oɓal osëm or këŋo ɓalënd
endewën ol, ang këɓo ɓalënd ɓiyi ak.
17 Gayikwa gë onënga fo w̃a ko ekemën ed xemënëli këmo, exo ɓakaxënëli in, ado
gë andexëm aŋo dëŋ sana ko exo yeli gër ndewën.
18 Asëfërëli këni sëfërëlind gë imaỹe ind këno ŝëkwërand gër Ɓamara ɗek, në end
andiyen and ko rind gër epemëra ed Atëfëtan iŋ.
19 Adofa, ɓër gër Ɓamara ɓën sana këŋo mi tëfërëli gë mëŋ gër emëla ed amarënen
aŋo. Emëla ed amarënen and oyekax aŋo el, seɓënan kënëɓo gër andiyen andeɓi, ex
canayaxën enjaran end Axwën eŋ, do ex gixën osede or mëne ɓiyi and ỹandi baɓo
dëŋ ex.
20 Në end amarënen atëm and seɓënan kënëɓo aŋo, aɓo ñandi ex na enëɓo dexëra
gër andiyen andeɓi.
21 Gayikwa ɓiyi ŝenene fo ỹandi këɓo mi mëlayand er yek in ogës od ɓela, xarak
ax gi ex na ogës od Axwën fo.
22 Anëka këmo lawënelilind imaỹe indeɓi iŋ, eni tëfërëli gë Tit do gë ɓër enga
endexëm ɓën. Ɓiyi axwëta xwëta këmo asoŝan ajo. Aw̃asin w̃asin këɓo ɓakëlëbëd
ɓandanjëm mëne aỹandi ỹandi këŋo eŋun dëca. Moñandi ỹandi këŋo edëca edewën
el gayik mbaŋ xwëta këŋun.
23 Do end Tit eŋ, ar enga emat gë wëno hi ko. Do në edi exo gër ndewën andiyen and
ebax mun din aŋ. Awa ɓëmaỹe ɓënd sëfërëli këni ɓëŋ cëŋ, oparëxanda od Ɓamara,
do enjaran end Kërisët exëni.
24 Awa kacayinëɓi ŝenene, watëlexëni aŋana andewën aŋ ɓër gër Ɓamara ɓën.
Nangëlexëni mëne ɗal bami rafënand endewën eŋ gër lëngw ireɓën.

9

End edëcara ed ɓëmaỹe eŋ

✡ **8:15 8.15** Andocane 16.18

1 End andiyen and edëcara ed ɓëw̃ënëk ɓër gër Yerusalem eŋ, ine ngwa këmun ỹëgwënaxënëli?
2 Anang nang këme ang ỹandi baŋun en di ak, do wëno gë eŋo këme rafënand endewën eŋ gër ɓëmaỹe ɓënd gër ebar ed Masedëwan. Ga re këme: «Ɓëmaỹe ɓënd gër ebar ed Akayi ɓëŋ, elod nuwuba hi këni ɓëw̃elëk gër amarënen and oyël olo.» Do wën ang ỹandi baŋun en di ak, ɓëranjëm ỹandi këɓi enun tëfëteli.
3 Awa anëka këmëni law̃ënëlind ɓëmaỹe ɓëŋ, tëkëlexëni mëne edafënali ed rafënarali këmun el, ɗal dëŋ ex, aɓo yepeli na. Ata tëkëlenun ɗe ɓëw̃elëk ang reyati këme ak.
4 Kërene ɗaŋëtali na wa ɓëmaỹe ɓënd gër ebar ed Masedëwan ɓëŋ, do enun tëk an gi ex na ɓëw̃elëk. Kërex nëngwëta na end ex ekwëta edeɓi el oŝëfën oreɓi, me dedo wa oŝëfën orewën.
5 Awa wëno er yëlara këme mëne aỹap ỹapëk mëni kemënëli ɓëmaỹe ɓëŋ eni ɗëngwali gër ndewën, eni ɓaraxën enjekax end ɓeya kën ari kën ri eŋ. Enjekax eŋo, gilex end w̃elëk ang enjekax fo. Kërex gi ex na end nëỹali kënun në end oxwëj orewën fo.
6 Enimin, ar kë neɗënd tëkër fo an, tëkër fo ko xanand. Ɓarikan ar kë neɗënd mbaŋ an, mbaŋ ko xanand.
7 Ala kala yëlëlexo ang faỹ ko gër emëkw edexëm ak, gë ecamina këm, gë enëỹali këm. Gayikwa: «Kaxanu aⱨan këŋo ⱨanënd ar kë yëlënd gë onënga an✡.»
8 Do Kaxanu aŝot ŝot ko panga ind eŋun yëlëra mbaŋ ɓenjekax ɓend ex yo, en cotëraxën din, nand ex yo, ɗek er ỹapëk en ɗiyaxënënd in. Ɓëte aŝot kën ỹana en cotënd mbaŋ er kën ỹana en dixënënd enjekax ed ex yo,
9 ang rek Oñëgw Omënëk ak:
«Mbaŋ këɓi yëlërand ɓëxaỹënaxik ɓën,
or ŝenene orexëm ol din kë nëkand✡.»
10 Xarak, Kaxanu mëŋ ar këŋo yëlënd eneɗa aneɗ an, mëŋ ar këŋo yëlënd eyamb yamb an, ayël këŋun yël eneɗa aŋ. Eneɗa eŋo aŝënan ko ŝënan, do arafën ko rafën er kë rëw̃ or ŝenene orewën in.
11 Ata mondako kën ŝotëra er ex yo, do axor kën xor en ɓayi ɓër nëngak. Ata ɓela ɓëranjëm këŋo ŝëkwa Kaxanu në end ɓeɓër kënëɓo fëxwënënd mëni yëlërax eŋ.
12 Gayikwa andiyen and amarënen aŋo aŋ aɓaŝ ɓaŝëk ecëkwa ed këno ŝëkwand Kaxanu el, ax gi ex na edëcara ed ɓëw̃ënëk eni cotaxën er ŝan këni fo el.
13 Gayikako andiyen and amarënen aŋo mbaŋ xëɓënëk, ɓëw̃ënëk ɓën aŝëkw këno ŝëkw Kaxanu ga këni watënd mëne wën poyoma w̃a kën Atëfëtan and Kërisët aŋ. Ɓëte aŝëkw këno ŝëkw në end onënga orewën or ŝanayak gër edëca edeɓën do gër ed ɓela ɗek.
14 Ata ɓën ga ⱨan kënun mbaŋ kënun ŝalenënd, në end oyekax osëm or ŝënan ko Kaxanu paɓ gë wën.
15 Cëkwënëŋone Kaxanu mëŋ ar rin këɓo oyël oxëɓënaxik an!

10

End eyaka ed Pol eŋ

1 Wëno Pol, axara xara këmun gë onden onjekax oŋ do gë onënga or Kërisët ol. Wëno ga kën rend wa mëne ayëda këmun yëdand and këne faɓëre aŋ. Ɓarikan and këmun ⱨawëta aŋ, ayëxw këme yëxwënd mun dexëra mbaŋ.
2 Axara xara këmun, and këme yeli aŋ, kërene nëỹali na fa mun masin mëne ame yëdand na mun dexëra. Ado anëka këme fënalind mëni dexëra ɓërëmar ga këni rend mëne ɓiyi ang këmi liyand ak, oñandi od eman ex.

✡ **9:7 9.7** Acariyakinëm 15.10 ✡ **9:9 9.9** Calemoñëw̃ 112.9

3 Enimin, angëmëne ɓiyi ang këmi liyand ak, oñandi od ɓeman ɓendeɓi ex, ɓari
ami merënd na ang këŋo ỹandind ɓeman ɓendeɓi ak.
4 Gayikwa oỹënga or ŝot këmi do këmi wẽraxënënd oŋ, ax gi ex na or gër ngwën ro.
Ɓarikan axor xorëk, gë Kaxanu, eñam ed ɓaciw̃ ɓakemax el. Ayepën këmi yepënënd
ɓanjëlan ɓatëmbak ɓaŋ.
5 Ayepën këmi yepënënd ɗek ɓeɓër këni fëɓënd ɓën, xarak ɓeɓër xucarëk gë
enang ed Kaxanu ex. Do anjëlan and ex yo këmi ɓonënd, ex maxënënd end Kërisët
eŋ.
6 Ɓëte ɓëw̃elëk hi këmi monëp ar kë w̃ëŝind yo, and kë faỹaya ema ed w̃a kën aŋ.
7 Kamanindën aye ɓeỹ ɓën! Angëmëne ala exo yëland ar gër Kërisët hi ko,
nangëlexo ɓëte eŋo: angëmëne ar Kërisët hi ko, ɓiyi ɓëte ɓër Kërisët hi këmi!
8 Ado ex gido arafëna këme rafënand tëkër gë or gapak or yël këɓo Axwën mun
kemënaxënënd do mun wërëŝëtëraxënënd ol, axe cëfënan dona.
9 Axe ñandi ex na mun yëɓun gë okayëta od këmun ỹëgwënëlind ok.
10 Gayikwa are këne rend: «Gër okayëta odexëm, mbaŋ xeỹ ko do mbaŋ xem ko.
Ɓarikan, and ko yow do ene paɓëre aŋ, exo gi yemur-yemur, do eyeyan edexëm el
ex gi eɗëŝëgënaxik.»
11 Awa ar kë yeyanënd mondako an, nangëlexo mëne yomb ir këmi ŝotënd and
këmun ỹëgwënëlind okayëta aŋ, ado ɓayik ane gind ex na në ereɓat, gë yomb ijo fo
këmi hi gër ɓandixa ɓandeɓi, and këmi yeli gër ndewën aŋ.
12 Ɓiyi ami yëxw na mëni tëfëteli, ba mi ketënali ola oreɓi ol, gë or ɓër kë
ŝëkwayand gë andeɓën ol. Awa ɓëfënirëx exëni ga këni ŝëkwayand ako gë andeɓën.
Ata ga këni xetënaliyand do këni w̃atinaliyand gë andeɓën aŋ, hixën këni ɓëfënirëx.
13 Ɓiyi cëŋ, aɓo ñandi ex na mi dafënand nëmëc ang ỹapëk ak. Ɓarikan, axetënali
këmi xetënali er hi këmi in gë edëca ed rëca këɓo Kaxanu këmi xemënaxënënd gër
andiyen and seɓënan këɓo xali ñatelili këɓo gër ndewën.
14 Ɓiyi gër ed sël këmi ami daɗand na, nangëde ami ŋatëli ex na gër ndewën.
Gayikwa xali gër ndewën ñateli këmi gë Atëfëtan and Kërisët aŋ.
15 Ata ami dafënalind na ɗe ɓandiyen ɓand ɓela ɓëŝëxe ɓaŋ, nangëde ɓiyi dëŋ
rik. Ɓarikan, ga kën xemënd ako gër ekwëta, ayar këmi yarënd mëni ŋatën ɓela
ɓëranjëm, jey gër ed lëg kën fën. Aɓo ñandi ex na mi daɗa gër ed fel këɓo Kaxanu
mi tël.
16 Angëmëne mondako ex, ɓiyi ata këmi xor mi pemëra Atëfëtan aŋ gër owar oŝëxe,
gër ed ɓayik elod ala ax pemëra ex na pere. Aɓo ñandi ex na mi diyeni gër ed riyeni
këni anëka ɓëŝëxen do mi dafënalind er ri këni in.
17 Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok:
«Ar ỹandi këŋo exo dafënand an
dafënayindëlexo gër Axwën✡!»
18 Gayikwa Axwën an, ar law̃ënëgu këŋo an këŋo ŝëkwënd, ax gi ex na ar kë ŝanayand
gë andexëm an.

11

End ofarëxanda or Pol eŋ

1 E kido wën axor xor ban en ɓuŋa tëkër oŝenëk oram ol… ɓarikan aɓuŋan dëŋ
ɓuŋan këne!
2 Gayikwa wëno ga ke ɓalënd mbaŋ endewën eŋ ke yakëraxixënënd gë oyakëraxi
or Kaxanu ol. Gër Kërisët w̃ëla këmun ang endënaw̃ emeja fo, emënëk, en ñamaxën
gë mëŋ gaɓat.

✡ **10:17 10.17** Yeremi 9.23

3 Yama andën aŋ, gë osit orexëm ol ga yifa baŋo nde wa Xawa. Awa wëno ayëda këme yëdand ba mondako fo wẽnak onden ondewën oŋ, seɓaxën kën owẽnëk or në end Kërisët ol.
4 Eninim, wën ata këno wẽlaya ala aỹanar ar yelik do exo pemërand end Yesu ir fitarëk gë ir nangën këmun in, ba exo gi gë angoc and fitarëk gë and hik gë wën aŋ, ba eno wëleli «Atëfëtan» and fitarëk gë and sëfëtan këmun aŋ.
5 Xarak, anang nang këme mëne oparëxanda otëm oko, ỹoweỹ ane kuca ex na!
6 Angëmëne gër enënga ed etëỹ fo, wëno ỹoweỹ ame gi ex na, ɓari ax gi ex na mondako fo gër onangëran. Ga wẽasin këmun wa kerët eŋo gër er ex yo do nand ex yo.
7 Ga nangën këmun ako Atëfëtan and Kaxanu aŋ gë acosa këm, do ga ɓana këme en gixën ɓër gapak, awẽndëra nde wẽndëra këme?
8 Ɓela ɓër gër Ɓamara ɓacëxe bamëni lëxëlëxënd gayik ɓën baxe yëlënd acosa, me diyenixën gër ndewën.
9 Do and bame ŝan ỹeỹ gër ndewën aŋ, ala gaɓatak abamo sëkwëran na. Gayikwa ɓëmaỹe ɓënd gër ebar ed Masedëwan ɓëŋ, baxe wëlandëranëgund er bame ŝanënd in. Nand ex yo, axe ñandi bana mun tëkwëran, do mondako këme ɓayi.
10 Gë ɗal ir Kërisët ir ex gër ola oram in, ala axe cëɓan na er këme rafënaxënënd ijo gër owar or Akayi.
11 Në end inecëŋ? Gayik amun ŋan ex na nde? Kaxanu anang nang ko!
12 Ang riyeni këme gër ndewën cosërëxe ak, mondako fo këme riyeni ɓëte, me dëxëtaxën akaya and ɓër këɓi ỹandind eni dafënand mëne gwër fo hi këmi aŋ.
13 Ɓela ɓëjo oparëxanda onëgwëŝ exëni, gë osit këni riyenind. Anëngwëtara fo nëngwëtara këni oparëxanda od Kërisët.
14 Do eŋo ax caraxi ex na, gayikwa Sindan mëŋ dëŋ anëngwëtara ko nëngwëtarand meleka ir angoɓen.
15 Awa ax caraxi ex na angëmëne ɓër këŋo riyeninënd ɓën, anëngwëtara këni nëngwëtarand ɓëriyenin ɓër or ŝenene. Axana këni xana gër eŋata er ỹapëk eni kana në end ɓandixa ɓandeɓën in.

End oyot od Pol eŋ

16 Ga këme rend wa gaŝëxe mëne ala kërexe kwët na aŝenëk. Me dedo, ɓuŋayin endam eŋ ang end aŝenëk fo, me koraxënënd wëno ɓëte me dafënand tëkër.
17 Er këme rend ijo, ax gi ex na ɗe end fel ke Axwën, ɓarikan ang aŝenëk fo këme yeyanënd, arafëna këme rafënand.
18 Gayikako ɓëranjëm kë rafënarand ado ga hi këni ɓela fo, wëno ɓëte arafënara këme rafënara.
19 Wën ɓërenik ɓën awẽa wẽa kën enëɓi ɓuŋan ɓëŝenëk ɓën.
20 Enimin, aɓuŋa kën ɓuŋand enun bëñand, enun yamband, enun ɗëxëlëxënd, enun dixërand gë ndafënan, enun këmënd gër odëxas!
21 Ga re këme oŝëfën ex eŋo: er hixënan ke mëne ola ositarak wẽasin këmun.

Ɓarikan, me yeyan ngwa ang aŝenëk fo: er këni yëxw yo ɓela ɓëjo, wëno ɓëte ayëxw yëxw këme!
22 Ɓëŝëwif nde exëni? Wëno ɓëte Aŝëwif hi këme. Ɓëyisërayel nde exëni? Wëno ɓëte Ayisërayel hi këme. Ɓërandëẽwëra and Abëraxam nde exëni? Wëno ɓëte arandëẽwëra and Abëraxam hi këme.
23 Ɓëriyenin ɓër Kërisët nde exëni? Me yeyan ngwa ang aŝenëk fo, wëno hik nëmëc. Ɓandiyen ɓañëkaxik ɓaŋ, wëno rik nëmëc; gër epëra, wëno hik nëmëc; gër xëme, wëno xëm këne nëmëc. Laŋ fecera ke ecës el:
24 ɓakëlëbëd ɓanjo xëm këne Ɓëŝëwif ɓën ɓakëmen ofëxw osas gë ɓanjongëɓanax.

25 Ɓakëlëbëd ɓatas fëmëra këne gë xwëlekwële; amat fëtëra këne gë oxaỹ;
ɓakëlëbëd ɓatas yëla këme me cës polo gër angwëngw and sëŵayak kuluŋ aŋ; amat
hi bame ciŝ wec polo gër angwëngw.
26 Laŋ baxe fecerand ecës el gër oɗamana od gë osapar, gër ɓeñigënaxik ɓend
gër oyeɓ; gër ɓeñigënaxik ɓend ɓërek ɓëxeỹax; gër ɓeñigënaxik ɓend Ɓëŝëwif;
gër ɓeñigënaxik ɓend ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif; gër ɓeñigënaxik ɓend gër ɓangol;
gër ɓeñigënaxik ɓend gër ladawe; gër ɓeñigënaxik ɓend gër angwëngw; gër
ɓeñigënaxik ɓend mërëxand ir ɓër ax gi ex na enim okërecеŋ.
27 Laŋ gër andiyen do gër toro; laŋ daŝërëxe, laŋ gë enjo eŋ do ceɓërëxe men; laŋ
gër etiŵi; laŋ gër ayem; laŋ tëɓ gë eman eŋ.
28 Do ame yeyan ex na end ke ɓalënd nëmëc eŋ: ang ke ŝëmund key yo key gër
ɓanjëlan ɓandam në end Ɓamara ɗek.
29 Noỹo sitarak, xarak wëno ɓëte ame cot ex na ɓanjëlan ɓatitarak? Noỹo këno
lënanënd eñëŋënax eŋ, xarak wëno axe corënd na eŋo gër emëkw?
30 Angëmëne arafëna këme rafëna, në end ositara oram këme rafëna.
31 Ata Kaxanu, Sëm ir Axwën Yesu, mëŋ ar këno ŝëkwënd din an, anang nang ko
mëne ame nëgwëŝënd na.
32 And hi bame gër Damas aŋ, goferëner ir emun Aretas in, axwët xwët baɓi
ɓënëkona ŝit gër angol exe tëraxën.
33 Ɓarikan ga ŝon këne polo në akange, nëcët këne në fonetër ir ameŋ and xecexën
këni angol aŋ. Mondako ŝana këmo.

12

End oɗakeli od Pol eŋ

1 Awa afo me dafëna ngwa…, ɗal ex, ofëcak ax gi ex na. Ɓarikan asëfët këme sëfët
end oɗakeli od wat këme eŋ, do gë ɓeɓër nangën ke Axwën ɓën.
2 Wëno kërecеŋ nang këmo na, doro anëka sëkëk ɓëniy epëxw gë ɓënax. Gë eman
endexëm ak nde ɓayi baxo? Ba axo gi bana gë eman endexëm ak? Ame nang ex na.
Kaxanu mëŋ, anang nang ko. Ata ala ajo watayax ko yaŋ gër arayen.
3 Do anang nang këme mëne ala ajo, hi baxo gë eman endexëm ak nde, ba gë eman
endexëm këm nde? Kaxanu mëŋ, anang nang ko.
4 Ala ajo awataya watayax baxo gër arayen do wëlëgu ko ɓend ala ax kor na exo
tëfët, ɓend ax ñap ex na ala exo yeyandërand.
5 Wëno arafëna këme rafëna end ala ajo eŋ, ɓari endam eŋ dëŋ, ame dafëna na,
ang ax gi ex na end ositara oram eŋ.
6 Kido aỹandi ỹandi baxe me dafënara, ame gi dona aŝenëk, gayikwa ɗal in dome
reyand. Ɓarikan, aŝësinali këme ŝësinali eŋo, këdi ko yëla ala mëne wëno nëmëc
ɓend ke watelind do ke wëlelind ɓeŋ hi këme, në end oxëɓën or ɓend nangën ke
Axwën ɓeŋo.
7 Ɓëte këdi ke xureli ndafënan iŋ, oŝëxwëra or ke narënënd hik gër eman. Meleka
ir Sindan ke xëmënd këdi ke xureli ndafënan iŋ.
8 Ɓakëlëbëd ɓatas, xara këmo Axwën an exe dëxëtën oŝëxwëra olo.
9 Ɓarikan mëŋ er yaka ke: «Oyekax oram ol gwac exi, gayikwa panga indam iŋ
nëmëc kë ŝanayand gër ositara orey.»
Awa wëno nëmëc këme ỹana me dafënand gër ositara oram, ex dongoxën panga
ind Këriset iŋ gër ola oram.
10 Anëngan ke nënganënd ɓëte gër ositara oram, gër ocir od këne ŝirërand, gër
ocëmu, gër edixëra ed këne rixërand, gër oyot, në end Këriset. Enimin, and këme
sitara aŋ, këme ŝotënd ojaŵ ok.

End odendëran od Pol eŋ

11 Ang aŝenëk fo këme yeyandërand, wën nëỹali ke ɗe me di mondako. Enimin,
wën ga hi dox wa ɓër ke yakanënd ɓën. Ɓër xwët kënëɓi oparëxanda otëm ɓëjo,
ỹoweỹ ane kuca ex na, ado ɓayik ỹoweỹ ame gi ex na.
12 Ɓeɓër kën nangaxën mëne parëxanda hi këme ɓën, aŝanaya ŝanayak gër
ndewën, gë eɓuŋa ed ɓuŋa këme gër toro el, gë ɓananganëme ɓaŋ, gë ɓecarax ɓeŋ,
do gë ɓërëcaxik ɓend bame rind ɓeŋ.
13 Enjekax end feye rin këmëni Ɓamara ɓacëxe ɓaŋ do seɓ këmun wën? Ba gayik
gaɓatak amo tëkwëran bana eɗëɓa edam el gër ndewën nde? Awa teɓanine ngwa
osëmbak olo!
14 Watin mëne awẽlëk hi këme mun nëngali atasën. Do ɓëte ala amo tëkwëran
na eɗëɓa edam el. Gayikwa wën këmun ŝaland, ax gi ex na er ŝot kën in. Enimin,
ɓëxarëk ɓën wa ỹapëk enëɓi kwëtënënd ɓeỹ ɓën oɓaŝ ol, ɓari ax gi ex na oɓaŝ ol.
15 Wëno cëŋ, gë emëkw el ɗek këmun yëlëra er ŝot këme in, do wëno dëŋ ayëlaya
këme yëlaya në endewën. Angëmëne nëmëc ñan këmun, do wën tëkër fo nde këne
ñan?
16 Ɗal ex! Wëno dëŋ amun tëkwëran bana. Ɓarikan ang ala awërax fo, asitinaxën
bamun sitinaxënënd!
17 Ayambara nde yambara këmun paɓ gë ɓër bamëni lawẽnëlind ɓën?
18 Afelëli felëli këmo Tit exo kemëna exo yeli gër ndewën, do eni tëfërëli mëŋ gë
imaỹe iŋ. Tit ayambara nde yambaraw këŋun? Ax gi ex na nde wëno gë mëŋ, ola
oɓat do onden omat ŝot këmi?
19 Ɓamat elod anëka fo kën yëland mëne ɓiyi ayakanaya këmi yakanayand gër
lëngw irewën. Gër lëngw ir Kaxanu, do ga ɓar këmi gë Kërisët këmi, yeyanaxënënd
mondako. Do ɗek ɓeŋo, wën këmun rinënd, wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ
ɓëŋo, en kemaxën gër ekwëta.
20 Gayikwa ayëda këme yëdand ba amun tëk na ang ỹandi ke ak, and këme ñatëli
aŋ. Do wën ɓëte ane tëk na ang ỹandi këŋun ak. Ayëda këme yëdand ba asëkeli
këmun sëkeli ɓongeỹër, gë oyakëraxi, gë ecusër, gë eɓal ed wayët end gaf irexëm fo
el, gë odenar, gë oxapëndër, gë ndafënan, do gë ɓend ŝoɗe-ŝoɗe.
21 Ayëda këme yëdand and këme ñatëli aŋ, Kaxanu, mëŋ ar yata ke aŋ, ba aŝëfënin
ke ŝëfënin në endewën, do me tesëra në end ɓëranjëm ɓër kë wẽndërand, ang bani
wẽndërand gër ỹanar ak. Ɓëjo ani nëngwët ex na ola oreɓën ol xali eni teɓ ɗek
ɓeɓër bani rind ɓëjo: oɓuyaraxik ol, asëk alakirand fo in, do gë eñac end ex yo.

13

Ɓapela ɓapelatar ɓaŋ

1 Atasën an këmun nëngali. Do ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Endey end ex mokiti
yo, gil ex er reya këni otede oki ba otas✡.»
2 And nëngali bamun akinëm aŋ, afel fel bamun eŋo. Do doro and ane ɓayi exe na
në ereɓat aŋ, gana-gana fo këmëni rend ɓër wẽndërak elod anëka fo ɓën, do gë ɓër
kë wẽndërand gërëgako ɓën: angëmëne anëngali nëngali këmun, ala amo kwëɗa
na ɗe.
3 Gayikako aŝala kën ŝaland en nang mëne ayeyan dëŋ ko yeyanënd Kërisët gë
etëỹ edam el, awat kën wat. Mëŋ cëŋ, afanga fanga ko ɗe paɓ gë wën, axo gi ex na
ar gë ojawẽ këm.
4 Gayikwa afika fika bano ang ar gë ojawẽ këm fo. Ɓarikan, aliya ko liyand gë panga
ind Kaxanu iŋ gë mëŋ. Ɓiyi ɓëte ojawẽ këm hi këmi, ga ɓar këmi, gë mëŋ këmi liyand
në endewën na gë panga ind Kaxanu iŋ.

✡ **13:1 13.1** Acariyakinëm 19.15

5 Tëyiyin tan en kaman wën dëŋ ola orewën ol, en nangaxën ba gë ekwëta el kën liyand. Kamanin wën dëŋ ola orewën ol. An nang ex na nde mëne Yesu Kërisët gër ola orewën hi ko? Ɓamat er ban ŝaland en tëk gër ola orewën in, an tëk ex na.
6 Barikan, wëno er këme yarënd in, en wat mëne gër ola orewën hi ko, en maxën mëne ɓiyi ami ɗif ex na andiyen andeɓi aŋ.
7 Ɓiyi ayar këmi yarënd Kaxanu, këren mendëra na. Er ỹandi këɓo in, ax gi ex na ex canaya ang xamën këmi andiyen andeɓi ak. Ɓarikan, mun watënd wën ga kën rind ɓenjekax ɓeŋ, ado ga hik nangëde alif lif këmi andiyen andeɓi aŋ fo.
8 Gayikwa ɓiyi ami ŋëpënd na ɗal in, ɓarikan din ɗal in këmi sanand.
9 Ɓiyi anëngandëra këɓo nëngandërand and këmi hi gë ojaw̃ këm aŋ, xarak amëd aŋo, wën mbaŋ ŝot kën ojaw̃ ok. Er këmi yarënd endewën in, en gi ɓër faỹayak.
10 Mëŋ ex, ado ɓayik ane gi exe na në ereɓat, eŋo këmun ỹëgwënëlind ga xey ke and këme yeli aŋ me keỹënara gë or gapak or yël ke Axwën ol, me kemënaxënënd ɓeỹ ɓën, ax gi ex na me ñamaxënënd.
11 Ɓëmaỹe, end këme xor me de me ŋataxën eŋ ex, nëngandërayindëleŋun, calayindën en gi ɓër faỹayak, kemëndërindën gër ekwëta, wëlërindën, ɗiyayindën gër aketëxeta, do Kaxanu, mëŋ ar gë aŋana do gë oɓetak an mërëxand irewën ko hi.
12 Cëmarindën andewën rewën aŋ gë emegar emënëk. Aŝëma kënun ŝëmand ɗek ɓëw̃ënëk ɓën.
13 Oyekax or Yesu Kërisët, Axwën areɓi ol, gë aŋana and Kaxanu aŋ, do gë anëkëra and Angoc Amënëk aŋ, gilex gë wën ɗek!

Kayëta ir Ɓëgalat in
Lilaya in

Akayëta and Ɓëgalat aŋo, Pol ỹëgwën baɓi ɓër gër ɓamara ɓand Yesu Kërisët ɓand gër ebar ed Galasi ɓën. Ɓësëyali ɓënëgwêŝ baɓi felërand mëne ado ga xwëta këno Yesu Kërisët, afo enëɓi kacënd eni pexaxën. Xarak ax gi ex na mondako sëyali baɓi Pol. Ga re baxo mëne ekwëta ed Yesu Kërisët el gaɓat kë yëlënd or ŝenene ol. Eni nangaxën mëne osëyali orexëm ol ɗal dëŋ ex, Pol xwitan këɓi end Abëraxam eŋ. Paɓ gë ekwëta ed xwëta baŋo Kaxanu el hixën baxo ar ŝenene, xarak amëd aŋo Acariya and Moyis aŋ ax gi bana. Mëŋ ex paɓ gë ekwëta ed Yesu Kërisët el, ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ ɗek këni ŝotënd or ŝenene ol gër ogës od Kaxanu. Er ex gër akayëta in:

Ɓepelatar ɓeŋ: 6.11-18.

Ecëmar el

1 Wëno Pol këŋun ỹëgwënëlind. Faba Kaxanu yata ke me gi parëxanda paɓ gë Yesu Kërisët ir xanin këŋo gër ɓëŝësëk: ax gi ex na paɓ gë ala, ɓëte ax gi ex na ga sana këne ɓela.
2 Gë ɓëmaỹe ɓënd hi këmi ro ɓëŋ këmun ỹëgwënëlind wën do gë ɗek ɓëmaỹe ɓënd gër ɓamara ɓand Yesu ɓand gër ebar ed Galasi ɓën.
3 Kaxanu, Faba ireɓi, do gë Yesu Kërisët, axwën areɓi an, yëlëlenun oyekax ol, gë oɓetak ol.
4 Axwën Kërisët ỹak ŝës ko në end ɓamena ɓandeɓi eɓo dacëtaxën gër aniyan atëmbak and gë okey oko aŋo, ang ỹandi këŋo Kaxanu Faba ireɓi ak,
5 mëŋ ar hik gë enjaran end din ir din an! Amen!

End oxalay kalay or Ɓëgalat eŋ

6 Mbaŋ ŝaran ke wëno ang seɓ këno Kaxanu xarak mëŋ sana këŋun paɓ gë oyekax or Kërisët ol do kën sëfënd aỹand ako Atëfëtan acëxe.
7 Enimin, Atëfëtan acëxe ax gi ex na. Ɓarikan ɓela ex na ɓër këŋun felënd ɓecëxen ga ỹandi këɓi eni nëngwët Atëfëtan and Kërisët aŋ.
8 Ɓarikan ado ex gido ar enga endam, ba meleka ir xaniwëk gër orën, yelik eŋun nangënënd Atëfëtan and fitarëk gë and sëfëtan këmun wëno aŋ, kataleŋo!
9 Ang felëra këmun gër ỹanar ak këmun xënënand wëno gërëgako: angëmëne ala eŋun pelënd Atëfëtan and fitarëk gë and nangën këmun ɓiyi aŋ, kataleŋo!
10 Do gërëgako ene cëkwënd ɓela nde këme ŝaland ba exe cëkwënd Kaxanu nde? Ba këme ŝaland ene ŋanënd ɓela nde ca? Kido ene ŋan ɓela bame ŝaland, ame gi dona xaɗëp ir Kërisët.

End Pol eŋ

11 Ga re këme ɓëmaỹe, Atëfëtan and nangën këmun aŋo ax gi ex na endey end ɓela.
12 Yesu Kërisët mëŋ dëŋ nangën ke, ax gi ex na ga sëfëtan ke ala, ɓëte ax gi ex na ga sëyali ke ala.
13 Wën enimin, awël wël kën ang bame liyand ak, and ɓayi bame gër cale ind ɓiyi Ɓëŝëwif aŋ? Wëno baɓi rixërand wa gë oỹeỹ osëm ɓërëw̃ak end Kërisët ɓën, ɓër Amara and Kaxanu ɓën. Mo calara bamëni ŝalarand mëni ɗaw̃ ɓën ɗek.

14 And ɓayi bame gër cale ind ɓiyi Ɓêŝëwif aŋ, wëno nëmëca baɓi ɓënd anjex andam ɓëŋ gër epëɓ ed ɓapela ɓand sëyali kënëɓo ɓëxarëk ɓëreɓi ɓaŋ.
15 Ɓarikan yatir fed këmi gë ar fit ke elod gër acël and nëma an, awɷ̃ac wɷ̃ac ke gë oyekax orexëm ol.
16 Anangën nangën ke Asëñiwɷ̃ arexëm an mëni tëfëtanaxënënd endexëm eŋ ɓër ax gi ex na Ɓêŝëwif ɓën. Ata ga xucak eŋo, wëno ame ye ex na ɗe mo mëkara ala.
17 Ɓête ame ye ex na gër oparëxanda oñanar yaŋ gër Yerusalem. Ɓarikan ye këme ŝëwɷ̃ gër ebar ed Arabi ɗamana ɓakaxanëgu këme gër Damas.
18 And xucak ɓëniy ɓëtas aŋ fo yexën këme yaŋ gër Yerusalem mi nangër gë Kefas. Ata xeyërax ke ɓakey epëxw gë ɓanjo gër ndeɓën.
19 Ɓari parëxanda iŝëxe ami watër bana angëmëne ax gi ex na Ŝak, ar acël amat gë Axwën Yesu an.
20 End këmun felënd eŋo, Kaxanu anang nang ko mëne ɗal ex, ame nëgwëŝënd na.
21 Ga xucak eŋo, ye këme ɓête gër owar or Siri do gë Silisi.
22 Xarak, ala axe nang bana amëd aŋo (gër ɓamara ɓand ɓërëwɷ̃ak end Kërisët gër ebar ed Yude).
23 Awël fo bani wëlënd mëne ar baɓi rixërand an anëka nëngwëta ko. Gërëgako mëŋ këɓi nangëndërand ɓela ɓën ekwëta ed Kërisët ed baxo xemënand exo ɗawɷ̃ el.
24 Do në endam bano ŝëkwaxënënd Kaxanu.

2

End Pol do gë oparëxanda ocandawɷ̃ eŋ

1 Ata ga sëkëk ɓëniy epëxw gë ɓeɓënax, ɓaka këmi gë Barënabas yaŋ gër Yerusalem. Awɷ̃ëla wɷ̃ëla bamo ɓête Tit.
2 Kaxanu ŝëɗët baxe me ɓaka gër Yerusalem. Asëfëtan sëfëtan këmëni ɓëlëngw ɓër Amara ɓën ang këme femërand Atëfëtan aŋ gër ɓër ax gi ex na Ɓêŝëwif ak. Anacët nacët bamëni ɓëlëngw ɓër gapak ɓën, këdi këme hërëra ahërëra fo, do me di andiyen and gë ofëcak këm.
3 Tit mëŋ, Agërek ar sëfër bami an, ala aŋo nëỹali bana eno kac.
4 Këme reyaxënënd ɗek ako, ɓela hi bax na ɓër bax rend okërecеŋ exëni xarak enëgwës këni rind. Ɓën nëfënëfa bax gër enga endeɓi ga ỹandi baɓi eni bël or yaya or yël këɓo Yesu Kërisët ol, do enëɓo bëña.
5 Ata end ɓëjo eŋ gë tëkër ak ami ma ex na ex ɓayixën nëngwëtarëxe ɗal ir Atëfëtan in gër owɷ̃ëkw orewën aŋ.
6 End ɓëlëngw ɓër gapak ɓër Amara ɓën eŋ cëŋ, er hi bani ɗamana eni gixën okërecеŋ in, wëno axe ɓal ex na gayikwa gër ogës od Kaxanu ɓela ɓën ɗek gwër fo exëni! Ɓari ɓëlëngw ɓër gapak ɓëjo Ỹoweỹ ane nëỹali bana me di.
7 Awat wat bani mëne Kaxanu xwëtënan këɓo Atëfëtan aŋ. Wëno mëni nangëndërand ɓëxacërëx ɓën, do Piyer ɓëxacëxac ɓën.
8 Kaxanu mëŋ ar yata këŋo këŋo Piyer exo gi parëxanda ir Ɓêŝëwif an fo yata ke wëno ɓête me gi ir ɓër ax gi ex na Ɓêŝëwif.
9 Do and wat këni oyekax or yël këɓo Kaxanu aŋ, ata Ŝak, gë Kefas do gë Ŝaŋ, ɓën ɓër ex ɓëlëngw ɓër gapak, ɓër fëɓ kënëɓi mbaŋ ɓën, lëkër këmi ɓataxan ɓand liwɷ̃ ɓaŋ, gë wëno do gë Barënabas, ex watixën mëne anëkëra exëna gër andiyen andeɓi: mi yend mi pemëra, wëno gë Barënabas, gër ɓenëng ɓecëxe, do ɓën gër Ɓêŝëwif.
10 Er xara banëɓo fo mëni kwitand axwita ɓëxaỹënaxik ɓën do eŋo gë oɓal osëm bame rind.

End akucara and Pol gë Piyer aŋ

11 Ɓarikan and yow ko Kefas gër Anɉëcoŝ aŋ, faɓër këmi do nëp këmo gayik awẽn
wẽn baxo.
12 Ɗamana eni yow Ɓëŝëwif ɓër lawẽnëgu baɓi Ŝak ɓën, ɓër bax ɓalëkënalind end
oxac ɓën, Piyer, andamat bani yambërand gë ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën. Ɓarikan
and ñatëgu këni Ɓëŝëwif ɓër lawẽnëgu baɓi Ŝak aŋ Piyer, ga baɓi yëdand, nacëta
këɓi ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën.
13 Ata Ɓëŝëwif ɓëŝëxe ɓër wa bax end Yesu ɓën sëfëteli këno ɓëte Piyer gër amena
andexëm xali lënan këno Barënabas dëŋ gër egi ed ang ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand
el.
14 And wat këme mëne ani dind na ŝenene aŋ, ang kë sëyalind ɗal ir Atëfëtan ak,
rexëra këmo poyoma Kefas mondako: «Wëj aŝëwif hi këy, ɓarikan këy liyand ang
ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ak, ay masinaỹaɗ na ang aŝëwif ak. Do mondake cëŋ këy
xor eyëɓi nëỹalind ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën eni ɗiyand ang Ɓëŝëwif ak?»

End apexa and ɓenëng ɗek eŋ

15 Ɓiyi, ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën Ɓëŝëwif ebani, ane gi exe na ɓëẽwendëran ɓër ax gi ex
na Ɓëŝëwif.
16 Anang nang këne mëne ala ar xwëta këŋo Yesu Kërisët an hik ar ŝenene an, ɓari
ax gi ex na gayik asëf sëf ko er rek acariya and Moyis in. Ɓiyi ɓëte awa wa këne end
Kërisët eŋ ene gixëne ɓër ŝenene paɓ gë ekwëta ed xwëta kënëŋone el, ax gi ex na
gayik asëf sëf këne er rek acariya and Moyis in. Ala ax gind na ar ŝenene ga xemëna
ko etëf ed acariya el.
17 Ɓarikan angëmëne gër ocal od or ŝenene gër Kërisët, hi këne ɓiyi ɓëte
ɓëẽwendëran, Kërisët nde këɓo lënanënd eñëŋënax eŋ? Adokiŋ!
18 Angëmëne me ɓakan ecëŋëxët me dind ɓend gër acariya ɓend seɓ këme ɓeŋ,
wëno dëŋ kë nëpayand.
19 Enimin, wëno dëŋ aŝës ŝës këme paɓ gë acariya aŋ me ɗiyaxënënd ang ỹandi
këŋo Kaxanu ak. Afika fika këne gë Kërisët,
20 ax gi ex na wëno kë liyand. Kërisët kë liyand gër ola oram. Do aniyan andam
and gërëgako gë eman aŋ këme liyand gë ekwëta ed xwëta këmo Asëñiw ar Kaxanu
el, mëŋ ar ñan ke do yëlaya ko në endam an.
21 Mëŋ ex, axe cena ex na end oyekax or rin ke Kaxanu eŋ. Enimin kido ga sëf këne
acariya aŋ fo hixën këne ɓër ŝenene, awa mama fo ŝës ko Kërisët.

3

End acariya do gë ekwëta eŋ

1 Wën Ɓëgalat ɓën ata and aŋun pënirand na dëŋ ex ɗe! Noỹo wa yifa këŋun? Ax
gi ex na nde afaỹën faỹën këmun ɗek er wacayak ecës ed Yesu Kërisët gër kërëwa
in?
2 Emat fo ỹandi ke mun mëka ene nangën: Ba ga sëf kën acariya aŋ nde ŝotaxën
këno Angoc Amënëk aŋ? Ba ga ɓaxët kën do xwëta kën Atëfëtan aŋ nde?
3 Mëŋ ex, wën ata and aŋun pënirand na dëŋ ex. Angëmëne enimin gë panga
ind Angoc Amënëk iŋ ỹana kën, mondake cëŋ nëngwët kën do kën liyand gë ojaw
odewën ok?
4 Do ɗek er hi kënuŋ gër aniyan andewën in, ahi fo nde hi këŋun? Ax mënd ex na
eŋun gi ahi fo.
5 Ar yël këŋun Angoc Amënëk an, ar kë rind ɓecarax mërëxand irewën an, ba ga
sëf kën acariya aŋ nde ko rixënend, ba ga xwëta kën Atëfëtan aŋ nde?
6 Ax gi ex na nde Abëraxam axwëta xwëta baŋo Kaxanu mëŋ hixën baxo ar ŝenene
gër ogës odexëm✡?

✡ **3:6 3.6** Añanar 15.6

7 Mëŋ ex, nangin mëne ɓër xwëta këŋo Yesu ɓën fo hik oɓaŝ or Abëraxam ol.
8 Oñëgw Omënëk ok fëna bax mëne axwët këɓi xwët ɓër ŝenene ga xwëta xwëta këno Kërisët. Kaxanu fel ɓaŋo Abëraxam endey enëngax eŋo: «Ɓenëng ɓeŋ ɗek kë ɓeta në endey.»
9 Mondako këni ŝot oɓetak ol ɗek ɓër xwëta këŋo Kaxanu ang Abëraxam ɓën.
10 Do ɗek ɓër kë yëland ŝenene hi këni gër ogës od Kaxanu ɓën në end ga këni rind er rek acariya and Moyis ɓën, anëka xata këɓi gayik anëp këɓi nëp Kaxanu. Enimin aỹëgw ỹëgw këni: «Kataleŋo ar ax tëf ex na ɗek er ỹëgw këni gër akayëta and acariya and Moyis an✡.»
11 Ala ax gind na ŝenene gër ogës od Kaxanu gayik acariya sëf ko do eŋo ɗal ex. Ga ỹëgw këni: «Ala ar ke liyand ŝenene an axwëta xwëta këŋo Kaxanu✡.»
12 Xarak, etëf ed acariya el mbaŋ fitarëk gë ekwëta ed Kaxanu el. Gër Oñëgw Omënëk ga rek: «Ar kë w̃a exo dind ɗek er rek acariya an kë liya gë ɓeŋo✡.»
13 Kërisët racët këɓo gër kata ind ebax eɓo wëcan iŋ gayik abane xor exe na ene tëfe er rek acariya in. Enimin ga ỹëgw këni gër Oñëgw Omënëk: «Ala ar xaw̃ këno yo në osëx ar xata këŋo exo✡.»
14 Ga ŝës ko Yesu Kërisët këni ŝotaxën ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën oyekax or ɓeya baŋo Kaxanu Abëraxam ol. Ɓiyi ɗek mondako kënëŋo ŝotaxëne Angoc Amënëk and ɓeya këɓo Kaxanu aŋ gayik axwëta xwëta kënëŋone Kërisët.

End acariya do gë eɓeya eŋ

15 Ɓëmaỹe ɓaxëtin amatinali aŋo: Angëmëne ala exo ñëgw aye end acota and ko seɓëta eŋ, er re ko in gaɓatak ax yepënënd na, gaɓatak ax ɓaŝënd na ỹeỹ.
16 Xarak Kaxanu mondako ɓeya baŋo Abëraxam. Ɓend ɓeya baŋo ɓeŋo, xwën bani Abëraxam do gë ar andëw̃ëra andexëm an. Oñëgw Omënëk ok ax de ex na gë ɓërandëw̃ëra andexëm ɓën këdi këni yëla ɓela ɓën end ɓëranjëm ko yeyanënd. Ɓarikan ala aɓat fo këŋo rend mëne ngëŋ Kërisët.
17 Mëŋ këme rexënënd: Kaxanu, er ɓeya baŋo Abëraxam in aɓayi ɓayik. Acariya and ñatëguk ga xucak ɓëniy okeme onax gë ofëxw osas aŋ, ax kor ex na ex yepën. Kido axor xor bax, end ɓeya baŋo eŋ ax gi dona.
18 Angëmëne er xëñëna baxo Kaxanu eɓo yël in paɓ gë acariya aŋ këne ŝotënde, aɓo yël dona në end ga ɓeya ko. Xarak Kaxanu ga ɓeya baŋo Abëraxam yëlaxën ɓaŋo oyekax orexëm ol.
19 Do inew̃a hixënëk acariya aŋ? Në end ɓamena ɓand ɓela fedalixënëgu baxo Kaxanu acariya aŋ, xali exo ŋataxënëgu arandëw̃ëra and Abëraxam ar ɓeya ɓaŋo an. Acariya aŋo omeleka law̃ëneliw baɓi Kaxanu w̃ëlaw këni gër Moyis. Ata hi ko mondako Moyis, aɲatelindër ar Kaxanu gë ɓulunda ir Isërayel an.
20 Ɓarikan Kaxanu, and ɓeya baŋo Abëraxam gë arandëw̃ëra andexëm ak, aɲatelindër ax gi bana, Kaxanu gaɓat ebaxo.

End ofëcak or acariya eŋ

21 Acariya aŋ ayepën nde kë yepënënd ɓend ɓeya këɓo Kaxanu ɓeŋ? Adokiŋ! Kido acariya ebaxëna and kë yëlënd aniyan, or ŝenene ol paɓ gë acariya aŋo hi dox mocot.
22 Ɓarikan Oñëgw Omënëk ok ɓeỹ ɓën ɗek sërak gë eñëŋënax eŋ, eni cotaxën ɗek ɓela ɓën er ɓeya ko Kaxanu ayël këɓi yël in gayik axwëta xwëtak këno Yesu Kërisët.
23 Ɗamana ex ŋataxënëgu ekwëta ed Kërisët el, acariya aŋ baɓo xaɗacënd ene cënixëne ekwëta ed ebax eɓo nangën Kaxanu el.
24 Ata acariya aŋ mondako hi bax axaɗac areɓi xali enëŋo kwëtaye Kërisët ene gixëne ɓër ŝenene.

✡ **3:10 3.10** Acariyakinëm 27.26 ✡ **3:11 3.11** Abakuk 2.4 ✡ **3:12 3.12** Andolewit 18.5 ✡ **3:13 3.13** Acariyakinëm 21.23

25 Do ga ñatëgu ko ako ar xwëta kënëŋone an, ane ɓayi exe na gër oxaɗac or acariya.
26 Gërëgako wën ɗek anëka hi kën oɓaŝ or Kaxanu ga xwëta këno ako Yesu Kërisët.
27 Enimin, wën ɗek ɓër ɓuyi kënun xoɓuyi or Kërisët ɓën, anëka ɓar kën gë mëŋ.
28 Mëŋ ex; Aŝëwif ax gi ex na, ar ax gi ex na Aŝëwif ax gi ex na, xaɗëp ax gi ex na, asoŝan ax gi ex na, asoxari ax gi ex na.
29 Gayikwa aɓar ɓar këne gë Yesu Kërisët, ɓërandëw̃ëra and Abëraxam hi kën, wën ex ɓër kë ɓëteli er ɓeya baŋo Kaxanu ayël këŋo yël in.

4

1 Eŋo këme rend: ang kë nëka yo ga ɓayi ko itox ar kë ɓëteli napul ir sëm an ani pitarënd na gë xaɗëp in, xarak mëŋ dëŋ ex axwën ar napul ɗek an.
2 Mëŋ aɓaxët këɓi ɓaxëtënd ɓër këŋo xaɗacënd do hi këni ɓëw̃ëxëta ɓër napul irexëm ɓën xali ex ŋat and fënëta ko sëm exo ɓëtelira aŋ.
3 Ata ɓiyi ɓëte mondako fo ex endeɓi eŋ: and ɓayi bane ang oɓaŝ fo aŋ, ɓapela ɓand ex yo baɓo wëñand gër ngwën ro.
4 Ɓarikan and ñatan këŋo Kaxanu aŋ, lawëneliw këŋo Asëñiw̃ rëw̃ këŋo asoxari, do sëf ko acariya aŋ,
5 eɓo dacëtaxën ɓiyi ɓër hi këne okaɗëp od acariya, ene gixëne oɓaŝ or Kaxanu.
6 Do ga hi kën ako oɓaŝ orexëm, lawënelixënëgu këɓo gër ow̃ëkw oreɓi Angoc and Asëñiw̃ aŋ. Në end Angoc aŋo kënëŋo w̃acaxënde Kaxanu: «Aba!» Faba!
7 Mondako hi kën oɓaŝ or Kaxanu, an ɓayi ex na okaɗëp. Do angëmëne oɓaŝ or Kaxanu hi kën ayël këŋun yël oyekax or fenan këɓi oɓaŝ orexëm ol.

End oɓal od Pol eŋ

8 Akarëk aŋ, ano nang bana Kaxanu, do mëŋ hixën ban okaɗëp od ɓeɓër ban xëland, xarak aɓi ñap ex na.
9 Ɓarikan gërëgako ga nang këno ako Kaxanu, me dedo mëŋ ga nang këŋun ako, mondake cëŋ kën ɓakand gër oxaɗëp or ɓapela ɓand gë ofëcak këm ɓaŋo?
10 Ax gi ex na nde wën kë yëland mëne: ɓakey exëna, opacaw̃ exëna, ɓapëxëd exëna, ɓëniy exëna, ɓënd xucak ex këɓën?
11 Ata wëno mbaŋ këme yëdand ɗe endewën eŋ, ɓamat ba asorora fo bame sororand në endewën na.
12 Ɓëmaỹe ɓëndam, axara xara këmun, giyin ang wëno ak gayikako wëno ɓëte ang wën ak hi këme. Ỹoweỹ ane menan ex na.
13 Aye nang kën mëne ame ɓëngw bana and bame femërand añanar Atëfëtan and Kaxanu aŋ gër ndewën, do gematak dëŋ ane menan ex na.
14 Ang ŝëxwëra bame ak, ane cus bana ɓëte ane kwëỹëta bana, w̃ëlaya këne ang meleka ir Kaxanu fo, ang Yesu Kërisët mëŋ dëŋ.
15 Do feye ex onënga orewën ol? Gayikwa osede orewën olo këme reyarand, kido awënd wënd bax, axor xor don en dëxët ɓangës ɓandewën ɓaŋ do ene yël.
16 Awa ba arangoỹëra andewën nde hi këme ga këmun felënd ako ɗal in?
17 Ɓër këŋun w̃asinënd mëne aɓal këɓi ɓalënd endewën ɓëjo anun ŋan ex na. Er ỹandi këɓi enëɓo capëreli wëno gë wën, do wën eŋun ɓalënd endeɓën fo.
18 Eɓalëkënali ed ɓeỹ el er ŝenene ex nand ex yo, ɓarikan ax gi ex and hi këne në ereɓat aŋ fo. Do ang baŋun ɓalënd endam ak ɓayiyin ga këŋun ɓalënd mondako fo.
19 Wën oɓaŝ oram, angëmëne me kwitand ang soro këme në endewën na, gaŝëxe ke yambënënd ang asoxari ar orëw̃ fo. Do gë ayambën ijo këme ɓayi xali nand kën wëndër ɗek gë Kërisët gër ola orewën na.
20 Enimin oñandi odam ok ex me gido gërëgako dëŋ mërëxand irewën, mëŋ nangaxën dome ba mondake felëra domun. Ata ɗek wëlandëra ke ɗe endewën eŋ.

End Sara do gë Agar eŋ

21 Wën ɓër ỹandi këŋun en tëf acariya and Moyis ɓën, peline ba afëni dëŋ nde fëni
këŋun er ỹëgw ko Moyis in?
22 Ga ỹëgw ko wa mëne: «Abëraxam ɓëtox ɓëki ŝot baɓi, iñanar iŋ gë asoxari ar
hi bax xaɗëp an, do ikinëm iŋ gë asoxari ar yaya an.
23 Itox ind asoxari axaɗëp iŋ rëw̃ këno ga ỹandi baɓi eno cot. Ɓarikan ind asoxari
ar yaya iŋ rëw̃ këno ga ɓeya baɓi Kaxanu.
24 Gër endey eŋo amatinali exëna gayikwa ɓësoxari ɓëxi ɓëjo ex oser oxi or gë
Kaxanu oŋ. Eter eñanar el ex ed gër etënd ed Sinayi el, elo ex ed gë oxaɗëp el: mëŋ
ex Agar.»
25 Ata Agar ex etënd ed Sinayi el gër ebar ed Arabi. Kaxanu fën yëlëgu këŋo acariya
aŋ Moyis. Agar angol and Yerusalem and gërëgako aŋ, mëŋ gë oɓaŝ orexëm ol okaɗëp
exëni.
26 Ɓarikan Yerusalem ir yaŋ gër orën in ex asoxari ar yaya an, mëŋ ex nëma ireɓi.
27 Mëŋ ỹëgwaxën këni:
«Nëngandëralexi wëj asoxari aɓoroxok an,
Nëngandëralexi wëj ar ax dëw̃ënd na an!
Ɗepërayind onënga ol,
wëj ar elod ax tëyi ex na ayambën ir orëw̃ an.
Gayikwa wëj ar fela këni gër eñër an,
Oɓaŝ orey ol kë ỹëmb nëmëc
Gë or asoxari ar ɓayik gër eñër an✡.»
28 Ɓëmaỹe ga hi kën oɓaŝ or Kaxanu mëŋ dëŋ ɓeya këŋun ang ɓeya baŋo Isak ak.
29 Do ang hi bax akarëk ak, itox ind rëw̃ këno gë oñandi od ɓela fo iŋ baŋo rixërand
ind rëw̃ këno gë oñandi od Angoc and Kaxanu iŋ, mondako fo ex ɓëte gërëgako.
30 Xarak ine rek Oñëgw Omënëk ok: «Ŋw̃ayëlëɓi asoxari ar ex xaɗëp an do gë
asëñiw̃, gayikwa asëñiw̃ din ani ɓëteli na andamat gë asëñiw̃ ar asoxari ar yaya
an✡.»
31 Mëŋ ex ɓëmaỹe, pënileŋun aye eŋo: Oɓaŝ or asoxari ar yaya ol hi këne, ane gi
exe na or asoxari axaɗëp ol.

5

End oyekax or oxërecеŋ eŋ

1 Ene canaxëne gër oxaɗëp or acariya racëtaxën këɓo Kërisët. Awa ɗëkayayin
ŝenene eŋo do këren ɓaka na gaŝëxe gër oxaɗac or gë oxaɗëp.
2 Wëno Pol ga re këme angëmëne mondako kën yëland ɓër ŝenene hi kën gayik
axac xac kënun, er ri ko Kërisët in ỹoweỹ aŋun yël na.
3 Ga këme reyand wa ɓëte: ar rek axac këno xac yo, tëfindëlexo ɗe ɗek er kë rend
acariya in, gematak kërexo ɗifënd na.
4 Anëka ŝapër kën gë Kërisët wën ɓër ỹandi këŋun en gi ŝenene gër ogës od Kaxanu
gayik asëf sëf kën acariya ɓën. Nangin mëne an gi ex na ŝëf gër ɓër yël këɓi Kaxanu
oyekax orexëm.
5 Ɓiyi cëŋ paɓ gë Angoc Amënëk aŋ këne ŝëninde mëne gë ekwëta el këne ŝote or
ŝenene or këne yarënde ol.
6 Gër ɓër ɓarëk gër Yesu Kërisët er xëɓënëk in ex ekwëta ed kë w̃asinayand gë
eɓalër el, ax gi ex na oxac ol, ax gi ex na ɓëte oxacërëx ol.
7 Ŝenene ỹana ban oxërecеŋ orewën ol, noỹo cëŋ yifa këŋun xali seɓ kën ɗal in?
8 Endey end yifaxën kënun eŋ, ax kaniw ex na ɗe gër Kaxanu, mëŋ ar sana këŋun
an.

✡ **4:27 4.27** Esayi 54.1 ✡ **4:30 4.30** Añanar 21.10

9 Ax gi ex na nde lewir ir tëkër fo kë fufënënd ɗek pix ind negali këni iŋ?
10 Wëno axwëta xwëta këmun mëne ang këme yëland ak ata mondako dëŋ kën yëland wën ɓëte ga ɓar këne gë Axwën an. Ar këŋun yëɓun an, hi ko yo ar hi ko, Kaxanu anëp këŋo nëp.
11 Wëno cëŋ ɓëmaỹe, kido aɓayi ɓayi bame ga këme femërand end oxac eŋ, arixëra nde done rixërand? Kërëwa in, er këni fokërënd ɓela in, ax bo dona.
12 Ɓër këŋun yëɓunënd gë oxac ɓëjo kemënalexëni eni kacërënd oyëxwëyët.

End eɗiya ed Angoc Amënëk eŋ

13 Ɓëmaỹe, wën cëŋ Kaxanu racët këŋun gër oxaɗëp, do an ɓayi ex na okaɗëp. Ɓalërindëleŋun do dëcarindën andewën rewën, kërex gi na akaya and en dind er ex oñandi od eman in.
14 Ɗek acariya and Moyis aŋ në apela amat ɓarëk, and kë rend: «Ɓalindëlexi end aŝandax eŋ, ang ki ɓalënd end gaf irey ak✡.»
15 Ɓarikan angëmëne wën en ŋatërënd, do en yambarënd andewën rewën aŋ, titinayin ɗe këdi kën lawẽr.
16 Awa ga re këme: ɗiyayindën ang këŋo ỹandind Angoc Amënëk ak ata kën seɓ etëf ed oñandi od eman el.
17 Gayikwa oñandi od eman ok axucar xucarëk gë od Angoc Amënëk ok. Oñandi od Angoc Amënëk ok axucar xucarëk gë od eman ok ado mbaŋ xucarëk xali wën an korënd na en di er këŋun ỹandi in.
18 Ɓarikan angëmëne Angoc Amënëk aŋ këŋun xaɗacënd, an ɓayi na ga këŋun xaɗacënd acariya aŋ.
19 Xarak anang nang këne mëne oñandi od eman ok kë lënanënd: gër orekar, gër oɓuyaraxik, gër eñac,
20 gër ekëla ed olaŝ, gër oŝaki, gër ecusër, gër ekeỹër ed gë ɓela, gër oyakëraxi, gër oxeỹ, gër ebañër ed ɓela, gër ecapëreli ed ɓela, gër osëmbak,
21 gër oñateỹi, gër oŝeɓ, gër ekureliran, do gër ɓendako rako. Enimin, në ekwitan emun ang fel këmun ak: ɓër kë liyand mondako ɓën din ani ɗil na gër owun or Kaxanu.
22 Ɓarikan ɓër këɓi xaɗacënd Angoc Amënëk ɓën kë liyand: gë aŋana, gë onënga, gë oɓetak, gë eɓuŋan, gë oyekax, gë oɓëngw or onden, gë ekwëta,
23 gë anjus do acariya ax cëɓan ex na ɓeŋo.
24 Awa ɓër ɓar këni gë Yesu Kërisët ɓën, anëka fikali këni ɓeman ɓendeɓën ɓeŋ do gë oñandi oñëŋënax odeɓën ok gër kërëwa ir Kërisët.
25 Angëmëne gë Angoc Amënëk aŋ këne liyande, ɗiyandëne ang këɓo xaɗacënd ak.
26 Kërene dafënarande na, kërenëɓe ñanaxënënde na ɓëcandaw̃ ɓëŋ, këreɓo yakëraxind na.

6

1 Ɓëmaỹe, angëmëne eno pënga ala gër amena and ko rind, amena and ex yo, wën ɓër këŋun xaɗacënd Angoc Amënëk ɓën wërêŝëtino endëmane. Wën ɓëte titinayin këdi këŋun naŋëta do en mendëra ang mëŋ ak.
2 Dëcarindën andewën rewën aŋ gër ocëmu gayik mondako kën ỹana en tëfënd acariya and Kërisët aŋ.
3 Angëmëne ala exo yëland mëne mëŋ ala asëm hi ko, xarak ỹoweỹ axo gi ex na, gaf irexëm fo ko yifand.
4 Ala kala dafënayindëlexo gaɓat në end er ko xorënd exo di eŋ, xarak ax gi ex na exo matinalind gë er aŝëxen in.

✡ **5:14 5.14** Andolewit 19.18

5 Gayikwa ala kala gë er ko rind in ko yaka gër Kaxanu.
6 Ar këno sëƴalind eyeyan ed Kaxanu an, cetindëleŋo ƈek napul irexëm in asëƴali arexëm an.
7 Këren yifaya na: Kaxanu ala aŋo mëkëñaxënd na. Er ko neƈënd ala in, ejo fo ko xanand ɓëte.
8 Ar kë liyand ang këŋo ỹandind eman an er kë rëw̃ënd oñandi od eman in ko xana, mëne ngëŋ ecës el. Ɓarikan ar kë liyand ang këŋo xaƈacënd Angoc Amënëk an, er kë rëw̃ënd Angoc Amënëk in ko xana, mëne ngëŋ, aniyan and din ir din aŋ.
9 Këreɓo ɓarëɓarand na edi ed ɓenjekax el gayik axana këne xanaye oyekax or këne rinde ol and kë ñat amëd aŋ angëmëne aɓo cena ex na.
10 Awa mondako ex ƈe, ga ŝot këne ako amëd aŋ, dindëne ɓenjekax eɓi yeraxën ɓela ɓën ƈek, ado ƈek ƈek in ɓër ekun ed ekwëta ɓën.
11 Watin oñëgw oko ro ang rafëk ak, ata kën nang mëne wëno dëŋ ỹëgwëlik.
12 Ɗek ɓër këɓi ỹandind enëɓi cëkwënd në end er ex gër eman ɓën këŋun nëƴalind enun kac këdi kënun ỹana enun dixërand në end ga kën femërand ecës ed Kërisët gër kërëwa el.
13 Gayikwa ɓën ɓër kënëɓi xacënd ɓën dëŋ ani tëfënd er rek acariya in. Ɓarikan emat fo ỹandi këɓi: wën enun kac eni dafënaxënënd mëne në end endeɓën xacaxën kënun.
14 Wëno emat fo ex end këme rafëna eŋ: end kërëwa ir Yesu Kërisët, Axwën areɓi eŋ. Gër kërëwa ijo ŝës këme do ecës elo ŝapëreli këɓo wëno gë ɓend gër ngwën ro ɓeŋ. Mëŋ ex wëno ame bo ex na ga këme sëfënd ɓend gër ngwën ro ɓeŋ.
15 Gayikwa gër Kaxanu, xac këni nde, ani kac ex na nde, mëŋ ax gi ex na eŋo këŋo ɓalënd. Er këŋo ɓalënd in ex ola oxaŝax or ŝot këƴ ol.
16 Ɗek ɓër kë sëfënd osëƴali or apela aŋo ro ɓën, Kaxanu ayël këɓi yël oɓetak ol do gë axaỹënan in ɓër Isërayel ir Kaxanu ɓën!
17 Gërëgako ala kërexe ɓaŝën na toro iŋ gayik gër eman endam ro ex ɓambënut ɓand në end Yesu ɓaŋ.
18 Ɓëmaỹe, Axwën Yesu Kërisët yëlëleŋun oyekax orexëm ol gër onden ondewën! Amen!

Kayëta ir Ɓëhefes in
Lilaya in

Akayëta aŋo ro, parëxanda Pol ỹëgwën baɓi Okërecеŋ od gër angol and Efes ok. Amëd aŋo, gër epëra hi baxo gayik Atëfëtan and Yesu aŋ baxo femërand.
Pol ỹëgwëk mëne er fënëta baxo Kaxanu ari ko ri in ñata ko paɓ gë Yesu Kërisët. Yesu Kërisët ŝonëtëk angwëlëra and ɓela andeɓën reɓën aŋ, do gë angwëlëra and gë Kaxanu gë ɓela aŋ. Mëŋ ex gër Amara, ɓulunda iɓat ir Kaxanu, hi këni Ɓëŝëwif ɓën do gë ɓenëng ɓecëxe ɓeŋ. Ɓulunda iɓat ir Kaxanu ijo ang eman end ala fo ex: owal odanjëm, ɓarikan eman emat. Ɓëte ɓulunda ijo ang aciw̃ fo ex: osingiri oranjëm, aciw̃ amat. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë cale iŋ: 1.1-23.
End ɓulunda ir Kaxanu paɓ gë Yesu Kërisët eŋ: 2.1–3.21.
End angoɓen and ɓulunda ir Yesu Kërisët eŋ: 4.1–6.24.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang ỹandi këŋo Kaxanu ak. Wëno këŋun ỹëgwënëlind wën ɓëw̃ënëk ɓër xwëta këŋo Kërisët gër angol and Efes ɓën.
2 Awa Faba ireɓi Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, yëlëlenun oyekax ol do gë oɓetak ol!

End oyekax or gër Kërisët eŋ

3 Cëkwanëŋone Kaxanu, Sëm ir Yesu Kërisët, Axwën areɓi an! Mëŋ yël këɓo oɓetak or ex yo yaŋ gër orën paɓ gë Angoc andexëm aŋ gayik aɓar ɓar këne gë Kërisët.
4 Do ga ɓar këne ako gë Kërisët, sanaxën këɓo Kaxanu ɗamana exo dixën ngwën iŋ ene giye ɓëw̃ënëk, ɓër gë end kënëɓo nëp këm gër ogës odexëm. Ga ñan këɓo
5 yataxën këɓo anëka fo ene giye oɓaŝ orexëm paɓ gë Yesu Kërisët. Mondako ri ko gayik aỹandi aỹandi këŋo eɓo masin onënga orexëm ol.
6 Mondako ri ko enëŋo cëkwaxënënde Kaxanu në end oyekax oŝaraxik orexëm or yël këɓo ga ɓar këne gë Asëñiw̃ ar ex pëlot gër yomb irexëm an.
7 Ga ɓar këne gë mëŋ, ŝotaxën këne apexa aŋ paɓ gë oŝat orexëm oŋ, gë eteɓan ed ɓamena el, në end oyekax osëm orexëm eŋ.
8 Ata Kaxanu, oyekax olo yël këɓo ngëŋ mbaŋ, ene cotaxëne ɗek orenik ol do gë onangëran ol.
9 Anangën nangën këɓo enjekax end ỹandi baŋo exo di do ŝon baxo eŋ. Ata mondako fëna baxo exo di paɓ gë Asëñiw̃.
10 Er fëna baxo ijo aña ta ko ñata gër ɓakey ɓapelatar: exo ɓaraxën ɓeỹ ɓën ɗek gër owun or Kërisët, hik ɓeɓër gër orën, hik ɓeɓër gër ebar ro.
11 Ga ɓar këne gë Kërisët ŝotaxën këne er ɓeya baxo Kaxanu ayël këɓo yël in, ɓiyi ɓër sana baɓo anëka fo ɓën, ang fëna baxo ak.
12 Awa mondako ri ko end ɓiyi ɓëỹanar ɓër xwëta kënëŋone Kërisët, ene ɗuwaxëne enjaran endexëm eŋ.
13 Ga ɓar kën gë mëŋ, wëlaxën kën eyeyan ed ɗal el, Atëfëtan and apexa andewën aŋ. Ɓëte ex gixën nanganëme ir mëne mëŋ xwën këŋun in, Kaxanu ayël yël këŋun Angoc Amënëk and ɓeya baŋun aŋ gayik axwëta xwëta këno Kërisët.
14 Angoc Amënëk aŋ ex oŝet or ỹana këɓo eyël ol, ɗamana ex ŋataxënëgu er fenin këɓo Kaxanu gër apexa and rin këɓo in, ene ɗuwaxëne enjaran endexëm eŋ.

End cale ind Pol eŋ

15 Wëno awël wël këme ga këni re ɓela ɓën mëne wën mbaŋ xwëta këno Axwën
Yesu. Ɓëte mbaŋ këŋun ɓalënd end ɗek ɓërëw̃ak endexëm eŋ. Mëŋ ex,
16 laŋ këmo ŝëkwand Kaxanu endewën eŋ and këmun ŝalenënd aŋ.
17 Kaxanu ir Axwën areɓi, Yesu Kërisët, mëŋ ar ex Faba ir gë enjaran an, këmo
xarand eŋun yël Angoc and orenik, and këɓo nanganënënd enim noỹo hi ko aŋ.
18 Axara këmo xarand Kaxanu eŋun ŋoɓa gër onden ondewën mëŋ kën nangaxën
ang xëɓënëk er këni yarënd ɓër w̃ac këɓi gër apexa in do ine ex enjaran etëm end
fenin këɓi ɓërëw̃ak eŋ.
19 Ɓëte axara këmo xarand eŋun nangën ang rafëk do ang ỹañëk gë etël këm, panga
ind ŝotën këɓo ɓiyi ɓër w̃ak endexëm ɓën. Ang rafëk panga indexëm ak w̃asin këɓo
Kaxanu
20 and xanin këŋo Kërisët gër ecës aŋ, do w̃ëla këŋo ỹëpax ko gër liw̃ irexëm yaŋ
gër orën.
21 Ata Kërisët mondako wëña këɓi ngëŋ ɗek ɓangoc ɓand gë panga ɓand këɓi
wëñand ɓela ɓaŋ, gë ɓakeỹax ɓaŋ, do gë ɗek ɓand ɓayik ɓaŋ. Ow̃ac orexëm ol
xucak ɗek omac od këni w̃acërand gër ngwën iŋo ro ok do gër ind kë yowënd.
22 Awa er hik yo, Kaxanu axwët xwët ko ɗila gër mbëña ind Kërisët. Ɓëte mëŋ
sana këŋo exo gi emun end Amara and ɓërëw̃ak endexëm eŋ.
23 Amara aŋo ex eman endexëm eŋ do gë Angoc andexëm aŋ ỹëmëk ɗek ex
canayaxën paɓ gë mëŋ ɗek ola orexëm ol.

2

End apexa and paɓ gë oyekax eŋ

1 Wën cëŋ, anëka hi ban ɗe ɓëŝësëk në end ɓamena ɓandewën, në end ɓeñëŋënax
ɓëndewën.
2 Aliya ban liyand gër mbëña ind ɓeɓër gër ngwën ro, ɗila gër angoc and ŝotëk
or gapak mërëxand ir orën gë ebar aŋ. Angoc aŋo këɓi ŝoñënd ɓër këŋo w̃ëŝenënd
Kaxanu ɓën.
3 Ado ɓiyi ɗek dëŋ ang ɓela ɓëjo ak hi bane. Ang ex oñandi oñëŋënax od eman ok
fo bane liyande, do sëf bane wayët ɓanjëlan ɓandeɓi fo. Do mëŋ xoỹënaxën baɓo
Kaxanu ang xoỹën këɓi ɓëjo ak.
4 Ɓarikan Kaxanu ar gë axaỹënan isëm exo në end aŋana atëm and ñan këɓo aŋ,
5 and nemi bane në end ɓamena ɓandeɓi aŋ, aɓakali ɓakaliw këɓo gër aniyan
andamat gë Kërisët yatir xanin këŋo gër ecës. Ata gë oyekax or Kaxanu ol fex kën.
6 Ga ɓar këne gë Yesu Kërisët xaninaxën këɓo gër ecës andamat, do w̃ëla këɓo ene
ñëpaxëye në er eɓat yaŋ gër orën.
7 Mondako ri ko Kaxanu eɓi masinaxën ɓela ɓën, ang këni ɓëtëraw ɓandëw̃ëra
ɓaŋ gër ngwën ak, ang rafëk oyekax oŝaraxik orexëm, or nëcët ko gër Yesu Kërisët
në endeɓi ak.
8 Enimin, wën ga xwëta këno Kaxanu fexënaxën këŋun gë oyekax orexëm ol. Eŋo
oyël orexëm ex, ax gi ex na er feyët kën gë andewën.
9 Awa gayikako ax gi ex na në end ɓenjekax ɓend ri kën gë andewën fexaxën kën,
ala ax kor na exo daf na.
10 Enimin ɓiyi Kaxanu ri këɓo, ɓëte mëŋ fo nëngwët këɓo ga ɓar këne gë Yesu
Kërisët ene dixënënde ɓenjekax ɓend xëñëna baxo elod gër ỹanar ɓeŋ.

End eɓarër ed gër Kërisët eŋ

11 Awa kwitayindën eŋo: akarëk aŋ wën er hi ban ɓër anëɓi dëw̃ ex na Ɓëŝëwif,
ɓëxacërëx, ang banun w̃acënd ɓër xac kënëɓi ak, xarak oxac oreɓën olo or gër eman
fo ex, or ri këni ɓela fo ex.

12 Ata wën er hi ban amëd aŋo, gë Afexën këm, ɓër aɓi ñap bana en ɗëg gër ebar
ed Isërayel, ɓëliyër gër ɓeɓër ɓeya ko Kaxanu, gë er kën yar këm, gë ekwëta ed
Kaxanu këm gër ngwën.
13 Ɓarikan gërëgako, ga ɓar kën ako gë Yesu Kërisët, ado ga ñawëta bano Kaxanu,
gë oŝat or Yesu Kërisët oŋ sëkaliw këŋun gër ndexëm.
14 Gayikwa në end Kërisët ŝotaxën këne angwëlëra aŋ, mëŋ ar ɓar këɓi eni gi
araɓat Ɓëŝëwif ɓën do gë ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën. Ayam yam ko ameŋ and
ŝapëreli baɓi xali ŝusëraxën bani aŋ.
15 Kaxanu ayepën yepën ko gë ecës ed Kërisët el ɓapela ɓand ŝëɓa bax gër acariya
and Moyis do baɓi ŝapërëlind Ɓëŝëwif do gë ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓaŋ. Mondako
ri ko eɓi ɓaraxën Ɓëŝëwif ɓën do gë ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën eni cot angwëlëra
aŋ do eni gi ɗek ɓulunda iɓat.
16 Kërisët ŝësëk gër kërëwa eɓi ɓaraxën eni gi eman emat, do eni wëlëraxënënd gë
Kaxanu. Mondako lawɨ̃ ko angoỹëra and Ɓëŝëwif do gë ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif aŋ.
17 Ata eɓo nangënaxën angwëlëra aŋ ɓiyi ɓër sëka baŋo Kaxanu gë wën ɓër ñawëta
baŋo ɓën yowaxënëgu baxo Kërisët.
18 Enimin, ga ɓar këne gë mëŋ ɓiyi ɗek, Ɓëŝëwif, gë ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif, ŝotaxën
këne fëña ir ene ŋataxëne gër Faba gë panga ind Angoc Amënëk iŋ.
19 Awa mondako ex, wën an bo ex na ɓëliyer, an bo ex na ɓër yeɓa. Ɓarikan wën
anëka hi kën ɓër ɓulunda iɓat gë ɓëwɨ̃ënëk, ɓër ekun ed Kaxanu.
20 Wën ang oxaỹ fo hi kën, do Kaxanu wɨ̃eɗ këŋun ɓayaxën ko Aciwɨ̃ andexëm aŋ.
Edëɗa ed aciwɨ̃ aŋo el exëni oparëxanda ok, gë ɓëlawɨ̃ënel ɓën, do Yesu Kërisët exo
ekaỹ ekëla el.
21 Gër ndexëm kë ỹëpand këɓe ir këni ɓay yo ex gixën gër Axwën, Aciwɨ̃ and Kaxanu
amënëk.
22 Wën ɗek ɓëte, ga ɓar kën ako gë mëŋ, aɓar ɓar kën gë ɓërëwɨ̃ak ɓëŝëxe ɓën do
hi kën andamat iciwɨ̃ ind gër ed lëg ko Kaxanu gë Angoc andexëm iŋ.

3

End andiyen and Pol eŋ

1 Mëŋ ex, wëno Pol aŝale këmo ŝalend Kaxanu, wëno andepëra and këŋo
riyeninënd Yesu Kërisët aŋ në end wën ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif.
2 Yëla këme awël dëŋ wël kën mëne Kaxanu rin ke oyekax ga fana ke mun nangën
oyekax olo.
3 Yama er ŝon baxo elod akarëk in ga nangën ke nde, do wëno këmun ỹëgwënëlind
ɓengas ɓepënëfëne ɓeŋo.
4 And kën fën aŋ, axor kën xor eŋun pëni ang këme watënd kerët er ŝonayak gër
Kërisët in.
5 Akarëk aŋ, er ŝonaya bax ijo, Kaxanu aɓi nangën bana ɓela ɓër ɓandëwɨ̃ëra
ɓand anëka fo ɓën. Gërëgako Kaxanu anangën nangën këɓi gë Angoc andexëm
aŋ oparëxanda omënëk od ex ɓëlawɨ̃ënel ɓërexëm ok.
6 Er nangën këɓi mëne ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën aŝot këni ŝot er fenin baɓi
Ɓëŝëwif in. Eman emat hi këni, do ereɓat ɓeya këɓi paɓ gë eɓar ed ɓar kën gë Yesu
Kërisët el, do paɓ gë Atëfëtan aŋ.
7 Wëno gë oyekax or Kaxanu ol hixën këme ariyenin arexëm gë panga indexëm iŋ.
8 Ayël yël ke oyekax olo wëno ar xurik ex ɓa gër ɗek ɓërëwɨ̃ak mëni nangënaxënënd
napul isëm ir Kërisët in ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën.
9 Kaxanu yël ke ɓëte oyekax olo mëni masinaxënënd kerët, ɓën ɗek mondake ñatak
er ŝon baxo elod nand ri ko ngwën na.

10 Gërëgako, Amara aŋ ỹandi këŋo eɓi nangëndërand ang rafëk orenik or Kaxanu
ak ɓangoc ɓand wunëk gër ɓela ɓaŋ do gë ɓakeỹax ɓand ex yaŋ gër orën ɓaŋ.
11 Ang fëna baxo elod din ir din ak ñata ko paɓ gë Yesu Kërisët, Axwën areɓi an.
12 Ga ɓar këne gë mëŋ xwëtaxën kënëŋone, do ŝotaxën këne ekapina ed ỹapëk
enëŋo tëkaxënënde Kaxanu gë anjiỹ këm el.
13 Awa axara këmun xarand, këreŋun cena na gayik në endewën këme sorond:
toro iŋo enjaran endewën ex.

End aŋana and Kërisët eŋ

14 Mëŋ ex, afoxi këme foxind mo cale Faba Kaxanu
15 gayik enëng end ɓela, end ex yo gër ndexëm xaniwëk: hik gër orën, hik gër ebar.
16 Gayikako mëŋ oɓetak or gë etël këm ŝot ko, axara këmo xarand eŋun yël panga
iŋ paɓ gë Angoc andexëm aŋ en kemaxën gër owẽkw orewën.
17 Axara këmo xarand Kërisët exo ɗëg gër owẽkw orewën gë ekwëta ed xwëta
këno el, en ɗëgaxën gër aŋana ang atëx and gë oɗëmbët otiwax fo.
18 Ata amëd aŋo kën ỹana en korënd eŋun pëni andamat gë okërecеŋ ocandawẽ ok
ang ỹangëk, ang ŝakëk, ang siwẽk do ang songinak aŋana andexëm ak.
19 Mondako kën nang aŋana and Kërisët, and xucak ɗek orenik orewën aŋ xali
Kaxanu eŋun ñëmën gë ɗek ola orexëm ol.
20 Awa Kaxanu, mëŋ ar xorëk exo di ɗek gë etël këm an, ayël këɓo yël nëmëc gër
ga kënëŋo xaraye, do nëmëc gër ga këne yare.
21 Cëkwënëŋone gër Amara and Yesu Kërisët ang kë ɓëtëraw ɗek ɓandëwẽra ɓand
ɓela ɓaŋ xali din ir din. Amen!

4

End eman emat eŋ

1 Wëno andepëra and Axwën Yesu aŋ axara xara këmun, kemënayin en ɗiyand
ang ỹapëk eni ɗiyand ɓër sana këɓi Kaxanu ak.
2 Ɓanayindën gër ɗek ɓandixa ɓandewën, en nënga do en ɓuŋand. Ɓuŋarindën
andewën rewën aŋ do ɓalërindëleŋun.
3 Gayikako Angoc and Kaxanu aŋ ɓar këŋun xali hi kën eman emat, kemënayin en
kwëtaya angwëlëra aŋ.
4 Enimin, eman emat fo ex,
Angoc amat fo ex,
Ɓëte wën Kaxanu sana këŋun,
En yarënd ereɓat fo.
5 Axwën aɓat fo ex,
Ekwëta eɓat fo ex
Do xoɓuyi oɓat fo ex.
6 Kaxanu iɓat fo ex
Do mëŋ fo hik Sëm ir ɓela ɗek,
Mëŋ xorëk ɓeỹ ɗek,
Mëŋ kë riyenind gër ola or ɓela ɗek,
hi ko gër ɓela ɗek.
7 Ɓarikan ɓiyi ɗek ang hi këne ak, ala kala anjëla pit yël këŋo na Kaxanu do Kërisët
ex ar kë ŝetëndërënd an.
8 Mëŋ ỹëgwaxën këni gër Akayëta and Kaxanu:
«Aye ye ko yaŋ gër ed songinak,
Awẽlali wẽlali këɓi ɓërangoỹëra gë mëŋ,
Ɓanjëla yëlëra këɓi ɓela ɓën✡.»

✡ **4:8 4.8** Calemoñëẽ 68.19

9 Do inewa wacayak aye ye ko yaŋ? Ax gi ex na nde mëne aŝëla ŝëla ko gër ngwën ind ɓëŝësëk, gëɗ gër ebar?
10 Ar ŝëla bax gër ɓëŝësëk an fo yek ɓëte yaŋ gër orën, exo munaxën beɓët ir ex yo.
11 Mëŋ yël këɓi ɓër gër Amara ɓën ɓanjëla ɓand eni gi: ɓëjo oparëxanda, ɓëjo ɓëlawënel, ɓëjo ɓëfemëra, ɓëjo ɓëxaɗac ɓër ɓamara, ɓëjo ɓëte ɓësëyali ɓër eyeyan edexëm.
12 Mondako ri ko enëɓi tëyalixënënd andiyen and Kaxanu aŋ ɓërëwak ɓën eni gixën eman end Kërisët emat,
13 xali ene cotaxëne ɓiyi ɗek ekwëta edeɓat do enëŋo nange andamat Asëñiw ar Kaxanu an. Mondako ri ko ɓëte ene ŋatënaxëne ola or faỹayak or Kërisët ol.
14 Angëmëne mondako ex, ane ɓayiye na ang oɓaŝ or kënëɓi yifand ɓësëyali ɓësitik fo. Bëte ane ɓayiye ang ɓatëxësëx ɓand kë lëfërirand ekoc fo, ala aɓo mëkëñaxën na, ala aɓo nambeli na.
15 Barikan ga këne reyande gë aŋana fo ɗal in këne nëngwëtaye xali ene tëkëne ola or Kërisët ol, mëŋ ar ex emun end Amara an.
16 Ang kë ŝosarënd aye owal gër eman ak exo dafaxën ala an, ɓiyi ɗek mondako ɓar këne do në edaf ex gër aŋana eman emat end hi këne eŋ.

End aniyan angaŝax and okëreceŋ eŋ

17 Awa ɓaxëtin er këmun felënd in, er këme reyand gër owac or Axwën in: këren ɗiyand na ang këni liyand ɓër aŋo kwëta ex na Kërisët ɓën gë ofënirëx or ɓanjëlan ɓandeɓën ol.
18 Onden ondeɓën oŋ ŝiwëk ga këno wëŝenënd Kaxanu do aniyan and ko yëlënd Angoc andexëm aŋ ani cot ex na, gayik ano nang ex na Kaxanu.
19 Ga këni liyand gë aŝëfën këm yëlayaxën këni gër eñac, do këɓi ɓalënd wayët ɓemuyaraxik fo.
20 Barikan wën ɓër sëyak end Kërisët ɓën, ax gi ex na mondako ỹapëk en ɗiyand.
21 Angëmëne enimin awël dëŋ wël kën end Yesu eŋ do angëmëne asëyali sëyali kënun ɗal irexëm in,
22 afo en cuɗëta ang acuɗ akarëk fo ola oxarëk orewën ol, mëne ngëŋ en teɓ oñandi oñëŋënax ok, ɓetëmbak ɓend wër baŋun ɓeŋ gayik ayifa këŋun yifand, eŋun mëlaxën gër ecës.
23 Teɓënino Angoc and Kaxanu aŋ exo nëngwët owëkw orewën oŋ do gë onden ondewën oŋ.
24 Cuɗayin ang acuɗ angaŝax fo ola or nëngwëtën këŋun Kaxanu ol, en gixën ɓër ɗal, do en ɗiyand aniyan and gë or ŝenene, gë owënëk.
25 Mëŋ ex, teɓin enëgwëŝ eŋ! Ala kala yeyanindëlexo ɗal in gër aŝandaw gayik ang owal od eman emat fo hi këne.
26 Angëmëne axoỹ xoỹ kën, këren mendëra na. Këren pena na oxoỹ ol xali ex nëka, eñan eŋ kërex cëla na gër oxoỹ orewën.
27 Këreno teɓ na ŝaɓucara in eŋun ɗila.
28 Ar bax rekand an, teɓëlexo orek ol. Kemënayindëlexo exo cot er sëw ko mëŋ dëŋ in, eŋo dëcaxënënd ar ŝëndëk an.
29 Eyeyan eñëŋënax kërex canënd na gër osëỹ orewën. Eyeyan ejekax fo, ed kë ɓaŝënd ekwëta, ed këɓi rinënd oyekax ɓër kë wëlënd ɓën ỹapëk ex canënd gër osëỹ orewën.
30 Këren dind na er ko ŝaminaxën Angoc Amënëk and Kaxanu in. Paɓ gë mëŋ yata këŋun Kaxanu xali yatir ko ñata apexa andewën aŋ.
31 Epena ed oxoỹ el, ɓatakëra ɓaŋ, oxeỹër oŋ, odenar ok, gë owër ol, do gë oxeỹ or ex yo, dëxëtalex gër Amara andewën.

32 Masindërindën onënga ol, ɓëngwin mbaŋ, do ɓalërindëleŋun mbaŋ. Teɓandërindën ang këŋun seɓanënd Kaxanu ak paɓ gë eɓar ed ɓar këne gë Kërisët.

5

End aniyan and gë angoɓen eŋ

1 Awa tëfëtelindëno ngëŋ Kaxanu gayikako oɓaŝ or pëlot gër yomb irexëm hi kën.
2 Ɓalërindëleŋun gër aniyan andewën ang këŋo ɓalënd Kërisët endeɓi ak xali yëlaya ko mëŋ dëŋ në endeɓi ŝaɗaxa ir nëngan këŋo Kaxanu.
3 Asëk alakirand fo in, gë oɓuyaraxik or ex yo, gë aŋana and koɗi aŋ, kërex gi na gër Amara andewën. Ax ñap ex na eni dind mondako ɓër ex ɓëw̃ënëk ɓën.
4 Cëkwayindëno Kaxanu do en teɓ eyeyandëra ed ɓeñëŋënax el, gë ed ofëcak këm el, gë ekwënd ed ɓecëfënaxik el.
5 Nangin aye mëne ɓër lëxwayak gër asëk alakirand fo, gër oɓuyaraxik, do gër aŋana and koɗi and ex eɗaŝ ɓën, ani cot na owun or Kërisët do gë Kaxanu ol.
6 Ala këreŋun yifa na gë eyeyan ed gë ofëcak këm el, gayikwa në eŋo këɓi xitixën Kaxanu ɓër këŋo w̃ëŝenënd ɓën.
7 Awa wën këren ɓarënd na gë ɓela ɓërako rako ɓën.
8 Ɗamana en maxën end Axwën eŋ, ola orewën ol ecamëɗan fo hi bax. Ɓarikan gërëgako, gër angoɓen and Axwën hi kën. Ɗiyayindën ang oɓaŝ or angoɓen fo.
9 Ɓela ɓër kë liyand gër angoɓen ɓën anënga këni nëngand, ŝenene hi këni, do ɓër ɗal hi këni gër ɗek ɓeɓër këni rind.
10 Calayindën en nang er ñan ko Axwën in
11 do këreneɓi ɓarand na ɓër watak ɓend gë ofëcak këm ɓën, ɓend gër ecamëɗan ɓeŋ, ado pëlëtindënëɓi.
12 Enimin, er këni rind gër ecamëɗan in, aŝëfën ŝëfënëk edeya el.
13 Ɓarikan angoɓen aŋ ɗek kë fëlëtënd ɓeŋo and kë ñoɓa aŋ.
14 Do ɗek er ñoɓak in axana kë xanand angoɓen aŋ. Mëŋ rexën ko:
«Nëngëtal wëj ar ki raŝënd an,
Kanil mërëxand ir ɓëŝësëk,
Ata ki ñoɓa Kërisët.»
15 Awa kamanindën aye ang kën liyand ak: ɗiyayindën ang ɓërenik fo, këren gi na ɓër ang gë onden këm fo.
16 Nand kën ŝot amëd and en di enjekax na, diyin enjekax eŋo. Këren teɓ na ex kuca axuca fo amëd aŋo gayik ɓela ɓër gë okey oko ɓën, ɓeñëŋënax fo wata këni.
17 Awa calayindën eŋun pëni er ỹandi këŋo Axwën en dind in, këren gi na ɓëfënirëx.
18 Ñëmindën gë Angoc Amënëk aŋ, këreŋun ñaw̃ënd na ngoy, gayik ngoy iŋ ɓeñëŋënax fo kë lënanënd.
19 Kemëndërindën gër ekwëta, ñëw̃ërayindën ojëkan od këŋun yëlënd Angoc and Kaxanu ok, ojëkan od cale ok. Ñëw̃ërayindën, yasindëno Axwën an gë ow̃ëkw orewën oŋ ɗek.
20 Cëkwayindëno Faba Kaxanu nand ex yo, në end ex yo, gër ow̃ac or Axwën areɓi Yesu Kërisët.

End ɓësoxari do gë ɓësoŝan eŋ

21 Ɓuŋarindën andewën rewën aŋ do pëɓindëno mondako Kërisët.
22 Awa wën ɓësoxari ɓën ɓaxëtindën end ɓëcën ɓëndeɓën eŋ, ang kën ɓaxëtënd end Axwën ak.
23 Gayikwa icën iŋ ex emun end alindaw̃ eŋ ang hi ko Kërisët emun end Amara and fexën ko ak.

24 Ata ang këni ɓaxëtënd end Kërisët ak ɓër gër Amara andexëm ɓën, ɓësoxari ɓën ɗek mondako ỹapëk eni ɓaxëtënd end ɓëcën ɓëndeɓën eŋ.
25 Wëj icën in, ŋanëlo alindax ang ñan ko Kërisët Amara andexëm ak xali yëlaya ko mëŋ dëŋ gër ecës.
26 Exo mënënaxën Amara aŋ gë men oŋ do gë eyeyan ed Kaxanu el rixën ko mondako.
27 Er ỹandi këŋo eni gi ɓër gër Amara ɓën: gë enjaran, ɓëyekax, ɓër garëgar, ɓër ŝenene, ɓëw̃ënëk, do ɓër gë end këyëɓi nëp këm.
28 Awa icën iŋ, ang ñan ko eman endexëm ak ỹapëk eŋo ŋan alindaw̃. Ar ñan këŋo asoxari arexëm an mëŋ dëŋ ñanayak.
29 Ax gi ex na nde ala an axo cusënd na eman endexëm eŋ? Ɓarikan alëɓa ko lëɓand, afëỹëpëỹ ko fëỹëpëỹënd, ang këɓo rinënd Kërisët ɓiyi ɓër gër Amara andexëm ak,
30 gayik owal od eman endexëm hi këne.
31 «Mëŋ ex, Asoŝan an aŝan ko gër sëm do gë nëm eni ɗëkëraxën gë asoxari arexëm an, xali ɓën ɓëxi eni gi eman emat✡.»
32 Gër eyeyan elo, ɗal isëm ŝonayak na. Wëno ga re këme mëne amatinali and anëkëra and Kërisët gë Amara andexëm ex.
33 Gër ga hik yo, ala kala ŋanëleŋo alindaw̃ ang ñanaya ko ak do asoxari an pëɓindëleŋo icën indexëm iŋ.

6

End oɓaŝ do gë ɓëxarëk ɓëreɓën eŋ

1 Wën oɓaŝ ol, ɓaxëtënindënëɓi ɓëxarëk ɓërewën ɓën gayikako ɓër Axwën Yesu hi kën. Edi ed mondako el ŝenene ex.
2 Akayëta and Kaxanu rek: «Pëɓindëɓi sorix gë norix✡». Apela aŋo ex añanar and gë er ɓeya ko Kaxanu aŋ.
3 Er ɓeya ko mëne ar kë sëf apela aŋo an, aɓeta ko ɓeta, do exo cot aniyan acakax gër ebar ro.
4 Wën opaba ok, kaɗacindënëɓi ŝenene oɓaŝ orewën ol, do ɓakalindënëɓi gër fëña ir ỹandi këŋo Axwën, këreɓi ɗëɓëlëɓand na endewën eŋ.

End okaɗëp do gë ɓëxwën ɓëreɓën eŋ

5 Wën ɓër ex okaɗëp ɓën, ɓaxëtënindënëɓi ɓëxwën ɓërewën ɓër ex gër ebar ro ɓën. Yëdayindënëɓi do pëɓindënëɓi gë emëkw epeŝax, ang këno fëɓënd Kërisët ak.
6 Ax gi ex na en dind mondako gër ogës odeɓën fo nangëde ɓër kë ŝaland enëɓi ŋan ɓela fo. Diyindën mondako ang okaɗëp od Kërisët od kë rind oñandi od Kaxanu ok gë ow̃ëkw oreɓën oŋ ɗek.
7 Diyindën andiyen andeɓën aŋ gë ow̃ëkw ofeŝax nangëde Axwën an këno riyeninënd fo, ɓari ax gi ex na ang okaɗëp od ɓela.
8 Ala ar er yo, hi ko xaɗëp, axo gi ex na xaɗëp, nangëlexo mëne axana ko xana gër Axwën ata cey enjekax end ri ko eŋ.
9 Endewën cëŋ, wën ɓëxwën ɓën, mëlayayindënëɓi ŝenene okaɗëp odewën ok, kërenëɓi besarand na. Nangin mëne Axwën aɓat ŝot këno wën gë ɓën yaŋ gër orën do gër ogës odexëm epitëndër ed ɓela ax gi ex na.

End emer ed gë ɓangoc ɓañëŋënax eŋ

10 End këme xor de me ŋataxën eŋ: calayindën en kem gë ɗek panga ind Axwën iŋ.

✡ **5:31 5.31** Añanar 2.24 ✡ **6:2 6.2** Andocane 20.12

11 Kaxanu ayël yël këŋun ɗek oỹënga or emer oŋ. Awa ɓaxayindën oỹënga or emer
oŋo en kwëŝaxën aye mëŋ këŋun sëkwanaxën ŝaɓucara and këŋo ỹandi eŋun mereli
aŋ.
12 Enimin, emer elo ax gi ex na ed gë ɓela, ed gë ɓangoc ɓañëŋënax ex: ɓangoc
ɓand wunëk yaŋ gër orën ɓaŋ, gë ɓand këɓi wëñand ɓela gë ecamëɗan ɓaŋ, gë
ɓangoc ɓakeỹax ɓaŋ, do gë ɗek ɓand ɓayik ɓaŋ.
13 Awa meɗindën ɗek oỹënga or emer or yël këŋun Kaxanu oŋ, mëŋ kën xwëŝaxën
aye yatir emer.
14 Kemënayin gër emer elo: kapayindën ɗal in ang apëxw fo, cuɗayindën or ŝenene
ol ang acuɗ and yawale fo.
15 Peɗayindën Atëfëtan and kë yëlënd oɓetak aŋ, mëne ngëŋ: giyindën ɓëẅelëk
ɓër en ye gër epemëra.
16 Meɗindën ɓëte ang angwak fo ekwëta ed xwëta këno Këriset el. Mëŋ kë ỹana
eŋun kakanaxënënd ɓepës ɓend gë okoɗux ɓend këŋun lejaxënënd Aỹëŋënax ɓeŋ.
17 Cëxwayindën Apexa and yël këŋun Kaxanu aŋ ang ekamote ed emer fo. Meɗindën
ɓëte ang duxuma fo eyeyan edexëm ed këŋun yëlënd Angoc Amënëk el.
18 Caleyindën nand ex yo gë Angoc and Kaxanu aŋ. Karayindëno er ex yo do
calenindënëɓi ɗek okërecеŋ ok, këren nambinand na.
19 Calenindëne wëno ɓëte exe dëca Kaxanu me cotaxënënd er këme reya in do me
kapinaxënënd gër epemëra ed er ŝonëtëk Atëfëtan in.
20 Ado wëno në eŋo hixën këme andepëra ga yata ke Këriset me gi afemëra ar
Atëfëtan andexëm, do me kapinand gër epemëra elo ang ỹapëk ak.

Ofelar ol

21 Endam eŋ cëŋ, mëne ɓeɓër këme rind ɓën, ɗek këŋun nangënëx Tiŝik, mëŋ ar
ex gër Axwën imaỹe indeɓi ind ñan kënëŋone aye ɓiyi ɗek iŋ do hi ko ariyenin ar
Kaxanu ar mokwëta.
22 Mama dëŋ lawẽnëli këmo, en nangaxën er hi këɓo in, do eŋun kemënaxën gër
onden.
23 Faba Kaxanu do gë Yesu Këriset, Axwën areɓi an, yëlëleɓi oɓetak ol ɓëmaỹe
ɓëŋ, aŋana aŋ, do gë ekwëta el.
24 Ɗek ɓër ñan këŋo din ir din Yesu Këriset Axwën areɓi ɓën, cotëlexëni oyekax
ol!

Kayëta ir Ɓëfilip in
Lilaya in

Akayëta aŋo ro Pol ỹëgwën baɓi okërecеŋ od gër Amara and Filip ok. Amara aŋo, Pol ỹana bax and baxo yend ɗamana ixinëm ir epëmera ed Atëfëtan and Yesu Kërisët aŋ. Eɓi cëkwaxën, eɓi pelëraxën, do eɓi kemënaxën gër ekwëta ỹëgwënaxën baɓi kayëta ijo ro. Enimin, Pol asoro baxo sorond gayik ani gi bana në ereɓat. Awël wël baxo mëne ɓela ɓêŝëxe këɓi sëyalirand ɓend këɓi nambelirand. Fel këɓi enëɓi kwëỹëtand ɓër ɓarak enëgwêŝ do gë ɗal ɓën, do gë ɓër kë rind ɓend ŝoɗe-ŝoɗe gër ɓamara ɓën. Er ex gër akayëta in:

Pol ŝëma këɓi do ŝëkwa këɓi Okërecеŋ od gër Filip ok: 1.1-11.
Edïya ed gër eɓanan në end Kërisët el: 1.12–2.18.
Ekemën el do gë apela aŋ: 2.19–4.9.
Ɓapela ɓapelatar ɓaŋ, ecëkwa el, do gë ofelar ol: 4.10-23.

Ecëmar el

1 Wëno Pol do gë Timote, okaɗëp od Yesu Kërisët ok, këŋun ỹëgwënëlind wën ɗek ɓëw̃ënëk ɓër Kërisët ɓër ex gër Angol and Filip ɓën, gë ɓëlëngw ɓën do gë ojakër od gër Amara andewën ok.
2 Kaxanu, Faba ireɓi, do gë Yesu Kërisët Axwën, areɓi an, yëlëlenun oyekax ol do gë oɓetak ol!

End cale ind Pol eŋ

3 Aŝëkwa këmo ŝëkwand Kaxanu nand këmun xwita yo.
4 Aŝalën këmun ŝalenënd wën ɗek, do nand këme ŝalend yo gë onënga fo këme ŝalend.
5 Mondako këmun ŝalenënd gayik wën ke rëcarand gër andiyen and epemëra ed Atëfëtan, elod yatir w̃a kën xali gërëgako.
6 Aye fëni ke mëne Kaxanu, mëŋ ar ỹanak andiyen anjekax aŋo gër ola orewën an, asëf ko sëf xali exo ŋata gë akey and ko ɓakaw Yesu Kërisët ɓaŋ.
7 Aỹap ỹapëk mun yëlanënd wën ɗek mondako gayik gë emëkw edam el ɗek ke ɓalënd endewën eŋ. Hi këme ar fokëra këno, hi këme gër eyakan ed Atëfëtan eɓi kemënaxën ɓela ɓën, wën gë wëno oyekax oɓat ɓar këɓo.
8 Enimin, Kaxanu ex sede iram in mëne gë emëkw edam el ɗek ñan këmun, ang ñan këŋun Yesu Kërisët ak.
9 Er këmun xaranënd and këme ŝalerand aŋ, aŋana andewën aŋ ex ɓaŝërënd xali en nangëra do eŋun pënind ŝenene ɓeỹ ɓën ɗek.
10 Ata fo kën ỹana en nangënd epitëndër ed er xëɓënëk el, en gixën ɓër ɗal, ɓër gë end kënëɓi nëp këm, xali yatir ko ɓakaw Kërisët.
11 Or ŝenene or yël këŋun Yesu Kërisët ol, aŝanaya kë ŝanaye aye gër ola orewën eno cëkwaxënënd do eno ɗuwaxënënd Kaxanu.

End eñañ ed Atëfëtan eŋ

12 Ɓëmaỹe, aỹandi ỹandi ke en nang mëne er hi ke ijo in, wëlixënëk kaŝ-kaŝ Atëfëtan aŋ.
13 Enimin, ɗek ocoroɗa od kë nëkonand eyang ed gofërëner ok do gë ɓela ɓën ɗek beɓët ir ex yo, anang nang këni mëne në end andiyen and Kërisët fokëraxën këne.
14 Ado ga fokëra këne, xemënaxën këni ɓëmaỹe ɓëndanjëm gër ekwëta ed Axwën. Në eŋo yëxwëra këni kaŝ-kaŝ epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el gë anjiỹ këm.

15 Ɓërëmar cëŋ, ɗal ex gë oyakëraxi do anjëlan and ene bañëreli këni femënd end
Kërisët eŋ. Ɓarikan ɓêŝëxen ɓën këni femërand gë anjëlan anjekax.
16 Ɓëjo ex ngëŋ ɓër ɦan ke ɓën, ga fëni këɓi mëne Kaxanu xwët ke ro me gi sede
ir Atëfëtan and Yesu.
17 Xarak ɓër kë reyarand end Kërisët gë oñandi od eni wëli ɓën, anjëlan andeɓën
aŋ ax ye ex na. Er këni ŝaland me toro nëmëc gër ed fokëra këne ro.
18 Angëmëne end Kërisët eŋ gë anjëlan añëŋënax këni sëfëtërand ba gë ɗal dëŋ,
axe ɓal ex na! Gër ga hik yo wëno në nëngandëraxe, do anëngandëra ke nëngandëra
ɓëte.
19 Aye nang këme mëne gër ga ŝenarak yo endey eŋo, wëno afex këme fex gayik
wën aŝalen këne ŝalenënd, do arëca ke rëca Angoc and Yesu Kërisët aŋ.
20 Ɓarikan er këme ŝënind gë enëkan in, er këme yarënd in, gë emëkw el ɗek xwëta
këme mëne gërëgako ang din ir din ak, enjaran end Kërisët eŋ aŝanaya kë ŝanaya
gër eman endam, ɓayi këme aɓëngw nde ba lawᷤ këne nde. Angëmëne mondako ex,
ỹoweỹ axe cëfënan na.
21 Wëno cëŋ Kërisët ex aniyan andam aŋ do ecës el ofëcak oram ex.
22 Ɓarikan angëmëne aye yek me ɓayi ga këme liyand me tëfaxën andiyen andam
gër ɓeki ɓeŋo end këme sana eŋ, ame nang ex na.
23 Oñand oki ke nëỹalirand gër onden: ɓandëmar aỹandi ke ỹandind me cës mëŋ
këme ye gër ed exo Kërisët. Ata wëno eŋo ỹëmbëk exe yexënan.
24 Ɓarikan në endewën na, ɓayileme ga këme liyand saxëk.
25 Ado endey eŋo end fëni ke dëŋ ex, anang nang këme mëne aɓayi këme
ɓayi aɓëngw mun kemënaxënënd wën ɗek, en cotaxën nëmëc ekwëta el do eŋun
nëngandëraxënënd.
26 Aɓakali këme ɓakali gër ndewën mëŋ këŋun ỹana eŋun nëngandërand din end
Yesu Kërisët eŋ sam ene watënd gaŝëxe.
27 Ɓarikan fo eŋo këmun seɓënanënd: ɗiyayindën ang rek Atëfëtan and Kërisët
and sëyali kënun ak. Angëmëne anëngali nëngali këmun, amun nëngali ex na,
wëlindëleme ga këni rend mëne axemëna xemëna kën gër angwëlëra, gë emëkw
eɓat kën xaxërënd ex ñañ ekwëta ed kë yëlënd Atëfëtan el.
28 Ɓër këŋun wᷤerelind ɓën, kërenëɓi teɓ na enun dëgënën ojomb ok. Angëmëne
mondako ri kën, ata kë hi nanganëme ir mëne ɓën ɓër nambërak exëni do mëne gër
ndewën nanganëme ir anëka fex kën ex gër Kaxanu.
29 Enimin, end Kërisët eŋ, Kaxanu wa yël këŋun oyekax xarak ax gi ex na eno
kwëta fo, ɓarikan en torond në endexëm ɓëte.
30 Eyo axaxër kën xaxërënd ang bane watënd ga këme xaxër ak, do gërëgako awël
kën wël ɓëte ga këni yeyan mëne gër okaxër oŋo ɓayi këme.

2

End ola or Kërisët eŋ

1 Awa angëmëne wën axemëndër kën xemëndërënd ga ɓar kën gër Kërisët,
angëmëne gë eɓalër edewën el arëcar kën rëcarënd, angëmëne Angoc and Kaxanu
aŋ ayël këŋun yëlënd angwëlëra aŋ gër amara andewën do angëmëne gër owᷤëkw
orewën axaỹënan do gë eteɓandër exëna,
2 ɗiyayindën mondako ene ɓaŝënaxën onënga ol. Pëniyindëleŋun ɓeỹ ɓën
andamat do cotin eɓalër eɓat, onden omat, anjëlan amat gër owᷤëkw orewën.
3 Ɓanayindën do nëkonindënëɓi ɓëcandawᷤ ɓëŋ ang ɓër xwuca këŋun ekëɓën fo.
Ỹoweỹ këren dind na gë ambañëra, ɓëte ỹoweỹ këren dind na gë ndafënan.
4 Ala kala ɓalindëleŋo end ɓoŝandawᷤ eŋ, këreŋo ɓalënd na ɓend gaf irexëm fo.
5 Ang hi kën ak, ɓanjëlan ɓandewën ɓaŋ gindëlex ang ɓand Yesu Kërisët ak:

6 Ado ga hi këni ola oɓat gë Kaxanu,
abaxo xemëna na exo masinaya gwër fo gë Kaxanu.
7 Ɓarikan mëŋ dëŋ seɓayak ɗek er hi ko in
exo gixën xaɗëp,
ata ola orexëm ol hik ang or ɓela ak,
owati orexëm ol ang ala ar toc fo bax.
8 Gë andexëm ɓana baxo xali w̃a ko exo cës,
ecës ed mopika gër kërëwa el.
9 Gayikwa mondako ri ko,
Kaxanu ŝuɗ këŋo owun ol,
do yël këŋo ow̃ac or nëmëcak ɗek ow̃ac or ex yo,
10 eni poxixënënd ɗek ɓela ɓën gër lëngw irexëm do eni ɗuwaxënënd ow̃ac or Yesu hi këni ɓër gër orën,
hi këni ɓër gër ebar ba ɓër ɗila gër ebar.
11 Do ala kala gë eyeyan end enëng endexëm el,
ko ỹana exo dend mëne Yesu Kërisët ex Axwën an, do ar gë enjaran end Kaxanu an.
Ata mondako këno ỹana eno ɗuwand ɓëte Faba Kaxanu.

End aniyan and oxërecеŋ eŋ

12 Wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, gayiyako din këne wëlënënd, wëlënindëne nëmëc gërëgako nand këne watërënde na, ax gi ex na nand ɓayik ane watërënde na fo. Awa canayayindëlex gër ola orewën mëne afex fex kën gë epëɓ el, do gë eyëda ed Kaxanu el.
13 Kaxanu këŋun yëlënd oñandi ok do gë ojaw̃ od en dixënënd ɓend ñan ko mëŋ ɓeŋ.
14 Diyindën er hik yo gë odendëran këm, gë ecampëre këm.
15 Ata kën hi ɓër gë end kënëɓi nëp këm do ɓëw̃ënëk, oɓaŝ or Kaxanu or ŝenene, en watixënënd ang ow̃al fo mërëxand ir ɓela ɓësëmbak, do ɓëỹëŋënax ɓër gër ngwën ro
16 ga hi kën ako ɓëw̃ëlaya ɓër eyeyan ed kë yëlënd aniyan ɓën. Paɓ gë eŋo ke nëngandëraɗ yatir ko ɓakaw Kërisët, gayik awati kë wati kerët mëne gë andiyen and këmo rinënd Kaxanu aŋ ax gi ex na and gë ofëcak këm.
17 Ekwëta ed xwëta këno wën Kërisët el ang eŝeɓëceɓ ir këni xoŝënd në ŝaɗaxa ir këno rinënd Kaxanu fo ex. Do ado ex gido alaw̃ këne law̃, aɓaŝ fo ɓaŝ dome oŝat oram oŋ gër ŝaɗaxa irewën, awa mbaŋ ke nëngandëraɗ andamat gë wën ɗek ak.
18 Wën ɓëte nëngandëraleŋun mondako fo, do nëngandëraleŋun andamat gë wëno.

End Timote eŋ

19 Yëla këme ga ɓar këne gër Axwën Yesu, alaw̃ënëli këmo law̃ënëli aỹand Timote gër ndewën. Do and ko ɓakaw aŋ exe kemënati wëno ɓëte gë ɓenjekax ɓendewën ɓend ke sëfëtanati ɓeŋ.
20 Gayikwa gaɓatak ax gi ex na ar hi këmi anjëlan amat, ar këŋun rendërand endewën eŋ gë emëkw epeŝax.
21 Ɗek ɓër ɓayik ɓën ɓendeɓën fo këɓi ɓalënd, ax gi ex na ɓend Yesu Kërisët ɓeŋ.
22 Ɓarikan mëŋ Timote, wën dëŋ aye nang kën ang w̃ëlaya ko ŝenene ola orexëm ak. Ariyeni riyeni këni gë wëno ang itox ind këŋo rëcarand sëm fo, ang xaɗëp fo, gër epëmëra ed Atëfëtan.
23 Awa yëla këme mëne alaw̃ënëli këmo law̃ënëli gër ndewën sam exe pëni aye endam eŋ.
24 Ado aye nang këme ga xwëta këmo ako Axwën mëne wëno dëŋ gogo këmun nëngali.

End Epafërodit eŋ

25 Yëla këme gërëgako mëne aỹap ỹapëk exo maỹili Epafërodit, aɓaỹe iram, ar xel
këmi andiyen amat an, ariyenin ar xet këmi gër emer an, parëxanda ir lawẽnëgu
bano exe mëlandëraw ɓeỹ in.
26 Ga ñan këŋun mbaŋ wën ɗek ŝëmuraxën baŋo ga wëlëx kën mëne aŝëxwëra
ŝëxwëra baxo.
27 Ata mbaŋ ŝëxwëra baxo xali ɗam gër ecës, ɓarikan Kaxanu axaỹënan xaỹënan
këŋo endexëm eŋ. Gë wëno ak xaỹënan këŋo këdi ke ŝëmura kaŝ-kaŝ.
28 Mëŋ felaxënëli këmo exo ɓakali aỹand, eŋun nëngandëraxën and këno wat aŋ,
do wëno exe yema tëkër emëkw el.
29 Awa kacayiɗëno gë onënga fo, aɓaỹe irewën ex gër Axwën. Pëɓindënëɓi ɓela
ɓër ang mëŋ ak ɓën.
30 Në end andiyen and Kërisët eŋ yëla ko exo cës. Ecës el fece këŋo exe dëcaraxën
gër ed hi bax ene dëcara wën na.

3

End or ŝenene or gër ogës od Kaxanu eŋ

1 Gërëgako ɓëmaỹe, nëngandërayindëleŋun ga hi kën ako ɓër Axwën. Gayikako
apexa andewën ex, wëno cëŋ axe këñënd na mun ñëgwënëlind ɓeŋo fo ɓeŋo fo.
2 Titinalindënëɓi oɗaŋët ok, ɓër ax tëỹalind na ŝenene end Kaxanu ɓën.
Titinalindënëɓi ga këni sëỹalind mëne afo enun kac en pexaxën.
3 Enimin ɓiyi ɓër këne ŝalende gë panga ind Angoc and Kaxanu do këɓo
nëngandërand ga ɓar këne gë Yesu Kërisët hi këne ɓër xac kënëɓi enim ɓën. Ane
kwëta ex na ɓend ɓela ɓeŋ.
4 Egel wëno, axor xor dome me kwëta ɓend ola oram ɓeŋ. Awa angëmëne ɓela ex
na ɓër kë yëland mëne ɓën aỹap ỹap këɓi eni kwëtand ɓend ola oreɓën ɓeŋ, wëno
wa ỹap doxe nëmëc.
5 Wëno gër enëng end Ɓëyisërayel rëw̃ këne do xac këne yatir sëk ke ɓakey
ɓanjongëɓatas. Ɓëxarëk ɓëram ɓën ɓërandëw̃ëra and Beŋëŝame hi këni. Ata Aŝëwif
ar rëw̃ këno Ɓëŝëwif dëŋ hi këme, and raf këme aŋ hi këme farisеŋ do bame sëfënd
acariya and Moyis aŋ.
6 End eɓalëkënali ed ɓend cale cëŋ, hi bame arixëra ar Amara, do end or ŝenene
or kë yëlënd acariya ol cëŋ, hi bame gë end këne nëp këm.
7 Ɓarikan ga xwëta këmo Kërisët, ɓeɓër bame yëland ofëcak oram ex ɓën ax bo
ex na ga ke xëɓënanënd.
8 Enimin, enang or nang këmo Yesu Kërisët, Axwën aram el, xucak gë ɓeỹ ɓën ɗek.
Në endexëm seɓaxën këme ekëɓënan ɓeỹ ɗek el, xali këme watënd ang ɓeɓuyaraxik
fo mëŋ këmi w̃ëndëraxën gë Kërisët.
9 Ga ɓar këmi gë mëŋ, hixën këme ar ŝenene. Awa or ŝenene olo, Kaxanu yël ke
gayik axwëta xwëta këmo Kërisët. Ax gi ex na or ŝenene or xamën këme gë andam
gër etëf ed acariya and Moyis.
10 Awa gërëgako, er xurik exe ɓal in ex monang nëmëc Kërisët mëne ngëŋ me
nang anëkëra and gë panga ind xanin këŋo gër ecës iŋ, do gë toro indexëm iŋ. Iyo
aỹandi ỹandi ke mi ɓar gër ecës,
11 do angëmëne awënd wëndëk me kani gër ecës.

End oxërecеŋ eŋ

12 Ax gi ex na ɗe anëka ŝot këme eŋo ba anëka ñatën këme ow̃ënëk ol. Ɓarikan
gër ocal ɓayi këme me ɗëkayaxën gayikako wëno ɓëte Yesu Kërisët lëkaya ke.

13 Ɓëmaỹe endam eŋ cëŋ, ame yëland na mëne anëka lëkaya këme owỹënëk ol.
Ɓarikan ekëɓënënaxik emat këme rind: me paɓaxën aye er këme ŝaland me ɗëkaya
in, ame nëkonand na gand epoy.
14 Ahër këme hërënd me ŋataxën gër ed kë sëlënd okaŝër, me cotaxën acosa and
ke wỹacelind Kaxanu yaŋ gër orën paɓ gë Yesu Kërisët aŋ.
15 Awa ɓiyi ɓër wỹën këne ɓën, yëlarandëne mondako. Do angëmëne gër eŋo
anjëlan andewën aŋ afitar fitarëk, Kaxanu awỹasin këŋun wỹasin er ex in.
16 Ɓarikan fo, ɓayine ga këne sëfënde andamat er sëya këne gër Atëfëtan in.
17 Ɓëmaỹe, tëfëtelindëne wëno do nëkonindënëɓi ɓër kë liyand ang wỹasin këmun
ak ɓën.
18 Gayikwa ɓëranjëm kë liyand ang ɓërangoỹëra and Kërisët fo, mëŋ ar ŝësëk gër
kërëwa an.
19 Aniyan andeɓën aŋ gër enemi kë ñata gayik ɓën aɓi pedënd na ɓeñëŋënax ɓend
këni rind ɓeŋ, aɓi ɓalënd na ado gë tëkër ak end Kaxanu eŋ, enjaran endeɓën eŋ ex
gër ɓeɓër doɓi ŝëfënan fo, do ɓend gër ngwën ro fo këɓi ɓalënd.
20 Ɓiyi cëŋ, ɓër xwën këɓo owun or gër orën hi këne. Fën ko xaniw Axwën Yesu
Kërisët, afexën areɓi an, mëŋ ar kënëŋo ŝëninde an.
21 Mëŋ kë nëngwët ɓeman ɓendeɓi ɓend sitarak ɓeŋ gë panga ind ko wunaxën gër
ɓeỹ ɗek iŋ ex gixën ang eman end gë enjaran endexëm ak.

4

1 Wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd do xofi ke mbaŋ ɓëŋ, në endewën ke
nëngandëraxënënd, në endewën fo ɓëte këne fëɓaxënënd! Mëŋ ex, kemënayin en
ɓayi ga sëf këno Axwën an!

Ɓapela ɓapelatar ɓaŋ

2 Axara xara këmëni Efodi, gë Seŋëtik eni wëlërënd ga hi këni ako ɓër Axwën.
3 Eyo, wëj ar ɓar ke andiyen an, wëj ar lëkayak aye andiyen aŋo an, axara xara
këmi dëcalëɓi arëca, gayikwa ɓën mbaŋ xemëna bani ang ɓër okaxër fo gë wëno
gër andiyen and epëmëra ed Atëfëtan. Na fo hi bani ɓëte Këlema do gë ɓëŝëxe ɓër
xel bami andiyen aŋo ɓën, omac odeɓën ok aỹëgw ỹëgw ko Axwën an gër Akayëta
and aniyan.
4 Nëngandërayindëleŋun din ga hi kën ako ɓër Axwën. Ga re këme ɓëte
nëngandërayindëleŋun.
5 Nangëralexëni ɓela ɓën ɗek oɓëngw or onden ondewën ol; gogo ko ɓakaw Axwën
an.
6 Er ex yo mëkayindëno Kaxanu, end ỹoweỹ këren dendërand na. Nangënindëno
Kaxanu oñandi odewën ok paɓ gë cale iŋ, këlayindëno do cëkwayindëno.
7 Ata oɓetak or ko yëlënd Kaxanu ol, oɓetak or nëmëcak onangëran or ex yo kë
xaxa owỹëkw orewën oŋ en ɓayixën ɓër Yesu Kërisët.
8 Gërëgako, ɓëmaỹe ɓalëkënalindën: ɗek er ex ɗal in, ɗek er ỹapëk in, ɗek er
ŝenene in, ɗek er wỹënëk in, ɗek er yek gër ogës od ɓela in, do gë ɗek er këni ŝëkw
in. Ɓeŋo ỹapëk ex këñ gër ɓanjëlan ɓandewën.
9 Er sëya kën do ŝot kën gër ndam in, er wëleli këne do wateli këne in, diyindën
mondako. Ata kë ɓayi gër ndewën oɓetak or ko yëlënd Kaxanu ol.

Ecëkwa el

10 Wëno mbaŋ nëngandëra ke do këmo ŝëkwand Axwën an ga këme watënd mëne
wën aɓal këŋun ɓalënd gaŝëxe endam eŋ. Enimin din këŋun ɓalënd endam eŋ, amëd
and ene dëcaraxën aŋ fo ɓayik an cot bana.

11 Ame yeyanënd na ɗe mondako gayik ỹeỹ ŝan këme na. Wëno enimin, asëya
sëya këme enëngandëra ed and ŝotëra këme el, ɓëte gë enëngandëra ed and ame
cotëra ex na el.
12 Awẽër wẽër ke edïya ed gë ocënd el, ɓëte awẽër wẽër ke edïya ed gë ecotëran el.
Nand ex yo do gër ed ex yo, asëya sëya këme edïya ed ɓaŋo me med aye, ɓaŋo me
ɓayi gë enjo; ɓaŋo me cotëra, ɓaŋo me can.
13 Ɓeŋo ɗek këme xorënd me ɓuŋa gë panga ind ke yëlënd Kërisët iŋ.
14 Aye ri kën ga ŝoma këne ako gër ocënd.
15 Wën Ɓëfilip ɓën aye nang kën mëne and ŝanëgu këme gër Ebar ed Masedëwan
aŋ, me ñanaxën epëmëra ed Atëfëtan el, wën fo rëcara baxe. Amara acëxe axe
dëcara bana.
16 Ado and hi bame gër angol and Tesalonik aŋ dëŋ, alawẽnelili lawẽnelili këne
ɓakëlëbëd ɓaki er këme liyaxën in.
17 Wëno er këme ŝaland Kaxanu exo cënan ɓacota ɓandewën ɓaŋ, ɓari ax gi ex na
ene yëlërand ɓela.
18 Ɗek ŝot këme ɓeɓër ỹap bax me cot ɓën, ɓakey ɓand ecotëran ɓaŋ ex. Ata gwac
ŝotëra këme ga xana këme ako er lawẽneliw këne paɓ gë Epafërodit in. Ang angiri
inëngax fo ex, ŝaɗaxa ir xana ko Kaxanu.
19 Awa Kaxanu arëcara këŋun rëcara mbaŋ paɓ gë Yesu Kërisët en cotëraxën ɗek
ɓeɓër kën liyaxën ɓën mëne ngëŋ, napul ir gë enjaran in.
20 Ɗuwanëŋone Faba ireɓi Kaxanu, mëŋ ar gë enjaran end din ir din an. Amen!

Epelar el

21 Cëmayinëɓi ɗek ɓër hik ɓëwẽnëk gër Yesu Kërisët ɓën. Aŝëma ŝëma kënun
ɓëmaỹe ɓënd hi këmi enga emat ɓëŋ.
22 Ɗek okërecеŋ ok këŋun ŝëmand, adofa od ɓër ekun ed Sesar ɓën.
23 Oyekax or Axwën Yesu Kërisët ol, gilex gër onden ondewën!

Kayëta ir Ƀëkolos in
Lilaya in

Akayëta aŋo Pol ỹëgwën baƀi okërecеŋ od gër Amara and Kolos ok. Amara aŋo, Epafëras ỹana bax and hi baxo Pol gër epëra, në end epemëra ed Atëfëtan and Yesu Kërisët aŋ. Pol, elod aƀi nënga bana okërecеŋ oko, mëŋ ỹëgwënaxën baƀi akayëta aŋo ro. Asitin sitin baƀi mëne këreni mand na osëyali or enëgwëŝ or ƀend ŝonayak ol, gë or ecale ed omeleka el, do or gë ecus ed eman el. Pol xwitan këƀi mëne Yesu Kërisët gaƀat ex ar kë nangënënd enimin noỹo hi ko Kaxanu an, do eyeyan edexëm el fo ỹapëk ex kaƌacënd aniyan and oxërecеŋ aŋ. Yesu Kërisët fo ex ar nëmëca këƀi ƌek ƀëlaw̃ënel ƀër Kaxanu an. Mëŋ ex, paƀ gë Kërisët fo ỹapëk ecale ed Kaxanu el. Er ex gër akayëta in:

End cale ind Pol eŋ: 1.3-14.
End Axwën ar ngwën do gë Amara eŋ: 1.15-20.
End andiyen and Pol gër Amara eŋ: 1.24–2.5.
End ekwëỹëta ed ƀësëyali ƀënëgwëŝ eŋ: 2.6-23.
End aniyan angaŝax eŋ: 3.1–4.6.
Ofelar ol: 4.7-18.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang ỹandi këŋo Kaxanu ak. Gë aƀaỹe Timote këmun ỹëgwënëlind
2 wën ƀëmaỹe ƀëmënëk, ƀër mokwëta gër eƀar gër ed Kërisët hi kën gër Angol and Kolos. Faba ireƀi Kaxanu yëlëleŋun oyekax ol do gë oƀetak ol!

Ed cale ind ecëkwa iŋ

3 Aŝëkwa këmo ŝëkwand Kaxanu, Sëm ir Axwën areƀi Yesu Kërisët and këmun ŝalenënd wën ƌek aŋ do nand ke ŝalend yo.
4 Enimin, awëlati wëlati këmi mëne mokwëta xwëta këno Yesu Kërisët do ƀëte mbaŋ ñan kënëƀi ƌek okërecеŋ ok.
5 Mondako kën rind në end er fenin këŋun Kaxanu yaŋ gër orën do kën yarënd eŋ. Er kën yarënd ijo, elod gër ỹanar wël kën paƀ gë Atëfëtan and ex eyeyan ed ƌal aŋ.
6 Atëfëtan aŋo ñatëlik gër ndewën do ang këƀi nëngwëtënd ƀela ƀën gër ed ex yo gër ngwën ro xali këni ỹëmbërënd ƀër w̃ak ƀën, mondako këŋun nëngwëtënd do kën ỹëmbërënd wën ƀëte elod yatir wël kën do nang kën enim oyekax or Kaxanu ol.
7 Ax gi ex na nde Epafëras sëyalira këŋun? Mëŋ ga hik wa icandaw̃ën indeƀi ind ex pëlot gër yomb ireƀi iŋ, do ar ex ariyenin ar Kërisët ar mokwëta an.
8 Afelati felati këƀo end aŋana and yël këŋun Angoc Amënëk eŋ.
9 Mëŋ ex, ƀiyi ƀëte din këmun ŝalenënd elod yatir wël këmi eŋo. Axara këmo xarand Kaxanu en ñëm gë Angoc andexëm and kë yëlënd orenik ol ƌek, en nangaxën oñandi odexëm ok.
10 Do mondako kën liyaxën ang këŋo ỹapanënd Axwën ak, sam en dind din ƀenjekax ƀend këŋo ỹandind ƀeŋ. Iyo axara këmo xarand eŋun nëngwët en dixënënd ƀandixa ƀanjekax ƀand ex yo, do eno nangaxën nëmëc Kaxanu.
11 Axara këmo xarand ƀëte Kaxanu eŋun yël panga itëm indexëm iŋ, en cotaxën enjaran end gë ojaw̃ endexëm eŋ gër ekwëta ed xwëta këno do en ƀuŋaxënënd ang këŋun yëka yo, gë onënga fo.
12 Awa cëkwayindëno Faba Kaxanu, mëŋ ar sana këŋun en gi ŝëf gër ƀër kë ŝot er fenin këƀi ƀëw̃ënëk gër angoƀen andexëm ƀën.

13 Mëŋ racët këɓo gër mbëña ind ecamëɗan do w̃ëla këɓo gër owun or Asëñiw̃ ir
ex pëlot gër yomb irexëm.
14 Ga ɓar këne gë Asëñiw̃ ŝotaxën këne Apexa aŋ, gë eteɓan ed ɓeñëŋënax ɓendeɓi
el.

End ola or Kërisët eŋ

15 Kërisët ex eñaw̃ end Kaxanu eŋ,
eñaw̃ end Kaxanu, mëŋ ar ɓayik anëŋo watënde na an.
Mëŋ ex Asëñiw̃ ar Kaxanu ar hik ɗamana exo dixën ɓeỹ ɗek an.
16 Gayikwa gë mëŋ ri ko Kaxanu ɗek ɓeỹ ɓën gër orën do gër ebar,
ɓeɓër wat-wat ɓën do gë ɓeɓër watërëxe ɓën,
ɗek ɓangoc ɓand wunëk ɓaŋ,
gë ɓakeỹax ɓaŋ do gë ɗek ɓand ɓayik ɓaŋ.
Ɗek ɓeỹ ɓën ri ko Kaxanu paɓ gë Asëñiw̃ do exo kwën Asëñiw̃.
17 Mëŋ hik ɗamana ex gixën ɓeỹ ɗek,
mëŋ kë ɓarënd do kë lëkayand ɗek ɓeỹ ɓën.
18 Mëŋ ex gaf ir eman in, mëne ngëŋ emun end Amara aŋ.
Gër ndexëm ỹanak aniyan aŋ,
Mëŋ ex aỹanar ar xanik gër ecës an,
exo gixën aỹanar gër ɓeỹ ɗek.
19 Kaxanu wa ỹandi baŋo ola orexëm ol
ɗek ex gi gër Asëñiw̃.
20 Do paɓ gë mëŋ ỹandi këŋo exo ɓakaliw angwëlëra and mëŋ gë ɓeỹ ɗek aŋ,
gë angwëlëra and mëŋ gë ɓeɓër ex gër ebar aŋ,
do gë angwëlëra and gë ɓeɓër ex gër orën aŋ paɓ gë oŝat or Asëñiw̃ or ŝarëk gër
kërëwa oŋ.
21 Wën cëŋ, akarëk aŋ anëka hi ban ɓëliyer do ɓërangoỹëra and gë Kaxanu paɓ
gë ɓanjëlan ɓañëŋënax ɓaŋ do gë ɓandixa ɓañëŋënax ɓandewën ɓaŋ.
22 Ɓarikan gërëgako angwëlëra and wën gë Kaxanu aŋ ɓakawëk paɓ ecës ed
Asëñiw̃ el, en gixën ɓëw̃ënëk, ɓëyekax do ɓër gë end kënëɓi nëp këm gër ogës
odexëm.
23 Mondako kë hi angëmëne aɓayi ɓayi kën ga lëg kën gër ekwëta edexëm, cenarëxe
do teɓërëxe eyar ed er kë yëlënd Atëfëtan el. Atëfëtan aŋo wël kën, afem këni femënd
gër ed yo gër ebar ro. Wëno Pol, Kaxanu fana ke me gi ariyenin arexëm.

End andiyen and Pol eŋ

24 Anëngandëra ke nëngandërand gërëgako ga këme sorond në endewën na gër
eman endam. Me ŋata mondako toro ind soro ko Kërisët në end Amara andexëm iŋ.
25 Wëno ariyenin ar Amara hi këme. Kaxanu fana ke në endewën na me
nangënaxën ɗek eyeyan edexëm el.
26 End er ŝon baɓi Kaxanu ɓela ɓën elod akarëk eŋ, ang ɓëtëraraw këni ɓandëw̃ëra
ak këme rend. Gërëgako wa w̃asin këɓi ɓëw̃ënëk ɓërexëm ɓën.
27 Wën ɓër ax gi ex na Ɓëŝëwif ɓën ỹandi baŋo Kaxanu eŋun masin ekëɓënaxik
end ŝon baxo eŋ mëne ngëŋ: Kërisët exo ɗëg gër ola orewën, en cotaxën enjaran
end kën yarënd eŋ.
28 End Kërisët ijo eŋ këmi femërand eni wëlëraxën ɗek ɓela ɓën. Anangën këmëni
nangënënd, do asëyali këmëni sëyalind gë orenik oreɓi ol ɗek eni ŋatënaxën ow̃ënëk
ol, and këni ɓar gë Kërisët aŋ.
29 Wëno në eŋo këme xemënaxënënd gër andiyen gë panga ind ke yëlënd Kërisët
do kë riyenind gër ola oram iŋ.

2

1 Aỹandi ỹandi ke, enimin en nang okaxër otëm ond këme xaxërënd në endewën oŋ, në end okërecеŋ od gër Lawodise do në end ɗek ɓër ɓayik elod ax wat ex na dëxas iram ok.
2 Er këme ŝaland en kemëna, eŋun ɓar aŋana aŋ, en ɗëkër mbaŋ, do eŋun cëɗëtara aye gër onden ondewën, en nangaxën ola or Kërisët or ŝon baxo Kaxanu ol.
3 Gër ola or Kërisët ŝonayak ɗek napul ir orenik do gë onangëran in.
4 Eŋo këmun nangënënd mëŋ ɓayik ala aŋun yifa na gë eyeyan enëngax.
5 Ado ɓayik ane watënd na, axetëna xetëna këmun gë onden ondam oŋ, awat këme watënd gë onënga fo ang kën wëlërënd ŝenene ak, do ang xem kën gër ekwëta ed xwëta këno Kërisët ak.

End ola or Kërisët ol gër ɓela eŋ

6 Gërëgako ga w̃a kën ako end Axwën Yesu Kërisët eŋ, ɗiyayindën ŝenene ga ɓar kën ako gë mëŋ.
7 Kaxanu rëɗ këŋun gër ndexëm ang atëx and gë oɗëmbët otiw̃ax fo do në eɓay eŋun ang ameŋ and aciw̃ fo. Awa kemënayin gër ekwëta ang sëyali kënun ak do cëkwayindëno mbaŋ.
8 Titinayin, ala këreŋun tëra na gë osëyali or ɓapela ɓand orenik or gë njifa do gë ofëcak këm, xarak ɓend rëpën këni ɓela fo ex, ɓend gër ngwën ro fo ex, ax gi ex na ɓend Kërisët.
9 Ata ɗek ola or Kaxanu ol gër Kërisët ex xali gër eman endexëm.
10 Do wën ga ɓar kën gë mëŋ ŝotëraxën kën ɗek ɓeỹ ɓën. Mëŋ wa wëña këɓi ɗek ɗek ɓangoc ɓand këɓi wëñand ɓela ɓaŋ, do gë ɓakeỹax ɓaŋ do gë ɗek ɓand ɓayik ɓaŋ.
11 Ga ɓar kën gë Kërisët xacaxën kënun ɓëte oxac or ko xacënd ol, ax gi ex na or ri këni ɓela. Er w̃acayak mëne anëka rëxët ko oñandi od eman od baŋun lënanënd eñëŋënax ok.
12 Do xoɓuyi or ɓuyi kënun ol w̃atinalik mëne wën anëka ŝës kën do wëg kënun gë Kërisët. Ɓëte anëka xani kën gër ecës andamat gë mëŋ, ga xwëta kën er ri ko Kaxanu ga xanin këŋo gër ecës gë panga indexëm iŋ.
13 Wën anëka nemi ban në end ɓamena ɓandewën gayik axo dëxët bana pere oñandi oñëŋënax odewën ok. Ɓarikan gërëgako axanin xanin këŋun gër ecës andamat gë Kërisët. Aseɓan seɓan këɓo ɗek ɓamena ɓandeɓi ɓaŋ.
14 Kërisët, and ŝës ko gër kërëwa, afëxwëc fëxwëc ko ɗek oñëgw od baɓo lëxwënd paɓ gë ɓapela ɓand Kaxanu ok, ax bo ex na ga këɓo ŝëndënënd.
15 Mondako ŝuɗëtëra këɓi owun ol ɗek ɓangoc ɓand këɓi wëñand ɓela ɓaŋ, do gë ɗek ɓakeỹax ɓaŋ. And ŝës ko Yesu gër kërëwa aŋ, poyoma fëlët këɓi enëɓi watëra ɓela ɗek gër enga end ɓër xor këɓi.
16 Mëŋ ex elod yatijo, ax ñap ex na eŋun nëpënd ala në end er kën yambënd, në end er kën ŝeɓënd, në end ofëna, në end epëɓ ed akey and kë fënëgund facaw̃, do gë akey and eteyëta.
17 Ɓeŋo ɗek eñaw̃ end Kërisët ir bax yowënd fo bax ɗamana exo ŋatëgu.
18 Ɓër kë rend motoroli ex eman ɓën, mocale exëni omeleka ok, kërenëɓi teɓënd na enun nëp. Ɓëjo aŝëkwër këni ŝëkwërënd në end oɗakeli odeɓën, afufënara këni fufënarand në end ɓanjëlan ɓandeɓën, xarak ɓand ɓela fo ex, ofëcak ax gi ex na.
19 Ɓela ɓëjo ano cosa ex na Kërisët, mëŋ ar ex gaf ir eman end kë rafënd ga ŝosarëk owal ok, gë ɓangën ɓaŋ, do gë ocom an. Kido mondako hi bax araf doni rafënd gë edaf ed kë xaniwënd gër Kaxanu el.

End aniyan and gë Kërisët eŋ

20 Angëmëne aŝës ŝës kën gë Kërisët gër ɓapela ɓand ɓër gër ngwën ro, ine cëŋ kën ɓakaxënënd gër mbëña ind ɓacariya ɓand gër ngwën ro, nangëde në end ɓend gër ngwën ro kën liyaxënënd?
21 Inecëŋ kën w̃axënënd enun pel: ax gi ex na momeɗ, ax gi ex na motëyi, ax gi ex na monëk…?
22 Beŋo ɗek ado ga ŝëɓak doro, ayep kë yep ecan; ɓapela do gë osëyali or ɓela fo ex.
23 Ɓal ex mëne ɓeŋo nangëde orenik fo ex ga kë rend mopëɓ ex ɓapela ɓand cale ɓaŋ, mo manaya ex do mo toroli ex eman eŋ. Ɓeŋo ɓend këŋo nënganënd eman fo ex, ofëcak ax gi ex na.

3

1 Awa angëmëne axani xani kën gër ecës gë Kërisët, calayindën ɓend yaŋ gër orën ɓeŋ, ɓend gër ed ỹëpa ko Kërisët gand liw̃ ir Kaxanu ɓeŋ.
2 Ɓalindëleŋun ɓend er hik yaŋ gër orën ɓeŋ, këreŋun ɓalënd na ɓend gër ebar ro ɓeŋ.
3 Wën anëka ŝës kën do aniyan andewën aŋ anëka ŝon ko Kaxanu gër Kërisët.
4 Enimin, Kërisët ex aniyan andewën aŋ do and ko ŝanayaw aŋ, wën ɓëte aŝanaya kën ŝanaya gë mëŋ gër enjaran endexëm.

End ola oxarëk paɓ gë oxaŝax eŋ

5 Awa ɗaw̃in er w̃ërëk gër ebar ro in: asëk alakirand fo in, oɓuyaraxik ol, eŋan ed ɓecëfënaxik el, oñandi oñëŋënax ok, do gë aŋana and kodi and ex andamat gë ekëla ed olaŝ aŋ.
6 Në end ɓamena ɓaŋo këɓi xitixën Kaxanu ɓela ɓër këŋo w̃ëŝenënd ɓën.
7 Ata wën gër ɓamena ɓaŋo yëlaya ban ɗe akarëk aŋ, and ban liyand mondako aŋ.
8 Ɓarikan gërëgako, ɗapin caw ɗek ɓeŋo: oxoỹ ol, owër ol, emer el, odena ok. Ado ɓecëfënaxik ɓeŋ kërex canënënd na gër etëỹ edewën.
9 Ax gi na monëgwëŝandër. Wën anëka ŝuɗëta kën ola oxarëk ol do gë ɓeɓër w̃ër baŋun akarëk ɓën.
10 Anëka ŝuɗa kën ola oxaŝax ol, anëka hi kën ɓela ɓëxaŝax, en cotaxën eñaw̃ end Kaxanu eŋ, mëŋ ar nëcëtëgu këŋun gër aniyan an.
11 Epitëndër ax bo ex na: Aŝëwif ax gi ex, Agërek ax gi ex na; axacëxac gi ex na, axacërëx ax gi ex na; Aɓapuỹ gi ex na, Asit ax gi ex na; xaɗëp ax gi ex na, ar gi ex na ax gi ex na. Ɓarikan anëka hi kën wën ɗek araɓat: Kërisët ex ɗek do gër wën ɗek.
12 Awa gayikako Kaxanu sana këŋun en gi ɓëw̃ënëk do ɓër ñan këɓi, canayayindëlex gër ola orewën: axaỹënan in, gë oyekax ol, gë eɓanan el, gë onënga ol, gë eɓuŋa el.
13 Ɓuŋarindën andewën rewën aŋ do teɓandërindën. Angëmëne ala eŋo menan aŝandaw̃, teɓanëleŋo ang këŋun seɓanënd Axwën Yesu ak wën ɓëte.
14 Er ỹapëk en ɓalëkënalind nëmëc in ex, eŋun ɓalërënd. Eɓalër el këŋun ɓar en gixën enimin ɓëw̃ënëk.
15 Oɓetak or Kërisët or w̃aceli këŋun Kaxanu en gixën eman emat ol, këñël ex gër ow̃ëkw orewën. Cëkwayindëno din Kaxanu!
16 Eyeyan ed Kërisët el, gë oxëɓën orexëm ol ɗek, ñëmëlex gër ow̃ëkw orewën. Tëyalirindën do pelërindën gë ɗek orenik ol, gë oyekax ol paɓ, gë Ocalemonëw̃ ok, ojëkan od cale ok, gë od këno yasaxënënde Kaxanu ok, od këŋun yëlënd Angoc Amënëk ok. Yasindëno gë emëkw el ɗek në end oyekax or rin këŋun.
17 Er kën rind yo, hik eyeyan, hik andiyen, diyindën në end ow̃ac or Axwën Yesu. Cëkwayindëno Faba Kaxanu paɓ gë mëŋ.

End ekun eŋ

18 Wën ɓësoxari ɓën, ɓaxëtindën end ɓëcën ɓëndewën eŋ, ang ỹapëk eni dind ɓër ɓar këni gë Axwën ak ɓën.
19 Wëj asoŝan an, ŋanëlo alindax do këreyëŋo masinënd na owër.
20 Wën oɓaŝ ol, ɓaxëtindën gër ɓeỹ ɗek end ɓëxarëk ɓërewën eŋ gayik eŋo këŋo nënganënd Axwën an.
21 Wën opaba ok, kërenëɓi cëndënënd na oɓaŝ orewën ol këdi këɓi ŝena.

End okaɗëp do gë ɓëxwën eŋ

22 Wën okaɗëp ok, diyindën ɗek er kënun felënd ɓër xwënëk ɓeman ɓendewën in. Ɓaxëtindën xarak ax gi ex na nand kënun watënd fo nangëde ɓela nangëde kënëɓi riyeninënd. Ɓaxëtindën gë emëkw epeŝax, yëdayindëno Axwën an.
23 Er kën rind yo, diyindën gë emëkw el ɗek. Axwën an këno rinënd, ax gi ex na ɓela.
24 Ga nang ako mëne Axwën afupa këŋun fupa gë er fenin këŋun in. Diyeninino ang okaɗëp od ar ex enimin Axwën do Kërisët an.
25 Gayikwa ar kë rind ɓetëmbak an, acosa and ɓetëmbak aŋ ko xana: epitëndër ax gi ex na.

4

1 Awa wën ɓëxwën ɓën, dinindënëɓi gwër fo ɓend ŝenene ɓeŋ okaɗëp odewën ok. Nangin mëne wën ɓëte gë Axwën hi kën yaŋ gër orën.

End apela ɓapelatar ɓaŋ do gë epelar el

2 Wën ɗek kemënayin gër cale key yo key, perënayin do cëkwayindëno Kaxanu.
3 Karanindënëɓo ɓëte gër Kaxanu, eɓo përëtënaxën ebët ed mi pemaxënënd eyeyan edexëm el, do mi deyaraxënënd end ŝonayak gër Kërisët end fëraxën këne eŋ.
4 Calenindëne wëno mëŋ këme ỹana me yeyanënd end ŝonayak eŋo ang ỹapëk me yeyanënd ak.
5 Ɗiyayindën gë onden oŋ mërëxand ir ɓër ax gi ex na okëreceŋ. Nand kën ŝot amëd and en di enjekax na, diyin enjekax eŋo.
6 Eyeyan edewën el giyindëlex din ed gë oyekax, ed lamb këni gë ongal. Nangindën ang ỹapëk eno yakand ala kala ak.
7 Awa end Tiŝik eŋ cëŋ, mëŋ ar ex gër Axwën imaỹe ind pëlot gër yomb an, mëŋ ar mokwëta an, icandawẽn ind gër oxaɗëp iŋ, ɗek këŋun felërax endam eŋ.
8 Mama dëŋ lawẽnëli këmo en nangaxën er hi këɓo in, do eŋun kemënaxën gër onden.
9 Gë Onesim, imaỹe ind pëlot gër yomb iŋ, ind mokwëta iŋ, këmëni lawẽnëlind; mëŋ ar ex arewën an, afelëra këŋun felërax ɗek er xucak ro in.
10 Awa Arisëtarëk, andepëra acandawẽn aŋ, këŋun ŝëmand. Aŝëma këŋun ŝëmand ɓëte Marëk, imaỹe ind Barënabas iŋ. Endexëm eŋ fel këmun mëne and ko ñatëli gër ndewën aŋ, mëlayayiɗëno aye✡.
11 Ɓëte Yesu, ar nëngwët këno Yusëtos an, aŝëma këŋun ŝëmand. Gër Ɓëŝëwif, ɓën ɓësas ɓëjo fo ex, ɓër ke rëcarand gër andiyen and enangën ed ɓela owun or Kaxanu el. Ɓën mbaŋ xemën këne wëno.
12 Epafëras arewën an, aŝëma këŋun ŝëmand, xaɗëp ir Yesu Kërisët hi ko. Ata mokemëna xemëna ko ecalen edewën el en gixën ɓëẅënëk, eŋun pënixënënd ŝenene ɗek er ỹandi këŋo Kaxanu in do en ɓayixën gër fëña ir sëf kën.
13 Wëno kë reyand osede or mëne mbaŋ ko sëẅënd në endewën na, në end okërecеŋ od gër Lawodise na, do në end od gër Hiyerapolis na.
14 Demas, gë Luk axora ar ke ɓalënd mbaŋ an, aŝëma kënun ŝëmand ɓëte.

✡ **4:10 4.10** Ɓandixa 15.35-38

15 Cëmayinëßi ßëmaỹe ßënd gër Lawodise ßëŋ. Cëmayino Niŋëfa do gë ßër gër Amara and hik gër iciw̃ indexëm ßën.
16 And kën fën kayëta ijo ro na gër ndewën aŋ, diyiɗën ɗek er kën xor in eni pënaxën ßëte ßër gër Amara and gër Lawodise ßën. Wën ßëte pëniyiɗën kayëta iram ir kë xaniw gër Lawodise in.
17 Pelino Arëŝip exo mëlaya do exo dind aye andiyen and xwëtënan këŋo Axwën aŋ, mëŋ ko ñataxën ŝenene.
18 Ata wëno Pol dëŋ këŋun ŝëmalind do këme ỹëgwënd gë andam dëŋ. Kwitayindën mëne wëno gër epëra hi këme. Awa yëlëleŋun Kaxanu oyekax ol!

Kayëta iỹanar ir Ɓëtesalonik in Lilaya in

Akayëta aŋo, Pol ỹëgwën baɓi Okërecеŋ od gër Amara and Tesalonik ok. Amara aŋo, Pol ỹana bax. Eɓi tëyalixën ekemëna ed gër ekwëta xali gër ecës el ỹëgwënaxën baɓi. Enimin, ɓela ɓëjo awëlandëra wëlandëra baɓi end okërecеŋ od bax ŝësënd xarak Yesu Kërisët axo ɓakaw ex na pere ok. Ata Pol sëyali këɓi mëne yatir ko ɓakaw Yesu Kërisët, ɓëŝësëk ɓër ỹak endexëm ɓën axanira këni xanira gër ecës eno kaca Axwën an, andamat gë ɓërëỹak ɓër kë ɓayi ɓëɓëngw ɓën. Er ex gër akayëta in:

End ekwëta ed Ɓëtesalonik do gë andiyen and Pol eŋ: 1.4–3.13.
End oŝën or Yesu Kërisët eŋ: 4.1–5.22.
Ofelar ol: 5.23-28.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, gë Silas, do gë Timote këŋun ỹëgwënëlind. Aŝëma këmun ŝëmand wën ɓër gër Amara and Yesu Kërisët and Ɓëtesalonik ɓën. Wën ɓër xwën kënun Faba Kaxanu do gë Axwën Kërisët ɓën, cotiyin oyekax ol do gë oɓetak ol.

Ekwëta ed okërecеŋ od gër Tesalonik el

2 Endewën cëŋ, ɓiyi din këmo ŝëkwand Kaxanu do këmun xaranënd laŋ wën ɗek gër cale indeɓi.
3 Enimin, and këmo ŝalend Faba Kaxanu aŋ axwita këmun xwitand në end ɗek ɓeɓër kën rind ga xwëta këno Axwën Yesu Kërisët, në end ga ñan këno do xemëna kën gër eyar ed akey andexëm.
4 Ɓëmaỹe, anang nang këmi mëne Kaxanu añan ñan këŋun do mëŋ sana këŋun.
5 Atëfëtan and ɗal and wẽlanëli këmun aŋ, awa wa kën ga rëca këŋun Angoc Amënëk aŋ gë panga indexëm iŋ, ax gi ex na gë eyeyan el fo. Do wën awat wat kënëɓo ɓiyi ang bami liyand gër ndewën ak xali nang kën mëne oyekax orewën ex.
6 Do wën dëŋ asëfëteli sëfëteli kënëɓo ɓiyi do gë Axwën an ga wa kën eyeyan ed Kaxanu el, gë onënga or këŋun yëlënd Angoc Amënëk ol ado ga ban sorond amëd aŋo.
7 Mondako hixën kën ɓër motëfëteli gër ogës od ɗek ɓërëỹak end Yesu gër ebar ed Masedëwan do gër ed Akayi.
8 Gayikwa eyeyan ed Axwën el na gër ndewën wëlik pere ɗek ebar ed Masedëwan el, ado ax gi ex na gër Masedëwan fo, ɓarikan xali gër ed Akayi wëlik. Ekwëta ed xwëta këno Kaxanu el, gër ed ex yo nangëra këni, xali ɓiyi ỹoweỹ ami ɓaŝ na.
9 Ɓela ɓën ɗek kë reyand mëne ang ỹapëk eno ɗëkayand aliyer ak lëkaya banëɓo ɓiyi. Areya këni reyand ɓëte mëne aseɓ seɓ kën olaŝ oŋ eno calexënënd Kaxanu do eno diyeninaxën ang okaɗëp fo, Kaxanu mëŋ ar kë yëlënd aniyan do hi ko ɗal an.
10 Wën aŝëni këno ŝënind Yesu, Asëñiỹ arexëm ar xanin këŋo gër ecës an. Mëŋ kë xaniw gër orën eɓo dacët gër kiti ind kë yowënd.

2

End andiyen and Pol aŋ gër Tesalonik eŋ

1 Enimin ɓëmaỹe, wën dëŋ aye nang kën ekwëtaya ed xwëtaya banëɓo and yeli bami el, ax gi ex na gë ofëcak këm gër ndewën.
2 Ang nang kën ak, asoro soro këmi gayik arixëra rixëra kënëɓo gër angol and Filip. Ɓarikan, në end ga xwëta këmo Kaxanu xemënaxën bami mun nangënaxën Atëfëtan andexëm aŋ, ado ga bani ñëpënd ɓërëmar na gër ndewën.

3 Do and bamun felënd en kemëna gër ekwëta ed Kaxanu aŋ, er bami rend in ax
gi bana enambeli, ax gi bana oɓuyaraxik, ɓëte ax gi bana osit.
4 Ɓarikan gayikako Kaxanu ri baɓo atëy xali wat ko mëne aỹap ỹapëk eɓo
kwëtënan Atëfëtan aŋ, ɓiyi ayeyan këmi yeyanënd ang këŋo nëngan Kaxanu, mëŋ
ar watënd er gër owẽkw ak, ami yeyanënd na ang këɓi nëngan ɓela ak.

5 Enimin, aye nang kën mëne elod amo pel ex na ala ɓend këŋo nëngan fo. Ɓëte
Kaxanu ex sede iram in mëne elod amo pel ex na ala end këŋo nëngan eɓo yëlaxën
koɗi.
6 Ɓiyi ami caland na enëɓo cëkwënd ɓela: ax gi ex na wën, ax gi ex na ɓela ɓêŝëxe.
7 Gayikako oparëxanda od Kërisët hi këmi, axor xor domi mun nëỹali enëɓo
yëlërand. Ɓarikan aɓana ɓana këmi mërëxand irewën. Er baɓo ɓalënd endewën eŋ
ang këŋo ɓalënd asoxari oɓaŝ orexëm or këɓi lëɓand fo.
8 Ex canayaxën ang këɓo ɓalënd endewën ak, aỹandi ỹandi doɓo mun yël aniyan
andeɓi aŋo dëŋ gayik mbaŋ wẽrër këne, ax gi ex na mun nangën Atëfëtan and
Kaxanu aŋ fo.
9 Ɓëmaỹe, yëla këme axwita kën xwitand andiyen andeɓi aŋ, do gë toro indeɓi iŋ:
ga bami riyenind ciŝ wec, ga ỹandi baɓo gaɓatak kërexo cëndën na fën gër ndewën
eɗëɓa edeɓi el. Mondako nangënaxën këmun Atëfëtan and Kaxanu aŋ.
10 Wën do gë Kaxanu ex otede odeɓi ok mëne ɓiyi ang bami liyand ak awẽn wẽnëk,
ŝenene ex do gë end kënëɓo nëp këm ex gër ogës od wën ɓërëwẽak.
11 Ɓëte anang nang kën mëne ɓiyi er wẽlaya bamun ala kala ang këɓi wẽlayand
sëm in oɓaŝ orexëm ak.
12 Afel bamun felënd en kapinand do en kemënand. Axara bamun xarand ɓëte
en ɗiyand ŝenene, ang këŋo ỹapanënd Kaxanu ak, mëŋ ar këŋun wacelind owun
orexëm do gë enjaran endexëm an.

13 Awa mëŋ ex, ɓiyi laŋ këmo ŝëkwand Kaxanu ga wa kën eyeyan edexëm ed
sëfëtan këmun el. Enimin eyeyan ed Kaxanu dëŋ ex, mëŋ këŋun nëngwëtaxënënd
wën ɓërëwẽak ɓën, ax gi ex na eyeyan ed ala.
14 Ɗal ex ɓëmaỹe, end hi këɓi ɓër wẽak end Yesu Kërisët gër Ɓamara ɓand Kaxanu
ɓand ex gër ebar ed Yude eŋ, eŋo fo hi këŋun wën ɓëte. Mëŋ kën soroxënënd gër
otaxan od ɓër hi kën ebar eɓat ɓën, ang soro këni ɓën ɓëte gër otaxan od Ɓëyude
ak.
15 Ɓën lawẽra këɓi ɓëlawẽnel ɓën, ɓën fo ɓëte lawẽ këŋo Axwën Yesu, do ɓën fo
rixëra këɓo. Er hi këni ɓërangoỹëra and gë ɓela ɗek do endeɓën eŋ Kaxanu aŋo
nënganënd na.
16 Ɓën këɓo ŝëɓanënd mi pemëra Atëfëtan and Kaxanu aŋ gër ɓër ax gi ex na
Ɓëŝëwif këdi këni fex, ata mondako këni ɓaŝënd ɓamena ɓandeɓën ɓaŋ. Ɓarikan
añatën ñatën këɓi oxoỹ or Kaxanu ol.

End oñandi od Pol eŋ

17 Endeɓi eŋ cëŋ ɓëmaỹe, ɓeman ɓeŋ fo ñawëta këŋun imëd, ax gi ex na owẽkw oŋ.
Ɗek nëkan këɓo ene watëre gayik mbaŋ ỹandi këɓo ene kofëtare, axacëra xacëra
këɓo gë oxor ol.
18 Ɓiyi ɓakëlëbëd ɓandanjëm xacëra këɓo mun nëngali ado ɗek ɗek in wëno Pol,
ɓarikan Sindan weɗili këɓo.
19 Awa enimin, në end noɓën këmi yaraxënënd mëne Kaxanu aŝos këɓo ŝos? Në
end noɓën këɓo nëngandëraxënëɗ yatir ko ɓakaw Yesu, Axwën areɓi an? Ax gi ex
na nde në endewën?
20 Iyo wën ex enjaran endeɓi eŋ, wën ex onënga oreɓi ol.

3

1 Ɓëte ga sëkwëra këmi oŝëni ol, xetan këɓo mi ɓayi mondako dëŋ na gër Angol and Aten.
2 Ata lawẽnëli këmo imaỹe indeɓi iŋ Timote, ar xel këmi andiyen and Kaxanu, epemëra ed Atëfëtan and Kërisët an. Eŋun dëcara do eŋun kemën gër ekwëta yeli ko
3 mëŋ ɓayik gaɓatak aŋo cena na në end toro ind këne soronde gërëgako iŋo. Enimin, wën dëŋ anang nang kën mëne toro iŋo, afo eɓo gi.
4 And hi bami fën gër ndewën aŋ, afel bamun felënd gana-gana fo mëne mbaŋ këne soroye. Do ax gi ex na nde mondako dëŋ hik ang nang kën ak?
5 Mëŋ ex, ga ɓayitëraxën ke endewën eŋ lawẽnaxënëli bamo Timote exo nangëgu ba ga xwëta këno Kërisët ɓayi kën gayik ayëda këme yëdand ba anëka yifa këŋun ŝaɓucara in do andiyen andeɓi aŋ ɗek ex gi and gë ofëcak këm.
6 Ɓarikan eceɗe ñatëgu ko Timote ga hiw ko gër ndewën. Ɓenjekax fo felati këɓo endewën eŋ, mëne ga xwëta këno Kërisët do ga këŋun ɓalërënd ɓayi kën. Xali doro, ɓenjekax fo kën xwitand endeɓi eŋ. Anangënati nangënati këɓo mëne mbaŋ xofi këŋun ang xofi këɓo ɓiyi ɓëte wën ak.
7 Ɓëmaỹe, ado ga ŝëmura këɓo do këmi sorond, mondako dëŋ xemëna këmi gër ekwëta gayik awël wël këmi ang xemëna kën wën ak.
8 Gërëgako, aliya këmi liyand, gayikako wën axemëna xemëna kën gër etëf ed Axwën.
9 Awa ɓiyi axor këmi xor mo cëkwa Kaxanu ang ỹapëk ak end ɗek ɓenjekax ɓend rin këŋun eŋ do gë onënga or yël kënëɓo gër lëngw irexëm ol.
10 Ciŝ wec këmo xarand Kaxanu eɓo yël fëña ir mi yelixënëli, ene kofëtare do mun ŋatan ɗek ɓend ỹapëk en nang ɓeŋ en kemaxën nëmëc gër ekwëta ed xwëta këno Kërisët.
11 Awa Kaxanu, mëŋ ar ex Faba ireɓi an dëŋ do gë Yesu Axwën areɓi an, ŋacanëlenëɓo fëña ir këɓo wẽlali xali gër ndewën in.
12 Axwën an, dëcaleŋun eŋun ɓalërënd nëmëc andewën rewën aŋ do eŋun ɓalënd end ɓela ɗek ang këɓo ɓalënd ɓiyi ɓëte endewën ak.
13 Kemënëlexo ekwëta ed ex gër owẽkw orewën el, do ola orewën ol ex gi owẽnëk, or ŝenene gër lëngw ir Kaxanu, Faba ireɓi, xali yatir këni ɓakaw Yesu, Axwën areɓi an do gë ɗek ɓëwẽnëk ɓërexëm ɓën. Amen.

4

End owẽnëk eŋ

1 Ɓëmaỹe, end këme xor me de me ŋataxën eŋ ex mun kara gër owac or Axwën Yesu, en kemëna en ɗiyand ang sëyali këmun ak, eŋo nënganaxënënd Kaxanu endewën eŋ. Ata wën mondako dëŋ kën liyand, awa kemënayin en ɓayi gër eŋo!
2 Enimin, ɓiyi anangën nangën këmun ang re ko Axwën Yesu ỹapëk en ɗiyand ak.
3 Oñandi od Kaxanu ok ex en yëlaya gër owẽnëk, mëŋ ex kwëỹëtayin asëk alakirand fo in.
4 Ang hi kën ak, ala kala nangëlexo emëlaya ed asoxari gër owẽnëk do gër epëɓër el.
5 Këren tëfënd na oñandi otëmbak od eman ok, ang këni rind ɓela ɓër ɓenëng ɓecëxe ɓër ɓayik aŋo nang ex na Kaxanu ɓën.
6 Awël nde, gër ɓeŋo ala këreŋo yamba na imaỹe indexëm iŋ, ala këreŋo menan na. Axwën an cëŋ, anëp ko nëpënd ɗe në end ɗek ɓetëmbak ɓendako rako ɓeŋ ang fel këmun do xënënan këmun ak.
7 Gayikwa Kaxanu wac këɓo gër owẽnëk, ax gi ex na ene ɗiyande gër oɓuyaraxik.

8 Awa ar kë ñëp ɓapela baŋo an, ax gi ex na end ala ñëp ko. End Kaxanu wa ñëp
ko xarak mëŋ këŋun yëlënd Angoc Amënëk aŋ.
9 End eŋun ɓalërënd gër aminëmëra eŋ cëŋ, ax gi ex na end kën ŝala enun
ñëgwënëli. Osëyali or Kaxanu ol mëŋ dëŋ këŋun wasinënd mëne aỹap ỹapëk eŋun
ɓalërënd andewën rewën aŋ.
10 Mondako kënëɓi rinënd ɗek ɓëmaỹe ɓëŋ, ebar ed Masedëwan el ɗek. Awa
ɓëmaỹe, axara xara këmun kemënayin en dind nëmëc mondako dëŋ!
11 Kemënayin mbaŋ en ɗiyand gër aketëxeta, ala kala ɓalëkënalindëlexo
ɓendexëm ɓeŋ, do diyenindën gë andewën dëŋ en cotëraxën ang bamun felënd ak.
12 Angëmëne mondako kën liyand, ata kënun fëɓ ɓër ax gi ex na okëreceŋ ɓën, do
an gi na ɓër mondëcara fo.

End ɓërëỹak ɓëŝësëk eŋ

13 Ɓëmaỹe, end ɓërëỹak do këɓi raŝënd gër ecës eŋ, aɓo ñandi ex na en ɓayi
nangërëxe këdi kën ŝaminara ang ɓëŝëxen ak, ang ɓër gë er këni yarënd këm ak.
14 Enimin, gayikako aỹa ỹa këne mëne Yesu aŝës dëŋ ŝës baxo do axani xani ko gër
ecës, awa mane mëne Kaxanu axanin këɓi xanin ɓëte ɓërëỹak ɓën, ado eɓi daŝënd
gër ecës, eni gixën gë Yesu.
15 Awa ɓaxëtin er këmun felënd in, eyeyan ed Axwën Yesu ex ɗe: ɓërëỹak ɓër
këɓi raŝënd gër ecës ɓën kë ñatët gër apedëraya, gë ɓiyi ɓër këne ɓayiye ɓëɓëngw
xali yatir ko ɓakaw Kërisët ɓën, ado gë tëkër ak anëɓe cand ex na.
16 Gayikwa, Axwën Yesu dëŋ këɓo nangën mëne yatijo ex akey andexëm aŋ. Awa
awël këne wële ɓëte oniỹ or alëngw ar omeleka an do gë ofarix or kereloŋ ir Kaxanu
ol. Ata Axwën an exo cëlaw elod gër orën do eni kanira pere ɓërëỹak end Kërisët
ɓër këɓi raŝënd gër ecës ɓën.
17 Ata ɓiyi ɓër këne ɓayiye ɓëɓëngw ɓën, ene cëge andamat gë ɓën gër ɓaŋar, gër
ekaca ed Axwën gër anguxar and gër ed ex ekoc. Do mondako këne ɓare din ir din
gë Axwën an.
18 Awa kemëndërindën andewën rewën aŋ gë eyeyan elo.

5

End omakaw ond Axwën eŋ

1 Ɓëmaỹe, end akey do gë apëxëd and ko ɓakaw Axwën eŋ, ax gi ex na er kën ŝala
enun ñëgwënëli.
2 Enimin, wën dëŋ anang nang kën mëne yatir ko ɓakaw Axwën Yesu, ang arek ar
kë sisand gëmëɗ fo ko yow.
3 And këni ỹana eni dend ɓela: «Dodo anëka ŝot këne angwëlëra aŋ do anëka
yirëk oỹer oŋ!» ata amëd aŋo dëŋ këɓi fënga kata iŋ bërëxaɗët, ang këŋo fëngand
ayambën asoxari ar orëỹ fo do xali gaɓatak aŋo pece na.
4 Ɓari wën ɓëmaỹe, an bo ex na ɗe ɓër ecamëɗan eŋun nambitaxën ang arek fo
akey aŋo.
5 Wën ɗek anëka hi kën ɓër angoɓen, anëka hi kën ɓër goyat. Ane bo exe na ɗe
ɓër xwën këɓi gëmëɗ in, ane bo exe ex na ɓër ecamëɗan.
6 Awa mëŋ ex perënane, gine ɓër gë anjus, do këreɓo daŝënd na, ang këɓi raŝënd
ɓëŝëxen ak.
7 Ɓër këɓi raŝënd ɓën, gëmëɗ këɓi raŝënd do ɓër këɓi ỹawënd ngoy ɓën, gëmëɗ
këɓi ỹawënd.
8 Ɓarikan ɓiyi ɓër angoɓen ɓën, gine wa ɓër gë anjus: gil ex tan angwak andeɓi
aŋ ekwëta ed xwëta kënëŋone Axwën Yesu el, do gë eɓalër ed këɓo ɓalërënd el. Gil
ex ɓëte apexa and këne yarënde paɓ gë Yesu Kërisët aŋ, ekamote edeɓi el.

9 Gayikwa Kaxanu fenan këɓo apexa aŋ paɓ gë Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, aɓo
penan ex na oxoỹ.
10 Yesu Kërisët ga ŝës ko wa në endeɓi na ene ɗiyaxënënde andamat gë mëŋ: ŝës
këne nde, ba ɓayi këne ɓëɓëngw nde.
11 Awa mondako kën ỹana en kemëndërënd andewën rewën aŋ. Do ɓëte ala kala
dëcayindëleŋo aŝandaw̃ exo kem gër ekwëta ed Kërisët ang kën rind laŋ ak.

Ɓapela ɓapelatar ɓaŋ

12 Ɓëmaỹe, axara xara këmun nangin epëɓ ed ɓër fana këɓi Axwën Yesu enun
kaɗacënd do enun pelërand endexëm ɓën.
13 Ɓalindëleŋun mbaŋ endeɓën eŋ do ŋaninëɓi aye në end andiyen and këni rind
eŋ. Ɓëte wën wëlërindën andewën rewën aŋ.
14 Ɓëmaỹe, ga re këmi: pelërayindënëɓi ɓër kë liyand gë anjus këm ɓën,
yifarayindënëɓi ɓër ŝaminak ɓën, dëcayindënëɓi ɓër sitarak ɓën, ɓuŋarindën wën
ɗek.
15 Awa wën ɗek, ala kala calayindëlexo eɓi dinënd ɓenjekax ɓoŝandaw̃, do gë ɓela
ɓën ɗek. Titinayin, ala këreŋo maŝënënd na aŝandaw̃ eñëŋënax end renan këŋo eŋ.
16 Nëngandërayindëleŋun din,
17 Caleyindën key yo key,
18 Cëkwayindëno Kaxanu gër end ex yo.
Eŋo këŋun w̃ëkand en dind gër aniyan andewën ga ɓar kën ako gë Yesu Kërisët.
19 Këren ɗomin na xoɗux or Angoc Amënëk or hik gër ndewën ol,
20 Këren yepënënd na ɓend kë xaniwënd gër Kaxanu ɓeŋ.
21 Yixëtindën ɗek er kënun fel yo, kwëtayayindën er yek in.
22 Kwëỹëtayindën eñëŋënax end ex yo.
23 Awa Kaxanu, mëŋ ar xwënëk oɓetak an, pitëlexo mëŋ dëŋ ola orewën ol ɗek en
gixën ɓërexëm fo. Kwëtayalexo gër or ŝenene angoc aŋ, gë enjëw̃ eŋ, do gë eman
eŋ, gë end këni nëp këm, xali yatir ko ɓakaw Yesu Kërisët, Axwën areɓi an!
24 Ar w̃ac këŋun an, ar mokwëta hi ko: mëŋ kë ñata eŋo.
25 Ɓëmaỹe, calenindënëɓo ɓiyi ɓëte.
26 Cëmayinëɓi ɗek ɓëmaỹe ɓëŋ do megariɗën gë ɓën ang ɓër ŝanëk acël amat fo.
27 Axara xara këmun gë ow̃ac or Axwën ol, pëniɗën kayëta ijo ro eni wëlaxën ɗek
ɓëmaỹe ɓëŋ.
28 Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, yëlëleŋun wën ɗek oyekax ol!

Kayëta ixinëm ir Ɓëtesalonik in Lilaya in

Akayëta aŋo ro Pol ỹëgwën baɓi ɓëte okërecеŋ od gër Amara and Tesalonik ok. Eɓi pënixën ŝenene end omakaw ond Yesu Kërisët eŋ. Okërecеŋ odëmar na gër Tesalonik, abani riyenind na gayik gogo ko ɓakaw Yesu Kërisët. Eɓi wërëŝëtaxën, Pol ỹëgwën këɓi mëne ɗamana exo ɓakaxënëgu Yesu Kërisët, ɓeŋo kë xuca pere gër ngwën: eyepan ed ekwëta ed Kaxanu el; gë cale ind enëgwëŝ in; gë eñëmbër ed ɓetëmbak el; gë ecanayaw ed Arangoỹëra and Kërisët el. Do gayikako ɓeŋo ax gi bana pere, okërecеŋ ok aỹap ỹap bax eni ɓayi ga këni riyenind këdi këno sëkwëran ala aŝëxe eɗëɓa edeɓën el.

Er ex gër akayëta in:
End ekemëna ed gër andiyen and Kaxanu eŋ: 1.1-12.
End eyepan ed Atëfëtan and Yesu Kërisët eŋ: 2.1-12.
End ekwëtaya ed Atëfëtan do gë cale eŋ: 2.13–3.5.
End ɓërëỹak ɓëxwëlaraxik eŋ: 3.6-15.
Ofelar ol: 3.16-18.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, gë Silas, do gë Timote këŋun ỹëgwënëlind. Aŝëma këmun ŝëmand wën ɓër gër Amara and Ɓëtesalonik ɓën, amara and xwën këni Kaxanu Faba ireɓi do gë Axwën Yesu Kërisët aŋ.
2 Awa Kaxanu, Faba ireɓi do gë Axwën Yesu Kërisët, yëlëlenun oyekax ol do gë oɓetak ol.

End yatir kiti eŋ

3 Ɓëmaỹe, cëkwayindëlemo din Kaxanu endewën eŋ. Mondako ỹapëk gayikako ekwëta ed xwëta këno wën el do gë eɓalër ed këŋun ɓalërënd el anëka dëŋ kë rafënd.
4 Ɓiyi cëŋ gë onënga fo këmi reyarand endewën eŋ gër ɓamara ɓand Kaxanu gayik wën and mokemëna xemëna kën gër ekwëta. Ɓëte aɓuŋa ɓuŋa kën ado ga rixëra kënun, do soro kën mbaŋ.
5 Toro ind kën sorond iŋo këɓo wãsinënd mëne Kaxanu ŝenene ko xitind, do mëne wën ɓër ỹap këɓi en gi gër owun or Kaxanu hi kën. Ata në end owun olo kën soroxënënd.
6 Enimin Kaxanu end ŝenene ko ri, awãŝën këɓi wãŝën toro iŋ ɓër këŋun sorënënd gërëgako ɓën.
7 Ɓëte ŝenene fo ko ri ga racët racët këŋun gër toro ene teyëtaxëne wën gë ɓiyi yatir këni ŝanayaw elod gër orën gë panga iŋ, Axwën Yesu do gë omeleka odexëm ok.
8 Er këni ŝanayaw gë angoɗux atëm enëɓi nëpaxën ɓër aŋo nang ex Kaxanu ɓën, do gë ɓër ñëpëk eni ma end Atëfëtan and Yesu, Axwën areɓi ɓën.
9 Ata kiti ind ỹap këɓi iŋ dëŋ këɓi ñatënëgu: laŋ këɓi ỹana eɓi bëlandërand, do eno nacëta din ir din Axwën an, mëŋ ar gë panga ind gë enjaran an.
10 Eŋo kë hi yatir ko ɓakaw. Ata aŝëkw këno ỹana eno cëkwënd ɓëwënëk ɓërexëm ɓën, ɗek ɓër wãk endexëm ɓën ayas këno ỹana eŋo yasënd. Ahixeli kën hixeliɗ ga wãa kën ako end Kërisët eŋ and wël kën osede oreɓi aŋ.
11 Mëŋ ex, ɓiyi din këmun ŝalenënd. Axara këmo xarand Kaxanu, mëŋ ar xwën këɓo an, eŋun dëca eni gi ɓela ɓër ỹap këɓi aniyan and wãceli këŋun aŋ. Axara këmo xarand ɓëte eŋun dëca gë panga indexëm iŋ en koraxënënd en di oyekax or ex yo, do andiyen and gë ekwëta and ex yo.

12 Ata ɓela ɓën në endewën këni ŝëkwaxën owac or Yesu, Axwën areɓi ol, do enun pëɓ wën ɓëte në endexëm. Mondako kë hi ɓeŋo ɗek në end oyekax or Kaxanu do gë Axwën Yesu Kërisët.

2

End emëŝ epelatar eŋ

1 Axara xara këmun ɓëmaỹe, end yatir ko ɓakaw Axwën Yesu Kërisët eŋ do ang këne ɓarëre ler gër ndexëm ak këmun xarand,
2 këreŋun yeɓuɗ na aỹand gër onden ondewën. Ado enun pelënd mëne akey and ko ɓakaw Axwën Yesu aŋ anëka ɲatëguk ba enun pelënd mëne Kaxanu rek, eŋo këreŋun tesënëɗ na. Ɓëte ado enun mëlanëli kayëta do eni dend mëne ɓiyi ỹëgwënëli këŋun, eŋo këreŋun tesënëɗ na.
3 Ala këreŋun yifaɗ na gë tëkërak. Gayikwa afo ex gi pere ɓeki ɓeŋo: eñanar eŋ, ɓela ɓën eno mëŝendëra xali Kaxanu; ekinëm eŋ, exo canayaw Aỹëŋënax an, ar faɓ këŋo enemi an.
4 Awañëreli ar Kaxanu an exo do ayepën ko yepënënd ɗek er këni xëland ɓela in. Mëŋ ex ar kë yëxw exo ñëpa gër lëngwe gër Aciw̃ and Kaxanu do exo dend Kaxanu hi ko an.
5 Kwitayin mëne afël bamun felënd eŋo and yeli bame gër ndewën aŋ.
6 Wën aye nang kën er weɗi këŋo gërëgako in, ɓarikan aŝanaya ko ŝanaya and kë ɲat akey andexëm aŋ.
7 Awa anëka ỹanak kë ŝanayand eñëŋënax end ŝonaya bax eŋ. Ɓarikan afo exo dëxëta pere ar këŋo weɗind gërëgako an, ex canayaxën kerët.
8 Amëd aŋo fo ko ŝanayaw Aỹëŋënax an, do Axwën Yesu eŋo ɗaw̃ gë onjën ond kë ŝanënd gër etëỹ edexëm oŋ, yatir ko ɓakaw.
9 Er ko ŝanayaw Aỹëŋënax ajo gë panga ind Sindan iŋ ɗek, exo dind ɓecarax, ɓananganëme, do gë ɓërëcaxik ɓend ex yo eɓi yifaxënënd ɓela ɓën.
10 Gë ɗek ɓanjifa ɓand osëmbak ɓaŋ këɓi ỹana eɓi naŋëtënd ɓër nambërak ɓën gayik ani kwëtaya ex na gër owëkw aŋana and ɗal and fexën doɓi aŋ.
11 Mëŋ ex, Kaxanu këɓi lawëneliw panga ind kë nambelind iŋ eni kwëtaxënënd enëgwëŝ eŋ.
12 Ata në eŋo këɓi nëpaxën Kaxanu ɗek ɓër ɲëpëk eni kwëta ɗal ɓën, do ɓër këɓi nënganënd edi ed ɓetëmbak ɓën.

End apexa eŋ

13 Ɓiyi cëŋ, end wën ɓëmaỹe ɓënd ɲan këŋun Axwën ɓëŋo, aỹap ỹapëk mo cëkwand din Kaxanu. Gayikwa Kaxanu sana këŋun en gi ɓëỹanar gër apexa, gër owënëk or ko yëlënd Angoc Amënëk ol, do gër ekwëta ed ɗal.
14 En gixën mondako w̃ac këŋun gë Atëfëtan and nangën këmun aŋ, en cotaxën ɓëte enjaran end Yesu Kërisët, Axwën areɓi eŋ.
15 Awa ɓëmaỹe, ɗëkayayin aye do tëfindën laŋ ɓend sëyali këmun hik gë etëỹ el, hik gë kayita ir ỹëgwënëli këmun in.
16 Yesu Kërisët, Axwën Areɓi an dëŋ, do gë Kaxanu Faba ireɓi, mëŋ ar ɲan këɓo an, mëŋ ar yël këɓo në end oyekax orexëm ene cot ex eyar ejekax do gë ekapina ed din ir din an, yëlëlenun,
17 ojaw̃ ok en kemaxën gër owëkw gër edi ed enjekax end ex yo do en yeyanaxënënd enjekax end ex yo!

3

End cale eŋ

1 Ƀëmaỹe, end këme xor me de me ŋataxën eŋ ex, calenindënëƀo ƀiyi ex wëlixën nëmëc eyeyan ed Axwën ed këmi femërand el, do eni cëkwaxënënd ƀela ƀën ang gër ndewën ak.
2 Karayindëno ƀëte Kaxanu eƀo dacët gër otaxan od ƀela ƀëxeỹax do ƀëỹëŋënax, gayikwa ax gi ex na ɗek fo ŝot këni ekwëta el.
3 Axwën an cëŋ mokwëta hi ko. Axemën këŋun xemën do axaxa këŋun xaxa eŋun ƀeŝaxën Aỹëŋënax an.
4 Ga ƀar këmi gë Axwën an fënixën këƀo mëne wën në edi en, do ari kën ri ƀëte er këmun felënd in.
5 Axwën an wërëŝëtëlexo owẽkw orewën oŋ gand aŋana and Kaxanu do gër eƀuŋa ed ko yëlënd.

End andiyen eŋ

6 Ga re këmi ƀëmaỹe, gër owẽac or Axwën Yesu Kërisët, nacëtayino imaỹe indewën ikwëlaraxik iŋ xarak ax gi ex na ang sëyali këmun ƀiyi ak.
7 Wën dëŋ anang nang kën ang ỹapëk enëƀo tëfëtelind ak gayik ami kwënda bana oxwëlar and hi bami gër ndewën aŋ.
8 Ciŝ wec bami riyenind këdi ko soro ala eɗëƀa edeƀi el xarak ami tëw̃ ex na gë andeƀi dëŋ mi yambëraxën.
9 Ƀiyi dëŋ ỹandi baƀo mi ɗiyand mondako enëƀo tëfëtelixënënd xarak enimin aỹap ỹapëk enëƀo ɗëƀand.
10 Enimin, and hi bami gër ndewën aŋ, afel bamun felënd: «Angëmëne ala eŋo key andiyen aŋ, awa kërexo yambërand na.»
11 Xarak anangati nangati këmi mëne na gër ndewën ƀërëmar ƀëxwëlaraxik exëni, ỹoweỹ ani dind na ang ax gi ex na eɗilaya ed gër ƀend aƀi paƀ ex na el.
12 Ata ƀëjo këmëni rend ɗe, gër owẽac or Axwën Yesu Kërisët, xara këmëni: diyenindëlexëni ang ỹapëk ak eni cotaxën eyamb ed sëw̃ këni gë andeƀën dëŋ el.
13 Wën cëŋ ƀëmaỹe, këren tëkwëra na edi ed ang ỹapëk el.
14 Do angëmëne ala exëna ar ɦëpëk er ỹëgw këmi gër kayëta ijo ro an, tisino aye, do këreno ƀaraɗ na eŋo cëfënanaxën.
15 Pelërayino ang imaỹe indewën fo, ƀari këreno nacëta na ang arangoỹëra andewën fo.

Ofelar ol

16 Axwën an, mëŋ ar gë oƀetak an, yëlëleŋun mëŋ dëŋ oƀetak ol, nand ex yo, do ang ex yo! Awa Axwën an gilexo gë wën ɗek.
17 Ofelar ol cëŋ, wëno Pol ỹëgwëlik gë ataxan andam aŋ dëŋ. Mondako këme ɦatand ɗek okayëta ƀand këme ỹëgwënd ƀaŋ.
18 Yesu Kërisët, Axwën areƀi an, yëlëleŋun wën ɗek oyekax ol!

Kayëta iỹanar ir Timote

Lilaya in

Akayëta aŋo ro, Pol ỹëgwën baŋo Timote, ar enga emat gë gër andiyen and Kaxanu an. Gër akayëta aŋo osëyali or Pol ol ex: end ɓësëyali ɓënëgwêŝ eŋ; gë end ang ỹapëk ecale ak; do gë end ang ỹapëk exo ɗiyand alëngw ar Amara ak.

Er ex gër akayëta in:

End aniyan and gër Amara eŋ: 1.1–3.13.

End ekwëta ed ɗal eŋ do gë end osëyali or enëgwêŝ eŋ: 3.14–4.5.

End ɓapela ɓand ɓëlëngw ɓër ɓamara eŋ: 4.6–6.21.

Ecëmar el

1 Wëno Pol kë ỹëgwëlind kayëta ijo ro. Parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang re këni Kaxanu, mëŋ ar fexën këɓo an, do gë Kërisët, ar kënëŋo yarënde an.

2 Wëj Timote këmi ỹëgwënëlind, wëj ar hik enim asëñiẅën ga ɓar ke ako ekwëta edeɓat. Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët Axwën areɓi an, yëlëleni oyekax ol, axaỹënan in do gë oɓetak ol!

End ɓësëyali ɓënëgwêŝ eŋ

3 Në ekwitan emi end fel bami ɗamana me yexën gër ebar ed Masedëwan eŋ mëne ey ɓayi na gër Angol and Efes do eyëɓi dexërand ɓërëmar eni teɓ osëyali or ɓenëgwêŝ ol.

4 Pelindëɓi eni teɓ eɓalëkënali ed ɓendacan el, do gë end omac or gër ɓandëẅëra ɓand këni reyarand gë eŋata këm eŋ. Ɓeŋo ecampëre fo kë ẅëlawënd. Ɓeŋo ala aŋo dëcand na exo kemëna emelëya ed ŝenene ed ɓend Kaxanu, ar gë ekwëta.

5 Er këme ŝaland gë apela aŋo in ex, eɓalër ed gë oẅëkw oẅënëk el, gë onden onjekax, do gë ekwëta ed ɗal.

6 Ɓërëmar ga langangan këni ɓeŋo, nambëraxën këni gër oyeyandëran or gë ofëcak këm.

7 Arafëna këni rafënand mëne ɓësëyali ɓër acariya and Moyis hi këni xarak aɓi pëni ex na er këni sëyalind in, ɓëte aɓi pëni ex na er këni ɓalëkënalind edeyara in.

8 Aye nang këne mëne acariya aŋ er ŝenene ex angëmëne ey tëfënd ang kë rend ak.

9 Nangëne mëne er kë rend acariya in ɓëŝëxwëpëtaxik ɓën, gë ɓëẅëŝik ɓën, gë ɓësëmbak ɓën, gë ɓëẅendëran ɓën, gë ɓëyepën ɓër ɓend Kaxanu ɓën, gë ɓëlaẅ ɓër ɓëxarëk ɓëreɓën ɓën, do gë ɓëlaẅ ɓër ɓela ɓën këɓi rend. Aɓi dend na ɓër ŝenene ɓën.

10 Ɓëte afaɓ faɓ këɓi ɓër yëlayand gër eñac ɓën, gë ɓër kë rind asoŝan gë asoŝan, er këni rind asoŝan gë asoxari in, gë ɓëfan ɓër okaɗëp ɓën, gë ɓënëgwêŝ ɓën, gë ɓër kë yaŝarënd gër enëgwêŝ ɓën, do gë ɗek ɓër ñëpëk osëyali or ɗal ɓën.

11 Eŋo kë rend Atëfëtan and xwëtënan ke aŋ, and enjaran end Kaxanu, mëŋ ar gë onënga aŋ.

End oyekax or Kaxanu eŋ

12 Wëno gë emëkw edam el ɗek këmo ŝëkwand Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, mëŋ ar yël ke ojaẅ od me dixënënd andiyen andexëm an. Gayik axwëta xwëta ke seɓënanaxën ke andiyen aŋo.

13 Ɗamana exe tanaxën Axwën an gër andiyen andexëm aŋo, wëno aŝir ɓamo ŝirënd, arixëra ɓamo rixërand, abamo ɓaxëtën na. Ɓarikan mëŋ lëkaya baxe gë

axaỹënan isëm ado ɓayik amo kwëta bana, abame nang na mëne në emenan emo, në end oŋëpëgënan od lëɓ bax gër emëkw edam ok.
14 Ata Axwën areɓi an, mondako xureli këŋo gër ndam oyekax ol, gë ekwëta el, do
gë aŋana and gër Yesu Kërisët aŋ.
15 Eyeyan elo ed mokwëta ex do ed ỹapëk momëxwëta: Yesu Kërisët ayow yow
baxo gër ngwën eɓi pexën ɓëw̃endëran ɓën do wëno ex ar xurik me mendëra an.
16 Ɓarikan Kaxanu gë axaỹënan w̃ëlaya ke ex canayaxën gër wëno aw̃endëran
asëm ajo ɗek eɓuŋa ed Yesu Kërisët el, ang amatinali and ɓër këŋo xwëta eni cotaxën
aniyan and din aŋ.
17 Ar wunëk nand ex yo an,
ar ax cësënd na an,
ar anëŋo watënde na an,
ar ex gaɓat Kaxanu an,
xwënëk owëlik ol do gë enjaran eŋ din ir din! Amen!
18 Asëñiw̃ën Timote, apela and këmi seɓënanënd aŋ andamat ex gë ɓend reya këni
anëka ɓëlaw̃ënel endey eŋ. Awa wëj kwitayind eyeyan elo ey kemënaxën ang ar
okaxër fo.
19 Mëlayal ekwëta ed xwëta këyo Kaxanu el, ɓëte ɓayilexi onden onjekax. Onden
onjekax oŋo ɓërëmar aɓi bo ex na, do në eŋo lapaxën këni ekwëta ed Kërisët el.
20 Gër enga eŋo hi këni Imene do gë Alekësandër. Mëŋ lëxwaxën këmëni gër Sindan
eni tëyaxën mëne ax gi ex na mocir Kaxanu.

2

End cale eŋ

1 Awa ga re këme ɗamana ɓeŋo ɗek, kemënayindën cale iŋ, karayindëno Kaxanu,
caleyindëno, këlayindëno do cëkwayindëno në end ɓela ɗek.
2 Calenindënëɓi ɓemun ɓeŋ do gë ɗek ɓër ex ɓëlëngw ɓën, ene ɗiyaxënënde
aniyan and gë aketëxeta, and gë emer këm, ene ɓalëkënalixënënde end Kaxanu eŋ,
do ene ɗiyaxënënde ang ỹapëk ak.
3 Eŋo aye yek do aña̱n ña̱n ko Kaxanu, Afexën areɓi an,
4 mëŋ ar ỹandi këŋo eni pex ɗek ɓela an do eni ŋatën enang ed end ɗal el.
5 Enimin, Kaxanu iɓat fo ex,
ɓëte aña̱telindër ar Kaxanu gë ɓela aɓat fo ex,
mëne ngëŋ ala ar këno w̃acënd Yesu Kërisët an.
6 Ayëlaya yëlaya ko mëŋ dëŋ akanji eɓi dacëtaxën ɗek:
osede olo w̃asin këɓo nand ỹapëk na
mëne Kaxanu ỹandi këŋo eni pex ɗek ɓela ɓën.
7 Në eŋo yataxën ke Kërisët me gi afemëra, parëxanda do asëyali ɓër ɓenëng
ɓecëxe eni gixën gër ekwëta do gër ɗal. Er këme rend ijo ɗal ex, ame nëgwêŝënd
na.
8 Awa er ỹandi ke gër ed ex yo, ɓësoŝan ɓën eni yënënd otaxan omënëk, eni calend
gë emëkw epeŝax, gë oxoỹ këm do gë ecampëre këm.
9 Er ỹandi ke ɓëte, ɓësoxari ɓën eni cuɗarand ŝenene, këreni cuɗand na ɓanjëm
ɓand xaw. Këreni ña̱ŋënarand na gë ɓamël, këreni ɓakarand na kaŋe, gë oyeri, do
gë ɓeɓër xemëk akanji.
10 Ɓarikan gër oye oreɓën watindëlex ɓandixa ɓanjekax ang ỹap këɓi ɓësoxari ɓër
fëɓ këŋo Kaxanu.
11 And këni sëyalind aŋ, ɓësoxari ɓën cësinayindëlexëni do eni ɓaxëtënd aye.
12 Asoxari an cësinayindëlexo, amo yël ex na or gapak or exo tëyalind ol, amo yël
ex na eŋo bëñand asoŝan an.

13 Enimin Kaxanu, Adam ỹana këŋo eɓay el, ɓayaxën këŋo Xawa.
14 Do ŝaɓucara in wa yifa këŋo asoxari an exo ɗëngw gër emëŝen ed Kaxanu, aŋo yifa ex na Adam, asoŝan an.
15 Ɓarikan fo afex ko fex, ga rëw̃ rëw̃ ko angëmëne exo ɓayi gër ekwëta, gër eɓal ed ɓela, gër eyëlaya ed gër ow̃ënëk, do gër eɓana.

3

End ɓëlëngw eŋ

1 Eyeyan elo ed mokwëta ex: asoŝan ar ỹandi këŋo enim exo gi alëngw gër Amara an, andiyen anjekax ỹandi këŋo exo dind.
2 Awa aỹap ỹapëk, alëngw an exo gi ar gë end këno nëp këm, icën ind asoxari aɓat, ar gë anjus, ar ye këŋo onden, ar ŝenene, ar këɓi xwëtayand aye ɓëliyer, ar xamëk osëỹali.
3 Gilexo ar ɓëngw këŋo onden, ar këni wëlërënd gë ɓela, ar kë xwëỹëtand aŋana and koɗi, kërexo gi na aŝeɓ, kërexo gi na axeỹax.
4 Kaɗacindëlexo aye ekun edexëm el, do oɓaŝ orexëm ol eni gi ɓër kë ɓaxëtënd apela ang ỹapëk ak.
5 Enimin, angëmëne ala axo kam ex na ekaɗac ed ekun edexëm el mondake cëŋ ko w̃ëlaya Amara and Kaxanu aŋ?
6 Alëngw an, kërexo gi na ɗe ar w̃ak eceɗe end Yesu këdi këŋo fufën ndafënan iŋ do exo gi ar këŋo nëp Kaxanu andamat gë ŝaɓucara in.
7 Aỹap ỹapëk ɓër ax gi ex na okërecen ɓën eni deyand osede oyekax end ola orexëm eŋ, këdi kë nëxena ow̃ac orexëm ol, do eŋo tëra ŝaɓucara in gë ɓamene ɓandexëm ɓaŋ.

End ojakër eŋ

8 Ojakër ok ɓëte aỹap ỹapëk eni gi ɓër mopëɓ, ɓër ax gi ex na gë odëxas oki, ɓër aɓi kurelind na ngoy iŋ, do këreni gi na ɓër kë ŝotënd koɗi gë enëgwëŝ.
9 Aỹap ỹapëk eni mëlayand end ekwëta end ŝonët ko Kaxanu gë onden onjekax eŋ.
10 Canayalex pere gër ɓandixa ɓandeɓën mëne ɓër ŝenene exëni eni ñanaxën andiyen and ojakër aŋ, angëmëne gë end kënëɓi nëp këm exëni.
11 Ɓëte ɓësoxari ɓër ex ojakër ɓën aỹap ỹapëk eni gi ɓër mopëɓ, ɓër gë anjus, ɓër mokwëta gër ɓeỹ ɗek, këreni gi na ɓëxapëndër.
12 Jakër in gilexo icën ind asoxari aɓat, kaɗacindëleɓi ŝenene oɓaŝ orexëm ol, do mëlayayindëlexo aye ekun edexëm el.
13 Ojakër od kë rind ŝenene andiyen andeɓën ok ɓër gër amara ɓën ɗek afëɓ kënëɓi fëɓënd, do axor këni xorënd eni yeyan gë or gapak osëm end ekwëta ed ɓar këɓo gër Yesu Kërisët eŋ.

End ekwëta eŋ

14 Timote, mondako këmi ỹëgwënëlind kayëta ijo ado ga këme yarënd mi nëngali gogo dëŋ.
15 Ɓari angëmëne ame yeli ex na gërëgako, anang nang këỹ ang ỹapëk ey ɗiyand gër ekun ed Kaxanu ak. Ekun elo ex Amara and Kaxanu and w̃ëlayak ɗal aŋ, ang xëcar ir aciw̃ fo.
16 Endey end Kërisët end ŝon baxo Kaxanu elod ga ỹanak ngwën aŋ cëŋ, iyo aỹap ỹapëk enang ed mëne mbaŋ rafëk el:
Kërisët ŝanayaw bax gë eman,
Angoc Amënëk aŋ w̃asin këɓo mëne ar ŝenene ex,
gër omeleka ŝanaya ko,

endexëm eŋ sëfët këni gër ɓenëng ɓend ɓela,
ɓëranjëm wɑ̃k endexëm eŋ gër ngwën,
Kaxanu wɑ̃̈la këŋo gër orën gë enjaran eŋ.

4

End ɓësëy-ali ɓër ɓenëgwêŝ eŋ

1 Ɓarikan Angoc and Kaxanu aŋ rek kerët mëne gër ɓakey ɓapelatar, ɓërëmar
ayepan këɓi yepan ekwëta ed Kërisët el do eni kwënda etëf ed ɓend ɓangoc ɓand
këɓi nambelind ɓela, do gë osëy-ali or ɓend ɓëyël.
2 Ɓën ex ɓër kë wɑ̃nd enëɓi yifa ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand ɓën, gë ɓënëgwêŝ
ɓën, do gë ɓër ŝor kënëɓi gër onden gë endun end lëxw bani xali warëk ɓën*.
3 Ɓela ɓëjo kë sëy-alind mëne ɓërëwɑ̃k end Yesu do nang këni ɗal ɓën këreni
ñërënd na, ɓëte këreni yambënd na ɓeɓërëmar xarak Kaxanu rik eni yambënd do
eno cëkwand.
4 Ɓek er ri ko Kaxanu in aye yek, ỹoweỹ ax gi ex na er monap angëmëne aŝëkwa
këno ŝëkwand en yambaxën.
5 Enimin, er ex yo kë wɑ̃̈nënd gë eyeyan ed Kaxanu el do gë cale iŋ.

End ola or ariyenin ar Kërisët eŋ

6 Angëmëne ɓapela ɓaŋo këy-ëɓi sëy-alind ɓëmaỹe ɓëŋ, ata key hi ariyenin ayekax
ar Yesu Kërisët. Mondako kë ŝanaya gër ola orey mëne ɓend ekwëta ɓeŋ do gë
osëy-ali or këy sëfënd din ol ang eyamb yamb fo hik gër aniyan andey.
7 Ɓarikan cusëlëɓi ɓër kë sëy-alind ɓendacan ɓend kë yepënënd ɓend Kaxanu ɓën
gayik ɓësoxari ɓëxarëk këɓi ɓalënd ɓendacan ɓeŋo. Kemënal ey ɗiyand ang ỹapëk
exo ɗiyand ar këŋo ɓalënd ɓend Kaxanu ak.
8 Edi ed ɓeɓër kë ɓëngwënënd eman el ofëcak dëŋ exëna. Ɓarikan ofëcak or ar
këŋo ɓalënd ɓend Kaxanu ol xucak ex këɓën. Gayikwa Kaxanu aɓeya ɓeya këŋo ar
kë rind mondako an aniyan and gërëgako aŋ do gë and kë yowënd aŋ.
9 Eyeyan elo ed ɗal ex, ed mokwëta aye ex.
10 Ɓiyi asoro këne soronde gër andiyen, axemëna këne xemënande gër ekwëta,
ang ɓër okaxër fo gayik ayar kënëŋo yarënde Kaxanu, mëŋ ar gë aniyan an, adofa
ɗek ɗek in ɓërëwɑ̃k endexëm ɓën.
11 Ata ɓeŋo ỹapëk eyëɓi pelënd, do eyëɓi tëy-alind eni dind.
12 Awa wëj cëŋ, gil ar ŝenene, do ɓërëwɑ̃k ɓën korindëlexëni eni tëfëteli: eyeyan
edey el, gë ɓandixa ɓandey ɓaŋ, gë aŋana andey aŋ, gë ekwëta edey el, do gë owɑ̃̈nëk
orey ol. Gayik ŝambenjar fo ɓayi këy-, ala kërexi yaf na.
13 Xali yatir këme yeli, ɓalëkënalind opën od akayëta and Kaxanu ok gër Amara.
Pelindëɓi eni kemëna gër etëf ed er këni wëlelind in ɓëte kemënal eyëɓi tëy-alind.
14 Anjëla and re baxo alawɑ̃̈nel mëne Kaxanu yël ki në end oyekax orexëm aŋ, aŝot
ŝot këy- and xwëtan këni otaxan, do ŝalen këni enga end ɓëlëngw ɓër gër Amara eŋ.
Do wëj kërey ɗangangan na.
15 Ɓalindëlexi mbaŋ ɓeŋo, yëlayal gë emëkw el ɗek gër andiyen andey. Ata këni
ỹana eni watënd ɓër gër Amara ɓën ɗek mëne ola orey ol ang këŋo ỹapanënd Kaxanu
ak dëŋ hik.
16 Titinalind aniyan andey aŋ do gë osëy-ali orey ol. Ɓalëkënalind ɓeŋo ɗek.
Enimin, angëmëne mondako këy- rind afex kën fex wëj, do gë ɓër ki ɓaxëtënd ɓën.

---

* **4:2 4.2** Amëd aŋo, mondako banëɓi ŝorënd ɓëlaɰ̃ ɓër ɓela ɓën do gë okaɗëp od baɓi nawɑ̃nd ɓëxwën ɓëreɓën ok ang kënëɓi rind oxey nanganëme fo ak.

5

End ɓapela eŋ

1 Ar xarëna ki gër Amara an, pelëralo ang sorix fo, këreyëŋo dexëra na kwëlay-kwëlay. Do ocambenjar ok, pelërayindëɓi ang ɓëmaỹe fo.
2 Asoxari axarëk an, pelëralo ang norix fo, do ɓësoxari ɓëɓeja ɓën, pelërayindëɓi gë owẽnëk, ang ɓëmaỹe fo.
3 Dëcarayindëɓi ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓën angëmëne ani gi ex na gë ar këɓi rëcarand.
4 Angëmëne asoxari aseɓëta seɓëta an gë oɓaŝ exo ba gë ejiw̃ ɓën exo, ɓën tëyalexëni emëlaya edexëm el. Maŝënindëlenëɓi ɓëxarëk ɓën eɗëɓa ed lëɓa kënëɓi el eni wataxënënd ɓër hi këni ekun eɓat ɓën ekwëta edeɓën el gayik eŋo këŋo nënganënd Kaxanu.
5 Ar hik enim asoxari aseɓëta seɓëta an, ar ɓayik gaɓat an, ajo ex ar këŋo yarënd Kaxanu an. Ciŝ wec xemëna ko cale iŋ do gë okar od eŋo dëca ok.
6 Ɓarikan asoxari aseɓëta seɓëta, ar xwëndak amëkëña and gë ɓësoŝan an, anëka nemi ko ado ga ɓayi ko mopër.
7 Eŋo ỹapëk eyëɓi pelënd ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓën eni ɗiyaxënënd gë end kënëɓi nëp këm.
8 Angëmëne ala eŋo key emëlaya ed ɓërexëm el, adofa ɓër ekun edexëm ɓën, anëka lap ko ekwëta edexëm el, anëka ỹëŋën ko nëmëc gë ar elod axo gi ex na këreceŋ an.
9 Eno ñëgwaxën asoxari aseɓëta seɓëta an gër akayëta and ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta, tëkëleŋo pere ɓëniy ofëxw ocongeɓat do gilexo ar ỹër baŋo asoŝan aɓat fo.
10 Ɓela ɓën deyayindëlexëni mëne ari baxo rind ɓenjekax ɓeŋo: aye baɓi w̃ëlayand oɓaŝ orexëm ol, gë emëkw epeŝax baɓi xacand ɓëliyer ɓën, aneɓën baɓi neɓënënd osapar oŋ ɓërëw̃ak ɓën, arëcara baɓi rëcarand ɓër ŝëmura këɓi ɓën, do ɓenjekax ɓend ex yo baxo rind.
11 End ɓësoxari ɓëɓeja ɓëseɓëta seɓëta eŋ cëŋ, aỹandi këɓi ỹandiɗ enëɓi ñër gaŝëxe, do eno teɓ Kërisët. Men ex, këreyëɓi ñëgwënd na gër akayëta and ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta.
12 Ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓër seɓëk eyëla eñanar ed yëlaya bani el monëp exëni.
13 Mondako hixën këni ɓëxwëlaraxik, do këni sëfërand ɓëciw̃ ɓëŋ gë omëkara. Ɓëte er xurik ex ñënën in ex, ga wata këni eyeyan gë ofëcak këm el, do gë eɗil ed gër ɓend ax gi ex na ɓendeɓën el.
14 Awa wëno er këmëni xaranënd ɓësoxari ɓëɓeja ɓëseɓëta seɓëta ɓën enëɓi ñërënd gaŝëxe, enëɓi cotënd oɓaŝ, do eni mëlayand ŝenene ekun edeɓën el, këdi këni ŝot ɓërangoỹëra andeɓi ɓën er kënëɓo renaraxën.
15 Ɓërëmar cëŋ anëka ŝapa këni do këno sëfënd Sindan in.
16 Angëmëne asoxari arëw̃ak eɓi cot ɓësoxari ɓër nëng irexëm ɓëseɓëta seɓëta, kemënalexo eɓi dëcarand këdi këɓi lenga emëlaya edeɓën el ɓër gër Amara ɓën do eni tëkwan edëcaran ed ɓësoxari ɓëseɓëta seɓëta ɓër ax gi ex na gë ar këɓi rëcarand ɓën.

End epëɓ ed ɓëlëngw ɓër Amara eŋ

17 Ɓëlëngw ɓër Amara ɓër kë xaɗacënd ŝenene ɓën, aỹap ỹapëk enëɓi pëɓënd do enëɓi dëcarand adofa ɓër xemënak gër epemëra ed end Kaxanu do gër osëyali ɓën.
18 Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok:
«Këren kapënd na etëỹ ed engaŝ end këŋun wëñënd bële eŋ.» Do
«Ar kë riyenind an ỹap këŋo acosa aŋ✡.»
19 Ar këŋo lëxwënd alëngw ar Amara xarak axo gi ex na gë otede oki ba otas, këreyëŋo yaka na.

✡ **5:18 5.18** Andocane 25.4

20 And ko w̃endëra ala gër Amara aŋ, dexëralo poyoma eni yëdaraxën ƀëte ƀër ƀayik ƀën.
21 Axara xara këmi gë oƀal osëm, gër lëngw ir Kaxanu, gër ir Yesu Kërisët, do gër ir omeleka omënëk: tanal ey dind ɗek ƀeƀër këmi felënd ƀëjo, do ỹoweỹ kërey dind na gë epitëndër ed ƀela.
22 Kemënal wëj dëŋ ey gi din aẅënëk fo. Kërexi nëkanënd na etana ed ala mokwëtan otaxan exo gixën alëngw el, gë ala këren ƀar na gër ƀeñëŋënax ƀendexëm.
23 Gayikako laŋ ki yambënënd acël aŋ xali ey ɗaki, ceƀind tëkër ngoy iŋ, teƀël eceƀ ed wayët men fo el.
24 Na fo exëni ƀër gë ƀamena ƀand wat-wat ɗamana kiti ex gixën indeƀën iŋ. Ɓëte na fo exëni ƀër kë ŝonënd ƀamena ƀandeƀën do and kë nëka aŋ fo kë ŝanayand.
25 Andamat ex gë ƀandixa ƀanjekax ƀaŋ: ƀand ax watind na ataŋ ƀaŋ dëŋ ax ƀayi na ga ŝonayak.

6

End okaɗëp eŋ

1 Ɓek ƀër ex gër oxaɗëp ƀën, pëƀindëlenëƀi mbaŋ ƀëxwën ƀëreƀën ƀën ang ỹapëk ak, mëŋ ƀayik ƀër fac ƀën ani denara na oẅac or Kaxanu ol, ani yepën na osëyali oreƀi ol.
2 Ɓërëẅak ƀër ex okaɗëp ƀën kërenëƀi yafënd na ƀëxwën ƀëreƀën ƀën ado ga hi këni ƀëmaỹe ƀëndeƀën gër ekwëta. Ɓëte gayikako ƀën ƀërëẅak, ƀër ñan këƀi Kaxanu kënëƀi riyeninënd, këƀënëlex nëmëc andiyen andeƀën aŋ.

End osëyali eŋ

Eŋo ỹapëk eyëƀi tëyalind do eyëƀi pelënd eni di.
3 Angëmëne ala exo tëyalind ƀecëxen, ƀend fitarëk gë eyeyan ed ɗal ed Yesu Kërisët, Axwën areƀi el, angëmëne axo tëfënd na ƀeƀër sëyali këmun mëne aỹapan këŋo ỹapanënd Kaxanu ƀën,
4 awa ajo ar fufën këŋo ndafënan hi ko, ar nemërak hi ko. Mokanj këŋo xanjënd ecampëre el do gë ekeỹër ed në end ƀëndey ƀëtil el. Mondako kë ỹanand oyakëraxi ol, gë oẅer oŋ, gë odenar ok, do gë eyëlandër ed ƀeñëŋënax el.
5 Ɓakucara ƀand ƀela ƀëjo ƀaŋ ax kwëtënd na gë ekwët. Ɓakucara ƀand ƀër gë onden otëmbak ex, ƀand ƀër ax bo ex na gër ɗal ex, ƀand ƀër kë yëland mëne ekwëta ed xwëta këno Kaxanu el acotëraxën ex.
6 Eyo ɗal ex mëne, eƀalëkënali ed ƀend Kaxanu el acotëraxën atëm ex angëmëne anëngandëra ki nëngandërand gë er ŝot këy in.
7 Enimin ỹoweỹ ane mëlaw exe na gër ngwën ro, ƀëte ỹoweỹ ane mëlaye na.
8 Awa angëmëne aŝot këne ŝotënde eyamb yamb in, do gë ƀanjëm ƀaŋ, gwac eƀo.
9 Ɓarikan ƀër kë faỹënd gër oẅëkw oreƀën mëne afo eni gi ƀër gë napul ƀën kë wëcënd gër eñëŋënax. Ɓën këƀi sërand ang amene fo oñandi odanjëm, oñandi opënirëx, oñandi oñëŋënax. Do oñandi oko këƀi sëẅënd eni nëxena do eni nambëra.
10 Enimin, aŋana and koɗi aŋ ex anëmbët and gër ed kë ỹanawënd toro ind ex yo. Ata ƀërëmar ga ñan këni koɗi in, ñawëtaxën këni ekwëta ed Kaxanu el, do sëkaxën këƀi oyot odanjëm.

Ɓapela ƀapelatar ƀaŋ

11 End wëj ala ar Kaxanu eŋ cëŋ, kwëỹëtal ƀeŋo. Calayind aniyan and ŝenene, and ñan ko Kaxanu, and gë ekwëta; aniyan and gë aŋana and ƀela, and gë eƀuŋa, and gë onden omëngwëk.

12 Kaxërind okaxër onjekax ond ar xwëta këŋo Kaxanu oŋ, kwëtayal aye aniyan
and din and ŵaceli ki aŋ. Ax gi ex na nde ga ŝot këy aniyan aŋo rixën bay osede
oyekax ol do wël këni otede odanjëm?
13 Gër lëngw ir Kaxanu, mëŋ ar këɓi yëlënd aniyan ɗek ɓeɓër gë onjën an, do gër
lëngw ir Yesu Kërisët, mëŋ ar reya bax osede oyekax gër lëngw ir Poŋës Pilat an,
këmi felënd eŋo:
14 kwëtayal apela aŋ do ey ɓayi, aŵënëk do ar gë end këno nëp këm xali yatir ko
ɓakaw Yesu Kërisët, Axwën areɓi an.
15 Aɓaka ko ɓakaw and këŋo ñatan Kaxanu aŋ,
mëŋ ar ex gë onënga do axwën owun an,
ar ex enim Emun an,
ar ex Emun end ɓemun an,
do Axwën ar ɓëxwën an.
16 Mëŋ gaɓat ex ar ax cësënd na an,
mëŋ ex ar lëgëk gaɓat gër angoɓen an,
angoɓen and ala ax tëkand na aŋ,
angoɓen and elod ala ax wat na aŋ,
angoɓen and ala ax kor na exo nëkon aŋ.
Mëŋ xwënëk enjaran eŋ
do gë panga ind din ir din iŋ! Amen!
17 Pelëralëɓi ɓër ŝotëk napul ir gër ngwën ro ɓën, këreni dafënand na. Pelëlëɓi
eno kwëtand Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd ɗëm ɓeỹ ɗek, eɓo nëngandëraxënënd an.
Do këreni kwëtand na napul ir kë xor ex kwët ijo.
18 Pelëlëɓi eni dind enjekax eŋ, napul ireɓën in gilex añësa and ɓandixa ɓanjekax.
Dëcarayindëlenëɓi ɓela ɓën gë emëkw epeŝax, këreni kwëjënalind na.
19 Do Taỹëndëlexëni mondako napul isëm ir këni xanaɗ ecan ecan in, eni
ɗëkayaxën aniyan and ɗal aŋ.
20 E Timote, kwëtayal aye er xwëtënan ki Kaxanu in. Kwëỹëtal eyeyan ed kë
yepënënd ɓend Kaxanu el, teɓël eyeyandëra ed ax ɓaŝënënd na ekwëta el. Kwëỹëtal
ecampëre ed në end onangëran or fuɗac ol.
21 Ɓërëmar cëŋ, ga bani soŝanand mëne aŝot ŝot këni onangëran olo, seɓaxën këni
ekwëta ed Kaxanu el.
Awa Kaxanu yëlëleŋun oyekax orexëm ol!

Kayëta ixinëm ir Timote in Lilaya in

Akayëta aŋo ex akinëm and ỹëgwën baŋo Pol Timote aŋ. Epela el dëŋ baŋo feland mondako gayikwa anang nang ɓaxo mëne ecës el ɗam ex. Pol axwitan xwitan baŋo mëne ɓër fana këɓi Kaxanu eni pemërand Atëfëtan and Yesu ɓën ani kor na eni dind andiyen aŋo xarak aɓi cëmura ex na. Mëŋ baŋo felaxënënd Timote exo kapina ang ŝoroɗa fo. Ɓarikan eɓi kwëỹëtand ɓër wër këɓi ecampëre, gë ɓatakëra, do gë ɓër kë yepënënd ekwëta ɓën.

Er ex gër akayëta in:

End ɓapela ɓand yël ɓaŋo Timote eŋ: 1.1–2.26.

End ekapina do gë emëlaya ed ekwëta xali gër eŋata eŋ: 3.1–4.8.

Ɓepelatar ɓeŋ do gë ofelar ol: 4.9-22.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang ỹandi këŋo Kaxanu ak. Mëŋ fana ke me tëfëtërand end aniyan and ɓeya baxo ayël këɓo yël paɓ gë Kërisët eŋ.

2 Wëj Timote këmi ỹëgwënëlind, wëj ar ex asëñiwën ar pëlot gër yomb iram an. Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, yëlëleni oyekax ol, gë axaỹënan in do gë oɓetak ol.

End ecëkwa do gë ekemën eŋ

3 Aŝëkwa këmo ŝëkwand Kaxanu, mëŋ ar këmo riyenind ang bano riyeninënd ɓëxarëk ɓëram ak*. Aŝale këmo ŝalend gë onden onjekax, do nand këme ŝalerand yo, hik gëmëɗ, hik goyat, wëj aŝalen këmi ŝalenënd.

4 Mokofi xofi ke do aỹandi ỹandi ke mi watëdo exe nëngandëraxën, ga këme xwitand ang ŝar baxi ongwën and baxe felarënde ak.

5 Axwita këme xwitand ɓëte ekwëta ed ɗal ed xwëta këyo Kërisët el. Ekwëta elo gër Loyis, ejix isoxari ỹanawëk, ɓëtaxënëk gër norix Enis. Do aye nang këme wëj ɓëte aŝot ŝot këy ekwëta elo.

6 Mëŋ ex, kemënalil anjëla and yël ki Kaxanu and ŝalen këmi mokwëtan otaxan aŋ. Kërey ɗangangan na këdi kë riwa.

7 Enimin angoc and yël këɓo Kaxanu aŋ, and gë ojaw̃, and gë aŋana, do and gë orenik exo, axo gi ex na angoc and gë anjiỹ.

8 Mal ey torond në end Atëfëtan and Yesu eŋ ang këme sorond wëno ak. Deyarayind osede or Axwën areɓi ol, kërexi cëfënanënd na. Ɓëte kërexi cëfënandërand na endam eŋ, wëno andepëra andexëm aŋ. Ɓarikan toroye në end Atëfëtan eŋ gë panga ind Kaxanu iŋ.

9 Kaxanu, gë panga iŋo fexën këɓo
do w̃aceli këɓo ow̃ënëk ol,
xarak ax gi ex na ɗe ga ri këne ɓenjekax,
ɓarikan ga fëna baxo exo di mondako
në end oyekax or yël këɓo paɓ gë Yesu Kërisët eŋ,
ɗamana exo dixën ngwën iŋ.
10 Oyekax olo ŝanayak gërëgako
and ŝanayaw ko Yesu Kërisët, Afexën areɓi aŋ.
Mëŋ rëxëtëk panga ind ecës iŋ

* **1:3 1.3** Ɓëxarëk ɓër Pol ɓën Ɓëŝëwif ɓër bax sëfënd aye end Kaxanu hi bani ang rek gër kayëta ir Ɓëfilip 3.4-5 ak.

do nëcëtënëgu këƀo angoƀen and aniyan aŋ,
aniyan and gë ecës këm aŋ,
aniyan and këƀo nangënënd Atëfëtan aŋ.
11 Gë Atëfëtan aŋo hi këme afemëra, parëxanda, do asëyali.
12 Ɓëte gër andiyen aŋo ƀuŋa këme toro ind këme sorond iŋ, ƀari axe cëfënand na. Gayikwa aye nang këme noỹo ex ar xwëta këmo an, do mopëni fëni ke mëne axor ko xor exo kaxa er xwëtënan ke in, xali yatir akey apelatar.
13 Mëlayal eyeyan emënëk ed wëleli këye elo, gilex eyeyan ed këy sëf asëf gë ekwëta ed xwëta këyo Yesu Kërisët el do gë aŋana and hik gër ndexëm aŋ.
14 Kwëtayal gër emëkw edey ƀenjekax ƀend xwëtënan ki Kaxanu paƀ gë Angoc Amënëk and lëgëk gër ola oreƀi aŋ.

End Onesifor do gë ekun edexëm eŋ

15 Timote, anang nang këy mëne ɗek ƀër gër ebar ed Asi ƀën ŝapëran ke, ado Fiŝel do gë Erëmoŝen dëŋ gër enga eŋo exëni.
16 Axwën Yesu mëlayaleƀi gë axaỹënan Onesifor do gë ekun edexëm el gayik mëŋ laŋ baxe felënd me kemëna. Ado ga hi këme andepëra, abaŋo ŝëfënan na endam eŋ.
17 Ecëñëxët and yow ko ro gër Rom aŋ, aŝalara ŝalara ke gë oƀal osëm xali wat ke.
18 Awa Axwën Yesu mëlayaleŋo gë axaỹënan ir Axwën Kaxanu in, xali yatir akey apelatar. Wëj dëŋ anang nang këy nëmëc ƀela ɗek ang rëcara ke gër Efes ak.

2

End ŝoroɗa ir Kërisët eŋ

1 Awa wëj cëŋ asëñiw̃ën, kemënëlexi Yesu Kërisët gë oyekax orexëm ol.
2 Do ƀeƀër wëleli këye ga këme sëfët mërëxand ir otede odanjëm ƀën, kwëtënanëlëƀi ƀela ƀër mokwëta, ƀër kë xor ƀën ƀëte enëƀi tëyalind ƀëŝëxe.
3 Ang ŝoroɗa iyekax ir Yesu Kërisët fo, mal ey torond ang këme sorond wëno ak.
4 Angëmëne ar yëlayak gër oŝoroɗa an aỹandi ỹandi këŋo eŋo nënganënd alëngw arexëm an endexëm eŋ, axo kwëndand na ƀend aniyan and ƀër ax gi ex na ocoroɗa ƀeŋ.
5 Ar kë xaŝërënd an, ala aŋo cosënd na angëmëne axo tëf ex na ŝenene ƀacariya ƀand okaŝër ƀaŋ.
6 Aỹan ar sëw̃ëk gër oŝënga orexëm an ỹapëk exo gi aỹanar ar kë yamb er ko xana in.
7 Pënilexi er këme rend in: Axwën an ayël ki yël onden ond exi pënixënënd ƀeỹ ɗek oŋ.
8 Kwitayind end Yesu Kërisët eŋ, mëŋ ar xanik gër ecës an, mëŋ ar exo andëw̃ëra and Dafid an. Eŋo ex Atëfëtan and këme femërand aŋ.
9 Në end Atëfëtan aŋo këme soroxënënd xali fokëra këne nangëde ar w̃endërak fo. Ɓari eyeyan ed Kaxanu el cëŋ, ala ax kor na exo pokëra.
10 Mëŋ ex, wëno axapina xapina këme me ƀuŋand toro ind ex yo, eni cotaxën ƀela ƀër yata këƀi Kaxanu ƀën apexa and gë enjaran end din ir din aŋ, and ko yëlënd Yesu Kërisët aŋ.
11 Eyeyan elo ed mokwëta ex:
angëmëne gë Kërisët ŝës këne,
ƀëte gë mëŋ fo këne liyaɗe.
12 Angëmëne axemëna xemëna këne,
ƀëte gë mëŋ këne wunëɗe;
angëmëne enëŋo yaxëtaye,
mëŋ ƀëte ayaxëta këƀo yaxëtaɗ.

13 Mëŋ ar mokwëta ko ɓayi,
angëmëne ax bo ex na ga xwëta kënëŋone,
gayik mëŋ din ar hi ko an ko ɓayi.

End ariyenin ar Kaxanu eŋ

14 Awa ɓeŋo ỹapëk eyëɓi kwitanënd gër Amara, gër lëngw ir Kaxanu dëŋ, mëne eni kwëỹëtand ecampëre ed ɓend gë ofëcak këm el, ecampëre ed ɓend këɓi nambelind ɓër oɓaxët el.
15 Wëj, kemënal eyëɓi tëyalind ŝenene eyeyan ed ɗal el, ey canayaxënëɗ gër lëngw ir Kaxanu ang ar xamënëk andiyen and fana këŋo fo, ang ariyenin ar aŋo cëfënan na.
16 Kwëỹëtal ɓend kë yepënënd ɓend Kaxanu ɓeŋ, teɓël eyeyandëran ed ax ɓaŝënënd na ekwëta el gayik ɓër watak mondako ɓën, oyeyandëran oŋo fo këɓi ŝapërelind gë Kaxanu.
17 Eyeyan edeɓën elo ang ikejën ind kë ỹañënd fo ex. Imene do gë Filet ŝëf gër ɓela ɓëjo hi këni.
18 Ɓën ga lap këni end ɗal eŋ, këni reyaraxënënd mëne anëka xucak ekani ed gër ecës el, do ɓërëmar wëlandëra këɓi gër ekwëta ed xwëta këno Kaxanu.
19 Ɓarikan Amara and rëɗ ko Kaxanu aŋ, aɓayi kë ɓayi, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Axwën an anang nang këɓi ɓër xwën këɓi ɓën.» Do «Ar kë ñeɓëtand yo exo mac owac or Axwën ol, ŋawëtalexo osëmbak ol[✡]!»
20 Ar gë napul an, odëyamb od ŝot ko gër iciw̃ indexëm ok mar od otëx ex do mar od gë omak, ax gi ex na odëyamb od kaŋe do od koɗi fo. Odëyamb od xalanj ok, laŋ ko rixëraxënënd, ɓarikan odëyamb okëɓënaxik ok, gë ɓakey ɓand ofëna fo ko rixëraxënënd.
21 Awa angëmëne ala exo w̃unëta do exo teɓ ɓetëmbak ɓeŋ, ata ko hi ang edëyamb ed këni rixëraxënënd yatir ofëna fo, ata ko hi ar yëlayak gër Axwën, do paɓ gë ola orexëm ol, ko ỹana exo dind ɓenjekax ɓend ex yo.
22 Awa wëj Timote, kwëỹëtal ɓetëmbak ɓend këni rind ocambenjar gë odënaw̃ ɓeŋ. Calayind or ŝenene ol, gë ekwëta el, gë aŋana aŋ, gë angwëlëra aŋ, do gë oyekax ol, andamat gë ɓela ɓër këŋo ŝalend Axwën Kaxanu gë emëkw emënëk ɓën.
23 Koranëlëɓi ɓër këɓi ỹandind en yeyandëra ɓepënirëx, ɓend gë ofëcak këm ɓën. Anang nang këy mëne ɓeŋo gë ekeỹër fo kë ñatand.
24 Xarak ariyenin ar Axwën an ax ñap ex na eni keỹërënd gë ɓela. Ecëñëxët, er ỹapëk exo gi: ar ɓëngw këŋo onden gër ɓela ɗek, ar xamëk osëyali, do ar kë ɓuŋand mbaŋ.
25 Gilexo ar këɓi wërëŝëtënd endëmane fo ɓër xorëk ecampëre ɓën, do exo yëland mëne Kaxanu arëca këɓi rëca eni nëngwët ola oreɓën ol eɓi pënixënënd ɗal in.
26 Gilexo ɓëte ar këɓi wërëŝëtënd endëmane fo eɓi ɓakaraxën onden oŋ, do eni gënjëtayaxën gër ɓamene ɓand ŝaɓucara, mëŋ ar sëra baɓi eni dind oñandi odexëm an.

3

End ɓakey ɓapelatar eŋ

1 Wëj Timote, nangël wa mëne gër ɓakey ɓapelatar, mbaŋ kë yëka.
2 Gayikwa ɓela ɓën axwëj këni xwëj, do eni gi ɓẽhan ɓër koɗi. Afufënara këni ỹana eni pufënarand, do eni dafënarand. Aŝir këno ỹana eno cirënd Kaxanu, do enëɓi mëŝenënd ɓëxarëk ɓëreɓën ɓën. Aŝus këni ỹana eni cusënd ɓend Kaxanu ɓeŋ, do ado eɓi din ala enjekax ano ỹana na eno cëkwand.

[✡] **2:19 2.19** Ɓandopën 16.5

3 Owẽkw oreɓën oŋ mbaŋ kë farëɗaɗï xali eni gi gë axaỹënan këm, ɓërena, ɓër gë anjus këm, ɓëxeỹax, ɓër ŝusëk enjekax.
4 Ayaxëta kënëɓi ỹana enëɓi yaxëtand ɓëreɓën ɓën, do eni gi xoỹët xoỹët. Ndafënan indeɓën iŋ këɓi ŝiẅën, do eni ŋan ɓendeɓën ɓeŋ nëmëc Kaxanu.
5 Aliya këni ỹana eni ɗiyand nangëde ɓër xwëta këŋo Kaxanu fo, xarak gër owẽkw oreɓën añëp ñëp këni panga ind ekwëta iŋ. Ata nacëtalëɓi caw ɓela ɓërako rako ɓën.
6 Ŝëf gër ɓela ɓëjo exëni, ɓër kë lilënd gër ɓëciẅ do kënëɓi yifand ɓësoxari ɓësitarak gër ekwëta ɓën, ɓësoxari ɓër ẅër këɓi ɓeñëŋënax ɓën, ɓësoxari ɓër kë sëfënd oñandi od ex yo.
7 Ɓësoxari ɓëjo din këni sëyand, ɓari din ani korënd na eni nang ɗal in.
8 Ang bani ñëpënd Yanes gë Yambëres end Moyis ak, ɓër kë sëyalind ɓenëgwëŝ ɓën mondako fo këni ñëpënd eni kwëta ɗal in✡. Ata ɓëjo ɓër gë onden otëmbak exëni, do ekwëta edeɓën el ɗek yepëk.
9 Ɓarikan enëgwëŝ end ɓela ɓëjo eŋ ɗek kë fëlëtar, ang ebax end Yanes do gë Yambëres ak. Ala ax bo na ga këɓi ɓaxët.

End aniyan and Pol eŋ

10 Wëj cëŋ, aye sëf këỹ er këme sëyalind in, ɓëte aye wat këỹ ang ẅëlaya këme ola oram ak. Anang nang këỹ ɓeɓër këme fënand me di ɓën. Anang nang këỹ ɓëte ekwëta edam el, eɓuŋa ed ɓuŋa këme el, ang ke ɓalënd end ɓela ak, ang xemëna këme ak.
11 Anang nang këỹ ɓëte ang narëndëra këne ak, do ang soro këme gër angol and Aŋëcoŝ, gër and Ikoñom, do gër and Lisëtër ak. Ɓëte toro ind fe ɓayik ame ɓuŋa ex na? Ɓarikan Axwën an din ke racëtënd gër toro ind ex yo.
12 Ɗek ɓër këɓi ỹandind eni ɗiya ang këŋo ỹapanënd Yesu Këriset ak ɓën, arixëra kënëɓi ỹana enëɓi dixërand.
13 Ɓarikan ɓëỹëŋënax ɓën, gë ɓëyifa ɓën din këni ỹana eni mendërand do eni ɓasënd eñëŋënax eŋ, enëɓi nambelind ɓëŝëxe ang nambëra këni ɓën ak.
14 Ɓarikan wëj, ɓayil ga xwëtaya këỹ ɓend sëya këỹ do fëni ki mëne ɗal dëŋ ex ɓeŋ, ga nang këỹ ako noỹo sëyali ki.
15 Elod inëmëta ga nang këỹ wa Oñëgw Omënëk ok. Awa Oñëgw Omënëk oko fo kë xor exi yël orenik ol, ey cotaxën apexa and këɓi yëlënd Yesu Këriset ɓër xwëta këŋo aŋ.
16 Oñëgw Omënëk od ex yo gër Kaxanu xaniwëk do ofëcak or kë ẅëlawënd ol ex: osëyali ol, gë ewërëŝët ed ɓër kë lifënd el, gë eɗebët ed ɓësëmbak el, gë ekaɗac ed gër or ŝenene el,
17 exo gixën ala ar ỹak end Kaxanu an, ar kë xorënd exo di enjekax end ex yo.

4

End epemëra ed Atëfëtan eŋ

1 Awa Timote, gër lëngw ir Kaxanu do gë ir Yesu Këriset, mëŋ ar kë ɓakaw eɓi kiti ɓela an, hi këni ɓëɓëngw, hi këni ɓëŝësëk, këmi xarand gë oɓal osëm. Axara këmi xarand në end akey and ko ɓakaw eŋ, në end owun orexëm eŋ,
2 pemërayind Atëfëtan aŋ, deyarayind nand ex yo, saxan ki nde, lakan ki nde. Wërëŝëtindëɓi ɓela ɓën, dexërayindëɓi, kemënindëɓi, ɓuŋanindëɓi and këyëɓi sëyalirand aŋ.

✡ **3:8 3.8** Andocane 7.11-22

3 Gayikwa në eyow ex amëd and ɓela ɓën aɓi ñana na eɓi ñandind or osëy'ali or ɗal ol. Ga këɓi ỹana eɓi kanjënd eɓaxët ed oñandi odeɓën el, aŝala kënëɓi ỹana enëɓi caland ɓësëy'ali ɓër ɓësëy'ali.
4 Banëf ɓandeɓën ɓaŋ këni ñawẽtali gë ɗal in, do eni kwënda oɓaxët or ɓendacan.
5 Barikan wëj, gil gë anjus gër ɓeỹ ɗek, ɓuŋayind ado ey torond, pemërayind Atëfëtan aŋ, ɓalëkënaliyind andiyen and fana ki Kaxanu aŋ.
6 Wëno cëŋ, anëka hi këme ang eŝeɓ-ceɓ ir këni xoŝënd në ŝaɗaxa fo, do oñe ondam oŋ dëŋ ñatëguk mondako.
7 Anëka xaxër këme okaxër ond ỹap bax me kaxër oŋ, aña ña ta këme andiyen andam aŋ, do aye wẽlaya këme ekwëta ed xwëta këmo Kërisët el.
8 Ata elod gërëgako, acosa and or ŝenene and fenin ke aŋ, Axwën Yesu, mëŋ ar ex axiti ar ŝenene an, ayël ke yëlëɗ yatir akey apelatar. Ayël këɓi yël ɓëte ɓër ña n këŋo do këno ŝënind exo ɓakaw ɓën, axi gi ex na wëno fo.

Bepelatar ɓeŋ

9 Kemënal ey yow aỹand ro gër ed hi këme.
10 Demas cëŋ, aỹaŋëta ỹaŋëta ke gayik ɓend gë okey oko xëɓënan këŋo nëmëc, kwël ye ko ɗe gër Tesalonik. Këresaŋës aye ye ko gër ebar ed Galasi, do Tit, gër ed Dalëmasi.
11 Luk gaɓat ɓayik ro gë wëno. Awa tëfërëguɗën gë Marëk and këy' yowënd aŋ gayik mbaŋ ke rëcati gër andiyen.
12 Alawẽn lawẽn këmo Tiŝik gër Efes.
13 And këy' yowënd aŋ, mëlaliwëɗ ocuɗ otëm ond seɓëgu bame gër Tërowas, gër iciw̃ ind Karëpos oŋ. Mëlaliwëɗ ɓëte ɓakayëta ɓaŋ, adofa ɓakayëta ɓand monëkw ɓaŋ. 14 Alekësandër, asap an, mbaŋ rixëra ke. Axwën an, awa̰ŝën këŋo w̃aŝën ɓandixa ɓandexëm ɓaŋ.
15 Wëj ɓëte kwëỹëtalo gayik mongwërëna wërëna baxo ga xey' këŋo osëy'ali oreɓi ol.
16 Yatir w̃ac ke añanar axiti an, gaɓatak ax yow bana exe ɗaŋëta: ɗek ŝapëran bane. Bari Kaxanu këreɓi nëp na në eŋo.
17 Axwën an wa laŋëta baxe, do xemën ke, eni wëlaxën Atëfëtan aŋ paɓ gë wëno, ɗek ɓenëng ɓeŋ. Do Axwën an mondako racët ke gër etëỹ ed yëraŋ.
18 Aracët ke racët gër eñëŋënax end ex yo, afexën ke fexën, do exe mëla yaŋ gër orën, gër ed wun ko. Duwanëŋone mëŋ ar gë enjaran end din ir din an! Amen!

Ofelar ol

19 Aŝëma këmëni ŝëmand Përisëka, gë Akilas do gë ɓër ekun ed Onesifor ɓën.
20 Erasët cëŋ, gër Koreŋët ɓayiw ko, do Tërofim fo seɓëgu këmo aŝëxwëra gër Mile.
21 Kemënal ey yow ɗamana ex ŋatëgu ayem in. Ebulos, gë Pudeŋës, gë Linos, gë Këloja, do ɗek ɓëmaỹe ɓëŋ ki ŝëmand.
22 Awa Axwën an gilexo gër onden ondey! Yelëleŋun oyekax orexëm ol!

Kayëta ir Tit in
Lilaya in

Kayëta ijo Pol ỹëgwën baŋo Tit, ar enga endexëm gër epemëra ed Atëfëtan and Yesu Kërisët an. Afel fel baŋo Tit eɓi yata ɓëlëngw ɓër ɓamara ɓand gër oŝir or Këret. Axwitan xwitan baŋo mondake ỹapëk eni gi ɓëlëngw ɓër ɓamara ɓën. Ɓëte afelëra felëra baŋo Tit mondake ỹapëk exo ɗiyand ŝenene gër Amara: gë ɓëxarëk ɓën, gë ɓësoxari ɓëɓeja ɓën, gë ocambenjar gë odënaw̃ ok, do gë okaɗëp ok. Mëŋ alëngw an ỹapëk eno tëfëtelind. Afel fel baŋo ɓëte Tit këreɓi teɓ na ɓësëẏali ɓënëgwëŝ ɓën eni tëẏalind ɓend gë ofëcak këm ɓeŋ. Er ex gër akayëta in:

End osëẏali or Pol eŋ: 1.1-4.
End ola or ɓëlëngw ɓër Amara eŋ: 1.5-16.
End aniyan and gër Amara eŋ: 2.1–3.11.
Ofelar ol: 3.12-15.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, ariyenin ar Kaxanu an, kë ỹëgwënëlind kayëta ijo ro. Parëxanda hi këme, Yesu Kërisët do gë Kaxanu fana këne mëni nangënënd end ɗal eŋ ɓër sana kënëɓi ɓën, eno kwëta, eni ɗiyand ang këɓi ỹandind ak
2 do eni yarënd aniyan and din ir din aŋ. Ɗamana exo dixën ngwën iŋ ɓeya baɓi Kaxanu aniyan aŋo, xarak mëŋ axo nëgwëŝënd na.
3 And ñatan këŋo Kaxanu, mëŋ ar ex afexën areɓi aŋ, anëcëtëgu nëcëtëgu ko eyeyan edexëm ed xwëtënan ke me pemërand el.
4 Tit, wëj ar hik enim asëñiw̃ën, ga ɓar ke ekwëta edeɓat an, aŝëma këmi ŝëmand. Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, yëlëleni oyekax ol do gë oɓetak ol!

End ɓëlëngw ɓër amara eŋ

5 Wëno er seɓaxënëgu këmi gër Këret in ex, ey paỹ eketënëgu ed ɓeɓër ɓayi bax el, do ɓëte eyëɓi tana ɓëlëngw gër Amara and angol kala, ang fel bami ak.
6 Ala ar këẏo sana exo gi alëngw an, gilexo icën ind asoxari aɓat fo, ar gë end këno nëp këm. Ɓëte gilexo sëm ir oɓaŝ or w̃ak end Yesu, or ax ñac ex na, or ax mëŝind na.
7 Enimin, aỹap ỹapëk alëngw ar amara an exo gi ar gë end këno nëp këm, gayikako ar xwëtënan këno ɓend Kaxanu hi ko. Kërexo pufënarand na, kërexo gi na xoỹët xoỹët, kërexo gi na aŝeɓ, kërexo gi na axeỹax, kërexo caland na exo cot koɗi in gë osëmbak.
8 Ɓarikan gilexo ar këɓi lëkayand aye ɓëliyer, ar ñanëk enjekax, ar ŝenene, arenik, aẃënëk, ar xamëk emëlaya ed gaf irexëm.
9 Kwëtalexo aye eyeyan ed ɗal el, ɓayilex ang sëẏali këno ak, exo koraxënënd eɓi kemën gë osëẏali or ŝenene ol, do eɓi masinaxënënd ɓër kë ŝampërend ɓën ang këni lifënd ak.
10 Enimin, moñëmb ỹëmb këni ɓëẃëŝik ɓën, ɓësëẏali ɓër ɓenëgwëŝ ɓën, do gë ɓënambeli ɓën, adofa gër enga end Ɓëŝëwif ɓërëw̃ak end Yesu.
11 Ɓëjo ỹapëk eyëɓi cëmin gayikako yer oxun oŋ këni wëlënd gë osëẏali or enëgwëŝ or këni ŝotaxënënd koɗi gë osëmbak ol.
12 Ar hi këni ebar eɓat do hi ko alaw̃ënel re këɓi:
«Wën Ɓëkëret ɓën din ɓënëgwëŝ hi kën,
ang ow̃acar oxeỹax fo hi kën,
ɓongëleỹ ɓokwëlaraxik hi kën.»
13 Osede olo ɗal dëŋ ex, mëŋ ex dexërayindëɓi mbaŋ eni cotaxën ekwëta ekemax.

14 Teƀëlexëni oƀaxët or ƀenëgwëŝ ƀend Ɓëŝëwif ol, ƀend ex ƀapela ƀand ƀela ƀër kë ñëpënd ƈal ƀeŋ.
15 Er ex yo, awẽnën wẽnëk gër ƀëwẽnëk, ƀari ỹoweỹ ax men ex na gër ƀër ƀuyarënayak, do hi këni gë oŋëpëgënan ƀën: onden ondeƀën oŋ ƀuyarëk.
16 Mondako këni soŝanand mëne anang nang këno Kaxanu. Ɓarikan ƀandixa ƀandeƀën ƀaŋ këƀi fëlëtënd. Ɓëjo ƀër mocus exëni, ƀëwẽŝik exëni, ƀër kë sëkwanënd eni di enjekax exëni.

2

End osëy·ali or ƈal eŋ

1 Wëj cëŋ, pelindëƀi ƀend rek osëy·ali or ƈal ƀeŋ.
2 Pelindëƀi ƀësoŝan ƀëxarëk ƀën eni gi ƀër gë anjus, ƀër mopëƀ, ƀërenik, ƀër xemëk gër ekwëta, gër eƀal ed ƀela, do gër eƀuŋan.
3 Pelindëƀi ƀësoxari ƀëxarëk ƀën eni ƈiyand ang ƀër yëlayak gër Kaxanu fo. Këreni gi na ƀërena ƀër ƀela, këreni gi na okaƈëp od ekurelira ed ngoy. Tëy·alindëlexëni enjekax eŋ.
4 Masinindëlenëƀi ƀësoxari ƀëƀeja ƀën ang ỹapëk eƀi ƀalënd end ƀëcën ƀëndeƀën do gë oƀaŝ oreƀën ak.
5 Tëy·alindëlenëƀi eni gi ƀësoxari ƀër gë anjus, ƀëwẽnëk, ƀër ye këƀi onden, ƀër kë fëỹëpëỹënd ƀëciw̃ ƀëndeƀën, ƀër ƀëngw këƀi onden, ƀër këƀi ƀaxëtënënd ƀëcën ƀëndeƀën. Ata ƀayik ala ax ñana na exo denand eyeyan ed Kaxanu el.
6 Pelindëƀi ƀëte ocambenjar ok do gë odënaw̃ ok eni gi ƀërenik.
7 Gër ga hik yo, wëj dëŋ aỹap ỹapëk ey gi ar motëfëteli gër ƀenjekax ƀend këy· rind. Do and këy· sëy·alind aŋ, ola orey ol gilex or ƈal, or mopëƀ.
8 Gilex ƀëte eyeyan emënëk ed ala ax kor na exo cembët. Angëmëne mondako ex, ata këŋo wëlandëra ar këƀo w̃añërelind an do eñëŋënax end këƀo yëlan, axo cot na.
9 Pelindëƀi okaƈëp ok enëƀi wëlënënd gër ƀeỹ ƈek ƀëxwën ƀëreƀën ƀën, eni kemënand eƀi nënganaxën endeƀën eŋ, këreni campërend na er kënëƀi felënd in.
10 Ɓëte watiyindëlex gër ola oreƀën mëne ƀër mokwëta hi këni, ỹoweỹ këreni dekand na. Mondako këni fëƀaxën osëy·ali or Kaxanu, Afexën areƀi ol.
11 Gayikwa aŝanaya ŝanayak gër ƀela ƈek oyekax or Kaxanu or kë yëlënd apexa ol.
12 Ata oyekax olo këƀo sëy·alind ene kwëỹëtande ƀecusëŝus ƀeŋ, gë oñandi od gër ngwën ro ok do ene cotaxëne gë okey oko dëŋ, aniyan and gë orenik, and gë onden, and ŝenene, and kë w̃ëlayand ƀend Kaxanu.
13 Mondako këne ŝënixëne er gë onënga ir këne yarënde in, do gë akey and kë ŝanayaw enjaran end Yesu Kërisët aŋ, mëŋ ar ex Kaxanu, ar xwën këƀo do fexën këƀo an.
14 Mëŋ dëŋ yëlayak në endeƀi eƀo dacëtaxën gër eñëŋënax end ex yo do eƀo mënën, ene gixëne ƀulunda ir xwën ko, ir kë ƀalëkënalind edi ed ƀenjekax in.
15 Mondako ỹapëk eyëƀi tëy·alind, eyëƀi kemënënd do eyëƀi wërëŝëtënd gë ƈek or gapak or ŝot këy· ol, ala kërexi yaf na!

3

End aniyan and oxëreceŋ eŋ

1 Kwitanindëƀi ƀërëw̃ak ƀën mëne aỹap ỹapëk enëƀi ƀaxëtënënd ƀëlëngw ƀën do gë ƀemun ƀeŋ. Diyindëlexëni er këni rend in, do gindëlexëni ƀëw̃elëk eni di enjekax end ex yo.
2 Pelëlëƀi eni gi ƀër mongwëlër, ƀër ƀëngwëk, do eni nënga gër ƀela ƈek, ala këreno denand na.

3 Enimin, ɓiyi ɓëte ɗamana enëŋo nange Kërisët, er hi bane ɓëfënirëx, ɓëw̃ëŝik,
ɓënambërak, okaɗëp od oñandi oñëŋënax do gë od ɓenëngax ɓetëmbak. Mbaŋ xeỹ
bane, do baɓo yakëraxirand, bane xoỹëndërënde do bane ŝusërënde andeɓi reɓi aŋ.
4 Ɓarikan and ñatan këŋo Kaxanu Afexën areɓi aŋ,
w̃asin këɓo ɓiyi ɓela ɓën oyekax orexëm ol do ang ñan këɓo ak.
5 Në end axaỹënan irexëm fo rixën ko mondako, ɓari ax gi ex na ɗe ga ri këne ɓend
ŝenene. Afexën fexën këɓo gë xoɓuyi or andëw̃a angaŝax ol do gë enëngwët ed ko
nëngwëtënd Angoc Amënëk el.
6 Kaxanu yël këɓo ɗëm Angoc Amënëk aŋ paɓ gë Yesu Kërisët, Afexën areɓi an
7 eɓo kwëtaxën ɓër ŝenene paɓ gë oyekax orexëm ol, ene cotaxëne aniyan and din
and këne yarënde aŋ.
8 Awa eyeyan elo ɗal ex do aỹandi ỹandi ke eyëɓi kënënanënd ɓër xwëta këŋo
Kaxanu ɓën gë oɓal osëm eɓi ɓëroxën edi ed ɓenjekax el. Awa eŋo ayeyek do ofëcak
or ɓela ex!
9 Ɓarikan kwëỹëtal oyeyandëran ofënirëx oŋ, gë or ɓend ɓandëw̃ëra oŋ, gë oxeỹër
oŋ do gë ecembëtëndër ed në end acariya and Moyis el gayik ɗek ɓeŋo ax ñap ex na,
ofëcak këm ex.
10 Ar kë w̃ëlawënd ɓakucara gër amara an, pelëralo amat xali ɓaki, ɓari ŋw̃ayiɗo
angëmëne axi ɓaxët ex na.
11 Anang nang këy mëne ala arako rako an, asëmbak ex, ar kë w̃endërand ex do gë
andexëm dëŋ ko nëpayand.

Ɓapela ɓapelatar ɓaŋ

12 And këmo law̃ënëli Arëtemas ba Tiŝik aŋ, kemënayiɗ eye kacali gër Nikopolis
gayik gër emëkw edam faỹ këme exe kuca fën amëd and gë ayem aŋ.
13 Kemënal eyëɓi yëlëra ŝëlafana, Senas, asëyali ar acariya an do gë Apolos eni
kucaxën gër ɗamana ireɓën, ỹoweỹ këreni can na.
14 Aỹap ỹapëk ɓëmaỹe ɓendeɓi ɓënd ex ɓërëw̃ak ɓëŋ eni tëya egi ed ɓënëngax
el, do gindëlexëni din ɓëw̃elëk gër edi ed ɓenjekax, enëɓi dëcaraxënënd ɓër ŝëmura
këɓi mbaŋ ɓën; këreni ɗiyand na wa gë ofëcak këm.
15 Awa ɓër enga endam ɓën ɗek ki ŝëmand. Cëmalëɓi ɓër ex oɗawo odeɓi ga ɓar
këne ekwëta eɓat ɓën.
Kaxanu yëlëleŋun wën ɗek oyekax ol!

Kayëta ir Filemoŋ in
Lilaya in

Akayëta aŋo Pol ỹëgwën kërecеŋ ir baŋo Filemoŋ. Ar Xaɗëp irexëm ir bano ŵacënd Onesim, naŵa baŋo. Ga fed këni gë Pol wël ko end Yesu Kërisët eŋ, ŵa ko do hi ko mëŋ ɓëte kërecеŋ. Ata Pol fel këŋo exo maỹi gër axwën arexëm Filemoŋ. Ỹëgw kayëta ijo ro eŋo karaxën Filemoŋ eŋo kaca gë eteɓan Onesim. Gayikwa angwën aŋo, xaɗëp ir naŵak in, asoron bano soronënd, ɓandëmar alaŵ bano laŵënd. Er sëỿali ko Pol gër kayëta aŋo ro in ex eɓalër ed ɓërëŵak end Kërisët el, aỹap ỹapëk ex canayand gër ɓanëkëra ɓandeɓën. Mëŋ ex Pol axara baŋo Filemoŋ eŋo kaca Onesim gë oɓal gayikako anëka hi baxo arëŵak end Kërisët ang mëŋ ak. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë ecalen ed Filemoŋ el: 1-3.
End Onesim eŋ: 4-22.
Ofelar ol do gë cale ipelatar iŋ: 23-25.

Ecëmar el

1 Wëno Pol, ar fëra këno në end Yesu Kërisët an, wëno gë aɓaỹe Timote ki ỹëgwënëlind wëj Filemoŋ. Wëno mbaŋ ke ɓalënd endeỿ eŋ, wëj ar ɓar këne andiyen amat an.
2 Gër kayëta ijo ro, aɓar ɓar këmun wëj gë Apiya, imaỹe itoxari indeɓi iŋ, gë Arëŝip ar xel këmi hi enga endemat an, do gë ɓër gër Amara and hik gër iciŵ indeỿ ɓën.
3 Faba ireɓi Kaxanu do gë Axwën Yesu Kërisët, yëlëlenun oyekax ol do gë oɓetak ol.

End aŋana aŋ do gë ekwëta ed Filemoŋ eŋ

4 Din këmi xwitand mi calen do këmo ŝëkwand Kaxanu ir xwën ke.
5 Awëlati wëlati këme mëne wëj mbaŋ xwëta këỿo Axwën Yesu, ɓëte mbaŋ ki ɓalënd end ɗek okërecеŋ ocandax eŋ.
6 Ga ɓar këne ako ekwëta edeɓat, anang nang këỿ ɗek er yek eyëɓo din në end Kërisët in. Awa masinëlëɓo ngwa.
7 Wëno mbaŋ nëngandëra ke do mbaŋ xemën ke aŋana andeỿ aŋ. Aɓaỹe Filemoŋ, enimin okërecеŋ odanjëm yema këɓi owëkw oŋ në endeỿ.

End emëka ed Pol eŋ

8 Mëŋ ex, ga yël ke Kërisët or gapak ol, anëỹali anëỹali domi er ỹapëk eỿ di in, ɓari ame di na.
9 Er ỹapan ke mi kara mo kara ga nang këme ako gë aŋana hi këỿ. Wëno Pol, anëka xar këme ɓëte waca ke hi këme gër epëra në end Yesu Kërisët.
10 Axara këmi xarand end Onesim eŋ*. Asëñiŵën iram hi ko elod yatir ŵa ko end Kërisët eŋ ro gër epëra.
11 Ɗakey ɓand xucak ɓaŋ, ofëcak abaxi rin na. Ɗarikan gërëgako, arin këɓo rin wëj gë wëno.
12 Anëka felëli këmo exo maỹili ado ga lëkër këmi mbaŋ.
13 Ɗek ỹandi baxe exo ɓayi gër ndam ro, exe dëcarand ang do ye rëcara wëj ak ang hi këme gër epëra në end Atëfëtan ak.
14 Ɗari gematak axe ñandi bana me di xarak axe wëlër exe na pere këdi këmi nëỹali eye din oyekax olo.

* **1:10 1.10** Onesim ijo xaɗëp hi bax. Anaŵa naŵa baŋo Filemoŋ, ar xwën baŋo an, hër ko ɗup gër angol and fëra bano Pol.

15 Ɓamat imëd fo ŝapër ban gë Onesim eŋun ketaxën din.
16 Ɓarikan gërëgako nëmëc xaɗëp hi ko. Imaỹe ind ki ɓal mbaŋ hi ko, axo bo ex na xaɗëp fo. Wëno gë pit ke ɓalënd endexëm eŋ xarak wëj doxi ɓalënd nëmëc gayik xaɗëp irey exo. Ɓëte arey hi ko ga ɓar kën ako gër Axwën Yesu.
17 Awa angëmëne wëj gë wëno aɓar ɓar ke, kwëtayalo Onesim ang xwëtayadoye wëno ak.
18 Angëmëne awẽnan wẽnan ki, wëno këye wẽkaɗ, do angëmëne ỹeỹ ỹomëxa ki na, wëno ki wẽaŝënëɗ.
19 Ata wëno Pol kë ỹëgwëlind gë ataxan andam aŋ dëŋ: wëno awẽaŝën këmi wẽaŝën. Wëj aniyan andey aŋ dëŋ ga ỹomëxa këye wa, ɓari ami pel na.
20 Eyo aɓaỹe, dëcale mondako në end Kërisët, yemënël emëkw edam el ga ɓar ke ako gër ndexëm.
21 Anang nang këme mëne awẽa këy wẽa er këmi ỹëgwënëlind gër kayëta ijo ro in. Aye fëni ke mëne nëmëc er xara këmi in këy ri.
22 Gërëgako këñënanëxëye ɓëte aciw̃, yëla këme mëne aseɓët këne sëɓëtëli gayik Kaxanu ayakali këŋun yakali cale indewën iŋ.

Epelar el

23 Epafëras, imaỹe ind fëra kënëɓo në ereɓat në end Yesu Kërisët iŋ, aŝëma këŋun ŝëmand.
24 Aŝëma kënun ŝëmand ɓëte ɓër ɓar këmi andiyen ɓën: Marëk, gë Arisëtarëk, gë Demas do gë Luk.
25 Oyekax or Axwën Yesu Kërisët ol gil ex gër onden ondewën!

Kayëta ir Ɓêŝëwif in
Lilaya in

Kayëta ir Ɓêŝëwif ijo ala ax nang ex na ba noỹo ỹëgwëk. Er kë reyand mëne Yesu Kërisët nëmëca këɓi Moyis do gë ɗek ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu ɓën. Gayikwa mëŋ ŝësëk gër kërëwa ŝaɗaxa ir din ir din ir këɓo seɓanaxënd Kaxanu ɓeñëŋënax in. Ga ñata ko ɗek er ebax exo di eni pexaxën ɓela in, Yesu Kërisët aɓaka ɓaka ko gër Sëm. Do mëŋ rix këŋo aŝaɗaxan alëngw ar din ir din. Akayëta aŋo ro këɓi sëyalind Ɓêŝëwif ɓërëw̃ak end Kërisët ɓën mëne aỹap ỹapëk eno tëf mëŋ fo, këreni ɓakan na cale ikarëk indeɓën iŋ. Er ex gër akayëta in:

End enëngwët do gë emënën ed ngwën eŋ: 1.1–2.4.
End apexa and w̃ëlaw ko Yesu Kërisët eŋ: 2.5–4.13.
End aŝaɗaxan alëngw ar gër orën eŋ: 4.14–6.12.
End eter ed gë ŝaɗaxa ir Yesu eŋ: 6.13–10.39.
End ekwëta ed xwënaxënënd këɓo Kaxanu eŋ: 11.1–13.25.

End Asëñiw̃ ar Kaxanu eŋ

1 Akarëk aŋ, Kaxanu ɓakëlëbëd ɓakëlëbëd do gë ɓamatinali ɓandanjëm felëra këɓi
ɓëxarëk ɓëreɓi ɓën paɓ gë ɓëlaw̃ënel ɓën.
2 Ɓarikan gër ɓakey ɓapelatar ɓand hi këne ɓaŋo, afelëra felëra këɓo paɓ gë
Asëñiw̃. Ata Kaxanu paɓ gë Asëñiw̃ irexëm ijo ri ko ngwën iŋ do mëŋ fo ex ar sana
këŋo exo kwën ɓeỹ ɗek an.
3 Gër Asëñiw̃ ijo ŝanayak oye or enjaran end Kaxanu ol,
gër ndexëm fo watik enimin ola orexëm ol,
ɓëte mëŋ fo lëkayak ngwën iŋ gë eyeyan epangak edexëm el.
And rin këɓi ɓela ŝaɗaxa ir angunëtan and ɓeñëŋënax aŋ,
aɓaka ɓaka ko ỹëpax ko yaŋ gër orën, gër liw̃ ir Kaxanu, mëŋ ar gë owun osëm an✡.

End Yesu do gë omeleka eŋ

4 Asëñiw̃ ijo nëmëca këɓi or gapak ol omeleka ok
mëŋ yëlaxën këŋo Kaxanu ow̃ac or wëlik nëmëc gë oreɓën ol.
5 Enimin Kaxanu, elod aŋo pel ex na meleka:
«Wëj ex Asëñiw̃ën, wëno wa rëw̃ ki doro.»
Do ɓëte:
«Wëno kë hi Sëm do mëŋ exo gi Asëñiw̃ën.»
6 Ɓarikan Kaxanu and baŋo lawëñëgund Asëñiw̃ gër ngwën ro aŋ, mëŋ ar hik
ɗamana exo dixën ɓeỹ ɗek an, are re ko:
«Ɗek omeleka od Kaxanu ok, poxiyindëlexëni eno cale✡!»
7 End omeleka eŋ cëŋ, are re ko:
«Omeleka od Kaxanu ok ɓangoc exëni,
Ɓëriyenin ɓërexëm exëni ang xoɗux or xafa-xafa fo.»
8 Ɓarikan end Asëñiw̃ eŋ, are re ko:
«E Kaxanu, ayël yël këyo din ir din acët and owun orey and ex acët and or ŝenene
aŋ.
9 Aña̱n ña̱n këy end ŝenene eŋ do ŝus këy eñëŋënax eŋ.
E Kaxanu, Kaxanu sana ki,
mëŋ xoŝ ki gë ogu exi nëngandëraxënënd
do mondako sana ki gayikako aɓal këŋo ɓalënd

✡ **1:3 1.3** Calemoñëw̃ 110.1 ✡ **1:6 1.6** Acariyakinëm 32.43

endey eŋ nëmëc gë end ɓoŝandax eŋ✡.»
10 Do ɓëte:
«Axwën, wëj rik edëɗa ed ebar el elod gër ỹanar
do orën ol, andiyen andey ex.
11 Orën ol gë ebar el aŝapër kë ŝapër
axar kë xar ang ɓanjëm fo.
Barikan wëj din ir din këy ɓayi.
12 Alongomira këy longomira ang ɓacuɗ ɓakarëk fo,
do ey nëmba ang këni nëmband ɓacuɗ ɓacëxe ak.
Barikan wëj din ar hi këy an këy ɓayi,
ola orey ol or din ir din ex✡.»
13 Kaxanu nande fel këŋo na meleka:
«Ñëpal gand liw̃ iram ro
xali mëni ɓar ɓërangoỹëra andey ɓën eni gi ambëñaxën andey✡?
14 Ax gi ex na nde omeleka ok ex ɓangoc ɓand këŋo riyeninënd Kaxanu ɓaŋ? Ax gi ex na nde ɓën këɓi law̃ëndërand eni di andiyen and edëcara ed ɓër kë ŝot Apexa ɓën?»

2

End apexa akëɓënaxik eŋ

1 Mëŋ ex, aỹap ỹapëk ene ɓalëkënalinde mbaŋ eyeyan ed wël këne el ëdi këɓo nambeli ala.
2 Enimin, angëmëne eyeyan ed w̃ëlaw këni omeleka el ed mokwëta ex, angëmëne Kaxanu ŝenene nëp baɓi ɓër w̃endërak do ñëp bax eni kwëta ɓën,
3 mondake kënëŋo ŝanaɗe ɓiyi angëmëne alangangan langangan këne apexa and xëɓënëk mondako aŋo? Axwën Yesu ga ỹanak wa etëfëtëran ed apexa aŋo el ɓëtaxën këni ɓër baŋo ɓaxët ɓën ene nangaxëne mëne ɗal dëŋ ex.
4 Ax gi ex na nde wa Kaxanu afëɓ baxo fëɓënd osede oreɓën ol ga baɓi yëlënd panga ind bani rixënënd ɓecarax iŋ, gë ɓërëcaxik ɓend ex yo, do gë ɓanjëla ɓand baɓi yëlënd Angoc Amënëk ɓaŋ ang këŋo ỹandi ak?
5 Gayikwa ngwën ingaŝax ind këne rende ayow kë yow iŋ, Kaxanu aɓi yël ex na owun ol omeleka ok.
6 Barikan ala rek na gër Oñëgw Omënëk:
«Kaxanu, ine ngwa hi ko Asëñiw̃ ar ala an,
mëŋ ki ɓalaxënënd mondako endexëm eŋ?
Noỹo ngwa hi ko mëŋ këyo fëỹëpëỹaxënënd mondako?
7 Tëkër fo w̃a bay exo ɓana gër omeleka,
Ata wëj ŝuɗ këyo owun or gë enjaran ol do gë or gapak ol.
8 Beỹ ɓën ɗek xwët këy ɗila gër osapar orexëm✡.»
Kaxanu, ga ɓar ko ako ɓeỹ ɓën ɗek gër owun orexëm, ỹoweỹ ax ɓayi ex na. Dal ex gërëgako ane watënde ex na mëne gër ɓeỹ ɗek wun ko.
9 Barikan awat kënëŋone wate Yesu, mëŋ ar ɓana bax imëd fo gër omeleka an. Awat kënëŋone wate ga wun ko, gë enjaran eŋ do gë or gapak ol gayik mëŋ sorok ecës el. Gë oyekax or Kaxanu ol, ŝësaxën baxo Yesu në end ɓela ɗek.
10 Enimin, Kaxanu rik ɓeỹ ɓën ɗek do mëŋ xwënëk. Do ga ỹandi këŋo eɓi mëla ɓela ɓëranjëm gër enjaran endexëm, seɓ këŋo Yesu exo toro, exo gixën aw̃elëk ar eɓi mëlanaxënëgu apexa an.

✡ **1:9 1.9** Calemoñëw̃ 45.7-8 ✡ **1:12 1.12** Calemoñëw̃ 102.26-28 ✡ **1:13 1.13** Calemoñëw̃ 110.1 ✡ **2:8 2.8** Calemoñëw̃ 8.5-7

11 Gayikwa ar kë wẽnënënd an do gë ɓër wẽnën këɓi ɓën, në araɓat ŝanëgu këni.
Mëŋ ex, Yesu aŋo cëfënan ex na eɓi mac ɓëmaỹe,
12 and re ko:
«Asëfëtan këmëni sëfëtan owac orey ol ɓëmaỹe ɓëŋ,
ayas këmi yas mërëxand ir amara✡.»
13 Do ɓëte:
«Wëno axwëta këmo xwëta Kaxanu.» Ɓëte are re ko: «Nëkoɗëɓo wëno gë ɓela ɓër
yël ke Kaxanu ɓën✡.»
14 Awa gayikako ɓela ɓëjo ɓër gë ɓeman exëni, Yesu ahi hi baxo ɓëte gë eman ang
ɓën ak. Aŝës ŝës ko eŋo koraxën ar wëña baɓi ɓela gë ecës an, mëne ngëŋ ŝaɓucara
in.
15 Mondako ri ko eɓi dacëtaxën ɗek ɓër bax liyand gër oxaɗëp ɓën ga bani yëdand
ecës el.
16 Enimin ɗal ex, ɓërandëẽwëra and Abëraxam ɓën yow baxo eɓi dëca mondako,
ɓari ax gi ex na omeleka.
17 Ɓëte aỹap ỹap bax eni ɓar andëẽwëra amat gë ɓoɓinëm, exo gixën aŝaɗaxan
alëngw ar gë axaỹënan do ar mokwëta gër andiyen and Kaxanu, eɓi dinaxën ɓulunda
in ŝaɗaxa ir angunëtan ir ɓeñëŋënax in.
18 Gayikako mëŋ dëŋ anang nang ko er ex atëy in do gë er ex toro in, axor ko xor
eɓi dëca ɓër këɓi faɓ atëy ɓën.

3

End Yesu do gë end Moyis eŋ

1 Wën ɓëmaỹe ɓëmënëk ɓëŋ, wën ɓër hik ŝëf gër owac or Kaxanu or wac këŋun gër
orën ɓën, awa kamanino Yesu, mëŋ ar këne reyarande poyoma mëne mëŋ lawẽnëgu
këŋo exo gi parëxanda do aŝaɗaxan alëngw.
2 Ar mokwëta hi baxo gër ogës od Kaxanu ang hi baxo Moyis akarëk ak, mëŋ ar
lawẽnëgu baŋo do xwëtënan baŋo ɗek ɓër gër iciw̃ indexëm an.
3 Ata Kaxanu, ga xwëta këŋo mbaŋ Yesu yëlaxën këŋo enjaran end nëmëcak end
Moyis eŋ. Gayikwa ar ɓayëk iciw̃ an xëɓënëk nëmëc gë iciw̃ ind ɓay ko iŋ.
4 Enimin, iciw̃ ind ex yo ala ɓayëk, xarak Kaxanu ex ar ɓayëk ɓeỹ ɗek an.
5 Moyis cëŋ, ahi hi baxo ariyenin ar xwëta baŋo do xwëtënan baŋo ɗek ɓër gër
iciw̃ indexëm ɓën exo deyaxënënd osede or er ko re in.
6 Ɓarikan Kërisët ar mokwëta hi ko ang Asëñiw̃ fo gër iciw̃ indexëm. Xarak iciw̃
iŋo, ɓiyi ene angëmëne aɓayi këne ɓayinde ga xwëta kënëŋone, do angëmëne aɓayi
këɓo ɓayind eyar ed këne ỹaŋelinde el.

End emëŝen ed Kaxanu eŋ

7 Mëŋ rexën ko Angoc Amënëk aŋ:
«Doro, angëmëne en wëlënd oniw̃ or Kaxanu ol,
8 këren mëŝind na gër owẽkw orewën ang bani wẽŝind ɓëxarëk ɓërewën ak, yatir ri
baɓi Kaxanu atëy gër ladawe.
9 Gër ladawe, ɓëxarëk ɓërewën ɓën ari bani rind ɓend këmëni xoỹënaxën ɓeŋ
do awat wat bani ɓendam ɓeŋ
10 xali ɓëniy ofëxw onax.
Mëŋ xoỹënaxën bamëni ɓanjex ɓandeɓën ɓaŋ,
do re këme: “Banjëlan ɓandeɓën ɓaŋ din këɓi nambelind
do ani nang ex na ɓapela ɓandam ɓaŋ✡.”

✡ **2:12 2.12** Calemoñëẽw 22.23 ✡ **2:13 2.13** Esayi 8.18 ✡ **3:10 3.10** Calemoñëẽw 95.10

11 Awa ga xoỹ këme ako, yaŝar këme: Ɓëjo din ani ŋat na gër ebar ed xëñënan këmëni eni teyëtax✡!»
12 Awa gër amara andewën titinayin ɗe ɓëmaỹe, kërexo gi na ar gë emëkw eparëɗaɗik, ed gë oŋëpëgënan, ed këŋo ñawëtand Kaxanu, mëŋ ar gë aniyan an.
13 Ɓarikan kemëndërindën andewën rewën aŋ key yo key nand kën xorënd en de «Doro». Gaɓatak kërex mëŝind na gayik edi ed eñëŋënax end kë nambelind këŋo ỹetëỹetënd.
14 Enimin, aɓar wa ɓar këne gë Kërisët angëmëne alëkaya lëkaya këne xali gër eŋata ekwëta ed ŝot këne el, end ɗal end w̃a këne elod gër ỹanar eŋ.
15 Ga rek ako Oñëgw Omënëk:
«Doro angëmëne awël wël kën oniw̃ or Kaxanu ol,
këren mëŝind na gër ow̃ëkw orewën ang yatir emëŝ end ɓëxarëk ɓërewën ak✡.»
16 Xarak, noɓën ex ɓër wël bax awël dëŋ oniw̃ or Kaxanu ɓarikan w̃ëŝen këno ɓën? Ax gi ex na nde ɗek ɓër ŝanëgu bax gër ebar ed Misëra ga lëngweliw këɓi Moyis ɓën?
17 Ɓëte noɓën ex ɓër baɓi xoỹënënd Kaxanu xali nëkak ɓëniy ofëxw onax ɓën? Ax gi ex na nde ɓër bax w̃endërand ɓën, ɓër nemirak do lapëra kënëɓi gër ladawe ɓën?
18 Do ɓëte noɓën ex ɓër re baxo Kaxanu mëne din ani ŋat na gër ebar ed xëñënan baɓi eni teyëtax ɓën? Ax gi ex na nde ɓër kë w̃ëŝind ɓën?
19 Ɓiyi awat këne watënde aye mëne ɓela ɓëjo ani kor bana eni ŋat në end oŋëpëgënan odeɓën eŋ.

4

1 Awa ɓiyi yëdarandëne ɗe gayikako eteyëta ed eɓeya këɓo Kaxanu el aɓayi ɓayik xali doro. Gaɓatak këreŋo wew na eŋo.
2 Gayikwa ɓiyi ɓëte anangën nangën kënëɓo Atëfëtan aŋ ang nangën banëɓi ɓëxarëk ɓëreɓi ak. Ɓari ɓën eyeyan ed wël bani elo ỹoweỹ ani cotaxën bana gayikwa ani kwëta bana.
3 Enimin, ɓiyi ɓër xwëtak eyeyan elo ɓën, añat këne ñate gër eteyëta ed re baxo:
«Awa ga xoỹ këme ako, ɓëjo din ani ŋat na gër ebar ed xëñënan bamëni eni teyëtax✡.»
Kaxanu anëka faỹ baxo andiyen andexëm aŋ elod nand ri ko ngwën na.
4 End akey anjongakinëm eŋ, na ex na gër ed rek gër Oñëgw Omënëk: «Ata Kaxanu seyëta ko yatir akey anjongakinëm, ga faỹ ko ɗek andiyen andexëm aŋ✡.»
5 Oñëgw Omënëk ok are rek ɓëte: «Din ani ŋat na gër ebar ed xëñënan këmëni eni teyëtax✡!»
6 Awa gayikako ɓërëmar fo kë ñat gër eteyëta elo do mëne ɓëỹanar ɓër nangën banëɓi Atëfëtan aŋo ɓën ani ɗil bana në end emëŝ endeɓën,
7 Kaxanu asana sana ko akey, mëne ngëŋ «Doro», and re baxo elod anëka fo paɓ gë Dafid ang rew këme eceɗe ak:
«Doro angëmëne en wël oniw̃ or Kaxanu ol,
këren mëŝi na gër ow̃ëkw orewën✡.»
8 Enimin, angëmëne Yosuwe añateli ñateli baɓi Ɓëyisërayel ɓën gër ebar ed ebax eni teyëtax, Kaxanu axo yeyan dona end akey acëxe.
9 Awa akey and eteyëta and ɓulunda ir Kaxanu exëna, ang akey anjongakinëm ak.
10 Gayikwa ala ar kë ñat gër eteyëta elo an, anëka seyëta ko andiyen andexëm aŋ ang seyëta ko Kaxanu andexëm ak.
11 Awa ɓiyi marane ene ŋate gër eteyëta elo, ala kërex nambëra na në end emëŝ endexëm, ang ri bani ɓëxarëk ak.

✡ **3:11 3.11** Calemoñëw̃ 95.7-11 ✡ **3:15 3.15** Calemoñëw̃ 95.7-8 ✡ **4:3 4.3** Calemoñëw̃ 95.11 ✡ **4:4 4.4** Añanar 2.2 ✡ **4:5 4.5** Calemoñëw̃ 95.11 ✡ **4:7 4.7** Calemoñëw̃ 95.7-8

12 Gayikwa eyeyan ed Kaxanu el kë yëlënd aniyan aŋ. Añaŝ kë ñaŝënd ga ñakëk nëmëc duxuma ir fëco añak fëco añak. Añaŝ kë ñaŝënd ŋëŝ gër ed fitarëk enjëw̃ eŋ do gë angoc aŋ, ŋëŝ gër ocom, ŋëŝ gër odëngëŝ. Axiti kë xitind oñandi ok do gë ɓanjëlan ɓand ex gër emëkw ed ala ɓaŋ.
13 Er ri ko Kaxanu in ax conayand na gër ogës odexëm: kerët ko watënd ɓeỹ ɓën ɗek, do gër lëngw irexëm këne xwëŝaɗe ene deyaye ɗek ɓend ri këne gër aniyan andeɓi ɓeŋ: hik ɓenjekax, hik ɓeñëŋënax.

End aŝaɗaxan alëngw eŋ

14 Gayikako aŝaɗaxan alëngw ar ŝot kënëŋone an, mëne ngëŋ Yesu, Asëñiw̃ ar Kaxanu an, yaŋ gër orën ɓaka ko, awa ɓalëkënalindëne ɓend këne reyarande poyoma ɓeŋ.
15 Aŝaɗaxan alëngw ar ŝot kënëŋone an, aye nang ko ang sitara këne ak, gayikako mëŋ dëŋ atëy and ex yo hi këŋo. Ɓarikan gamatak axo tëkwan ex na do axo di ex na eñëŋënax.
16 Awa tëkane gë anjiỹ këm añëpara and owun and Kaxanu aŋ, mëŋ ar gë oyekax do gë axaỹënan an, eɓo dëcaxënënd nand ỹapëk na.

5

1 Enimin, aŝaɗaxan alëngw ar ex yo, ala këno fitënd mërëxand ir ɓela, eno pëxwënaxën andiyen and Kaxanu aŋ. Awa mëŋ eɓi dinënd ocaɗaxa ok gë ɓeɓër këni w̃ëlarawënd ɓën do gë oyel or kënëɓi lasëgund ol, eni cotaxën eteɓan ed ɓeñëŋënax ɓendeɓën el gër Kaxanu.
2 Aŝaɗaxan alëngw an aɓuŋan këɓi ɓuŋanënd ɓër sitarak ɓën do gë ɓër kë lifënd ɓapela ɓën gayikako mëŋ dëŋ asitara sitara ko, do alif ko lifënd ɓandëmar.
3 Në end ositara orexëm olo ỹapëk exo dixënënd ŝaɗaxa ir ɓeñëŋënax ɓendexëm in andamat gë ir ɓeñëŋënax ɓend ɓulunda ɗek in.
4 Xarak ala ax yatand na gë andexëm dëŋ or gapak or exo gixën aŝaɗaxan alëngw ol. Ar kë hi an, Kaxanu këŋo yatand ang yata baŋo Aharoŋ, akarëk ak.
5 Mondako fo ex end Kërisët eŋ, axo yata ex na gë andexëm enjaran end exo gi aŝaɗaxan alëngw eŋ. Ɓarikan Kaxanu yata këŋo and fel baŋo:
«Wëj ex Asëñiw̃ën, wëno wa rëw̃ ki doro✡.»
6 Ang rek ɓëte gër Oñëgw Omënëk ak: «Wëj aŝaɗaxan ar din ir din hi këy ang ebaxo Melëkisedek ak✡.»
7 And hi baxo Kërisët gër ebar ro aŋ, aŝale baxo ŝalend akey amat, oniw̃ ol kë wëlind caw do ongwën oŋ kë ŝarënd. Kaxanu, mëŋ ar xor bax eŋo dacët gër ecës an, baŋo xarand do ayakali yakali baŋo cale indexëm iŋ gayik aɓaxët baxo ɓaxëtënd endexëm eŋ.
8 Ado ga exo Asëñiw̃ ar Kaxanu, toro ind ex yo soro ko, exo nangaxën ang yëkak ema ed eɓaxët ed Kaxanu ak.
9 And faỹ ko aŋ, ŝotën këɓi apexa and din ir din ɗek ɓela ɓër këŋo ɓaxëtënd Kaxanu ɓën.
10 Ata Kaxanu sana këŋo exo gi aŝaɗaxan alëngw ang hi baxo Melëkisedek ak.

End eŋaw̃ëta ed Kaxanu eŋ

11 Gër endey eŋo, ɓendanjëm ebax mun pelëra do ɓend lakëk ebax mun paỹën gayik wën aŋun pënind na aỹand.
12 Enimin, wën anëka hi don ɓësëy ali ɓër ɓend lakëk gayikako elod anëka fo wël kën eyeyan ed Kaxanu el. Ɓarikan mocala kën ŝaland enun tëy ali ɓapela ɓand saxëk

✡ **5:5 5.5** Calemoñëw̃ 2.7 ✡ **5:6 5.6** Calemoñëw̃ 110.4

gër eyeyan elo ɓaŋ. Xali gërëgako omër fo kën ŝeɓënd gayik an korënd na en yamb ecemar.
13 Xarak ar kë ŝeɓënd omër fo an, axo kor na eŋo pëni eyeyan ed kë yëlënd or ŝenene el: itox imeja fo ɓayi ko.
14 Barikan ecemar el, mëne ngëŋ ɓend lakëk gër eyeyan ed Kaxanu ɓeŋ, ɓëxarëk kë yambënd, ɓër fëni këɓi epitëndër ed enjekax do gë eñëŋënax gër ɓandixa ɓandeɓën ɓën.

6

1 Awa mëŋ ex, ga seɓ këne ako etëya ed ɓend saxëk gër eyeyan ed Kërisët el, tëyane ɓend lakëk ɓeŋ, nëngwëtërëxe edëɗa el mëne ngëŋ: enëngwët ed ola el, gë ekwëỹëta ed ɓend gë ofëcak këm el, gë ekwëta ed Kaxanu el,
2 gë ewunëtaran ed gë men el, gë ecalen ed moñëmba el, gë ekani ed gër ecës el, do gë kiti ind din ir din ind yatir kë xwët ngwën iŋ.
3 Biyi osëyali or ỹap këɓi ɓëxarëk ol këne sëfe angëmëne awa̰ wa̰ ko Kaxanu.
4 Bela exëna ɓër ñoɓa këɓi Kaxanu gë ɗal irexëm in, sëyin këɓi oyël or gër orën ol, do yël këɓi Angoc Amënëk aŋ.
5 Anang nang këni onënga or kë yëlënd eyeyan ed Kaxanu ol do ang fangak ngwën ind kë yowënd ak.
6 Do ɓela ɓëjo and këni ɓakan ola oxarëk oreɓën aŋ, ax mënd ex na ang këni nëngwëta gaŝëxe ak. Gayikwa ata kë hi nangëde gaŝëxe këno fikand Asëñiw̰ ar Kaxanu an, do këno ŝëfënind poyoma.
7 Enimin, ebar ed gër ed kë sëɓënd laŋ el, awët kë wëtënd do eneɗa end neɗ këni yo ofëcak këɓi yëlënd na ɓëneɗ ɓën. Kaxanu wa këɓi rinënd oyekax olo.
8 Barikan angëmëne gër ebar elo, odëmbën do gë araf gëmëɗ fo lëguk, ebar elo ofëcak aɓi yël na, ax ye ex na, do ecor fo ɓayik.
9 Wën ɓëmaỹe ɓënd këɓo ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, ado ga këmun felërand mondako, awa̰ wa̰ këmi mëne wën aŝot kën ŝot er xëɓënëk nëmëc in, mëne ngëŋ apexa aŋ.
10 Enimin, Kaxanu ar ŝenene hi ko, axo gi ex na asëmbak, axo kwëya na andiyen andewën aŋ, ɓëte axo kwëya na ang ñan kën owa̰c orexëm ak, ga kënëɓi rëcarand ako ɓërëw̰ak endexëm ɓën.
11 Barikan er ỹandi këɓo ala kala exo ɓayi gë oɓal osëm or këŋo ɓalënd ol, en cotaxën ɗek ɓeɓër kën yarënd ɓën.
12 Tëfëtelindënëɓi ɓër xwëta këŋo Kaxanu ɓën do ɓër ɓuŋak ɓën gayik ɓela ɓërako rako ɓën këɓi yël Kaxanu ɓend ɓeya ko ɓeŋ, ɓari këren ɗangangan na.

End eɓeya ed Kaxanu eŋ

13 Enimin, Kaxanu and ɓeya këŋo Abëraxam aŋ, gër owa̰c orexëm fo yaŝar baxo gayik ar xuca këŋo ax gi ex na.
14 Are re baxo: «Dal ex, wëno mbaŋ këmi yël oɓetak ol do oɓaŝ orey ol moñëmb këni ỹëmb✡».
15 Ata Abëraxam ga ɓuŋa baxo, ŝotaxën baxo end ɓeya baŋo Kaxanu eŋ.
16 Bela ɓën gër owa̰c or ar ỹëmbëta këɓi këni yaŝarënd do eyaŝar elo kë wa̰sinënd mëne ari dëŋ këni ri end re këni eŋ, ata gë eyaŝar elo kë yirënd ecampëre el.
17 Ata andamat ex gë end Abëraxam eŋ, ɓërandëw̰ëra andexëm ɓën ebax eni cot ɓeɓër ɓeya baŋo Kaxanu ayël këŋo yël ɓën. Do exo nangaxën Abëraxam mëne ari dëŋ ko ri er ɓeya këŋo in, Kaxanu ɓaŝ ko yaŝar ko.
18 Kaxanu, eɓeya ed ɓeya ko el do gë eyaŝar ed yaŝar ko el din axo nëngwët na. Awa ɓiyi kemënëleɓo ɓeŋo gër ekwëta ed xwëta kënëŋone, gayikako ɗek seɓ këne ene cënixëne ɓeɓër këne yarënde ene cote ɓën.

✡ **6:14 6.14** Añanar 22.17

19 Ang kë xwëŝaxënënd kuluŋ in gër ɓëŋa në end odun okwëŝaxën od këni lapënd
polo gër men ok, mondako fo ex eyar ed këne yarënde elo, mëŋ ỹëmaxënëk ɓenjëw̃
ɓendeɓi ɓeŋ. Në end ɓeɓër këne yarënde ɓeŋo këne xucaxënënde anjëm amëgax
and bax weɗind lëngwe ir Aciw̃ and Kaxanu aŋ do këne ñatënde
20 lëf gër ed lëngwa ko Yesu në endeɓi, mëŋ ar hik din ir din aŝaɗaxan alëngw, ang
hi baxo Melëkisedek ak.

7

End Melëkisedek eŋ

1 Melëkisedek ijo, er hi baxo emun end angol and Salem do aŝaɗaxan ar nang baŋo
Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an. Yatir xaca baŋo Abëraxam ga hiw ko gër emer
ed xorëgu baɓi ɓemun ɓendanjëm el, aŝalen ŝalen baŋo.
2 Ata Abëraxam mëŋ ɓëte yël këŋo dim ir ɗek ɓeɓër xandëraw baɓi ɓemun ɓeŋo
in. Xarak and këne ñateliye er w̃acayak ow̃ac orexëm aŋ, ata këne sëke mëne eñanar
eŋ, «Emun end or ŝenene» hi ko. Ekinëm eŋ, emun end Salem mëne ngëŋ «Emun
end oɓetak» hi ko ɓëte.
3 Endexëm ani ñëgw ex na mëne ar gë nëm, gë sëm do gë ɓërandëw̃ëra hi ko. Ɓëte
ani ñëgw ex na nand ỹanak aniyan andexëm do gë nand xwëtëk na. Do ga wëndër
këni mondako gë Asëñiw̃ ar Kaxanu an, hixën ko din ir din aŝaɗaxan.
4 Watin mëne Melëkisedek ar gapak hi baxo, mëŋ yëlaxën baŋo Abëraxam, axarëk
areɓi an, dim ir ɓeɓër xandëraw baɓi ɓemun gër emer in.
5 Ɓërandëw̃ëra and Lewi ɓër kë rind andiyen and ocaɗaxa ɓën ỹap baɓi eɓar ed
dim ir Ɓëyisërayel el, mëne ngëŋ dim ir ɓëmaỹe ɓëndeɓën in ang rek acariya and
Moyis ak, xarak ɓën ɗek ɓulunda ir ɓër rëw̃ këɓi Abëraxam exëni.
6 Melëkisedek axo gi bana ar andëw̃ëra and Lewi. Ɓarikan mëŋ xana bax dim in
gër otaxan od Abëraxam, do ŝena ko ŝalen këŋo ar ɓeya baŋo Kaxanu an!
7 Xarak aye nang këne mëne ar gapak an këŋo ŝalenënd ar toc an.
8 Do ɓërandëw̃ëra and Lewi ɓën ado ga hi bani ɓër ebax ex cës akey amat, mondako
dëŋ bani xanand dim in. Ɓarikan Melëkisedek mëŋ, laŋ aɓëngw exo ang këni reyand
ak.
9 Ado Lewi, sëm ir ɓër kë xanand dim ɓën, ayël yël baŋo Melëkisedek dim in paɓ
gë Abëraxam:
10 gayikwa gër oŝat or sëm Abëraxam ɓayi baxo yatir fedër bani Melëkisedek gë
Abëraxam.
11 Awa kido ɓela ɓën añatën bani ñatënënd or ŝenene ol paɓ gë oŝaɗaxan or
ɓërandëw̃ëra and Lewi ol, gayikwa gër oŝaɗaxan olo ex andëp and acariya and Moyis
and yël baɓi Kaxanu Ɓëyisërayel aŋ, inew̃a yowaxënëgu doxo aŝaɗaxan aŝëxe, ar
ang Melëkisedek ak, xarak axo gi ex na ar andëw̃ëra and Aharoŋ?
12 Gayikwa and nëngwëtak oŝaɗaxan aŋ, anëngwëta nëngwëtak ɓëte acariya aŋ.
13 Do Yesu, Axwën areɓi an wa, faɓ këŋo endey eŋo. Xarak gër nëng irexëm gaɓatak
ax gi bana ar bax riyenind gër angëɓ.
14 Enimin, ɗek fo nang këne mëne Axwën areɓi an arandëw̃ëra and Yuda hi ko.
Xarak Moyis axo de bana mëne ɓërandëw̃ëra aŋo ɓën axor këni xor eni gi ɓëŝaɗaxan.

End aŝaɗaxan ar ang Melëkisedek eŋ

15 Watin ɓëte end ɗal end këɓo w̃asin kerët mëne aŝaɗaxan aŝëxe ar yowëk ajo,
awëndër wëndër këni gë Melëkisedek.
16 Yesu ex aŝaɗaxan ajo, do gë panga ind aniyan and din ir din iŋ hixën ko, ax gi
ex na paɓ gë acariya and rëpën këni ɓela fo aŋ.
17 Gayikwa osede olo reyak Oñëgw Omënëk ok:

«Aŝaɗaxan ar din ir din hi këy ang Melëkisedek ak✡.»
18 Mondako yepën ko Kaxanu acariya akarëk aŋ gayik ax ɓayi bana gë panga, ax bo
bana gë ofëcak.
19 Enimin, acariya and Moyis aŋ ax korënd na ex ŋata er ỹandi këŋo Kaxanu in.
Ɓarikan paɓ gë eyar ekëɓënënaxik ed ŝot këne el, axor këne xore enëŋo tëkaye
Kaxanu.
20 End aŝaɗaxan ajo eŋ, ayaŝar yaŝar baxo Kaxanu, ɓarikan end ɓëŝaɗaxan ɓëŝëxe
eŋ, axo yaŝar bana.
21 Ayaŝar yaŝar baxo and fel baŋo Yesu aŋ:
«Wëno Axwën an yaŝarëk, axe cena na,
aŝaɗaxan ar din ir din hi këy✡.»
22 Mëŋ ex, Yesu ex ar lëkayak eter ed gë Kaxanu ed nëmëcak eter eñanar an.
23 Ɓëte ɓëŝaɗaxan ɓërandëw̃ëra and Lewi ɓën aỹëmb ỹëmb këni ang ɓëtëra këni
gër andiyen aŋo ak gayik ecës el baɓi rëxëtënd.
24 Ɓarikan Yesu mëŋ din ir din ko liyand, oŝaɗaxan orexëm ol ala ax ɓëteli na.
25 Ɓëte mëŋ fo xorëk eɓi pexën din ir din ɓër këŋo sëkand Kaxanu ga xwëta këno
ɓën gayikako din ir din ko liyand eɓi karanaxënënd gër Kaxanu.
26 Ɓiyi cëŋ, aŝaɗaxan alëngw arako ỹap bax enëŋo cote: aw̃ënëk, ar ax tëkand
na eñëŋënax, ar gë amena këm, ar ani ɓarënd na gë ɓëw̃endëran. Ata Kaxanu,
aŝaɗaxan alëngw ajo w̃ëla këŋo gër ed xucak ex tongina yaŋ gër orën.
27 Ax gi bana exo dind ocaɗaxa ok key yo key ang baxo rind aŝaɗaxan alëngw
aŝëxe ak në end ɓamena ɓandexëm do në end ɓand ɓulunda. Amat fo ri ko ŝaɗaxa
in and yëlaya ko mëŋ dëŋ aŋ.
28 Enimin, paɓ gë acariya and Moyis aŋ bano sanand ala asitarak exo gi aŝaɗaxan
alëngw. Ɓarikan paɓ gë eyaŝar ed ɓëtëguk gër acariya aŋo el, Kaxanu asana sana
këŋo Asëñiw̃, mëŋ ar faỹayak din ir din an.

8

End aŝaɗaxan alëngw areɓi eŋ

1 Gër ɓend këne rende ɗek, eŋo xurik ex këɓën: aŝaɗaxan alëngw ŝot kënëŋone
na. Aỹëpa ỹëpa ko gër liw̃ ir añëpara and owun or Kaxanu yaŋ gër orën.
2 Fën ko riyenixënd, lëf gër Aciw̃ amënëk, lëf gër aner and ɗal, and ri ko Axwën
Kaxanu, xarak ax gi ex na and ri këni ɓela.
3 Enimin aŝaɗaxan alëngw ar ex yo, ala këno sanand eɓi dinënd ocaɗaxa ok
ɓulunda in gë ɓeɓër këni w̃ëlarawënd ɓën do gë oyel or kënëɓi lasëgund ol. Awa
aŝaɗaxan alëngw areɓi an afo exo cotënd ɓeɓër ko rixën ocaɗaxa.
4 Kido gër ebar ro hi baxo, axo gi dona dëŋ aŝaɗaxan gayik ɓela exëna ɓër kë rind
ocaɗaxa ang rek acariya ak.
5 Cale ind këni lëgwelind ɓëŝaɗaxan ɓëjo iŋ, etëfëtëli ed ɓeɓër ex yaŋ gër orën fo
ex. Andamat ex gë end Moyis eŋ, and baxo rind aner and Kaxanu aŋ. Yama Kaxanu
sitin baŋo mondako: «Nëkonël ɗe aye, ey dixën ang aner and w̃asinëgu këmi yaŋ
gër etënd ak✡.»
6 Ɓarikan, gërëgako Yesu ex aŝaɗaxan ar kë rind andiyen and xucak ekëɓën gë
and eter eñanar gayikako mëŋ ex añatelindër ar eter ed w̃ëlanëgu këɓo ɓekënaxik
ɓend ɓeya këɓo Kaxanu an.
7 Enimin, kido eter eñanar el ŝenene ebax, ang ỹandi baŋo Kaxanu ak, axo nëmb
dona gë eter ecëxe.
8 Ɓarikan Kaxamu are re baɓi ɓulunda irexëm in mondako:

✡ **7:17 7.17** Calemoñëw̃ 110.4 ✡ **7:21 7.21** Calemoñëw̃ 110.4 ✡ **8:5 8.5** Andocane 25.40

«Wëno Axwën an ga re këme,
në eyow ex amëd and këme ri eter ekaŝax
gë ɓulunda ir Isërayel do gë ir Yuda aŋ.
9 Afitar kë fitar gë eter ed ri bame gë ɓëxarëk ɓëreɓën el
and nëcëtëgu këmëni gër ebar ed Misëra aŋ.
Ɓën ɓayik ax tëf ex na ɓapela ɓand eter elo ɓaŋ
ata wëno seɓ këme eɓal ed endeɓën el.
Wëno Axwën an kë yeyanënd mondako.
10 Do watin eter ed këme ri gë ɓulunda ir Isërayel el.
And kë xuca ɓakey ɓaŋo aŋ, wëno Axwën an ga re këme:
“Gër onden ondeɓën këme xwët ɓacariya ɓandam ɓaŋ,
gër owẽkw oreɓën këme ỹëgw.
Wëno Kaxanu ireɓën këme hi
do ɓën eni gi ɓulunda iram.”
11 Gaɓatak aŋo ñana na eŋo tëyalind, ar angol amat gë mëŋ an,
Gaɓatak aŋo ñana na eŋo pelënd imaỹe indexëm iŋ:
“Wëj nangëlo Axwën an.”
Enimin ɗek fo këne nang,
hik oɓaŝ ol, hik ɓëxarëk ɓën.
12 Gayikwa axaỹënan ke xaỹënan xali mëni teɓan ɓetëmbak ɓendeɓën ɓeŋ,
do ame ñana na me kwitand
ɓeñëŋënax ɓendeɓën ɓeŋ✡.»
13 Gayikako Kaxanu wãcëk eter ekinëm el «Eter ekaŝax», eñanar el anëka xarëk.
Xarak aye nang këne er xarëk in anemi kë nemind.

9

End cale eŋ

1 Gër eter eñanar, ɓapela hi baxëna ɓand bax rend mondake ỹapëk ex gi cale iŋ,
ɓëte aner and ri bani na gër ebar ro eno calexënënd.
2 Lëf gër aner aŋo ŝetëndër bani ɓaciwẽ ɓaki gë anjëm and xawẽ bani aŋ. Aciwẽ
añanar aŋ bani wãcënd: «Gër ed wẽnëk». Na xwët bani lambo ir gë ojana ocongoki
in, gë ataɓël aŋ do gë ɓamburu ɓand oyël ɓaŋ.
3 Aciwẽ akinëm aŋ, and yaɓët anjëm amëgax aŋ, bani wãcënd: «Gër ed wẽnëk
nëmëc».
4 Lëf na xwët bani: furëno ir kaŋe, ir bani ŝoraxënënd aŝuru ir xwëŝëna bani gë
angiri in do gë kangara ir nëngi bani gë kaŋe in. Polo gër kangara ir bax wãtinalind
eter ed gë Kaxanu ijo el hi bax ikes ind kaŋe ind ŝëlaxën bani: eyamb ed këni wãcënd
man el, gë oŝët or Aharoŋ or nët bax xali fëtëfëtik ol, do gë oxaỹ oxi or ang ɓangomb-
gomb or ỹëgwaxën baxo Kaxanu ɓapela ɓand eter oŋ.
5 Yaŋ gër atënda and kangara, fiŝ banëɓi ɓatox ɓapësëfës ɓand wãtinalind banëɓi
omeleka od gë enjaran od kënëɓi wãcënd Cerubeŋ. Eñawẽ endeɓën eŋ bax laɓënd
atënda and kangara aŋ, gër ed bani xoŝënd oŝat or angunëtan and ɓeñëŋënax oŋ.
Ɓari ax gi ex na gërëgako këmun faỹën ɓeŋo ɗek, gë ɓetil ak.
6 Mondako bani xwëtërand ɓeỹ ɓën lëf gër aner and eter do ɓëŝaɗaxan ɓën laŋ
bani lilënd «Gër ed wẽnëk», eni dixën ɓeɓër rëp bax gër cale ɓën.
7 Ɓarikan «Gër ed wẽnëk nëmëc», aŝaɗaxan alëngw an gaɓat bax lilënd amat fo
gër iniy gë oŝat or eni cotaxën eteɓan ed ɓend lif këni oŋ, mëŋ do gë ɓulunda in.
8 Nand ɓayi bax aner and eter eñanar na, Kaxanu axo përët bana pere «Gër ed
wẽnëk nëmëc» ang këɓo wãsinënd Angoc Amënëk ak.

✡ **8:12 8.12** Yeremi 31.31-34

9 Endey eŋo apënëtal and amëd and hi këne ex. Er w̃acayak mëne oyël oŋ do gë ocaɗaxa od eter eñanar ok abax xor na ex mënën ow̃ëkw or ɓër baŋo ŝalend Kaxanu oŋ.
10 Ɓapela ɓaŋo ɓand bax sëyalind wayët ɓend eman fo bax: ɓend eyamb yamb, ɓend eŝeɓëceɓ, gë ɓend ewunëtaran ed gë men do gë ɓend rëp bax xali exo nëngwëtëra Kaxanu ɓeŋ.
11 Ɓarikan and yow ko Yesu aŋ, hi ko aŝaɗaxan alëngw ar ɓenjekax ɓend ŝot këne gërëgako an. Aner and gër ed riyeni ko aŋ xurik ex këɓën gë and gër ebar ro aŋ, ado ax gi na and ri këni ɓela.
12 Mëŋ amat fo lil ko «Gër ed w̃ënëk nëmëc» gë oŝat orexëm oŋ dëŋ, xarak ax gi ex na ɗe gë oŝat or oɓeci, ba or oxey. Ata mondako ri ko eɓo cotënaxën apexa and din ir din aŋ.
13 Enimin ang rëp bax ak, aw̃ënën baɓi w̃ënënënd ɓër ɓuyarënayak ɓën, oŝat or oɓeci do gë or ogaŝ or banëɓi ŝirëcirënd oŋ, gë eyëwën ed ŝambana ir ixey ir ŝaɗaxa këno momëlën ed banëɓi fanënd el,
14 kaŝ ex ngwa oŝat or Kërisët, mëŋ ar gë amena këm ar yëlayak gër Kaxanu gë panga ind Angoc and din oŋ. Aw̃ënën ko w̃ënën ow̃ëkw oreɓi oŋ gër ɓandixa ɓand gë ofëcak këm, enëŋo calexënënde Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd aniyan an!
15 Ata mondako hi ko ngëŋ Yesu aña̋telindër ar Kaxanu gë ɓela gër eter ekaŝax: aŝës ŝës ko eɓi dacëtaxën ɓëw̃endëran ɓën, ɓër baɓi nëpënd ɓapela ɓand eter eñanar ɓën. Ɓën w̃aceli këɓi apexa and din and ɓeya baxo ayël këɓi yël aŋ.
16 Gayikwa gër ed ex kayëta ir oɓëteli, ir ỹëgw ko ala ang këni ŝetërëɗ napul irexëm ɓër kë ɓëteliɗ in, pere fo ko ŝës ala ajo ex gixën mondi end ỹëgw ko eŋ.
17 Kayëta ir oɓëteli in, enimin and ko ŝës ar ỹëgwëk aŋ fo këni fënënd, ofëcak ax yëlënd na angëmëne ar ỹëgwëk an aɓëngw ɓayi ko.
18 Mëŋ ex, ado eter eñanar el dëŋ axo pëɓ bana Kaxanu and ɓayik oŝat ax car bana pere aŋ.
19 Gayikwa Moyis, pere fënën baɓi apela kala gër acariya, wël këni ɗek ɓulunda in ɗamana w̃eɗaxën ko oŝat or oxey do gë or oɓeci oŋ, ɓar ko gë men oŋ. Ga w̃eɗ ko omban ombarax ond opeỹ do gë opat od atëx and këni w̃acënd isop, ỹëmb ko gër oŝat. Ata ga ko ŝirëcir akayëta aŋ do gë ɗek ɓulunda in,
20 ko rend:
«Watin oŝat or seraxën kën gë Kaxanu oŋ✡.»
21 Mondako fo ŝirëcir baxo gë oŝat oŋ aner aŋ do gë ɗek oỹënga or cale or hi bax lëf na oŋ.
22 Ata ang rëpëk gër acariya ak, ɓeɓëranjëm bani w̃ënënënd mocirëcir gë oŝat oŋ, ex mënaxën. Do angëmëne oŝat ax car ex na, Kaxanu axo teɓanënd na ɓeñëŋënax ɓeŋ.

End ŝaɗaxa ir Yesu eŋ

23 Angëmëne ocaɗaxa od gë oŝat kë w̃ënënënd ɓeɓër ex gër ebar ro ɓamatinali ɓand ɓeɓër yaŋ gër orën ɓën, awa ɓeɓër ex yaŋ ɓën ɓëte gë ocaɗaxa od xurik ex këɓën kë w̃ënënënd.
24 Enimin, Kërisët alil dëŋ lil ko gër orën, eɓo karanëxënd gër Kaxanu gërëgako. Axo ɗil ex na në aner and cale and ri këni ɓela, and hik amatinali fo aŋ.
25 Ɓëte alil lil ko gër orën xarak ax gi ex na exo yëlayax ŝaɗaxa ɓakëlëbëd ɓandanjëm, ang baxo rind aŝaɗaxan alëngw ak, mëŋ ar bax lil niy yo niy «Gër ed w̃ënëk nëmëc» gë oŝat or oyel oŋ.

✡ **9:20 9.20** Andocane 24.8

26 Kido Këriset axo ɗil bana amat fo, ɓakëlëbëd ɓandanjëm soro doxo elod ga ỹanak ngwën iŋ. Ɓarikan gërëgako, and saxëguk ekwët ed ɓeỹ ɗek aŋ, ŝanayaw ko amat fo exo ɗaw̃axën mbëña ind eñëŋënax iŋ gë ŝaɗaxa ir rin këɓi in.
27 Ala an amat fo ko ŝësënd, ata Kaxanu eŋo kiti.
28 Mondako fo ex ɓëte end Këriset eŋ, amat fo yëlaya ko ŝaɗaxa gër ebar ro exo dëxëtaxën ɓeñëŋënax ɓend ɓela ɓëranjëm. Do aɓaka ko ɓakaw akinëm eɓi pexën ɓër ŝëni këŋo ɓën, xarak ax gi ex na exo dëxët eñëŋënax eŋ.

10

1 Enimin, acariya and Moyis aŋ, er hik wayët eñaw̃ end ɓenjekax ɓend kë yowënd, ax gi ex na ɓenjekax ɓeŋo dëŋ. Mëŋ ex, acariya aŋ din ax kor na eɓi yël ola or faỹayak ol ɓër këŋo sëkand Kaxanu ɓën paɓ gë ocaɗaxa od rëpëk niy yo niy ok.
2 Kido ocaɗaxa oko aw̃ënën bax w̃ënënënd, elod anëka fo seɓ doni edi el gayikako amat fo w̃ënën doɓi ɓër këŋo ŝalend Kaxanu mondako ɓën xali eni kwëya ɓeñëŋënax ɓendeɓën ɓeŋ.
3 Ɓarikan ocaɗaxa oko baɓi xwitanënd niy yo niy ɓeñëŋënax ɓendeɓën ɓeŋ.
4 Gayikwa oŝat or ogaŝ do gë or oɓeci oŋ ax kor na dëŋ ex dëxët ɓeñëŋënax ɓeŋ.
5 Mëŋ ex, Këriset and yow ko gër ngwën ro aŋ, afel fel këŋo Kaxanu:
«Wëj axi ñandi ex na ŝaɗaxa,
axi ñandi ex na eni yël ỹeỹ,
ɓarikan wëj yël ke eman.
6 Wëj ay cala ex na ocaɗaxa:
hik od momëlën, hik od eteɓan ed ɓeñëŋënax✡.»
7 Ata re këme ɓëte:
«Në eyeli eme gër ngwën ang ỹëgw këni gër akayëta and monëkw ak,
në eyeli eme Kaxanu, me di oñandi odey ok
ang ỹëgw këni endam ak gër Oñëgw Omënëk✡.»
8 Er ỹana baxo re ko:
«Wëj axi ñandi ex na ocaɗaxa,
axi ñandi ex na eni yëlëra ɓeỹ,
do ay cala ex na ocaɗaxa
hik od momëlën, hik od eteɓan ed ɓeñëŋënax.»
Xarak ocaɗaxa oko, ang rëpëk gër acariya ak dëŋ ebax.
9 Ɓaŝ ko ɓëte:
«Wëno er yow këme me di oñandi odey ok.»
Awa mondako yepën ko ngëŋ ocaɗaxa okarëk ok ex ɓëtaxën irexëm in.
10 Në end oñandi oko, w̃ënaxën këne paɓ gë ŝaɗaxa ir eman end Yesu Këriset ir rëxëtëk amat fo ɓeñëŋënax in.
11 Aŝaɗaxan ar ex yo, axwëŝa baxo xwëŝand key yo key exo di andiyen andexëm aŋ. Laŋ baxo rind ocaɗaxa ok, oko fo, oko fo, ɓari din abax xorënd na eɓi dëxëtën ɓela ɓën ɓeñëŋënax ɓeŋ.
12 Ɓarikan Këriset mëŋ, amat fo yëlaya ko ŝaɗaxa ir ɓeñëŋënax do ye ko kwël ỹëpax ko din ir din gand liw̃ ir Kaxanu.
13 Do gërëgako, Kaxanu fo këŋo ŝënind eŋo korën din ir din ɓërangoỹëra andexëm ɓën xali eni gi ambëñaxën andexëm.
14 Enimin, paɓ gë ŝaɗaxa iɓat fo yël këɓi din ir din ola or faỹayak ol ɓela ɓër w̃ënën këɓi ɓën.
15 Ata Angoc Amënëk aŋ reyak kerët gër ndeɓi endey eŋo and re ko:
16 «Axwën an rek:
“Nëkoyin eter ed këme ri gë ɓën el

✡ **10:6 10.6** Andolewit 1.3 ✡ **10:7 10.7** Calemoñëw̃ 40.7-9

and kë xuca ɓakey ɓaŋo aŋ,
alën këme lën ɓacariya ɓandam ɓaŋ gër owẽkw oreɓën,
aỹëgw këme ỹëgw gër onden ondeɓën✡.
17 Din ame ñana na me kwitand ɓeñëŋënax ɓendeɓën ɓeŋ,
ɓëte din ame ñana na me kwitand ɓetëmbak ɓendeɓën ɓeŋ✡”.»
18 Xarak gër ed hik eteɓan ed ɓeñëŋënax, ŝaɗaxa ir eteɓan ed ɓeñëŋënax ax bond na ga këni rind.

End etëkar ed gë Kaxanu eŋ

19 Awa ɓëmaỹe, alil fo ɓayi këɓo gë anjiỹ këm xali «Gër ed wẽnëk nëmëc» paɓ gë oŝat or Yesu oŋ.
20 Fëña ixaŝax ir kë yëlënd aniyan fërëtën këɓo Yesu and ñesik anjëm amëgax and bax weɗind «Gër ed wẽnëk nëmëc» aŋ. Xarak anjëm aŋo bax wẽatinalind eman endexëm eŋ.
21 Ata ɓiyi, aŝaɗaxan alëngw wa ŝot kënëŋone, Kaxanu yata këŋo exo kaɗacënd ekun edexëm el.
22 Awa tëkandënëŋone Kaxanu gë oɓal osëm or ɗal, kwëtandënëŋone gë anjëlan aŋ ɗek. Owẽkw oreɓi oŋ wẽnën ko gë oŝat or Yesu oŋ, anjëlan añëŋënax ax bo ex na. Ɓëte ɓeman ɓendeɓi ɓeŋ neɓ ko gë men omënëk.
23 Kwëtayane ŝenene end këne yarënde eŋ, end këne reyarande poyoma eŋ, këreɓo ŋëpëgënanënd na gayik ar ɓeya këɓo an, mokwëta hi ko.
24 Nëkonarëndëne andeɓi reɓi aŋ, ene tëfëteliraxënënde gër aŋana do gër ɓandixa ɓanjekax.
25 Kërene ŋawẽtand ex na amara andeɓi aŋ ang wata këni ɓërëwẽak ɓërëmar ak. Ɓarikan kemëndërëndëne andeɓi reɓi aŋ, adofa ga nang këne ako mëne anëka kë saxëgund akey and ko ɓakaw Axwën aŋ.
26 Enimin, angëmëne mama dëŋ këne wẽndërande ga nang këne ako aye ɗal in, nangëne mëne ŝaɗaxa ir eteɓan ed ɓeñëŋënax ax gi ex na.
27 Er këɓo ɓayi wayët oŝën or gë anjiỹ atëm kiti ind Kaxanu iŋ, angoɗux atëm and këɓi ŝoraxën ɓër këŋo wẽŝenënd ɓën.
28 Ala ar wẽndërak paɓ gë acariya and Moyis an, alawẽ këno lawẽnd gë axaỹënan këm angëmëne otede oki ba otas reyak mëne awat wat këno ga ko wẽndëra.
29 An yëland na nde mëne pit fo kë yëka kiti ind ar këŋo yaf Asëñiwẽ ar Kaxanu an, ar kë yepën oŝat or seraxën këni Kaxanu gë ɓela do wẽnaxën këɓi oŋ. Ar kë rind mondako an në ecir eŋo Angoc Amënëk and nangën këŋo oyekax or Kaxanu aŋ.
30 Gayikwa anang nang kënëŋone ar rek:
«Wëno kë xitind, wëno kë wẽaŝananënd✡.
Wëno kë ŝosënd ɓandixa ɓaŋ do ɓëte
Wëno Axwën an këɓi xitind ɓulunda iram in✡.»
31 Mbaŋ këŋo yëkaɗ ar faɓ këŋo kiti ind Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd aniyan an.
32 Kwitayin er hi baŋun gër ỹanar in, and ñoɓa këŋun end ɗal end Kaxanu aŋ. Ɓakey ɓaŋo, mbaŋ ŝënd ban do mbaŋ soro kën, ɓarikan xemëna kën mondako dëŋ.
33 Ɓandëmar poyoma banun ŝirërand do banun rixërand. Do ɓandëmar anjëlan andewën aŋ gand ɓër kënëɓi rixërand ang wën ak ɓën bax ŝaŋënd.
34 Enimin, axaỹënan baŋun xaỹënanënd ɓandepëra ɓaŋ. Awa wẽa kën gë onënga fo enun kandëra ɓacota ɓandewën ɓaŋ, ga nang kën mëne ɓacota ɓand xucak ex këɓën, ɓand këŋun ɓayi din ir din ɓaŋ, ŝot kën.
35 Awa gë er kën yarënd ijo kën ŝotaxën oyël osëm, këren ɗangangan na.

✡ **10:16 10.16** Yeremi 31.33 ✡ **10:17 10.17** Yeremi 31.34 ✡ **10:30 10.30** Acariyakinëm 32.35 ✡ **10:30 10.30** Acariyakinëm 32.36

36 Enimin, aÿap ỹapëk en ɓuŋand mbaŋ do en kemënalind oñandi od Kaxanu ok,
eŋun yëlaxën er ɓeya ko in.
37 Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek:
«Tëkër fo ɓayik, ax nëka na exo ŋatëgu
ar kë yowënd an, axo ɗegënaw na.
38 Ar ŝenene an, gë ekwëta ed xwëta ke el ko liyand,
ɓarikan angëmëne aseɓ seɓ ke,
wëno axe nëngan na endexëm eŋ✡.»
39 Ɓiyi cëŋ, axwëta xwëta kënëŋone Kaxanu ex pexaxën ɓenjëỹ ɓendeɓi ɓeŋ, ane
gi exe na ɓër këŋo seɓënd Kaxanu do eni nemi ɓën.

11

End ekwëta eŋ

1 Ekwëta el ex, ema ed enim mëne Kaxanu ayël dëŋ këɓo yël ɓend këne yarënde
ɓeŋ do mëne ɓeɓër ane watënde na ɓën ahi dëŋ hik.
2 Paɓ gë ekwëta el, reyaxën këni osede oyekax or ɓëxarëk ɓër ỹa bax endexëm
ɓën.
3 Paɓ gë ekwëta el, nang këne ɓeɓër këne watërande gër ngwën ɓën, Kaxanu
nëcëtëguk gër ɓeɓër ɓayik ane watënd ex na.
4 Gë ekwëta el, rixën baxo Abel ŝaɗaxa ir xëɓën bax nëmëc gë ir ri baxo Kaỹe in.
Gë ekwëta el, ŝotaxën ko osede or mëne ar ŝenene hi ko, ang reya ko Kaxanu dëŋ
ga xana ko ocaɗaxa od Abel ok. Gë ekwëta el, ko yeyanënd Abel xali gërëgako ado
ga ŝës ko.
5 Gë ekwëta el, yexën ko Enok aɓëngw xali gër Kaxanu xarak axo cës ex na mocës.
Enimin, ɗamana Kaxanu eŋo mëlaxën Oñëgw Omënëk reyak mëne Kaxanu anëngan
baŋo nënganënd endexëm eŋ.
6 Ala ax kor na exo dind er këŋo nëngan Kaxanu in angëmëne aŋo kwëta ex na.
Gayikwa ar këŋo sëkand Kaxanu an, afo exo ma mëne ahi dëŋ hi ko do mëne aŝos
këɓi ŝosënd ɓër kë ŝaland eno nang ɓën.
7 Gë ekwëta el, nangaxën baxo Nowe ɓeɓër elod ala ax wat bana pere ɓën. Kaxanu
wa sitin baŋo do mëŋ ɓalëkënali ko xali ri ko Akuluŋ and fexaxën bani mëŋ gë ekun
edexëm el. Nowe ga ri ko eŋo, nëpaxën baɓi ɓela ɓër hi bax angwën aŋo gër ebar
ro ɓën. Ata në end ekwëta elo, ŝotaxën ko or ŝenene ol gër Kaxanu.
8 Gë ekwëta el, ỹaxën baxo Abëraxam exo ye gër ebar ed ɓeya baŋo Kaxanu ayël
këŋo yël oxwën el, and ỹac këŋo aŋ. Alama fo lama baxo fëña in nangërëxe gër ed
ko yend.
9 Gë ekwëta el, yexën baxo ang ar yeɓa fo, gër ebar ed ɓeya baŋo Kaxanu. Do
nangëde aliyer fo baxo lëgërand në ɓaner. Mondako bani lëgërand Isak do gë Yakob
ɓërandëỹëra andexëm ɓën xarak ɓën ɓëte ereɓat ɓeya baɓi.
10 Gayikwa Abëraxam aŝëni baxo ŝënind angol and gë ɓameŋ ɓand gë edëɗa
ekemax aŋ, angol and ɓay ko Kaxanu ang yëla ko aŋ.
11 Ɓëte gë ekwëta el, xoraxën baxo Sara exo cot acël ado ga xar baxo do hi baxo
ɓëte asoxari aɓoroxok. Anang nang baxo mëne Kaxanu, mëŋ ar ɓeya baŋo an, ar
mokwëta exo.
12 Mëŋ ex, në ala aɓat, ar xar bax xali xurik, ŝanëgu këni oɓaŝ or ỹëmbëk ang owỹal
or gër orën ak, ang eɗini ed gër ɓëŋa ir angwëngw ak. Do oɓaŝ olo, ala ax kor na
eɓi pën.
13 Ɓela ɓëjo ɗek, Kaxanu xwëta bano xali ŝës këni cotërëxe ɓeɓër ɓeya këɓi
ɓën. Ɓarikan awat bani watënd ɓeŋo xali këɓi nëngandërand ado ga ɓayi bax caw.

✡ **10:38 10.38** Abakuk 2.3-4

Areyara bani reyarand poyoma mëne ɓën ɓëliyer do ɓër okucan fo hi këni gër ebar ro.
14 Enimin, eyeyan edeɓën elo këɓo w̃asinënd mëne ɓën ebar ed gër ed këni lëg bani ŝaland.
15 Kido axofi xofi baɓi ebar ed gër ed ŝanëgu këni el, aŝot ŝot bani amëd and eni ɓakaxën aŋ.
16 Ɓarikan eɗëg ed xurik ex këɓën bani ŝaland, mëne ngëŋ eɗëg ed gër orën el. Mëŋ ex, Kaxanu aŋo cëfënan ex na eno dend mëne Kaxanu ireɓën exo gayikwa mëŋ xëñënan këɓi angol.
17 Gë ekwëta el, hi baxo Abëraxam aw̃elëk eŋo meɗ asëñiw̃ Isak do eŋo caɗaxa and ri baŋo Kaxanu atëy aŋ. Asëñiw̃ arexëm ar tañ an hi bax eŋo caɗaxa mondako, xarak Kaxanu anëka ɓeya baŋo ɓeɓëranjëm.
18 Kaxanu ga fel baŋo wa: «Paɓ gë Isak këni ŝënar ɓërandëw̃ëra andey ɓën✡.»
19 Abëraxam axwëta xwëta baŋo Kaxanu mëne axor xor ko eŋo kanin ala an ado exo cës. Ata Kaxanu në eŋo w̃aŝaxën baŋo Abëraxam asëñiw̃: endey eŋo apënëtal ex.
20 Isak, paɓ gë ekwëta el xaraxën baŋo Kaxanu ɓeɓër ỹap bax eɓi yël Yakob do gë Esawu ecan ecan ɓën.
21 Yakob, paɓ gë ekwëta el ŝalen baɓi mopoxi ɓosëñiw̃ ɓor Yosef. Ga xemënaxën ko oŝët orexëm ol, xaraxën baŋo Kaxanu ɗamana exo kotixën.
22 Yosef, paɓ gë ekwëta el reyaxën baxo ɗamana exo koti mëne Ɓëyisërayel ɓën aŝan këni ŝanëɗ ebar ed Misëra el. Afel fel baɓi ang këni riɗ oŝapar orexëm ak.
23 Ɓëxarëk ɓër Moyis ɓën, paɓ gë ekwëta el ŝonaxën bano Moyis opacaw̃ otas elod ga rëw̃ këno. Awat wat bani mëne itox ikëɓënaxik hi baxo do ani yëda bana eni ŋëp end re baxo emun eŋ.
24 Moyis ɓëte, paɓ gë ekwëta el, ñëpaxën baxo and raf ko aŋ eno dend mëne asëñiw̃ ar aɓiw̃ ar Farawoŋ hi ko.
25 Er fecan baŋo eno dixërand andamat gë ɓër ex ɓulunda ir Kaxanu ɓën xarak axor xor baxo eŋo nëngandërand amëd fo gë ɓër kë rind ɓeñëŋënax ɓën.
26 Napul ir gër ebar ed Misëra in mbaŋ xëɓën bax, ɓarikan Moyis fecan këŋo eno cus ang ebax eno cus Afexën ak gayik caw baxo watënd acosa and kë yowënd aŋ.
27 Paɓ gë ekwëta el ŝanaxën baxo ebar ed Misëra el yëdarëxe oxoỹ or emun ol gayik axemëna xemëna baxo ang ar këŋo watënd Kaxanu fo, mëŋ ar ex ɓeŋ an.
28 Ɓëte paɓ gë ekwëta el rinaxën baɓi Ofëna or Apexa ol ɓulunda ir Isërayel in ang fel baŋo Kaxanu ak. Do oŝat or oyel or ñaŝ banëɓi oŋ fel baɓi eni nëm gër owët or ɓëciw̃ ɓëndeɓën këdi ko lil meleka ir këɓi lawënd ɓëtox ɓëñanar in.
29 Ɓëyisërayel ɓën, paɓ gë ekwëta el xegëtaxën bani Angwëngw Ambarax and ŝapër bax eni kucaxën ang gër ebar eŋaỹek fo aŋ. Xarak and xacëra këɓi Ɓëmisëra enëɓi tëfa aŋ, men oŋ ɓakak do sëw̃ëra këɓi.
30 Ɓëte paɓ gë ekwëta el yamëraxën bani ɓameŋ ɓand xecexën bani angol and Yeriko ɓaŋ, ga ɓëta këni ɓakey ɓanjongëɓaki.
31 Raxab, asoxari aỹacaxik an paɓ gë ekwëta el ɓayik axo nemixën bana gë ɓërangoỹëra ɓën gayik aŝon ŝon baɓi gë oyekax ocambenjar oki od Ɓëyisërayel od yow bax yir fo gër enang ed ebar edeɓën ok.
32 Ɓëte end fe ɓayik me deya? Amëd aŋ ɓayik ame cot na mun pelëraxën enimin end Ŝedewoŋ eŋ, end Barak eŋ, end Samësoŋ eŋ, end Yefëte eŋ, end Dafid eŋ, end Samiyel eŋ do gë ɓend ɓëlaw̃ënel ɓëŝëxe ɓër Kaxanu ɓeŋ.
33 Paɓ gë ekwëta el xoraxën banëɓi ɓër gër owar oŝëxe ɓën. End ŝenene eŋ sëf bani, aŝot ŝot bani er ɓeya baɓi Kaxanu in, ɓëte aŝëmin ŝëmin banëɓi ojëraŋ.

✡ **11:18 11.18** Añanar 21.12

34 Alomin lomin bani ɓongoɗux ɓotëm, afece fece baɓi ecës ed moŋaŝ gë duxuma
el. Aŝëxwëra ŝëxwëra bani ɓarikan fak këni. Afanga fanga bani gër owẽr xali wãỹ
kënëɓi ocoroɗa oɗiyer ok.
35 Ɓësoxari ɓër xwëta baŋo Kaxanu ɓën axana xana banëɓi ɓëreɓën ɓër xanik
gër ecës ɓën. Do ɓër xwëta baŋo Kaxanu ɓërëmar, mbaŋ narëndëra banëɓi xali gër
ecës ɓari ani ma bana enëɓi dacët eni cotaxën aniyan and xucak ex këɓën aŋ, and
këni xaniɗ gër ecës aŋ.
36 Ɓëjo ɓëte alëŝëra banëɓi lëŝërand, aŝewẽ banëɓi ŝewẽnd, afokëra banëɓi
fokërand, do afëra banëɓi fërand.
37 Ɓëjo ɓëte alawẽ banëɓi lawẽnd mopëtëra gë oxaỹ, ɓëjo ɓëte aña ña banëɓi
gë otaganguŋ do gë oduxuma. Ɓëjo ɓëte ɓër gë iciwẽ këm hi bani, ayexëra fo bani
yexërand do bani ŝuɗand ɓacuɗ ɓand ɓanar ɓand opeỹ do gë ɓand oɓeci. Ɓën ỹoweỹ
ani cot bana do ɓela ɓën arixëra banëɓi rixërand, anarëndëra banëɓi narëndërand.
38 Do ɓela ɓëjo axuri xurik ang ye bani ak, ado ɓër gër ngwën ro ɓën aɓi ña bana
eni ɗiyand andamat gë ɓëjo! Ɓarikan ed oɗadawe el, ed osënd el bani yexërand do
ebani lakirand gër okel do gër ɓatimba.
39 Do end ɓela ɓëjo ɗek eŋ, osede oyekax reya këni ga xwëta baŋo Kaxanu, ɓari
ani cot bana er ɓeya ko in.
40 Enimin, Kaxanu ɓeɓër xurik ex këɓën wẽxëtan këɓo. Mëŋ ex, ax ña bana eni
ŋatënëdo ola or faỹak ol ɓiyi këm.

12

End ekapina ed gër ocopak eŋ

1 Awa ɓiyi ɓëte, gayikako otede odanjëm xeta këɓo, teɓëne ɓend këɓo weɗind ene
yexëne anëngw lëngw ɓeŋ do gë eñëŋënax end këɓo ŝerand aỹand eŋ. Ang ɓër kë
xaŝërënd xali gër eŋata fo, kemënane ɓiyi ɓëte gër ekwëta xali gër eŋata.
2 Paɓënëŋone din Yesu fo. Mëŋ neɗëk ekwëta el gër owẽkw oreɓi, ɓëte mëŋ fo
kë rafënënd xali ex paỹaya. Ga baxo yëland end onënga or ko ŝot eŋ, wãxën baxo
eno ɗawẽ në kërëwa, ado ga ŝëfën bax ecës ed mondako el. Ɓarikan gërëgako, anëka
xetënax këŋo Kaxanu gër liwẽ ir añëpara and owun orexëm.
3 Enimin, yëlayindën end Yesu eŋ, mëŋ ar ɓuŋak eni paɓër gë ɓëwẽndëran ɓër ŝus
baŋo ɓën këdi kën sëkwëra do eŋun cena.
4 Gër emer ed gë eñëŋënax, wën an mer ex na pere xali ex car oŝat oŋ.
5 Axwëya nde xwëya kën ang bamun felërand en kemëna gër ɓend Kaxanu ak, ang
oɓaŝ orexëm fo mondako:
«Asëñiwẽn, yëlarayind and ki wërëŝëtënd Axwën aŋ
do kërexi cenand na and ki rexërand aŋ.
6 Gayikwa Axwën an awërëŝët këɓi wërëŝëtënd ɓër ña kën këɓi ɓën,
aŝewẽ këɓi ŝewẽnd ɓër ex oɓaŝ orexëm ɓën✡.»
7 Awa wën, eŋun wërëŝëtaxën kën soroxënënd gayik ang oɓaŝ orexëm fo wẽlaya
këŋun. Axarëk ar fe ɓayik aŋo wërëŝëtënd na itox indexëm iŋ?
8 Ɓari angëmëne Kaxanu aŋun wërëŝëtënd na ang këɓi wërëŝëtënd ɗek oɓaŝ orexëm
ak, awa wën an gi ex na enim oɓaŝ orexëm.
9 Gayikako ala kala gë faba ir baŋo wërëŝëtërand do ir fëɓ këŋo hi këne, awa aỹap
ỹapëk enëŋo pëɓe nëmëc Kaxanu, mëŋ ar ex Faba ir ɓangoc an, ene cotaxëne aniyan
aŋ.
10 Opaba odeɓi ok, awërëŝët banëɓo wërëŝëtënd ang baɓi ỹapanënd ak në ɓakey
fo. Ɓarikan Kaxanu, ene ɓetaxëne do ene cotaxëne ola owẽnëk ol ang mëŋ ak, këɓo
wërëŝëtaxënënd.

✡ **12:6 12.6** Andorenik 3.11-12

11 Ɗal ex mëne aŝamina ko ŝaminand ala an and këno wërëŝëtend aŋ, aŋo nëngandërand na. Ɓarikan and kë nëkana aŋ, aŝot ko ŝotënd oɓetak ol do gë or ŝenene ol paɓ gë ewërëŝët elo.
12 Awa mëŋ ex, kangëtayin otaxan od sëkwërak ok do kemënin olëkëna or këŋo rëgënënd oŋ.
13 Ɓëte ɗiyayindën aniyan and ŝenene eni kemaxën gër ekwëta ɓër sitarak ɓën, ɓari këreni wëcënd na.

End ɓapela eŋ

14 Calayindën angwëlëra and gë ɓela ɗek aŋ do gë owɷ̃nëk ol gayik angëmëne an cot ex na ɓeŋo, gaɓatak aŋo wat na Axwën an.
15 Titinayin, ala kërex ɗëcaya na oyekax or Kaxanu ol; ala kërex pena na oxoỹ gër emëkw edexëm xali ex ɗëg do ex gi gë oɗëmbët gayik angëmëne mondako kën rind ata kë wonjo gër amara andewën do ɓëranjëm eni ɓuyar.
16 Titinayin, këren wata na asëk alakirand fo in! Këren dind na ang ri baxo Esawu ak, mëŋ ar bax yepënënd ɓend Kaxanu ga fan baxo oxarënak orexëm gë ecemar an.
17 Anang nang kën mëne ga nëkanak, and ỹandi baŋo exo ɓëteli oɓetak aŋ, sëm afela fela baŋo. Ado ga baxo sesënd, er ri baxo in ax mënd bana exo nëngwët.
18 And sëka këno Kaxanu aŋ, an tëka bana er kën xor en ɗëkëra: ax gi bana angoɗux and xafa-xafa; ax gi bana ecamëɗan, ax gi bana ongoc otëm.
19 Ɓëte an wël bana ofarix or kereloŋ, an wël ex oniɷ̃ or Kaxanu ol ang wël bani Ɓëyisërayel akarëk ak xali re bani gwac ɓaxët këni.
20 Gayikwa owɷ̃kw oŋ yëɓu baɓi, and re ko Kaxanu: «Ar kë xwixëta yo etënd elo, ado ex gi emacar, pëtërayiɗëno gë oxaỹ xali exo cës✡.»
21 Er bani watënd in, aỹigën ỹigën bax xali re ko Moyis: «Ɗek eme anjiỹ aŋ xali ke rëgënënd✡!»
22 Ɓarikan wën etënd ed Siyoŋ el, angol and Kaxanu aŋ, mëŋ ar gë aniyan an, sëka kën. Yerusalem ir yaŋ gër orën in, gër ed këni fedërënd ofëna omeleka ok owaxe owaxe, sëka kën.
23 Asëka sëka kën amara and oɓaŝ olëngw or Kaxanu aŋ, amara and ɓër ỹëgw këɓi Kaxanu yaŋ gër orën aŋ, mëŋ ar ex axiti ɓela ɗek an, axiti ar ɓenjëɷ̃ ɓend ɓër ŝenene ɓër gë ola or faỹayak an.
24 Asëka sëka këno Yesu, mëŋ ar ɷ̃ak ex car oŝat orexëm eɓo ɷ̃unëtaxën an. Mondako hi ko aɲ̃atelindër ar eter ekaŝax ed ri ko Kaxanu gë ɓiyi el. Do oŝat orexëm oŋo kë yeyanënd nëmëc gë or Abel oŋ.
25 Titinayin, këren ŋëpënd na eno ɓaxët ar këŋun felërand an. Enimin, angëmëne Ɓëyisërayel ɓër bax ɲ̃ëpënd eno ɓaxët Moyis, mëŋ ar baɓi felërand gër ebar ɓën, ano cana bana Kaxanu gër kiti, kaŝ ex ngwa ɓiyi. Anëŋo canaye na angëmëne anëŋo ɓaxëtënd ex na ar këɓo felërand elod gër orën an.
26 Akarëk aŋ, and kë wëli oniɷ̃ or Kaxanu aŋ, ebar el arëg bax rëgënd. Ɓarikan doro doro, Kaxanu aɓeya ɓeya këɓo mondako: «Ɓëte amat ɓayik, wëno dëŋ kë sëngërëɓëtëra, ax gi na ebar el fo, ɓarikan gë orën ak ɗek✡.»
27 Eyeyan ed rek «Ɓëte amat ɓayik» el këɓo ɷ̃asinënd mëne ɓeɓër ri ko Kaxanu do kë sëngërëɓëtand ɓën, aŝapër kë ŝapër ex ɓayixën ɓeɓër ax kor na ex tëngërëɓëta ɓën.
28 Ɓëte gayikako owun or ax tëngërëɓëtand na ol ŝot këne, calendëŋone Kaxanu ang këŋo nëngan ak, gë ekwëta el do gë anjiỹ aŋ.
29 Gayikwa Kaxanu mëŋ ar xwën këɓo an, ahi hi ko ɓëte ang xoɗux or kë ɓëlënënd fo✡.

✡ **12:20 12.20** Andocane 19.12-13 ✡ **12:21 12.21** Acariyakinëm 9.19 ✡ **12:26 12.26** Agey 2.6 ✡ **12:29 12.29** Acariyakinëm 4.24

13

End aniyan and ŝenene eŋ

1 Kemënayin eŋun ɓalërënd andewën rewën aŋ, ang ɓër acël amat fo.
2 Këren kwëyand na ekwëtaya ed ɓëliyer el gayik ɓërëmar mondako xwëtaya
banëɓi omeleka, nangërëxe.
3 Kwitayindënëɓi ɓandepëra ɓaŋ nangëde gë ɓën ɓar kën gër epëra fo.
Kwitayindënëɓi ɓër kënëɓi rixërand ɓën gayikako wën ɓëte gë ɓeman ɓend kë xor
ex toro hi kën.
4 Eñër el, gilex er fëɓ këni ɓela ɗek, do angaw̃ and ɓër gë aŝan aŋ, ew̃ënëk. Kaxanu
axiti këɓi xiti ɓëỹacaxik ɓën do gë ɓër kë rind orekar ɓën.
5 Ɓeɓër kën rind gër aniyan andewën ɓën, këren dind na në end aŋana and koɗi.
Nëngandërayindëleŋun gë er ŝot kën in gayikwa Kaxanu mëŋ dëŋ are re ko:
«Din ami teɓ na do din ami ñaŋëta na✡.»
6 Mëŋ ex, axor këne xore ene deye gë anjiỹ këm:
«Axwën an ex ar ke rëcarand an;
ỹoweỹ ame yëdara na
gayikwa eñëŋënax end fe ngwa ko xor exe di ala?»
7 Kwitayindënëɓi ɓër ex ɓëlëngw ɓërewën ɓën, ɓër nangën këŋun eyeyan ed
Kaxanu ɓën. Calayin en nang ang bani liyand ak xali xwëtëk ɓakey ɓandeɓën ɓaŋ.
Tëfëteliyindënëɓi gër ekwëta edeɓën.
8 Ang hi baxo Yesu Kërisët ganëka ak, mondako fo hi ko doro, ɓëte xali din ir din.
9 Ala këreno teɓ na eŋun yifa gë osëyali or fitarëk gë or nang kën ol. Ɓon yek en
kemëna gë oyekax or Kaxanu ol gër ow̃ëkw orewën. Ɓari kërex gi na gë ɓapela ɓand
ɓeɓër ỹapëk, ba ɓeɓër ax ñap ex na en yambënd gayik ɓër sëfëk ɓeŋo ɓën ofëcak
ani cotaxëne ex na.
10 Ɓëŝaɗaxan ɓër gër aner and cale and Ɓëŝëwif ɓën aɓi ñap ex na eyamb ed er
këne ŝaɗaxande ɓiyi gër angëɓ andeɓi in.
11 Enimin, ỹas er ow̃acar or banëɓi ñaŝënd eŋ, nacët eɗëg el bani ɓënëlënëxënd.
Oŝat oŋ fo baxo w̃ëland aŝaɗaxan alëngw an lëf «Gër ed w̃ënëk nëmëc» eŋo karaxën
Kaxanu eteɓan ed ɓeñëŋënax el.
12 Mëŋ ex, Yesu ɓëte nacët angol aŋ narëndëra bano xali law̃ këno, eɓi mënënaxën
ɓulunda in gë oŝat orexëm oŋ.
13 Awa ɓiyi ɓëte, canëne eɗëg el, ene yexëne gër ndexëm do ɓuŋane enëɓo cus
ang ŝus bano mëŋ ak.
14 Gayikwa gër ebar ro, ɓiyi ane cot exe na angol and ɓayi laŋ aŋ. Ɓarikan aŝala
këne ŝalande and kë yowënd aŋ.
15 Awa paɓ gë Yesu, yëlënëŋone Kaxanu gë etël këm, ŝaɗaxa ir ojëkan in, mëne
ngëŋ gë etëỹ edeɓi el, yasëndëne poyoma ow̃ac orexëm ol.
16 Këren kwëyand na edi ed ɓenjekax el do gë edëcar el gayikwa ɓeŋo ocaɗaxa od
këŋo nënganënd Kaxanu ex.
17 Ɓaxëtindën er kënun felënd ɓëlëngw ɓërewën in, mayindën en di er kënun
felënd in. Enimin, ɓën ex ɓër kë nëkonand ɓenjëw̃ ɓendewën ɓën do Kaxanu aw̃ëka
këɓi w̃ëkax ba mondake bani rind eŋo. Diyindëlexëni gë onënga fo andiyen aŋo,
këreni ŋw̃ëcarënd na gayik angëmëne mondako ex, wën ofëcak an cot na.
18 Calenindënëɓo ɓiyi, mokwëta xwëta këmi mëne onden onjekax fo ŝot këmi do
nand ex yo, aỹandi ỹandi këɓo mi ɗiyand ŝenene, ang ex yo.
19 Ga re këme, kemënayin ene karanënd Kaxanu exe yëlëli fëña ir këme ɓakaxënëli
aỹand fën gër ndewën in.

✡ **13:5 13.5** Calemoñëw̃ 118.6

Ɓendey ɓepelatar ɓeŋ

20 Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd oɓetak an, axanin xanin këŋo gër ecës Yesu, Axwën areɓi an, exo gixën axaɗac asëm paɓ gë oŝat orexëm or rinaxën këɓo eter ed din ir din oŋ.
21 Ɓëte Kaxanu yëlëleŋun ojaw̃ od en koraxënënd ɗek er yek gër oñandi odexëm in. Do er ñan ko in, dilexo gër ola oreɓi, paɓ gë Yesu Këŕisët, mëŋ ar xwënëk enjaran din ir din an! Amen!

Ofelar ol

22 Ɓëmaỹe, axara xara këmun: ɓuŋayin en ɓaxët eyeyan ed këŋun xemën elo gër ekwëta edewën. Ado er ỹëgwënëli këmun ijo, ax cak ex na.
23 Ɓek ỹandi ke en nang mëne imaỹe indeɓi iŋ Timote, anëka seɓëtëli këno, axo bo ex na gër epëra. Angëmëne ataŋ ñatëgu ko ro, gë wëno këmi sëfërëli ene watërëxëye.
24 Cëmayinëɓi ɓëlëngw ɓërewën ɓën do gë ɗek ɓër ex ɓulunda ir Kaxanu ɓën. Ɓëmaỹe ɓënd ro gër Itali ɓëŋ aŝëma kënun ŝëmand.
25 Awa Kaxanu yëlëleŋun oyekax orexëm ol wën ɗek!

Kayëta ir Ŝak in
Lilaya in

Akayëta aŋo Ŝak, asëfan aɓat ar Axwën Yesu, ỹëgwën baɓi ɓërëw̃ak ɓën, ɗek ang ŝapërëra këni ed ex Owun or Ɓërom ak. Paɓ gë akayëta ano sëyali këɓi end ekwëta do gë end ɓandixa eŋ. Mëŋ ỹëgwaxën ko mëne: ax gi ex na mocus axaỹënaxik an do eyo ŋan ar gë napul an fo. Ɓëte aỹëgw ko mëne ar ɓalëkënalind cale an, kaɗacëlexo aniw̃ andexëm aŋ, mëne ngëŋ teɓëlexo asëk ayeyandërand fo in. Ɓëte kërexo dafënarand na. Do angëmëne ar ŝotërak hi ko, diyindëlexo ɓenjekax gë napul irexëm in.

Er ex gër akayëta in:
End orenik do gë oñandi oñëŋënax eŋ: 1.1-27.
End epëɓ ed ɓela el, ekwëta el, do gë ɓandixa eŋ: 2.1-26.
End ekamën ed eyeyan el do orenik or yaŋ eŋ: 3.1-18.
End ekwëỹëta ed ndafënan do gë odenar eŋ: 4.1-12.
End ɓër gë napul eŋ: 4.13–5.6.
End eɓuŋan do gë cale eŋ: 5.7-20.

Ecëmar el

1 Wëno Ŝak, ariyenin ar Kaxanu do gë Axwën Yesu Kërisët an, këŋun ỹëgwënëlind wën ɓandëw̃ëra Epëxw gë ɓaki ɓand ɓulunda ir Kaxanu ɓand yëcarëk ɓaŋ. Aŝëma këmun ŝëmand!

End ekwëta do gë orenik eŋ

2 Ɓëmaỹe ɓëndam, nëngandërayindëleŋun mbaŋ në end ɓatëy ɓandanjëm ɓand këŋun ñatënëgund eŋ.
3 Nangin mëne mondako kën sëyand eɓuŋa el angëmëne ekwëta edewën el ga xemëk ɓayik gër atëy.
4 Xarak, eɓuŋa el afo ex ŋata andiyen andexëm aŋ en gixën ɓër gë ola or faỹayak, ɓër ŝenene gër ex yo, do ỹoweỹ an can na.
5 Angëmëne ang hi, aɓat exo can orenik ol, karaleŋo Kaxanu, mëŋ ar këŋo yëlënd ayël fo ar ex yo, xarak aŋo dexëra ex na; do ayël dëŋ këŋo yël.
6 Ɓarikan karaleŋo ɗe gë ekwëta, gë oŋëpëgënan këm gayik ar kë xarand gë oŋëpëgënan an, ang men ond angwëngw ond kë ŝangënënd do kë xaninënd ekoc fo hi ko.
7 Ala arako rako an kërexo yëland na ỹeỹ ko ŝot na gër Axwën:
8 ar kë sëkwanënd exo tana anjëlan amat fo hi ko, ar kalay-kalay gër ɗek ɓandixa ɓandexëm hi ko.

End axaỹënaxik do gë ar gë napul eŋ

9 Imaỹe ikërecеŋ ind xaỹënëk iŋ, nëngandërayindëleŋo gayik Kaxanu këŋo yëlënd or gapak ol.
10 Ɓarikan imaỹe ind ex gë napul iŋ nëngandërayindëleŋo gayikako në end Kaxanu ko ɓanaxënënd ga nang ko mëne axuca ko xuca ang opëtëfët od ondës fo.
11 Ax gi ex na nde and kë fën eñan aŋ, oyat oyëkax ok añaỹën kë ñaỹënënd ondës oŋ, opëtëfët ok ex binira do oye orexëm ol ex ɓiw̃? Ata mondako fo ex end ar gë napul eŋ, aɓiw̃ ko ɓiw̃ gër ɓandixa ɓandexëm.

End ɓanaŋëta eŋ

12 Nëngandëralindëleŋo ar kë ƀuŋand gër atëy an! Enimin, ar ƀuŋak gër atëy aŋ,
Kaxanu afupa këŋo fupand gë ekamote ed angora el, mëne ngëŋ aniyan and din ir
din and ƀeya ko ayël këƀi yël ƀër ñan këŋo aŋ.
13 Ala ar këŋo naŋëtand an, kërexo dend na: «Kaxanu ke naŋëtënd!» Gayikwa
eñëŋënax gematak ax kor na eŋo naŋët Kaxanu. Ɓëte mëŋ dëŋ ala gaƀatak aŋo
naŋëtënd na.
14 Ɓarikan ala kala gë andexëm ko naŋëtayand, and ko yëlaya gër er ỹandi këŋo,
do gër er ỹetëỹet këŋo aŋ.
15 And ko sëf ala oñandi oñëŋënax aŋ, oñandi oko kë rëw̃ënd eñëŋënax eŋ, do
eñëŋënax eŋ and kë fanëta aŋ ex mëlaw ecës el.
16 Wën ƀëmaỹe ƀënd ke ƀalënd mbaŋ ƀëŋo, këren yifayand na:
17 oyël oxëƀënënaxik, gë oyël oyekax or ex yo, yaŋ gër Faba ir ƀangoƀen kë
xaniwënd. Mëŋ axo nëngwëtand na, axo ɗoƀënd na.
18 Gayikako Kaxanu, mëŋ dëŋ faỹëk gër emëkw edexëm ex gi mondako, gë eyeyan
ed ɗal el rëw̃ këƀo, ene gixëne ƀëỹanar gër ɗek ƀeƀër nëcëtëgu ko do xwën ko ƀën.

End eƀaxët ed eyeyan ed Kaxanu eŋ

19 Wën ƀëmaỹe ƀënd ke ƀalënd mbaŋ ƀëŋo, nangin mëne ala kala gilexo ar ỹandëk
eƀaxët, ar legëk eyeyan, ar ax koỹënd na aỹand.
20 Gayikwa oxoỹ or ala ol ax dind na er ex ŝenene gër Kaxanu in.
21 Ɓëte, ga kën xwëỹëtand ako emuyaraxik end ex yo, do eñëŋënax end ex yo,
kwëtayayin gë onden onjekax eyeyan ed Kaxanu, ed lëgëk gër ow̃ëkw orewën el,
eyeyan ed xorëk eŋun pexën el.
22 Këren yifayand na gë andewën, diyindën ari dëŋ ang kë rend eyeyan ed Kaxanu
ak, këren ƀaxëtënd na aƀaxët fo.
23 Enimin, angëmëne ala exo ƀaxëtënd Eyeyan ed Kaxanu el do axo ɗiyand na
ang kë rend ak, er hi ko ang ar kë nëkonënd dëxas irexëm in në anangoye fo do ko
watayand ang hi ko ak.
24 Ɓarikan and ko nëkonaya aŋ, ataŋ exo kwëya ang hi ko ak, and ko ye aŋ.
25 Ɓarikan ar kë yëkwand gër acariya and ŝenene an, acariya and kë yëlënd
orëyaya aŋ, aƀalëkënali ko ƀalëkënalind er ko watënd in. Ari ko rind ang kë rend
ak, axo ƀaxëtënd na aƀaxët fo do kwël exo kwëya. Ata ala ajo anëngandëra kë ỹana
eŋo nëngandërand gër ɗek ƀeƀër ko rind.
26 Angëmëne ala exo yëland mëne aŝalek hi ko xarak asëk ayeyandërand fo w̃ër
këŋo, mëŋ dëŋ kë yifayand. Ata cale indexëm iŋo ofëcak këm ex.
27 Cale imënëk iŋ, ind ex ɗal gër lëngw Faba Kaxanu iŋ ex: edacët ed gër ocëmu
ƀëtox ƀëndëkak, gë ƀësoxari ƀëseƀëta seƀëta el do gë ekwëỹëta ed ɗek ƀetëmbak
ƀend gër ngwën el.

2

End epëƀ do gë eyaf ed ƀela eŋ

1 Ɓëmaỹe ƀëndam, epitëndër ed ƀela ax gi ex na gër ekwëta ed xwëta këno Yesu
Kërisët, mëŋ ar ex Axwën ar gë enjaran an.
2 Gako ƀela ƀëxi eni ɗilëli gër amara andewën: aỹanar an exo ɗënaw anëna and
kaŋe, do exo cuɗaw ƀanjëm ƀanjekax; axinëm an exo gi axaỹënaxik, do exo cuɗaw
mëŋ ƀëte ƀanjëm ƀamuyaraxik.
3 Ata wën eŋun ƀal nëmëc end ar gë ƀanjëm ƀanjekax eŋ do eno pel: «Wëj yow ey
ñëpa ro gër ed këni ỹëpand ƀër gapak!» Ɓarikan eno pel axaỹënaxik an: «Wëj cëŋ
yel ey kwëŝax fën!» ba «Ñëpal gër ebar ro, gër ed këme wëñërand ro!»

4 Ax gi ex na nde epitëndër ed ɓela el ex mondako? Do ax gi ex na nde ɓëxiti ɓësëmbak hi kën?
5 Wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, awël nde: Ax gi ex na nde Kaxanu yata këɓi ɓër ex ɓëxaỹënaxik ogës od ɓela ɓër gër ngwën ro ɓën? Ax gi ex na nde mëŋ yata këɓi eni cotaxën mbaŋ ekwëta el? Ax gi ex na nde mëŋ yata këɓi eni gixën ŝëf gër owun or ɓeya këɓi ɓër ɦan këŋo ol?
6 Ɓarikan wën, aŝëfënin këno ŝëfëninënd axaỹënaxik an! Ax gi ex na nde ɓër gë napul ɓën këŋun rixërand? Ax gi ex na nde ɓën këŋun wẽland gër kiti?
7 Ax gi ex na nde ɓën ex ɓër kë renand owẽac oyekax or yël kënun Kaxanu ol?
8 Enimin, ŝenene kën rind angëmëne asëf sëf kën er kë rend acariya and Emun in gër Oñëgw Omënëk: «Ɓalindëlexi end aŝandax eŋ ang ki ɓalënd end gaf irey ak✡.»
9 Ɓarikan angëmëne pit pit kënëɓi fëɓënd ɓela ɓën, awẽn kën wẽnënd do acariya aŋ anëka sëra këŋun ga lif kën ako.
10 Enimin ar kë sëfënd ɗek er rek acariya in, ɓarikan exo ɗif apela amat, anëka lif ko ɗek acariya aŋ. Ar kë lif apela amat xarak aye sëf ko ɗek ɓacëxen ɓaŋ, acariya aŋ anëp këŋo nëp gayik ɗek ɓapela ɓaŋ lif ko.
11 Gayikwa ar rek: «Ax gi ex na mondi orekar an» fo rek ɓëte: «Ax gi ex na monawẽ ala». Awa angëmëne wëj ay di ex na orekar ol ɓarikan eyo ɗawẽ ala, anëka wẽndëra këy paɓ acariya aŋ.
12 Awa mëŋ ex, yeyandërayindën do diyindën ɓeỹ ɓën ang ɓela ɓër kënëɓi xiti gë acariya and kë yëlënd orëyaya fo ol.
13 Gayikwa ar kë xitind gë axaỹënan këm an, Kaxanu gë axaỹënan këm këŋo xiti mëŋ ɓëte. Ɓarikan axaỹënan in wẽñak kiti iŋ.

End ekwëta eŋ

14 Ɓëmaỹe, inewẽa këŋo fëca ar kë rend mëne aŝot ŝot ko ekwëta an xarak ekwëta elo ax gi ex na gë ɓandixa? Afexën nde këŋo fexën ekwëta elo?
15 Angëmëne imaỹe iŋ, hi ko itoŝan, hi ko itoxari, exo can ɓanjëm ɓand ko ŝuɗa, ba exo can er ko yamb key yo key in,
16 do aɓat ang hi kën ak eŋo pel: «Awa gwëre, yeyin gë emëkw eyemax! Ayem kë yemënd ɗe, cuɗarayin do yambërayin xali en med!» Gayikako mëŋ dëŋ aŋo yël ex na er ỹapëk in, ofëcak nde ex na?
17 Ata mondako fo ex ɗe end ekwëta eŋ: ekwëta ecësëk ex angëmëne ar ŝotëk an ỹoweỹ axo dixënënd na.
18 Ɓarikan ɓamat ala kë re na: «Wëj ekwëta el ŝot këy do wëno ɓandixa ɓaŋ. Masinële ekwëta edey ed gë ɓandixa këm el, ata wëno gë ɓandixa ɓandam ɓaŋ këmi wẽasin ekwëta el.»
19 Ax gi ex na nde awẽa wẽa këy mëne Kaxanu iɓat fo ex? Awa aye yek: ɓëyël ɓën ɓëte awẽa wẽa këni eŋo do këɓi rëgëndërand.
20 Ỹandi ki nde ey nang wëj ar gë onden okafëxaf ajo mëne ekwëta ed ar ax dind na ɓandixa ɓanjekax el gë ofëcak këm ex? Axi ñandi ex na nde ey nang?
21 Ay nang ex na nde mëne Abëraxam, axarëk areɓi an dëŋ, në end er ri baxo in hixën ko ar ŝenene gër ogës od Kaxanu? Ga wẽɗ baŋo asëñiwẽ Isak eŋo caɗaxa gër angëɓ.
22 Wat kën mëne ekwëta el do gë ɓandixa ɓaŋ andamat bax riyenind ex paỹayaxën ekwëta el.
23 Mondako ɦata bax Oñëgw Omënëk od rek: «Abëraxam, ga xwëta baŋo Kaxanu hixën ko ar ŝenene gër ogës odexëm✡.» Do në eŋo këno wẽacaxënënd lawo ir Kaxanu.
24 Watin mëne në end ɓandixa ɓand ri ko, ko hixënënd ala an ar ŝenene gër ogës od Kaxanu, ax gi ex na gë ekwëta el fo.

✡ **2:8 2.8** Andolewit 19.18 ✡ **2:23 2.23** Añanar 15.6

25 Ɓëte asoxari ar hi bax aỹacaxik ar bano w̃acënd Raxab an, ahi hi baxo ar ŝenene gër ogës od Kaxanu në end ɓandixa ɓand ri baxo. Ga xaca baɓi wa ɓërolaw̃ën Ɓëyisërayel ɓën do fel baɓi eni maỹi fëña iŝëxe.
26 Angëmëne eman end ala eŋ, onjën këm ex, ecësëk ex. Andamat ex end ekwëta eŋ, angëmëne gë ɓandixa këm ex, ecësëk ex.

3

End aniw̃ eŋ

1 Ɓëmaỹe ɓëndam, këren gi na fa ɗek ɓësëyali fo. Nangin mëne kiti ind ɓiyi ɓësëyali iŋ gë pit fo kë yëka.
2 Ɓiyi ɗek alif këne lifënde ɓandanjëm. Angëmëne ala ex na ar ɓayik ax ɗifënd na gër eyeyan, anëka faỹaya ko gër or ŝenene. Axor ko xorënd exo mëlaya ɗek eman endexëm eŋ.
3 Angëmëne ayapën kënëɓe yapënënde dun opanac ok eni maxënënd eni di er ỹandi këɓo in, gë ɓeman ɓendeɓën ak kënëɓe lasënde.
4 Ɓëte awat nde wat kën okuluŋ ok: ado ga rafëk yo, ado ga kë fimërand ɓongoc ɓotëm fo, gë amërëŝaya atil kë xasënd gand ed këŋo ỹandi ahëreli an.
5 Andamat ex end aniw̃ eŋ: ado ga hik esil gër eman, ɓarikan ɓeɓësëm kë soŝanand. Ɓëte watin mëne ingoɗux itil kë ŝorënd akwët atëm!
6 Xarak aniw̃ aŋ ex ɓëte xoɗux ex, ngwën ind ɓetëmbak ex. Aniw̃ aŋ wal ir eman ex, ɓarikan aɓuyarën kë ɓuyarënënd ɗek eman eŋ, do aŝor kë ŝorënd ola ol gë xoɗux or kiti ol.
7 Ow̃acar or ex yo, hi këni or xaɗa-xaɗa, hi këni or gër men, hi këni ɓacël, ala an axor xor ko eɓi nambin, do ari dëŋ ri ko mondako.
8 Ɓari aniw̃ aŋ, ala ax kor na ex nambin: eñigënaxik end ala ax korënd na ex; yer ongwëc ond kë law̃ënd fo ex.
9 Gë aniw̃ aŋ kënëŋo ŝalende ar hik Axwën areɓi do Faba ireɓi an. Ɓëte gë aniw̃ aŋ fo kënëɓe xarende ɓela ɓër ri këɓi Kaxanu gër eñaw̃ endexëm ɓën.
10 Në etëỹ eɓat kë ŝanëgund oɓetak ol do gë ekare el. Awa ɓëmaỹe, ax ñap ex na ex gi mondako.
11 Në añësa amat nde kë ŝanëgund men onëngax oŋ do gë men ombax oŋ?
12 Ɓëmaỹe, andan aŋ ax dëw̃ënd na oyarëka; atëx and reseŋ aŋ ax dëw̃end na ondan. Gër añësa and men ond gë ongal ax canëgund na men onëngax.

End orenik eŋ

13 Noỹo renik, do noỹo ex ar gë onden an, mërëxand irewën? Awa ala ajo nëcëtindëlexo ɓandixa ɓanjekax ɓandexëm ɓaŋ gër ola or ŝenene orexëm, gë oɓëngw or onden do gë orenik.
14 Ɓarikan angëmëne gër ow̃ëkw orewën xëñëk wayët oyakëraxi, gë oxoỹ, ba gë eɓal ed gaf irewën fo el, këren dafënarand na. Gayikwa angëmëne mondako ex, end ɗal eŋ kën ŝonënd në enëgwëŝ en.
15 Orenik olo ax gi ex na or xaniwëk yaŋ gër orën: orenik or gër ebar ro fo ex, or ala fo ex, or ŝaɓucara ex.
16 Enimin, gër ed ex oyakëraxi do gë ebañër, na fo kë hind ɓëte ɓend ŝoɗe-ŝoɗe ɓeŋ, do gë etëmbak end ex yo.
17 Ɓarikan orenik or xaniwëk yaŋ gër orën ol er ex gë ow̃ënëk, gë aketëxeta, gë angwëlëra, gë onden, gë axaỹënan isëm, gë ɓenjekax, gë epitëndër këm, gë orenik or ɗal, do gë eñëŋënax end ŝonayak këm.
18 Xarak, ɓër ŝenene ɓën kë neɗënd aketëxeta aŋ gë ola or ɓëraketëxeta ɓën.

4

End oxalay-kalay eŋ

1 Feye wa kë xaniwënd ɓatakëra ɓaŋ do gë oxeỹër oŋ mërëxand irewën? Ax gi ex
na nde ɓeɓër ñan kën ɓën kë xaxërënd ɗek eman endewën eŋ?
2 Er ñan kën in, an cotënd na, ata en ɗëɓ gë oyakëraxi ol, eno ɗaw̃ ala; ɓarikan
ỹoweỹ an cotënd na. Ata en ɓaŝ oxeỹër oŋ do gë ɓatakëra ɓaŋ, ɓari ỹoweỹ an cotënd
na gayik ano karand na Kaxanu.
3 Ado eno kara, aŋun yakalind na gayik ang kën xarand ak, ax ye ex na. En dixënënd
ɓeɓër ñan kën këno xarand.
4 Ata wën ang ɓër rind orekar fo hi kën! An nang ex na nde ar ñanëk ngwën an,
Kaxanu aŝus këŋo ŝusënd? Awa ar faỹëk gër emëkw edexëm exo gi añan ar ngwën
an, awa arangoỹëra and Kaxanu hi ko.
5 Ako nde yëla kën are fo kë rend Oñëgw Omënëk ok: «Kaxanu añan ñan këŋo,
xali këŋo yakëraxind angoc and yël këɓo aŋ exo ɗëg gër ola oreɓi aŋ.»
6 Ɓarikan oyekax or yël këɓo ol rafëk nëmëc, ang kë rend ɓëte Oñëgw Omënëk ak:
«Kaxanu aw̃ereli këɓi w̃erelind ɓër kë rafënarand ɓën,
ɓarikan oyekax orexëm ol këɓi yëlënd ɓër kë ɓanand ɓën✡.»
7 Awa mayindën aw̃a end Kaxanu eŋ; ŋëpindën end ŝaɓucara eŋ, ata këŋun hër caw.
8 Tëkayino Kaxanu ata këŋun sëka mëŋ ɓëte. Wën ɓëw̃endëran ɓëjo, mënënin
otaxan odewën ok, do w̃unëtin ow̃ëkw orewën oŋ, wën ɓër gë ɓenjëw̃ ɓend kalay-
kalay ɓëjo!
9 Nangin mëne and xaỹën kën dëŋ ex, denitayindën, tesindën! Olëŝ orewën ol
nëngwëtal ex otes, do onënga orewën ol nëngwëtal ex ecamina!
10 Ɓanayin gër lëngw ir Axwën, ata këŋun fela yaŋ.

End odenar eŋ

11 Ɓëmaỹe, ax gi ex na mondenar andewën rewën aŋ. Ar këŋo renand, ba këŋo
nëpënd imaỹe indexëm an, anëka ko renand acariya aŋ, do axiti ar acariya hi ko.
Angëmëne axiti këy xitind acariya aŋ, axiti hi këy, ay bo ex na afëɓ ar acariya.
12 Gayikwa aɓat fo ex anëcët ar acariya an, do mëŋ fo ex axiti an. Mëŋ gaɓat xorëk
eŋo pexën ala an do eŋo nemin. Ɓarikan wëj noỹo ngwa hi këy ga këyo xitind ako,
aŝandax?

End ndafënan eŋ

13 Awa gërëgako ɓaxëtine, wën ɓër kë rend: «Doro ba ecan gër angol aŋo këne
yeye, yer iniy iŋ këne ỹëpaxëye fën. Ari këne ỹana ene dinde ɓeɓër këne ŝotëraxëne
napul, do mbaŋ këne ŝotëraye.»
14 Er këŋun hi ecan ecan in, an nang ex na? Enimin, er hi kën ang okëɓina od kë
ŝanayand, do kë nëkand tëkër fo ex capëraxën.
15 Ecëñëxët er don rend: «Angëmëne Axwën an aw̃a w̃a ko, aliya këne liyaye, do
eŋo gë eŋo këne riɗe.»
16 Ɓarikan gërëgako, ga kën soŝanarand mëne ɓeɓësëm kën ri, arafënara fo kën
rafënarand. Xarak, etoŝanara end mondako el ax ye ex na gë tëkër ak.
17 Awa ala an aw̃endëra ko w̃endërand angëmëne exo nang anang edi ed enjekax
el do axo dind na.

5

End ɓapela ɓand ɓër gë napul eŋ

1 Awa gërëgako, ɓaxëtine wën ɓër gë napul ɓën! Tesin, keỹin mokeỹ gayik ɓetëm
këŋun wëcan!

✡ **4:6 4.6** Andorenik 3.34

2 Napul irewën in iwërëk ex, oyame ỹamak ɓanjëm ɓandewën ɓaŋ.
3 Kaŋe in do gë koɗi irewën in ayaner yanerëk. Ata ayaner ijo kë hi osede or këŋun lëxw gër kiti ol, do aña̱s kë ỹana ex ŋasënd ɓeman ɓendewën ɓeŋ ang xoɗux fo. Yama gër ɓakey ɓapelatar ɓaŋo nde ŝala kën en gi gë napul isëm!
4 Acosa and ɓër riyenik gër ocënga odewën do yambara kënëɓi aŋ, këŋun lëxwënd mokeỹ. Do otes od ɓër kë xanand ɓeneɗa ɓendewën ok ña̱tëk xali gër ɓanëf ɓand Axwën, mëŋ ar xorëk ɓeỹ ɗek an.
5 Aliya liya kën gër ebar gë ecotëra ed napul, do gë ɓeɓër këŋun xëɓënanënd el. Aɓët ɓët kën ang owa̱car or eŋaŝ fo.
6 Wën anëp nëp këno ar ŝenene an, alawa̱ lawa̱ këno, xarak mëŋ abaxo ña̱ëp na endewën eŋ.

End eɓuŋan eŋ

7 Awa ɓëmaỹe, ɓuŋayin xali yatir ko ɓakaw Axwën. Aỹan an aŝëni ko ŝënind ebar el xali ex cënan ɓeneɗa ɓend ko liyaxënënd ɓeŋ. Aɓuŋa ko ɓuŋand elod gë ecaŝa eɓeja xali gë ekol, exo kanaraxën ɓeneɗa tëgët ɓeŋ do gë ɓendundu.
8 Wën ɓëte ɓuŋayindën, kapinayindën gër owa̱ëkw orewën gayikwa akey and ko ɓakaw Axwën aŋ ɗam ex.
9 Ɓëmaỹe, këren ɗëxwërënd na këdi këŋun xiti Kaxanu. Axiti an cëŋ, gër ebët xwëŝa ko ɗe.
10 Ɓëmaỹe, end toro eŋ do gë end eɓuŋan eŋ, tëfëtelinëɓi ɓëlawa̱nel ɓër lawa̱ndëraw baɓi Axwën ɓën.
11 Are këne rende mëne ɓër ɓuŋa bax ɓën aɓeta ɓeta këni. Awël wël kën ang ɓuŋa baxo Yob ak, ɓëte anang nang kën ang ña̱ta baxo aniyan and yël baŋo Axwën ak. Gayikwa Axwën an gë axaỹënan hi ko, do monënga nënga ko✡.
12 Ɓëmaỹe, ax gi ex na dëŋ monjaŝaran, hik orën ol, hik ebar el, hik er ex yo. Deyindën tuŋ: «Iyo» angëmëne iyo ex eyakal do deyindën «Ali» angëmëne ali ex eyakal këdi kën hi ɓër kiti.
13 Ala ar kë sorond mërëxand irewën an, calelexo. Ar gë onënga an, ñerëwa̱ëralexo ojëkan od cale.
14 Ar ŝëxwërak an, macëleɓi ɓëlëngw ɓër Amara ɓën. Do ɓën calenëleno sam eno nëm ogu gër owa̱c or Axwën.
15 Cale ind gë ekwëta iŋ afakën këŋo fakën aŝëxwëra an, do Axwën an eŋo kanin. Angëmëne awa̱ndëra wa̱ndëra ko, aseɓan këŋo seɓan.
16 Awa putindën ɓeña̱ëŋënax ɓeŋ andewën rewën aŋ, do en calendërënd, en pakaxën. Cale ind ar ŝenene iŋ mbaŋ fangak.
17 Eli, ala ebaxo ang ɓiyi ak. Ɓarikan aŝale ŝale baxo kërex tëɓ na, do ax tëɓ bana gër ebar xali xucak ɓëniy ɓëtas gë opacawa̱ ocongiɓat.
18 Ɓëte ga ŝale ko gaŝëxe, orën ol sëɓëk, do ebar el ŝënanëk ɓeneɗa ɓeŋ.
19 Ɓëmaỹe ɓëndam, angëmëne ala exo nambëra xali exo ŋawa̱ëta ɗal in, do aɓat mërëxand irewën eŋo ɓakaliw,
20 nangëlexo mëne ar këŋo wërëŝët awa̱ndëran gër fëña ir nambëra ko an, aracët ko racët aniyan andexëm aŋ gër ecës, do ɓeña̱ëŋënax ɓendanjëm ko laɓ.

✡ **5:11 5.11** Yob 1.20-22

Kayëta iỹanar Piyer in Lilaya in

Akayëta aŋo ro Piyer ỹëgwën baɓi okërecеŋ od ŝapër bax gër Owun or Rom ok. Arixëra banëɓi rixërand do bani sorond mbaŋ gayik awa̰ wa̰ këni end Yesu Kërisët eŋ. Piyer ga wël baxo end toro indeɓën eŋ, xwitanaxën baɓi mëne Kaxanu mbaŋ ye ko do aỹap ỹapëk eni ɓayi ga xwëta këno. Afel fel baɓi ɓëte Kaxanu sana këɓi eni gi ɓulunda ir ɓër fexën këɓi Kërisët. Are re baxo ɓëte eni kemëna eni gi ɓela ɓër këŋo riyeninënd Kërisët, gayikako Angoc and Kaxanu aŋ gër ola oreɓën hi ko. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1.1, 2.
End eyar ed apexa el, do gë owa̰nëk eŋ: 1.3–2.3.
End ɓulunda ir Kaxanu, end olëngw do gë eɓuŋan ed gër toro eŋ: 2.4-25.
End eñër do gë eɓalër gër aminëmëra eŋ: 3.1-22.
End toro ir ang Yesu Kërisët eŋ do gë end oyekax eŋ: 4.1-19.
Epëɓ ed ɓëlëngw ɓër gër amara el do gë eperëna el: 5.1-11.
Epelar el do gë ekaran ed ɓenjekax el: 5.12-14.

Ecëmar el

1 Wëno Piyer, parëxanda ir Yesu Kërisët in këŋun ỹëgwënëlind wën ɓër sana këŋun do ŝapër kën gër owar or Poŋ, gë Galasi, gë Kapados, gë Asi do gë Bitini ɓën.
2 Faba Kaxanu kë nangënd ɓeỹ ɓën ɗek ɗamana ex gixën. Gë enang elo yata këŋun gë epit ed fit këŋun gë Angoc andexëm el, en tëfaxënënd endexëm eŋ do eŋun wa̰nëtaxën gë oŝat or Yesu Kërisët oŋ. Awa cënarëlex ɗe oyekax ol do gë oɓetak ol gër ola orewën!

End eyar ed apexa eŋ

3 Cëkwanëŋone Kaxanu, Sëm ir Axwën areɓi, Yesu Kërisët. Gë axaỹënan isëm irexëm in rëw̃ këɓo gaŝëxe paɓ gë ekani ed Yesu Kërisët gër ecës el ene cotaxëne eyar ed gë aniyan el.
4 Mondako ri ko ene cotaxëne er din ax cësënd na in, er ɓeya këɓo in, er din ax ɓuyarënd na in, er din ax nëngwëta na in. Kaxanu ejo fenin këŋun yaŋ gër orën.
5 Wën këŋun nëkonand gë panga ind Kaxanu iŋ, gë ekwëta ed xwëta këŋo el en cotaxën apexa and kë ŝanayaw gër ɓakey ɓapelatar aŋ.
6 Ata wën mbaŋ këŋun nëngandërand ado ga ỹapëk en caminara imëd në end ɓatëy ɓandanjëm ɓand hi këŋun gërëgako ɓaŋ.
7 Batëy ɓaŋo kë wa̰sinënd oxëɓën or ekwëta edewën ol. Mëŋ xëɓënëk nëmëc kaŋe ir wënënëk xoɗux do kë nemind fo. Ado ga hi baŋun ɓatëy ɓaŋo, mondako bax ex gi eŋata ed ekwëta edewën el gë ecëkw, gë enjaran, do gë epëɓ, and ko ŝanayaw Yesu Kërisët aŋ.
8 Wën aña̰n ña̰n këno, ado ɓayik elod ano wat ex na. Gërëgako dëŋ axwëta xwëta këno ado ɓayik ano watënd na, do aŝot ŝot kën onënga or gë enjaran, or ala dëŋ ax kor na exo tëfët.
9 Aŝot ŝot kën apexa and enjëw̃, and ex acosa and ekwëta edewën aŋ.
10 Ata apexa aŋo bani ŝaland gë oɓal osëm eni nang ɓëlaw̃ënel ɓër bax reyarand end oyekax or fenin këŋun Kaxanu eŋ.
11 Mokemëna bani xemënand eni nang nand feye do ɓend fe fënëta ko Angoc and Kërisët and ebax gër ola oreɓën aŋ. Yama Angoc aŋo ga baɓi nangënënd nde gana-gana fo toro ind Kërisët iŋ do enjaran end ebax exo cot eŋ and ko fis aŋ.

12 Kaxanu anangën nangën baɓi mëne wën xwënëk eyeyan ed lawẽnëgu baɓi eni
deyara el, ax gi bana ed faɓ baɓi ɓën ɓëlawẽnel. Ɓëfemëra ɓër Atëfëtan ɓën awẽlaw
fo wẽlaw bani ɓeɓër kënun sëfëtanënd gërëgako gë panga ind Angoc Amënëk and
xaniwëk gër orën iŋ. Gër ɓeŋo këɓi xacërand eni yëkwa omeleka ak ga ỹandi këɓi
eni nangëdo.

End owẽnëk eŋ

13 Awa yëlarayindën aye, giyin gë anjus, kwëtin ɗek eyar edewën el gër oyekax or
këŋun wẽlanëgu Yesu Kërisët and ko ŝanayaw aŋ.
14 Ang oɓaŝ or këŋo ɓaxëtënënd fo, këreŋun ɓalënd na end oñandi od ŝot ban gër
onangërarëxe orewën eŋ.
15 Ɓarikan ang wẽn ko ar sana këŋun ak, wën ɓëte mënin mondako fo gër ɓend
kën rind yo.
16 Gayikako aỹëgw ỹëgw këni: «Ɓëwẽnëk kën hi gayik wëno awẽnëk hi këme✡.»
17 Do angëmëne axëla këno xëland Kaxanu ang Sorix irewën fo, xarak mëŋ këɓi
xitind ɓela ɓën gë epitëndër këm, ala kala gë ɓeɓër ri ko ɓën, ɗiyayindën gë anjiỹ
and Kaxanu nand hi kën gër yeɓa na.
18 Enimin, anang nang kën mëne Kaxanu aŋun dacët ex na gë ɓeɓër kë nemind: gë
koɗi ba gë kaŋe. Gër ola or gë ofëcak këm, or rëwẽli kënun ɓëxarëk ɓërewën racët
këŋun.
19 Ɓarikan gë oŝat oxëɓënaxik or Kërisët or racët këŋun oŋ, oŝat or ŝarëk ang or
ifeỹ iwẽnëk do iɓëngwëk, and ŝaɗaxa këno fo oŋ.
20 Mëŋ ex ar sana këŋo Kaxanu gana-gana fo, ɗamana exo dixën ngwën an. Do
mëŋ ŝanayaw ko gër ɓakey ɓapelatar ɓaŋo në endewën na,
21 wën ɓër xwëta këno Kaxanu paɓ gë mëŋ ɓën. Kaxanu xanin këŋo gër ecës do
yël këŋo enjaran eŋ. Mondako bax, ex gixën ekwëta edewën el do gë eyar edewën
el gër Kaxanu.
22 Gayikako awẽnënaya wẽnaya kën ga wa kën ɗal in, en cotaxën aminëmëra and
gë eñëŋënax end ŝonayak këm aŋ. Awa ɓalërindëleŋun mbaŋ andewën rewën aŋ,
gë anjëlan ak ɗek do gë emëkw epeŝax.
23 Enimin, ɓër rëw këɓi Kaxanu gaŝëxe hi kën, xarak ax gi ex na ɗe gë eneɗa end
kë ŝësënd, ɓari gë eneɗa end ax cësënd na, gë eyeyan ed din ir din ed gë aniyan and
Kaxanu el.
24 Gayikwa ala ar kë liyand yo,
ang andës fo hi ko,
ɗek enjaran endexëm eŋ, ang opëtëfët fo ex.
Andës aŋ aña kë ña ỹënd
do opëtëfët ok awẽini kë wẽinind✡.
25 Ɓarikan eyeyan ed Axwën el, din ir din kë ɓayind.
Eyeyan elo ex Atëfëtan and nangën kënun aŋ.

2

End cale ingaŝax eŋ

1 Awa teɓin oxeỹ or ex yo, osit or ex yo, egi ed ɓëỹëŋënax ɓër kë laɓayand el,
oyëkëraxi ol do gë odena od ex yo.
2 Ñandiyindëleŋun ang omër omënëk fo eyeyan ed Kaxanu el ang këɓi ỹandind
omër ɓëndoyer ak, en pirixën gër apexa,
3 gayikako anang dëŋ nang kën ang nënga ko Axwën ak.

✡ **1:16 1.16** Andolewit 19.2 ✡ **1:24 1.24** Esayi 40.9

4 Tëkayino ar ex ekaỹ eƀëngw ed lap bani ƀela an. Xarak, mëŋ ex ed yata ko Kaxanu
el, ed xëƀënan këŋo el.
5 Ang këni ƀarënd oxaỹ ex gi aciw̃ ak, wën ƀëte ƀarërin ang oxaỹ oƀëngw fo,
en gixën Aciw̃ amënëk, ƀêŝaƌaxan ƀëw̃ënëk, eno dinaxënënd Kaxanu, paƀ gë Yesu
Kërisët, ocaƌaxa od onden, od ko ỹana exo ŋanënd.
6 Gayikwa are rek gër Oñëgw Omënëk:
«Watin ga këme xwëtënd gër Siyoŋ ekaỹ ekëla,
elo sana këme, elo xëƀënan ke.
Do ar kë w̃a endexëm an,
din aŋo cëfënan na✡.»
7 Awa ekaỹ elo këŋun yëlënd epëƀ el, wën ƀër xwëta këŋo ƀën. Ɓarikan gër ƀër aŋo
kwëta ex na:
«Ekaỹ elo ex ed lap bani ƀëƀay el
xarak mëŋ ex ekëla el✡.»
8 Do ƀëte:
«Ekaỹ elo këni fokërënd ƀela ƀën,
ekaỹ elo këƀi reƀënd✡.»
Ga xey këƀi eni tëf eyeyan ed Kaxanu el, ƀëte gayik mondako bax eƀi gi.
9 Ɓarikan wën cëŋ, er hi kën andëw̃ëra and sana ko Kaxanu, ƀër gë oŝaƌaxan
or emun, enëng emënëk, ƀulunda ir xwën ko. Mondako hik en tëfëtëraxënënd
ƀecërëcaxik ƀend ri ko ar nëcëtëgu këŋun gër ecamëƌan do w̃ëla këŋun gër angoƀen
akëƀënaxik andexëm an.
10 Wën anëka hi kën gërëgako ƀulunda ir Kaxanu, xarak akarëk aŋ, an gi bana
ƀulunda. Kaxanu abaŋo xaỹënan na endewën eŋ. Ɓarikan gërëgako axaỹënan këŋo
xaỹënanënd.
11 Wën ƀëmaỹe ƀënd ke ƀalënd mbaŋ ƀëŋo, axara xara këmun gayikako ƀër
okucan, do ƀëliyer fo hi kën, kemënayin en kwëỹëta oñandi od eman od kë w̃erelind
enjëw̃ ok.
12 Mëlayayindën ŝenene ola orewën ol mërëxand ir ƀër aŋo kwëta ex na Kërisët
ƀën. Do gër ed kënun nangaŝandërand, watindëlexëni ƀandixa ƀanjekax ƀandewën
ƀaŋ, eno cëkwaxën Kaxanu yatir këƀi ñatën.

End epëƀ ed owun eŋ

13 Ang ỹapëk gër Axwën ak, pëƀindën olëngw or ex yo. Pëƀindëno emun eŋ, mëŋ
ar ex ar gapak an.
14 Pëƀindënëƀi ogofërëner ok gayik emun eŋ fana këƀi enëƀi nëpënd ƀëw̃endëran
ƀën do enëƀi cëkwand ƀër kë rind ƀenjekax ƀën.
15 Enimin oñandi od Kaxanu ok ex, paƀ gë ƀenjekax ƀend kën rind ƀeŋ, eni cëmind
ƀela ƀësitarak ƀën, ƀër ỹoweỹ ax nang ex na ƀën.
16 Ɗiyayindën ang ƀërëyaya fo, ƀari këren ƌaƀayand na gë orëyaya olo en dixën
eñëŋënax eŋ ado ƀayik ỹoweỹ aŋun cëƀa ex na: giyin okaƌëp od Kaxanu.
17 Pëƀindënëƀi ƀela ƌek, ŋanindënëƀi ƀëmaỹe ƀëŋ, yëdayindëno Kaxanu, do
pëƀindëno emun eŋ.

End oxërecеŋ eŋ

18 Wën ƀëriyenin ƀër gër ƀëciw̃ ƀën, yëdayindënëƀi ƀëxwën ƀërewën ƀën do
mayindën endeƀën eŋ ado eni nemëri, ƀari ax gi ex na ƀër ƀëngwëk do nënga këni
ƀën fo.
19 Gayikwa oyekax kën ŝot ga ƀuŋa kën ƀuŋand en toro në end Kaxanu, gë amena
këm.

✡ **2:6 2.6** Esayi 28.16 ✡ **2:7 2.7** Calemoñëw̃ 118.22 ✡ **2:8 2.8** Esayi 8.14

20 Enimin, aŝëkw nde këno ŝëkwënd ar kë ɓuŋand gër toro në end ga w̃endëra ko
an? Ɗarikan angëmëne aɓuŋa kën ɓuŋand në end ga kën rind ɓenjekax, enjekax ex
gër ogës od Kaxanu.
21 Në eŋo yataxën këŋun Kaxanu gayik Kërisët,
mëŋ ɓëte, mondako soro ko në endewën na, eno tëfëtelixënënd,
en tëfaxënënd ɓanjëta ɓandexëm ɓaŋ.
22 Ɗari mëŋ elod axo mendëra ex na,
ɓëte elod ala ax wël ex na enëgwëŝ gër etëỹ edexëm.
23 And bano ŝirërand aŋ abaɓi w̃aŝa na,
and baxo sorond aŋ, ala abaŋo wesa na.
Ɗarikan aseɓën seɓën këŋo amaŝa aŋ ar kë xitind ŝenene an.
24 Mëŋ dëŋ lëɓinak ɓamena ɓandeɓi ɓaŋ gër eman endexëm and fika këno gër
kërëwa
do ŝës ko në end ɓeñëŋënax ɓendeɓi aŋ.
Mondako ŝës këne ene capëraxëne gë ɓeñëŋënax ɓeŋ,
ene ɗiyaxënënde aniyan and ŝenene.
Gë tembaỹ indexëm iŋ kën fakaxënënd.
25 Enimin, anëka hi ban ang oyel or nambërak fo✡.
Ɗarikan gërëgako anëka ɓaka kën gër ar ex axaɗac
do anëkona arewën.

3

End eñër eŋ

1 Ɗëte wën ɓësoxari ɓën, mayindën aw̃a end ɓëcën ɓëndewën eŋ. Angëmëne
mondako kën rind, axor kënëɓi xor ɓëcën ɓëndëmar ado ga bani ñëpënd end Kaxanu
eŋ. Axor kënëɓi xor gë eyeyan këm, gë ola orewën ol,
2 angëmëne eni watënd gër aniyan andewën mëne aw̃ën w̃ën kën do mëne wën
afëɓ fëɓ kënëɓi.
3 Oñaŋënaran odewën ok kërex gi na or fac: olap, gë ɓañepe ɓand kaŋe, gë ɓëŋwën
ɓënd kaŋe, gë orëxër or kaŋe do gë ɓanjëm ɓakëɓënaxik.
4 Ɗarikan gil ex lëf gër emëkw, oñaŋënaran od din ax ɓiw̃ënd na, od onden onënga,
do ond angwëlëra. Ata oñaŋënaran od mondako ok, mbaŋ këŋo xëɓënanënd Kaxanu.
5 Oye olo ŝot bani ɓësoxari ɓëw̃ënëk ɓër angwën ɓën, ɓër xwëta baŋo Kaxanu ɓën
ga banëɓi fëɓënd ɓëcën ɓëndeɓën ɓëŋ.
6 Gako Sara, afëɓ fëɓ baŋo Abëraxam xali baŋo w̃acënd: «Axwën aram✡.» Odënaw̃
odexëm hi kën angëmëne ari kën rind ɓenjekax ɓeŋ, xarak er kën yëdand geɓatak
aŋun yëɓun ex na.
7 Ɗëte wën ɓëcën ɓëŋ, mëlayayindënëɓi endëmane fo ɓolindaw̃ ɓorewën gër eñër
edewën, ga nang kën mëne ola oreɓën ol ax këme na ɓon. Pëɓindënëɓi, gayikwa ɓën
ɓëte aŝot këni ŝot aniyan and ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm aŋ. Diyindën
mondako, ata ɓayik ỹoweỹ ax beɗi na cale indewën iŋ.

End eɓalër eŋ

8 Awa wën wëlërindën, ɓalërindëleŋun ang ɓër acël amat fo, cotindën anjëlan
amat, ɓëngwëlex onden ondewën oŋ, ɓanayindën.
9 Ax gi ex na momaŝën eñëŋënax eŋ gë eñëŋënax, do ocir ok gë ocir. Ecëñëxët,
karanindënëɓi ɓenjekax ɓoŝandax, gayikwa në eŋo yataxën këŋun Kaxanu en
cotaxën oɓetak or fenin këŋun ol.
10 Enimin, Oñëgw Omënëk ok ga rek:
«Ar ỹandi këŋo exo ŋan aniyan aŋ

✡ **2:25 2.25** Esayi 53.4-6 ✡ **3:6 3.6** Añanar 18.12

do exo cot ɓakey ɓanjekax an,
etëỹ edexëm el teɓëlex odena ok,
do gë etitinaxën ed ɓela el.
11 Kwëỹëtalexo ɓeñëŋënax ɓeŋ
do diyindëlexo ɓenjekax.
Calayindëlexo aketëxeta aŋ,
do kemënayindëxelo exo ŋatën.
12 Gayikwa ɓangës ɓand Axwën ɓaŋ anëkona këɓi nëkonand ɓër ŝenene ɓën,
do gë ɓanëf ɓandexëm ɓaŋ,
aɓaxët ko ɓaxëtënd cale indeɓën iŋ.
Ɓarikan aŝus këɓi ŝusënd ɓër kë rind ɓeñëŋënax ɓën✡.»
13 Do wën noɓën cëŋ këŋun rinan eñëŋënax angëmëne ɓenjekax kën ɓalëkënalind?
14 Ado enun toronënd në end or ŝenene eŋ, nëngandërayindëleŋun! Kërenëɓi yëdand na do këreŋun bëlandërand na.
15 Ɓarikan, pëɓindëno Kërisët, mëŋ awẽnëk an, ang Axwën fo, gër owẽkw orewën. Giyindën laŋ ɓëẽwelëk ɓër eno yakand kerët ar këŋun wẽka yo eno pelëra ine kën yaraxënënd er kën yarënd in.
16 Ɓarikan, yakayindën endëmane fo, do gë onden onjekax. Ata ɓër këŋun ŝirërand në end ola or ŝenene or yël këŋun Kërisët ɓën cëfënanindëleɓi gër ed ebax enun yëlan ỹeỹ.
17 Enimin, pecanëleŋun en torond ga kën rind enjekax eŋ angëmëne mondako ỹandi këŋo Kaxanu, ɓari ax gi ex na ga wẽndëra kën.
18 Gayikwa Kërisët amat fo soro ko do ŝës ko në end ɓeñëŋënax, mëŋ ar ŝenene, në end ɓela ɓësëmbak, eŋun mëlaxën gër Kaxanu. Eman endexëm eŋ lawẽ bani, ɓarikan Angoc Amënëk aŋ xaninëgu këŋo aɓëngw.
19 Gë angoc andexëm aŋ ye baxo Kërisët eɓi tëfëtandërax endexëm eŋ ɓangoc ɓand gër epëra ɓaŋ.
20 Akarëk aŋ, ɓangoc ɓaŋo baŋo wẽŝenënd Kaxanu. Mëŋ aɓuŋan ɓuŋan baɓi xali fika ko Nowe Akuluŋ and fexaxën bani mëŋ gë ɓela ɓëcongëɓëxi polo gër men aŋ.
21 Eŋo ex amatinali and xoɓuyi or këŋun fexënënd gërëgako el, ɓari ax dëxëtënd na aɓuyar ir eman in. Xoɓuyi olo onden onjekax ex gër lëngw ir Kaxanu paɓ gë ekani ed Yesu Kërisët gër ecës el.
22 Mëŋ ex ar ɓakak yaŋ gër orën do ỹëpax ko gand liwẽ ir Kaxanu an, mëŋ ex ar këno ɓaxëtënënd omeleka an, ɓangoc ɓand wunëk ɓaŋ do gë ɓand gë panga ɓaŋ.

4

End aniyan angaŝax eŋ

1 Awa gayikako Kërisët asoro soro ko gër eman endexëm, wën ɓëte giyin ɓëẽwelëk ang ɓër emer fo en torond mondako fo. Gayikwa ar sorok gër eman endexëm an, anëka ŝapër këni gë eñëŋënax eŋ,
2 exo ɗiyaxënënd ɓakey ɓand ɓayi këŋo gër ebar ɓaŋ ang këŋo ỹandind Kaxanu ak, ax gi ex na ang ex oñandi oñëŋënax ak.
3 Enimin akarëk aŋ, gwac xwënda ban edi ed ɓeɓër ñan këni ɓër aŋo kwëta ex na Kërisët ɓën: asëk alakirand fo in, oñandi oñëŋënax ok, ekureliran el. Ata wën monjëlaya ban yëlayand gër ñambëran in, gër oŝeɓ ol, do gër ekëla ed olaŝ el, xarak aŝëɓa ŝëɓak.
4 Gërëgako aŝaran këɓi ŝaranënd ga kënun watënd mëne an bo ex na ga kën xaŝërënd gë ɓën gër eñac, mëŋ kënun renaraxënënd.
5 Ɓarikan ɓën ayaka këno yakaɗ ar ỹapëk eɓi kiti ɓela ɓëɓëngw do gë ɓëŝësëk an.

✡ **3:12 3.12** Calemoñëẽ 34.13-17

6 Enimin, mëŋ nangënaxën kënëßi Atëfëtan aŋ ßëŝësëk ßën dëŋ eni ɗiyaxënënd gë Angoc and Kaxanu aŋ ang ak ado ga xiti kënëßi ang ɗek ßela ak.

End oyekax eŋ

7 Ekwët ed ßeỹ ɗek el anëka saxëguk. Awa giyin ßërenik do ßër gë anjus, en kemënaxënënd gër cale.

8 Damana ßeŋo ɗek, ßalërindëleŋun mbaŋ andewën rewën aŋ, gayikwa aŋana aŋ alaß kë laßënd ßeñëŋënax ßendanjëm.

9 Mëlayarindën aye ang këno w̃ëlayand aliyer gër ßëciw̃ ßëndewën ak, xarak an ŋunëŋunand na.

10 Ala kala diyenindëleßi ßoŝandaw̃ gë anjëla and yël këŋo Kaxanu, në end oyekax orexëm aŋ. Angëmëne mondako kën rind ata kën hi ßër xwëtan kënëßi ßanjëla ßand ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm.

11 Ar yël këŋo eyeyan an, deyarayindëlexo ßend re ko Kaxanu ßeŋ. Ar yël këŋo edëcara ed ßela an, dëcarayindëleßi gë ojaw̃ od yël këŋo Kaxanu ok. Gër end ex yo, cëkwëndino Kaxanu paß gë Yesu Kërisët, mëŋ ar gë enjaran do gë panga ind din ir din an. Amen!

End toro eŋ

12 Wën ßëmaỹe ßënd ke ßalënd mbaŋ ßëŋo, ga kën sorond ako, atëy añëkaxik ex, këreŋun caranënd na nangëde ax ñap ex na fo.

13 Ecëñëxët, nëngandërayindëleŋun ga kën sorond, ang soro ko Kërisët ak. Mondako ỹapëk ex gi eŋun nëngandëraxënëɗ nëmëc yatir ko nëcëtëgu ɗek enjaran endexëm eŋ.

14 Ado enun cirërand në end ow̃ac or Kërisët nëngandërayindëleŋun, gayikwa Angoc and gë enjaran aŋ, and Kaxanu aŋ, gër ola orewën hi ko!

15 Barikan wën, gaßatak kërexo torond na në end ga law̃ këŋo ala, në end ga rekara ko, në end ga w̃endëra ko ba në end ga lil këßi ßela gër ßendeßën.

16 Angëmëne ga hi ko kërecеŋ ko soroxënënd, cëkwayindëleŋo Kaxanu në end ow̃ac olo, këreŋo cëfënanënd na.

17 Gayikwa anëka ñatëguk kiti ind kë ỹana gër ekun ed Kaxanu iŋ. Xarak angëmëne gër ndeßi kë ỹanand kiti iŋ, mondake kë ñata gër ßër ñëpëk eni kwëta Atëfëtan and Kaxanu ßën?

18 Ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Angëmëne alak lakëk exo pexaxën ar ŝenene an, mondake cëŋ kë hi end asëmbak eŋ, do gë end aw̃endëran eŋ✡?»

19 Awa ßër kë sorond gër edi ed ßenjekax gayik Kaxanu ỹandi këŋo eßi gi mondako ßën, teßayalexëni gër otaxan odexëm, mëŋ ar ex mokwëta an.

5

End emëlayan ed okërecеŋ eŋ

1 Awa ßëlëngw ßër ex mërëxand irewën ßën ỹandi ke mëni pelëra gërëgako. Wëno dëŋ alëngw hi këme ang ßën ak, sede ir toro ind Kërisët hi keme, do ßëte ahixeli këme hixeli gër enjaran endexëm and ko ŝanayawëgu aŋ.

2 Kaɗacindënëßi ŝenene ßër gër amara and xwëtënan këŋun Kaxanu ßën. Nëkonayindënëßi gë emëkw el ɗek ang ñan ko Kaxanu ak, xarak ax gi ex na në end acosa fo, ßëte ax gi ex na ga kënun nëỹalind.

3 Ola orewën ol gilex or këni xor eni tëfëtelind ßër gër amara ßën. Kërenëßi bëñand na nangëde wën xwën këßi fo.

4 Do and ko ŝanayaw alëngw ar ßëxaɗac aŋ, aŝos këŋun ŝos gë ekamote ed owun ed gë enjaran ed din ir din el.

✡ **4:18 4.18** Andorenik 11.31

5 Ɓëte ocambenjar ok gë odënaw̃ ok, ɓaxëtindënëɓi ɓëlëngw ɓën. Ɓanayindën gër ɓanëkëra ɓandewën, gayikwa are rek gër Oñëgw Omënëk:
«Kaxanu ayël këɓi yëlënd oyekax orexëm ol ɓër kë ɓanand ɓën,
ɓarikan aw̃ereli këɓi w̃erelind ɓër kë rafënand ɓën✡.»
6 Awa wën ɓanayindën gër lëngw ir Kaxanu, mëŋ ar gë panga an, eŋun dafënaxën and këŋo ñatan aŋ.
7 Kwëtinayindën gër ndexëm ɗek ɓeɓër këŋun siɓanënd gër ɓanjëlan ɓandewën ɓën, gayikwa mëŋ afëỹëpëỹ këŋun fëỹëpëỹënd.
8 Giyin gë anjus, këren nambinand na. Ŝaɓucara in, arangoỹëra ar gë wën an cëŋ, aɓëtëra këŋun ɓëtarand ga ko ŝaland noỹo këŋo yamb ang yëraŋ ir këŋo sisand emacar end këŋo yamb fo.
9 Ŋëpindën endexëm eŋ do kemënayin gër ekwëta ga nang kën ako mëne oyot od oɓat këŋun wëcanënd gë ɓëmaỹe ɓëndewën ɓënd gër ngwën ro ɓëŋ.
10 And kën soro imëd aŋ, Kaxanu mëŋ ar gë oyekax an, mëŋ ar w̃aceli këŋun enjaran end din ir din end ex gër Yesu Kërisët eŋ, axanin këŋun xanin, aɓaŝën këŋun aɓaŝën ojaw̃ ok do axemën këŋun xemën en gixën ɓër rëɗ këɓi aye.
11 Mëŋ ga xwënëk wa owun ol din ir din! Amen!

Epelar el

12 Silas, imaỹe ind xwëta këmo gër Axwën iŋ, rëca ke mun ñëgwënëli ɓepënëfëne ɓeŋo. Aỹandi ỹandi ke me deya oyekax or ɗal or Kaxanu ol, mun kemënaxën, awa kemënayin mbaŋ!
13 Ɓërëw̃ak ɓër hik gër Babilon ɓën, ɓër yata këɓi Kaxanu ang wën ak ɓën, këŋun ŝëmand. Aŝëma këŋun ŝëmand ɓëte asëñiw̃ën Marëk.
14 Cëmarëxën momegar ang ɓëmaỹe ɓënd këɓi ɓalërënd fo. Awa wën ɗek ɓër xwën këŋun Kërisët ɓën, cotin oɓetak ol.

✡ **5:5 5.5** Andorenik 3.34

Kayëta ixinëm ir Piyer in
Lilaya in

Akayëta aŋo ex akinëm and ỹëgwën baɓi Piyer ɓamara ɓand okërecеŋ ɓand lapar bani gë ɓëlaw̃ënel ɓënëgwêŝ ɓaŋ. Në end osëy·ali or fuɗac oreɓën eŋ, ɓërëw̃ak ɓëranjëm wëlandëra baɓi do bani w̃ëkarënd në end ine ko legënaxënëgund Axwën an ga re baxo mëne gogo ko ɓakaw. Piyer aỹëgwën këɓi mëne Axwën an axo ɗegënand na. Ɓarikan aɓuŋa ko ɓuŋand xali ala kala exo nëngwët ola orexëm ol do exo teɓ ɓeñëŋënax ɓeŋ. Er ex gër akayëta in:

End or ŝenene do gë end ɓëlaw̃ënel eŋ: 1.1-21.

End ekwëỹëta ed osëy·ali or onëgwêŝ eŋ: 2.1-22.

En oŝën or omakaw ond Axwën eŋ: 3.1-18.

Ecëmar el

1 Wëno Simoŋ Piyer, ariyenin do parëxanda ir Yesu Kërisët an, këŋun ỹëgwënëlind kayëta ijo wën ɓër gë ekwëta ed xëɓënëk ang edeɓi ak ɓën, paɓ gë or ŝenene or Kaxanu do gë Afexën Yesu Kërisët ol.

2 Oyekax ol do gë oɓetak ol ɓaŝërël ex gër ndewën ga nang kënëɓi ako Kaxanu do gë Yesu, Axwën areɓi an.

End oxërecеŋ eŋ

3 Kaxanu ayël yël këɓo gë panga indexëm iŋ dëŋ ɗek ɓeɓër kë ỹana ene ɗiyaxënënde ang ex ola or Kaxanu ak mëŋ ar w̃acëgu këɓo gë enjaran endexëm eŋ do gë ekëɓënaxik endexëm an.

4 Paɓ gë enjaran eŋo do gë ekëɓënaxik eŋo, yël këɓo Kaxanu ɓeɓër ɓeya baɓo ɓën, en koraxën en cana osëmbak or gër ngwën ol or oñandi oñëŋënax ok do en cotaxën ola or Kaxanu ol.

5 Awa në end eŋo dëŋ, kemënayin gë oɓal osëm en ɓaŝaxën gër ekwëta edewën owerëgweran ol, do gër owerëgweran, onangëran ol.

6 Ɓaŝin gër onangëran, egi ed gë anjus el do gër egi ed gë anjus el, ekemënal el. Ɓaŝin gër ekemëna, epëɓ ed Kaxanu el.

7 Ɓëte ɓaŝin gër epëɓ ed Kaxanu, eɓalër ed gër aminëmëra and oxërecеŋ el do gër eɓalër ed gër aminëmëra and oxërecеŋ, aŋana aŋ.

8 Enimin, angëmëne ɓenjekax ɓeŋo ahi hik gër ola orewën do ex ñëmb, an ñana na en ɓayind gë ɓandixa ɓanjekax këm, an gi na gë odëw̃ërëw̃en këm, gër enang ed Yesu Kërisët, Axwën areɓi el.

9 Ɓarikan ar ŝanëk ɓeŋo an, axo watërand na aye, xali hi ko ang aŝiw̃ëk fo. Axwëya xwëya ko angunëtan and ɓamena ɓand baxo rind and ganëka aŋ.

10 Ɓëte ɓëmaỹe, kemënayindën en ɓalëkënali nëmëc ow̃ac or w̃ac këŋun do gë eyata ed yata këŋun Kaxanu el. Angëmëne mondako kën rind, din an pokër na.

11 Ata Kaxanu mondako këŋun fërëtënaxën ebët eñangax, en ɗilaxën gër owun or din ir din or Yesu Kërisët, mëŋ ar ex Axwën areɓi do Afexën areɓi an.

12 Mëŋ ex ɓëte, wëno din këmun ỹana mun kwitanënd ɓeŋo ga nang kën anëka do lëkaya kën ɗal ir ŝot kën in.

13 Yëla këme aye yek, nand ɓayi këme gër eman eŋo na, mun nëngëtënd gë ɓend këmun xwitanënd ɓeŋo.

14 Gayikwa Yesu Kërisët, Axwën areɓi an, anangën nangën ke mëne gogo këme ŝës.

15 Ɓarikan gë oxor oram ol këme ri mun teɓëtanaxën er këŋun ỹana eŋun
kwitanënd, nand ex yo, ɓeŋo ɗek.

End enjaran eŋ

16 Enimin, ɓiyi ex otede od watëk ola oxëɓënaxik or Yesu Kërisët, Axwën areɓi
ol gë ɓangës ɓandeɓi ɓaŋo dëŋ. Anangën nangën këmun panga indexëm iŋ do gë
omakaw ondexëm oŋ, xarak ax gi ex na gë ɓendacan ɓend xamën këni ɓela.
17 Gayikwa Faba Kaxanu yël këŋo or gapak ol do gë enjaran aŋ yatir wëli bax oniw̃
orexëm ol gër enjaran ekëɓënaxik eŋo ga kë re: «Ajo ex Asëñiw̃ën ar pëlot gër yomb
iram an, wëno monëngan ke nënganënd endexëm eŋ✡.»
18 Ɓiyi dëŋ wël bax oniw̃ olo ga wëliwëk gër orën and ebami gë Axwën Yesu Kërisët
yaŋ gër etënd emënëk aŋ.
19 Ɓiyi cëŋ, er reya këni ɓëlaw̃ënel in, er mokwëta nëmëc ex. Awa wën aỹap ỹapëk
eŋun ɓalënd end eyeyan elo eŋ. Er hik ang lambo ir kë ñoɓand gër ecamëɗan fo xali
ex canayaw angoɓen aŋ do emal ed oxeya el ex ŋoɓand gër ow̃ëkw orewën.
20 Ɗamana ɓeŋo ɗek, anang nang kën mëne gër Oñëgw Omënëk, eyeyan ed
alaw̃ënel ed ex anjëlan and ala, ax gi ex na.
21 Gayikwa, alaw̃ënel abax yeyanënd ex na ang baxo yëland ak. Angoc Amënëk aŋ
baɓi w̃asinënd ɓëlaw̃ënel ɓën gër onden ondeɓën end Kaxanu end këni reya eŋ.

2

End ɓësëỹali ɓënëgwës̃ eŋ

1 Akarëk aŋ, ɓëlaw̃ënel ɓënëgwës̃ hi bax na gër ɓulunda ir Isërayel. Ɓëte mondako
fo këni xani ɓërëmar mërëxand irewën eni gi ɓësëỹali ɓënëgwës̃, eni ɗilaliw
ɓenëgwës̃ ɓend kë nambelind do eno yaxëtand Axwën an, mëŋ ar racët këɓi an.
Ata ɓëjo mocala këni s̃aland enemi ed bërëxaɗët el.
2 Ɓëranjëm këɓi sëf gër aniyan atëmbak andeɓën, do ɓës̃ëxen ɓën në endeɓën
këni ỹana eni cirënd fëña ir ɗal in.
3 Ɓësëỹali ɓëjo, ga ñan këni napul in kënun ỹana enun yifand gë ɓend këni
yerëtënd ɓën fo ɓeŋ, enun ɗëxëlëxaxënënd. Ɓarikan kiti indeɓën iŋ elod anëka
fo w̃el bax, do enemi edeɓën el ax gi ex na mocëni!
4 Omeleka od w̃endëra bax ok, Kaxanu aŋo kaỹënan bana endeɓën eŋ. Alap lap
këɓi gër ambëxw atiw̃ax do xap këɓi gë ogweyele-gweyele gër acamëɗan ang gë
gweyele-gweyele fo eni cënixën kiti iŋ.
5 Ɓëte Kaxanu alaw̃ law̃ baɓi gë oỹëm ol, ɓela ɓësëmbak ɓër ebax akarëk ɓën,
angwën and baxo femërand Nowe end aniyan and s̃enene aŋ. Ɓarikan fexën këɓi
Nowe do gë ɓela ɓëcongëɓëxi ɓës̃ëxe.
6 Ɓëte Kaxanu anëp nëp baɓi ɓër gër Sodom do gë Gomor ɓën and ɓëlën ko ɓangol
baŋo aŋ. Mondako ri baxo eni nangaxën ɗek ɓësëmbak ɓën mëne mëŋ axiti ko
xitind.
7 Ɓarikan aracët racët baŋo Lot, mëŋ ar s̃enene ar bax xoỹërand, në end eñac end
ɓëw̃ës̃ik ɓëjo eŋ.
8 Gayikwa ar s̃enene ar bax liyand gër ɓangol ɓand Sodom do gë Gomor ajo, key
yo key baŋo yambënënd gër emëkw ed s̃enene edexëm në end eñëŋënax end baxo
watënd do baxo wëlënd eŋ.
9 Awa eŋo këɓo w̃asinënd mëne Axwën an axam xam ko edacët ed ɓër s̃enene gër
ocëmu el. Ɓarikan afeni këɓi fenind ɓësëmbak ɓën eɓi nëpaxën yatir kiti.
10 Adofa anëp këɓi nëp ɓër këɓi ỹetëỹetënd edi ed ɓemuyaraxik ɓën, ɓër kë
xas̃ërënd gër edi ed oñandi od eman do këni yepënënd or gapak or Axwën ɓën.

✡ **1:17 1.17** Maco 17.5

Ɓësëyali ɓënëgweŝ ɓëjo, axwëta xwëta këni ogaf odeɓën ok do arafëna këni rafënand mëne ani yëdand na ecir ed ɓangoc ɓacaraxik ɓand gër orën el.
11 Xarak omeleka od xuca këɓi ojaw̃ do gë panga ok dëŋ anëɓi nëpënd na, ani kwëŝand na gër lëngw ir Axwën Kaxanu enëɓi cir.
12 Ɓarikan ɓën ari këni rind ang ɓër gë onden këm fo, ang ow̃acar fo, ow̃acar or eŋaŝ or xwël kënëɓi do enëɓi ɗaw̃ xali eni bër ol. Aŝir këni ŝirënd er ɓayik ani nang ex na in.
13 Osëmbak oreɓën olo axana këni xana ang acosa fo. Monëngan këɓi nënganënd eyëlaya ed gër oñandi od eman ogës od ɓela ɗek el. Oŝëfën orewën ex and këni yow gër ed kën fedër ñambëran aŋ, opëna odewën ok këni ɓuyarënënd.
14 Ɓangës ɓandeɓën ɓaŋ yer orekar fo ex, do din aɓi pedënd na eñëŋënax eŋ. Ayifa kënëɓi yifand ɓela ɓër sitarak ɓën, monjëlaya yëlaya këni gër aŋana and koɗi. Ata ɓëjo oɓaŝ or xata këɓi fo exëni.
15 Ga seɓ këni fëña ir ŝenene in, nambëraxën këni ga sëf këni fëña ir Balam, asëñiw̃ ar Bosor in, mëŋ ar ñan bax acosa and exo dixën osëmbak an.
16 Ɓarikan fali, mëne ngëŋ emacar, yeyan bax ang ala fo do rexëra baŋo në end amena andexëm, alaw̃ënel ar ŝenëkët baŋo an, xali xwëŝan këŋo.
17 Ɓësëyali ɓënëgweŝ ɓëjo, ang ɓandu ɓand gë men këm fo exëni; ang eɓeɗ ed ŝapërelik ekoc fo exëni. Ata ɓën ŝëni këɓi acamëɗan aŋ.
18 Gayikwa añeɓëta këni ñeɓëtand eni deya ɓend gë ofëcak këm, ɓend gë ndafënan itëm. Mondako këni rind enëɓi yifaxën gë oñandi oñacaxik od eman ok ɓela ɓër ŝanëguk gë ojaw̃ fo gër otaxan od ɓër kë liyand gër enambëran ɓën.
19 Ɓela ɓëjo aɓeya ɓeya banëɓi mëne aniyan and yaya kënëɓi yël, xarak ɓën dëŋ okaɗëp od ɓeɓër kë nemind exëni. Gayikwa ala kala xaɗëp ir er wëña këŋo hi ko.
20 Enimin, angëmëne aseɓ seɓ këni ɓemuyaraxik ɓend gër ngwën ro ɓeŋ paɓ gë enang ed nang këno Yesu Këriset, Axwën do Afexën areɓi el do eni ɓakan ɓeŋo xali eɓi bëña gaŝëxe, awa nëmëc këni nëxena ang nëxena bani añanar ak.
21 Er fecadox këreni nang dona aniyan and ŝenene aŋ, gë eni nang aye dëŋ, do eni maŝan epoy apela amënëk and sëyali kënëɓi aŋ.
22 Awa ɓën anëka hi këɓi eyeyan ed ɗal ed orenik ed kë rend: «Laŋët iŋ anëka ɓakan ko exo yamb er wis baxo in✡.» Ɓëte: «Ambëxwëbëxw anëm and ɓuyi bano eceɗe-eceɗe aŋ, anëka rëgwaya ko gaŝëxe gër egway.»

3

End omakaw ond Axwën eŋ

1 Wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, kayëta ixinëm in këmun ỹëgwënëlind. Gër okayëta oki oko, këmun xwitanënd ɓend nang kën aye ɓeŋ, en nëngëtaxën gër onden ondewën.
2 Ata kën ỹana en kwitand ɓend reya këni, akarëk aŋ, ɓëlaw̃ënel ɓëw̃ënëk ɓeŋ do gë apela and oparëxanda odewën aŋ, apela and ex and ar ex Axwën do Afexën areɓi aŋ.
3 Nangin mëne ɗamana ɓeŋo ɗek, gër ɓakey ɓapelatar, ɓela ɓër kë sëfënd oñandi oñëŋënax do këni sanënd mbaŋ kë ŝanayaw na.
4 Do are këni ỹana eni dend: «Feye ngwa exo ar ɓeya bax mëne aɓaka ko ɓakaw an? Gayikwa elod ga raŝëra këɓi gër ecës ɓëxarëk ɓën, ɓeỹ ɓën ang ebax elod and ỹanak ngwën ak ɓayik✡.»
5 Enimin, ɓëjo mama dëŋ këni xwëyand mëne akarëk aŋ, paɓ gë eyeyan ed Kaxanu el hixënëk orën ol do gë ebar el, do ebar el ŝanëguk gër men do xangëk.
6 Ngwën ind angwën aŋo iŋ ŝilipa bax kwëc gër amen.

✡ **2:22 2.22** Andorenik 26.11 ✡ **3:4 3.4** Esayi 5.19

7 Xarak Kaxanu, gë eyeyan elo fo re ko aŝor ko ŝor orën ol do gë ebar ed gërëgako
el yatir kiti ind këƀi nemin ƀela ƀësëmbak iŋ.
8 Ɓarikan emat ex end ax gi ex na mokwëya eŋ, wën ƀëmaỹe ƀënd ke ƀalënd mbaŋ
ƀëŋo: Gër Axwën, akey amat gwër fo ex gë ƀëniy wëli do ƀëniy wëli gwër fo ex gë
akey amat.
9 Axwën an axo ɗegënand na gër eŋata ed er ƀeya ko, ang këni yëland ƀërëmar
ak. Ga këŋun ƀuŋanënd ko ŝënind wën ɗek en nëngwët ɗek ola orewën ol gayik aŋo
ñandi ex na ala exo nemi.
10 Ɓarikan akey and Axwën aŋ, ang arek fo kë yow. Yatijo, orën ol aŝapër kë ŝapër
gë ongëƀër oñigënaxik. Ɓeƀër ex gër orën gë xoɗux ƀën, ex pëtëra. Ata ebar el, gë
ƀeƀërexëm ƀën ex wati ang ex ak.
11 Awa gayikako ƀeƀijo ɗek afët kë fët, wën nëkonin ba mondake ỹapëk en ɗiyand!
Gë ola owẽnëk do gë epëƀ ed Kaxanu
12 ỹapëk en cënind do en ñandënënd akey and Kaxanu aŋ, akey and kë fëtëra
ƀeƀër ex gër orën gë xoɗux aŋ.
13 Xarak ƀiyi aŝëni këne ŝëni nde ƀeƀër ƀeya këƀo Kaxanu ƀën: orën oxaŝax do gë
ebar ekaŝax, gër ed kë xëñ or ŝenene ol. Ata ƀiyi eŋo këne ŝëninde.
14 Wën ƀëmaỹe ƀënd ke ƀalënd mbaŋ ƀëŋo, awa gër oŝën olo, kemënayin eŋun
tëkati Axwën an ƀëwẽnëk, ƀër gë etëmbak këm, gër aketëxeta.
15 Pënileŋun mëne eƀuŋan ed ƀuŋan këŋun Axwën areƀi el ex apexa andewën aŋ,
ang ỹëgwën këŋun ƀëte Pol, mëŋ imaỹe ind këƀo ƀalënd mbaŋ iŋo, gë orenik or ŝot
ko ol.
16 Mondako ko ỹëgwënd Pol gër ɗek okayëta odexëm and ko yeyanënd ƀeŋo aŋ.
Ɓarikan ƀengas exëna ƀend lakëk epëni. Ata ƀër sitarak gër onden do ani piri ex na
gër onangëran ƀën, anëngwët këni nëngwëtënd er kë rend in. Ado mondako fo këni
rind gë Oñëgw Omënëk ocëxe ok do këni neminayand gë andeƀën aŋ dëŋ.
17 Awa gayikako gana gana fo nang kën ƀeŋo, wën ƀëmaỹe ƀënd ke ƀalënd mbaŋ
ƀëŋo, perënayin ɗe këdi kënëƀi sëfa ƀela ƀëwẽŝik ƀëjo gër enambëran edeƀën do
en teƀ ekemëna el.
18 Ɓarikan piriyin gër oyekax do gër enang ed Yesu Kërisët, Axwën do Afexën areƀi
el. Mëŋ xwënëk enjaran eŋ, gërëgako do xali din ir din! Amen!

Kayëta iỹanar ir Ŝaŋ in
Lilaya in

Akayëta aŋo ro Ŝaŋ, asëfan aɓat Yesu, ỹëgwëk ang re këni okërecеŋ oñanar ak. Amëd aŋo, okërecеŋ ok mbaŋ ŝopara baɓi në end ɓësëyali ɓënëgwëŝ eŋ. Anambeli banëɓi nambelind ga bani rend mëne Yesu axo gi ex na Afexën an do axo gi bana dëŋ ala. Paɓ gë er ỹëgwën ỹandi baŋo eɓi dëca eni kemënalixënënd end ɗal end sëyali kënëɓi elod gër ỹanar eŋ. Akayëta aŋo kë sëyalind mëne ɓër xwëta këŋo Yesu Kërisët ɓën aỹap ỹapëk eni nang mëne and ŝot këni dëŋ ex aniyan and din ir din aŋ. Ɓëte kërecеŋ ir ɓayik aŋo ɓalënd na end okërecеŋ ocandaw̃ eŋ, axo cot ex na anëkëra and gë Kaxanu and paɓ gë Kërisët aŋ. Er ex gër akayëta in:

End eyeyan ed kë yëlënd aniyan eŋ: 1.1-4.
End enang ed Kaxanu do gë etëfëtëli ed Kërisët eŋ: 1.5–2.6.
End apela angaŝax and Axwën eŋ: 2-17.
End ɓërangoỹëra and Kërisët do gë oɓaŝ or Kaxanu eŋ: 2.18–3.10.
Ed aŋana and Kaxanu aŋ do gë and okërecеŋ eŋ: 3.1–4.21.
End ekor ed ngwën eŋ: 5.1-21.

End eyeyan ed aniyan eŋ

1 End ar hik elod gër ỹanar eŋ, end ar wël këmi eŋ, end ar wat këmo gë ɓangës ɓandeɓi ɓaŋo dëŋ eŋ këmun ỹëgwënëlind. Ɓiyi nëkondëra këŋo gë axëɓënan, ɓiyi lëkëra këŋo gë otaxan odeɓi ok. Mëŋ ex eyeyan ed kë yëlënd aniyan el.
2 Ɓiyi wat këŋo ar ex eyeyan ed kë yëlënd aniyan an ga hi ko ala. Ɓiyi reyak osede orexëm ol, mëŋ këmun sëfëtanaxënënd mëne ar ex aniyan and din and ler gër Faba Kaxanu an ŝanayaxënëgu këɓo.
3 End wat këmi do wël këmi eŋ, këmun sëfëtanënd wën ɓëte, ene ɓaraxëne andamat. Eɓar elo ex ed gë Faba Kaxanu do gë Asëñiw̃ Yesu Kërisët el.
4 Eŋo këmun ỹëgwënëlind eɓo nëngandëraxën enim ɓiyi ɗek.

End aniyan and gër angoɓen eŋ

5 Endey end wël këmi gër Kërisët do law̃ënëgu këɓo mun tëfëtan eŋ ex: Kaxanu angoɓen hi ko do ecamëɗan ax gi ex na gër ola orexëm.
6 Angëmëne are këne rende mëne gë mëŋ ɓar këne do ene ɓayiye gër ecamëɗan, ɓënëgwëŝ hi këne, er këne rinde in ax gi ex na ɗal.
7 Ɓarikan angëmëne gër angoɓen hi këne ang hi ko mëŋ gër angoɓen ak, aɓar ɓar këne do oŝat or Yesu, Asëñiw̃ arexëm oŋ këɓo w̃unëtënd gër eñëŋënax end ex yo.
8 Gë andeɓi këne yifayande angëmëne ene dende mëne ane mendërande na, ɗal in ax gi ex na gër ola oreɓi.
9 Ɓarikan angëmëne afut këne futënde ɓamena ɓandeɓi ɓaŋ, Kaxanu, mëŋ ar ex ŝenene do hi ko mokwëta an, aseɓan këɓo seɓan do eɓo wunët gër ɓetëmbak ɓend ex yo.
10 Kaxanu kënëŋo xwëtënde anëgwëŝ angëmëne ene dende ane mendërande na, do eyeyan edexëm el ax gi ex na gër ola oreɓi.

2

End ayakan areɓi eŋ

1 Oɓaŝ oram, eŋo këmun ỹëgwënëlind mëŋ kën xwëỹëtaxën ɓeñëŋënax ɓeŋ. Ɓarikan angëmëne ala exo mendëra, ayakan ŝot kënëŋone na ler gër Faba Kaxanu, mëŋ exo Yesu Kërisët, ar ŝenene an.
2 Mëŋ dëŋ ex angunëtan and seɓanaxën këɓo Kaxanu ɓamena ɓandeɓi an ngwën iŋ ɗek, ɓari ax gi ex na ɓiyi fo.
3 Angëmëne asëf këne sëfënde ɓapela ɓand Kaxanu ɓaŋ, pënileɓo mëne anang nang kënëŋone.
4 Anëgwëŝ ko rind ar kë rend mëne anang nang këŋo Kaxanu xarak axo tëfënd na ɓapela ɓandexëm ɓaŋ. Ɗal ax gi ex na gër ola or ala ajo.
5 Ɓarikan ar fëɓëk eyeyan ed Kaxanu an ex ar ñan këŋo enim an. Ata mondako këne nangënde mëne aɓar ɓar këne gë Kaxanu.
6 Ar kë rend mëne aɓar ɓar këni gë mëŋ an, aỹap ỹapëk exo ɗiyand ang baxo liyand Kërisët ak.

End apela angaŝax eŋ

7 Wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, apela and këmun ỹëgwënëlind aŋo akarëk ex, ax gi ex na angaŝax. Apela akarëk aŋo, eyeyan ed wël kën elod gër ỹanar el ex.
8 Ɓarikan ga këmun ỹëgwënëlind ako apela angaŝax dëŋ ex. Ɗal ir gër Kërisët in kë ŝanayand gër ola orewën gayik ecamëɗan el anëka kë ŝapërënd, do angoɓen aŋ kë ỹañënd.
9 Ar kë rend mëne gër angoɓen hi ko an, do eŋo cus imaỹe indexëm iŋ, gër ecamëɗan ɓayi ko pere.
10 Ar ñan këŋo imaỹe indexëm an anëka hi ko gër angoɓen do er këŋo lënan eñëŋënax ax gi ex na.
11 Ɓarikan ar ŝus këŋo imaỹe indexëm an, gër ecamëɗan ɓayi ko. Gër ecamëɗan ko liyand, do axo nangënd na gër ed ko yend, ecamëɗan el ŝiw̃ën këŋo.
12 Oɓaŝ oram, wën këmun ỹëgwënëlind gayik anang nang kën mëne Kaxanu aseɓan seɓan këŋun ɓamena ɓandewën ɓaŋ gër ow̃ac or Kërisët.
13 Wën opaba këmun ỹëgwënëlind gayik anang nang këno ar hik elod gër ỹanar an. Wën ocambenjar gë odënaw̃ këmun ỹëgwënëlind gayik axor xor këno Arangoỹëra an.
14 Oɓaŝ oram, wën këmun ỹëgwënëlind gayik anang nang këno Faba Kaxanu. Wën ɓëxarëk këmun ỹëgwënëlind gayik anang nang këno ar hik elod gër ỹanar an. Wën ocambenjar gë odënaw̃ këmun ỹëgwënëlind
gayik axemëna xemëna kën. Ɓëte axwëtaya xwëtaya kën eyeyan ed Kaxanu el gër ow̃ëkw orewën do axor xor këno Arangoỹëra an.
15 Këren ŋan na ngwën iŋ, ɓëte këren ŋan na ɓeɓër ex gër ngwën ro ɓën. Angëmëne ala exo ŋan ngwën iŋ, aŋana and Faba Kaxanu aŋ ax gi na gër emëkw edexëm.
16 Enimin ɗek ɓeɓër ex gër ngwën ro ɓën, ɓeɓër gër aniyan ɓën mëne ngëŋ: oñandi od eman ok, gë eñangen ed ɓeɓër kë watënd ɓangës el do gë edafënali ed napul ir gër ngwën ro el. Ɓeŋo ax gi ex na ɓend Kaxanu.
17 Xarak ngwën iŋ do gë oñandi odexëm ok axuca wa kë xuca. Ɓarikan ar kë rind oñandi od Kaxanu an, din ir din ko ɓayi.

End arangoỹëra and Kërisët eŋ

18 Oɓaŝ oram, gogo kë xwët ngwën iŋ. Do ang wël kën ak, arangoỹëra and gë Kërisët kë yowënd na. Xarak anëka ỹëmb këni ɓërangoỹëra andexëm ɓën. Mondako këne nangënde mëne ngwën iŋ në ekwët ex.
19 Ɓërangoỹëra and Kërisët ɓëjo gër ndeɓi ro dëŋ ŝan këni gayik ani gi bana enim ɓëreɓi. Kido ɓëreɓi hi bani aɓayi ɓayi doni.

20 Wën cëŋ, aŝot ŝot kën panga ind yël këŋun Angoc Amënëk iŋ do wën ɗek anang
nang kën.
21 Aÿëgwënëli ÿëgwënëli këmun gayik anang nang kën ɗal in do mëne enëgwëŝ ax
gind na gër ɗal.
22 Ar kë ñëpënd mëne Yesu ex Kërisët, anëgwëŝ hi ko. Ata ajo ex ngëŋ arangoÿëra
and Kërisët an gayikako añëp ko ñëpënd end Faba Kaxanu do gë Asëñiw̃ Kërisët eŋ.
23 Ar ñëpëk yo end Asëñiw̃ ar Kaxanu eŋ, añëp ñëp ko ɓëte end Faba Kaxanu eŋ.
Ɓarikan ar w̃ak end Asëñiw̃ an, aw̃a w̃a ko ɓëte end Sëm eŋ.
24 Endewën eŋ cëŋ, kwëtayayin ɗe gër ow̃ëkw orewën er wël kën elod gër ỹanar
in. Angëmëne end wël kën elod gër ỹanar eŋ axwëtaya xwëtaya kën, wën ɓëte
axwëtaya kënun axwëtaya Faba Kaxanu do gë Asëñiw̃.
25 Do er ɓeya këɓo in ex aniyan and din ir din aŋ.
26 Në end ɓër këŋun yifand këmun ỹëgwënaxënëlind eŋo.
27 Endewën eŋ cëŋ, gë Angoc Amënëk and yël këŋun Kërisët aŋ ɓar kën, an caland
na eŋun tëyali ala. Gayikako Angoc aŋo këŋun sëyalind ɗek do er këŋun sëyalind
in ɗal ex, ax gi ex na enëgwëŝ. Mëŋ ex, ɗiyayindën ang këŋun sëyalind ak.
28 Awa gërëgako oɓaŝ oram, ɗiyayindën gë Kërisët. Do nand ko ŝanayaw yo, ata
këne ɓayiye ga xwëta kënëŋone, yatijo ecëfënaxik aɓo tëkeli na.
29 Angëmëne anang nang kën mëne mëŋ ar ŝenene hi ko, nangin ɓëte ar kë rind
yo end ŝenene, Kaxanu rëw̃ këŋo.

3

End oɓaŝ or Kaxanu eŋ

1 Watin ang ñan këɓo Faba Kaxanu ak xali këɓo w̃acënd oɓaŝ orexëm! Do enimin
oɓaŝ orexëm wa hi këne. Gayikako ɓela ɓër gër ngwën ro ɓën anëɓo nang ex na,
elod ano nang ex na mëŋ ɓëte.
2 Wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, gërëgako dëŋ hi këne oɓaŝ or Kaxanu.
Do ola or këne ŝote ecan ecan ol, ax canaya ex na pere. Ɓarikan anang nang këne
mëne and ko ŝanayaw Yesu Kërisët aŋ, ola oreɓi ol ang orexëm ak kë hi sam enëŋo
wat ang hi ko ak.
3 Ar kë yarënd yo eŋo gër ndexëm, aw̃unëta ko w̃unëtand do exo men ang w̃ën ko
mëŋ ak.
4 Ar kë rind eñëŋënax yo, er ko rind in amena ex paɓ gë acariya and Kaxanu aŋ
gayik emendëran el ed͡ïf ed acariya ex.
5 Do anang nang kën mëne Kërisët yow bax exo dëxët ɓeñëŋënax ɓeŋ xarak gër
ola orexëm eñëŋënax ax gi ex na.
6 Ar ɓar këni gë mëŋ yo, ax bo ex na ga ko w̃endërand. Ar ɓayik ga ko rind
ɓeñëŋënax an, aŋo nang ex na, elod aŋo wat ex na.
7 Oɓaŝ oram, ala këreŋun yifaɗ na. Ar kë rind end ŝenene an, ar ŝenene ex ang
exo Kërisët ak ar ŝenene.
8 Ar ɓayik gër ɓeñëŋënax an, ar ŝaɓucara ex gayik ŝaɓucara in elod gër ỹanar ko
w̃endërand. Gayikako Asëñiw̃ ar Kaxanu an ayow yow ko, exo nëxenaxën ɓandixa
ɓand ŝaɓucara ɓaŋ yow baxo.
9 Ar rëw̃ këŋo yo Kaxanu, axo mendërand na gayik aniyan and Kaxanu aŋ ex gër
ola orexëm. Axo kor na exo ɓayi gër ɓeñëŋënax gayikako Kaxanu rëw̃ këŋo.
10 Mondako këni fitarënd ɓër ex oɓaŝ or Kaxanu ɓën gë ɓër ex or ŝaɓucara ɓën.
Ar ɓayik ax dind na yo end ŝenene, axo gi ex na ar Kaxanu. Mondako fo ex end ar
aŋo ŋan ex na aɓinëm eŋ.

End aminëmëra and gër Kërisët eŋ

11 Enimin, endey eŋo wël kën elod gër ỹanar mëne ɓalërindëleɓo andeɓi reɓi aŋ.
12 Kërenëŋo tëfëteliye na Kaỹe, mëŋ ar ɓar bani gë Arangoỹëra an xali lawᷤ këŋo aɓinëm. Do inewᷤa lawᷤaxën këŋo? Gayikwa ɓandixa ɓand mëŋ Kaỹe ɓaŋ ɓañëŋënax hi bax do ɓand aɓinëm ɓaŋ ɓand ŝenene.
13 Ɓëmaỹe, angëmëne ɓela ɓër gër ngwën ɓën aŝus ŝus kënun, këreŋun caran na.
14 Ɓiyi anang nang këne mëne anëka xani këne gër ecës, do ɓakaw këne gër aniyan gayik aɲan ɲan këneɓene ɓëmaỹe ɓëŋ. Ɓari ar ŝus këɓi an, gër ecës ɓayi ko.
15 Ar këŋo ŝus yo imaỹe indexëm, alawᷤ ar ɓela hi ko do aye nang kën mëne alawᷤ ar ɓela an axo cot na aniyan and din ir din aŋ.
16 Kërisët ga yëlaya ko wa në endeɓi xali gër ecës mëŋ nangaxën këne er ex aŋana in. Ɓiyi ɓëte aỹap ỹapëk enëɓe yële aniyan andeɓi aŋ ɓëmaỹe ɓëŋ.
17 Angëmëne ar ŝotërak gër ebar ro eŋo watënd imaỹe indexëm iŋ ga ŝëmura këŋo, do exo kemën emëkw edexëm el, aŋana and Kaxanu aŋ mondake cëŋ kë ỹëpa gër ndexëm?
18 Oɓaŝ oram, aŋana andeɓi aŋ gilex ɗal do canayayindëlex gër ɓandixa. Kërex gi na gër ofërëya fo, ɓëte kërex gi na eyeyan fo.
19 Mondako këne nange mëne ɓër ɗal hi këne do eɓo gi fuŋ gër owᷤëkw oreɓi gër lëngw ir Kaxanu.
20 Angëmëne owᷤëkw oreɓi oŋ dëŋ këɓo nëpënd, kaŝ ex Kaxanu, mëŋ ar nangëk ɓeỹ ɗek an.
21 Ɓëmaỹe wën ɓër ke ɓalënd mbaŋ ɓëjo, ayëxwëra këne yëxwëraye ler gër Kaxanu angëmëne owᷤëkw oreɓi oŋ aɓo nëpënd na.
22 Er kënëŋo wᷤëkaye yo, ayël këɓo yëlënd gayik asëf këne sëfënde ɓapela ɓandexëm ɓaŋ do ari këne rinde er ɲan ko in.
23 Watin er re ko ene dind ex in: ene kwëtaye owᷤac or Yesu Kërisët, Asëñiwᷤ arexëm ol, do eɓo ɓalërënd andeɓi reɓi aŋ, ang rek apela andexëm and yël këɓo ak.
24 Ar kë rind er rek ɓapela ɓandexëm an, gë Kaxanu ɓar këni, do Kaxanu na exo gër ola orexëm. Gë Angoc andexëm and yël këɓo aŋ këne nangënde mëne alëg lëg ko gër ola oreɓi.

4

Epitëndër ed ɓëlawᷤënel el

1 Wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, ax gi ex na mo kwëta ɗek ɓër kë rend gë Angoc and Kaxanu ɓar këni ɓën. Kamanindënëɓi aye en nangaxën mëne ɗal këni reyand gayik ɓëlawᷤënel ɓënëgwëŝ ɓëranjëm yowëk na gër ngwën ro.
2 Mondako këno nang ar ɓar këni gë Angoc and Kaxanu an: ar kë reyand yo mëne Yesu Kërisët ayow yow baxo hi ko ala gër ebar ro, ajo ar Kaxanu ex.
3 Ɓarikan ar kë reyand yo aɓar ɓar këni gë Angoc Amënëk aŋ do exo ŋëp mëne Yesu Kërisët gër Kaxanu xaniw ko, ajo arangoỹëra and gë Kërisët ex. Ax gi ex na nde awël wël ban mëne arangoỹëra gë Kërisët kë yowënd? Awa gërëgako, anëka ɲatëgu ko gër ngwën ro.
4 Wën oɓaŝ oram ol, ɓër Kaxanu hi kën do axor xor kënëɓi ɓëlawᷤënel ɓënëgwëŝ ɓën gayik gë ar ɓar kën an fangak nëmëc gë angoc and ex gër ngwën ro aŋ.
5 Ɓëlawᷤënel ɓënëgwëŝ ɓëjo, ɓër gër ngwën ro fo exëni. Mëŋ këni yeyanaxënënd end gër ngwën ro fo do ɓela ɓër gër ngwën ro ɓën aɓaxëtën kënëɓi ɓaxëtënënd.
6 Ɓarikan ɓiyi ɓër Kaxanu hi këne do ar nang këŋo Kaxanu an, aɓaxëtën këɓo ɓaxëtënënd. Ar ax gi ex na ar Kaxanu an, aɓo ɓaxëtënënd na. Mondako këne nangënde ang fitar këni ak ar gë Angoc and ɗal an gë ar gë angoc and enëgwëŝ an.

End aŋana and Kaxanu eŋ

7 Wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, ɓalërindëleɓo andeɓi reɓi aŋ gayik aŋana aŋ gër Kaxanu xaniwëk. Do ar ñan këɓi ɓela an, Kaxanu rëw̃ këŋo do anang nang këŋo Kaxanu.
8 Kaxanu aŋana hi ko, ar ŝus këɓi ɓela an, aŋo nang ex na Kaxanu.
9 Watin ang w̃asin këɓo Kaxanu aŋana andexëm ak: ga lawẽnëgu këŋo Asëñiw̃ ar tañ arexëm an gër ngwën ro ene cotaxëne aniyan aŋ paɓ gë mëŋ.
10 Do aŋana aŋo er ex mëne Kaxanu ñan këɓo xali lawẽnëgu këŋo Asëñiw̃ eɓo wunët gër ɓeñëŋënax ɓendeɓi, xarak ax gi ex na ga ñan kënëŋone ɓiyi.
11 Wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, angëmëne mondako ñan këɓo Kaxanu, aỹap ỹapëk ɓiyi ɓëte eɓo ɓalërënd andeɓi reɓi aŋ.
12 Elod ala aŋo wat ex na Kaxanu. Angëmëne aɓalër këɓo ɓalërënd andeɓi reɓi aŋ, aɓar ɓar këne gë Kaxanu do aŋana andexëm aŋ aye faỹayak gër ola oreɓi.
13 Mondake këne nangënde mëne gë Kaxanu ɓar këne? Ga yël këɓo wa Angoc andexëm aŋ.
14 Do ɓiyi, awat wat këmi eŋo, do mëŋ këmi reyaxënënd mëne Faba Kaxanu lawẽnëgu këŋo Asëñiw̃ exo gi Afexën ar ngwën an.
15 Ar kë w̃a mëne Yesu, Asëñiw̃ ar Kaxanu ex, aɓar ɓar këni gë Kaxanu.
16 Do ɓiyi anang nang këne do aw̃a w̃a këne mëne Kaxanu añan ñan këɓo gayik aŋana hi ko. Do ar këɓi ñan ɓela an, aɓar këni ɓar gë mëŋ.
17 Angëmëne aŋana and Kaxanu aŋ afaỹaya faỹayak gër ola oreɓi, gë onënga fo këne ŝëniye akey and kiti aŋ gayik ang këne liyande gër ngwën ro ak awëndër wëndërëk gë aniyan and Këriset aŋ.
18 Gër emëkw ed ar faỹayak aŋana, anjiỹ ax gind na. Do aŋana ax paỹaya ex na gër emëkw edexëm.
19 Endeɓi eŋ cëŋ, añan ñan kënëɓene Kaxanu gë ɓela ɓën gayik mëŋ ỹanak ñan këɓo.
20 Angëmëne ala exo dend mëne añan ñan këŋo Kaxanu do eŋo cus imaỹe indexëm iŋ, anëgwêŝ ko rind gayik axo kor na eŋo cus imaỹe ind këŋo watënd iŋ do eŋo ŋan Kaxanu, mëŋ ar aŋo watënd na an.
21 Awa apela aŋo yël këɓo Kaxanu: Ar ñan këŋo Kaxanu an, ŋanëleŋo ɓëte imaỹe indexëm iŋ.

5

End angora and ngwën eŋ

1 Ar w̃ak yo mëne Yesu ex Këriset, Kaxanu rëw̃ këŋo. Do ar këŋo ñan yo arëw̃ an, añan ñan këɓi ɓëte oɓaŝ orexëm ol.
2 Mondako nang këne mëne añan ñan kënëɓene oɓaŝ or Kaxanu ol: ga ñan kënëŋone Kaxanu do ga këne sëfënde er rek ɓapela ɓandexëm in.
3 Eŋan ed Kaxanu el ex ene dind ex er re ko gër ɓapela ɓandexëm in do ɓapela baŋo ax ɗak ex na.
4 Gayikwa ar rëw̃ këŋo yo Kaxanu, axor xor ko ngwën iŋ. Do ekwëta ed xwëta kënëŋone Kaxanu el ex ekor ed ngwën el.
5 Noỹo ex ar xorëk ngwën an? Ax gi ex na nde ar w̃ak mëne Yesu ex Asëñiw̃ ar Kaxanu an?

End Këriset eŋ

6 Yesu Këriset ex ar yow bax gë men oŋ do gë oŝat oŋ. Gë men do gë oŝat yow baxo, ax gi ex na na gë men oŋ fo. Do Angoc Amënëk aŋ kë reyand eŋo gayik mëŋ ex ɗal in.
7 Enimin, otede otas kë reyand end Këriset eŋ:
8 Angoc Amënëk aŋ, men oŋ do gë oŝat oŋ. Do ɓën ɓësas axet xet këɓi.

9 Angëmëne awa këne wãande osede or ɓela ol, osede or Kaxanu ol xurik ex gi ɗal
gayik areya reya ko end Asëñiw eŋ.
10 Ar wãak end Asëñiw ar Kaxanu an, aŝot ko ŝot osede olo gër onden ondexëm.
Ɓarikan ar ñëpëk an, anëgwëŝ xwët këŋo Kaxanu gayikako axo ma ex na er reya ko
Kaxanu end Asëñiw in.
11 Watin er ex osede olo in: Kaxanu yël këɓo aniyan and din aŋ do aniyan aŋo gër
Asëñiw ex.
12 Ar ɓar këni gë Asëñiw ar Kaxanu an kë ŝotënd aniyan aŋ, ɓari ar ani ɓare ex na
an, axo cotënd na.

End aniyan and din eŋ

13 Eŋo këmun ỹëgwënëlind en nangaxën mëne aŝot ŝot kën aniyan and din aŋ wën
ɓër xwëtak owac or Asëñiw ar Kaxanu ɓën.
14 Axwëta xwëta këne mëne Kaxanu aɓaxët këɓo ɓaxëtënd and kenëŋo xaraye er
ex yo angëmëne ang këŋo ỹandi ak ex.
15 Awa ga nang këne ako aɓaxët ko ɓaxëtënd cale indeɓi iŋ, nangëne mëne aŝot
këne ŝote er wëka kënëŋone in.
16 Angëmëne ala eŋo wat imaỹe indexëm iŋ ga ko ri eñëŋënax end ax mëland na
gër ecës, calenëleŋo. Kaxanu ata këŋo yël aniyan aŋ. End ɓër kë rind eñëŋënax end
ax mëland na gër ecës eŋ këme rend. Eñëŋënax exëna end kë wëland gër ecës; ame
dend na ɗe en calend në end eñëŋënax eŋo.
17 Etëmbak end ex yo eñëŋënax ex, ɓari ax gi ex na eñëŋënax end ex yo kë wëland
gër ecës.
18 Anang nang këne mëne ar rëw këŋo Kaxanu yo, axo ɓayi na ga ko wendërand.
Asëñiw ar Kaxanu an këŋo nëkonand do Arangoỹëra an ỹoweỹ aŋo koranënd na.
19 Anang nang këne mëne ɓër Kaxanu hi këne do ɓela ɓër gër ngwën ɓën ɗek
awëña wëña këɓi Arangoỹëra an.
20 Ɓarikan anang nang këne ɓëte Asëñiw ar Kaxanu an yow bax yël këɓo onden
oŋ enëŋo nangaxëne Kaxanu, mëŋ ar ex ɗal an. Gë mëŋ Ar ex ɗal an ɓar këne në
end Asëñiw Yesu Kërisët. Awa Kaxanu, ar ɗal exo do mëŋ ex aniyan and din aŋ.
21 Oɓaŝ oram, kwëỹëtayin olaŝ oŋ.

Kayëta ixinëm ir Ŝaŋ in
Lilaya in

Ar ỹëgwëk kayëta ijo an w̃acaya ko «Axarëk an». Okërecеŋ oñanar od bax fënënd kayëta ijo ok rek mëne Ŝaŋ, parëxanda ir Yesu Kërisët exo axarëk ajo. Gayikako ɓend kë sëyalind ɓeŋ awëndër wëndërëk gë ɓend gër kayëta iỹanar ir Ŝaŋ ɓeŋ. Ata gër osëyali olo er ex: ɗiya ed gër ɗal do gër aŋana el do gë ekwëỹëta ed ɓër kë sëyalind ɓend fitarëk gë osëyali oỹanar el. Er ex gër akayëta in:

End ar ỹëgwëk kayëta ijo eŋ: 1-3.
End apela and aŋana eŋ: 4-6.
End ekwëỹëta ed ɓësëyali ɓënëgwêŝ eŋ: 7-11.
Ɓapela ɓapelatar ɓaŋ: 12-13.

Ecëmar el

1 Wëno axarëk an këŋun ỹëgwënëlind wëj Asoxari ar sana këŋo Kaxanu an, do gë oɓaŝ orey ol. Wëno enim ñan këmun, ado ɗek ɓër nangëk ɗal ɓën añan ñan kënun ɓëte, ax gi ex na wëno fo.
2 Añan ñan këmun gayik ɗal in gër owẽkw oreɓi ex do din kë ɓayi.
3 Faba Kaxanu, gë Yesu Kërisët, Asëñiw̃, yëlëlenëɓo oyekax ol, gë axaỹënan in do gë oɓetak ol ene ɗiyaxënënde gër ɗal do gër aŋana.

End ɗal eŋ do gë end aŋana eŋ

4 Mbaŋ nëngan ke ga sëk këmëni oɓaŝ orey orëmar ga këni liyand gër ɗal, ang rek apela and yël këɓo Faba Kaxanu ak.
5 Do gërëgako wëj Asoxari ajo, axara xara këmi: ɓalërindëleɓo andeɓi reɓi aŋ. End këmi ỹëgwënëlind eŋo awël wël këne elod gër ỹanar, ax gi ex na apela angaŝax.
6 Aŋana aŋ ex edi ed er kë rend ɓapela ɓand Kaxanu el. Awa apela aŋo ỹapëk ene tëfe gër aniyan andeɓi ang wël këne elod gër ỹanar ak.
7 Enimin, ɓëyifa ɓëranjëm ŝanayawëk gër ngwën do këni rend mëne Kërisët axo yow bana hi ko ala. Ata ɓën ex ɗe ɓëyifa ɓën, ɓërangoỹëra and Yesu Kërisët ɓën.
8 Titinayin gër aniyan andewën, kërex capër na andiyen andeɓi aŋ. Ɓarikan kemënayin en cotaxën acosa anjekax aŋ.
9 Ar kë ɓaŝënd yo ɓendey ɓecëxe, axo ɓayi ex na gë end sëyali këɓo Kërisët eŋ fo. Ala ajo axo gi ex na ar Kaxanu. Ɓarikan ar xwëtayak osëyali olo an, aɓar ɓar këni gë Faba Kaxanu do gë Asëñiw̃.
10 Angëmëne ala exo yeli gër ndewën do axo mëlali ex na osëyali olo, këreno kacaɗ na gër iciw̃ indewën, këreno cëmaɗ na dëŋ!
11 Gayikwa ar këŋo ŝëma an anëka ŝoma këŋo gër ɓandixa ɓañëŋënax ɓandexëm.

Ɓepelatar ɓeŋ

12 Ado ga ỹëmbëk ɓeɓër ỹëgwënili domun ɓën, axe ñandi bana mun pelëra gë oñëgw. Ɓarikan ayar këme yarënd mun nëngali mun pelërax wëno dëŋ, do eɓo nëngandëraxën ɓiyi ɗek.
13 Oɓaŝ or imaỹe itoxari indey ind sana këŋo Kaxanu ol aŝëma këni ŝëmand.

Kayëta isasën ir Ŝaŋ in Lilaya in

Kayëta ijo, ar bano rend «Axarëk an» ỹëgwën baŋo kërecеŋ ir këno w̃acënd Gayos. Er kë sëy̆alind mëne aỹap ỹapëk ekaca ed aye okërecеŋ oɗiyer el ex canayaxën eɓalër ed aminëmëra and gër Yesu Kërisët aŋ. Ɓandixa ɓand Gayos ɓaŋ bax w̃asinënd mëne afëɓ fëɓ baxo osëy̆ali olo. Ɓarikan Jotëref abaɓi w̃ëlaya na okërecеŋ oɗiyer ok. Mëŋ gër kayëta ijo ro aŝëkw ŝëkw këno Gayos do nëp këno Jotëref. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1-4.
End apela and Gayos eŋ: 5-8.
End Jotëref eŋ: 9-10.
Ang ỹapëk etëfëteli ed Demetëros el: 11-12.
Ɓepelatar ɓeŋ: 13-15.

Ecëmar el

1 Wëno Axarëk an ki ỹëgwënëlind wëj Gayos, wëj ar ex imaỹe ind ñan këmo gë ɗal iŋ.
2 Wëj imaỹe ind ñan këmi mbaŋ iŋo, aŝalen këmi ŝalenënd ey ɓeta, exi yera mbaŋ do ey ɓëngw gër eman endey ang ɓëngwëk enjëw̃ endey ak.

End ɓër olaw̃ënel eŋ

3 Wëno mbaŋ nënganderа ke ga sëkati këne ɓëmaỹe do reyati këni mëne ŝenene fëɓ këy̆ ɗal in do gër ɗal ijo këy̆ liyand.
4 Wëno mbaŋ ke nënganënd angëmëne me wëlënd mëne oɓaŝ oram ol gër ɗal këni liyand.
5 Wëj imaỹe ind ñan këmi mbaŋ iŋo, ang ỹap këŋo ar xwëta këŋo Kaxanu ak këy̆ rind gë ɗek ɓenjekax ɓend këy̆ëɓi rinënd ɓëmaỹe ɓëŋ ado eni gi ɓëniyer.
6 Areyati reyati këni gër amara andeɓi ro end ang ki ɓalënd ɓela ak. Axara këmi xarand eyëɓi yëlëra ŝëlafana ir ɗamana ireɓën ang këŋo ỹapan Kaxanu ak.
7 Eni deyaraxënënd end ow̃ac or Axwën eŋ seɓëragu këni oxun oreɓën oŋ, xarak ax gi ex na eni cotëraxën gër ɓër ɓenëng ɓecëxe.
8 Awa aỹap ỹapëk enëɓe mëlayande aye ɓela ɓërako ɓën ene kelaxëne gë ɓën andiyen and ɗal aŋ.

End Jotëref do gë Demetëros eŋ

9 Ata kayëta iromax ỹëgwënëli këmun Amara andewën aŋ. Ɓarikan Jotëref, mëŋ ar këŋo nënganënd olëngw an, aŋo ɓalënd na end këme rend eŋ.
10 Mëŋ ex, and këme yeli aŋ, afut këme fut ɓeñëŋënax ɓend ko rind ɓeŋ ga këɓo rexërand ako. Ado ax gi ex na eŋo fo ko rind: aɓi mëlayand na ɓëmaỹe ɓëniyer ɓëŋ; ɓër këɓi ỹandind enëɓi mëlaya ɓën, eɓi besara xali do eɓi ŋw̃aỹ dëŋ gër Amara.
11 Wëj imaỹe ind ñan këmi mbaŋ iŋo, tëfëtelindëɓi ɓër kë rind ɓenjekax ɓën, ɓari ax gi ex na ɓër kë rind ɓeñëŋënax ɓën. Ar kë rind ɓenjekax an, ar Kaxanu hi ko. Ɓarikan ar kë rind ɓeñëŋënax an, aŋo nang ex na Kaxanu.
12 Ata ɓela ɓën ɗek areya këni reyand enjekax end ko rind Demetëros eŋ, në end ɗal ir ex gër emëkw endexëm eŋ. Ɓiyi ɓëte enjekax fo këmi reyand do aye nang këy̆ mëne osede oreɓi ol ɗal ex.

Ɓepelatar ɓeŋ

13 Bendanjëm ỹëgwënëli domi, ɓari axe ñandi ex na mi pelëra gë iñëgwaya.

14 Ayar këme yarënd mi nëngali ƀakey ƀaŋo dëŋ do axanar ke xanarëxëye mopaƀër.
15 Kaxanu yëlëlexi oƀetak ol! Oɗawo odey ok aŝëma këni ŝëmand. Wëj ƀëte cëmalëƀi oɗawo odeƀi ok, ala kala gë owac orexëm ol.

Kayëta ir Yud in
Lilaya in

Ar ỹëgwëk kayëta ijo an, Yud këno w̃acënd. Kayëta iromax ijo kë sëy·alind mëne ɓërëw̃ak end Yesu Kërisët ɓën këreni tëfënd na osëy·ali or fuɗac or kë rend mëne ɓësoŝan do gë ɓësoxari ɓër gër Amara ɓën asëk alakira fo ex gayik Kaxanu aseɓan ko seɓanënd. Ata Yud aỹëgw ỹëgw ko ɓamatinali ɓand gër ɓakayëta ɓakarëk eɓi masinaxën ɓërëw̃ak ɓën mëne Kaxanu axiti ko xitind osëmbak ol. Kayëta ijo ɦatak gë cale ind kë rend mëne Kaxanu kë yëlënd apexa an paɓ gë Yesu Kërisët. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1-2.
End ekwëta el do gë osëy·ali onëgwëŝ eŋ: 3-23.
End cale eŋ: 24-25.

Ecëmar el

1 Wëno Yud, ariyenin ar Yesu Kërisët an, ar acël amat gë Ŝak an, këŋun ỹëgwënëlind wën ɓër w̃acëraw këŋun Faba Kaxanu, ɦan këŋun, do xwëtaya këŋun gër Yesu Kërisët!
2 Awa Kaxanu kaỹënanëleŋo wën do yëlëleŋun mbaŋ, oɓetak ol do gë aŋana aŋ!

End ɓësëy·ali ɓënëgwëŝ eŋ

3 Wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, gë oɓal osëm ỹandi baxe mun ñëgwënëli end apexa and ŝot këne ɓiyi ɗek eŋ. Gërëgako nang këme, afo mun ñëgwënëli en kemënalixën ekwëta ed këɓi yëlënd Kaxanu amat fo ɓërëw̃ak el.
4 Enimin, ɓela ɓëw̃ëŝik exëna ɓër lila këŋun yir fo do këni nëmbënd oyekax or ko yëlënd Kaxanu ol gë oñandi oñacaxik. Ɓën ayaxëta këno yaxëtand Yesu Kërisët, mëŋ ar ex Asëy·ali do Axwën an. Ata kiti indeɓën iŋ anëka fo ỹëgw këni.
5 Anang nang kën ɗek ɓeŋo, axwitan fo këmun xwitanënd mëne Axwën an racët baɓi gër oxaɗëp ɓulunda ir Isërayel in gër ebar ed Misëra. Ɓarikan alaw̃ law̃ baɓi ɓër ɦëp bax eno kwëta ɓën.
6 Kwitayin ɓëte end omeleka od sak baɓi or gapak or ŝot bani ol, Kaxanu afokëra fokëra këɓi or laŋ gëɗ gër acamëɗan xali yatir akey atëm and kiti.
7 Mondako fo bax ɓëte end ɓela ɓër lëg bax gër ɓangol ɓand Sodom gë Gomor do gër ɓand hi bax ler ler ɓaŋ. Awata wata bani ɓecëfënaxik do gë eñac xali baɓi ỹandind laka ir ax ñap ex na in. Gërëgako, asoro këni sorond gër xoɗux or din ir din, or ax ɗomind na gë eɗomi. Do toro indeɓën iŋo këɓo w̃asinënd ang këɓi hiɗ ak ɗek ɓër kë rind mondako ɓën.
8 Awa ɓela ɓër lila kënun yir fo ɓëjo mondako fo këni rind: oɗakeli odeɓën këni sëfënd do këni ɓuyarënënd ɓeman ɓendeɓën ɓeŋ. Ayepën këni yepënënd or gapak or Axwën ol do kënëɓi ŝirënd ɓangoc ɓacaraxik ɓaŋ.
9 Xarak Miŝel, alëngw ar omeleka an, axo yëxw bana eŋo nëp gë ocir ŝaɓucara in, and bani xandërënd eman end Moyis aŋ. Are fo re baŋo: «Axwën an ki rexëra!»
10 Ɓari ɓela ɓëjo aŝir këni ŝirënd er ɓayik ani nang ex na in. Do ɓeɓër nang këni gë onden këm, ang ow̃acar fo ɓën, anemin këɓi nemin.
11 Awa ɓëjo aɓi ye ex na ga sëf këni ako fëña ir Kaỹe in. Ang nambëra baxo Balam në end acosa ak nambëra këni. Ɓëte ang nemi ko Kore ak në end emëŝen ed Kaxanu fo nemi këni.
12 Ɓëjo aɓuyarën këni ɓuyarënënd opëna od amara andewën ok. Er këni xwëndand wayët ñambëran, gë oŝeɓ fo, ani gi ex na gë anjus. End ala aɓi ɓalënd na, ang ax gi

ex na end ogaf odeɓën fo. Ang ɓaŋar ɓand ɓarër bax do ŝapërelik ekoc tëɓërëxe fo hi këni. Ɓëte er hi këni ang ɓatëx ɓañambëɣamb ɓand ax dëw̃ënd na fo xali xucak nand ebax ex dëw̃ na. Ɓakëlëbëd ɓaki ŝësëk ga rët këni.

13 Ang kë watind ɓomuyar gër angwëngw and kë xanind men bërëxaɗët ɓomeŋ ɓomeŋ ak, mondako fo këni rind ɓela ɓëjo ex watixën ɓecëfënaxik ɓendeɓën ɓeŋ. Ɓëte ang ow̃al or kë yexërand sam-sam gër orën fo hi këni. Do Kaxanu fenin këɓi olëg or din ir din ol gër ed xurik ex camëɗan.

14 Enok, ar ex acongaxinëm gër andëw̃ëra and Adam an, ayeyan yeyan baxo ang alaw̃ënel fo end ɓela ɓëjo eŋ: «Awël nde, Axwën an ayow ko yow gër ngwën ro gë omeleka omënëk odexëm ok owëli, owëli.

15 Ayow ko yow eɓi kiti ɗek ɓela ɓën do eɓi nëp ɓësëmbak ɓën në end ɗek ɓandixa ɓatëmbak ɓand këno renanënd ɓeŋ, do në end oyeyan oỹëŋënax or ɓësëmbak or këno yeyananënd ɓëw̃endëran oŋ.»

16 Ɓela ɓëjo laŋ ɓër ŝaminak fo hi këni. Laŋ këni rendërand end aniyan andeɓën eŋ, do sëf këni wayët oñandi odeɓën fo. Gër osëỹ oreɓën yer ndafënan itëm fo ex, xarak ɓela ɓën fo kënëɓi yifand gë oyeyan onëngax eni cotaxën er ỹandi këɓi in.

End aniyan and oxërecеŋ eŋ

17 Wën cëŋ ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, kwitayin end reya bani gana-gana fo oparëxanda od Yesu Kërisët, Axwën areɓi eŋ.

18 Ga banun felënd wa: «Gër ɓakey ɓapelatar, ɓela ɓër kë sanënd mbaŋ kë ŝanayaw na, do eni tëfënd oñandi oñëŋënax ok, mëne ngëŋ ɓetëmbak ɓeŋ.»

19 Ɓën ex ɓëyic ɓër ɓamara ɓën, ang ow̃acar fo këni rind, do Angoc and Kaxanu aŋ ax gi ex na gër ola oreɓën.

20 Ɓarikan wën ɓëmaỹe ɓënd ke ɓalënd mbaŋ ɓëŋo, ang këni ɓayënd aciw̃ ak, ɓayin oxërecеŋ orewën ol gër ekwëta emënëk ed ŝot kën. Caleyindën gë Angoc aŋ.

21 Kemënayin gër aŋana and Kaxanu ga kën ŝënind ako axaỹënan ir Yesu Kërisët, Axwën areɓi, ir këɓo yëlënd aniyan and din ir din in.

22 Kaỹënanindëleŋun ɓër sitarak gër ekwëta ɓën.

23 Ɓërëmar afo enëɓi dacëtënd gër xoɗux eni pexaxën. Ɓëjo ɓëte kaỹënanindëleŋun gë anjiỹ. Ado ax gi ex na dëŋ mokwixëta acuɗ andeɓën and ɓuyarënëk ɓeñëŋënax ɓendeɓën aŋ.

Eɗuwa el

24 Ɗuwanëŋone Ar xorëk gaɓat eŋun nëkonand këdi kën w̃endëra an. Ɓëte ɗuwanëŋone ar xorëk eŋun kwëŝan, gë etëmbak këm an, gër lëngw ir enjaran endexëm, gë onënga fo.

25 Mëŋ gaɓat ex Kaxanu, ar fexën këɓo paɓ gë Yesu Kërisët, Axwën areɓi an. Mëŋ gaɓat xwënëk enjaran eŋ, panga iŋ, owun ol do gë or gapak ol, elod ga ỹanak ngwën iŋ, xali gërëgako do din ir din! Amen!

Akayëta and Andoɗakel aŋ
Lilaya in

Ar ỹëgwëk akayëta aŋo an Ŝaŋ këno w̃acënd. Ɓend kë ñatëgu ecan ecan gër ngwën ɓeŋ ỹëgw ko ang w̃asindëra baŋo Axwën Yesu ak. Eni kemënaxën gër ekwëta ỹëgwënaxën baɓi okërecеŋ ok gayik asoro bani sorond në end Yesu Kërisët. Amëd aŋo, anëỹali banëɓi nëỹalind ɓela ɓën eno calend Emun end Ɓërom eŋ, ɓari abani w̃a na eni di mondako. Akayëta aŋo kë sëyalind mëne Kaxanu afenin fenin këɓi ɓacosa ɓakëɓënaxik ɓër kë xemënalind ekwëta ed xwëta këno ɓën, do gë ɓër kënëɓi law̃ëra në end andiyen andexëm ɓën. Er ex gër akayëta in:

Ecëma ed ɓamara ɓanjongëɓaki el: 1.1-8.
End owun or Kaxanu do gë or Axwën Yesu eŋ: 4.1–5.14.
End ɓeñigënaxik ɓenjongemat do gë ɓulunda iw̃ënëk eŋ: 6.1–7.17.
End eñigënaxik enjongekinëm do gë okereloŋ ocongiɓat eŋ: 8.1–9.21.
End ikayëta ind meleka do gë otede oki eŋ: 10.1–11.19.
End Sindan do gë ɓulunda ir Kaxanu eŋ: 12.1-18.
End ɓandixa ɓand ɓemacar eŋ: 13.1-18.
End oyëkan or ɓëw̃ënëk do gë kiti ind kë yowënd eŋ: 14.1-20.
End ɓeñigënaxik do gë ɓetëm eŋ: 15.1–16.21.
End kiti ind ɓër këŋo w̃erelind Kaxanu eŋ: 17.1–19.21.
End owun or ɓëniy wëli eŋ: 20.1-6.
End kiti ind ŝaɓucara do gë ind ɓëŝësëk eŋ: 20.7-15.
End ngwën ingaŝax do gë omakaw ond Yesu eŋ: 21.1–22.21.

Lilaya in

1 Gër akayëta aŋo ex ɓendey ɓend nangën këŋo Yesu Kërisët në oɗakeli Ŝaŋ, ariyenin arexëm ɓeŋ, and law̃ënëgu këŋo meleka irexëm gër ndexëm aŋ. Kaxanu nangën baŋo ɓeŋo eɓi tëfëtanaxën ɓëriyenin ɓërexëm ɓën eni nangaxën mëne gogo kë ñatëgu.

2 Ata Ŝaŋ ex ar reyak osede olo an, gë ɗek ɓend wat baxo ɓeŋo, do Yesu Kërisët rek mëne eyeyan ed ɗal ed Kaxanu dëŋ ex.

3 Nëngandëraleɓi, ar kë fënënd an, gë ɓër kë ɓaxëtënd, do kë sëfënd eyeyan ed xaniwëk gër Kaxanu ɓën gayikwa gogo kë ñata.

End ɓamara ɓanjongëɓaki eŋ

4 Wëno Ŝaŋ këŋun ỹëgwënëlind wën ɓërëw̃ak ɓër ex gër ɓamara ɓanjongëɓaki ɓand gër ebar ed Asi ɓën. Ar hik, hi bax do ko yelind an, yëlëleŋun oyekax ol do gë oɓetak ol. Ɓangoc ɓanjongëɓaki ɓand ex gër lëngw ir añëpara and owun orexëm ɓaŋ,

5 do gë Yesu Kërisët, mëŋ ar ex sede ir mokwëta an, aỹanar ar xanik gër ecës an, do emun end ɓemun ɓend gër ebar ro eŋ, yëlëlenun oyekax ol do gë oɓetak ol!

Yesu Kërisët, mëŋ ar ñan këɓo, racët këɓo gër ɓeñëŋënax ɓendeɓi gë oŝat orexëm an,

6 do ar ɓar këɓo hi këne gër owun orexëm an, ar ri këɓo ɓëŝaɗaxan ɓër Sëm irexëm Kaxanu an, xwënëk din ir din enjaran eŋ do gë panga iŋ! Amen!

7 Nëkoyino ga ko fedawënd gë ɓaŋar ɓaŋ:
Ala ar ex yo awat këŋo wat,
ado ɓër xwëŝ baŋo ɓën dëŋ awat këno wat

do ɗek ɓenëng ɓend ex gër ebar ro ɓeŋ,
arenita këni ỹana eni denitand në endexëm.
Iyo, amen!
8 Ata Axwën Kaxanu re ko: «Wëno ex aỹanar an, wëno ex afelatar an. Wëno ex ar hik, hi bax do kë yelind an; wëno ex ar xorëk ɓeỹ ɗek an.»

End ecanaya ed Axwën Yesu eŋ

9 Wëno Ŝaŋ, aɓaỹe irewën hi këme, ga ɓar këne gër toro, gër owun do gër ekemënali ed end Yesu Kërisët. Gër oŝir or këni w̃acënd Patëmos hi bame gayik afemëra këme femërand eyeyan ed Kaxanu eŋ, do ga këme reyarand osede or Yesu eŋ.
10 Ata fedaw ko Angoc Amënëk aŋ gër ndam, yatir oganjar. Wël këme oniw̃ ang ofarix or kereloŋ fo gand epoy edam
11 ga kë re: «Er këy watënd in, ñëgwël në akayëta do ey ɗaw̃ëneli gër ɓamara ɓanjongëɓaki ɓaŋo: Efes, gë Sëmirën, gë Perëgam, gë Catir, gë Sarëd, gë Filadelëfi do gë Lawodise.»
12 Ata ga ŝena këme mowat ar baxe yeyanelind mondako an, wat këme oɗambo od kaŋe.
13 Do mërëxand ir oɗambo oko, wat këmo ar ang asëñiw̃ ar ala. Er ŝuɗa baxo ocuɗ od gëŝëc do xapa baxo apëxw and kaŋe gër emëkw.
14 Omban ond gër gaf irexëm oŋ feŝëk ang gwëtene fo, ang okëɓina fo, do ɓangës ɓaŋ kë ỹegënd ang eñan fo.
15 Osapar orexëm oŋ kë watind ang yawale ir fëtëk në angoɗux fo, do oniw̃ ol kë rëmënd ang oỹëm fo.
16 Ala ajo, lëkaya ko gër ataxan and liw̃ ow̃al ocongoxi, gër etëỹ edexëm ŝanëguk duxuma ir fëco aɦak fëco aɦak, do dëxas in kë ỹegënd ang eñan gë ɗek panga indexëm ak.
17 Ata ga këmo nëkon, wëc këme këruɗ gër osapar orexëm. Ata ɦëmba ke gë ataxan and liw̃ aŋ do re ko: «Këreỹ yëdara na! Wëno ex aỹanar an, wëno ex afelatar an,
18 wëno ex aɓëngw an. Aŝës ŝës bame ɓarikan gërëgako aɓëngw eme din ir din. Wëno lëkayak ɓacoketaya ɓand ecës, do gë ɓand wur ir ɓëŝësëk ɓaŋ.
19 Awa ñëgwël ɗe er wat këy in, gë er ex in do gë er kë ɓëtëgu in.
20 End ow̃al ocongoxi or wat key gër ataxan and liw̃ andam eŋ do gë end oɗambo ocongoki od kaŋe eŋ cëŋ, nëkoɗ er w̃acayak in: ow̃al ocongoxi oŋ exëni ɓëlaw̃ënel ɓër hik gër ɓamara ɓanjongëɓaki ɓën do oɗambo ocongoki ok ex ɓamara ɓanjongëɓaki ɓaŋo.»

2

Kayëta ir Amara and Efes in

1 Ñëgwënëlo arolaw̃ën ar ex gër Amara and ex gër Efes an:
«Ɓaxëtël er ko rend ar lëkayak ow̃al ocongoxi gër ataxan and liw̃ irexëm in, ar kë yexërand mërëxand ir oɗambo ocongoki od kaŋe an.
2 Anang nang këme ɓandixa ɓandey ɓaŋ, andiyen andey aŋ do ang xemëna këy në endam ak. Anang nang këme mëne wëj ayëɓi ɓuŋanënd na ɓësëmbak ɓën, ɓëte ari ri këyëɓi atëy ɓër kë rend oparëxanda hi këni ɓën, ata sëk këyëɓi mëne ɓënëgwëŝ exëni.
3 Wëj moɓuŋa ɓuŋa këy, motoro soro këy në end ow̃ac oram, ɓari axi cena ex na.
4 Ɓarikan wëno emat fo ŝuseli këmi: ga seɓ këy eɓal edam el ang baxi ɓalënd gër ỹanar ak.

5 Kwital gër ed xëyëtayaw këy. Nëngwëtal ex ola orey ol do ɓakanël ɓandixa ɓañanar ɓandey ɓaŋ. Angëmëne ay nëngwëta ex na ɗek ɗek, ata këmi yenëli, mi kan lambo irey in gër ed xwët këy.
6 Ɓarikan aɲaneli ɲaneli këmi ga ŝus këy ɓandixa ɓand ɓër enga end Nikola ɓaŋ, ang ŝus këme wëno ak.
7 Awa ar gë anëf an ɓaxëtëlexo ɗe end këɓi felënd Angoc and Kaxanu ɓër ex gër ɓamara eŋ! Ar kë xor an, ayël këmo yël exo yamb odëw̃ërëw̃en od atëx and aniyan and hik gër arayen ok, gër ed exo Kaxanu.»

End kayëta ir Amara and Sëmirën eŋ

8 Ñëgwënëlo arolaw̃ën ar ex gër Amara and ex gër Sëmirën an:
«Ɓaxëtël er ko rend ar ex aỹanar do afelatar in, ar ŝës ɓax do xani ko gër ecës an.
9 Anang nang këme toro indey iŋ do gë oxaỹën orey ol (xarak wëj ar gë napul hi këy!) Anang nang këme ang këni renarand ak ɓër kë rend Ɓëŝëwif exëni, xarak ani gi ex na Ɓëŝëwif: amara and Sindan exëni.
10 Toro ind ki wëcan iŋ, kërey cam na. Ŝaɓucara in wa kë ri enëɓi tëra ɓërëmar gër ndewën na do enëɓi mëla gër epëra. Mondako këŋun hi atëy, do en toro ɓakey epëxw. Kemënal gër ekwëta ed xwëta këye xali gër ecës, ata këmi ŝos gë aniyan and din aŋ.
11 Awa ar gë anëf an, ɓaxëtëlexo ɗe end këɓi felënd Angoc and Kaxanu ɓër gër ɓamara eŋ. Ar kë xor an, kërexo yëda na ecës ekinëm el.»

End kayëta ir Amara and Perëgam eŋ

12 Ñëgwënëlo arolaw̃ën ar ex gër Amara and ex gër Perëgam an:
«Ɓaxëtël er ko rend ar lëkayak duxuma ir fëco aɲak fëco aɲak in.
13 Aye nang këme mëne gër ed lëg këy hik añëpara and owun or Sindan aŋ. Ɓarikan wëj alëka lëka ki ow̃ac oram ol do aɓayi ɓayi këy ga xwëta këye. Ado aɓayi ɓayi këy ga xwëta këye gë ɓakey ɓand law̃ këno gër ndewën na Aŋëtipas, sede iram ir xwëta bamo ɓaŋ in, fën gër ed lëg ko Sindan.
14 Ɓarikan wëno ɓendey exëna ɓend ŝuseli këmi: ga xwëtaya këyëɓi ɓër kë sëfënd osëyali or Balam ɓën. Mëŋ ex ar sëyali baŋo Balak mondake këɓi lënan eñëŋënax Ɓëyisërayel an. Ga ŝoñ baɓi wa eni yamb ỹas er oyel or ɲaŝ kënëɓi gër olaŝ eŋ do eni kwënda asëk alakirand fo in.
15 Axwëtaya xwëtaya këyëɓi ɓëte ɓela ɓër sëfëk ɓend këni sëyalind ɓër enga end Nikola ɓën.
16 Awa gogo këmi yenëli angëmëne ay nëngwët ex na ola orey ol. Do ɓela ɓëjo aw̃ereli këmëni w̃ereli gë duxuma ir kë ŝanënd gër etëỹ edam in.
17 Awa ar gë anëf an ɓaxëtëlexo ɗe end këɓi felënd Angoc and Kaxanu ɓër gër ɓamara eŋ!
«Ar kë xor an, ayël këmo yël eyamb ed ŝonayak do këni w̃acënd man el. Ayël këmo yël ɓëte ekaỹ epeŝax ed gër ed ỹëgw këni ow̃ac onëngwët el. Ow̃ac olo ar yël këno an fo kë nangënd, ax gi ex na ala aŝëxe.»

End kayëta ir Amara and Catir eŋ

18 Ñëgwënëlo arolaw̃ën ar ex gër Amara and ex gër Catir an:
«Ɓaxëtël er ko rend Asëñiw̃ ar Kaxanu in, ar gë ɓangës ɓand ang xoɗux or xafa-xafa an do ar gë osapar or kë ỹegënd ang yawale ir lëxw këni gër xoɗux an.
19 Anang nang këme ɓandixa ɓandey ɓaŋ, gë aŋana andey aŋ, gë ekwëta edey el, gë andiyen andey aŋ, do gë eɓuŋa edey el. Anang nang këme ɓëte mëne ɓandixa ɓandey ɓand gërëgako ɓaŋ ỹëmbëk gë ɓañanar ɓaŋ.

20 Ɓarikan emat fo ex end ŝuseli këmi eŋ: ga xwëtaya këy‧o Isabel, asoxari ar kë
rend alaw̃ënel hi ko an. Xarak në enambeli eɓi ɓëriyenin ɓëram ɓën ga këɓi sëy‧alind
eni kwënda asëk alakirand fo in, do eni yambënd ỹas er oyel or ñaŝ kënëɓi gër olaŝ
eŋ.
21 Aseɓën seɓën këmo amëd exo nëngwëtaxën ɗek ɗek ola orexëm ol, ɓari aŋo
ñandi ex na exo teɓ asëk alakirand fo in.
22 Wëno oŝëxwëra or këŋo ren në angaw̃ këmo lapan do eni toro mbaŋ mëŋ gë ɓër
këni rind orekar ɓën. Angëmëne anëngwët nëngwët këni ola oreɓën ol do eni teɓ
ɓeŋo, aɓi gi na eŋo.
23 Alaw̃ këmëni law̃ oɓaŝ orexëm ol eni nangëraxën ɗek ɓamara ɓaŋ mëne wëno
awat këme watënd er ex gër yomb ir ala in, do gë er ex gër emëkw in: ɓanjëlan ɓaŋ
do gë oñandi ok. Do aw̃aŝ këmo w̃aŝ ala kala er riyeni ko in.
24 Ɓarikan wën ɗek ɓër ɓayik na gër Amara and Catir, ɓër ax tëf ex na osëy‧ali
osëmbak olo ɓën, din an cala ex na en nang ɓend këni w̃acënd “Beconëŝon ɓend
Sindan ɓeŋ”. Ga re këme, eɗëɓi ecëxe amun ɗëɓin na.
25 Ɓarikan fo er ŝot kën in, ɗëkayayin aye xali me yeli.
26 Ar kë xor an, ar lëkayak andiyen andam xali gër eŋata an, ayël këmo yël owun ol
gër ɓenëng ɗek.
27 Gë xwëlekwële ir owun ir ex dun këɓi ỹana eɓi kaɗacënd
do ang këni nëtënd ofeya fo këɓi ỹana eɓi nëtënd.
28 Ang yël ke Faba owun ak, ar kë xor an ayël këmo yël wëno ɓëte amal and oxeya
aŋ.
29 «Awa ar gë anëf an, ɓaxëtëlexo ɗe end këɓi felënd Angoc and Kaxanu ɓër gër
ɓamara eŋ!»

3

End kayëta ir Amara and Sarëdes eŋ

1 Ñëgwënëlo arolaw̃ën ar ex gër Amara and Sarëdes an:
«Ɓaxëtël er ko rend ar gë ɓangoc ɓanjongëɓaki ɓand Kaxanu in do ar lëkayak ow̃al
ocongoxi an: Anang nang këme ɓandixa ɓandey ɓaŋ; aye nang këme mëne ɓela ɓën
aŝëkw këni ŝëkwënd ga këni yëland aɓëngw ey xarak aŝësëk ey.
2 Perënal do kemënindëɓi ɓër kë re ex cës ɓën. Awat wat këme mëne ɓeɓër këy‧
rind ɓën ax gi ex na ŝenene gër ogës od Kaxanu, mëŋ ar xwën ke an.
3 Kwital ang wël këy‧ do w̃a këy‧ eyeyan ed Kaxanu ak. Kwëtayal do nëngwëtalex
ɗek ɗek aniyan andey aŋ. Ang arek fo këme yeli, Angëmëne ay‧ perëna ex na. Ay‧
nang na apëxëd and fe këme yeli mi pënga.
4 Ɓarikan ɓërëmar gër Amara and Sarëdes na, ani ɓuyarën ex na ɓanjëm ɓandeɓën
ɓaŋ. Ɓën ɓanjëm ɓapeŝax ɓaŋo këni ŝuɗa ang wëno ak mi tëfëraxën gayik aỹap ỹap
këɓi.
5 Ata ar kë xor an mondako këno ŝuɗ ɓanjëm ɓapeŝax. Ow̃ac orexëm ol din ỹëgw
këme, ame pëxwëc na gër akayëta and aniyan. Ow̃ac olo, afel këmëni fel Faba
Kaxanu, do gë omeleka odexëm ok.
6 Awa ar gë anëf an, ɓaxëtëlexo ɗe end këɓi felënd Angoc and Kaxanu ɓër gër
ɓamara eŋ!»

End kayëta ir Amara and Filadelëfi eŋ

7 Ñëgwënëlo arolaw̃ën ar ex gër Amara and ex gër Filadelëfi an:
«Ɓaxëtël er ko rend Aw̃ënëk in, ar ɗal an. Ar lëkayak acoketaya and Dafid an. Ar
kë fërëtënd do ala ax kor na exo përa an; ar kë fërand do ala ax kor na exo përët an:

8 Anang nang këme ɓandixa ɓandey ɓaŋ. Afërëtën fërëtën këmi ebët ed ala ax kor
na exo përa el. Gayikwa wëj alëkaya lëkaya këy eyeyan edam el ado ɓayik axi ñëmb
ex na ojaw̃ ok. Ay yaxëta ex na ow̃ac oram ol.
9 Ayël këmi yël ɓër gër amara and Sindan ɓën, ɓër kë rend Ɓëŝëwif exëni xarak
ani gi ex na Ɓëŝëwif: anëgwëŝ këni rind. Wëno kë ri eni yeli, eni poxi gër osapar
orey, do eni nang mëne añan ñan këmi.
10 Gayikako aw̃a w̃a këy ga re këme ey ɓuŋa gër toro, wëno dëŋ ki xaxa këdi ki
wëcan toro ind kë yowënd gër ngwën iŋ, eɓi dixën atëy ɗek ɓela ɓër gër ebar ro
ɓën.
11 Wëno gogo këme yeli. Ɗëkayal aye er ŝot këy in, këdi ki xan ala acosa and
angora aŋ.
12 «Ar kë xor an, xëcar ko hi lëf gër Aciw̃ and Kaxanu, ɓëte din axo can na. Gër
mëŋ xëcar ijo këme ỹëgw ow̃ac or Kaxanu ol, gë or angol andexëm ol do gë ow̃ac
onëngwët oram ol. Angol aŋo ex Yerusalem ixaŝax ir kë xaniw gër Kaxanu, elod yaŋ
gër orën in.
13 Awa ar gë anëf an, ɓaxëtëlexo ɗe end këɓi felënd Angoc and Kaxanu ɓër gër
ɓamara eŋ!»

End kayëta ir Amara and Lawodise eŋ

14 «Ñëgwënëlo arolaw̃ën ar ex gër Amara and ex gër Lawodise an:
«Ɓaxëtël er ko rend ar ex ɗal in, ar ex sede ir mokwëta enim an, ar ri këni gë
Kaxanu ngwën an:
15 Anang nang këme ɓandixa ɓandey ɓaŋ. Awat wat këme mëne wëj ay yem ex
na, ay yëka ex na. Ndakaŋ ey yemëdo wa, ba ey yëkado wa!
16 Gayikako mërëxand fo hi këy, ay yem ex na, ɓëte ay yëka ex na, asëp këmi sëp.
Ay bo na gër etëỹ edam.
17 Awa gayikako are këy rend: “Yama wëno ar gë napul an nde, anëka ɓeta këme,
oɓal axe gi ex na.” Ɓari wëj dëŋ ay nang ex na mëne anëka xata ki, ar moñaw̃ ey,
axaỹënaxik ey, aŝiw̃ëk ey do ar tëɓ gë eman ey.
18 Mëŋ këmi felaxënënd ey yow ey yëc kaŋe ir w̃ënën këme gë xoɗux in, ey
gixën ar gë napul. Yow ey yëc ɓanjëm ɓapeŝax, ey gixën ar ŝuɗarak, mëŋ këy
rëxëtaxën aŝëfën ir tëɓ gë eman in. Ɓëte yow ey yëc ɓëŝan ɓër këy xoŝ gër ɓangës
ey watëraxën.
19 Wëno, ɗek ɓër ñan këmëni ɓën arexëra këmëni rëxërand, ɓëte awërëŝët këmëni
wërëŝëtënd. Awa kemënal gë emëkw edey el ɗek, do nëngwëtël aniyan andey aŋ!
20 Awël nde, wëno gër ebët xwëŝa këme do këme sëmbënd. Angëmëne ala exe wël
do exe përëtën ebët el, alil këme lil mi yambëra, wëno gë mëŋ, do mëŋ gë wëno.
21 «Ar kë xor an, axetëna ke xetënaɗ gër añëpara and owun oram, ang xor këme
wëno do xetëna këmo Faba Kaxanu gër añëpara and owun orexëm ak.
22 «Awa ar gë anëf an, ɓaxëtëlexo ɗe end këɓi felënd Angoc and Kaxanu ɓër gër
ɓamara eŋ!»

4

End añëpara and owun or Kaxanu eŋ

1 Ga xucak eŋo, wat këme fol ebët yaŋ gër orën. Ata wël këme ang ofarix or kereloŋ
fo, oniw̃ or ar yeyaneli baxe gër ỹanar ol ga kë re: «Yow yaŋ ro, mi masin ɓend kë
ñatëgu ecan ecan ɓeŋ.»
2 Ataŋ, Angoc Amënëk aŋ fedaw ko gër ndam. Wat këme añëpara and owun yaŋ
gër orën, do ala ga ỹëpaxën ko.

3 Ar ỹëpak an ko watind jing-jing ang ekaỹ ejekax ed këni w̃acënd ŝasëp do gë ed
sarëdëwan fo. Do ŝandiw̃ in ga fëlëk añëpara and owun aŋ kë watind kal-kal ang
ekaỹ ed emërod fo.
4 Ata xwët këni jey gër añëpara aŋo, ɓañëpara ɓand owun alapem gë ɓanax.
Ỹëpaxën këni ɓëxarëk alapem gë ɓënax ga ŝuɗaraw këni ɓanjëm ɓapeŝax do ŝëxwaw
këni oxamote or kaŋe or owun.
5 Ata gër añëpara and owun and mërëxand kë wingarand, kë wëlind oɗiw̃, do gë
ɓongëɓër ɓond ekëman. Paɓ gë añëpara aŋo kë ñoɓand oɗambo ocongoki od ex
ɓangoc ɓanjongëɓaki ɓand Kaxanu ok.
6 Gër lëngw ir añëpara and owun aŋo ɓëte hik anjer, and kal-kal, ang anangoye fo.
Ler gër añëpara aŋo, xwëŝara këni ɓeɓëɓëngw ɓeɓënax, ɓëjo mërëxand, ɓëjo jey,
do hi këni yer ɓangës fo: ɓaŋo gand lëngw, ɓaŋo gand epoy.
7 Eɓëngw eỹanar in hi ko ang yëraŋ fo, exinëm in ang engaŝ fo, esasën in ang dëxas
ir ala fo, do enaxën in ang ŝambat ir kë ŝëgënd fo.
8 Beɓëɓëngw ɓeɓënax ɓëjo hi këni ala kala gë obafe ocongiɓat, do eman eŋ yer
ɓangës fo: amëlëfëlëf do gë amëfacëfac. Ciŝ wec këni ỹëw̃ërand mondako:
«Aw̃ënëk, Aw̃ënëk, Aw̃ënëk exo Axwën Kaxanu,
mëŋ Ar xorëk ɓeỹ ɗek an,
mëŋ ar hi bax, hik do ko yowënd an!»
9 Do ɓeɓëɓëngw ɓën, and këno yasënd ar ỹëpak gër añëpara and owun në end
enjaran, do gë or gapak orexëm eŋ, do and këno ŝëkwënd aŋ, ar kë liyand din ir din
an,
10 ɓëxarëk alapem gë ɓënax ɓën eni poxi gër lëngw ir ar ỹëpak gër añëpara and
owun an, ar kë liyand din ir din an. Do sam eni cëxwëta oxamote or owun oreɓën
oŋ eni kwët gër lëngw irexëm, do eni dend:
11 «Aỹap ỹap ki Kaxanu, wëj Axwën areɓi an,
wëj xwënëk enjaran eŋ,
or gapak ol do gë panga iŋ,
wëj rik ɗek ɓeỹ ɓën,
gayik aỹandi ỹandi ki rixën këy ɗek ɓeɓër hik ɓën.»

5

End anoɓo do gë akayëta eŋ

1 Ata gër ataxan and liw̃ and ar ỹëpak gër añëpara and owun, wat këme akayëta.
Oñëgw ok er hi bax oko amëlëfëlëf, oko amëfacëfac. Asaɓinan saɓinan bani
ɓapakëta ɓanjongëɓaki gër akayëta aŋo gë ɓañolo ɓand fëtën bani*.
2 Wat këmo ɓëte meleka ir fangak mbaŋ, ga ko fem mondako: «Noỹo wa ỹap këŋo
exo ɗaramët ɓañolo ɓaŋ do exo ɗëkwët akayëta aŋ?»
3 Bari ala aŋo ñap bana exo ɗëkwët akayëta aŋo do exo wat oñëgw ok: ax gi ex
na gër orën, ax gi ex na gër ebar, ax gi ex na gëɗ gër ebar.
4 Ata wëno këme sesënd mbaŋ gayik ala aŋo ñap bana exo ɗëkwët akayëta aŋ do
exo wat oñëgw ok.
5 Barikan axarëk aɓat re ko: «Teɓël otes ok, yëraŋ ir gër ekun ed Yuda in,
arandëw̃ëra ar Dafid an, ỹap këŋo. Axor ko xor exo ɗaramët ɓañolo ɓaŋ, ɓapakëta
ɓanjongëɓaki ɓaŋ, do exo ɗëkwët akayëta aŋ.»
6 Ata gër ed hi bani ar ỹëpak gër añëpara and owun an, gë ɓeɓëɓëngw ɓeɓënax
ɓën, do gë ɓëxarëk ɓën, wat këmo mërëxand anoɓo nangëde añaŝ ñaŝ bano fo. Wat

* **5:1 5.1** Mondako bani fërand ɓapakëta ɓaŋ and këni lëkw aŋ këdi ko lëkwët ala.

këme gër anoɓo aŋo ofarix ocongoxi do gë ɓangës ɓanjongëɓaki ɓand ex ɓangoc ɓanjongëɓaki ɓand këɓi lawẽndërand Kaxanu ɗek ebar ɓaŋ.
7 Anoɓo aŋ ye ko xana ko akayëta aŋ gër ataxan and liw̃ and ar ỹëpak gër añëpara and owun.
8 And xana ko akayëta aŋ, ɓeɓëɓëngw ɓeɓënax ɓën, do gë ɓëxarëk alapem gë ɓënax ɓën lapaya këni mopoxi gër lëngw ir anoɓo. Ala kala lëkaya ko emangi, do gë angalama and kaŋe and ỹëmën bani gë aŝururu ir xwëŝëna bani gë angiri. Aŝururu ijo w̃acayak cale ind ɓulunda ir Kaxanu iŋ.
9 Do ga këni ỹëw̃ oyëkan oxaŝax këni rend:
«Wëj ỹap ki ey kana akayëta aŋ,
Wëj ỹap ki ey ɗaramët ɓañolo ɓaŋ.
Gayikwa añaŝ ñaŝ bani ŝaɗaxa,
racëtaxën këyëɓi gë oŝat orey oŋ
ɓela ɓër enëng end ex yo,
ɓela ɓër eyeyan ed ex yo,
ɓulunda ir ex yo
eɓi kwënaxën Kaxanu.
10 Wëj racët këɓi eni gi ɓër Kaxanu ir xwën këɓo,
ɓër owun oɓat, ɓëŝaɗaxan do eni bëña ebar el ɗek.»
11 Bëte ga këme nëkon, wat këmëni ɓeɓëɓëngw ɓeɓënax ɓën do gë ɓëxarëk alapem gë ɓënax ɓën ga xeta këni añëpara and owun aŋ. Wël këme oɗiw̃ od omeleka ok ang exëni owaxe owaxe ak.
12 Er bani xeỹënd:
«Anoɓo and ñaŝ bano ŝaɗaxa aŋ ỹapëk
exo kwën panga iŋ, gë napul in, gë orenik ol,
gë ojaw̃ ok, gë or gapak ol,
gë enjaran eŋ do gë oɓetak ol.»
13 Ɓëte ɗek ɓër hik yaŋ gër orën ɓën, ɓër gër ebar ɓën, ɓër gëɗ gër ebar ɓën, ɓër polo gër angwëngw ɓën do ɓër gër ed hik yo ɓën, awël bamëni wëlënd ga këni re:
«Ar ỹëpak gër añëpara and owun an do gë anoɓo aŋ,
xwënëk oɓetak ol do gë or gapak ol,
enjaran eŋ, do gë owun ol din ir din!»
14 Ata ɓeɓëɓëngw ɓeɓënax ɓën këni yakand: «Amen!» Ɓëxarëk ɓën foxi këni enëɓi cale.

6

End eɗëkwët ed ikayëta eŋ

1 Ata wat këmo anoɓo aŋ ga laramët ko añanar ikayëta ind lëkw bani do laram bani gë ɓañolo ɓakëlëbëd ɓanjongëɓaki iŋ. Wël këme ang ekëman fo oniw̃ or eɓëngw eỹanar ol gër ɓeɓënax ga ko re: «Yow!»
2 Ata wat këmo fanac ifeŝax. Ar ỹëpaxën baŋo an lëkaya ko atumb do yël këno ekamote ed owun do ye ko ang ar xorëk fo exo korëgu ɓëte.
3 And laramët ko gër ed laram bani akinëm aŋ, wël këmo eɓëngw exinëm in ga ko re: «Yow!»
4 Ata ŝanayaw ko fanac iŝëxe iwarax, ang xoɗux fo. Ar ỹëpaxën këŋo an yël këno duxuma iŝakax do gë ojaw̃ od exo dëxëtaxën aketëxeta and gër ebar ro aŋ, eni ɗawẽraxën ɓela ɓën.
5 And laramët ko gër ed laram bani atasën aŋ, wël këmo eɓëngw esasën in ga ko re: «Yow!» Ata wat këmo fanac iɓanax. Ar ỹëpaxën këŋo an lëkaya ko acariya and eyamb gër ataxan.

6 Do wël këme ang oniw̃ fo mërëxand ir ɓeɓënax ɓëjo ga kë re: «Acariya and bële
kala, koɗi keme do ɓacariya ɓatas ɓand orëŝ, atama amat and koɗi. Ɓarikan kërey
nëxen na ogu oŋ do gë ngoy iŋ!»
7 And laramët ko gër ed laram bani anaxën aŋ, wël këmo eɓëngw enaxën in ga ko
re: «Yow!»
8 Ata wat këmo fanac ir ỹanin-ỹanin, ar ỹëpaxën këŋo an këno w̃acënd «Ecës», do
këni laŋëtarand gë wur ir ɓëŝësëk in. Yël këno owun or beɓët iɓat gër oweɓët onax
od ebar, eɓi nemin ɓela ɓën gë duxuma in, gë enjo eŋ, gë ocëxwëra ok, do gë ow̃acar
or gër apuỹ oŋ.
9 And laramët ko gër ed laram bani anjoxën aŋ, wat këme ɗila gër angëɓ ɓenjëw̃
ɓend ɓër law̃ kënëɓi në end ga lëkaya bani, do bani reyarand osede or Kaxanu ɓeŋ.
10 Axeỹ bani xeỹënd mondako: «Axwën, wëj awënëk an, do wëj ar ɗal an, xali niỹe
wa këy ŝëni eyëɓi kitixën ɓela ɓër gër ebar ro ɓën? Xali niỹe këyëɓo w̃aŝan ɓër law̃
këɓo ɓën?»
11 Ata yël kënëɓi ala kala acuɗ apeŝax do fel kënëɓi eni cëni tëkër xali eni ŋatëgu
ɗek ɓëcandaw̃ ɓënd gër andiyen and Kaxanu ɓëŋ, do gë ɗek ɓëmaỹe ɓendeɓën ɓënd
kënëɓi law̃ ang ɓën ak ɓëŋ.
12 Ata and laramët ko gër ed laram bani anjongamatën aŋ, wat këme andëgël and
ebar atëm. Eñan eŋ ɓanëngëk gim-gim, ang anjëm amanax fo facaw̃ in ɗek warëk
wiriɗiɗ, ang oŝat fo.
13 Ow̃al oŋ xwëcëtarawëk gër orën ang ondan ond wininëk ekoc etëm fo, do
wëcëguk gër ebar.
14 Orën ol lëkwayak ang këni lëkwënd akayëta fo, osënd oŋ do gë oŝir oŋ rëxëtak
gër ed hi bax.
15 Ɓemun ɓend gër ebar ro ɓeŋ, ɓër gapak ɓën, gë ɓëlëngw ɓër ocoroɗa ɓën, gë
ɓër gë napul ɓën, gë ɓër gë ojaw̃ ɓën, gë okaɗëp ok ɗek, gë ɓër ax gi ex na okaɗëp
ɓën ỹafëra këni gër okel do gër ɓangaỹ ɓand gër osënd.
16 Do gër ed ỹafëra këni, këni felënd osënd oŋ do gë ɓangaỹ ɓaŋ: «Wëcaninëɓo,
coninëɓo caw, këdi këɓo wat ar ỹëpak gër añëpara and owun an, këdi këɓo wëcan
oxoỹ or anoɓo ol.
17 Gayikwa akey atëm and oxoỹ oreɓën aŋ, anëka ñatëguk, do noỹo këŋo fece?»

7

End ɓulunda ir Kaxanu eŋ

1 Ga xucak eŋo, wat këmëni omeleka onax ga xwëŝara këni gër oweɓët onax od
ebar. Ɓën sëra bax oxoc onax or ebar oŋ këdi kë xoc, ax gi ex na gër ebar, ax gi ex
na gër angwëngw, ax gi ex na në atëx.
2 Ata wat këmo gand apën-eñan meleka iŝëxe ga ko ŝëg end orën eŋ. Er lëkëya
baxo nanganëme ir Kaxanu in, mëŋ ar ex aɓëngw an. Ga ko xeỹ këɓi rend omeleka
onax od ŝëñëta baɓi eni nëxen ebar el do gër angwëngw ok:
3 «Këren dinan na eñëŋënax ebar el, gë angwëngw aŋ, gë ɓatëx ɓaŋ, xali mëni paỹ
edin ed nanganëme el gër eyiỹ ɓëriyenin ɓër Kaxanu, mëŋ ar xwën këɓo an.»
4 Ata wël këme yëgwe hi bani ɓër gë nanganëme ɓën: owëli këme gë ofëxw onax
gë ɓënax ɗek gër ɓandëw̃ëra ɓand Ɓëyisërayel. Er hi bani ɓër gë nangënëme ɓën:
5 gër andëw̃ëra and Yuda, ɓela owëli epëxw gë ɓëxi
gër andëw̃ëra and Ruben, owëli epëxw gë ɓëxi
gër andëw̃ëra and Gad, owëli epëxw gë ɓëxi;
6 gër andëw̃ëra and Aser, owëli epëxw gë ɓëxi;
gër andëw̃ëra and Nefëtali, owëli epëxw gë ɓëxi;
gër andëw̃ëra and Manase, owëli epëxw gë ɓëxi.

7 Gër andëw̃ëra and Simewoŋ, owëli epëxw gë ɓëxi;
gër andëw̃ëra and Lewi, owëli epëxw gë ɓëxi;
gër andëw̃ëra and Isakar, owëli epëxw gë ɓëxi;
8 gër andëw̃ëra and Sabuloŋ, owëli epëxw gë ɓëxi;
gër andëw̃ëra and Yosef, owëli epëxw gë ɓëxi ɓër gë nanganëme;
gër andëw̃ëra and Beŋëŝame, owëli epëxw gë ɓëxi.

End amëxwër and gër lëngw ir Kaxanu eŋ

9 Ga xucak eŋo, wat këme amëxwër atëm and ɓela ɓër ekun ed ex yo, enëng end ex yo, ɓulunda ir ex yo do ɓela ɓër eyeyan ed ex yo, ala axo kor dona eɓi pën. Axwëŝara xwëŝara bani gër lëngw ir ar ỹëpak gër añëpara and owun an, do gë lëngw ir anoɓo. Ɓocuɗ ɓopeŝax ŝuɗara bani do lëkayara bani ɓeniɗ.
10 Mondako bani xeỹënd: «Apexa aŋ gër Kaxanu ex, mëŋ ar xwën këɓo an, mëŋ ar ỹëpak gër añëpara and owun an, do gër anoɓo!»
11 Ata omeleka ok ɗek xwëŝara këni jey añëpara and owun aŋ, gë ɓëxarëk ɓën do gë ɓeɓëɓëngw ɓeɓënax ɓën. Ata foxira këni eyiỹ el ŋëŝ gër ebar gër lëngw ir Kaxanu.
12 Ga këno ŝale, këni rend: «Amen! Oɓetak ol, gë enjaran eŋ, gë orenik ol, ecëkwan el, gë or gapak ol, gë panga iŋ do gë ojaw̃ ok, Kaxanu, mëŋ ar xwën këɓo an, xwënëk din ir din! Amen!»
13 Na ex w̃ëka ke axarëk aɓat: «Noɓën ex wa ɓela ɓër gë ɓocuɗ ɓopeŝax ɓëjo? Feye wa xaniw këni?»
14 Yaka këmo: «Oko Ŝaca, wëj anang nang këy!» Ata re ko:
«Ɓën ex ɓër xaniwëk gër toro itëm ɓën.
Aneɓ neɓ këni ɓocuɗ ɓondeɓën ɓoŋ,
Awunëta wunëta këni gë oŝat or anoɓo oŋ.
15 Mëŋ xwëŝaxën këni
gër lëngw ir añëpara and owun and Kaxanu
do këno ŝalerand ciŝ wec gër Aciw̃ andexëm.
Ar ỹëpak gër añëpara and owun an këɓi xaxa gër ed lëg ko;
16 din aɓi kor na enjo, din aɓi tel na men;
oyat aɓi cor na, ayëka aɓi di na.
17 Gayikwa anoɓo ex mërëxand ir gër ed ex añëpara and owun aŋ, këɓi ỹana eɓi kaɗacënd.
Awëla këɓi ỹana eɓi mëland gër ɓañësa, gër ed ex men ond aniyan.
Do Kaxanu eɓi pëxwëcënënd ɗek ongwën oŋ gër ɓangës ɓandeɓën.»

8

End ecɗaramët ed anjongakinëm eŋ

1 Anoɓo aŋ, and laramët ko gër ed laram bani anjongakinëm aŋ, yerirak gër orën ipëxëd.
2 Wat këmëni omeleka ocongoki od kë xwëŝand gër lëngw ir Kaxanu ok. Yël kënëɓi okereloŋ ocongoki.
3 Ata yow ko meleka iŝëxe, xwëŝa ko ler gër angëɓ do lëkaya ko ipeya ind kaŋe ind bani ŝoraxënënd aŝururu ir xwëŝëna bani gë angiri in. Yël këno aŝururu ir mbaŋ exo cor ex ɓararaxën gë cale ind ɗek ɓëw̃ënëk iŋ gër angëɓ and kaŋe and ex gër lëngw ir añëpara and owun. 4 Ga kë ŝëni aŝururu in gër ataxan and meleka, kë yend gë cale ind ɓëw̃ënëk iŋ yaŋ gër Kaxanu.

5 Meleka in w̃eɗ ko ipeya ind këni ŝoraxënënd aŝururu iŋ, xëñëna ko pëxw oỹen
or gë xoɗux or w̃eɗëgu ko gër angëƀ oŋ, do lap ko gër ebar. Ataŋ wëlik oxëƀër or
ekëman, gë oɗiw̃, wingarak ƀandanjëm do ebar el rëgëk.

End okereloŋ ocongoki eŋ

6 Ata omeleka ocongoki od lëkaya bax okereloŋ ocongoki ok këni xëñënand eni
parix.
7 Meleka iỹanar in farix ko kereloŋ in. Wëcëguk gër ebar ƀeƀër ang oxaỹ do gë
xoɗux ga ƀararëk gë oŝat oŋ. Ata ang ŝetërek ebar el obeƀët otas ak, beƀët iƀat
ỹegëk ɗek gë ƀatëx ak do gë ondës ocëkët ak. 8 Meleka ixinëm in farix ko kereloŋ
in. Wëcëguk er ang atënd and gë angoɗux gër angwëngw. Ata angwëngw aŋ ang
ŝetërëk obeƀët otas ak, men oŋ nëngwëtak oŝat beƀët iƀat.
9 Ata ŝësëra këni ƀeƀëngw ƀër bax liyand gër beƀët ir nëngwëta bax men oŋ oŝat.
Ɓëte nëxenarak okuluŋ od hi bax na ok.
10 Meleka isasën in farix ko kereloŋ in. Wëcëguk amal elod gër orën do kë ỹegënd
ang enjeb fo. Ang ŝetër bax oyeƀ ok do gë ƀañësa ƀand men ƀaŋ obeƀët otas ak,
amal aŋo wëcëk gër beƀët iƀat.
11 Amal aŋo këni w̃acënd «Poŝoŋ iwax». Ata men oŋ wak beƀët iƀat, do ƀela
ƀëranjëm ŝës këni and ŝeƀ këni aŋ.
12 Meleka inaxën in farix ko kereloŋ in. Eñan eŋ, gë facaw̃ in do gë ow̃al oŋ loƀërak
beƀët iƀat. Ata goyat in ƀaŝëtak mar ekërikëran el do gëmëɗ in hik mondako fo.
13 Ga këme nëkon, wat këmo ŝambat ga songina ko yaŋ gër orën do ko xeỹënd:
«Kata! Kata! Kata këƀi fënga ƀër lëgëk gër ebar ro ƀën and këni farix kereloŋ
omeleka otas od ƀayik aŋ!»

9

1 Meleka icoxën in farix ko kereloŋ in. Wat këme emal ga wëcëguk gër ebar elod
gër orën. Emal elo fëxwën këno acoketaya and ambëxw atiw̃ax aŋ.
2 And fërët ko atënda and ambëxw atiw̃ax aŋ, kë ŝanënd okwëcën ond ang angoɗux
fo. Eñan eŋ ŝamëɗanëk gë okwëcën ond xëñ bax gër ekoc oŋ.
3 Ata gër okwëcën oŋo këni ŝanënd owure, xul këni ebar el ɗek. Yël kënëƀi ojaw̃
od ang ekwël ed kë yexërand gër ebar fo.
4 Fel kënëƀi enëƀi ŋatënd ƀela ƀër gë nanganëme ir Kaxanu këm gër eyiỹ ƀën fo,
ƀari këreni dinan na eñëŋënax ondës ond lëgërak gër ebar oŋ, gë ƀeƀëlëg ƀën, do
gë opat od ƀatëx ok.
5 Er fel banëƀi enëƀi narënënd anarën fo ƀela ƀën xali ex nëka opacaw̃ oco, ƀari
kërenëƀi ɗaw̃ënd na. Ɓaŋaten ƀandeƀën ƀaŋ ang ƀand ekwël fo yambën bax.
6 Ata ƀakey ƀaŋo, ƀela ƀën mocala këni ỹana eni caland ecës el, aỹandi këƀi ỹana
eƀi ỹandind eni cës, ƀari ani cës na. Ecës el mongër këƀi ỹana eƀi gërënd.
7 Er hi bani owure olo ang opanac od fokëra kënëƀi ond gër emer fo. Gër ogaf
odeƀën bax watind ƀeƀër ang oxamote or owun or kaŋe, do odëxas odeƀën ok hi
bax ang od ƀela fo.
8 Omban ondeƀën oŋ aŝak ŝak bax ang ond ƀësoxari fo, do oỹënga oreƀën oŋ ang
or ojëraŋ fo.
9 Gër ow̃ëkw oreƀën xapa bani ƀapëxw ƀand dun, do obafe odeƀën ok axëƀër bax
xëƀërënd ang ocaret od këni lasënd opanac odanjëm od kë w̃ëlënd gër emer fo.
10 Oceƀ odeƀën ok ang ƀenjif ƀend oxwël fo hi bax. Gër oceƀ oko hi bax ojaw̃ od
banëƀi yambëninaxënënd ƀela ok xali nëkak opacaw̃ oco.

11 Emun endeɓën eŋ ex meleka ir gër ambëxw atiw̃ax in. Ow̃ac orexëm ol ex gë eyeyan ed Ɓêŝëwif el: «Abadoŋ». Do gë eyeyan ed Ɓëgërek el: «Apoliyoŋ», mëne ngëŋ «Anemin an».
12 Kata iñanar in xucak, ɓayik ex yow ɓetëm ɓeki ɓecëxe.
13 Meleka icongiɓatën in farix ko kereloŋ in. Wël këme oniw̃ gër oparix onax od ebax gër ow̃aw̃ onax or angëɓ and kaŋe and ex gër lëngw ir Kaxanu aŋ.
14 Oniw̃ olo baŋo felënd meleka ir gë kereloŋ in mondako: «Pëtëlëɓi omeleka onax od xap kënëɓi gër yeɓ isëm ir këni w̃acënd Efërat ok.»
15 Ata fët këɓi omeleka onax od bax ŝënind apëxëd aŋo, akey aŋo, do iniy iŋo ok, enëɓi ɗaw̃axën ɓela ɓën amëxwër amat, gër ɓatas.
16 Wël këme yëgwe hi këni ocoroɗa od gë opanac ok: owaxe okeme oki.
17 Mondako wat bamëni gër lakeli opanac ok do gë ɓër ỹëpaxën baɓi ɓën. Er xapa bani ɓapëxw ɓand dun ɓand war bax ang xoɗux fo, ɓand hi bax ang ekaỹ ed yaseŋët fo do ɓand ang mungu fo. Ogaf od opanac oko er hi bax ang od ojëraŋ fo. Gër osëỹ oreɓën bax ŝanënd xoɗux, gë okwëcën, do gë mungu.
18 Ata ɓetëm ɓetas ɓeŋo law̃ këɓi ɓela ɓën amëxwër amat gër ɓatas gë xoɗux ol, gë okwëcën, do gë mungu, ond bax ŝanënd gër osëỹ or opanac oŋ.
19 Gayikwa ojaw̃ od opanac oko gër osëỹ do gër oceɓ odeɓën ebax. Oceɓ oko ang ɓandën fo bax do hi bax gë ogaf do gë oko banëɓi yambëninënd ɓela ɓën.
20 Ɓela ɓëŝëxe, ɓër ɓayik aɓi ɗaw̃ bana ɓetëm ɓeŋo ɓën, ani teɓ bana ecale ed ɓeɓër bani rind ɓën el, ani nëngwët bana ola oreɓën ol, xali eni teɓ ekëla ed ɓëyël el. Ani teɓ bana olaŝ or kaŋe oŋ, or koɗi oŋ, or yawale oŋ, or oxaỹ oŋ do gë or ex otëx oŋ. Xarak olaŝ oŋo ax watërand na, ax wëlërand na, ax yexërand na.
21 Ɓela ɓëjo ani nëngwët bana ola oreɓën ol xali eni teɓ ɓamena ɓaŋo: eɗaw̃ër el, gë oɓanji ol, gë asëk alakirand fo in do gë orek ol.

10

End meleka in do gë ikayëta eŋ

1 Ata wat këmo meleka ifangak ga ko fedaw elod gër orën ga laɓaya ko gë aŋar, do ŝandiw̃ in hik jey gër gaf irexëm. Dëxas in kë ỹegënd ang eñan fo, do owonëng orexëm oŋ hik ang okëcar od gë xoɗux fo.
2 Lëkaya ko gër ataxan ikayëta ind lëkwët baxo. Xwëŝa ko, sapar ir liw̃ in gër angwëngw do ir ŝame in gër ebar.
3 Ata xeỹ ko ang eŋëra ed yëraŋ fo. And xeỹ ko aŋ, yaka këŋo oxëɓër ocongoxi or ekëman oŋ.
4 And yeyanëk oxëɓër ocongoxi or ekëman aŋ, këme xëñënand me ñëgw er wël këme in. Ɓarikan wël këme oniw̃ gër orën ga kë re: «Cësinalil end rek oxëɓër ocongoxi or ekëman eŋ, kërey ñëgw na.»
5 Ata meleka ir wat bamo ga xwëŝa ko gër angwëngw do gër ebar in, yën ko ataxan and liw̃ aŋ end orën eŋ.
6 Yaŝar ko gër ow̃ac or ar kë liyand din ir din an, ar rik orën an do gë ɗek ɓeɓër gër orën ɓën; ar rik ebar an do gë ɗek ɓeɓër gër ebar ɓën; ar rik angwëngw an do gë ɗek ɓeɓër gër angwëngw ɓën. Meleka in re ko: «Endey eŋo gogo kë ñatëgu, ax nëka na!
7 Ɓarikan gë ɓakey ɓand ko farix kereloŋ meleka icongixinëm ɓaŋ kë ŝonëtaya end Kaxanu eŋ ang nangën baɓi elod anëka fo ɓëriyenin ɓërexëm ɓën, ɓëlaw̃ënel ɓën.»
8 Ata oniw̃ or yeyaneliw baxe elod gër orën ol, fel ke gaŝëxe: «Yel ey kana ikayëta iŋ gër ataxan and meleka ir xwëŝak gër angwëngw do gër ebar in.»
9 Ye këme gër meleka, do fel këmo exe yël ikayëta iŋ. Yaka ke: «Meɗël ey gël, ang dingën fo kë ỹëw̃ gër etëỹ edey. Ɓarikan awa kë wa gër acël andey.»

10 Ŵeɗ këme ikayëta iŋ gër ataxan and meleka do hël këme: ỹëw̃ëk ang dingën fo
gër etëỹ edam. Ɓarikan and hël këme aŋ, acël andam aŋ wak.
11 Ata fel këne: «Afo ey yeyanënd ang alaw̃ënel fo ɓend këɓi hi ɓela ɓeŋ oɓulunda
odanjëm, gë ɓenëng ɓendanjëm, gë oyeyan oranjëm, do gë ɓemun ɓendanjëm.»

11

End otede oki eŋ

1 Ata fëxwën këne oŝët do re këni: «Kanil ey tëyi Aciw̃ and Kaxanu aŋ ang ỹangëk
ak, gë angëɓ aŋ do eyëɓi pën ɓër kë ŝalend lëf na ɓën.
2 Ɓarikan yangana ir fac ir Aciw̃ and Kaxanu in, teɓël mondako fo. Kërey tëyi na
gayik ɓenëng ɓecëxe ɓeŋ seɓën kënëɓi. Ɓën kë wëñëra angol amënëk aŋ opacaw̃
ofëxw onax gë oki.
3 Ayël këmëni otede oki odam ok eni yeyanënd ang ɓëlaw̃ënel fo ɓeỹ ɓën. Gë
ojaɓote këni fëlaya do enëɓi nangën ɓela ɓën end Kaxanu eŋ në ɓakey wëli gë okeme
oki gë ofëxw ocongeɓat.»
4 Otede oki oko ex ɓañarëka ɓaki ɓaŋ, do gë oɗambo oki od hik gër lëngw ir Axwën
ebar ok.
5 Angëmëne ala eŋo ỹandi eɓi yambënin, xoɗux kë ŝan gër osëỹ oreɓën, do enëɓi
gël ɓërangoỹëra gë ɓën ɓën. Eyo mondako ko ŝës ar këŋo ỹandi eɓi denan eñëŋënax
an.
6 Aŝot ŝot këni panga ind eni përa orën ol kërex tëɓ na ɗek ɓakey ɓand kënëɓi
nangën end Kaxanu ɓaŋ. Axor exëni eni nëmbët men oŋ oŝat do eni di ɓeñigënaxik
ɓend ex yo gër ebar nand këɓi ỹandi yo.
7 And këni faỹ osede oreɓën aŋ, emacar end kë ŝanëgu gër ambëxw atiw̃ax eŋ eɓi
mereli, eɓi kor do eɓi ɗaw̃.
8 Ata exo ỹaŋëta ɓeman ɓend otede oki ɓeŋ gër fëña isëm ir gër angol atëm. Angol
aŋo ex, gër owat or Kaxanu, Sodom do gë Misëra, na gër ed fika bano Axwën areɓën
na.
9 Ɓela ɓër ɓulunda ir ex yo, gë ɓër enëng end ex yo, gë ɓela ɓër eyeyan ed ex yo,
gë ɓër ebar ed ex yo awat këni wat ɓeman ɓendeɓën ɓeŋ ɓakey ɓatas gë tëkër do
ala ano teɓ na eɓi mëxwëta në ỹeg.
10 Ɓela ɓër lëgëk gër ebar ɓën ga nëngandëra këɓi end ecës edeɓën eŋ këni rixënëɗ
ofëna xali eni yëlërëra ɓeỹ gayik ɓëlaw̃ënel ɓëxi ɓëjo aŝëndën ŝëndën banëɓi.
11 Ga xucak ɓakey ɓatas gë tëkër, angoc and kë yëlënd and aniyan aŋ, xaniwëk gër
Kaxanu, lil këɓi do xwëŝan këɓi ceg. Ata yëdara këni mbaŋ ɓër baɓi wat ɓën.
12 Wël këni elod gër orën, oniw̃ osëm ga këɓi fel: «Yowën yaŋ ro!» Ye këni gë aŋar
aŋ yaŋ gër orën do ɓërangoỹëra andeɓën ɓën wat kënëɓi.
13 Ata amëd aŋo dëŋ hik angëmëgëm atëm gër ebar do ang ex oweɓët epëxw od
angol ok, beɓët iɓat wëcëk. Nemira këni ɓela owëli ocongoki në end angëmëgëm
aŋo. Ɓër ɓayik ɓëɓëngw ɓën yëdara këni, do ŝëkw këni enjaran end Kaxanu eŋ,
mëŋ ar gër orën an.
14 Kata ikinëm iŋ anëka xucak, gogo kë ñatëgu itasën in.

End kereloŋ icongixinëm eŋ

15 Ata meleka icongixinëm in farix ko kereloŋ in. Wëlik gër orën oɗiw̃ otëm ga kë
re:
«Owun or ngwën ol,
Axwën areɓi an xwënëk
do gë Kërisët irexëm,
din ir din ko wun!»
16 Ɓëxarëk alapem gë ɓënax ɓër ỹëpa bax gër ɓañëpara ɓand owun, gër lëngw ir
Kaxanu ɓën, foxi këni eyiỹ el ŋëŝ gër ebar,

17 do këni rend:
«Ayeri këy Axwën Kaxanu,
wëj ar xorëk ɓeỹ ɗek an,
wëj ar hik do hi bay,
gë panga itëm indey iŋ wun këy.
18 Axoỹën xoỹën këni ɓenëng ɓeŋ,
ɓarikan gërëgako yowëk oxoỹ orey ol,
amëd and këyëɓi xiti ɓêŝëk aŋ,
eyëɓi pupa ɓëriyenin ɓërey ɓën,
ɓëlaw̃ënel ɓën, gë ɓëw̃ënëk ɓën
do gë ɓër fëɓëk ow̃ac orey ɓën, hik ɓër gapak ɓën,
hik ɓërëtoc ɓën do eyëɓi nemin ɓër kë neminënd ebar ɓën!»
19 Aciw̃ and Kaxanu and hik yaŋ gër orën aŋ fërëtayak, watik lëf kangara ir eter in. Ata wingararak, wëlik oɗiw̃, gë oxëɓër or ekëman, ebar el rëgëk do kë wëcënd ɓeɓër ang oxaỹ.

12

End asoxari do gë fato eŋ

1 Ata nanganëme isëm ŝanayak gër orën: asoxari ar ŝuɗak eñan eŋ, facaw̃ in ɗila, gër osapar orexëm do ŝëxwa ko ekamote ed owun ed gë ow̃al epëxw gë oxi.
2 Gë acël ebaxo do and ñatëk orëw̃ aŋ, ko xeỹënd ayambën in do gë toro ind orëw̃ iŋ.
3 Ŝanayak ɓëte gër orën nanganëme iŝëxe: fato isëm, ir war bax ang xoɗux fo, ir gë ogaf ocongoki do gë ofarix epëxw. Er hi bax në gaf kala ekamote ed owun.
4 Gër obeɓët otas od ow̃al or gër orën, fat ko iɓat gë ŝeɓ irexëm in do lapëgu ko gër ebar. Ata fato in ɓuna ko, faɓër këni gë asoxari ar orëw̃ an, eŋo gëlaxën itox iŋ sam eŋo dëw̃.
5 Rëw̃ këŋo itox itoŝan, ind këɓi xaɗac ɓenëng ɓeŋ ɗek gë xwëlekwële ir dun*. Na Kaxanu w̃ëla këno itox iŋo ler gër ndexëm, ler gër añëpara and owun andexëm.
6 Asoxari an cëŋ, hër ko ɗup gër ladawe, gër ed xëñënan baŋo Kaxanu exo gix, gër ed këno lëɓax ɓakey wëli gë okeme oki gë ofëxw ocongeɓat.
7 Ata fëtëk emer gër orën. Miŝel gë omeleka odexëm ok këni w̃erënd gë fato in. Ɓëte fato in do gë omeleka odexëm ok w̃ereli kënëɓi.
8 Ga xor kënëɓi, fato in gë odexëm ŝan këni në er këni hi yaŋ gër orën.
9 Ata lapëgu këno gëɗ, fato isëm in, andën akarëk aŋ, and këno w̃acënd ŝaɓucara, do Sindan aŋ, and këɓi yifand ɓela ɓër gër ebar aŋ. Lapëgu këno gëɗ gër ebar ro, mëŋ gë omeleka odexëm ok.
10 Ata wël këme oniw̃ osëm yaŋ gër orën, ga kë re:
«Gërëgako anëka ñatëguk apexa aŋ,
gë panga iŋ, gë owun or Kaxanu ol,
mëŋ ar xwën këɓo an
do gë owun or Kërisët irexëm ol.
Gayikwa anëka lap këŋo gëɗ,
alëxw ar ɓëmaỹe ɓëndeɓi an,
ar baɓi lëxwënd ciŝ wec gër Kaxanu,
mëŋ ar xwën këɓo an.
11 Ɓarikan ɓën, axor xor këno gë oŝat or anoɓo oŋ
do gë eyeyan ed osede oreɓën el;

* **12:5 12.5** Xwëlekwële ir dun ijo w̃acayak owun or siɓëk mbaŋ

ani ŋan ex na nëmëc aniyan andeɓën aŋ
ado ga banëɓi wesand
mëne alaw̃ kënëɓi law̃.
12 Wën ɓër gër orën ɓën,
wën ɓër lëgëk fën ɓën,
nëngandëraleŋun.
Ɓarikan etëm hi këŋun
wën ɓër gër ebar ɓën do wën ɓër gër angwëngw ɓën,
gayikwa ŝaɓucara in anëka ŝëlali ko gë oxoỹ osëm
ga nang ko mëne ɓakey ɓand ɓayi këŋo ɓaŋ ɓapënëfëne fo ex.»
13 And wataya ko fato in mëne anëka lapëgu këno gëɗ gër ebar aŋ, sëf këŋo asoxari ar rëw̃ këŋo itox itoŝan an.
14 Ata asoxari an yël këno obafe oki od ŝambat isëm ok exo cëgaxën gër ladawe, gër wur irexëm, gër ed këno lëɓax ɓëniy ɓëtas gë tëkër, gër ed ɓayik aŋo ŋatën na andën aŋ.
15 Andën aŋ wis ko men ang oỹëm fo gand epoy ed asoxari eŋo mëlaxën.
16 Ɓarikan ebar el rëca këŋo asoxari an do hëlëk oỹëm or wis baxo fato ol.
17 Ga logën këŋo end asoxari ajo eŋ, fato in ye ko eɓi merelix ɓërandëw̃ëra and asoxari ɓën, ɓër fëɓëk ɓapela ɓand Kaxanu do këni reyarand osede or Yesu ɓën.
18 Ata ɓuna ko gër eɗini ed ɓëŋa ir angwëngw.

13

End ow̃acar oxi eŋ

1 Ata wat këmo emacar end gë ofarix epëxw do gë ogaf ocongoki, ga ŝëpëtaw ko gër angwëngw. Er hi bax në farix kala ekamote ed owun, do ỹëgwëra këni gër ogaf odexëm, omac od këŋo ŝirënd Kaxanu.
2 Emacar end wat bamo eŋ, ang ecaw̃ fo hi baxo, osapar orexëm oŋ hi bax ang or andaw̃ fo do etëỹ el ang ed yëraŋ fo. Fato in yël këŋo panga indexëm iŋ, owun orexëm ol do gë or gapak osëm.
3 Gaf iɓat irexëm in mbaŋ sembaỹ bax, ecës el fo ɓayi bax. Ɓarikan afak fak baxo.
Ata ga baɓi ŝaranënd end emacar eŋo eŋ, ɗek ebar el këŋo sëfënd.
4 Afoxi bani foxind gër lëngw ir fato, eno calexën gayik mëŋ yël baŋo owun ol emacar eŋ. Afoxi bani foxind ɓëte gër lëngw ir emacar eno calexën do eni dend: «Noỹo wa ex ang emacar eŋo? Do noỹo kë xor eŋo mereli?»
5 Ata emacar eŋo ŝot ko etëỹ ed bax yeyanënd gë ndafënan do gë ed këŋo ŝirënd Kaxanu. Aseɓën seɓën bano owun ol xali opacaw̃ ofëxw onax gë oki.
6 Emacar eŋ ga ñeɓëta ko, këŋo ŝirënd Kaxanu maɓ gë eyang edexëm ak, këɓi renarand mëŋ do gë ɓër lëgëk gër orën ɓën.
7 Aseɓ seɓ bano ɓëte eɓi mereli ɓër ex ɓulunda ir Kaxanu ɓën xali xor këɓi. Ayël yël bano panga ind eɓi bëña ebar el ɗek: ekun ed ex yo, gë ɓulunda ir ex yo, gë ɓela ɓër eyeyan ed ex yo do gë enëng end ex yo.
8 Ata ɗek ɓër lëgëk gër ebar ɓën, ɓër ɓayik omac odeɓën ani ñëgw ex na gër akayëta and aniyan and anoɓo and ŝaɗaxa bano elod ga ỹanak ngwën aŋ, afoxi këni ỹana eni poxind gër lëngw ir emacar eno calexën.
9 Awa ar gë anëf an, ɓaxëtëlexo ɗe!
10 Ar ebax eno mëla oxaɗëp an,
aw̃ëla këno w̃ëla gër oxaɗëp.
Ar ebax eno ɗaw̃ gë duxuma an,
alaw̃ këno law̃ gë duxuma.
Mëŋ ex, ɓëw̃ënëk ɓën,

aỹap ỹapëk eni ɓuŋand, këreni teɓ na ekwëta el.
11 Ata wat këmo emacar ecëxe ga ŝanëgu ko gër ebar. Ɓëparix ɓëki ŝot baxo ang anoɓo fo, do baxo yeyanënd ang fato fo.
12 Panga ind emacar eñanar iŋ ŝot baxo do baxo rind ɓecarax gër lëngw ir emacar eŋo. Anëỹali baɓi nëỹalind ɗek ɓela ɓër lëgëk gër ebar ɓën eno calend emacar eñanar eŋ, end sembaỹ bax ɗam gër ecës, ɓari fak ko eŋ.
13 Emacar ekinëm eŋo ɓecarax ɓetëm baxo rind xali fedaliw ko akey amat, ogës od ɓela, xoɗux ol elod gër orën xali gër ebar.
14 Mondako baɓi nambelind ɓër lëgëk gër ebar ɓën gë ɓecarax ɓend seɓ bano exo dind gër lëngw ir emacar ɓeŋ. Afel baɓi felënd eni di eɗaŝ ed ang eñaw̃ end emacar end saw̃ bano gë duxuma do fakëta ko gër aniyan eŋ.
15 Aŝot ŝot baxo panga ind exo nëngwët eɗaŝ elo xali ex yeyandërand, do eɓi ɗawẽnd ɗek ɓër ax poxind na eni cale eñaw̃ end emacar eñanar ɓën.
16 Anëỹali baɓi nëỹalind ɓela ɓën ɗek, hi këni ɓër gapak, ɓërëtoc, ɓër gë napul, ɓëxaỹënaxik, okaɗëp, ɓër ax gi ex na okaɗëp, eni ma enëɓi din ala kala nanganëme in, ɓërëmar gër ataxan and liw̃, ɓëjo gër eyiỹ.
17 Yama ala abax xor na wa exo yëcëra ɓeỹ ba exo pandëra cotërëxe nanganëme in, ow̃ac or emacar ol ba nimëro ir ow̃ac orexëm in.
18 Awa ro, orenik w̃ëkak. Ar gë onden an, calalexo exo nang er w̃acayak nimëro ir emacar in. Gayikwa nimëro ir ala ex do er ex: «Okeme ocongiɓat gë ofëxw ocongeɓat gë ɓënjongimat.»

14

End oyëkan or ɓëw̃ënëk eŋ

1 Ata wat këmo anoɓo aŋ mo kwëŝa yaŋ gër etënd ed Siyoŋ ga xeta këno ɓela owëli keme gë ofëxw onax gë ɓënax ɓër ŝotëk nanganëme ir ow̃ac orexëm in do gë or Sëm in, gër oyiỹ oreɓën.
2 Wël këme gër orën oniw̃ or ang oỹëm fo, or ang oxëɓër or ekëman etëm fo. Do angoŋ and bame wëlënd aŋ hi bax ang and ɓësëmb ɓër ɓemangi ɓendanjëm fo.
3 Ɓela ɓëjo aỹëw bani ỹëw̃ënd oyëkan oxaŝax gër lëngw ir añëpara and owun do gër lëngw ir ɓeɓëɓëngw ɓeɓënax, do gër lëngw ir ɓëxarëk. Ɓela owëli keme gë ofëxw onax gë ɓënax ɓër racët këɓi Kaxanu gër ebar ro ɓën fo bax ỹëw̃ënd oyëkan olo. Gaɓatak ax kor bana exo tëya oyëkan olo.
4 Ɓën anëɓi nang ex na ɓësoxari, ani ɓuyarënaya ex na gë ɓën. Ɓën këŋo sëfarand anoɓo aŋ gër ed ko ye yo. Kaxanu racët këɓi mërëxand ir ɓela eni gixën ɓëỹanar ɓër xwën kënëɓi mëŋ do gë anoɓo aŋ.
5 Do gër osëỹ oreɓën, enëgwëŝ ax gi ex na. Etëmbak ax gi ex na gër ola oreɓën.

End omeleka otas eŋ

6 Ata wat këmo meleka iŝëxe ga ko ŝëgëra yaŋ gër orën. Atëfëtan and din baxo xëñënand eɓi nangën ɓela ɓër lëgëk gër ebar ɓën, gë enëng end ex yo, gë ekun ed ex yo, gë ɓela ɓër eyeyan ed ex yo do gë ɓulunda ir ex yo.
7 Ga ko xeỹ ko rend: «Yëdayindëno Kaxanu do cëkwindëno gayikwa anëka ɲatëguk apëxëd and ko xiti ngwën aŋ. Poxiyindën eno calexën ar rik orën, gë ebar, gë angwëngw, do gë ɓañësa ɓand men an!»
8 Meleka ixinëm sëfëgu këŋo iỹanar in do ko rend: «Anëka nëxenak, anëka nëxenak, angol atëm and Babilon aŋ! Mëŋ yëla këɓi ngoy ind eñac endexëm iŋ ɗek ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ*.»

* **14:8 14.8** Gër oñëgw odëmar er ỹëgw këni mëne ngoy ind oxeỹ or eñac endexëm iŋ.

9 Meleka isasën sëfëgu këɓi oki oñanar ok. Ga ko xeỹ ko rend: «Angëmëne ɓela
eno calend emacar eŋ, gë eɗaŝ ed ŵatinali këno el, do angëmëne eni cot nanganëme
irexëm in gër oyiỹ ba gër ɓataxan,
10 aŝeɓ këni ŝeɓ ɓën ɓëte oxoỹ or Kaxanu ol ang ngoy fo. Ang ngoy inëmbarëx
fo kënëɓi xatën andëmba aŋ cëm. Asoro këni ỹana eni torond polo gër xoɗux, gër
mungu gër lëngw ir omeleka omënëk, do gër lëngw ir anoɓo!
11 Din ir din kë ỹana ex cënind okwëcën ond xoɗux or këɓi ŝorënd ɓër këŋo ŝalend
emacar do gë eɗaŝ ed ŵatinali këno ɓën. Hik gëmëɗ, hik goyat, ani ñana na eni
teyëtand toro iŋ. Mondako fo këŋo hi ala ar ŝotëk yo nanganëme ir owac orexëm
in.»
12 Mondako ex, eɓuŋa ed ɓëŵënëk el, ed ɓër kë sëfënd ɓapela ɓand Kaxanu do
xwëta këno Yesu ɓën.
13 Ata wël këme oniŵ yaŋ gër orën ga kë re: «Ñëgwël: “Nëngandëraleɓi ɓëŝëk
ɓër xwëta këŋo Axwën do ŝës këni elod gërëgako ɓën!” Angoc Amënëk aŋ ga re ko:
“Iyo, teyëtalexëni ɓandiyen ɓandeɓën ɓaŋ gayikwa në etëfa eɓi ɓandixa ɓandeɓën
ɓaŋ!”»

End ekanara ed ɓeɓër gër ebar eŋ

14 Ata wat këme aŋar apeŝax, do gër aŋar aŋo ỹëpa ko ar ang asëñiŵ ar ala fo.
Ekamote ed owun ed kaŋe ŝëxwa baxo, do lëkaya baxo xorom iñakax.
15 Ga ŝanëgu ko meleka iŝëxe gër Aciŵ and Kaxanu, ko xeỹend gand ar ỹëpak gër
aŋar: «Meɗël xorom in, ey ŋaŝaxën ɓeɓër gër ebar ɓën gayik anëka sëgëk, anëka
ñatëk ekana el.»
16 Ata ar ỹëpak gër aŋar an lap ko xorom in gër ebar. Ħaŝëk ɗek ɓeɓër gër ebar
ɓën.
17 Meleka iŝëxe ŝanëgu ko gër Aciŵ and Kaxanu, and hik yaŋ gër orën aŋ. Mëŋ
ɓëte lëkaya ko xorom iñakax.
18 Ga ŝanëgu ko gër angëɓ meleka iŝëxe, ir xorëk xoɗux, ko xeỹend gand ar lëkayak
xorom iñakax an: «Meɗël xorom in ey ŋaŝaxën ɓacaỹ ɓand odëŵërëŵen od reseŋ
ɓand ex gër ebar ɓaŋ, gayik anëka sëgëk.»
19 Meleka in lap ko xorom irexëm in gër ebar ata ñaŝëk ɓacaỹ ɓand atëx and reseŋ
and gër ebar ɓaŋ do xoɓëx ko polo gër akaraxën and kë ŵatinalind oxoỹ or Kaxanu
aŋ.
20 Ga ŵëla këni reseŋ in gand angol, xoɓëx këni gër akaraxën and hik fac. Ata
ŝanëk oŝat and bani wëñënd gër akaraxën aŋ do oŝat oŋo fesëk në ɓapakan okeme
otas. Kido eni përado opanac, ogaf ok fo watidox.

15

End ɓeñigënaxik ɓepelatar eŋ

1 Ata wat këme gër orën nanganëme iŝëxe, isëm, do iŝaraxik: omeleka ocongoki
ga lëkaya këni ɓeñigënaxik ɓenjongëɓeki ɓepelatar ɓeŋ. Gayikwa Kaxanu, paɓ gë
ɓeñigënaxik ɓeŋo ko ñata oxoỹ orexëm ol.
2 Wat këme anjer and kal-kal ang anangoye fo ga ɓararëk gë xoɗux ol. Wat këmëni
ɓëte ɓër xor këŋo emacar ɓën, gë eñaŵ endexëm ak, gë eɗaŝ edexëm el, do gë
nimëro ir owac orexëm ɓën. Gër anjer and ang anangoye xwëŝara bani do lëkaya
këni ɓemangi ɓend yël këɓi Kaxanu ɓeŋ.
3 Ata këni ỹëŵënd oyëkan or Moyis, ariyenin ar Kaxanu ol, do gë oyëkan or anoɓo
ol:
«Bandixa ɓandey ɓaŋ ɓatëm ex, ɓacaraxik ex,
Axwën Kaxanu, wëj ar xorëk ɓeỹ ɗek an,
ɓeɓër këy rind ɓën ɗal ex do ŝenene ex,

wëj ex emun end ɓenëng eŋ.
4 Axwën, noỹo ɓayik axi pëɓ na?
Noỹo ɓayik ax cëkw na owac orey ol?
Wëj gaɓat ex awẽnëk an.
Enimin, ɓenëng ɓeŋ ɗek ayow këni yow
eni poxira gër lëngw irey,
gayik or ŝenene orey ol ŝanayak.»
5 Ga xucak eŋo, ga këme nëkon gër orën aciw̃ and Kaxanu aŋ ga fërëtayak, wat këme aner and Osede aŋ.
6 Omeleka ocongoki od lëkaya bax ɓeñigënaxik ɓenjongëɓeki ok ŝanëgu këni gër Aciw̃ and Kaxanu. Ŝuɗara këni ɓanjëm ɓand xaf-xaf ɓamënëk, ɓand jing-jing, do xapa këni ɓapëxw ɓand kaŋe gër owẽkw.
7 Aɓat gër ɓeɓëɓëngw ɓeɓënax, fëxwën këɓi omeleka ocongoki ok ɓandëmba ɓanjongëɓaki ɓand kaŋe ɓand ebax cëm gë oxoỹ or Kaxanu, mëŋ ar hik din ir din an.
8 Aciw̃ amënëk aŋ lëɓëk gë okwëcën oŋ në end enjaran end Kaxanu eŋ do gë panga indexëm iŋ. Ata ala abax xor na exo ɗil gër Aciw̃ and Kaxanu xali xwëtëk ɓeñigënaxik ɓenjongëɓeki ɓend omeleka ocongoki ɓeŋ.

16

End ɓandëmba ɓanjongëɓaki ɓand oxoỹ eŋ

1 Ata wël këme oniw̃ gër Aciw̃ and Kaxanu. Ga kë xeỹ oniw̃ olo, këɓi felënd omeleka ocongoki ok: «Awa yeyin en ɗexëx ɓandëmba ɓanjongëɓaki ɓand oxoỹ or Kaxanu ɓaŋ gër ebar!»
2 Meleka iỹanar in lex ko andëmba aŋ gër ebar. Ata ɓela ɓër ŝot bax nanganëme ir emacar in do bani foxind eni cale gër lëngw ir eɗaŝ ed eñaw̃ edexëm ɓën, lëk këɓi oŝëxwëra oyambënaxik: ɓeman ɓeŋ hik yer okejën fo.
3 Meleka ixinëm in lex ko andëmba andexëm aŋ gër angwëngw. Men oŋ nëngwëtak oŝat ang or ala ar ñaŝ këno fo, do ɗek owãcar oɓëngw or hik polo ol ŝësëra këni.
4 Meleka isasën in lex ko andëmba andexëm aŋ gër oyeɓ do gër ɓañësa ɓand men, nëngwëtak ɗek oŝat.
5 Wël këmo meleka ir xorëk men in ga ko re:
«Wëj ar ŝenene hi këy, wëj ex ar hik, do hi bax an,
awẽnëk hi këy gayikako mondako xiti këyëɓi.
6 Gayikako oŝat or ɓëw̃ënëk
do gë or ɓëlaw̃ënel oŋ lexëra këni,
duy dëŋ yël këyëɓi oŝat eni ceɓ.»
7 Wël këme oniw̃ gër angëɓ ga kë re:
«Eyo Axwën Kaxanu, wëj ar xorëk ɓeỹ ɗek an,
kiti indey iŋ ɗal ex do ŝenene ex.»
8 Meleka inaxën in lex ko andëmba andexëm aŋ gër eñan. Eñan eŋ ŝotëk ojaw̃ od eɓi corënd ɓela ɓën gë xoɗux orexëm ol.
9 Ata ayëka isëm ŝor këɓi ɓela ɓën. Barikan ɓën këni ŝirënd owãc or Kaxanu ol, mëŋ ar baɓi lapanënd ɓeñigënaxik ɓeŋo gë panga indexëm an. Ani nëngwët bana ola oreɓën ol eno ɗuwaxën.
10 Meleka icoxën in lex ko andëmba andexëm aŋ gër añëpara and owun and emacar. Ata ŝamëɗanëk gër ed wun ko, do ɓela ɓën këni w̃ëcarërand ayambën in.

11 Aŝir bano ŝirënd Kaxanu, mëŋ ar hik gër orën an, ga ɓot këɓi ayambën ir okejën
in. Ɓari ani nëngwët bana ola oreɓën ol xali eni teɓ ɓandixa ɓatëmbak ɓandeɓën
ɓaŋ.
12 Meleka icongiɓatën in lex ko andëmba andexëm aŋ gër yeɓ isëm ir këni w̃acënd
Eɓërat in. Men oŋ wëxëk eni kegëtaxën ɓemun ɓend kë xaniw apën-eñan ɓeŋ.
13 Ata wat këmëni ɓangoc ɓañëŋënax ɓatas, ɓand ang ofëkel fo. Angoc añanar aŋ
ŝanëgu ko gër etëỹ ed fato, akinëm aŋ ŝanëgu ko gër etëỹ ed emacar, do atasën aŋ
gër etëỹ ed alaw̃ënel anëgwëŝ.
14 Ɓangoc ɓaŋo ɓand ŝaɓucara ex, ɓën kë rind ɓecarax do këni yend gër ɓemun
ɓend gër ebar ɗek enëɓi ɓar eno merelexën Kaxanu yatir akey atëm andexëm, mëŋ
ar xorëk ɓeỹ ɗek an.
15 Ata re ko Axwën an: «(Awa ang arek fo këme yeli.) Nëngandëraleŋo ar këmo
sëk daŝërëxe an. Amo pënga ex na tëɓ gë eman eŋ do axo ye na gë aŝëfën, cuɗarëxe
ɓanjëm ɓandexëm ɓaŋ.»
16 Ata ɓangoc ɓaŋo ɓar kënëɓi ɓemun ɓeŋ gër ed këni w̃acënd gë eyeyan ed
Ɓëŝëwif el: «Arëmagedoŋ».
17 Meleka icongixinëm in lex ko andëmba andexëm aŋ gër ekoc. Wëliwëk oniw̃
osëm lëf gër Aciw̃ and Kaxanu, gër añëpara and owun ga kë xeỹ: «Anëka xwëtëk!»
18 Ata wingararak, wëlik oɗiw̃, gë oxëɓër or ekëman, do ebar el rëgëk mbaŋ. Elod
ga hi këni ɓela ɓën, ala ax wat ex na angëmëgëm andako rako aŋ.
19 Angol atëm aŋ ŝapërëk obeɓët otas. Ɓangol ɓand ɓenëng ɓend ɓela ɓaŋ yëcarëk.
Kaxanu aɓi xwëya bana ɓela ɓër gër angol atëm and Babilon ɓën. Ata ŝeɓën këɓi
ang ngoy fo oxoỹ osëm orexëm or hi bax gër andëmba ol.
20 Ɗek oŝir oŋ ŝapërëk do osënd oŋ yëcarëk.
21 Ata ɓeɓër ang ɓongaỹ ɓond siɓëk gwër në okilo ofëxw onax wëcandëra këɓi
ɓela ɓën elod gër orën. Ɓarikan ɓën ŝirëra këno Kaxanu në end eñigënaxik etëm
end hi baɓi eŋ.

17

End asoxari aỹacaxik eŋ

1 Ata ang hi bani omeleka ocongoki od lëkayara bax ɓangalama ɓanjongëɓaki ok,
iɓat yow ko yeyaneli ke. Re ko: «Yow mi masin kiti ind angol atëm, and ex ang
asoxari aỹacaxik, ar ỹëpak yaŋ në amen aŋ.
2 Gë asoxari ajo wata këni ɓemun ɓend gër ebar ɓeŋ asëk alakirand fo in, do ɓela
ɓër gër ebar ro ɓën anëka xor këɓi ang ngoy fo eñac endexëm eŋ.»
3 Ata meleka in w̃ëla ke gë Angoc and Kaxanu aŋ gër ladawe. Watëx këmo asoxari
ga ỹëpa ko yaŋ në emacar embarax, end gë ogaf ocongoki do gë ofarix epëxw. Do
eman eŋ hi ko ɗek omac od këŋo ŝirënd Kaxanu fo.
4 Asoxari ajo ŝuɗara ko ɓanjëm ɓambarax ɓand yek mbaŋ, ɓanjëm ɓand
warëgeyan. Ỹaŋëna ko gë orëxër or kaŋe, do gë oyeri or oxaỹ oyekax. Lëkaya
ko andëmba and kaŋe and ỹëm bax gë ɓecusëŝus, do gë ɓemuyaraxik ɓend eñac
endexëm ɓeŋ.
5 Gër eyiỹ edexëm ỹëgw këni ow̃ac or ŝonaya bax: «Babilon, angol atëm aŋ, nëm
ir ɓëỹacaxik, do nëm ɓër watak ɓecusëŝus ɓetëm ɓend gër ebar ro.»
6 Wat këmo asoxari ajo ga ỹaw këŋo gë oŝat or ɓëw̃ënëk oŋ do gë oŝat or otede od
bax reyarand end Yesu oŋ.

Ga këmo nëkon, ŝaran ke xali xurik.

7 Ata re ko meleka in: «Inewa ki ŝaranaxënënd? Wëno afel këmi fel ɓend ŝonayak gër asoxari ajo do gër emacar end gë ogaf ocongoki, do gë oparix epëxw end ỹëpaxën këŋo ɓeŋ.
8 Emacar end hi bax do wat bayo eŋ, axo bo ex na. Aŝanëgu ko ŝanëgu gër ambëxw atiwax do exo cës. Ɓela ɓër lëgëk gër ebar ɓën, ɓër ɓayik Kaxanu axo ñëgw ex na omac odeɓën gër akayëta and aniyan nand ri ko ngwën ɓën, aŝaran këɓi ŝaran and këno wat emacar aŋ gayik ahi hi baxo, ŝës ko, ɓëte exo canayaw.»
9 Eŋo, onden ond arenik fo kë xor eŋo pëni. Ogaf ocongoki ok kë watinalind ɓëtënd ɓënjongëɓëki ɓënd ỹëpaxën ko asoxari ɓëŋ. Eŋo amatinali ex and ɓemun ɓenjongëɓeki ɓëte:
10 ɓenjo lati këni, emat ɓayik ga wun ko, ɓari emun enjongekinëm eŋ axo yow ex na pere. And ko ɦatëgu aŋ, ax nëka na owun orexëm ol.
11 Ata emun enjongetasën eŋ ex ɗe emacar end hi bax do ŝës ko eŋ. Mëŋ fo ex ɓëte emun enjongetasën, end kë ŝës din ir din eŋ.
12 Ofarix epëxw or wat këy oŋ ex ɓamatinali ɓand ɓemun epëxw ɓend anëɓi maŝ ex na pere owun ɓeŋ. Ɓarikan, awun këni wun apëxëd amat gë emacar eŋ.
13 Ɓën ereɓat këni ŝaland: eno diyenin emacar eŋ gë panga indeɓën iŋ, do gë ojaw odeɓën ok.
14 Awereli këno wereli anoɓo aŋ. Ɓarikan anoɓo aŋ eɓi kor gayik mëŋ ex Axwën ar ɓëxwën an, do Emun end ɓemun eŋ. Gë ɓër wac këɓi, sana këɓi do xwëta këno ɓën kënëɓi xor.
15 Meleka in re ko ɓëte: «Amen and wat këy gër ed ỹëpa ko asoxari aỹacaxik aŋ ex ɓamëxwër ɓand ɓela ɓër lëgëk gër ebar ɓaŋ, ang fitarëra këni ɗek ɓenëng ɓeŋ, do gë oyeyan oreɓën ak.
16 Oparix epëxw or wat këy ok do gë emacar eŋ, aŝus këno ŝus asoxari ajo. Axandëra këno xandëra napul ir ŝot ko in do axwëca këno xwëca exo ɓayi tëɓ gë eman eŋ. Ayamb këno yamb do eni ɓëlën er këɓi ɓayita in.
17 Gayikwa Kaxanu yël këɓi gër owëkw oreɓën eni di apënëta andexëm aŋ, eni ŋata apënëta amat, do eno yël owun oreɓën ol emacar eŋ, xali ex ŋata ɓend re ko Kaxanu ɓeŋ.
18 Asoxari ar wat këyo ajo hik angol atëm and wunëk gër ɓemun ɓend gër ebar ro aŋ.»

18

End eyëcar ed angol and Babilon eŋ

1 Ga xucak, wat këmo meleka iŝëxe ga fedaw ko elod gër orën. Panga indexëm iŋ itëm ebax do enjaran endexëm eŋ ɦoɓak ebar el.
2 Ata ko xeỹend: «Anëka yëcarëk, anëka yëcarëk Babilon in, angol atëm aŋ! Anëka hik eɗëg ed ɓëyël, gë emaỹi ed angoc añëŋënax and ex yo, do gë emaỹi ed acël añëŋënax and ex yo, gë emaỹi ed emacar eñëŋënax, do gë ecusëŝus end ex yo.
3 Mondako kë hi gayikako ɗek ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ aŝeɓ ŝeɓ këni eñac etëm endexëm eŋ ang ngoy fo. Ɓemun ɓend gër ebar ro ɓeŋ ari bani rind gë mëŋ eñac eŋ do ɓëfandëran ɓër gër ebar ɓën aŝotëraxën ŝotëraxën këno gë panga ind napul irexëm iŋ.»
4 Ata wël këme elod gër orën oniw oŝëxe ga kë re: «Canin angol and Babilon aŋ, wën ɓër ex ɓulunda iram ɓën, këdi kën wendëra andamat gë Ɓëbabilon ɓën, do këdi këŋun fënga wën ɓëte kiti indeɓën iŋ.
5 Gayikwa ɓeñëŋënax ɓend Ɓëbabilon ɓeŋ asaỹar saỹarëk xali yaŋ gër orën, do Kaxanu axo kwëya ex na ɓetëmbak ɓeŋo.

6 Maŝayinëɓi ang banun rind ak. Cosinëɓi gë toro iŋ, ang banëɓi ŝosënd ɓën ɓëte
ɓela ak. Maŝayinëɓi ɓakëlëbëd ɓaki ɓandixa ɓandeɓën ɓaŋ! Gë andëmba and banun
rëmbënënd aŋ, dëmbëninëɓi ɓaki.
7 Ang baɓi nëngandërand në end enjaran endeɓën ak, do në end napul ireɓën
ak, torolexëni mondako fo. Ang wëli bax napul ireɓën ak, wëli ex mondako fo toro
indeɓën iŋ do gë edenitaran edeɓën el! Gayikako Bëbabilon ɓën are bani rend: “Ang
emun etoxari fo ỹëpa këne, ane gi ex na asoxari aseɓëta seɓëta, ɓiyi din kata aɓo gi
na.”
8 Mëŋ ex, akey amat fo këɓi fënga ɓetëm ɓeŋo: ecës el, gë odenitaran ok, gë enjo
eŋ do enëɓi ɗap bëngënj gër angoɗux. Gayikwa Axwën Kaxanu ex ar gë panga itëm
an, ar këɓi xiti an.»
9 Ɗek ɓemun ɓend gër ebar ɓend bax rind eñac gë angol and Babilon ɓeŋ, ɓemun
ɓend baɓi nënganënd ñambëran ind gë mëŋ ɓeŋ, ases këni ỹana eni tesënd, arenita
këni ỹana eni denitand në end endexëm and këni ỹana eni watënd okwëcën ond
amëra andexëm aŋ.
10 Nacët ako këni ỹana eni kwëŝarand në end ga këni yëdand amëra andexëm aŋ,
do eni dend:
«Oko etëm endako rako eŋo! Oko etëm endako rako eŋo, angol atëm aŋ!
Oko Babilon, wëj angol apangak aŋo!
Apëxëd amat fo rik ñataxënëguk kiti indey iŋ!»
11 Ɓëfandëran ɓër gër ebar ɓën në etes exëni, në edenitara exëni në endexëm gayik
ala ax bo ex na ga kë yëcënd opane odeɓën ok.
12 Opane oko er ebax: kaŋe, koɗi, oxaỹ oxëɓënaxik, oyeri, ɓanjëm ɓand xaf-xaf,
ɓanjëm ɓambarax, ɓanjëm ɓand gënd-gënd, ɓanjëm ɓand warëgeyan, ɓëmok ɓënd
otëx od gë otëñer onëngax do orëxër or fës këni gë oỹënga or ɓeñamb, do gë otëx
okëɓënaxik. Opane oko er ebax ɓëte: ɓeɓër sap këni gë yawale, gë odun do ɓeɓër
fës këni do gë oxaỹ oyekax or ỹër-ỹër.
13 Ɓëte opane oko er ebax: ogu onëngax ond këni wãcënd kanel, angiri, ɓeɓëlamb,
ɓëŝan ɓër këni wãcënd mir, aŝururu ir xwëŝëna bani gë angiri, ngoy, ogu, pix, bële,
ɓengaŝ, opeỹ, opanac, ocaret, okaɗëp do gë ɓandepëra.
14 «Ɗekëɓënaxik ɓend ỹandi baxi ey cot ɓeŋ
anëka ŝana ki do ñawëta ki caw.
Ɗek ɓeɓër yek do xëɓënëk ɓën awew wew ki,
do din ay wat na.»
15 Ɓëfandëran ɓër ŝotëraxën këŋo ɓën,
nacët ako këni ỹana eni kwëŝarand,
ga yëda këni amëra and Babilon aŋ.
Ases këni ỹana eni tesënd,
arenita këni ỹana eni denitand
16 do eni dend:
«Oko etëm endako eŋo! Oko etëm endako eŋo!
Babilon, angol apangak aŋ, angol atëm aŋ
and bax ŝuɗand ɓanjëm ɓand xaf-xaf do gë ɓambarax aŋ
angol and bax ỹaŋënarand gë kaŋe,
gë oxaỹ oyekax do gë oyeri aŋ!
17 Apëxëd amat fo xucak, napul ir go in nemik!»
Ɗek ɓëhëreli ɓër okuluŋ ɓën, ɗek ɓër këɓi wëlarand okuluŋ ɓën, gë ɓër kë
riyenind gë okuluŋ ɓën, do gë ɗek ɓër kë riyenind gër angwëngw ɓën xwëŝara këni
nacët ako.
18 Axeỹ bani xeỹënd ga wat këni okwëcën ond amëra oŋ. Are bani rend: «Angol
and fe wa hi bax ang angol atëm aŋo?»

19 Afanaya bani fanayand gë obar ok gër ogaf ga këni ses do ga këni renita mondako:
«Oko etëm endako eŋo! Oko etëm endako eŋo!
Angol atëm apangak and ŝotëraxën këno napul
xali ɓeta këni ɗek ɓër gë okuluŋ od gër angwëngw ɓën,
apëxëd amat fo xucak, ata hik ang ladawe fo!
20 Wën ɓër gër orën ɓën nëngandëraleŋun
gayik angol aŋo anëka yëcarëk!
Ɓëte wën ɓëw̃ënëk ɓën, nëngandëraleŋun
gë oparëxanda ok, do gë ɓëlaw̃ënel ɓën
gayik Kaxanu xitik angol aŋo
në end ga narëndëra këŋun!»
21 Ata meleka ifangak w̃eɗ ko angaỹ atiɓax and wëndër bax gë angaỹ and këni ɦoxixënënd eyamb, do ga lap ko polo gër angwëngw, re ko:
«Wëj angol atëm and Babilon aŋo,
akëlëbëd amat fo këni lap mondako,
ɓëtëdin ala axi wat na.
22 Na gër ndey, ɓët din ala aɓi wël na ɓësëmb ɓër ɓemangi, gë ɓëyul,
gë ɓëfarix ɓër ɓacëroti ba okereloŋ.
Na gër ndey, ari ar ɓeỹ axo gi na,
ɓëte din na gër ndey ekëɓër ed aŋoxixën and eyamb ax wëli na.
23 Na gër ndey, ɓëte din angoɓen and lambo ax wati na,
ofëna or ekana ax gi na.
Ɓëfandëran ɓërey ɓën hi bax ɓër banëɓi ŝëkwënd gër ed ex yo gër ebar ro
do wëj bayëɓi yifand ɗek ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ gë oɓanji orey iŋ.
24 Ata ɗek ɓeŋo ki ɦatënëgu gayik oŝat or ɓëlaw̃ënel ɓër Kaxanu oŋ watik gër ndey,
oŝat or ɓëw̃ënëk oŋ, do gë oŝat or ɗek ɓër law̃ëra kënëɓi gër ebar ro oŋ.»

19

End ɛɗuwan ed gër orën eŋ

1 Ga xucak eŋo, wël këmëni amëxwër atëm and ɓela yaŋ gër orën ga këni xeỹ:
«Aleluya! Apexa aŋ, gë enjaran eŋ do gë panga iŋ,
Kaxanu, Axwën areɓi an xwënëk!
2 Kiti indexëm iŋ ɗal ex do ind ŝenene ex
gayikako axiti xiti këɓi Ɓëbabilon ɓëỹacaxik ɓër bax ɓuyarënënd ebar gë eñac endeɓën ɓën.
Aw̃aŝa w̃aŝa këɓi gayik ɓën law̃ këɓi ɓëriyenin ɓërexëm ɓën.»
3 Ata xeỹ këni ɓëte akinëm:
«Aleluya!
Okwëcën ond amëra and Babilon oŋ,
din ir din kë ŝëni!»
4 Ɓëxarëk alapem gë ɓënax ɓën do gë ɓeɓëɓëngw ɓeɓënax ɓën foxi këni gër lëngw ir Kaxanu, mëŋ ar ex gër añëpara and owun do këni rend:
«Amen! Aleluya!»
5 Ata ga wëlik oniw̃ gër añëpara and owun, kë rend:
«Ɗuwayino Kaxanu, mëŋ ar xwën këɓo an,
wën ɗek ɓër gapak ɓën do gë ɓërëtoc ɓën,
wën ɓëriyenin ɓërexëm ɓër këŋo fëɓënd ɓën.»
6 Ata wël këme ang epuli ed ɓela ɓëranjëm fo, ang oỹëm fo do ang oxëɓër osëm or ekëman fo ga këni re:

«Aleluya! Gayikwa Kaxanu Axwën, areɓi an, mëŋ ar xorëk ɓeỹ ɗek an anëka wun
ko.
7 Nëngandëraleɓo, patëleɓo gër ecëkw edexëm,
Gayikwa ñambëran ind ekana ir anoɓo iŋ ñatëguk,
alindaw̃ anëka ko ñatëgund.
8 Ayël yël bano exo cuɗa ɓanjëm ɓand xaf-xaf, apeŝax laɓëraw këno, ɓamënëk, ɓand
jing-jing.»
(Ɓanjëm baŋo w̃acayak
or ŝenene or ɓëw̃ënëk ol.)
9 Meleka in fel ke: «Ñëgwël: “Nëngandëraleɓi ɓër w̃ac kënëɓi gër ñambëran ind
ekana ed anoɓo ɓën!”»
Re ko ɓëte: «Ɓend këme rend ɓeŋo ex eyeyan ed ɗal ed Kaxanu el.»
10 Ata foxi këme gër osapar orexëm mo calexën. Ɓari mëŋ re ko: «Teɓël ɗe, ax gi
ex na mondako! Wëno ariyenin fo hi këme ang hi kën wëj do gë ɓëmaỹe ɓëndey
ɓënd kë reyarand end Yesu Kërisët ɓëŋ. Poxiyind eyo cale Kaxanu gaɓat! Gayikwa
osede or Yesu Kërisët ol ex er këni reyarand ɓëlaw̃ënel ɓën.»

End fanac ifeŝax eŋ

11 Ata wat këme fol orën ol do fanac ifeŝax ga ŝanayaw ko. Ar ỹëpaxën baŋo an
bano w̃acënd «Ar mokwëta», do «Ar ɗal», gayik mëŋ kë xitind do kë w̃erënd gë or
ŝenene ol.
12 Ɓangës ɓandexëm ɓaŋ warëk ang xoɗux fo, do ŝëxwa ko oxamote or owun
oranjëm. Ỹëgw këni gër ndexëm ow̃ac or ala ax nang ex na, angëmëne ax gi ex na
mëŋ gaɓat.
13 Do ŝuɗa ko acuɗ and ỹëmb bani në oŝat. Ow̃ac orexëm ol ex: «Eyeyan ed
Kaxanu el.»
14 Ɓenga ɓend ocoroɗa ɓend gër orën ɓeŋ, ŝuɗara këni ɓanjëm ɓand xaf-xaf,
ɓamënëk, ɓapeŝax, do këno sëfarand moñëpa yaŋ në opanac opeŝax.
15 Gër etëỹ edexëm kë ŝanënd duxuma iñakax ir këɓi saw̃axën ɓenëng ɓend ɓela
ɓeŋ. Gë or gapak osëm këɓi xaɗac, do eɓi bëñëra ang këni wëñënd reseŋ ak gër
akaraxën andexëm. Ngoy iŋo ex amatinali and oxoỹ osëm or Kaxanu, mëŋ ar xorëk
ɓeỹ ɗek aŋ.
16 Gër acuɗ andexëm, do gër emef endexëm ỹëgw këni ow̃ac: «Emun end ɓemun»,
do «Axwën ar ɓëxwën.»
17 Ata wat këmo meleka ga xwëŝa ko gër eñan. Ga këɓi yeyaneli ɗek oŝël or
bax ŝëgërand yaŋ gër orën ol, xeỹ ko: «Yowën, ɓarërëgun gër ñambëran itëm ind
Kaxanu!
18 Yowën enëɓi yamb ɓemun ɓeŋ, gë ɓemun ɓend ocoroɗa ɓeŋ, gë ɓër fangak ɓën,
gë opanac ok do gë ɓër ỹëpaxën baɓi ɓën, gë okaɗëp ok gë ɓër ax gi ex na okaɗëp
ɓën, gë ɓër gapak ɓën do gë ɓërëtoc ɓën.»
19 Ata wat këmo emacar eŋ, ɓemun ɓend gër ebar ɓeŋ do gë ocoroɗa odeɓën ok
ga fedër këni enëɓi merelixën ar ỹëpa bax yaŋ gër fanac ifeŝax an, do gë ocoroɗa
odexëm ok.
20 Sëra kënëɓi emacar eŋ do gë alaw̃ënel anëgwëŝ ar bax rind ɓecarax ɓend baɓi
nambelind ɓër ŝot bax nanganëme ir emacar do bani foxind eni calend gër eñaw̃
end eɗaŝ edexëm ɓën. Tak ɓëxi lap kënëɓi ɓëɓëngw gër anjer and xoɗux, gër ed
fëtëk mungu.
21 Ɓër ɓayik ɓën law̃ëra këɓi duxuma ir bax ŝanënd gër etëỹ ed ar ỹëpa bax yaŋ
gër fanac an. Do ɗek oŝël ol w̃endëra këni ga yamb këni ɓeman ɓendeɓën ɓeŋ.

20

End ɓëniy wëli eŋ

1 Ata wat këmo meleka ga ko fedaw gër orën ga lëkaya ko acoketaya and ambëxw atiw̃ax aŋ, do gë gweyele-gweyele isëm.

2 Na sëra këŋo fato in, andën akarëk and këno w̃acënd ŝaɓucara, do Sindan aŋ. Fok këŋo gë gweyele-gweyele in xali ex kuca ɓëniy wëli.

3 Ỹëkëtëx këŋo polo gër ambëxw atiw̃ax, sënd ko do ŝëɓan ko etëndët el, exo teɓaxën enambeli ed ɓenëng ɓend ɓela el xali ex tëk ɓëniy wëli. Do and kë xuca ɓëniy wëli aŋ, eno teɓët ipëxëd.

4 Ata wat këme ɓañëpara ɓand owun. Ɓër ỹëparaxën bax ɓën ŝot këni or gapak or enëɓi kitixënënd ɓela ol. Wat këme ɓëte ɓenjëw̃ ɓend ɓër ŝësëk ga foɗëtën kënëɓi ogaf odeɓën gë ecëngwa ɓën, në end ga bani reyarand osede or Yesu, do bani femërand eyeyan ed Kaxanu eŋ. Ɓën ani poxi bana gër lëngw ir emacar, do gër lëngw ir eɗaŝ ed w̃atinali bano el. Ɓën ani ma bana enëɓi din nanganëme irexëm in ax gi ex na gër eyiỹ, ax gi ex na gër ataxan. Ɓën xani bax gër ecës, ɓakaw këni gër aniyan eni munaxën andamat gë Yesu Kërisët xali ɓëniy wëli.

5 Ɓëŝësëk ɓëŝëxe ɓën ani kanira bana gër ecës xali xucak ɓëniy wëli ɓëŋ.

Ekani ed gër ecës eñanar el ex.

6 Awa nëngandëraleŋo, do gilexo aw̃ënëk ar hik ŝëf gër ɓër xanik añanar gër ecës an. Ata ɓën ecës ekinëm el ojaw̃ ax cot ex na gër ola oreɓën. Ɓarikan ariyenin këno ỹana eno diyeninënd Kaxanu do gë Kërisët ang ɓëŝaɗaxan fo do eni mun gë mëŋ ɓëniy wëli.

7 And kë xuca ɓëniy wëli aŋ, Sindan in aseɓët këno seɓët exo canëgu gër epëra edexëm.

8 Aŝanëgu ko ŝanëgu eɓi nambelixën ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ ang lëgëra këni gër oweɓët onax or ebar ak. Ɓenëng ɓeŋo exëni Gog do gë Magog. Ɓën kë ɓarërëgu gër emer do eni ñëmb ang eɗini ed gër angwëngw fo.

9 Ata wat këmëni ga ŝan këni do ɓeñëtar këni ɗek ebar el. Xul kënëɓi ɓëw̃ënëk ɓën gër ed ɓarër këni do gër angol and ex pëlot gër yomb ir Kaxanu aŋ. Ɓarikan fedawëk na xoɗux elod gër orën do ɓëlën këɓi.

10 Ŝaɓucara in, mëŋ ar baɓi nambelind an, ỹaɗ këno, do lap këno gër anjer and xoɗux, gër ed fëtëk mungu, gër ed lap kënëɓi emacar eŋ, do gë alaw̃ënel anëgwëŝ an. Mondako këni ỹana eni torond ciŝ wec polo na din ir din.

End kiti ifelatar eŋ

11 Ga xucak eŋo, wat këme añëpara and owun atëm apeŝax do wat këmo ɓëte ar ỹëpak gër añëpara and owun aŋo an. Ebar el do gë orën ol ŝapërëk xali beɓët aɓi ɓayi bana.

12 Aŋo wat këmëni ɓëŝësëk ɓën, ɓëjo ɓër gapak, ɓëjo ɓërëtoc, ga xwëŝara këni gër lëngw ir añëpara and owun. Ar ỹëpak gër añëpara and owun an ko laɓëtërand ɓakayëta, do gë akayëta acëxe, and aniyan aŋ. Xiti këɓi ɓëŝësëk ɓën, ang ỹëgw këni gër ɓakayëta ɓaŋo ak, ang ebax ɓandixa ɓandeɓën ak.

13 Angwëngw aŋ ŝëpëtëgu këɓi ɓëŝësëk ɓër hi bax polo ɓën. Ecës el do gë wur ir ɓëŝësëk in nëcëtëgu kënëɓi ɓëŝësëk ɓër lëkaya banëɓi ɓën do ala kala xiti këno ang ebax ɓandixa ɓandexëm ak.

14 Ata ar ỹëpak gër añëpara and owun an, lap ko ecës el do gë wur ir ɓëŝësëk in, gër anjer and xoɗux. Anjer and xoɗux aŋo ex ecës ekinëm el.

15 Lap këŋo ɓëte bëngënj gër anjer and xoɗux ar ɓayik yo ow̃ac orexëm ani ñëgw bana gër akayëta and aniyan.

21

End orën oxaŝax do gë ebar ekaŝax eŋ

1 Ata wat këme orën oxaŝax do gë ebar ekaŝax. Gayikwa orën oxarëk ol do gë ebar
ekarëk el ayëcar yëcar bax, do angwëngw aŋ ax bo bana.
2 Wat këme ɓëte angol amënëk aŋ ga kë ŝëlaw elod gër orën ga xaniwëk gër Kaxanu.
Angol aŋo ex Yerusalem ixaŝax in do ang endënaw̃ end eñër end ỹaŋënarak exo
ŋataxënd gër icën indexëm fo hi bax.
3 Wël këme oniw̃ or ar ỹëpak gër añëpara and owun ol ga ko xeỹ:
«Eɗëg ed Kaxanu el anëka hik mërëxand ir ɓela!
Kaxanu wa ɓar këni eɗëg el gë ɓela ɓën,
ɓën eni gi ɓulunda irexëm do mëŋ exo gi Kaxanu ireɓën.
4 Afëxwëc ko fëxwëc ɗek ongwën ond
gër ɓangës ɓandeɓën oŋ,
ecës ax bo na, otes ax bo na,
edenitan ax bo na, ayambën ax bo na.
Gayikwa ɓend aniyan añanar ɓeŋ ax bo ex na.»
5 Ata re ko ar ỹëpak gër añëpara and owun an: «Gërëgako ɓeỹ ɓën ɗek këme
nëngwët ex gi ɓeɓëxaŝax.» Re ko ɓëte: «Awa ñëgwël ɓeŋo gayik enimin ɓend
mokwëta dëŋ ex.»
6 Aŋo re ko: «Anëka hik mondako! Wëno ex aỹanar an, wëno ex afelatar an. Ɓëte
wëno kë ỹanand, wëno fo kë ñatand. Ar sel këŋo an, arëmbënëgu këmo rëmbënëgu
gër añësa and men ond kë yëlënd aniyan, axo yëc na monjëc.
7 Eŋo këmo yël ar kë xor an. Wëno Kaxanu këŋo xwën do mëŋ exo gi asëñiw̃ën.
8 Ɓarikan ɓërëỹiyëk ɓën, gë ɓër gë oŋëpëgënan ɓën, gë ɓër watak ɓecusëŝus ɓën,
gë ɓëlaw̃ ɓër ɓela ɓën, gë ɓër watak eñac ɓën, gë ɓëɓanj ɓën, gë ɓër xwëtak olaŝ
ɓën do gë ɗek ɓënëgwëŝ ɓën, er fenan këmëni in ex anjer and xoɗux do gë mungu.
Ejo ex ecës ekinëm el.»

End Yerusalem ixaŝax eŋ

9 Ata gër omeleka ocongoki od lëkaya bax ɓandëmba ɓanjongëɓaki ɓand ỹëm bax
gë ɓeñigënaxik ɓenjongëɓeki ɓepelatar ɓeŋ, iɓat sëka ke exe pelëra. Ata re ko: «Yow
mi masin endënaw̃ end eñër eŋ, alindaw̃ ar anoɓo an.»
10 Meleka in w̃ëla ke gë Angoc and Kaxanu aŋ ɓëte yaŋ në atënd acakax, do w̃asin
ke angol amënëk aŋ, Yerusalem in, ga kë fedaw elod gër orën ga xaniwëk gër Kaxanu.
11 Enjaran end Kaxanu eŋ baŋo ñoɓand, do kë watind ang ekaỹ ekeɓenaxik, ekaỹ
ed këni w̃acënd ŝasëp, kal-kal ang anangoye fo.
12 Ameŋ and xecexën bani angol aŋo aŋ, aỹang ỹang bax, ɓëte aŝak ŝak bax. Owët
epëxw gë oxi hi bax gër ameŋ aŋo do omeleka epëxw gë oki xwëŝara bax gë ebët
gë ebët. Do aỹëgw ỹëgw bani omac od ɓandëw̃ëra epëxw gë ɓaki ɓand Ɓëyisërayel
ɓaŋ gër ofëra or owët oŋo.
13 Er hi bax apën-eñan, owët osas, ambëng owët osas, ambëtëɓ owët osas, do
acëla-eñan owët osas.
14 Er ɓay bani ameŋ aŋo gë orëɗa epëxw gë oxi do në ekëlan kala ỹëgw bani ow̃ac
oɓat or oparëxanda epëxw gë oki od anoɓo ok.
15 Ar baxe felërand an, esëyixën lëkaya baxo, oŝët or kaŋe. Gë mëŋ baxo sëyind
angol aŋ, gë owët orexëm oŋ, do gë ameŋ and jey aŋ.
16 Angol aŋ er hi bax gë oweɓët onax od gwër fo gwër fo do acakëŝak in gwër fo
bax ɓëte gë añangëỹang in. Ata sëyi ko angol aŋ gë oŝët orexëm ol do sëk ko: në
ometër owëli epëxw gë oki.

17 Meleka in sëyi ko ameŋ aŋ, ata sëk ko në ometër ofëxw ocongeɓat gë oco, ang
ebax osëyi or ɓela ak.
18 Ameŋ aŋ ɓay bani gë oxaỹ or ŝasëp, do angol aŋ hi bax kaŋe iw̃ënëk, kal-kal ang
anangoye amënëk fo.
19 Edëɗa ed ameŋ and angol aŋo el hi bax gë ɓapak epëxw gë ɓaki, do ỹaŋën bani
gë oxaỹ oxëɓënaxik: apak añanar aŋ gë ŝasëp, akinëm aŋ gë safir, atasën aŋ gë
kalësedëwan, anaxën aŋ gë emërod,
20 anjoxën aŋ gë onikës, anjongamatën aŋ gë sarëdëwan, anjongakinëm aŋ gë
kërisolit, anjongatasën aŋ gë beril, anjonganaxën aŋ gë topas, andepëxwën aŋ gë
kërisopëras, andepëxw gë amatën aŋ gë tirëkwas do andepëxw gë akinëm aŋ gë
ametisët.
21 Ofëra epëxw gë oxi oŋ ebax ɓecambas epëxw gë ɓeki, epëra kala ecambas emat.
Fëña isëm ir gër angol in ebax kaŋe iw̃ënëk, kal-kal ang anangoye amënëk fo.
22 Aciw̃ and Kaxanu ame wat ex na gër angol aŋo. Gayikwa aciw̃ and Kaxanu aŋ
hi këni Axwën Kaxanu, mëŋ ar xorëk ɓeỹ ɗek an do gë anoɓo aŋ.
23 Angol aŋo eñan këm do facaw̃ këm ex gayik enjaran end Kaxanu eŋ këŋo ñoɓand
do anoɓo aŋ ex lambo irexëm in.
24 Ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ aliya këni ỹana eni ɗiyand gër angoɓen andexëm, do
ɓemun ɓend gër ebar ɓeŋ eno mëlanëgund enjaran endeɓën eŋ.
25 Owët or angol oŋ përarëxe kë ỹana ex ɓayind. Ado dëŋ ala ax përa na gayik
gëmëɗ ax gi na.
26 Ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ aw̃ëlanëgu këno ỹana eno mëlanëgund enjaran endeɓën
eŋ, do gë owun oreɓën ol.
27 Ɓarikan, eɓuyaraxik geɓatak ax ɗil na gër angol aŋo. Ar watak ɓecusëŝus, ba
enëgw̃ëŝ axo ɗil na. Afo ɓër ỹëgwën kënëɓi omac odeɓën gër akayëta and aniyan
and anoɓo ɓën fo kë lil.

22

End arayen eŋ

1 Ata meleka in w̃asin ke yeɓ ir men ond kë yëlënd aniyan in. Men oŋo omënëk
ebax kal-kal ang anangoye fo. Afes bax fesënd elod gër añëpara and owun or Kaxanu
do gër and anoɓo aŋ.
2 Wat këme mërëxand ir fëña isëm ir angol aŋo do gër oɓëŋa oki od yeɓ, atëx and
gë odëw̃ërëw̃en od kë yëlënd aniyan ok. Atëx aŋo, facaw̃ ir ex yo kë rëw̃ënd, mëne
ngëŋ epëxw gë ɓaki gër iniy. Opat odexëm ok këɓi fakënënd ɓenëng ɓend ɓela ɓeŋ.
3 Eñëŋënax ax bo na. Añëpara and owun or Kaxanu aŋ do gë and anoɓo aŋ kë hi
mërëxand gër angol. Ɓëriyenin ɓërexëm ɓën këŋo ỹana eŋo calend.
4 Awat këni ỹana eni watënd dëxas irexëm in, do ow̃ac orexëm ol exo ñëgw gër
oyiỹ oreɓën.
5 Ecamëɗan ax bo na, do ala ax ñana na ex caland lambo, ala ax ñana na ex caland
angoɓen and eñan gayik Axwën Kaxanu këɓi ỹana eɓi ŋoɓand. Ata eni mun din ir
din.

End omakaw ond Yesu eŋ

6 Ata re ko meleka in: «Ɓend këmi felënd ɓeŋo eyeyan ed ɗal, ed mokwëta ex.
Axwën Kaxanu, mëŋ ar këɓi yëlënd Angoc andexëm ɓëlaw̃ënel an, law̃ënëgu këŋo
meleka irexëm in eɓi masindëra ɓëriyenin ɓërexëm ɓën ɓend kë ñatëgu gogo ɓeŋ.»
7 Ga re ko Axwën an: «Gogo këme yeli. Nëngandëraleŋo ar kë sëfënd ang rek gër
akayëta aŋo ro ak, akayëta and kë nangënënd gana-gana fo er kë yelind aŋ!»
8 Wëno Ŝaŋ wëlëk do watëk ɓeŋo. And wël këme do wat këme aŋ, foxi këme gër
osapar mo cale meleka ir baxe w̃asinëndërand ɓeŋo in.

9 Ɓarikan mëŋ re ko: «Teɓël ɗe, ax gi ex na mondako! Wëno ariyenin fo hi këme
ang hi kën wëj do gë ɓëmaỹe ɓëndey ɓënd ex ɓëlaw̃ënel ɓën, do gë ɗek ɓër kë
ɓalëkënalind ɓend gër akayëta aŋo ro ɓën. Poxiyind eyo cale Kaxanu gaɓat!»
10 Ata re ko: «Kë[…]

[…]

[…]

[…